



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

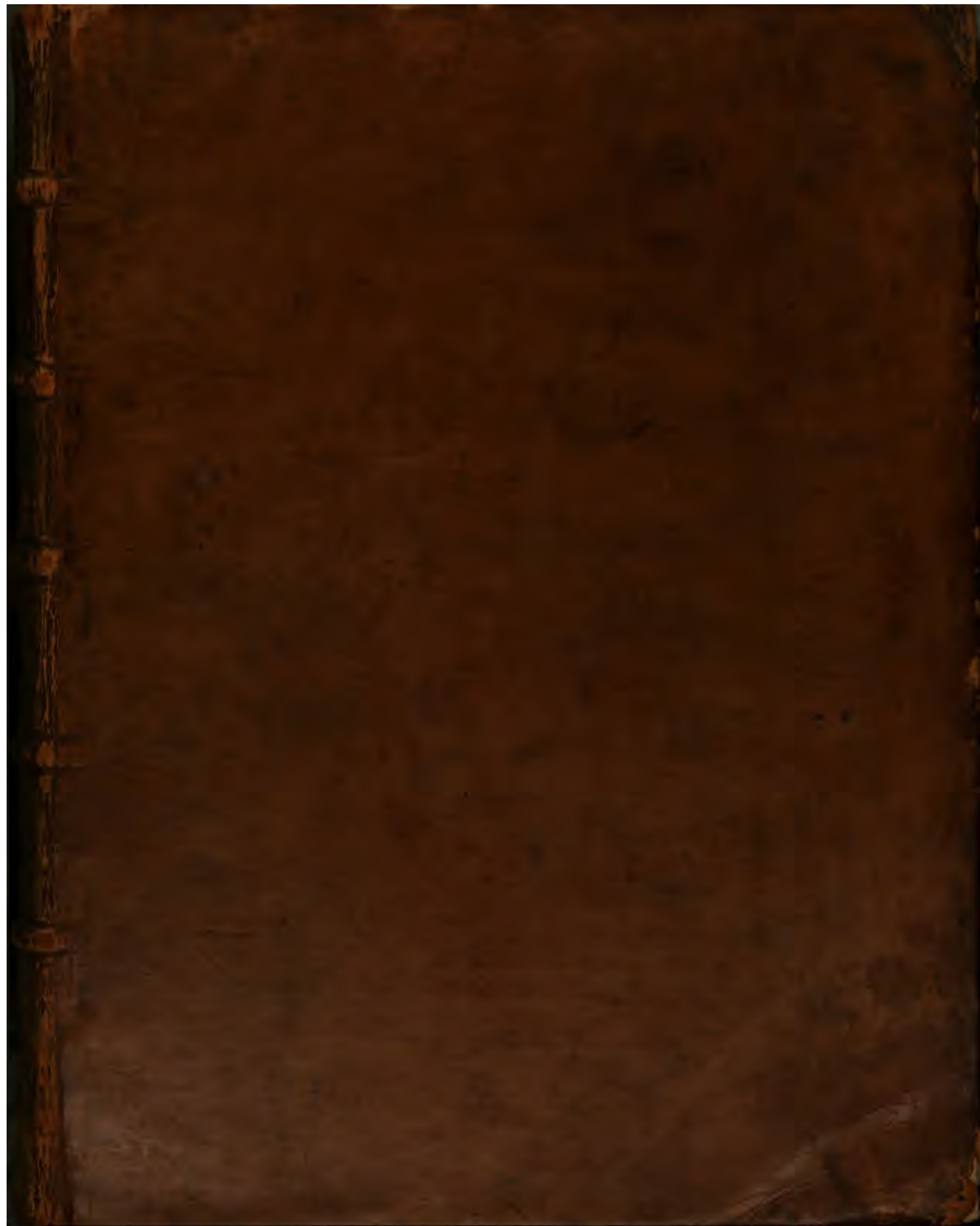
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

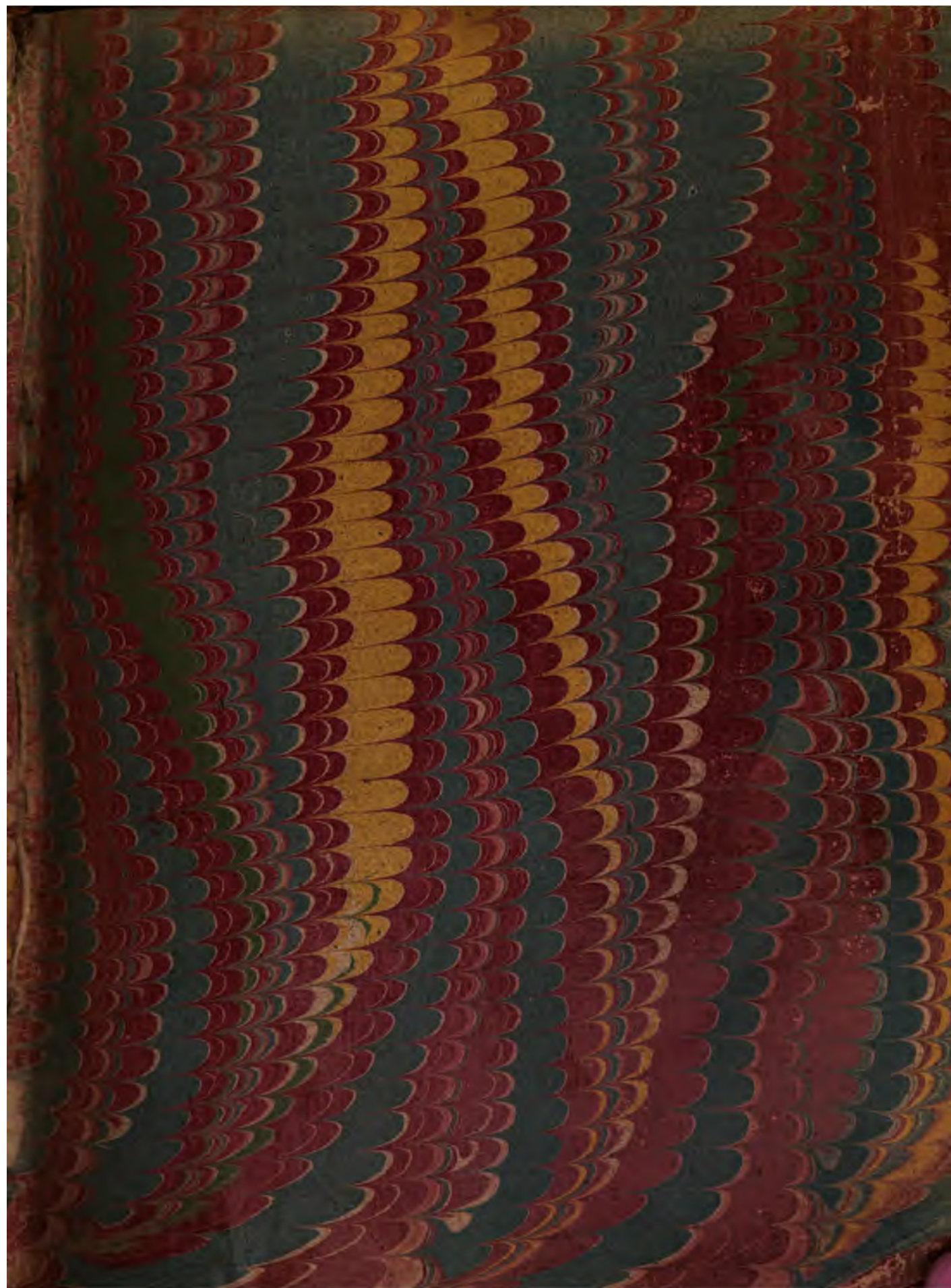
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>



LIBRARY OF THE
COLLEGE OF FRANCE
et de l'Ecole Normale Supérieure
7, Rue de Médecine, 7
A PARIS

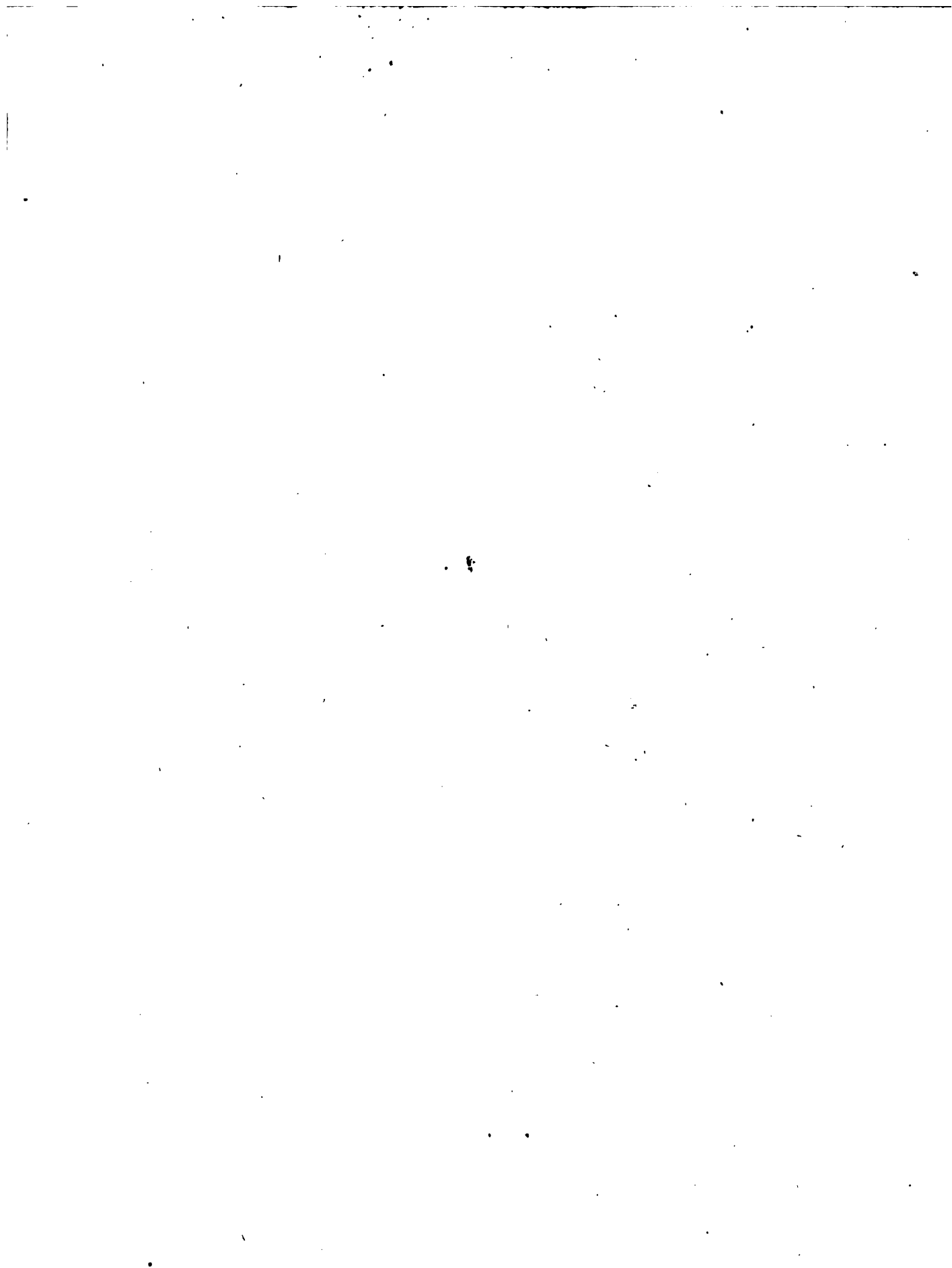




col

(

t. 2



GRATIANI CANONES

GENUINI AB APOCRYPHIS DISCRETI,

CORRUPTI AD EMENDATIONUM CODICUM FIDEM EXACTI,

DIFFICILIORES COMMODA INTERPRETATIONE ILLUSTRATI

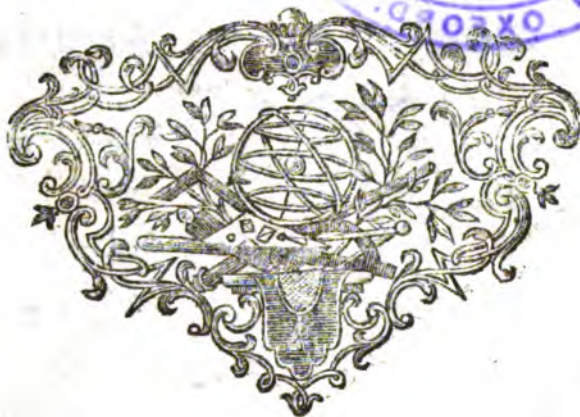
O P E R A E T S T U D I O

CAROLI SEBASTIANI BERARDI

PRESBYTERI UNELIENSIS,

*In Regio Taurin. Athenaeo Jurisconsultorum Collegio adscripti,
& Jurisprudentiae Studiis in Regia Academia Praefecti.*

PARTIS II. TOM. PRIMUS.



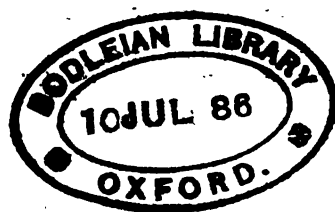
V E N E T I I S

EX TYPOGRAPHIA PETRI VALVASENSIS

M D C C L X X V I I .

SUMPTIBUS REMONDINIANIS.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.



INDEX CAPITUM

Quæ in hoc Secundo Volumine continentur.

PARS SECUNDA.

CAPUT XIV.

De Canonibus Pontificum Maximorum nomine a Gratiano relatis Pag. 1

De Callisto.

85

CAPUT I.

CAPUT XV.

De Canonibus Clementi adscriptis. 6

De Urbano.

93

CAPUT II.

CAPUT XVI.

De Capitibus Anacleci nomine inscriptis. 22

De Pontiano.

96

CAPUT III.

CAPUT XVII.

De Capitibus Evaristi. 40

De Astero.

97

CAPUT IV.

CAPUT XVIII.

De Capitibus Alexandri. 47

De Fabiano.

99

CAPUT V.

APPENDIX

De Sixto I. 54

De canone 26. can. 32. 35. 7. nomine Fabii Papa relatis. 106

CAPUT VI.

CAPUT XIX.

De Telephoro. 56

De Cornelio.

ibid.

CAPUT VII.

CAPUT XX.

De Hygino. 60

De Lucio.

110

CAPUT XXI.

CAPUT VIII.

De Stephano.

113

De Pio. 64

CAPUT IX.

CAPUT XXII.

De Aniceto. 72

De Sixto II.

116

CAPUT X.

CAPUT XXIII.

De Sotero. 74

De Dionisio.

122

CAPUT XI.

CAPUT XXIV.

De Eleutherio. 76

De Felice.

122

CAPUT XXV.

CAPUT XII.

De Vithoro. 79

De Eutychiano.

125

CAPUT XIII.

CAPUT XXVI.

De Zephyrino. 82

De Caio.

129
CA.

IV.

CAPUT XXVII.
De Marcellino.

CAPUT XXVIII.
De Marcellino.

CAPUT XXIX.
De Eusebio.

CAPUT XXX.
De Melchior.

CAPUT XXXI.
De Julio.

CAPUT XXXII.
De Liberio.

CAPUT XXXIII.
De Felice II.

CAPUT XXXIV.
De Damasus.

CAPUT XXXV.
De Siricio.

CAPUT XXXVI.
De Anastasio.

CAPUT XXXVII.
De Innocentio.

CAPUT XXXVIII.
De Zosimo.

CAPUT XXXIX.
De Bonifacio.

CAPUT XL.
De Calepino.

CAPUT XLI.
De Sisto III.

CAPUT XLII.
De Leone Magno.

CAPUT XLIII.

133 De Hilario. 302

CAPUT XLIV.

133 De Simplicio. 304

CAPUT XLV.

136 De Felice III. 307

CAPUT XLVI.

141 De Gelasio. 310

CAPUT XLVII.

144 De Anastasio II. 312

CAPUT XLVIII.

153 De Symmacho. 313

CAPUT XLIX.

161 De Hormisdas. 315

CAPUT L.

162 De Johanne. 318

CAPUT LI.

185 De Felice IV. 322

CAPUT LII.

191 De Bonifacio II. 324

CAPUT LIII.

195 De Silverio. 325

CAPUT LIV.

232 De Virgilio. 326

CAPUT LV.

237 De Pelagio. 328

CAPUT LVI.

246 De Johanne III. 419

CAPUT LVII.

256 De Benedicto. 420

CAPUT LVIII.

258 De Pelagio II. 421

PARS

P A R S S E C U N D A .

De Canonibus Pontificum Maximorum nomine a Gratiano relatis.



VEL quod Romanæ Apostolicæ Sedis dignitas maximo in honore habenda semper fuerit apud eos, qui in Ecclesiastica unitate consistunt; vel quod Viri singulari sapientia insignes, atque integerrimi ad illam e-
vehi consueverint; vel etiam quod Christus Dominus pro non defutura Petri fide se rogaturum sponderit, illud certissimum est, Maximorum Pontificum Constitutiones, Responso, Sententia-
que ceteras publice propositas plurimum apud Viros Ecclesiasticos valuisse semper, ac valere, quoties de fide expli-
canda, de moribus formandis, ac destabilienda disciplina Sacrorum agatur. Non omnium tamen hujusmodi senten-
tiarum una, eademque ratio est; alia enim rescriptis vis, atque auctoritas in-
est; alia constitutionibus, quas *motu proprio* editas Pragmatici adpellant, alia regulis ad res Ecclesiasticas utiliter ge-
rendas cuilibet præstitutis; imo & in-
ter ipsa rescripta, quemadmodum inter constitutiones, & regulas universas sin-
gularia passim discrimina agnoscuntur.

Et quidem in primis rescriptorum duo sunt genera, quorum alia sunt adinstar familiarium Epistolarum, quoties scilicet Pontifices Maximi a quibusdam inter-
rogantur, sive ob arctissimam, quam foveat amicitia, consuetudinem, sive consilii petendi causa, quasi a Viro doctissimo, vel piissimo, & fere pater-
na charitate in fideles omnes adfecto; alia adinstar potius legum sunt, ac con-
stitutionum, quibus vel Leges Ecclesia-
sticæ jamdiu constitutæ declarantur in-
terrogantibus, vel quid in certis loco-
rum, temporum, aliisque id genus ad-
iunctis agendum sit, ex auctoritate in-
terroganti præcipitur. Prioris generis rescripta quamplurima cernuntur apud veteres. Si enim inter ipsos antiquissi-
mos Episcopos jurisdictione, atque or-
dine pares ea erat in rebus Ecclesiasti-
cis administrandis mutua cura, ac sol-
licitudo, ut alter alterum identidem consulere in dubiis rebus, præsertim

gravissimis, vel consulenti pro rei me-
rito responderet, vel demum respon-
denti morem gereret prudentissime, quemadmodum ex vulgatis Augustini, Cypriani, Basilii, aliorumque epistolis facile liquet. Si ipsi etiam Pontifices Maximi aliquando nonnullorum Epis-
coporum consilia vehementer efflagita-
runt. Sic Leo Magnus Paschasium Li-
lybæum Episcopum de Cyclo Pascha-
li consuluit. Et Siricius in epistola ad Mediolanensem Ecclesiam, quæ habe-
tur inter Epistolas S. Ambrosii ait: *Optarem..... ut vicissim discurrentibus literis sospitatis iudicio iuraremur ver-
bro*; sane frequentius contingere pote-
rat, ut ab Episcopis ceteris Romani Pontifices interrogarentur, quorum pru-
dentia, sapientia, ac vigilantia pasto-
ralis summa fiducia habebatur. Hisce autem rescriptis nulla vis inerat obli-
gandi, cum neque ipse rescribens in ea fuerit voluntate, ut obligaretur in-
terrogans; nec qui rescriptum susce-
perat, ea mente interrogaverit, ut se obligaret.

Major sane habenda ratio est rescri-
ptorum secundi generis, quoties scilicet Pontifex Maximus ita consulitur, ut du-
bia Sacrorum jura declaret, vel quid a-
gendum sit, in certis propositis facti speciebus ipse constituat, & velut edi-
cto decernat. Rescripta hæc adinstar Constitutionum sunt, & quasi Consti-
tutiones interrogantes obligant. Ad hanc rem ita Augustinus in lib. 2. cap. 3. contra duos Pelagianorum epistolas: *Per Papa rescriptum causa Pelagianorum finita est, totaque orbe post ejus damna-
tionem damnati sunt, ac literis Innocen-
tii tota hac de re dubitatio sublata est.* Jungatur his rescriptum Innocentii Pa-
pæ ad Concilium Garthaginense, & aliud ejusdem rescriptum ad Concilium Mile-
vitanum. Exceptio est, si forte quædam asperitas in ipsis a suscipiente derega-
tur, unde constet Pontificis animum ali-
cujus fraude circumventum fuisse, quem-
admodum & iidem Pontifices animad-
vertendum voluerunt in cap. 5. de re-
scriptis, & in cap. 6. de præbendis,

A

& di-

& dignitatibus. Verum enimvero adhuc hac in re deliberandum arbitror. Siquidem plura in rescriptis huiusmodi contineri solent. Et primo quidem præcipua ipsa rescripti sententia, sive pars illa rescripti, qua interrogationi satisficit; deinde præfatio rescripti; tertio rationes sententiæ præcipuæ adjectæ; deinde illa, quæ in rescribendo extra propositam speciem adfuta fuerunt. Si præcipuam rescripti sententiam observaverimus, nulla erit dubitatio, quin illa vim legis habeat, in eo enim animus Pontificis minime defuit, ut interroganti quidpiam agendum ex auctoritate indiceret; imo & ipse interrogans frustra ad Pontificem Maximum confugisset inrerrogando, quoties adhuc sibi liberum esse arbitraretur, a regulis propositis omnino recedere. Eadem ratione apud Romanos veteres, qui in Magistratu publico constituti erant Imperatoribus rescribentibus obtemperabant. At quæ in præfationibus, rationibus adjectis, ceterisque, quæ extra propositam speciem adfuta fuerunt, potius ad ornatum orationis pertinent, nec ex eorundem Pontificum Maximorum voluntate obligandi vim habent. Non obligant hæc, quasi rescripti pars, quia in illis interroganti minime responderetur, ad quæ non pertinet interrogatio: Non obligant hæc quasi nova constitutio extra rescripti causam motu proprio a Pontifice lata, cum leges hac ratione ferri, aut edi non soleant. Alias enim pro lege recipiendum penitus esset, Patriarchas quatuor Orientales in quatuor animalibus Ezechielis Prophetæ fuisse præfiguratos, quod legimus in præfatione cap. 8. de majorit. & obed. pro lege itidem recipiendum esset, ideo cognationem intra quartum tantummodo gradum concludi, quia quatuor sunt humores in corpore, qui constant ex quatuor elementis, quæ est ratio adjecta in cap. 8. de consanguin. & adfin. aut ideo non posse conjugem sine facultate ab altero conjugis obtemperantia ad Monasticam vitam transire, quia una, eademque caro in Monasterio simul, & extra Monasterium sita esset, quæ est ratio adjecta in can. 19. & 21. cau. 27. qu. 2. juncto cap. 2. de conversione conjugatorum. Pro lege demum recipiendum esset, Sacramentum Baptismatis non in Sanctæ Trinitatis, sed tantum in Christi nomine expresso, valere, contra quam etiam hodie seculum opti-

mæ notæ Theologi, ac Canonum Cultores integerrimi, quod ita scripserit Nicolaus I. in can. 24. de cons. dist. 4. non quidem ut interrogantibus responderet, sed ut quid præter interrogationem adjiceret. Sunt hæc omnia, ut aiebam, ornamenta rescriptorum, venerabilia quidem ob dignitatem auctorum, non tamen adeo valent, ut vim generalis legis obtineant.

Maximam præ ceteris Pontificum Maximorum sententiis vim habent Constitutiones illæ, quæ editæ *motu proprio* a Pragmaticis adpellantur. Sunt autem, quæ in generalem Ecclesiæ universæ utilitatem feruntur, & quibus ut plurimum vel fidei, vel morum causæ definiuntur. De his ita scribit Tertullianus in libro de pudicitia: *Audis etiam edictum esse propositum, & quidem peramtorium; Pontifex scilicet Maximus, quod est Episcopus Episcoporum, edictis: Ego, & machia, & fornicationis delicta penitentia suis dimisso.* Huiusmodi Epistolarum, & Constitutionum multiplex divisio est. In primis ex eo, quod ad universos dirigantur, vel encyclicæ dicuntur, sive catholicæ, vel tractatoriz, sive tractatoriz. *Catholica* (ait Eumenius in Commentario in epistolam Jacobi, cui *Catholica* nomen inscribitur) *dicuntur illa epistola, quasi encyclicæ, non enim separatim gentem unam aut civitatem, quemadmodum D. Paulus Romanos, aut Corinthios his epistolis alloquitur discipulorum Domini choros, nimirum Petrus, Johannes, & Judas, sed in universum fideles omnes.* Tractoriz, seu tractatoriz ita appellabantur a tractu, sive a circuitu, in quem mitti solebant Conciliorum celebrandorum gratia; atque hoc nomine donabantur etiam singulares Epistolæ Metropolitanarum, quibus ipsi Suffraganeos suos ad Synodum convocabant. Hinc Augustinus Epist. 217. ait: *Tractoria ad me 5. Idus Decembris venit jam finito die, & me valde indispositum invenit, ut occurrere omnino non possem.* Item ratione qualitatis, seu conditionis illorum, ad quos diriguntur epistolæ, ac constitutiones, modo Clericæ dictæ sunt, modo Diaconales, modo Episcopales. Et quidem Clericæ epistolæ licet aliquando vocarentur illæ, quæ a Clero scriptæ essent, quandoque tamen etiam illæ significabantur, quæ mitterentur ad Clerum. Clericarum epistolarum mentionem fecit Cyprianus in sua epist. 4.

Dia.

Diaconales ad Diaconos scribebantur, ac potissimum regulas continebant, juxta quas res, bonaque Ecclesiastica Diaconorum curæ commissa administrari deberent. Episcopales etiam Eutronisticæ vocabantur, quas videlicet initio Pontificatus sui, non tam Pontifex Maximus ad universos Episcopos, quam Episcopi universi ad Collegas suos, ipsum etiam Pontificem Maximum scribebant, ut scilicet ea ratione recens consecratum Pontificem agnoscerent, ac salutarent. Etiam ratione rerum, de quibus in eisdem constitutionibus agitur, vel Denunciativæ dicuntur, vel Declarativæ, vel Indicativæ, vel Paschales, vel Salutatoriæ, vel Synodales. Denunciativæ erant, quibus hæreticus, aut infidelis quispiam denunciabatur. Sic Flavianus scribebat ad Leonem Magnum, ut ceteris Episcopis Nestorium damnatum esse per epistolam significaret, & Augustinus in Commentario in Psalmum 36. serm. 2. agens de Primiani damnatione ait: *Atque adeo non immemores parvitas Ecclesie conducibile existimavimus, omnes sanctos Consecratos, & omnes Clericos, & omnes populos, qui se Christianos meminerunt, hac nostra tractatoria commoveri, ut omnes ejus communionem, utpote damnati, diligentem ra horreant.* Declarativæ dicebantur, in quibus suborta aliqua hæresi, aliquando prodito nomine auctoris, Pontifices illam publice detestabantur, & fideles omnes monebant, ut ab illa se, quoad fieri posset, averterent. Indicativæ epistolæ sunt, quibus hodie Pontifex Maximus utitur, ut notam faciat universæ Ecclesiæ defuncti cujuspiam Viri sanctitatem, quo in Ecclesiæ sacri eidem honores præstentur, idemque quasi intercessor in Cælo apud Deum agnitus exoretur; atque hujusmodi epistolæ apud veteres Episcopos frequentabantur, cum unusquisque ex Episcopis ceteris indicare soleret illos invidios Christi Athletas, qui in illorum Diocesi martyrii palmam dirarum vexationum tempore consequuti fuerant. Paschalis festivitatis universæ Ecclesiæ per Pontificem Maximum indicebatur. *Primo loco* (est hic Canon 1. Concilii Arelasensis 1. quo Episcopi Pontificem Maximum alloqui perhibentur) *de observatione Pasche Dominici, ut uno die, & uno tempore per omnem orbem a nobis observetur, & juxta consuetudinem litterarum ad omnes tu dirigas, Egi de hoc*

Canone in 1. parte hujus Operis cap. 4. ad can. 26. de cons. dist. 3. Quid in salutatoriis epistolis contineretur, non demonstrant perspicuis argumentis viri rerum antiquarum eruditi, quorum alii alias hujusmodi epistolarum imagines efformant, uti jam adnotavit Baluzius in Tom. 2. miscellan. pag. mihi 83. Verosimile mihi videntur salutatoriæ epistolæ illæ fuisse, in quibus mutue charitatis fovendæ causa se se identidem sacri Antistites invicem salutabant. De Synodalibus epistolis vix quidquam adjicere juvat; ex ipso enim nomine percipitur designari eas, quæ Concilii celebrandi causa ad Episcopos diriguntur. Imo & cur in variis epistolarum, ac constitutionum speciebus hujusmodi explicandis diutius immorer, cum satis superque de illis viri eruditissimi docuerint, quos adire, ac consulere studiosus quilibet commode poterit?

Potius ad postremum Pontificiarum sententiarum genus progredior, quod regularum nomine ab initio designabam. Porro ad triplicem classem hujusmodi regulas redigendas censeo. In primam refero illas, quæ præstitui solent Legatis ad Synodum profecturis, vel jam Synodo præsidentibus, ut iidem novissent quam Pontificis nomine sententiam palam faciant: in alteram refero illas, quibus Summus Pontifex cuidam Apostolicæ Sedis vice in certa Provincia fungenti declarat, quid ipsi gerendum incumbat. In postremam refero illas, quas idem Pontifex Maximus ad rectam Dioceseon singularum regimen Episcopis, aliisve Ecclesiastica jurisdictione pollentibus sequendas veluti mandato quodam indicit. Quoties de illis regulis agatur, quæ Legatis Pontificiis, aut in Concilia profecturis, aut jam Concilio præsidentibus præstuantur, nondum quidem ipse vim generalis legis obtinent, maximi tamen semper habite fuerunt. Etenim Episcopi ceteri in Concilium convenientes ut plurimum illas explorare a Legatis, atque juxta illas suffragium terre ut plurimum visi sunt. In Concilio Ephesino generali post recitatam Nicænorum Patrum formulam, narrataque Nestorii causa, qualis tum ex ejusdem epistolis ad Cyrillum, & Cyrilli rescriptis ad eundem deducebatur, statim dictum ab omnibus Episcopis legitur: *Sanctissimi Romani Episcopi scripta legantur.* Præterea Juvénalis (habentur & hæc in actis Concilii)

Microsylvorum Episcopus dixit: Legatur & littera Sanctissimi, ac Reverendissimi Caelestini Romana Ecclesia Archiepiscopi, quas de fide perscripseris. Postquam vero Caelestini epistolae, aliaque Sanctorum Patrum veterum monumenta lecta sunt, progressi sunt ad damnationem Nestorii Antistites Ephesini ita asserentes. Coacti per Sacros Canones, & epistolam Sanctissimi Patris nostri, & Communis Caelestini Romana Ecclesia Episcopi lacrymis subinde perfusi, ad lugubrem hanc contra eum sententiam necessario venimus. In Concilio etiam Chalcedonensi, ut similia omittam bene multa, praestitum in actione 1. exhibentur Episcopi omnes frequentissime postulantes, ut legerentur Pontificiae Leonis Magni epistolae, juxta quas suffragia sua ipsi ferrent, vel confirmarent. Potissimum vero Pontificiae haece praestitutas regulas sequi tenentur Legati, quorum potestas mandati fines excedere haudquaquam potest. Hinc in memorato Concilio Chalcedonensi actione 1. Paschasius Romanæ Sedis Legatus ait: Beatissimi, atque Apostolici viri Papa urbis Roma, qua est caput omnium Ecclesiarum, praecepta habemus praemanibus, quibus precipere dignatus est ejus Apostolatus, ut Dioscorus Alexandrinorum Episcopus non sedeat in Concilio, sed audiendus intromittatur. Hoc nos observare necesse est. Si ergo precipit vestra magnificentia, aut ille egrediatur, aut nos eximus: Et paullo infra: Nos contra praecepta Beatissimi, atque Apostolici Papa Gubernatoris Sedis Apostolica venire non possumus. Porro si qua forte in Conciliis suborta difficultas fuit, unde eveniret, ut omnes Episcopi non eisdem regulis consentirent, non aliter ad proferendam sententiam deveniendum quispiam censuit, quam primum certior idem Pontifex Maximus fieret, quidque ipse inter varias Episcoporum opiniones sentiret re maturiore consilio discussa exploraretur, atque acciperetur. Quid enim aliud actum est in Carthaginensi Concilio anni 419? Conveniant eo Pontificii Legati, edoctique Zozimi Papae mandatis nonnulla Africanis Episcopis proposuerant communi suffragio definienda: cum vero eadem essent apud Episcopos in discrimine posita, eo deducta res est, salva & Romanæ, & Africanæ Ecclesiae pace, ut ad eundem Pontificem Maximum referrentur omnia; quo tandem rescribente,

quid agendum esset, non contentione perniciose, sed fraterna potius charitate, quemadmodum in actis Concilii legimus, deliberaretur. Est hæc prudentissima rerum gerendarum ratio, ac discutendarum, ut sua auctoritas, atque jurisdictio unicuique servetur, & debita singulis reverentia, honorque profectio, & dignitate exhibeatur.

Si vero de regulis illis agatur, quae privatim servandae proponuntur Legatis in certa provincia constitutis, istae quidem venerabiles omnino sunt, non tamen hujusmodi, ut statim, & sine ullo discrimine pro legibus habeantur. Quid enim si Legatus, qui Provinciae mores compertos habet luculentissimo, difficillimum arbitretur, mentem mandantis executioni mandari, imo etiam ex ejusdem executione pro singularibus temporum, vel locorum adjunctis rebus potius Ecclesiasticae perniciem imminere, quam commodum suspicetur? Romanus Pontifex, inquit Bonifacius 8. in cap. 1. de constit. locorum specimen, & personarum singularium consuetudinis, & statuta, cum sint facti, & in factis consistant, potest probabiliter ignorare. Licebit sane hac in re, non quidem praestitutas contemnere regulas, sed ab illis ita temperare, ut reverentia indidenti servetur; quod fiet, si omnia Legatus licetis renunciaverit, causasque simul exprefferit, propter quas ab executione mandati censuerit abstinendum. Leo Magnus, qui Julianum Coensem Episcopum Pontificiae Legationis munere decoraverat, ita ad eundem scribit in epist. 86. editionis. Quaesnellianæ: Consulenti autem dilectioni tuae de his, in quibus putaveris ambigendum, non dactis relationibus tuis mea responsionis instructio. &c. Bonifacius I. id perspicue docet in epistola ad Rufum Episcopum Thessalonicensem Legatum suum his verbis: Credebamus post epistolas nostras pro Ecclesiastica disciplina observatione transmissas omnibus aditum presumptionibus praecludendum, cum ad consultationem dilectionis tuae praevissemus debitum pro causarum aestimatione responsum, constituentes ea debere servari, qua Ecclesiastica exigit disciplina. Sed quantum nunc tua Sanctitati nobis, relatio patefecit, apud plerumque valuisse quod scripsimus, apud quosdam autem admonitionem nostram inefficacem cognovimus fuisse. Nec hoc fraternitati tuae possumus imputare, cum te. animam pro commissa tibi Ecclesia

farum sollicitudine, & robur, & literis sentiamus. Vigilantia tua laudamus induppiam, qui ne videaris tibi commissa negligere, id non pratermittis literis indicare, quod Sedis Apostolica debeat censura corrigere, hunc te Dei nostri habere professus timorem, quem prudentissimo inesse convenit Sacerdoti, qui tunc tibi esse poterit gloriosus, si ea, qua cura tua commissa sunt, prodesse Ecclesia fuerimus experti &c.

Potiore sane jure idipsum servandum erit, quoties de regulis illis sermo instituitur, quæ Episcopis ad rectum Diocesanos suæ regimen servandæ aliquando præstituantur. Non opus est pluribus, ubi Pontifices ipsi Maximi idipsum apertissimis verbis declaraverunt. Si quando aliqua tua fraternitati dirigitur, qua animum tuum exasperare videntur, turbari non vides. qualitatem negotii, pro quo tibi scribitur, diligenter considerans, aut mandatum nostrum reverenter adimpleas, aut per literas tuas, quare adimplere non possis, rationabilem causam præstendas, quia patienter sustinebimus, si non feceris, quod prava nobis fuerit insinuatione suggestum. Ita Alexander III. Ravennatem Episcopum alloquebatur in cap. 5. de rescriptis; & in cap. 6. de præbendis, & dignitatibus inquebat: *Si non potest ei sine scandalo provideri, aquanimitèr sustinemus, si pro ea mandatum nostrum non duxeris exequendum.*

Si Codex Canonum a Paschasio Quenellio editus nomine Codicis Canonum, & constitutionum Ecclesiæ Romanæ genuinus esset, ac vetustissimus, adparet jam ab antiquissimis Ecclesiæ sæculis viguisse, ut in Codices Canonum referrentur Pontificum Maximorum sententiæ; etenim in eo libello Innocentii Papæ rescripta, Syricii, Zosimi, Simplicii, Cælestini, Damasi, Gelasii, & Leonis Magni epistolæ continentur. Verum cum jam in præfatione universi hujus operis observat. 4. de fide codicis plurimum dubitaverim, non vetustiore noverim hujusmodi codicem producere, quam Codicem Dionysii Exigui, qui tamen non epistolas, sententiæve continet Pontificum Maximorum intermixtas Canonibus Conciliorum, sed posteriore, & quasi separato libello congestas. Neque enim epistolæ Pontificiæ ad Concilia minime pertinentes Conciliorum canonibus, & actis prius interseri consueverunt, quam collectiones canonum

elucubrarentur juxta rerum, causarumque ordinem, neglecto temporis ordine, qui ut plurimum apud veteres servabatur. Verum enimvero si inter ipsos Conciliorum Canones, siue separatim, dandus erat in Collectionibus Sacrorum monumentorum Pontificiis Constitutionibus locus, cum præsertim communicatorum omnium, siue Latinorum, siue Græcorum placito in collectiones redactæ fuerint nonnullorum dignitate inferiorum Patrum Ecclesiasticorum sententiæ. Ut enim sexcenta omittam, quæ in medium proferri possent exempla, vel unus Græcorum Codex manifestam rem faciet, in quo & Dionysii, Petri, Athanasii, Timothei, Theophili Alexandrinorum, & Gregorii Nazianzeni, & Basilii Cæsareensis, & Gregorii Nysseni, & Amphiloicii Iconiensis, & demum Gennadii, Tarasiique Constantinopolitanorum epistolæ continentur. In horum omnium conspectu hæc Pontificibus Maximis reverentia debebatur, ut eorundem etiam decreta canonibus accenserentur, præsertim cum & eorum dignitas ceteris Ecclesiarum dignitatibus longe antecellat, & plurimorum Pontificum eorundem gravis, eximiaque doctrina morum integritati conjuncta honorem hunc sibi jure, & merito vindicaret.

Hinc autem inferre quispiam poterit, duplici ex causa quamplurima Pontificum Maximorum monumenta venerabilia apud omnes esse debere. Prima omnium monumentorum generalis est, atque ex auctoritate proficiscitur, quæ in omnibus Petri Apostolorum Principis Successoribus, & Christi Vicariis patet omnino est, & æqualis. Altera nonnullorum peculiaris est, atque ab eximia quorundam Pontificum doctrina cum sanctitate vitæ conjuncta potissimum pendet. Plane aliquot extiterunt inter Pontifices Maximos, quos non tantum ob prærogativam dignitatis suæ posterior ætas colit, verum etiam Patrum Ecclesiasticorum nomine donandos voluit, quod nomen ob singularia fere divinæ sapientiæ suæ testimonia, siue ore tenus, siue scripto prodita ipsimet sibi apud omnes conciliarunt. Memorabo heic honoris causa Leonem I. & Gregorium I. qui & cognomento Magni vulgo appellantur, quibus & Damasum adjiciam, quem eleganti ingenio præditum fuisse Hieronymus refert. Quoties igitur in hujusmodi Pontificum monumenta occurrerit.

serimus, nemo sane esse poterit, qui non illis eximium, & forte etiam præ ceteris ampliorem honorem deferat, obsequens in eisdem tum ex potestate, tum ex sapientia Sacrarum Legum eximium Conditorum.

Erant hæc generaliter prænotanda in secunda hujus operis parte: etenim in codice Gratiani, in quo plurima Pontificum Maximorum Decreta congesta sunt, observare semper juvabit, quænam sit monumentorum omnium hujusmodi vis, atque conditio, ut æqua exinde singulorum ratio habeatur. De ordine in se-

cunda hujus operis parte servando, nihil est, quod adjiciam; Ille enim, idemque erit, quem in priora parte, cum de Conciliorum Canonibus agerem, sequutus sum; videlicet temporum rationem inibo, ut ab iis fragmentis Gratiani exordiar, quæ vetustissimis Pontificibus Maximis tribuuntur, atque ita quasi per gradus ad sequentium sæculorum Pontifices, monumentaque ipsa adscripta descendam, singula exacto critério discutendo simul, atque ad optimos codices redigendo.

C A P U T P R I M U M.

De Canonibus Clementi adscriptis.

Quæ Clementi Romano apud Gratianum tributa legimus, quasi ex pluribus ejusdem Pontificis epistolis deprompta feruntur.

Epist. 1. ad Jacobum Fratrem Domini.

Apocrypha epistola est, partim a Rufino, partim ab Isidoro Mercatore confecta.

Can. 2. dist. 80. ex integra Mercatoris epistola supplendus.

Can. 1. dist. 93. potius ad epistolam Fabiano Papa tributam exigendus.

Can. 6. dist. 93. a Romanis Correctoribus ad integritatem restitutus.

Can. 7. dist. 93. ex integra Mercatoris epistola supplendus.

Can. 8. cau. 2. qu. 7. ad integram Mercatoris epistolam exigendus.

Can. 5. cau. 6. qu. 1. ad integram Mercatoris epistolam exigendus.

Can. 2. cau. 8. qu. 1. ex integra Rufini epistola supplendus.

Can. 12. cau. 8. qu. 1. pertinet ad priorem epistolæ partem a Rufino editam.

Can. 13. cau. 8. qu. 1. pertinet ad priorem epistolæ partem a Rufino editam.

Can. 29. cau. 11. qu. 1. pertinet ad priorem epistolæ partem a Rufino editam.

Can. 30. cau. 11. qu. 1. pertinet ad priorem epistolæ partem a Rufino editam.

Can. 32. cau. 11. qu. 1. pertinet ad priorem epistolæ partem a Rufino editam.

Can. 12. cau. 11. qu. 3. pertinet ad priorem epistolæ partem a Rufino editam.

Can. 15. cau. 11. qu. 3. referendus ad canonem 1. dist. 93.

Can. 16. cau. 32. qu. 7. parum, aut nihil Gratiani proposito accommodatus.

Can. 24. de pen. dist. 1. fere consonat cum sententiis Johannis Apostoli.

Can. 4. dist. 23. consonat cum vulgatis omnibus exemplaribus.

Can. 9. cau. 2. qu. 7. plurimum consonat cum sententia Justiniani.

Can. 22.

Ex epist. 2. ad eundem Jacob.

Apoerypha epist. est a Mercatore confecta.

Ex epist. 3. ad omnes Episcop.

Apoerypha epistola est, & a Mercatore confecta.

Ex epist. 5. ad discipulos Hierosolymis habitantes.

Apoerypha epistola est.

Hic adjicitur.

- Can. 28. cau. 16. qu. 7. a Romanis Correctoribus restitutus.
 Can. 15. cau. 17. qu. 4. consonat cum canonibus Taromenfis, & Bracarenfis.
 Can. 13. de cons. dist. 1. idem est cum cau. 28. cau. 16. qu. 7.
 Can. 39. de cons. dist. 6. fere consonat cum vulgatis epistola exemplaribus.
 Can. 40. de cons. dist. 1. ex integra epistola emendandus.
 Can. 23. de cons. dist. 1. ex integra epistola supplendus.
 Can. 2. dist. 25. ex libris recognitionum Clementis derivatus.
 Can. 16. dist. 38. perperam de Episcopis a Gratiano expressus.
 Can. 2. dist. 43. referendus potius ad libros recognitionum Clementis.
 Can. 9. dist. 93. ex libris recognitionum Clementis derivatus.
 Can. 11. cau. 11. qu. 5. ex integris epistola exemplaribus supplendus.
 Can. 41. cau. 16. qu. 1. confirmatus in Concilio Triburiensi.
 Can. 14. de cons. dist. 1. ex libris recognitionum Clementis derivatus.
 Can. 14. dist. 37. ex libris recognitionum Clementis derivatus.
 Can. 2. cau. 12. qu. 1. ad errores Nicolaitarum accedit.
 Can. 30. de cons. dist. 2. pertinet potius ad Concilium Eugenii II.

A Sancto Petro Apostolorum omnium Principe, a quo Romana Ecclesia primum instituta est, exordium cepit, si ea, quae Sancto Petro a Gratiano adscribuntur, potius ad Clementis epistolas non pertinerent. Tribuuntur illi can. 1. dist. 93. canon 12. & 13. cau. 8. qu. 1. cau. 12. & 13. cau. 11. qu. 3. Verrum hi in epistola Clementis a. leguntur, ac non alia de causa Petro adscripti sunt, nisi quod in eadem epistola Petrus loquens inducitur. Clementis igitur Pontifex Maximus vetustissimus Pontifex est, ex quo Gratianus nonnulla se monumenta depromisse testatur, dummodo vulgatum Pontificum eorundem catalogum sequi malimus. Parum autem ad rem hanc meam facere potest curiosus investigare, vel quo anno Clemens universae Ecclesiae regimen suscepit, quoque anno obierit; vel qua ratione Apostolo Petro successerit. Sunt enim hae prorsus obscurae, siue quod nulla hujusmodi causae vetustissima monumenta habeamus, siue quod argumenta, quae ex antiquis historicis quoque modo deduci possent, non omnino consonent, & jamdiu diversi diversa senserint. Hinc auctor epistolarum ad Mariam Calliopolitam, quae Ignatio Marty-

ri tribuuntur, Irenaeus lib. 3. Eusebius lib. 3. cap. 13. & alii testantur Petro, & Paulo successisse Linum, Lino Anacleto, & Anacleto Clementem. Multo aliter eodem enumerat Optatus Milevitanus in lib. 2. adversus Parmenianum, cui Augustinus morem gessit in epist. 165. in veteri editione, ut Petrus & Paulo successissent Linus a Paulo, & Clemens a Petro ordinati, & Clementi Anacletus. Epiphanius haeresi 27. postquam Petrum & Paulum recensuit, Linum statim memorat, deinde Cletum, postea Clementem. Auctor lib. 3. carminum adversus Marcionem, qui Tertulliano tribuitur, & Hieronymus in catalogo eadem tradunt, omisso dumtaxat Pauli Apostoli nomine. Tertullianus demum, aliique nonnulli post Petrum statim Clementem collocant. Non mirum propterea erit, si varia Clementis Pontificatus tempora apud Scriptores Ecclesiasticos designentur: alii scilicet ab anno salutis 91. usque ad annum 100. alii ab anno 64. vel 65. usque ad 81. vel 83. Pontificatum gessisse scribunt, quin aliquid certi erui possit ex Eusebio, qui in annum 3. Trajani Imperatoris, siue in annum Christi 100. Clementis mortem retulit, quod Clementis

ab Eusebio memoratus non sit idem cum Clemente Pontifice, sed quidam Flavius Clemens Consul Domitiani Imperatoris consobrinus, qui suscepta Christi fide circa ea tempora martyr occubuit. Frustra in rebus huiusmodi adlaborarem, præsertim quod viri eruditissimi recentioris ætatis minime desint, qui ad hanc rem discutiendam argumenta, quæ habere potuerunt, aptiora congesserint. Satis mihi erit id vel obiter attigisse, ne forte quispiam suspicaretur, me Clementis Pontificis tempora certo designare voluisse, quod primum ipsi dederim post Petrum inter Pontifices Maximos locum.

Quod mea potius interest, in fragmentis Gratianeis versatur, quæ Clementi Pontifici adscribuntur: atque in iis omnibus vix unum invenies, quod vere Clementi eidem tribui possit.

De epistola 1. ad Jacobum Fratrem Domini.

Quæ in primis appellatur Clementis epistola prior ad Jacobum Fratrem Domini directa duos habet auctores, quorum unus alio recentior est. Prior epistolæ pars usque ad *S. Sed & nunc exponere jam qua præcepit, Domino opem ferante, incipiam: Panitomin, inquit, & veram agite panitentiam &c.* est valde antiqua, & jam sub finem quartisæculi a Rufino Torano edita, atque latino sermone exarata, quasi antea græce jam legeretur. Posterior ejusdem epistolæ pars primum apparuit apud Isidorum Mercatorem ætate longe recentiore. Quod forte ideo factum ab Isidoro suspicor, quod cum esset fictarum epistolarum codicem editurus, noluit statim ab initio res a se confictas edere, sed quandam veluti rerum fictarum præfationem a Rufino mutuatus est, quo commodius illuderet posteritati. Quamobrem jure dubitare poterimus, num potius jure rejicienda sit secunda epistolæ pars, quam prima rejiciatur; etenim si in Isidoro Mercatore deceptorem agnoscimus manifestum, insignem etiam in Rufino deceptorem nobis ostendit Hieronymus, qui Rufini indolem apprime perspectam habebat, eundemque non tam Hæresiarcham, quam Falsarium, & Corruptorem alienorum operum appellavit: & quamquam huiusmodi observatio per se jam sufficere videretur, ut fidem huic epistolæ ex duabus laciniis

pravorumque auctorum opera elucubrat, dissitoque tempore assurtis confectæ denegemus, non desunt tamen clarissima argumenta, quibus falsitatem ejusdem epistolæ demonstramus. En epistolæ exordium: *Clemens Jacobo Fratri Domini, & Episcopo Episcoporum regenti Hebræorum Sanctam Ecclesiam Hierosolymis, sed & omnes Ecclesias, qua ubique Dei providentia fundata sunt cum Presbyteris, & Diaconibus, & ceteris omnibus Fratribus pax tibi sit semper.* Ex hac inscriptione Rufini mendacium arguimus. Quomodo enim Clemens ad Romanum Pontificatum evectus ad Jacobum Fratrem Domini scribere poterat, cum Jacobus jam pridem a pluribus annis occubuisse? Obierat Jacobus Hieronymo teste, & historicis post ipsum universis anno 7. imperii Neronis. Anno 14. imperii ejusdem obiit Petrus. Quocumque propterea tempore Clemens Petro successisse dicatur, illud semper verum erit, jam vel septem annos effluxisse ab obitu Jacobi ad Clementis Pontificatum, atque ad hanc ipsam Clementis epistolam, in qua etiam de morte Petri nonnulla dicuntur. Præterea inverosimile est, tunc temporis Jacobum appellari potuisse *Episcopum Episcoporum, & omnium Ecclesiarum, qua ubique fundata essent, Rectorem*; huiusmodi enim nomina a vetustissimis Patribus nuppiam probari potuerunt in Episcopis; hinc Cyprianus in epist. ad Quintum ait: *Neque enim quisquam nostrum Episcopum se Episcoporum constituit*; cui consonat Gregorius Magnus in lib. 4. epist. 32. & epist. 36. ad Eulogium Alexandrinum. Quod si & integram perpendamus epistolam, nonnulla aut falsa, aut imprudenter dicta, nedum incomposita dignoscemus. Dicitur enim ibi *S. Petrus Primitia electionis Domini, cui & primo Deus Pater Filium suum revelavit*; quod sane a veritate procul situm est, si Petrus cum Andrea Apostolo conferatur, cum primum Andreæ, deinde Petri facta a Christo electio fuerit. De Petro ita scribit Ambrosius in lib. de Incarnatione cap. 4. *Primatum egit confessionis, non honoris; fidei, non ordinis.* Item in eadem epistola legimus a Petro designatum fuisse Clementem, tanquam ipsius Successorem, de quo sane apud omnes non constat etiam vetustissimos, quemadmodum jam superius attigit; imo & id falsum censuerunt Irenæus lib. 3. Eusebius lib. 3. cap. 13. Nicephorus Callistus

De Canonibus Clementi adscriptis.

9

lib. 3. cap. 2. & Ivo Carnotensis parte 5. cap. 237. ut omittam Epiphaniū, Tertullianum, & Hieronymum in locis superius commemoratis. His accedit, in hac epistola induci Clementem laudes suas publice promulgantem, ita etiam, ut nemo vividius, nemo impensius exornasset, quod quam inverosimile sit, nemo non videt, praesertim cum egatur de viro sanctissimo, cujus acta ad modestiam composita erant, ac sobrietatem. Itaque ibi proponitur sanctum Petrum ita de Clemente dixisse: *Qui mihi ab initio usque in finem comes in omnibus fuit, & per totam veritatem totius meae praedicationis agnovit, qui in amnis temptationibus meis socius extitit, fideliter perseverans, quem praeter ceteros expertus sum Deum colentem, hominem diligentem, castum, discendi studiis deditum, sobrium, benignum, justum, patientem, & scientem ferro nonnullorum etiam ex his, qui in verbo Dei instituantur, injurias.* Et paulo infra: *Quod si esset alius melior, si quis mihi alius adjutor tam sedulus adfuerisset, si quis tam plene doctrina mea rationem cepisset, sed & Ecclesiasticas dispositiones a me tam plene didicisset, habens alium talem, non eo cagerem opus bonum suscipere nolentem.* Et multo postea inducitur Petrus a Clemente ipso postulans, ut Jacobum Fratrem Domini concilium faceret de ordinatione sua hac adjecta ratione. *Eris mihi tam ei grande solacium, si didiceris, quod post me non imperitus vir aliquis, aut indoctus, atque ignorans Divini Verbi mysterium, & Ecclesiastici Ordinis disciplinam, vel doctrina regulam nesciens susceperit cathedram meam; scis enim, quia si indoctus, & inscius officium Doctoris accipiat, sine dubio discipuli, & auditores ignorantia tenebris obvoluti in interitum demergentur.* Quis sane crederet adeo fusa oratione Clementem ipsum suarummet laudum praeconia prosequutum? Quod si & illam epistolae partem consideremus, quam Mercatoris industria assutam fuisse praenotabam, ibidem legimus talem fidei professionem, quae aliis non poterat convenire temporibus, quam quibus Arianus jam, & Macedonii haereticis damnata fuerat; siquidem ibidem jam perspicue demonstratur Divinarum trium Personarum aequalitas his verbis: *Summam ergo totius fidei Catholica recensentes, in qua & integritas credulitatis ostenditur, & unitas Dei omnipotentis, id est sanctae Trinitatis aequalitas* Tom. II.

declaratur: Et inferius de divina Verbi natura ita differitur, ac si jam Nicæna fides fuisset prodita ibi: *Patrem autem tum audit, agnosce quod habeat filium veraciter genitum, sicut possessor dicitur, qui aliquid possidet, & dominus qui habet, cum dominetur, Deus ergo Pater secreti Sacramenti vocabulum est, cujus vero Filius est Verbum, & speculum, & character, & imago vivens Patris viventis, in omnibus Patri similis, ejusdem naturae in Divinitate genitus, & Genitori per omnia coequalis.* Non ita veteres Patres de Verbi Divini natura differere solebant ante Arianam haereticam, sed omnia potius obscuris formulis obvolvebant. Immo si Clemens a consueta loquendi phrasi recessisset, & clarius Verbi ejusdem Divini naturam explicasset, illud saltem praestitissent posteriores Ecclesiae Patres, ut idem Clementis testimonium Arianis objicerent, quod unum disputationem omnem dirimere potuisset. At vero nemo ex Nicænis Patribus id praestitit, quod sane indicat quarto Ecclesiae seculo epistolam hanc fuisse prorsus ignotam. Post haec supervacaneum erit plura adhuc argumenta congerere, ut Rufinus primum, deinde Isidorus de falsi crimine redarguantur. Unum illud adjiciam, in hac epistola de Paulo Apostolo nullam fieri mentionem, quod sane Clemens ad Jacobum scribens omittere non debuisset.

In medium nunc producamus Gratiani canones ex hac epistola depromtos, perspicuumque erit, quid de illis eruditus quispiam sentire debeat; neque enim dubitabit amplius, quo minus illos tanquam apocryphos, falsoque Clementi inscriptos rejiciat. Hujusmodi sane erit canon 2. dist. 80. ex eadem depromtus epistola, & quidem in ea parte, quam Isidorus Mercator Rufino adjecit. Gratianus nonnulla omisit, ex quibus adjunctis ita fragmentum integrum habebimus. "In illis vero civitatibus, in quibus olim apud Ethnicos Archiflamine eorum, atque primi legis Doctores erant, Episcoporum Primates poni, vel Patriarchas ordinavit, qui reliquorum Episcoporum judicia, & majora, quod necesse foret, negotia in fide agerent, & secundum Dei voluntatem, sicut constituerunt sancti Apostoli, ita ut ne quis injuste periclitaretur, desinirent. In illis autem Civitatibus, in quibus dudum apud praedictos erant Archi-
B „ flami-

Can. 2.
dist. 80.

flamines (quos tamen minores tene-
 baat, quam memoratos Primates) Ar-
 chiepiscopos institui præcepit, qui
 non tamen Primatum, sed Archie-
 piscoporū fruerentur nomine. Epi-
 scoporum quoque judicia, ut supe-
 rius memoratum est, & majora Ec-
 clesiārum negotia, si ipsi reclamave-
 rint, aut aliquem timorem, aut istos,
 vel alios suspectos habuerint, ad jam
 dictos Primates, vel Patriarchas, ne
 aliquis nocenter periret, transferri
 perdocuit, (*legunt alii*: ne quis in-
 nocenter periret, transferri iussit.)
 In singulis vero reliquis civitatibus
 singulos, & non binos, vel ternos,
 aut plures Episcopos constitui præ-
 cepit, qui non Primatum, aut Ar-
 chiepiscoporum, aut Metropolitanorū
 nomīne, quia matres civitatum
 non tenent, sed Episcoporum tantum
 vocabulo potirentur, quoniam nec
 inter ipsos Apostolos par institutio
 fuit, sed unus omnibus præfuit. Po-
 strema hæc verba videntur ex Leone
 Magno depromta, qui in epist. ad Ana-
 stasium Thessalonicensem Episcopum cap.
 11. ita scribit: *Inter beatissimos Apostolos*
in similitudine honoris fuit quadam di-
ferentia potestatis, & cum omnium par
esset electio, uni tamen datum est, ut
ceteris præmineret. Quod autem a Cle-
 mente decretum dicitur, ne in una ci-
 vitate duo Episcopi constituerentur, id
 referri melius posset ad canonem 8.
 Concilii Nicæni 1. ubi idipsum optime
 cautum reperimus. Ceterum ex hoc
 Gratiani fragmento uberius etiam col-
 ligere possumus, quam recte eadem epi-
 stola apocrypha dicatur, cum Archie-
 piscopi nomen, quod in hac epistola
 memoratur, longe recentius sit Clemen-
 tis ætate, quemadmodum observavit jam
 Quæsnellius in notis ad epist. 9. Leo-
 nis Magni.

Can. 1. Quæ Gratianus Sancti Petri nomine
dist. 93. descripsit in Can. 1. dist. 93. habentur
 in epistola eadem Clementis in ea par-
 te, quæ a Rufino conficta est. Etenim
 inducitur ibidem Petrus Apostolus Cle-
 mentem Ecclesiæ Dei præficiens, eun-
 demque Romano populo commendans,
 ibi: *Si inimicus est alicui pro actibus*
suis &c. usque ad illa verba: *Ecclesiam*
dispergit, & vastat. Gratianus addidit
 verba illa: *iste Clemens*, ut sententiam
 integram redderet. In Concilio Metensi
 anni 888. nonnulla his propemodum si-
 militudo legatur, Can. 12. ibi: *Quasdam*

est a Sancta Synodo, quid de iis sacra
fieri auctoritas iubere, qui cum tradi-
tis excommunicatis communionem ha-
buerint. Nam non tantum laici, verum
etiam Presbyteri in celebratione Missæ ex-
communicatus recipiunt: & quid de his,
qui in eadem excommunicatione mortui
fuissent. Verum ad hac tanta auctoritas
prolata est. Sanctus Petrus Apostolus in
ordinatione Sancti Clementis ita plebs
alloquitur: Si inimicus est alicui pro
actibus suis, vos cum illo nolite amici
esse, & prudenter observare debetis, a-
vertite vos ab eo, cui ipsum sentitis ad-
versum, sed nec loqui his, quibus ipse
non loquitur. Istius transgressores San-
ctus Petrus, & omnis auctoritas excom-
municat. Postrema autem verba dicti
 Can. 1. a vers. ideoque usque in finem
 jam observaverunt Romani Correctores
 in epistola Clementis desiderari, sed
 potius pertinere ad epistolam 1. Fabia-
 no Papæ tributam opera Isidori Mercat-
 toris. Referebantur in epistola Fabiani
 verba eadem Petri, quæ diximus legi
 in epistola Clementis ibi: unde & B.
 Apostolorum Princeps Petrus in ordinatio-
 ne Clementis alloquens populum inter ce-
 tera ait: *Si inimicus est (iste Clemens)*
alicui pro actibus suis . . . & Ecclesiam
dispergit, & vastat. Ideoque charissimi
 his Apostolicis insistitis vos monentes in-
 struimus &c. Ex quibus constat verba
 illa: *Si inimicus est*, usque ad alia &
Ecclesiam dispergit, & vastat continere
 sententiam Sancto Petro affictam. Ce-
 tera vero a versiculo ideoque charissimi
 esse orationem Fabiani, sive auctoris
 epistolæ Fabiano tributæ, qui ex dictis
 Sancti Petri populum instituere se vel-
 le proficitur. Porro Gratianus, aut
 quicumque Gratiano auctor extitit, ex
 hac eadem Fabiani epistola integrum
 huiusmodi fragmentum depromsit, ex
 quo facile evenit & verba Petri, &
 Fabiani sententias in unam quodammo-
 do orationem coaluisse. Quicumque au-
 tem sit memorati fragmenti ex epistola
 Fabiani depromti, illud facile constat,
 usum fuisse ipsum fragmento Leonis Ma-
 gni, qui in epistola ad Episcopos per
 Italiam in Quæsnelliano codice octava
 ita scribit: *Hanc ad dilectionem vestram*
epistolam misimus, . . . ut effecta cer-
tior Sanctitas vestra, Fratres charissimi,
solicetius agere dignetur, & cautius,
nec ubi Manichæa perversitatis homines
plebes vestras facultatem ledendi, & hu-
jus sacrilegii possint invenire Doctores.
 His

His addere possumus verba Sancto Petro tributa in epistola Clementis etiam tribui eidem Apostolo in epist. 3. tributa Anacleto Papae prope finem, ex quo ulterius constat Isidoro Mercatori maxime voluptati fuisse huiusmodi signenta sæpe ac sæpius epistolis suis inferre, fortassis enim ille arbitrabatur, ex huiusmodi epistolarum sententiis invicem consonantibus maiorem epistolis ipsius auctoritatem conciliari.

Can. 6. In priorē epistolę parte, quam Rudist. 93. sino adscriptimus, legitur Can. 6. dist. 93., quem iam ad integrorum codicum fidem se Romani Correctores exegisse testantur. Similia Isidorus Mercator edixit in epistola 1. Anacleti, & in epist. Evaristi, cuius fragmentum est in can. 11. dist. 93. Verum non arbitror ea ceterate Diaconos adeo Episcoporum sollicitudinem attigisse, ut speculatores essent eorum, quæ in Ecclesia gererentur, & Episcopis cuncta renunciarent. Etenim nihil tale, aut primigenia ipsa Diaconorum institutio exigebat, qualis habetur in actibus Apostolorum, aut posterior Ecclesię consuetudo inexit; siquidem S. Isidorus Hispalensis, dum Diaconorum officium expendere, & lib. 2. de Offic. Eccles. cap. 8., & epist. ad Ludisfredum Cordubensem, nihil aliud Diaconos peragere posse scripsit, quam aut Sacerdotibus sacra facientibus ministrare, aut verbum Dei prædicare, aut oblationes in altari disponere. Forte Rufinus Diaconorum officia latius extendenda curavit, ut Hieronymi, quem maxime oderat, quique Diaconorum ambitum sæpe ac sæpius scripto contundebat, doctrinam, quoad fieri poterat, inanem redderet, veterumque Pontificum sententiis adversari clanculum demonstraret.

Can. 7. Can. 7. dist. 93. habetur in ea epistolę parte, quæ adfuta est ab Isidoro Mercatore: cum enim pronunciatum fuisset, Sacerdotes ceteris debere doctrinam, sapientiaque præstare, hæc subiunguntur: *Sacerdotes vero sal terra, & mundi lumen docens, præcipit in splendore bonorum operum Patrem glorificare Deum, de quibus Dominus ait: Beati estis, cum maledixerint vobis homines, & persequuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos, mentientes propter me. Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis. Sic enim persequuti sunt Prophetas, qui fuerunt ante vos: Vos estis sal terræ; quod si*

sal eveneris, in quo salietur? ex his supplere unusquisque poterit memoratum Can. 7.

Rursum in parva epistolę, quæ est Can. 8. Isidori Mercatoris, legitur sententiam can. 2. Can. 8. can. 2. qu. 7. Sententiam dixi; quæ enim Gratiani non eadem omnino sunt. Isidorus nonnullas descripserat christianę vitæ regulas, atque inter cetera hæc recenseret: *Seniores venerari, & juniores diligere: Episcopos Sacerdotes suos, ac cunctos reliquos Ecclesię Ministros, atque omnem plebem sibi commissam verbo divino, & mandato instruere, ac diligere, hisque omnes, & eorum Episcopos tota animi virtute diligere, ut oculos suos, quia oculi sunt illorum; eorum præceptis in omnibus obedire, etiam si ipsi aliter, quod absit, agant, memores scilicet illius dominici præcepti, quæ dicunt, facite, quæ autem faciunt facere nati. Ipsi autem Episcopi si exorbuverint; ab istis non sunt reprehendendi, vel arguendi, sed supportandi, nisi in fide erraverint. Illi ergo super istos sunt, non autem isti super illos, quoniam maior a minore nec argui, nec iudicari potest. Nemo sane ex his statim non agnoscit voluntatem, & scopum Mercatoris, qui causam Episcoporum tuendam susceperat. Cum enim Episcopi in frequentissimis Provincialibus Conciliis a Clericis suis molestiam paterentur, ubi præsertim suo muneri defuissent, nihil pressius urgeri Clericis inferioribus optabant, quam ut Clerici iidem humiliter suis subicerentur Episcopis, & sine discrimine imperantibus obedirent, aut morem gererent. Sed & liquido adspicimus, Isidorum eundem Mercatorem in iis abusum esse nonnullis Sanctorum Patrum monumentis, quæ alia methodo congesta Clementi adscribere non dubitavit. Nonnulla etenim Isidori sunt Hispalensis in lib. 3. Sententiar. cap. 39., nonnulla Concilii 5. Romani sub Symmacho, nonnulla demum S. Benedicti in regula cap. 4. art. 60. Ita scribit Isidorus Hispalensis: *Non est iudicandus a plebe rector inordinatus, dum magis noverint populi sui fuisse meriti perverſi regimen suscepisse Pontificis. Nam pro meritis plebium disponitur a Deo vita Rectorum. Rectores ergo a Deo iudicandi sunt, a suis autem subditis nequaquam iudicandi sunt. . . . quod a fide exhortaveris Rector, tunc erit arguendus a subditis; pro moribus vero rectoribus tolerandus magis, quam distringendus.**

das a plebe est. In Concilio 3. Romano sub Symmacho hæc legimus: Oves pastorem nec reprehendere, nisi a recta fide exorbitaverit, presumant &c. Et S. Benedictus ait: Præceptis Abbatis in omnibus obedire, etiamsi aliter, quod absit, ipse agat, memor illius dominici præcepti: qua dicunt facite, qua autem faciunt, facere nolite.

Can. 5. Sententiæ huiusmodi de Episcopis ab
can. 6. inferioribus minime accusandis frequen-
qu. 1. tissime occurrunt apud Mercatorem. Revera in hac eadem epistola simile pro-
pemodum fragmentum est, quod legimus in Can. 5. cau. 6. qu. 1., cuius inscriptionem rectius exararunt Romani Correctores, ibi: Clemens Papa Jacobo Hierosolymorum Episcopo, cum antea legeretur: Metropolitano Episcopo. Hic sane Can. 5. est in ea epistolæ parte, quæ opus est Mercatoris, ubi nonnulla tradit quasi ex Apostoli Petri doctrina deprompta his verbis: Neminem ab adiutorio fratris se subtrahere instruebat (& Petrus). Homicidas vero, & adulteros, ac cunctos criminalibus nexibus adligatos, & qui eis coequalas non erant, ab eorum vexatione, & accusatione docente Domino prohibebat, & nonnisi a coequalibus aliquid eis inferri debere docebat: quia discipulum supra magistrum esse, aut ullam ei injuriam inferre, nullatenus debere oportet. Infames etiam omnes, & quos Primates, & leges sæculi non suscipiunt, sed & laicos ab eorum accusatione, & vexatione semper repelli debere rogabat, & cunctos illi subditos esse præcipiebat. Cunctorum Sacerdotum vitam superiorem, sanctioremque, ac discretam a secularibus, & laicis hominibus esse, & spirituales quosque, atque Sacerdotes super carnales, ac laicos semper constituendos ducbat, quoniam pro minimo nobis esse debet, ut a talibus arguamur, & judicemur, vel ab humano die. Majores vero a minoribus nec accusari, nec judicari nullatenus posse dicebat; quoniam non solum hoc divinus, sed & leges sæculi inhibere docebat. Ex his commodè Gratiani fragmentum suppleri poterit: utrum vero veritati consonum sit, quod scribit Ildorus, videlicet majorem a minore accusari non posse, idque tum a divinis, tum a sæculi legibus præstitutum fuisse, facile intelliget unusquisque, qui noverit accusationes huiusmodi non solum in veteri Romanorum foro, sed & in Conciliis Ecclesiasticis passim fuisse, & sine ullo discrimine admittas.

In Can. 2. cau. 8. qu. 1. fabella ista
Can. 2. enarratur, quam in priore hujus epistolæ parte adstruit Rufinus, videlicet
can. 8. electio Clementis in Pontificem Maximum per ipsummet Petrum Apostolum facta. Quod quemadmodum in discrimine apud veteres omnes positum sit, jam superius observavi. Tantum & rursus animadvertesim, verba hæc Clementi tributa minus apte fuisse, cum in ore Clementis propria fuisset ipsius laus, eademque maxime profusa Viro sanctissimo prorsus esset indigna: en integra epistolæ verba: In ipsis autem diebus, quibus vita suam sibi immixto præsentio (& Petrus), in conventu fratrum positus, apprensâ manu mea, repente surgens in auribus totius Ecclesiæ hæc protulit verba: Audite me fratres, & consensui mei: quoniam, ut odores sum ab eo, qui misit me, Domino, & magistro meo Jesu Christo, dies mortis meæ instat, Clementem hunc Episcopum vobis ordino, cui soli mea prædicationis, & doctrina cathedram tradidit: qui mihi ab initio usque in finem comes in omnibus fuit, & per hoc veritatem totius meæ prædicationis agnovit, qui in omnibus temptationibus meis socius exitus, fideliter perseverans: quem præ ceteris expertus sum Deum colentem, homines diligentem, castum, discendi studiis deditum, sobrium, bonignum, justum, patientem, & scientem ferro non multorum (& etiam ex his, qui in verbo Dei insistentur) injurias.

Ad eandem priorem epistolæ partem
Can. 1. a Rufino editam pertinet Can. 12. cau. 8.
qu. 1. qu. 1. qui Petri Apostoli nomine apud Gratianum refertur. Ibidem enim exhibetur Petrus populum alloquens in ordinatione Clementis, & docens, quoniam sint Clericorum officia; atque ubi pervenit ad munera Catechistarum ita loquens inducitur: Qui catechizant, id est qui verbo instruunt incipientes, primo oportet, ut ipsi instructi sint; de anima enim agitur hominum. Et oportet eum qui docet, &c. & quæ legimus apud Gratianum.

Rufinus in priore hujus epistolæ parte discretam orationem texuit nomine
Can. 31. Petri Clementem ordinantis, in qua cau. 8.
qu. 1. expendit inter cetera, quoniam sint Episcoporum, Presbyterorum, aliorumque Ministrorum officia; ac tandem ita concludit: Verumtamen scitote cuncti, quod supra omnes vos labores Episcopus, quia unusquisque vestrum suum proprium fert

fort laborem, ille vero suum, & singulorum. Propter quod o Clemente, tamquam qui omnibus praeasse se noveris, singulos prout poteris, juva & singulos releva, qui & singulorum onus, & sollicitudinem portat. Hæc verba sunt; quæ Petri nomine retulit Gratianus in Can. 13. cau. 8. qu. 1.

Ex hac ipsa Petri oratione, dum Clementem ordinare singitur, recitata, tria deprompta fragmenta sunt apud Gratianum, videlicet Canon. 29. 30., & 32. cau. 11. qu. 1., & quidem Can. 29., & 30. exhibent, quodnam futurum fuisset Clementis officium, ut scilicet ipse a cura negotiorum sæcularium penitus abstinere, ne forte illorum causa a prædicatione divini verbi abstinere cogatur. Non est cur epistolæ verba hoc in loco describam, cum eadem omnino sint apud Gratianum, dummodo jungantur Correctorum Romanorum notæ ad illa verba: *Vacantes laici*. Quod autem Petrus prohibere fertur Clementi, post nonnulla id ipsum Presbyteris peragendum jubet. Ubi enim exponit, quænam esse debeant Presbyterorum officia ita subdit: *Si qui ex fratribus negotia habent inter se, apud cognitores sæculi non judicentur, sed apud Presbyteros Ecclesiæ, quidquid illud est, dirimatur*. Legimus hæc in dicto Canon. 32. cau. 11. qu. 1. Si congestas hæc sententias cum recentiorum Episcoporum, Presbyterorumque moribus comparare quispiam voluerit, facile agnoscat, inversum fuisse rerum gerendarum ordinem, ut quod proprium Episcoporum esse dicebatur, id ipsi ut plurimum negligant, & Presbyteris potissimum præstandum committant; viceversa, quod Presbyteris committendum voluit epistolæ auctor, id Episcopi omnes sibi vindicaverint. Atque hanc distinctionem Episcoporum, & Presbyterorum, qualis in Clementis epistola habetur, si Gratianus observasset, non sane adeo laborasset, ut eadem fragmenta explicaret, nec opus habuisset distinctione inter causas civiles, & criminales, quemadmodum tradidit post dictum Can. 10. Illud etiam observare licet, Gratianum frustra Can. 32. addidisse, ut rem conficeret, quam pertrahabat. Cum enim ageret de judiciis Clericorum, monumentum retulit, in quo non de Clericis tantum, sed & de Fidelibus omnibus, etiam laicis agebatur, ut indicant ea verba: *Si quis ex fratribus, fratrum enim nomine Fideles*

omnes a Viris Apostolicis designabantur. Qui de Clericorum judiciis specialiter scire nonnulla desideret, legat constitutionem Leonis, & Anthemii in l. 33. cod. de Episc. & Cler., Novellas Justiniani 79. 85., & 123. cap. 21.

Rursum in Can. 12. cau. 11. qu. 3. fragmentum legitur orationis Petri Apostoli ad populum habitæ, ut finxit Rufinus in ordinatione Clementis; Postquam enim Petrus proposuit populo fidei universo Clementem, quem in Antistitem susciperent, subdit: *Ipsam ergo audite scientes, quia quicumque contristaverit Doctorem veritatis, peccat in Christum, & Patrem omnium exacerbat Deum, propter quod & vita carebit*. Hæc verba retulit auctor epistolæ 1. Alexandri Papæ ad omnes Orthodoxos per diversas provincias directæ, ibi: *A prædecessoribus nostris inhibuitur legimus, ut nemo contristet Doctores, neque accusationem adversus eos suscipiat. Ipse namque Apostolorum Princeps in ordinatione B. Clementis populum instruens, ait: quicumque contristaverit Doctorem veritatis, peccat in Christum, & Patrem omnium exacerbat Deum, propter quod & vita carebit*.

De Can. 15. cau. 11. qu. 3., nihil est, quod hic subijciam specialiter, cum referendus sit ad Can. 1. dist. 93., de quo superius egimus.

Verba Canon. 16. cau. 32. qu. 7. leguntur in eadem priore epistolæ parte, quam Rufinus edidit. Inducitur ibi Sanctus Petrus in ordinatione Clementis ea tradens, quæ in Presbyterorum attinent institutionem. In primis autem eosdem Presbyteros monet, ne fornicationis labæ polluantur, subditque: *& quid in omnibus peccatis adulterio gravius? secundum namque in pœnis obtinet locum, quoniam quidem primum illi habent, qui aberrant a Deo, etiam si sobrie vixerint*. Qui epistolam 2. Pii Papæ elucubravat id ipsum propemodum edidit in illis verbis: *Non ergo gravius peccatum est fornicatio, quam sacrilegium, sed sicut majus est peccatum, quod in Deum committitur, quam quod in hominem, sic gravius est sacrilegium agere, quam fornicari*. Videbis in hanc rem Augustinum lib. 4. contra Cresconium cap. 10. Quum autem dicitur adulterium habere secundum locum in pœnis, ad ordinem illum auctor hujus epistolæ respexit, qui in collectionibus Romanarum legem servatur etc.

etenim in illis primo sermo sit de iis, qui majestatis læsæ crimine damnantur; deinde de adulteris; ex quo adparet epistolæ hujus auctorem sacrilegii crimen voluisse significari etiam sub nomine criminis læsæ majestatis, quasi sacrilegio divina majestas recta lædi videretur. Ceterum fragmentum hoc longe a Gratiani proposito abest, qui sibi proposuerat investigandum, an matrimonii vinculum per adulterium conjugis solutum intelligeretur; Quamobrem non video, cur Gratianus idem, post dictum Canon. 16. ita statim subjiciat: *His auctoritatibus evidentissimo monstratur, quod quicumque causa fornicationis uxorem suam dimiserit, aliam illa vivente ducere non poterit.* Immo nec video, cur Gratianus idem ita nonnullorum, quæ superius adtulerat, Patrum fragmenta explicaverit, ut diceret: *His ita respondetur: Ha auctoritates de eis loquuntur, quorum continentiam carnalis infirmitas non impedit, vel de his, qui praestantes causam diffidii, aliorum conjunctione se reddiderunt indignos; quasi aliquando contingere possit, ut per adulterium matrimonii vinculum dissolvatur.* Verum agnosco, undenam Gratianus harum distinctionum rationes exceperit, scilicet præcipue ex Can. 18. eadem causa, & quaestione. Commodius propterea sermo de hac re instituendus erit, ubi idem Canon 18. explicabitur.

Summa de pen. dist. 1. Canon 24. de penit. dist. 1. de promissis. est ex epistola eadem in ea parte, quam Ildorus adnexuit, ubi quasi ex Petri Apostoli præcepto ista Clemens tradere fingitur: *Homicidiorum vero tria genera esse dicebat, & penam eorum parilem esse docebat &c.* Qui hoc epistolæ istius fragmentum composuit, videtur aliqua excerptisse ex cap. 3. epist. 1. Johannis ibi: *Omnis, qui odit fratrem suum, homicida est.* Quod vero subjicitur, parilem esse triplicis, de quo agitur, homicidii penam, nescio, an constare quoquo modo possit, sive in civilem, sive in Ecclesiasticarum legum conspectu.

De epistola 2. ad Jacobum Hierosolymorum Episcopum.

Quæ nuper demonstrabant epistolam, quæ Clementis dicitur, apocrypham esse, illa maxima in parte docent, idem iudicium de secunda epistola ferendum.

esse. Etiam hæc præcedenti sermone similem habet inscriptionem his verbis; *Clemens Romana Ecclesia Presul Jacobo Hierosolymorum Episcopo; atque hinc facile eruitur, quam inepte epistolæ auctor ad Apostolum scribendum voluit jamdiu vita functum, quemadmodum scripsimus, antequam Clemens in Pontificem Maximum eligeretur.* Priora epistolæ verba hæc sunt: *Quoniam, sicut a B. Petro Apostolo accepimus omnium Apostolorum Patre, qui claves Regni caelestis accepit, qualiter tenere debemus de Sacramentis, qua geruntur in Sanctis, te ex ordine nos decet instruere.* Non videbantur hæc ad Apostolum ab ipso met Christo Salvatore eruditum a Clemente scribenda, nec qui Petrum institutorem acceperat in divinis rebus, docere poterat Jacobum ea, quibus accipiendis & Petrus, & Jacobus simul eodem tempore interfuerant. Prosequitur auctor epistolæ: *Ad dominica autem mysteria tales eligantur, qui ante ordinationem suam conjuges suas non noverint. Quod si post ordinationem ministro altaris contigerit proprium invadere cubile uxoris, sacrarii non intret limina, nec sacrificii portitor fiat, nec altare contingat, nec ab offerentibus holocausti oblationem suscipiat, nec ad dominici corporis portationem accedat, nec aquam Sacerdotibus porrigeat ad manus; officia fornicatus claudat, & minora gerat officia, arcum, sive calicem ad altare non sufferas.* Quis non agnoscat hæc a praxi primi, aut secundi Ecclesiæ sæculi aliena? Non memoro barbaras loquendi phrasas, quæ Clementis ætati minime conveniunt. Observatione potissimum dignum est, quod dicitur, eos, qui uxorem duxerunt, non alias ordinibus initiari posse, quam in matrimonio conjuges suas non noverint, quod a severiore etiam disciplina distat, juxta quam deinceps soli bigami, aut qui viduæ juncti erant, a sacris ministeriis arcebantur. Immo & nusquam in Ecclesia obtinuit eos, qui in minoribus ordinibus constituti sunt, conjugio interdici, quemadmodum heic interdicit Clemens. Satis hanc rem conficiunt, vel quæ scripsit Socrates in lib. 1. historiarum cap. 11. de Paphnatio Aegyptiorum Episcopo, qui in Nicæno Concilio anni 325. nondum continentiarum clericalis legem probare scivit, vel quæ decernuntur in Can. 4. Concilii Gangrensis ibi: *Quicumque discernit a Presbytero, qui uxorem.*

eam habuit, quod non oporteat, eo ministrante, de oblatione percipere anathema sit. Præterea in hac eadem epistola usurpantur nonnulla verba Jacobi Apostoli, quæ scilicet in ejus epistola catholica legimus cap. 4. ibi: *Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos. Nolite detrabere alterutrum fratres, qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi, & judicat legem. Si autem judicas legem, non es factor legis, sed iudex. Unus est legislator, & iudex, qui potest perdere, & liberare. Tu autem quis es, qui judicas proximum?* Hæc omnia qui epistolam Clementis elucubravimus, descripsit, quibus eundem Jacobum monere Clemens videtur. Cetera non memoro; exinde enim satis, superque liquere poterit, quodnam esse debeat de hac epistola, quodque jam fuerit eruditissimorum virorum iudicium. Sunt, qui hujus epistolæ autographum græcum fuisse dixerunt; verum nullibi illud adparet, & tantum ex loquendi formulis, quæ græcam eloquutionem sonare videntur, id posset quispiam augurari; proptereaque non est, cur non potius Isidoro Mercatori eandem epistolam tribuamus, qui primus eandem edidisse adparet, præsertim cum ipse Mercator non adeo fuerit dicendi ratione perpolitus, ut phrasas aut obscuras, aut barbaras non adhibuerit in scribendo.

Can. 4. Ex hac epistola depromptus est Can. dist. 23. 4. dist. 23. in quo tamen nullum aliud vitium est, quam quod in ea legatur epistola, quæ deceptoris cujusdam manu sit elaborata.

Can. 9. Can. 9. cau. 2. qu. 7. ita erit ex integra epistola supplendus. Qualis autem condemnatio, & qualis imminet maledictio his, qui in Patres peccant, divina nos docet Scriptura. Si enim Cham filius Noe, cum vidisset nudum suum Patrem, quoniam non cooperuit Patris corporalis nuditatem, sed egressus nuntiavit eam fratribus, & illi vestimento eum cooperuerunt, ipse quidem Cham, & illi, qui ex eo nati sunt, sub maledictio facti sunt; qui autem cooperuerunt, magnam benedictionem meruerunt, multo magis isti majore, & ampliore condemnatione digni sunt, qui Patribus obviare, aut contra eos insurgere moliantur; quoniam qui eis resistit, Deo resistit, & qui eis injuriam, vel contumeliam facit, Deo, ejus legatione funguntur, facit. Quoties integram hanc sententiam velit

quispiam considerare, agnoscat non de accusationibus, quæ legis ordine servato fiant, sed potius de injuriis, & contumeliis non inferendis sermonem fuisse ibidem institutum; proptereaque hoc fragmentum ad Gratiani propositum minime pertinere, qui de accusationibus agebat. Non dubito tamen, quin cum Gratiano plurimum convenerit Isidori Mercatoris mens, qui nihil antiquius habuit, quam suadere frequentissime singulis, ne ad Prælatorum suorum accusationes uspiam deveniant; quod vel ille satis abunde percipit, qui percurrit causæ septimæ quæstionem secundam, refertam omni ex parte istiusmodi monumentis Isidorianis, Pontificibus Maximis vetustissimis Evaristo, Marcellino, Julio, Eusebio, Fabiano, Sylvestro, Zephirino, Anacleto, Alexandro, & aliis nonnullis adscriptis, peculiariter vero contemplatur Can. 12. eadem causa, & quæstione. Qui vero ejusdem Can. 9. sententiam ad meliores auctores redigere voluerit, conferat verba Justiniani Imperatoris in confessione adversus tria capitula ita scribentis: *Qualis autem est condemnatio, & qualis imminet maledictio eis, qui in Patres peccant, docet nos & Divina Scriptura: si enim Cham filius Noe, cum vidisset nudum suum Patrem, quoniam non cooperuit Patris corporalem nuditatem, sed egressus nuntiavit eam fratribus, & illi vestimento eum cooperuerunt, ipse quidem Cham, & illi, qui ex ipso nati sunt, sub maledictione facti sunt, qui autem cooperuerunt, magnam benedictionem meruerunt, multo magis isti majore, & ampliore condemnatione digni sunt, qui ad Synodum minime pertinentem infamiam festinant per impietatem epistola, & Theodori, eidem Sanctæ Synodo applicare. Porro cum in his verbis integer fere Gratianus Canon exhibetur, is ipse ad Justinianum potius, quam ad Anacletum referendus videretur.*

Nulla ratione primo, aut secundo Ecclesiæ sæculo convenire potest, quod ex hac eadem Clementis epistola referatur in Can. 28. cau. 16. qu. 7. & in Can. 13. de cons. dist. 1. eisdem omnino verbis. Agitur ibi de Ecclesiis per loca congrua, & utilia ædificandis, quæ divinis precibus dedicentur, & Sacerdotum curæ tradantur. At præterquamquod apud veteres disciplina christiænæ historicos nulla adpareat Ecclesiarum dedicatio tempore Constanti-

Can. 28.
cau. 16.
qu. 7.
& in
can. 13.
de cons.
dist. 1.

ni Imperatoris antiquior, Ethnicorum
 fructuissimæ, ac frequentes vexationes
 huiusmodi Ecclesiis gravissimo erant im-
 pedimento. Apud Gratianum olim frag-
 menta hæc ita exhibebantur. *Ecclesias
 per congrua, & utilia facite loca, quas
 (ita in Can. 28., sed in Can. 13. le-
 gebatur: qua) divinis precibus sacrari
 (ita in Can. 28., sed in Can. 13. le-
 gebatur: consecrari) oportet, & non a
 quoquam gravari.* Melius recentes edi-
 tiones habent post correctionem Roma-
 nam; etenim ita habent integra episto-
 læ ipsius exemplaria: *Ecclesias per con-
 grua, & utilia facite loca, qua divinis
 precibus sacrare oportet, & in singulis
 Sacerdotes divinis orationibus Deo dica-
 tos poni, quos ab omnibus venerari opor-
 tet, & non a quoquam gravari.*

Can. 15. Consonat cum vulgatis epistolæ exem-
 can. 17. plaribus Can. 15. cau. 17. qu. 4., dum-
 qu. 4. modo pro voce illa *subtraham* legamus
subtraham: parum autem interest alteru-
 tri potius scriptioni adhærere, cum una
 semper habeatur, eademque sententia.
 Moneo nonnulla his similia legi in Con-
 cilio Turonensi 2. Can. 25., & in Con-
 cilio Bracarenfi 3. Can. 3. ibi: *sub hac
 quoque damnationis sententia & illi ob-
 noxi tenebuntur, qui Ecclesiastica orna-
 menta, vela, vel qualibet alia indumen-
 ta, atque etiam utensilia, sciendo in
 usus suos transtulerint, vel aliis ven-
 denda, vel donanda crediderint.*

Can. 39. Can. 39. de conf. dist. 1. legitur eis-
 de conf. dem verbis in hac ipsa epistola, in qua
 dist. 1. tamen levis varietas scriptionis adnota-
 da est; siquidem ubi Gratianus legit *ca-
 thedra*, legunt alii: *cathedra*; alii *can-
 thara*; viri eruditi existimant venire
 hoc nomine non cathedras, in quibus
 Episcopi sedebant, nec suggestus, de
 quibus Episcopi orabant, sed potius
 pulpita, quæ super altario ponebantur,
 ut liber Evangeliorum in illis ad le-
 gentis Episcopi commodum collocaretur,
 quemadmodum hodie illa sunt, in
 quibus missalis liber apponitur.

Can. 40. Post verba laudati Can. 39., statim
 de conf. in epistola sequuntur verba Can. 40. de
 dist. 1. conf. dist. 1., quæ integra hoc in loco
 referre juvabit, cum nondum absoluta
 Can. huius emendatio fuerit. „ Nemo
 „ per ignorantiam Clericus palla mor-
 „ tuum credat obvolvendum, aut Dia-
 „ conus scapulas operire velit, quæ
 „ fuit in altari, aut certe quæ data est
 „ in mensam Domini. Qui hæc fece-
 „ rit, vel leviter, quasi nihil, & ne-

„ gligenter habuerit divina mysteria,
 „ Diaconus triennio, sexque mensibus
 „ a dominico alienus erit altari, gravi
 „ percussus anathemate. Quod si cleri-
 „ cum presbyter non commonuerit, de-
 „ cem annis, & quinque mensibus ex-
 „ communicatus sit; propterea quod de
 „ dominicis Sacramentis subiecta sibi
 „ non commonuerit ministeria, & po-
 „ stea cum grandi humilitate matri re-
 „ concilietur Ecclesiæ. Pallas vero, &
 „ vela, quæ in Sanctuarii sordidata
 „ fuerint ministerio, Diaconi cum hu-
 „ milibus ministris juxta sacrarium la-
 „ vent; non ejicientes foras a sacrario
 „ velamina dominicæ mensæ, ne forte
 „ pulvis dominici corporis male deci-
 „ dat a Sindone foris abluta; & erit
 „ hæc operanti peccatum; idcirco in-
 „ tra sacrarium ministris præcipimus
 „ hæc sancta cum diligentia custodire.
 „ Sane pelvis nova comparetur, &
 „ præter hoc nihil aliud tangat. Sed
 „ nec ipsa pelvis velis apponatur la-
 „ vandis, nisi quæ ad Dominici alta-
 „ ris cultum pertinent. Pallæ altaris
 „ solæ in ea laventur, & in alia, ve-
 „ la januarum. De velis autem janua-
 „ rum cura sit ostiariis ex admonitione
 „ majorum, ne quis negligens, aut
 „ ignarus ad velum januæ domus Do-
 „ mini manus incondite tergat, sed fla-
 „ tim coercitus discat omnis homo,
 „ quia velum atrii domus Domini san-
 „ ctum est. „ Hæc omnia a Mercato-
 „ re deprompta videntur, partim ex Con-
 „ cilio Arvernensi cap. 3. & 5., ex Con-
 „ cilio Antissiodorensi cap. 12. & 13.,
 „ partim ex Gregorii Magni Sacramenta-
 „ rio titulo de ordinatione Subdiaconi.
 „ Verba Gregorii Magni in Sacramenta-
 „ rio hæc sunt: *Oblationes, quæ veniunt
 in altare panes propositionis appellantur.
 De ipsis oblationibus tantum debet in al-
 tari poni, quantum populo sufficere, ne
 aliquid putridum in sacrario remaneat.
 Palla vero, quæ sunt in subfratorio, in
 alio vase debent lavari, in alio corpora-
 les palla. Ubi palla corporales lavata
 fuerunt, nullum linteamen ibidem aliud
 debet lavari, ipsa aqua in baptisterio
 debet vergi.* In Concilio Arvernensi an-
 ni 535. sub Rege Theodeberto celebra-
 to, cui Episcopi quindecim subscripse-
 runt, nonnulla relatæ sententiæ simil-
 ima habentur in Can. 3. his verbis:
observandum, ne pallis, vel ministeriis Can. 23.
divinis defunctorum corpora obvolvuntur. de conf.
 Can. 23. de conf. dist. 2, legitur fere dist. 2.
 in

in principio ejusdem epistolæ usque ad illa verba *custodire debent*; post quæ ita legendum est: *ne qua putredo in sacra-*
rio inveniatur, ne (cum negligenter
agitur) personi corporis Domini gravis
inferatur injuria. Communio enim cor-
poris Domini nostri Jesu Christi si negli-
genter erogetur, & presbyter minora non
curet admonere officia, gravi anathema-
te, & digna humiliationis plaga feri-
tur. Certe tanta in altario holocausta
offerantur &c. quæ describit Gratianus
usque ad illa verba: custodienda sunt
sacramenta. Post quæ sequuntur ea,
quæ legi diximus in Can. 39. de conf.
dist. 1., deinde ea, quæ in Can. 40.
de conf. dist. 1. retulimus; ac tandem
statim subjicitur. Precipimus etiam, ne
excommunicato Ecclesia, sive laico de
fragmentis oblationum Domini ponatur
ad mensam, unde scis tu, qui passim
sacrarii panes indignis impendis; unde
nostri si a mulieribus mundi sunt, hi
quibus impendis? Hinc & David &c.
Rursum hæc legimus apud Gratianum
in dicto Can. 23. de consecrat. dist. 2.
a vers. Precipimus etiam, usque in fi-
nem. Eo autem argumento, quo ex
facto Davidis panes propositionis acce-
ptus usus est Mercator, unde quoque
est Ildorus Hispalensis in lib. 1. cap.
18. de officiis ibi: „ Relegamus libros
„ regnorum, & inveniemus Sacerdo-
„ tem Abimelech de panibus propo-
„ tionis noluisse prius dare David, &
„ pueris ejus, nisi ante eos interroga-
„ ret, utrum mundi essent pueri a mu-
„ lieribus, non utique ab alienis, sed
„ a propriis conjugibus; & nisi eos
„ audisset ab heri, & nudiustertius va-
„ casse ab opere conjugali, nunquam
„ panes, quos prius negaverat, con-
„ cessisset. Tantum interest inter pro-
„ positionis panes, & Corpus Chri-
„ sti, quantum differt inter corpus,
„ & umbram, inter imaginem, &
„ veritatem, inter exemplaria futu-
„ rorum, & ea ipsa, quæ per exem-
„ plaria figurabantur. Quapropter eli-
„ gendi sunt aliqui dies, quibus prius
„ homo continentius vivat, quo ad
„ tantum Sacramentum dignius acce-
„ dere possit.“ Unum adhuc observa-
tione dignum est, videlicet quam pa-
rum deceat ea verba Clementi ad Ja-
cobum scribenti adtribuere: unde scis
tu, qui passim sacrarii panes indignis
impendis &c. quasi Jacobus Apostolus
passim indignis Eucharistiæ Sacramen-

Tom. II.

tum administrasset, quod eidem Apo-
 sto injurium maxime, & non ferendæ
 contumeliæ argumentum videtur.

De epistola 3. ad omnes Episcopos.

Quæ tertia Clementis epistola dicitur,
 hanc habet inscriptionem: *Clemens ur-*
bis Romæ Episcopus, omnibus Coepiscopis,
Presbyteris, Diaconis, ac reliquis Cleri-
cis, & cunctis Principibus majoribus,
minoribusque, omnibusque generaliter Fi-
delibus benedictio, claritas, & gloria;
in gratia Dei, qua data est nobis in
Christo Jesu Domino nostro. Sunt qui
putant ex nonnullorum vetustorum co-
dicum fide hanc esse de Græco in lati-
num idioma conversam a Rufino Aqi-
lejenfi, a quo editam diximus episto-
lam Clementis nomine primam. Ve-
rum id maxime incertum est, & vero-
similius est Ildorum Mercatorem ejus-
dem auctorem esse; atque ideo Rufino
aliquid tribui, quod hæc epistola quam-
plurima fragmenta contineat excerpta
ex libris recognitionum ipsius Clemen-
tis, quos latine Rufinus se edidisse te-
statur. Jamdiu agnovit hæc Johannes
Sichardus, qui in tertiæ epistolæ præ-
satione ita scribit: Admonendus est le-
ctor, ea, qua hic leguntur pulcherrime
commixta, tamquam cumulo, hac eadem
in recognitionum libris sparsim legi, ut
verisimile videatur mihi, hanc a studio-
so aliquo Clementis conscriptam potius,
quam ab ipso Clemente. Verum enim
vero sive a Rufini, sive a Mercatoris
codicibus hanc epistolam primum hau-
serimus, par erit auctoritas, nec alte-
rutrius fides apud nos prævalebit, ut-
pote in aliis monumentis recensendis
minus probata. Ipsamet nuper memora-
tæ epistolæ inscriptio nonne eandem
spuriam prorsus, & a Clemente abju-
dicandam perspicue demonstrat? Qui-
nam enim esse potuerunt Clementis æ-
tate cuncti illi Principes majores, mino-
resque, ad quos epistola ipsa dirigitur?
Si nomine Principum intelligendos ve-
lis Ecclesiarum duces, & pastores, pa-
rum apta erit interpretatio, cum Coe-
piscopos, Presbyteros, Diaconos, ac reli-
quos clericos speciali nomine jam auctor
epistolæ præsignasset, & frustra post
istos memoraret majores, minoresve
Principes. Ac si nomine Principum lai-
cos nobiliores, & publica jurisdictione-
pollentes significatos arbitraris, facile
in difficultatem incidet ex eo subor-
tam,

G

tam, quod Magistratus Rempublicam Clementis tempore administrantes, Ecclesiam potius odissent, diris vexationibus insequerentur, nec huiusmodi esse possent, ad quos una cum fidelibus omnibus epistola encyclica dirigeretur. Sed & id clarius dignoscetur, si integram epistolam percurramus, simulque Gratiani fragmenta integræ epistolæ accomodemus; non enim solum sententias inveniemus temporis illi vetustissimo parum conformes, sed etiam nonnullas agnoscemus congestas lacinias ex variis apocryphis monumentis, & præsertim ex libris recognitionum Clementi adscriptis a quodam deceptore inordinate congestas.

Can. 11. Exorditur auctor epistolæ Sacerdotes
cau. 11. admonens, ut populos doceant, admonentque populos, ut Episcopis suis, quasi Deo obtemperent; ac subdit: *Si autem vobis Episcopis non obedierint omnes Presbyteri, Diaconi, ac Subdiaconi, & reliqui Clerici, omnesque Principes tam majoris ordinis, quam inferioris, atque reliqui populi, tribus, & lingua non obtemperaverint, non solum infames, sed & extorres a regno Dei, & consortio fidelium, ac a liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ alieni erunt.* Ex his supplere juvabit Canonem 11. cau. 11. qu. 3. atque en in eodem fragmento rursum factam mentionem de Principibus majoris ordinis, & inferioris, quam sane Clementis ætati minime convenire posse adnotabam. Quomodo vero Clemens infamiae poenam tunc irrogare potuerit, nemo facile explicabit, cum primo, & secundo Ecclesiæ nascentis sæculo infame potius vulgo haberetur, Christo nomen dare, ac viris Ecclesiasticis indulgere. Retulit eadem fere verba nonnullis omissis Concilium Triburiense anni 895. **Can. 8.** ibi: *nemo contemnat, neque transgrediatur bannum Episcopis superpositum. Sciat, & abhorreat in epistola B. Clementis dictum contra se scriptum. Si vobis Episcopis non obedierint omnes tam majoris, quam & inferioris ordinis, atque reliqui populi, tribus, & lingua, non solum infames, sed etiam extorres a regno Dei, & consortio fidelium a liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ alieni erunt.*

Can. 2. Post hæc prosequitur epistolæ auctor
dist. 25. obedientiæ virtutis laudes, quam unusquisque Episcopis suis exhibere debet, nonnulla adjiciens Episcopi uniuscujusque gratia, quem Dei vice populos re-

gere scribit, ita concludens: *Audite ergo eum attentius oportet, & ab ipso suscipere doctrinam fidei, monita autem vita a presbyteris inquireret, a Diaconis vero ordinem disciplina.* Hic est Canon 2. dist. 25., atque eadem verba deprompta videntur ex lib. 3. recognitionum falso Clementi tributarum ad Jacobum Fratrem Domini, ubi proponitur Petrum Apostolum in ordinatione Zachæi Episcopi ita dixisse: *Zachæum hunc vobis ordinavi Episcopum, sciens eum timorem Dei habere Audite ergo eum attentius, & ab ipso suscipite doctrinam fidei, monita autem vita a Presbyteris, a Diaconibus vero ordinem disciplina.*

Postquam vero edocuerit Clemens ad
Can. 61. Episcopum pertinere curam fidei, ac
dist. 38. proinde ad Episcopum accedere debere, quicumque fidei nomen dare, ac baptismum suscipere cupit, hæc ait: *Nullus enim propter opprobrium senectutis, aut juventutis, vel nobilitatem generis a parvulis, & minus eruditis, siquid forte est utilitatis, aut salutis inquirere negligat; &c.* quæ legimus in Canone 16. distinct. 38., quem Gratianus de Episcopis perperam intellexit, ac scripsit, cum tamen ad eos pertineat, qui ad Christi fidem venturi essent, & Sacramentum baptismatis susceperunt; hi enim monendi erant, ut minime recusarent a Sacerdotibus, aut doctrina minus excultis, aut ætate minus provectis instrui in fide, atque edoceri. Hæc etiam sententia deprompta videtur ex lib. recognitionum Clementis, ubi Gamaliel inducitur, ita universum Israelitarum populum alloquens: *Si ego Gamaliel neque eruditionis mea, neque senectutis opprobrium duco discere aliquid a parvulis, & ab imperitis, siquid forte est utilitatis, aut salutis adquirere, (qui enim rationabiliter vivit, scit, quia nihil est anima pretiosius) quomodo non omnibus hoc amabile est, cunctisque exoptatum, ut qua ignorat, discat, qua didicerit, doceat?*

Hinc auctor epistolæ occasionem arripuit quamplurima tradendi, quibus
Can. 41. ad obedientiam fideles omnes excitaret,
cau. 16. post quæ ita prosequitur: *Quapropter cunctis fidelibus, & summopere omnibus Presbyteris, & Diaconis, & reliquis Clericis attendendum est &c.* quæ legimus in can. 41. cau. 16. qu. 1. in quo ad evincendam epistolæ hujus falsitatem,

tem, luculentissimum habemus argumen-
tum; etenim mentio fit de Parochiis
Presbyterorum, quasi jam Clementis æ-
tate jam institutæ Parochiæ fuissent,
quod nemo in rebus Ecclesiasticis vel
leviter eruditus dixerit. Ceterum simi-
lia nonnulla constituta legimus in Con-
cilio Triburiensi anni 895. can. 32. ibi:
In epistola Beati Papa Clementis legitur:
Attendendum summo opere est omnibus Pres-
byteris & reliquis Clericis, ut nihil abs-
que Episcopi proprii licentia agant; non-
minus missas sine ejus jussu quisquam
Presbyterorum in sua Parochia agat, Si-
militer & reliqui populi, majores scili-
cet, & minores per ejus licentiam, quid-
quid agendum est, agant. Anima vero
eorum ei credita sunt: ideo omnia ejus
consilio agere debent, & eo inconsulti
nihil.

Can. 9.
dist. 93.

Verba Gratiani postrema in dicto can.
41. hæc alia statim excipiunt: *Similiter*
& reliqui populi, majores scilicet, ac
minores per ejus licentiam quicquid a-
gendum est, agant, nec sine ejus permis-
su a Parochia abscedant, vel in ea ad-
ventantes morari præsumant. Anima ve-
ro eorum ei credita sunt: ideo omnia ejus
consilio agere debent, & eo inconsulti ni-
hil. Quicumque enim obediunt Episcopis
suis, videntur aliquid gratia conferre
Deo. Qui autem eis non obediunt, in-
dubitanter rei, & reprobi existunt. Hæc
cum nonnullis sequentibus retulit Gra-
tianus in can. 9. dist. 93. cujus scriptu-
ra cum integris epistolæ exemplaribus
penitus consonat, præsertim postquam
Romani Corredores inscriptionem frag-
menti emendarunt; etenim olim tribue-
batur Concilio Parisiensi, quemadmo-
dum canon 8. eadem dist. 93. interea
vero juvabit adnotare minus aptam il-
lam loquendi formulam, qua populi in
maiores, ac minores distribuuntur, quæ
fidelium partitio ignota est toti vetusta-
ri, ne dixerim cuique investigare vo-
lenti, quid per eam significetur. Adno-
tare præterea juvabit sententiam hanc
decerptam fuisse ex lib. 2. recognitio-
num Sancto Clementi tributarum. Cum
enim ibi referatur disputatio illa fami-
gerata inter Simonem cognomento Ma-
gum, & Petrum Apostolum, ita lo-
quens Petrus inducitur: Pax vobis sit
omnibus, qui parati estis dare dexteram
veritati (sic judices disputationi aures
præbentes Petrus obtestabatur) quicum-
que enim obediunt ei, videntur quidem
aliquid gratia conferre Deo; porro autem

ipsi ab eo donum summi muneris conse-
quuntur iustitia ejus semitis incedentes;
propter quod primum est omnium iusti-
tiam Dei, regnumque ejus inquirere.
Atque vel ex hoc facile constat, quam
longe distet auctor epistolæ in memorā-
to fragmento ab archetypo suo, quem
sibi sequendum proposuerat. Quod enim
auctor recognitionum de illis tradidit,
qui veritati morem gerunt, auctor epi-
istolæ illis accommodat, qui in singulis
Diocæsis Episcopis suis obtemperant.

Post pauca auctor epistolæ suadet, *Can. 14.*
ut obedientiam Episcopis servemus, ea *de cons-*
præsertim ratione, ne alibi sacra fiant, *dist. 1.*
nisi in locis ab Episcopo consecratis,
quasi jam Clementis ætate solemnes
templorum dedicationes in usu esse cœ-
pissent. Notandum tamen est in nonnul-
los Gratiani codices recentiores men-
dum irrepsisse, qui principio hæc exhi-
bent: *Hic ergo, idest in presenti vita,*
oportet non agnoscere &c. cum vetusti
Gratiani codices, & integra epistolæ
ipsius exemplaria potius habeant: *Hic*
ergo, hoc est in presenti vita oportet nos
agnoscere &c. Sed & hic Isidorus Mer-
cator abusus est nonnullis verbis, quæ
Sancto Petro adversus Simonem Magum,
ut diximus, disputaturo affinxit auctor
recognitionum Clementis in lib. 2. ibi:
Hic ergo, hoc est in presenti vita positor,
oportet vos agnoscere voluntatem Dei,
ubi & agendi locus est. Ex quo magis
magisque constat epistolam hanc ex va-
riis rerum apocrypharum laciniis inor-
dinate fuisse congestam. Non est tamen
dubitandum, disciplinam hanc in lau-
dato canone traditam fuisse quarto sæ-
culo jam receptam, quemadmodum con-
stat ex canone penultimo Concilii Lao-
diceni, ibi: *Quod non oporteat in do-*
mibus oblationes celebrari ab Episcopis,
vel Presbyteris.

In vetustis Gratiani exemplaribus O-
rigeni adscribitur can. 2. dist. 43. cujus
verba leguntur prope finem hujus epi-
istolæ Clementi adscriptæ, ex qua Ro-
mani Corredores inscriptionem ejusdem
canonis emendatam voluerunt. Qui epi-
istolam hanc effinxit, ita differit de iis,
qui inobedientes Episcopis fuerint, ut
ex evangelico præcepto nulla illorum
habenda sit ratio. *Et si iterum in man-*
dati habemus &c. Ita legenda sunt prio-
ra canonis verba, quemadmodum poste-
riore hoc modo: *Non intelligentia pro-*
positi nostri. Quoniam vero eadem omni-
no leguntur in lib. 2. recognitionum

C. 2. Cle-

Clementis in principio, verosimile mihi videtur, Gratianum voluisse auctorem recognitionum laudare, dum canoni suo Origenis nomen inscripserit, ex eo forte, quod habuerit codicem Rufini Aquilejensis, in quo & scripta Origenis, & libri isti recognitionum continerentur. Etenim Rufinus e Græco idiomate non tam libros recognitionum, ut ipse ait, sed & plura Origenis, cui plurimum adhærebat, scripta in latinum transtulit. Itaque si Gratiani canon ex libro memorato recognitionum est repetendus, adnotandum est in principio libri 2. referri factum Petri cum Simone, quem Magum appellant, disputaturi; antequam enim Petrus cum Simone congregaretur, fingitur nonnulla de Simonis ejusdem indole & moribus cum Clemente ita differuisse. *Opportunum mihi nunc, & necessarium videtur de his, quæ imminet, aliqua discutere, idest de Simone. Scire enim velim, quibus sit moribus, & quibus actibus. Quod mihi, si quis scit, indicare non casset, refert enim ista prænoscere. Nam si in mandatis habemus, ut venientes ad civitatem &c. quæ integra habentur apud Gratianum in dicto can. 2. eisdem omnino verbis, ex quibus liquido constat hæc ipsa minime pertinere ad Gratiani propositum. Quod enim de Simonis Magi moribus Petrus cum Simone disputaturus fingitur investigasse, id illi accommodatur, qui est investigaturus consecrandi episcopi indolem, & mores; quæ duo longe omnino distant, & toto cælo.*

De epistola 3. Clementis.

Quarta omissa epistola ex iis, quæ Clementi tributæ sunt, quod ex ea nihil depromserit Gratianus, ad quintam statim progredior, quæ hunc exhibet titulum: *Dilectissimis fratribus, & concipulis Hierosolymis cum charissimo fratre Jacobo Coepiscopo habitantibus Clementis Episcopus.* Hæc autem inscriptio jam sufficit, ut opinor, ad redarguendum epistolæ hujus auctorem falsi conscium. Præterquamquod enim fingitur, Clementis Romani tempore adhuc Jacobum Apostolum Hierosolymitanam Ecclesiam rexisse, quod ab historicorum fide longe aberrat, quemadmodum superius diximus; aliena etiam sunt a veterum, & primi, vel secundi sæculi disciplina, quæ ibidem de communi Cle-

ricorum vita asseruntur. Quis enim credat jam tum erecta fuisse Ecclesiasticorum virorum collegia, nisi simul arbitretur talem fuisse veterum Antistitum imprudentiam, ut Clericorum omnium cœtum optimam christiani gregis partem Ethnicorum furori uno propemodum ictu maclandum, & perdendum objicerent? Immo quis credat adeo communis vitæ bonum Clementi placuisse, ut eam tamquam unicuique fidei necessariam prædicasset, & bonorum divisionem ab ipso fere mundi exordio factam per iniquitatem originem habuisse, uti in ejusdem epistolæ initio legemus? Pudentum autem est, & nonnisi homine perditissimo dignum, quod dicitur, adeo singulas res unicuique esse debere communes, ut etiam promiscuus conjugum usus sit: *in omnibus autem (ita epistolæ auctor) sunt sine dubio & conjugēs: & sicut non potest dividi aer, neque splendor solis, ita nec reliqua, quæ communiter in hoc mundo omnibus data sunt ad habendum dividi debere, sed habenda esse communia.* Oh præclara sane effata, & Clemente viro sanctissimo, & Pontifice Maximo digna! Nihil ad hanc rem addendum post ista videretur, ut hujusmodi sententias a Clemente abjudicarem; verum adhuc nonnulla sunt, quæ in falsitatis suspensionem vehementius etiam inducunt. Siquidem narratur factum Ananiæ, & Saphiræ, de quo agitur in cap. 5. Actuum Apostolicorum, quodque fingitur ipse Clemens cognovisse, & vidisse, cum tamen Anania, & Sapphira suprema poena affecti divino singulari judicio fuerint, antequam Petrus Romam venisset, fuorumque laborum socium Clementem sibi adjunxisset. Quoties de epistolæ hujus auctore quærat, nolim tale, tantumque crimen in Isidorum Mercatorem inferre, licet primum ex ejusdem collectione emeruisse eadem videatur. Corruptus scio, Mercator nonnulla disciplinæ Ecclesiasticæ capita, verum quæ ad fidem, & mores pertinent, etiam corripisse illum non auctum asserere. Potius generalis illa vitæ communio, & promiscuus conjugum usus indicabit auctorem hujus epistolæ fuisse quemdam ex hæresi Nicolaitarum jamdudum ab Ecclesia damnatorum. Quidquid vero sit de hac re, minime dubitandum erit, quin fragmenta hujus epistolæ inter decreta canonum non fuissent a Collectore sedulo collocanda.

Et

Can. 14. dist. 37. Et quidem si ad unum canonem 14. dist. 37. redigeretur oratio, nihil forte improbandum reperiretur, nihil enim aliud ibidem statutum adparet, quam Clericos universos sacris doctrinis potissimum incumbere debere. Unum observatu dignum adparet, eadem fere verba legi Petro Apostolo tributa in libro 10. recognitionum Clementis, quæ imitari voluit auctor epistolæ, ut facilius legentibus illuderet.

Can. 2. can. 12. qu. 1.

Verum quoties in conspectum adducatur Canon 2. cau. 12. qu. 1. is ipse agnoscetur, ex quo tot apocryphi monumenti argumenta deducebamus. Ibi & de communi fidelium omnium vita, & de promiscuo conjugum usu, & de Anania, & Sapphira sermo instituitur, ex quibus indicium sane gravissimis apocryphum esse epistolam deducebamus. Ut vero integrum Gratiani fragmentum expendam, in quo tota propemodum epistola describitur, priora verba exhibent epistolæ inscriptionem, quam superius retuli, una observans, Clementem ad Jacobum Apostolum scribere minime potuisse. Epistolæ initium consistit in vers. *communis vita*, ex quo adparet, quam falso omnibus necessario præstituta dicatur vita communis prima Ecclesiæ ætate. In vers. *communis enim* etiam liquet, quam temere dicatur *per iniquitatem* rerum dominia fuisse divisa, atque inter homines distributa. In vers. *denique* pudenda agnoscitur illa de promiscuo uxorum usu sententia. Romani Correctores, ut hanc Canonis partem emendarent, asseruerunt, in nonnullis exemplaribus illam deliderari: verum licet hic conatus in meliorem Canonis lectionem laude dignissimus sit, non est tamen omnino certum definire, utrum ea verba ad epistolam pertineant, necne; cum & in antiquis editis exemplaribus Gratiani, & in ipsis antiquis editis exemplaribus epistolæ legantur. Immo cum adpareat, verba hæc epistolæ deprompta esse maxima in parte ex libris recognitionum Sancto Clementi adscriptis, in quibus integra hujusmodi sententia continetur, nullatenus dubitaverim asserere, & ipsam in epistola Clementi tributa facile contineri. Porro in lib. 10. recognitionum quidam Ethnicus senex inducitur petens erudiri a Clemente, & nonnullis propositis difficultatibus ex veterum Philosophia depromptis ita Clementem ipsum alloquitur: *Sed neque furtivum malum esse, quod*

*enim deest alicui, aufert ab alio qui habet, quod quidem oportebat libero sumi, & publice, sed quia occulte fit, in hoc magis illius, a quo clam aufertur, inhumanitas redarguitur. Communis enim usus omnium, qui sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit; sed per iniquitatem alius hoc suum dicit esse, & alius illud, & sic inter mortales divisio facta est, denique Græcorum quidam sapientissimus (Platonem hic designari vulgo putant) hæc ita sciens esse, ait, communia debere esse amicorum omnia: In omnibus autem sine dubio & conjuges; & sicut non potest, inquit, dividi aer, neque splendor solis, ita nec reliqua, qua communiter in hoc mundo data sunt, omnibus ad habendum dividi debere, sed habenda esse communia. Quicumque hæc recognitionum verba cum epistola Clementi tributa contulerit, facile agnoscat epistolam hanc in parte depromptam fuisse a libro recognitionum, ac propterea reprobata illam clausulam, quemadmodum non in recognitionem libris, ita nec in epistola ipsa desiderari. Quæ habentur in vers. unde & Dominus usque ad illa verba, sed & omnibus prædicanda sunt, consonant omnino cum vulgatis omnibus epistolæ exemplaribus. Post hæc statim subsequuntur, quæ retulit Gratianus in Can. 14. dist. 37. a principio usque in finem; quæque superius diximus etiam ex libris recognitionum fuisse deprompta. Deinde hæc immediate in epistola habentur: *Incertum est enim etiam juvenibus vita tempus, senibus autem jam nec incertum est; nec enim dubitatur, quin quantumcumque est, quod putatur superesse, breve sit, & ideo tam juvenes, quam senes oportet de conversione, & penitentia valde esse sollicitos, & satagere, ut de reliquo ornent animam suam ornamentis dignissimis, id est dogmatibus veritatis, decore pudicitia, splendore justitia, candore pietatis, aliisque omnibus, quibus compta esse decet rationabilem mentem. Unde consilium dantes &c. usque in finem, ubi tamen nonnulli legunt, satagetis. Hinc ita concludit auctor epistolæ, & cum oratione assidua Dei gratiam obtinere merueritis, tunc sine suspitione mali interitus vota possint celebrari festiva. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen. En integram epistolam, quam etiam, ut patet, fere integram in duobus fragmentis Gratianus descripsit.**

De Can. 30. de conf. dist. 2.

In priore hujus operis parte cap. 52. adnotaveram Canonem 30. de conf. dist. 2. falso fuisse Clementi Pontifici Maximo inscripto, potius autem tribui debuisse Concilio Eugenii II. ubi Canone 33. eadem verba leguntur. Idipsum observaverunt jamdiu Romani Correctores, quibus adjicere possumus Franciscum De-Roye de juribus honorificis in Ecclesia cap. 3. qui hæc præterea scripsit: "Gratianus.... Canone, nem. illum. perperam adscribit Clementi Papæ; Correctores Romani post Anselmum Lucensem eum recte adscribunt Eugenio II. & addendum ex Synodo Romana. Sed forsitan non tam bene addunt: a laicorum loco; cum tamen Holstenius ex ipso autographo utriusque illius Synodi scribat tantum a laicorum nempe honoribus, nam & constat quosdam ex laicis semper in Ecclesia quosdam habuisse honores, ut suis quibusque locis videbimus". Qui forte adhuc voluerit hunc Canonem ad certa Clementi Papæ tributa fragmenta referre, non dubito, quin si non verbo tenus, saltem sententia facile reperiat. In libro 2. constitutionum, quæ a S. Clemente editæ dicuntur cap. 61. ita legitur: "Tu vero o Episcopo.... cum Ecclesiam Dei convocas, veluti magnæ navis gubernator jube cum omni scientia cætus celebrari, præcipiens Diaconis, tamquam nautis, ut disponant loca fratribus, tamquam episcopatibus cum omni diligentia, & sanctitate. Ac primum sit longa domus.... in ejus medio sit Episcopi sedes, ad

cujus utrumque latus consideant Presbyteri, & Diaconi adstant, succinssi, & expediti..... Horum (*idest Diaconorum*) cura laici in altera sedeant cum omni quiete, & ordine; mulieres quoque separatim sedeant silentium servantes..... Si quis invenitur extra locum sedere, increpetur a Diacono, veluti proreus, & in suum locum reducat. Et quidem hæc probari fortasse possent, nisi de libris hisce Constitutionum Apostolicarum merito dubitarem. Etenim ipsimet Trullani Patres, qui alias nonnulla apocrypha veterum monumenta receperunt, constitutiones istas omnino rejecerunt, ita statuentes in Can. 2. Quoniam autem in Canonibus Apostolorum præceptum est, ut eorumdem Sanctorum Apostolorum per Clementem constitutiones suspiceremus, quibus olim ab iis, qui a fide aliena sentiunt, ad labem Ecclesiæ adspargendam adulterina quædam, & pietate aliena introducta sunt, quæ divinorum nobis decretorum elegantem, ac decoram speciem obscurant, has constitutiones ad gregis ædificationem, & securitatem concludibiliter rejecimus, hæreticæ pravitatis scetus nequaquam admittentes, & germanæ, ac integræ Apostolorum doctrinæ inserentes. Itaque concludere potius juvabit disciplinam, quæ in laudato Canone 30. præstituitur, recentioribus potius Ecclesiæ sæculis congruere, ex errore autem tributam Papæ Clementi, quia forte nonnulla his similia in illis constitutionibus legerentur, quæ Clementi eidem adscriptæ fuerunt.

C. A P U T I I.

De Capitibus Anacleto nomine inscriptis.

Tres Anacleto tribuuntur epistolæ, ex quibus nonnulla apud Gratianum deprompta fragmenta videntur.

Ex. epist. 1.	{	Can. 3. dist. 43. consonat cum vetustioribus exemplaribus.
		Can. 6. dist. 83. consonat cum epistolis Ennodii.
Apocryphi omnes.	{	Can. 10. dist. 93. non convenit proposito Gratiani.
		Can. 3. cau. 2. qu. 6. ad melioris notæ codices exigendus.
		Can. 2. cau. 3. qu. 4. referendus ad interpretationes Aniani.
		Can. 13. cau. 3. qu. 6. jungendus cum can. 1. cau. 25. qu. 2. Can.

- Ex epist. 1. } *Can. 15. cau. 3. qu. 6. referendus ad can. 13. ead. cau. & qu.*
Can. 7. cau. 6. qu. 1. ex Ennodii epistolis congestus.
 Apocryphi omnes. } *Can. 1. cau. 12. qu. 2. jungendus cum can. 6. ead. cau. & qu.*
Can. 6. cau. 12. q. 2. ex recentioribus Patrum decretis congestus.
Can. 18. cau. 17. qu. 4. referendus ad can. 6. cau. 12. qu. 2.
Cau. 1. cau. 25. qu. 2. jungendus cum can. 18. cau. 17. q. 4.
Can. 59. de conf. dist. 1. consonare nequit cum veterum disciplina.
Can. 10. de conf. dist. 2. jungendus cum can. 59. de conf. dist. 1.
- Ex epist. 2. } *Can. 2. dist. 21. referendus, & exigendus ad sententias Isidori*
Hispalensis.
 Apocryphi omnes. } *Can. 18. dist. 45. referendus ad epistolam Pauli ad Titum jun-*
cta interpretatione Hieronymi.
Can. 2. dist. 64. jungendus cum can. 1. dist. 75.
Can. 2. dist. 66. veterum traditioni contrarius.
Can. 1. dist. 67. veterum traditioni in postrema parte adversatur.
Can. 1. dist. 75. cum disciplina veterum non omnino consentaneus.
Can. 11. dist. 79. a perpetua disciplina Ecclesia defleat.
Can. 6. dist. 84. Isidoro potius Hispalensi inscribendus esset.
Can. 1. dist. 99. non congruit temporibus Anacleti.
Can. 15. cau. 2. qu. 7. ex integris exemplaribus supplendus.
Can. 1. cau. 6. qu. 1. referendus ad canonem 11. dist. 79.
- Ex epist. 3. } *Can. 2. dist. 22. ex integris exemplaribus restituendus.*
 Apocryphi omnes. } *Can. 3. dist. 80. non convenit temporibus Anacleti.*
Can. 12. cau. 2. q. 7. referendus potius ad Isidorum Hispalensem.
Can. 2. cau. 3. qu. 5. referendus potius ad Ambrosium Medio-
lanensem.
Can. 15. cau. 6. q. 1. referendus potius ad Isidorum Hispalensem.
Can. 14. cau. 24. quæst. 3. exigendus ad sententias Isidori His-
palensis.
- Adjiciuntur. } *Can. 4. dist. 93. est potius Romani Concilii sub Zacharia.*
 Apocryphi omnes. } *Can. 14. cau. 2. qu. 7. referendus potius ad can. 5. cau. 2.*
quæst. 7.
Can. 3. cau. 5. qu. 3. referendus ad Concilia Eugenii, &
Leonis Pontificum.
Can. 28. cau. 7. qu. 1. non congruit temporibus Anacleti.

NON de temporibus tantum, quibus Anacletus Petri sedem Romæ tenuerit, nec dumtaxat de gradu, & ordine successionis ejusdem disputare consueverunt viri eruditi; sed & de Anacleta ipso, quem nonnulli a catalogo Pontificum Maximorum expungunt, quasi fragmentum ab imperitis inventum, ea præcipue ratione, quod ejus veteres Patres minime meminerint, aut saltem illum cum Cleto confuderint, quem admodum deducere conati sunt ex Epiphonio hæresi 27. Eusebio lib. 3. cap. 13. & Nicephoro Callisto lib. 3. cap. 2. Gratianus ipse, cujus Codicem expendimus, visus est Anacletum omisisse in

inscriptione canonis 48. de conf. dist. 1. ubi Telephorum Papam a Petro fuisse septimum prædicat, cum octavus dicens esset potius numerato Anacleta; videlicet post Petrum hæc tradi consueverunt Pontificum nomina: Linus, Clemens, Cletus, Anacletus, Evaristus, Alexander, Sixtus, Telephorus. Nolo hac in controversia cum eruditissimis hominibus congregari, vel ex eo quod non desint, qui rem hanc universam abunde satis, & plusquam abunde discussissent, inter quos adire quispiam posset Natalem Alexandrum in Histor. Eccles. 1. sæculi dissert. 14., & præsertim in scholio dissertationi adjecto; vel

vel eo quod parum, aut nihil referre possit ad Gratianeorum Canonum interpretationem. Sane quotquot fragmenta apud hunc collectorem Anacleto tributa fuerunt, ea omnia apocrypha omnino monumenta sunt, quemadmodum paulo inferius nitide demonstrabo. Quamobrem illud prænotasse sufficiat, vel extiterit Anacletus iste, vel idem cum Cleto fuerit, vel forte omnino fictitius sit habendus, certum apud omnes esse, neminem hujus nominis Pontificem recenseri post annum a Christo natum 120., ut propterea, quotquot Anacleto tribuuntur epistolæ decretales, aut ad finem primi, aut ad initium secundi Ecclesiastici sæculi referendæ essent. Hinc quoties demonstraretur epistolas Anacleto inscriptas primæ illi ætati minime convenire, definiri profecto poterit, fidem omnem illis esse jure optimo denegandam.

De epistola 1.

Epistola Anacleti nomine prima hanc exhibet inscriptionem: *Anacletus Servus Christi Jesu, in Sede Apostolica Domino serviens, Episcopis omnibus, & ceteris cunctis fidelibus, qui coequalem nobiscum sortiti sunt fidem: gratia vobis, & pax, atque consolatio multiplicentur a Domino in sæcula.* Videtur hujus inscriptionis exemplum depromptum ex epist. 1. Apostoli Petri, cujus etiam magna pars in hanc eandem Anacleti epistolam translata est. Item nonnulla furatus est auctor ex cap. 5. epistolæ S. Jacobi. Quod autem magis dignum est observatione, pertinet ad fragmenta quædam, quæ deprompta sunt ex epistola 1. quam falso Clementi Papæ adscriptam suis locis ostendimus, ut omittam ea, quæ ex interpretatione Aniani in Constitutiones Theodosianas, quæ ex S. Ambrosio in lib. de dignitate humanæ conditionis cap. 3. quæ ex Hieronymo in Psalmum 44. quæ ex Ennodio, & ex aliis derivata fuerunt; hæc enim omnia clarissime evincunt, epistolam istam nemini ex vetustissimis Pontificibus tribui ullo modo posse. Quid memorem plura sacræ Scripturæ loca in hanc epistolam relata non ex alia, quam ex Hieronymi interpretatione? Præterea diversa vocabula illic occurrunt, quæ nonnisi posteriore ætate apud Romanos recepta fuerunt. Hujusmodi est nomen *Apocrypharum*, quod quinto demum Ecclesiæ

sæculo apud Latinos audiri cœpit, item nomen *Patriciorum* ad recentiora tempora referendum, quemadmodum animadvertit Antonius Augustinus in collectione Adriani 1. cap. 9. Nomina præterea memorantur *Patriarcharum*, & *Primate*, quæ an convenient primo, vel secundo Ecclesiæ sæculo affirmare nusquam auderem. Quod si illa verba Anacleti consideremus, quibus Christiani-fideles omnes ita solatur: *vobisque compatimur, & auxilium ferre.... parati sumus*, quis non videat putidum deceptoris mendacium, qui ita Anacletum loquentem inducit, quasi posset vexatis undequaque fidelibus Ethnicorum tyrannide opem ferre, qui ceteroqui ne se quidem adversus impios tueri potuisset. Demum, ut cetera omittam, quid non probat adversus epistolam hanc intexta illa judiciorum Ecclesiasticorum figura, qualis primum obtinuit post novellas Justiniani constitutiones? in ea præsertim parte, quæ definitum adparet, in judiciis, & controversiis, & laicos Magistratus, & Episcopos concurrere debuissent, ibi: *coram Patriarcha, aut Primatæ Ecclesiastico, & coram Patricio seculari judicentur negotia in commune.* Porro nemo non agnoscit, quantum a veritate distet hæc juradicentium societas illa ætate, qua publicis Magistratibus nihil magis insensum esse poterat, quam nomen Christianorum, & præsertim sacrorum Antistitum.

Ad hanc epistolam pertinet Canon 3. dist. 43. & quidem in ea parte, in qua auctor indicare conatur ea, quæ ad officium doctoris pertinent. Consonant verba Canonis cum vetustioribus exemplaribus, nec quidpiam continent, quod notatu dignum adpareat, nisi forte quis observandum arbitretur pro voce illa *intensione*, legi in aliquibus exemplaribus *institutione*.

Post verba dicti Canonis 3. statim sequitur in epistola ipsa Can. 6. dist. 83. *Can. 6. dist. 83.* his verbis: *Nihil autem est illo pastore miserius &c.* Pergit enim ibidem auctor in tradendis præceptis ad rite exercendum doctoris officium; & quidem priora verba usque ad vers. *perdis enim* consonant cum integris epistolæ exemplaribus; cetera jam sunt a Romanis Correctoribus emendata; auctor autem epistolæ eadem promittit ex libris epistolarum Ennodii, ubi scilicet ita scribit Ennodius: *Perdit laboris memoriam mens terrenis obligata carceribus. Sicut artium in*

in suo quaque opere invenitur mater instantia, ita Noverca eruditionis est negligentia.

Can. 10. dist. 93. Pseudoanacletus paulo inferius tradit, quæ munera sint a Sacerdotibus obeunda, inter cetera præsertim instruere populos saluberrimis doctrinis, quod ut demonstraret, adducit illud Evangelii apud Lucam cap. 7. *Beatus est, quicumque non fuerit scandalizatus in me: & subdit: Ille procul dubio scandalizatur in Deum, qui recte non docet, & qui ejus scandalizat Episcopum, vel Sacerdotem.* Eadem fere verba repetuntur apud eum, qui epistolam ad Stephanum Archiepiscopum Concilii Mauritanæ, & ad universos Africanæ provinciæ Episcopos Damaso affinxit. Sunt autem in *Can. 10. dist. 93.* perperam adducta ad rem Gratiani, qui exinde proposuerat demonstrare minores Ecclesiæ ordines majoribus subesse debere.

Can. 3. cau. 2. qu. 6. Nonnulla sunt apud Gratianum disjuncta fragmenta, quæ huc singula referre juvabit, tamquam ex uno prope modum hujus epistolæ contextu deprompta, videlicet canon 3. cau. 2. qu. 6. *Can. 13. cau. 3. canon 13. & 15. cau. 3. qu. 6. can. 1. & qu. 6. cau. 12. qu. 2. canon 18. cau. 17. qu. 2. & can. 1. cau. 25. qu. 2. quibus addere possem can. 1. cau. 12. qu. 2. ad 12. qu. 2.* hanc verius epistolam, quam ad Stephanum referendum. Fingitur Anacletus prope finem epistolæ universos alloqui fideles, ut eosdem ad mutuam dilectionem invitet, & subdit: *& qui abstulerit aliquid Patri, vel matri &c.* Sequuntur hic, quæ integra habentur in dicto *can. 6. cau. 12. qu. 2.* cujus postrema verba subsequuntur hæc alia: *atque homicida ante suspectum iusti iudicis esse deputabitur.* Ex his autem omnibus restituendum arbitror dictum canonem 1. cau. 12. qu. 2. & statim: *qui rapit pecuniam proximi sui iniquitatem operatur, qui autem pecuniam, vel res Ecclesiæ abstulerit, Sacrilegium facit.* Hic est *can. 18. cau. 17. qu. 4.* Post hæc ita subjicit auctor epistolæ: *Privilegia enim Ecclesiarum, & Sacerdotum Sancti Apostoli jussu Salvatoris, intemerata, & inviolata omnibus decreverunt manere temporibus. Leges Ecclesiæ Apostolica firmamus auctoritate, & peregrina iudicia submovemus.* Hic est *can. 1. cau. 25. qu. 2.* cujus postrema verba Gratianus jam adduxerat in *can. 13. cau. 3. qu. 6.* & inconcinne, maleque congestam epistolam proseguens hæc de Ecclesiasticis

Tom. II.

iudiciis adnexuit: Unde & Dominus mentionem faciens Loth per Moysen loquitur, dicens: *ingressus es quidem, inquit, ut advena; numquid ut iudices? unaquaque provincia (sunt hæc in can. 15. cau. 3. qu. 6.) tam juxta Ecclesiæ, quam juxta sæculi leges suos debet iustos, & non iniquos habere iudices, & non externos, nisi Apostolica Sedis hujus decreverit auctoritas, quatenus quicumque causam habuerit, apud suos iudices iudicetur, & non ad alienos causa vagandi stimulante protervia suam despiciens patriam, transseat: sed ad duodecim ejusdem provinciæ iudices, ad quorum iudicium omnes causa civitatum referuntur, deferatur negotium.* Si autem fuerit Ecclesiasticum apud Episcopos (interveniente Primato) siquidem major causa fuerit, si vero minor, Metropolitano. Si vero fuerit sæculare, apud ejusdem ordinis viros iudicio tamen Episcoporum; cum Apostolus privatorum causas magis Ecclesiis deferri, & ibidem Sacerdotali iudicio terminari voluit. Omnis enim oppressus libere Sacerdotum (si voluerit) appellet iudicium, & a nullo prohibeatur, sed ab his fulciatur, & liberatur. Si autem aut difficiles causa, aut majora negotia orta fuerint, ad majorem sedem referantur. Et si illic facile discerni non poterunt, aut iusto terminari, ubi fuerit Summorum congregata congregatio, qua per singulos annos bis fieri solet, & debet, iusto, & Deo placite coram Patriarcha, aut Primato Ecclesiastico, & coram Patricio sæculari iudicentur negotia in commune. His etiam descriptis, unaque ad optimos codices exegi *can. 3. cau. 2. qu. 6.* Plane quicumque in tam inordinatam, & variis incompositis laciniis contextam verborum farraginem intenderit, facile conjiciet non tam illam improbi deceptoris opus esse, quam eandem ad suos fontes redigendam esse; videlicet Bonifacii Moguntini epist. 19. ad Ethibaldum, Concilii Cabilonensis 2. can. 51. Concilii Moguntini can. 5. Leonis Magni epist. 34. ut omittam codicem Justinianum, & Theodosianum. Bonifacius itaque in epistola 19. superius memorata ita Ethibaldum alloquitur: *Præterea nuntiaturum est nobis, quod multa privilegia Ecclesiarum, & Monasteriorum fregisses, & abstulisses inde quasdam facultates. Et hoc si verum est, peccatum grande esse dignoscitur, testante Sacra Scriptura, quæ ait: qui abstule-*
D „ rit

rit aliquid patri, vel matri, & dicitur: hoc non est peccatum, homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus est, qui nos creavit, Mater nostra Ecclesia, quæ nos in baptismo spiritualiter generavit. Ergo qui Christi pecunias, & Ecclesiæ fraudabit, vel rapiet, homicida ante conspectum iusti iudicis deputabitur. De quo quidam sapientium dicebat: qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem facit: qui autem pecuniam Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit. Hæc si quisquam retulerit ad can. 1. & 6. cau. 12. qu. 2. & can. 18. cau. 17. qu. 4. facilius auctorem eorundem Canonum agnoscat Bonifacium Moguntinum, quam Anacletum. Consonat etiam aliquantisper canon 51. laudati concilii Cabilonensis 2. anni 813. ibi: *Sciatis (Prælati) eos fratres suos esse, & unum secum habere Patrem Deum, cui clamant, Pater noster, qui es in calis, & unam Matrem Sanctam Ecclesiam, quæ eos intemerato sacri fontis utero genuit.* Similia leguntur in can. 5. Concilii Moguntini ejusdem anni. Ceterum in collectione de raptoribus, quæ adjecta Concilio Carisiaco anni 857. legitur in tom. 2. Capitularium Francorum editionis Parisiensis anni 1677. pag. 91. eadem fere verba leguntur quasi ab Anacleto Pontifice prodierint. Quæ autem sequuntur de peregrinis judiciis submovendis, uti in dicto can. 1. cau. 25. qu. 2. & in can. 13. cau. 3. qu. 6. videntur depromta ex l. 10. cod. Theodof. de accusation. & inscript. ibi: *Ultra Provincia terminos accusandi licentia non progrediatur: oportet enim illic criminum judicia agitari, ubi facinus dicatur admissum: Peregrina autem judicia presentibus legibus coercemus.* Quod subdit epistolæ auctor de Moyse Dei nomine alloquente Loth, illis verbis: *ingressus es quidem ut advena, numquid ut iudices?* Sodomitarum potius est Gen. 19. qui Loth eundem objurgabant, perperamque propterea ad rem propositam protractum fuit. Nemo vero non videt, quæ de judiciis sequuntur, depromta fuisse ex epistola Innocentii Papæ ad Victricium Rothomagensis in ea parte, quæ a Gratiano refertur in can. 26. cau. 11. qu. 1. & in can. 14. cau. 3. qu. 6. De duodecim iudiciis eligendis, quoties de causis Episcoporum agatur, perspicua est Concilii Carthaginensis vulgo 2. constitutio in cap. 10. quod retulit Gratia-

nus in can. 4. cau. 15. qu. 7. & similia propemodum edidit Mercator in epist. 1. Zephirini ad Episcopos Siciliæ, in epist. 2. Fabiani ad Episcopos Orientales, & in epist. 8. Pelagii II. ad Episcopos, qui illicita vocatione Johannis Constantinopolitani ad Synodum convenerant. Præterea nonnulla ibidem depromta videntur ex can. 9. Concilii Chalcedonensis, quem legimus apud Gratianum in can. 46. cau. 11. qu. 1. nonnulla etiam ex can. 9. Concilii Carthaginensis vulgo 3. ubi postquam definitum est Clericos iudices sibi eligere debere Conclericos suos, subjicitur: *cum privatorum Christianorum causas Apostolus ad Ecclesiam deferri, atque ibi determinari precipiat*, uti legimus in can. 43. cau. 11. qu. 1. in fine. Demum quæ de causis difficilioribus traduntur in dicto can. 3. cau. 2. qu. 6. videntur in parte depromta ex epistola Leonis Magni ad Anastasium Thessalonicensem, quæ est 84. in vulgatis codicibus, & 12. in editione Quæsnelli cap. 1. & 7. ad quod refertur canon 2. dist. 18. apud Gratianum.

Canon 2. cau. 3. qu. 4. habetur fere in principio ejusdem epistolæ; sed in prioribus verbis non omnino consonant codices universi; ubi enim vulgati, & Gratianus habent: *Beatus Prædecessor noster Clemens*, nonnulli legunt: *Beati Apostoli, & Prædecessor noster Clemens*. Porro, quæ ibidem Clementi tribuuntur, repetere quisque poterit ex can. 5. cau. 6. qu. 1. is enim est Pseudoclementis locus, ad quem referre se voluit auctor epistolæ Anacleti, qui propterea vel ex hoc egregium se deceptorem exhibuit. Ceterum nonnulla hoc in loco expressa videntur ex Aniano ad interpretationem legis 1. Cod. Theodof. de Apostatis ibi: *ut testandi licentia denegetur, qui Christiana Religione, & nominis dignitatem neglexerint.* Quibus verbis Isidorus Mercator non tam uti voluit in consarcinanda hac Anacleti epistola, sed etiam in epistola 2. Eutychiani ad Episcopos Siciliæ, & in epist. 1. Felicis 2. ad Aegyptios. Apud Eutychianum hæc leguntur: "Omnibus quoque similiter accusandi, vel testificandi licentia denegatur, qui Christianæ Religionis, & nominis dignitatem, & suæ legis, vel sui propositi normam, aut regulariter prohibita neglexerint. *Apud Felicem hæc habentur: Ut testificandi, vel accusandi licentia denegetur his, qui*

Can. 1.
cau. 3.
qu. 4.

„ Chri-

„ Christianæ Religionis, & nominis di-
 „ gnitatem, & suæ legis, vel sui pro-
 „ positi normam, aut regulariter pro-
 „ hibita neglexerint.

Can. 7. Postquam auctor hujus epistolæ fuso

can. 6. stilo improbaverit Episcoporum accusa-

qu. 1. tiones, hæc subjicit: „ Si autem omnia

„ in hoc sæculo vindicata essent, locum
 „ divina judicia non haberent; super-
 „ vacuis enim ad beneficia laborat im-
 „ pendii, qui solem certat facibus ad-
 „ juvare. Ideo si aliquis putat se Deo
 „ in hoc placere, quod servos suos ac-
 „ cusat, & ut meliores fiant, dicit se
 „ hoc agere, in vanum laborat, & plus
 „ invidiæ stimulis agitur, quam cha-
 „ ritatis; quoniam gratiæ plenitudo ad-
 „ jectione non indiget, nec ulla requi-
 „ rit commendationis augmenta. Gra-
 „ tianus hæc retulit in canonem 7. cau.
 „ 6. qu. 1. cujus sententia publico bono,
 „ & societatis humanæ incolumitati, si
 „ generatim accipitur, adversatur. Quis
 „ enim sponte non videat, hinc adeo ef-
 „ frænem delinquendi facultatem pravi-
 „ simo cuique homini relinqui, quoties
 „ impunita humano judicio crimina sunt
 „ ut nihil sanctum super sit, quod non re-
 „ meretur, ac nefarie violetur? Timenda
 „ sunt, fateor, & quidem potissimum di-
 „ vina judicia: quid tamen, si improbi
 „ homines etiam in eo gravissime peccant,
 „ quod divina judicia, quæ ex cæcitate
 „ mentis forte non noverint, aut vix per-
 „ ceperint, non expavescunt? sed video,
 „ quibus abusus fuerit verbis epistolæ au-
 „ ctor; videlicet Ennodium imitari stu-
 „ duit, imo & ejusdem verba usurpavit,
 „ quæ habentur in lib. 2. epist. 19. ad
 „ Constantium ibi: „ Quæ est ista liber-
 „ tas, si valet, edisserat, ubi hoc da-
 „ tur solum velle, quod puniat, aut
 „ quare electionem nominet, ubi tñam
 „ tantum partem asserit fuisse conces-
 „ sam? Quod si veritate subsisteret, lo-
 „ cum divina judicia non haberent.
 „ Quid enim boni a nobis Deus noster
 „ recte quæreret, qui appetentiam ejus
 „ de voluntate subtraxerat? Et epist.
 „ 22. ad Faustum: Supervacuis ad be-
 „ neficia laborat impendiis, qui solem
 „ certat facibus adjuvare: gratiæ ple-
 „ nitudo adjectione non indiget: necul-
 „ la requirit commendationis augmen-
 „ ta, quem ad amicitiarum cumulum
 „ merita pertulerunt.

Can. 59. Solemnitates illæ, quæ præscribun-
 de conf. tur in canonem 59. de consecr. dist. 1.
 dist. 1. non obscure indicant epistolam hanc

eandem, ex qua ille depromptus est,
 Anacleti nullo modo esse posse. Qua
 enim ratione officia Ecclesiarum ita
 distribui poterant eo tempore, quo ne-
 cesse potius habebant fideles, ut in re-
 cessus se se abducerent, aut in latebris
 secretissimis civitatum sacra celebrarent?
 quod autem ibidem dicitur, ministros
 Episcopi lateri adstantes custodire illum
 debere a malevolis hominibus, parum
 cum recta ratione consonat, immo nec
 consonat cum integræ Anacleti senten-
 tiæ. Fingitur enim in primis Episco-
 pus Ministrorum Sacrorum, non secus
 ac militum, corona vallatus; deinde
 ministri ipsi tali vultu, & oris habitu
 depinguntur, ut *proxi* esse debeant, *con-*
verso corde, & spiritu humiliato. Ex hoc
 Pseudo Anacleti fragmento vulgatum il-
 lud prodiisse arbitror, Diaconos, ac
 præsertim Diaconorum Principem, qui
 Archidiaconus dicitur, tanquam Episco-
 pi oculos considerari quemadmodum et-
 iam deceptor asseruit in epistola Cle-
 mentis 1. ad Jacobum, cujus fragmen-
 tum est in can. 6. dist. 93.

Jure optimo a Romanis Correctoribus
 redactus est ad hanc Pseudo Anacleti
 epistolam canon 10, de cons. dist. 2.
 quemadmodum laudari apud Burchardum
 noverant in cap. 77. lib. 3. Revera ne-
 mo non videt pertinere ipsum ad cano-
 nem 59. de cons. dist. 1. & utrumque
 ex eodem loco depromptum esse. Quod
 vero ibi dicitur, ab Apostolis fuisse sta-
 tutum, ut omnes peracta consecratione
 communicent, videtur referendum ad
 canones vulgo Apostolicos 9. & 10. qui
 juxta Dionysium Exiguum ita habent.
Siquis Episcopus, aut Presbyter, aut Dia-
conus, vel quilibet ex Sacerdotali cata-
logo, facta oblatione, non communicave-
rit, aut causam dicat, ut si rationabi-
lis fuerit, veniam consequatur; aut si
non dixerit, communione privetur, tan-
quam qui populo causa lisionis extiterit:
dans suspensionem de eo, qui sacrificavit,
quod recte non obtulerit. Omnes fideles,
qui ingrediuntur Ecclesiam, & scripturas
audientes, non autem perseverant in ora-
tione, nec sanctam communionem perci-
piunt, velut inquietudines Ecclesia com-
moventes, convenit communionem privari.
 Hic autem canon Apostolis adscriptus
 non alius sane est, quam qui in Antio-
 cheno Concilio editus est num. 2. ibi:
Omnes, qui ingrediuntur (sequor Dio-
nygium interpretem) Ecclesiam Dei, &
Scripturas Sacras audiunt, nec commu-
 ni-

niant in oratione cum populo, sed pro quadam intemperantia se a perceptione sacrae communionis avertunt, hi de Ecclesia removeantur, quamdiu per confessionem poenitentia fructus ostendant &c.

De epistola 2.

Anacletus Episcopus universis Episcopis in Italia constitutis: ita sese habet in scriptio epistolæ 2. Anacleto tributæ, quam tamen facile ab Anacleto viri eruditi gravissimis argumentis abjudicant. Est enim illa contexta ex variis veterum Patrum fragmentis, Damasi, Hieronymi, Augustini, Gregorii Magni, Isidori Hispalensis, aliorumque perperam consarcinatis, quibus intermixta sunt quædam ab Anacleti ætate, sicut a recta ratione, veterumque omnium fide prorsus aliena. Singula hec initio non memoro, quæ absurda videri omnibus possent; facile enim vel ex ipsis Gratiani canonibus modo expendendis constabunt.

Can. 2. Ex hac epistola depromptum scimus can.
dist. 21. 2. dist. 21. in quo & maximi Pontificatus, & inferioris Episcopatus, & Presbyteratus exordia traduntur. Et quidem in ea parte, in qua dicitur Episcopos in locum Apostolorum successisse, nihil est, quod quisquam reprehendat, cum apud omnes Ecclesiæ Patres id testatissimum sit: verum in expendenda & Summi Pontificatus, & Presbyteratus institutione longe a veritate aberravit, qui hanc epistolam nomine Anacleti composuit. In primis enim, ubi ostendit Apostolos omnes pari consortio cum Petro honorem, & potestatem accepisse, subdit Apostolos ipsos sibi veluti Principem constituisse Petrum, quasi Petri Primatus non ex Divina, sed ex Apostolica potius lege constitutus primum fuerit, contra quam antiquissima Ecclesiarum omnium traditio doceat. Deinde quid minus aptum afferri poterat, ubi sermo faciendus erat de origine Presbyterorum, quam dicere, illos in vicem septuaginta duorum discipulorum Christi Domini fuisse institutos? Sane discipulos Christi septuaginta duos Presbyteratus ordine nunquam insignitos fuisse, vel ex eo facile colligitur, quod, uti Binus rectissime animadvertit, Philippus, & Stephanus, nec non alii quinque Diaconi ab Apostolis actor. 6. ordinati, erant ex numero eorundem discipulorum, testante

Epiphanio hæresi 20. Quomodo autem fuissent Diaconorum ordini ascripti, qui jam inter Presbyteros locum habuissent? At si Presbyteri constituti non erant, nec idem erat inter Presbyteros recenseri, ac recenseri inter discipulos, quæ ratione dixisset Anacletus Presbyteros in locum discipulorum successisse? Hac in parte arbitror epistolæ auctorem voluisse ad Presbyteros generatim protrahere, quæ a Concilio Neocæsareensi canone penult. de Chorepiscopis dicta sunt ibi: *Chorepiscopi quoque ad exemplum quidem, & formam septuaginta videntur esse: ut comministri autem propter studium, quod erga pauperes exhibent, honorantur.* Nonnulla præterea in hunc can. derivata sunt ex lib. 2. de offic. Eccles. cap. 5. Isidori Hispalensis ibi: *In novo autem Testamento post Christum Sacerdotalis ordo a Petro Apostolo capit: ipsi enim primus datus est Pontificatus in Ecclesia Christi. Sic enim loquitur ad eum Dominus: Tu es (inquit) Petrus, & super hanc petram adificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non prevalebunt adversus eam; & tibi dabo claves regni caelorum. Hic ergo ligandi, solvendi que potestatem primus accepit, primusque ad fidem populum virtute sua predicationis adduxit; Siquidem & ceteri Apostoli cum Petra par consortium honoris, & potestatis acceperunt, qui etiam in toto orbe dispersi Evangelium predicaverunt; quibusque decedentibus successerunt Episcopi, qui sunt constituti per totum mundum in Sedibus Apostolorum.* Et in cap. 6. *Chorepiscopi, idest Vicarii Episcoporum, juxta quod. canones ipsi testantur.* (referenda hæc sunt ad memoratum canonem Neocæsareensem) *instituti sunt ad exemplum septuaginta seniorum tamquam Sacerdotes propter sollicitudinem pauperum.* Notatu digna arbitror hæc Isidori verba: *ad exemplum septuaginta seniorum, quibus clarius canonem Neocæsareensem expressit Sanctus Hispalensis Antistes; non enim de Chorepiscopis ita loquuti sunt Neocæsareenses Patres, quali Chorepiscopi successissent in locum 72. discipulorum Christi Domini; etenim discipuli Christi Domini in numerum Sacerdotum relati non fuerant, uti nuper cum Binio observabam; sed referenda sententia est ad illos septuaginta seniores, quos Deus Optimus Maximus ad populi Judaici regimen assumendos Moyse præscripsit, Numerorum cap. 11. ibi: Dixit Dominus ad Moysen. Congrega mi-*
hæ

hi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sint, ac magistri: & duces eos ad ostium tabernaculi faderis, faciesque ibi stare tecum: Ut descendam, & loquar tibi, & auferam de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi. & non tu solus graveris. Porro nemo non videt in dicto can. 2. auctorem epistolæ Anacleti, non tam verbis Isidori usum fuisse, quam abusum, eadem quidem fere verba imitando, sed nonnulla adeo varie describendo, ne integram, optimamque Isidori sententiam corrumpere; neque enim apud Isidorum legimus, aut Primum Petri a ceteris Apostolis fuisse institutum, aut Presbyteros in locum seniorum successisse, sed Chorepiscopos, aut agi de septuagintaduobus discipulis Christi Domini, sed potius de septuaginta senioribus, quos in Moyse auxilium Deus designandos iusserat. Unum adhuc restat, quod observemus in illis Gratiani verbis: *prætaxato debet fieri ordine*, etenim in pluribus editionibus legitur: *prætaxto debet fieri ordine*. Si verborum significationem consideremus, eadem esse videtur utrobique sententia, qua præscribitur ordinationem Sacerdotum ea ratione fieri debere, qua superius cautum fuerat. Quod autem superius cautum erat, legimus in can. 11. dist. 79. & can. 1. cau. 6. qu. 1. de quibus inferius agam.

Can. 18. Canon 18. dist. 45. in eadem epistola
dist. 45. legitur prope finem, in ea scilicet parte, qua fingitur Anacletus Episcopos omnes hortari, ut veram sequantur sapientiam, & rectam doctrinam populis tradant. Ad hanc rem auctor epistolæ usus est verbis Apostoli Pauli Titum alloquentis in epist. 1. cap. 1. "Oportet
" Episcopum sine crimine esse ... non
" percussorem ... sed hospitalem ... am-
" plectentem eum, qui secundum do-
" ctrinam est, fidelem sermonem, ut
" potens sit exhortari in doctrina sana,
" & eos, qui contradicunt, arguere.
" In epistola Anacleti hac leguntur: ideo
" & docere alios, & nos ipsos (prout
" Dominus dederit) providere debemus.
" Sane percussor ille doctor dicitur,
" qui sermone inutili conscientiam per-
" cutit infirmorum, ideo tenere vos,
" & omnes fideles oportet eum, qui se-
" cundum doctrinam est, fidelem ser-
" monem, ut potens sit consolari in do-
" ctrina sana, & contradicentes redar-
" guere, & recte viventes, atque re-

" tam fidem tenentes consolidare ". In-
terpretatio illa epistolæ Pauli, juxta
quam percussoris nomine is intelligitur,
qui sermone inutili conscientiam percutit
infirmorum, ex S. Hieronymo deprom-
ta est ad dictum cap. 1. epistolæ ad
Titum.

Quæ Gratianus mutilata retulit in
can. 2. dist. 64. eadem integra descripsit
in can. 1. dist. 75. Habetur autem hæc
sententia in hac Anacleti epistola fere
in principio, cujus auctor imitari stu-
duit constitutionem Concilii Nicæni can.
4. ibi: " Episcopum convenit maxime
" quidem ab omnibus, qui sunt in pro-
" vincia, Episcopis ordinari. Si autem
" hoc difficile fuerit, aut propter in-
" stantem necessitatem, aut propter iti-
" neris longitudinem, tribus tamen o-
" mnimodis in idipsum convenientibus,
" & absentibus quoque pari modo de-
" cernentibus, & per scripta consen-
" tientibus, tunc ordinatio celebretur.
" Firmitas autem eorum, quæ gerun-
" tur, per unamquamque provinciam
" Metropolitano tribuatur Episcopo.
Qui epistolam Anacleti composuit, re-
cessisse videtur a disciplina veteris Ec-
clesiæ, quæ Metropolitanis onus novæ
Episcoporum celebrandæ electionis im-
posuerat, uti constat ex postremis ver-
bis nuper relati Nicæni canonis; etenim
ille statutum ab Anacleto voluit, ut or-
dinationes Episcoporum auctoritate A-
postolica celebrarentur. Sane olim non
fuisse necessariam, universa propemo-
dum vetusta monumenta docent; Hinc
in Synodo Chalcedonenſi actione 2. Ste-
phanus Episcopus Ephesus ostensurus
se canonice electum ait: *Me quadragin-
ta Episcopi Asiæ suffragio clarissimorum
& Primatum, & totius reverendissimi Cle-
ri, & omnis civitatis ordinaverunt, &*
S. Cyprianus in epist. 68. ita describit
generalem Episcopaliū electionum for-
mam: " Diligenter de traditione Divi-
" na, & Apostolica observatione obser-
" vandum est, & tenendum, quod apud
" nos quoque, & fere per provincias
" universas tenetur, ut ad ordinationes
" rite celebrandas ad eam plebem, cui
" Præpositus ordinatur, Episcopi ejus-
" dem Provinciæ proximi quique con-
" veniant, & Episcopus eligatur ple-
" be præſente, quæ singulorum vitam
" plenissime novit, & uniuscujusque
" actum de ejus conversatione perspe-
" xit. Quod & apud vos factum vide-
" mus in Sabini Collegæ nostri ordina-
" tio-

Can. 2.
dist. 64.
Can. 1.
dist. 75.

„ tione , ut de universæ fraternitatis
 „ suffragio , & de Episcoporum , qui in
 „ præsentia convenerant , quique de eo
 „ ad vos literas fecerant , iudicio , E-
 „ piscopus ei deferretur , & manus
 „ in locum Basilidis imponeretur . Illud
 „ forte ad hanc rem dici posset , Anacle-
 „ ti disciplinam singularem esse solius Ita-
 „ liæ , cuius ad Episcopos epistola hæc
 „ scripta erat . Verum , si jam Italia Ana-
 „ cleti tempore in plures erat divisa pro-
 „ vincias , id asserere non audere , nisi
 „ authentica ad hanc rem demonstrandam
 „ adparerent monumenta . Sed & alia e-
 „ xoptarem authentica monumenta , qui-
 „ bus probare omnino possem , quod sub-
 „ ditur a Pseudo-Anacleto de sacra un-
 „ ctione more Apostolorum , & Moïsi ,
 „ exemplo etiam Prophetarum , & Regum
 „ in Sacris ordinationibus adhibita , ea
 „ super adjecta incompta loquendi formu-
 „ la , *quia omnis sanctificatio constat in
 „ Spiritu Sancto , cuius virtus invisibilis
 „ Sancto Chrismati est permixta .*

Can. 2. Post verba dicti canonis 1. dist. 75.
 dist. 66. hæc statim sequuntur cum memorato
 Nicæno can. 4. plurimum convenientia :
 „ Quod si simul omnes convenire mini-
 „ me poterunt , assensum tamen suis
 „ precibus præbeant , ut ab ipsa ordi-
 „ natione animo non desint . Porro &
 „ Hierosolymitarum primus Archiepi-
 „ scopus &c. “ Hic est can. 2. dist. 66.
 in quo ex vetustis exemplaribus legen-
 „ dum erit : *dantibus formam eorum , ut
 „ non minus &c.* Etenim Gratianus omi-
 „ sit vocem *eorum* . Sed ista de ordinatione
 „ Jacobi descripta puram , putamque
 „ fabellam continent . Quis enim in sacra
 „ jurisprudentia etiam hospes sibi persua-
 „ dere possit , Jacobum jamdiu a Christo-
 „ met ipso inter Apostolos habitum , or-
 „ dinatum deinde fuisse in Episcopum a
 „ tribus Coapostolis Petro , Jacobo altero ,
 „ & Johanne ? Sane Jacobum a Christo
 „ Domino Episcopatus sui potestatem ac-
 „ cepisse testantur veteres Patres , Epi-
 „ phanius hæresi 78. Hieronymus ad Ga-
 „ latas cap. 1. Eusebius lib. 7. cap. 14.
 „ Chrysostomus in acta homil. 3. & in 1.
 „ Cor. homil. 38. & Gregorius Turo-
 „ nensis histor. lib. 1. cap. 27. Quod si
 „ licet adversus auctorem apocrypharum
 „ epistolarum apocryphis etiam monumen-
 „ tis contendere , qui contra non probat
 „ auctor recognitionum Clementis lib. 1.
 „ ibi : “ Ecclesia Domini in Hierusalem
 „ constituta copiosissime multiplicata cre-
 „ scebat per Jacobum , qui a Domino

„ ordinatus est in Episcopum rectissimis
 „ dispensationibus gubernata .

Statim inde subsequitur in epistola
 Anacleti Can. 1. dist. 67. , quo tamen
 Gratianus non omnino integre demon-
 strare potuit , quod demonstrandum in-
 tenderat , videlicet & Presbyteros , &
 Chorepiscopos ab uno tantum Episcopo
 posse ordinari ; etsi enim de Presbye-
 ris sermo instituatur in Canone 1. , &
 sequenti , nihil tamen simile de Chore-
 piscopis statutum adparet . Sententia
 hæc videtur a deceptore deprompta ex
 Can. 2. ex vulgo Apostolicis ibi : *Pres-
 byter ab uno Episcopo ordinetur , & Dia-
 conus , & reliqui Clerici .* Postrema au-
 tem pars hujus capituli , qua traditur
 Clericos infra Diaconorum gradum con-
 stitutos , tribus tantummodo testimo-
 nium præbentibus olim potuisse ordi-
 nari , videtur adversari Canoni 22. Con-
 cilio Carthagenensis 4. ibi : *ut Episcopus
 sine consilio Clericorum suorum Clericos
 non ordinet , ita ut civium convenien-
 tiam , & testimonium quærat .* Est Can.
 6. dist. 24.

Jungendi simul erunt Gratiani Can. 11.
 11. dist. 79. , 6. dist. 84. , & 1. can. 6. dist. 79.
 qu. 1. , omnes enim in hac Pseudo-
 Anacleti epistola ita leguntur : *Ejje-
 ctio- nem quoque , ut supra memoratum est ;
 summorum Sacerdotum (intellige Episco-
 porum , quemadmodum ex integro con-
 textu deducitur) sibi Dominus reser-
 vit (est hic Can. 11. dist. 79.) , licet
 electionem eorum bonis Sacerdotibus , &
 spiritualibus populis concessisset . Electio-
 nem enim illorum taliter Apostolus fieri
 jubet ; si quis sine crimine est , minus ux-
 oris virum , filios habentem fideles , non
 in accusatione luxuria ; aut non subdi-
 tos , & reliqua . Si enim sine crimine
 Sacerdos eligi precipitur , (hic est Can.
 1. can. 6. qu. 1.) nullatenus ab homi-
 nibus , criminibus irretitis , accusari ,
 aut calumniari permittitur , nec ab aliis ,
 quam ab his , qui sine crimine sunt , &
 juxta electionem , si necessitas fuerit , aut
 ipsi volendo Domino servire elegerint ,
 Sacerdotesque sine crimine fieri , & ordi-
 nari possint , & tales omnia fuerint ,
 quales eligi Sacerdotes jubentur . Porro
 & Moïsi precipitur (hic est Can. 6. dist.
 84.) , ut eligat Presbyteros ; unde & in
 proverbii dicitur : gloria senum canities .
 Hac vero canities sapientiam desi-
 gnat , de qua scriptum est , canities ho-
 minum prudentia est . Cumque nonagen-
 tior , & amplius annos ab Adam usque*

Can. 1.
 dist. 67-

Can. 11.
 11. dist. 79-
 Can. 6.
 dist. 84-
 & can. 1-
 cau. 6-
 qu. 1-

ad Abraham vixisse homines legerimus, nullus alius prius appellatus est Presbyter, idest senior, nisi Abraham, qui multo paucioribus vixisse annis convincitur. Non ergo propter decrepitam senectutem, sed propter sapientiam Presbyteri nominantur. Sic integram tradidit sententiam, non tam ut disjuncti Gratiani Canones rursus una constarent, quam ut depravata Gratiani editio emendaretur. Verum, quod magis observandum est, illud adparet, fragmenta isthæc vel a generalibus sacrorum canonum regulis desistere, vel, ubi non desistunt, ex aliorum veterum Patrum laciniiis esse contexta. In primis enim ecquis non videat & præcipuis sacrorum canonum regulis, & inveteratæ Ecclesiæ universæ consuetudini, ac disciplinæ adversari, quæ leguntur in dicto Can. 11. dist. 79., videlicet Episcoporum ejectionem divino iudicio reservatam esse? Num aut Pontifices Maximi, aut Provincialia olim Concilia, aut etiam Generalia hac potestate caruerunt, ubi aut Ecclesiarum necessitas, aut utilitas improbos deiciendos exigeret? Sane parum fuit in Ecclesiasticis monumentis versatus, qui huiusmodi sententias attexuit. Quod si rationem consideremus, qua auctor epistolæ dicta sua comprobabat, quæque habetur in dicto Can. 1. cau. 6. qu. 1., clarius etiam liquebit, quam inania sint huiusmodi monumenta. Ideo enim nusquam ejiciendos esse Episcopos dicitur, quia ex Apostoli Pauli præcepto nonnulli optimi, integerrimæque vitæ homines ad Episcopatum sunt promovendi; quasi aut humana iudicia adeo semper certa sint, ut error in electionibus admitti nequeat a Clericis, & populis, isque revera iustissimus semper sit, qui pro iustissimo viro habetur; aut homo semel iustus, ab iustitia unquam declinare non possit, ut deici a gradu suo mereatur. Si ita esset, cur non Nestorios, non Eusebios Nicomedienfes, non ceteros hæreticorum Antesignanos Episcopos, a quibus antiquitas sacra semper abhorruit, pro viris sanctissimis haberemus? Quod demum refertur in Can. 6. dist. 84. ex libris Isidori Hispalensis de promptum est; ita enim Doctor eximius scribit in lib. 2. de Offic. Ecclesiast. cap. 7. in fine: Presbyteri autem merito, & sapientia dicuntur, non ætate. Nam Moyses præcepit Deus, ut eligat Presbyteros, unde & in

proverbiis dicitur, gloria senum canities. Qua est hac canities? haud dubie, quin sapientia, de qua scriptum est: canities hominum prudentia est. Cumque non solum, & amplius annos ab Adam usque ad Abraham vixisse homines legamus, nullus alius appellatus est prius presbyter, idest senior, nisi Abraham, qui paucioribus annis vixisse convincitur. Non ergo propter decrepitam senectutem, sed propter sapientiam Presbyteri nominantur. Quod si ita est, miror, cur insipientes constituantur.

Can. 1. dist. 99. ad hanc eandem epistolam pertinet, & quidem eisdem omnino verbis. At nonnulla ibidem congeruntur ab Anacleti temporibus penitus aliena. Provincias quidem Romano populo subditas multo ante Christi adventum divisas fuisse, ut singulis singuli Præsides præficerentur, nemo ignorat; immo juxta varietatem temporum varia quoque fuit provinciarum distributio, quemadmodum erudite tradit Sigonius in lib. 2. de antiquo jure provinciarum cap. 1. Num vero hæc divisio renovata ab Apostolis fuerit, & R. Clemente, nemo facile sibi persuaserit; nisi forte id ita intelligatur, ut Apostoli, eoque sequentes Pontifices Maximi Episcopos ibi instituere consueverint, ubi major civitas esset, præsertim ibi, ubi Præsides provinciarum morabantur; immo etiam decursu temporis Metropolitanis constituti fuerint ad provinciarum regimen pluribus ordinatis Episcopis in eadem provincia, sequendo divisionem provinciarum, qualis a Romano populo facta jampridem fuerat. Verumtamen mentio illa Regum Anacleti temporibus minime convenit; cum imperio Romani populi provinciæ singulæ tum subderentur. Præterea idipsum dicendum erit de mentione Patriarcharum, Primatum, & Comitum. Porro Patriarcharum nomen, & dignitas primum obtinuisse videtur apud Montanistas sub finem quarti Ecclesiæ sæculi, quemadmodum perspicue colligitur ex Hieronymo epist. olim 54. ad Marcellam ibi: Apud nos Apostolorum locum Episcopi tenent, apud eos (Montanistas) Episcopus tertius est: Habent enim primos de Populo Phrygia Patriarchas, secundos, quos appellant Cenonas, atque ita in tertium, idest peno ultimum locum Episcopi devolvuntur, quasi exinde umbrosior religio fiat, si quod apud nos primum est, apud illas penultimum sit.

Can. 1.
dist. 99.

Baronius ad annum 533. §. 36. notat peculiare fuisse Gothis, ut Metropolitae Patriarcharum nomine donarent, quod & de Vandalis asserit ad annum 570. §. 10. Primates Anacleti temporibus nec dum instituti fuerant; immo sunt ex eruditis, qui demonstrant Primatum primam mentionem factam legi in Carthaginensi Concilio vulgo 2. sub finem quarti sæculi celebrato Can. 12. quo tamen nomine Primatum apud Africanos Episcopi ætate seniores intelligebantur, non illi, quos suæ civitatis dignitas ad altiorum gradum evehere quoquo modo potuisset, uti constat facile ex S. Augustino epist. 217., & 261. Demum mentio Comitum ab Anacleti temporibus dissonat; etenim, uti recte animadvertit Garsias Loaisa in Concilio Toletano 8., primus Comitum dignitatem instituit Adrianus Imperator, cujus imperii exordium incidit in annum 519., cum videlicet Adrianus Senatum quemdam domesticum habere cœpisset, qui Comitatus Cæsaris dictus est, ea de causa, quod Senatores in illud collegium redacti comitarentur Principem peregre proficiscentem, eundemque consilio tum in bello, tum in pace adjuverent. Ita refert Spartianus in Adriano, ex quibus luculentius semper colligi potest, epistolam hanc, ac propterea etiam dictum Can. 1. dist. 99., falso Anacleto Papæ adscriptam esse.

Can. 15. cau. 2. qu. 7. ita restituendus est ex integris exemplaribus hujus epistolæ. „ Accusatio quoque eorum, „ super qua nos consulere voluistis, „ nonnisi ab idoneis, & probatissimis „ viris, qui & suspicionibus, & sceleribus careant, fieri debet; quia Dominus Sacri sui Corporis tractatores „ a vilibus, & reprobis, ac non idoneis personis infamari noluit, nec calumniari permisit: sed ipse proprio flagello peccantes Sacerdotes a templo ejecit; unde liquet, quod Summi Sacerdotes, idest Episcopi a Deo „ sunt judicandi, non ab humanis, aut „ pravæ vitæ hominibus lacerandi, sed „ potius ab omnibus fidelibus portandi, „ ipso Domino exemplum dante, quando per se ipsum, & non per alium vendentes, & ementes ejecit de templo, & mensas nummulariorum, & „ cathedras vendentium proprio evertit „ flagello, & ejecit de templo; & sicut alibi ait: Deus stetit in Synagoga Deorum; in medio autem Deos

„ decernit, & alibi: ego dixi Dii estis, „ & filii excelsi omnes. Nullus enim „ (ut reor) invenitur inter nos, qui „ velit suum servum ab alio, quam a „ se judicari. Quod si præsumtum fuerit, aut multa ipse indignatione irascitur, aut potius ultionem querit „ super eum. Si vero hoc inter homines agitur, quid putatis faciet Deus „ Deorum, & Dominus Dominantium, „ qui ultionem suorum promisit non „ differre servorum? Unde & ipse per „ Prophetam loquitur dicens, Deus ultionum Dominus, Deus ultionum libere egit &c. & Apostolus inquit: „ Tu quis es, qui judicas servum alienum? Suo enim Domino stat, & „ cadit. Et ipse: nolite judicare invicem, sed hoc judicate magis, ne „ natis offendiculum fratri, vel scandalum: & Dominus per Prophetam „ inquit, qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. Nam si aliquis nunc „ in malum oculos alicujus principis incipit tractare, manifeste reus Majestatis judicatur, & infamis efficitur, aut potius capitali sententiæ „ subiacet; Hæc, fratres, valde cavenda sunt, & quod homines „ nolunt sibi fieri, Deo Deorum non debent inferre, ne forte irascatur Dominus, & faciat vindictam eorum, „ etiam in eos, qui non peccaverunt, „ quia perit sæpissime justus pro impio. Imitandus est etiam Propheta, „ per quem Dominus ait, perambulabam in simplicitate cordis mei, in „ medio domus meæ. Non ponam coram oculis meis verbum Belial; Loquentem in abscondito contra proximum suum, hunc interficiam; & hi „ cavendi sunt, de quibus Salomon ait, sicut noxius est, qui mittit lanceas, „ & sagittas in mortem, sic vir, qui „ fraudulenter nocet amico suo, & cum fuerit deprehensus, dicit, ludens feci. Sicut carbones ad prunas, „ & ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitatur rixas. Verba susurrionis „ quasi simplicia, & perveniunt ad intima ventris. Et si detractores quorumcumque graviter judicantur, & „ in perditionis laqueum cadunt, multo magis laceratores, & detractores, „ atque accusatores memoratorum Dei famulorum, atque persecutores damnantur, & in barathrum, nisi se correxerint, & per eorum satisfactio- „ nem condignam egerint poenitentiam, „ in.

„ indubitanter vadunt, & vindicibus
 „ flammis exuruntur. Quapropter oportet
 „ omnes ab his cavere, & non solum
 „ non facere, sed nec facientibus
 „ consentire, quia non solum qui faciunt
 „ damnantur, sed qui consentiunt
 „ facientibus. De talibus, & his
 „ similibus ipsa veritas ait: Vulpes
 „ foveam habent, & volucres cœli
 „ nidos, filius autem hominis non
 „ habet, ubi caput suum reclinet, id
 „ est in talibus non habitat Dominus,
 „ nec ipsi manent in eo. Et Salomon
 „ loquitur dicens: qui fodit foveam,
 „ incidet in eam, & qui volvit lapidem,
 „ revertetur ad eum: lingua fallax
 „ non amat veritatem, & os lubricum
 „ operatur ruinas. Grave est saxum,
 „ & onerosa arena, sed ira stultici,
 „ utroque gravior. Hominem, qui
 „ calumniatur animæ sanguinem, si
 „ usque ad lacum fugerit, nemo sustinet.
 „ Qui se jactat, & dilatat, jurgia
 „ concitat. Qui sperat in Domino,
 „ salvabitur. Qui confidit in corde suo
 „ stultus est, qui autem graditur sapienter,
 „ ipse laudabitur. Qui fortiter premit
 „ ubera ad eliciendum lac, exprimit
 „ butyrum. Qui vehementer emungit,
 „ elicit sanguinem, & qui provocat
 „ iras, producit discordias. Hæc, &
 „ alia periculosa considerantes Apostoli,
 „ statuerunt, ne facile commoverentur,
 „ aut lacerarentur, vel accusarentur
 „ columnæ Sanctæ Dei Ecclesiæ, quæ
 „ Apostoli, & Successores eorum non
 „ immerito dicuntur. Sed si quis adversus
 „ eos, vel Ecclesiæ eorum commotus fuerit,
 „ aut causas habuerit, prius ad eos recurrat
 „ charitatis studio, ut familiari colloquio
 „ commoniti, ea sanent, quæ sananda
 „ sunt, & charitative emendent, quæ
 „ iuste emendanda agnoverint. Si autem
 „ aliqui eos, priusquam hoc egerint,
 „ lacerare, accusare, aut infestare præsumserint,
 „ excommunicentur, & minime absolvantur,
 „ antequam per satisfactionem (ut jam dictum
 „ est) condignam egerint poenitentiam,
 „ quoniam injuria eorum ad Christum
 „ pertinet, ejus legatione funguntur. “
 „ Integram descripsi auctoritatis
 „ epistolæ sententiam, ad quam Gratiani
 „ Canon omnino referri possit. Sane quæ
 „ hoc loco traduntur, illa sunt, quibus
 „ Pseudoanacletus viam sibi sternebat
 „ ad ea, quæ paulo post tradidit de
 „ Episcopis humana auctoritate non

Tom. II.

dejiciendis, quæque habentur in Can. 11. dist. 79. Ceterum apparet, eundem abusum esse iis, quæ Ildorus Hispalensis asseruit in cap. 39. lib. 3. sententiarum, ibi: *Relatos ergo a Deo judicandi sunt, exemplo Domini, qui per se vendentes columbas, & nummulariorum mensas proprio evertit flagello, & projecit a templo; vel etiam, sicut dicit Psalmista, Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos discernit.* Item abusus est verbis Concilii Aurelianensis 5. cap. 17. ibi: *Placuit etiam, ut si quacunque persona contra Episcopum, vel auctores Ecclesiæ se proprium crediderit habere negotium, prius ad eum recurrat charitatis studio, ut familiari aditione commonitus, sanare ea debeat, qua in querimoniam deducuntur, &c.* Omitto illa Scripturæ Sacræ monumenta, quæ ibidem describuntur, non ex antiqua interpretatione, sed potius ex versione Hieronymi, quæ omnia luculentissime semper ostendunt, quam perperam hujusmodi fragmenta Anacleto tributa fuerint.

De Epistola 3.

Quæ rationes aperte demonstrarunt priores duas epistolas falso Anacleto tributas fuisse, ex ferme omnes abunde etiam demonstrant, eidem Anacleto falso tribui epistolam tertiam ita inscriptam: *Anacletus Servus Christi Jesu in Apostolica sede a Domino constitutus, & a S. Petro Apostolorum Principe Presbyter ordinatus, omnibus Episcopis, ac reliquis Christi Sacerdotibus, salutem:* etenim in hac Primatum Ecclesiasticorum mentio fit, ac Patriarcharum, quod nomen posteriore demum ætate in Ecclesia invaluisse superius diximus; item dicitur ibidem Presbyteros in locum septuaginta Christi Discipulorum, quemadmodum Episcopos in vicem Apostolorum, successisse, quod falsum esse superius ostendimus, cum probarem septuaginta Discipulos Sacerdotii prærogativa nunquam fuisse functos, quod sciamus in electione septem Diaconorum ab Apostolis facta, in Diaconos tunc primum fuisse electos aliquot ex ipsis Discipulis, uti refertur in actis Apostolorum cap. 6. Quid propterea memorem auctorem hujus epistolæ vulgata Sancti Hieronymi versione usum fuisse, item nihil aliud antiquius habuisse,

E

buisse, quam illa omnia recantare, quæ passim in omnibus ferme Mercatoris epistolis legimus? Quid memorem silentium veterum Scriptorum, & stilum omnino barbarum, quorum omnium causa huiusmodi epistolæ ab eruditis universis hodie rejiciuntur? Sunt hæc omnibus Mercatoris epistolis communia, in quibus longiore stilo recensendis actum agere viderer. Illa sufficiet attingere, quæ in ipsis Gratiani fragmentis obvia habebuntur.

Can. 3.
dist. 80.

Initio epistolæ, postquam traditum fuit Episcopos locum Apostolorum occupare, & Presbyteros tenere locum 72. Discipulorum, ita subjicitur: „Episcopi autem non in castellis, aut in modicis civitatibus debent constitui, sed presbyteri per castella, & modicas civitates, atque villas debent ab Episcopis ordinari, & poni, singuli tamen per singulos titulos suos. Et Episcopus non ab uno, sed a pluribus debet Episcopis ordinari, & (ut dictum est) non ad modicam civitatem, ne vilescat nomen Episcopi, aut alicubi, sed ad honorabilem urbem titulandus, & denominandus est. Presbyter vero ad quemcumque locum, vel Ecclesiam in eo constitutam est præficiendus, atque in ea diebus vitæ suæ duraturus. Amplius quam isti duo ordines Sacerdotum nec nobis a Deo collati sunt, nec Apostoli docuerunt. Plura sunt in hoc Canone, quæ ab Anacleti ætate prorsus sunt aliena: Ita enim de Ordinibus Ecclesiasticis statuitur, quasi jam Anacleti tempore Parochiæ institutæ fuissent, singulisque civitatibus ita singuli Episcopi assignati, ut & Diocæseon singularum, & Parochiarum fines adpareant. Quis autem ignorat Parochiarum, & Parochorum institutionem recentiori ætati tribuendam fore? Præterea auctor hujus epistolæ perspicue videtur usus fuisse canonibus recentiorum Conciliorum; Nam in Concilio Laodiceno Can. 57. ita definitum est: *Quod non oporteat in villulis, vel agris Episcopos constitui, sed visitatores*, cui consonat Can. 6. Concilii Sardicensis.

Can. 2.
dist. 22.

Post relata epistolæ verba progreditur auctor ad designandas varias Episcoporum rationes, Primatum scilicet, Patriarcharum, Archiepiscoporum, aut Metropolitanorum, & subdit: „Hæc vero sacrosancta Romana, & Apo-

stolica Ecclesia (*hic est Can. 2. dist. 22., quem integrum hoc loco referam, quod nonnulla a Gratiano omissa fuerint, nec omnia a Romanis Correctionibus restituta*) non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Salvatore nostro primatum obtinuit, & eminentiam potestatis super universas Ecclesias, ac totum Christiani populi gregem assecuta est, sicut ipse B. Petro Apostolo dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalent adversus eam: & tibi dabo claves regni cælorum, & quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata & in cælo, & quæcumque solveris super terram, erunt soluta & in cælo. Adhibita est etiam societas in eadem Romana urbe Beatissimi Apostoli Pauli vasis electionis, qui uno die, uno quoque tempore gloriosa morte cum Petro sub Principe Nerone agonizans coronatus est; & ambo Sanctam Romanam Ecclesiam consecrarunt, aliique omnibus urbibus in universo mundo eam suæ præsentia, atque venerando triumpho prætulerunt; & licet pro omnibus assidua apud Deum omnium Sanctorum effundatur oratio, his tamen verbis Paulus Beatissimus Apostolus Romanis proprio chirographo pollicetur, dicens: Testis enim est mihi Deus, cui servio in spiritu meo in evangelio filii ejus, quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis. Prima ergo Sedes est cælesti beneficio Romanæ Ecclesiæ; quam, ut memoratum est, Beatissimi Petrus, & Paulus suo martyrio consecrarunt. Sic Roma (*hæc etiamnum desiderantur apud Gratianum*) quæ prius erat, Cacodæmonis artificio, omnium errorum mater, & cultrix, excussis tenebris, & vanis superstitionum ritibus abjectis, filiorum Dei, exorto sole iustitiæ, facta est copiosa propagatrix. Secunda autem Sedes (*rursum etiam sequitur Gratianus*) apud Alexandriam B. Petri nomine a Marco ejus discipulo, atque Evangelista consecrata est, quia ipse & in Ægypto primum verbum veritatis directus a Petro prædicavit, & gloriosum suscepit martyrium: cui venerabilis successit Abilius. Tertia autem Sedes apud Antiochiam, ejusdem, idest B. Pe-

tri,

tri, Apostoli nomine habetur honorabilis, quia illic, priusquam Romanam veniret, habitavit, & Ignatium Episcopum constituit, & illic primum nomen Christianorum novellæ gentis exortum est. Reliquas vero, (hæc rursus omittuntur apud Gratianum etiam post Romanam correctionem), ut prædiximus in quodam tomo, prolixitatem vitantes epistolæ, vobis conscriptas direximus. Inde namque & B. Apostoli inter se statuerunt, ut Episcopi singularum scient gentium, quis inter eos primus esset, quatenus ad eum prior eorum sollicitudo pertineret. Nam & inter Apostolos quædam fuit discretio, & licet omnes essent Apostoli (hæc iterum prosequitur Gratianus) Petro tamen a Domino est concessum, & ipsi inter se idipsum voluerunt, ut reliquis omnibus præesset Apostolis, & Cephas, idest caput, & principium teneret Apostolatus. Qui & eandem formam suis Successoribus, & reliqui Apostoli Episcopis (Romani Correctores ex vetustissimo exemplarij Vaticana Bibliotheca legendum maluerunt: & reliquis Episcopis) tenendam tradiderunt. Et non solum hoc in novo testamento est constitutum, sed etiam in veteri fuit: unde scriptum est, Moyses, & Aaron in Sacerdotibus epus, idest primi inter eos fuerunt. Et quamvis ita ordinatum fuerit (hæc etiam desiderantur apud Gratianum) nemo tamen quod suum est querit, sed quod alterius; unde ait B. Apostolus Paulus: unusquisque placeat proximo suo in bonum ad ædificationem, & sicut ipse Salvator suis ait discipulis: qui maior est vestrum, erit minister vester, & reliqua. Et licet super his aliqua dicta fuerint, repetentes tamen sæpius admonemus, ut semper in omnibus, & ab omnibus vitentur elationes mentis, & corporis, & quanto maior unusquisque videtur esse, tanto sit humillior, sicut Dominus Salvator noster non venit ministrari, sed ministrare. Et si frater aliquis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, instruite eum in spiritu lenitatis. Si quæ vero causæ difficiliiores inter vos ortæ fuerint, ad hujus Sanctæ Sedis apicem eas quasi ad caput referre, ac Apostolico terminen-

tur iudicio, quia sic Dominum vellet, ab eoque ita constitutum esse antedictis testimoniis declaratur. Hæc vero Apostolica Sedes (iterum Gratianus) cardo, & caput, ut prædictum est, omnium Ecclesiarum a Domino, & non alio, est constituta; & sicut cardine ostium regitur, sic hujus Sanctæ Sedis auctoritate omnes Ecclesie Domino disponente reguntur. Sic integra est Pseudo-Anacleti sententia, qua modo falsa nonnulla, & a veterum fide aliena narrantur, modo aliqua referuntur, quæ ex aliis Ecclesiasticis recentioribus monumentis excerpta noscuntur. In primis enim quod dicitur de Alexandrina Sede, videlicet Marco Petri discipulo successisse Abilium, falsitatis revincitur ab historicis, communi consensione tradentibus Marco successisse Anianum, & Aniano Abilium. Idipsum notandum est in Successoribus Petri in Sede Antiochena; etenim Pseudo-Anacletus mentionem facit Ignatii, quasi primus Petro successerit, cum tamen ante Ignatium jam successissent Zacheus, & Evodius. Præterea quis in laudatis verbis non videat auctorem hujus epistolæ studuisse, ut imitaretur verba Concilii Romani 1. sub Gelasio? ibi: „Santa Romana, Catholica, & Apostolica Ecclesia nullis synodicis constitutis ceteris Ecclesiis prælata est, sed evangelica voce Domini, & Salvatoris nostri primatum obtinuit: Tu es Petrus, inquam, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalent adversus eam, & tibi dabo claves regni cælorum: & quæcumque ligaveris super terram, erunt ligatæ & in cælis, & quæcumque solveris super terram, erunt solutæ & in cælis. Cui data est etiam societas Beatiissimi Pauli Apostoli vasis electionis, qui non diverso, sicut hæretici garrunt, sed uno tempore, uno eodemque die gloriosa morte cum Petro in urbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans coronatus est, & pariter super prædictam S. Romanam Ecclesiam Christo Domino consecravit, talemque omnibus urbibus in universo mundo supra præsentia, atque venerando triumpho prærulerunt. Est ergo prima Petri Apostoli Sedes Romana Ecclesia, non habens maculam, ne rugam, nec aliquid hujusmodi. Secunda autem Sedes apud Alexandriam

„ B. Petri nomine a Marco ejus disci-
 „ pulo, & Evangelista consecrata est.
 „ Ipseque a Petro Apostolo in Aegy-
 „ ptum directus verbum veritatis præ-
 „ dicavit, & gloriosum consummavit
 „ martyrium. Tertia vero Sedes apud
 „ Antiochiam ejusdem Beatissimi Petri
 „ nomine habetur honorabilis, eo quod
 „ illic, priusquam Romam venisset,
 „ habitavit, & illic primum nomen
 „ Christianorum novellæ gentis exor-
 „ tum est. „ Illa autem verba Pseudo-
 „ Anacleti: *inde namque & B. Apostoli*
inter se statuerunt, ut Episcopi singula-
rum scirent gentium, quis inter eos pri-
mus esset, deprompta perspicue videntur
ex Can. 35. Apostolorum juxta editio-
nem Dionysii Exigui, ibi: Episcopos gen-
tium singularum scire convenit, quis in-
ter eos primus habeatur, quem velut ca-
put existiment &c. qui sane Canon non
Apostolorum est, sed exhibet paucis
sententiam Concilii Antiocheni Can. 9.
Item verba illa Pseudo-Anacleti: Nam
& inter B. Apostolos quadam fuit discre-
to, deprompta noscuntur ex epist. Leo-
nis Magni ad Anastasium Thessaloni-
centem 12. apud Quesnellium cap. ult.
ibi: quoniam & inter Beatissimos Apo-
stolos in similitudine honoris fuit quadam
discretio potestatis, & cum omnium par
esset electio, uni tamen datum est, ut
ceteris præmineret. De Cephæ nomine,
quod caput & principium Apostolatus
interpretaretur, ita Ildorus Hispalensis
habet in lib. 7. originum cap. 9. Cephas
dictus, est quod in capite sit constitutus
Apostolorum, Κεφαλή enim græce caput
dicitur, ipsum nomen in Petro Syrum est.
Quod demum de majoribus causis ad
Romanum Episcopatum referendis subji-
citur, aut ex memorata Leonis Magni
epistola ad Anastasium Thessalonicensem
decerptum est, ubi Anastasio vice com-
missa Apostolicæ Sedis Pontifex Maxi-
mus majora sibi negotia reservavit; aut
ex epistola 2. Vigilii Papæ ad Euthe-
rium ibi: „ Nulli vel tenuiter sentien-
 „ ti, vel pleniter sapienti dubium est,
 „ quod Ecclesia fundamentum & for-
 „ ma sit Ecclesiarum, a quo omnes Ec-
 „ clesias principium sumissit nemo re-
 „ de credentium ignorat. Quoniam li-
 „ cet omnium Apostolorum par esset
 „ electio, B. tamen Petro concessum
 „ est, ut ceteris præmineret, unde &
 „ Cephas vocatur, quia caput est, &
 „ principium omnium Apostolorum, &
 „ quod in capite præcessit, in mem-

„ bris sequi necesse est. Quamobrem
 „ Sancta Romana Ecclesia ejus merito
 „ Domini voce consecrata, & Sancto-
 „ rum Patrum auctoritate roborata,
 „ Primatum tenet omnium Ecclesia-
 „ rum, ad quam tam summa Episcopo-
 „ rum negotia, & judicia, atque que-
 „ relæ, quam & majores Ecclesiarum
 „ quæstiones, quasi ad caput, semper
 „ referenda sunt. „ Omitto hoc in lo-
 „ co, quod in hac epistola dicitur, de
 „ quodam tomo, quo auctor hujus episto-
 „ læ profitetur de variis Episcoporum
 „ gradibus, ac dignitatibus differuisse.
 „ De hoc enim tomo jam antea ita scri-
 „ pserat: *Alia autem prima civitates, quas*
vobis conscriptas in quodam tomo mitti-
mus, a Sanctis Apostolis, & a Beato Cle-
mento, sive a nobis Primates Prædicato-
res acceperunt. Sane adparet, quam pu-
tum mendacium hoc adstruatur, quo
singitur Pontifex Anacletus integrum
edidisse codicem ad distinctionem singu-
larum Dioceseon, cujus sane codicis,
ne levissimum quidem, superest in tota
antiquitate vestigium.

Sequitur post pauca in eadem episto- *Can. 2.*
 la Can. 2. cau. 3. qu. 5. cujus verba *cau. 3.*
 melius referenda fuissent nomine Am- *qu. 5.*
 brosii Mediolanensis, ita scribentis in
 epist. 64. ad Siagrium Veronensem, ad
 tuendam puellam quandam sine iusto
 accusatore damnatam: *Si leges publicas*
interrogas, accusatorem exigunt: Si Ec-
clesia, duobus, inquit, & tribus testibus
fit omne verbum: sed illis testibus, qui
ante hasternum, & nudius tertius non
fuerint inimici, ne irati nocere cupiant,
ne lassi ulcisci se se velint. Inoffensus igitur
affectus testium queritur &c.

Hinc epistolæ auctor ita progreditur, *Can. 15.*
 ut Episcopis suadeat, ne malis invicem *cau. 6.*
 æmulationibus se se prosequantur, sed *qu. 1.*
 potius se mutuo diligant, concluditque
 iis verbis, quæ recitantur a Gratiano
 in Can. 15. cau. 6. qu. 1., ubi jam Ro-
 mani Correctores adnotarunt paulo ali-
 ter legi in duobus antiquis exemplari-
 bus, quam legatur apud Gratianum.
 Notari insuper debent nonnulla alia edi-
 ta esse exemplaria, in quibus vice illo-
 rum Gratiani verborum, nos ipsos diri-
 piunt, legitur: *nos ipsos decerpunt.* Qui
 hunc Canonem rectius referre volet,
 & tanquam authenticum Viri Gravissi-
 mi documentum, referat illum ex S. Il-
 doro Hispalensi, cujus hæc verba sunt
 in lib. 3. sententiarum cap. 38. *Notato-*
riores sunt, qui sive doctrinam, sive exem-
plis

plis vitam, more quo bonorum corrumpunt his, qui substantias aliorum, pradique diripiunt. Hi enim ea, qua extra nos, sed tamen, qua nostra sunt, auferunt, corruptores vero morum proprie nos ipsos decipiunt, quoniam divitiis hominum mores eorum sunt. Multum ergo distant damna morum a damnis temporalium rerum: dum ista extra nos sunt, mores vero in nobis. Postrema hæc Isidori verba in fragmento quidem Gratiani desiderantur, habentur tamen paulo infra in epistola Anacleti, ex quibus magis magisque adparet, auctorem hujus epistolæ in ea efformanda præ oculis Isidori sententias habuisse.

Can. 12. Immo & in sequentibus statim ver-
can. 2. bis, quæ habentur in Can. 12. cau. 2.
qu. 7. qu. 7. exhibetur aliud Isidori Hispalensis
fragmentum depromptum ex eodem lib. 3. sententiarum cap. 39., cum enim Isidorus Hispalensis dixisset pro meritis plebium a Deo disponi Rectorum vitam, ut si forte Episcopi temporalia potius, quam spiritualia sectari videantur, non ideo statim deiciantur a plebe, quæ jampridem sibi Episcopum minus dignum elegerat, hæc statim subdit: *Sententia damnantur Cham filii Noe, qui suorum præpositorum culpas in publico produnt, sicut Cham, qui Patris pudenda non operuit, sed deridenda monstravit, habituri Sem meritum, & Japhet, qui reverenter operiunt, qua Patres suos excessisse cognoscunt; si tamen Patrum facta non diligant, sed tantum operiant, nec imitentur.* Sane si hæc conferas cum Can. 12. memorato, nil erit dubitandum, quominus ea verba ex Sancto Hispalensi Antistite referri potuissent omittis apocryphis Anacleti monumentis. Siquis etiam hæc referre vellet ad sententiam Justiniani Imperatoris, quam superius referebam ad Canon. 9. cau. 2. qu. 7., per me licebit, dummodo aliud propositum apud Justinianum fuisse sciat, quam quod erat apud Isidorum Hispalensem, & quod intendit Pseudo-Anacletus.

Can. 14. Nondum ab Isidoro Hispalensi recedendum erit, quem in sequentibus ejusdem epistolæ verbis adhuc agnoscimus.
can. 24. qu. 3. Siquidem Pseudo-Anacletus prosequitur ajendo neminem ex fidelibus in plebibus constitutum posse adversus Clerum, & præsertim Episcopos concitare tumultus; & si concitaverit, admonitumque non reconcilietur Præposito suo, communionem privari, subiecta hac ra-

tione: *Quoniam tam Sacerdotes, quam reliqui fideles omnes summam curam habere debent de his, qui perunt: quatenus eorum redargutione aut corrigantur a peccatis, aut (si incorrigibiles adparuerint) ab Ecclesia separentur.* Hæc retulit Gratianus in Can. 14. cau. 24. qu. 3. verum pertinent ipsa ad Isidorum Hispalensem, qui in lib. 3. sententiarum cap. 46. de Sacerdotum officio agens, inquit: *Sacerdotes curam debent habere de his, qua perunt, ut eorum redargutione aut corrigantur a peccatis, aut, si incorrigibiles existunt, ab Ecclesia separentur.* Hinc autem nemo non videt, auctorem Epistolæ Anacleti non tam aliena suffuratum fuisse fragmenta, quam sententias optimas corrupisse; etenim Isidorus Hispalensis eam jurisdictionem, qua incorrigibiles separentur ab Ecclesia, Episcopis tribuit; aut auctor epistolæ communem eam auctoritatem inesse voluit tam in Sacerdotibus, quam in reliquis fidelibus.

De reliquis fragmentis Anacleti
tributis.

Superfunt adhuc fragmenta nonnulla per Gratianum Anacletum tributa. In Can. 4. primis occurrit Canon 4. dist. 93. qui non tam Anacleti, quam Zachariæ nomine inscribitur. Et quidem Zachariæ rectius tribuetur, quoties habenda ratio sit Romani Concilii sub eodem celebrati, in quo idem Canon editus adparet. Verum apud Anacletum minime reperi potest, imo ab ejusdem Pontificis ætate maxime alienus facile demonstratur. Revera Anacleti tempore nemo non videt eam non potuisse imponi Episcopis obligationem, ut quotannis, omni occasione seposita liminibus Apostolorum Petri, & Pauli præsentarentur. Quænam enim tunc Petri, & Pauli limina dicebantur? Qui rursus fieri poterat, ut sævientibus Ethnicorum vexationibus Romam superstitionum egregiarum vindicem acerrimam convenirent, nulla temporum hujusmodi habita ratione, quod idem est, atque omni occasione seposita? Decebant potius hæc Zachariæ tempora, qui medio octavo sæculo summum tenebat Pontificatum, non Anacletum, cujus tempora teterrima erant in perniciem Ecclesiæ. Jamvero ego agnoverim, unde fieri potuerit, ut hujusmodi decretum Zachariæ simul, & Anacletum tribueretur. Factum hoc arbitror

tror ex adnotatione alicujus Interpretis, vel Glossographi, cum enim ibidem statuatur, Episcopus Romanæ Provinciæ debere quotannis Romam ire, eoque, qui iusta existente causâ nequiverint, id se chirographo suo significare, quod est *juxta Sanctorum Patrum*, & *Canonum Instituta* ibidem memorata designarentur, voluit Glossographus id ab Anacleto repetere, alludens fortasse ad *congregationem Summorum*, quæ Romæ congregari consueverat, juxta illud quod dicitur in epist. 1. Anacleto adscripta, sive in Can. 3. cau. 2. qu. 6., aut alludens ad id, quod dicitur in epist. 2. eidem Anacleto tributa, sive in Can. 2. dist. 64., videlicet, quoties facienda imminet Episcoporum ordinatio apud Summum Pontificem, Comprovinciales Episcopos Romam accurrere debere, aut, si nequeant, consensum suum scripto significare. Quicumque tamen sit hujusmodi locus, ad quem Gratiani fragmentum referamus, parum, aut nihil interest, cum quocumque res modo se habeat, de apocryphis semper monumentis disceptetur, uti ex superioribus dictis abunde liquet.

Canon 14. cau. 2. qu. 7. jam visus est eruditissimis non quidem ad Anacletum pertinere, sed potius ad Eusebium in epist. 1. ad Episcopos Galliæ, in qua eadem propemodum verba leguntur, quæ habemus apud Gratianum in Can. 5. eadem causâ, & quæstione. Quid vero interest, an hæc Eusebii nomen, an potius Anacleti præferant, cum æque & Eusebii, & Anacleti monumenta ejusdem esse existimentur auctoris, qui Mercator Isidorus audit? Non est sane, cur de fragmenti hujus auctoritate disputetur, vel ex eo, uno, quod exhibeantur Laici oppido Episcopis suis infesti, quasi temporibus Anacleti, quæ fere Apostolica erant, non unus esset fidelium omnium spiritus, qualem fuisse germana veterum monumenta testantur. Non esset prorsus inverosimilis opinio eorum, qui suspicarentur in hoc fragmento contigisse, quod in aliis nonnullis contigit apud Gratianum: videlicet dictum Canonem 14. nihil aliud esse, quam breviationem capitis 15. sequentis a quodam Glossographo, & Codicis editore adjectam, prout deinde factum, ut utrumque fragmentum Anacleti nomine laudaretur. Hac porro in specie verba Canonis 14. jure optimo mutant ad verba sequentis Canonis, exi-

genda. Nolo omittere similia etiam nonnulla legi in epist. 3. Anacleto tributa, sive in Can. 2. cau. 3. qu. 5.

In prima parte hujus operis cap. 52. *Can. 3. cau. 5. q. 3. Concilium Romanum Eugenii II. & Leonis IV. Gratianus perperam illum Anacleto adscripserat. Verum hujusmodi sententia Anacleto ipsi convenire neutiquam potest. Dicitur illic Episcopos, & Sacerdotes non per se, sed per advocatum debere causas tam suas, quam Ecclesiarum in foro proponere, nisi de publico crimine agendum esset. Porro hæc constitutio supponere videtur, jam temporibus Anacleti ejusmodi fuisse Ecclesiam nostram, ut bona, & jura adquisivisset, quorum causa in fori quandoque discrimina adduceretur. Sed quis ignorat, tum Ecclesiam nondum acquirere potuisse, cum Romani Senatus auctoritate nec dum probata fuisset, & tanquam Collegium illicitum, immo & diris vexationibus obnoxium haberetur? Præterea hæc disciplina abhorrebat a disciplina judiciorum, & fori, quæ non patiebatur, quem iam nisi in persona propria suis actionibus in judicio experiri. Testimonium præbet veteris regulæ Justinianus princip. instit. de iis, per quos agere possumus. Et quidem in primis ab hac juris subtilitate recessum est Lege Hostilia favore illorum, qui apud hostes essent, aut Reipublicæ causâ abessent. Deinde infirmitatis, & senectutis ratio haberi cœpit, quemadmodum Cicero perhibet in lib. 2. ad Herennium cap. 13. ibi: "Ex æquo, & bono jus, constat, quod ad veritatem, & utilitatem communem videtur pertinere, re, quod genus & major annis sexaginta, & cui morbus causa est, cognitorem dat, ex eo novam jus constitui convenit, ex tempore, & ex hominis dignitate". Hoc generale jus, quo nemo, certis exceptis casibus, poterat pro alio in judicio agere, vigebat adhuc temporibus Ulpiani l. 123. ff. de regulis juris, cui nonnulli addunt legem 5. si usufructu petatur (quamquam parum recte, cum quærat ibi de usufructuario agente non ad excludendum procuratorem, sed potius ad excludendum proprietarium). Quid plura? Primum circa finem quarti sæculi auctoritate Arcadii, & Honorii Imperatorum data facultas singulis est per procuratorem agendi l. 26. Cod. de pro-*

cu--

curatoribus; & de causis Ecclesiasticis specialiter nullum antiquius monumentum habemus l. 6. §. 3. Cod. de his, qui ad Ecclesiam confugiunt. Demum in memorato Gratiani Canone notata digna differentia est inter causas civiles, & criminales; ubi enim statutum est Episcopos, & Sacerdotes per alios constitutos advocatos agere debere, causas criminales excipiuntur, quod sane recentiorum indigitat receptam iudiciorum prudentiam, quæ in civilibus tantummodo causis permittit uti procuratoribus. Nihil addo de advocati nomine, rerum Ecclesiasticarum defensoris; hoc enim recentioribus Ecclesiæ sæculis in usu tantummodo fuisse, vel ille perspicue noverit, qui vix in evolvendis Ecclesiasticis monumentis laboraverit. Quæ omnia perspicue demonstrant, memoratum Gratiani fragmentum nullo iure tribui Anacleto posse.

Can. 28.
can. 7.
qu. 1.

Canon 28. cau. 7. qu. 1. nullo modo tribui Anacleto potest, vel ex eo, quod ibidem mentio fiat de altaribus in aliena Ecclesia non dedicandis, cum Ecclesiarum, altariumque dedicatio quarto demum sæculo celebrari cœperit, quemadmodum eruditi viri testantur, & probant. Verosimile ego arbitror hunc Canonem editum esse post octavum Ecclesiæ sæculum in aliqua peculiari Synodo, quæ Gratiano nota fuerit, nostris autem temporibus prorsus ignota, in qua quidem sententia illa ipsa fuerit, quam Gratianos ibi proponit, sed de more mediæ illius ætatis ita constituta, ut deprompta ex vetustissimis Patribus adpareret. Etenim tunc erat in monumentis, & canonibus Ecclesiasticis elucubrandis consuetudo, ut nihil definiretur, quod non ex antiquissimis fragmentis Sanctissimorum virorum excer-

ptum videretur. Exemplo esse potest rei huic maxime accommodis Can. 11. Capitularis Augustinensis anni 789. ibi: „Item in eodem Concilio (Antiocheno), „ simul & in Sardicensi, nec non & in „ decretalibus Innocentii Papæ, ut nullus „ Episcopus in alterius Parochia ordinationes aliquas audeat facere, vel „ negotia peragere, quæ ad eum non „ pertinent“. Paucis hic peritrida est, renovataque sanctæ Concilii Antiocheni Can. 13. Concilii Sardicensis Can. 18. & Innocentii Papæ epist. 7. non quod ibidem & memoratorum Conciliorum, & laudati Innocentii verba continerentur, sed veluti per indicem paucis comprehenderetur. Potuisset addi Can. 35. ex vulgo Apostolicis, & Can. 2. Concilii Constantinopolitani I. Ex his sane constat fieri etiam potuisse, ut quod nonnulli statuerant ex Canonibus vetustissimorum Conciliorum, videlicet Episcopos ultra Diocesanos suæ fines nihil agere posse, alii statuerint, quasi ex Anacleti sententiis depromptum, non quidem referendo Anacleti ejusdem verba, sed potius sententias illius respiciendo. Porro, qui epistolas Ildogianas Anacleto tributas, pro germanis Anacleti epistolis accepisset, minime dubitare poterat, quin similes sententias ex Anacleto laudaret; etenim in epist. 1. hæc leguntur: „Privilegia Ecclesiarum, & „ Sacerdotum Sancti Apostoli jussu Salvatoris intemerata, & inviolata omnibus decreverunt manere temporibus“. Et in epist. 2. „Reliqui vetero Sacerdotes a proprio ordinentur Episcopo“, quæ omnia nonnihil cum fragmento Gratiani conveniunt; facileque propterea in aliam reducta formam ampliorem Anacleti nomine referri poterant.

C A P U T . I I I .

De Capitibus Evaristi.

Capita Evaristi nomine a Gratiano laudata hæc sunt.

Ex epist. 1.
ad Africanos
Episcopos.
Apocryphi omnes.

Can. 11. dist. 93. ad alia Patrum monumenta exigendus.
Can. 1. cau. 30. qu. 5. non convenit Evaristi temporibus.

Ex epist. 2.
ad Episcopos
Ægypti.
Apocryphi omnes.

Can. 20. cau. 2. q. 1. exigendus ad sententias Gregorii Magni.
Can. 1. cau. 2. q. 7. exigendus ad sententias Isidori Hispalensis.
Can. 17. cau. 2. qu. 7. cum veteribus Sanctorum Patrum monumentis consonat.
Can. 21. cau. 2. q. 7. jungendus cum can. 17. ead. cau. & qu.
Can. 4. cau. 3. qu. 2. non convenit temporibus Evaristi.
Can. 11. cau. 7. qu. 1. non potest congruere germana canonum disciplina.
Can. 10. cau. 30. q. 5. referendus ad can. 20. cau. 2. qu. 5.

Addendus. & Can. 4. cau. 26. est potius Herardi Turonensis.

Vulgaris traditio est apud eos, qui veterum Pontificum Catalogum exacto studio texuerunt, Evaristum Pontificatum Maximum suscepisse anno Domini 112. obiisse autem anno 121. Verum quotquot epistolæ apud Collectores nonnullos ipsi tribuuntur, & quotquot fragmenta apud Gratianum eidem adscribuntur, apocrypha singula sunt, & simul cum ceteris Isidori Mercatoris capitibus rejicienda.

De Epistola 1.

Quæ primo loco epistola circumfer-

Exordium Epistola Evaristi.

Consulentibus vobis, fratres charissimi, quid super his, quæ in vestris continebantur scriptis, visum nobis esset, vel quid docilis ratio persuaderet, aut quid a Beatis Apostolis nobis traditum, aut custoditum remaneret, optantes (ut retulistis) nostris institui documentis hæc vero rescribimus. Siquidem dilectio vestra normam secuta prudentium, ad Sedem Apostolicam referre maluit, quasi ad caput, quid deberet de rebus dubiis custodire potius, quam usurpatione præsumere,

tur hanc habet inscriptionem: *Dilectissimis fratribus universis Africa regionis Episcopis Evaristus; & in fine: Data 9. Kalendas Aprilis Valente, & Vetere V. v. c. c. Coss.* Hic sane Consulatus incidit in annum Domini 93. quæ propterea si vera omnia essent, concludere oporteret Evaristum scripsisse epistolam quatuordecim annis circiter prius, quam Romanus Episcopus esset. Et quidem hujus epistolæ initium auctor excepit ex epistola Innocentii Papæ ad Exuperium Episcopum Tolosanum, uti constat ex utriusque collatione.

Exordium Epistolæ Innocentii.

Consulenti tibi, frater charissime, quid de proposita specie unaqueque sentirem, pro capte intelligentia mea, qua sunt visa, respondi, quid sequendum vel docilis ratio persuaderet, vel auctoritas lectionis ostenderet, vel custodita series temporum demonstraret. Equidem dilectio tua institutum secuta prudentium ad Sedem Apostolicam referre maluit, quid deberet de rebus dubiis custodire potius, quam usurpatione præsumpta qua sibi viderentur, de singulis obtinere.

Sic

Can. 11.
dist. 93.

Sic se se habet Epistolæ initium, ex quo adparet nihil aliud in tota epistola contineri, quam Evaristi rescriptum, quo Africanis interrogantibus satisfacere videtur. Porro colligitur ex illis, quæ subjecta in epistola legimus, triplicem factam interrogationem. Ad primam pertinet Can. 11. dist. 93. de septem Diaconis in unaquaque Civitate ordinandis, quod dicitur, quasi ab Apostolis constitutum jamdiu fuisset; quod tamen potius referendum esset aut ad epistolas Pseudoclementis, in quibus Diaconi *oculi Episcopi* esse dicuntur, Can. 6. dist. 93. aut ad epistolas Pseudoanacleti Can. 59. de cons. dist. 1. ad Concilium Neocæsareense Can. 14. sive Can. 12. dist. 95. vel ad Canonem 16. Concilii Trullani. Ceterum Sozomeni temporibus nondum disciplina invaluerat generalis, juxta quam in omnibus Civitatibus septem Diaconi constituti essent, ipse etenim ait in lib. 7. histor. cap. 12. „Diaconi apud Romanos hæcenus non „plures sunt, quam septem ad simili- „tudinem eorum, qui ab Apostolis or- „dinati fuerunt; apud alios vero haud- „quaquam definitus est numerus Dia- „conorum“. Licet autem septenarius Diaconorum numerus jam ubique vigeret, hujusmodi tamen esse non poterat sanioris cujusque judicio, quemadmodum ab auctore memoratæ epistolæ traditur, ut scilicet „custodiant Episcopi, „pam prædicantem, ne aut ipse ab „insidiatoribus quoquomodo infestetur, „aut lædatur a suis, aut verba divina „detrahendo, aut insidiando polluan- „tur, vel despiciantur, sed veritas „spiritualis redeat fervore, & pax „prædicata labiis animi cum volunta- „te concordet“. Non enim Diaconi, aut ab Apostolis excubiarum instar ordinati fuere, aut unquam armis instructi quasi milites ad custodiam Episcopi, vel Ecclesiæ vigilarunt. Abusus videtur hujus epistolæ auctor verbis Isidori Hispalensis in lib. 2. de offic. Ecclesiæ. ita scribentis: „Decreverunt Apostoli, vel „successores Apostolorum, ut per omnes „Ecclesias septem Diaconi, qui sublimiore gradu essent ceteris, circa aram „Christi quasi columnæ altaris assisterent, & non sine aliquo septenarii „numeri mysterio. Hi sunt enim, quos „in Apocalypsi legimus, septem Angelii tubis canentes. Hi sunt septem „candelabra aurea. Hi voces tonitruorum. Ipsi enim clara voce in modum

Tom. II.

„præconis admonent cunctos, sive in „orando, sive in flexendo genua, sive „in psallendo, sive in lectionibus audiendo, ipsi etiam ut aures habeamus „ad Dominum, clamant, ipsi quoque „evangelizant: sine ipsis Sacerdos nomen habet, officium non habet &c.“ Præterea posteriora verba dicti Canonis quis non videat deprompta fuisse ex epistola Innocentii Papæ ad Victorium Rhodomagensem cap. ult. ubi postquam nonnulla de velandis virginibus tradita fuerunt, ita subjicitur: „Hæc itaque regula, frater charissime, si plena vigilanti fuerit ab omnibus Dei Sacerdotibus observata, cessabit ambitio... „veritas spirituali fervore flagrat, „pax prædicata labiis cum voluntate animæ concordabit“.

Ad secundam interrogationem pertinet Can. 1. cau. 30. qu. 5. in illis verbis: „Similiter custoditum, & traditum habemus, ut uxor legitime viro „jungatur. Aliter enim legitimum (ut „a Patribus accepimus, & a Sanctis „Apostolis, eorumque successoribus traditum invenimus) non sit conjugium, „nisi ab his, qui super ipsam formam, nam dominationem videntur habere, „& a quibus custoditur, uxor petatur, „& a parentibus, aut propinquioribus „sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter (ut mos est) cum precibus, & oblationibus a Sacerdote benedicatur, & a parantibus (ut consuetudo docet) custodita, „& consociata a proximis tempore congruo petita legibus detur, & solemniter accipiat, & biduo, vel triduo orationibus vacent, & castitatem custodiant, ut bonæ soboles generentur, „& Domino in actibus suis placeant. Taliter enim & Domino placebunt, „& filios non spurios, sed legitimos, atque hæreditabiles generabunt. Quapropter, filii charissimi, & merito illustres, fide catholica suffragante ita peracta legitima scitote esse connubia; „aliter vero præsumpta non conjugia, sed aut adulteria, aut contubernia, „aut stupra, vel fornicationes potius, quam legitima conjugia esse non dubitate, nisi voluntas propria suffragata fuerit, & vota succurrerint legitima“. Hæc sane omnia, ex quibus supplendum erit Gratiani fragmentum, Evaristi temporibus minime congruunt. Quod enim ibi dicitur tum demum, cum sacrorum administratorum benedictione ce-

F le-

lebantur conjugia, filios *legitimos*, atque *hereditabiles* gigni, neque Ecclesiæ legibus consentaneum erat, cum leges Ecclesiasticæ nihil de successione hæreditariis constituisent, aut constituere potuissent, præsertim cum Magistratus publici Ecclesiam ipsam, nedum leges ecclesiasticas odio prosequerentur; neque legibus civilibus consentaneum esse poterat, quibus videlicet turpe videri potuisset, & quodammodo supersticiosum apud Ethnicos legislatores, matrimonia Christianorum ritibus consecrari. Præterea, licet olim apud Romanos necessitas immineret nuptiis filiabus postulandi consensum Parentum, nullibi tamen cautum legimus, quod in hac epistola dicitur, propinquorum etiam consensum requisitum fuisse, arg. l. 2. ff. de ritu nuptiarum. Neque aliquando necessaria conjugii celebrandis fuit constitutio dotis, uti definierunt Imperatores l. 3. Cod. Theodof. de nuptiis ibi: „ Si donationum ante nuptias, vel dotis „ instrumenta defuerint, pompa etiam, „ aliaque nuptiarum celebritas omittatur, „ nullus æstimet ob id deesse, re- „ & alias inito matrimonio, firmitatem, „ vel ex eo natis liberis jura posse legitimorum auferri &c.“ & quidem jam antea Papinianus id ipsum respondet de dotalibus tabulis in l. 31. in fine principii ff. de donationibus, & l. 4. in fine ff. de pignoribus, quibus addi possunt leges 9. & 13. Cod. de nuptiis. Ceterum Hincmarus Rhemensis memorato Evaristi fragmento usus est in Oppusculo de divortio Hlotarii, & Teubergæ pag. 328. editionis Parisiensis anni 1615., & nonnulla his similia leguntur in Can. 13. Concilii Carthaginensis vulgo 4. seu in Can. 5. cau. 30. qu. 5. & Can. 33. dist. 23.

Hæc satis essent ad monumenta Gratiani expendenda, operæ tamen pretium arbitror nonnulla hic adicere de tertia

interrogatione, eique data Evaristi, uti fingitur, responsione, ex qua magis, magisque perspicuo constat epistolam hanc integram germanam haberi nullo modo posse. Auctor epistolæ fingit Evaristum postremo loco interrogatum fuisse, utrum ex divinis Personis solus Pater vere Deus dicendus sit, an etiam Filius. Hæc porro disputatio ad quartum sæculum pertinet, quo Ariani de Verbi Dei natura acerrime disceptarunt, neque debuerat Evaristi tempore definiri, quod tum in dubitationem minime deducebatur. Imo (quod pro monstro est) Evaristus in responsione ista usus est verbis Idacii Clari, sive, ut Chiffletio placuit, Vigilii Tapfensis in lib. adversus Varimadum Arianæ sectæ Diaconum (vixit Idacius prope finem sæculi iv. & Vigilius prope finem sæculi v.) ex quibus liquet, hujus epistolæ auctorem sine discrimine posteriorum scriptorum collegisse fragmenta, eaque vetustissimis viris sanctissimis mendaciis suis intertextata attribuisse, sive convenirent temporibus, sive dissonarent.

De Epistola 2.

Qua censura ab Evaristo epistolam priorem, eadem & posteriorem viri eruditissimi abjudicant. Ita hæc inscribitur: *Evaristus urbis Roma Episcopus omnibus per Ægyptum Domino conglutinatis fratribus in Domino salutem: Et in fine: Data Kalendis Novembr. Gallo, & Bradda Viris Clariss. Coss.* Incidit hic consulatus in annum Christi 108. aut, uti aliis placeat, 110. & sic quadriennio, vel biennio ante, quam Evaristus Summum Pontificatum adipisceretur. Priora epistolæ verba desumpta videntur ex epistola Leonis Magni ad Dioscorum Alexandrinum, ubi patet ex utriusque collatione.

Verba Leonis Magni.

Unum enim nos sentire oportet, & agere, ut, sicut legimus, in nobis quoque unum esset cor, & una anima comprobetur.

Unum nos, fratres, sentire oportet, & agere, ut, sicut legimus, in nobis unum cor, & una anima esse probetur.

Hinc Pseudo-Evaristus progreditur ad decantatum illud conjugium mysticum, quod inter Episcopum, & Ecclesiam esse dicitur; & sane hoc quousque sobrie, prudenterque a Sacrorum Canonum cultoribus memoraretur, quemadmo-

dum ejus mentionem fecerunt nonnulli veteres Patres, inter quos Ambrosius de dignit. Sacord. cap. 4. & auctor epistolæ 32. lib. 12. inter epistolas Gregorii Magni, non erit contemnenda loquendi formula; quam autem eo per-
fido.

Isidorum Mercatorem deducta res est, ut passim, & in singulis negotii qualitatibus & spiritualis, & carnalis conjugii comparatio in medium prodierit, frangi hominibus stomachum movet, alios vero ad risum provocat. Debemus hæc monumenta Mercatori, qui de rebus sacratissimis ineptissime ut plurimum distulit. Isidori verba Gratianus retulit.

Can. 11. in Can. 11. cau. 7. qu. 1. ubi post illa: cau. 7. aut in*impta* permanet, ita legendum ex integris exemplaribus erit: Unde & Do-

minus loquitur in Evangelio dicens, si quis viderit mulierem ad concupiscendum eam jam moechatus est eam in corde suo. Episcopum vero &c. Quis plane non videat, quantum a germana Sacrorum Canonum, & literarum ratione distet huiusmodi sententia, qua translationes Episcoporum adulteriis equiparantur, imo ita reexprimitur, quasi Episcopus translatus Ecclesiam suam adulterare dicatur. Qua autem fronte poterat auctor epistolæ huic rei accommodare verba illa Christi Domini apud Matthæum cap. 5. Si quis viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam moechatus est eam in corde suo, quæ Gratianus ipse, qui ceteroquin nullum delectum habere confuerit, omisit, quod, ut suspicor, referre erubuerit. Porro quis sibi persuadeat, comparationem illam utriusque conjugii, illius videlicet, quod inter virum est, & uxorem, & illius, quod inter Episcopum, & Ecclesiam esse dicitur, adeo urgeri posse, ut in utroque eadem omnino regula proponi, servarique debeat, imo & eisdem loquendi formulis uti nos deceat, quemadmodum eisdem utitur Isidorus? quomodo adulterum appellabimus Episcopum de una in aliam Diocesim transeuntem, qui in alia Diocesi non diversam, sed eandem esse Ecclesiam noverit, cum Ecclesia una, eademque semper sit in singulis Diocesibus? Quod si adulteros dicemus Episcopos de una in aliam provinciam, aut civitatem transeuntes, licebit quoque polygamos appellare veteres illos Antistites, eosque Apostolicos, qui in plures civitates, provinciasque migrabant ante divisionem diocesum, quod scilicet plures Ecclesias, sive ut melius loquar, diversas ejusdem Ecclesiæ partes intruerent. Polygamum item, aut adulterum Isidorus Mercator Sanctum ipsum Petrum Apostolorum Principem appellare non erubuit, si scivisset de Antiochena ad Romanam Ecclesiam transivisse. Quod si

forte exceptionem adferat Mercator in iis, qui iusta de causa transeunt, aut translati fuisse deprehenduntur, oportet, ut vel tradat in conjugii adulteria posse ex causa committi, vel a suspecta duplicis conjugii comparatione prorsus ablineat. Quis autem ad incitas sese non redigit, qui pudenda edere voluit Sacræ Jurisprudentiæ monstra?

His generaliter traditis progressus est Isidorus Mercator ad consuetam illam sententiam suam, quam in omnibus epistolis a se confectis recinere solet, videlicet Episcopos a nemine dilacerandos esse, sive accusandos. Quod sane, quemadmodum in illis omnibus epistolis legitur, quæ apud Mercatorem vetustissimis Pontificibus Maximis tribuuntur, eo clarius ostendit eas omnes epistolas unius deceptoris manu esse elaboratas, qui, si stilum pro Pontificum diversitate immutare nescivit, nec in eo studium posuit, ut diversas in singulis epistolis sententias exprimeret. Habentur illa in Can. 4. cau. 3. qu. 2. in quo nonnulla inteseruntur, quemadmodum ab Evaristi ætate prorsus aliena, ita ex recentioribus Conciliorum sanctionibus deprompta. Quod enim in primis dicitur, Episcopos in civitatibus tantum non minimis posse constitui, referendum videtur vel ad Canonem 57. ex Laedicensis, vel ad Canonem 7. ex Sardicensibus. Deinde quod dicitur in locum viventium Episcoporum alios constitui non potuisse, referendum videtur ad Canonem 12. Concilii 5. Aurelianensis. Sed & tempore Anacleti quænam occasio esse poterat expellendorum Episcoporum, vel Episcopatum ex ambitu creandorum, cum tunc temporis quicumque Episcopatum desideraret, ut Apostoli utar phrasi, bonum opus desideraret, id est viam sibi ad labores gravissimos pro Christo, & Ecclesiæ exaltandos pararet? nihil heic memoro infamiae poenæ, & exclusionem ab honoribus Ecclesiasticis ab Evaristo inditam adversus Episcopos, qui adulteri appellantur ea significatione, qua sumitur adulterium in verbis antea laudatis; id est in Can. 11. cau. 7. qu. 1. Nihil demum memoro, quod in fine Canonis legitur, Egyptiorum, de quibus in epistola agitur, Episcoporum negotia auctoritate Sedis Apostolicæ potuisse, imo debuisse terminari, quæ omnia nemo non videt, quomodo possit Evaristi responsibus convenire.

Can. 4.
can. 3.
qu. 2.

Can. i. Sequitur paullo infra ad eandem rem
 cau. 2. Can. 1. cau. 2. qu. 7. his verbis: *Non
 qu. 7. est itaque a plebe, aut vulgaribus homi-
 nibus arguendus, vel accusandus Episco-
 pus, licet sit inordinatus, quia pro me-
 ritis subditorum disponitur a Deo vita
 Rectorum exemplo Davidis peccantis, ac
 comparatione Principum, qui ex merito
 plebis pravaricantur. Sacerdotes enim ex-
 quirere debent peccata populorum, & sa-
 gaci sollicitudine unumquemque probare
 juxta testimonium Domini per Hieremiam
 loquentis: Probatores, inquit, dedi te
 populo meo robustum, & scies, & proba-
 bis viam eorum. Ideo ista dico, quia in-
 fidiator bona sapissime solet convertere in
 malum, & in electis ponit maculam. Sa-
 ne in his abusibus videtur Mercator sen-
 tentia Isidori Hispalensis, qui in lib. 3.
 sententiarum cap. 39. ita scribit: *Non
 est itaque judicandus* (notanda vox ju-
 dicandus, quod enim de judicio non fe-
 rendo Sanctus Hispalensis Antistes age-
 bat, ad accusationes non proferenda tran-
 sivit Isidorus Mercator) *a plebe Rector
 inordinatus, dum magis noverint populi,
 sui fuisse meriti perversi regimen susce-
 pisse Pontificis. Nam pro meritis plebium
 disponitur a Deo vita Rectorum exemplo
 David peccantis ad comparationem Prin-
 cipum, qui ex merito plebis pravarican-
 tur; & in cap. 46. Sacerdotes exquirere
 debent peccata populorum, & sagaci sol-
 licitudine unumquemque probare, juxta
 testimonium Domini ad Hieremiam loquen-
 tis: Probatores, inquit, dedi te in po-
 pulo meo robustum, ut scias probare vias
 eorum. Item nonnulla depromta sunt ex
 cap. 11. Ecclesiastici ibi: *Bona enim in
 mala convertens infidiansur, & in electis
 imponit maculam.***

Can. 17. Statim ita sequitur auctor epistolæ
 cau. 2. Evaristi: "Unde si qui sunt vitupera-
 qu. 7. tores, aut accusatores Episcoporum,
 vel reliquorum Sacerdotum, non o-
 portet eos a iudicibus Ecclesiæ audi-
 ri, antequam eorum discentiatur æsti-
 mationis suspicio, vel opinio, qua
 intensione, qua fide, qua temeritate,
 qua vita, qua conscientia, quo ve me-
 rito; si pro Deo, aut pro vana glo-
 ria, aut inimicitia, vel odio, aut cu-
 piditate ista præsumserit, nec ne".
 Hic est Canon 17. cau. 2. qu. 7. cujus
 sane sententia plurimum consonat cum
 vetustissimis Canonibus, videlicet Can. 8.
 Concilii Carthaginensis vulgo 3. Can. 6.
 Concilii Constantinopolitani, Can. 2.
 Concilii Chalcedonenis, quibus addere

possumus Gregorium Magnum Lib. 17.
 epist. 32.

Cum dicto Canone 17. jungendus com-
 mode esset Canon 21. cau. 2. qu. 7. et
 enim post verba Canonis 17. ita sequitur
 in epistola: "Hæc omnia fideliter sunt
 perscrutanda, & diligenter pertra-
 canda. Nam sunt nonnulli, qui præ-
 positos suos perversè reprehendunt, si
 vel parum ipsis molesti extiterint".

Amplius pergit Evaristus, statim sub-
 dens: "Idcirco recto oculo Primates
 Ecclesiarum (nomen Primatum suspen-
 sum est oruditis, & velut temporis E-
 varisti minus aptum) utiliter prævi-
 deant, ne quisquam eorum innocens
 vexetur, aut scandalizetur, inten-
 dentes sententiæ Domini, qua ait:
 Siquis scandalizaverit unum de pusil-
 lis istis, melius est illis, ut suspen-
 datur mola asinaria in collum ejus, &
 demergatur in profundum maris &c.
 Deus autem omnipotens &c." hic est
 Canon 20. cau. 2. qu. 1. quem rursus
 Gratianus, non tamen integrum, retulit
 in Can. 10. cau. 30. qu. 5. ubi quæ
 postremum locum in epistola obtinent,
 priore loco, & e converso, quæ prio-
 rem, posteriore loco interfecta scribun-
 tur, quare Canon hic 10. ad dict.
 Can. 20. erit referendus. Verba fere
 eadem laudavit Concilium Triburiense
 anni 895. cap. 22. ibi: "Deus omni-
 potens cum omnia nuda, & aperta sint
 oculis ejus, ut in epistola Evaristi
 Papæ scriptum legimus, quo nos a
 dubiis, & incognitis sententiam pro-
 ferre compesceret, mala Sodomæ no-
 hinc audita judicare, priusquam ma-
 nifeste agnosceret, quæ dicebantur,
 unde ipse ait: descendam, & videbo,
 utrum clamorem, qui venit ad me,
 opere compleverint, an non est ita,
 ut sciam. Quo exemplo moniti, ne
 ad proferendam sententiam unquam
 præcipientes simus, aut temere, indili-
 genterque discussa quæque pro modo
 judicemus, sed exemplo Domini de-
 scendamus, videamus, & justo exa-
 mine criminosos diligenter perscrute-
 mur, sicut ipse Sodomam, ut videa-
 mus, utrum clamorem populi comple-
 verint, nec ne. Nam mala audita
 nullum moveant; sed ante audita di-
 ligenter inquirent". Depromta au-
 tem omnia fuerunt ab auctore epistolæ
 ex lib. 19. cap. 23. Moralium Gregorii
 Magni, ibi: "Qua in re notandum vi-
 deo, ne ad proferendam sententiam

„ unquam præcipites esse debeamus, ne
 „ temere indiscussa judicemus, ne pas-
 „ sim dicta sine probatione credamus.
 „ Quod profecto perpetrare pertimesci-
 „ mus, si auctoris nostri subtilius facta
 „ pensamus. Ipse quippe ut nos a præ-
 „ cipitata sententiæ prolatione compe-
 „ scret, cum omnia nuda, & aperta
 „ sint oculis ejus, mala tamen Sodomæ
 „ noluit audita judicare, qui ait: cla-
 „ mor Sodomorum, & Gomorreorum
 „ multiplicatus est, & peccatum eorum
 „ aggravatum est nimis; descendam, &
 „ videbo utrum clamorem, qui venit
 „ ad me, opere compleverint, an non
 „ est ita, ut sciam &c.“

De can. 4. can. 26. qu. 6.

Non Evaristo Papæ, ut apud Gra-
 tianum adscribitur, sed potius Herardo
 Turonensi Episcopo tribuendus est Can.
 4. cau. 26. qu. 6. etenim vir ille exi-
 mius inter capitula, quæ Diccæsi suæ
 observanda proposuit, ita scripsit num.
 99. *Ut Presbyteri de occultis jussione E-*
piscopi pœnitentes reconcilient, & sicut
supra præmissimus, infirmantes absolvant,
& communicent. Verba illa, *sicut supra*
præmissimus, referri, ut arbitror, debent
 ad caput 21. ejusdem Herardi ibi: *Ut*
in infirmitate positi absque dilatione re-
concilientur, & viaticum viventes acci-
piant, & benedictione sacri olei non
careant, vel etiam ad caput 56. ibi: *Ut*
Presbyteri chrisma, oleum, & eucharis-
tiam semper habeant, ut parati inven-
niantur. Et quoniam Herardus in
 suis capitulis perstringere voluit Ca-
 nones editos in Capitularibus suarum
 Provinciarum, juvabit plurimum huc
 etiam adferre caput 206. lib. 6. Capi-
 tularium Francorum in editione Balu-
 ziana his verbis: „ Quia varia necessi-
 „ tate præpedimur Canonum statuta de
 „ reconciliandis pœnitentibus pleniter
 „ observare, propterea omnino non di-

„ mittatur, ut unusquisque Presbyter
 „ jussione Episcopi de occultis tantum,
 „ quia de manifestis Episcopos convenit
 „ judicare, statim post acceptam con-
 „ fessionis pœnitentiam singulos data
 „ oratione communicari. Morientibus
 „ vero sine cunctamine communio, &
 „ reconciliatio præbeatur“. Invenimus
 itaque Gratianei fragmenti auctorem,
 huc usque quod noverim, a nemine in-
 dicatum. Dicam modo, qua ratione fieri
 potuerit cur apud Gratianum Canon
 idem Evaristo potius fuerit adscriptus.
 Sane Gratianus secutus fuit Ivonem,
 Ivo Burchardum, apud quem primum
 Evaristi nomen legitur. Sed Burchar-
 dus errore nominis, aut scripturæ de-
 ceptus potuit pro Herardo Evaristum
 ponere, nisi dicere velimus, quod ego
 verosimilius arbitror, id profectum ex
 eo esse, quod Burchardus nollet memo-
 rare Capitularia Francorum, aut colle-
 ctiones illas, quæ Francorum eorundem
 Capitularibus maxime adfines essent.
 Etenim alias sæpe, ac sæpius demon-
 stravi, Burchardum ea de causa erra-
 tis compluribus dedisse occasionem; ut
 enim apud Germanos scribebat, quo
 tempore Franci erant Germanis invis-
 e re sua esse putavit Burchardus, si a
 Francorum Capitularibus nominandis ab-
 stineret, & quoties opus esset, nomina,
 inscriptionesque mutavit, & renebras
 recentioribus Canonum studiosis frequen-
 tissime offudit. Itaque Burchardus pro
 Herardo scribere potius voluit Evari-
 stum, ratus etiam apud Evaristum, aut
 saltem inter epistolas Evaristo tributas
 nonnihil simile adinveniri; nam in epi-
 stola 2. Evaristi, quam superius apo-
 crypham esse ostendi, hæc legimus inter
 cetera: „ Sacerdotes exquirere debent
 „ peccata populorum, & sagaci sollici-
 „ tudine unumque probare juxta testi-
 „ monium Domini, per Jeremiam lo-
 „ quentis. Probatores, inquit, dedi
 „ te populo meo robustum, & scies, &
 „ probabis viam eorum“.

CAPUT IV.

De Capitibus Alexandri.

Tres vulgo proferuntur epistolæ nomine Alexandri I. Pontificis, ad quas referri debent sequentes canones apud Gratianum.

- | | | | |
|------------------|---|---|---|
| Ex epist. 1. | { | Can. 16. cau. 2. qu. 7. ex integris exemplaribus supplendus. | |
| Apocryphi omnes. | | Can. 9. cau. 3. qu. 4. consonat potius cum capitibus Hadriani Papæ. | |
| | | Can. 14. 11. qu. 1. nonnihil consonat cum can. 43. cau. 11. qu. 1. | |
| | | Can. 1. cau. 15. qu. 6. emendandus ex integris exemplaribus. | |
| | | Can. 1. de conf. dist. 2. | } simul jungendi, & ab Alexandri temporibus prorsus alieni. |
| | | Can. 8. de conf. dist. 2. | |
| | | Can. 20. de conf. dist. 3. | |
| Ex epist. 2. | { | Can. 2. dist. 94. non pertinet ad rem Gratiani. | |
| Apocryphi omnes. | { | Can. 91. cau. 1. qu. 1. referendus ad can. 5. cau. 3. qu. 1. | |
| | { | Can. 5. cau. 3. qu. 1. ex integris exemplaribus supplendus. | |
| Ex epist. 3. | { | Can. 5. §. ult. cau. 3. qu. 1. referendus ad sententias Gregorii Magni. | |
| Apocryphi omnes. | { | Can. 16. cau. 6. qu. 1. consonat cum aliis veterum fragmentis. | |
| Adjicitur. | (| Can. 4. cau. 6. qu. 4. exhibet disciplinam octavi, aut noni seculi. | |

AB anno Christi 121. Romanum Episcopatum tenuit Alexander per decem, & amplius annos, cui Ildorus Mercator tres epistolas adscripsit.

De epist. 1.

Alexander Episcopus omnibus Orthodoxis per diversas provincias Christo Domino famulantibus. Sic habet epistolæ prioris inscriptio; & in fine legitur: Data 9. Kal. Augusti Trajano, & Heliano viris clariss. Coss. Vel ex his sub scribendi formulis apparet incitia Mercatoris; siquidem, ut silentio præteream Trajanum cum Heliano nullum unquam Consulatum gessisse, sub Consulatu Trajani Alexander nondum Pontifex erat inauguratus, videlicet postremus Trajani Consulatus incidit in annum æræ Christianæ 114. atque hæc per se jam sufficiunt ad demonstrandum epistolam hanc inter apocryphas jure optimo recensendam esse. Neque enim opus erit amplius, ut ostendamus, quod jam alii persequerunt viri eruditissimi, epistolam

hanc eandem ex pluribus nonnullorum Patrum fragmentis esse quasi ex laciniis hinc illinc quæsitis contextam, ac consarcinatam, scilicet sententiis Hieronymi, Procli, Ithacii Clari, Siricii Papæ, Ennodii, Concilii Carthaginensis vulgo 3. & Concilii 3. Bracaronis, & epistolæ Clementis Papæ ad Jacobum Fratrem Domini ex interpretatione Rufini, de ejus auctoritate jam satis superius dictum est suo loco.

Ad hanc epistolam pertinet in primis can. 14. cau. 11. qu. 1. Conqueritur enim initio epistolæ Alexander, quod Episcopi jaceant Subditorum vexationibus (quis non agnoscat hic consuetam, atque in omnibus epistolis recantatam Mercatoris sententiam?) Secundo etiam ita conqueritur, "Est enim & hoc ad San-
 „ Quam Sedem perlatum, quod pudet
 „ dicere, & non solum Sacerdoti, sed
 „ etiam omni Christiano nomini inimi-
 „ cum, idest quod nonnullos Episcopos,
 „ (legunt aliqui, nonnulli Episcopos)
 „ vel Sacerdotes aut metu compellunt,
 „ aut vi extorquent, aut fraude deci-
 „ piunt.

Can. 14-
 cau. 11.
 qu. 1.
 & can.
 1. §. est
 etiam
 cau. 15.
 qu. 6.

„piunt aliquas confessionis suæ in alte-
 „ram partem, quam debeant, aut pro
 „suarum non requisitione rerum, aut
 „quod deterius est, pro alieni erroris
 „secta scripturas facere, & propriis
 „manibus roborare, & coram populis
 „recitare, atque confiteri. Aliquos di-
 „cunt carceribus, & ergastulis reclu-
 „di, ut saltem his territi insidiis de-
 „vient Domini Sacerdotes, & suis fa-
 „veant voluntatibus. Hæc habentur in
 „*q. 1. off. etiam can. 1. cau. 15. qu. 6.* quem
 Gratianus aliis hujus epistolæ fragmen-
 tis sine ordine scripturæ adtexuit. Con-
 queritur tandem Alexander, quod Epi-
 scopi coram publicis iudicibus accusaren-
 tur a subditis, quum potius causæ E-
 piscoporum ad Ecclesias deferri divina,
 aut Apostolica auctoritate debuissent.
 Verba habentur in *can. 14. cau. 11. q. 1.*
ibi: Relatum insuper est ad hujus San-
ctæ, & Apostolicæ Sedis apicem &c. Tria
 hæc erant capita, de quibus proponitur
 conquestus Alexander apud Orthodoxos
 omnes, & de quibus in sequentibus non-
 nulla tractat, subdens aliqua ad Sacra-
 mentorum disciplinam, doctrinamque
 fidei pertinentia. At vero num singula
 hæc temporibus Alexandri convenire pos-
 sent, admodum vereor. Quæ enim de
 controversiis fidelium Episcoporum iudicio
 finiendis, declinandisque Magistratibus
 publicis decernuntur, non facile concipi-
 pere possum, quæ rationes dirarum in
 christianos vexationum tempore contin-
 gere valuisse. Verum, si fateri veli-
 mus, quod admodum verosimile est,
 quemadmodum Isidorus Mercator ex va-
 riis veterum fragmentis singula texere
 consuevit, dicemus sane, Mercatorem
 ipsum huiusmodi sententias excerptisse
 ex casone 9. Concilii Carthaginensis vul-
 go 3. sive ex *can. 43. cau. 11. q. 1.*

*Can. 9.
 cau. 3.
 qu. 4.*

Tribus itaque memoratis capitibus sa-
 tisfacturus Alexander, exorditur ab im-
 probandis accusationibus Episcoporum,
 (consuetæ Isidori Mercatoris cantilena),
 ubi etiam de Primatibus mentionem fa-
 cit, quorum sane officia nondum insti-
 tuta fuisse temporibus Alexandri viri
 eruditi testantur. Afferit autem, Epi-
 scopos esse divini oculi pupillam, quam
 siquis tangit, Deum ipsum tangere vi-
 deatur, exemplo ducto ab eo, qui Prin-
 cipis secularis oculos laxaret, aut amo-
 veret, quem reum criminis majestatis fu-
 rum adfirmat. Sane temporibus Ale-
 xandri majestas in nemine ex Principi-
 bus sita erat, sed tantum in Romano

populo, cum adhuc incolomis esset, &
 integra Romanæ Reipublicæ ratio, &
 primum de hac criminis specie actum
 fuisse videtur tempore Arcadii, & Ho-
 norii in l. quisquis 5. cod. ad leg. jul.
 majest. quo deinde exemplo concludit,
 quemadmodum rei læsæ majestatis hu-
 manæ facti morti traduntur, ac perpetua
 notantur infamia, ita eos, qui per-
 sequuntur Episcopos, non morte qui-
 dem damnari, quia Deus non vult mor-
 tem peccatoris, sed perpetua infamia
 notari, & exilio dignos judicari finiti-
 mo. Sunt hæc in *can. 9. cau. 3. qu. 4.*
 quæ nemo sanus accommodare poterit
 temporibus Alexandri. Quomodo enim
 audire possumus Alexandrum exilium
 reis hominibus minitantem, quando sci-
 mus ipsummet coactum dirarum in Ec-
 clesiam persecutionum causa, ut in re-
 cessibus lateret, quasi in exilio? Poste-
 riora autem illa verba: „de quibus a
 „temporibus Apostolorum, & infra ista
 „tenemus, atque decreta habemus, qui-
 „bus, eorum accusandi Episcopos, vel
 „testificandi in eos vocem obstruimus,
 „quos non humanis, sed divinis acti-
 „bus mortuos esse scimus“ percipere
 difficili ratione possum. Qui porro sunt
 non humanis, sed divinis actibus? Num
 Ethnici, qui non vivere divinis rebus
 dici jure potuissent? At de his minime
 loquebatur Alexander, cum ad Ortho-
 doxos per diversas provincias Christo Do-
 mino famulantes scriberet, atque si Eth-
 nicos allocutus fuisset, frustra adver-
 sus illos infamiæ notam inurebat, aut
 exilium minitabatur, cum apud Ethni-
 cos aut infamis, aut exul Alexander
 ipse haberetur. Video tamen, undenam
 hæc apud Isidorum Mercatorem profe-
 cta fuerint. Imitari voluit Mercator
 phrasim Hadriani Papæ relatam a Gra-
 tiano in *can. 53. cau. 2. qu. 7.* & re-
 petitam a Pelagio 2. in *can. 6. cau. 3.*
qu. 5. ubi Monachi divinis legibus mor-
 tui appellantur, quibus propterea pro-
 hibitum esse constat, ne Episcopos ac-
 cusent. Verba Hadriani hæc sunt: *Pla-*
cuit eorum accusandi Sacerdotes, & tes-
tificandi in eos vocem obstruere, quos non
humanis, sed divinis vocibus mortuos es-
se scimus. Apud Gratianum paucis ita
 perstringitur hæc sententia: *Monachi*
Sacerdotes accusare, vel in eos testificari
non possunt. Si igitur verba Pseudo Ale-
 xandri de Monachis, quemadmodum po-
 steriore ætate dicta fuerunt, intelliga-
 mus, jam novum falsitatis argumentum
 habet.

habebimus, ex quo Mercatorem redarguamus, quatenus jam tum statuta Monachorum Alexandro adtribuere voluerit.

Can. 1.
can. 15.
qu. 6.

Pertinent hæc, quæ huc usque adferbam, ad priorem epistolæ partem, de accusationibus Episcoporum non recipiendis. Pergit auctor epistolæ ad secundam quæstionem, quæ proposita fuit in illis verbis, quæ superius referebam ad Can. 14. cau. 11. qu. 1. juncto §. est etiam Can. 1. cau. 15. qu. 6., atque ad eam rem ita fingitur Alexander respondere: „ Similiter si hujusmodi personis (idest Episcopis, quorum de accusatione superius egerat Mercator) quædam Scripturæ quoquo modo per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint (hic est Can. 1. cau. 15. qu. 6. apud Gratianum, ubi mentio fit Sacerdotum, & Ecclesiæ auctorum, sive actorum, contra quam in exemplaribus integris habeatur, ex eo fortassis, quod in sequenti ejusdem epistola capite de actoribus, seu auctoribus, seu, ut aliis placet legere, auditoribus Ecclesiæ agatur, quemadmodum inferius observabo ad Canon. 16. cau. 2. qu. 7.) vel ut se liberare possint, quocumque ab eis conscriptæ, vel roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præjudicium, aut nocumentum pervenire censemus: ne ullam eis infamiam, vel calumniam, aut a suis sequestrationem bonis unquam, auctore Deo, & Sanctis Apostolis, eorumque successoribus, sustinere permittimus. Confessio vero in talibus non compulsæ, sed spontanea fieri debet (hic Gratianus nonnulla omittit, qua in fine Canonis recitat; ita autem legendum est ex integra epistola) ipso attestante, qui ait: ex corde enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blasphemiar, & cetera, quæ sunt ad hoc pertinentia. Nec tantum attendenda sunt, quæ fiunt, quantum quo animo fiant, quorum exempla si omnia scribere cæperimus, ante dies, quam exempla, deficient. Unde & illud est, quod Dominus ad munera Abol respexit, & non ad Cain, quia magis intendit ad offenderis animum, quam ad ea, quæ offeruntur. Inde & Dominus per Prophetam inquit: Dominus scit cogitationes hominum: & per Osee ait: In gutture tuo sit tuba, quasi aquila, super domum Domini, & reliqua.

„ Et Dominus ait in Evangelio: Tu autem cum oraveris, intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum; omnis enim confessio, quæ fit ex necessitate, fides non est: & Apostolus ait; Corde enim creditur ad justiciam, ore autem confessio fit ad salutem. Amplius autem respicit Deus ad cogitationes, & spontaneas voluntates, quam ad actus, qui per similitudinem, aut per necessitatem fiunt. Confessio ergo in talibus non extorqueri debet, sed potius sponte profiteri; pessimum est enim de suspitione, aut extorta confessione quemquam judicare, cum magis inspector cordis sit Dominus, quam operis, & potius inquit Dominus cogitationes puras, & voluntates bonas, quam labia mendacia: unde & Dominus per Prophetam loquens ait: populus iste labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Pejus malum fore non æstimo, quam christianos suis invidere Sacerdotibus. Novit enim Dominus, qui sunt ejus. Non potest autem humano condemnari examine, quem Deus suo reservavit iudicio. Si omnia namque in hoc sæculo vindicata essent, locum divina non haberent judicia. „ Posteriora hæc verba plurimum consonant cum iis, quæ Anacleti nomine descripsit Gratianus, & quæ ego jam ad Ennodii sententias redegam ad Can. 7. cau. 6. qu. 1. Ceterum ex his omnibus, quæ integra descripsi, illis junctis, quæ superius adferbam ad Can. 14. cau. 11. qu. 1. restituendus erit, emendandusque dictus Can. 1. cau. 15. qu. 6. atque hanc eandem sententiam jam retulerat Hincmarus Rhemenfis in lib. de divortio Lotharii, & quidem nomine Beati Alexandri Martyris gloriosi, & post Beatum Petrum quarti Apostolica Sedis Pontificis.

Post verba Pseudo Alexandri nuper Can. 16. descripta statim hæc sequuntur in epistola: *Quod autem ad alios iudices prime dist. 7. non debeant, quam ad Sacerdotes, vel auditores (legunt alii actores) Ecclesiæ accusari, ita a tempore Apostolorum, & infra, observatum, & definitum invenimus. Si quis erga Episcopum, aut auditores (rursus alii legunt: actores) quamlibet querelam, vel actionem iuste se habere crediderit, ipse redemptoris sit (cuius actio nostra est institutio) viarum non immemor, sed sectator egregius, qui cum maledicatur, non maledicabat, sed tam-*

tamquam ovis coram tendente se obmutuit, ac pro suis persecutoribus in Cruce pendens apud Patrem intercessit: non prius primas, aut alios iudices adeat, quam ipse, a quibus se laesum aestimat, conveniat familiariter, & non semel, sed sapissime, ut ab eis aut suam iustitiam accipiat, aut justam excusationem. Boni namque, & vere christiani hominis est, rem ipsam omnibus amicitia, ac pacis legibus prius tentare, quam in iudicio, ubi frequenter amarissimus animarumor innascitur, suum ius pertinaciter experiri. Siquis enim cum Deo, qui pateris est auctor, habitare cupiat, si necesse est, ut pacem inquirat. Si autem focus egerit, & ab ipsis, & ab aliis communione privetur, tamquam Apostolorum, Patrumque aliorum contemptor. Ex his supplere juvabit verba Can. 16. cau. 2. qu. 6., quæ non solum a Gratiano, verum etiam a vetustioribus collectoribus Ivone, & Burchardo paucis perstricta fuerant. Verum nemo non videt in his, quantum ab Alexandri temporibus huiusmodi epistola discrepet: mentio enim Ecclesiæ Primatum, aliorumque iudicum in causis Ecclesiasticis appellandorum non convenit cum disciplina secundi sæculi. Sed præcipue mentio *Afforum*, qui in aliis exemplaribus *Autores*, vel *Auditors* nominantur, maxime suspecta est: Siquidem actoris nomen vel sumitur pro eo, qui causam agit, & litem intendit, uti apud Paulum lib. 2. sententiarum tit. 1. vel sumitur pro eo, qui fundum colit, quasi villicus, qua significatione de actoribus loquitur Paulus idem in lib. 3. sententiarum tit. 7. In Ecclesiasticis monumentis mentio frequentissime fit *Afforum* Ecclesiæ, quod nomen de illis intelligebatur, qui Ecclesiastica prædia possidebant, eademque coli curabant, qui etiam aliquando *Affonarii* dicti sunt. Hos memorat Gregorius Magnus lib. 1. epist. 9. 42., & 53., lib. 5. epist. 44., lib. 7. indict. 2. epist. 13., 44., 101., & 102., lib. 9. epist. 15., & 46., lib. 10. epist. 3., & 41., & lib. 12. epist. 3., & 20. Igitur licet actores bonorum Ecclesiæ noti esse potuerint quinto, aut sexto Ecclesiæ sæculo, qua nimirum ætate Ecclesiasticum patrimonium augeri cœpit, prioribus tamen tribus, aut quatuor sæculis huiusmodi officium supervacaneum erat; hinc in Concilio Carthaginensi, quod vulgo primum dicitur, referuntque ad annum 348.

Tom. II.

vetitum fuit Can. 6., & 8. Clericis, ne *Affores* existerent, quo nomine intellexerunt eos, qui administrationem, vel procurationem alienorum bonorum gerebant, ut adpareat incognitam jam tum fuisse actionem, seu procurationem prædiorum Ecclesiæ. Quamobrem eo luculentius constat Isidorum Mercatorem decipere nos omnino voluisse, qui talia in Ecclesiis priorum temporum agnovit officia, quæ nonnisi tardius in Ecclesia instituta sunt. Non ignoro nonnullos extitisse, qui ut ab hac se se extricarent difficultate, Mercatoris epistolam defensori actorum nomen pro Episcopis intellexere. Venia tamen illorum dixerim, sententias Mercatoris ejusdem non satis apprime perceperunt. Etenim Mercator actores ab Episcopis distinguit, immo ita de actoribus loquitur, quasi plures essent in eadem Ecclesia, & Episcopis subiecit, ibi: *Siquis erga Episcopum, aut actores, quamlibet querelam etc.*

Progredior nunc ad postremam epistolæ partem, in qua Alexander fingitur nonnulla tradere de Sacramentorum administratione. Huc pertinent Canon. 1., & 3. de consecr. dist. 2., & Can. 20. de consecr. dist. 3., quorum omnium verba heic juncta subijciam, ut ex eo facilius agnoscamus, quam infelix fuerit Isidorus Mercator in variis, dissitisque sententiis confarcinandis, iisdemque omnibus a disciplina priorum temporum penitus alienis. In Sacramentorum quoque oblationibus (hic est Canon 1. de consecr. dist. 2.) qua inter missarum solemnias Domino offeruntur, Passio Domini miscenda est, ut ejus, ejus Corpus, & Sanguis conficiatur, Passio celebratur, ita, ut repulsi opinionibus superstitionum panis tantum, & vinum aqua permixtum in Sacrificio offerantur. Non debet enim, ut a Patribus accepimus, & ipsa ratio docet, in Calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum, quia utrumque ex latere ejus in Passione sua profuxisse legitur. Ipsa vero veritas nos instruit Calicem, & panem in Sacramento offerre, quando ait: *Accipit Jesus panem, & benedixit, deditque Discipulis suis, dicens: Accipite, & manducate, hoc est enim Corpus meum, quod pro vobis tradetur: similiter postquam canavit, accepit Calicem, deditque Discipulis suis dicens: Accipite, & bibite ex eo omnes: quia hic est Calix Sanguinis mei, qui pro vobis fundetur in*

Can. 1.
& 3.
de consecr.
dist. 2.
& 20.
de consecr.
dist. 3.

G

romis.

remissionem peccatorum; crimina enim, atque peccata oblati his Domino sacrificiis delentur. Idcirco & Passio ejus in his commemoranda est, qua redempti sumus, & sapienter recitanda, atque hac Domino offerenda. Talibus hostiis delectabitur, & placabitur Dominus, & peccata dimittet ingentia; nihil enim in sacrificiis (hic est Can. 8. de cons. dist. 2.) majus esse potest, quam corpus, & Sanguis Christi, nec ulla oblatio hac potior, sed hac omnes precellit. Qua pura conscientia Domino offerenda est, & pura mente sumenda, atque ab omnibus veneranda: & sicut potior est ceteris, ita potius excelsa, & venerari debet. Aquam enim sale conspersam (hic est Can. 20. de cons. dist. 3., cujus sane verba nemo non videt, quam perperam antecedentibus jungantur) populis benedicimus, ut ea cum eis aspersi sanctificentur, & purificentur, quod & omnibus Sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitula adpersus sanguine populum sanctificabat, atque mundabat, multo magis aqua sale adpersa, divinisque precibus sacrata populum sanctificat, atque mundat. Et si sale adperso per Helisæum Prophetam sterilitas aqua sanata est, quanto magis divinis precibus sacratus sterilitatem rerum aufert humanarum, & coinquinatos sanctificat, atque mundat, & expurgat, & cetera bona multiplicat, & insidias diaboli avertit, & a phantasmatis versutis homines defendit? Quicumque congestas hujusmodi sententias accurate perpendit, facile agnoscat in primis nonnulla ex variis Sanctorum veterum Patrum fragmentis esse indigesta methodo confarcinata; immo & barbaris loquendi formulis involuta, item non consonare vetustissimæ Ecclesiasticæ disciplinæ. Quis enim non adspiciabitur ineptas illas scribendi formulas, quibus dicitur in Sacramentorum oblationibus esse miscendam Domini passionem, item in morte Christi vinum, & aquam ex latere ejus fluxisse, cum non vinum, sed sanguis aqua mixtus teste Evangelista effluxerit? Item in ea parte, in qua scribitur panem, & vinum aqua commixtum offerendum esse in altari, facile agnoscat quispiam sententias Concilii Carthaginensis vulgo tertii cap. 24., Concilii Bracarensis 3. cap. 1., Concilii Aurelianensis 4., Cypriani epist. 63., & Ambrosii de Sacramentis lib. 3. cap. 1. Sed præ ceteris notanda est Mercatoris inscitia in verbis illis, quæ habentur

in initio dicti Canon. 20. de consecr. dist. 3. Quæ sane nulla ratione coherere præcedentibus possunt. Statuerat autem hoc epistolæ oblationem Corporis, & Sanguinis Domini pura mente sumendam esse, & præ ceteris excolendam; atque hanc subjicit statim rationem: *Aquam enim sale conspersam populis benedicimus &c.* Quid porro commune habet aqua sale conspersa cum oblatione Corporis, & Sanguinis Domini? Præterea istiusmodi aquæ salis adspersione bene dicendæ nulla erat temporibus Alexandri Ecclesiæ disciplina, siquidem quum Donatistæ falsis aquis uterentur in suis consecrationibus, redarguti fuerunt ab Optato Milevitano, ea potissimum de causâ, quod sale aquam sanctificare niterentur. En ipsamet Optati verba in lib. 6. adversus Parmenianum ita scriptis: *Jam illud quale est, quare in multis locis etiam parietes lavare voluistis, & inclusa spatia salsa aqua spargi præcepistis? O aqua, qua dulcis a Deo creata es, super quam ante ipsius natalem mundi Sanctus Spiritus ferebatur! O aqua, qua, ut purum faceres orbem, lavisti terram! O aqua, qua sub Moysæ, ut naturalem amaritudinem perderes, indulcata ligno tot populorum pectora suavissimis haustibus satiasti! Restabat tibi post promotionem non levis de gradari: præsentia Moysi in te amaritudo moritur, & a Schismaticis hodie cum Catholicorum turba dulcedo tua vexatur: pares patimur bellum, pares expellamus vindicem Deum &c.* Si igitur temporibus Optati Milevitani usus aquæ sale benedicendæ tantum apud Donatistas invaluerat, nondum Ecclesiastica lege probatus, quomodo Mercator eum usum referre potuit ad constitutiones Alexandri? Prosequitur Mercator, & ait, multo magis aquæ sale conspersæ vim sanctificandi inesse, si cinis vitulæ adpersus sanguine veterem populum emundaverat. Hoc sane argumentum a potiori ratione deductum, ut scholæ loquuntur, parum valeret apud eum, qui divinas institutiones Ecclesiasticas institutionibus præferre sciverit, sciverit præterea ex divina institutione cinerem vitulæ adpersum sanguine vim habuisse emundandi populum, aquæ autem sale benedicendæ disciplinam debere nos Ecclesiasticis, & quidem recentioribus institutis. Immo & heic nemo non videt abusum fuisse Mercatorem sententiis Pauli Apostoli, qui ex eo, quod

quod sanguine adpersus cinis vitulæ vim habuerat emundandi populum, merito deducendum voluit, potiori jure Sanguine Christi sanctificari populum, & mundari.

De epistola 2.

Epistolæ posterioris Alexandro tribu-
tæ hæc est inscriptio: *Dilectissimis fra-*
tribus omnibus Episcopis per diversas con-
stitutis regiones Alexander Episcopus. Sed
vel una Consularis notæ adjectio: *data*
7. Kal. Novembris Trajano, & Heliano
viris clariss. Consulibus apocrypham esse
epistolam docet; quippe eadem est con-
sularis nota, quam priori epistolæ idem
Mercator adjecit, falsa in primis, cum
Trajanus nusquam Consulatum gesserit
cum Heliano, deinde minus conveniens
Alexandro, cum postremus Consulatus
Trajani inciderit in annum 114., & sic
pluribus annis ante Pontificatum Ale-
xandri. Sed præter hæc auctor episto-
læ secutus est vulgatam Hieronymi in-
terpretationem sacrarum literarum, item
usus est verbis Concilii Lateranensis
sub Martino I. anni 649., plurimaque
composuit, quæ passim repetere con-
suevit in reliquis epistolis, quas & aliis
Romanis vetustissimis Pontificibus tri-
buit.

Can. 2. Initium hujus epistolæ habetur in Can.
dist. 94. 5. cau. 3. qu. 1., qui sane jun-
gendus erit cum Can. 91. cau. 1. qu.
Can. 91. 1., & Can. 2. dist. 94., ut enim Gra-
can. 1. tianus singulorum hujusmodi fragmen-
qu. 1. torum sententiam corrumpit, ita omnia
Can. 5. restitueri oportebit. „ Nulli fratres du-
can. 3. bium est (ita auctor epistola in prin-
qu. 1. cipio, & Gratianus in dicto Can. 5.
„ cau. 3. qu. 1.) quia boni a malis
„ semper persecutionem patiuntur, &
„ tribulantur. Propter quod humiliemur
„ sub potenti manu Dei, ut liberet nos
„ in tempore tribulationis. Nam sicut
„ leo rugiens circuit, quærens, quem
„ devoret, sic Diabolus non cessat cir-
„ cuire, & quærere, quos ex fidelibus
„ perdat, & maxime illos, quos arden-
„ tiores in servitio Salvatoris, eique fa-
„ miliariores invenerit: Familiariores
„ dico eos, quos sibi sacrari, & in or-
„ dine Apostolatus constitui voluit. Ipsi
„ enim pro populo interpellant, & po-
„ puli peccata comedunt, (hæc etiam
„ habentur in dicto Can. 91. cau. 1.
„ qu. 1.) quia precibus suis, & obla-
„ tionibus ea delent, atque consumunt.

„ Qui quanto digniores fuerint, (hæc
„ omisit Gratianus in dicto Can. 5. cau.
„ 3. qu. 1.) tanto facilius pro necessita-
„ tibus, pro quibus clamant, exaudiun-
„ tur. Multum enim, ut ait B. Jacobus
„ Apostolus, valet deprecatio iusti assi-
„ dua. Qui enim vos persequitur, ipsum,
„ cujus legatione fungimini, persequi-
„ tur, quia sicut ipse Filius Dei me-
„ diator fuit Dei, & hominum, ita &
„ vos ejus vice in Ecclesia estis consti-
„ tuti, ut inter Deum, & homines le-
„ gatione fungamini. Siquis autem le-
„ gationem vestram impedit, (hic est
„ Can. 2. dist. 94.) non unius, sed mul-
„ torum profectum avertit. Et sicut mul-
„ tis arguendus est, & bonorum socie-
„ tate arcendus; & quia Dei causam
„ impedit, & statum conturbat Eccle-
„ siæ, ideoque ab ejus liminibus arcea-
„ tur. Ab omnibus quoque talis est cæ-
„ vendus, & non in communionem fi-
„ delium usque ad satisfactionem reci-
„ piendus. Est enim statutum olim, ut
„ qui statum conturbat Ecclesiæ, ab ejus
„ liminibus arceatur, nec cum fidelibus
„ communicet, qui eorum bona avertit.
„ Vos ergo si dilectionem habueritis ad
„ invicem, & unanimes fueritis, facile
„ tales superare poteritis. Si vero, quod
„ abât, discordes fueritis, & canino
„ dente vos derodere cœperitis, non
„ solum eos non superabitis, sed & vo-
„ bis ipsis nocebitis, atque ab eis supe-
„ rabimini, & innoceat forte peribitis.
„ Qui autem ex vestro collegio fuerit
„ (iterum hic prosequitur Gratianus in
„ dicto Can. 5. cau. 3. qu. 1.) & ab au-
„ xilio vestro se subtraxerit (Ivo legit
„ hoc modo: qui autem ex vestro colle-
„ gio fuerit, & ab auxilio vestro se sub-
„ traxerit &c.) magis Schismaticus,
„ quam Sacerdos esse probabitur. Ec-
„ ce, inquit Propheta, quam bonum,
„ & quam jucundum habitare fratres
„ in unam. Illi vero in unum non ha-
„ bitant, qui a fratrum solatio se sub-
„ trahunt, aut, quod deterius est, fra-
„ tribus insidias præparant, aut laqueos
„ ponunt. „ Hic desinit Gratianus;
„ nam §. Dominum pertinet ad epistolam
„ tertiam, de qua inferius.

Nonnulla digna observatione sunt in
hisce Gratiani fragmentis ita ad inte-
gros codices exactis. In primis enim in
Can. 5. cau. 3. qu. 1., quemadmodum
& in Can. 91. cau. 1. qu. 1. Sacerdo-
tes dicuntur populi peccata comedere,
ea significatione, quod precibus suis,
G 2 & ob-

& oblationibus eadem delectant; quod quidem quam perperam dictum sit, nemo non videt; cum sive in sacris literis, sive apud Sanctos Patres *Sacerdotes peccata populi comedere*, nihil aliud sit, quam querimonia quædam adversus improbos aliquot Sacerdotes, qui de oblationibus a populo in peccatorum suorum remissionem factis ita disponunt, ut non suis, aut Ecclesiarum, aut fratrum necessitatibus subveniant, sed potius liberæ, effrænique indulgeant voluntati. Huc pertinent verba Osee cap. 4. vers. 8. ibi: *Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem earum subleventur animas eorum . . . & comedent, & non saturabuntur, & fornicati sunt, & non cessaverunt, quoniam Dominum dereliquerunt in non custodiendo*. Præterea redarguendus est jure, & merito Gratianus, dum ea, quæ in hac epistola leguntur ad Episcopos, tamquam Apostolorum successores, atque etiam tamquam Dei Optimi Maximi legatione fungentes, pertinentia, quasi dicta de legatis Apostolicæ Sedis recenset in dicto Can. 2. dist. 94. Illa autem verba, quæ legenda sunt post Can. 2. dist. 94., *est enim statutum olim, ut qui statum conturbat Ecclesia, ab ejus liminibus arceatur*, ad quemnam ex veteribus canonibus referri commode poterunt, nisi illis temporibus compositam flagamus epistolam, quibus jam Canones illi, qui Apostolici dicuntur, Apostolorum nomine prodissent? etenim in Can. 10. ex illis apud Dionysium Exiguum *fideles inquietudines Ecclesie commoventes communionem privantur*.

De epistola 3.

Alexander Episcopus omnibus divino sacerdotio fungentibus pax, & misericordia multiplicetur, & sapientia, atque bona voluntas in omnibus augeatur, & fructificetur in Domino. Sic habet inscriptio epistolæ 3., quæ Alexandro tribuitur. Nota Consularis apocrypham evincit epistolam; etenim dicitur *data Kal. Maji Heliano, & Vetere viris clariss. Coss.* Incidit hic Consulatus in annum Christi 118. triennio ante, quam Alexander summum Ecclesiæ Pontificatum obtinisset. Sed & vulgata Hieronymi versio in Sacræ Scripturæ fragmentis describendis, quam auctor epistolæ hujus secutus est, item variæ veterum Doctorum Augustini, Gregorii, & Patrum

Concilii Hispalensis 2. sententiæ, quæ auctor idem imitari studuit, in causâ fuerunt, cur ab eruditis communi consensione inter spurias veterum Pontificum epistolæ hæc jamdiu amandari debuit. Porro potissimum hujus epistolæ scopus est, ut avertantur Sacerdotes ab accusationibus Confacerdotum, quod unum Isidori Mercatoris manum indicat; atque huc pertinet Can. 16. cau. 6. qu. 1., cujus verba ita sunt describenda: *Summa enim iniquitas est, fratres detrahere, & accusare: unde scriptum est, omnis, qui detrahit fratri suo, homicida est, & omnis homicida non habet partem, aut hereditatem in regno Dei*. His autem videtur auctor epistolæ imitatus sententias Concilii Carthaginensis in Can. 4. dist. 46., Augustini in Can. 28. dist. 1. de penitentia, aut etiam suæ Synodi Romanæ in Can. 50. cau. 2. qu. 7.

Prope finem ejusdem epistolæ, ubi dicitur, neminem debere accusationibus vexare Sacerdotes, hæc leguntur: „Ait enim Apostolus de infidelium ignorantia: Si eum cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Crucifigunt enim Dominum, qui eum in Sacerdotibus suis persequuntur, quia Crux a cruciatu dicitur; magnum vero cruciatum sustinet, qui vim patitur.“ Hæc eadem ipsa sunt, quæ retulit Gratianus in Can. 5. cau. 3. q. 1. §. ult. Nemo autem non dixerit hujus epistolæ auctorem abuti voluisse iis, quæ tradit Gregorius Magnus in homil. 37. in Evangelia his verbis: „Veritas subdendo manifestat dicens: Qui non bajulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse Discipulus: Crux quippe a cruciatu dicitur: & duobus modis Crucem Domini bajulamus, cum aut per abstinentiam carnem afficimus, aut per compassionem proximi necessitatem illius nostram putamus.“

De can. 4. cau. 6. q. 4.

Auctor Palearum apud Gratianum fragmentum quoddam Alexandri Papæ nomine adjecit in can. 4. cau. 6. qu. 4. Non potest sane is canon tribui Alexandro 1. etenim & idem habetur apud Burchardum Alexandro II. vetustiore in lib. 1. cap. 59. Neque tribui jure posset Alexandro I. cum temporibus Alexandri I. minime conveniant ea, de quibus

bus agitur: Agitur nempe de Metropolitanis, ad quos ab Episcopis. Comprovincialibus fuerit appellatum, item de sententiis Synodalibus Episcoporum, quæ omnia illa ætate custodiri non poterant, aut inveni, cum Ecclesia universa diris Ethnicorum vexationibus adhuc quassaretur. Quid ergo? ego palearum auctorem reprehendendum non arbitror, quem Ivonis collectio fefellerat, quemadmodum fefellerat Ivonem Burchardus. In Burchardo itaque sisto, atque in primis ex eo tanquam vetustiore collectore fragmentum istud ita describo: "Ex decret. Alexandri Papæ: Si Metropolitanus, a quocumque Comprovinciali Episcopo bis fuerit in causa propria appellatus, & cum audire distulerit, in proxima Synodo negotii sui habeat licentiam exercendi, & quidquid propter justitiam a Comprovincialibus suis fuerit statutum, debet custodiri. Qui paleas apud Gratianum adjecit, omisit illa verba: *bis fuerit*, nescio quare de causa. Hæc autem forte quispiam interpretaretur, ut scilicet tum demum liceret Episcopo ad iudicium Synodi provocare, quum Metropolitanus bis postulatus causam audire distulerit: Non improbo penitus istiusmodi interpretationem, quæ palam esse videtur, atque facillima. Liceat tamen mihi paulo aliter hæc interpretari, unde commodius auctores, & tempora hujus canonis demonstrare possim. Media Ecclesiæ ætate, idest post imperium Romanum ad Occidentales translatus, nonnulli Metropolitanæ coeperunt Primatum nomine appellari, ii videlicet, quorum provincia satis ampla esse poterat, & pluribus insignita Metropolitibus. Hinc operæ pretium fuit coercere ambitum plurium Metropolitanarum, qui se Primates dici malebant, quin tamen quidpiam haberent, unde jure Primatum dignitatem nanciscerentur, quemadmodum habet Angilramus in capitulis cap. 25. Erant igitur tunc Archiepiscopi Primatibus subditi: Erant etiam Archiepiscopi, qui nullum supra se constitutum Primatem habebant, sed immediate Pontifici Maximo subdebantur. At vero tam Archiepiscopi, qui nullum superiorem Primatem agnoscebant, quam Primates ipsi, omnes Synodo seu Provinciali, seu Nationali subdebantur. Hinc sæpissime constitutum scimus ab Archiepiscopis subditis Primates, a Primatibus Provinciales Synodos fuisse appellatas, & ab

Archiepiscopis Primati minime subditis, Synodi ipsius iudicia fuisse expectata. Sic interpretari commodè juvat canones illos Conciliorum mediæ ætatis, quibus appellationem ab Archiepiscopis modo ad Synodum, modo ad Primatem interponendam esse statutum est. Primatem appellandum esse a sententia Archiepiscopi statutum legimus in lib. 7. Capitular. Francorum cap. 83. & 314. & in addit. 4. cap. 25. in Capitulis Angilramni cap. 6. quibus addere possem canones 7. & 15. cau. 2. qu. 6. Viceversa a sententiis Metropolitanorum interpositam fuisse appellationem ad Concilia Provincialium legimus in lib. 7. Capitularium can. 102. & in capitulis Angilramni cap. 12. Ecclesiasticus Ordo ita constitutus facile omnino viam struebat ad iudicia Ecclesiastica; judicabat enim primo Episcopus, deinde Archiepiscopus, postea Primas, aut Concilium Provinciale, ubi nullus Primas extitisset; ac propterea triplex proferri iudicium in unaquaque Provincia poterat, ut ea ratione contentiones omnes in provincia finirentur, quemadmodum abunde tradidi ad can. 3. cau. 6. qu. 4. Difficultas supererat in causis Episcoporum, quæ in prima, ut ajunt, instantia coram Archiepiscopis instituendæ fuissent; & quidem, ubi Archiepiscopus Primati suberat, tres adhuc sententiæ, post quas nulla amplius appellatio fieret, & perpetuæ contentiones non essent, expectari poterant; prima scilicet sententia ab Archiepiscopo, altera a Primati, a Concilio postrema. Ubi vero Archiepiscopus Primati non suberat, duplex tantum sententia probabatur, prior Archiepiscopi, posterior Concilii. Itaque Episcopi, quorum, quemadmodum & publicæ rei, intererat lites in provincia finire, & quantocius, novam induxerunt disciplinam, qua fieret, ut Archiepiscopi bis in una, eademque causa cognoscere, & sententiam ferre valerent. Sic in additione 4. Capitularium Francorum cap. 28. legitur: *Ut accusato, vel iudicato in aliqua causa Episcopo liceat iterare iudicium &c.* & in lib. 6. Capitularium cap. 64. ita legitur: *Si litem habuerit Episcopus cum alio Episcopo non alterius, sed sua Provincia iudices quærat: & ut iudicato in aliqua causa Episcopo liceat iterare iudicium, &c.* Retractari igitur Episcoporum causa poterat coram Metropolitanis, ac tum demum post alteram Metropolitanam sententiam, Concilii iudicium adpel-

adpellabatur. En vero nitidam, ut arbitror, Gratiani fragmenti interpretationem meam: tum demum enim ibi dicitur referendam esse causam ad Concilium, cum Metropolitanus *his* a quocumque Comprovinciali Episcopo appellatus eum audire distulerit, quia mos erat, Episcopos causas suas duplici iudicio persequi coram Metropolitano. Quæ interpretatio si doctis viris placeat, futurum erit, ut Gratiani fragmentum, de quo agimus, referant ad mediam ætatem, octavum scilicet, vel nonum Ecclesiæ sæculum, forte etiam tribuant alicui deperdito Gallicanæ Ecclesiæ Capitulari, cuius nomen de more suo reticere voluerit Burchardus, ejusque vice nomen inscribere Alexandri Papæ. Ego sane nonnulla similia reperio in Francorum Capitularibus lib. 7. cap. 102. ibi: *Canones Africana provincia, vel etiam decreta Nicæna inferioris gradus Clericos, sive ipsos Episcopos suis Metropolitanis apertissime commiserunt. Prudentissima enim, iustissimeque definierunt quacumque negotia in suis locis, ubi orta sunt, finienda; maxime quia unicuique concessum est, si iudicia offensus suavis cognitorum, ad concilia sua provincia,*

vel etiam universale provocare. Dicere præterea quispiam possit, canonem memoratum esse Burchardi non merum Collectorem agentis, sed Episcopum aliquid in Diocesi sua statuentem ad disciplinæ Ecclesiasticæ normam; eundemque voluisse quasi ex Alexandro depromptum adferre, quod in epistolis Alexandro tributis cura Episcoporum gravatorum videatur Episcopis superioribus demandata, ut scilicet Primates, aut Metropolitæ paratos se se semper exhibeant ad tuendos Episcopos adversus calumnias adversantium. Verba Alexandro tributa sunt in fine epistolæ 2. ibi: Dominus vobis commisit Ecclesiam suam, ut pro omnibus laboretis, & cunctis oppressis opem ferre non negligatis. Unde & Dominus per Prophetam loquitur dicens: Hæc dicit Dominus: iudicate mane iudicium, & eruito vi oppressum de manu calumniatoris, ne forte egrediatur quasi ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat. Vos ergo, qui in summa specula a Domino constituti estis, attendere eos, & opprimere oportet, qui in fratres seditione, & scandala excitant, ne simul eum eis perematis.

C A P U T V.

De Sixto I.

Licet Hildorus Mercator duas epistolas decretales Sixto I. falso tribuerit, unicam tamen, posteriorem videlicet, memoravit Gratianus, ex quæ sunt sequentes canones.

Apoeryphi omnes. { Can. 4. can. 2. qu. 6. ex integra epistola supplendus.
Ex epist. 2. { Can. 1. cau. 8. qu. 5. jungendus cum can. 4. cau. 2. qu. 6.
Can. 41. de cons. dist. 1. ex integra epistola supplendus.

Adiicitur. { Can. 17. can. 3. qu. 6. pertinet potius ad Capitula Hadriani Papæ.

Vita functo Alexandro successus in ejus locum est Sixtus patria Romanus anno Domini 132. juxta vulgarem Chronologorum traditionem; vixitque usque ad annum 142. De prioris epistola ipsi a Mercatore tributa nullam hæc mentionem faciam; Tantum de posteriore, quam & apocrypham esse, & a Sixti ejusdem ætate prorsus alienam multa demonstrant, & quidem perspicua argumenta. Eius inscriptio hæc est: *Sixtus universalis Apostolica Ecclesiæ &*

piscopus omnibus Episcopis in Domino salutem. Porro ex Gregorio Magno lib. 4. epist. 36. 32. & 39. abunde liquet, neminem ex antiquioribus Pontificibus Maximis universalis Episcopi titulo se se nominasse; neque enim ulla tum erat occasio explicandi talem titulum, cum omnes in Primatum Romani Episcopi consentirent; ac demum hujusmodi vocabula in usu esse cœperunt, cum Gregorum Patriarcharum ambitio cohibenda fuit, recolendumque frequenti memoria,

ria, eos Romano Episcopo subijci. In fine epistolæ hæc habetur temporis nota. *Data 9. Kal. Aprilis Hadriano, & Vero viris clariss. Coss.* Siquis evolverit veterum Romanorum annales, nullibi reperiet hujusmodi Consulatum, immo ab anno 132, usque ad annum 142. quibus Pontificatum tenuit Sixtus nullum Consulatum gessit Hadrianus. Isidorus Mercator, qui in notis consularibus non erat satis edoctus, hoc nobis argumentum gravissimum præbet, quo tot, tantæque ipsius mendacia detegamus. Quod si sententias hujus epistolæ perscrutari velimus, agnoscemus facile Mercatoris ejusdem manum, eo ut plurimum tendentem, ut accusationes Episcoporum declinandas velit a Metropolitanis, aut Conciliis provincialibus, adversus receptam priorum temporum disciplinam. Non memoro latinæ elocutionis barbariem, quæ sane secundo Ecclesiæ sæculo non convenit illi, qui & Romæ natus erat, & Romæ degebat. Non memoro etiam illa, quæ ex Sozomeno, ex Concilio Romano 5. sub Symmacho, & Martino I. describuntur, ex quibus omnibus clare liquet, quænam nostra, omniumque debeat esse de subjectis Gratiani fragmentis sententia.

Can. 41.
de cons.
dist. 1.

Et quidem hæc in primis pertinet canon 41. de cons. dist. 1. qui referendus est ad priora hæc epistolæ verba, immo & ex eisdem supplendus: "Cognoscite vestra sapientia, charissimi fratres, quia in hac Sancta Sede Apostolica a nobis, & reliquis Episcopis, ceterisque Domini Sacerdotibus, statutum est, ut sacra vasa non ab aliis, quam a sacratis, Dominoque dicatis contrectentur hominibus; indignum enim valde est, ut sacra Domini vasa, quæcumque sint humanis usibus serviant, aut ab aliis, quam a Domino famulantibus, eique dicatis tractentur viris: ne pro talibus præsumptionibus iratus Dominus plagam imponat populo suo, & hi etiam, qui non peccaverunt, mala patiantur, aut pereant, quia perit justus sapientissime pro impio". Priora hujus fragmenti verba, quibus videtur insinuari, Sixtum nonnulla in Concilio Episcoporum Romæ celebrato statuisse, Gratianus omisit, aut quicumque Gratiano auctore extitit; videbatur enim absurdum tempore dirarum vexationum fingere celebratum Romæ Concilium a Sixto, ad quod plures Episcopi confluxissent. Re-

vera nemo hæc percipere poterit, nisi ex iis sit, qui Isidoro Mercatori vel ne adhærere prorsus, & quibuscumque signis, aut fabulis delectentur. Per ætheream sententia illa postrema, *Perit justus sapientissime pro impio*, mihi non satis apta videtur, immo divinæ æquitati quandam injuriam ingerere.

Post pauca in eadem epistola hæc leguntur: "Si quis vero vestrum pulsatus fuerit in aliqua adversitate, licenter hanc Sanctam, & Apostolicam appellet Sedem, & ad eam, quasi ad caput, suffugium habeat, ne innocens damnetur, aut Ecclesia sua detrimentum patiatur. Si autem ei necesse fuerit, eamque appellare minime ausus fuerit, & vocatus tamen ad hæc Sancta Sede fuerit, non renuat venire, sed confestim, ut ei nuntiatum fuerit, venire festinet, & causas, pro quibus vocatus est, prudenter disponat, atque si necesse aliquid corrigere fuerit, cum his, quos hic primos invenerit, corrigat. Ad Ecclesiam tamen suam non prius revertatur, quam literis Apostolicis, vel formatis pleniter instructus, atque purgatus sit, si fuerit unde: ut postquam domum reversus fuerit, agnoscant vicini sui, qualiter hic sua, aliorumque causa discussa fuerit, quantum eam absque aliqua ambiguitate nunciare, & prædicare omnibus possit. Ab hac enim Sancta Sede, a Sanctis Apostolis tueri, defendi, & liberari Episcopi jussi sunt, ut sicut eorum dispositione, ordinante Deo, primitus sunt constituti, sic hujus Sanctæ Sedis (cujus dispositioni eorum causas, & judicia servaverunt) protectione futuris temporibus sint ab omnibus perversitatibus semper liberi. Unde culpantur hi, qui aliter circa fratres egerint, quam hujus Sedis Rectoribus placere cognoverint". Sunt hæc, quæ Gratianus retulit in can. 4. cau. 2. qu. 6. & in can. 1. cau. 8. qu. 5. Nemo autem non agnoscit in eisdem consuetas Mercatoris cantilenas, quas in omnibus ferme epistolis ab eo confectis audimus. Mirari sane debemus, qua ratione potuisset Sixtus Episcopos universos admonere, ut in quacumque adversitate confugerent ad Romanam Sedem, quasi tunc temporis non æque vexaretur diris persecutionibus Ethnicorum Romana Ecclesia, ac ceteræ vexarentur, aut quasi in Romana Eccle-

Can. 4.
cau. 2.
q. 6. &
Can. 1.
cau. 8.
q. 5.

ſia ceteri Episcopi tutum quodammodo aſilum, autem etiam patrocinium invenire potuiſſent.

De can. 17. cau. 3. q. 6.

Romani Correſtores jamdiu agnoverunt can. 17. cau. 3. qu. 6. Sixti Pontificis eſſe non poſſe, immo & obſervaverunt apud Ivonem laudari nomine Eleutheri, aut Felicis I. Ego ſane non dubitarem, quin canon ille aut Eleuthero, aut Felici tribuendus eſſet, ſi germanæ, & genuinæ forent epistolæ, ex quibus idem depromptus dici poſſet. Proferam in primis epistolam Eleutheri ad Episcopos Galliæ, in qua hæc leguntur: *De accusationibus vero comprovincialibus ita legitur eſſe ſtatutum: ſiquis ſuper quibuſlibet criminibus Clericum pulſandum crediderit, in provincia, in qua conſiſtit ille, qui pulſatur, ſuas exerceat actiones, nec aſſimet eum alibi, aut longius ad iudicium protrahendum. Illi vero, qui pulſatus fuerit, ſi iudicem ſuſpectum habuerit, liceat appellare.* Proferam præterea epistolam Felicis I. ad Paternum, ubi ita habetur: *Si quis ſuper quibuſlibet criminibus Clericum pulſandum crediderit, in provincia, in qua conſiſtit ille, qui pulſatur, ſuas exerceat actiones: nec aſſimet eum accuſator alibi, aut longius protrahendum ad iudicium. Illi vero, qui pulſatus fuerit, liceat appellare Primates.* Hæc porro ſi cum Gratiani fragmento conferantur, adparebit ab illo minime diſtare, & potius Eleutheri, aut Felicis nomen fuiſſe inſcribendum. Sed, ut liquet, parum

id intereſt, cum memorata loca Eleuthero, aut Felici falſo tributa ſint ab Iſidoro Mercatore, eodemque jure tribui potuerint Sixto a Gratiano. Neque vero huiusmodi ſententia convenire poſteſt temporibus vetuſtiſſimorum memoratorum Pontificum; vix enim ſub Leone, & Anthemio Imperatoribus hæc ſtatuta de provincialibus iudiciis audiri coeperunt, quemadmodum liquet ex l. 33. cod. de Episc. & Clericis. Non eſt contemnenda altera Romanorum Correſtorum obſervatio, qui adnotarunt in vetuſtis aliquot Gratiani exemplaribus Sixti nomen deſiderari, & haberi hanc tantummodo inſcriptionem: *item, quaſi videatur laudari eadem Romana Synodus, ad quam pertinebat caput præcedens.* Porro canon 16. præcedens eſt Synodi Romanæ, cujus nomine apud Gratianum aliquando accepta fuerunt capitula Hadriani Papæ, uti oſtendi in parte 1. cap. 45. atque in eiſdem capitulis Hadriani, ideſt in collectione Hadriani Ingelramno data cap. 8. eadem verba leguntur, quæ in memorato can. 17. ibi: *Si quis Clericus ſuper quibuſlibet criminibus pulſatus fuerit, in provincia, in qua conſiſtit ille qui pulſatur, ſuas exerceat actiones, nec aſſimet eum alibi, aut longius ad iudicium protrahendum. Illi vero, qui pulſatus fuerit, ſi iudicem ſuſpectum habuerit, liceat appellare.* Atque hæc eadem ſententia eiſdem omnino verbis translata eſt in Capitularia Francorum, uti adparet ex additione 4. Capitularium cap. 18. in editione Pariſienſi anni 1677.

C A P U T VI.

De Teleſphoro.

Teleſphoro Papæ ſequentia tribuuntur.

Apocryphi omnes.

- | | |
|---|---|
| { | <i>Can. 4. diſt. 4. ſupplendus ex integris epistolæ exemplaribus.</i> |
| | <i>Can. 1. cau. 3. qu. 9. ſupplendus ex integris epistolæ exemplaribus.</i> |
| | <i>Can. 8. cau. 6. qu. 1. jungendus cum can. 1. cau. 3. qu. 9.</i> |
| | <i>Can. 48. de conſ. diſt. 1. ſupplendus ex integris epistolæ exemplaribus.</i> |

Imperante Antonino Pio ab anno 142. uſque ad initium anni 154. Summum Pontificatum geſſit Teleſphorus natione

Græcus, ſi fides eſt auctori libri Pontificalis; & quidem ſub Antonini imperio (erat enim vir ſuaviſſimus indole) vide-

videbatur Ecclesia a diutinis vexationibus paulisper quiescere; sed Ethnicorum Imperatoris adstantium lateri invidia plurimum potuit, ut rursus Ecclesia concuteretur, qua de re etiam factum est, ut Telesphorus ipse martyr occubuerit, uti testantur Irenæus lib. 3. cap. 3. & Tertullianus in carmine contra Marcionem lib. 3. in fine. Prodiit ex officina Iſidori Mercatoris unica hujus Pontificis nomine epistola, cui hæc est inscriptio. *Charissimis fratribus, & dilectissimis Episcopis Telesphorus Romana urbis Archiepiscopus salutem in Domino.* Nota consularis hæc adjicitur: *Data 15. Kal. Martii Antonino, & Marco viris claris. Consulibus.* Ex hac tantummodo nota consulari facile evincunt viri eruditi, hanc epistolam inter apocryphas jure, ac merito recensendam; etenim nullus esse potuit sub Telesphoro consulatus Marci cum Antonino. Neque fortassis quispiam observaret, intelligendos heic esse binos consulatus Marci Aurelii Antonini cum Antonino Augusto, qui inciderunt in annum Domini 142. & annum 147. nam contra jam observaverunt viri hiſce in rebus versatissimi, in primis Consulium non nomina, sed cognomina potissimum adnotari consuevisse; deinde Antoninum Augustum a Marco distingui non debere, cum ipse Marcus Antoninus dictus fuerit; demum hanc epistolam convenire non posse anno 142. in quem incidit primus hujusmodi consulatus; quia Sixtus Telesphori prædecessor obierit eodem anno 8. idus Aprilis, & hæc epistola edita perhibeatur 15. Kal. Martii. Sed & alia sunt argumenta gravissima, quibus Mercator hac in re, ut in ceteris, de mendacio arguatur. Dum enim sacratum literarum testimonia referuntur, accepta sunt ex interpretatione Hieronymi, passim etiam memorantur recentiorum Patrum, & Scriptorum sententiæ, quales sunt Damasi, Procli, Iſidori, & Aniani interpretis, ut alios omittam, atque etiam præteream vulgarem illam Mercatoris traditionem, quæ in Episcoporum, ac Clericorum accusationibus versatur, quemadmodum jam multoties fuit animadvertendum. Priora hujus epistolæ verba hæc sunt: *Credimus sanctam fidem vestram in Apostolorum eruditione fundatam hanc tenere, & hanc populis universis exponere, quæ videlicet a constitutis Apostolorum, eorumque successorum nulla ratione dissentit, per quos justum*

Tom. II.

est ceteros erudiri. Hæc porro vel ad minimum apicem sunt ipsissima verba epistolæ Damasi ad Episcopos Illyrici. Prosequitur sub Telesphori nomine Mercator ibi: *Quapropter cognoscite a nobis, & a cunctis Episcopis in hac Sancta, & Can. 4. Apostolica Sede congregatis statutum esse, dist. 4. ut septem hebdomadas ante Sanctum Pascha omnes Clerici in sortem Domini vocati a carne jejunent, quia sicut discretum esse debet vita Clericorum a laicorum conversatione; ita & in jejunio debet fieri discretio. Et sicut laici, & seculares homines nolunt eos recipere in accusationibus, & infamationibus suis, ita nec Clerici debent eos recipere in impulationibus suis; quoniam in omnibus discretum debet semper esse, & segregata vita, & conversatio Clericorum ac secularium laicorum; & sicut hi amplius sunt applicati divinis cultibus, & familiares Domini dicuntur Salvatoris, ita moribus, & conversatione, atque sanctitate debent esse distincti. Hæc ergo septem hebdomadas omnes Clerici a carne, & deliciis jejunent, & hymnis, & vigiliis, atque orationibus Domino inhaerere die, nocteque studeant. Hic, ut liquet, est canon 4. dist. 4. in quo tamen describendo nonnulla Gratianus omisit, ex his propterea supplenda. Interea vero ex hoc fragmento ita ad integros codices exacto liceat plura, ac plura deducere, ex quibus magis magisque adpareat, falsam prorsus epistolam esse. Præ primis exhibetur Clericorum vita, qualis sæculo demum Ecclesiæ quinto esse cœpit, sejuncta a conversatione laicorum, quasi jam Telesphori ætate communem vitam Clerici ducerent, quod non tam illis temporibus factum non fuisse scimus, quam fieri nullo modo debuisset; ne forte Ethnicorum sævitia Christianos, ac præsertim Clericos insequentium Clericos ipsos sub uno tecto viventes unico impetu perdere potuisset. Præterea Concilium illud, quod Romæ a Telesphoro una cum Episcopis cunctis celebratum dicitur, eadem ipsa de causa fictitium dici debet; neque enim vexationum dirarum temporibus potuerunt in urbe imperiali cunctorum Episcoporum conventus fieri causa religionis maxime apud Romanos invisæ. Quid vero erat grave illud negotium, quod in hoc cunctorum Episcoporum concilio fuerat pertractandum? Jejunium septem hebdomadarum a Clericis celebrandum, inquit Mercator. Sed si hæc*

H con.

constituta antiquissimis Conciliis tribuimus, oportebit redarguere Augustinum, qui in tract. 17. ad caput 5. Johannis, sive in can. 25. de cons. dist. 5. nullum aliud, nisi quadragesimæ jejunium ante Pascha celebratum in Ecclesia agnoscit. Vehementius autem redarguere oportebit Patres Aurelianenses, qui in can. 6. de consecr. dist. 3. nullum aliud ante Pascha celebrandum jejunium indixerunt, quam quadragesimæ, rejecto jejunio quinquagesimæ, quod apud nonnullos usu recipiebatur. Hæc adeo vera sunt, ut viri eruditi fragmentum illud, quod Ambrosio tribuitur in can. 5. dist. 4. ab eodem Ambrosio abjudicent, hac potissimum de causa, quod memoretur ibidem, Telesphorum septem hebdomadarum jejunium instituisse. Quamobrem parum tuta hujusmodi exempla sunt, quæ ad probandam opinionem suam Gratianus adhibuit; postquam enim asseruit moribus utentium in contrarium infirmantur, hoc adduxit exemplum de jejunio septem hebdomadarum a Telesphoro constituto, quod ideo asserit non obligasse, quia moribus receptum non fuit. At vero nemo non videt, quam infirma sint hæc argumenta ex apocryphis monumentis omnino depromta. Ulterius infirmum quoque argumentum est, quod depromitur ex accusationibus, & infamationibus, ut dicitur, Clericorum, ad adstruendum jejunium septem hebdomadarum ratione Clericorum. Quid enim commune habet diversitas judicii Clericalis cum diversitate jejunii? Præterquamquod nemo videre usquam potest, quomodo temporibus Papæ Telesphori vera existerent ea, quæ de judiciis tum laicorum, cum Clericorum traduntur. *Sicut laici*, inquit Telesphorus, & *seculares homines nolunt eos recipere in accusationibus, & infamationibus*, (nolunt eos recipere in accusationibus, & infamationibus, (notatu digna est hæc vox infamationibus, quæ & minus apta est, & minus latina, proptereaque inconveniens temporibus Telesphori) suis, ita nec Clerici debent eos recipere in impulsionibus suis. Peterem ergo quinam nomine laicorum, & secularium hominum tunc intelligerentur? Num Ethnicis Magistratus? At quis inde percipiet, Telesphorum potuisse statuere Ethnicos Magistratus non posse recipi in accusationibus Clericorum, quo tempore ne dum Clerici, sed christiani omnes religionis causa vexabantur? Num viri si-

deles laici, qui accusationes Episcoporum suorum, ac Clericorum in suis judiciis declinarent, dum Clericorum, ac præsertim Episcoporum religio tunc esset perspectissima ac probatissima? Capiet qui velit hujusmodi nugæ Mercatoris, ineptissimasque sententias.

Utinam vero hic finem haberent Mercatoris commenta. Prosequitur illa his verbis: "Nocte vero Sancta Nativitas Domini Salvatoris missas celebrent, & hymnum angelicum in eis solemniter decantent; quoniam & eadem nocte ab Angelo pastoribus nuntiatus est, sicut ipse veritas testatur dicens: Pannos flores erant in regione eadem vigiles, & custodientes vigilas noctis super gregem suum: & ecce Angelus Domini stetit juxta illos, & timebant timore magno, & dixit illis Angelus: nolite timere. Ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus in civitate David. Ecce hoc vobis signum: invenietis infantem pannis involutum, & positum in præsepio. Et subito facta est cum Angelo multitudo militum cœlestis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Reliquis enim temporibus, missarum celebrationes ante horam diei tertiam minime sunt celebrandæ, quia & eadem hora Dominus crucifixus est, & super Apostolos Spiritus Sanctus descendisse legitur". Hic sane est Can. 48. de cons. dist. 1. ubi nonnulla Gratianus omisit ex istis supplenda. VVandespenn in observationibus ad tertiam partem decreti Gratiani expendens hoc Gratiani fragmentum ita notat: "Ex Pseudo-decretali Telesphori Papæ asseritur Canon 48. excepta nocte Nativitatis Domini missarum solemnia celebranda non esse ante horam diei tertiam, quia & eadem hora Dominus crucifixus est, & super Apostolos Spiritus S. descendisse legitur: Hæc nimis aperte recentiore ætate roferunt, ut vel hoc solo titulo hæc decretalis merito supposititia rejiciatur".

Sequamur Mercatorem, & ad ejus sententias, qualescumque tandem sint, Gratiani fragmenta exigamus. Ita ille: "Ab Episcopis autem idem Angelicus hymnus pro tempore, & loco missarum, quam solemniter celebrandus est, atque

Can. 48.
de cons.
dist. 1.

Can. 1.
can. 3.
qu. 9. &
Can. 8.
can. 6.
qu. 1.

, so-

„solemniter recitandus; ipsi enim, qui
 „proprio ore Corpus Domini conficiunt,
 „ab omnibus sunt audiendi, obediendi,
 „atque timendi, & non dilacerandi,
 „aut detrahendi, quia a quibus se Do-
 „mini populus benedici, salvari, &
 „instrui cupit, nullatenus debet eos
 „arguere, nec vulgus in eorum accu-
 „satione suscipi. Populus enim ab eis
 „docendus est, & corripiendus, & non
 „ipsi ab eo, quia non est discipulus su-
 „pra magistrum. Nullo modo igitur
 „Domini Pontifices, & reliqui Sacer-
 „dotes, quibus Domini commissa est
 „plebs, rite populum possunt corrige-
 „re, si deceptionis se cognoverint la-
 „queos infestari: unde iustum est omnes
 „in universo orbe Doctores legis ea,
 „quæ legi sunt, sapere, & non Sa-
 „cerdotes Domini labiis suis, aut qui-
 „buslibet machinationibus maculare.
 „Dum enim ipsos disponunt, aut cu-
 „piunt maculare, potius se ipsos ma-
 „culant, & vulnerant. Dei ergo ac-
 „cusat ordinationem, qui eos, qui ab
 „eo constituuntur, Sacerdotes accusat,
 „vel damari cupit. A quibus se om-
 „nes fideles cavere debent, quia non
 „solum qui faciunt, sed etiam qui con-
 „sentiunt facientibus, rei sunt. Chri-
 „stus enim Dei filius Dominus noster
 „humanogeni salutem condonans ple-
 „nam de nobis ait: qui vos recipit,
 „me recipit, & qui vos spernit, me
 „spernit. Si ergo Dominus in eis re-
 „cipitur, & rejicitur, procul dubio
 „ipsius sunt, qui in eo rejicitur, vel
 „suscipitur. Et tu quies, qui iudicas
 „servum alienum? Proculdubio trans-
 „gressor es legis Dei, & Apostolorum,
 „atque Prophetarum, & non solum ha-
 „rum, sed etiam legum humanarum.
 „Omnes enim leges tam divinas, quam
 „& humanas alienum servum iudicare
 „prohibent. Quid putas erit de te,
 „cum transgressores, & conculcatores
 „legis Dei damnabuntur? Profecto &
 „tu damnaberis, quia postposuisti man-
 „datum Dei, & tuam adimplesti vo-
 „luntatem, Quoniam sicut digni sunt
 „vita, qui mandatum Dei adimplent,
 „atque custodiunt, ita rei, & perdi-
 „gni sunt morte, qui ea postponunt,
 „& in vanum ducunt. Est enim in
 „Apostolicis scriptum institutis: alie-
 „rius vitam nemo laceret, & de ma-
 „lo alieno os suum non coinquinet.
 „Accusatores vero, & accusationes,

„quas leges sæculi non admittunt, &
 „nos submovemus. Et accusatori omni-
 „no non credi decernimus, qui alienum
 „te adversario causam suggerit ante
 „utriusque partis iustam discussionem.
 „Nec hi, qui non sunt idonei, suspi-
 „ciantur ad accusationem, & omnes
 „qui adversus Patres armantur, infa-
 „mes esse censemus. Patres enim omnes
 „venerandi sunt, non respuendi, aut
 „insidiandi. Hi sunt Gratiani Cano-
 „nes 1. cau. 3. quæst. 9. & 8. cau. 6.
 „quæst. 1. ad integrorum Codicum fidem
 „restituti, in quibus plura leguntur & a
 „recta ratione dissona, & invicem pa-
 „rum, vel nihil connexa: in prioribus
 „enim verbis quis probe intelliget, ideo
 „hymnum Angelicum esse in sacris so-
 „lemnibus celebrandum, quod Sacerdotes
 „ab omnibus audiendi sint, obediendi, ut
 „ait Mercator, non dilacerandi, aut de-
 „trahendi? Quid rursus habent hæc com-
 „mune cum accusationibus Episcoporum
 „non admittendis, quæ de re mirum in
 „modum agere solet Pseudo-Isidorus in
 „suis decretalibus? Interea vero insulsam
 „aliam Mercator adjicit rationem, cum
 „scribit, ideo non esse recipiendas accu-
 „sationes Episcoporum, quia Episcopi sunt
 „Servi Christi, ac servi a solo Domino
 „suo debeat iudicari. Si quid ista valent,
 „non tam Episcopi, quam laici omnes,
 „Christiani præsertim, a nemine erunt
 „arguendi, aut accusandi, quia nemo est,
 „præcipue ex Christianis, qui Dei se,
 „aut Christi servum non profiteatur lu-
 „bentissime. Præterea ibidem dicitur:
*Apostolicis scriptum institutis: alterius
 vitam nemo laceret, & de malo alieno
 os suum non coinquinet; quæ sane nul-
 libi in Apostolorum scripturis reperire
 uspiam poterimus; sed tantummodo apud
 Isidorum Hispalensem, qui in lib. 2. Sy-
 nobimorum cap. 9. ait: Alienam vitam
 non laceret: de malo alieno os suum non
 coinquinet. Verba Canonis 1. cau. 3.
 qu. 9. sunt Aniani interpretis ad Li-
 brum 14. Codicis Theodosiani tit. 39.
 lege 9. quemadmodum ex interpretatio-
 ne legis 13. eodem titulo aliquot de-
 promta legimus ex iis, quæ habentur
 in §. ult. Canonis 8. cau. 6. qu. 1. cum
 quo conferenda erit epistola Procli ad
 Domnum Antiochenum, ubi dicitur eos
 infamia notari, qui adversus Patres ar-
 mantur. Nihil his omnibus addo post
 hæc, vel quia satis superque constet,
 epistolam hæc una cum Gratiani frag-*
 men-

mentis ex illa depromtis nullum posse in epistola sequuntur, nihil superest, Ecclesiasticæ disciplinæ aptum monu- quod ad Gratiani Canones pertineat. mentum adferre, vel quia in iis, quæ

CAPUT VII.

De Hygino.

En subiecta Gratiani fragmenta, quæ Hygini Papæ nomen præferunt.

Apocryphi omnes. { Can. 52. cau. 2. qu. 7. potius Antiani interpretis.
Ex epist. 1. { Can. 4. cau. 9. qu. 3. consonat cum canone 9. Concilii Antiocheni.

Ex epist. 2. { Can. 1. cau. 3. qu. 4. ad integros epistola codices exigendus.

Adjiciuntur. { Can. 14. cau. 17. qu. 4. est potius Penitentialis editi ab Antonio Augustino.
Can. 4. cau. 35. qu. 10. saculo undecimo, aut duodecimo confectus.
Can. 3. de cons. dist. 1. pertinet potius ad Capitularia Francorum.
Can. 19. de cons. dist. 1. pertinet ad excerptiones Ecceberti Eboracensis.
Can. 38. de cons. dist. 1. potius convenit Eugenio II.
Can. 100. de cons. dist. 4. potius est Theodori Cantuariensis.

POST Theophorum anno 152. imperante Antonino Pio, & sævientibus adhuc adversus Ecclesiam vexantium Ethnicorum animis successit in Romano Pontificatu Hyginus, quem alii Hyginiū vocant; & post annos quatuor martyrii palmam adeptus est, anno videlicet 156. Huic Pontifici duas epistolas Mercator adscripsit, quæ non majorem, quam ceteræ, fidem merentur.

De Epistola 1.

Epistola 1. hanc habet inscriptionem: Hyginus in Christi nomine alma urbis Roma Episcopus, cunctis in Apostolica fide, & doctrina degensibus salutem; & in fine, data 17. Kal. Octobris Magni, & Camerino Consulibus. Ex hoc autem facile colligi potest, hanc ipsam epistolam falso Hygino fuisse tributam, etenim Consulatus Magni, & Camerini incidit in annum Christi nati 140. & nonnisi post annos duodecim Hyginus in Pontificem Maximum electus est. Præterea hujus epistolæ auctor passim de more suo usus est fragmentis recentiorum Patrum, videlicet Leonis Magni,

Martini I. Hadriani I. Ennodii, Concilii I. Arelatensis, & Ithacii Clari. Ipsa epistolæ materies satis etiam indicat, eandem recentiore manu editam esse, etenim injitio nihil pressius persequitur auctor, quam Christum Dominum esse Filium Dei, & Filium Dei verum Deum esse, eandemque cum Patre habere substantiam, seu naturam, quæ doctrina adeo perspicue tradita, non ab alio, aut non alius temporibus palam fieri poterat, quam quibus jam Arianorum hæresis exorta fuisset. Sed continere non potuit Mercator diutius, quin post sublimem de Verbi Divini natura disputationem statim descenderet ad accusationes Episcoporum methodo nulla servata. Postquam enim scripsit: Nec Patrem aliquo tempore credimus præ-
cipisse, ut major sit Filio; nec Filium
postea natum esse, ut Divinitate Patria
minoretur, statim subjicit: Ceterum,
fratres, salvo in quibus Romana Eccle-
sia privilegio nullus Metropolitanus abs-
que ceterorum omnium comprovincialium
Episcoporum instantia, aliquorum caus-
sas audiat eorum; quia irrita erunt ali-
ter acta, quam in conspectu eorum omnium
ven-

Can. 4.
can. 9.
qu. 3.

ventilata, & ipse, si fecerit, coercetur a fratribus. Verba hæc retulit Gratianus in Can. 4. cau. 9. qu. 3. at vero quis non miratur tam inordinatam sententiarum, verborumque congeriem? num necessarium, aut opportunum videri cuiquam poterat, quo ad accusationes Episcoporum certis cum solemnitatibus instituendas deveniretur, multa præjacere ad probandam Divinam Verbi Dei naturam, eandemque cum Patre substantiam? Porro verba hæc nuper relata habentur in collectione Hadriani I. Ingitramno data cap. 14. & nonnihil consonant cum Canone 35. ex Apostolicis, & Canone 9. Concilii Antiocheni. Verba Canonis Apostolici hæc sunt ex Dionysio Exiguo. *Sed nec ille, idest Metropolitani, prater omnium conscientiam facias aliquid; sic enim unanimitas erit, & glorificabitur Deus per Christum in Spiritu Sancto.* Verba Antiocheni Canonis habentur in Can. 2. cau. 9. qu. 3.

Post hæc in epistola sequuntur ea, Can. 52. cau. 2. qu. 7. quæ Gratianus retulit in Can. 52. cau. 2. qu. 7. eisdem omnino verbis, quæ Isidorus Mercator non dubitavit integra repetere, sive in epistola Lucio Papæ supposita, sive in epistola adscripta Julio. Ceterum nec Hygini sunt, nec Julii, nec Lucii, sed potius ad Anianum interpretem pertinent ad leg. 15. Cod. Theodos. de accusation. ita scribentem: *In criminalibus causis, vel objectionibus per mandatum nullus accuset, nec si per rescriptum Principis hoc potuerit impetrare. Sed ipse, qui crimen intendit præsens per se accuset, inscriptione præmissa.*

De Epistola 2.

Posterior epistola, cujus hæc habetur inscriptio: *Hyginus Papa Atheniensibus salutem*, pares habet apocryphi monumenti notas, ac prior; etenim eadem est consularis nota, videlicet consulatus Magni, & Camerini, qui, ut diximus, incidit in annum Christi 140. & sic 12. annis ante, quam Hyginus Petri sedem occuparet. Brevis admodum est hæc epistola, & composita ex variis sacrarum literarum fragmentis, omnibus tamen ex versione Hieronymi, quam unam sequi noverat de more suo Mercator. Ad hanc epistolam pertinet Canon 1. cau. 3. Can. 1. cau. 3. qu. 4. qu. 4. cujus verba ita sunt ex integris exemplaribus describenda. Postquam fingitur Hyginus mandare Atheniensibus, ne cum Ethnicis, aut alienæ religionis

hominibus conjugia celebrent, aut conversentur, ita loquens inducitur: *Unde alieni erroris socium a sui propositi tramite recedentem, aut Apostolica Sedis iussionibus inobedientem suscipere non possumus, nec impetore recte credentes, vel Sanctorum Patrum iussionibus obtemperantes permittimus, quia inter fideles, & infideles magna debet esse discretio.* En tandem quid intendere de more suo Isidorus volebat, aliqua heic interferere de accusationibus piorum virorum, quas ab aliis non ejusdem religionis, fideique consortibus noluit instituendas. Intererat enim Mercatoris identidem hujusmodi sententias interdicere, ut suo proposito satisfaceret.

De ceteris capitibus Hygino tributis.

Sex adhuc supersunt capita apud Gratianum Hygino Pontifici adscripta, quæ tamen omnia minus Hygino, aut temporibus Hygini conveniunt. Primus est Can. 14. cau. 17. qu. 4. Can. 14. cau. 17. qu. 4. Palearum auctor laudavit fragmentum ex Hygino: aliqui collectores, inter quos Burchardus, laudaverunt ex Julio. Sed nec Hygino, nec Julio tribui potest, at potius alicui pœnitentiali post nonum, aut decimum sæculum. Revera in Pœnitentiali, quod Antonius Augustinus Romanum appellavit atque editi, idem omnino legitur tit. 4. cap. 17. sine ulla inscriptione auctoris his verbis: *Incendisti Ecclesiam, aut consensisti: Si fecisti, Ecclesiam restitue, & precium tuum, idest VViregildum (fortasse VVeregildum, cujus mentio sæpissime fit in legibus Longobardorum) pauperibus distribue, & quindecim annos pœniteas.* Idipsum habetur in pœnitentiali Burchardi, quem ad usum Ecclesiæ suæ Burchardus edidit in lib. 19. suæ collectionis, ubi inter cetera hæc leguntur: *Incendisti Ecclesiam, aut consensisti? Si fecisti, Ecclesiam restitue, & precium tuum, idest VViregildum tuum pauperibus distribue, & 15. annos per legitimas ferias pœniteas.*

Porro non temporibus Julii, eove minus Hygini, occasio esse poterat ulla infligendi pœnas adversus eos, qui Ecclesias incendio perdidissent; vix enim jam tum constructa templa reperiet quispiam; aut si constructa adpareant, nemo ex Christianis adducebatur, ut eadem incendio dirueret; atque adversus Ethnicos, qui odio fidei Ecclesias incendissent, frustra pœnas pecuniarias Pon-

Pontifex Romanus indixisset. Hæc incendiariorum libido potius cerni potuit post octavum sæculum, quemadmodum constat ex legibus eodem tempore latis. Nam in Capitula Childerici III. Regis circa annum 744. cap. 26. adversus incendiarios alienarum ædium pœna indita est, ut ædificia restituerent, & quidquid arserit, componerent, & præter pœnam solidorum 60., publica pœnitentia multarentur. Et in Capitulari Caroli Magni anni 798. tit. 58. §. 1. statutum legimus: *Siquis Ecclesiam sanctificatam, vel ubi reliquie sanctorum recondita sunt, incenderit, vel infra ipsa Ecclesia aliquam expoliationem de altari, aut infra Ecclesiam aliquid tulorit, octo mille denariis, qui faciunt solidos ducentos, culpabilis judicetur, excepto capitale, & delatura.* Demum in alio Capitulari ejusdem Caroli Magni anni 789. cap. 3. definitum scimus: *Siquis... ipsam Ecclesiam igne cremaverit, morte moriatur.* Itaque incendiariorum hujusmodi scelus ut perpetrari consuevit octavo Ecclesiæ sæculo, ita eodem tempore puniri debuit, & adversos eosdem incendiarios pœnitentia definiri, ac propterea non Hygino, aut Julio vetustissimis Pontificibus, sed recentioribus pœnitentialibus memoratum fragmentum jure, ac merito tribuimus.

Can. 4. Alter est Can. 4. cau. 35. qu. 10. sed de eo. nihil propemodum hoc in loco adjiciendum videtur post ea, quæ diximus ad Can. 3. cau. 35. quæst. 10. in cap. ult. prioris partis, ubi demonstratum est, secundum, tertiumve genus adfinitatis vix undecimo Ecclesiæ sæculo agnatum fuisse, & demum in Lateranensi Concilio reprobatum, uti constat ex cap. 8. de consangu. & adfinitate.

Can. 3. Tertius est Can. 3. de consecr. dist. 1. de consecr. Apud vetustiores collectores verba hujus Canonis sejuncta recensentur, ac separatim duobus Pontificibus Hygino, & Evaristo tributa. Burchardus in lib. 3. cap. 21. hæc refert ex decretis Hygini: *Ut Ecclesia destructa, ubi aut plures sunt, quam necesse sit, aut majoris magnitudinis, quam ut ex rebus ad eas persistentius restaurari possint, Episcopi providentia modus inveniantur, qualiter consistere possint.* Et in cap. 27. ex decretis Evaristi Papæ ita habet. *Omnes Basilica cum Missa semper debent consecrari.* Hæc autem decreta frustra quæritur, sive inter epistolas Evaristi, sive

inter epistolas Hygini. Potius pertinent ad Capitularia Regum Francorum, aut ad Longobardorum leges. Revera in Capitulari Ludovici Pii apud V Vormacias habito anno 829. cap. 3. hæc leguntur: *De Ecclesiis destructis, ut Episcopi, & Missi inquisitionem faciant, utrum per negligentiam, aut impossibilitatem destructa sint. Et ubi negligentia inventa fuerit, Episcopali auctoritate emendare cogantur hi, qui eas restaurare debuerant. Si vero per impossibilitatem contigit, ut aut plures sint, quam necesse sit, aut majoris magnitudinis, quam ut ex rebus ad eas pertinentibus restaurari possint, Episcopus modum inveniat, qualiter congrue emendari, & consistere possint.* His consonat Concilium Vormaciense Can. 55., liber tertius legum Longobardarum tit. 1. cap. 45., liber 5. Capitularium cap. 275., & additio 4. cap. 97. Capitula Hlotarii Imperatoris tit. 5. cap. 35., quibus addere juvabit Reginonem lib. 1. de Ecclesiasticis cap. 39. Quod vero Hygino, aut Evaristo tribuerentur, id Burchardo debemus, cui nimis grave erat apud Germanos scribenti Francorum Capitularia commemorare. Hinc non tam nomina auctorum in inscriptionibus Canonum hujusmodi de more suo immutavit, quam brevioribus verbis sententias Conciliorum perstrinxit, propterea juvabit eisdem Canones ad integros, incorruptosque codices exegisse.

Can. 19. Quartus est Can. 19. de consecr. dist. 1., quem primus Hygini Papæ nomine recensuit Burchardus in lib. 3. cap. 11., & 12. Melius inscribendum forte fuisset fragmentum Vigilio, quemadmodum ex Vigilio refert Ecgebertus Eboracensis in excerptionibus Can. 141. ibi: *Vigilius Papa: si motum fuerit altare, de novo consecratur Ecclesia. Si parietes tantum mutantur, & non altare, sale, & aqua exorcizatur. Si homicidio, vel adulterio fuerit violata, diligentissimo expurgetur, & de novo consecratur.* Exhibent hæc disciplinam octavi sæculi, qua florebat Ecgebertus, sive ipse Vigilius Papæ decreta recte laudavit, sive falso. Illud interea memorasse juvabit, hæc Hygini temporibus nullo modo convenire, sive quod tunc temporis aut nulla essent erecta publica templa, eo minus in usu essent templorum consecrationes, aut reconciliationes, sive quod salis, & aquæ benedictiones nondum receptæ forent, quemadmodum jam.

jam superius ostendi ad Canonem 20. de consecr. dist. 3. Quod si quis amplius in hac re deliberandum putaret, ob oculos ego ponerem epistolam Anselmi Cantuariensis Episcopi ad VVilhelmum Abbatem, ex qua constat nihil in hac materie moti altaris apud veteres constitutum tum apparuisse, (vivebat autem Anselmus initio duodecimi sæculi), sed tantum nonnulla oretenus tradita accepisse. Anselmi verba hæc sunt: *de quo quidem (idest de moto altari) neque in decretis, neque in canonibus meminimus me aliquid legisse, sed a quodam Episcopo audivi, quod in decretis Eugenii Papa legitur, altare motum iterum consecrandum. De his cum domino Papa Urbano locutus sum, assistentibus quibusdam Episcopis; sed Papa dicebat, mensam altaris motam nec reconciliandam, nec iterum consecrandam, nec amplius in altare reputandam. Alii vero dicebant tantum reconciliandam, nullam tamen auctoritatem ostendentes. In hoc autem omnes concordant, quod violato principali vota Ecclesia cum altari iterum consecranda est, nec Ecclesia consecranda est sine consecratione altaris, aut principalis, aut alicujus altaris in eadem Ecclesia. In his autem omnes concordant, cum quibus locutus sum, excepta altaris mensa. Item si aliqua pars Ecclesia destructa reficitur, aut nova sit, altari immoto, aqua tantum ab Episcopo benedicta adspargendam dicunt. Ratio autem, quam a me quasivisti, hæc mihi videtur super his: Altare non fit propter Ecclesiam, sed Ecclesia propter altare &c.* Liquet ex his sæculi 12. initio nihil ab Anselmo Cantuariensi prodi potuisse, quam Canonem quendam Eugenii nomine vulgo traditum, qui sane alius esse non potest, quam memoratus 19. apud Gratianum paullo diversa inscriptione relatus, idest, non ex Eugenio, sed ex Hygino, quemadmodum apud Burchardum, & Ivonem. Id ipsum etiam in hac re servandum tradebat Ivo Carnotensis in epist. 72. Imo & in epist. 80. scribit de motione altaris, & reiteratione consecrationis, se nihil in antiquis canonibus reperisse, sed tantum nonnulla legisse apud Burchardum nomine Concilii Meldensis. Deceptus heic fuit Ivo; etenim, quæ ibidem ex Burchardo laudæ, eadem sunt cum dicto Can. 19. apud Gratianum, seu cum Can. 11. lib. 3. apud Burchardum, ubi tamen nomine Hyginii Papæ fragmen-

tum ipsum refertur; deceptus, inquam, est ex inscriptione tum præcedentis, tum subsequenter capitis apud ipsum Burchardum, quibus nomen Meldensis Concilii inscriptum est. Ex quibus magis, magisque constat fragmentum ab Eggero primum Eboracensi editum non satis firmum esse posse disciplinæ Ecclesiasticæ monumentum, licet ex eo apud Ecclesiasticos Scriptores nonnulla probari potuerint, & consuetudine recipi, quemadmodum liquet ex memoratis tum Anselmi Cantuariensis, tum Ivonis epistolis.

Quintus est Can. 38. de consecr. dist. 1., quem sane ab Hygino temporibus alienum esse vel materies ipsa demonstrat; sive quod consecratarum Ecclesiarum, sive quod monasteriorum ibidem fiat mentio, cum tamen Hygini tempore nulla aut ædificata fuerint templa, aut constructa monasteria. Nomine Hygini Papæ refertur tum apud Burchardum, cum apud Ivonem, qui tamen in postremis verbis scripserunt: *in laicorum opera non debent admitti.* Sed suspicor ubique erratum esse aut amanuensium, aut typographorum oscitantia, ut pro Hygini nomine scribendum sit nomen Eugenii, quod facile evenire potuit ex ipsa utriusque vocis consonantia. Id auguror ex fragmentis Petri Cantoris Parisiensis, qui duodecimo sæculo, & ipsis Gratiani temporibus floruit. Inter fragmenta a Petito edita in observationibus & notis ad Pœnitentiale Theodori Cantuariensis pag. 133. editionis Parisiensis anni 1677. hæc referuntur ex lib. de Sacramentis ex codice MS. Petri Cantoris cap. 35. *Quaritur deinde de lapidibus suis de lignis, quæ fuerunt in structura fabricæ Ecclesiasticæ, utrum destructa fabrica, illa possint ad communes usus assumi. Videntur super hoc iura prodere Clemens Papa, & Eugenius, & quasi contrahendum quod non possit. Sed dubitatur, utrum ad officinas fratibus necessariis, puta capitulum, dormitorium, sive refectorium possit assumi. Quod primo non videtur verum, quia lapides illi, & ligna sacra sunt, loca vero talia vel non profana, vel omnino ita sacra. Ex hoc fragmento nonnihil luminis adfertur Gratiano Canoni, non tam ad illius auctorem dignoscendum, quam ad ejusdem interpretationem. Et quidem in primis hujusmodi jurisprudentiæ auctor una cum Clemente non Hyginus, sed Eugenius*

Can. 38.
de consecr.
dist. 1.

au-

auctor indigatur, quorum Pontificum nomina non alia de causa ad eam rem memoravit Petrus Cantor, nisi quod respexerit ad Can. 38., & 39. de cons. dist. 1., quorum prior ille est, quem Hygino tributum legimus, posterior, quem Clementi. Porro de posteriore jam egimus suo loco. De priore ita judicabimus, ut eum commodius tribuamus Eugenio II., cujus ætate, & dedicari templa, & monasteria erigi potuerunt. Porro Eugenius II. in epist. ad Rathfredum Favianensem Episcopum, alioque hæc habet inter cetera de Episcopis: *vobis posterisque vestris poterunt esse profici, si ad restorationem Ecclesiarum propter nomen Domini de possessionibus vestris, quas redditus, dotisque earum fama divulgante quondam fuisse novistis, æternam sufficientiam vobis comparantes eisdem Ecclesiis ipsi conferatis &c.* Hæc Eugenii II. verba in causa esse potuerunt, cur nonnulli traderent ex Eugenii constitutione, quemadmodum & ex sententiis Clementis Papæ juxta dictum Can. 39. de cons. dist. 1. signa dirutarum Ecclesiarum in alium præter Ecclesiarum earundem, usum converti non posse. Circa decimum autem, aut undecimum sæculum dubitari coepit, num monasteriis saltem u-

sui esse possent; cumque tum obtineret bona Ecclesiastica facile monasteriis addici, quemadmodum erudite demonstrat VVanespén in parte 2. jur. Eccles. univers. tit. 33. cap. 3., id præsertim monachis ipsis urgentibus, facile exceptio addi potuit de monasteriis, quasi lapides, & ligna dirutarum Ecclesiarum restaurandis monasteriis aut erigendis commode inservirent; Si enim ob corruptos Clericorum mores jura Ecclesiastica Clericorum transferri potuerunt ad monachos, cur ruentium templorum fragmenta non concederentur monasteriis? atque hæc ratio erat, cur monachi hanc traderent exceptionem regulæ generali. Quæ licet adhuc Gratiani ætate in dubio versaretur, quemadmodum probat memoratum Petri Cantoris fragmentum, post receptum tamen Gratiani decretum, in disciplinam vere Ecclesiasticam abivit, quasi germanum veterum Ecclesiæ Patrum momentum.

De Can. 100. de consecr. dist. 4. nihil est, quod hoc loco subjiciam. Est de cons. dist. 4. ille Theodori Episcopi Cantuariensis, non Hygini Papæ; ideoque commodius agam de eo in tertia hujus operis parte, ubi de eodem Theodoro specialiter differemus.

C A P U T V I I I.

De Pio.

Pio Pontifici sequentia apud Gratianum capita tribuuntur.

- | | | |
|------------------|---|--|
| Apocryphi omnes. | { | Can. 4. dist. 83. est potius Hormisdæ Pontificis epist. 25. |
| | | Can. 3. cau. 3. qu. 4. est potius Isidori Hispalensis. |
| | | Can. 9. cau. 6. qu. 1. est potius Symmachi, & Isidori Hispalensis. |
| Ex epist. 2. | { | Can. 21. de pæn. dist. 3. pertinet potius ad Homilias Casarii. |
| | | Can. 21. de cons. dist. 3. non convenit temporibus Pii. |
| | | Can. 23. de consecr. dist. 5. idem est cum can. 21. de pæn. dist. 3. |
| Ex epist. 2. | { | Can. 18. cau. 11. qu. 1. exigendus ad leges codicis Theodosiani. |
| | | Can. 5. cau. 12. qu. 2. exigendus ad leges codicis Theodosiani. |
| | | Can. 12. cau. 17. qu. 4. ex integra epistola supplendus. |
| Adjiciuntur. | { | Can. 6. dist. 11. non congruit Pii Papa temporibus. |
| | | Can. 3. dist. 33. est potius Concilii XI. Toletani. |
| | | Can. 15. caus. 20. quest. 1. pertinet ad Capitularia Francorum. |

Can.

- Adjiciantur. { *Can. 10. cau. 22. qu. 1. pertinet ad Novellas Justiniani, & ad Pœnitentiale Romanum.*
Can. 1. cau. 22. qu. 5. est potius Theodori Cantuariensis.
Can. 2. cau. 22. qu. 5. est potius Theodori Cantuariensis.
Can. 7. cau. 33. qu. 2. pertinet ad Francorum Capitularia.
Can. 27. de conf. dist. 7. ex Pœnitentiali Romano Antonii Augustini; seu ex capitulis Theodori Cantuariensis.

ETiam apud vetustissimos scriptores controversa fuit, utrum Hygino Pius, an potius Anicetus successerit. Anicetum enim ante Pium recentent Opratus Milevitanus lib. 2. contra Parmenianum, Augustinus epistola 165. & Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis: vulgo tamen magis receptum est Pium Hygino, & Pio Anicetum successisse, quod ita scripserint Eusebius in chronico, Epiphanius hæresi 27. Nicephorus Callistus lib. 3. cap. 25. & tres alii, qui eodem tempore vixere, Hegesippus apud Eusebium lib. 4. cap. 21. Irenæus lib. 3. cap. 2. & 4. Tertullianus lib. 3. Carminum contra Marcionem. Itaque Pius juxta posteriorem hanc fide dignissimorum scriptorum opinionem ab anno 156. Pontificatum tenuit usque ad annum 165. vel, ut aliis placet, ab anno 158. usque ad annum 167. Plures autem huic Pontifici epistolæ tribuuntur, & numero quatuor. Posteriores duæ scriptæ seruntur ad justum Viennensem Episcopum, eæque ob stili simplicitatem, rerumque, de quibus agitur, argumenta non inconvenientia primis Ecclesiæ temporibus, nonnullis etiam eruditissimis viris germanæ vitæ sunt, & authenticæ. Meum non est in hac re ferre sententiam, cum Gratianus ex duabus tantummodo prioribus capitula quædam excerpserit.

De epistola 1.

Prodiit Epistola 1. Pii apud Isidorum Mercatorem sub hoc titulo: *omnibus Ecclesiis, in eadem, qua sumus, fide, & doctrina manentibus, Pius Apostolica Sedis Archiepiscopus.* Et in fine: *Dato 7. idus Aprilis Clari, & Severo viris clarissimis Coss.* Falsitas hujus consularis notæ apocrypham hanc epistolam esse demonstrat. Siquidem temporibus Pii Papæ nullus fuit Clari, & Severi Consulatus, sed Severus fuit Consul cum Sylvano anno 157. & Clarus fuit Consul cum Cathego anno 172. & propterea Pio jam vita functo, Ex ipso præterea

Tom. II,

*Archiepiscopi nomine, quod sibi Pius usurpat, placet nonnullis Mercatorem tanquam falsarium accusare; ajunt enim nomen hoc in Ecclesiasticis fastis longe recentius esse, & vix audiri ceptum prope finem quarti sæculi apud Epiphanius in Panario hæresi 68. & 69. & Gregorium Nazianzenum in oratione 21. prope finem. Sed & alia sunt argumenta, quibus ipsam epistolam tanquam supposititiam cognoscimus, videlicet sacrarum literarum testimonia ex interpretatione Hieronymi relata, congestæ ibidem sententiæ plures recentiorum Patrum, scriptorumque, Leonis Magni, Concilii 5. Romani sub Symmacho, Hormisdæ, Isidori Hispalensis, Hadriani I. & Sixti Pithagoræi. Id etiam constabit apertius, quoties analyticæ epistolam expenderimus, unaque fragmenta Gratiani exegerimus. Exorditur Mercator ex tribus Sacræ Scripturæ fragmentis ex S. Paulo congestis, ex epist. 2. ad Thessalon. cap. 1. ex epistola ad Colossenses, cap. 2. & 3. Post quæ hæc sequuntur: *Ceterum nosse vos volumus, quod Pascha Domini die Dominica annis solemnitatibus sit celebrandum. Ipsi ergo temporibus Hermes doctor fidei, & scripturarum effulsit inter nos. Et licet nos idem Pascha prædicta die celebremus, quia tamen quidam inde dubitarunt, ad corroborandas animas eorum, eidem Hermæ Angelus Domini in habitu pastoris adparuit, & præcepit ei, ut Pascha die Dominico ab omnibus celebraretur. Unde & vos apostolica auctoritate instruimus omnes eadem servare debere, quia & nos eadem servamus: nec debetis a capite quoquomodo dissidere.* Hic est Canon 21. de conf. dist. 3. auctor libri Pontificalis, qui Damaso tribuitur, scribit Hermem fuisse fratrem Pii Pontificis, eundemque esse, qui librum scripsit Pastoris, mandatumque ab Angelo accepit, ut Paschatis dies die Dominica celebraretur. Si hæc vera essent, etiam hæc de causa memoratum Gratiani fragmentum a Pio abjudicaret, quem credibile non est ita honorifice de fratre suo voluisse*

luisse loqui, ut eum *doctorem fidei*, & *scripturarum effulisse* scriberet. Quidquid tamen sit, illud omnino fabellam sapit, quod dicitur a Pio Pontifice constitutum esse, ut Pascha sanctum die Dominica celebraretur. Etenim posterioribus temporibus fuerunt de hac ipsa re gravissimæ controversiæ, quæ non nisi post diutinas discussiones, concertationesque definiri potuerunt; quando facile dirimi potuissent aut ex hac Pii epistola, aut ex Hermis traditione, si jam tum aut Pii epistola, aut indicata hæc Hermis traditio extitisset. Nolo in præsentia investigare auctoritatem libri Pastoris, quem ab Herme compositum dicunt; etenim suo loco de ipso sermo erit instituendus. Tantum dixerò in ipso libro, qualis hodie apud nos custoditur, nihil omnino de celebratione Paschatis reperiri, ut propterea vel alius Pastoris liber quærendus esset, vel de egregio, pudendoque mendacio Mercator sit jure, ac merito redarguendus.

Post hæc rursus auctorepistolæ nonnulla usurpat verba Pauli in cap. 2. dist. 83. epist. ad Colossenses, quibus fideles hortatur, ne traditionibus hominum decipiantur, sed Christum tantummodo audiant, qui Sedem Apostolicam Ecclesiarum omnium caput esse præcipit, & subdit: *Sine dubio qui contra mandata Dei agit, peccat, & qui consensum præstat erranti: quid enim prodest illi suo errore non pollui, qui consensum præstat erranti?* Hic est Canon 4. dist. 83. Postrema hæc verba sunt Hormisdæ Pontificis epist. 25. laudata etiam in capitulis Francorum lib. 7. cap. 386. & in additione 4. cap. 8.

Oves enim (sunt verba epistolæ præcedentibus juncta, quæ Gratianus refert in can. 9. cau. 6. qu. 1.) *pastorem suum non reprehendant, plebs vero Episcopum non accuset, nec vulgus eum arguat, quoniam non est discipulus super magistrum, neque servus supra Dominum.* Can. 21. *Episcopi autem a Deo sunt judicandi, de pœn. dist. 3. qui eos sibi oculos elegit. Nam a subditis, aut prava vita hominibus non sunt de cons. dist. 5. arguendi, vel accusandi, aut lacerandi, ipso Domino exemplum dante, quando per se ipsum, & non per alium vendentes Sacerdotes, & ementes eiecit de templo, & mensas nummulariorum proprio evertit flagello, & eiecit de templo, & sicut alibi per Prophetam loquitur. Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos discernit.* Gratianus nonnulla ex

his omisit, quæ omnia Isidorus Mercator depromsit partim ex Concilio Romano 5. sub Symmacho, ubi legimus, *oves, quæ pastori suo commissa fuerint, cum reprehendere non debere*; partim ex Isidoro Hispalensi lib. 3. sentent. cap. 39. ita scribente: *Rectores ergo a Deo judicandi sunt, a suis autem subditis nequaquam judicandi sunt, exemplo Domini, qui per se vendentes columbas, & nummulariorum mensas proprio evertit flagello, & projecit a templo, vel etiam sicut dicit Psalmista: Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos discernit.* Pergit auctor epistolæ. *Siquis vero a suo proposito retrorsum exorbitaverit* (retulit hæc Gratianus in can. 3. cau. 3. qu. 4.), *& jussu Apostolica Sedis libenter transgressus fuerit, infamis efficitur.* Reprobati ergo oportet eorum redargutiones, qui in recta fide suspecti sunt; fides autem, & conversatio primum scrutanda est, & deinde qui irreprochabiles adparuerint, sunt recipiendi, & non prius. In his quoque imitatus est Mercator verba Isidori Hispalensis, qui loco nuper commemorato ita scribit: *Quod si a fide exorbitaverit Rector, tunc erit arguendus a subditis.* Post hæc nonnulla adjicit Mercator ad accusatorum qualitates pertinentia, quos non aliter admittendos inquit, quam si probata fuerit eorum vita, addita ratione, quia boni semper infestantur a malis. *Boni enim cum malis, ait, licet mixti sint, in Ecclesia vix concordare inveniuntur, quoniam dissimilis est eorum cogitatio, voluntas, & actus.* Nihil enim prodest homini jejuna, & orare, & alia religionis bona agere, nisi mens ab iniquitate revocetur, & ab oblationibus (legunt alii: oblationibus) lingua cohibeatur. Relata hæc sunt apud Gratianum tum in Can. 21. de pœnit. dist. 3. tum in Can. 23. de cons. dist. 5. Hæc sane videtur depromisse Isidorus ex Cæsario, qui in Homil. 23. hæc agebat: *Noverimus... nihil prodesse, si carnem nostram jejuniis, ac vigiliis, affligamus, & mentem nostram non emendemus..... Quid enim prodest afflictio corporalis, si linguam nequitia, & oblationibus polluamus?* Progreditur Mercator: *Unde ait Propheta: Cohibe linguam tuam a malo, & fac bonum. Nemo enim bonum faciens alteri verbo, aut facto nocere vult; quanto minus in suspicionem debet venire fidelis homo, ut dicat, aut faciat ea quæ pati non vult? quia omnis suspicio*

vio potius repellenda est, quam approbanda, vel recipienda. Sunt hæc, quæ Gratianus retulit in fine dicti Canonis 9. cau. 6. qu. 1. quæque consonant cum sententia 168. Sixti Pirthagorei ibi: *Quod fieri non decet, neque in suspicionem veniat, quasi id feceris: & sententia 169. Quod pati non vis ab alio, neque id facias.* Quamquam vero optimæ sint, & optimo viro dignæ huiusmodi sententiæ, quæ sane ad ipsum naturale jus referri possent, tamen parum recte iudicialibus accusationibus Episcoporum accommodantur; si enim ideo nemo debet Episcopum in iudicio accusare, quia nemo facere debet, quod ipse pati nollet, non tam accusationes Episcoporum, quam ceterorum hominum forent reprobandæ, cum ea ratio omnibus, & omnium accusationibus sit prorsus communis. Interea vero nemo in hisce fragmentis omnibus non agnoscit manum Mercatoris, qui in cunctis epistolis suis nihil pressius prosequi solet, quam Episcoporum accusationes præsertim coram Metropolitanis, ut eas omnino vetustissimis Canonibus reprobatas fuisse doceat.

De Epistola 2.

Eadem propemodum argumenta, ex quibus prior epistola falso tributa ostenditur Pio, demonstrant etiam falso tributam fuisse posteriorem, ad Italicos Fratres directam. In primis enim Pius se Romanæ Urbis Archiepiscopum nominat, quæ appellatio recentior esse ab eruditis dicitur; deinde usurpantur Sacræ Scripturæ testimonia juxta versionem Hieronymi; & in fine epistolæ consularis nota designat consules Clarum, & Severum, quam non convenire Pii temporibus nuper ad epistolam priorem ostendi. Nonnulla præterea sunt argumenta singularia, quæ in expendendis Gratiani fragmentis palam faciam. Post brevem epistolæ præfationem hæc leguntur. *Ad Sedem autem* Can. 5. cau. 12. *Apostolicam perlatum est, quod sunt inter vos contentiones, & amulationes. Et prædica divinis usibus tradita quidam humanis applicant usibus, & Domino Deo, cui tradita sunt, ea subtrahunt, ut suis usibus inserviant. Quapropter ab omnibus illius usurpationis contumelia depellenda est, ne prædica usibus secretorum celestium dicata a quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quispiam præsumserit,*

sacrilegus habeatur, & sicut sacrilegus judicetur. Huc referendus erit Can. 5. cau. 12. quæst. 2. quæ tamen sententia temporibus Pii nulla ratione congruit. Quænam enim tunc esse poterant prædica Ecclesiastica, de quibus hæc constitutio intelligeretur? Primus Imperator Constantinus facultatem fecit Ecclesiæ, ut bona immobilia possideret l. 1. Cod. de Sacros. Eccles. neque enim ante quartum sæculum Ecclesia tanquam collegium licitum haberi potuit, utpote publica Romanorum auctoritate nondum probata, ut potuisset acquirere juxta ea, quæ traduntur in l. 20. ff. de rebus dubiis, & l. 7. Cod. de hæred. instituend. Quod si fortassis fidelium nonnullorum largitate potuissent Ecclesiæ prædica possidere ad usus sacros, hæc constitutio Pii non adversus Christianos, sed adversus Ethnicos potius lata videretur; Ethnici enim, non Christiani, occasionem dare potuissent huic decreto, utpote qui res Christianorum perdere assidue moliebantur; proptereaque frustra Pii Papæ intercessisset auctoritas. Video autem, undenam Ildorus Mercator nonnulla ex memoratis verbis excerpit. Abusus ille fuit verbis Honorii, & Theodosii, qui in Constitutione 40. lib. 16. tit. 2. in Cod. Theodosiano ita sanxerunt: *Illius usurpationis contumelia depellenda est, ne prædica usibus secretorum celestium dicata sordidorum munerum fasce vexentur.*

Idem dicendum omnino erit de Can. Can. 12. cau. 17. qu. 4. cujus verba in eadem epistola paulo inferius leguntur ibi: *Et sicut qui Ecclesiam Dei vastat, & ejus prædica, & donaria expoliat, & invadit, sit sacrilegus, sic & ille qui ejus Sacerdotes insequitur, sacrilegii reus existit, & sacrilegus judicatur. Emulamini, fratres, charismata meliora, & nolite talia agere, nec eis commisceri, aut consentire, qui talia agunt: quoniam non solum qui talia agunt, sunt hujus criminis rei, sed qui facientibus consentiunt. Non ergo gravius peccatum est fornicatio, quam sacrilegium; sed sicut majus est peccatum, quod in Deum committitur, quam quod in hominem, sic gravius est sacrilegium agere, quam fornicari.* Rursum hic de prædiis Ecclesiasticis sermo instituitur, quæ sane nulla temporibus Pii esse poterant. Præterea indigna Pontifice Pio est huiusmodi sententiarum conjunctio: quid enim commune habent postrema verba de forni-

eatione concepta cum iis, quæ superius traduntur de illis, qui Ecclesias Dei vastant, aut expoliant? Facile noverit istiusmodi emblemata Mercatoris, qui fragmentum hoc integrum, quemadmodum descripsi, perpenderit, non corruptum, sicuti apud Gratianum habetur. Facile præterea noverit manum Mercatoris, dum nonnulla hic de more suo interfert de iis, qui Dei Sacerdotes insequuntur, sive accusant.

- Can. 18.** Postrema epistolæ verba hæc sunt :
can. 11. De cetero (salva in omnibus Apostolica auctoritate) quacumque sunt ad religionis observantiam pertinentia, locis suis, & a sua Diaceseos Synodis audiantur. Et si quis Sacerdotum, vel reliquorum Clericorum suo Episcopo inobediens fuerit, aut insidias ei paraverit, aut contumeliam, & convinci potuerit, mox Curia tradatur. Qui autem facit injuriam, recipiat hoc, quod inique gessit; corrumpunt enim mores bonos colloquia prava. Exigilate iusti, & nolite peccare. Ex his verbis restituendus erit Canon 18: cau. 11. qu. 1. Vellem autem scire ab Isidoro Mercatore, quid esse potuerit apud Plum tradi Curia eos, qui Episcopo suo inobedientes extiterint, aut insidias ei paraverint, vel contumeliam. Non aliter explicari hæc singula possent quam detegendo Isidori mendacia, qui ad suas sententias detorsit duplicem constitutionem Imperatorum, quæ habetur in Codice Theodosiano. Prior est in lib. 16. tit. 2. num. 23. ibi: Qui mos est causarum civilium, iidem in negotiis Ecclesiasticis obtinendi sunt; ut, si qua sunt in quibusdam dissensionibus, levibusque delictis ad religionis observantiam pertinentia, locis suis, & a sua Diaceseos Synodis audiantur. Posterior est num. 39. ibi: Quemcumque Clericum indignum officio suo Episcopus judicaverit, ab Ecclesia ministerio segregaverit, aut si qui professum sacra religionis sponte dereliquerint, continuo sibi eum curia vindicet.

De reliquis capitibus Pio tributis.

- Can. 6.** Difficilius est suis auctoribus tribuere
dist. 11. alia, & quidem plura fragmenta, quæ apud Gratianum Pio ascribuntur. Exhibetur in primis Can. 6. dist. 11., quem quidem ad antiquiores capitum Ecclesiasticorum collectores reducere, & ex ipsis supplere fas erit. Labbeana editio Conciliorum. Veneta anni 1728, habet

fragmentum huiusmodi, ut ibi dicitur, exceptum ex codice sexdecim librorum lib. 3. cap. 19., quemadmodum etiam habetur apud Burchardum in lib. 3. cap. 124. his verbis: *Petistis enim per Hilarium chartularium nostrum a beata memoria decessore nostro, ut omnes vobis retro temporum consuetudines servarentur, qua a B. Petri Apostolorum Principis ordinationum initiis hactenus vetustas longa servavit. Et nos quidem juxta seriem relationis vestra consuetudinem laudamus, qua tamen contra fidem catholicam nihil usurpare dignoscitur.* Caput istud ita integre descriptum conjecturas gravissimas habet, quibus illud a Pio Pontifice abjudicemus. Institutum enim in primis Chartularii Romanæ Ecclesiæ officium indicat jam pacatas fuisse Romanæ Ecclesiæ res; non enim huiusmodi munera aut institui, distribuique, aut expleri commode poterant, nisi post redditam Ecclesiæ pacem. Deinde non potest convenire Pio Pontifici, quod dicitur a Beati Petri ordinationis initio vetustatem longam intercessisse. Vix enim a Petro ad Pium centum circiter anni effluxerant, ut proinde caput huiusmodi recentiori Pontifici commodius tribuendum videatur. Fortassis autem referendus erit ad Gregorium Magnum, qui in epist. 75. lib. 1. ita ad universos Numidiæ Episcopos scribebat: *Petistis per Hilarium Chartularium nostrum a beata memoria predecessore nostro, ut omnes vobis retro temporum consuetudines servarentur, quas a B. Petri Apostolorum Principis ordinationum initiis hactenus vetustas longa servavit. Et nos quidem juxta seriem relationis vestra consuetudinem, qua tamen contra fidem Catholicam nihil usurpare dignoscitur, inviolatam permanere concedimus, sive de primatibus constituendis, ceterisque capitulis, exceptis his, qui ex Donatistis ad Episcopatum perveniunt, quos provehi ad primatus dignitatem, etiam cum ordo eos ad locum eundem afferat, modis omnibus prohibemus. Sufficiat autem illis commissa sibi plebis tantummodo curam gerere.*

Minus integrum retulit Gratianus Canon. 3. dist. 33., qualis habetur apud vetustiores Canonum collectores. Nam Burchardus in cap. 72. lib. 3. ita scripsit: *Ex decretis Pii Papæ cap. 6. Bene siquidem majorum regulis definitum est, ut demoniis, aliisque passionibus interdictis mysteria sacra trahere non liceat,*

Can. 32.
dist. 33-

cont, qui praecepto consensu rationis adhibito id communiter definitum, ut nulus de his, qui aut in terram arrepti a demonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursibus offeruntur, vel sacris audeant ministrare altaribus, vel indiscussis se divinis ingerant Sacramentis, exceptis illis, qui corporum incommoditatibus dediti, sine huiusmodi passionibus in terram approbantur elisi. Qui tamen & ipsi tamdiu erunt ab officii sui & ordine, & loco suspensi, quousque unius anni spacio per discretionem Episcopi inveniuntur ab incurfu demonum alieni. Sic ad melius, pleniusque exemplar exactum Gratiani fragmentum, minus aptum videtur, ut recte Pio Pontifici tribuatur. Etenim auctor Canonis non novum quidpiam se constituere proficitur, sed id renovat, quod jam *majorum regulis definitum* fuisse dicit: quod sane Pio Papæ tribui nequit, cum nemo ex Pii ejusdem majoribus adduci possit, ad quem huiusmodi constitutio referatur. Præterea auctor Canonis idipsum tradit *consensu rationis adhibito communiter definitum*, quæ verba significant in pleno Episcoporum Concilio editam sanctionem. Quicumque igitur hæc Pio Pontifici tribui posse adfirmaverit, docebit prius & locum & tempus Concilii ab eodem Pontifice celebrati. Ego, ut verum fatear, video hoc fragmentum recentius esse Gelasio Papa, & ad decretum Gelasii, quod habetur in Can. 5. dist. 33. referendum esse, quod initio capituli dicitur: *Majorum regulis definitum est, ut demoniis &c.* Quod si Gelasii decretum *majorum regula* adpellari potuit, non dubitavero huiusmodi caput pertinere ad sæculum octavum, aut nonum, quibus scilicet temporibus similia aut condita, aut renovata fuisse decreta scimus. Plane Regino in libro de Ecclesiasticis disciplinis idipsum commemorandum arbitratus est, ut Clerum suum erudiret lib. 1. cap. 413. In libris etiam Capitularium Francorum renovatum idipsum est lib. 7. cap. 69. editionis Parisiensis anni 1677., & Hincmarus Rhemensis in epistola ad Clerum, & plebem Bellovacensem, in qua formam insinuat rectæ electionis Episcoporum ac Clericorum, monebat inter cetera, ut caveret populus, ne demoniis, similibusque passionibus irretitum eligeret. Posset huc etiam referri Can. 29. Concilii Eliberitani: ibi: *Energumenum, qui ab erratico spiritu exagi-*

tatur, huius nomen neque ad altare cum oblatione esse recitandum, neque permitendum, ut cum sua manu in Ecclesia ministret. Verum Eliberitani Concilii Canones parum conferre possunt ad stabilendam Ecclesiasticam veterem disciplinam, quemadmodum tradidi suo loco. Quid vero plura huc adferam, cum tandem invenerim memorati fragmenti Gratiani germanos auctores? Sunt illi Toletani Patres in Concilio 11. anni 675., ubi Can. 13. eadem ipsa leguntur, quæ superius integra retuli ex Burchardo. Tantum heic subdam verba illa Concilii: *majorum regulis definitum est, posse etiam referri ad Can. 16. Concilii Arausiacani I., ubi hæc habentur: Energumeni non solum non assumendi sunt ad ullum ordinem Clericatus, sed & illi, qui ordinati jam sunt, ab imposito officio sunt repellendi.*

Non opus est, ut ad hanc rem demonstrandam, & minus probam Burchardi fidem ostendendam aliunde petam argumenta; cum id perspicuum appareat in Can. 15. cau. 20. qu. 1., quem primus Pio Papæ Burchardus tribuit in cap. 12. lib. 3. ibi: *Ut virgines non velentur ante xxv. annos atatis, nisi forte necessitate periclitantis pudicitia virginis, & non sunt consecranda alio tempore, nisi in Epiphania, & albis Paschalibus, & in Apostolorum natalitiis, nisi causa mortis urgente.* Hæc porro Pii Papæ esse non possunt, quum illius ætate nulla essent condita sacrarum virginum monasteria, in quibus velatæ custodirentur. Potius autem deproptus erat ex Capitularibus Francorum, juncta collectione Reginonis. Porro in Capitulari Caroli Magni anni 789. cap. 45. hæc leguntur: *Item in eodem (idest Africano Concilio) ut virgines non velentur ante viginti quinque annos, nisi rationabili necessitate cogente.* Cui subiecta sunt Antiocheni Concilii verba ibi: *Item placuit, ut quicumque Episcoporum necessitate periclitantis pudicitia virginis, cum vel petitor potens, vel raptor aliquis formidatur, vel si aliquo mortis periculoso scrupulo compuncta fuerit, ne non velata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his, ad quorum curam pertinet, velaverit virginem, seu velavit intra viginti quinque annos atatis, non ei obis Concilium, quod de isto annorum numero constitutum est.* Confirmatum id fuit in Capitulari anni 794. cap. 44., redactumque in lib. 1. Capitularium cap.

Can. 15.
cau. 20.
qu. 1.

45. & lib. 5. cap. 227. Regino Prumiensis hæc eadem in suum codicem relaturus laudans quidem ex Concilio Antiocheno, quemadmodum & in Capitularibus laudabantur, ita scripsit in lib. 2. cap. 177. *Ut virgines non voluntur ante vigesimum quintum annum ætatis, nisi forte necessitate periclitantis pudicitia virginalis; & ut Gelasius Papa dicit, nisi in Epiphania, & in Albis Paschalibus, & in Apostolorum Natalitiis non sunt consecranda, nisi causa mortis urgente.* Apparet itaque, Burchardum tam ex Capitularibus Francorum, quam ex Reginone caput integrum composuisse, ipsumque in causa fuisse, quod recentiores Collectores Burchardum imitati Pio Pontifici tribuerint, quod illi tribui minime poterat, sed potius recentioribus auctoribus acceptum ferre debuissent.

Can. 10.
cau. 22.
qu. 1.

Can. 10. cau. 22. qu. 1. licet ab Ivone, & Burchardo etiam Pio Papæ tribuatur, Pii tamen nullatenus esse potest, cum mentio fiat Synodi, ad quam spectet iudicium de iis, qui per creaturas jurent, quod sane non alio tempore statui poterat, nisi postquam decreta fuerunt celebrandarum quotannis Synodorum tempora; præsertim vero, si Burchardi lectionem sequamur, qui in postremis verbis, ubi Gratianus legit: *acerrime corripitur*, scripsit: *a Synodo corripitur*. Nomine enim Synodi eo in loco intelligitur Synodus Provincialis, ad quam Episcoporum causæ olim referebantur. At Pii ætate nullus adhuc erat Conciliorum Provincialium usus. Romani Correctores jamdiu indicaverunt, undenam decerptum fuerit hoc fragmentum, videlicet ex Novella 77. cap. 1., cujus tamen verba non referre, sed imitari collector Canonum studuit, ita scilicet, ut quæ ibidem curæ Præfecti urbis demandantur, curæ Episcopali commissa videantur apud Collectorem Canonum, qui voluit civilis Reipublicæ prudentiam commode ad Ecclesiasticos viros traducere. Idipsum propemodum legere unusquisque poterit in Pœnitentiali Romano edito ab Anthonio Augustino, ubi tit. 2. cap. 10. sine ulla auctoris inscriptione ita habetur: *Si jurasti per capillum Dei, aut per caput ejus, vel alio modo blasphemiam contra Deum usus fueris, si semel negligens fecisti, septem dies in pane, & aqua pœnitens. Si secundo, vel tertio inopertus fecisti, quindecim dies in pane,*

& aqua pœnitens. Si per caelum, aut per terram, sive per solem, aut lunam, aut per aliam aliquam creaturam, quindecim dies pœnitens.

De Can. 1., & 2. cau. 22. qu. 5. ni. Can. 7. hil hoc in loco agendum puto, commo & 2. cau. dius enim de ipsis habebitur sermo, ubi 22. qu. 5. de Theodoro Cantuariensi, ejusdemque pœnitentiali differendum erit; tunc autem demonstrabo capita hæc non ad Pium Pontificem, sed ad Theodorum illum spectare.

Iterum Burchardus Pii nomen adscripsit fragmentis Capitularium Francorum cau. 33. in lib. 6. cap. 37., quem secutus Gratianus idem Pii nomen adtribuit Can. 7. cau. 33. qu. 2. Ipsum senioris nomen, quod in fine Canonis legimus, quodque passim pro Domino recentiore ætate usurpatum novimus, perspicue indicat Canonem nulla ratione Pio tribui potuisse. Cur vero argumenta frustra queramus? quando caput idem legitur apertissime in Capitulari Ludovici Pii anni 829. tit. 3. cap. 3. his verbis: *Quicumque propria uxore derelicta vel sine causa interfecta aliam duxerit uxorem, armis depositis publicam agat pœnitentiam. Et si contumax fueris, comprehendatur a Comite, & ferro vinciatur, & in custodia mittatur, donec res ad nobisram notitiam deducatur.* Eadem habentur in lib. 2. legum Longobardarum tit. 13. cap. 5. in lib. 5. Capitular. cap. 300., in additione 4. eorundem Capitularium cap. 118. in Canonibus Isaac Episcopi Lingonensis cap. 6. tit. 2., & apud Reginonem lib. 2. cap. 76. Sane Burchardus nonnulla immutavit, quæ ad corporales pœnas a Ludovico Pio indictas pertinebant, quarum vice anathematis pœnam indixit, quod jam fecerat Isaac Lingonensis in tit. 3. Canonum cap. 7. ibi: *Hi vero saculares, qui conjugale consortium absque culpa graviore dimittunt, vel etiam dimiserunt, nullas causas discidii probabiliter propo- nentes, & propterea sua matrimonia dimittunt, ut aut in licita aut aliena presumant, si antequam abud Episcopos Comprovinciales discidii causas dixerint, & priusquam uxores judicio dampnentur, abjecerint, a communione Ecclesie, & sancti populi cœtu, pro eo, quod conjugium, & fidem maculant, excludatur.* Dicendum adhuc superest de posterioribus illis verbis: *Eadem lex erit illi, qui seniores suum interfecerit, quæ in Capitularibus desiderantur.* Hanc porro adje-

adjectionem ego arbitror factam ab aliquo studioso, qui, quod statutum erat de viris uxores occidentibus, ad uxores extendere voluit, quæ viros suos amore secundi conjugii occiderint; quod perspicuum erit, si nomine senioris virum intelligamus, quemadmodum aliquando scimus usurpatum. Sic apud Reginonem lib. 2. cap. 85., & Burchardum lib. 6. cap. 39. legimus: *Si mulier maritum suum causa fornicationis veneno interfecit, aut quacunque arte perimere facit, quia dominum, & seniores suum occidit, decem annis poeniteat*. Sane senioris nomen vulgo pro domino habitum est in legibus Longobardorum; at si ita generaliter in Canone isto acciperetur, parum ea adjectio cum superioribus consonaret. Quamobrem aptior mihi ea videtur vocabuli significatio, si specialiter pro marito intelligamus, cum alias nulla sit vocabuli improprietas, quod illud alicubi pro marito acceptum fuisse noverimus.

Can. 27. de consecr. dist. 2. habetur in Pœnitentiali Antonii Augustini Romano, titulo 5. cap. 10. his verbis: *Si vero per negligentiam aliquid de sanguine Domini stillaverit in terram, lingua bitur, tabula radetur. Si non fuerit tabula, ut non conculeetur, locus corradetur, & igne consumetur, & cinis intra altare recondatur, & Sacerdos quadraginta diebus poeniteat. Si super altare stillaverit calix, sorbeat Minister stillam, & tribus diebus poeniteat. Si per*

linteum altaris ad aliud stilla pervenerit quatuor diebus poeniteat; si usque ad tertium, novem diebus poeniteat; si usque quartum, quindecim diebus poeniteat, & linteamina, qua tetigerint stillam, tribus vicibus Minister abluat, calice supposito, & aqua ablutionis sumatur, & juxta altare recondatur. Eadem propemodum leguntur in Capitulis Theodori Cantuariensis a Petito editis cap. 51. ibi: *Si vero per negligentiam de calice aliquid stillaverit in terram, tabularadetur; si non fuerit tabula, ut non conculeetur, locus corradetur, & in igne consumatur, & cinis intra altare recondatur, & Sacerdos quadraginta dies poeniteat. Si super altare stillaverit calix, sorbeat Minister stillam, & tres dies poeniteat, si usque ad tertiam, novem dies, si usque ad quartam, quindecim dies. Et linteamina, qua tetigerint stillam, tribus Minister abluat vicibus calice substitus posito, & aqua ablutionis sumatur, & juxta altare recondatur. Similia quædam habentur in judiciis Gregorii Papæ 3. cap. 22. ibi: *Si super altare stillaverit calix, sorbeat Minister stillam, & tribus diebus poeniteat, & linteamina, qua tetigerint stillam, per tres abluantur vices, calice superposito, aqua ablutionis in ignem proficiatur. Non igitur Pio Papæ tribuenda erant hæc a nuperis collectoribus, sed potius editis Pœnitentialibus, in quibus passim de similibus Sacerdotum delictis, ac poenitentia actum est.**

CAPUT IX.

De Aniceto.

Canones Aniceti Papæ nomine apud Gratianum editi sunt sequentes.

Apocryphi omnes.

- Can. 21. dist. 23. ex integris epistola exemplaribus supplendus.
- Can. 4. dist. 64. supplendus ex integris epistole exemplaribus.
- Can. 1. dist. 66. jungendus cum can. 4. dist. 64.
- Can. 2. dist. 99. non congruit Aniceti temporibus.
- Can. 5. cau. 9. quest. 3. referendus ad canonem 9. Concilii Antiocheni.
- Can. 6. cau. 9. qu. 3. non congruit temporibus Aniceti.

AN Pius, an potius Anicetus Hygino successerit, in præcedentis capituli initio satis discussum arbitror, ut propterea illorum sit opinio recipienda, qui Anicetum Pio successisse ferunt.

Horum itaque vestigia prementes, asseremus Anicetum ab anno 167. usque ad annum 175. summum Pontificatum gessisse, quo anno martyrii palmam adeptus est sub Marco Aurelio, & Lucio Vero.

Verò. Unicam hujus nomine composuit epistolam Isidorus Mercator, cui hæc adposita fuit inscriptio: *Anicetus universis Ecclesiis per Gallia provincias constitutus in domino salutem.* Hæc autem data epistolam claudit. *Data 8. Kal. Junii Gallicano, & Rufino viris clariss. Cess.* Mercator in hac parte se se fere semper veterum consulatuum imperitum ostendit: etenim nullus unquam Consulatus extitit Gallicani simul & Rufini, immo nec sejuncti tempore Aniceti consules fuerunt. Legimus quidem Romulum Gallicanum gessisse consulatum cum Antistio Vetere, sed anno 152. sub Telesphoro. Scimus item Lucium Antonium Rufinum consulatum gessisse cum Servio Octavio Læna, seu Pontiano, sed anno 133. sub Sixto. Scimus rursus Culpium Rufinum consulatum gessisse cum Lucio Quadrato, sive, ut aliis placeat, cum Lucio Torquato, sed anno 144. sub Telesphoro. Scimus demum Brutium Præsentem, & Marcum Antonium Rufinum consulatum gessisse, sed anno 155. sub Hygino. Attamen consulatum Gallicani, aut Rufini sub Aniceto penitus ignoramus. Plura alia nobis idem Isidorus argumenta suppeditavit, ex quibus etiam in hac epistola, ut in ceteris aliis, eum tamquam insignem deceptorum agnosceremus. Nam usus vulgatæ Hieronymi versionis, nomina Archiepiscoporum, Primatum, & Patriarcharum usurpata, compositæ sine ordine sententiæ recentiorum Patrum, ac Conciliorum perspicue indicant, epistolam nullatenus Aniceti temporibus congruere, nec propterea Aniceto ipsi esse tribuendam. Constabunt hæc vel in ipsis Gratiani fragmentis, quæ modo sunt expendenda.

Can. 4. Exorditur Anicetus verbis Leonis Ma-
dist. 64. gni, quæ habentur in epist. ejus 32.
& c. 1. deinde statim subdit: De ordinationibus
dist. 66. vero Episcoporum, super quibus nos con-
sulere voluistis, olim in Sancti Prædes-
foris nostri Anacleti ordinationibus qua-
dam jam decreta reperimus; scimus enim
Beatissimum Jacobum, qui dicebatur ju-
stus, qui etiam secundum carnem frater
Domini nuncupatus est, a Petro, Jacobo,
& Johanne Apostolis Hierosolymorum Epi-
scopum esse ordinatum. Si autem non mi-
nus, quam a tribus Apostolis tantus vir
fuit ordinatus Episcopus, patet profecto
eos formam instituentem Domino tradidisse,
non minus, quam a tribus Episcopis E-
piscopum ordinari debere. Sed crescente

numero Episcoporum, nisi necessitas inter-
venerit, debent etiam plures angere; idest
si Archiepiscopus diem obierit, & alter
ordinandus Archiepiscopus electus fuerit,
omnes ejusdem Provincia Episcopi ad se-
dem Metropoleos conveniant, ut ab omni-
bus ipse ordinetur. Oportet autem, ut
ipse, qui illis omnibus præesse debet, ab
omnibus illis eligatur, & ordinetur; re-
liqui vero comprovinciales Episcopi, sine-
cesse fuerit, ceteris consentionibus, a
tribus jussu Archiepiscopi consecrari pos-
sunt Episcopis. Sed melius est, si ipse cum
omnibus eum, qui dignus est, elegerit,
& cuncti pariter sacraverint Pontificem.
Et licet istud necessitate cogente concessum
sit, illud tamen, quod de Archiepiscopi
consecratione prædictum est, atque præ-
ceptum, idest ut omnes suffraganei eum
ordinant, nullatenus immutari licet, quia
qui illis præest, ab omnibus Episcopis,
quibus præest, debet constitui. Sin aliter
presumptum fuerit, viribus carere non du-
bium est, quia irrita erit ejus secus acta
ordinatio. Ex his supplendi erunt apud
Gratianum canon 4. dist. 64. & canon
1. dist. 66. quos depravit ipse Colle-
ctor, atque corruptit. Interea vero non-
nulla adnotare exinde juvabit, ex qui-
bus facile deducetur, monumenta hæc
vetustissimis Pontificibus adscribi nulla-
tenus posse. Quod enim in primis me-
moretur epistola Anacleti Pontificis,
quæ numero 2. est ex Isidorianis, &
cujus eadem propemodum verba hic re-
petuntur, indicat Isidorum de suis mer-
cibus sæpius gloriari. Quod autem sub-
ditur, Jacobum Fratrem Domini a tri-
bus Apostolis fuisse in Episcopum ordi-
natum, Petro videlicet, Jacobo, & Jo-
hanne, pudendum mendacium est: quid
enim hujusmodi ordinationis opus habe-
bat Jacobus? Apostoli omnes Episcopa-
lem potestatem a Christo Domino acce-
perant, immo de Jacobo veterum Pa-
trum traditio testatur, quemadmodum
superius animadverti cap. 2. ad cano-
nem 2. dist. 66. Neque major ratio esse
poterat, cur Jacobus frater Domini a
Petro, Jacobo, & Johanne ordinaretur,
quam e converso ab Jacobo fratre Do-
mini Petrus, Jacobus, & Johannes.
Præterea ibidem ex divina traditione
per Apostolos significata asseritur con-
stitutum, ut a tribus saltem Episcopis
consecratio fieret Episcoporum, quando
tamen aliter docet canon primus ex Apo-
stolicis, qui licet Apostolicus vere non
sit, quinti sane sæculi exhibet Ecclesia-
sticam

ricam disciplinam. Nihil addo de ordinationibus Metropolitaram, quas ab omnibus Provinciæ Episcopis celebrandas vult Isidorus in unum convenientibus; siquidem docere deberet Isidorus idem, jam tum fuisse provincias distributas, institutos Archiepiscopos, ac potuisse conventus fieri Episcoporum Provinciales, quæ omnia nonnisi recentioribus sæculis demonstrarentur.

Pergit auctor epistolæ, & ait: " Ipse autem Archiepiscopus nihil de eorum caussis, aut de aliis communibus iuxta statuta Apostolorum, absque cunctorum illorum agat consilio, nec illi, nisi quantum ad proprias Parochias pertinet, sine suo; quoniam tali gaudet concordia Altissimus, & gloriatur in membris suis ". Hic est canon 5. cau. 9. qu. 3. ubi Apostolorum statuta illa memorantur, quæ demum posteriore ætate prodierunt; videlicet canon 35. ex Apostolicis, quo statutum legimus apud Dionysium Exiguum, Episcopos nihil peragere sine conscientia illius, qui primus inter ipsos habetur, quemadmodum eum, qui primus habetur, sine conscientia Episcoporum. Potius autem hæc tribuenda sunt Concilio Antiocheno can. 9. cujus sententia est in can. 2. cau. 9. qu. 3.

Can. 2. Sequentur post hæc verba can. 2. dist. 99. a Romanis Correctoribus ad integros epistolæ codices exacta, ubi eadem traduntur de Primatum, atque Archiepiscoporum officiis, ac nominibus, quasi hæc ab Apostolis ipsis constituta fuissent.

Can. 6. Nondum vero recedit Mercator a Metropolitans. Nam statim hæc subijcit: cau. 9. qu. 3. Si autem aliquis Metropolitanorum inflatus fuerit &c. quæ habentur in can. 6. cau. 9. qu. 3. ubi auctor epistolæ de more suo nihil omittendum censuit de iudiciis Episcopalibus. Notanda sane sunt postrema canonis verba: ut vindicta de eo fiat, & ceteri timorem habeant. Quomodo enim hisce verbis terrere Episcopos omnes Anicetus poterat, qui una cum omnibus Episcopis insævientibus Ethnicis terrebaratur, si in eo aliquid minæ Ethnicorum valebant?

Can. 21. Post nonnulla, hæc sequuntur prope dist. 23. finem epistolæ. Prohibeto, fratres, per universas regionum vestrarum Ecclesias, ut Clerici, (qui laicis, & simplicibus, virtutis, honestatis, pudicitia, & gravitatis exemplar esse debent, ac seipso, tanquam signum purioris vite rudioribus

Tom. II,

ad imitationem prudenter exhibere) iuxta Apostolum comam non nutriant, sed desuper caput in modum spheræ radant, quia sicut discreti debent esse in conversatione, ita & in tonsura, & omni habitu discreti debent adparere. Ex his supplere quisque poterit canonem 21. dist. 23. cujus sententiam non integram retulit Gratianus. Quod si hæc expendere lubeat abjectis nonnullorum præjudiciis, facile constabit Aniceti temporibus non congruere, ac tantominus Apostoli præceptum haberi. Quis enim sibi facile persuadeat, vetustissimis temporibus Clericos ita incessisse, ut a laicis distinguerentur vestibus, ea præsertim ratione, ut comam deponerent, & desuper caput in modum spheræ raderent? Mos iste, aut lex, si qua fuisset, minus opportuna, dicenda foret; quid enim aliud esset, quam Clericos aut lufibus Ethnicorum magis magisque exponere, immo & facilius perdendos, maculandosque exhibere? Num ii, qui latebras quærebant, ut sævitiam gentium evitarent, signa corporalis habitus gerebant, quibus facilius secernerentur a ceteris, ac dignoscerentur? Præterea ubinam demonstratur Apostoli præceptum, quod Mercator commemorat? Nullum sane aliud esse se potest, quam quod habetur in epist. 1. ad Corinth. cap. 10. ibi: *Vir quidem, si comam nutriat, ignominia est illi.* Sed hæc generalia sunt, & communia tam laicis, quam Clericis, & ad veterum mores pertinent, quibus turpe viri habebatur comam laxare. Immo & posteriore ætate sicut barbam, ita & comam nutrire pœnitentibus injungebatur, quemadmodum Isidorus docet in libris officiorum apud Rhabanum in epist. ad Heribaldum ibi: " Hi, qui pœnitentiam gerunt, capillos, & barbam nutriant, ut demonstrent abundantiam criminum, quibus caput peccatoris gravatur. Capilli enim pro vitiis accipiuntur, sicut scriptum est: & crinibus peccatorum suorum unusquisque constringitur ". Et quidem tondebantur apud veteres capilli, non radebantur, quemadmodum docet Gregorius Magnus in lib. 1. epistolarum epist. 24. his verbis: *unde recte ad Ezechielem dicitur, Sacerdotes caput suum non radant, neque comam nutriant; sed tondentes atroudeant capita sua. Quid enim signant capilli in capite, nisi exteriores cogitationes in mente? ... Quia ergo cuncti, qui præsunt, habere quidem sollicitudines ex-*

K

terio-

teriores debent, nec tamen eis vehementer incumbere; Sacerdotes recte & caput prohibentur radere, & comam nutrire, ut cogitationes carnis de vita subditorum nec a se funditus amputent, nec rursus ad crescendo nimis relaxent: unde bene dicitur: tondentes tondeant capita sua, ut videlicet cura temporalis sollicitudinis, & ad quantum necesse est prodeant, & tamen recidantur citius, ne immoderatus exerceant.... quasi capilli in capite Sacerdotis servantur, ut cutem cooperiant, & refecantur, ne oculos claudant. Itaque si Gregorii Magni tempore nondum obtinuit, immo vetitum est Sacerdotes caput radere, cur Mercator de radendis capillis Apostolicum fingit præceptum, cur renovare conatur præceptum ipsum per Aniceti decretales? Quod Clericis in detonso capite coronam capillorum paullo laxiorum relinquerent, receptum fuit in Ecclesia septimo circiter sæculo, quemadmodum adparet ex Concilio Toletano

4. anni 630. can. 41. ibi. Omnes Clerici, vel leffores, sicut Levita & Sacerdotes detonso superius toto capite inferius solam circuli coronam relinquant, non sicut hucusque in Gallicia partibus facere leffores videntur, qui prolixis, ut laici, comis in solo capitis apice modicum circulum tondent. Ritus enim iste in Hispania huc usque hereticorum fuit. Hanc eandem tonsuræ formam exhibuit sæculo 7. S. Germanus Patriarcha Constantinopolitanus in theoria rerum sacrarum, Gregorius Turonensis de vitis Patrum cap. 17. & Beda lib. 4. historiæ Anglorum cap. 1. Ceterum prioribus Ecclesiæ sæculis nulla in exteriori corporis habitu distinctio fuit inter Clericos, laicosque fideles: hinc Hieronymus epist. 17. ait: quicumque novissimus fuerit, hic primus putatur: in veste nulla discretio, nulla admiratio: utcumque placuerit incidere, nec distractionis est, nec laudis &c.

C A P U T X.

De Sotere.

Capita Soteri tributa hæc sunt.

Ex epist. 2. (Can. 25. dist. 23. non congruit temporibus Soteris.

Adjiciuntur. { Can. 16. can. 22. qu. 4. est potius Beda.
Can. 58. de conf. dist. 1. est potius Concilii Toletani XI.
Can. 61. de conf. dist. 1. referendus ad Capitularia Francorum.
Can. 17. de conf. dist. 2. est potius Concilii 2. Cabilonensis.

AUthor libri Pontificalis, qui Damaso tribuitur, refert Soterem ultra novem annos Pontificatum Maximum gessisse. Sed viri eruditi, inter quos Severianus Binius, quatuor tantummodo annis illum in Pontificatu vixisse contendunt, scilicet ab anno 175. qui est 13. Aurelii Imperatoris, usque ad annum 179. imperante adhuc Aurelio. Porro tunc temporis Marcus Aurelius Imperator christianis gratus, a quibus beneficia quædam acceperat, constituit literis ad Senatum datis, nequis ex eo tantummodo accusaretur, quod christianus esset; quamobrem Ethnicis Christiani nominis inimicis occasio oblata fuit, ut Christianis crimina quædam affingerent, ut eosdem coram publicis Magi-

stratibus accusarent. Patet id ex literis martyrum Lugdunensium apud Eusebium lib. 5. cap. 1. Hinc licet Christiani ob id apertissime non damnarentur, quod Christo nomen dedissent, quotidie tamen alio prætextu vexabantur, inter quos ipsemet Soter cruciatus obiit, vir ceteroqui optimus, purus sceleris, afflictarum Ecclesiarum, indigentiumque solatium, ut Dionysius Alexandrinus refert. Duas hujus Pontificis nomine apud Isidorum Mercatorem habemus epistolas. Prior ad Campanos scripta fertur Rustico, & Aquilino Consulibus. Sed cum Rusticus, & Aquilinus consulatum gesserint anno 164. & sic annis undecim, antequam Soter in Pontificem eligeretur, jure optimo a viris eruditis epistola

Nola inter apocryphas recensetur. Sed, ad rem meam quod attinet, non ulterius in hac immoror, cum Gratianus nullum ex eadem fragmentum exceperit.

De epistola 2.

Altera hanc habet inscriptionem: *Dilectissimis fratribus per Italia provincias Sanctis constitutis Episcopis Soter Papa; & data est 19. Kal. Junii, Cethego & Claro viris clariss. Coss.* Hic consulatus incidit in annum 172. & propterea triennium antequam Soter in Pontificem fuisset electus. Quamobrem grave argumentum subest, ut sicut ceteras, ita & has Ildori merces rejiciamus. Neque verò alia ad hanc rem ipsam deesse possunt argumenta: priora epistolæ verba hæc sunt: "Divinis præceptis, & Aposto-
 ,, licis monitis informamur, ut pro o-
 ,, mnium Ecclesiarum statu impigro vi-
 ,, gilemus affectu, ut siquid usquam re-
 ,, prehensioni invenitur obnoxium, ce-
 ,, leri sollicitudine ab ignorantie impe-
 ,, ritia, & præsumptionis usurpatione
 ,, revocemus". Quis statim in his non
 agnoscit & stilum, & verba ipsa Leo-
 nis Magni, qualia leguntur in epist. 4.
 juxta veteres editiones? Quidnam vero
 est, quod celeri sollicitudine erat revo-
 candum, corrigendumque Soteri? En
 verba epistolæ subsequenter, quæ re-
 fert Gratianus in can. 25. dist. 23. "Sa-
 ,, cratas Deo scæminas, vel Monachas,
 ,, sacra vasa, vel sacratas pallas penes
 ,, vos contingere, & incensum circa
 ,, altaria deferre perlatum est ad Apo-
 ,, stolicam Sedem: quæ omnia reprehen-
 ,, sione, & vituperatione plena esse,
 ,, nulli recte sapientium dubium est.
 ,, Quapropter hujus Sanctæ Sedis aucto-
 ,, ritate hæc omnia vobis refecare fun-
 ,, ditus, quanto citius poteritis, cenfe-
 ,, mus: & ne pestis hæc latius divul-
 ,, getur per omnes provincias, abster-
 ,, gi citissime mandamus" (hic quidem
 concluditur Gratiani caput. Labet au-
 tem cum Mercatore progredi, ut exin-
 de liqueat, quam inordinata congeratur
 rerum, sententiarumque ferrago). "Ait
 ,, enim Apostolus: despondi enim vos
 ,, uni viro virginem castam exhibere
 ,, Christo. Illa est enim virgo Ecclesia,
 ,, sponsa unius viri Christi, quæ nullo
 ,, se patitur errore, vel inhonesta re-
 ,, prehensione vitiari, ut per totum
 ,, mundum una sit orbis unius castæ
 ,, communionis integritas. Unde con-

„ surgite, charissimi, cum Deo; & adfi-
 „ ste ei induentes arma spiritus adver-
 „ sus malignantes contra fidem ejus &c." Nemo non videt, quantum dissent po-
 steriora hæc a prioribus, & quantum
 priora dissonent ab ætate Soteris: vel
 una Monacharum mentio vix quinto,
 aut sexto sæculo epistolam hanc tribui
 posse demonstrat.

De ceteris capitibus Soteri tributis.

Sunt adhuc nonnulla Soteri adscripta, Can. 16.
can. 22.
qm. 4.
 quæ ejusdem Pontificis minime sunt,
 nec eidem a quoquam veterum adtribu-
 ta. Ex his est imprimis canon 16. cau.
 22. qu. 4. Primus Burchardus ex cap. 3.
 decretorum Soteris Papæ laudavit lib.
 12. cap. 18. Vetustiores Collectores non
 ex Sotere, sed ex Beda se describere
 professi sunt. Sic Regino Prumiensis lib.
 2. cap. 323. habet: ex dictis Bedæ Pre-
 sbyteri: "Si aliquid forte nos incautus
 ,, jurasse contigerit, quod observatum
 ,, pejorem vergat in exitum, illud con-
 ,, silio salubriori mutandum noverimus,
 ,, ac magis instante necessitate perjuram-
 ,, dum nobis, quam perfecto juramento
 ,, in aliud crimen majus esse diverten-
 ,, dum". Hæc porro eadem sunt cum
 Gratiani verbis: immo Gratianus idem
 eadem ipsa Bedæ nomine retulit in can.
 6. cau. 22. qu. 4. habenturque in ho-
 milia ejusdem in decollat. S. Johannis.

Burchardus etiam primus in cap. 73.
 lib. 3. Soteris Papæ nomine retulit ver-
 ba canonis 58. de conf. dist. 1. qui pro-
 pterea posterioribus Collectoribus cano-
 num falsis suis inscriptionibus occasio-
 nem dedit errandi. Auctor palearum fa-
 cile deceptus est; non tamen Gratianus,
 qui in can. 15. cau. 7. qu. 1. idem de-
 cretum retulit, sed nomine Concilii
 Toletani XI. quod jam nos suo in loco
 expendimus in priore hujus operis par-
 te, ubi de Conciliis Toletanis disse-
 ruimus.

Quod si nullam debemus Burchardo Can. 6m
de conf.
dist. 2.
 fidem in inscriptione dicti canonis 58.
 de conf. dist. 1. quem ipse nomine So-
 teris laudavit in lib. 3. cap. 73. non
 fides præstanda erit in capite sequenti,
 seu 74. quod ita inscripsit: *ex eodem?*
 Illius sententiam, & verba exhibeat
 Gratianus in can. 6r. de conf. dist. 1.
 ubi Correctores Romani adnotarunt si-
 milia propemodum legi in Concilio Mo-
 guatino I. cap. 43. Cardinalis Bona lib.
 1. rerum liturgicarum cap. 13. asserit
 hoc

hoc caput falso tributum esse Soteri ea de causa, quia Soteris tempore nondum irrepserat abusus missæ solitariæ. Primum enim hæc consuetudo penes Monachos esse coepit, cum illorum nonnulli Sacerdotio insigniri coeperunt; ut enim solitariæ vitæ institutione gloria-bantur, ita & solitatio in loco sacra-myteria sine testibus celebrabant: quod post sæculum octavum occasionem dedit nonnullis Conciliis improbandi. Apud Reginonem nomine Concilii Nanneten-sis refertur in lib. 1. cap. 191. hoc de-cretum: "Definivit Sanctum Concilium, ut nullus presbyter solus præsumat missam cantare: cui enim dicit, Do-minus vobiscum, aut sursum corda, aut gratias agamus Domino Deo no-stro, cum nullus sit, qui respondeat? aut in canone, & omnium circum-stantium, cum nemo adsit? aut quem invitat ad orationem, cum dicit, ore-mus, cum nullus sit, qui secum oret? .. Quapropter periculosa superstitio, ma-xime a monasteriis Monachorum ex-terminanda est". Hæc retuli, ut con-stitaret ex his Burchardum caput suum composuisse, & paucis perstrinxisse, una etiam constaret, Monachorum præcipue causa decreta hujusmodi fuisse edita, ac proinde Soteris temporibus, quibus necdum Monachi existerant, minime convenire. Forte autem Burchardus fa-cile adductus est, ut nomen Soteris in-

scriberet, quia hanc constitutionem in-ter Francorum Capitularia relata agnoverit; ipse vero a recensendis Fran-corum Capitularibus sibi proposuerat ab-stinendum. Sane in lib. 5. Capitularium cap. 159. similia leguntur his verbis: „Nullus Presbyter, ut nobis videtur, solus missam cantare recte valet: quo-modo enim dicit Dominus vobiscum, vel sursum corda admonebit habere, & alia multa his similia, cum aliis nemo cum eo sit"? Similia quoque statuta legimus in Concilio Parisiensi 6. lib. 1. cap. 43. relata in additionem 2. Capitular. cap. 9. Similia demum in ca-pitulis Herardi Turonensis cap. 28.

Burchardum denique incusare debe-mus, si Soteris nomine ipse primum, deinde Gratianus inscripserint canonem 17. de cons. dist. 2. qui potius referen-dus erat ad Francorum Capitularia, vi-delicet ad canonem 47. Concilii Cabi-tonensis 2. quem hodie habemus in ad-ditione 3. Francorum Capitularium cap. 67. eisdem omnibus verbis, quibus apud Gratianum descriptus est. Ipsa autem pœnitentium mentio, qui quotannis in cœna Domini Eucharistiæ sumendæ cau-sa reconciliati dicuntur, recentiorum, & mediæ ætatis indicat Ecclesiasticam disciplinam, ut vel ex ea ratione a Sotere Pontifice idem canon abjudican-dus videatur.

Can. 17.
de cons.
dist. 2.

C A P U T XE.

De Eleutherio.

Ex epistola Eleutherii ad provincias Galliarum hi canones descripti sunt.

Apoeryphi om-
nes.

- Can. 4. cau. 2. qu. 1. pertinet ad commentaria in Paulinum Ambrosio tributa.
- Can. 55. cau. 2. qu. 7. consonat. cum can. 3. dist. 83. & can. 3. dist. 86.
- Can. 3. cau. 3. qu. 3. ex integris epistolæ exemplaribus sup-
plendus.
- Can. 17. cau. 3. qu. 7. perperam Sixti nomine laudatus.
- Can. 2. cau. 3. qu. 9. est potius Concilii 4. Carthagenensis,
& Aniani Interpretis.
- Can. 7. cau. 3. qu. 6. ex integris exemplaribus emendandus.
- Can. 11. cau. 30. qu. 5. pertinet ad l. 1. cod. Theod. de ju-
diciis, juncta interpretatione Aniani.

Soteri in Pontificatu successit Eleu-therius Marco Aurelio imperante an-

no 179. vixitque usque ad annum 194. fortassis primus ex Pontificibus, qui non mar-

martyrio vitam compleverit; quamquam enim alicubi martyris nomine appellatur, minime probari exinde potest, illum vere martyrem occubuisse; novum enim non est apud veteres eos etiam dictos fuisse martyres, qui nonnulla pro Christi nomine sustinuerint, etiamsi martyres non occubuerint. Isidorus Mercator unam Eleutherio epistolam adfinxit, hanc inscriptione: *Eleutherius Episcopus universis Ecclesiis per Gallia provincias Domino militans in Domino salutem*; fertur autem data 5. Idus Julii Paterno, & Bradua viris clarissimis Coss. Verum nullus alius legitur Paterni consulatus in consularibus factis, nisi cum Torquato, illeque incidit in annum Christi 125. ac proinde longe ante Pontificatum Eleutherii. Quod argumentum ad enervandam Mercatoris fidem adeo grave visum est illis, qui facile decipi se sinunt, ut conati fuerint Paterni nomen immutare, illiusque vice substituere Triarum Maternum, qui cum Marco Aurelio Bradua consulatum gessit anno Christi 187. Sed frustra ad huiusmodi vocum immutationes confugitur, ubi tota epistola argumentum est fictitii monumenti. Hinc viri gravissimi æque aceruditissimi eandem relicere non dubitarunt, inter quos sunt, Baronius ad annum 147. §. 2. Contius in notis ad canonem 11. cau. 30. qu. 5. & Antonius Augustinus in cap. 8. collectionis Hadriani I. Porro præterquamquod hujus epistolæ auctor vulgatam Hieronymi versionem sequatur, usurpat passim sententias recentiorum scriptorum, nimirum Leonis Magni, auctoris Commentarii in Paulum sub titulo Ambrosii, Conciliorum Carthaginensis 4. & Toletani 6. item legum codicis Theodosiani juncta interpretatione Aniani. Initio hujus epistolæ post usurpatam sententiam Leonis Magni, nonnulla præfatur de promiscua comestione escarum, tradens, nihil esse, quod evitare quisquam debeat, quasi in Gallicanis provinciis Tatiani hæresis grassaretur. Post hæc vero, nullo rerum ordine servato, ad accusationes Clericorum transit, ad quas Isidorus Mercator post innumeras digressiones sæpe numero revertitur, his verbis: "De accusationi-

Can. 7.
cau. 3.
qu. 6.

bus ergo Clericorum, super quibus
consulti sumus, quia omnes eorum ac-
cusationes difficile est ad Sedem Apo-
stolicam deferre, finitiva Episcopo-
rum tantum judicia huc deferantur,
ut hujus Sanctæ Sedis auctoritate fi-

niantur, sicut ab Apostolis, eorum-
que successoribus, multorum consen-
su Episcoporum, jam definitum est.
Nec in eorum Ecclesiis alii aut præ-
ponantur, aut ordinentur, antequam
hic eorum iuste terminentur negotia.
Quoniam, quamvis liceat apud Pro-
vinciales, & Metropolitanos, atque
Primates eorum ventilare accusatio-
nes, vel criminationes, non tamen
licet definire secus, quam prædictum
est. Reliquorum vero Clericorum cau-
sas apud Provinciales, & Metropoli-
tanos, ac Primates & ventilare, &
iuste finire licet. Hæc retulit Gra-
tianus in can. 7. cau. 3. qu. 6. sed ver-
bis adeo turbatis, inverioque ordine de-
scriptis, ut non eadem prorsus videan-
tur. Jure autem postulare quispiam a
Mercatore posset, ubinam de Aposto-
licis constitutionibus, quas ipse ad rem
propositam commemorat, constet? Ve-
reor, ne nomine constitutionum ab Apo-
stolis, eorumque successoribus multorum
consensu Episcoporum editarum intellexe-
rit statuta Concilii Sardicensis can. 4.
ubi nonnulla his maxime consentanea
definita deprehendimus, & sic Eleuthe-
rium inducat recentioris Concilii jura
commemorantem.

Pergit Mercator: *Judicantem tamen Can. 11. oportet cuncta rimari, & ordinem rerum cau. 30. plena inquisitione discutere, interrogan- qu. 5. di, ac proponendi, adjiciendique præbita patientia ab eo, ut ibi actio ambarum partium limitata sit pleniter, nec lisigan- tibus judex prius sua velis sententia ob- viare, nisi quando ipsi jam peractis omni- bus nihil habeant in questione, quod pro- ponant; & tamdiu actio ventilatur, quo- usque rei veritas inveniatur. Frequenter interrogare oportet, ne aliquid prætermis- sum forsasse remaneat, quod annexi con- veniat. Hic est Can. 11. cau. 30. qu. 5., cujus verba integra fere excerpta sunt ex codice Theodosiano lib. 2. tit. 18. l. 1., & interpretatione Aniani ei- dem legi subiecta; hinc ait ad hunc Ca- nonem Contius: Adulterinam esse hanc Eleutherii epistolam vel ex hoc fragmento liquet, hac enim sunt verba Constantini Imperatoris in l. 1. cod. Theod. de ju- diciis, qua plusquam centum post Eleu- therium annis sunt a Constantino rescrip- ta, qua illius epistola fabricator suppres- so nomine compilavit.*

Sequuntur statim in epistola verba Can. 3. Can. 3. cau. 3. qu. 3., sed alia est sen- cau. 3. tentia epistolæ Eleutherio tributæ, alia qu. 3. Gra-

Gratiani: etenim in integra epistola sermo sit de induciis, quæ concedi debent, ut iudex in causa cognoscat, nequid omissum in causa adpareat, neve præpropere sententia dicatur. En ipsamet epistolæ verba integra: *Nec litigantibus iudex prius sua velit sententia obviare, nisi quando ipsi jam peractis omnibus nihil habeant in questione, quod proponant; & tamdiu actio ventilatur, quousque rei veritas inveniat. Frequenter interrogare oportet, ne aliquid prætermisum fortasse remaneat, quod adnecti conveniat. Inducia enim non modica ad inquirendum danda sunt, ne aliquid præpropere agi a quacumque parte videatur, quia per subreptionem multa proveniunt.*

Can. 4. Nihil tamen (pergit ulterius Mercator) absque legitimo, & idoneo accusatore fiat; nam & Dominus noster Iesus Christus Judam esse sciens, sed quia non est accusatus, ideo non est eiec-
can. 2. tus. Retulit hæc Gratianus in Can. 4. cau.
qu. 1. 2, qu. 1., deprompta autem sunt ex commentariis in caput 5. epist. 1. ad Corinthios, quæ Ambrosio tribuuntur.

Post pauca ad eandem rem pertinentia, hæc sequuntur. De accusationibus vero comprovincialibus ita legitur esse statutum: *signis super quibuslibet criminibus quemlibet Clericum pulsandum crediderit, in provincia, in qua consistit ille, qui pulsatur, suas exerceat actiones, nec astimet eum alibi, aut longius ad iudicium protrahendum. Illi vero, qui pulsatus fuerit, si iudicem suspectum habuerit, liceat appellare.* Est hic
Can. 17. cau. 3. qu. 7. Can. 17. cau. 3. qu. 7., quem Gratianus perperam Sixto adscripsit, quemadmodum jamdiu observaverunt Romani Correctores. Nonnihil autem his, quæ ibidem traduntur, consonat lex 3. libri
Can. 2. 49. ff. tit. 16.

Can. 3. qu. 9. Progreditur Isidorus in sua epistola, quem sequitur Gratianus in Can. 2.

cau. 3. qu. 9. his verbis: *Caveant etiam iudices Ecclesia, ne absente eo, cuius causa ventilatur, sententiam proferrant, quia irrita erit, immo et causam in Synodo pro facto dabunt. Proditoris vero nec calumnia, nec vox audietur.* Priora hæc verba excerpta sunt usque ad §. proditoris ex cap. 30. Concilii 4. Carthaginensis anni 393. ibi: *Caveant iudices Ecclesia, ne absente eo, cuius causa ventilatur, sententiam proferrant, quia irrita erit, immo & causam in Synodo pro facto dabunt.* A §. proditoris leguntur apud Anianum in interpretatione legis 2. tit. 10. lib. 10. codicis Theodosiani; cum enim in lege 2. ita legatur: *Nemo delatorem plus potest cognoscere, quam ille, qui injuriam per ejus sustinuit nequitiam*, Anianus addidit hoc glossema: *signis proditoris futurus est, nec calumnia, nec vox illius audietur.* Etsi vero non haberemus recentiora hæc monumenta, ad quæ redigendæ adparerent Mercatoris sententiæ, proindeque Eleutherio falso tributæ viderentur, ipsa tamen mentio Synodorum, quibus rei gestæ rationem ab Episcopis reddendam esse præscribitur, satis demonstrat, hæc nonnisi recentiori ætati convenire.

Can. 55. cau. 2. qu. 7. quem repetit Gratianus tum ex Innocentio in Can. 55. cau. 2. 3. dist. 83., tum ex Johanne 8. in Can. 3. dist. 86.; habetur in fine epistolæ hujus, ubi tamen Eleutherius sibi ipsi adversari fingitur: nam in præcedentibus verbis ita scribit: *Igitur omne pondus, & circumstantia adversariorum nocumenta per patientiam, fratres, comprimere satagite*; deinde mutata sententia in posterioribus, quæ habentur in dicto Can. 55., vel non patienter ferenda esse nocumenta adversantium, sed deturbandos esse perversos, illorumque facinoribus obviandum.

CAPUT XII.

De Victore.

Ex duabus prioribus Victoria epistolis legimus apud Gratianum sequentes Canones.

Apocryphi omnes. } Can. 7. cau. 2. q. 6. exigendus ad Can. 17. Concilii Chalcedonensis :
Ex epist. 1. } Can. 22. de cons. dist. 3. in parte depromptus ex Leone Magno.

Ex epist. 2. } Can. 12. dist. 90. consonat cum integris epistola exemplaribus.

ANno Domini 194. post Eleutherii obitum successit in Romano Episcopatu Victor, quem gessit usque ad annum 201. vel, ut aliis lubet, 203., quatuor apud Collectores Victoris nomine exhibentur epistolæ, quarum duæ posteriores scriptæ sunt ad Desiderium Viennensem, & ad Paracodam Episcopum. De his sermo non est institutus, quod apud Gratianum minime memorentur. Immorabor tantum in duabus prioribus, quæ ex officina Mercatoris depromptæ fuerunt.

De epistola 1.

Priorem epistolam ita aspicatus est Idorus: *Victor Romana, ac universalis Ecclesia Archiepiscopus, Theophilo Episcopo, & cunctis fratribus in Alexandria Domino famulantibus, in Domino salutem*, hac subiecta consulari nota: *dava 13. Kal. Augusti Commodo, & Graciano viris clariss. Coss.* Hæc sola sufficerent, ut auctorem epistolæ de perspicuo mendacio argueremus. Ut enim omittam, quod alias monui, nomen *Archiepiscopi* nonnisi recentiore ætate usurpari in Ecclesia consuevisse, quis erat Theophilus ille tempore Victoris Alexandrinæ urbis Episcopus? In Alexandrina Sede, ut constat ex catalogo Eusebii, & Nicephori, anno 191. Juliano successit Demetrius, qui usque ad annum 234. Episcopus fuit. Unus autem in Alexandrinorum Episcoporum numero recensetur Theophilus, sed qui vixit ab anno 385. usque ad annum 412., proptereaque multo post tempora Victoris. Noverunt difficultatem hanc, qui pro hac epistola Victori vindicanda laborant, quorum alii propterea pro Theophilo Alexandrino Theophilum Cæsariensem suppo-

nerunt de Amannensium incuria conquirentes, alii varias urbes in medium protulerunt, quæ Victoris tempore Alexandrinæ nomine donabantur. Qui Theophilum Cæsariensem pro Theophilo Alexandrino supponunt, conjecturam capiunt ex Beda, qui scripsit Victorem ad Theophilum Cæsariensem epistolam direxisse, ei suas vires committens, ut Romani Episcopi nomine ad causam Quartodecimanorum finiendam Concilium celebraret. Sed est a Victore scriptam epistolam ad Theophilum Cæsariensem, non est tamen illa, de qua agimus in præsentia. Jam id agnovit Baronius ad annum 198. §. 6. ita de hac epistola scribens: *Parro eam longe diversam esse ab ea, cujus meminit Beda, quæ a Victore ad Theophilum Cæsariensem scripta fuit, cum illi vires suas delegavit, ut convocato Concilio de ea re ageret; omnes puro fatilo intelligere.* Revera in epistola Mercatoris nihil tale continetur, ex quo constat, Theophilum fuisse a Pontifice delegatum. Idipsum agnovit Doviatius in lib. 2. prænotionum Canoniarum cap. 25. §. 27. ita de Victore verba faciens: *Ab eo tamen ex Eusebio lib. 5. historia ecclesiast. cap. 22. discimus scriptam epistolam ad Theophilum non Alexandrinum, sed Cæsarem in Palaestina Episcopum, cujus meminit Beda. Verum hæc ab illa, quæ ad Theophilum Alexandrinum scripta dicitur, diversam fuisse constat, ex eo, quod ibi Theophilo Cæsariensi vires suas delegasse Victor memoratur, ut convocato Concilio de Paschatis celebratione inter Orientis Episcopos ageretur.* Qui vero plures proferunt Alexandrinas urbes, ingenioso potius commento, quam vincere difficultatem evadere student; oportet enim, ut non obscuram quamdam

dam urbem, aut oppidum indicarent, sed saltem Metropolim, de qua comode explicaretur epistolæ inscriptio, quæ non tam data fertur ad Episcopum Alexandrinum, quam ad cunctos *fratres* in Alexandria Domino famulantes, quorum nomine Pontificum epistolis venire solent Episcopi, ad quos fortassis Mercator in Alexandrina provincia existentes epistolam dirigebat. Quid vero in hoc uno immorer, quoties alia suppetunt argumenta, & quidem gravissima, ex quibus a Victore epistola facile rejiciatur? Relata superius consularis nota Victori nimime congruit, ut rursus agnovit Baronius loco laudato. Inter Romanos Consules nullus uspiam adparuit Gravior. Quod si quispiam Amanuensium oscitantiam arguens, Glabrimonem potius legendum existimaret, non proinde germanam Victoris notam adponeret; etenim Glabrimonis consulatus incidit in annum Christi 188., aliquot annis ante Victoris Pontificatum. Sed & perspectissimus Mercatoris stilus in hac epistola adparet; vel quia sermo instituitur, ut in epistolis ceteris, de Episcoporum accusationibus, quod sane mihi gravissimum argumentum videtur, observanti, nihil pressius a Mercatore ipso agitatum fuisse, atque discussum. Item usus vulgaris versionis scripturarum, recentiorumque Patrum testimonia in eadem epistola inordinate congesta, videlicet Leonis Magni, & Isidori Hispalensis, manifeste indicant manum Mercatoris; quæ omnia, quidquid alii in contrarium conentur, perspicue demonstrant epistolam Victori nullatenus tribui posse.

Can. 22, de conf. dist. 3. Quæ si vera sunt, liquet inde, quænam nostra debeat esse sententia de *Can. 22. de conf. dist. 3.* Habetur is in epistolæ exordio post præfationem ex verbis epistolæ 53. S. Leonis petitam. Et quidem Gratiani verba cum epistola ipsa consonant. Sed quod dicitur infideles infames effici non congruit temporibus Victoris; nam tunc temporis infames potius vocabantur christiani, & tales vulgo habebantur, & demum infamiae nota apostatis inusta est a christianis imperatoribus ex lege 11. tit. 39. lib. 11. codicis Theodosiani. Præterea postrema ejusdem Canonis verba in vers. *Hac vero statuta* deprompta videntur ex *epist. 54. Leonis Magni cap. 3. juxta* *can. 7. veteres editiones.* *qu. 6.* Post nonnulla ex Isidoro Hispalensi

petita gradum facit Mercator ad judicia Ecclesiastica his verbis: „ Similiter „ ea vos judicare ad Apostolicam delatum est Sedem, quæ præter nostram „ vobis definire non licet auctoritatem, „ idest Episcoporum causas. Unde ita „ constitutum liquet a tempore Apostolorum, & deinceps placuit, ut accusatus, vel judicatus a comprovincialibus in aliqua causa Episcopus „ licenter appellet, & adeat Apostolicæ Sedis Pontificem; qui aut per se, „ aut per vicarios suos ejus retractari „ negotium procuret, & dum iterato „ judicio Pontifex causam suam agit, „ nullus alius in ejus loco ponatur, „ aut ordinetur Episcopus: quoniam „ quamquam a comprovincialibus Episcopis accusati causam Pontificis scrutari liceat, non tamen diffiniri in „ consulto Romano Pontifice permisum est; cum B. Petro Apostolo non „ ab alio, quam ab ipso dictum sit Domino: Quæcumque ligaveris super „ terram, erunt ligata & in cælo, & „ quæcumque solveris super terram, „ erunt soluta & in cælo. Et alibi in „ institutis legitur Apostolicis: Siquis „ putaverit se a proprio Metropolitano „ gravari, apud Patriarcham, vel Primatem Diocæseos, aut penes universalis Apostolicæ Ecclesiæ judicetur „ sedem. “ Postrema hæc verba sunt, quæ retulit Gratianus in *Can. 7. can. 2. qu. 6.*, & ferme eadem descripsit nomine Sixti II. in *Can. 15. eadem causa, & questione.* Quis in his omnibus non videat Mercatorem abusum fuisse Canonibus 4., 5., & 7. Concilii Sardicensis, item *Can. 17. Concilii Chalcedonensis?* quorum omnium sententiam paullo variis tradidit verbis, unaque quasi Apostolorum institutionem retulit, immo quasi idem Christus Dominus eadem constituisset; quemadmodum paullo infra idem Mercator subjunxit, abutens Scripturarum divinarum testimonio ibi: *Et quis est qui judicatum, quem Dominus sibi, & huic Sanctæ Sedi reservare voluit judicandum? At namque Dominus per Prophetam Esaiam. (cap. 50.) Dominus Deus auxiliator meus, ideo non sum confusus &c.* Bonè Deus? quam pudenda, & indigesta sententiarum congeries? Quid enim commune habent Esaiæ verba cum accusationibus Episcoporum ad Romanam Sedem deducendis, ut ex Esaiæ testimonio præceptum divinum deducat Mercator; quo

constitutum asseveret, Episcoporum iudicia Sedi Apostolicæ reservari? Sunt illa Esaiæ verba, quibus proficitur se non extimescere adversantium minas, quod a Domino adjuvaretur. Hæc sane non de Episcopis tantum, sed de omnibus generatim Dei fidelibus usurpari possent facile. Sed quid ultra moror in his? Pudet in his sacrarum literarum extorsionibus diutius versari.

De Epistola 2.

Epistolæ posterioris inscriptio hæc est: *Victor Ecclesie Romana, & urbis Archiepiscopus universis Episcopis per Africam constitutis in Domino salutem.* Data autem est Kal. Septembribus Laterano, & Rufino viris clariss. *Coss.* Nichil est, quod in hoc consulatu imprebamus, cum Lateranus, & Rufinus consules fuerint anno 199. ac propterea Victoris tempore. Verum Archiepiscopi nomen, quod in inscriptione episto-

læ occurrit, item divisio Ecclesiarum Romana, & Urbis non satis convenit Victori, ut propterea non dubium sit, & has Isidori merces rejicere. Adfunt enim & alia argumenta, quibus utimur ad Mercatoris epistolas dignoscendas. Revera & principium epistolæ hujus exhibet verba S. Leonis Magni epist. 4. cap. 2. in veteri editione, & in totius epistolæ constructione usus est auctor vulgata Hieronymi versione, quod, quemadmodum familiare fuit Mercatori, ita Victori Papæ convenire nullatenus potest.

In hac epistola legitur Can. 12. dist. 90., cujus verba omnino consonant cum integris epistolæ exemplaribus; videtur autem Mercator imitari voluisse Paulum Apostolum ad Corinthios scribentem epist. 1. cap. 12., se audivisse contentiones, atque æmulationes inter Corinthios factas esse, eosdem propterea ad mutuam benevolentiam pro Apostolico, quoungebatur, munere excitantem.

Can. 12.
dist. 90.

CAPUT XIII.

De Zephirino.

Ex duabus epistolis Zephirino Papæ tributis exhibet Gratianus sequentes Canones.

- | | | |
|------------------|---|---|
| Apocryphi omnes. | { | Can. 2. dist. 18. paulisper varius in diversis exemplaribus. |
| | | Can. 8. dist. 38. est potius Prosperi in lib. sentent. apud Augustinum. |
| | | Can. 5. cau. 2. qu. 1. est potius interpretatio Aniani in leges Theodosii. |
| | | Can. 8. cau. 2. qu. 6. non congruit temporibus Zephirini. |
| | | Can. 11. cau. 2. qu. 7. jungendus cum can. 10. cau. 3. qu. 4. |
| | | Can. 10. cau. 3. qu. 4. jungendus cum can. 11. cau. 2. qu. 7. |
| Ex epist. 1. | { | Can. 1. cau. 3. qu. 8. non congruit Zephirini temporibus. |
| | | Can. 13. cau. 3. qu. 9. consonat cum l. 4. & seq. cod. quom. & quando iudex. |
| | { | Can. 2. cau. 5. qu. 4. idem est cum can. 1. cau. 3. qu. 8. |
| | | |
| Ex epist. 2. | { | Can. 3. dist. 75. consonat cum canonibus Concilii Chalcedonensis, & Laodicensi. |
| | | Can. 6. cau. 2. qu. 2. non congruit Zephirini temporibus. |

His adjicitur. { Can. 6. cau. 2. qu. 1. non congruit Zephirino.

Si Baronium sequamur, anno demum 203. successit Victori Zephirinus, aliis autem placuit ad annum 201. referre initia ejusdem Pontificatus; vixit vero usque ad annum 219, sive ut Ba-

ronio visum est ad annum 221. Duas Isidorus Mercator Zephirino epistolas tribuit, ex quibus Gratianus fragmenta nonnulla depromsit.

De Epistola 1.

Priori epistolæ hic inest titulus: *Romana urbis Archiepiscopus Zephirinus omnibus per Siciliam constitutis Episcopis in Domino salutem: & data est: Kalendis Octobris Saturnino, & Gallicano viris clariss. Coss.* Sane nullibi constat, Gallicanum gessisse consulatum, nisi anno 152. quo tempore Telephorus Pontificiam Sedem tenebat. Quod si argueret quispiam Amanuenssem, & loco Gallicani Gallum inscribendum fore arbitraretur, habebit quidem Consulatum Saturnini, & Galli; verum cum hic consulatus inciderit in annum 200. nondum Zephirini tempora attinget. Hinc facile apparet, quam recte hæc epistola ab eruditissimis viris jamdiu rejecta fuerit. Et quidem id eo facilius unusquisque probabit, quo clarius agnoscat consuetas Mercatoris formulas in eadem epistola usurpatas, item sententias complures ex recentioribus excerptas, videlicet ex Concilio 3. Carthaginensi, ex Leone, Prospero, Vigilio, Gregorio, Codice Theodosiano junctis Aniani interpretationibus, & Sixto Pythagoreo, quarum nonnullas in expendendis Gratiani Canonibus recensabo.

Can. 8. dist. 38. Exorditur Pseudo-Zephirinus, utens verbis Hilari Papæ epistola 3. quibus fideles hortatur, ut divinis mandatis inhæreant, statimque subdit: "Sicut stellæ cœli non extinguitur nox: sic mentes fidelium firmamento inhærentes Sanctæ Scripturæ, non obscurat mundana iniquitas". Retulit hæc Gratianus in Can. 8. dist. 38. quæ tamen melius laudata fuissent ex Prospero, qui in sentent. 120. apud Augustinum in Psalmum 93. ad finem hæc habet: "Sicut stellæ cœli non extinguitur nox, sic mentes fidelium firmamento adhærentes Sanctæ Scripturæ non obscurat mundana iniquitas".

Can. 5. cau. 2. qu. 1. Hinc prosequitur auctor epistolæ his verbis: "Patriarchæ vero, vel Primates accusatum discutientes Episcopum, non ante sententiam proferant finitivam, quam Apostolica fulti auctoritate, aut reum seipsum confiteatur, aut per innocentes, & regulariter examinatos convincatur testes. Qui minori non sint numero, quam illi discipuli fuerunt, quos Dominus ad adjumentum Apostolorum eligi præcepit, idest septuagintaduo". Non-

nulla ex his retulit Gratianus in Can. 5. cau. 2. qu. 1. ex epistola Felicis ad Paternum, quæ ideo hoc loco integra describere volui, ut liquidius inde constaret, quam dissonæ sint Mercatoris sententiæ in epistola congestæ: ut enim omittam, nomen Patriarcharum, & Primatum gravissimam suspicionis falsi conjecturam præbere, dixerim hæc deprompta esse ex Aniani interpretatione in l. r. tit. 40. lib. 9. Codicis Theodosiani, ibi: „Iudex criminofum discutiens non ante sententiam proferat capitalem, quam aut reum confiteatur, aut convictus vel per innocentes testes, vel per consocios criminis sui, aut homicidium, aut adulterium, aut maleficiū commississe manifestius convictur“. Quod vero subditur de testium numero, ut totidem esse debeant, quot fuere Christi discipuli, videlicet duo super septuaginta, ridiculum omnino est, & non nisi Mercatore dignum; quid enim commune est testibus ad iudicium discussionis causa vocatis cum discipulis Christi? Porro si tot testes expectandi sunt, donec quispiam reus gravissimorum etiam scelerum damnetur, vix erit, qui admitti cujuscumque poenam luet, cum maximo Reipublicæ detrimento.

„Detractores quoque, qui divina auctoritate eradicandi sunt, & auctores inimicorum, ab Episcopali submoveremus accusatione, vel testimonio; nec summorum quispiam minorum accusationibus impetatur, aut dispereat“. Sic prosequitur Mercator, quæ verba Gratianus sejuncta retulit in Can. 11. cau. 2. qu. 7. & Can. 10. cau. 3. qu. 4. Nemo heic non agnoscit consuetas ejusdem Mercatoris sententias, quas ad nauseam usque in omnibus a se confectis epistolis repetere non erubuit.

Sequamur Isidorum ita scribentem: „Neque in re dubia certa judicetur sententia; nec ullum iudicium, nisi ordinabiliter habitum teneatur. Absens vero nemo judicetur, quia & divinæ, & humanæ hoc prohibent leges“. Priora hæc vero ex Gregorio Magno deprompta videntur, qui in epist. 30. lib. 8. hæc ait: *Grave est satis, & indecens, ut in re dubia certa dicatur sententia.* Posteriora vero laudat Gratianus in Can. 13. cau. 3. quæst. 9. ubi cum humanæ leges memorantur, quibus prohibitum est, ne absentes iudicentur, indicat auctor epistolæ sibi jam

notas extitisse leges 4. 5. 7. & 10. Cod. quomodo, & quando iudex, quæ sane Zephirino agnita esse nequiverunt.

Can. 1. Jungendi simul sunt Canon 1. cau. 3.
 cau. 3. qu. 8. & Can. 2. cau. 5. qu. 4. ut in-
 4. 8. & tegra habeatur Pseudo Zephirini senten-
 Can. 2. tia. Etenim post verba superius memo-
 cau. 5. rata statim ita prosequitur auctor epi-
 qu. 4. stolæ. "Accusatores autem eorum omni
 „ careant suspitione, quia columnas
 „ suas Dominus firmiter stare voluit,
 „ non a quibuslibet agitari: nullum
 „ namque eorum sententia a non suo
 „ iudice dicta constringat, quia & le-
 „ ges sæculi idipsum fieri præcipiunt
 „ (hic Gratianus addidit ut Cod. lib. 7.
 „ tit. de sentent. & interlocutionibus
 „ omnium iudicum lege penult. *cujus*
 „ sane verba nescio qua ratione laudare
 „ poteris Zephirinus). Duodecim enim
 „ iudices quilibet Episcopus accusatus,
 „ si necesse fuerit, eligat, a quibus
 „ ejus causa iuste iudicetur; nec prius
 „ audiatur, aut excommunicetur, vel
 „ iudicetur; quam ipsi per se eligantur,
 „ & regulariter vocato ad suorum pri-
 „ mo conventum Episcoporum, per eos
 „ ejus causa iuste audiatur, & rationa-
 „ biliter discernatur. Finis vero ejus
 „ causæ ad Sedem Apostolicam defera-
 „ tur, ut ibidem terminetur. Nec ante
 „ finiatur, sicut ab Apostolis, vel suc-
 „ cessoribus eorum olim statutum est,
 „ quæ ejus auctoritate fulciatur". Quæ
 postremo loco addita sunt apud Gratia-
 num in dicto Canone 1. eadem sunt,
 quæ jam superius retuli ad Canon. 13.
 cau. 3. qu. 9. Nemo non videt ea, quæ
 hoc in loco de duodecim iudicibus sunt
 constituta, excerpta fuisse ex Concilio
 Carthaginensi, quod secundum dicitur,
 & anni 390. cap. 10. & Carthaginensi
 3. anni 397. & cap. 7. conclusionem
 vero in ea sententia sitam esse, quæ Isi-
 doro Mercatori familiaris fuit, & ab
 ipso Apostolis auctoribus semper ad-
 scripta.

Can. 8. Nondum ab iudiciis Ecclesiasticis, eo-
 cau. 3. rundemque forma, ignota ceteroqui Ze-
 qu. 6. phirini temporibus, recedit Mercator,
 sed ait: "Ad eam quoque (*id est ad*
 „ Sedem Apostolicam) ab omnibus, ma-
 „ xime tamen ab oppressis, appellan-
 „ dum est, & concurrendum quasi ad
 „ matrem, ut ejus uberibus nutriantur,
 „ auctoritate defendantur, & a suis op-
 „ pressionibus releventur, quia non po-
 „ test, nec debet mater oblivisci filium
 „ suum". Legimus hæc eadem in Can.

8. cau. 2. q. 6. quæ familiares sunt Isi-
 dori phrasæ. Ceterum hæc ipsa conve-
 nire nullatenus possunt temporibus Ze-
 phirini, quo Pontificatum tenente pri-
 stinas vexationes rursus excitavit Eth-
 nici adversus Ecclesiam sub imperio Se-
 veri; vexationis autem dirissimæ tempo-
 re frustra Zephirinus clamasset, ad Se-
 dis Apostolicæ auctoritatem defensionis
 causa confugiendum esse.

Sed hæc minime observabat incautus *Can. 2.*
 Isidorus, qui & in sequentibus docet *dist. 16.*
 plura privilegia jam tum Romanæ Sedi
 competiisse, eademque ex Apostolicis
 ipsis institutionibus firmata, immo in
 ipsis Apostolorum Canonibus inserta,
 ita subdens: *Septuaginta enim Apostoli*
sententias præfixerunt cum aliis quam-
plurimis Episcopis, & servandas consue-
runt. Hic est Canon 2. dist. 16. apud
 Gratianum. Ubi tamen legit Gratianus
sexaginta, quemadmodum & Ivo lege-
 bat; nonnulli etiam legunt: *quingagin-*
ta. Cum vero hic ad Canones, qui A-
 postolici dicuntur, spectetur, abunde
 patet, non ab alio potuisse hanc episto-
 lam fingi, quam ab eo, qui in Occi-
 dente vixit post Dionysium Exiguum;
 Dionysius enim primus fuit, qui Cano-
 nes Apostolicos latinis palam faceret;
 item non ab alio potuisse hanc episto-
 lam fingi, quam ab eo, qui Canones
 eosdem tamquam vere Apostolicos rece-
 perit, qualis esse potuit figmentorum
 omnium probator Isidorus Mercator.
 Ceterum etiam si de Canonum Apostoli-
 corum auctoritate non esset ambigen-
 dum, adhuc esset, in quo Mercatorem
 redargueremus, cum ipse appellationes
 Episcoporum probatas in Canonibus A-
 postolicis dixerit, quando tamen in eis-
 dem Canonibus ne vestigium quidem ad-
 pareat illius disciplinæ.

De Epistola 2.

Posterioris epistolæ inscriptio hæc est
Charissimis fratribus per Ægyptum Domi-
no militantibus Zephirinus Romana urbis
Archiepiscopus. Ex ipso Archiepiscopi
 nomine eruditi jam notam colligunt fal-
 sitatis. Sed & gravior nota est in epi-
 stolæ data; eadem enim est cum ea,
 quæ adjecta fuit epistolæ priori, ibi:
Data 7. Idus Novembris Saturnino, &
Gallicano viris clariss. Coss. Addere his
 possumus, auctorem epistolæ usum fuisse
 de more suo recentiorum Scriptorum
 sententiis, istasque indigesta methodo

composuisse, depromtas ex Leone, Profpero, Concilio 3. Romano sub Symmacho, Gregorio Magno, aliisque. Item mentio Apocrisiariorum, quorum mentio longe recentior est temporibus Zephirini, apocrypham epistolam esse significat. Demum gravissimum exhibetur ejusdem rei argumentum in iis, quæ ex hac ipsa epistola refert Gratianus in Can. 6. cau. 2. qu. 2. dummodo integra sententia describatur ibi: "Nunciatum est enim

Can. 6. Sedi Apostolicæ per Apocrisarios ve-
 cau. 2. ,, stros quosdam fratrum nostrorum, E-
 qu. 2. ,, piscoporum videlicet, ab Ecclesiis, &
 ,, Sedibus propriis pelli, suæque eis au-
 ,, ferri suppellectilia, & sic nudos, &
 ,, expoliatos ad judicia vocari, quod
 ,, omni ratione caret, cum constituta
 ,, Apostolorum, eorumque successorum,
 ,, & præcepta imperatorum, ac consti-
 ,, tutiones legum idipsum prohibeant,
 ,, & Apostolicæ Sedis auctoritas idipsum
 ,, fieri vetet. Præceptum est ergo in
 ,, antiquis statutis, Episcopos ejectos,
 ,, atque suis rebus expoliatos Ecclesias
 ,, proprias recipere, & primo sua om-
 ,, nia eis reddi, & tum demum, si
 ,, quis eos juste accusare voluerit, æ-
 ,, quo periculo facere, iudices esse de-
 ,, cernentes, Episcopos recta sapientes,
 ,, & in Ecclesia convenientes, ubi tes-
 ,, tes essent singulorum, qui oppressi
 ,, videbantur. Nec prius eos responde-
 ,, re debere, quam omnia sua eis, &
 ,, Ecclesiis eorum legibus integerrime
 ,, restituantur". Quis sane crediderit
 temporibus Zephirini, quibus Imperatores fere omnes, inter ceteros Severus ejusdem Zephirini ætate, adversus Ecclesiam legibus latis, gladioque pugnaverant acerrime, posse effingi *præcepta Imperatorum*, quæ laudat Isidorus Mercator, quibus nemo ex accusatis Episcopis ante sententiam suis rebus spoliatur, aut deturbetur? Qui deplorabilem

Ecclesiæ conditionem sub Zephirino agnoscere voluerit, ab Imperatoribus potius exagitatæ, adeat Eusebium lib. 6. hist. Eccles. cap. 1. Similia quidem legimus, receptaque scimus posteriore ætate, quemadmodum in Concilio 3. Romano sub Symmacho, in collectione Hadriani 1. anni 726. cap. 13. in lib. 6. Capitularium Francorum cap. 381. & ex lib. 7. historiæ tripartitæ cap. 12. in cap. 3. additionis 4. Capitularium.

Præter hunc alius est Gratiani Canon in dist. 75. num. 3. ex hac epistola depromtus prope finem. Et quidem *Can. 3. dist. 75.* verba Gratiani cum verbis epistolæ consonant, videturque Pseudo-Zephirinus imitari ibidem voluisse statuta Concilii Chalcedonensis Can. 6. & Concilii Laodicensi Can. 12.

De Can. 6. cau. 2. qu. 1.

Ad Canonem 6. cau. 2. qu. 1. ita notavit Gratianus. *Ita decrevit Zephirinus: Papa; item Augustinus.* Nemo autem exinde colligat, quæ sequuntur, ad Zephirinum quoquo modo pertinere; etenim, ut liquet, sententiam continent alicujus Doctoris, qui divinas Scripturas interpretetur, non Pontificis Maximi aliquid sancientis. Immo ipsamet Augustini adjectio a Gratiano facta indicat, Gratianum ipsum Augustino potius, non Zephirino sequentia tribuisse. Prior autem illa inscriptio: *Ita decrevit Zephirinus*, pertinet ad Canonem præcedentem, quem Gratianus laudaverat nomine Felicis Papæ, videlicet, ut indicaret Collector, eadem etiam haberi apud Zephirinum. Revera eadem apud Zephirinum haberi superius demonstravi ad epistolam priorem, ad quam etiam exactum ideo volui Canonem 5. cau. 2. qu. 1.

CAPUT XIV.

De Callisto.

Ad duas Callisti epistolas apud Gratianum pertinentes sequentes Canones.

- | | | |
|----------------------------------|---|--|
| Ex epist. 1.
Apocryphi omnes. | { | Can. 1. dist. 12. consonat cum Leonis Magni, & Vigili sententiis. |
| | | Can. 1. dist. 76. non congruit Callisti temporibus. |
| | | Can. 89. cau. 11. qu. 3. referendus ad Concilium Romanum sub Symmacho, & ad sententias Prosperi. |
| Ex epist. 2. | { | Can. 14. dist. 50. veterum disciplina contrarius. |
| | | Can. 18. cau. 2. qu. 7. consonat canonibus Conciliorum Carthagenensium. |
| | | Can. 1. cau. 2. qu. 8. ex integris epistola exemplaribus emendandus. |
| | | Can. 4. cau. 3. qu. 4. jungendus cum can. 3. cau. 35. qu. 2. |
| | | Can. 5. cau. 3. qu. 4. jungendus cum can. 22. cau. 11. qu. 1. & 9. cau. 23. qu. 3. |
| | | Can. 1. cau. 3. qu. 5. } simul jungendi, & ex integris epistola exemplaribus emendandi. |
| | | Can. 12. cau. 3. qu. 5. } |
| | | Can. 3. cau. 3. qu. 9. idem est cum can. 1. cau. 2. qu. 8. |
| | | Can. 15. cau. 3. qu. 9. omnino consonat cum exemplaribus epistola. |
| | | Cau. 39. cau. 7. qu. 1. non congruit Callisto Pape. |
| | | Can. 1. cau. 9. qu. 2. non convenit aetati Callisti. |
| | | Can. 3. cau. 9. qu. 2. jungendus cum can. 1. cau. 9. qu. 2. |
| | | Can. 7. cau. 9. qu. 3. congruit cum recentiorum Conciliorum canonibus. |
| | | Can. 22. cau. 11. qu. 1. ex integris epistola exemplaribus emendandus. |
| | | Can. 17. cau. 11. qu. 3. ex integris epistola exemplaribus emendandus. |
| | | Can. 9. cau. 23. qu. 3. referendus ad can. 22. cau. 11. qu. 1. |
| | | Can. 2. cau. 35. qu. 2. non congruit Callisti temporibus. |

POST mortem Zephirini successit in Pontificatu Callistus, illumque tenuit ab anno 219. usque ad annum 224. vel, ut aliis placet, ab anno 221. usque ad annum 226. *Selesti viri* (ait Antonius Augustinus in lib. 2. de emendatione Gratiani dialogo 4.) qui Roma operam navarunt in Gratiano emendando Callisti 1. epistolas rejecerunt. Revera nihil est in iis, quod tanto Pontifici dignum haberi possit. Duæ epistolæ sunt, & quidem ambæ a Mercatore confictæ.

De Epistola 1.

Callistus Archiepiscopus Ecclesie Catholicae urbis Roma Benedicto Fratri, & Coepiscopo salutem in Domino. Hæc est inscriptio epistolæ 1. Callisto tributæ, quæ data fertur 11. Kal. Decembris Antonino, & Alexandro viris clariss. Coss. & quidem consularis hæc nota in Callisti tempora incidit, videlicet in annum 224. Id tamen minime sufficit, ut eam tanquam germanam illius Pontificis epistolam agnoscamus; etenim præter Archiepiscopi nomen, quod in inscriptione occurrit, contra quam ferant Callisti tempora, plura alia supersunt argu-

gumenta, ex quibus eadem epistola rejiciatur. Apparent ibidem consueta Isidori Mercatoris indicia, qualia sunt præcipuus sermo institutus de accusationibus Episcoporum, usurpata verba recentiorum Patrum, Concilii Romani 5. & 6. sub Symmacho, Isidori Hispaniensis, Gelasii, Leonis Magni, & Ambrosii, quibus addere possumus Anianum legum Theodosianarum interpretem.

Can. 1. dist. 76. Quæ Gratianus refert ex hac epistola in Can. 1. dist. 76. habenturque in ejusdem epistolæ exordio, viris eruditis dicuntur non congruere ætati Callisti: Hinc VVan-elsen in brevi commentario ad partem 1. Gratiani ad hunc Canonem ait: *Scitur hanc epistolam Callisto Papa attribui, immo quod in ea mentio fiat jejunii per quatuor tempora, falsitatem ejus evincit, quia sat expeditum est, ætate hujus Pontificis hac quatuor temporum jejunia nondum fuisse determinata.* Sane Tertullianus, qui in lib. de jejunio cap. 14. varia juniorum tempora recensuit, de hoc quatuor temporum jejunio ne verbum quidem fecit, neque alia Ecclesiastica jejunia agnovit, quam quartam, & sextam feriam, & Sabbatum Paschale, quod ipsum consonat Clementi Alexandrino lib. 7. Stromatum, Hieronymo lib. 2. in epist. ad Galatas cap. 4. Primus Leo Magnus de quatuor temporum jejunio loquutus esse videtur in serm. 8. de jejunio decimi mensis ibi: "Hujus observantiæ utilitas, dilectissimi, in Ecclesiasticis præcipue est constituta jejuniis, quæ ex doctrina S. Spiritus ita per totius anni circulum distributa sunt, ut lex abstinentiæ omnibus sit adscripta temporibus. Siquidem jejunium vernum in quadragesima, æstivum in Pentecoste, autumnale in mense septimo, hyemale autem in hoc, qui est decimus, celebramus".

Can. 1. dist. 11. Post nonnulla, quibus Callistus hortatur omnes, ut in prædicta juniorum celebratione universi convenient, ita subditur: *Non decet a capite membra discedere, sed juxta Sacra Scriptura testimonium omnia membra caput sequantur* &c. quæ habentur in Can. 1. dist. 12. quæque ex parte deprompta videntur ex Leone Magno epist. 53. & 84. cap. 11. in veteri editione. Plane testimonium Sacra Scriptura, ad quod in hac re se se refert Isidorus, nullibi adparet, potius autem laudandum fuisset Vigilii fragmentum, & depromendum ex ejus

epist. 2. ibi: *Quod in capite præcessit, in membris sequi necesse est.*

Absoluta oratione de jejunio, non *Can. 89. Can. 11. qu. 3.* obliviscitur Mercator morem suum, ut plura de Episcoporum accusationibus non admittendis tradat. Hinc pluribus congestis hinc illinc sententiis persequitur eos, qui Patres suos ac Doctores (quo nomine Episcopos designare solet) oderunt, eaque occasione eos arguit, qui inquis suis definitionibus adparent, ac subdit: "Nulli Imperatori, vel cuiuspiam pietatem custodienti licet aliquid contra mandata divina præsumere. Injustum ergo judicium, & definitio injusta regio metu, aut jussu, aut cujuscumque Episcopi, aut potentis a iudicibus ordinata, vel acta non valeat. Homini religioso parum esse debet, inimicitias aliorum non exercere, vel non augere male loquendo, nisi etiam eas extinguere bene loquendo studuerit. Melior est in malis factis humilis confessio, quam in bonis superba gloriatio". Hæc verba sunt Canonis 89. cau. 11. qu. 3. in quibus nemo potest agnoscere Callistum, qui eam de Imperatore Christiano insequente mentionem facere non poterat, nec inter Episcopos eos, qui potentiores sunt, & metum incutere valent, recensere. Video tamen, undenam hæc deprompta fuerint. Scilicet ex Concilio 6. Romano sub Symmacho, ubi hæc leguntur: "Non licet ergo Imperatori, vel cuiquam pietatem custodienti aliquid contra mandata divina præsumere", & post pauca: "Injustum enim judicium, & definitio injusta regio metu, vel jussu a iudicibus ordinata non valet". Huc etiam referenda sunt, quæ habet Prosper sentent. 179. apud Augustinum lib. 9. confessionum cap. 9. ibi: "Homini benigno parum esse debet inimicitias aliorum non excitare, vel augere male loquendo, nisi etiam eas extinguere bene loquendo studeat". Denum alia sententia Prosperi huc erit advocanda, qualis habetur apud Augustinum in Psalm. 93. ibi: *Melior est in malis factis humilis confessio, quam in bonis superba gloriatio.* Sunt hæc recentiorum Patrum fragmenta, quæ Isidorus de more suo vetustissimis Pontificibus inordinare composita adtribuit.

De Epistola 2.

Multo plures habemus Gratiani Canones ad epistolam 2. Callisti referendos, cui hic titulus inest: *Dilectissimis fratribus per Gallias constitutis universis Episcopis Callistus*; idemque subiicitur consulatus Alexandri, & Antonini, qui in epistola præcedente, ea propterea incideret in annum 224. Sed Mercatoris stilus, qui idem, atque in ceteris, in hac epistola adparet, versio Sacræ Scripturæ Hieronymiana, qua usus est auctor, usurpata recentiorum Patrum fragmenta, Concilii Antiocheni & Carthaginensis⁴. Ambrosii, Augustini, Gregorii, quibus adjiciam Anianum legum Theodosianarum interpretem, præter consuetas inanes Mercatoris formulas Patrum optimis sententiis intermixtas, minime sinunt, ut vir eruditus Callisto epistolam tribuat, quin potius rejicienda videbitur cum ceteris, quæ apud Mereatorem emerferunt. Non moror initio diutius in expendendis hujusmodi argumentis, quod ex Canonibus Gratianicis infra subjiciendis, atque ad integram epistolam exigendis facile constabunt.

Can. 22. Exorditur Callistus verbis utens Sim-
cau. 11. plicii Papæ epist. 1., hortatus Episcopos omnes, ut Pontificis Romani *sulsi auctoritate nociva compescerant, illicita prohiberent*. Num hæc Callisto conveniant in mediis vexationibus Ethnicorum fluctuanti, facile unusquisque arbitrabitur. Atque illico ad accusationes Episcoporum reprobandas accedit Mercator ibi: „Conspirationum vero crimina vestris in partibus vigere audimus, & plebes contra Episcopos suos conspirare nobis manifestatum est. Cujus criminis astutia non solum inter Christianos abominabilis est; sed etiam inter Ethnicos, & ab exteris legibus prohibita. Et idcirco hujus criminis reos non solum Ecclesiasticæ, sed etiam sæculi damnant leges, & non solum conspirantes, sed etiam consentientes eis. Antecessores vero nostri cum plurima turba Episcoporum, quicumque eorum in Sacerdotali honore sunt positi, aut existunt Clerici, honore, quo utuntur, cadere præceperunt, ceteros vero communione privari, & ab Ecclesia extorres fieri jusserunt, omnesque simul utriusque ordinis viros infames esse

„ censuerunt, & non solum facientes, „ sed & eis consentientes. “ Est hic Can. 22. cau. 11. qu. 1., cujus verba ideo describere integra malui, quod nonnulla sint apud Gratianum emendanda. In hoc autem nemo non videt phrasas, & sententiam deceptoris Isidori, qui nullam omittit epistolam, in qua hæc ipsa non repetat, fingitque accusationes Episcoporum jamdiu ab Apostolica ætate fuisse lata lege improbatas, & quidem in Conciliis Ecclesiæ generalibus, aut quasi, quemadmodum indicare videntur verba illa: *Antecessores nostri cum plurima turba Episcoporum*; fingit præterea infamiae poenam infligi a Pontifice tertii Ecclesiæ sæculi, quo nimirum tempore infame vulgo erat esse christianum.

Velut appendix præcedentis descriptionis sententiæ est Can. 9. cau. 23. qu. 3., hujus enim verba immediate supponuntur præcedentibus, hoc modo: *Justum est enim &c.*, quasi accusatores Episcoporum divina mandata contemnant, & inobedientes existant jussionibus veterum Patrum, ac propterea sint severius corrigendi. Notandum vero posteriora hujus Canonis verba pertinere ad Gregorium Magnum, qui in lib. 12. epist. 11. ita scribit: *Nam si (quod abest) Ecclesiasticam sollicitudinem, vigoremque negligimus, perdis desidia disciplinam, & animabus fidelium profecto nocebitur.*

Post verba ejusdem Can. 9. statim hæc sequuntur: *Hi vero in nullius accusationem sunt recipiendi, nec eorum, vel anathematizatorum vox ullum nocere, vel accusare potest.* Hæc habentur nonnullis a Gratiano immutatis in Can. 3. cau. 3. qu. 4.

Sic reprobandarum accusationum finem fecit Pseudo Callistus. Quoniam autem accusatores Episcoporum excommunicatione plectendos asseruit, hinc occasionem arripuit nonnulla de excommunicatis statuendi. Verba huc pertinentia legimus in Can. 17. cau. 17. qu. 3., ubi Gratianus scripsit: *Excommunicatos quoscunque*, cum tamen in epistola legatur: *Excommunicatos quoque*. Ubi vero definitur, eos excommunicationi subiacere, qui excommunicatio communicare ausi fuerint, & quidem juxta Apostolorum institutionem, ad aliud referri nequit, nisi ad Can. 11. ex Apostolicis, quem ita expressit Dionysius Baiguus: *Siquis cum excommunicato salu-*

Can. 9.
cau. 23.
qu. 3.

Can. 3.
cau. 3.
qu. 4.

Can. 17.
cau. 17.
qu. 3.

tem in domo simul oraverit, iste communione privetur. Qui igitur ita scripsit, ea vivebat ætate, qua noti erant Canones Apostolorum, nec ullo modo Callistus Papa ita definire valebat.

Can. 1. Progreditur Isidorus. „ Nemo quo-
3. & 7. „ que alterius terminos usurpet, nec
cau. 9. „ alterius parochianum judicare, aut
qu. 2. „ excommunicare præsumat; quia talis
„ judicatio, vel ordinatio, aut excom-
„ municatio, vel damnatio nec rata
„ erit, nec vires ullas habebit, quo-
„ niam nullus alterius judicis, nisi sui,
„ sententia tenebitur, aut damnabitur.
„ Unde & Dominus loquitur dicens:
„ ne transgrediaris terminos antiquos,
„ quos posuerunt Patres tui. Nullus
„ autem Primas, vel Metropolitanus,
„ Diocesani Ecclesiam, vel Parochiam,
„ aut aliquem de ejus Parochia præsu-
„ mat excommunicare, vel judicare,
„ vel aliquid agere absque ejus consi-
„ lio, vel judicio, sed hoc observet,
„ quod ab Apostolis, ac Patribus, &
„ Prædecessoribus nostris est statutum,
„ & a nobis confirmatum, idest: Si-
„ quis Metropolitanus Episcopus, nisi
„ quod ad suam solummodo propriam
„ pertinet parochiam, sine consilio, ac
„ voluntate omnium comprovincialium
„ Episcoporum extra aliquid agere ten-
„ taverit; gradus sui periculo subja-
„ bit, & quod egerit irritum habeat-
„ ur, & vacuum. Sed quidquid de
„ provincialium Coepiscoporum causis,
„ eorumque Ecclesiarum, & Cle-
„ ricorum, atque sæcularium necessi-
„ tatibus agere, aut disponere necesse
„ fuerit, hoc cum omnium consensu
„ comprovincialium agitur Pontificum,
„ nec aliquo dominationis fastu, sed
„ humillima, & concordii administra-
„ tione, sicut Dominus ait, non veni
„ ministrari, sed ministrare; & alibi:
„ qui major est vestrum, erit minister
„ vester: & reliqua. Similiter & ipsi
„ comprovinciales Episcopi cuncta cum
„ ejus consilio, nisi quantum ad pro-
„ prias pertinet parochias, agant juxta
„ Sanctorum constituta Patrum, qui
„ quamvis aliquo temporum intervallo
„ nos antecesserint, ab uno tamen, eo-
„ demque puritatis fonte veritatis, &
„ fidei lumen hausierunt, & eodem il-
„ lustratore, & direttore spiritu Ec-
„ clesiæ Dei stabilimentum, & omnium
„ Christianorum communem quæsierunt
„ utilitatem, ut uno animo, uno ore
„ concorditer sancta glorificetur Trini-

tas in sæcula. Nullus Primas, nul-
lus Metropolitanus, nullusque reli-
quorum Episcoporum alterius adeat
civitatem, aut ad possessionem acce-
dat, quæ ad eum non pertinet, &
alterius Episcopi est Parochiæ super
cujusquam dispositione, nisi vocatus
ab eo, cujus juris esse dignoscitur;
aut quidquam ibi disponat, vel ordi-
net, aut judicet, si sui gradus hono-
re potiri voluerit. Sin aliter præsum-
ferit, damnabitur; & non solum il-
le, sed cooperatores, eique consen-
tientes, quia sicut ordinatio, ita eis
& judicatio, & aliarum rerum dis-
positio prohibetur. Nam qui ordina-
re non poterit, qualiter judicabit?
Nullatenus procul dubio judicabit,
aut judicare poterit. Descripsit
hæc Gratianus in Can. 1. 3. & 7. cau.
9. qu. 2., quæ nemo dixerit Callisto
convenire posse, cujus ætate an Prima-
tum, ac Metropolitanorum officia di-
stributa ita fuerint, quemadmodum di-
citur, nullius est adeo aperte definire,
quam Mercatoris. Mercatoris, inquam,
qui huc adtulit, quod legerat apud
Anianum interpretem ad leg. 2. tit. 16.
lib. 4. cod. Theodosiani ibi: *Nullius al-*
terius judicis, nisi sui sententia tenebi-
tur, qui etiam non dubitavit adferre,
& Callisto tribuere sententias recentio-
rum Conciliorum, Concilii Antiocheni
Can. 13., & 22.; Concilii Constantino-
politani Can. 2., Concilii Sardicensis
Can. 3., & Can. 36. ex iis, qui vulgo
Apostolici dicuntur, quibus omnibus
cohibita est Episcoporum quorundam
voluntas improba, qui de civitate in
civitatem migrare, aut alienas posses-
siones invadere conabantur.

Sed audiamus rationes a Mercatore Can. 3.
subiectas, quibus demonstret neminem cau. 7.
ex Episcopis deferere posse Ecclesiam qu. 1.
suam, & ad aliam migrare: statim sub-
dit ille: „ Quoniam sicut alterius uxor
„ nec adulterari ab aliquo, vel judica-
„ ri, aut disponi, nisi a proprio viro,
„ eo vivente permittitur, sic nec uxor
„ Episcopi, quæ ejus Ecclesia, vel Pa-
„ rochia indubitanter intelligitur, eo
„ vivente absque ejus judicio, & vo-
„ luntate alteri judicari, vel disponi,
„ aut ejus concubitu frui, idest ordina-
„ tione, ullatenus conceditur. Cete-
ra non recensco, utpote quæ fufius de-
scribuntur apud Gratianum in Can. 39.
cau. 7. qu. 1., ubi observandæ sunt Ro-
manorum Correctorum notæ, animad-
ver-

vertentium postrema verba in integris
epistolæ exemplaribus desiderari. Quis
autem intereea non horreat hæc por-
tenta verborum, & vix insigni dece-
ptore digna, qualis erat Mercator?
Apæge a viro frugi inconcinnas hujus-
modi phrasas, quibus dicatur, uxorem
a solo marito posse *adulterari*, ac *dis-*
poni, & nemini præter Episcopum con-
cessum esse *Ecclesiæ concubitu frui*. Præ-
terea minus apta videtur interpretatio
assingi verbis illis epist. Pauli ad Co-
rinth. *Alligata est uxor legi, quamdiu*
vir ejus vivit &c. Ut de Ecclesiâ in-
telligantur, quæ viventi Episcopo sem-
per subdatur, nec interea ab alio regi,
administrative possit. Demum quod sub-
jicitur de translationibus Episcoporum,
ætati Callisti minime congruit, eo vel
magis, si de iis sermo sit, quæ Sedis
Apostolicæ demum auctoritate cele-
brentur.

Can. 2. A conjugio Episcopali, & mystico,
cau. 35. de quo ineptis turpibusque formulis lo-
q. 2. cutus erat Mercator, occasione arrepta
Can. 4. (incongrua sane methodus, & Callisto
cau. 3. indigna) de matrimoniis sermonem in-
q. 4. stituit, quæ non vult posse consistere
inter eos, qui consanguinei appellan-
tur. Describam integra epistolæ verba,
ad quæ exigendi erunt Can. 2. cau. 35.
qu. 2. & 4. cau. 3. qu. 4. „ Conjun-
„ diones autem consanguineorum fieri
„ prohibentur, quando hæc & divinæ,
„ & sæculi prohibent leges. Leges er-
„ go divinæ hoc agentes, & eos, qui
„ ex his prodeunt, non solum ejiciunt,
„ sed & maledictos appellant. Leges
„ ergo sæculi infames tales vocant, &
„ ab hæreditate repellunt. Nos vero
„ sequentes Patres nostros, & eorum
„ vestigiis inhærentes, infamia eos no-
„ tamus, & infames esse censemus,
„ quia infamiæ maculis sunt adpersi.
„ Nec eos viros, nec accusationes eo-
„ rum, quos leges sæculi rejiciunt,
„ suscipere debemus. (Quis enim du-
„ bitat leges humanas, *verba hæc in*
„ *parenthesi posita in aliquibus codici-*
„ *bz desiderantur*, rationi, & honesta-
„ ti non repugnantes esse amplecten-
„ das, præsertim ubi vel publicæ con-
„ sultant utilitati, vel Ecclesiasticæ di-
„ gnitatis auctoritatem defendunt, ac
„ pro adminiculo tuentur?) Eos au-
„ tem consanguineos dicimus, quos Di-
„ vine, & Imperatorum ac Romano-
„ rum, atque Græcorum leges consan-
„ guineos appellant, & in hæreditatem

Tom. II.

„ suscipiunt, nec repellere possunt. Ta-
„ lium enim conjunctiones nec legiti-
„ mæ sunt, nec manere possunt, sed
„ sunt repellendæ, & siquæ ausu te-
„ merario tentatæ sint, auctoritate A-
„ postolica rescindendæ veniunt. Quis-
„ quis ergo non est legitime conjun-
„ ctus, vel absque dotali titulo, ac be-
„ nedictione Sacerdotis constat copula-
„ tus, Sacerdotes vel legitime conjun-
„ ctos criminari, vel in eos testificari
„ minime potest, quoniam omnis ince-
„ sti macula pollutus infamis est, &
„ accusare supradictos non permittitur.
„ Non solum ergo hi rejiciendi sunt,
„ & infames efficiuntur, sed etiam o-
„ mnes eis consentientes. Similiter de
„ raptoribus, vel eis, qui seniores im-
„ petunt, fieri censemus. Hos ergo sæ-
„ culi leges interficiunt, sed nos mise-
„ ricordia præeunte sub infamiæ nota
„ ad pœnitentiam recipimus. “ Nullo
modo video, qua ratione hæc Callisto
convenire valeant, siue quod nonnulla
falsa sint, & a veritate illorum tempo-
rum aliena, siue quod ita digesta sint,
ut Pontifici maximo convenire nequeant.
Quid enim ineptius dici potest hac lo-
quendi formula: *Infamia vos notamus,*
& infames esse censemus, quia infamia
maculis sunt adpersi? Deinde infamiæ
nota tunc non a Summis Pontificibus
inurebatur, sed a publicis magistrati-
bus, penes quos infame erat esse Chri-
stianum. Præterea vellem a Mercatore,
mihî demonstrarentur leges illæ Roma-
næ, quæ Callisti tempore *Ecclesiastica*
dignitatis auctoritatem deferdebant, ac
pro adminiculo ruabantur, quemadmo-
dum ipse refert. Vellem iterum a Mer-
catore cognoscere, qua de causa im-
probatas asserit nuptias sine dotali ti-
tulo celebratas, quando veteris Roma-
ni juris principia in contrarium cla-
mant, principia inquam, quibus jus
Ecclesiasticum minime restitit unquam,
cum constet etiam num sine dotalibus
tabulis conjugia posse consistere. Num
vero Sacerdotalis benedictio necessaria
prorsus esset Callisti tempore, lidoro
demonstrandum relinquo; neque enim
arbitror cuiquam in mentem venire pos-
se incesti nomine donata tunc fuisse illa
conjugia, quæ sine benedictione Sacer-
dotum contracta fuissent. His accedit
divisio Imperii Romanorum, & Græ-
corum, quam memorat Mercator in il-
lis verbis: *Imperatorum ac Romanorum,*
atque Græcorum; quæve sane Callisto

M

nota

nota esse non potuit initio sæculi tertii.

Can. 18.
cau. 2.
qu. 7. &
Can. 1.
cau. 2.
qu. 7.

Sed continere nequit Mercator, quin
rursus ad accusationum materiem pro-
grediatur, sive ut improbet accusatio-
nes adversus Episcopos factas, sive ut
nonnullos graviorum criminum reos ab
Episcopis accusandis excludat. Hinc
post pauca subdit: „ Quærendum est
„ ergo in iudicio, cujus sit conversa-
„ tionis, & fidei (*is est Can. 13. cau.*
„ *2. qu. 7.*) is, qui accusat, & is qui
„ accusatur; quoniam hi, qui non sunt
„ rectæ conversationis, ac fidei, &
„ quorum vita est accusabilis non per-
„ mittuntur majores natu accusare, nec
„ quorum fides, vita, & libertas ne-
„ scitur. Neque viles personæ in eo-
„ rum recipiantur accusationem. Ri-
„ mandæ vero sunt (*hic est Canon 1.*
„ *can. 2. qu. 8.*) enucleatim personæ
„ accusatorum, quæ sine scripto diffi-
„ cile, per scriptum autem nunquam
„ recipiantur. Quia per scripturam
„ nullus accusare, vel accusari potest,
„ sed propria voce, & præsentem eo,
„ quem accusare voluerit, suam quis-
„ que agat accusationem. Nec absente
„ eo, quem accusare voluerit, cuicum-
„ que accusatori credatur. *Priora hu-*
„ *jus fragmenti verba depromta viden-*
„ *tur ex Can. 96. Concilii Carthaginen-*
„ *sis 4. anni 398. ibi: Quærendum in*
„ *iudicio, cujus sit conversationis, &*
„ *fidei is, qui accusat, & is, qui ac-*
„ *cusatur; item ex Can. 6. Concilii Car-*
„ *thaginenfis 2. anni 397. ibi: Præte-*
„ *rea sunt quamplurimi non bonæ con-*
„ *versationis, qui existimant majores*
„ *natu, vel Episcopos passim, vageque*
„ *in accusationem pulsandos, debent*
„ *tam facile admitti, nec ne? Aure-*
„ *lius Episcopus dixit. Placet ergo ca-*
„ *ricati vestræ, ut is, qui aliquibus*
„ *sceleribus irretitus est, vocem adver-*
„ *sus majores natu non habeat accusan-*
„ *di? Ab universis Episcopis dictum*
„ *est: Si criminofus est, non admitta-*
„ *tur: Omnibus placet.* “ Huc quo-
„ que referri posset fragmentum Pauli
in lib. 5. sententiarum tit. 15. ibi: *Eos,*
quos vita humilitas infamaverit, inter-
rogari non placuit. Quæ vero in dicto
Canon. 1. cau. 2. qu. 8. describuntur,
consonare videntur cum lege 15. lib. 9.
tit. 1. in codice Theodosiano juncta in-
terpretatione Aniani. Ita habet consti-
tutio: *Accusari unumquemque per alte-*
rum non oportet. Interpretatio: In cri-
minabilibus causis, vel objectionibus per

mandatum nullus accuset, nec si per
scriptum Principis hoc potueris impetra-
re: Sed ipso, qui crimen intendit, præ-
sens per se accuset &c.

Ex iis, quæ ex integra epistola huc
adducti ad emendationem Can. 1. cau. 2. q. 3.
8. adparet eo referendum esse Can. 3. qu. 9.
cau. 3. qu. 9., cujus verba Gratianus
nonnihil depravaverat, ideoque ex il-
lis, quæ superius descripta sunt, emen-
dari commode poterunt.

Sequuntur illico in epistola verba Ca.
non. 15. cau. 3. qu. 9. ibi: *Similiter re-*
stes per quancumque scripturam testimo-
nium non proferant, sed præsentem de
his, quæ viderunt, & novērunt, vera-
citer testimonium dicant; Nec de aliis
causis, vel negotiis dicant testimonium,
nisi de his, quæ sub præsentia eorum acta
esse noscuntur.

Quæ sequuntur in epistola retulit Gra-
tianus in Can. 1. & 12. cau. 3. q. 5.,
ubi etiam verba non prorsus integra re-
tulit. Describam ego, qualia in opti-
mis epistolæ exemplaribus habentur, ex
quibus dein utrumque fragmentum po-
terit emendari. „ Accusatores vero con-
„ sanguinei adversus extraneos testimo-
„ nium non dicant, nec familiares, vel
„ de domo prodeuntes; sed si volue-
„ rint, & invicem consenserint inter
„ se parentes tantummodo testificentur,
„ & non in alios. Nec accusatores,
„ vel testes suspecti recipiantur, quia
„ propinquitatis, & familiaritatis, ac
„ dominationis affectio veritatem impe-
„ dire solet. Amor carnalis, & timor,
„ atque avaritia plerumque sensus he-
„ betant humanos, & pervertunt opi-
„ niones, ut quæstum pietatem putent,
„ & pecuniam quasi mercedem pruden-
„ tiæ. “ Consonant hæc cum senten-
tiis Julii Pauli in lib. 5. tit. 15., &
cum Concilio Carthaginen. 7. Canon. 4.
Nonnulla quoque ex Ambrosio deprom-
ta esse videntur, qui in epist. 44. ita
scribit: „ Avaritia plerumque sensus
„ hebetat humanos, & pervertit opi-
„ niones, ut quæstum pietatem putent,
„ & pecuniam quasi mercedem pruden-
„ tiæ; Et paullo ante scripserat: Nemo
„ etiam in dolo loquatur ad proximum
„ suum: Laqueus est in labiis nostris,
„ & sæpe unusquisque sermonibus suis
„ non explicatur, sed involvitur. Fo-
„ vea alta est os malevoli, grande in-
„ nocentiæ præcipitium, sed majus ma-
„ levolentiae. Innocens, dum credit fa-
„ cile, cito labitur. Sed tamen iste la-
„ „ pſus

„psus resurgit: maledicus autem suis
„artibus præcipitur, unde nunquam
„exiliat, atque evadat. Ponderet ergo
„unusquisque sermones suos &c.“ Li-
quet hinc, quantum Ambrosii senten-
tiam corruerit Isidorus, dum conatus
est Callisto illam adscribere.

Can. 14. Tandem concludit epistolam Mercator
dist. 50. solemnem mendacio, quod integrum ha-

bemus in Can. 14. dist. 50., dummodo
jungamus notas Correctorum Romano-
rum. Docet ibi Pseudocallistus genera-
liter, & indefinite eos errare, qui pu-
tant, Domini Sacerdos post lapsum, si
condignam poenitentiam egerint, Domino
ministrare non posse, & suis honoribus
frui, si bonam deinceps vitam duxerint,
& suum Sacerdotium condigne custodie-
rint. Hæc plane non erant ita genera-
liter definienda; cum nemo vel in Ec-
clesiastica vetere disciplina hospes igno-
ret, quædam fuisse crimina, quibus et-
iam expiati Clerici ad pristinum gra-
dum minime revocabantur. Novit id
perspicue Gratianus ipse in eadem dist.
50., qui, cum quamplurimos ex sacris
Canonibus, sententiisque vetustorum Pa-
trum sanctissimorum perpendisset, qui-
bus Clerici semel ob crimina in poeniten-
tiam ordine consistentes, perpetuo
ab officio sacro vacare debebant, non
alia ratione scivit conciliare cum hoc
Isidori monumento, & similibus, quam
distinctione adhibita inter privata, &
inter publica crimina, quæ tamen di-
stinctio veteribus ignota est. Imo & Gra-
tianus idem distinctionem hanc non qua-
si certam, sed subdubians proponere
videtur ad calcem Can. 32. his verbis:
„Possunt & aliter distinguere præmissæ
„auctoritates: Quorum enim crimina
„manifesta sunt ante, vel post Ordini-
„nationem, a sacris Ordinibus deji-
„ciendi sunt; quorum autem peccata
„occulta sunt & satisfactione secreta
„secundum Sacerdotis edictum purga-
„ta, in propriis ordinibus remanere
„possunt.“ Neque vero apud ipsum
Gratianum constans fuit hujus distin-
ctionis ratio; nam post Canon. 24. in-
ter eos, qui non odio criminis, sed
amissione proprii gradus ad poeniten-
tiam peragendam impulsæ sunt, & eos,
quos odium sceleris, & Dei amor ad
poenitentiam induxerat, voluit, ut hi
quidem, non illi post poenitentiam ad
gradus Ecclesiasticos admitterentur. De-
inde Gratianus animadvertens, hæc pa-
ram, nihilve consistere, post Canonem

32. varia comminiscitur, distinguens
modo poenitentes desides a fervidis,
modo difficilem agnoscens restitutionem
in pristinos gradus, non vero impossi-
bilem, modo distinguens rigorem juris ab
æquitate, modo a publicis criminibus
privata sejungens. Aliam præterea in-
tendit distinctionem in crimine homicidii sin-
gularem post Canonem 35., videlicet
inter eos, qui dolo interfecerint, &
eos qui necessitate compulsi, aut casu
crimen admiserint. Sed post Canonem
51. quasi a prioribus omnino recedens
ita concludit: „Præmissis auctoritati-
„bus lapsis permittitur, ut post poe-
„nitentiam in suis ordinibus reparari
„valeant; ad majorem tamen conscen-
„dere post lapsum nulla eis auctorita-
„te permittitur, imo penitus prohibe-
„tur.“ Hæc vero, quamquam jam
multa essent, quibus satis veteribus Can-
onibus factum videri potuisset, non-
dum tamen difficultates omnes sustule-
rant. Quamobrem Gratianus iterum post
Canonem 60. distinguit inter poeniten-
tes, qui cingulum sæcularis militiæ pe-
rfecta poenitentia acceperunt, & illos,
qui se adscribi militiæ denegarunt; di-
stinxit item post Canonem 61. inter
poenitentiam minus solennem, & so-
lennem. Hæc omnia observatione di-
gna arbitratus sum, ut appareat, quan-
to conatu Gratiano opus fuerit, ut ele-
mentiore disciplinam certis rationibus
induceret, quam tamen incautus in a-
pocryphis tantummodo monumentis tra-
ditam deprehendebat. Revera non fuit
in hac sententia Tertullianus, qui suo-
rum temporum disciplinam commemo-
rans in lib. 3. contra Celsum ita scri-
bit: „Christiani lapsos in crimen car-
„nis rursus resipiscences haud secus,
„quam redivos recipiunt, tandem
„post longioris meriti adprobationem,
„quam cum primum ad religionem di-
„scendam admitterentur, ea tamen
„conditione, ut quoniam lapsi sunt,
„excludantur in posterum ab omnibus
„dignitatibus, & magistratibus Eccle-
„siasticis.“ Non est, cur ad singulos
veteres Patres hanc sententiam, etiam
hodie a viris eruditissimis valde proba-
tam, exigam. Dixerim tantum, nemi-
nem ante Gratiani tempora contra sen-
sisse; neque enim vel undecimo Eccle-
siæ sæculo recepta adhuc fuerat distin-
ctio inter privata, & publica crimina,
cujus rei testis esse potest Petrus Da-
miani, qui loquens de iis, qui in so-

domiæ crimen prolapsi fuerant, profi-
 getur, eos, siue clam, siue publice vi-
 tio irretiti sint, a proprio gradu per-
 petuo fore deiciendos. Ejus verba sunt
 in libro, quem Gomorrhianum vocat,
 ibi: „ Quidam Rectores Ecclesiarum
 „ circa hoc vitium humaniores forsan,
 „ quam expediat, absolute decernunt
 „ propter tres illos gradus, qui supe-
 „ rius enumerati sunt (inter quos est
 „ peccatum pollutionis, quod quis se-
 „ cum committit) neminem a suo or-
 „ dine debere deponi, eos autem so-
 „ lummodo non abnuunt degradari,
 „ quos ultimo actu, consummata scili-
 „ cet sodomia cecidisse constiterit. Quæ
 „ procul dubio impia pietas non vul-
 „ nus amputat, sed ut augeatur, fo-
 „ mitrem subministrat Carnalis
 „ quippe cujuslibet ordinis homo ma-
 „ gis formidat, & expavescit in con-
 „ spectu hominum despici, quam in su-
 „ premi Judicis examine condemnari;
 „ ac per hoc mavult, quemlibet anno-
 „ sæ pœnitentiæ sustinere laborem,
 „ quam sui gradus subiacere periculo.
 „ Sed, ut nobis videtur, valde præpo-
 „ sterum est, ut consuetudinaliter hac
 „ putulenta contagione fœdati vel ad
 „ ordinem provehi, vel in gradu per-
 „ sistere audeant jam promoti; quia &
 „ rationi contrarium, & Canonicis Pa-
 „ trum sanctionibus probatur adver-
 „ sum . . . Nec valet ad obtinendum
 „ honoris culmen assurgere, qui in mor-
 „ talis culpæ barathrum non ambigitur
 „ cecidisse. “ Ad Leonem IX. Pontifi-
 „ ficem Maximum opus suum direxerat
 „ Damianus, ab eodem in fine libri pe-
 „ tens; ut sacrorum Canonum decreta
 „ solerter inspiciens, spirituales, & pru-
 „ dentes viros ad consultum hujus ne-
 „ cessariæ indagacionis adscisceret, sibi-
 „ que super iis capitulis ita responde-
 „ ret, ut omnem dubitationis scrupu-
 „ lum tolleretur. Cui petitioni ita Leo
 „ respondit: „ Omnes illi, qui quavis
 „ quatuor generum, quæ dicta sunt,
 „ fœditate polluuntur, prospecta æ-

„ quitatis censura ab omnibus imma-
 „ culatæ Ecclesiæ gradibus, tam sa-
 „ crorum Canonum, quam nostro ju-
 „ dicio depelluntur. *Apertius Urbanus*
 „ *II. sui temporis disciplinam exhibet in*
 „ *epist. ad Constantiensem Episcopum his*
 „ *verbis*: De Presbyteris, Diaconis,
 „ Subdiaconis, qui post acceptum or-
 „ dinem in aliquo crimine lapsi fue-
 „ rint, siue palam, siue clam, con-
 „ stat quidem Canonum censura ab Ec-
 „ clesiasticis eos officiis inhiberi; tuæ
 „ tamen providentiæ, discretionique
 „ committimus, utrum eorum aliqui,
 „ qui tamen infamiz notis non fue-
 „ rint adpersi, necessitate Ecclesiæ
 „ urgente, & ipsorum sancta conver-
 „ satione promerente in suis gradibus
 „ recuperari debeant. Hoc autem se-
 „ cundum indulgentiam dico, non se-
 „ cundum imperium . . . Siquidem ve-
 „ ro, quod ablit, aut post acceptum,
 „ aut ante acceptum officium contige-
 „ rit peremptorio quolibet eorum, quæ
 „ in lege morte multantur, siue pa-
 „ lam, siue clam occupatum crimine
 „ inveniri, eos maxime, qui adhuc
 „ mundo vivunt, ab omni eos altaris
 „ ministerio sequestramus. “ Hæc pro-
 „ be, uti decet, matureque perpen-
 „ satione demonstrant, distinctionem illam vulga-
 „ rem inter occulta, ac publica crimina
 „ purum putumque esse Gratiani com-
 „ mentum, ex falsis decretalibus Isidori
 „ in vestum, præ ceteris vero ex dicto
 „ Canon. 14. dist. 30., quam recentio-
 „ rem disciplinam etsi viri gravissimi non
 „ improbaverint penitus, Sacrosancta ta-
 „ men Ecclesia in Conciliis generalibus,
 „ quoad per tempora licuit, conata est
 „ veterem usum restitueret. Laudo hec
 „ Concilium Tridentinum, in quo sess.
 „ 14. de reformat. præceptum est Cle-
 „ ricis, ut, si quando etiam ob crimen
 „ occultum interdicti extra iudicium fue-
 „ rint, nullomodo promoveri se curent
 „ ad ulteriores ordines, aut ad priores
 „ restitui, irrequisita suorum Episcopa-
 „ rum voluntate.

CAPUT XV.

De Urbano.

Urbano Papæ tribuntur hi canones.

Apocryphi omnes.	{	Can. 12. cau. 3. qu. 3. idem est cum can. 8. eadem causa, & questione.
		Can. 27. cau. 11. qu. 3. consonat cum sententiis Gregorii Magni.
		Can. 9. cau. 12. qu. 1. non congruit Urbani temporibus.
		Can. 16. cau. 12. qu. 1. non congruit Urbani temporibus.
		Can. 26. cau. 12. qu. 1. ex integris epistola exemplaribus sup- plendus.
Ex epistola unica.	{	Can. 13. cau. 17. qu. 4. videtur depromptus ex legibus Theodosianis.
		Can. 1. de cons. dist. 5. consonat cum sententiis Hieronymi.
Adjiciuntur.	{	Can. 4. dist. 60.
		Can. 2. cau. 9. qu. 2.
		Can. 37. cau. 12. qu. 2.
		Can. 22. cau. 23. qu. 8.
		Can. 24. cau. 24. qu. 3.
		Can. 32. cau. 24. qu. 3.
		Can. 37. cau. 24. qu. 3.
		Can. 6. cau. 25. qu. 1.
		Can. 1. cau. 31. qu. 2.
		} potius pertinent ad Urbanum II.

potius pertinent ad Urbanum II.

De Epistola unica.

NON satis constat apud eruditos, a quo anno Urbanus Pontificatum aspiciatur fuerit; alii enim arbitrantur id contigisse anno 224. alii anno 226. die 21. Octobris. Quatuor annis Urbanum in Pontificatu vixisse, tradit auctor libri Pontificalis, vulgo tamen ex Vaticanis indicibus ad annos sex Urbani Pontificatus extenditur. Hinc alii rursus ferunt anno 131. alii 133. illum Pontificem obiisse martyrem sub Alexandro Severo. Quamcumque vero opinionem sequamur, convenire nullo modo potest Urbano tempus illud, quod designatum est in epistola unica ipsi tributa ab Isidoro Mercatore, quæ asseritur *data nomine Septembris Antonino, & Alexandro viris clariss. Coss.* Quomodo enim hæc poterunt explicari, cum nemo ante diem 21. Octobris anni 224. in quem incidit Consulatus Antonini, & Alexandri, Urbanum Pontificatum tenuisse arbitretur? Quod idem tenetur agnoscere ipse

met Isidorus Mercator, qui epistolam 2. Callisti, qui Urbanum præcesserat, datam voluit eodem anno, sive eisdem Consulibus Antonino, & Alexandro, & octavo idus Octobris. Neque vero video, quomodo mense Octobri scriberet Callistus, mense Septembri Urbanus, cum Urbanus Callisto successerit. Sunt hæc gravissima argumenta, quibus deceptorem agnoscimus utriusque epistolæ auctorem, qui ne in suis quidem rebus satis constans esse scivit, aut potuit. Urbani epistolæ hæc inest inscriptio: *Urbanus Episcopus omnibus Christianis in sanctificationem Spiritus, in obedientiam, & adspersionem sanguinis Domini nostri Jesu Christi salutem*: quibus verbis imitari auctor studuit Petrum Apostolum in epistola 1. Præter falsam consularem notam, hanc eandem epistolam apocrypham evincunt varia recentiorum Patrum fragmenta ibidem congetta, Gregorii Magni, Prosperi, quibus adjiciendæ sunt sententiæ codicis Theodosiani, quas non uno in loco Mercator interjicere consuevit, & Ecclesiasticorum Pa-

Patrum dictis adsuere. Non memoro usum vulgatæ versionis sacrarum literarum, qui Urbano non congruit, non alia complura ab Urbani temporibus aliena, quæ inferius facile in Gratiani capitibus agnoscemus.

Can. 9. princip. cau. 12. qu. 1. Ad principium epistolæ hujus pertinet canon 9. cau. 12. qu. 1. ab initio usque ad illa verba, *sed erant illis omnia communia*. Sed nemo statim non videt, communem vitam fidelium, ac præsertim Clericorum nonnisi post reditam Ecclesiæ pacem potuisse suscipi. Quis enim percipiat, dirissimarum vexationum adversus Christianos tempore potuisse in unum convenire Clericos, & sub uno tecto degere? Nihil aliud profuisset vita hujusmodi communis, quam fidelibus, aut Clericis uno ictu perpendis. Provocat Mercator ad actus Apostolicos, quorum verba refert ad demonstrandum, jam diu inter fideles statim post Christi adscensum communionem vitæ viguisse. Sed vita illa communis nihil erat aliud, quam omnes pie largientium subsidii sustentari. Vendebant pristini fideles agros, quorum pretia Apostolis tradita in singulos indigentes distribuerentur: Sed hæc communis Apostolica vita longe diversa est a communi vita Pseudo Urbani, qui prædia fidelium non vendi, sed penes Ecclesias retineri ad communis vitæ Clericalis rationem inendam satius existimavit.

Can. 16. princip. cau. 12. qu. 1. Id adparet perspicue ex subsequenti- bus epistolæ verbis, quæ reculit Gratianus in Can. 16. cau. 12. qu. 1. usque ad illa verba: *quia domino offeruntur*. Hinc autem constat, quo jure censenda sint hæc monumenta. adeo ab Urbani temporibus aliena: præsertim cum mentio ibidem fiat de prædiis Ecclesiasticis Ecclesiæ traditis, quæ nulla ratione possideri ab Ecclesiis potuissent: Neque enim apud Romanos Collegia, ulla possidere poterant, nisi quæ Senatus auctoritate probata fuissent; Ecclesiam vero primus acquirendi capacem declaravit Constantinus Magnus in l. 1. Cod. de Sacros. Eccles. Mentio præterea mæricum Ecclesiarum nonnisi quarto, aut quinto sæculo congruit; cum nulla vetustissima Ecclesiæ ætate esset Ecclesia, nisi Episcopalis.

Can. 26. cau. 12. qu. 1. & Can. 12. cau. 1. qu. 1. Post hæc definitur in epistola, reditus prædiorum Ecclesiasticorum in aliis usibus, quam Ecclesiasticis non esse impendendos, addita ratione, quia *vota sunt fidelium, pretia peccatorum, ac præ-*

trimonia pauperum; quæ verba sunt Juliani Pomerii in lib. 2. de vita contemplativa cap. 9. & 16. Deinde post enarratam Ananiæ, & Saphiræ historiam, qualis legitur in actibus Apostolicis cap. 5. ita concluditur. "Hæc, fratres, valde cavenda sunt, & timenda, quia res Ecclesiæ non quasi propriæ, sed ut communes, & domino oblatæ, cum summo timore non in alios, quam in præfatos usus, sunt fideliter dispensandæ, ne sacrilegii reatum incurrant, qui eas inde abstrahunt, ubi traditæ sunt, ne pœnam, & mortem Ananiæ, & Saphiræ incurrant, & (quod pejus est) anathema Maranatha fiant, etsi non corpore, ut Ananias, & Saphira, mortui ceciderint, anima tamen, quæ potior est corpore, mortua, & alienata a consortio fidelium cadat, & in profundum barathri labatur". Ex his nonnulla retulit Gratianus in Can. 26. cau. 12. qu. 1. imo etiam huc referri quoquomodo posset Canon 12. cau. 1. qu. 3. ex ejus lectione adparet, Collectorem noluisse verba ipsa, sed tantum sententiam Urbani describere, nisi tamen fortasse quispiam mallet illud fragmentum tribuere Urbano II. cum eadem propemodum legantur in Can. 8. eadem causa & quæst. ex epistola Urbani II. ad Præpositum Ecclesiæ S. Jumentii. His omnibus adjicienda erunt verba Canonis 13. cau. 17. qu. 4. sunt enim ea, quæ integram epistolæ ipsius sententiam constituunt, cum statim in epistola hæc subdantur: "Unde attendendum est omnibus, & fideliter custodiendum, & illius usurpationis contumelia depellenda, ne prædia usibus secretorum, coelestium dedicata a quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quis fecerit, post debitæ ultionis acrimoniam, quæ erga sacrilegos jure promenda est, perpetua damnetur infamia, & carceri tradatur, aut exilio perpetuæ damnationis utatur. Quoniam juxta Apostolum tradere oportet hujusmodi hominem Satanæ, ut Spiritus saluus sit in die Domini". Nonnulla ex his depromsit Mercator ex lege 40. lib. 16. tit. 2. Codicis Theodosiani, seu l. 5. Cod. Justin. de Sacros. Eccles. ubi hæc leguntur: "Placet rationalis Con- siliis tenore perpenso districta moderatone præscribere, quibus specialiter necessitatibus Ecclesiæ Urbium singulorum habeantur immunes, Prima quip-

pe.

„pe illius usurpationis contumelia de-
 „pellenda, ne prædia usibus secreto-
 „rum cœlestium dicata, sordidorum
 „munerum fasce vexentur. Et paullo
 „infra: Siquis contravenerit, post de-
 „bitæ ultionis acrimoniam, quæ erga
 „sacrilegos jure promenda est, exilio
 „perpetuæ deportationis uratur“. Abus-
 „sus sane est Ilidorus legibus Theodosia-
 „nis, dum Urbanum inducit pœnas exi-
 „lii, deportationis, infamiæ, & carceris
 „minitantes, qui tamen exul ab Urbe
 „recedere cogebatur ob Ethnicorum ve-
 „xationes intestas, & prope erat, ut in-
 „terficeretur. Abusus præterea est ver-
 „bis Apostoli, dum sententiam ab Apo-
 „stolo latam adversus incestuosum Corin-
 „thium retulit quasi latam adversus eos,
 „qui res Ecclesiasticas minus fideliter ad-
 „ministrarent. Quid vero significare vo-
 „luit Mercator illius pœnæ comminatio-
 „ne, quam graviores esse dixit morte
 „Ananiæ, & Saphiræ, vocavitque *ana-
 „thema Maranatha*? Deprompta est hæc
 „formula ex epist. 1. ad Corinthios cap.
 „ult. in fine ibi: *Siquis non amat Domi-
 „num nostrum Jesum Christum, sit ana-
 „thema. Maranatha*. Phrasîs hæc rei
 „Paulli erat valde accommodata, ac de-
 „ceptorî Ilidoro parum conveniebat. S.
 „Hieronymus in libro de nominibus He-
 „braicis vocem *Maranatha* interpretatur:
 „*Dominus noster venit*. Num vero hæc
 „formula anathematis quidpiam gravius
 „anathemati simplici adjiciat, incertum
 „est apud eruditos. Arbitrantur nonnul-
 „li vocem *Maranatha* nihil aliud signifi-
 „care, quam confirmationem anathema-
 „tis a Deo, aut coram Deo faciendam;
 „eodem modo, quo solet in suis ritibus
 „Ecclesia adicere vocem *Amen*, quasi per
 „eam quod factum, aut dictum est con-
 „firmetur; ac propterea vox *Maranatha*
 „verbis Apostoli adjecta idem significa-
 „bit, atque hæc: *Siquis non amat Domi-
 „num nostrum Jesum Christum, sit ana-
 „thema. Amen: seu confirmet Deus, seu
 „ita sit*, aut similia. Putant alii vocem
 „*Maranatha* anathemati adjunctam signi-
 „ficare gravissimam excommunicationis spe-
 „ciem, quæ scilicet nusquam amplius, ne
 „in mortis quidem articulo, remittatur;
 „quasi vox *Maranatha* significet, Deum
 „in altera vita esse anathema confirmatu-
 „rum, atque reum hujus anathematis æ-
 „ternis cruciatibus damnaturum. Alii de-
 „um sentiunt S. Paulum ideo eam u-
 „surpasse phrasim, quod prævideret Deum
 „brevi Judæos omnes puniaturum Jerolô-

lymorum everfione, quasi iste fuerit A-
 postoli sensus: Qui non amat Dominum
 Jesum Christum sit anathema; quod Deus
 adveniens brevi ulciscetur in Judæis,
 qui, quoniam Christum minime dilexe-
 runt, ita deplorandum suæ gentis exci-
 dium patientur. Meum non est inter
 varias sacrorum Interpretum opiniones
 sententiam ferre. Dixerim tamen, quod
 ad rem meam attinet, nullam ex hisce
 allatis interpretationibus Urbani, seu
 Mercatoris proposito convenire. Nam si
 Urbanum interpretari velimus, ut ana-
 thema indixerit *Maranatha*, ad signifi-
 candam meram anathematis confirma-
 tionem, id non cohærebit integræ sen-
 tentiæ Urbano tributæ, ubi apparet
 anathema hujusmodi fuisse usurpatum
 pro gravissima quadam specie anathema-
 tis, quæ gravior sit pœna mortis, quam
 divinitus perpassi sunt Ananias, & Sa-
 phira. Si vocem sumamus pro anathe-
 mate, quod nusquam sit remittendum,
 non ipse sibi Urbanus constabit, dum
 subdit: *Quoniam juxta Apostolum tra-
 dere oportet hujusmodi hominem Satana, ut
 Spiritus salvus sit in die Domini*. Demum
 si vocem accipiamus pro eo anathemate
 designando, quo Paulus comminabatur
 Judæis Jerolymorum everfionem, non
 video, qua ratione hac anathematis spe-
 cie infligenda uti posset Urbanus. Agno-
 scenda potius, ut in ceteris, ita & hoc
 in loco crassa deceptoris imperitia, qui
 peregrinis vocibus in sacris literis opti-
 me adpositis uti maluit ad inanem osten-
 tationem, sive suis convenirent senten-
 tiis, sive prorsus alienæ deprehende-
 rentur.

Revertamur ad ea, quæ subdidit Yi-
 dorus: ibi: *Memoratis ergo argumenta*
tionibus, ac cultibus intantum Ecclesia,
quibus Episcopi præfident, Domino admi-
niculante creverunt &c. Leguntur hæc
 integra in fine canonis 16. cau. 12. q.
 1. cujus priora verba jam superius ex-
 pendebar. At in his quis non videat,
 exhiberi florentissimum Ecclesiæ statum,
 qualis vix temporibus aureis, pacatisque
 Constantini Magni agnosci potuisset,
 qualis e contrario esse non poterat tem-
 pore Urbani, dum Ecclesia diris vexa-
 tionibus quassabatur? Hinc quicumque
 ad interpretationem accesserit illorum
 verborum in fine canonis descriptorum
 jam dicta damnatione feriatur, operæ
 pretium habebit, ut hæc superioribus
 nectat, videlicet damnationem agnoscat
 inflictam exilii, deportationis, infamiæ,
 car-

Can. 16.
 §. Memo-
 ratis.
 cau. 12.
 qu. 1.

carceris, & anathematis, quod dicitur *Maranatha*, quæ omnia non conveni-
re Urbano abunde superius demonstra-
vimus.

Can. 27. Pergit auctor epistolæ, & ait in Ec-
can. 11. clesiis constitutas, & præparatas fuisse
qu. 3. sedes excelsas, in quibus, quasi in thro-
nis, sederent Episcopi, idque ob hono-
rem Episcopalis dignitatis; concluditque:
Ideo ista prætulimus, carissimi, ut intel-
ligatis potestatem Episcoporum, in eisque
Deum veneremini, & eos, ut animas ve-
stras, diligatis: & quibus illi non com-
municant, non communicetis, & quos
exjecerint, non recipiatis. Valde enim ti-
menda est sententia Episcopi, licet injus-
te liget aliquem, quod tamen summopere
prævidere debet. Retulit hæc Gratianus
in can. 27. cau. 11. q. 3. Postrema hæc
verba deprompta videntur ex homilia 26.
in Evangelia Gregorii Magni, ubi ita
legitur: Sub magno moderamine Pastores
Ecclesia vel solvere studeant, vel ligare.
Sed utrum iuste, an injuste obliget pa-
stor, pastoris tamen sententia regi ti-
menda est, ne is, qui subest, & cum
injuste forsitan ligatur, ipsam obligatio-
nis sue sententiam ex alia culpa merea-
tur. Quod autem de sublimiore sede E-
piscopali in Ecclesia constituenda præ-
miserat Mercator, depromsit ex canone
35. Concilii Carthaginensis 4. siue can.
10. dist. 95.

Can. 9. Post hæc hortatur Urbanus fideles
§. Qui- omnes, ut in fide, quam susceperunt,
cumque firmiter perseverent, & subdit: Et qui-
can. 12. cumque vestrum communem vitam susce-
qu. 1. ptam habet, & vovit se nihil proprium
habere, videat, ne pollicitationem suam
irritam faciat &c. Habentur hæc in §.
Quicumque can. 9. cau. 12. q. 1. ex qui-

bus adparet, apud Urbanum idem fuisse
Christo dedisse nomen, & votum emi-
sisse, quo quisque a se rerum suarum
proprietas penitus abdicaret, quod
nemo sanus dixerit, nisi qui Isidori frag-
menta supponeret, præsupponentis fi-
deles universos omnia bona sua in Epi-
scoporum manum transulisse, a quibus
dein alimenta susciperent, quasi Episco-
pi Ecclesias, veluti Patres familias, ad-
ministrarent.

In fine hujus epistolæ leguntur verba *Can. i.*
can. 1. de conf. dist. 5. quibus videtur *de conf.*
Isidorus imitari voluisse Hieronymum in *dist. 5.*
lib. adversus Luciferianos cap. 4. ubi
plura Catholicus adversus Luciferianum
disceptat ad hanc materiem pertinentia.

De ceteris canonibus Urbano tributis.

Sunt & alia fragmenta apud Gratia-
num, quæ Urbani Papæ nomen exhi-
bent. Ii sunt can. 4. dist. 60. can. 2.
cau. 9. q. 2. can. 37. cau. 12. q. 2. can.
22. cau. 23. q. 8. can. 24. 32. & 37.
cau. 24. q. 3. can. 6. cau. 35. q. 1. &
can. 1. cau. 31. q. 2. Non constat au-
tem ex Gratiano ipso, an potius ex Ur-
bano I. an ex Urbano II. laudentur. Quo-
niam vero & plura ex ipso Urbani II.
vere sunt, & in pluribus nonnulla con-
tineantur, quæ Urbano I. congruere nul-
latenus possunt, enim alias nullus ex il-
lis inter Urbani I. fragmenta reperiatur,
satiùs duxi de his canonibus agere, ubi
de Urbano II. inferius sermo est insti-
tuendus, excepto can. 4. dist. 60. quem
jam adscripti Concilio Beneventano sub
Urbano II. celebrato in cap. 63. primæ
partis.

C A P U T XVI.

De Pontiano.

Unum tantummodo caput Pontiani nomine retulit Gratianus.

(*Is est canon 4. cau. 8. qu. 5. sed apocryphus.*)

Urbano vita functo successus est Pon-
tianus anno 231. vel ut aliis pla-
cet, anno 233. Diras sub ipso Pontifi-
catu vexationes passa fuit Ecclesia, in-
ter quas Pontianus ipse martyro occubuit
anno 235. vel à aliis fides, anno 237.

Dux sunt illius nomine epistolæ, qua-
rum prior scripta fertur ad Felicem Suc-
cribonum, & data Severo, & Quintia-
no Consulibus, seu anno 237. posterior
sub eorundem consulatu data hanc ex-
hibet inscriptionem. *Pontianus Sancta*
& uni-

& universalis Ecclesia Episcopus omnibus recte Dominum colentibus, & divinum cultum amantibus salutem. Ad hanc pertinet can. 4. cau. 3. q. 5. ibi: unde suspectos, aut inimicos, aut facile litigantes, & eos, qui non sunt bona conversationis, aut quorum vita est accusabilis, & qui rectam non tenent, & docent fidem, accusatores esse, & testes, & Antecessores nostri Apostolica repulerunt auctoritate, & nos submovemus, atque futuris temporibus excludimus. Jam facile quisquam in istis agnosceret Isidori Mercatoris manum, ejusdemque sententias in pluribus ipsius epistolis usque ad nauseam repetitas. Porro ii, quos antecessores suos Pseudo Pontianus illic adpellat, sunt auctores epistolarum decretalium, quas huc usque expendimus, seu

nemo alius est, quam Isidorus Mercator. Ceterum, quæ in dicto can. 4. definita legimus, consonant cum sententiis Julii Pauli, qui in lib. 5. tit. 15. suspectos homines ab accusationibus rejicit, consonant cum cap. 58. Concilii 4. Carthaginensis, ubi testimonium ejus reprobat, qui frequenter litigat, & ad accusandum, sive, ut alii legunt, ad causandum facilis est; Consonant insuper cum cap. 6. Concilii Carthaginensis 2. ubi ad accusationes Episcoporum non admittuntur, qui non sunt bona conversationis; consonant demum cum can. 6. Concilii Constantinopolitani, & can. 2. Concilii Carthaginensis 7. ubi repelluntur a testimonio ferendo, aut accusationibus qui rectam non tenent, & docent fidem.

C A P U T XVII.

De Antero.

Canones Anteri nomine editi.

Ex epist. unic.
Apocryphi omnes.

- Can. 13. cau. 6. qu. 1. jungendus cum can. 13. cau. 9. q. 3.
- Can. 34. cau. 7. qu. 1. ad integra epistola exemplaria exigendus.
- Can. 15. cau. 9. qu. 3. consonat cum sententiis Isidori Hispalensis.
- Can. 14. cau. 11. qu. 3. potius pertinet ad Hieronymum.

Vix mensem unum in Pontificatu vixit Anterus, a fine videlicet anni 235. vel, ut aliis placet, 237. usque ad initium anni 236. vel, ut aliis placet, 238. quidquid tradat auctor Pontificalis, qui ultra annos duodecim ejusdem Pontificatum extendit. Illius nomine unicam efformavit epistolam Isidorus Mercator nulla consulari nota adjecta, hac inscriptione: *Charissimis fratribus per Basicam, atque Toletanam Provincias Episcopis constitutis Anterus Episcopus in Domino salutem*. Hæc porro inscriptio eruditis viris apocryphi monumenti suspicionem præbet; Siquidem nomen Toletanæ Provinciæ non poterat memorabile esse tempore Anteri, quo Toletum humile adhuc oppidum erat. Id animadvertit Antonius Augustinus in collectionem Hadriani I. cap. 62. ita scribens: *Suspectum nomen est Toletana Provincia, cum illis temporibus Toletum oppidum fuerit minus nobile &c.* Quum vero Antonium Au-

Tom. II.

gustinum laudo, eum laudatum intelligo, qui vel ex origine, vel ex publicis officiis in Hispania gestis, vel ex longo in res antiquissimas studio, potuit, ac debuit rerum præsertim Hispanicarum esse longe eruditissimus. Præterea ad detegendam hujus epistolæ falsitatem plura supersunt argumenta, & illa ut plurimum, quibus utimur ad dignoscendam Mercatoris manum. Videlicet sacrarum literarum abusus, & quidem ex interpretatione Hieronymi, imitatio sententiarum, quæ pertinent ad recentiores Patres, Gregorium Magnum, Hieronymum, Isidorum Hispalensem, aliosque nonnullos. Illud singulare in hac epistola falsum legitur, quod inter Alexandrinos Episcopos quendam Eusebium recenset contra historicorum omnium fidem, apud quos a principio Ecclesiæ usque ad Anteri ætatem nullus Eusebius apparet; quemadmodum etiam sine teste recensetur inter Episcopos Ephesinos

N

finos Felix quidam, quos fingit de una in aliam Ecclesiam Apostolica auctoritate translatos.

Can. 34. Præcipuus hujus epistolæ scopus pertinet ad Episcoporum translationes, ad qu. 1. quas etiam spectat Canon 34. cau. 7.

4. 1. cujus verba leguntur fere in principio epistolæ ibi: "De mutatione ergo Episcoporum, unde S. Sedem Apostolicam consulere voluistis, scitote, eam communi utilitate, atque necessitate fieri licere, sed non libitu, cuiusquam, aut dominatione. Petrus Sacerdos magister noster, & Princeps Apostolorum, de Antiochia utilitatis causa translatus est Romam, ut ibidem potius proficere posset. Eusebius quoque de quadam parva civitate Apostolica auctoritate mutatus est Alexandriam. Similiter Felix de civitate qua ordinatus erat, electione civium propter doctrinam, & bonam vitam, quam habebat, communi Episcoporum, & reliquorum Sacerdotum consilio translatus est Ephesum (hic Gratianus contra fidem omnium epistola exemplarium unum, aut alterum sua aetatis collectorem secutus addidit: auctoritate hujus Sanctæ Sedis). Non enim transiit de civitate ad civitatem, qui non suo libitu, aut ambitu hoc facit, sed utilitate quadam, aut necessitate aliorum hortatu, & consilio potiorum transfertur: (hac omiserat Gratianus) nec transfertur de minori civitate ad majorem, qui hoc non ambitu, nec propria voluntate fecit, sed aut vi a propria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut utilitate loci, aut populi non superbe, sed cum humilitate (legit Gratianus: sed humiliter ab aliis translatus, & inthronizatus est, quia homo videt in facie (Gratianus hac omisit) Deus autem in corde. Et Dominus per Prophetam loquitur dicens: Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. Non ergo mutat sedem, qui non mutat mentem, nec mutat civitatem, qui non sua sponte, sed consilio, & electione aliorum mutatur: Non ergo migrat de civitate ad civitatem, qui non avaritiæ causa, nec sponte dimittit suam, sed ut jam dictum est, aut pulsus a sede sua, aut necessitate coactus, aut electione, & exhortatione Sacerdotum, & populorum translatus est ad alteram civitatem. Nam sicut Episcopi

(rursum hic prosequitur Gratianus) habent potestatem ordinare regulariter Episcopos, & reliquos Sacerdotes, sic quoties utilitas, aut necessitas coegerit, supradicto modo mutare, & inthronizare potestatem habent". Gratianus hic rursum addidit: non tamen sine Sacrosanctæ Romanæ Sedis auctoritate, & licentia, quæ sane verba in omnibus ejusdem epistolæ exemplaribus desiderantur. Post nonnulla vero, quibus Isidorus eadem ferme repetit, habentur illa, quæ Gratianus retulit in fine dicti Canonis 34. Porro in hoc monumento fabula illa detegitur tum Felicis Ephesini, cum Eusebii Antiocheni, de qua superius jam verba feci: Adparet præterea Mercatorem voluisse tradere species illas, quibus locum habere non possent constitutiones Concilii Antiocheni Can. 21. Concilii Sardicenis Can. 1. Concilii Chalcedonenis Can. 5. & Concilii Carthagenensis 4. Can. 37. quibus decretum est, ne Episcopi de una in aliam civitatem transirent, aut de minori in majorem migrarent; quorum omnium Conciliorum rationem veluti longe recentiorum Anterus habere non poterat.

Post hæc abunde pertractata plura coarcevat indigesta methodo sacrarum literarum fragmenta epistolæ auctor, quæ sane singula nescio quis alius compaginare potuisset, & subdit: "Propterea, unicuique prævidendum est, ut summo opere se custodiat, & utiliter se prævideat, ut cum dies extrema, si nisque vitæ advenerit, non transeat ad perpetuam mortem, sed vitam æternam. Facta enim (recensentur hæc apud Gratianum in Can. 15. cau. 9. qu. 3.) subditorum judicantur a nobis, nostra vero judicat Deus. Ex merito vero plebis (hac omittit quidem Gratianus in dicto Can. 15. sed describit in Can. 13. cau. 6. qu. 1.) nonnumquam Episcopi depravantur, quatenus proclivius cadant, qui sequuntur. Capite languesciente cetera corporis membra inficiuntur. Detiores sunt (hac etiam repetit Gratianus in dicto Canone 15.) qui vitam, moresque bonorum corrumpunt, his, qui substantias aliorum, prædiaque diripiunt". Cetera non prosequor, utpote quæ eisdem verbis apud Gratianum recensentur in dicto Canone 13. Nonnulla autem ex his auctor hujus epistolæ depromit ex Isidoro Hispalensi in

Can. 15.
cau. 9.
qu. 3. &
Can. 13.
cau. 6.
qu. 1.

in lib. 4. sententiarum cap. 42. ibi:
 „ Facta subditorum judicantur a nobis,
 „ nostra vero judicat Deus“, & in cap.
 38. ejusdem lib. 3. „ Ex merito plebis,
 „ nonnumquam Episcopi depravantur,
 „ quatenus proclivius corrumpantur, qui se-
 „ quantur: capite languescente cetera
 „ corporis membra inficiuntur“. Et
 paulo inferius: „ Deteriores sunt, qui
 „ sive doctrina, sive exemplis vitam,
 „ moresque bonorum corrumpunt his,
 „ qui substantias aliorum, prædique
 „ diripiunt“. Quæ sequuntur Hierony-
 mi esse videntur in epist. 2. ita scriben-
 tis: „ Cave quoque, ne aut linguam,
 „ aut aures habeas prurientes, idest, ne
 „ aut ipse aliis detrahas, aut alios au-
 „ dias detrahentes. Sedens, inquit ad-
 „ versus fratrem tuum loquebaris, &
 „ adversus filium matris tuæ ponebas
 „ scandalum. Parce a detractione lin-
 „ guæ; custodi sermones tuos, & sci-
 „ to, quia pro..... cuncta, quæ de
 „ aliis, tua conscientia judicaris.....
 „ Nemo invito auditori libenter refert;
 „ officii tui est non solum oculos castos
 „ servare, sed & linguam, nunquid de
 „ formis mulierum disputes, nec quid
 „ agatur in alia, domus alia per te un-
 „ quam noverit“. Et in epist. 13. idem
 Hieronymus habet: „ Habeto simplici-
 tatem columbæ, ne cuiquam machi-

„ naris dolos, & serpentis astutiam,
 „ ne aliorum supplanteris insidiis“. Qui
 hæc conferent admissim cum dicto Ca-
 none 13, apertissime agnoscat insignem
 Plagiarium, qualis viris eruditis tandem
 adparuit Pseudo-Isidorus.

Idem omnino agnosceretur in Canone *Can. 14.*
 14. cau. 11. qu. 3. cujus verba subjici *can. 11.*
 possent verbis dicti Canonis 13. cau. 6. *qu. 3.*
 qu. 1. quemadmodum in epistola subji-
 ciuntur. Eadem plane habentur apud
 Hieronymum in epist. 1. & 4. In epi-
 stola 4. hæc legimus: „ Non est humi-
 „ litatis meæ, neque mensuræ judica-
 „ re de ceteris, & de ministris Eccle-
 „ siarum sinistram quodpiam dicere“. *Verba epistolæ 1. sunt isthæc.* „ Absit,
 „ ut quidquam sinistram de his loquar,
 „ qui Apostolico gradui succedentes
 „ Christi corpus sacro ore conficiunt,
 „ per quos & nos Christiani sumus,
 „ qui claves regni cœlorum habentes,
 „ quodammodo ante judicii diem judi-
 „ cant“. Et paulo infra. „ Et in ve-
 „ teri quidem lege, quicumque Sacer-
 „ dosibus non obtemperasset, aut extra
 „ castra positus lapidabatur a populo,
 „ aut gladio cervice subiecta contem-
 „ ptum expiabat cruore. Nunc vero in-
 „ obediens spirituali mucrone trunca-
 „ tur, & ejectus de Ecclesia rabido dæ-
 „ monum ore disceperitur“.

CAPUT XVIII.

De Fabiano.

Fabiani Papæ nomine inscribuntur sequentes Canones.

Apocryphi omnes. Ex epist. 1.	{	Can. 7. cau. 3. qu. 4. jungendus cum sequentibus fragmentis.
		Can. 4. cau. 6. qu. 1. supplendus ex integris Epistola exemplaribus.
	{	Can. 16. cau. 11. qu. 3. ex integris Epistola exemplaribus emendandus.
Ex epist. 2.	{	Can. 85. cau. 1. qu. 1. potius est Augustini.
		Can. 6. cau. 2. qu. 7. supplendus ex integris Epistola exemplaribus.
		Can. 38. cau. 2. qu. 7. jungendus cum can. 6. cau. 2. qu. 7.
		Can. 2. cau. 3. qu. 1. emendandus ex integris Epistola exemplaribus.
		Can. 6. cau. 3. qu. 1. est potius Procli Constantinopolitani.
	{	Can. 1. cau. 4. qu. 4. ex integris Epistola exemplaribus emendandus.
	{	Can. 3. cau. 6. qu. 1. non congruit Fabiani temporibus.

- Ex epist. 2. { *Can. 31. cau. 11. quest. 1. referendus ad can. 18. cau. 11. quest. 1.*
Can. 93. cau. 11. qu. 3. pertinet potius ad Gregorium Magnum.
Can. 18. de consecr. dist. 3. ex integris Epistole exemplaribus supplendus.
- Ex epist. 3. { *Can. 5. cau. 2. qu. 3. consonat cum Aniano Legum Theodosianarum interprete.*
Can. 1. cau. 2. qu. 6. } Simul jungendi, pertinent autem ad
Can. 2. cau. 2. qu. 6. } Leges Theodosianas, juncta inter-
Can. 20. cau. 2. qu. 6. } pretatione Aniani.
Can. 21. cau. 2. qu. 6. consonat cum principiis utriusque juris.
Can. 1. cau. 3. qu. 6. referendus ad Anianum interpretem.
Can. 2. cau. 3. qu. 6. consonat cum vulgatis Epistole exemplaribus.
Can. 3. cau. 3. qu. 6. consonat cum vulgatis Epistole exemplaribus.
- Adjiciuntur. { *Can. 10. dist. 90. est alicujus Pœnitentialis 10. vel 11. seculi.*
Can. 18. cau. 6. qu. 1. pertinet potius ad libros pœnitentiales.
Can. 3. cau. 35. qu. 2. est potius Theodori Cantuariensis.
Can. 4. cau. 35. qu. 2. pertinet potius ad Gratianum ipsum.
Can. 1. cau. 35. qu. 6. forte referendus ad Concilium Trojanum.
Can. 16. de cons. dist. 2. pertinet potius ad Capitularia Francorum.

Nondum quieverat animus Ethnicorum adversus Christianos, cum Fabianus Pontifex electus est, anno videlicet 236., vel, ut alii malunt, 238., quamobrem martyrio coronatus est anno 250. vel, ut alii malunt, 253. Tres autem ejusdem nomine exhibentur apud Collectores epistolæ, ex quibus fragmenta nonnulla a Gratiano recitantur.

De Epistola 1.

Dilectissimis ubique Catholicæ Ecclesiæ, ministris Fabianus salutem in Domino. Ita se habet inscriptio prioris epistolæ, quæ fertur, *data Kal. Julii Maximino, & Africano viris clariss. Coss.* inciditque propterea in annum 238. Et si vero in hoc nihil esse videatur, ex quo hanc epistolam a Fabiano abjudicemus; multa tamen ex ipsiusmet epistolæ sententiis ad eandem rem demonstrandam habemus argumenta. Præterquamquod enim ejus auctor utatur verbis Scriptorum recentiorum, videlicet Rufini in interpretatione epistolæ 1. Pseudo-Clementis, Leonis Magni, Gregorii Magni, aliorumque, nonnulla recenset ab ipsis Fabiani temporibus aliena. Afferitur ibi a Fabiano institutum, ut septem Diaconi in urbe Roma ordinarentur per septem civitatis regiones distributi; item

Subdiaconi septem, qui septem notariis præessent sanctorum Martyrum gesta fideliter describentibus, mandatumque, ut idipsum ab unoquoque Episcopo in sua Provincia fieret: præ ceteris autem viri integerrimi ad gesta Martyrum describenda seligerentur. Facile agnoscuntur in his merces Isidori. Quod enim ad septem Diaconos attinet, ita quarto sæculo scribebat Sozomenus lib. 7. historiarum cap. 19. "Diaconi apud Romanos: hæcenus non plures sunt, quam septem ad similitudinem eorum, qui ab Apostolis ordinati fuerunt, apud alios vero haudquaquam definitus est, numerus Diaconorum". Si igitur Sozomeni ætate Romana consuetudo fuisse dicitur, non quidem ut septem Diaconi essent constituti, sed ne plures constituerentur, quam septem; in aliis autem Provinciis nihil simile obtinere, quomodo fingi potest, Fabianum, quod in Romana urbe decreverat, faciendum in ceteris Provinciis mandavisse? Quod si apud Isidorum Mercatorem valet, uti plurimum valet, Concilii Romani 2. sub Sylvestro Papa auctoritas; ipse falsitatis facile convincetur; nam in cap. 2. ejusdem Synodi legitur, tum primum a Sylvestro urbem in septem regiones distributam fuisse, singulisque regionibus singulos Diaconos assignatos, cum antea

Ro-

Romæ Diaconi tantum quinque confiterent. Itidem facile mihi persuasum esse non potest, notarios acta Martyrum describentes adeo solerter, & publica Ecclesiæ auctoritate apud veteres fuisse selectos, ut non aliter, quam virorum optimorum consilio, singula designarent, eum sciamus & indoctos, & simplices homines sanctos hoc officio fuisse, hodieque liquidum sit apud eruditos, plurimis mendis abundare martyrum acta. Ita Melchior Canus candide fatetur in lib. 11. de locis Theologicis cap. 6. "Do-
 ,, lenter dico potius, quam contumelio-
 ,, se, multo a Laertio severius vitas
 ,, philosophorum scriptas, quam a Chri-
 ,, stianis vitas sanctorum, longeque in-
 ,, corruptius, & integrius Sveronium
 ,, res Cæsarium exposuisse, quam expo-
 ,, fuerunt Catholici, non res dico im-
 ,, peratorum, sed martyrum, virginum,
 ,, & confessorum". His accedit Fabia-
 ,, num in hac epistola enarrare, venisse
 ,, tunc Novatum ex Africa, ac separasse
 ,, de Christi Ecclesia Novatianum, & quos-
 ,, dam alios Christi Confessores, & con-
 ,, vertisse in pravam doctrinam, a qua
 ,, suadet Pontifex ceteros, ut avertant se,
 ,, & maxime caveant. An hæc pos-
 ,, sint Fabiani ætati tribui, judicet unus-
 ,, quisque, postquam Baronium legerit ad
 ,, annum 238. §. 9. & 10. ita scribentem:
 ,, In libro de Romanis Pontificibus hæc,
 ,, quæ his repugnant, habentur in Fa-
 ,, biano. Post passionem vero ejus, nem-
 ,, pe Fabiani, Moyses, & Maximus
 ,, Presbyteri, & Nicostratus Diaconus
 ,, comprehensi sunt, & in carcerem
 ,, missi. Eodem tempore supervenit No-
 ,, vatus ex Africa, & separavit Nova-
 ,, tianum de Ecclesia, & quosdam Con-
 ,, fessores, postquam Moyses in carcere
 ,, defunctus est, qui fuit ibi menses un-
 ,, decim. Sed & in Cornelio hæc in
 ,, eandem sententiam. Sub hujus, Cor-
 ,, nelii scilicet, Episcopatu Novatus No-
 ,, vatianum extra Ecclesiam ordinavit,
 ,, & in Africa Nicostratum. Hoc facto,
 ,, confessores, qui se separaverunt a Cor-
 ,, nelio cum Maximo Presbytero, qui
 ,, cum Moysse fuit, ad Ecclesiam sunt
 ,, reversi. Hæc quidem non nisi Corne-
 ,, lii tempore facta Cyprianus quoque
 ,, sæpe testatur (Epist. 49. 56. & 76.)
 ,, cujus auctoritate cum constet, non
 ,, ante seductum esse Novatianum a No-
 ,, vato, nisi post schisma constatum ad-
 ,, versus Cornelium Papam, nihil est,
 ,, quod dici possit id factum fuisse tem-

pore Fabiani. Nam & Cyprianus,
 ,, qui summo studio Novati sordes omnes,
 ,, quo caverent eum fideles, colligens,
 ,, ob oculos omnium ponit, nullum ei
 ,, crimen impingit, nullamque inurit
 ,, notam, quod alias se ante electionem
 ,, Cornelii ab Ecclesia separaverit. Rur-
 ,, sum vero Pacianus adversus Novatia-
 ,, nos agens, quum meminit Novatiani
 ,, de his, quæ ante sedem Cornelii ge-
 ,, serat, commendat ejus Catholicam Fi-
 ,, dem, cum ait: Cur igitur Novatia-
 ,, nus tuus, ne falso quidem adhuc E-
 ,, piscopatu Sacerdos longe, antequam
 ,, Cornelius Romæ Episcopus fieret,
 ,, antequam Sacerdotio illius invideret,
 ,, hæc suavit? Habes Cypriani testimo-
 ,, nium..... At in hanc ipsam hære-
 ,, sim Novatiani quando cœperunt? Au-
 ,, dite quæso, & totum ordinem vestri
 ,, erroris advertite: Cornelius jam Ro-
 ,, mæ Episcopus a sexdecim Episcopis
 ,, factus, locum cathedræ vacantis ac-
 ,, ceperat: & illa, qua fuit præditus,
 ,, castimonia virginali crebras perse-
 ,, cutiones irati principis sustinebat.
 ,, Tum forte quidam Presbyter Nova-
 ,, tus ex Africa fraudatis in Cartha-
 ,, ginenſi Ecclesia viduis, spoliatis pu-
 ,, pillis, pecunia Ecclesiæ denegata,
 ,, projecto extra domum patre, & eo-
 ,, dem fame mortuo, nec sepulto, ux-
 ,, oris gravidæ utero calce percusso, Ro-
 ,, mam venit &c. Addit & de Nova-
 ,, tiano postea ab ipso seducto. Sed &
 ,, Eusebius in Chronico adventum No-
 ,, vati Romam ponit anno Cornelii pri-
 ,, mo, id denique omnes". Quicumque
 ,, hæc sedulo considerabit, illico conclu-
 ,, det, in hac epistola falsa omnino refer-
 ,, ri, & digna stylo mercatoris.

Jamvero, ut ad Gratiani Canones ac-
 ,, cedam, ad hanc epistolam pertinet Ca-
 ,, non 7. cau. 3. qu. 4. & Can. 4. cau. 6.
 ,, qu. 1. Postquam enim epistolæ auctor
 ,, docuerit, cavendum esse ab infidelibus,
 ,, injustis, & malevolis hominibus, præ-
 ,, sertim vero hujusmodi homines repe-
 ,, llegendos ab accusationibus fore, quemad-
 ,, modum legitur in dicto Can. 7. subjicit:
 ,, A memoratis, si incorrigibiles adpa-
 ,, ruerint, vos in omnibus separare; si-
 ,, militer ab omnibus, quos Apostolus
 ,, commemorat, dicens, eum eis nec ci-
 ,, bum sumere; quia & illi, sicut &
 ,, isti, sunt repellendi, & ante satisfac-
 ,, tionem Ecclesiæ non sunt suscipien-
 ,, di..... quamobrem non debent, nec
 ,, possunt in accusationem fidelium su-
 ,, sci-

Can. 7.
 cau. 3.
 qu. 4.
 Can. 4.
 cau. 6.
 qu. 1.

Can. 16.
can. 11.
qu. 3.

„ scipi “. Ex his supplere juvabit dictum Canonem 4. Sed progrediamur cum Mercatore, quæ enim statim sequuntur, pertinent ad Canonem 16. cau. 11. q. 3. „ Quamobrem non debent, nec possunt in accusationem fidelium suscipi, sed etiam ab eorum consortio usque ad jam dictam satisfactionem repellere, ne similes eis efficiantur, aut eorum excommunicationi subiaceant, quoniam sic Apostoli statuerunt, dicentes: Cum excommunicatis non est communicandum; & si quis cum excommunicatis avertendo regulas scienter psallat in domo, aut simul locutus fuerit, aut oraverit, ille communione privetur “. Ex his emendandus erit laudatus Canon 16. Nemo autem non videt, hujus epistolæ auctorem voluisse hoc in loco commemorare Canonem 11. ex apostolicis juxta interpretationem Dionysii Exigui, ibi: *Si quis cum excommunicato saltem in domo simul oraverit, ipse communione privetur*; quæ verba potius pertinent ad Canonem 2. ex Antiochenis, nomine apostolici Canonis appellati posteriore ætate, non temporibus Fabiani. Agnoscat præterea unusquisque in omnibus hisce fragmentis manum Mercatoris, apud quem nihil antiquius fuit, quam de accusationibus, præsertim Episcoporum, & de accusatoribus ipsis verba facere, quemadmodum liquet ex singulis.

Verba Fabiani.

Cura est ergo vestræ sollicitudini adhibenda, ut ea, quæ sunt ab Apostolis, eorumque successoribus ordinata, & instigante S. Spiritu instituta, nec dissimulatio negligere, nec aliqua præsumptio valeat perturbare. Sed sicut hoc, quod rationis exigebat utilitas, oportuit definiri, ita quod definitum est, non debet violari.

Can. 18.
de cons.
dist. 31.

Erant hæc instar præfationis epistolæ a Mercatore præjacienda. Post quæ ad sua signenta veniens ait: „ Literis vestris vero inter cetera insertum invenimus, quoddam regionis vestræ Episcopos a vestro, & alioque ordine discrepare, & non per singulos annos, in Cœna Domini chrisma conficere, sed duos, aut tres annos confectio nem sancti chrismatismelactam conservare. Dicunt enim, ut in memoratis apicibus reperimus, nec balsamum per singulos annos posse reperi-

propemodum ejusdem epistolæ, quas vetustissimis Pontificibus adscripsit.

De Epistola 2.

Altera Fabiani epistola hac inscriptione signatur: *Fabianus Episcopus urbis Roma omnibus Orientalibus Episcopis, & cunctis fidelibus in Domino salutem*; nulla adjecta consulari nota: Sunt autem in ipsa omnes Isidori Mercatoris characteres; ibi enim præter usurpata Hieronymianam sacrarum literarum interpretationem, occurrunt frequentissime inordinate congesta recentiorum Patrum monumenta, Concilii 1. & 7. Carthaginensis, item Concilii 3. & 5. Romani sub Symmacho, Siricii, Ambrosii, Hieronymi, Augustini, Innocentii, Procli, Isidori Hispalensis, & Gregorii Magni. Id facilius liquebit, quoties integram persequamur epistolam, ad ipsam singulos Gratiani Canones exigendo. Exorditur Fabianus verba usurpans Zozimi epistolæ 1. profitens se Episcoporum interrogationibus respondere ob fraternam charitatem, & debium obedientiam. Hinc utitur verbis Gregorii Magni lib. 7. epist. indict. 2. epist. 117. quæ tamen, cum de monachis concepta essent, ad rem suam accommodavit. Utraque colationis causa subijcio.

Verba Gregorii.

Cura est sollicitudinis adhibenda, ut ea, quæ pro quiete Monachorum, religionis quoque conversationis fuerint ordinata, nec dissimulatio negligere, nec quadam valeat præsumptio perturbare. Sed sicut hoc, quod ratio exigit utilitatis, oportuit definiri, ita quod definitum est, nisi forte ubi major est auctoritas, non debet violari.

„ ri, nec necesse fore per singulos annos nos chrisma conficere, sed dum una confectio chrismatism abundat, aliam fieri necesse non habere. Errant enim, qui talia excogitant, & mente vesana, potius, quam recte sentientes hæc dicunt: In illa enim die Dominus Jesus, postquam cœnavit cum discipulis suis, & lavit eorum pedes, sicut a Sanctis Apostolis Prædecessores nostri acceperant, nobisque reliquerunt, chrisma conficere docuit. Ipsa enim lavatio pedum nostrum significat Baptis-

„ mum,

„mum, quando sacri chrismatis unctio.
 „ne perficitur, atque confirmatur. Nam
 „sicut ipfius diei solemnitas per singu-
 „los annos est celebranda, ita ipfius
 „sancti chrismatis confectio per singu-
 „los annos est agenda, & de anno in
 „annum renovanda, & fidelibus tra-
 „denda; quia novum Sacramentum est
 „per singulos annos, & jam dicto die
 „innovandum, & vetus in Sanctis Ec-
 „clesiis oremandum. Ita a Sanctis A-
 „postolis, & successoribus eorum ac-
 „cepimus, vobisque tenenda manda-
 „mus“. Verba isthæc non nihil corrupta
 retulit Gratianus in Can. 18. de cons.
 dist. 3. ex quo viri eruditi falsitatem
 epistolæ agnoscunt, licet eundem ad re-
 centiorem disciplinam de innovando quo-
 tannis chrismate in Cœna Domini plu-
 rimum conduxisse profiteantur. At ve-
 ro in ipsa Isidori sententia solemnem non
 deceptorem tantum; sed & sacrarum
 rerum perturbatorem conspicimus. Quis
 enim non stupeat, audiendo Fabianum
 præscribentem annuam chrismatis reno-
 vationem ex traditione Apostolica, &
 Christi Domini, ea addita ratione, quod
 lotio pedum a Servatore facta in die
 cœnæ baptismum significet, in baptis-
 mate autem chrisma adhiberi inter sa-
 cras, statasque ceremonias soleat? Quid
 commune habet pedum lotio cum chris-
 matis renovatione?

Can. 85. Post hæc Isidorus utens nonnullis Si-
 cau. 1. ricii epist. 1. Innocentii epist. 25. Cœ-
 qu. 3. lestini epist. ad Gallos, Augustini in
 lib. de pastoribus, Hieronymi epist. 83.
 sententiis, & quidem inordinate com-
 positis, ad secundam transit epistolæ
 partem his verbis: *Consulere etiam nos
 ut in prædictis literis vestris invenimus,
 super accusatione Sacerdotum voluistis,
 qua oppido apud vos, ut in eisdem apici-
 bus reperimus, crebrescit (de accusatione
 Episcoporum frequentissime edisserit Isi-
 dorus Mercator in suis epistolis, imo
 nihil antiquius habuisse videtur hac ma-
 terie, quam in omnibus ferme monu-
 mentiis suis abunde pertractat). Signifi-
 casti insuper plerosque attendere, multos
 in ipsis honoribus Ecclesiasticis non con-
 gruantur vivere sermonibus, & Sacramen-
 tis, qua per eos populis ministrantur. O
 miseros homines, qui hos intuendo Chri-
 stum obliviscuntur, qui & multo ante
 prædixit, ut legi Dei potius obtemperetur,
 quam imitandi videantur illi, qui ea,
 qua dicunt, non faciunt, & traditorem
 suum tolerans usque in finem, etiam ad*

*evangelizandum cum ceteris misit. Nam
 Apostoli talem consuetudinem non habue-
 runt, nec habendam docuerunt. Gratia-
 nus eadem retulit in Can. 85. cau. 1.
 qu. 1. melius tamen referenda fuissent
 ex Sancto Augustino, a quo exhaurie-
 bat olim Mercator, ut affingeret Fa-
 biano. Reverta Augustinus in lib. de pœ-
 nitentiæ medicina cap. 13. ita scribit:
 „An forte attendunt multos etiam in
 „ipsis honoribus Ecclesiasticis præposi-
 „torum, & ministrorum non congru-
 „entes vivere sermonibus, & Sacra-
 „mentis, quæ per eos populis mini-
 „strantur. O miseros homines, qui hos
 „intuendo Christum obliviscuntur, qui
 „tanto ante prædixit, ut legi Dei po-
 „tius obtemperaretur, quam imitandi
 „videantur illi, qui ea, quæ dicunt,
 „non faciunt, & traditorem suum to-
 „lerans usque in finem etiam ad evan-
 „gelizandum cum ceteris misit“.*

Post pauca reversus ad Episcoporum Can. 6.
 accusationes auctor epistolæ docet, qui- & 38.
 nam ad easdem accusationes sint reci- can. 2.
 piendi, qui ab illis e contrario rescien- qu. 7.
 di. Inter cetera inquit: „Ipsi ergo A-
 „postoli, & successores eorum olim
 „statuerunt, eos ad accusationem non
 „recipi, qui sunt suspecti, vel qui he-
 „ri, aut audius tertius, vel dudum
 „fuerunt inimici, quoniam suspecti fa-
 „ci sunt, qui non sunt bonæ conver-
 „sationis, vel quorum vita est accusa-
 „bilis, aut dubii in recta fide: Simili-
 „ter quorum fides, vita, & libertas
 „nescitur, vel qui infamiæ maculis
 „sunt adpersi, aut sceleribus inreti-
 „ti. Neque eos Sacerdotes debere, vel
 „posse, aut Clericos accusare, qui rite
 „Sacerdotes fieri non possunt, nec sui
 „sunt ordinis, quoniam sicut Sacerdo-
 „tes, vel reliqui Clerici a sæcularium
 „laicorum excluduntur accusatione, ita
 „illi ab istorum sunt excludendi, &
 „alienandi criminatione; & sicut isti
 „ab illis, ita & illi ab istis non reci-
 „piantur; quoniam sicut domini Sacer-
 „dotum segregata debet esse conversa-
 „tio ab eorum conversatione, ita &
 „litigatio, quia servum Dei non oportet
 „litigare“. Hæc verba ideo inte-
 gra retuli, ut simul jungerentur, una-
 que emendarentur Canones 6., & 38.
 cau. 2. qu. 7. huc ambo referendi. Ne-
 mo autem demonstrare poterit præcep-
 tum apostolicum, quod indicat Mer-
 cator de laicis ab accusatione Clerico-
 rum excludendis, & e converso; imo
 nec

nec demonstrare, qua ratione judicialia præcepta a Fabiano constitui potuissent, præsertim de infamibus, criminum graviorum reis, aliisque ignotæ fidei hominibus ab accusatione rejiciendis. Qui enim fidem Christianam minime sequebantur, non ad Episcoporum judicia, sed magistratum publicorum provocabant, siqua tamen dirissimarum persecutionum tempore Ecclesiastica judicia fingi possunt.

Can. 6. Sequuntur hinc nonnulla deprompta ex **can. 3.** epist. 125. lib. 7. Gregorii Magni, concluditurque verbis illis, quæ integra recitavit Gratianus in **can. 6. cau. 3. qu. 1.** Mercator Isidorus ibi imitari voluit Proclum Constantinopolitanum, qui in epistola ad Domnum Antiochenum (videtis actionem 14. Concilii Chalcedonensis) ita scribit: „Deus ad hoc „præordinavit tuam religiositatem, ut „injustitias removeas, & præsumtio- „nes comprimas, & sacerdotio labo- „ranti succurras, & opprobriis locum „non præbeas, sed ei, qui calumniam „patitur, adjutorium feras, illum ve- „ro, qui calumniam facit, abscindas“.

Can. 3. paullo postea legitur, in quo tamen ju- **can. 6.** dicet unusquisque, num pœnam infam- **qu. 1.** iæ comminari illi Pontifici Maximo congruat, qui inter Gentium vexationes tanquam infamis una cum ceteris fidei christianæ consortibus habebatur.

Can. 2. Nondum ab accusationibus Episcopo- **can. 3.** rum recedit Mercator, in quibus diu- **qu. 1.** tius consistendum voluit. Pergit autem his verbis: *Statuerunt* (Sancti Apostoli) *ne accusarentur* (Episcopi), *aut si aliter fieri non possit, perdifficilis eorum fieret accusatio; & a quibus, ut supradictum est, non præsumeretur, neque a propriis sedibus, aut Ecclesiis Episcopi ejicerentur. Quod siquo modo præsumtum fuerit, antequam & proprius locus, & sua omnia eis legibus redintegrarentur, nullatenus a quoquam accusarentur, aut criminarentur, nisi sponte elegerint, cuicumque pro talibus non responderent. Sed postquam, ut præfixum est, restituti fuerint, & sua omnia eis legibus redintegrata, dispositis, ordinatisque suis, magnum spatium tractandi causa eis concederetur. Et postea, si necesse fuerit, regulariter vocati venirent ad causam, & si justum visum fuerit, accusantium propositionibus sustentatione fratrum responderent. Nulla enim permittit ratio, dum ad tempus eorum bo-*

*na, vel Ecclesia, atque res ab amulis, aut a quibuscumque detinentur, ut aliquid illis obijci debeat. Nec quisquam potest eis quoquomodo quilibet majorum, vel minorum obijcere, dum Ecclesiis, rebus, aut potestatibus carent suis. Liqueet hinc, quam depravatam fuerit Gratiani fragmentum, quod legimus in Can. 2. cau. 3. qu. 1., ubi etiam fit mentio Synodi, quasi jam temporibus Fabiani solerent statim anni temporibus Concilia celebrari juxta recentiorum disciplinam, ubi quoque adjecta observantur verba illa: *Sine auctoritate Romani Pontificis*, quæ in integris epistolæ exemplaribus desiderantur.*

Statim prosequitur Fabianus: *Similiter statutum est, & nos eadem statuta firmantes statuimus, ut si aliquis Clericorum suis Episcopis infestus, aut insidiator fuerit, eosque criminari voluerit, aut conspirator fuerit, ut mox ante examinatum judicium curia tradatur, cui diebus vita sua deserviat, & infamis absque ulla restitutionis spes permaneat.* Verba hæc retulit Gratianus in **Can. 31. cau. 11. qu. 1.** Quod vero de pœna infamiae a Fabiano indicta occurrit, uti superius attigi, minime Fabiani temporibus convenire videtur. Eo autem minus congruit, Clericos in pœnam admissi criminis perpetuo curiæ tradi, quam pœnam non tam ipse se præstitueret ait Fabianus, quam a suis jam Prædecessoribus constitutam docet. Hi porro Prædecessores sunt, qui ediderant epistolam Pii Papæ secundam, unde depromptus est **Can. 18. cau. 11. qu. 1.**, quem jam superius expendi, una demonstrans, quibusnam monumentis abusus fuerit deceptor Isidorus.

Nec ullus unquam præsumat accusator simul esse, & iudex, vel testis, quoniam in omni judicio quatuor personas necesse est semper adesse, idest iudices electos, & accusatores, ac defensores, atque testes. Sic pergebat Isidorus Mercator, cujus verba Gratianus deinde descripsit in **Can. 1. cau. 4.** imo & nonnulla adje- cit: nisi dicere velimus adjecta jam fuisse a Glossographis in vetustioribus Collectionibus. Cum autem in hoc fragmento mentio fiat accusatorum, ac defensorum, liquet abunde, ibidem sermonem fuisse institutum de causis, seu judiciis criminalibus, in quibus fieri potuisse locum iudicibus electis, quemadmodum tradit Mercator, & ex eo Gratianus, nemo facile dixerit, qui vetu-
sti

si juris disciplinam aliquatenus calleat.
Can. 95. Tandem, cum multa favore Episco-
can. 11. porum dicta fuerint, concludit Ildorus
qu. 3. Mercator verbis illis, quæ legimus in
Can. 95. cau. 12. qu. 3., rectius autem
 laudata fuissent ex Gregorio Magno,
 qui lib. 4. epist. 7. hæc habet: quia
 omnipotentem Dominum metuit, & con-
 tra statuta evangelica, contra sacratis-
 simos Canones agere aliquid nullo modo
 consentit.

De Epistola 3.

Non est opus diuturno labore ad agno-
 scendam Mercatoris manum in epistola
 3., cujus inscriptio hæc est: *Dilectissimo*
fratri Hilario Episcopo Fabianus, quæ-
 que data fertur 17. Kal. Novembris A-
 fricano, & Decio viris clariss. *Coss.* Quis
 ille Hilarius fuerit, non satis constat;
 tantum adparet, eum fingi unum ex oc-
 cidentalibus Episcopis, quod conjicitur
 ex illis verbis: *In occidentis partibus, in*
quibus moraris. Ego suspicor, ideo Hi-
 larii nomen a Mercatore confictum fuis-
 se, quod Mercator in hac ipsa epistola
 elucubrandæ præ oculis haberet episto-
 lam Hilarii, seu Hilari Papæ. Revera
 priora hujus epistolæ verba omnino de-
 prompta videntur ex epistola 3. ejusdem
 Pontificis. Hinc Mercator mutuari no-
 men potuit, quem Episcopo adfingeret
 illi, ad quem epistolam dirigere medi-
 tabatur. Ex tempore, quod epistolæ
 subsignatum est, ipsam apocrypham ef-
 se aperte cognoscimus. Etenim nullus
 in consulari catalogo apparet Consul-
 tus Decii cum Africano. Africanus qui-
 dem Consul fuit anno 238., sed colle-
 gam habuit Maximum. Decius Consul
 fuit anno 251., & sequentibus, sed
 cum Grato, aliisque, nunquam verò cum
 Africano. Sed & istum Mercatoris a-
 gnoscimus ex descriptione sententiarum,
 quæ & ex variis laciniis recentiorum
 Patrum inordinate compositæ sunt, &
 plurimum conveniunt cum ceteris, quas
 vetustissimis Pontificibus idem Mercator
 adscripsit. Initio conqueritur Fabianus,
 in occidentis non solum Laicos, sed &
 Sacerdotes ex astutia diaboli premi, ve-
 xarique, atque, ut necessitati Ecclesiæ
 consulat, statuit, ne ab improbis, &
 alienæ fidei hominibus Sacerdotes Do-
 mini accusentur. Consuetæ hæc est Mer-
 catoris cantilena, nihil enim aliud in
 epistolis a se confictis vehementius per-
 sequitur, ac repetit frequentius, utens

Tom. II.

verbis Canon. 6. Concilli Carthaginen-
 sis 2., & Constitutionis 10. lib. 9. tit.
 1. in codice Theodosiano. Post hæc ita
 prosequitur: *Unde oportet, si aliquis E-*
piscoporum super cortis accusetur crimi-
nibus, ut ab omnibus audiat, qui sunt
in provincia, Episcopis, quia non oportet
accusatum alicubi, quam in foro suo,
audiri. Est hic *Can. 2. cau. 3. qu. 6.*,
 & in antiquissimis Conciliis sæpissime
 renovata sententia.

Siquis vero judicem adversum sibi sen-
derit, vocem appellationis exhibeat. Ita
 pergit Mercator, & ita ex Mercatore
 scripsit Gratianus in *Can. 21. cau. 2.*
qu. 6. Consonant hæc ipsis civilis juris
 principiis, a quibus nusquam recessit
 jus Ecclesiasticum.

Jungendi simul sunt Canon. 1. 2. &
 20. cau. 2. qu. 6., juncti enim sunt in
 epistola Fabiani his verbis, quæ statim
 modo laudatis subjiciuntur; *Appellun-*
tem autem non debet afflictio ulla, aut
detentionis injuriare custodia, sed licet
appellatori vitiatam causam appellationis
remedio sublevare, licet etiam in caus-
is criminalibus appellare: Nec vox ap-
pellandi denegatur ei, quem supplicio sen-
tentia destinavit. Deprompta autem hæc
 sunt ex interpretatione Aniani in le-
 gem 2. tit. 30. lib. 11. codicis Theodo-
 siani, & in leg. 15. & 20. ejusdem ti-
 tuli; his enim in locis eadem omnino
 verba leguntur.

Sequuntur hinc verba Canon. 3. cau. 3.
 qu. 6., & post illa, verba Canon. 3.
 cau. 2. qu. 3. ibi: *Siquis ergo iratus cri-*
men aliquod cuilibet temere objecerit,
convicium non est pro accusatione habenda,
sed permissio tractandi spatium, id
quod iratus dixit, per scripturam se pro-
baturum esse faciat, ut si fortasse re-
sipiscens, quæ pro iracundia dixit, ite-
rare, aut scribere noluerit, non ut reus
criminis teneatur. Habetur id ipsum apud
 Anianum in interpretatione legis 5. tit.
 1. lib. 9. codicis Theodosiani, dummo-
 do pro illis Fabiani verbis: *quæ pro ira-*
cundia dixit, legamus ex Aniano: *post*
iracundiam quæ dixit.

Aniani quoque est, quod legimus in
Can. 1. cau. 3. qu. 6., referendo pro-
 pterea ad constitutionem 11. ejusdem li-
 bri in codice Theodosiano, ubi hæc scri-
 pta sunt: *Qui crimen objicit, scribat se*
probatum revera. Ibi causa agatur,
ubi crimen admittitur, & qui non pro-
baverit, quod objicit, penam, quam in-
tulerit, ipse patiatur.

O

De

De ceteris capitulis Fabiano adscriptis.

Can. 10. **Can. 10. di. 90.**, sicut alii nonnulli **dist. 90.** Canones, Fabiano tribuuntur, qui tamen revera Fabiani non sunt. Qui primus dictum Canon. 10. dist. 90. Fabiano adscripsit, is est Burchardus, qui in cap. 59. lib. 10. eadem omnino verba retulit; imo & alia subiecit sub nomine ejusdem Papæ in cap. 60. ibi: *Siquis non vult reconciliari fratri suo, quem alio habet, tandem in pane, & aqua pœniteat, usque dum reconcilietur ei.* Ex quibus liquet, hæc potius a Burchardo deprompta fuisse ex quodam Pœnitentiali suæ ætatis (erant autem tunc temporis libri Pœnitentiales bene multi, & ferme in quibuscumque Ecclesiis varii) qui forte ad nostram usque ætatem minime pervenit. Porro in Pœnitentialibus libris commemorari solebant identidem nomina vetustorum Patrum, non quidem ut indicaretur sententias in Pœnitentiali descriptas revera illius esse, sed gratia significandi, nonnihil de eadem re a vetustis eisdem Patribus pertractatum. Itaque in fragmentis Burchardi nuper memoratis, dum in Pœnitentiali descripta erant, adiectum fuerat forte Fabiani nomen, quod aliqua in epistola 3. Fabiano tributa legantur de iis, qui injuria affecti sunt, tenenturque reconciliari inimicis suis; atque ita Fabiani nomen ex Pœnitentiali facile potuit in Collectionem Burchardi transferri, & a Burchardo ad sequentes Collectores.

Can. 18. Idipsum contigit in **Can. 18. cau. 6.** **can. 6.** qu. 1., qui a Burchardo primum Fabiano Papæ tributus est in cap. 8. lib. 12., pertinet autem ad libros pœnitentiales; quemadmodum testis est Regino Prumiensis in lib. 2. tit. 324., qui ex pœnitentiali eadem propemodum verba ita describit: *Quicumque sciens perjuraverit, septem annos pœniteat, & post hæc communionem accipiat.* Habentur hæc eadem in pœnitentiali Halitgarii cap. 28. & in epistola Rhabani ad Heribaldum, quæ instar Pœnitentialis est, cap. 18. Ipsemet Burchardus ad regulam in Diœcesi sua constituendam Pœnitentialem librum componens in lib. 19. suæ Collectionis, quem ex pluribus Pœnitentialium libris undique conquisitis exhauserat, hæc eadem definivit in cap. de perjurio: *Facisti perjurium sciens, & alios in perjurium adduxisti, 49. dies*

in pane, & aqua, quod vulgus carri-nam vocat, pœnitere debes, & septem sequentes annos, ita ut consuetudo est, observare debes. Porro unde erat hæc consuetudo, nisi ex Pœnitentialibus sui temporis, repetenda? Item Regino Prumiensis in suo pœnitentiali, quem edidit lib. 1. de Ecclesiasticis disciplinis, septem annorum pœnitentiam perjuris indixit. Eum vero qui semel perjuraverit, non iterum esse ad testimonia ferenda, sive juramentum admittendum, ex eisdem Pœnitentialibus deducitur. Etenim Regino post dictum caput 324. ita subdit in cap. 325.: *Ex pœnitentiali, ut supra: Siquis perjuraverit, ultra ad Sacramentum non admittatur.* Et in capitulis Herardi Turonensis cap. 12. *Semel perjurati ad testimonium non recipiantur.*

De **Can. 3. cau. 35. qu. 2.** nihil hoc loco dicendum arbitror; etenim cum agnoverim eundem potius ad Theodorum Cantuariensem Episcopum pertinere, nulla autem ratione Fabiano tribui potuisse, satius videtur in tertia parte de illo verba facere, ubi de Theodoro agendum erit.

Non recedo ab observationibus Romanorum Correctorum ad **Can. 4. cau. 35. qu. 2.** suspicantium verba hæc non alicujus auctoris esse Ecclesiastici, sed Gratiani ejusdem, qui sententias suas dictis Patrum intermiscere solebat. Revera quæ subsequuntur. *Unde in Concilio apud Vermerias, demonstrant, præcedentia verba Gratiani ejusdem esse, quæ ut vera demonstraret, caput Concilii Vermeriensis adferebat.* Etenim Gratianus particulam illam unde, aut similes, quales sunt: *Hinc, ex his &c.* non consuevit adjicere, nisi post sua verba, ut patet in inscriptionibus canonis 1. cau. 22. qu. 5., **Can. 12. & 38. cau. 24. qu. 3.,** & alibi passim.

Can. 1. cau. 35. qu. 6. falso refertur nomine Fabiani Papæ, quamquam eo nomine designetur apud Burchardum, & ex Burchardo apud Ivonem. Neque enim Fabiani tempore ulla erat occasio, qua in dirimendis consanguineorum conjugiscertæ regulæ traderentur. Potius suspicor hunc Canonem editum fuisse decimo, vel undecimo Ecclesiæ sæculo, qua nimirum ætate scimus consanguineorum conjugia spretis Ecclesiæ legibus frequenter celebrata fuisse, eamque ob rem in universis propemodum illius temporis Conciliis nihil pressius con-

Can. 3. cau. 35. qu. 2.

Can. 4. cau. 35. qu. 1.

Can. 1. cau. 35. qu. 6.

constitutum fuisse, quam incertas illas conjunctiones rescindi. Imo ego arbitror eundem Canonem pertinere ad Concilium Trojanum sub Urbano II. celebratum, cujus licet acta perierint, generaliter tamen scimus, quænam ibidem discussa potissimum fuerint, ac definita. Compendium, ita dixerim, Synodaliū actionum habemus in Can. 4. cau. 35. qu. 6., quomodo ita supplere debemus ex aliis Collectoribus: *Conuenit Troja in Apulia Concilium Episcoporum fere 75., Abbatum 12., in quo actum de consanguinitatis linea conjugatis.* Cum nemo tamen dictum Sacramenti impedimentum uellet assertionem firmare, præceptum est, ut Episcopi, quorum Diocessani sunt, eos per congrua spatia triua aduocatione conueniant. Tunc si duo vel tres viri, &c. quæ legimus in dicto Canon. 4. (Si aliis lubeat eam editionem sequi, quam secutus sum in priorē parte hujus operis cap. 63., parum referet, cum utrobique, licet iuxta diversos codices alia verba describantur, eadem tamen sententia retinetur.) Sane si integra Concilii acta haberentur, facile suspicor nos ibidem fragmentum Gratiani reperturos, quod habemus in dicto Can. 1., præsertim quod Petrus Lombardus nomine Urbani eadem verba referat in lib. 4. sentent. dist. 41., Concilium vero Trojanum sub Urbano II. fuerit celebratum. Non est id a veritate alienum, quum Urbano II. hujusmodi monumentum a scriptoribus fere ætate non longe distitis, qualis erat Magister sententiarum, adscribatur, alias autem generaliter scimus de hac materie actum esse in Concilio Trajano Urbani II., cujus acta ex injuria temporis ad nos usque pervenire minime potuerunt. Non tamen hoc in loco omitam singularem observationem, quæ apud eundem Lombardum occurrit: videlicet memoratum fragmentum nonnullis verbis Gratiani reticitis descriptum habemus ibi: *Consanguineos vero extraneorum nullus accuset, vel consanguinitatem in synodo computet, sed propinqui, ad quorum notitiam pertinet. Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus, & veracioribus, quibus propinquitas tota nota sit, Episcopus canonice perquirat, & si inventa fuerit, separentur.* Desiderantur igitur verba illa, quæ Gratianus, Ivo, & Burchardus habent: *Id est pater, mater, frater, soror, patruus, avunculus, amita, ma-*

tera, & eorum procreatio, quæ vel a Burchardo ipso adjici, vel a Glossografo quoque excipi potuerunt. Imo & sententiam ejus Canonis ita intelligendam puto, ut non quidem absolute nemo ex extraneis admittatur ad accusandum in matrimoniis consanguineorum; sed potius ne passim Episcopi accusationes recipiant, quæ aliquando familiarum concordiam abruptunt ex odio nonnullorum, qui eo prætextu sæpe ac sæpius confuso familias turbant. Ipsamet Burchardi inscriptio id docet ad eundem Canonem ita concepta: *Quod extranei, nisi ex necessario, discidium inter consanguineos facere non debeant.* Reuera universa res hæc tota semper commissa fuit Episcoporum singulorum arbitrio. Ut enim omitam Concilium Moguntinum sub Karolo Magno celebratum cap. 53., & Capitulare 1. ejusdem Karoli anni 802. cap. 33., item Canones Isaac Lingonensis tit. 4. cap. 2. 3. 4. 6. 10. & 12. ubi cautum legimus consanguinitatis discussionem totam ab Episcopi arbitrio pendere. Ne forte quispiam hæc antiquiora Trojano Concilio esse adfereret, ac propterea per Trojanum Concilium immutata, me referam ad Concilium Londoniense posterius, sive anni 1102., ubi Can. 24. ita legimus: *Ne cognati usque ad septimam generationem copulantur, vel copulati simul permaneant, & si quis hujus incestus conficius fuerit, & non ostenderit, ejusdem criminis se participem esse cognoscat.* Porro si generatim criminis conficii, illud ostendere præcipiuntur, non erit consanguineis tantum incestuorum regulariter reservata accusatio; sed illud demum Trojano Concilio veritum asseremus, ne passim accusationes hujusmodi, & sine accusantium discrimine recipiantur.

Primus Burchardus verba Canon. 16. Can. 16. de consecr. dist. 2. retulit ex epistola de conf. Fabii Papæ cap. 4. in lib. 5. cap. 17. dist. 2. ibi: *Ut si non frequentius, vel ter laici homines communicent in anno, nisi forte quis majoribus quibuslibet criminibus impediatur, id est, in Pascha, & Pentecoste, & Natali Domini.* Fabii Papæ nomen pro Fabiano ex imperitia liberiorum scriptum reor, ne forte apud Burchardum talem incertitiam affingamus, ut fragmenta Canonum illi Pontifici tribuerit, qui nunquam extiterit. Verum nec Fabiani fragmentum est, sed potius pertinet ad Capitularia Regum

Francorum, quorum nomine illud retulit Regino Prumiensis in lib. 1. cap. 195. Porro idipsum legimus in Concilio Turonensi III. anni 813. cap. 50., & ex eo in lib. 2. Capitularium cap. 45. ibi: *Ut si non frequentius, vel ter laici homines in anna communicent, nisi forte quis majoribus quibuslibet criminibus impediatur.* Cur vero Burchardus pro Capitularibus Francorum, Fabii potius, vel Fabiani Papæ nomen inscripserit, frustra quispiam sciscitaretur, cum jam pluries animadverterimus, Burchardum a laudandis Francorum Capitularibus abstinendum sibi proposuisse, ne rem ingratam faceret Germanis, apud quos debebat, quique res Francorum detestabantur.

A P P E N D I X.

De Canone 26. cau. 32. qu. 7. nomine Fabii Papa relato.

Quod Burchardo contigit in Can. 16. de cons. dist. 2. nuper expenso, ut scilicet nomine Fabii Papæ falso illud fragmentum inscriberetur, idipsum & apud Gratianum occurrit in Can. 26. cau. 32. qu. 7., cum tamen ullum reperire non liceat Pontificem Maximum hujus nominis. Nonnulli pro Fabio Fabianum legendum esse putarunt, ac propterea in Labbeana Collectione recentioris editionis hoc idem fragmentum inter ea de-

scribitur, quæ a Gratiano tributa fuerunt Fabiano Papæ. Quamobrem satius duxi in hoc loco erratum detegere collectorum, monereque ex librariorum forte oscitantia factum esse, ut Fabii Papæ nomen legeretur, ita, ut non pro Fabio Papa Fabianus, sed potius Julius Paulus fuerit memorandus. Similitudo vocis, & literarum huic errato potuit occasionem præbere; neque enim adeo difficile est ex his verbis *Julius Paulus*, hæc alia reddere *Fabius Papa*, præsertim ante inventionem Typographicæ artis, quo tempore vel codices parum exacte formati, vel imperitia illorum, quibus de charta in chartam referre demandabatur, causam dederunt, ut a veterum exemplarium fide aliquando recederetur. Porro Julius celeberrimus ille est Jureconsultus, cujus fragmenta in libris sententiarum congesta hodie adhuc servantur: In libro autem 2. tit. 19. hæc leguntur: *Nequa furiosus, neque furiosa matrimonium contrahere possunt, sed contractum matrimonium furore non tollitur.* Quis non agnoscat in his memoratum Canon. 26. cau. 32. qu. 7.? Hæc vero probatissima fuit Romanorum Jurisconsultorum doctrina, quam etiam traditam habemus ab eodem Paullo in l. 16. §. ult. ff. de ritu nuptiarum, a Cajo in l. 8. ff. de sponsalibus, & ab Ulpiano in l. 6. de his, qui sunt sui, vel alieni juris.

C A P U T XIX.

De Cornelio.

Fragmenta Gratiani sub nomine Cornelii Papæ hæc sunt.

Apocryphi
omnes.
Ex epistola
unica.

{	Can. 1. cau. 2. qu. 5.	{ simul jungendi, & ex integris epistola exemplaribus supplendi.
{	Can. 2. cau. 2. qu. 5.	
{	Can. 3. cau. 2. qu. 5.	
{	Can. 4. cau. 3. qu. 9. consonat cum verbis Concilii Chalcedonensis.	

Adjicitur.

{ Can. 16. cau. 22. qu. 5. pertinet potius ad Francorum Capitularia.

NON una est viro-eruditorum opinio in designandis Cornelii Papæ temporibus; etiam enim in eo universi conveniant, quod Cornelius ultra an-

num, & menses aliquot in Pontificatu non sederit, alii tamen ab anno 251. alii ab anno 254. ipsius Pontificatum auspicantur, & ad annum 252. vel 255. pro-

producunt. Adversus illum Novatianus Presbyter Romæ schisma excitavit, quod se, non Cornelium Pontificem Maximum eligi impenso studio curaverat. Sed Centumcellas ipse Cornelius fidei causa relegatus, brevi martyrii coronam obtinuit. Nonnullæ huic Pontifici, & ab Isidoro Mercatore, & ab aliis tribuantur epistolæ, de quibus singulis frustra verba facerem prolixius, cum ex unica tantum Gratiani fragmenta habeamus, ea videlicet, quæ apud Mercatorem secunda est sub hoc titulo: *Cornelius Episcopus Ruffo* (legunt alii *Ruffico*) *Coeppiscopo in Domino salutem*; data fertur sub Consulatu Maximi, & Decii. In chronico Cassiodori nulla huius Consulatus est mentio, imo cum sciamus Cornelium obiisse temporibus Galli, & Volusiani Imperatorum, nullus alius sub illorum Imperio Consulatus occurrit apud eundem Cassiodorum, quam Galli, & Volusiani, item Valeriani, & Gallieni. Baronius agnoscit quidem Consulatum Decii, & Maximi, & anno 254. & Sede vacante, antequam Cornelius Pontifex esset. Quidquid vero de notæ consularis falsitate disputari posset, non desunt argumenta gravissima, ex quibus hanc epistolam tanquam apocrypham dignoscamus. Ipsamet ibi Mercatoris manus, ipsamet stilus adgnosci- tur; etenim & vulgata Sacrarum literarum interpretatio Cornelio longe recentior frequenter usurpatur, multa præterea ex recentioribus Patribus, & Scriptoribus deprompta recensentur, ex sententiis scilicet Concilii Carthaginensis 1. & 2. Concilii Chalcedonensis, Concilii Romani 5. sub Symmacho, Ambrosii, Hieronymi, Bonifacii Moguntini, Isidori Hispalensis, & aliorum. De- mum celeberrima etiam inest Mercatoris nota, in eo, quod dicitur, Episcopos a nemine reprehendendos esse, eo- ve minus accusandos, qua loquendi formula nihil esse potuit antiquius omnium ejusmodi epistolarum auctori. In duas quodammodo partes distributa est hæc epistola, in priore quarum de jureju- rando agitur, in posteriore de Episco- porum accusationibus. Non memoro præ- fationem, in qua nihil aliud continetur, quam verba Gregorii Magni epist. 32. lib. 12. Ad priorem epistolæ partem spe- ctant can. 1. 2. & 3. cau. 2. qu. 5. his verbis: *Sacramentum autem habentis a summis Sacerdotibus, vel Dei ministris exigi, nisi pro fide ratiōe, minime cognovi-*

mus, nec spontaneos jurasse reperimus. Summopere ergo S. Jacobus Apostolus pro- hibens Sacramentum loquitur, dicens: Ante omnia, fratres mei, nolite jurare, neque per cælum, neque per terram &c. (hic sequuntur integra verba epistolæ Jacobi cap. 5. nec non verba Christi Do- mini apud Matthæum cap. 5. vers. 33. post quæ ita subditur) "Hæc, frater, charissime, ipse Dominus prohibet, idest non debere jurare. Hæc Apo- stoli maxime omnes, hæc sancti viri, prædecessores nostri, qui huic San- ctæ universali Apostolicæ Ecclesiæ præfuerunt ante nos. Hæc Prophetæ, & reliqui Sancti Doctores per univer- sum mundum dispersi ad prædican- dum, juramenta fieri vetant. Quo- rum nos exempla si cœperimus enu- merare, aut in schedula hac infere- re, ante deficiet hora diei, quam eo- rum exempla de hac causa prohibi- ta. Quæ nos sequentes Sanctorum Apostolorum, eorumque successorum jura firmamus, & Sacramenta incau- ta fieri prohibemus. Unde & ipse Dominus in tabulis lapideis, quas Moysi dedit, propria manu scripsit, dicens: Vide ne assumes nomen Do- mini tui in vanum, & reliqua. Nos autem, ut paullo superius præ- libavimus, Sacramentum Episcopis nescimus oblatum, nec unquam fieri debet; quoniam, ut supra memora- tum est, præceptum est a Domino non jurandum &c." Ex his supplere unusquisque poterit fragmenta Gra- tiani, quæ satis concisa sunt, nec integram Cornelii, aut cujusvis alte- rius epistolæ auctoris sententiam ex- hibent. Porro quæ ibidem decernun- tur de jurejurando Episcoporum pro- hibito, vix demonstrari possunt ex Sacra Scripturæ testimoniis ibidem relatis; Etenim sive Christi Domini mandatum apud Matthæum, sive Jacobi consilium non singulare Episcopis pro- ponitur, sed omnibus generaliter; ac propterea parum videntur etiam con- venire proposito Gratiani, qui ex hu- jusmodi monumentis conatur demonstra- re in dicta questione 5. Sacerdotes pro- hiberi, ne jurent.

Ad posteriorem epistolæ partem spe- ctat can. 4. cau. 3. qu. 9. cujus verba *can. 4.* omnino conveniunt cum vulgatis episto- *cau. 3.* læ exemplaribus; quibus tamen, qui *qu. 9.* epistolam ipsam composuit, imitari vo- luisse visus est Patres Concilii Chalee- do.

donentis initio actionis 10. ibi: *Quæ adversus absentem facta sunt, vacantur. Hæc omnes dicimus. Nullus condemnat absentem.*

Primus Burchardus in lib. 12. cap. 12. *Can. 16.* nomine Cornelii Papæ ea descripsit, quæ *cau. 22.* Gratianus habet in can. 16. cau. 22. q. 5. 5. atque occasionem errandi sequentibus Collectoribus dedit. Regino eadem potius refert ex Francorum Capitularibus in lib. 2. de Ecclesiasticis disciplinis cap. 312. & quidem recte; nam in Capitulari Caroli Magni anni 789. cap. 62. inter cetera hæc legimus: *Sed & nobis honestum videtur, ut qui in sanctis habet jurare, hoc jejunos faciat cum omni honore, & timore Dei, & sciat se rationem redditurum Deo unusquisque vestrum, ubicumque sit, siue intra Ecclesiam.*

siue extra Ecclesiam. Et ut parvuli, qui sine rationabili aetate sunt, non cogantur jurare. Hæc eadem relata sunt in lib. 1. Capitularium cap. 61. juxta editionem Parisiensem anni 1677. & in librum 2. legum Longobardorum tit. 55. cap. 22. Burchardus primum nonnulla immutavit. Etenim pro illis verbis: *Qui sine rationabili aetate sunt*, hæc alia supposuit: *ante quatuordecim annos*, ut clarius forte Capitularium sententiam exprimeret. Deinde nomen Cornelii inscripsit, quod a Capitularibus Francorum nominandis sibi duxerat abstinendum; nomen autem Cornelii Papæ præ ceteris forte selegit, quod in epistola ad Rufum Cornelio tributa, ut superius ostendimus, nonnulla de juramentis agantur.

C A P U T XX.

De Lucia.

Ad Lucium sequentia pertinent.

Apocryphi
omnes.

Ex epistola ad
Episcopos Gal-
liæ, & Hispani-
æ.

Can. 14. cau. 6. q. 1. pertinet ad sententias Sixti Pithagorici.
Can. 5. cau. 17. q. 4. consonat cum aliis epistolis Mercatoris.
Can. 9. cau. 24. qu. 1. est potius Agathonis in epist. ad Constantinum.
Can. 60. de cons. dist. 1. supplendus. ex integris epistola exemplaribus.

His adjiciun-
tur.

Can. 2. dist. 80. est potius in epist. 2. Pseudo-Stephani.
Can. 19. dist. 81.) jungendi simul sunt, & referendi ad epis-
Can. 20. dist. 81.) stolam 2. Clementi Papæ tributam.
Can. 21. dist. 81.)

Lucium Pontificem martyrio vitam ab-
solvisse testatur Cyprianus epist. 58.
Quamvis, vero Scriptores Ecclesiastici in
eo conveniant, quod Lucius idem bre-
vi temporis spatio Pontificiam Sedem te-
nuerit, imo & gravibus ærumnis pres-
sus, inter cetera etiam aliquandiu rele-
gatus, tamen in designandis Pontifica-
tus hujus annis non satis consonant;
aliis enim visum est adnotare annum 55.
aliis annum 53. aliis triennium, & ul-
tra, aliis octo mensium, aliis annum &
plurimum mensium spatium designanti-
bus. Meum non est de hac re fusius
disputare, quemadmodum deceret in re
valde difficili, & intricata; præsertim

quod parum id valeret ad id, quod ad-
gredior, consiciendum.

De epistola ad Episcopos Hispaniæ,
& Galliæ.

Non omisit Lucium Isidorus Merca-
tor, sed eidem unicam epistolam adscri-
psit sub hac epigraphe: *Dilectissimis fra-*
tribus omnibus in partibus Occidentali-
bus tam in Galliis, quam in Hispaniis
consistentibus Lucius Episcopus in Domino
salutem: Data autem est, Kalendis A-
prilis, Gallo, & Volusiano viris Clariss.
Coss. Qui putant Cornelium Papam Lu-
cii prædecessorem Pontificatum gessisse
ab,

ab anno 254. usque ad diem 14. Septembris anni 255. & demum Lucium successisse anno 255. die 19. Octobris, gravissimum exinde argumentum deducunt ad falsitatem hujus epistolæ demonstrandam; etenim, ut Baronius scribit, Galus cum Volusiano binos gessit Consulatus, anno 254. & 255. proptereaque alterutro ex hisce annis scribere non poterat Lucius Kalendis Aprilibus, si anno 255. mense Octobri Cornelio successit. Non opus tamen est his observationibus, cum liquido alias constat de manu, & stilo deceptoris Ildori. Usurpata quippe Psalmorum interpretatio ab Hieronymo concinnata, usurpatæ phrasæ Concilii 1. Arelatensis, Concilii 3. Carthaginensis, Leonis Magni, Gregorii, Agathonis, & Sixti Pithagorici, aperte demonstrant, epistolam longe recentioris auctoris existere. Ego sane, si non aliud in hac epistola deprehenderem, quam prolixum institutum sermonem de accusationibus Episcoporum, & eorumdem appellationibus, quæ materies præcipua est omnium Mercatoris epistolarum, nihil aliud ad agnoscendum deceptorem arbitror posse, aut debere expectari. Revera nihil in hac epistola pressius urgetur, imo & repetuntur, quæ jam decreta finguntur in Pseudo-epistolis Hygini, Pii, aliorumque, ut nulla amplius de hac re superesse dubitatio possit.

Can. 60. de conf. dist. 1. Exordium epistolæ desumitur ex epistola 28. Leonis Magni juxta vulgatam editionem; conqueriturque Lucius, quod acceperit Gallicanæ, & Hispanicæ Ecclesiæ Episcopos angere, atque vexari, diripi præterea Ecclesiis dotes, atque eas oblationibus spoliari. (Num Ecclesiis suæ, ut vocant, dotes jam tum constitutæ essent, judicet, qui sine præjudicatis opinionibus ad epistolas hujusmodi legendas accesserit) Solatur Episcopos, monens, ut hæc patienter ad exemplum Servatoris nostri sustineant, & subdit: *Propter sales* (idest Ecclesiarum malevolos insecutores), *fratres, hortamur vos, sicut & in hac sancta Ecclesia constitutum habemus, ut semper testes vobiscum Sacerdotes, & Diaconos habeatis; & licet conscientia sufficere possit propria, tamen propter malevolos, juxta Apostolum etiam testimonium vos oportet habere bonum ab his, qui foris sunt. Quoniam & in hac sancta Sede constitutum habemus, ut duo Presbyteri, vel tres Diaconi in omni loco Episcopum ne deserant*

propter testimonium ecclesiasticum. Retulit hæc Gratianus in can. 60. de conf. dist. 1. nonnullis tamen additis, nonnullis autem omisis. Verum hæc omnia parum congruunt temporibus Lucii, quibus Episcopi non facile tot Presbyteros, aut Diaconos suæ vitæ confortes, & testes inseparabiles habere poterant, cum cogerentur potius latebras quærere, ne exilio a suis Ecclesiis pellerentur, quemadmodum & ipse Lucius, & ejus prædecessor Cornelius depulsus fuerat. Illa vero antiqua statuta, quæ memorantur, ut scilicet Episcopi testes vitæ habeant Presbyteros, & Diaconos, quænam alia esse possunt, nisi monumenta Mercatoris, in quibus tradidit, aut vitam Clericorum debere esse communem, ut in can. 9. cau. 12. qu. 1. aut Episcopum Diaconorum corona stipari debere, ut in can. 11. dist. 93. & similibus? Præterea perperam usurpantur ad hanc rem verba Pauli 1. ad Timoth. cap. 3. *testimonium oportet habere bonum ab his, qui foris sunt*; etenim cum auctor epistolæ ea referat, ut ostendat Presbyteros, aut Diaconos testes esse debere vitæ episcopalis, supponere videtur Episcopos, aut Diaconos *foris esse*, idest extra Ecclesiam ejectos.

Post multa, quibus docuit Lucius, accusationes Episcoporum non facile admittendas esse, Episcopos eisdem suadecesse contentos esse debere, cavendos præterea esse malevolos homines, hæc subjicit: *Scriptum est enim: melior est unus timens Deum, quam mille impii: sapiens vero non est omnis, qui nocet.* Postrema hæc verba referuntur apud Gratianum in can. 12. cau. 6. q. 1. eademque omnino sunt cum sententia Sixti Pithagorici num. 292. juxta interpretationem Rufini.

Prosequitur Mercator: " Res quoque Ecclesiarum vestrarum, & oblationes fidelium, quas significastis a quibusdam irruentibus vexari, vobisque, & Ecclesiis vestris auferri, indubitanter maximum est peccatum, testante ipsa scriptura, quæ ait, qui abstulerit aliquid patri, vel matri, & dicit, hoc non esse peccatum, homicidæ pariticeps est. Pater ergo noster sine dubio Deus est, qui nos creavit; & mater nostra Ecclesia, quæ nos in baptismo spiritualiter generavit. Et ideo &c. *Et post nonnulla*: Hæc fieri Prophetæ, hæc Apostoli, hæc Successores eorum, & omnium Cathol.

Can. 12. cau. 6. qu. 1.

Can. 5. cau. 17. qu. 4.

„ 60.

„corum Patrum vetant decreta, & ta-
 „les præsumptiones sacrilegium esse di-
 „judicant. Quorum nos sequentes e-
 „xempla omnes tales præsumtores, &
 „Ecclesiæ raptores, atque suarum fa-
 „cultatum alienatores una nobiscum a
 „liminibus sanctæ Matris Ecclesiæ ana-
 „thematizatis Apostolica auctoritate pel-
 „limus, & damnamus, atque sacrile-
 „gos esse judicamus, & non solum eos,
 „sed omnes consentientes eis; quia non
 „solum qui faciunt, rei judicantur,
 „sed etiam qui consentiunt facientibus.
 „Par enim pœna & agentes, & con-
 „sentientes deprehendit. Integram fere
 „descripsi epistolæ sententiam, ex qua
 „supplere quispiam possit canonem 5.
 „cau. 17. qu. 4. quæ omnia, ubi col-
 „lata fuerint cum epistola 2. Pii, cum
 „epistola 1. Urbani, cum epistola 1.
 „Anacleti, facile deprehenduntur, ea-
 „dem ubique Mercatoris manu fuisse
 „composita. Imo nemo non videt quam
 „parum congruat Lucio sententia hu-
 „jusmodi. Etsi enim ultro dandum sit,
 „tunc temporis potuisse bona ecclesiasti-
 „ca existere, quæ facile alienarentur,
 „aut dissiparentur, quos supponere alios
 „oportet bonorum Ecclesiæ concessorum
 „raptores, nisi ethnicos homines, qui bo-
 „no Ecclesiæ inuidebant? De ethnicis
 „autem hominibus, quomodo intelligi po-
 „test iustitia in raptores pœna, ut ab
 „Ecclesiæ communione repellerentur, nisi
 „primum supponatur, ethnicos ad Eccle-
 „siæ communionem admissos? Quod si hæc
 „vera sunt, parum etiam congruet pro-
 „posito Gratiani can. 5. memoratus. Ibi-
 „dem enim Gratianus demonstrare nite-
 „batur, bona Ecclesiæ ne ab Ecclesiasti-
 „cis quidem viris, sive a legitimis eo-
 „rundem possessoribus, vel administrato-
 „ribus alienari uspiam posse. At longe
 „diversa est sacrorum administratorum,
 „& ethnicorum diripientium ratio.

Can. 8.
 cau. 24.
 qu. 1.
 Post pauca leguntur in eadem episto-
 la verba can. 9. cau. 24. qu. 1. quibus
 exhibetur Lucius ceteros Episcopos hor-
 tans, ut in recta fide consistent. Sed
 verba ibidem usurpata eadem prope sunt
 cum iis, quæ scribebat Agatho Papa in
 epistola ad Constantinum Augustum in
 actione 4. Concilii 6. generalis.

*De aliis Canonibus Lucii no-
 mine relatis.*

Can. 1.
 dist. 80.
 Quum occurrit mihi expendendus can.
 1. dist. 80. Lucio Papæ adscriptus, et si

statim in epistola Lucii repertus a me
 minime fuerit, non dubitavi tamen, quo-
 minus eundem ad Isidorum Mercatorem
 referrem, cum in ipso & stilum, &
 sententias ipsas Mercatoris illico agno-
 vissem: Neque diutius immorandum mi-
 hi fuit in quærendo monumento illo,
 ex quo depromptus ille fuerat, præsertim
 cum in promptu esset Romanorum corre-
 ctorum nunquam non laudanda solertia,
 indicantium epistolam Stephani Papæ
 numero 2. quam in sequenti capite reji-
 ciam inter ceteras Mercatoris epistolas.
 Plane ibidem in cap. 6. hæc leguntur:
*Nulli enim Metropolitani, aut alii Epi-
 scopi appellantur Primates, nisi ii, qui
 primas sedes tenent, & quorum civitates
 antiqui primates esse consueverunt. Reliqui
 vero, qui ceteras Metropolitanas Ecclesias
 adepti sunt, non Primates, sed aut Ar-
 chiepiscopi, aut Metropolitani vocentur.*
*Urbis enim, & loca, quibus Primates
 præsidere debent, non a modernis, sed ex
 tiam multis ante adventum Christi sunt
 statuta temporibus, quorum Primates etiam
 gentiles pro maioribus etiam negotiis
 appellabant. In ipsis vero urbibus, &c.*
 quemadmodum apud Gratianum. Con-
 sonant hæc cum epistola 1. Pseudocle-
 mentis, & cum epistola 2. Pseudo-Ana-
 cleti. Ceterum ipsa mentio Primatum,
 Archiepiscoporum, & Patriarcharum
 prioribus sæculis minime congruere po-
 test, & vix convenire videtur temporibus
 Concilii Chalcedonensis, cujus can.
 17. decretum scimus, juxta civiles, &
 publicas urbium formas, ac dignitates,
 ecclesiasticarum quoque Diœceleon qua-
 litatem esse definiendam. Qui hunc can.
 Lucio potius, quam Stephano tribuit,
 facile errare potuit ex eo, quod præ
 oculis haberet codicem, in quo ex or-
 dine temporis hæc veterum Pontificum
 epistolæ continerentur, propterea que
 post epistolas Lucii sequerentur illico
 epistolæ Stephani, quamobrem epistolæ
 Stephani potuerunt pro epistolis Lucii
 facile usurpari.

Falso etiam nomine Lucii Papæ me-
 morantur can. 19. 20. & 21. dist. 81.,
 quamquam tamen ad Isidori ejusdem
 Mercatoris monumenta referri jure pos-
 sint. Habentur illi in epist. 2. Clemen-
 tis ad Jacobum Apostolum, quam suo
 loco rejecimus, ibi: *Ad Dominica au-
 tem mysteria tales eligantur, qui ante
 ordinationem suam conjuges suas non no-
 verint. Quod si post ordinationem mini-
 stro altaris contigerit præptium invadere
 cubi-*

Can. 19.
 20. & 21.
 dist. 81.

cubile uxoris, sacrarii non intrent limina (huc sane pertinet dictus can. 20.) nec sacrificii porritor fiat, nec altare constringat, nec ab offerentibus holocausti oblationem suscipiat, nec ad dominici Corporis portationem accedat, nec aquam Sacerdotibus porrigat ad manus: ostia forinsecus claudat, minora gerat officia, arcum, sive Calicem ad altare non sufferrat. Si forte quisquam Presbyter, sive Diaconus sacrarii syndonem, vel velum subtrahere vendiderit, Juda Iscarioti similis aestimabitur. Qui propter cupiditatem fecerit hoc opus, noverit se supradicti Iudae suscepturum poenam. Clericus vero solus (hic est dictus canon 21.) ad fœmina tabernaculum non accedat, nec propter sine majoris natu Principis iussione. Nec Presbyter solus cum sola adjungatur, sed duobus adductis testibus visitet infirmam. Nec solus cum sola fœmina fabulas misceat. Nec Archidiaconus, aut Diaconus sub prætecto officii humilitatis frequentet domicilia matronarum, aut forte per clericos, aut domesticos ejus matrona mandans secreti aliquid. Si cognitum fuerit, & ille deponatur, & illa a liminibus arceatur Ecclesia. Sed si forte (hic est canon 21.) aliqua intercessio fuerit, Episcopo suggeratur. Et si talis est, ad quam debeat ire, pio interventu ipse pergat. Sin autem de latere suo dirigat, cum

duobus, aut tribus, qui hoc sanare debeant. Sane ad visitandam mulierem infirmam nullus Clericus ingreditur, nisi cum duobus, aut tribus. Nemo tamen Clericorum cum extranea habet fœmina, nisi proxima, aut soror fuerit. Et hoc cum magna sollicitudine fiat. Non ignoramus malitias Satana. Et si vero hæc omnia Isidorus Mercatorem auctorem habeant, non est tamen dubitandum, plurimum eadem convenire cum canonicis sequentis ætatis, qua sæpissime vetitum scimus, ne Clerici cum mulieribus habitent, aut sint ipsis familiares. Ita in Concilio Cabilonensi 2. can. 46. Concilio Carthagenensi 3. can. 5. Nicæno 2. can. 17. Epaonenſi can. 38. Turonensi 2. cap. 17. Matisconensi 1. can. 2. Forojulienſi can. 12. Moguntino can. 10. aliisque quamplurimis. Ideo autem arbitror, Lucio Papæ tributa potius esse hæc fragmenta, quam Clementi, quia forte ad illorum marginem Lucii nomen adscriptum esse poterat a quodam studio, ut indicaretur, in epistola Lucii Papæ nonnihil simile contineri, ubi statutum legimus, ut propter malevolos homines Episcopi suæ vitæ testes habeant Sacerdotes duos, vel Diaconos tres, quemadmodum ostendimus ad can. 60. de consecr. dist. 1.

CAPUT XXI.

De Stephano.

Canones Stephano tributi.

Apocryphi

omnes.

Ex Epistola 1.
ad Hilarium.

Can. 17. cau. 6. qu. 1. emendandus ex integris Epistola exemplaribus.

Can. 42. de cons. dist. 1. supplendus ex integris Epistola exemplaribus.

Ex Epistola
2. ad omnes
Episcopos.

Can. 3. cau. 2. qu. 2. supplendus ex integris Epistola exemplaribus.

Can. 5. cau. 2. qu. 8. consonat cum legibus Theodosianis.

Can. 6. cau. 3. qu. 4. jungendus cum can. 8. cau. 3. q. 5.

Can. 8. cau. 3. qu. 4. ad integra Epistola exemplaria exigendus.

Can. 8. cau. 3. qu. 5. supplendus ex integris Epistola exemplaribus.

Can. 4. cau. 3. qu. 6. consonat cum legibus Theodosianis.

Can. 1. cau. 3. qu. 11. pertinet ad leges Theodosianas, & Anianum interpretem.

Tom. II.

P

Can. 4.

Adjiciuntur. { Can. 4. dist. 19. referendus ad Epistolam priorem ad Hilarium scriptam.
Can. 1. can. 12. qu. 2. referendus ad Epistolas vel Lucii, vel Anacleii.

DUOBUS annis, & quatuor fere mensibus in Pontificatu maximo fuisse Stephanum fatentur universi, sed alii numerant annum 257. mense Aprili usque ad mensem Augustum anni 259. alii annum 255. usque ad annum 257. Duas epistolas illi tribuit Mercator, ex quibus fragmenta nonnulla apud Gratianum existunt.

De Epistola 1. ad Hilarium.

Priorepistola, quæ dicitur data quinque nonas Maji Valeriano, & Gallieno viris clariss. Coss. hanc habet inscriptionem: *Dilectissimo Fratri, atque familiari amico Hilario Stephanus Episcopus in christiana caritatis salutem.* Num Consulatus Valeriani, & Gallieni Stephano convenire possit, non adeo facile disquiri potest ex eo, quod incerta sit, uti prænotabam, ejusdem Pontificis epocha. Ceterum difficile non est rationes invenire, ex quibus eadem epistola inter apocrypha Mercatoris monumenta recenseatur. Stylus enim ipse, quibus judiciorum ecclesiasticorum formam, præsertim Episcoporum accusationes, auctor persequitur, designatque eos, qui infames esse dicuntur, atque ab accusando repellit, jam Pseudoisidorum satis detexit, ut omittam cetera, illud præsertim, quod variæ referantur recentiorum Patrum sententiæ, videlicet Magni Leonis, & Gregorii, quibus addere possem Anianum legum Theodosianarum interpretationem. Præfatio, & clausula epistolæ hujus tota deprompta est ex epistola 46. Leonis Magni juxta veterem editionem,

Can. 17. deinde in cap. 1. tota epistolæ causa, cau. 6. & ratio ita describitur: *Quod vero can. qu. 1. solvisti Sedem Apostolicam, qui sunt infames, aut qui ad gradus ecclesiasticos non sunt admittendi, & nosse te credimus, & pro auctoritate Sedis Apostolica te informare non denegamus, infames autem esse eas personas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamia, idest omnes, qui Christiana legis normam abjiciunt, & statuta ecclesiastica contemnunt. Similiter fures, sacrilegos, ac omnes capitalibus criminibus irrotores. Sepulchrorum quoque violatores, & Apostolorum;*

*atque Successorum eorum, reliquorumque Patrum statuta libenter violantes, & omnes, qui adversus Patres armantur, qui in omni mundo infamia notantur. Similiter & incestuosos, homicidas, perjuros, raptos, maleficos, veneficos, adulteros, de bellis fugientes, & qui indigna sibi petunt loca tenere, aut facultates Ecclesia abstrahunt injuste, & qui fratres calumniantur, aut accusant, & non probant; vel qui contra innocentem principum animos ad iracundiam provocant, & omnes anathematizatos, vel pro sceleribus suis ab Ecclesia pulsos, & omnes, quos ecclesiastica, vel sacrali leges infames pronunciant. Hos vero non ad sacros ordines licet promoveri, nec servos ante legitimam libertatem, nec penitentes, nec bigamos, nec eos, qui curia deseruiunt, vel qui non sunt integri corpore, aut sanam non habent mentem, aut intellectum, aut inobedientes sanctorum decretis existunt, aut furiosi manifestantur. Hi omnes nec ad sacros gradus debent promoveri, nec isti, nec liberti, neque suspecti, nec rectam fidem, vel dignam conversationem non habentes summos Sacerdotes possunt accusare. Hæc integra describenda censui, ut exinde emendaretur canon 17. cau. 6. qu. 1. ex eadem epistola depromptus; ut præterea observarentur clarius indigestæ Mercatoris phrasæ, sententiæque. In primis enim supponit, Pontificem conquistum esse, interrogatumque de re, quam interrogans ipse jam noverat, ut suadent illa verba: *& nosse te credimus.* Deinde eos infames appellat, qui pro aliqua culpa notantur infamia. Sed hæc ipsa verba sunt Aniani interpretis in sententias Julii Pauli lib. 1. tit. 2. *infames sunt, ait, qui propter aliquam culpam notantur infamia.* Præterea nescio, quomodo infames appellari possent a Stephano, qui Christianæ legis normam abjicerent, & statuta ecclesiastica contemnerent, quum ea ætate infame erat Christo nomen dare, & viris ecclesiasticis obedire. Videatur ad hanc rem lex 11. tit. 39. lib. 11. Codicis Theodosiani. Verba illa. *Omnes, qui adversus Patres armantur, qui in omni mundo infamia notantur, sunt Procli Constantinopolitani in epist.**

epist. ad Domnum Antiochenum actione 14. Concilii Chalcedonenfis. Catalogum illum facinororum hominum, incestuorum, homicidarum, raptorum, maleficorum, adulterorum mutuatus est Isidorus ab Aniano in leg. 8. lib. 9. tit. 38. Codicis Theodosiani. Quod subditur inter infames illos haberi, qui de bellis fugiunt, videtur depromptum ex can. 3. Concilii Arelatenfis 1. ibi: *De his, qui arma projiciunt in pace* (legit ex Surio Binius: *in praelio, vel in bello*) *placuit eos abstinere a communione*. Servos ab ordinationibus arcendis statuit Concilium Aurelianense III. can. 25. Aurelianense V. can. 6. Toletanum IV. can. 19. Leo Magnus epist. 1. cap. 1. Gelasius epist. 9. De poenitentibus habemus Constitutiones Concilii Nicæni can. 10. Toletani III. can. 2. Carthaginensis IV. can. 68. Epaoensis can. 4. & aliorum complurium. Bigamos ab ordinibus avertunt Concilium II. Arelatense can. 16. Epaoense can. 2. Siricius epist. 1. & alii veteres Patres passim. Curiales quoque non esse ordinandos statuit Concilium Toletanum IV. can. 19. quemadmodum nec integros corpore, aut amentes idem Concilium Toletanum IV. can. 19. & Gelasius epist. 9. Hæc porro omnia, quousque de sacris ordinationibus agimus, videntur consonare cum monumentis ecclesiasticis recentioris ætatis, ubi vero concluditur, eisdem personas omnes ab accusationibus removeri, nescio an facile fuerit admittendum, ita ut etiam quoad accusandi potestatem, qui corpore minus integri sint, tanquam infames sint recensendi.

Can. 42. Pergit Isidorus, & post nonnulla ex de conf. epistolis Gregorii Magni deprompta, ita deff. 1. subdit: " Vestimenta vero Ecclesiastica, „ quibus Domino ministratur, cultus, „ que divinus omni cum honorificentia, „ & honestate a Sacerdotibus, reliquis, „ que Ecclesiæ Ministris celebratur, & „ sacrata debent esse, & honesta, quibus „ aliis in usibus, cum Deo, ejus, „ que servitio consecrata, & dedicata „ sint, nemo debet frui, quam Ecclesiasticis, „ & Deo dignis officiis. Quæ „ nec ab aliis debent contingi, aut fieri, „ nisi a sacratissimis hominibus, ne ultio, „ quæ Balthasar Regem percussit, „ super hæc transgredientes, & talia „ præsumentes veniat divina, & corruere „ eos faciat divinæ ultionis justum „ flagellum ad ima ". Ex his sup-

dist. 1. in quo nonnulla desiderantur, quæ in integris epistolarum hujus exemplaribus continentur. Hujusmodi autem decretum non videtur Stephano congruere, quum ejus ætate nulla sic decernendi præberetur occasio; etenim cum Sacrificia clanculum a viris Christianis celebrarentur, credibile non est, Clericos usos fuisse palam, & publice sacris vestibus, quasi secerni se a laicis exoptarent. Qui librum Pontificalis Damaso vulgo tributum composuit, facile hac in se deceptus est, qui in Stephano ita scribere non dubitavit: *Hic constituit, sacerdotes, & Levitas vestibus sacratissimis in usu quotidiano non uti, & nisi in Ecclesia tantum*.

De epistola 2. ad omnes Episcopos.

Nescio, quomodo apud Mercatorem numero secunda prodierit epistola, cui hæc inscriptio inest: *Stephanus sancta, apostolica, & universalis Romana Ecclesia Episcopus omnibus per diversas Provincias constitutis Episcopis in Domino salutem*: Etenim data est eisdem Consulibus Valeriano, & Gallieno, quibus prior, & nono Aprilis, cum prior data fuerit quinto nonas Maii; quamobrem temporis ordine servato hæc ipsa illi esset anteferenda. Quid vero adversus Mercatorem opus est hujusmodi argumentis, qui dummodo voluntati suæ indulgeret, parum de reliquis sollicitus fuit? imò & in hac epistola data mense Aprilis mentionem fecit de alia epistola, quam ad Hilarium scripsit mense Maii. Minus sollicitus fuit de referenda veteri interpretatione Psalmorum, sed potius usus Hieronymiana; minus sollicitus fuit, ut abstineret a recitandis recentiorum Patrum fragmentis, Conciliorum scilicet Carthaginensium 4. sæculi, Conciliorum Romanorum sub Symmacho, Ambrosii, Procli, Leonis, Ennodii, Gregorii, & aliorum; dummodo de accusationibus Episcoporum non facile recipiendis, de juribus Metropolitanarum suffraganeos, juribus Primatum, & Patriarcharum multa differeret, ne animadvertens quidem, an Archiepiscoporum, Primatum, & Patriarcharum nomina tempore Stephani recepta in Ecclesia fuissent. In recentioribus editionibus Conciliorum epistola hæc in duodecim capita distribuitur. Loco Præfationis stant verba Leonis Magni, qualia habentur in epist. 40. in veteri editione,

tione, & subdit Stephanus se maxime affligi, quod Episcopi premerentur ab illis ipsis, a quibus sustentari, & portari debuerant; conaturque solari Episcopos verbis ipsis Gregorii Magni in lib. 12. epist. 11. In capite 1. reprobantur accusationes Episcoporum a malevolis hominibus factæ, item spoliaciones Ecclesiarum, & Episcoporum eorundem, post quæ in capite 2. leguntur

Can. 3. verba Canon. 3. cau. 2. qu. 2., quem

can. 2. se ad integra epistolæ exemplaria ex-

qu. 2. gisse profitentur Romani Correctores,

addere tamen juvabit hæc in fine, quemadmodum in epistola legitur: *funditus restituant, quia hoc non solum ecclesiastica, sed etiam sæculi leges ferri prohibent*. Quot sane in composita monstra heic edidit deceptor? Ibi & mentio Primatum, & Synodorum regularium, & possessionum ecclesiasticarum, & iudiciorum ecclesiasticorum: in causis possessionis bonorum, ac prædiorum; quæ omnia referri non possunt ad ætatem Stephani, qua adhuc infesti Christianis, & Ecclesiis Ethnicis erant infecutores. Quæ vero esse poterant *sæculi leges*, quæ hæc in gratiam Episcoporum jampridem decreverant? Imo quæ leges ecclesiasticæ demonstrari poterunt? nisi fortasse Mercator provocet ad suas epistolas alius Pontificibus adscriptas, in quibus similia adtexuit: aut provocet ad Concilium Romanum quintum sub Symmacho, sive ad disciplinam sexti sæculi. Provocavit quidem ad hæc constituta Mercator, quia eadem verba re-
stitut ejusdem Synodi Romanæ.

Can. 8. Postquam vero in cap. 3. nonnulla
can. 3. tradidit de *actoribus, & defensoribus* Ec-
can. 6. clesiasticarum, (nomina sane Stephano Pa-
pæ ignota prorsus), ita prosequitur in
can. 3. cap. 4. *Accusatores vero, & accusatio-*
qu. 4. *nes*, (hic est Can. 8. cau. 3. qu. 5.),

quas leges sæculi non recipiunt, & antecessores nostri prohibuerunt, & nos submovemus. Nullus enim alienigena, aut accusator eorum (intellige Episcoporum, actorum, ac defensorum) fiat, aut iudex. Unde & Loth scriptum est: ingressus es ut advena, numquid ut iudices? Accusator autem vestrorum nullus sit servus, aut libertus, nullaque suspecta persona, aut infamis. Repellatur etiam cohabitantes inimicis, & omnes laici, quia infestationem blasphemiam affectio amicitia incitare solet. Nec illi in vestra sunt suscipiendi accusatione, qui vos in sua nolunt recipere infestatione. Nullus ana-

thema suscipiatur, nec a quoquam credantur, qua ab eis vel dicuntur, vel conscribuntur. Eos quoque dico (sequitur hic caput 5.) anathematizatos esse, quos Episcopi suis scriptis anathematizaverunt, aut eorum statuta anathematizant. Postrema hæc verba describuntur in Can. 6. cau. 3. qu. 4. Non est cur diutius immorer in iis expendendis, cum frequentissime usurpatæ sint istæ phrasæ Mercatoris, cujus propemodum epistola proferri non potest, in qua similia non legantur ex recentioribus Conciliis partim, partim etiam ex legibus Theodosianis deprompta. Dicam dumtaxat, parum proficere potuisse ad rem Stephani verba illa Sodomitarum, quibus Loth alloquebantur: *Ingressus es, ut advena, &c.*, neque enim ab aliis, nisi a viris improbis, ideo reprehensus fuit Loth, alias divinitus maxime commendatus.

Post illa verba: *aut eorum statuta* Can. 5. *anathematizant*, hæc subditur ratio in cau. 2. eodem cap. 5. *Per scripta enim nullius qu. 8. accusatio suscipiatur, &c.*, quæ habentur in Can. 5. cau. 2. qu. 8., quæ sane sententia excerpta videtur ex leg. 15. lib. 9. tit. 1. Codicis Theodosiani, ibi: *Accusari unumquemque per alterum non oportet, &c.* cui hæc subjacet interpretatio: *In criminalibus causis, vel objectionibus per mandatum nullus accuset, nec si per scriptum Principis hoc potuerit impetrare, sed ipse, qui crimen intendit, præsens per se accuset, &c.*

Quæ habentur in cap. 6. jam retuli Can. 4. in præcedenti capite, ubi de Lucio age- cau. 3. batur; Lucii enim nomine referuntur a qu. 6. Gratiano in Can. 1. dist. 80. Transeo & can. 1. ad caput 8., in quo habentur Can. 4. cau. 3. cau. 3. qu. 6., & Can. 1. cau. 3. qu. 11. jungendi propterea, legendique hoc modo: *Ultra Provincia vero terminos accusandi licentia non progrediatur; sed omnis accusatio intra Provinciam audiat, & a Comprovincialibus terminetur, nisi ad Apostolicam Sedem fuerit appellatum. Et neganda est accusantis licentia criminandi, priusquam de crimine, quo premuntur, exuerint; quia non est credendum contra alios acrius confessioni, qui criminibus implicati sunt, nisi se prius probaverint innocentes, quoniam periculosa est, & admitti non debet rei adversus quemcumque confessio.* Verba Can. 4. cau. 3. qu. 6. quis dixerit esse Stephani Papæ, quando illis tantummodo demeris: *Nisi ad Apostolicam Sedem fuerit ap-*
pella-

pellatum, integra legimus in lege 10. & 16. lib. 9. tit. 1. Codicis Theodosiani? Præterea & verba illa, quæ legimus in dicto Can. 1. cau. 3. qu. 11. partim desumpta sunt ex lege 12. Codicis Theodosiano lib. 9. tit. 1., partim ex interpretatione Aniani in eandem legem, dummodo pro illis verbis, qui criminibus implicati sunt, hæc substituantur ex Aniano, qui in criminibus accusantur.

- Can. 8. Demum & in Can. 8. cau. 3. qu. 4.
 can. 3. abusus est Mercator recentioribus monu-
 qu. 4. mentis, quorum etiam sententias gravissimis difficultatibus intricavit. Ait enim: *Familiares vero, & sponte confessi, atque sceleribus irrotati non debent admitti, nec hi, qui besterna die, aut pridie, aut ante fuerunt inimici. Clericus ergo, qui Episcopum suum accusaverit, aut ei insidiator extiterit, non est recipiendus: quia infamis effectus est, & a gradu debet recedere, aut curia tradi serviturus. Laicis quoque, quamvis religiosi sint, nulli tamen de ecclesiasticis facultatibus aliquid respondendi legitur, unquam attributa facultas. Scimus, dilectissimi, quia semper carnales spirituales solent persequi, & malevoli benevolos infamare, & lacerare. Ideo Apostoli, & Successores eorum, ac reliqui Sancti Patres voluerunt fieri facilem Episcoporum accusationem, &c.* Integram descripsi sententiam, ut clarius exinde adparet mens deceptoris, quam sane prorsus intelligere paucis, ut arbitror, datum est. Postulo enim ab illo, num Episcoporum accusationes aliquando recipiendas voluerit, an perpetuo improbandas? Si perpetuo improbandas cupit, cur ait minus faciles redditas Apostolorum, eorumque successorum Patrum ætate? Si vero aliquando recipiendas crediderit, quibus auctoribus accusationes erunt faciendæ? Non sane iis, qui Christiani non sunt; etenim in epistola Stephani ad Hilarium huiusmodi accusatio rejicitur, Can. 17. cau. 6. qu. 1. Non Christianis laicis; hos enim in verbis nuper relatis, quamvis religiosi sint, removet Pseudo-Stephanus; non demum clericis, nam & hos remotos omnino, imo & infamia notatos ex eo ipso, quod accusant, eadem relata verba demonstrant. Quid ergo erit, quod in tota hac epistola contenditur? Sunt sane obsecra emblemata vere digna Mercatore. Sed nonnulla etiam observare juvat in verbis illis, Curia tradi serviturus, quæ

pœna clericis Episcopum suum accusantibus infligitur. Duplex est illius formulæ significatio; vel enim Curia addici idem sonat, ac publicis muneribus fungi in urbis, aut Reipublicæ utilitatem, quemadmodum deducitur ex leg. 39. tit. 2. lib. 16. Codicis Theodosiani, vel idem sonat, ac clericos incorrigibiles tradi ab Episcopo sæcularibus Magistratibus puniendos pœnis corporalibus, quoties Ecclesia jam suo officio est functa, quo sensu hanc Curia traditionem usurpaverunt recentiores Pontifices Maximi in cap. 10. de judiciis, cap. 7. de crimine falsi, & cap. 27. de verbor. signifi. Baluzius in notis ad Petrum de Marca, ait, apud veteres clericos reos gravissimorum criminum Curia ideo addictos fuisse, quia cum a Magistratibus publicis capitali pœna prope essent, ut plecterentur, Episcoporum intercessione ab eadem vindicabantur, ea tamen conditione, ut clerici iidem Curia servirent, id est pœna servitutis publicæ damnarentur. Quæcumque vero generaliter placeat interpretatio, nulla sane potest Stephano Pontifici convenire. Non prior: cum enim Curia traditio in epistola Stephani loco pœnæ habeatur, non potest eam obtinere significationem, qua intelligamus, clericos muneribus publicis addictos, præsertim quod officia publica, non Christianis, eove minus clericis facile tunc concederentur; neque in Episcoporum esse poterat potestate, ut Episcopi clericos suos, quoties libuisset, illis addicerent. Non posterior: quia etsi clerici accusassent Episcopos suos, Ethnicorum Magistratum Curia nullas infligebat pœnas, imo aliquando decernebat præmia, cum illis temporibus Curia constaret ex Ethnicis Magistratibus, quorum intererat potius Episcopos accusari. Non postrema, quia Episcoporum apud publicos Magistratus parum ea ætate valere potuisset intercessio, qua fieret, ut pœna reorum clericorum mitior fieret. Sed quid ulterius moror in expendendis figmentis deceptoris? Cura potius adhibenda est in detegendis monumentis authenticis, quibus abusus est Mercator, ut ad eadem omnia exigantur. Abusus itaque est auctor epistolæ lege Theodosiana, quæ est numero 39. lib. 16. tit. 2. in Codice, ibi: *Quemcumque clericum indignum officio suo Episcopus judicaverit, ab Ecclesia ministerio segregaverit, aut si qui professum sacra religionis sponte dereliquerint, con-*
 tinuo

inno fuit cum Curia vindicta. Voluit Theodosius, clericos honore suo merito spoliatos, statim Curiae subijci, & quidem ita, ut Curia ipsa ipsi subditum faceret, quemadmodum denotat vindicandi verbum.

De ceteris Canonibus Stephano adscriptis.

Can. 4. Duo adhuc supersunt fragmenta nomine Stephani Papae inscripta, quae huc videntur referenda. Primus est Can. 4. dist. 19., quem obscuri auctoris esse arbitror, & ejus, qui imitari voluerit auctorem epistolae 1. ad Hilarium Stephano tributae, unde fieri deinde potuit, ut sententia ipsa Stephano tribueretur. Verba epistolae haec sunt: *Omni-potens Deus, in cujus manu sunt omnia . . . ipse te, tuosque & Divina, & Apostolica Sedis instituta illibata servare . . . concedat . . .* Haec illis partibus, quibus moraris, & in omnibus, quibus potueris, nota facito, & observare Apostolica mandato auctoritate, quia & nostri, nobisque commissi in sancta, & Apostolica, & universali Ecclesia omnes haec observare nunc, & futuris temporibus professi sunt.

Can. 1. Alter est Can. 1. cau. 12. qu. 2., qui cau. 12. non legitur quidem in epistolis Stephani, sed potius in epistola 1. Anacleto tributa, & in epistola unica Lucio adscripta. Verba Pseudoanacleti haec sunt: *Qui abstulerit aliquid patri, vel matri, dicitur hoc peccatum non esse, homicida particeps est. Pater noster sine dubio Deus est, qui nos creavit; mater vero nostra Ecclesia, qua nos in baptismo spiritualiter regeneravit. Ergo qui Christi pecunias, & Ecclesia rapit, auferit, vel fraudat, homicida est, atque homicida ante suspectum justi Judicis esse deputabitur.* Habentur haec in Canon. 6. cau. 12. qu. 2. Verba Pseudolucii ita exprimuntur: *Res quoque Ecclesiarum vestrarum, & oblationes fidelium, quas significastis a quibusdam irruentibus vexari, vobisque, & Ecclesiis vestris auferri indubitanter maximum est peccatum, maxime ipsa scriptura, qua ait: qui*

abstulerit aliquid patri, vel matri, & dicit hoc non esse peccatum, homicida particeps est. Pater ergo noster sine dubio Deus est, qui nos creavit, & mater nostra Ecclesia, qua nos in baptismo spiritualiter generavit. Et ideo qui Christi pecunias, & Ecclesia auferit, fraudat, & rapit, homicida in conspectu Judicis esse deputabitur. Quomodo vero factum fuerit, ut haec nomine potius Stephani scriberentur, facile est suspicari. Forte enim contigit Collectori, quod contigisse diximus ad Canon. 1. dist. 80.; scilicet Canon. 1. dist. 80. Lucio adscribitur, qui tamen habetur in epistola Stephani; eadem ratione Canon. 1. cau. 12. qu. 2. Stephano tribuitur, cum habeatur in epistola Lucii. Causam errato dare potuit codex epistolarum veterum Pontificiarum, in quo epistolae Stephani describuntur immediate post epistolam Lucii; & Amanuensis facile errare potuit in nominibus Lucii ejusdem, & Stephani. Nisi fortasse quispiam dicere malit, Collectorem Gratiano antiquiorem, verba hujus Canonis retulisse quidem ex Lucio, vel Anacleto, sed nomen Stephani addidisse, ut indicaret nonnulla similia in epistolis Stephani reperiri, Gratianum vero nomen Stephani praeter ceteris selegisse. Ea verba epistolae 2. Stephani, quae cum eodem fragmento aliquatenus congruere videntur. *Audimus vos a quibusdam accusari . . . ut vestra rapere possint, intantum ut Ecclesia, facultatesque vestra vastentur, ac depraedentur. Ista, charissimi, non oportet fieri, nec deo replicari, tamen necesse est, ut qua toties usurpantur, sapienter replicentur, & prohibeantur. Nam quidquid in sacratis Deo rebus, & Episcopis injuste agitur, pro sacrilegio reputabitur, quia sacra sunt, & violari a quoquam non debent.* Verum parvi admodum referre debet, num Anacleto, num Lucio, num potius Stephano Canon ille tribuatur, quando certum est unum, eundemque esse omnium hujusmodi epistolarum auctorem, quae scilicet ex officina Mercatoris universae prodierunt.

C A P U T XXII.

De Sixto II.

Sixti II. Papæ fragmenta.

- Apocryphi omnes } *Can. 5. cau. 2. q. 6. referendus potius ad canones Sardicenses.*
 Ex epistola 1. ad Gratum. } *Can. 15. cau. 2. q. 6. referendus potius ad canones Chalcedonenses.*
 } *Can. 5. cau. 3. q. 6. referendus ad canones Sardicenses.*
 } *Can. 10. cau. 24. q. 1. pertinet potius ad Leonem Magnum.*
- Ex epistola 2. ad Episcopos Hispaniæ. } *Can. 19. cau. 2. qu. 7. consonat cum epistolis Eleutherii, & Julii.*
 } *Can. 19. cau. 9. q. 3. consonat cum aliis Mercatoris fragmentis.*

Nondum certa est Pontificum Epochæ in Sixto II., etenim licet communiter tradant, eundem unico dumtaxat anno gessisse Pontificatum, tamen alii volunt incidisse hunc in annum Christi 257., alii in annum 260. S. Cyprianus refert martyrem Sixtum occubuisse mandato Valeriani Imperatoris, epistola 82.

De epistola 1. ad Gratum.

Isidorus Mercator duas epistolas sub Sixti II. nomine elucubravit. Prioris inscriptio hæc est: *Episcopus Sixtus Grato Coepiscopo salutem & data tertio Kalendis Septembr. Valeriano, & Decio Viris clariss. Coss.* Falsa sane consularis nota, ex qua Viri eruditi jamdiu epistolam a Sixto abjudicaverunt. Decius enim jam obierat ab anno 254., sive, ut indicare videtur Cyprianus in epist. 5., tempore Cornelii Papæ; Valerianus autem nullum cum Decio gessit usquam consulatum; siquidem consul primo fuit cum Valerio Maximo anno 256., secundo cum Gallieno anno 257., tertio cum eodem Gallieno anno 258. Sunt etiam in hac epistola characteres Mercatoris, quem nemo cum difficultate secernit. Præterquamquod enim eadem ibidem recitantur, quæ Mercatori materiam epistolarum omnium suppeditant, præsertim de causis Episcoporum, earumque ratione tractandis, habentur fragmenta complura ex recentiorum Patrum libris exausta, Ithacii, Leonis, Gregorii Magni, quod Pseudo Isidoro fuit valde familiare.

Can. 10. Et quidem exordium epistolæ de-
can. 24. promptum est ex epistola olim 37. Leo-
qu. 1.

nis Magni, cujus verbis utens Sixtus gratulatur cum Coepiscopo Grato, quod Catholicam fidem valde diligeret, & pravorum hominum detestaretur errorem; postquam vero aliqua adversus hæreses generaliter dixerit, ita subdit: *Memor enim sum me sub illius nomine Ecclesia præsidere, cujus a Domino Nostro Jesu Christo est glorificata confessio, & cujus fides nullum nunquam fallit, sed omnes quidem hæreses destruit. Intelligo autem mihi aliter non licere, quam ut omnes conventus meos ei causa, in qua universalis Ecclesia salus infestatur, impendam.* Hæc retulit Gratianus in Can. 10. cau. 24. qu. 1., ubi tamen nonnulla ex iis, quæ retuli, sunt emendanda. Abusus est heic Mercator iterum verbis Leonis Magni ita scribentis in epist. olim 32.: *Memor enim sum me sub illius nomine Ecclesia præsidere, cujus a Domino Jesu Christo est glorificata confessio, & cujus fides omnes quidem hæreses destruit, sed maxime impietatem præsentis æroris expugnat, & intelligo mihi aliud non licere, quam ut omnes conventus meos ei causa, in qua universalis Ecclesia salus infestatur, impendam.*

Post Leonis Magni fragmenta, perhibetur Sixtus plura producere in medium ad demonstrandum, divinam esse Filii Dei, eandemque cum Patre naturam, quæ sane non alii Pontifici Maximo convenire possunt, nisi illi, qui Ariænorum hæresim jam subortam supponat, agnitamque oppugnet; nequiquam vero Sixto II. Hæc erant, de quibus fingebatur Sixtus a Grato interrogatus. Sed præcipuus Mercatoris scopus erat rejicere accusationes Episcoporum, quemad-

modum in omnibus suis epistolis conatus est. Hinc subdit: *Audivimus, quod quidam erronei, & consentientes eis se, & reliquos infestent Episcopos, & Episcopos aliquos comprovinciales ad vestram infamiam, atque damnationem secum trahant. Quapropter in hac Sancta Sede dudum a multis Episcopis constitutum erat, & modo ad vestrum, & ceterorum fratrum auxilium est denuo roboratum, ut omnes Episcopi, &c.*, quæ legimus in Can. 5. cau. 2. qu. 6. At vero quodnam fuit Concilium hocce a multis Episcopis apud Sanctam Sedem celebratum, ut nonnulla de Episcoporum causis, & accusationibus decernerentur? Illud potius fuit Concilium Sardicense, in quo similia quædam constituta fuerunt Can. 7., cujusque nomen reticendum erat Isidoro Mercatori, ne Sixtum II. recentiorum faceret Concilio Sardicensi; aut, si fides est eidem Mercatori, illud fuit Concilium Nicænum, nam in epistola 1., quam Julio Papæ adscripsit, hæc tanquam Nicæni Concilii decreta refert in cap. 2. *Ut omnes Episcopi, qui in quibusdam gravioribus pulsantur, vel criminantur causis, quoties necesse fuerit, libera Apostolicam appellent Sedem, atque ad eam, quasi ad matrem, confugiant.* Hæc eadem omnino sunt cum Can. 5. cau. 2. qu. 6., quæque Isidorus Mercator Julii personam exhibens ex Nicæno Concilio laudare non dubitabat: referens autem personam Sixti II., quia Nicænum Concilium commemorare non audebat, generatim quasi statutum plurimum Episcoporum descripsit.

Clarius vero Mercator indicat se referre Concilii Sardicensis constitutiones in iis, quæ sequuntur, referunturque apud Gratianum in Can. 5. cau. 3. qu. 6. Verba Sardicensis Canonis retuli integra ad Canon. 7. cau. 6. qu. 4. & Canon. 36. cau. 2. qu. 6., cum quibus memoratum Gratiani fragmentum plurimum congruere videtur, nullaque propterea ratione Sixto II. tribui poterat, cui nota esse nequiverunt Conciliorum posterioris ætatis decreta.

Can. 15. Pergit Isidorus: *Et si quis putaverit*
 cau. 2. *se a proprio Metropolitano gravari, apud*
 qu. 6. *Primum Diocesanos, aut penes universalis Apostolica Ecclesia Papam judicetur.* Verba sunt etiam a Gratiano relata in Can. 15. cau. 2. qu. 6. nomine Sixti, & in Can. 7. cau. 2. qu. 6. nomine Victoris in epistola ad Theophi-

lum Alexandrinum. Utrouque Pseudo-Isidorum agnoscimus, qui modo Victoris, modo Sixti personam exhibere conatur. Ceterum quicumque ad authentica monumenta exigere hæc ipsa voluerit, potius referet ad Canon. 9., & 17. Concilii Chalcedonensis: In Canon. 9. hoc legimus: *Si autem cum ipsius Provincia Metropolitano Episcopus, vel Clericus habet quorolam, petas Primatem Diocesanos, aut Sedem Regia Urbis Constantinopolitana, & apud ipsum judicetur.* Et Can. 17. *Siquis a Metropolitano ladicatur, apud Primatem Diocesanos, aut apud Constantinopolitanam Sedem judicetur, sicut superius dictum est.* De istorum Canonum Chalcedonensium auctoritate nihil est, quod heic adjiciam, cum suo loco fusius discussa res fuerit. Tantum dixerim, Isidorum Mercatorem in suis epistolis Romanæ Sedi tribuisse, quod Constantinopolitanæ ex græcis veteribus nonnulli quandoque tribuerunt.

De epistola 2. ad Episcopos Hispania.

Dilectissimis fratribus per Hispaniarum Provincias constitutis Sixtus Episcopus in Domino salutem. Ita inscribitur epistola posterior, quæ data fertur 17. Kalendas Augusti Valeriano, & Decio Viris Clariss. Coss. Hæc sane epistola, cum eisdem præferat consules, datæque sit mense Septembri, debuisset, servato temporis ordine, alteri ad Gratium scriptæ anteferri; cum epistola ad Gratium data adpareat Kalendis Septembris. Sed hæc sunt Mercatoris insignis deceptoris notæ, qui & eos consules designavit, qui Sixto II. minime congruunt, ut jam ad priorem epistolam demonstrabam. Adparent præterea in hac eadem epistola eadem ipsæ sententiæ, quas Prædecessoribus Sixti frequenter adtribuit Pseudo-Isidorus, sententiæ præterea intertextæ recentiorum Patrum, Siricii, Leonis, Prosperi, Gregorii, Concilii Aurelianensis 5., & Romani 5. sub Symmacho, quibus addendus Anianus legum Theodosianarum interpres. Ipsummet epistolæ hujus initium depromptum ex epistola olim 54. Leonis Magni, quo proficitur multiplicata esse totius Ecclesiæ Catholica gaudia, conveniebat quidem Leoni Ecclesiastica pace jamdiu fruente, non decebat tamen Sixtum inter medias Ethnicorum vexationes ex cruciatum. Postquam plurima ex Gregorio Magno deprompta, aliisque recepta-

rioribus Patribus, devenitur ad accusationes, & judicia Episcoporum, atque inter cetera ita subicitur: *Frates vestri, quos timore terreno iniuste damnastis, scitote a nobis iuste esse restitutos, quibus ex Sancti Petri, & Apostolica auctoritate omnia, qua eis ablata sunt, integerrime reddi precipimus, si non vultis vos, & Principes vestri a Collegio nostro, & membris Ecclesie separari. Iusto enim iudicio Dei datur plerumque peccatoribus potestas, qua Sanctos ipsius persequantur, ut qui spiritu Dei juvantur, & aguntur, fiant per laborum exercitia claviores.* Priora verba usque ad versiculum *Iusto enim* relata sunt in Canon. 19. cau. 9. qu. 3. ubi tamen quosdam

Principum nomine intellexerit auctor epistolæ, difficillimum esset divinare. Versiculus autem *Iusto enim* totus est Prospero in sententiis num. 23. apud Augustinum in Psalmum 118. Generaliter vero hæc consonant cum pluribus aliis Mercatoris epistolis, inter cetera cum Canon. 3. 4. 5. & 6. cau. 2. q. 2. Stephanus, Eusebio, Julio, & Zephirino tributis.

Post paucos etiam legitur Canon. 19. cau. 2. qu. 7. cuius verba repetit Isidorus in epistola Eleutherii, integra etiam usque ad finem epistolæ in altera epistola Julio Papæ adscripta ad Orientales Episcopos missa cap. 35.

C A P U T XXIII.

De Dionysio.

Duo tantummodo Canones Dionysii nomine apud Gratianum habentur.

Apocryphi.

Ex Epistola ad Severum.

Can. 23. cau. 1. qu. 7. consonat etiam cum cæteris Mercatoris epistolis.
Can. 1. cau. 13. qu. 1. consonat cum Concilio Taronenſi 1., & Leone Magno.

Dionysium Papam Pontificatum gessisse ab anno 258. usque ad annum 270. nonnulli tradunt; alii vero ab anno 261. usque ad annum 272. Et quidem ipsius nomine duæ habentur epistolæ, prima ad Urbanum Præfectum 4. Nonas Februarii Aureliano, & Basso Consulibus, qui consulatus incidit in annum 272., posterior ad Severum Episcopum 5. idus Septembris Claudio, & Paterno Consulibus, idest anno 270. qui consulatus si attendi deberent, locum mutare deberent epistolæ, ut posterior in vicem prioris in collectionibus decretalium juxta ordinem temporum effortatis substitueretur. De epistola ad Urbanum Præfectum nihil est, quod verba faciam, quod Gratianus nulla exinde fragmenta desumerit. In altera paulisper immorabor, cui titulus: *Dionysius Episcopus Severo Episcopo salutem.* Quem indicare voluerit sub Severi nomine Mercator, non satis liquet. Tantum liquet eum fuisse Episcopum Provinciæ Cordubensis ex hisce verbis: *De Ecclesiis ergo Parochiantis, unde Apostolicam Se-*

dem consulere voluisti, qualiter sint custodienda per Cordubensem Provinciam, ac dividenda Sacerdotibus, nihil tua charitati melius nobis videtur intimare, quam ut sequaris, quod nos in Romana Ecclesia nuper egisse cognoscitur. Duo hic occurrunt menda, quibus Mercatorem una agnoscamus, atque arguamus; in primis divisio Parochiarum ab Ecclesiis Cathedralibus Dionysii temporibus minime congruit, cum certum sit apud Viros eruditissimos prioribus, tribus saltem, Ecclesiæ sæculis nullas alias fuisse Ecclesias, nisi Cathedrales. Deinde distinctio Provinciæ Gordubensis recentiora videtur tempora demonstrare, uti visum Garziæ Loaisa in notis in decretum Gundemari §. 2. Præter hæc suos exhibet characteres in hac ipsa epistola Pseudo-Isidorus, qui ut plurimum sententiis utitur recentiorum Patrum Leonis, & Gregorii, Anianum etiam frequentissime adducit Legum Theodosianarum interpretem, eorumque omnium sententias inordinate congestas ad suam rem traducere, aliquando etiam depravare

modum in omnibus suis epistolis conatus est. Hinc subdit: *Andivimus, quod quidam erronei, & consentientes eis se, & reliquos infestent Episcopos, & Episcopos aliquos comprovinciales ad vestram infamiam, atque damnationem secum trahant. Quapropter in hac Sancta Sede dudum a multis Episcopis constitutum erat, & modo ad vestrum, & ceterorum fratrum auxilium est denuo roboratum, ut omnes Episcopi, &c.*, quæ legimus in Can. 5. cau. 2. qu. 6. At vero quodnam fuit Concilium hocce a multis Episcopis apud Sanctam Sedem celebratum, ut nonnulla de Episcoporum causis, & accusationibus decernerentur? Illud potius fuit Concilium Sardicense, in quo similia quædam constituta fuerunt Can. 7., cuiusque nomen reticendum erat Isidoro Mercatori, ne Sixtum II. recentiorum faceret Concilio Sardicensi; aut, si fides est eidem Mercatori, illud fuit Concilium Nicænum, nam in epistola 2., quam Julio Papæ adscripsit, hæc tanquam Nicæni Concilii decreta refert in cap. 2. *Ut omnes Episcopi, qui in quibusdam gravioribus pulsantur, vel criminantur causis, quoties necesse fuerit, libere Apostolicam appellent Sedem, atque ad eam, quasi ad matrem, confugiant.* Hæc eadem omnino sunt cum Can. 5. cau. 2. qu. 6., quæque Isidorus Mercator Julii personam exhibens ex Nicæno Concilio laudare non dubitabat: referens autem personam Sixti II., quia Nicænum Concilium commemorare non audebat, generatim quasi statutum plurium Episcoporum descripsit.

Can. 5. Clarius vero Mercator indicat se referre Concilii Sardicensis constitutiones in iis, quæ sequuntur, referunturque apud Gratianum in Can. 5. cau. 3. qu. 6. Verba Sardicensis Canonis retuli integra ad Canon. 7. cau. 6. qu. 4. & Canon. 36. cau. 2. qu. 6., cum quibus memoratum Gratiani fragmentum plurimum congruere videtur, nullaque propterea ratione Sixto II. tribui poterat, cui nota esse nequiverunt Conciliorum posterioris ætatis decreta.

Can. 15. Pergit Isidorus: *Et si quis putaverit cau. 2. se a proprio Metropolitano gravari, apud qu. 6. Primatem Dioceseos, aut penes universalis Apostolica Ecclesia Papam iudicetur.* Verba sunt etiam a Gratiano relata in Can. 15. cau. 2. qu. 6. nomine Sixti, & in Can. 7. cau. 2. qu. 6. nomine Victoris in epistola ad Theophi-

lum Alexandrinum. Utrobique Pseudo-Isidorum agnoscimus, qui modo Victoris, modo Sixti personam exhibere conatur. Ceterum quicumque ad authentica monumenta exigere hæc ipsa voluerit, potius referet ad Canon. 9., & 17. Concilii Chalcedonenis: In Canon. 9. hoc legimus: *Si autem cum ipsius Provincia Metropolitano Episcopus, vel Clericus habet querelam, petat Primatem Dioceseos, aut Sedem Regia Urbis Constantinopolitanæ, & apud ipsum iudicetur.* Et Can. 17. *Si quis a Metropolitano ladicur, apud Primatem Dioceseos, aut apud Constantinopolitanam Sedem iudicetur, sicut superius dictum est.* De istorum Canonum Chalcedonenium auctoritate nihil est, quod heic adjiciam, cum suo loco fufius discussa res fuerit. Tantum dixerim, Isidorum Mercatorem in suis epistolis Romanæ Sedi tribuisse, quod Constantinopolitanæ ex græcis veteribus nonnulli quandoque tribuerunt:

De epistola 2. ad Episcopos Hispania.

Dilectissimis fratribus per Hispaniarum Provincias constitutis Sixtus Episcopus in Domino salutem. Ita inscribitur epistola posterior, quæ data fertur 17. Kalendas Augusti Valeriano, & Decio Viris Clariss. Coss. Hæc sane epistola, cum eisdem præferat consules, dataque sit mense Septembri, debuisset, servato temporis ordine, alteri ad Gratium scriptæ anteferri; cum epistola ad Gratium data adpareat Kalendis Septembris. Sed hæ sunt Mercatoris insignis deceptoris notæ, qui & eos consules designavit, qui Sixto II. minime congruunt, ut jam ad priorem epistolam demonstrabam. Adparent præterea in hac eadem epistola eadem ipsæ sententiæ, quas Prædecessoribus Sixti frequenter adtribuit Pseudo-Isidorus, sententiæ præterea intertextæ recentiorum Patrum, Siricii, Leonis, Prosperi, Gregorii, Concilii Aurelianensis 5., & Romani 5. sub Symmacho, quibus addendus Anianus legum Theodosianarum interpres. Ipsummet epistolæ hujus initium depromptum ex epistola olim 54. Leonis Magni, quo proficitur multiplicata esse totius Ecclesiæ Catholica gaudia, conveniebat quidem Leoni Ecclesiastica pace jamdiu fruente, non decebat tamen Sixtum inter medias Ethnicorum vexationes excruciatum. Postquam plurima ex Gregorio Magno deprompta, aliisque recentior-

rioribus Patribus, devenitur ad accusationes, & judicia Episcoporum, atque inter cetera ita subicitur: *Frater vero, quos timore terreno injuste damnatis, scitote a nobis iuste esse restitutos, quibus ex Sancti Petri, & Apostolica auctoritate omnia, qua eis ablata sunt, integerrime reddi precipimus, si non vultis vos, & Principes vestri a Collegio nostro, & membris Ecclesie separari. Iusto enim iudicio Dei datur plerumque peccatoribus potestas, qua Sanctos ipsius persequantur, ut qui spiritu Dei juvantur, & aguntur, fiant per laborum exercitia clariiores.* Priora verba usque ad versiculum *Iusto enim* relata sunt in Canon. 19. cau. 9. qu. 3., ubi tamen quosnam

Can. 19.
cau. 9.
qu. 3.

Principum nomine intellexerit auctor epistolæ, difficillimum esset divinare. Versiculus autem Iusto enim totus est Profperi in sententiis num. 23. apud Augustinum in Psalmum 118. Generaliter vero hæc consonant cum pluribus aliis Mercatoris epistolis, inter cetera cum Canon. 3. 4. 5. & 6. cau. 2. q. 2. Stephano, Eusebio, Julio, & Zephirino tributis.

Post pauca etiam legitur Canon. 19. cau. 2. qu. 7. cuius verba repetit Isidorus in epistola Eleutherii, integra etiam usque ad finem epistolæ in altera epistola Julio Papæ adscripta ad Orientales Episcopos missa cap. 35.

Can. 19.
cau. 2.
qu. 7.

C A P U T XXIII.

De Dionysio.

Duo tantummodo Canones Dionysii nomine apud Gratianum habentur.

Apocryphi.

Ex Epistola
ad Severum.

Can. 23. cau. 1. qu. 7. consonat etiam cum cæteris Mercatoris epistolis.

Can. 1. cau. 13. qu. 1. consonat cum Concilio Taronenſi 1., & Leone Magno.

Dionysium Papam Pontificatum gessisse ab anno 258. usque ad annum 270. nonnulli tradunt, alii vero ab anno 261. usque ad annum 272. Et quidem ipsius nomine duæ habentur epistolæ, prima ad Urbanum Præfectum 4. Nonas Februarii Aureliano, & Basso Consulibus, qui consularatus incidit in annum 272., posterior ad Severum Episcopum 5. idus Septembris Claudio, & Paterno Consulibus, idest anno 270. qui consularatus si attendi deberent, locum mutare deberent epistolæ, ut posterior in vicem prioris in collectionibus decretalium juxta ordinem temporum efformatis substitueretur. De epistola ad Urbanum Præfectum nihil est, quod verba faciam, quod Gratianus nulla exinde fragmenta desumserit. In altera paulisper immorabor, cui titulus: *Dionysius Episcopus Severo Episcopo salutem.* Quem indicare voluerit sub Severi nomine Mercator, non satis liquet. Tantum liquet eum fuisse Episcopum Provinciæ Cordubensis ex hisce verbis: *De Ecclesiis ergo Parochiis, unde Apostolicam Se-*

Tom. II.

dem consulere voluisti, qualiter sint custodienda per Cordubensem Provinciam, ac dividenda Sacerdotibus, nihil tua charitati melius nobis videtur intimare, quam ut sequaris, quod nos in Romana Ecclesia nuper egisse cognoscimus. Duo hic occurrunt menda, quibus Mercatorem una agnoscamus, atque arguamus; in primis divisio Parochiarum ab Ecclesiis Cathedralibus Dionysii temporibus minime congruit, cum certum sit apud Viros eruditissimos prioribus, tribus saltem, Ecclesiæ sæculis nullas alias fuisse Ecclesias, nisi Cathedrales. Deinde distinctio Provinciæ Gordubensis recentiora videtur tempora demonstrare, ut visum Garziæ Loaisa in notis in decretum Gundemari §. 2. Præter hæc suos exhibet characteres in hac ipsa epistola Pseudo-Isidorus, qui ut plurimum sententiis utitur recentiorum Patrum Leonis, & Gregorii, Anianum etiam frequentissime adducit Legum Theodosianarum interpretem, eorumque omnium sententias inordinate congeſſas ad suam rem traducere, aliquando etiam depravare

Q

vare conatur. Animadvertitur etiam in hac epistola compilatas quodammodo esse sententias Mercatoris, quas in ceteris epistolis suis sparsim effudit, de Episcoporum accusationibus, de infamibus, & similibus. Argumentum huius rei perspicuum supradedit vel unus Can. 23. cau. 2. qu. 7., cujus verba non tam in hac epistola leguntur, quam apud Pium epist. 1., Hyginum epist. 2. Julium epist. 2. cap. 15., Stephanum epist. 1., & alios complures.

Can. 1. Quod singulare in hac epistola contineri videtur, habemus in Can. 1. cau. 13. qu. 1., ibi enim ordo describitur, juxta quem plebium, sive parochiarum fierent divisiones, quod sane Dionysii ætate non congruere nuper observa-

ham. Quod Mercator in hac epistola tribuit Dionysio, ut Dionysius fuerit, qui Romæ Parochias distribuerit, Auditor Pontificalis tribuit potius Evaristo. Utrobique falso, cum recentior longe fuerit plebium sacra distributio, atque institutio Parochiarum. Non inficias autem iverim, nonnulla ex his, quæ in d. fragmento describuntur, consonare aut authenticis recentiorum Patrum, & quidem optimis monumentis. Sic ubi Dionysius adstruit, neminem posse terminos alterius Parochiæ invadere, consonat id cum Can. 9. Concilii Turonensis 1., & ubi statuitur, unumquemque suis terminis debere esse contentum, commode referri potest ad Leonem Magnum epist. 89. in veteri editione.

CAPUT XXIV.

De Felice.

Capita Felicis Papæ nomine a Gratiano relata.

Apocryphi

omnes.

Ex Epist. 1.

ad Paternum.

Can. 5. cau. 2. qu. 1. est potius Aniani, & Concilii 4. Carthaginensis.

Can. 1. cau. 3. qu. 6. referendus ad canonem 5. cau. qu. 1.

Ex Epist. 2.

ad Episcopos

Galliarum.

Can. 8. cau. 3. qu. 2. consonat cum aliis Mercatoris sententiis.

Can. 11. cau. 3. qu. 9. referendus ad Pauli sententias.

Can. 18. cau. 3. qu. 9. referendus ad Pauli sententias.

Can. 3. cau. 3. qu. 10. nonnihil consonat cum can. 7. Concilii 3. Carthaginensis.

Can. 3. cau. 4. qu. 6. idem est cum can. 3. cau. 3. qu. 10.

Felices tempora designant alii ab anno 270. usque ad 275.; alii vero ab anno 272. usque ad eundem annum 275., quo illum martyrem occubuisse ferunt. Adversus errores Pauli Samosatani, & Sabellii epistolam scripsisse testantur Cyrillus Alexandrinus in Apologia, & Patres Concilii Chalcedonensis in Actione 1. Sed apud Isidorum Mercatorem, ceterosque recentiores Canonum, sacrorumve monumentorum Collectores germanæ illius epistolæ nulla ratio habita est, sed potius illi ficticias epistolas aut ediderunt, aut retulerunt. Porro Pseudo Isidorus tres Felicis nomine epistolas edidit. Postrema, quæ scripta est ad Benignum Episcopum, huc non pertinet, cum apud Gratianum illius nulla mentio facta fuerit. De prioribus tantum sermo erit instituendus.

De Epistola 1. ad Paternum.

Charissimo, atque dilectissimo Paterno Coscopo Felix Episcopus in Domino salutem. Ita se habet inscriptio prioris epistolæ, quæ data est Nonis Junii Claudio, & Aureliano viris clariss. Consulibus. Hæc ipsa consularis nota apocrypham esse designat epistolam, cum consulatus Claudii juxta Baronium incidit in annum 270., & cum Claudius non cum Aureliano, sed potius cum Ovinio Paterno consulatum gesserit: imo etiam si eos sequi velimus, qui initia Pontificatus Felicis auspiciantur ab anno 270., parum tamen valeret ejus anni designatio; etenim qui anno 270. Felicem electum Pontificem asserunt, ejusdem electionem referunt ad mensem Decembrem,

brem, proptereaque frustra assereretur, jam Nonis Junii Felicem decretales epistolas edidisse. Non opus est pluribus, ubi nulla defunt argumenta ad agnoscendam Mercatoris manum; siquidem & hic ea omnia repetita cernuntur, quæ solet in epistolis suis Mercator congerere, pertinentia ad accusationes Episcoporum, & judicia ecclesiastica, imo etiam usurpantur sententiæ recentiorum Scriptorum, Leonis, Prosperi, Gregorii, Concilii 4. Carthaginensis, & Aniani interpretis Legum Theodosianarum, quibus addere juvat sententias sacrarum literarum ex recentiori interpretatione relatas. Exordium hujus epistolæ illud ipsum est, quo utitur Leo Magnus in epistola 31. in veteri editione, & quo usus est idem Mercator in epistola ad Gratum Sixto II. tributa. Deinde refertur proluxa sententia Gregorii Magni depromta ex epist. 36. lib. 4., post quæ habentur verba Canon. 10. cau. 3. qu. 4., Canon. 12. cau. 2. qu. 7., quæ sunt Pseudo-Zephirini, & Canon. 17. cau. 3. qu. 6., qui apud Gratianum Pseudo-Sixto tribuitur, & apud Ivonem Pseudo-Eleutherio. Hinc subditur: *Primates quoque accusatum discutientes Episcopum non ante sententiam proferant damnationis, quam Apostolica fressi auctoritate, aut reum se ipso confiteatur, aut per innocentis, & canonice examinatos testes convincatur. Aliter irritam esse confirmamus, & injustam Episcoporum damnationem, & ideo a Synodo retractandam, ita ut oppressis ab omnibus in cunctis subveniantur causis.* Descripsit hæc Gratianus in Can. 5. cau. 2. qu. 1., & ex eo nonnulla repetiit in Can. 11. cau. 3. qu. 6., ubi tamen omiſſa illa fuerant: *Apostolica fressi auctoritate, quæ Romani Correctores adjecerunt.* Ibi Mercator imitari voluit Anianum in leg. 1. lib. 9. tit. 40. codicis Theodosiani ita scribentem: *Judex criminofum discutiens non ante sententiam proferat capitalem, quam aut reum se ipso confiteatur, aut convictus, vel per testes, vel per conscios criminis sui, aut homicidium, aut adulterium, aut maleficium commisisse manifestius convincatur.* Quæ sequuntur, videntur depromta ex cap. 28. Concilii 4. Carthaginensis ibi: *Irritam esse injustam Episcoporum damnationem, & ideo a Synodo retractandam.* Non ulterius progredior, ad integram epistolam exhibendam ex variis hinc illinc subreptis fragmentis compositam; etenim quæ huc uf-

que tradita sunt, sufficiunt omnino ad ostendendum, quænam debeat haberi ratio memoratorum Canonum Gratiani.

De epistola 2. ad Episcopos Galliarum.

Quis non mirabitur monstra Isidori, in designandis temporibus epistolarum suarum? Successerat in Pontificatu Dionysio Felix: Mercator vero epistolam Dionysii ad Severum datam voluit 5. Idus Septembris Claudio, & Paterno consulibus, epistolam autem secundam Felicis ad universos Episcopos per Galliarum provinciam constitutos scripsit datam sub eorundem Claudii, & Paterni consulatu, & quinto Idus Augusti, propterea antequam Dionysius Felicis Prædecessor literas miserit decretales. Vel primo intuitu adparet, hanc posteriorem Felicis epistolam apocrypham esse. Præterquamquod enim designatus Claudii, & Paterni consulatus incidit in annum 270., quo demum & mense Decembri in Pontificem inauguratus est Felix, dignoscuntur omnes notæ Mercatoris non solum eadem in singulis epistolis elato ore pronunciantis, imo & eisdem perpetuo formulis utentis, verum etiam usurpantis phrasas recentiorum scriptorum, Leonis, Gregorii, Chrysologi, Concilii Carthaginensis 3., Romani 3. sub Symmacho, & codicis Theodosiani junctis interpretationibus Aniani. Epistolæ præfatio desumpta est partim ex Petro Chrysologo in epistola ad Euthychetem, quæ habetur inter acta Concilii Chalcedonensis. Deinde Felix refert a se Romæ convocatum Concilium Episcoporum numero plurimum, quam septuaginta, in quo de Episcoporum accusationibus ageretur, definireturque, quænam regulæ in judiciis Ecclesiasticis essent servandæ. Inter cetera in hoc Concilio stabilita, legimus illa, quæ referuntur in Can. 2. cau. 3. Can. 8. qu. 2., dummodo notus Romanorum cau. 3. Correctorum attenderimus, qui fragmentum ad integros epistolæ codices exegerunt. Sane facile est in istis sententiis agnoscere Mercatorem, qui eadem propemodum tradit in epistola Stephani, Eusebii, & Zephirini, ut alios omittam, in Can. 3. 4. & 6. cau. 2. qu. 2. Complura autem ex istis depromta videntur tum ex codice Theodosiano leg. 19. tit. 1. lib. 9., tum ex Concilio Romano 3. sub Symmacho. In dicta l. 19. cod. Theod. hæc habentur: *Accusationis,*

tionis ordinem jamandum legibus institutum servari jubemus: ut quicumque in discrimen capitis arcessitur, non statim reus, qui accusari potuit, astimetur, ne subiectam innocentiam faciamus &c. Et in dicto Concilio Romano: Auctoritatem ordinis corrigendi, sicut poscebant Ecclesiastica statuta, in omnium, qui ibidem convenerant, Episcoporum presentia se dare professus est (Symmachus), sperans, ut visitator, qui contra religionem, contra statuta veterum, vel contra regulas majorum a parte Cleri, vel ab aliquibus laicis fuerat postulatus, ex ordinatione Antistitum, sicut decebat sanctum propositum, prima fronte cederet, & omnia, qua per suggestiones inimicorum suorum amiserat, potestati ejus legaliter ab honorabili Concilio redintegrarentur, & tanti loci Praesul regulariter prius statui pristino redderetur, & tunc non ante veniret ad causam, & si ita

Can. 3. recte videretur, accusantium propositio-
 cau. 3. qu. 10. nibus responderet.

& Post ea leguntur verba Can. 1. cau.
 Can. 3. 5. qu. 3., quæ apud Gratianum nomi-
 cau. 4.
 qu. 6.

Fragmentum Mercatoris.

Absente vero adversario non audiatur accusator, nec sententia absente parte alia a iudice dicta ullam obtinebit firmitatem: Neque absens per alium accusari, aut accusare potest, nec affinis testis admittatur.

Sic se se habent monumenta Pseudo-Isidori, quæ tamen ipse refert, quasi in Synodo plurium Episcoporum Romæ constituta.

Demum non omittere possum, quod fingitur in postrema hujus epistolæ parte, ubi statutum legimus, super memorias martyrum missas celebrandas esse, ea ratione, quod nonnulli Ecclesiarum perturbatores martyrum execrarentur. Ego sane, cum aliorum testimonia desint, soli Pseudo-Isidoro parum fidendum existimo: Etenim peto ab auctore illius, epistolæ num Chri-

ne Romanæ Synodi ab Hadriano celebratæ laudantur, ibidemque de persona accusatorum nonnulla quærentur, decerniturque: Quod si accusatorum persona in iudicio Episcoporum culpabilis adparuerint, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas asserere (non tamen criminales) vel Ecclesiasticas voluerint. Huc referendi erunt Canon. 3. cau. 3. qu. 10., & Canon 3. cau. 4. qu. 6., utrobique enim eadem omnino legimus. Isidorus Mercator abusus huc esse videtur Canon. 7. Concilii Carthaginensis 3., sive Canon. 1. cau. 4. qu. 6., de quo tamen jam suo loco disseruimus.

Sequuntur verba Canon. 11. cau. 3. Can. 11. qu. 9., & Canon. 18. cau. 3. qu. 9., & 18. quæ tamen melius, ac verius laudata cau. 3. fuissent ex libris sententiarum Paulli. qu. 2. Describam hic tum fragmentum epistolæ Mercatoris, tum ipsamet Paulli verba, ut clarius exinde liqueat, quo studio usus Mercator fuerit in hisce epistolis confarcinandis.

Verba Paulli.

In sententiis lib. 5. tit. 5.

In causa capitali absens nemo damnatur, neque absens per alium accusare potest.

Et tit. 16.

Neque accusator per alium accusare, neque reus per alium defendi potest.

stiani, num potius Ethnici memorias martyrum execrarentur? Non sane Christiani, quos tunc martyrum egregia exemplaria ad invictam in fide constantiam excitabant. Quod si de Ethnicis tantum id erit intelligendum, non video, qua ratione provideri æquo consilio poterat martyrum honori, decernendo, Missas super martyrum cadaveribus celebrari, quum Ethnici æque & martyres ipsos, & Sacrosanctæ Eucharistiæ mytheria, sicut Religionem ipsam Christianam, detestabantur.

CAPUT XXV.

De Eutychiano.

Sequentes Canones Eutychiano tribuuntur.

Apocryphi omnes. Ex epist. 2.	{	Can. 18. cau. 2. q. 6. consonat cum aliis Mercatoris sententiis.
		Can. 3. cau. 2. qu. 8. supplendus, atque emendandus ex integris epistola exemplaribus.
		Can. 11. cau. 3. q. 4. consonat cum aliis Mercatoris sententiis.
Adjiciuntur.	{	Can. 91. cau. 11. q. 3. pertinet potius ad librum aliquem penitentialem.
		Can. 3. cau. 20. q. 2. pertinet ad Concilium Parisiense 6.
		Can. 17. cau. 22. q. 1. est potius Theodulphi Aurelianensis.
		Can. 31. cau. 23. q. 8. est potius Concilii Ravennatensis.
		Can. 2. cau. 28. q. 1. est potius Theodori Cantuariensis.
		Can. 3. cau. 28. q. 1. est potius Theodori Cantuariensis.
		Can. 7. cau. 35. q. 6. est potius Reginonis Prumienfis.

IN locum Felicis substitutus fuit Eutychianus anno 275., vixitque usque ad annum 293. Ipse ab Isidoro duæ ad scriptæ epistolæ fuerunt; Prior data Aureliano, & Marcellino Consulibus scripta est ad Johannem; & omnes Episcopus Bæticæ: Sed de hac nihil est, quod in præsentia dicam, cum nulla sint apud Gratianum ex ea deprompta fragmenta.

De Epistola 2.

Altera ita inscribitur: *Dilectissimis fratribus universis Episcopis per Siciliam constitutis Eutychianus.* Data autem est 23. Kal. Octobris Caro, secundo, & Carino Consulibus, incidit propterea in annum 283., qui est Eutychiani postremus. Notæ Mercatoris in hac epistola adparent, idest illius, qui nihil antiquius habuit, quam de accusationibus Episcoporum, Ecclesiasticisque judiciis constitutiones edere, & inter res suas fragmenta recentiorum Patrum, sacramque literarum interponere. Revera initio epistolæ refertur integrum caput 1. epistolæ Pauli ad Ephesios, imo & nonnulla ex capite 2., ubi tamen aliquando etiam Hieronymi interpretationem sequitur auctor, qualis sane esse non poterat Eutychianus. Deinde ad iudiciorum Ecclesiasticorum formam sta-

biliendam devenitur his verbis: *Statuimus non ita in Ecclesiasticis agendum esse negotiis, sicut in secularibus. Nam in secularibus legibus, postquam vocatus quis venerit, & in foro decertare coeperit, non licet ei ante peractam causam recedere; in Ecclesiasticis vero, dista causa, recedere licet, si necesse fuerit, aut si se praegravari videris.* Retulit hæc Gratianus in Can. 18. cau. 2. qu. 6. Sed ibidem facile Mercatoris manum agnoscimus, qui eadem omnino verba repetit in cap. 16. epistolæ ad orientales, quam idem Felici II. adscripsit. Sed ille hisce in locis abusus videretur verbis Leonis Magni in epistola olim 54. esse scribentis *aliam rerum secularium, aliam divinarum rationem.* Forte etiam abusus est Canone 17. Concilii Chalcedonenfis, seu Canon. 1. cau. 16. qu. 3., ubi statutum scimus eos, qui sentiunt se a Metropolitano iudicante gravari, posse ad superiores confugere. Num vero confugiendum sit ante finitum iudicium, an finis iudicii sit potius expectandus, nulla in Ecclesiasticis monumentis certa argumenta habemus; neque a civilibus legibus desectendum in hac parte arbitrarer, ne Ecclesiasticorum iudicium ordinarium iurisdictione evacuetur. Et quidem hæc statui potuissent, ubi Ecclesiastica iudicia vigere coeperunt; At Euty-

Can. 18.
cau. 2.
qu. 6.

Eutychiani ætati nemo non videt, nulla ratione congruere.

Prosequitur Eutychianus: *Accusationis vero ordinem talem & dicimus, & servari jubemus, idest: Siquis Clericorum in crimine impetitur, non statim reus existimetur, qui accusari potuit, ne suspectam innocentiam faciamus: sed quisquis illo est, qui crimen intendit, in iudicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inscriptionis accipiat, custodiat similitudinem, habita tamen dignitatis estimatione possitatur. Nec forte sibi novæ licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii. Hæretici enim omnes, & suspecti, & excommunicati, homicida quoque, atque malefici, fures, sacrilegi, raptores, venefici, adulteri, & qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui ad fornicatos, magosque concurrerint, nullatenus ad accusationem sunt admittendi. Ex his & supplendus, &*

Can. 3. emendandus est. Can. 3. cau. 2. qu. 8. cau. 2. cuius priora verba Mercator excerptisse videtur ex lege ultima lib. 9. tit. 1. codicis Theodosiani, ubi ita legimus: Accusationis ordinem jamdudum legibus institutum servari jubemus: ut quicumque in discrimen capitis accesserit, non statim reus, qui accusari potuit, existimetur, ne suspectam innocentiam faciamus: Sed quisquis illo est, qui crimen intendit, in iudicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inscriptionis accipiat, custodiat similitudinem, habita tamen dignitatis estimatione, patiatur, nec impunitam fore noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii. Quod vero de rejiciendis ab accusatione nonnullis gravissimorum criminum reis subicitur, familiaria exhibet Mercatoris effata, qualia repetuntur in epist. 3. Eusebii, in epist. 1. Felicis II., & alibi passim.

Can. 11. Subsequuntur statim verba Canon. 11. cau. 3. qu. 4., quæ non Eutychiani, sed Mercatoris esse, vel ex eo demonstratur, quod in epistola Felici II. tributa eadem omnino legantur. Ceterum temporibus Eutychiani neutiquam congruunt; neque enim inter acres Ethnicorum vexationes poterat Romanus Pontifex decernere, qui admittendi ad accusationes Christianorum, qui ab eisdem essent rejiciendi; neque ipse poterat indicare, quinam inter infames haberentur, quum tunc vel ipsi Christiani velut infames censebantur. Potius

huc referri posset, quod scripsit Anianus in lib. 1. sententiarum Pauli tit. 2. ibi: *Infames ad agendas causas nec mandatum dare, nec suscipere ab altero posse.*

Nonnulla adhuc in epistola supersunt, quæ deprompta dignoscantur ab Aniano in leg. 1. tit. 7. lib. 10. codicis Theodosiani, consonantque cum epist. 1. Anacleto, cum epist. 1. Felicis II., cum epist. 1. Eleutherii, cum epist. 2. Fabiani, cum epist. 1. Eusebii, & similibus, quæ omnia ad Mercatorem pertinere jam pluries demonstratum est, & nemo hodie ignorat.

De ceteris canonibus Eutychiano tribuitur.

Non est, cur de uno Gratiano conqueramur in fragmentis illis, quæ ipse adtribuit Eutychiano Papæ; ipse enim Burchardi fidem secutus esse videtur; Burchardus vero primus fuit, qui, nescio qua ratione, pluribus in locis falsas auctorum inscriptiones adjecit, nisi dicere velimus, illum ex aliis antiquioribus monumentis fuisse deceptum. Hujus rei argumentum in primis habemus in canone 91. cau. 11. qu. 3. Nemo sane arbitrat, illum quoquomodo ad Eutychianum Pontificem referri posse. Ipsa mentio Abbatum, & Monachorum jam Sacerdotio insignitorum tempora denotat longe recentiora: Neque enim ante Benedicti Abbatis ætatem, Abbatis nomen usurpari in occidente potuit; aut unquam ante nonum, vel etiam decimum Ecclesiæ sæculum Sacerdotio functos fuisse Monachos legimus. Primus tamen Burchardus in cap. 105. lib. 19. idem fragmentum nomine Eutychiani referre non dubitavit, hac adjecta inscriptione: *Ex decret. Eutychiani Papa. Verum ego non dubito, quin hoc fragmentum ad aliquod Pœnitentiale decimi, aut undecimi sæculi sit exigendum, quod clarius statim constabit, si integrum caput hic describatur, quale legimus apud Burchardum his verbis: Si quis dederit, aut excoperit communionem de manu hæretici, & nescit, quod Catholica Ecclesia contradixit, postea intelligens, annum integrum pœniteat. Si autem scit, & neglexerit, & postea pœnitentiam egerit, decem annos pœniteat. Alii judicant septem, & humanius quinque annos pœniteat. Siquis permiserit hæreticum missam suam celebrare in Ecclesia*

Catholica, & vespit, 40. dies pœnitent. Si pro reverentia ejus, annum integrum pœnitent. Si pro damnatione Ecclesie Catholica, & consuetudine Romanorum, proficiatur ab Ecclesia, sicut hæreticus, nisi habeat pœnitentiam. Si habuerit, decem annos pœnitent. Si recesserit ab Ecclesia Catholica in congregationem hæreticorum, & alios persuaserit, postea pœnitentiam egerit, duodecim annos pœnitent. Quatuor annos extra Ecclesiam, & sex inter auditores, & duo adhuc extra communionem. De his in canone dicitur, ut decimo anno communionem sine oblatione recipiant. Si Episcopus, (ea verba Gratiani), aut Abbas jubet Monacho suo pro hæreticis mortuis Missas cantare, non licet, & non expedit obedire eis: Si Presbytero contigerit, ubi Missam cantaverit, & alius recitaverit nomina mortuorum, & simul nominaverit hæreticos cum catholicis, si post Missam intellexerit, hebdomadam pœnitent; si frequenter fecerit, annum integrum pœnitent. Siquis autem pro morte hæretici Missam ordinaverit, & pro religione sua ejus reliquias ibi tulerit, & nescit differentiam catholicæ fidei, & postea intellexerit, pœnitentiamque egerit, reliquias ibi debet igne consumerare, & annum pœnitent. Si autem scit, & neglexerit, pœnitentia communis, decem annos pœnitent. Si quis a fide catholica discesserit sine ulla necessitate, & postea ex toto animo pœnitentiam acceperit, tres annos extra Ecclesiam, idest inter auditores juxta Nicæanum Concilium, septem annos in Ecclesia inter pœnitentes, & duos annos adhuc extra communionem pœnitent. Integrum referre volui Burchardi fragmentum, ut clarius exinde adpareret stilum heic exhiberi Pœnitentialis libri, nulla autem ratione tribui possit Eutychiano Papæ, eo vel magis, quia facta Concilii Nicæni mentio dubitationem omnem, siqua adhuc superesset, penitus tolleret. Imo ego suspicor, forse illum esse librum Pœnitentialium ipsum a Burchardo editum ad disciplinam suæ Dioceseos stabilendam; in quo sane mirum esse non debet, si Eutychiani Papæ nomen laudaretur, quum esset familiare librorum Pœnitentialium scriptoribus nomina veterum Pontificum identidem adjicere, ut fragmenta sua majore quadam vi, atque auctoritate firmarent. Non omitam obferre, nono, aut decimo sæculo statui ab Episcopis consuevisse, ne impiorum, ac propterea potio-

ri ratione hæreticorum, oblationes reciperentur, aut sacra pro ipsis celebrarentur. Sic in lib. 7. Capitularium cap. 407. scriptum legimus: Quod pro catholicis defunctis sint memorie faciendæ, & oblationes, & orationes Deo offerendæ; Non tamen pro impiis, quamvis sint Christiani, ex his aliquid agere licebit. Similia propemodum habet Herardus Turonensis in Capitulis cap. 116.

Burchardus quoque causam Gratiano Can. 3.
can. 20.
qm. 1. dedit, cur Eutychiano tribueret can. 3. cau. 20. qu. 2. quum & ille Eutychiano adscripserit in lib. 8. cap. 17. ubi integrum fragmentum legitur hoc modo: Nihilominus etiam in quibusdam locis innotum invenimus usum stultitiæ plenum, & Ecclesiastica auctoritate contrarium, eo quod videlicet nonnulla Abbatisa, & aliqua ex sanctimonialibus virgines, & puellis virginibus contra fas verbum imponere præsumant. Et ideo nonnulla injuste velata putant se liberius suis carnalibus desideriis posse inservire, & suas voluntates explorare. Quapropter statuimus, ut si Abbatisa, aut qualibet sanctimonialis post hanc definitionem tantam audaciam proruperit, ut aut viduam, aut puellam virginem velare præsumserit, judicio canonico usque ad satisfactionem subdatur. Vel ex una Abbatisarum mentione facile constat, hæc nullo modo ad Eutychianam pertinere posse, cum Abbatisarum institutio longe sit Eutychiano recentior. Quid vero opus pluribus, ubi jam repertum est monumentum, ex quo canon hujusmodi depromptus fuerat? Videlicet idem omnino est cum can. 43. lib. 1. Concilii 6. Parisiensis anni 829. sub Ludovico Pio, & Lothario celebrati, relatusque hinc est inter Capitularia Francorum, ut liquet ex cap. 16. additionis 2. in editione Baluziana. Porro jam sub finem octavi sæculi invaluerat, ut nonnullæ Abbatisæ, ac sanctimoniales velare præsumerent more Episcopali, idest variis benedictionum ritibus, virgines ad monasteria, vitæque monasticæ professionem contententes; quod anno 729. in Capitulari Caroli Magni vetitum fuerat cap. 74. ibi: Audivimus est aliquas Abbatisas contra morem Sanctæ Dei Ecclesiæ benedictiones cum manus impositione, & sigatulo sanctæ crucis super capitis virorum dare, nec non & velare virgines cum benedictione Sacerdotali. Quod omnino a vobis Sanctissimi Patres in nostris Parochiis illis interdiciendum esse sci-

128. Quæ eadem habentur in lib. 1. Capitular. cap. 71. Hoc erat Caroli Imperatoris desiderium Episcopis, & Abbatibus expositum: Quid vero statutum illico fuerit, ignoramus. Tantum constat de canone Parisiensi supra expresso post nonnullos annos edito, ex quo liquet huiusmodi Abbatissarum actus fuisse omnino improbatos. Quod si quispiam sciscitaretur, quare Burchardus, nomine reticito Concilii Parisiensis; Euty-
chianum laudaverit, facile est respon-
dere, Burchardum, quoad fieri poterat, a memorandis Francorum gestis abstinuisse, quod vixerit apud Germanos Francis Burchardi tempore infestos.

Can. 17. Eadem ratione contigit, ut Burchardus in lib. 12. cap. 14. Euty-
cau. 22. chiano tribueret, quod legerat apud Theodulphum in Capitulis Presbyteris Ecclesiæ suæ
qu. 1. propositis in Ecclesia Aurelianensi. Porro hinc Gratianus errandi occasionem sumit, qui eadem relaturus in can. 17. cau. 22. qu. 1. non Theodulphi, sed Euty-
chiani nomine fragmentum inscripsit. Verba Theodulphi sunt in cap. 26. Capitularum ibi: *Prædicandum est etiam, ut perjurium fideles caveant, & ab hoc summopere abstineant, scientes hoc grande scelus esse, & in lege, & prophetis, siue evangelio prohibitum. Audivimus enim quosdam parvipendere hoc scelus, & levem quodammodo, perjuris penitentiam modum imponere. Qui nosse debent, talem de perjurio, qualem & de adulterio, de fornicatione, de homicidio, & de ceteris criminalibus vitiis penitentiam imponendam. Siquis vero perpetrato perjurio, aut quolibet criminali peccato, timens penitentiam longam arduam, ad confessionem venire noluerit, ab Ecclesia repellendus est, siue a communione, & consortio fidelium, ut nullus cum eo comedat, neque bibat, neque orat, neque in suam eum domum recipiat.*

Can. 31. Nescio quo fato contigerit, Euty-
cau. 23. chiano etiam tribui canonem 31. cap. 23.
qu. 8. qu. 8. Primus sane, qui huic Pontifici fragmentum adscripsit, fuit Burchardus, quem de more suo secuti sunt Ivo, & Gratianus: Sed tempus est, auctorem germanum illius canonis exhibendi. Referendus ille erit ad Concilium Raven-
natense 130. Episcoporum, habitum sub Johanne VIII. anno 877. Porro ibidem can. 7. hæc legimus: "Siquis homici-
dium, membrorum truncationem,
domorum incendia fecerit, aut fieri
iusserit, aut facienti consenserit, quo-

usque de his legaliter, vel amicitabili-
ter coram Episcopo civitatis, aliisque
civibus non emendaverit, ab Ecclesia
privatum se esse agnoscat. Si ergo post
secundam, & tertiam conventionem,
cuncta, in quibus arguitur, non emendaverit, tanquam Ethnicus, &
Publicanus ab omni Christianorum
collegio separetur." Quicumque verba hæc cum Gratiani fragmento contulerit, minime dubitabit amplius, quia Gratiani canonem memorato Concilio adscribat, postquam præsertim etiam perpenderit, quæ ibidem definita legimus, Euty-
chiani Papæ temporibus nullatenus convenire.

Ex decretis etiam Euty-
chiani Papæ Burchardus in lib. 9. cap. 59. & 60. re-
tulit verba canonis 2. & 3. cau. 28. qu. 1. unde profluxit erratum Gratiani. Per-
tinent potius ad Pœnitentialem librum Theodori Cantuariensis; quamobrem arbitror me opportunius de hisce fragmen-
tis acturum, ubi de Theodoro Cantuariensi sermonem instituam.

Denum Burchardus est, qui in capi-
te 91. & sequentibus libri 1. quamplu-
rima tribuit Euty-
chiano, ab Euty-
chiani temporibus prorsus aliena, & nono, aut decimo Ecclesiæ sæculo convenien-
tia. Inter illa legitur canon 7. cau. 39. qu. 6. apud Gratianum. Canonis hujus auctorem ego demonstro Reginonem Prumiensem. Duos ille libros de disci-
plinis Ecclesiasticis ediderat ad usum Ec-
clesiæ Trevirensis; & quamquam ut plurimum variorum canonum collectio appellari possint, tamen initio cujuscumque libri nonnulla proposuit Regino e pen-
u sua; & quidem initio libri prioris plures tradidit regulas, quibus ute-
rentur Clerici, & Episcopi; initio autem libri posterioris, ubi de laicis agen-
dum sibi præcipue proposuerat, aliqua tradidit ad regimen Episcopale erga lai-
cos; inter quæ hæc leguntur: *Episcopus in Synodo residens post congruam allocutionem septem ex plebe ipsius parochia, vel eo amplius, aut minus, prout viderit expedire, maturiores, honestiores, atque veraciores viros in medio debet evocare, & aliis sanctorum pignoribus unumquemque illorum tali sacramento constringat. Et in capite sequenti: Sacramentum Synodale. Amodo in antea quicquid nosti, vel audisti, aut postmodum inquisiturus es, quod contra Dei voluntatem, & rectam christianitatem in ista parochia factum est, aut in futurum erit,*

erit, si in diebus tuis euenierit, tantum ut ad tuam cognitionem quocumque modo perveniat, si scis, aut tibi indicatum fuerit, Synodalem causam esse, & ad ministerium Episcopi pertinere, quod nec propter amorem, nec propter timerem, nec propter primum, nec propter parentalam, nullatenus celare debeas Episcopo de Treveris, aut ejus Misse, cui hoc inquirere jusserit, quandoque te ex hoc interrogaverit. Sic te Deus adjuvet, & ista sanctorum reliquia. Reliqui ita jurent: Istud Sacramentum, quod iste juravit de

synodali causa, quod in illud observabis in quantum sapis, aut audisti, aut ab hac die in antea inquisiturus es. Sic te Deus adjuvet. Hæc itaque formula erat a Reginone proposita, qua Episcopi laicos interrogarent de illis, quæ ad rectam Dioceseos administrationem pertinere videbantur. Ut autem pluribus ea formula placuit, atque ad varios Ecclesiarum codices transducta est, placuit quoque Burchardo, qui, ut majorem eidem vim tribueret, nomine Eutychiani illam inscribere non dubitavit.

CAPUT XXVI.

De Cajo.

CAJo hi tribuuntur canones apud Gratianum.

Apocryphi omnes. Ex epistola unica.	{	Can. 1. dist. 77. a Caji temporibus alienus.
		Can. 1. cau. 2. qu. 3. pertinet potius ad leges Theodosianas.
		Can. 25. cau. 2. qu. 7. non convenit temporibus Caji.
		Can. 1. cau. 3. qu. 1. consonat cum ceteris Mercatoris epistolis.
		Can. 5. cau. 3. qu. 2. jungendus cum can. 1. cau. 3. qu. 1. Can. 1. cau. 11. qu. 1. referendus potius ad leges Theodosianas.

Sub Diocletiano, & Maximiano martyrium passus est Cajo, quem alii Cajum vocant, anno 296. cum jam ab anno 283. Pontifex inauguratus fuisset. Hujus nomine habemus epistolam ita inscriptam: Dilectissimo fratri Felici Episcopo Cajo; & data fertur Kal. Martii Diocletiano VI. & Constantino II. Consulibus, seu anno 296. Caji postremo. Sed quis in eadem non agnosceret Mercatorem? Usurpatæ recentiorum Patrum sententiæ, repetita fragmenta, quæ passim a Mercatore ipso in epistolis suis describuntur ad accusationes Episcoporum pertinentia, & ad judicia Ecclesiastica, Pseudo-Isidorum facile detegunt. Persequar epistolam ipsam, unaque Gratiani fragmenta expendam.

Can. 25. præfationis instar sunt prolixa verba
cau. 2. Vigili Papæ in epist. 2. ad Eutherium,
qu. 7. quocum gratulatur in extremis mundi
partibus Christianam fidem nitescere, quem etiam docet, quæ Romana tenet Ecclesia. Expectaret quispiam symbolum fidei. Sed non erat hæc cura Mercatoris: Ait enim: Primo quidem scias, Paganos, & Hereticos non posse Christianos accusare, aut vocem eis infamationis inferre. Verba sunt hæc a Gratiano re-

Tom. II.

lata, imo & corrupta in can. 25. cau. 2. qu. 7. atque his eisdem loquendi formulis sæpissime usus est Pseudo-Isidorus. Num vero Ethnicos Paganorum nomine designare potuisset Cajo, non satis apud viros eximios probatum est; asserunt enim viri docti pro Ethnico Paganum primo usurpatum fuisse ab Optato Milevitano in lib. 3. contra Parmenianum, & ab Augustino in lib. 2. retractationum cap. 43. Porro non primum Paganorum nomen in usu esse cœpit, quam ubi Imperatores Christianam fidem amplexi sunt, Ethnicaque superstitione dejecta Ethnicos potius odisse cœperunt; quos ejecerunt ab urbibus in pagos & villas, propterea ab incolendis pagis paganos nominatos.

Prosequitur Isidorus, & ait: Deinde Can. 1. nemo unquam Episcopum apud Judices sa- cau. 11.
culares, aut alios Clericos accusare pra- qu. 1.
sumat. Referuntur eadem in can. 1. cau. 11. qu. 1. Quis sibi persuadeat Diocletiano Ecclesiam vexante eo progressum fuisse Romanum Episcopum, ut universos Antistites Ecclesiarum abs jurisdictione Magistratuum publicorum legibus latis eximeret? Franciscus Florens in erudito commentario ad hanc

R

Gra.

Gratiani quæstionem incredibile esse ait, tantum sibi vindicasse Cajum, & vix sub Christianis Imperatoribus eximi Episcopos cœpisse, quemadmodum constat ex lege 12. lib. 16. tit. 2. codicis Theodosiani lata anno 355. "Manfuetu-
dinis nostræ, *ajunt Imperatores*, lege prohibemus in judiciis Episcopos accusari, *ad qua Anianus*: Specialiter prohibetur, nequis audeat apud Ju-
dices publicos Episcopum accusare, sed in Episcoporum audientiam præ-
ferre non differat &c."

Sequuntur hic tria Gratiani fragmen-
ta, videlicet canon 1. cau. 2. qu. 3.
can. 2. cau. 1. cau. 3. qu. 1. & canon 5. cau.
qu. 3. qu. 2. ita jungendi. "Et si quis E-
piscopus, Presbyter, aut Diaconus,
can. 1. qu. 1. vel quilibet Clerici apud Episcopos
(quia alibi non oportet) a qualibet
& Ca. 5. persona, quæ rite recipienda est, fue-
rit accusati, quicumque fuerit, sive
can. 3. qu. 2. ille sit sublimis vir honoris, sive ul-
lius alterius dignitatis, qui hoc ge-
nus illaudabilis intentionis arripuerit,
noverit probationis documenta se de-
bere inferre. Siquis ergo circa hujus-
modi personas (*hic est canon 1. cau.*
2. qu. 3.) non probanda detulerit,
auctoritate hujus sanctionis intelligat,
se jacturam infamiae sustinere, ut da-
mno pudoris æstimationis dispendio
discat sibi, alienæ verecundiæ im-
pune insidiari saltem de cetero non
licere. *Hæc fere eadem deprompta sunt*
ex lege 41. lib. 16. tit. 2. codice Theo-
dosiano ibi: Clericos nonnisi apud E-
piscopos accusari convenit. Igitur si
Episcopus, vel Presbyter, Diaconus,
& quicumque inferioris loci Christianæ
legis minister apud Episcopum,
(siquidem alibi non oportet) a qua-
libet persona fuerint accusati, sive
ille sublimis vir honoris, sive ullius
alterius dignitatis, qui hoc genus lau-
dabilis intentionis arripit, noverit
docenda probationibus, monstranda
documentis se debere inferre. Siquis
ergo circa hujusmodi personas non
probanda detulerit, auctoritate hujus
sanctionis intelligat, se jacturæ famæ
propriæ subiacere, ut damno pudori-
s, existimationis dispendio discat si-
bi alienæ verecundiæ impune insi-
diari saltem de cetero non licere."
Ceterum hæc nulla ratione Cajo con-
gruere poterant, cum auctoritate sua in-
fames declarare nequiverit eos, qui ad
Ethnicos publicos Magistratus causas

judiciarias deduxissent. "Nam qualiter
ad Concilium veniatur (*pergit Mor-*
cator, verbaque sunt canonis 1. cau.
3. qu. 1.) aut qualiter de suis rebus
expoliati, vel ejecti a sedibus pro-
priis, aut qui accusatores sunt reci-
piendi, quive non sint: aut qualiter
ejectis, & expoliatis sint omnia legi-
bus redintegranda, quæ eis ablata
sunt, & quia priusquam hoc factum
fuerit, nullum crimen eis obijci po-
terit: & qualiter illis induciæ (*hic*
notandus est canon 3. cau. 3. qu. 2.),
post integram instaurationem anniver-
sariæ, vel sex mensium indulgentiæ
sint: & qualiter sua omnia licenter,
& pacifice absque ullius gravi impe-
dimento disponere, & suorum amico-
rum, & Ecclesiasticorum Patrum con-
siliis uti debeant, sufficienter ab Apo-
stolis, eorumque successoribus, ac no-
stris prædecessoribus statutum esse pu-
tamus. "Quousque Mercator disci-
plinam, quam heic tradit, tribuit præ-
decessoribus Caji Pontificibus, facile per-
cipio, quos indicare voluerit, eos sci-
licet, quibus plurimas epistolas adscrip-
sit, quas jam recensuimus; verum si
apostolica finguntur præcepta, quibus
idipsum constitutum adpareat, de novo
pudendoque mendacio Mercatorem ar-
guimus, cum nullibi continet de hac di-
sciplina in apostolicis monumentis.

Fingit ulterius Pseudo Ildobrus, Ca-
jum interrogatum fuisse de verbo incor-
nationis, & veritatis, cui interrogatio-
ni ut respondeat, plurima tradit ex Leo-
ne Magno deprompta epistola olim 97.,
& demonstrat Filium Dei Christum ita
in forma hominis verum hominem esse,
quemadmodum Deus in forma Dei, &
Patri prorsus æqualis; clarius autem
exprimit unam in Christo esse personam,
duplicemque naturam, quæ sane nemi-
ni convenire possunt, nisi illi, qui post
profligatas hæreses non solum Arii, sed
& Nestorii, atque Eutychetis vixerit,
qualis erat Leo Magnus, ad quem ver-
ba hujus epistolæ pertinent.

Tandem in fine epistolæ ita conclu-
ditur: "De Episcoporum vero, & Pre-
sbyterorum, Diaconorumque, & se-
quentium Clericorum ordinationibus,
sanctos Apostolos, & Successores eo-
rum, & præcipue Anacletum, &
præterea alios sufficienter statuisse co-
gnoscamus; & ideo non est neces-
se nunc replicari; nisi quod illi non
statuerunt, illud tamen nos statueremus
tes

Can. 1.
dist. 77.

„tes vobis, & omnibus servare man-
damus, ut ad Ordines Ecclesiasticos
sic ascendant in Ecclesia, qui ordina-
ri merentur: idest, si quis Episcopus
esse meretur, sit primo Ostiarius,
deinde Lector, postea Exorcista, in-
de sacretur Acolythus, demum vero
Subdiaconus, deinde Diaconus, postea
Presbyter, & exinde, si mereatur,
Episcopus ordinetur“. Ea verba ca-
nonis 1. dist. 77. quæ heic de Episcopo-
rum ordinationibus statuta dicuntur a
prædecessoribus Caji, præsertim ab Ana-
cleta, pertinent ad epistolas Mercato-
ris, specialiter ad epistolam 2. Anacle-
ti, ex qua habemus apud Gratianum
canonem 2. dist. 64. can. 1. dist. 67. can.

2. dist. 66. & can. 2. dist. 21. Num ve-
ro ea graduum distinctio, quam Cajus
subjicit, jam temporibus Caji in Eccle-
sia existeret, an potius recentiore di-
sciplinam demonstraret, sollicita opus non
habet discussione. Ego tantummodo di-
xerim, non alibi de illa constare apud
veteres, quam in Concilio Romano 3.
ex iis, quæ falso tributa fuerunt Sylve-
stro Papæ: uno verbo; nihil aliud ad
hanc rem produci vetustum potest, quam
monumenta Mercatoris. Si germana ad
hanc rem velimus adferre, progredi o-
portebit ad tempora Siricii Papæ, cu-
jus verba habemus apud eundem Gra-
tianum in can. 3. dist. 77.

CAPUT XXVII.

De Marcellino.

Epistolam 2. Marcellini ad Orientales memorat Gratianus in
sequentibus capitulis.

Apoeryphi-
cæ.

- Can. 3. cau. 2. qu. 7. idem est cum can. 3. cau. 11. qu. 1.
- Can. 3. cau. 11. qu. 1. emendandus ex integris epistola exem-
plaribus.
- Can. 7. cau. 11. qu. 1. ex integris epistola exemplaribus emen-
dandus.
- Can. 8. cau. 25. qu. 1. referendus ad Concilium Nicanum, &
Rom. VI. sub Symmacho.

Præfuit Romanæ Ecclesiæ Marcelli-
nus ab anno 296. usque ad 304. quo
martyrii honore claruit, & siquæ al-
quando fuit, maculam omnem euit,
quam contraxisse nonnulli asseruerunt,
licet plures, & quidem eruditissimi,
contrarium omnino senserint, inter quos
Baronius ad annum 302. num. 96. &
seq. Apud Collectores Pontificiarum epi-
stolarum duæ proferuntur Marcellini no-
mine epistolæ. Prior ad Salomonem E-
piscopum scripta data fertur Diocletia-
no 6. & Constantio 2. Consulibus, seu
anno 296. De hac non est cur sermonem
instituamus, sed potius de posteriore
data Consulibus Diocletiano 7. & Ma-
ximiano 6. sive anno 299. ex hac enim
una fragmenta aliquot habemus apud
Gratianum. Illi hæc inest inscriptio:
*Dilectissimis fratribus. universis Episcopis
per Orientales Provincias constitutis Mar-
cellinus Episcopus.* Non est admodum dif-
ficile hujus auctorem Mercatorem agno-

scere, quum & hic adpareant vivi di-
versæ characteres. In primis enim re-
centiorum Patrum fragmenta ibidem
congeruntur, præsertim Hormisdæ Pon-
tificis epist. 65. Concilii Nicæni, & Ro-
mani 6. sub Symmacho; referuntur sa-
crarum literarum testimonia ex recen-
tioribus interpretationibus, nihil aliud
passim obruditur, quam sententiæ Mer-
catori familiares de accusationibus Epi-
scoporum, & quales propemodum ha-
bentur in epist. 1. Pseudo Clementis, in
epistola 1. Pseudo Anacleti, in epist. 2.
Pseudo-Alexandri, in epist. 2. Pseudo-
Victoris, & alibi passim. Præterea in
epistola fingitur, Orientalem Ecclesiam
jamdiu ab Occidentali fuisse schismate
concitato discissam, ac nuper alteram
alteri reconciliatam, quod an verum sit,
nemo asserere potest, quæve tum schis-
matis, tum reconciliationis occasio, vel
causa esse potuerit, vel eruditissimos la-
tet. Demum inordinata sententiarum

congeries, & farrago nullum alium auctorem epistolæ denotat, quam imperitum hominem, non Pontificem Maximum, publicasque leges in Ecclesia proponentem. Ut enim exemplum adferam, quid esse potest hisce verbis incommis? *Detractiones tamen, & accusationes, atque persecutiones inter Christianos oppido vitanda sunt, quia licet pauci sumus in comparatione aliorum, si tamen unanimes fuerimus, facilius adversariis resistemus: Sanctus enim Protomartyr Stephanus lapidabatur, sed Jesus suscipiebat plagas: ideo unicuique providendum est, ne aliquem injuste iudicat, aut puniat, ne Jesus iudicat, aut puniat. Et Dominus in Evangelio ait: Nolite iudicare, ut non iudicemini &c.*

Can. 7. Ad hanc epistolam pertinet in primis canon 7. cau. 11. qu. 1. ita enim in epistola legimus: *Quacumque ergo contentiones inter Christianos orta fuerint, ad Ecclesiam deferantur, & ab ecclesiasticis viris terminentur.* Quæ apud Gratianum sequuntur, recentiore manu in collectionibus canonum adjecta fuerunt, quod iam Romani Correctores animadvertunt. Ego vero non video, quomodo hæc Mercatoris sententia convenire possit cum alio huius epistolæ fragmento superius descripto, quo omne iudiciorum genus in Ecclesia divinitus vetitum prædicatur. Arbitror tamen, Mercatorem hoc in loco imitari voluisse Patres Carthagineenses in Concilio vulgo 3. cau. 9. quem expendi suo loco, ubi de cau. 43. cau. 11. q. 1.

Can. 2. Post ea epistolæ verba, hæc alia sequuntur: "Major autem non potest a minore iudicari. Nec Episcopi Pontifici, a quo consecrari probantur, præiudicium ullum inferre possunt. Quod si præsumptum fuisse cognoscitur, viribus carere non dubium est, nec posse inter ecclesiastica ullo modo statuta censeri. Clericus vero cuiuslibet ordinis absque Pontificis sui permixta nullum præsumat ad sæculare iudicium attrahere, nec laico quemlibet clericum liceat accusare." Huc pertinet canon 3. cau. 11. qu. 1. cuius postrema verba eadem etiam referuntur in cau. 3. cau. 2. qu. 2. Sane Gratianus

huiusmodi verba turpiter admodum corripit, atque ubi Mercator nihil aliud contendit, quam neminem a clericis accusari posse, atque in iudicium conveniri, nisi clericis facultatem Episcopi fecerint, Gratianus ita reddidit, ut nemo clericum versa vice convenire posset, nisi obtenta ab Episcopo facultate: & quidem sententia illa, quæ Marcellino tribuitur, vel ipsis Marcellini temporibus quodammodo congruere posse videtur: qua scilicet clerici Episcoporum auctoritate in officio continerentur, ne forte passim ad publicos, & Ethnicos Magistratus confluerent, aliquando etiam ex vitilitigandi libidine, neve exinde Ethnicis Magistratibus novæ præberentur occasiones clericos, & viros ecclesiasticos omnes insequendi. Revera huiusmodi constitutio edita est in Concilio Agathensi, cujus canonem etiam Gratianus corripit, quem admodum suo loco tradidimus ad cau. 17. cau. 11. qu. 1. Quod vero subditur, a laicis clericos accusari non posse, id pura, putaque est Mercatoris traditio, & phrasis, quam repetit in Concilio Romano Sylvestri, in epist. 1. Pseudo-Clementis, & alibi.

Verba cau. 8. cau. 25. qu. 1. leguntur prope finem epistolæ, ibi: *Omne enim, quod irreprehensibile est, Catholica defendit Ecclesia* (hæc eadem verba habentur in Concilio Nicæno cau. 9. quem admodum apud Gratianum legimus in cau. 4. dist. 81.) *Non licet ergo Imperatori* (hæc omittit Gratianus, sunt autem a Mercatore deprompta ex Concilio Romano 6. sub Symmacho) "vel cuiusquam pietatem custodienti aliquid contra mandata divina præsumere: nec quidquam, quod evangelicis, prophetis, & apostolicis regulis oberat, agere: Injustum enim iudicium (nam hic profaquitur Gratianus), & definitio injusta Regis metu, vel jussu ordinata non valeat: nec quicquam, quod contra evangelicæ, vel propheticæ, aut apostolicæ doctrinæ constitutionem, successorumve eorum, sive Sanctorum Patrum actum fuerit, statuit, & quod ab infidelibus, aut hæreticis factum fuerit, omnino cassabitur."

Can. 8.
cau. 25.
qu. 1.

CAPUT XXVIII.

De Marcella.

Marcello Papæ tribuuntur.

Apocryphi omnes.

Ex epistola 1.

{ Can. 6. cau. 2. qu. 6. } Simul jungendi, & ex integris epistola exemplaribus emendandi.

Ex Epistola 2.

{ Can. 1. dist. 17. emendandus ex integris Epistola exemplaribus.
Can. 16. dist. 96. consonat cum edicto Valentiniani, & Valentis.
Can. 5. cau. 3. qu. 9. consonat cum aliis Pseudo-Isidori fragmentis.

Adjicitur.

{ Can. 10. cau. 20. qu. 1. consonat cum germanis veterum Patrum fragmentis.

Sunt nonnulli etiam ex veteribus, qui Marcellum cum Marcellino omnino confuderunt, ac Marcellino immediate Eusebium successisse scripserunt, fortasse ex nominum similitudine errantes. Contra tamen nomina, & numerum Pontificum recensuerunt Optatus Milevitanus lib. 2. contra Parmenianum, Augustinus epist. 165. alique, qui annos Marcelli numerant ab anno 304. usque ad annum 309. Marcellum a Marcellino distinxit Isidorus Mercator, qui & Marcello duas epistolas tribuit.

De Epistola 1.

Prior ex illis hoc titulo exprimitur: *Dilectissimis Fratribus universis Episcopis per Antiochanam Provinciam constitutis Marcellus*. dataque fertur kalendis Aprilis Maxentio, & Maximo viris clarissimis Consulibus. idest anno 309. si fides martyrologiorum auctoribus, Bedæ, & Anastasio, duos, & amplius menses post mortem ejusdem Marcelli, qui martyr occubuisse fertur sub Maxentio anno 309. 17. Kal. Februarii. Sunt isti perspicui Mercatoris characteres, qui de temporibus recte designandis vix aliquando sollicitus fuit. Non tamen his opus erat indicibus, ut deceptorem detegeremus: etenim si hæc epistola cum ceteris Pseudo-Isidorianis conferatur, abunde liquet eundem ubique stylum esse, eadem passim sententias ubique describi,

Imo & heic referuntur fragmenta recentiorum Scriptorum, videlicet Acacii Constantinopolitani ad Simplicium, & Hilari ad Ascanium, Innocentii epist. 2. cap. 3. Leonis epist. 84. & 87. Vigili epist. 3. aliorumque, item nonnulla sacrarum literarum testimonia recitantur ex recentioribus interpretationibus.

Duo sunt apud Gratianum fragmenta ex hac epistola excerpta, videlicet can. 6. cau. 2. qu. 6. & can. 15. cau. 24. qu. 1. quæ ita legenda erunt ex integris ejusdem epistolæ exemplaribus. "Rogamus ergo vos, fratres, ut non aliud doceatis, neque sentiat, quam quod a B. Petro Apostolo, & a reliquis Apostolis, & Patribus accepistis; ipse enim est Caput totius Ecclesiæ, cui ait Dominus (hic est can. 15. cau. 24. qu. 1.) Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & reliqua. Ejus enim sedes primitus apud vos fuit, quæ postea, jubente Domino, Romam translata est, cui, adminiculante gratia divina, hodierna præsidemus die. Nec ab ejus dispositione vos deviare oportet, ad quam cuncta majora ecclesiastica negotia, divina disponente gratia, jussa sunt referri, ut ab ea regulariter disponantur, a qua sumere principia. Si vero vestra Antiochena, quæ olim prima erat, Romanæ cessit Sedi, nulla est, quæ ejus non subiecta sit ditioni, ad quam omnes, quæ ad Caput, juxta

„ juxta Apostolorum, eorumque Succes-
 „ forum sanctiones, Episcopi, qui vo-
 „ luerint, vel quibus necesse fuerit suf-
 „ fugere, eamque appellare debent, (hac
 „ sunt, qua Gratianus paullo alioq. de-
 „ scripsit in can. 6. can. 2. qu. 6.) ut
 „ inde accipiant tuitionem, & libera-
 „ tionem, unde acceperunt, informatio-
 „ nem, atque consecrationem. Quod
 „ omnibus minime convenit denegare
 „ Episcopis, sed absque ulla custodia,
 „ aut excommunicatione, vel damnatio-
 „ ne, vel expoliatione libere ire conce-
 „ datur. Sic emendandi, exigendique
 „ erunt Gratiani can. ubi plane dignosci-
 „ mus sententias has parum convenire Mar-
 „ cello; cum enim & ipse in discrimen
 „ adduceretur vitæ ex Ethnicorum vexa-
 „ tionibus, quibusangebatur, minime po-
 „ terat Antiochenis, ceterisque Episcopis
 „ ad Romanum Episcopum confugientibus
 „ incolumitatem polliceri, ac tuitionem.

De Epistola 2.

Oberat, ut diximus, Marcellus sub
 Consulatu Maxentii, & Maximi 17. Ka-
 lendas Februarii. Sed 16. Kalendas ejus-
 dem mensis eidem etiam Consulibus Ma-
 xentio, & Maximo epistolam dedisse di-
 citur, quæ apud Isidorum Mercatorem
 posterior est, atque ita inscribitur: *Mar-*
cellus Episcopus Sancta, & Apostolica, &
Catholica urbis Roma Maxentio. Sunt
 hæc rursus Mercatoris monumenta, qui
 mortuos Pontifices Maximos scribentes
 indocit, effingitque sub Imperatoribus,
 & Magistratibus Ethnicis, paucis tan-
 tum Romæ degentibus clam Christianis,
 iisque vexatis, Romam Sanctam, & Ca-
 tholicam Urbem appellari. Sed quod ma-
 gis remeritatem arguit Mercatoris, ad
 illius personam attinet, ad quem scri-
 pta fertur epistola, Maxentium scilicet.
 Is sane idem est, qui tum inlequebatur
 Christianos, cujusque gladium Marcel-
 lus ipse perpeffus fuit, quod vel ipsa
 epistolæ verba demonstrant, ibi: *Cha-*
ritas . . . si in te habitares, temperares
animum a malis, savire desineres, Dei
Ecclesiam, ac Sanctos ejus persequi ces-
sares, tyrannidi modum imponeres, furo-
rem cohiberes, humanitati invigilares,
modestiam amplectereris, & bonis potiori-
bus frui satageres. Et infra: *Tu ergo,*
qui pos. suades cultura dimittere divi-
num, & a recta fide recedere, diisque
immolare, melius tibi foret, ut tu prius
mutabilem te praberet Boni anim-

Principis, ac Regis est Ecclesias contri-
tare, atque scissas restaurare, novas adi-
ficare, & Dei Sacerdotes honorare, atque
tueri. Quis autem verosimile arbitretur,
 Marcellum ita ad hunc Maxentium scri-
 bere, ut eum edocere conetur discipli-
 nam ecclesiasticam, quid scilicet in ju-
 diciis ecclesiasticis peragendum sit, quid
 in Conciliis, quid de induciis conceden-
 dis? Demum sese prodit Mercator in
 referendis fragmentis recentiorum Pa-
 trum, Leonis, & Gregorii; item in re-
 ctandis sacrarum literarum testimoniis
 ex Hieronymi interpretatione.

Ex hac epistola depromptus est Can. 1. Can. 1.
dist. 17.
 dist. 17., in cujus verbis non tantum
 reprehendendus est Isidorus, quam Gra-
 tianus ipse. Isidorus ita scripsit, ut fa-
 cultatem concederet Maxentio Ethnicis,
 & Fidelium infecutori celebrandi quo-
 rundam Episcoporum Concilia, ibi:
Quamquam quosdam Episcopos possitis con-
gregare. Gratianus hæc ita retulit,
 quasi nulla penes Episcopos esset juris-
 dictio in Synodorum celebratione. Imo,
 ut his fidem adderet, huic fragmento
 hanc inscriptionem apposuerat: *Unde*
Marcellus Papa scribit Maxentio Episco-
po, quasi Episcopis accommodandum
 Gratianus voluerit, quod ad hostem Fi-
 dei scripsisse Marcellum Mercator perhi-
 buit. Romani Correctores mendam gra-
 vissimum agnoverunt, non tamen adeo
 perspicue, ut decebat, rem explica-
 runt. Contenti enim fuerunt, dum ita
 notarent: *Maxentio: Antea legebatur*
Maxentio Episcopo: in tamis autem Con-
ciliorum in epistola inscriptione est: ad
Maxentium tyrannum. Sed in principio
epistola est: Marcellus Maxentio, qua
lectio visa est retinenda. Ita hodierna
 lectio Maxentii exhibet nomen, quin
 tamen aperte dignoscatur, quisnam sit
 ille Maxentius, num Episcopus, num
 tyrannus Fidelium infecutor. Jam vero
 quis ille fuerit, superius prodidi ex
 ipsismet hujus epistolæ verbis nuper
 laudatis, ex quo magis magisque argui-
 tur imperitia Mercatoris, etiam ubi di-
 citur Episcopos libellis appellationis uti
 a sententia Maxentii ad Sedem Aposto-
 licam, quasi Maxentius Ethnicus pate-
 retur suas per Ecclesiasticos Antihites
 judicari, aut reformari.

In eadem epistola exhibetur Marcel- Can. 16.
dist. 96.
 lus arguens Maxentium, quod Episco-
 pos inlequeretur, ejusque verba sunt
 in Can. 16. dist. 96., ubi præceptum
 Apostolicum quoddam memoratur, quod
 sane

fane omnibus huc usque ignotum est, neque ex alia penu prodire potest, quam ex ingenio Mercatoris. Potius autem erit editum quoddam Valentini, & Valentis, quod refertur in lib. 7. cap. 9. historię tripartitę, quod cautum est, non debere fieri persecutiones, nec inferri *persecutiones, nec invidere laborantibus in agro dominico, neque expellere aterni Regis dispensatores.*

Can. 5. Can. 5. cau. 3. qu. 9. eisdem verbis
can. 3. legitur in hac epistola, eademque con-
tinet, quę jam decreta cernuntur in
qu. 9. aliis Mercatoris epistolis, videlicet epist. 2. Pseudo-Felicitis, epist. 2. Pseudo-Stephani, & epist. 2. Pseudo-Julii.

De Canon. 10. cau. 20. qu. 1.

Can. 10. cau. 20. qu. 1. nullo modo pertinere potest ad Marcellum Pontificem, cum mentio fiat monasteriorum, necnon puerorum monasteriis oblato- rum, quod sane recentior exhibet disciplinam. Ego sane nonnihil simile inveni in Can. 1. Concilii Toletani a. de puerilis, qui a teneris annis parentum voluntate divinis ministeriis inter clericos addicuntur, sive in Can. 1. dist. 28., non dubito, tamen, quin, hæc eadem simili ratione produci ab aliquo potuerint ad monachos, atque ita producta palam fieri sub ementito nomine, quale est nomen Marcelli Papę apud Gratianum, & Collectores Gratiano vetustiores. Possent etiam hæc referri ad Concilium Aurelianense 5. anni 549., in quo ita definitum, scimus Canon. 19. Quęcumque etiam puellę seu pro- pria voluntate monasterium expetunt, seu a parentibus offeruntur, annum in ipsa, qua intraverint, veste permaneant; in his vero monasteriis, ubi non perpetuo tenentur inclusę, triennium in ea, qua intraverint,

veste permaneant, & postmodum secundum statuta monasterii ipsius, in quo elegerint permanere, vestimenta religionis accipiant, quę si deinceps sacra relinquentes loca, propositum sanctum sæculi ambitione transcendunt, vel illę, quę in domibus propriis tam puellę, quam viduę, commutatis vestibus convertuntur, cum his, quibus conjugio copulantur, Ecclesię communione priventur. " Possent præterea referri ad Canon. 18. S. Basilii ad Amphilochem ita scribentis, Professiones autem ab eo tempore judicamus, quo ætas rationis completum habuerit. Non enim pueriles voces omnino in his esse ratas existimare oportet, sed eam, quę supra sexdecim, vel septendecim annos nata fuerit, rationisque compos, & diu examinata, probataque perfectaverit, & ut admittatur, precibus contendat, tum, oportet in sacrarum Virginum catalogum referri, ejusque confessionem comprobare, & illius rejectionem inexorabiliter punire. Multas enim parentes, & fratres offerunt, & quidam eorum, qui eas cognatione attingunt, ante ætatem, non ex se ipsa ad cælibatum incitatas, sed, sæculare quidpiam fibimet procurantes, quas non facile admittere oportet, donec aperte propriam suam sententiam perscrutati fuerimus. " Atque hæc jurisprudentia probata generaliter fuit in legibus Longobardorum cap. 6. tit. 1. lib. 3., & in Capitulari Caroli Magni anni 805. cap. 14., quod modo legimus in cap. 109. lib. 1. Capitularium ibi: ut infantula ætatis puella non valentur antequam illa eligere sciant, quid valint, & pulsentur, salva canonica auctoritate.

C A P U T XXIX.

De Eusebio.

Eusebio Papæ tribuntur apud Gratianum sequentes Canones.

Apocryphi o- mnes.	{	Can. 5. cau. 2. q. 7.	} simul jungendi, & Eusebii tempori- bus minime convenientes.
		Can. 5. cau. 3. q. 5.	
		Can. 4. cau. 5. q. 5.	
Ex epist. 1.	{	Can. 19. cau. 6. q. 1. idem est cum can. 5. cau. 3. q. 5.	}
		Can. 20. cau. 6. q. 1. est Gratiani.	
Ex epist. 2.	{	Can. 4. cau. 2. qu. 2.	} simul jungendi, supplendique ex in- tegris epistola exemplaribus, ac referendi ad Concilium Romanum 5. sub Symmacho.
		Can. 13. cau. 2. q. 7.	
		Can. 4. cau. 3. qu. 1.	
		Can. 6. cau. 3. qu. 2.	
		Can. 10. cau. 12. q. 2.	
Ex epist. 3.	{	Can. 9. cau. 3. qu. 5. consonat cum aliis Mercatoris fragmen- tis, & legibus Theodosianis.	}
		Can. 11. cau. 24. qu. 1. est potius Hormisdæ Pontificis.	
		Can. 19. de conf. dist. 3. non congruit Eusebii temporibus.	
		Can. 4. de conf. dist. 5. ad integram epistolam sententiam exigendus.	
Adjiciuntur.	{	Can. 27. cau. 27. qu. 2. spectat potius ad Capitularia Franco- rum, vel ad Theodorum Cantuariensem.	}
		Can. 46. de conf. dist. 1. pertinet ad epilogum Romana Syno- di sub Sylvestro.	
		Can. 17. de consecr. dist. 5. pertinet potius ad Capitularia Francorum.	

Quidquid auctor libri Pontificalis as-
serat, hodie eruditis viris persua-
sissimum est, Eusebii Pontificatum
non diutius perdurasse, quam a mense
Februarii anni 309. ad mensem Septem-
bris anni 311. Mercator tres epistolas
Eusebio tribuit, de quibus sigillatim
sermo est instituendus.

De Epistola 1.

Ita inscribitur prior Eusebii epistola:
*Charissimis fratribus Domino Deo dilectis
Episcopis omnibus per Gallicanas provin-
cias constitutis Eusebius*; & data fertur
6. Kal. Augusti Constantino Conf.,
quamvis Constantinus nullum Consula-
tum Eusebii tempore gesserit. Porro
quicumque hanc epistolam cum aliis
conferat, quas edidit Isidorus Mercator,
omnes omnino invicem congruere
deprehendet, sive ex unitate styli, sive

ex similitudine sententiarum, ut nulla
existere dubitatio possit, quin universæ
eidem auctori tribuantur. Quid enim
aliud ibi decantatur, quam accusatio-
nes Episcoporum improbandas esse, lai-
cos non admittendos ad Clericorum ac-
cusationes, infames omnes abs judiciis
arcendos, & alia his similia Mercato-
ris effata, quæ passim in epistolis omni-
bus ad nauseam usque pronunciantur?
Non desunt præterea in hac epistola
sententiæ aliquot depromptæ ex recen-
tioribus Patribus, Gregorio, Proclo, &
Leone Magno, quibus addere possumus
Aniani interpretationes; nec non inter-
pretationem Hieronymi in referendis sa-
crarum literarum testimoniis.

Quotquot apud Gratianum habentur
Canones ex hac epistola deprompti, ad
initium epistolæ pertinent; etenim post
præfationem, in qua Gregorium Ma-
gnum lib. 2. epist. 36. indi-
catus

tatus est auctor, hæc statim leguntur :
 De accusationibus vero Clericorum
 (*hic est Can. 5. cau. 3. qu. 5.*) super
 quibus mandastis, scitote a tem-
 pore Apostolorum in hac Sancta Ur-
 be servatum esse, accusatores, & ac-
 cusationes, quas exterarum consue-
 tudinum leges non adfiscunt, a Cle-
 ricorum accusatione submotas. Simi-
 liter laicos (*hac omittuntur in dicto*
Canone 5., sed habentur in Can. 5.
cau. 2. qu. 7.) non accusasse Epi-
 scopos hactenus observatum, & con-
 stitutum est; quia ejusdem non sunt
 conversationis, & oppido eis quidam
 infensi existunt, quippe quum vita
 eorum & conversatio debet esse se-
 creta, & a laicorum actibus remo-
 ta; nec ab his imperi debeant, quo-
 rum castitatem, & gravitatem non
 lunt imitari, maxime cum nec hi eos
 in suis volunt recipere accusationi-
 bus. Et post nonnulla: idcirco & nos
 sequentes Patrum vestigia (*rursum*
hac Gratianus refert in dicto Canone
5. cau. 3. qu. 5., repetitque in Can.
19. cau. 6. qu. 1.) pro salvatione
 Servorum Dei, quascumque ad accu-
 sationem personas leges publicæ non
 admittunt, his impugnandi alterum
 & nos licentiam submovemus. Et
 nullæ accusationes a iudicibus au-
 diantur Ecclesiasticis, quæ legibus
 sæculi prohibentur. Quapropter illi,
 quibus indita non est ad unguem po-
 lita perfectio, talia silere debent; ita
 ut nec mutilentur, (*forte legendum*
ventileantur.) nec proponantur. Nec
 illi, qui aut in fide catholica (*le-*
gantur hac in Can. 4. cau. 5. qu. 5.)
 aut inimicitia suspecti sunt, ad pul-
 sationem prædicatorum admittantur,
 quia veritatem professionis infidelitas,
 & inimicitia impedire solet. Nec illi
 credendi sunt, aut admittendi, qui
 aliorum sponte consentunt. Et ideo
 replicanda sollicitè eorum veritas,
 quam sponte prolata in illis vox ha-
 bere non potest; hanc diversis cru-
 ciatibus, & (*legunt alii e*) latebris
 suis rigorosus tortor exigere debet,
 ut dum pœnis corpora subijciuntur,
 quæ gollæ sunt, fideliter, & veraci-
 ter exquirantur. Ita se habet in-
 tegra Isidorianæ epistolæ sententia, in
 qua nonnulla facile reperiuntur Euse-
 bio, ejusdemque temporibus incongrua;
 neque enim Eusebii ætate, aut Roma
 sancta urbs appellari poterat, quæ

Tom. II.

Gentium superstitionibus adhuc erat ob-
 noxia; nec Clerici dici a laicis sejun-
 cti, quasi jam tum Clericalis vitæ com-
 munitio vigeret; nec laici fideles repu-
 diasse Clericos in iudiciis tamquam re-
 stes suorum gestorum, eoque minus Cle-
 ricos ipsos odisse, cum apud laicos ve-
 nerabilis tunc haberetur, & vita Cle-
 ricorum, & persona, nec rejici infide-
 les ab accusationibus; aut enim de Ec-
 clesiasticis iudiciis sermo fieret, aut de
 publicis Magistratuum laicorum. Si de
 publicis iudiciis intelligendus est Euse-
 bius, frustra normam hanc sequendam
 Ethnicis Magistratibus Romanis dedis-
 set Antistes. Si de Ecclesiasticis, fru-
 stra id statutum proponitur, quum con-
 ventus Ecclesiastici tunc fierent clancu-
 lum, siqui celebrabantur.

Canon. 20. cau. 6. qu. 1. jam recte *Can. 20.*
 animadverterunt Romani Correctores *can. 6.*
 habere Gratianum ipsum auctorem, & *qu. 1.*
 in aliquot exemplaribus junctum esse su-
 perioribus Gratiani verbis. Ceterum
 minime inficias iverim, ibidem conti-
 neri sententias Isidoro Mercatori fami-
 liares: sic in epistola 2. Marcellini le-
 gimus: *Major autem non potest a mino-*
re judicari, quæ etiam leguntur in epi-
 stola 1. Clementis, in epistola 2. Julii,
 & alibi passim.

De Epistola 2.

Eusebius Romana, & Apostolica Eccle-
sia Episcopus, dilectissimis in charitate
Christi unanimes charitatis glutino con-
nexus fratribus per Alexandriam, & Æ-
gyptum Domino militansibus, & rectam
fidem tenentibus in Domino salutem. Ita
 exhibetur inscriptio epistolæ 2., quæ
 data fertur 9. Kalendas Octobris sub
 Consulatu Constantini. Falso notatum
 & deceptore Consulatam hujusmodi jam
 ad priorem diximus. Sed & hic non-
 nulla argumenta habemus, ex quibus
 clarius demonstramus, hanc epistolam
 falso tributam Eusebio. Usurpat enim
 Eusebius verba Paulli in epistola 2. ad
 Corinthios cap. 1. 5. & 6., atque hac
 in re deridendum se se exhibet dece-
 ptor Isidorus, siquidem occasione hujus
 Paullianæ epistolæ ad Corinthios, vi-
 detur oblitus, se ad Alexandrinos, &
 Ægyptios scribere; nam subdit: *Os no-*
strum patet ad vos Corinthii, creditque
 se Corinthios alloqui. Præterea non
 omittit decantatas toties sententias de
 accusationibus Episcoporum, de perso-
 nis

nis ad accusandum admittendis, rejiciendisve, in quibus manum Mercatoris agnoscimus; immo & subijcit hæc ad iudicia Ecclesiastica pertinentia non tam Ecclesiasticis, quam etiam Regum legibus fuisse firmata. Quinam vero sint hi Reges, qui pro Episcopis leges Eusebii tempore tulerant, unusquisque juris ignorat, cum vel Regum nomen non esset apud Romanos acceptum. Deum in eadem epistola adparent identidem depravatæ sententiæ recentiorum Ecclesiæ Patrum, Leonis, Prosperi, Symmachi, Ildori Hispalensis, quibus addenda interpretatio sacrarum literarum ex Hieronymo deprompta.

Can. 13. Gratiani Canones ad hanc epistolam
can. 2. pertinentes leguntur omnes prope finem
qu. 7. epistolæ, ubi de Ecclesiasticis iudiciis
agitur. Ex quidem in primis legitur Canon 13. cau. 2. qu. 7. his verbis: „O-

„ves ergo, quæ pastori suo commissæ
„sunt, eum nec reprehendere, nisi a
„recta fide exoritur, debent, nec
„ullatenus accusare possunt, quia sa-
„cta pastorum oris gladio ferienda non
„sunt, quamquam recte reprehenden-
„da videantur. Ideo illa dicimus, quia
„in scripturis vestris (*sequitur hic Ca-*
„non 4. cau. 2. qu. 2.) reperimus quos-
„dam Episcopos vestris in partibus a
„propriis ovibus accusatos, aliquos vi-
„delicet ex suspitione, & aliquos ex
„certa ratione, & idcirco quosdam esse
„se rebus suis expoliatos, quosdam ve-
„ro a propria sede pullos. Quos scia-
„tis nec ad Synodum comprovincia-
„tem, nec ad generalem posse vocari,
„nec in aliquo iudicari, antequam cun-
„cta, quæ eis sublata sunt, legibus
„potestati eorum redintegrentur. Prius

Can. 6. „ergo oportet (*hic est Canon 6. cau.*
can. 3. „3. qu. 2.) omnia illis legibus redinte-
qu. 2. „grari, & Ecclesias, quæ eis sublata

„sunt, cum omni privilegio sibi resti-
„tut, & postmodum non sub angustii
„temporis spatio, sed tantum tempo-
„ris spatium eis indulgeatur, quantum
„expoliati, vel expulsi esse videntur,
„antequam ad Synodum convocentur,
„& ab omnibus quibusque suæ provin-
„ciæ Episcopis audiantur. Nam nec
„convocari ad causam, nec dijudicari
„potest expoliatus, vel expulsus, quia
„non est privilegium, quo expoliari
„possit jam nudatus. Unde & antiqui-
„tus decretum est, ut omnes possessio-
„nes, & omnia sibi sublata, atque fru-
„us cunctos ante litæ contestatam

„perceptor, vel primas possessori resti-
„tuat. Et alibi scriptum habetur: il-
„le qui violentiam portulit, universa
„in statu, quo fuerant, recipiat; &
„quæ possidet, securus teneat. Et ali-
„bi in Synodalibus Patrum decretis,
„& Regum edictis legitur statutum:
„Redintegrandæ sunt omnia expoliatis
„(*hic est Canon 4. cau. 3. qu. 1.*)
„vel ejectis Episcopis præsentialiter or-
„dinatione Pontificum, & in eorum,
„unde abcesserunt, loca funditus re-
„vocanda, quacumque conditione tem-
„poris, aut dolo, aut captivitate, aut
„virtute majorum, aut per quascum-
„que injustas causas res Ecclesiæ, vel
„propriæ, aut substantias suas perdi-
„disse noscuntur ante accusationem,
„aut regularem ad Synodum vocatio-
„nem eorum, & reliqua. Est etiam in
„antiquis Ecclesiæ statutis decretum,
„ut qui aliena invadit, non exeat im-
„punitus, sed cum multiplicatione o-
„mnia restituat. Unde & in Evange-
„lio scriptum est, quod siquid aliquem
„defraudavi, reddo quadruplum, & in
„legibus sæculi cautum habetur (*hic*

„est Canon 10. cau. 12. qu. 2.) qui
„rem furripit alienam, illi, cujus res

„direpta est, in decuplum (*legit Gratianus*
„undecuplum) quæ sublata
„sunt, restituat; & in lege divina le-
„gitur: maledictus omnis, qui trans-
„fert terminos proximi sui, & dicit
„omnis populus: amen. Talia ergo
„non præsumantur absque ultione, nec
„exerceantur absque sua damnatione.

Quæ apud Gratianum sequuntur in di-
cto Canon. 10. addita fuerunt a Bur-
chardo; secuti deinde sunt Ivo, & Gra-
tianus, item auctor Pœnitentialis Ro-
mani editi ab Antonio Augustino in
cap. 1. tit. 4. Interea vero descripti in-
tegram Mercatoris sententiam, ut faci-
le quispiam intelligeret, quænam opi-
nari debeat studiosus sacrorum Canonum
in interpretatione memoratorum capi-
tum apud Gratianum; in quibus sane
nonnulla multo recentiora esse depre-
henduntur, nonnulla ab Eusebii tempo-
ribus aliena. Alienum ab Eusebii tempo-
ribus est, quod dicitur de Generali-
bus, & Provincialibus Conciliis, de pri-
vilegiis Ecclesiasticis, iis præsertim,
quæ dicuntur regia auctoritate conces-
sa. Alienum item est, quod pro veteri-
bus Ecclesiasticis decretis laudentur epi-
stolæ Mercatoris veteribus Pontificibus
adscriptæ; neque enim alibi reperire li-

Can. 4.
can. 3.
qu. 1.

Can. 10.
can. 12.
qu. 2.

cet sententias veterum, ad quas Pseudo-Eusebii monumenta referantur. Demum alienum est a temporibus Eusebii, quod fertur in sæculi legibus raptores in decuplum damnari; Leges enim Romanorum, quas unas laudare Eusebius poterat, ultra quadruplum poenam furi raptorie minime infligebant. Recentioris auctoris deprehenduntur priora verba, ea potissimum, quæ habentur in dicto Can. 13. cau. 2. qu. 7. & Can. 4. cau. 2. qu. 2., etenim similia legimus in Concilio Romano 5. sub Symmacho, ibi: „Oves, quæ pastori suo commissæ fuerint, eum nec reprehendere, nisi a recta fide exorbitaverit, præsumant, nec ullatenus pro quacunque re alia, nisi pro sua injustitia, accusare audeant; quoniam pastorum actus gladio oris non sunt ferendi, quamquam recte reprehendi æstimantur, nec ullos Episcopos suis rebus expoliatis, vel a sedibus vi, aut dolo, aut quocumque ingenio pulsos, sicut & vos de nobis iudicatis, aut ad Synodum tam provincialem, quam generalem posse convocare, aut in aliquo iudicare, antequam cuncta, quæ eis sublata sunt, legibus potestati eorum pacifice per omnia redintegrentur, decernimus. Prius ergo oportet omnia illis legibus reintegrari, & Ecclesias, quæ eis sublatae sunt, cum omni privilegio suo restitui: & postmodum non sub angusti temporis spatio, sed tantum temporis spatium eis indulgeatur, quantum expoliati, vel expulsi esse videntur, antequam ad Synodum convocentur, & ab omnibus quisque suæ provinciae Episcopis audiantur. Nam nec convocari ad causam, nec dijudicari potest expoliatus, vel expulsus, quia non est privilegium, quo expoliari possit jam nudatus &c.“

De Epistola 3.

Ejusdem Consulatus notam, quam priores, præferebat postrema hæc epistola, ex quo falsitatis argumentum recte deducitur. Ita illæ inscribitur: *Dilectissimis fratribus universis Episcopis per Campaniam, & Tusciam consistentis Eusebius*. Loco præfationis stant verba Hormisdæ in epist. 25. aliquantisper a Mercatore corrupta. Hinc plures sententiæ referuntur ex illis, quas Mercator idem in epistolis suis solet recita-

re, sic dicitur *criminationes adversus doctores suscipi non debere*, quod habetur apud Sixtum Pithagorem in sentent. 250., *nec peregrina iudicia fieri*, quod legimus in lege 10. lib. 9. tit. 1. codicis Theodosiani, *nec quemquam alterius iudicis, quam sui, sententia debere convinci*, quæ verba pertinent ad legem 4. tit. 48. lib. 7. codicis Justiniani. Et post nonnulla rursum ex epistola 25. Hormisdæ adjecta hæc sequuntur: „Sequentes itaque in omnibus Apostolicam regulam, (imitatur in his Mercator verba Johannis Constantinopolitani in libello ad Hormisdæ, qui adjectus est epist. 51. ejusdem Pontificis) & prædicantes ejus omnia constituta ob custodiam Episcoporum, qui columnæ Ecclesiarum a Deo dicti sunt, & ceterorum verorum Sacerdotum, firmantes cana Patrum statuta; statim iterum cum omnibus, qui nobiscum sunt, Episcopis, sicut dudum decretum reperimus, ut homicidæ, malefici, fures, sacrilegi, raptores, adulteri, incesti, venefici, suspecti, criminosi, domesticæ, perjuri, & qui raptum fecerunt, vel falsum testimonium dixerunt, seu qui ad sacrilegos, divinosque concurrerunt, similesque eorum, nullatenus ad accusationem, vel testimonium sint admittendi, quia infames sunt, & jus ille repellendi, quia funesta est vox eorum. Vocem enim funestam in omnibus interdici potius, quam audiri oportet.“ Verba hæc retulit Gratianus in Can. 9. cau. 3. qu. 5. eademque propemodum sunt, quæ jam Mercator descripserat in pseudo-epistola 2. Eutychiani. Postrema autem verba deprompta videntur ex lege 3. lib. 9. tit. 6. in codice Theodosiano, ubi legimus, vocem funestam audiri non oportere.

Rursum post hæc utitur Pseudo-Isidorus verbis Hormisdæ in regula fidei post epistolam 9. & epist. 51. his verbis: *Prima enim salus est rectæ fidei regulas custodire, & a consistentis Patrum nullatenus deviare. Nec potest Domini nostri Jesu Christi præmissi sententia dicentis: Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. Et hæc, quæ dicta sunt, rerum probantur effectibus, quia in Sede Apostolica extra maculam semper est catholica servata religio*. Sunt eadem hæc propemodum Hormisdæ verba, atque ex his postrema relata

Can. 9.
cau. 3.
qu. 5.

Can. 11.
cau. 29.
qu. 2.

Can. 11.
cau. 29.
qu. 2.

lata sunt in Can. 11. cau. 24. qu. 1.

Can. 19.
de conf.
dist. 3.

Hinc congerit auctor epistolæ non-
nulla sacrarum literarum testimonia,
quæ tamen ex recentiori interpretatio-
ne describuntur, proptereaque Eusebio
tribui nullo modo possunt, & tandem
prope finem epistolæ hæc subjiuntur,
quæ tamen cum præcedentibus minime
consonant: *Crucis a 20 Domini nostri Je-
su Christi, qua nuper nobis gubernacula
S. Romana Ecclesia tenentibus quinto no-
nas Maji inventa est, in prædicto Ka-
lendarum die inventionis festum vobis so-
lemniter celebrare mandamus.* Verba et-
iam sunt Canon. 19. de consecr. dist. 3.
Antonius Augustinus in lib. 1. dialogo
6. de emendat. Gratiani scribit, non re-
cte convenire hæc, ut quinto nonas
Maji Crux inventa dicatur, & festum
inventionis Kalendis celebrari mande-
tur. Sed illud præ ceteris reprobandum
est, quod dicitur, Crucem Christi sub
Eusebio inventam esse; Etenim testis est
Eusebius lib. 3. historiæ Eccles. cap. 46.,
Helenam post Constantinum Religioni
Christianæ nomen dedisse; Constat præ-
terea ex communi veterum Patrum,
scriptorumque sententia, eandem Hele-
nam jam absoluto Nicæno Concilio, &
octuagenariam in somnis divinitus ad-
monitam de requirenda Christi Cruce
cogitasse, ac dein eandem reperisse ad-
jutorio antiquissimorum Judæorum, &
Christianorum; Ita Paullinus epist. 11.
ad Severum, Hieronymus epistola ad
Paullinum de instit. Monach., Ambro-
sius orat. in funus Theodosii, Chrysosto-
mus homil. 84. in Johannem, Cyrillus
Hierosolymitanus epist. ad Constant.;
Eusebius in Chronico, & lib. 3. de vi-
ta Constantini cap. 29., Hieronymus in
Chronico, Prosper in Chronico, Sulpi-
cius lib. 2. Sacræ historiæ, Rufinus lib.
1. cap. 7. & 8., Theodoretus lib. 1.
historiæ cap. 18., Sozomenus lib. 2. cap.
2., Socrates lib. 2. cap. 17., Gregorius
Turonensis lib. 2. historiæ Francorum
cap. 26., & demum Justinianus in no-
vella 28. Si igitur communi omnium
veterum consensione Helenæ Augustæ
inventionem dominicæ Crucis debemus,
& quidem postquam ipsa Christi fidem
amplexa est, frustra sub Eusebio Ponti-
fice Dominicam Crucem inventam nar-
rat Pseudo-Isidorus.

Can. 4.
de conf.
dist. 3.
Ita demum concludit Mercator: *Simi-
liter & hæreticos omnes, quicumque Dei
gratia convertuntur, & in Sancta Tri-
nitatis nomine credentes baptizati sunt.*

*Romana Ecclesia regulam tenentes per
manus impositionem reconciliari præcipi-
mus. Manus quoque impositionis Sacra-
mentum magna veneratione tenendum est,
quod ab aliis perfici non potest, nisi a
Summis Sacerdotibus. Nec tempore Apo-
stolorum ab aliis, quam ab ipsis Apo-
stolis legitur, aut scitur peractum esse; ne-
que ab aliis, sicut jam dictum est, quam
ab illis, qui eorum locum tenent, un-
quam perfici potest, aut fieri debet. Nam
si aliter præsumptum fuerit, irritum ha-
beatur, & vacuum; nec inter Ecclesia-
stica unquam reputabitur Sacramenta.*
Postrema hæc verba illa sunt, quæ re-
feruntur a Gratiano in Can. 4. de conf.
dist. 5., quorum integram omnino sen-
tentiam retuli, ut constaret, Gratianum
ea descripsisse, quasi liquidum esset apud
Eusebium ibi sermonem fieri de Sacra-
mento Confirmationis, quod apud vete-
res & Sacramentum impositionis ma-
nuum fuit adpellatum. Verum non una
perpetuo fuit ejusdem nominis significa-
tio; aliquando enim pro poenitentium
reconciliatione manuum impositio dicta
est, uti apud Augustinum in Can. 74.
cau. 1. qu. 1. Quis autem dixerit in
memorato Eusebii fragmento nomine im-
positionis manuum intelligi potius debe-
re confirmationis Sacramentum; quam
reconciliationem illorum, qui ab hære-
si revertuntur? Sane, si priora verba
de manuum impositione concepta ad re-
conciliationem referantur, facilius de
eadem reconciliatione & posteriora in-
telligentur.

De ceteris canonibus Eusebio adscriptis.

Eusebio Papæ primus Burchardus tri-
buit Canon. 27. cau. 27. qu. 2. Non es-
se tamen Eusebii, vel ipsa mentio Mo-
nasterii a puellulis eligendi aperte de-
monstrat; neque enim adhuc illius Pon-
tificis temporibus instituta erant mona-
stera puellarum. Ego sane non miror
Burchardi fidem, qui consuevit inscrip-
tiones capitum immutare, quemadmo-
dum sæpe, ac sæpius animadverti, præ-
sertim ubi aliquid defumisset ex Capitu-
laribus Francorum, a quibus comme-
morandis sibi proposuerat abstinendum.
Porro in lib. 6. Capitularium cap. 92.
editionis Baluzianæ hæc leguntur: *Puel-
lam desponsatam non licet parentibus da-
re alteri viro, tamen ad monasterium li-
cet ire, si voluerit.* Fortassis autem au-
dores Capitularium id. defumserunt ex
Burchard.

Can. 27.
cau. 27.
qu. 2.

Pœnitentiali Theodori Cantuariensis; nam & in eo, qualis edictus est a Petito in cap. 11. eadem omnino verba leguntur ibi: *Puellam desponsatam non licet parentibus dare alii viro, nisi illa omnino resistat; tamen ad monasterium licet ire, si voluerit.*

Can. 46.
de conf.
dist. 1.

Primus quoque Burchardus Eusebio tribuit Canon. 46. de conf. dist. 1., qui potius pertinet ad epilogum Concilii Romani, quod Sylvestro Papæ tribuitur. Erratum ex eo proficisci potuit, quod Collector & Eusebii, & Sylvestri Pontificum acta in uno codice congesta præ oculis habuerit; ut enim hi Pontifices proximi temporibus erant, ita facile illorum gesta jungi poterant. Plane in epilogo Romanæ Synodi, quæ 2. dicitur Sylvestri, hæc leguntur: *Hic inter cetera prædicta omnium consultu constituit in Synodo, ut sacrificium altaris non in serico panno, aut tincto quiquam celebrare præsumeret, sed in puro lino ab Episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato, atque contexto, sicut Corpus Domini nostri Jesu Christi in Sydone mundum sepultum fuit.* Nihil heic adjicio, postquam de hoc ipso Canone egerim in cap. 6. prioris partis.

Can. 17.
de conf.
dist. 5.

Burchardo demum debemus, quod Canon. 17. de conf. dist. 5. Eusebio Papæ tribuatur, cum tamen apud Eusebium

non legatur. Legitur potius apud Regimonem in prima appendice suæ Collectæ quous cap. 17. ibi: *Jejunia sanæ legitima, idest quarta, & sexta feria non sunt solvenda sine grandi necessitate; cui hanc inscriptionem adjecerat unde supra, fortasse, ut significaret statuta Concilii Gangrensis, quæ supra laudaverat in Can. 5. 6. 7. 8., & 9. Verum Regimo hæc exceperat ex Capitularibus Francorum, ubi ita recensentur, ac si in Gangrensi essent Concilio constituta. Laudo heic Capitulare Caroli Magni anni 789., ubi hæc leguntur cap. 47. in eodem (idest in Concilio Gangrensi, quod supra memorabatur) ut Ecclesiastica a Sacerdotibus jejunia constituta sine necessitate rationabili non solvantur. Quod ipsum relatum est in librum r. cap. 47. & in lib. 5. cap. 81. Capitularium. Verba Canonis Concilii Gangrensis, ad quæ respiciebant Capitularium auctores, habentur in Can. 8. dist. 301. Itaque Burchardus, ut agnovit fragmentum hoc Capitularium acceptum quodammodo ferri Concilio Gangrensi, abstinere volens a Capitularibus memorandis, nomen adjecit Eusebii Papæ, ex eo suspicor quod ipse putaverit, sub Eusebio Papa Concilium Gangrense celebratum fuisse.*

C A P U T XXX.

De Melchiade.

Melchiadi Papæ sequentes Canones a Gratiano tribuuntur.

Apocryphi omnes.

Ex epistola ad Episcopos Hispaniæ.

{ Can. 13. cau. 2. q. 1. consonat cum integris epistola exemplaribus.
Can. 14. de conf. dist. 3. consonat cum auctore libri Pontificatis.
Can. 2. de conf. dist. 5. est potius Eusebii Emisseni.
Can. 3. de conf. dist. 5. consonat cum integris epistola exemplaribus.

Ex epist. de Munificentia Constantini.

{ Can. 1. dist. 88. est potius Concilii Chalcedonensis, & Gregorii Magni.
Can. 15. cau. 12. q. 1. a Melchiadi temporibus profus alienus.

Adjicitur.

{ Can. 17. cau. 13. q. 2. forte referendus ad Concilium Londoniense.

Melchiades, alto nomine Miltiades appellatus; Pontificatum gessit ab anno Christi 311. usque ad annum 313. Duo hujus Pontificis nomine habemus

monumenta apud Isidorum Mercatorem. Primum est epistola ad plures Hispaniarum Episcopos; alterum est oratio quædam de primitiva Ecclesia, & munificen-

centia Constantini Magni Imperatoris erga eandem, quodque modo epistola dicitur, modo decretum.

De epistola ad Episcopos Hispania.

Dilectissimis fratribus Marino, Benedicto, Leontio, & ceteris Hispaniarum, ac in illis partibus Episcopis Melchiades. Hæc est epistolæ inscriptio, quæ data fertur Kalendis Martii Volusiano, & Rufino Consulibus. Volusiani, & Rufini Consulatus annum designat 314., ac propterea illud tempus, quo jam Melchiades obierat. Quid clarius ad epistolam a Melchiade abjudicandam? Stylus illius sane Mercatoris est, utentis, sicut in ceteris, ita & in hac epistola Hieronymi versione in describendis Sacrarum Scripturarum sententiis, utentis præterea fragmentis recentiorum Patrum, Cœlestini, Leonis Magni, Eusebii Emisleni, & Sixti Pythagorici; demum nihil ferme aliud prosequentis, quam Episcoporum accusatio nes, & Ecclesiastica judicia.

Can. 13. cau. 2. qu. 1. Huc pertinet Can. 13. cau. 2. qu. 1., cuius verba ad initium ejusdem epistolæ referenda sunt; postquam enim Mercator verba Cœlestini, in epist. 1. ad Gallos Semipelagianis faventes, præfationis instar retulit, primum & præ ceteris Episcopis cavendum ait, ne in judiciis a veritate, aut æquitate deflecerent.

Can. 2. de conf. dist. 5. Post nonnulla de judiciis Ecclesiasticis de more discussa, aliam quæstionem dirimendam suscipit Melchiades. Ejus verba habentur in Can. 3. de conf. dist. 5. & paullo inferius ad eandem rem explicandam leguntur, quæ Gratianus retulit in Can. 2. de consec. dist. 5.; de promptaque fuerunt ex Eusebio Emisleno, eadem recitante in homilia de Pentecoste ab initio.

Can. 14. de conf. dist. 3. Absolutis Eusebii verbis sequuntur statim ea, quæ legimus in Can. 14. de conf. dist. 3. Porro quod die Dominico jejunandum non sit, jam statutum legimus apud eum, qui constitutiones Clementis composuit, cum ibidem in lib. 5. cap. ult. ita scribatur: *Reus peccatoris, qui dominico die jejunaverit, cum sit dies resurrectionis, aut qui Pentecosten, aut denique ullum Domini festum in mœstitia egerit: latari enim his diebus oportet, non autem lugere.* At de jejuniis quintæ feriæ non arbitror alibi constitutum, quod a Melchiade fertur decretum; ita ut in eo Ecclesia Christi-

si, ut ait Pseudo Melchiades, ab hæreticis, atque infidelibus distinguatur. Neque enim ubi quinta feria ex receptissimo, ac diuturno Ecclesiæ ritu jejunamus, cum Ethnicis, aut hæreticis congruere aliquando visum sumus. Ceterum auctor libri Pontificalis hanc ipsam constitutionem Melchiadi adscripsit, ita scribens in Melchiade: *Hic constituit, ne ulla ratione die dominica, aut quinta feria jejunium quis fidelium ageret, quia eos dies Pagani quasi sacrum jejunium celebrant.*

De epistola de Munificentia Constantini.

Est & alia apud Mercatorem Melchiadis nomine epistola, quæ a nonnullis decretum Melchiadis appellatur, *de primitiva Ecclesia, & munificentia Constantini Imperatoris.* Apocryphum monumentum esse tandem omnes cognoverunt post Baronium ad annum 312. §. 80. Etenim ejus auctor multus, immo totus est in commendanda Constantini Imperatoris munificentia erga Romanam Ecclesiam, quum tamen Constantinus sub Melchiade nondum Christo nomen dedisset; immo & ibidem mentio fit Nicæni Concilii post duodecim circiter annos a morte Melchiadis celebrati, ulterius etiam refertur Canon Concilii Chalcedonenis, quod nemo non videt, quantum ab ætate Melchiadis distet. Priora hujus epistolæ verba legimus in Can. 15. cau. 12. qu. 1., cuius auctor longe se post Constantini ætatem vixisse significat; qui enim aut Melchiadis, aut etiam Sylvestri tempore esse poterant *Romani Principes*, qui ibidem memorantur? memoratur etiam illic constitutio Constantini Imperatoris, & Melchiade multo recentior, quæ habetur in l. 1. cod. de Sacrosanctis Ecclesiis; memoratur templum B. Petri a Constantino erectum, & donatio urbis Romæ a Constantino facta favore Romani Pontificis: memorantur verba Constantini in Concilio Nicæno prolata, memorantur Basilicæ, & monasteria innumera jam tum constructa; quæ omnia aut a veritate prorsus, aut saltem a Melchiadis temporibus omnino aliena esse facile unusquisque pronuntiabit.

Ad exemplum Constantini subdit epistolæ auctor, Reges ceteros per universa terrarum regna munificos fuisse in Ecclesiam, quæ sane enarratio aperte demonstrat, epistolæ auctorem jam diu post

Can. 15. cau. 12. qu. 1.

Can. 1. dist. 88.

post discissam Romanum imperium vi-
xisse. Deinde vero tradit hisce dona-
riis locupletatam Ecclesiam ideo fuisse,
ut hinc egeni alerentur, & singulo-
rum necessitatibus consuleretur, non
vero, ut Clerici sæcularibus se nego-
tiis immiscerent. Et statim: „ quæ
„ autem sint negotia sæcularia sancti
„ Canones manifestant (*huc referen-*
„ *das est Canon 1. dist. 88.*) & inhi-
„ bent, dum perspicue docent, quod
„ quidam, qui in clero videntur ele-
„ sti, propter lucra turpia conducto-
„ res alienarum possessionum fiant, &
„ sæcularia negotia sub cura sua reci-
„ piant, Domini quidem ministerium
„ parvi pendentes, per sæcularium
„ vero domos discurrantes, & pro-
„ pter avaritiam patrimoniorum sollici-
„ tudinem sumentes. Decrevit namque
„ supradicta Sancta Synodus, nullum
„ deinceps Clericum, aut possessiones
„ conducere, aut negotiis sæcularibus
„ se miscere, nisi propter curam pu-
„ pillorum, & orphanorum, ac vi-
„ duarum, aut si forte Episcopus ci-
„ vitatis Ecclesiasticarum rerum solli-
„ citudinem habere præcipiat. Ubi li-
„ quido patet, quia alia sunt nego-
„ tia sæcularia, alia Ecclesiastica.
„ Nonne Moses in sæculo erat, cum
„ crebro tabernaculum intraret, &
„ exiret, qui intus contemplatione rap-
„ ptus, foris infirmantium negotio ur-
„ gebatur, intus Dei arcana confide-
„ rans, foris onera carnalium porta-
„ bat? Cujus typum sacerdotes in Ec-
„ clesia agere debent, ut, dum foras
„ exeunt ad exercenda negotia pro ne-
„ cessitatibus subditorum, intus ad se
„ redeant per contemplationem man-
„ datorum, sicut Paullus, qui cœlesti-
„ bus secretis inseritur, & tamen per
„ condescensionis viscera carnalium cu-
„ bile perscrutatur. Sic & Jacob as-
„ cendentes, & descendentes Ange-
„ los vidit, quia videlicet Rectores
„ Ecclesiæ non solum Deum contem-
„ plando superna appetunt, sed deor-
„ sum quoque ad membra illius mise-
„ rendo condescendunt. Et Domini Sa-
„ cerdotes horum facta imitantur, &
„ se custodiunt, & subditorum one-
„ ra portant, & videntur tales esse,
„ quales idem egregius Prædicator præ-
„ cepit, ut qui utuntur hoc mundo,
„ tanquam non utantur, & qui gau-
„ dent, tanquam non gaudentes, &
„ qui emunt, tanquam non possiden-

„ tes. “ Quæ prioribus hisce verbis
continentur, pertinent sane ad Cano-
nem 3. Concilii Chalcedonenfis, seu
Canonem 26. dist. 86., & Canon. 1.
cau. 21. qu. 3., quod Concilium Pleu-
do-Ildorus pro Nicæno laudavit, for-
te credens, Nicænum Concilium ma-
gis Melchiadis ætati congruere. Quæ
vero a vers. *Unde Moses* usque in fi-
nem descripta sunt, excerpta viden-
tur ex Gregorio Magno tum in epist.
24. lib. 1., tum in Pastoralis lib. 2.
cap. 5., ubi eadem propemodum legun-
tur. Quæ cum ita sint, haud dubium
erit, quin hæc epistola, sive decre-
tum, in quo recentiora monumenta
evidenter Mercator inseruit, jure opti-
mo ab eruditis a Melchiade abjudicata
fuerit, atque inter cetera Mercatoris
monumenta rejecta.

De Canone 7. cau. 13. qu. 2.

Nondum a falsis monumentis Mel-
chiadi tributis recedere nos sinit Gra-
tianus, qui Melchiadi adscripsit Cano-
nem 7. cau. 13. qu. 2. contra quam
materies, de qua ibidem agitur, fer-
rat. Siquidem sepulturæ, ut ibi tradi-
tur, in Ecclesia haberi non potue-
runt, nisi post investiam recentiorum
disciplinam, quemadmodum alibi per-
spicue demonstravi. Ipsa etiam *Magis*
Concilii mentio indicat, id Melchia-
dis ejusdem temporibus non convent-
re. Ex hoc autem ipso arbitror, hunc
Canonemtribuendum esse ignoto cui-
piam auctori sæculi duodecimi, & ipsa
Gratiani propemodum ætate scribenti,
qui fufius Conciliorum suæ ætatis Ca-
nones describere adamaverit, inter ce-
tera vero Concilii Londoniensis anni
1102.; nam in cap. 25. hujus Con-
cilii ita legimus: „ Ne corpora defun-
„ ctorum extra parochiam suam sepe-
„ lienda portentur; ut Presbyter Pa-
„ rochiæ perdat, quod illi inde iuste
„ debetur. “ Porro non defuerunt Scri-
ptores, qui Conciliorum, aut suæ pro-
vinciæ, aut suæ ætatis sententias mo-
do brevitas, modo etiam fufiore ora-
tione explicatas ediderunt, quorum plu-
res apud Labbeum agnoscimus. Fieri
propterea potuit, ut quispiam lauda-
tum Londoniensem Canonem relaturus
ita exprimeret, ut clarius exhiberet,
eisdemque verbis, quæ apud Gratia-
num leguntur in dicto Can. 7. Conje-
ctura hujus rei etiam est in prioribus
ver-

verbis illis: *Placuit per omnia magno Concilio* &c. Concilium enim Londoniense *magnum* appellari potuit merito, quod quamplurimi totius fere Angliæ Episcopi interfuerint, & Paschalis Pontificis Maximi auctoritas Synodalibus actis accesserit. Interpretatione indigere videntur verba illa: *nisi cui usus antiquorum parentum canonica institutione subjacere prohibetur*. Neque enim arbitror ita esse intelligenda, quemadmodum nonnullis placet, ut unusquisque in suorum parentum tu-

mulo sepeliatur, neque aliam sibi possit sepulturam eligere, sed ne quispiam sibi eligat sepulturam extra illa loca, quæ ab antiquis Patribus Canonicis legibus fuerint sepulturis destinata. Sunt autem loca illa, de quibus actum est in Concilio Triburienſi Can. 15. quem integrum retuli ad Canon. 6. cau. 13. qu. 2., ex quo etiam illa exceptio eruta videtur ab auctore sequentis Canonis, quæ illis verbis concipitur: *Nisi infirmitatis causa præpeditus* &c.

C A P U T XXXI.

De Julio.

Canones Julio adscripti apud Gratianum.

- | | | |
|-------------------------------------|---|--|
| Apocryphi
omnes.
Ex epist. 1. | { | <i>Can. 3. dist. 11. paullo varius in diversis exemplaribus.</i> |
| | | <i>Can. 9. cau. 3. qu. 6. perperam Julio Papa, eoque minori jure Apostolis adscriptus.</i> |
| | | <i>Can. 1. cau. 5. q. 4. ex integris epistola exemplaribus supplendus.</i> |
| | | <i>Can. 13. cau. 24. q. 1. est potius Siricii Papa.</i> |
| | | <i>Can. 11. cau. 25. q. 2. supplendus ex integris epistola exemplaribus.</i> |
| Ex epist. 2. | { | <i>Can. 2. dist. 17. ad integros epistola codices exigendus.</i> |
| | | <i>Can. 5. cau. 2. q. 2. supplendus ex integris epistola exemplaribus.</i> |
| | | <i>Can. 9. cau. 2. q. 6. est potius Concilii 3. Carthaginensis.</i> |
| | | <i>Can. 10. cau. 2. q. 6. consonat cum ceteris Mercatoris fragmentis.</i> |
| | | <i>Can. 17. cau. 2. q. 6. idem est cum can. 10. cau. 2. q. 6.</i> |
| | | <i>Can. 4. cau. 2. q. 7. ex variis recentiorum fragmentis congestus.</i> |
| | | <i>Can. 10. cau. 3. q. 5. ex variis recentiorum fragmentis congestus.</i> |
| | | <i>Can. 5. cau. 15. q. 3. ad leges Theodosianas referendus.</i> |
| Adjiciuntur. | { | <i>Can. 9. cau. 14. q. 4. potius pertinet ad Capitularia Caroli Magni.</i> |
| | | <i>Can. 41. cau. 24. q. 1. potius pertinet ad Penitentialia Burchardi.</i> |
| | | <i>Can. 12. cau. 26. q. 6. referendus potius ad Concilium Moguntinum.</i> |
| | | <i>Can. 15. cau. 27. q. 2. exigendus ad Concilium Triburienſe.</i> |
| | | <i>Can. 1. cau. 29. q. 2. } simul jungendi, & ab Julio Pontifice</i> |
| | | <i>Can. 3. cau. 29. q. 2. } abjudicandi.</i> |
| | | <i>Can. 7. cau. 35. q. 2. non convenit Julii Papa temporibus.</i> |
| | | <i>Can. 12. cau. 35. q. 2. ex variis veterum fragmentis compositus.</i> |
| | | <i>Can. 13. cau. 35. q. 2. est potius Theodori Cantuariensis.</i> |
| | | <i>Can. 7. de cons. dist. 2. est potius Concilii Bracarenſis anni 675.</i> |

Omſſo Sylvestro, & Marco Pontificibus ad Julium gradum facio. De Sylvestro enim jam satis, quod ad rem meam attinet, egi in priore parte cap. 6. De Marco autem non est, cur sermonem instituam, quum Gratianus nul-

lum caput ejusdem Pontificis nomine retulerit in codicem suum. Pontificatum Julius gessit ab anno 336. usque ad annum 352. Quamquam vero huic Pontifici congruant epistolæ duæ, altera ad Orientales, altera ad Alexandrinos; non tamen

tamen illæ eædem sunt, quas Isidorus Mercator illius nomine edidit; referunturque omnes in Collectionibus Conciliorum. Duas tantummodo, & quidem editas a Mercatore Gratianus laudavit, quas omnino persequi juvabit.

De epistola 1.

Prior Mercatoris epistola inscribitur: *Venerabilibus fratribus, universis Orientalibus Episcopis Julius*, dataque est Kal. Octobris Feliciano, & Maximiano Consulibus. Falsitas consularis notæ deceptorem facile reprehendit; etenim postremus Maximiani Consulatus notatur a veteribus anno 311. pluribus annis ante Julii Pontificatum, & Felicianus consul quidem fuit anno 337. at non cum Maximiano, sed cum Titiano. Adparet præterea iidem semper Pseudo-Isidori characteres; quis enim ipsum non agnosceret, dum aut sententias, & verba recentiorum Patrum indigesta methodo coacervat, Concilii scilicet Chalcedonensis, & Carthaginensis 7. Siricii, Leonis, aliorumque Pontificum successorum, aut nomine Apostolicorum decretorum epistolæ suas designat, quas antiquioribus Pontificibus adscribere conabatur, aut dum nihil urget pressius, quam judicia Episcoporum ad imminuendam Metropolitanorum potestatem? Initio epistolæ inducitur Julius redarguens Orientales Episcopos, quod invicem semetipsos vexarent iniquis accusationibus, eosdemque concitans ad mutuam dilectionem. Atque ad eundem conciliandæ inter Episcopos charitatis finem non solum dicitur multa Sanctorum Patrum edita fuisse scripta, (quorum sane nomine Pseudo-decretales suas intelligit) verum etiam celebratum Nicænum Concilium, ubi decretum refertur, eos, qui Episcopis nocere tentaverint, *siquidem Clerici fuerint, a proprio gradu decidere, qui vero Monachi, aut laici fuerint, anathematizari*. Hæc sane constitutio in canonibus Nicæni Concilii minime legitur; neque erit, qui facile sibi persuadeat Julium, qui Nicæni Concilii temporibus vixerat, ad eos etiam scribentem, qui Nicæno Concilio interfuerant, tales laudasse Nicænos canones, qui in Concilio editi non adparerent. Hodie vero clarius etiam liquet Mercatoris mendacium, dum ipse usus adparet formulæ Concilii Chalcedonensis, tum in can. 2. tum in can. 27. etenim

Tom. II.

in Can. 2. ubi prohibetæ Simoniacæ ordinationes fuerunt, subditur, Simoniacos, & Simoniacorum fautores, *siquidem Clerici fuerint, proprio gradu decidere, si vero laici aut monachi, anathematizari*; eademque propemodum verba repetuntur adversus raptos mulierum in can. 27. seu in can. 1. cau. 36. qu. 2. Post hæc utitur Isidorus nonnullis verbis depromtis ex typo Constantis Imperatoris editi in gratiam Monothelitarum, & subdit: *Audite jam factam in Nicæna civitate Synodum, cui & ego ipse con-* Can. 1. cau. 25. qu. 4.
scientia mea (verba hæc sunt Constantini Magni Imperatoris epistola ad Alexandrinos apud Socratem lib. 1. histor. cap. 6. lib. 3. historiæ tripartitæ cap. 22.) "cultum decenter exhibui, nihil
 ,, aliud volens, quam concordiam omnibus fabricare, & præ cunctis argue-
 ,, re, & remove hanc insidiantium
 ,, altercationem, quas prævidentes Sancti Patres insidias, & illicitas alterationes unanimiter in prædicta Nicæna statuerunt Synodo, ut nullus
 ,, Episcopus, nisi in legitima Synodo, & suo tempore Apostolica auctoritate convocata, super quibusdam criminationibus pulsatus audiat, idest
 ,, judicetur, vel damnetur. Sin aliter præsumtum a quibusdam fuerit, in
 ,, vanum deducatur, quod egerint, nec inter Ecclesiastica ullo modo reputabitur. Ita uberius describendus erat apud Gratianum Canon 1. cau. 5. qu. 4. etsi enim scopus Mercatoris ibidem totus adpareat, omittitur tamen mentio Nicæni Concilii, qua omissa non adeo facile mendacium detegimus. Porro statim atque huiusmodi constitutiones Nicæno Concilio tribuuntur, quas in Nicæno Concilio editas non fuisse ignorare non poterat Julius, aut il ad quos Julius scribebat, quis dixerit inter Julii epistolas hæc esse merito referenda? Eadem propemodum repetuntur inferius post nonnulla, habenturque in can. 9. cau. 3. qu. 6. ubi etiam traditur ipsos Apostolos constituisse, non debere in provinciis Concilia celebrari præter sententiam Romani Pontificis, *quatenus*, uti subditur, "non ita proterve, & pro lubitu cuiuspiam suo proprio arbitrio quibusque Metropolitanis, sic ut agere solebant, liceat inconsulto Romano Pontifice aut majores Ecclesiæ causas deturbare, atque Episcopos damnare". Quem non puderet Apostolis hæc leges adscribere, sive quod ita

T

ita

ita faciendi nulla Apostolli occasio fuisse oblata; siue quod Apostolicis temporibus frustra quis assereret Metropolitanos auctoritate, jurisdictioneque sua abufos fuisse, cum nulli tum adhuc instituti in provinciis essent, aut divisæ provincie?

Can. 11. Plura ad eandem rem congerit Mercator, monetque Episcopos omnes, ne alios Coepiscopos suos accusare audeant, & damnare, amputato scilicet totius usurpationis excessu, quia nullus debet presumere, quæ sibi non videntur esse concessa. Quam culpam (prosequitur auctor epistolæ) nullo modo potuissetis incidere, si unde consecrationem honoris accepistis, inde legem totius observantia sumeratis, & B. Apostoli Petri Sedes, quæ vobis sacerdotalis mater est dignitatis, esset Ecclesiastica magistra rationis. Unde sicut multum nos ea, quæ a vobis pie, recteque sunt acta, laudant, ita minimum ea, quæ sunt perperam gesta, conaristant, quoniam necesse post multarum talium experimenta causarum, hæc in posterum sollicitius prospici, & diligentius præcaveri, quatenus ea, quæ sunt ab Apostolis, eorumque successoribus statuta nulla desidia negligantur, nulla dissensionem violentur, nulla concertatione turbentur. Hæc omnia, quæ ex variis Leonis Magni fragmentis in epist. olim 3. & 84. congesta sunt, paucis regulis Gratianus in can. 11. cau. 25. q. 2.

Can. 3. Canonem 3. dist. 11. a Gratiano olim dist. 11. corruptum emendaverant, atque ad fidem integrorum codicum exegerunt Romani Corredtores. Unum adhuc observandum est in illis verbis: *En instituta Apostolorum, & Apostolicorum virorum &c.* Eri enim ita in nonnullis epistolæ exemplaribus editis habeatur, tamen in aliis ita legitur: *En instituta Apostolicorum virorum &c.* Parvi tamen ego interesse video in conspectu illorum, quæ superius in epistola ipsa leguntur; etenim si ab Apostolis constitutum asseritur, Episcopos sine auctoritate Romani Pontificis non posse Concilia celebrare, item Metropolitanos non debere adeo suffraganeis imminere, ut eisdem aliquatenus verent, potuerunt etiam prope finem epistolæ sic hæc Apostolorum constituta commemorari.

Can. 13. Postrema epistolæ verba ea sunt, quæ can. 24. Gratianus refert in Can. 13. cau. 24. qu. 1. potiori autem jure tribuerentur Siricio Papæ, qui eadem omnino habet id epistola 1.

De Epistola 2.

Omnes Ildori Mercatoris epistolas una exhibet epistola 2. Julio tributa, atque ita inscripta: *Julius Sanctæ Romanæ, & Apostolica Ecclesiæ Episcopus Theognio, Theodoro, Berinthe, & ceteris orientali-bus Episcopis*; & quidem sub eorundem consulatu, qui & in præcedente epistola notatur. Præter falsitatem consularis notæ, de qua superius animadvertimus, sunt in hac epistola omnes Ildori characteres, imo repetitæ sententiæ propemodum universæ. Prodamus integrum deceptoris propositum. Fingebat ille, orientales Episcopos epistolam ad Julium scripsisse in causâ Athanasii, & aliorum, quos iidem a sua communione dejecerant; conquerentes eisdem abs Julio receptos, cum potius rejici debuissent. Crimina, quæ Athanasio, aliisque opponebant, erant homicidia mille, facrorum templorum everfiones, stupra, sacrorum codicum incendia, in sacris vasibus, ceterisque ministeriis admissa fraus, in officiis negligentia, adversus Imperatores perfidia, proditio in patriam, inter Sacerdotes ipsos excitata discordia, usus demum in doctrina fidei vocabuli *homousion*, seu *consubstantialitatis*, ut scribit Mercator; atque his verbis concludebant: "Deinceps ad vestras hinc, venientes aures non tam facile admittatis, neque a nobis excommunicatos, ultra velitis excipere, & Canonum transgressores inveniamini, sed magis, salva fraterna charitate erratum hoc, in posterum minime patiamini". Non dubitant viri eruditissimi hanc epistolam deceptoris tribuere vel ex eo, quod tota confarcinata est ex variis fragmentis, Concilii Africani ad Cælestinum Papam, Felicis III. ad Acacium Constantinopolitanum, & Martini J. in Concilio Lateranensi. Qui vero ita ad Julium scripsisse dicuntur, sunt Eusebius, Theognius, Theodorus, & Berinthus, alique in Antiochia congregati. Episcopi autem cum Athanasio damnati dicuntur Paulus Constantinopolitanus, Marcellus An-cyræ, Asclepius Gazæ, & Lucianus Adrianopolites. Hæc non consonant historicæ veritati. In primis enim Ariani nunquam Athanasio opposuerunt, quod vocem *homousion*, seu *consubstantialitatis* in formula fidei adjecisset, quociens præsertim de Athanasio conquerebantur apud vindices Nicænæ fidei, qualis erat Julius

Julius Papa. Volebant potius Ariani Episcopi Athanasio insensu audire catholici, atque apparere non alias se Athanasio adversarios, nisi enormibus criminibus se se christiana communione reddidisset indignum. Præterea nomina illa *Theodorus*, & *Berinthus* non alia ratione heic videmus adposita, quam ex imperitia deceptoris. Legerat ille fortassis Theodorum Perinthium, sive, quod idem est, Heracleensem, unum fuisse ex acerrimis Athanasii hostibus; ac propterea volens inter ceteros Athanasii adversarios Theodorum Perinthium nominare, errore nominis captus scripsit duo nomina, Theodori videlicet, & Berinthis. Item ubi Paulus Constantinopolitanus inter damnatos cum Athanasio Episcopo memoratur, minime convenit historicæ veritati. Etenim Paulus ad Constantinopolitanam sedem ascendit anno demum 340. at responsio Julii ad hanc Orientalium epistolam cum data dicatur sub consulatu Feliciani, qui incidit in annum 337. supponit epistolam hanc aliquot annis ante Pauli electionem fuisse missam. Nihil adjicio ulterius ad hanc rem; sed ad rescriptum Julii progredior. Fingitur Julius laudatis Episcopis rescripsisse, acribus verbis eosdem objurgans, quod ea ratione non tam de confacerdotibus accusatis, quam de ipso Romano Antistite conquererentur. Immo eodem Romam vocat causam dicturos, eosdemque vocando utitur verbis Constantini Imperatoris in epistola ad Concilium Tyrium, quam suis historiis inseruerunt Socrates lib. 1. cap. 33. Sozomenus lib. 2. cap. 27. Athanasius apologia 2. & auctor historiæ tripartitæ lib. 3. cap. 7. Interea vero illos objurgat gravissime, quod Synodum fecerint non obtenta a Romano Pontifice facultate, contra quam in Concilio Nicæno statutum dudum fuerat. Bone Deus! Quomodo venire poterat in mentem Julii constitutiones illas Nicæni Concilii laudare, quæ in Nicæno Concilio editæ non adparebant? Julii, inquam, qui Nicænos canones ignorare non poterat, & adeos scribentis, qui in Nicæno Concilio præsentibus adfuerant, immo & subscripserant? Porro nihil tale in canonibus vere Nicænis legi unquam potest. Immo eo etiam temeritatis devenit deceptor, ut in persona Julii laudaret ingentem Nicænorum canonum numerum, recenseret enim non tantum canonem 18. & 19. ex Nicænis; sed etiam 21. 29.

26. 27. 28. 33. 42. 51. 52. 53. 54. 55. 57. 58. 59. 60. 61. 63. & 66. Quis hinc non agnoscat, hanc epistolam tunc temporis fuisse compositam, cum numerus Nicænorum canonum ultra viginti germanos canones excrevit ex imperitia collectorum recentiorum, qui Nicænis canonibus priore loco descriptis alios hinc illinc excerptos canones inordinate assuebant? Clarius etiam id ipsum liquet, quod in hac ipsa epistola nonnulli legantur canones, qui Nicæni dicuntur, revera tamen sunt ex editis in Sardicensi Concilio anno demum 347. qui etiamsi editi fingerentur, dum Julius ista scripsisset, nonnisi ex dolo potuissent opponi Orientalibus, qui decreta Sardicensia rejecerunt. Quid adjici potest post tot argumenta gravissima ad demonstrandam hujus epistolæ falsitatem? quando tamen vel illud unum sufficeret, quod initio adnotaveram, scilicet in ea nihil aliud contineri, quam Mercatoris sententias in aliis epistolis ab eodem confictis effusas.

In editis epistolæ hujus exemplaribus tribuitur illa in capita 36. in quorum *Can. 2.* vigesimo nono legitur canon 2. dist. 17. *dist. 17.* cujus verba ita referenda erunt ex integris codicibus: *De receptione vero Sacerdotii, & Sacerdotii, atque honoris, quæ dixistis Athanasium absque Concilii decreto suscipere, non ita invenimus, sicut calumniati estis, sed quorundam Episcoporum consilio, atque decreto recepimus, quod injuste perdidistis; Sacerdotium, ac resedit in Sede. Quod enim scripsistis, non eum posse a pauciore numero Episcoporum restitui, quam depositus fuerat, non ita est: nec hac regula Orthodoxorum Sancta Ecclesia est Episcoporum, sed Ariatorum, factorum videlicet vestrorum hac inventio ad perditionem Orthodoxorum Episcoporum contexta est, nam, ut nobis a veracibus est testibus relatum, quando Antiochie pro damnatione fidei de consubstantialitate prolata fuisset congregatio, odio prædicti Athanasii hanc regulam protulistis, quæ nullas habet vires, nec habere poterit, quoniam nec ab Orthodoxis Episcopis hoc Concilium actum est; nec Romana Ecclesia legatio interfuit, canonicis præcipientibus sine ejus auctoritate Concilia fieri non debere; nec ullum ratum est, aut erit unquam Concilium, quod non fultum fuerit ejus auctoritate. Plura in hisce verbis, & quidem aperta mendacia produntur. Scilicet Athanasius damnatus fuit non in Antiocheno*

Concilio, quod demum anno 341. celebratum est, sed potius in Tyrio anni 335. siquidem Concilium Antiochenum ex 90. aut etiam pluribus Episcopis constabat, Athanasius vero damnatus tantum fuerat ab Episcopis sex supra triginta, quemadmodum scribit Julius in sua germana epistola, quæ extat apud Athanasium apologia 2. Neque fingat quispiam alias Antiochenas Synodos, quas tribuat Arianis, etenim ea fingenda Synodus est, cui integra conveniat nuper relata epistolæ sententia, & in qua ea regula tradita fuerit, ut qui semel fuerit ab honore dejectus Clericus, is non nisi a majori judicum numero restitatur. Ego autem hanc regulam ipsam ostendo in Concilio Antiocheno anni 341. can. 12. seu can. 2. cau. 21. q. 5. Deinde ad quosnam can. Mercator referenda putat illa verba: *Canonibus præcipientibus* &c? Silet hic deceptor, quod tamen clarius expressit initio hujus epistolæ his verbis: "Vellem enim vos magis ad jam dictam canonicam convenire vocationem, ut coram universali Concilio redderetur rationem, cur Synodum ad statum Ecclesiarum, & fratrum in Antiochia subvertendum, & Nicæni magni Concilii destructionem fecistis, aut cur nobis inconsultis Episcopos in eam convocastis, ad quam nec Maximus Hierosolymitanus venit, nec nostra interfuit legatio, canonibus quippe in Nicæna Synodo jubentibus, non debere præter sententiam Romani Pontificis ullo modo Concilia celebrari, nec Episcopos damnari. Itaque Mercator nomine *canonum* Nicænos intelligit, licet frustra; etenim nihil tale, ut diximus, in Nicænis canonibus continetur. Quid vero est, quod Julius conqueritur, & legationem Romanæ Sedis non interfuisse, simul & non interfuisse Maximum Hierosolymitanum? Non sane quod Episcopi illi potestate destituerentur Synodi celebrandæ; quid enim auctoritatis adcessisset ex Maximo Hierosolymitano? sed quod destructionem Nicæni Concilii, ut heic dicitur, meditarentur; pravitatis autem suspicionem non abstulissent facile, nisi viros probos, & integram fidei sui Concilii consocios effecissent.

Can. 5. Jam animadverterunt Romani Cor-
cau. 2. dores canonem 5. cau. 2. qu. 2. decer-
qu. 2. ptum fuisse tum ex cap. 8. tum ex cap.
35. hujus epistolæ mutatis. quidam ver-

bis, sed retenta sententia 1. in cap. 8. ita legitur: *Nemo Pontificum deinceps alii, quem Episcopum suis expoliatis rebus, aut a Sede pulsum excommunicare, aut judicare presumat, quia non est privilegium, quo possit spoliari jam nudatus.* Hæc porro eadem omnino sunt cum iis, quæ jam Mercator assererat in epist. 2. Sixti I. in epist. 2. Sixti II. in epist. 3. Eusebii, & in epist. 1. Joannis. In capite 35. ita habetur: "Nec his contenti in vestra estis prævaricatione, sed etiam quod prius expulsos eos, & suis expoliatis rebus qua si vocastis, atque damnastis, cum nullus regulariter aut vocari, aut judicari possit, antequam sit regulariter restitutus, & sua omnia ei legibus sint integerrime reformata. Est namque in sæpe jam dicta Sancta Synodo ab omnibus unanimiter decretum & Apostolica auctoritate roboratum, ut si quis Episcoporum suis fuerit rebus expoliatus, & in accusatione pulsatus, ordinatione Pontificum oportet, & de cet sanctum propositum prima fronte cedere, ut omnia, quæ super suggestiones inimicorum suorum amiserat, legaliter primo potestati ejus ab honorabili Concilio redintegrentur, & Præsul regulariter prius statui pristino reddatur, & ipse dispositis, ordinatisque suis, tunc ad tempus veniat ad causam, & si ita juste videtur, accusantium propositionibus respondet." Quam temere capitis hujus auctores effragantur Nicæni Concilii Patres, nemo igitur, qui Nicenos canones legerit, cum nihil tale ibidem statutum deprehendatur. Potius laudandum a deceptore fuisse Concilium 3. Romanum sub Symmacho, ubi eadem propemodum legimus, aut se se referre dumtaxat debuisset ad epistolas, quas vetustioribus Pontificibus tribuit, atque ita ad epistolam 2. Zephirini, 2. Fabiani, 1. Stephani, 2. Felicis I. 1. Caji, 2. Marcelli, 2. Eusebii, 1. Felicis II. aliatque similes.

Verba can. 9. cau. 2. qu. 6. leguntur in cap. 22. epistolæ Julii, quæ tamen Isidorus Mercator eadem jam descripsit in epistola unica Lucii Papæ, re- vera autem pertinent ad Concilium Castaginense vulgo 3. cap. 10. relato apud Gratianum in can. 37. cau. 2. q. 6.

Caput 30. ejusdem epistolæ Julii relatus apud Gratianum in Can. 10. cau. 2. q. 6. pro parte etiam fuit adjectus ab

Can. 9.
cau. 2.
qu. 6.

Can. 10.
cau. 2.
qu. 6.

ab auctore palearum in eadem causa, & quæstione num. 17. Nescio sane, cur adeo ostentanda erant in collectionibus canonum hæc apocrypha monumenta, ut adeo facile repeterentur, & sine causa; nihil enim aliud ibidem continetur, quam quod Mercator & superius in epistola fufius, & in aliis suis monumentis sæpius scripserat.

In capite ultimo epistolæ habetur canon 4. cau. 2. qu. 7. ubi rursus Mercator sententiarum suarum Nicænos Patres demonstrat auctores non sine maxima temeritate. Quis enim illa in Nicænis canonibus exhibere poterit? Sunt potius in epist. 1. Pseudo-Eulëbii, epist. 1. Pseudo-Stephani, epist. 2. Pseudo-Fabiani, & aliis; immo si velimus loca prodere, quibus Mercator abutebatur, referenda illa erunt aut ad canonem 6. Concilii Constantinopolitani, aut ad canonem 1. Concilii Carthaginensis vulge 7. aut ad Gelasium de vinculo anathematis, aut ad Zosimum epist. 1. cap. 1. aut demum ad Siricium epist. 1. quorum omnium fragmenta deceptor Isidorus hoc in loco inordinate de more suo congeffit.

Canon 10. cau. 3. qu. 5. rursus, quasi Nicænam Constitutionem continere, exhibetur tum apud Gratianum, tum apud Pseudo-Julium in cap. 33. ejusdem epistolæ, cum tamen non Nicænus sit canon, sed potius Isidorianus, qualis sæpe ac sæpius in Mercatoris epistolis deprehenditur; forte autem compositus ex variis nonnullorum recentiorum conciliorum fragmentis, videlicet Concilii 2. Carthaginensis cap. 6. Concilii Constantinopolitani can. 6. Concilii Chalcedonensis can. 21. Concilii 4. Carthaginensis cap. 58. & Concilii Carthaginensis 7. cap. 1. 2. &c.

Nemini de se confesso credi potest super crimen alienum, quoniam ejus omnisque rei confessio periculosa est, & admitti non debet. Ita jam in epistola 2. Dionysii scripserat Isidorus Mercator, ita etiam repetere non dubitavit in epistola 2. Julii cap. 18. vix aliquibus immutatis ibi: Nemini de se confesso credi potest super crimen alienum, quoniam ejus, atque omnis rei confessio periculosa est, & admitti adversus quemlibet non debet. Gratianus verba eadem retulit in canon. 5. cau. 15. qu. 3. addidit tamen hanc exceptionem: Præterquam de crimine laici majestatis. Tutius erit tam a Gratiano, quam a Mercatore recedere, rem-

que potius referre ad codices illos, quibus deceptor utebatur in epistola hac elucubrandæ. Abusus ille videtur lege 12. tit. 1. lib. 9. in codice Theodosiano, ubi hæc leguntur: "Neganda est accusatio, satis licentia criminandi, priusquam se crimine, quo premuntur, exuerint. Nam sanctionum veterum conditores adimendam licentiam omnibus censuerunt in accusatores suos inviosam dicendi vocem. Nullam itaque obtineat in judiciis auctoritatem periclitantium furor, qui si latius evagetur, ne ipse quidem cognitor tutus erit, aut quæstionem securus agitat, qui exsequendo juris severitatem, non potest illorum, quos punit, odium evitare."

De ceteris capitibus Julio adscriptis.

Non est valde operosum investigare causas, ex quibus canon 9. cau. 14. qu. 4. Julio Papæ tributus fuerit, cum potius pertineat ad Capitularia Caroli Magni. Primum ex Capitularibus laudaverat Regino hac inscriptione: *Ibidem cap. 125.* Incidit in Collectionem Reginonis Burchardus, qui eadem verba relaturus in suam, retento numero capituli 125. pro voce *ibidem* adscripsit nomen Julii Papæ hoc modo: *Ex decretis Julii Papæ usurariis missis, cap. 125.* Conferantur cap. 237. lib. 1. apud Reginonem, & caput 127. lib. 2. apud Burchardum. Porro, vel id ex eo profectum fuerit, quod Burchardus pro voce *ibidem* ex oscitantia nomen Julii legerit, vel ex eo quod a memorandis Francorum Capitularibus abstinere decrevisset, unde errandi occasionem Gratiano frequens dedit, illud pro certo habendum erit dictum Canonem 9. ad Caroli Magni Capitularia referendum esse, cum legatur in Capitulari Noviomagensi anni 806. cap. 18. cum enim ibidem in capitibus præcedentibus nonnulla de usuris, & scœnore constituta saluberrime fuissent, subditur: "Quicumque enim tempore messis, vel vindemiæ non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonam, aut vinum, verbi gratia de duobus denariis comparat modium unum, & servat, usque dum iterum venundari possit contra denarios quatuor, aut sex, seu amplius, hoc turpe luctum dicimus. Si autem propter necessitatem comparat, ut sibi habeat, & aliis tribuat, negotium dicimus."

Hæc

Hæc eadem translata sunt in librum 1. Capitularium cap. 125. in editione Baluziana; ex quibus etiam juvabit non tam inscriptionem Gratianei canonis emendare, quam verba ejusdem capituli omissa supplere.

Can. 41. Canon 41. cau. 24. qu. 1. apud alios
cau. 24. Eutychiano tribuitur, in vulgatis autem
qu. 1. Gratiani editionibus Julio Papæ, in aliis etiam Theodoro Cantuariensi. Sed fragmentum illud Burchardi potius est, quidum elaboraret Pœnitentiale, ad usum Ecclesiæ suæ, inter cetera illud inseruit, ad marginem Eutychiani nomen adjiciens, ut forte innueret, quæ ipse fâciebat, consonare cum epistolis duabus olim Eutychiano tributis, ubi societates, & exempla hæreticorum a fidelibus vitanda omnino dicuntur. Hoc Eutychiani nomen etiam apud Ivonem Carnotensem habetur. Quomodo vero in nonnullis Gratiani exemplaribus pro Eutychiano adscriptus fuerit Julius, prorsus ignoro, nisi dixerim hoc ex crassa amanuensium oscitantia profectum fuisse. De nomine Theodori Cantuariensis dixerò, forte illud huic fragmento adjectum fuisse, quia caput 104. apud Burchardum lib. 19. laudatur nomine Pœnitentialis Theodori; at fragmentum illud, quod Burchardus refert adscripto nomine Eutychiani Papæ, est caput sequens, idest 105. ejusdem libri; neque novum est in Collectionibus canonum inscriptiones præcedentium ad sequentia capita reduci, præsertim cum contingeret in nonnullis codicibus omissam ex errore fuisse aliquam ex marginalibus notis. Integrum hoc loco referam Burchardi fragmentum. Itaque ipse: "Siquis
,, dederit, aut exceperit communionem
,, de manu hæretici, & nescit, quod
,, Catholica Ecclesia contradicit, postea
,, intelligens, annum integrum pœnitentat. Si autem scit, & neglexerit,
,, & postea pœnitentiam egerit, decem
,, annos pœniteat, alii judicant septem,
,, & humanius quinque annos pœniteat.
,, Siquis permiserit hæreticum missam
,, suam celebrare in Ecclesia Catholica,
,, & nescit, quadraginta dies pœniteat.
,, Si pro reverentia ejus, annum integrum pœniteat. Si pro damnatione
,, Ecclesiæ Catholicæ, & consuetudine
,, Romanorum projiciatur ab Ecclesia,
,, sicut hæreticus, nisi habeat pœnitentiam: Si habuerit, decem annos pœniteat. Si recesserit ab Ecclesia Catholica in congregationem hæretico-

rum, & alios persuaserit, postea pœnitentiam egerit, duodecim annos pœniteat, quatuor annos extra Ecclesiam, & sex inter auditores, & duobus adhuc extra communionem. De his in Canone dicitur, ut decimo anno communionem sine oblatione recipiant. Si Episcopus, aut Abbas jubet monacho suo pro hæreticis mortuis Missam cantare, non licet, & non expedit obedire eis. Si Presbytero contigerit, ubi Missam cantaverit, & alius recitaverit nomina mortuorum, & simul nominaverit Hæreticos cum Catholicis, si post Missam intellexerit, hebdomadam pœniteat. Si frequenter fecerit, annum integrum pœniteat. Si quis autem pro morte hæretici missam ordinaverit, & pro religione sua ejus reliquias ibi tenuerit, & nescit differentiam Catholicæ fidei, & postea intellexerit, pœnitentiamque egerit, reliquias ibi debet igne concremare, & annum pœniteat. Si autem scit, & neglexerit, pœnitentia commotus decem annos pœniteat. Siquis a fide Catholica discesserit sine ulla necessitate, & postea ex toto animo pœnitentiam acceperit, tres annos extra Ecclesiam, idest inter audientes juxta Nicænum Concilium, septem annos in Ecclesiis inter pœnitentes, & duos annos adhuc extra communionem pœniteat. Sic se habet integer Burchardi Canon, cujus prudentiam imitati sunt Patres Concilii Beneventani anni 1087. in quo inter cetera fertur constitutum, ut communio a nemine, nisi a catholico, suscipiatur.

Canon 12. cau. 26. qu. 6. Julio Papæ tribuitur non solum apud ipsummet Gratianum, sed etiam apud Magistrum sententiarum, Ivonem, ac Burchardum. Ceterum Julio falso adscriptus est; potius autem adscribendus fuisset Concilio Moguntino anni 847. in eo enim ita legimus constitutum Can. 27. Si omnibus de peccatis suis puram confessionem agentibus, & digne pœnitentibus communio in fine secundum canonum jussu danda est, cur non eis, qui pro peccatis suis poenitentiam extremam persolvunt? Scriptum est enim: non vindicabit Deus his in idipsum; Nam ipse Dominus ait: In quocumque die conversus fuerit peccator, peccata ejus non reputabuntur ei, & iterum: Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat. Salutem ergo homini adimit, quisquis

Can. 12.
cau. 26.
qu. 6.

quis mortis tempore poenitentiam dene-
gat, & desperat de Clementia Dei, qui
eam ad subveniendum morienti sufficere,
vel in momento posse non credit. Perdi-
disset Lairo in cruce primum ad Christum
dexteram pendens, si illam unius hora
poenitentia non juvisset: Cum esset in
paena, poenituit, & per unius sermonis
professionem habitaculum Paradisi, Deo
promittente, promeruit: Vera ergo ad Deum
conversio in ultimis positurum mente po-
tius affirmanda, quam tempore, Propheta
hoc taliter asserens: Cum conversus in-
genueris, tunc saluus eris. Verosimile
est, hæc Burchardum referre voluisse
Julii Papæ nomine, qui alios recentio-
rum Conciliorum Canones laudaturus,
non tam mutatis verbis sententias retu-
lit, quam inscriptiones ipsas Canonum
variavit. A Burchardo autem deceptus
Ivo occasionem Gratiano dedit errandi,
sicut in pluribus aliis, ita etiam in
hac parte.

Can. 15. Falso præterea inscriptum fuit nomen

cau. 27. Julii Papæ Canon 15. cau. 27. qu. 2.

qu. 2. Quod Romani Correctores recte arbi-

trantur profectum ex falsa quadam in-
scriptione, quæ agnoscitur apud Poly-
carpum his verbis: Ex Concilio Tribu-
riensi a Julio Papa confirmato. Sane hæc
minime consonant invicem, cum a tem-
poribus Julii Papæ ad tempora Concilii
Triburienfis plura sæcula interfluxerint;
sed interea occasio qualiscumque exinde
offerri potuit Collectoribus Canonum,
ut sententias Triburienfis Synodi Julio
Pontifici adscriberent. Imo Collectores
ipsi amplius ausi sunt; videlicet non
dubitarunt adscribere Julio breviatas
ipsas Concilii sententias, sive argumen-
ta capitibus adjecta. Hujusmodi esse cen-
seo memoratum Canonem 15. quasi ar-
gumentum adpositum Canon 41. Con-
cilii Triburienfis, qui his verbis expri-
mitur: "Siquis legitimam duxerit uxo-
rem, & impediante quacumque do-
mestica infirmitate uxorum opus non
valens implere cum illa, frater vero
ejus suadente diabolo adamatus ab
ipsa clanculum eam humiliaverit, &
violatam reddiderit, omnimodo sepa-
rentur, & a neutro ulterius eadem
mulier contagiatur. Igitur conjugium,
quod erat legitimum, fraterna com-
maculatione est pollutum, & quod
erat licitum, illicitum est factum,
& ut Hieronymus ait: Mulier duo-
rum fratrum non ascendat thorum;
si autem ascendit, adulterium perpe-

trabit: Quia vero humana fragilitas
proclivis est ad labendum, aliquomo-
do muniatur ad standum. Idcirco E-
piscopus considerata mentis eorum im-
becillitate per poenitentiam sua insti-
tutione peractam, si se continere non
possint, legitimo consoletur matrimo-
nio, ne, dum sperantur ad alta sub-
levari, corruant in cænum". An
vero hæc consonent cum argumento,
quale a nonnullis adscribi potuit, &
quale apud Gratianum relatum est ad
memoratum Canonem 15. facile quispiam
potest judicare.

Jungere oportet Canones 1. & 3. cau. 1. 29. qu. 2. quemadmodum habentur cum qu. 3. apud Ivonem, cum apud Burchardum, cau. 29. Burchardum potius sequor, velut anti- qu. 2. quorem, qui in lib. 9. cap. 18. nomi- ne Julii Papæ ex cap. 4. decretorum hæc scribit: Siquis ancillam suam (con- sonant hæc cum dicto can. 3.) liberta- te donaverit, & in matrimonio sibi so- riaverit, dubitabatur apud quosdam, utrum hujusmodi nuptia legitima esse vi- deantur, an non. Nos itaque vetustam ambiguitatem decidentes, talia connubia legitima esse censuimus. Si enim ex affe- ctu sunt omnes nuptia, & nihil impium, & legibus contrarium in tali copulatione fieri potest, quare prædictas nuptias in- hibendas existimaverimus? Omnibus vobis unus est pater in calis (consonant hæc cum dicto Can. 1.), & unusquisque di- ves, & pauper, liber, & servus aqua- liter pro se, & pro animabus eorum ra- tionem daturi sunt. Quapropter omnibus, cujuscumque conditionis sint, unam le- gem, quantum ad Deum, habere non du- bitamus. Monumentum hoc ita integrum ex vetustioribus Collectoribus descriptum facile in primis ostendit, quantum a proposito Gratiani dissent memorata duo fragmenta in dictis Canonibus 1. & 3. Siquidem Gratianus ex eo ostendere co- nabatur, servorum conjugia legitima di- ci posse, quum tamen ibidem non de servorum conjugiiis agatur, sed de con- jugio Domini, & libertæ, quam scili- cet Dominus a servitute ideo liberave- rat, ut sibi iusto legitimoque connubio sociaret; imo & ex hoc forte in con- trariam opinionem quis posset abduci; ubi enim dubitatio subesse poterat de vi conjugii, quoties ancilla manumissa pro- poneretur, supponere oportebat ancillæ necdum imanimissæ conjugia non sub- sistere.

Quid tamen diutius in expendendis
Gra.

Gratiani sententiis immoror, cum integrum fragmentum hujusmodi non solum Julii Papæ esse non possit, sed nec alterius recentioris Pontificis Maximi, aut alicujus, cujus auctoritas quidpiam valere possit? Imo facile demonstrari potest, hujus capituli conditorem vix juris Romani principia, aut disciplinæ Romanæ praxim calluisse. Afferit ille, dubitarum fuisse apud quosdam, utrum legitimæ esse viderentur nuptiæ inter Dominum, & ancillam libertate donatam celebratæ? Quid dubitationis esse poterat, aut apud Julium, aut apud ceteros Pontifices Maximos sive recentiores, sive antiquiores Julio, quando jam a tempore legis Papæ, sive ab ætate Augusti Imperatoris, ac propterea ab ipsismet Ecclesiæ nostræ exordiis nuptiæ hujusmodi legitimæ habitæ fuerant? Testem habeo Jureconsultum in leg. 33. de ritu nuptiarum scribentem, exceptis Senatoribus ejusdemque liberis, omnibus ingenuis ex lege Papia licuisse libertinas uxores ducere. Imo ex tempore Justiniani Imperatoris nuptiæ inter Dominum, & libertam contractæ tali privilegio dignæ habitæ sunt, ut ex iis etiam legitimi justique filii dicerentur, qui in concubinato olim ante manumissionem ex matre ancilla progeniti fuissent, Novella 18. cap. ult. & Nov. 78. cap. 3. ac 4. Porro, ubi jus Civile Romanorum etiam antiquissimum hæc nuptias probavit, quænam esse poterat ratio dubitandi apud quospiam, aut apud Julium Papam de vi earundem nuptiarum? aut quomodo Julius Papa, aut quisvis alius profiteri potuisset, se censendo hæc legitima esse connubia *vestitam ambiguitatem decidere*? Itaque monumenti hujus nulla habenda erit ratio, utpote quod nemini ex Pontificibus tribui possit; quamquam tamen non iverim inficias eum, qui ejusdem capituli auctor extitit, abusum fuisse authenticis monumentis, qualia habentur in Concilio Cabilonensi 2. & Capitularibus Francorum, quæ aliis in locis commodius exhibentur, idest ad Canonem 2. 4. & 5. cau. 29. q. 2.

Can. 7. Perperam Julio Papæ tributum legimus Canonem 7. cau. 35. q. 2. vel quia
cau. 35. temporibus Julii Papæ non convenit,
qu. 2. quibus longe pauciores erant constituti gradus, quibus vetita conjugia haberentur, vel quia Collectores Gratiano antiquiores, Burchardus in lib. 7. cap. 14. Ivo in lib. 9. cap. 49. eadem verba re-

tulerunt nomine Concilii Aurelianensis cap. 10. ibi: *Nullum in utroque sexu permittimus ex propinquitate sui sanguinis, vel uxoris usque in septimi generis gradum uxorem ducere, vel incesti macula pollueri.* Porro heic laudari videtur sententia Concilii Aurelianensis 3. quæ ita concepta est Can. 10. *De incestis conjunctionibus ita, quæ sunt statuta, servantur, ut his, qui aut modo ad Baptismum veniunt, aut quibus Patrum statuta Sacerdotali predicatione in notitiam antea non venerunt, ita pro novitate conversionis ac fidei sua credidimus consulendum, ut contractu huc usque hujusmodi conjugia non solvantur, sed in futurum, quod de incestis conjunctionibus in anterioribus canonibus interdiktum est, observetur: id est ut ne quis sibi sub conjugis nomine sociare præsumat relictam patris, filiam uxoris, relictam fratris, sororem uxoris, consobrinam, aut sobrinam, relictam avunculi, vel patrui &c.* Prolixam Concilii hujus sententiam mutatis nonnullis referre voluerunt Ivo, & Burchardus, numerantes etiam septimum consanguinitatis, & adfinitatis gradum, quo nuptias prohibitas docerent juxta recentiorum suorum temporum traditionem.

Quod ut clarius observemus, juvabit animadvertere, olim non alios gradus in conjugis consanguineorum observatos, quam primum, secundum, & tertium (aliquando etiam quartum in certo genere personarum juxta §. 3. instit. de nuptiis) & quidem juxta civilem computationem, quæ duos fratres secundo, fratrum autem filios quarto gradu diffitos collocat, quemadmodum docet Justinianus nuper memoratus §. 4. eod. tit. Quando vero hunc Imperatorem laudo, eum laudatum velim, qui saltem velut testis disciplinæ sexti sæculi habeatur. Quum tamen generaliter, sive civilibus, sive Ecclesiasticis legibus matrimonia consanguineorum improbarentur, septimus gradus visus postea est, in quo demum conjugia celebrarentur, cum septimo gradu consanguineorum nomina finirentur, quod & Isidoro Hispalensi visum est, si Isidori sunt, quæ legimus in fine capituli 6. lib. 16. originum ibi: *Hæc consanguinitas, dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens usque ad ultimum gradum subtraxerit, & propinquitatis esse desierit, eam rursus lex matrimonii vinculo repetit, & quodammodo revocat fugientem.* Ideo autem usque ad sextum

sextum generis gradum consanguinitas constituta est, ut sicut sex atatibus mundi generatio, & hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur. Hæc Isidori, aut cujusvis alterius verba Isidoro tributa occasionem nonnullis dederant, ut conjugia infra septimum gradum contracta reprobaurent, præsertim etiam, quod successiones hæreditatæ legitimæ apud nonnullas gentes ad septimum usque consanguinitatis gradum extenderentur. Sic in lege Baiuvariorum, seu Capitulari 3. Dagoberti Francorum Regis anni 630. tit. 14. §. 9. vers. 4. cavetur, tum demum Regio fisco cedere relicta defunctorum bona, quoties ultra sextum gradum nemo superest ex cognatis, & Gregorius III. in epist. ad Bonifacium Episcopum cap. 5. ait: Progeniem vero suam unumquemque usque ad septimam generationem observare decrevimus. Et clarius in Francorum Capitulare lib. 7. cap. 432. & additione 3. cap. 123.: Nullus fidelium usque ad finitatis lineam, idest usque in septimam progeniem consanguinitatem suam ducat uxorem, vel eam quomodo incesti macula polluat. Idipsum fere legitur in additione 4. cap. 2. ex legibus VViligothorum depromptum, in quibus lib. 3. tit. 5. cap. 1. sextus gradus postremus definitur ex iis, in quibus matrimonia prohibentur. Huc quoque pertinet Can. 1. Concilii Meldensis anni 845., Constitutio Synodi Duziacensis anni 874., Concilii Londoniensis anni 1125. cap. 16., & apud Burcardum caput 11. 12. 13. & sequentia lib. 7. & cap. 46. cum sequentibus parte 9. apud Ivonem. Et quidem septimus iste gradus juxta Civilis juris rationem computabatur, qua tot gradus numerari solebant, quot generationes ex utraque linea collateralis; at vero cum posterioribus sæculis inventa fuerit alia methodus computandi consanguinitatis gradus, qualis eruitur ex Can. 2. cau. 35. qu. 5., non potuit diutius consistere usque eo producta disciplina Ecclesiastica, sed opus fuit ad quartum gradum conjugiorum prohibitionem coarctare, quemadmodum factum est in Concilio Lateranensi cap. 8. de consanguin. & adfinis. Sic sese habet novæ hujus Jurisprudentiæ origo, quam quemadmodum nonnulli circa sæculum undecimum conturbare conati sunt, uti colligitur ex dicto Canon. 2. cau. 35. qu. 5., ita non dubito, quin potuerint nonnulli au-

Tom. II.

daciores monumenta quædam effingere ad suam opinionem magis magisque firmandam, quæ vetustissimis tribuerent Pontificibus, & inter ceteros Julio Papæ, cui quoque tributos legimus Can. 12. & 13. cau. 35. qu. 2. ad eandem rem omnino pertinentes.

Et quidem Can. 12. cau. 35. qu. 2. *Can. 12.* plurimum consonat cum relato Can. 10. & 13. Concilii Aurelianensis 3. anni 538. ibi: *Can. 13.* „ De incestis conjunctionibus ita quæ *Can. 35.* „ sunt statuta servantur, ut his, qui „ aut modo ad baptismum veniunt, aut „ quibus Patrum statuta sacerdotali præ- „ dicatione in notitiam antea non ve- „ nerunt, ita pro novitate conversio- „ nis, ac fidei suæ credidimus consulendum, ut contracta hucusque hujus- „ modi conjugia non solvantur, sed in „ futurum, quod de incestis conjunctio- „ nibus in anterioribus Canonibus in- „ terdictum est, observetur; idest ut „ nequis sibi sub conjugii nomine socia- „ re præsumat relictam patris, filiam „ uxoris, relictam fratris, sororem uxoris, consobrinam, aut sobrinam, re- „ lictam avunculi, vel patru. Quod si „ qui in hoc incesti adulterio potius, „ quam conjugio fuerint sociati, quam- „ diu se non sequestraverint, a communione ecclesiastica repellantur. Illud „ etiam adjiciendum esse credidimus, ut „ in Episcopi discussione consistat de „ his, qui in civitate sua, aut territorio „ consistunt, & tali sunt ordine sociati; utrum ignoranter ad illicita „ conjugia venerint, an per contumaciam, quæ sunt interdicta præsum- „ serint, quia sicut his, qui per ignorantiam lapsi sunt, subvenitur, ita „ illis, quibus prius Patrum statuta in „ notitiam venerunt, quique etiam contra Sacerdotum interdicta in tali permixtione versantur, priorum Canonum in omnibus statuta servantur, ut „ non prius ad communionem recipiantur, quam incesti adulterium, sicut „ scriptum est, separatione sanaverint, „ quia in lege Domini manifeste legitur: Maledictus qui dormit cum uxore patris sui, cum privigna, vel uxoris suæ sorore, & reliqua his similia. Quo fit, ut quos Deus maledixit, nos nisi emendatos benedicere non possimus. “ Nonnihil præterea simile habetur in Canon. 61. Concilii Agathensis, quem retulit Gratianus in Can. 8. eadem causa, & questione. Addere possum Concilium Epaonense anni 517.

V

Can.

Can. 30., ibi; „ Incestis conjunctioni-
 „ bus nihil prorsus veniæ reservamus,
 „ nisi cum adulterium separatione sana-
 „ verint. Incestos vero, nec ullo con-
 „ jugii nomine prævelandos, præter il-
 „ los, quos vel nominare fœnestum est;
 „ hos esse censemus. Siquis relictam fra-
 „ tris, quæ pene prius soror extiterat,
 „ carnali conjunctione violaverit; si quis
 „ frater germanam uxoris suæ accipiat,
 „ si quis novercam duxerit, si quis con-
 „ sobrinæ, sobrinæve se faciat, quod,
 „ ut a præsentis tempore prohibemus,
 „ ita ea, quæ sunt antea, instituta
 „ non solvimus. Siquis relictæ avuncu-
 „ li misceatur, aut patrui, vel privi-
 „ gnæ concubitu polluat. Sine qui-
 „ bus conjunctio illicita interdicitur,
 „ habebunt ineundi melioris conjugii li-
 „ bertatem.

His tamen Conciliorum Gallicanorum
 fragmentis nondum integram, absolu-
 tamque habeo Gratiani sententiam. Con-
 jungenda eisdem erunt verba Theodori
 Cantuariensis in Pœnitentia a Petito
 edito cap. 11., ibi: „ In tertia propin-
 „ quitate carnis licet nubere secundum
 „ Græcos, sicut in lege scriptum est:
 „ in quinta secundum Romanos, tamen
 „ in tertia non solvunt, si post factum
 „ fuerit (*legunt alii*: postquam factum
 „ fuerit). Ergo in quinta generatione
 „ jungantur. In quarta si inventi
 „ fuerint, non separentur. In tertia
 „ tamen propinquitatem non licet ux-
 „ orem alterius accipere post obitum
 „ ejus. Equaliter vir jungitur in
 „ matrimonio his, qui sibi consanguinei
 „ sunt, & uxoris suæ consanguineis
 „ post mortem uxoris. „ Quis non ag-
 „ noscit in hoc Theodori fragmento pos-
 „ tremam partem dicti Canonis 12., imo
 „ & integrum Canon. 13. cau. 35. q. 2.,
 „ quos Julio Papæ tributos videmus a
 „ Gratiano? Huc etiam referri possent,
 „ quæ habet Regino in lib. 2. de eccles.
 „ discipl. nomine Concilii Vermeriensis
 „ sub Pippino Rege his verbis: „ In ter-
 „ tio geniculo separentur. In quarta au-
 „ tem conjugatione si inventi fuerint,
 „ non eos separamus, sed pœnitentiam
 „ eis indicimus. Et tamen si factum
 „ non fuerit, nullam facultatem con-
 „ jungendi in quarta generatione da-
 „ mus. „ Pertinent autem ista ad Con-
 „ cilium Vermeriense anni 752. Can. 1.,
 „ & ad Concilium Compendiense anni
 „ 757. Can. 1. Consonat præterea cum
 „ memoratis Gratiani Canonibus Canon

19., & Canon 30. Concilii Moguntini,
 ut vocant, primi anni 847. Canon 29.
 his verbis exprimitur: „ Si quis viduam
 „ uxorem duxerit, & postea cum filia
 „ stræ suæ fornicatus fuerit, seu duabus
 „ sororibus nupserit, aut si quæ duobus
 „ fratribus nupserit, seu cum patre,
 „ & filio; item si quis relictam fratris,
 „ quæ pene prius soror extiterat, car-
 „ nali conjunctione violaverit, si quis ne-
 „ ptem in conjugium acceperit, si quis
 „ novercam, aut nurum suam duxerit,
 „ si quis consobrinæ suæ impudice se
 „ sociaverit, vel relictam, sive filiam a-
 „ vunculi, aut patris filiam, vel privi-
 „ gnæ suæ concubitu pollutus, vel hu-
 „ juscemodi conjunctionis attactu macu-
 „ latus fuerit, eorundemque, & ulterius
 „ nunquam conjugio copulari, sed sub
 „ magna districtione fieri volumus. &
 „ Canon 30. Contradicimus quoque, ut
 „ in quarta generatione nullus amplius
 „ conjugio copuletur: ubi autem post
 „ interdictum factum inventum fuerit,
 „ separetur. Sane eadem, quæ in viri,
 „ hæc nimirum in uxoris parentela de
 „ lege nuptiarum regula custodienda est.
 „ Quia ergo constat eos duos esse in
 „ carne una, communis illis utrinque
 „ parentela esse credenda est, sicut
 „ scriptum est: Erunt duo in carne
 „ una.

Nemo sane non videt Gratianos Ca-
 nones memoratos ex omnibus hisce frag-
 mentis fuisse compositos, perperamque
 Julio Pontifici adscriptos. Imo ex his eo
 luculentius constat de collectoris, aut
 alterius cujuslibet industria, quo non-
 nulla adjecta veterum sententiis fuerint
 a veterum eorundem disciplina prorsus
 aliena, & quæ juvabit hoc in loco su-
 sius expendere ad obtinendam rerum an-
 tiquarum notitiam, quoad fieri potest,
 maxime conducentia.

Prioribus sex Ecclesiæ sæculis quem-
 admodum in consanguinitatis, ita & in
 affinitatis observatione sacri Canones
 civilem jurisprudentiam sequebantur.
 Porro ubi de consanguineis matrimonio
 jungendis ageretur, mittebantur de-
 mum conjugia, ubi consanguinei quarto
 invicem gradu distarent, aut etiam nec
 quarto in certo genere personarum jux-
 ta ea, quæ tradit Justinianus in §. 3.
 & 4. instit. de nuptiis. Affinitatis vero
 cum nulli essent gradus l. 4. §. 5. de
 gradibus, & affinibus, ipsi per singu-
 laria nomina designabantur, præter quæ
 affinitas nulla intercedere dicebatur

Erant.

Erant autem hæc nomina : Socer, socrus, gener, nurus, noverca, vitricus, privignus, privigna, dicta l. 4. §. 4., & l. 17. in fine cod. de nuptiis. Hinc adfinitatis causa prohibebantur nuptiæ inter socerum, & nurum, inter generum, & socrum, inter vitricum, & privignam, demum inter privignum, & novercam. Extra hujus generis personas nullibi adparet, matrimonia fuisse interdicta causa adfinitatis, nisi fortassis de illis ageretur, qui soceri, nurus, generi, socrus, privigni, privignæ, vitrici, aut novercæ loco haberentur, uti agnoscimus ex l. 14. §. 4. de ritu nuptiarum. Et quidem illam prohibitionem quædam unius erga aliam personam reverentia, aut naturalis pudor induxerat; siquidem nurus socerum, socrum gener, privigna vitricum, privignus novercam loco parentum habebant; visum autem fuerat incongruum, ne quis illam duceret uxorem, aut quæ illi marito nuboret, quam, quemve loco parentis habuit aliquando, eadem ferme ratione, qua adoptiva filia adoptanti jungi non poterat etiam soluta per emancipationem adoptione.

Postquam vero in consanguineis observari cœperunt ultteriores gradus, probatum fuit, ne matrimonia infra septimum gradum consanguinitatis celebrarentur, quemadmodum superius demonstrabam ad Canon. 7. cau. 35. q. 2., visum quoque fuit latius extendere adfinium nomina, imo etiam & varios adfinitatis gradus, & varia adfinitatis comminisci. Non eadem tamen æque apud Græcos, atque apud Latinos inducta est disciplina. Apud Græcos, ut ab ipsis exordiar, eo deventum est, non tantum, ut adfinitatis gradus numerarentur, sed etiam, ut ii velut adfines censerentur impediendi conjugii causa, inter quos nomina per conjugium confunderentur. Adfero ad hanc rem verba Constantini Harmenopuli in promptuario juris-civilis lib. 4. tit. 6. Porro adfinitate junctis matrimonium contrahere permittitur, si nec infra sextum gradum sint, neque cognationis nomina confundant. Qui enim hæc confundunt, etiam ad septimum usque gradum matrimonio copulari prohibentur. Confundunt autem in sexto quidem gradu, ut cum duo fratres patrueles duas ducunt sorores, aut contra duo fratres duas sorores patrueles. Sic enim contingit, ut pro fratribus, aut patruelibus sint ἀντὶπαῖδες, quasi congeneros dicat,

id est duarum sororum mariti. Aut cum patruus, & frater, sororisve filius, fratris sororisve filiam, & amitam ducunt, patruus quidem fratris, sororisve filiam, fratris vero, aut sororis filius amitam. Fiunt enim hinc, patruus quidem fratris, aut sororis filius, fratris autem, aut sororis filius patruus, qua utique confusio est. Quod si patruus patruam, consobrinus consobrinam duxerit, nulla orietur confusio. Ac ideo nec inter eos connubium prohibetur. Ita enim patruus, & consobrini locum inter se, & cognationem retinent. Et in reliquis eadem ratione. In septimo autem gradu confundunt, ut cum avus, & pronepos duas patrueles ducunt, aut pater, & filius duas patrueles secundas: ita & οὐυναῖδες confabuntur. At avus, & nepos amitam magnam, & consobrinam ducere non prohibentur; namque inde nulla resultat confusio. Siquidem & amitam magnam, & patruum magnum avum, & aviam nominant. Et hæc ea est, quæ in hac maxime cognatione tantas vires habet confusionis fuga, ἀντὶχῶρος Græci vocant. Quam & veteres illi solam in hac requirerant, nullo autem pacto gradum. Ceterum eos, qui ex tertia prosapia sese contingunt, necesse interdum est matrimonio jungi, eos nimirum, qui quarto a se mutuo gradu distant, aut etiam ultra, etsi lex duos dumtaxat aperte prohibuit, nequis scilicet cum ea matrimonium contrahat, quæ quondam privigni sui uxor fuit; nec noverca cum eo, qui quondam privigna sua fuerit maritus, ceteris silentio transmissis. Poterit ergo quis uxorem ducere sororem uxoris fratris sua uxoris. Quarto siquidem gradu hi se invicem contingunt, cum in his tertium spectare liceat progeniem. Obscura sane nonnullis videbitur loquendi ratio, cui quispiam lucem adferre poterit ex Mattheo Monacho, seu Blastare in syntagmate alphabetico licera B. cap. 8., volui autem verba ipsa Harmenopuli referre, ne crassioribus tenebris res obscuras obvolverem. Paucis dixerim, apud Græcos non unam semper fuisse sententiam in prohibendis conjugii inter adfines. Siquidem post tempora Justiniani non tantum inter eos adfines contrahi matrimonium prohibebant, qui erant legibus designati, videlicet inter socerum, & nurum, generum, & socrum, vitricum, & privignam, privignum, & novercam; verum etiam inter eos, qui si matrimonia contraxissent, ipsa

ipsa familiarum nomina confudissent. Sic patruus, & nepos uxorem ducere non poterant amitam, & neptem, videlicet patruus neptem, nepos amitam, ne forte amita diceretur, quæ neptis erat; neptis e converso vocaretur, quæ erat amita. Nulli autem eo usque adfinitatis gradus numerabantur. Atque eo pertinent verba illa Harmenopuli nuper memorata: *Quam & veteres illi (confusionis fugam) solam in hac respiciebant, nullo autem pacto gradum.* Posteriore ætate cœperunt sicut in consanguinitate, ita & in adfinitate gradus recenseri, qua tamen in re distinguenda voluerunt adfinitatum genera a gradibus adfinitatum, quemadmodum eadem aperte distinguunt memoratis in locis Blastares, & Harmenopulus. Gradus computari solebant, quoties duæ consanguineæ ab eodem stipite descendentes sceminæ duobus ex eodem stipite descendantibus masculis jungebantur, ut primum computarentur gradus consanguinitatis inter sceminas, nec non gradus inter masculos, utrique deinde jungerentur, ex quorum conjunctione gradus adfinitatis designabatur; hinc si patruus, & fratris, sororisve filius amitam, & fratris, sororisque filiam ducebant, sextus gradus adfinitatis dicebatur, quatenus tres gradus existunt inter patrum, & fratris, sororisve filium, totidem etiam inter amitam, & fratris, sororisve filiam, qui gradus simul juncti sex gradus efficiunt. Atque non semper sextus hic adfinitatis gradus conjugia impediebat, sed pro adjunctorum qualitate, quemadmodum fufius ostendit Blastares loco superius memorato. Alia servabatur regula in diversis adfinitatis generibus, in quibus tertia prosapia servari solebat, quamquam aliquando in tertia prosapia matrimonia fierent. Atque huc pertinent illa Harmonopuli verba jam prælaudata. *Ceterum eos, qui ex tertia prosapia sese contingunt, necesse interdum est matrimonio jungi; item verba Blastaris loco memorato: Matrimonia ex tribus diversis generibus pertinent & ipsa quoque ad rationes adfinitatis, sed tertii generis interveniunt facilius libera sunt.* Quod ut elarius fiat, ego arbitror ex familiarum diversitate diversitatem generis fuisse repetitam. Hinc quæ sororerat uxoris fratris uxoris Titii, Titio eidem esse dicebatur in triplici adfinitatis genere, computata primum familia Titii, secundo familia

fratris uxoris Titii, tertio demum familia uxoris fratris uxoris Titii, quæ eadem erat cum familia sororis uxoris fratris uxoris Titii. Obscura sane computatio est, sed quæ luculentior fiet consideranti non tam verba Harmenopuli superius allata, quam verba Blastaris loco memorato, qui rem hanc universam variis adductis exemplis illustrat.

Paullo aliter vixit Latinorum disciplina post tempora Justiniani. Postquam enim Sancti Patres vulgo reduxerunt conjugiorum jura ad illud, quod de conjugibus dicitur in Evangelio: *Erunt duo in carne una*, emerferunt primum adinstar graduum consanguinitatis gradus adfinitatis. Sane (ita mediæ ætatis Patres ecclesiastici ratiocinabantur) si vir, & uxor pro eadem quodammodo persona haberi debent, illud statim ex eo proficiscitur, ut qui consanguineus uxori est, viro etiam videatur propinquus, & qui e converso consanguineus est viro, videatur propinquus uxori. Hanc autem propinquitatem, quam inter virum, & consanguineos uxoris, aut inter uxorem, & consanguineos viri agnoverunt, adfinitatem adpellavere. Et en perspicue constitutos adfinitatis gradus exemplo graduum consanguinitatis, ut quoque vir alicui consanguineus, eo illi uxor adfinis haberetur, & e converso: *Erunt duo in carne una* (ita Auctor Canon. 1. cau. 35. q. 20.) *Si una caro sunt, quomodo potest aliquis eorum propinquus pertinere uni, nisi pertineat alteri? Hoc minime posse fieri credendum est.* Hinc generatim prohiberi conjugia cœperunt non tam consanguineorum, & consanguinearum, quam illorum, qui consanguineis juncti fuerunt leg. 12. lib. 2. Legum Longobardarum tit. 8., Concilio Moguntino anni 847. Can. 3. jam superius relato, & aliis passim in locis etiam prælaudatis, ex quibus eo tandem res devenit, ut, quemadmodum aliquando usque ad septimum consanguinitatis gradum conjugia prohibebantur, ita quoque prohibita fuerint usque ad septimum gradum adfinitatis; & demum, quemadmodum in Concilio Lateranensi consanguineorum gradus quartum gradum excedere non potuerunt, ita nec quartum gradum excessere gradus adfinitatis, cap. 8. de consanguin. & adfinis.

Non tamen hic constitit hujusmodi jurisprudentia; statim ac enim vir, & uxor pro eadem persona, ex Divini Evangelii

gelli interpretatione (qualiscumque hæc tandem fuerit) omni modo haberi cœperunt, Cultores Canonum octavo, aut nono sæculo recentiores plura invexerunt genera adfinitatis. Consideraverunt isti, binubam uxorem non tam ipsam adfinem esse consanguineis primi mariti, quam occasionem præbere secundo marito, ut & ipse affinis consanguineis primi mariti habeatur. Et quidem ratio gravissima videbatur. Etenim quemadmodum unitas personæ in viro, & uxore causam adfinitatis præbet inter uxorem, & consanguineos mariti; ita unitas personæ in uxore binuba & secundo marito causam præbebat adfinitatis (quam dicebant secundi generis) inter secundum maritum, & consanguineos primi mariti, sive inter eos, qui jam erant uxori binubæ adfines. Imo etiam si secundus maritus uxoris binubæ, uxore eadem binuba defuncta aliam superinduxisset uxorem, ex eadem ratione novæ uxori occasionem præbebat, ut adfinis esset consanguineis primi mariti, quam adfinitatem tertii generis appellabant; & quidem hæc tertii generis adfinitas usque ad prælaudatum Lateranense Concilium perduravit, uti deducitur ex cap. 8. de consanguinitate, & adfinitate, quo gradus quidem adfinitatis ad quatuor redacti sunt, sed genus tantum primum adfinitatis superfuic.

Can. 7. Canon. 7. de consecr. dist. 2. perspicuum est esse potius referendum ad Concilium Bracarense anni 675., quod aliquibus tertium, nonnullis quartum dicitur, siquidem in eo Can. 2. hæc leguntur: *Cum omnia crimina, atque peccatum oblati Deo sacrificiis deleantur, quid de cetero pro delictorum expiatione Domino dabitur, quando in ipsa oblatione sacrificii erratur? Audivimus enim quosdam schismaticis ambitione detentis contra divinos ordines, & apostolicas institutiones hac pro vino in divinis sacrificiis dedicare: alios quoque intinctam Eucharistiam populis pro complemento communionis porrigere: quosdam etiam non expressum (legit Gratianus etiam expressum) vinum in Sacramento Dominici Calicis offerre; sed oblati suis populos communicare.* (Nonnulla hoc in loco Gratianus adjecit de panno lineo reservato, quem musto fuisse intinctum dicit). *Quod quam sit evangelica, atque apostolica doctrina contrarium, & consuetudini ecclesiastica adversum, non difficile ab*

ipso fonte veritatis probabitur, a quo ordinata ipsa Sacramentorum mysteria processerunt. Cum enim magister veritatis veram salutis nostræ sacrificium suis commendaret Discipulis, non illis lac, sed panem tantum, & calicem sub hoc Sacramento benedixisse cognoscimus. (Monet Labbeana editio, alibi legi: *Sub hoc Sacramento cognoscimus commendata.*) *Ait enim Evangelica veritas: Accepit Jesus panem, & calicem, & benedicens dedit Discipulis suis. Cessat ergo lac in sacrificando offerri (Monet rursus Labbeana editio, alibi legi: in sacrificio offerri), quia manifestum est, & evidens exemplum evangelica veritatis illuxit, quod præter panem, & vinum aliud offerri non fuit.* (legit Gratianus: *non licet*). *Illud vero, quod pro complemento communionis intinctam tradunt Eucharistiam populis, nec hoc prælatum ex Evangelio testimonium recipit, ubi Apostolis Corpus suum, & Sanguinem suum commendavit; seorsum enim panis, & seorsum calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Christum præbuisse non legimus, excepto illi tantum discipulo, quem intincta buccella magistri proditorum ostenderet, non qua Sacramenti hujus institutionem signaret. Nam quod de inexpresso (legit Gratianus: *de expresso*) botro, idest de novo gravis populus communicatur, valde est omnino confusum: calix enim Dominicus, juxta quod quidam Doctor edisserit, (referenda hæc sane sunt ad sententias Cypriani in Can. 2. & 3. dist. 2. de consecr.) vino, & aqua permixtus debet offerri, quia vidimus in aqua populum intelli, in vino vero ostendi Sanguinem Christi.* (Nonnulla heic addidit Gratianus de botris exprimendis, ac cum aqua miscendis, quoties necessitas exigat, quæ tamen in ejusdem Concilii codicibus non habentur. Et revera hæc non satis conveniunt sacrorum Canonum disciplinæ, aut ecclesiasticæ traditioni, quum botrus in calice expressus vinum adhuc appellari nequeat, ex quo rite Eucharistia conficiatur). „ Ergo quando in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur, credentium plebs ei, in quem credit, copulatur, & jungitur. Quæ copulatio, & junctio aquæ, & vini sic miscetur in calice Domini, ut commixtio illa non possit separari. Nam si vinum tantum quis offerat, Sanguis Christi incipit esse sine nobis, si vero aqua sit sola, „ plebs

„ plebs incipit esse sine Christo. Ergo
 „ quando botrum solum offertur, in quo
 „ vini tantum efficientia demonstratur,
 „ salutis nostræ Sacramentum negligi-
 „ tur, quod per aquam significatur;
 „ non enim potest calix Domini esse a-
 „ qua sola, aut vinum solum, nisi utrumque
 „ sibi misceatur. Et ideo quia
 „ jam ex hoc plurima, & multiplex
 „ majorum emanavit sententia, quo-
 „ rum pietas in Deum religiosa horum
 „ Sacramentorum & efficientias copiose
 „ disserruit, & institutiones verissime
 „ declaravit, omnis talis error, atque
 „ præsumptio cessare jam de cetero de-
 „ bet, ne perversorum ordinata compa-
 „ go senatum (*legunt alii: statum*)
 „ veritatis enervet. Et ideo nulli deinceps
 „ licitum erit aliud in sacrificiis
 „ divinis offerre, nisi juxta antiquorum
 „ sententias Conciliorum panem tan-
 „ tum, & calicem vino, & aqua per-
 „ mixtum: de cetero aliter, quam præ-
 „ ceptum est, facias, tamdiu a sacri-
 „ ficando cessabit, quamdiu legitima po-
 „ nitentiae satisfactione correctus ad
 „ gradus sui officium redeat, quem
 „ amisit. (*legunt alii: quod amisit*).
 „ Concilii hujus Bracarenfis sanctionem
 „ paucis perstringisse videntur Patres Con-
 „ cilio Vvormaciensis anni 868. *Can. 4.*
 „ *ita decernentes; Cum igitur, magister*

„ veritatis verum salutis nostræ sacri-
 „ cium suis commendaret Discipulis,
 „ panem tantum, & calicem sub hoc
 „ Sacramento præbuisse cognoscimus.
 „ Ideoque præter panem, & vinum
 „ cum aqua mixtum, aliud offerri non
 „ debet. Calix enim Dominicus vino,
 „ & aqua permixtus debet offerri, quia
 „ videmus in aqua populum intelligi,
 „ in vino vero ostendi sanguinem Chri-
 „ sti. Ergo quando in calice vinum a-
 „ qua miscetur, Christo populus adu-
 „ natur, & credentium plebs, ei in
 „ quem credidit, copulatur, & jungi-
 „ tur. Quæ copulatio, & conjunctio
 „ aquæ, & vini sic miscetur in calice
 „ Domini, ut commixtio illa non pos-
 „ sit separari. Nam si vinum tantum
 „ quis offerat, Sanguis Christi incipit
 „ esse sine nobis; si vero aqua sit sola,
 „ plebs incipit esse sine Christo. Non
 „ enim potest calix Domini esse aqua
 „ sola, aut vinum solum, nisi utrum-
 „ que sibi misceatur. “Nihil heic ad-
 „ jicio, cum satis superque constet, me-
 „ moratum Gratiani Canonem perperam
 „ Julio fuisse tributum, atque non tam
 „ laudato Bracarenfi Concilio restituendum,
 „ quam Gratiani exemplar ex integro
 „ Concilio exemplari, esse emendandum.

CAPUT XXXII.

De Liberio.

Liberii Pontificis nomine laudantur sequentes Canones.

Uterque

Apocryphus.

Ex Epist. ad omnes Episc. { *Can. 46. can. 7. qu. 1. ex variis fragmentis, Martini I. i. cano-*
positus.

Ex Epist. ad Athanasium. { *Can. 32. can. 24. qu. 1. pertinet potius ad typum Constantis,*
Imperatoris.

Quicumque perpenderit, Liberium anno primum 352. Sedem Pontificiam conscendisse, eam cernit ætatem, qua Sanctus Athanasius impiissimis tergiversantium Arianorum calumniis premebatur. Nihil propterea altius insedit eidem Pontifici Maximo, quam Athanasii causam, tueri, utpote quam eandem propemodum esse cum Nicænæ si-

dei causa facile dignoscebat. Quomobrem & ipse plurima perpeti debuit ex odio Arianorum, inter cetera exilio pulsus in Berzæ Thraciæ urbem, ubi per duos circiter annos moratus est, suffragio in ejus locum in Romano Episcopatu Felice Archidiacono, donec visus est mutata sententia Athanasium damnasse; & Arianis quoquo modo indulgisse;
 vii.

vix enim ac Ariani sibi persuaserunt, Liberii animum se flexisse, eundem, reiecto Felice, in Episcopatum Romanum receperunt anno 358., seu ut honorificentissime reciperetur, vehementer conati sunt prospero eventu. Obiit autem Liberius 8. Kalendas Octobris anno 366. Nonnulla etiam hodie supersunt, & quidem genuina, hujus Pontificis monumenta. Sed Gratianus, qui nullum defectum habuit in seligendis antiquitatis sacræ capitibus, duo tantum recensuit ex collectione Isidori Mercatoris deprompta, ac proinde etiam a veritate profus aliena.

Can. 46. Prior est epistola incerti anni, nullius nimirum consulatione notata, cui hæc habetur inscriptio: *Domini sanctissimis, & Deo amantissimis universis Episcopis Liberius Episcopus in Domino salutem.* Nemo est ex eruditis, qui hanc epistolam tanquam apocrypham non agnoscat. Refero verba VVānespen in brevi Commentario ad 2. partem Gratiani ad Canon. 46. cau. 7. qu. 1. agentis: *Citat (Gratianus) hanc in rem inter alia Canone 46. fragmentum epistola Liberii Papa omnium Episcopis: sed licet dictum*

Verba epistola Liberii, ad qua refertur Canon 46. cau. 7. qu. 1.

Suggestum namque nobis est, quod pro præteritis laboribus, & infestationibus nonnulli vestrum assignatas sibi met, & a Deo commissas relinquunt plebes, & in futuro plures relinquere velint eas, quas tueri debent, Ecclesias, & pro ovibus sibi commissis laborare negligant, & monasteriorum se quieti contradere festinent, & vacationem ab Episcopatus laboribus eligere, & silentio, atque otio vitam degere magis appetant, quam in his, quæ sibi commissæ sunt, permanere, dicente Domino: *Beatus, qui perseveraverit usque in finem.* Unde namque est beata perseverantia, nisi de virtute patientiæ? Quoniam secundum apostolicam prædicationem omnes, qui voluerint in Christo pie vivere, persecutionem patiuntur. Ideoque, Fratres charissimi, non vos afflictionum amaritudo a pio mentis vestræ proposito coarctet recedere. Considerate namque, quanta pro absolutione nostri, & liberatione Creator, Dominusque noster pertulerit, quibusve se contumeliis afficiendum tradiderit, ut nos

Gratiani verum sit, parum tamen ponderis accipis ex hac epistola, utpote quæ plura præfert suppositionis argumenta, ut propterea tomo 2. Conciliorum generalium col. 760. referatur cum hac notâ marginali, *Commentitiam esse nemo non videt.* Hanc ipsam marginalem notam habemus in collectione Labbeana Veneriis impressa tom. 2. pag. 815.. Qui hanc epistolam studiose legerunt, observaverunt, eam compositam esse ex variis recentiorum Patrum lacinis, præsertim Siricii, Leonis Magni, & Martini I. Pontificum Maximorum, item Flaviani Episcopi Constantinopolitani. Non opus est hoc in loco, ut singula persequar. Me tantummodo redigo ad Gratianum Canon. 46. cau. 7. qu. 1., cujus verba ex Isidori Mercatoris epistola integram, imo aliquibus etiam adjectis, eademque conferam cum duplicibus Martini papæ I. monumentis, quorum primum repetendum erit ex epistola ejusdem ad Amandum Episcopum Trajectensem, alterum ex synodica ejusdem epistola, quæ habetur adjecta Concilio Lateranensi sub eodem Pontifice celebrato.

Verba Martini I. in epistola ad Amandum Trajectensem Episcopum.

Suggestum est namque nobis, eo quod presbyteri, seu diaconi, aliique sacerdotalis officii post suas ordinationes in lapsu coinquinantur, & propterea nimio more fraternitatem tuam adstringi, vellesque pastorale obsequium pro eorum inobedientia deponere, & vacationem ab Episcopatus laboribus eligere, & in silentio, atque otio vitam degere, quam in his, quæ sibi commissæ sunt, permanere, dicente Domino: *Beatus, qui perseveraverit usque in finem.* Unde namque beata perseverantia, nisi de virtute patientiæ? quia secundum apostolicam prædicationem omnes, qui voluerint in Christo pie vivere, persecutiones patientur. Ideoque, Frater charissime, non vos afflictionum amaritudo a pio mentis vestræ proposito coarctet recedere, considerans, quanta pro absolutione vestri, & liberatione Creator, Dominusque noster pertulerit, quibusque se contumeliis afficiendum tradiderit, ut nos a vinculis diabolica potestatis liberaret.

Ver-

nos a vinculis potestatis diabolicæ liberaret.

Verba Martini I. in Synodica Epistola Concilio Lateranenſi adjecta.

Attendite itaque vobis, & omni gregi, in quo vos Spiritus Sanctus constituit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam adquisivit proprio sanguine, ut non sit, qui vos decipiat, aut seducat in subtilitate sermonis, ut plebes vobis commissas relinquantis, & alicui propter malorum opprobrium hominum quieti vos tradatis, & ut vos solummodo salvetis, & filios orphanos relinquantis. Apertissime enim Spiritus Sanctus per Apostolum dicit, quia in novissimis temporibus recedent quidam a fide, & charitate, attendentes spiritibus seductoribus, & doctrinis dæmoniorum, & in hypocrisi mendacii eloquiorum, cauteriatam habentes suam conscientiam, propter quod vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem. Quæ vero mentis transgressio operatur in his, qui non crediderint sermonibus Domini, &c.

Ex his liquido constat Isidorum Mercatorem illius epistolæ auctorem ab usum fuisse sententiis Martini Papæ, eandemque per egregiam impudentiam ad aliam rem aliquantisper inflexas Liberio Pontifici adscripsisse.

Can. 31. Non minor fuit impudentia Mercatoris in aliis effingendis duabus epistolis, quarum alia ab Athanasio, & universis Episcopis in Alexandrino Concilio congregatis ad Liberium Papam directæ fuerit, alia responsionis instar obtineret a Liberio ad Athanasium, & Episcopos Alexandrinæ Synodi rescripta. Ad marginem harum epistolarum ita legitur in Labbeana Veneta editione tom. 2. pag. 817. *Hanc epistolam cum sequenti falsis adnumerandam censent non eruditi modo, sed etiam proletarii quique Scriptores. Revera nemo percipere facile poterit, quomodo Athanasius Episcoporum Concilium celebraverit in Alexandria Civitate, in qua potissimum ab adversariis suis maxime terrebatur, quod & ipse Athanasius in eadem Mercatoris epistola fatetur, ibi: Quotidie ab his persequimur, & damnationi tradimur, atque morti destinamur. Præterea Athanasius ita fingitur ad Liberium scribere, quasi ex eo accusatus ab Arianis fuerit, quod perperam de fide sentiret, Nicænamque Synodum oppugnaret,*

Attendite itaque vobis, & omni gregi, in quo vos Spiritus Sanctus constituit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam adquisivit proprio sanguine, ut non sit, qui vos decipiat, aut seducat in subtilitate sermonis per philosophiam, & inanam fallaciam. Apertissime enim Spiritus Sanctus per Apostolum dicit: quia in novissimis temporibus recedent quidam a fide, attendentes spiritibus seductoribus, & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi mendaciloquorum, cauteriatam habentium suam conscientiam; propter quod vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem, quæ mentis transgressio operatur in his, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati, &c.

quando tamen nihil tale Athanasio ab ejusdem insecutoribus oppositum scimus, sed opposita potius atrocissima, nefandaque flagitia. Consulatis nota Liberii epistolæ adjecta falsitatem etiam arguit, ibi: *Data 8. Kal. Junii Asclepio, & Deodato Viris clariss. Coss. Quis inveniet hæc nomina in consularibus fastis? Vix in istis legitur nomen cujusdam Asclepiodoti, qui consulatum gessit cum Mariniano. Cum vero illorum consulatus inciderit in annum 423. frustra Liberium diceremus epistolam suam Asclepiodoti consulatu signasse. Non memoro recentiorum Scriptorum fragmenta, ex quibus methodo inordinata congestis composuit Mercator epistolam utramque. Me refero tantum ad verba Canonis 32. cap. 24. qu. 1. quæ pertinent ad finem epistolæ posterioris, sive illius, in qua Liberii Papæ responsio continetur. Recitabo integram Pseudo-Liberii sententiam, quam Gratianus more suo corripit. Postquam impensius præcepit epistolæ auctor, ut unusquisque veram divinitus datam doctrinam sequeretur, ait: Qui hac præsumserint pravari, priusquam quidem subiaceant judicio terribili omnipotentis Dei, deinde autem qualemcumque Regalem indignationem reverentur, per quam, si quidem Episcopi, aut clerici sunt, a sui Sacerdotii, sive a Cleri*

ut sui ordine modis omnibus excidant, si autem monachi sunt, segregentur, & alieni sint de suis locis. Si autem dignitatem, aut cingulum, aut militiam habeant, nudentur eis. Si autem sunt privati, si quidem nobiles existunt, suarum substantiarum proscriptionem patiantur; si autem ignobiles, non solum in corpore verberentur, sed exilio perpetuo castigentur, ut omnes timore Dei compressi, & comminata eis digna supplicia reverentes, immobilis, & sine turbatione pacem Sanctorum Dei Ecclesiarum custodiant. Hæc ita descripta non tantum indicant, Gratianum plurimum discipulare ab integris epistolæ exemplaribus, verum etiam integram hanc sententiam Liberii temporibus minime convenire, quibus Imperatoris Romani indignationem nondum appellare consueverant Regalem, quippe Regum, aut Regale nomen non facis apud Romanos veteres receptum erat; quibus additur frustra Liberium minitatum fuisse tot, tantasque pœnas adversus eos, qui Athanasio adversarentur; cum vel ipsam exilii, & verberum pœnam ipse perpeti debuerit, quod Athanasio faveret. Video sane, undenam hujusmodi portenta Isidorus Mercator edidit. Usus ille est in hac re Typo quodam hæretico Constantis Imperatoris, qui habetur inter acta Lateranensis Concilii sub Martino I. Pontifice celebrati anno 649. secretario 4. Persuasione Pauli Constantinopolitani Antistitis proposuerat Constantis Imperator edictum, quod vulgo *Typus* appellatur, in quo vetuit, ne quispiam amplius contentiones concitaret de una,

vel duplici Christi Domini voluntate; sed potius quæcumque antea suborta dissidia quiescerent, sepositis partium studiis, & eo usque gestis silentio, imo & oblivione deletis. Quod ut securius ipse firmaret, hæc addidit in edicti fine: Qui autem ea præsumserint pravari-car, primum quidem subjacent iudicio terribili omnipotentis Dei; deinde autem & non qualemcumque Regalem indignationem reverentur, per quam siquidem Episcopi, aut clerici sunt, sui Sacerdotii, siue sui Cleri modis omnibus excidant; si autem Monachi, segregentur, & alieni sint de suis locis; si autem dignitatem, aut cingulum, aut militiam habeant, nudentur de eis. Si autem sint privati, siquidem nobiles consistunt, suarum substantiarum proscriptionem patiantur; si autem ignobiles consistunt, non solum in corpore verberentur, sed in exilio perpetuo castigentur, ut omnes timore Dei compressi, & comminata eis digna supplicia reverentes, immobilis, & sine turba pacem Sanctorum Dei Ecclesiarum custodiant. Sic sese habet Imperatoria Constitutio, qualemcumque tandem exitum sortita fuerit, quam Liberio Papæ in parte adscribere voluit Mercator, & ex Mercatore Gratianus: neque enim quicumque fragmentum utrumque conferent, inficias iverint Isidorum Mercatorem, aut alium quemcumque Gratiani fragmenti auctorem, Constantis verbis, ac sanctione abuti voluisse, cum eadem omnino verba de Imperatoris typo in illam epistolam translata ausu improbo fuerint.

CAPUT XXXIII.

De Felice II.

Canones, qui nomine Felicis II. recitantur a Gratiano, pertinent omnes ad epistolam illi tributam ad Athanasium, & omnes Orientales Episcopos in Alexandrina Synodo congregatos. Sunt autem sequentes.

Apocryphi
omnes.

- | | |
|---|--|
| { | Can. 16. cau. 2. qu. 6. singulari dignus observatione. |
| | Can. 7. cau. 3. qu. 2. consonat cum Concilio Romano V. sub Symmacho. |
| | Can. 1. cau. 3. qu. 3. jungendus cum can. 7. cau. 3. qu. 2. |
| | Can. 2. cau. 3. qu. 3. ex integris epistola exemplaribus sup-
plendus. |
| | Can. 11. cau. 3. quæst. 5. consonat cum vetustis Canonibus Ec-
clesiæ Africana. |

Tom. II.

X

Can.

Apocryphi o-
mnes.

Can. 4. cau. 5. quest. 2. consonat cum nonnullis aliis veterum monumentis.
Can. 12. cau. 6. quest. 1. de promissis. ex historia ecclesiastica Cassiodori

Parum, aut nihil attinet ad rem meam cum Viris eruditis vulgarem instituere quæstionem, jurene, an injuria in locum Liberii viventis, atque a Romana Sede dejecti susceptus fuerit Felix II., quem & recepta Martyrologia, & vetustissima monumenta, tanquam sanctissimum, & inclytum Christi Martyrem prædicant. Illius nomine nulla apud Gratianum capita recensentur, nisi forte quispiam illi tribuenda adfirmaret, quæ superius descripsi depromta ex epistola ad Athanasium, & alios Orientales Episcopos scripta. Apage vero Isidori Mercatoris fragmenta, in quibus vix tempus frustra tererem, nisi mei propositi ratio id postularet. Non satis fuerat Mercatori fingere epistolam Athanasii ad Liberium, & Liberii ad Athanasium, uti suo loco ostendebam. Novas confinxit epistolas, quarum unam Athanasio tribuit, & Episcopis in Alexandrina Synodo congregatis ad Felicem directam, alteram dein Felici adscripsit, quasi rescriptum ad Athanasium, & ceteros Episcopos in Alexandrina Synodo congregatos. Jampridem cum eruditus Viris agnovit Baronius ad annum 357. §. 66. nullum plane locum, vel tempus cogendæ Synodi esse potuisse Athanasio fuga lapsa, & in eremo latitanti, aliis etiam Episcopis pariter suis e sedibus deturbatis. Præterea verosimile neutiquam videri potest, Athanasium ad Felicem confugere voluisse, quem sciebat ideo Liberio susceptum, quod Liberius Athanasii ipsius causam defendendam suscepisset. Quæ Felici tribuitur epistola, hac nota consulari signatur: *Data idibus Februarii Agario, & Juliana viris clariss. Coss.* Juliani quidem consulatus incidit in annum 356.; at Agarii nomen prorsus in consularibus fastis omittitur. Non opus pluribus ad agnoscendam Mercatoris manum. Paucis dixerò, epistolam hanc ex nonnullis recentiorum Patrum, Scriptorumque fragmentis esse inordinate congestam, & quod magis est, nihil aliud continere, quam sententias illas, quas passim in epistolis Isidori ejusdem universis agnoscimus. Nimirum ibidem eadem omnino legimus, quæ habentur in

epistolis Pseudo-Julii, Pseudo-Anacleti, Pseudo-Eutychiani, Pseudo-Eusebii, Pseudo-Stephani, Pseudo-Fabiani, Pseudo-Pelagii, & similibus.

Juvabit epistolam ipsam percurrere, ac simul Gratiani fragmenta ad ejusdem integritatem exigere. Initio profertur Felix, se epistolam ab Athanasio, aliisque Alexandrini Concilii Episcopis recepisse, eandemque recitari jussisse in Synodo Romana; quam ob causam ait, se maximo contestum mœrore fuisse, quod intelligeret viros optimos, atque integerrimæ fidei Antistites diu premi, ac vexari. Hanc ad rem ita scribit: *Quiescite, inquit Sancta Magna Nicæna Synodus, & nolite persequi eos, qui Deo perfecte ministrant, & sincera voluntate Dei superni mandata custodiunt, & nostris legibus subjunguntur, quia non decet, nec ordo patitur, ut iniqui, & carnales spirituales persequantur.* Retulit hæc eadem Gratianus in Can. 12. cau. 6. qu. 1., quasi illa Nicæno Concilio tribui possent, quum tamen Nicæni Concilii tempore res Ecclesiæ, & Episcoporum pacatæ prorsus erant, nec erat, qui sacros Antistites insequeretur. Sed & auctor ejusdem epistolæ eadem propemodum verba recitat in fine capituli 20. non amplius expresso Nicæni Concilii nomine, sed nomine Antecessorum Felicis, & reliquorum Sanctorum Patrum, ibi: *Quiescite, inquit, & nolite persequi eos, qui perfecte Deo ministrant, quorum orationibus & terrena bella sedantur, & recedentium a Deo Angelorum pelluntur incursus, quique omnes Demones, qui corrupti sunt, precum assiduitate confundunt.* Video tamen, quibus ex fontibus fragmentum hoc Pseudo-Isidorus exhausterit, nimirum ex Cassiodoro, qui in lib. 7. historiarum ecclesiasticarum tripartitarum cap. 9. refert Edictum Imperatorum Valentiniani, Valentis, & Gratiani datum Episcopis Asiæ, Phrygiæ, Cætophrygiæ, & Pacatianæ, ubi inter cetera hæc leguntur: *Quid ergo dicitis vos Episcopi, & Praesules? Si ita se habet vestra probatio, diligentes alterutros, imperiali abuti dignitate quiescite, & nolite persequi eos, qui Deo perfecte ministrant,* quæ-

quorum orationibus & terrena bella sedantur, & recedentium a Deo Angelorum repelluntur incursus: quique omnes Damones correptores precum assiduitate confundunt, tributa secundum leges inferre non respondent, potestatique Regia non resistunt, sed sincera voluntate & superni mandata Dei custodiunt, & nostris legibus subiungantur.

Can. 4. Pertinent hæc ad epistolæ præfationem, in cuius fine asserit Felix, se nonnulla capitula subdere velle; seu in Nicæno Concilio, seu in Romana Sede constituta, omnia autem utilia, quibus Episcopi commodius adversantium insidias, & vexationes evadant. Et quidem in capite 1. & 2. subjectis refert sententias Concilii Constantinopolitani Can. 6., Romani 3. sub Sylvestro cap. 3., Milevitani cap. 19.; aliorumque recentiorum, item sententias Pseudo Stephani in epist. 2., aliorumque Pontificum vetustissimorum, quorum personas idem Isidorus Mercator induerat. At in cap. 3. ita progreditur: Si quis Episcopus post hæc elegeris accusare, Summis Primatibus Episcoporum suam indicet causam, & non secularibus, qui magis ad pacem, quam ad iudicium eos revocant, ut charitas in omnibus, & ab omnibus custodiatur. Si Primates accusatores Episcoporum cum eis pacificare familiariter minime potuerint, tunc tempore legitimo eos ad Synodum canonicè convocant non infra angusta tempora canonice convocent, & non prius, quam eis per scriptum significent, quid eis opponitur, ut ad responsionem præparari adinveniant. Nam si aut vi, aut timore effecti, aut suis rebus expoliati fuerint, nec canonice evocari ad Synodum possunt, nec respondere amulis debent, antequam canonicè restituantur, & sua eis omnia legaliter reddantur. Ex his supplendus erit Gratianus in Can. 4. cau. 5. q. 2., in quibus nonnulla videtur Mercator excerptisse ex Concilio Carthaginensi 4. Can. 26. ibi: Statuendum est Episcopis, ut dissidentes fratres, sive clericos, sive laicos ad pacem magis, quam ad iudicium cohortentur; nonnulla etiam excerptisse ex Concilio Romano 5. sub Symmacho, ut omittam alias Isidorianas epistolas, quarum fragmenta his plurimum consona recensentur in Can. 1. 1., & sequentibus cau. 3. qu. 1.

Complura per hæc subjiciuntur de accusatis Episcopis, quæ congruunt omnino cum epistola 2. Julio tributa,

& cum epistola 2., quæ nomine Eurychiani refertur, donec in cap. 8. epistolæ hæc leguntur: Ille vero, qui vi, aut timore sede pulsus, aut suis rebus expoliatus fuerit, non prius vocetur ad Synodum, quam si omnia legibus redintegrentur. Et tandem in sede propria pacifice, & potestative cuncta disponens resideat, quamdiu expulsus, vel expoliatus carere visus est rebus. Cum autem ad iudicium venerit, si voluerit, & necesse fuerit, inducia ei potestati a Patribus constituta absque impedimento concedantur, & iudices a se electi tribuantur. Hæc, quæ in parte referuntur apud Gratianum in Can. 7. cau. 3. qu. 2., in parte etiam in Can. 1. cau. 3. qu. 3. minime consonant cum Felice temporibus; etenim in illis Felix ipse II. adversus semetipsum videretur tulisse sententiam, qui in vicem Liberii vi dejecti suffectus fuerat in Episcopatu Romano. Non dubito autem, quin huiusmodi sententiam, sicut & alias similes, excerpterit Mercator ex Concilio 3. Romano sub Symmacho, in quo inter cetera hæc legimus: Præsertim oportet omnia illis legibus redintegrari, & Ecclesias, quæ sublata sibi sunt, cum omni privilegio suo restituere, & postmodum non sub angusto temporis spatio, sed tantum temporis spatium eis indulgeatur, quantum expoliati, vel expulsi esse videntur, antequam ad Synodum convocentur, & ab omnibus quibusque Provincia sua Episcopis audiantur.

Sequuntur hinc nonnulla capita ex Can. 2. confectis veterum Pontificum decretalis. cau. 3. bus deprompta, donec in cap. 14. leguntur eadem verba, quæ habemus in Can. 21. cau. 3. qu. 5. apud Gratianum, cuius sanctionis rationem ita subjicit Pseudo-Isidorus: Quoniam accusatores, & accusationes, quas leges sæculi non recipiunt, quæ ratione Sacerdotalis ordi recipere debet ordo, invenire nequeo, cum hac & in Nicæna Synodo prohibita sunt, &c. Ideo integram sententiam exinde supplendam arbitratus sum, ut eo luculentius adpareat Mercatoris ausus, qui ex Nicæno Concilio se exhaustisse proficitur, quod sane in Nicæno Concilio constitutum minime fuerat; neque enim in eo aut de servis, aut de libertis, aut de infamibus removendis ab accusatione quidpiam legimus. Potius laudandus fuisset ad eam rem a Mercatore aut Canon 6. Concilii Carthaginensis 2. ibi: Si criminosus est, non

admittatur, ut accuset, aut Canon 58. Concilii Carthaginensis 4. ibi: *Enim, qui frequenter litigat, & ad causandum (legunt alii ad accusandum) facillime est, testimonium nemo absque grandi examine recipiat*, aut demum Canon 2. Concilii Carthaginensis 7. ibi: *Item placuit, ut omnes servi, vel proprii liberti ad accusationem non admittantur, vel omnes, quas ad accusanda publica crimina leges publica non admittunt. Omnes etiam infamia maculis adpersi, idest histriones, ac turpitudinibus subiecta persona, heretici etiam, sive Pagani, sive Judaei: sed tamen omnibus, quibus accusatio denegatur, in causis propriis accusandi licentia non est deneganda.*

In capite 15. ejusdem epistolae nihil est, quod peculiariter observemus. Progredior ad caput 16., quod plurimum facere potest ad interpretationem capituli 19., ex quo descriptus est Canon 16. cau. 2. qu. 6. apud Gratianum, *Nec ita in Ecclesiasticis agendum est negotiis, (sunt verba dicti capituli 16. in epistola Felicis), sicut in secularibus. Nam in secularibus, postquam legibus vocatus veneris, & in foro decernere coeperis aliquis, non licet ante paratam causam recedere; in Ecclesiasticis vero dicta causa recedere licet, si necesse fueris, aut si se praevari videris.* Postquam vero nonnulla de Episcoporum accusationibus constituta feruntur in cap. 17. & 18., haec sequuntur in cap. 19., ex quo diximus sumtum esse Canon. 16. cau. 2. qu. 6. „Quoties Episcopi se a suis com-
 „ provincialibus, vel a Metropolitano
 „ putaverint praevari, aut eos sus-
 „ pectos habuerint, mox Romanam ap-
 „ pellent Sedem, ad quam eos absque
 „ ulla detentione, aut suarum rerum
 „ ablatione libere ire, liceat. Et dum
 „ praedictam Romanam matrem appel-
 „ laverint Ecclesiam, aut ab ea se au-
 „ diri exposcerint, nullus eos aut ex-
 „ communicare, aut eorum sedes sur-
 „ ripere, aut eorum res auferre, aut
 „ aliquam eis vim inferre praesumat,
 „ antequam eorum causa Romani Pon-
 „ tificis auctoritate finiatur. Quod si
 „ aliter a quoquam praesumptum fuerit,
 „ nihil erit, sed viribus catebit. Nam
 „ nec hoc perperam praesumimus, sed
 „ & ipsum in Nicæna Synodo constitu-
 „ tum, & Antecessores nostros egisse
 „ bene Athanasii nostri; quoniam quan-
 „ do tu, & Paullus Constantinopoli-

„ tanus, Asclepius Gazæ, & Lucia-
 „ nus Adrianopolites ab Orientalibus
 „ Episcopis inconsulto sanctae memoriae
 „ Julio Praedecessore nostro damuati
 „ estis, & ad eum, quasi ad totius or-
 „ bis caput (ut semper huic Sedi san-
 „ ctæ licitum fuit) confugistis, cogni-
 „ ta eorum nequitia, & vestra iustitia
 „ vos in communionem suscepit, &
 „ omnium vestrum curam gerens, pro-
 „ pter sedis propriae dignitatem, suas
 „ singulis reddens Ecclesias, Orientali-
 „ bus scripsit, culpans eos, quod non
 „ recte tractassent viros inculpabiles de
 „ suis Ecclesiis expellentes, & consti-
 „ tuta Nicæni Concilii minime conser-
 „ vantes.

Plura in hisce verbis continentur. Et primo quidem si conferamus laudata verba capituli 16., apparebit Mercatorem voluisse certum discrimen agnosce-
 „ re inter secularia, atque Ecclesiastica
 „ negotia, sive iudicia, ut in secularibus
 „ quidem iudiciis ubi quis coram compe-
 „ tente iudice sistere se coeperit, non
 „ prius ad superiorem confugere valeat,
 „ quam finem contentio habuerit, seu
 „ sententia dicta fuerit, at vero in Ec-
 „ clesiasticis iudiciis liceat litigantibus
 „ causam deferre in auditorium superio-
 „ ris etiam ante sententiam ab inferiore
 „ pronunciatam. Secundo exinde Mercator
 „ deducit, licere Episcopis, quoties
 „ se noverint a Metropolitanis praevari,
 „ aut Metropolitanos eosdem suspec-
 „ tos habuerint, mox ad Romanam Se-
 „ dem appellare, ita ut nihil deinceps
 „ fieri a Metropolitanis queat, sed unius
 „ Romani Pontificis sit expectanda sen-
 „ tentia. Tercio subjicit auctor epistolae,
 „ se non perperam id praesumere, sed id
 „ ipsum in Nicæna Synodo constitutum
 „ fuisse. Demum concludit idem auctor
 „ epistolae, id factum esse per Athana-
 „ sium ipsum, item per Paullum Constans-
 „ tinopolitanum, per Asclepium Gazæ,
 „ nec non per Lucianum (Lucium alii
 „ vocant) Adrianopolitem.

Non sunt haec singula silentio prae-
 „ tereunda, ne forte decipiantur, qui fa-
 „ cile recipiunt merces Iulorianas. Ne-
 „ que enim in primis germanæ aut ratio-
 „ ni, aut prudentiae consonum videri po-
 „ test, ut ea differentia intercedat inter
 „ civilia, Ecclesiasticaque iudicia, quæ in
 „ Ecclesiasticis liceat litigatori tribunal
 „ deferre, quotiescumque de litis even-
 „ tu timeret, etiam ante dictam senten-
 „ tiam. Ubinam aut constitutam legimus,
 „ hujus-

huiusmodi disciplinam, aut introductam Ecclesiasticorum iudiciorum consuetudinem, quæ sacrorum Antistitum, ipsorum etiam Conciliorum auctoritatem penitus frustraretur? Scimus quidem certo personarum generi privilegio quodam fuisse concessum, ut omisso ordinario iudice ad superiorem in prima, ut Pragmatici vocant, instantia confugiant l. un. cod. quando Imperator inter pupillum; sed nusquam legimus concessum fuisse, ut forum, in quo quis semel consistere cœperit, deferri possit arg. l. 4. cod. de iurisdictione. Secus ecquis non videat, exinde foveri vitiligandi libidinem, quæ non melius dignosci potest, quam in iis, qui sententia non expectata statim ad superiorem adpellant, futurum sperantes, ut duplici iudicio adversarium jam prope in primo victorem defatigent? Afferit Mercator, hæc obtinere quidem in sæculari iudicio, non autem in Ecclesiastico. Sed ostendere oportebit discriminis rationem, ubi vetustissima deest consuetudo, ubi lex etiam deficit, immo ubi adversatur evidentissima ratio, quæ, si non patitur in iudiciis laicis tergiversationes, & prævaricationes litigantium ad perpetuandas contentiones, multo minus in Ecclesiasticis iudiciis feret. Arbitror ego Mercatorem voluisse imitari sententiam Leonis Magni in epistola ad Marcianum 78. in editione Quænelliana ita scribentis. *Alia tamen ratio est rerum sæcularium, alia divinarum.* Verum si in hæc verba respexit Isidorus Mercator, non dubium est abusum fuisse eundem memorata sententia. Aiebat Leo Magnus, translata Imperiali Sede in urbem Constantinopolitanam, translatum inde non intelligi in eandem urbem Pontificatum Maximum, quia non eadem est ratio rerum sæcularium, quæ divinarum. At nihil hoc commune habet cum optimis prudentiæ regulis ad iudicia pertinentibus, quæ in utroque foro admittendæ sunt, ubi honestate præcipiente semel inducuntur, atque utilitate publica sine discrimine confirmantur.

Novit sane ipsemet Isidorus se tenui innixum esse fundamento, ubi hæc tradidit civilis, & Ecclesiastici fori discrimina, dubitavitque, ne forte a legentibus respuerentur, nisi eadem confirmaret, subdit propterea: *Nam nec hoc perperam præsumimus, sed & ipsum in Nicæna Synodo constitutum* &c. Mire-

mur heic tantam Mercatoris impudentiam, qui Nicænæ Synodo has sententias adtribuat, de quibus tamen ne verbum quidem in ipsomet Nicæno Concilio adparet. Quæ observatio eo gravior redditur, quo proximior ætati Concilii Nicæni epistola fingitur, quæ de agimus; Etenim illi adtribuitur, qui Nicæni Concilii temporibus vivebat, & ad illum scripta est Athanasium, qui in Nicæno Concilio præsens adfuerat. Jam vero si Isidorus Mercator errore facti deceptus fuit, & Nicænum laudavit Concilium pro Sardicenses, in promptu erant Canones Sardicenses 5. 6. 7., & quidem ipso dirarum vexationum adversus Athanasium tempore conditi, in quibus proposuit Osius, tum demum ad Romanam Sedem referendam esse causam Episcoporum accusatorum, quum fuisset in provincia iudicatum. Ipsi enim dicitur, *renovandum esse iudicium*, item supponitur appellatio fieri ab illo, *qui videtur esse depositus*, & omnes iudicasse congregatos Episcopos regionis ipsius, & de gradu suo eum deiecisse, quemadmodum interpretatur græcum textum ipse Mercator.

Inquirendum tandem erit, num ad rem quidpiam valere possint proposita exempla Athanasii, Pauli Constantinopolitani, Asclepii Gazæ, & Luciani Adrianopolitis, quos omnes Mercator ad demonstrationem suæ sententiæ veluti testes acciverat. Porro certissimum est, Athanasium non primum aut apud Imperatorem fuisse conquestum, aut Romani Pontificis sententiam exposulasse, quam esset in Concilio ejus provinciæ negotium gestum, ac terminatum, seu non ante, quam Episcopatu suo dejectus fuisset. Abstineo heic ab illa celebri disputatione, utrum vere Athanasius post damnationem Synodi Tyriæ Romanam adpellaverit Sedem, utrum etiam Pontifex Maximus jure summo causam ipse suscepit, an potius quasi electus Arbiter, & quæstionibus similibus, quæ quemadmodum ad rem meam parum facere videntur, ita apud eruditos viros fusius discussæ perpendi poterunt, inter ceteros apud Natalem Alexandrum in dissertatione 22. sæculi 4. Quod ad rem meam attinet, dixero, Athanasium jamdudum fuisse damnatum Synodali definitione, cum alibi causam suam retractari exoptavit. Et id quidem certo etiam constat de aliis Episcopis superius commemoratis, qui parem cum
Atha-

Athanasio causam habuerunt. Referam hoc veterum testimonia. Nicephorus Callixtus lib. 9. histor. eccles. cap. 8. ait: *Athanasius autem Roma agebat Constantinum minimo natu filio toti Occidenti imperante. Venit eo Constantinopolitanus quoque Paulus, & Marcellus Ancyranus propter eam, quam diximus, causam; Asclepas etiam Gazaorum Episcopus, quod & ipso fortiter Arianis resisteret, accusationem, iudiciumque, quasi sacrificiorum everisset, sustinuit, & ob id Episcopatum deponere coactus fuit, quem Episcopatum Quintianus est consecutus. Lucius praeterea Adrianopolites eodem crimine delatus, & dignitate eodem spoliatus Romam confugit.* Cassiodorus lib. 4. histor. Ecclesiasticæ tripartitæ cap. 15. hæc scribit: *Igitur Athanasius relinquens Alexandriam Romam profectus est; contigit autem eodem tempore etiam Paulum Constantinopolitanum Pontificem illuc una concurrere, & Marcellum Ancyra, Asclepamque Gaza, post quæ subdit, hosce Episcopos jamdiu a suis sedibus dejectos communionem Papæ suscepisse, ejusque tandem iudicio fuisse restitutos in Sedem; immo refert, eam ob causam conquestos gravissime fuisse Orientales Episcopos lugentes jurisdictionem suam parvipendi, quum tamen Romanorum Pontificum iudicia alias venerati fuissent, exemplo adducto Novati, quem nuppiam in communionem se suscepisse proficebantur, ex eo quod fuisset a Romana Ecclesia damnatus; Idcirco concludebant neque suscipi debuisse a Romana Ecclesia Episcopos illos, quos damnatos fuisse & ejectos ab Orientali Ecclesia constabat. Hæc porro omnia perspicue indicant, Episcopos illos a Mercatore memoratos Romani Pontificis ope adjuutos fuisse tum demum, postquam in provinciali Concilio damnati fuerant. Quod si etiam ulterius progredi velimus, scimus quidem Romanum Antistitem protulisse in Synodo ad eam causam convocata sententiam; utrum vero ipsa sententia suam statim sortita fuerit effectum, non adeo perspicuum esse potest. Præterquamquod enim Cassiodorus loco memorato refert, sententiam Papæ Orientalibus Episcopis plurimum displicuisse, iidem Episcopi Orientales nova crimina, in Athanasium præsertim, ejusque confertes, intulerunt ad nova iudicia provocantes, quousque ad Concilium Sardicense reducia fuit huiusmodi causa. Quum vero in Sardicensi Concilio com-*

muni Episcoporum sive Occidentalium, sive Orientalium consensione desiniri res minime posuisset ob recens concitatum ab Orientalibus schisma, operæ pretium fuit, ut Imperiali auctoritate sententia Concilii Sardicensis executioni mandaretur, ut scilicet cohibito impetu perditissimorum hominum, ac repulso, jure restituerentur Sedes dejectis, quorum optima adparuit causa. Rursum idipsum refert Cassiodorus in lib. 4. hist. tripart. cap. 30. ibi: *Imperator Paulo, & Athanasio, & Marcello, & Asclepa Gaza, & Lucio Adrianopoles secundum ea, quæ in Concilio Sardicensi placuerant, proprias restituerat Sedes. Hæc itaque quum multo aliter sese habuissent, quam ab Isidoro Mercatore in Felicis epistola referantur, liquido constat, nonnisi cum maxima temeritate tributa esse Felici, cum ad Athanasium scriberet; quandoquidem & Felix. & Athanasius de rebus suis, suorumque recentissimis nec ita scribere, nec ita libenter excipere potuissent.*

In capite 20. ejusdem epistolæ legimus verba canonis 2. cau. 3. qu. 3. quæ ita ^{can. 3.} ex integris exemplaribus supplere juva- ^{can. 2.} bit. *De induciis vero Episcoporum, super quibus consulistis, diversas & variis regulas invenimus institutas. Quidam enim ad repellenda imperitorum machinamenta, & suas preparandas responsiones, & testes confirmandos, & consilia Episcoporum, atque amicorum querenda, annum aut sex mandaverunt menses concedi, quidam autem annum, in quo plurimi concordant. Minus vero, quam sex menses non reperi, quia & laici hæc indulta sunt; quanto magis domini Sacerdotibus? Nam a nostris Antecessoribus, (hæc omisit Gratianus) atque reliquis Sanctis Patribus multoties inhibita est, nequis Domini Sacerdotibus detractiones irroget; quanto magis accusationes extraneæ charitatis prolatae? Quiescite, inquit, & nolite persequi eos, (Sunt hæc, quæ superius etiam retuli ad can. 12. cau. 6. qu. 2.) qui perfecte Deo ministrant, quorum orationibus, & terrena bella sedantur, & recedunt a Deo Angelorum pelluntur incurfus, quique omnes demones, qui corrupti sunt, precum assiduitate confundunt. Inducia namque (rursus. heic progreditur Gratianus) non sub angusto tempore, sed sub longo spatio concedenda sunt, ut accusati se preparare, & universos communicatores in provinciis positos convenire, testes pra-*

parare, atque contra insidiatores se ple-
miter armare valeant. Hæc induciarum
concedendarum disciplina frequenter ad-
struitur ab Iſidoro Mercatore, qui &
de eadem nonnulla tradidit in epistolis
Eleutherii, Caji, Marcelli, & Damasi.
Imo etiam ubi traditur, inhibicum esse
ab Antecessoribus Romanis Pontificibus,
& reliquis Sanctis Patribus; nequis Do-
mini Sacerdotibus detractioes irroget,
quid aliud indicatur, quam epistolæ il-
læ a Mercatore confictæ, in quibus ni-
hil frequentius repetitur, quam Episco-
pos venerabiles adeo esse debere omni-
bus, ut a nemine accusari aliquando
possint? Quod vero dicitur, inducias ali-
quando ad annum cum sex mensibus con-
cedi, aliquando ad annum tantummodo,
nunquam vero brevius sex mensibus spa-
tium assignari, & quidem, ut id etiam
in laicis vigeat, ac potiori jure in cle-
ricis vigere debeat, non video, quomo-
do consistere possit. In primis enim ipse-
met Iſidorus Mercator non probat in ju-
diciis Ecclesiasticis eadem servari posse

quæ servantur in judiciis laicorum; hinc
in cap. 15. hujus epistolæ ait: *Nec ita
in Ecclesiasticis agendum est negotiis, sicut
in secularibus*, quemadmodum su-
perius agebam ad canonem 16. cau. 2.
qu. 6. Deinde falsum omnino erat, et-
iam Felicis tempore non concessas fuisse
inducias minores sex mensibus; esse-
nim jampridem Diocletianus, & Maxi-
mianus certis in casibus caverant, ne
induciæ trimestre tempus excederent,
& vix aliquando semestres indulgeren-
tur. Imperatorum constitutio hodie le-
gitur in codice Justiniano l. 1. cod. de
dilationibus. Iſidorus autem Mercator
ignoravit professio can. 7. Concilii Can-
thaginensis vulgo 3. anni 397. in quo
spatium mensis dumtaxat conceditur.

Verba hujus canonis habentur in can.
unico cau. 4. qu. 5. Cetera ad epistolam
Felicis pertinentia omitto, vel quod ad
Gratiani fragmenta non spectent, vel
quod exinde satis superque colligatur,
epistolam ipsam inter apocrypha Mer-
catoris monumenta esse rejiciendam.

CAPUT XXXIV.

De Damaso.

Damasi Papæ nomē præferunt sequentes canones.

Apocryphi
omnes.
Ex epist. 4.
apud alios 3.
ad Stephanum
& alios Epif-
cypos Afri-
canos.

- Can. 3. dist. 17. ex integris epistola exemplaribus supplendus.
- Can. 2. cau. 2. q. 3. referendus ad canonem 2. cau. 4. q. 4.
- Can. 39. cau. 2. qu. 7. ex integris epistola exemplaribus supplendus.
- Can. 51. cau. 2. q. 7. idem est cum can. 39. cau. 2. qu. 7.
- Can. 4. cau. 3. q. 3. jungendus cum can. 6. cau. 3. q. 9.
- Can. 6. cau. 3. q. 6. dissonat a vetustissima disciplina.
- Can. 6. cau. 3. q. 9. jungendus cum can. 4. cau. 3. q. 3.
- Can. 7. cau. 3. q. 9. jungendus cum can. 6. cau. 3. q. 9.
- Can. 2. cau. 4. qu. 4. consonat cum generalibus civilis prudentia regulis.
- Can. 1. cau. 5. qu. 2. ex integris epistola exemplaribus supplendus.
- Can. 8. cau. 23. qu. 3. ex integris epistola exemplaribus supplendus.

Apocryphi
omnes.
Ex epist. 5. De
Chorepiscopis,
sive ad Episco-
pos Africæ.

- Can. 5. dist. 68. ex integris epistola exemplaribus supplendus.
- Can. 25. cau. 1. qu. 7. non consonat proposito Gratiani.
- Can. 3. cau. 9. qu. 1. idem est cum can. 25. cau. 1. qu. 7.
- Can. 12. cau. 25. quæst. 1. referendus potius ad Leonem Ma-
gnum.

Apocryphi

omnes.

Ex epist. 7.

ad Episcopos

Italix.

Can. 8. cau. 3. q. 9.

Can. 3. cau. 5. q. 2.

Can. 76. cau. 11. q. 3.

) simul jungendi, & ex variis recentiorum auctorum fragmentis compositi.

Ex Epist. ad
Aurelium.

Can. 5. cau. 25. qu. 1.

) apocryphus, & ex integra epistola suppleendus.

Ex epist. ad

Paulinum An-

tiochenum.

Can. 43. cau. 7. qu. 1.

) incerta est auctoritatis.

Adjiciuntur.

Can. 2. dist. 56. pertinet potius ad Pontificale Romanum.

Can. 15. cau. 10. q. 1. consonat cum sentent. Concilii Romani sub Damaso.

SI eo tempore, quo Ecclesia diris vexationibus premebatur, non defuit ambitus clericorum in Summi Pontificatus dignitate petenda, unde etiam schismata suborta sunt, quemadmodum liquet in ordinatione Cornelii, cui Novatianus præferri totis viribus conabatur, nemini sane mirum erit, quod pacatis Ecclesiæ rebus, quum Romani Pontificis dignitas videri splendidior cœpit, contentiones aliquando excitatæ, & quidem acerrimæ fuerint, ubi de novo eligendo Pontifice ageretur. Anno 367. electus in Pontificem fuerat, & quidem legitimis suffragiis, Damasus genere Hispānus: At non statim munus obire suum potuit, contra urgente Ursicino, qui facto schismate, nonnullisque sui ausus consortibus accitis, vel admissis Damasum a sede deicere, seque in vicem dejecti Episcopum haberi postulabat. Maximus fuit hujusmodi conatus, quo intestinum quodammodo bellum Romæ fieri visum est, ita ut una die, si fides est Ammiano, centum triginta septem reperta fuerint cadavera peremtorum. Rem his verbis describit Ruffinus lib. 2, cap. 10. *Tanta seditio, imo vero tanta bella coorta sunt, alterutrum defendentibus populis, ut replerentur humano sanguine orationum loca.* In tanta animorum contentione ad comprimendum schismaticorum ausum totus incubuit pacis studiosus Imperator Valentinianus, qui exilio pulso cum sociis Ursicino Damasum sedem a molestorum hominum impetu liberam eidem Damaso reddidit circa annum 369. quamobrem Damasus ipse tuto Ecclesiæ suæ, imo & universalis negotia feliciter obire potuit, que-

madmodum revera feliciter obijt usque ad annum 384. quo vita functus fuisse scribitur. Damasi nomine duas synodicas epistolas genuinas habemus, item confessionem Catholicæ Fidei ad Paulinum Antiochenum, quemadmodum tradit Theodoretus lib. 2. histor. eccles. cap. 22. & lib. 5. cap. 10. & 11. præter nonnulla carmina (Poesi enim delectatum fuisse Damasum Hieronymus scribit in lib. de scriptoribus Ecclesiasticis). Sed his germanis Damasi monumentis recentiora quædam accesserunt opera Isidori Mercatoris. Quod vero dolendum est, ad Gratianum pertinet, qui omiffis germanis Damasi capitibus nihil aliud in suam Collectionem propemodum retulit, quam quod recentiore manu eidem Damaso tributum est, uti ex sequentibus abunde patebit.

De epistola 4. apud alios 3. ad Stephanum, & alios Africanos Episcopos.

Effinxerat Isidorus Mercator, Stephanum (quem Archiepiscopum Concilii Mauritania vocat) una cum universis Episcopis de tribus Conciliis Africanæ Provinciæ epistolam misisse ad Damasum, qua significaret, Episcopos nonnullos sine auctoritate Romanæ Sedis damnari, atque de hac disciplina vehementer conquereretur. Unusquisque in hac epistola jamdiu agnovit Mercatoris manum, sive ex eo, quod Episcopi Africani nusquam in Conciliis usurpaverint Archiepiscopi nomen, arg. canonis 26. Concilii Carthaginensis 3. seu canonis 3. dist. 99. sive ex eo, quod Metropolitanus nuspiam

spiam appellari fuerint a Concilio, sed potius ab urbe, cui præsidebant; sive quod nihil aliud hoc in monumento reperitur, quam quod consonat ceteris Mercatoris epistolis, aliquibus fragmentis exceptis, quæ perspicue adparent ex recentioribus Ecclesiæ Patribus deprompta, nimirum Martino I. Pontifice in Lateranensi Concilio, & Sergio Cypri Episcopo in epistola ad Theodorum Papam. Sed ulterius progressus Mercator rescriptum etiam confecit, quod Damascus idem ad Stephanum memoratum, & Socios direxisse fingeretur. Rescriptum hocce hac designatur inscriptione: *Damascus servus servorum Dei, atque per gratiam ejus Episcopus Sanctæ Catholica Ecclesiæ Urbis Roma Stephano Archiepiscopo Concilii Mauritania, & Universis Episcopis Africana Provincia.* Occurrit hic rursus Archiepiscopi nomen nemini ex Africanis Antikritibus accommodatum, qui non Archiepiscopi, sed potius primæ Sedis Episcopi nominabantur juxta memoratum canonem 3. dist. 99. Quod vero in hac inscriptione etiam singulare est, pertinet ad phrasim illam tunc prorsus incognitam, qua Damascus *servus servorum Dei* adpellatur; Siquidem testatur Johannes Diaconus lib. 2. vitæ Gregorii cap. 1. hunc titulum non fuisse a quopiam usurpatum ante Gregorium Magoum. Consularis nota rescripto huic adjecta ita se habet: *Data 8. Kal. Novembris Flavio, & Stilicone viris clariss. Coss.* Hunc Consulatum nemo est, qui ad tempora Damasi referre possit. Etenim bis ad Consulatum evectus est Stilico, primum anno 400. cum Flavio Aureliano, deinde cum Anthemio anno 405. obierat autem Damascus, ut prænotavimus anno 384. Quid clarius ad improbandum hujus epistolæ fidem? Præterea nemo est, qui non agnoscat consuetas ibidem Pseudo-Isidori sententias, imo & nonnulla recentiorum Patrum, scriptorumque fragmenta, quorum alia ex Concilio Nicæno, Romano 3. sub Symmacho, Toletano 8. alia ex Siricio, Innocentio, Leone, Anastasio Pontificibus, alia demum ex Hieronymo, Attico Constantinopolitano, Sergio Cypri Episcopo, & Aniano legum Theodosianarum interprete deprompta videmus.

Hæc epistola in Conciliorum editionibus vulgatis quarta numero est, apud Gratianum, aliosque Collectores tertio dicitur, hodieque in novem capita di-

Tom. II.

tribuitur. Et quidem initio, & capite 1. inducitur Damascus loquens de Sedis Apostolicæ maxima auctoritate, quam ab ipsismet Africanis Episcopis jamdiu agnitam profitetur. In capite autem 2. ita pergit: *Discutere namque Episcopos, Can. 6. & summas Ecclesiasticorum negotiorum can. 3. causas Metropolitanæ una cum suis com. qu. 6. provincialibus, ita ut nemo ex eis desit, & omnes in singulorum concordent negotiis, licet: Sed definire eorum, atque Ecclesiasticorum summas querelas causarum, vel damnare Episcopos, absque hujus Sanctæ Sedis auctoritate minime licet, quam omnes appellare, si necesse fuerit, & ejus fulciri auxilio oportet; nam, ut nostis, Synodum sine ejus auctoritate fieri non est Catholicum, nec Episcopus, nisi in legitima Synodo, & suo tempore Apostolica vocatione congregata definitè damnari potest, neque ulla unquam concilia rata leguntur, quæ non sunt fulta Apostolica auctoritate.* Hæc recitavit Gratianus in can. 6. cau. 3. qu. 6. in quibus sane Mercator abusus videtur verbis, atque sententia Innocentii I. in epist. ad Victorium Rothomagensem cap. 3. quod habemus in can. 14. cau. 3. qu. 60. usus præterea videtur eadem ipsa formula, quam adscripsit Julio Papæ in can. 2. dist. 17. Ceterum, quæ hoc loco Damaso tribuuntur, non solum adversantur pristinae canonum disciplinæ, verum etiam parum sibi constant. Adversari antiquissimæ disciplinæ constat ex modo laudata Innocentii epistola ibi: *Signa autem cassa, vel contentiones inter Clericos, tam superioris ordinis, quam etiam inferioris fuerint exorta, ut secundum Synodum Nicænam congregatis ejusdem Provincia Episcopis jurgium terminetur.* Tantum igitur discriminis intercedit inter disciplinam Innocentii, & disciplinam Pseudo-Damasi, quantum interest inter negotia terminari, & querelas non definiri, quæ sane contradictoria nemini non videntur. Sed præterea sibi non constant Mercatoris sententiæ, qui asserit in Episcoporum Conciliis non posse terminari Episcoporum contentiones, nisi postquam Sedis Apostolicæ auctoritas accesserit, addita ratione, quia nulla Synodus legitima dici potest, nisi auctoritate Sedis Apostolicæ convocetur. At verò si auctoritas Sedis Apostolicæ in Conciliorum Provincialium convocatione necessaria tunc erat, cur in Synodo sine Sedis Apostolicæ auctoritate convocata discuti ab Episcopis po-

poterant causæ Episcoporum comp-
provincialium, uti admittit idem Mercator? Cur etiam in Synodis hujuscemodi
damnari Episcopi non poterant, si an-
tequam Synodus celebraretur, jam Ro-
manæ Sedis auctoritas accessisset? Jun-
genda sunt hæc omnia aliis Mercatoris
monumentis; quæ passim legimus in dist.
27. & in can. 5. 7. & 9. cau. 3. q. 6.
& inter apocrypha sine discrimine reji-
cienda.

Can. 39. 3. " Accusatores autem Episcoporum,
 & 51. 3. " & testes, super quibus rogastis, ab-
 cau. 2. 3. " squē ulla infamia, aut suspicione, vel
 qu. 7. 3. " manifesta macula, & veræ fidei ple-
 3. " niter instructi esse debent, & tales,
 3. " quales ad Sacerdotium eligere jubet
 3. " divina auctoritas: quoniam Sacerdo-
 3. " tes, ut antiqua tradit auctoritas, cri-
 3. " minari non possunt, nec in eos testi-
 3. " ficari, qui ad eundem non debent,
 3. " nec possunt provehi honorem". Gra-
 tianus hæc paullisper depravata retulit
 in can. 39. cau. 2. qu. 7. quorum ali-
 qua rursus descripsit, nescio qua de
 causa, & questione can. 51. Est in
 hisce fragmentis quid observandum, &
 in quo Mercatorem redarguamus. Sæ-
 pissime enim ipse docet, laicos admitti
 non debere ad accusationem Episcopo-
 rum, aut ad testimonium ferendum ad-
 versus Episcopos, modo vero eos om-
 nes admittit, qui ad Sacerdotium pro-
 moveri possunt. Quinam, amabo isti es-
 se poterant, nisi laici?

Can. 1. Sequitur caput 4. epistolæ his verbis:
can. 5. Vocatio enim ad Synodum iuxta de-
qu. 2. creta Patrum canonica ejus, qui im-
 petitur, tam sua præsentia, quam &
 scriptis, & apocryfariis per spaium
 fieri debet congruum, atque canonici-
 cum, quia nisi canonice vocatus fue-
 rit suo tempore, & canonica ordina-
 tione, licet venerit ad conventum
 quacumque necessitate, nisi sponte
 voluerit, nullatenus suis respondebit
 insidiatoribus, quoniam nec sæculi
 leges hoc permittunt fieri, quanto
 magis divinæ? His verbis restitu-
 endus erat Gratianus canon 1. cau. 5. q. 2.
 quem jamdiu Romani Correctores de-
 pravatum aliquantis per agnoverunt, Sa-
 ne in hoc canone, ubi dicitur eos, qui
 vocandi ad Synodum sunt, legitime vo-
 candos esse, & quidem ad instar eorum,
 qui in jus in civilibus negotiis vocan-
 tur, nihil est, quod singularem obser-
 vationem mereatur, cum id exigant ge-

nerales germanæ Jurisprudentiæ regula. Quod vero imperitiâ Mercatoris arguit, situm est in mentione apocryfiorum, quorum nomine profus ignoro, quid hac in specie intelligere poterit. Scio Apocryfarios illos apud veteres fuisse appellatos, qui publicam ob causam sive Civilem, sive Ecclesiasticam honestissimè legationis munere fungebantur. At vero quid sibi apocryfarii velint in proposito Pseudo Damasci, non adeo facile quispiam divinaverit.

In capitulis 5. & 6. ejusdem epistolæ nihil aliud adjicitur, quam accusatos Episcopos, suisque rebus expoliatos non prius ad iudicium vocandos, quam restituantur, quæ sententia frequentissima est in epistolis Mercatoris. At in cap. 7. ubi auctor epistolæ eandem prosequitur accusationis materiem, ait: Nullus autem introducat^{ur} personabiliter, sed accusatores, & accusati aqua audiantur ratione, juxta quod gestorum ordo exigit. Accusatores vero, & iudices non iidem sint, sed per se accusatores, per se iudices, per se testes, per se accusati, unusquisque in suo ordinabiliter ordine. Nam inscriptio primo semper fiat, ut rationem calumniator recipiat, quia ante inscriptionem nemo debet judicari, vel damnari, cum & sæculi leges hac eadem retineant, de quibus omnibus vera semper fiat agitas, quatenus accusationis, & iudicii, ac testimonii mercedem per veritatem gestorum consequi valeant. Supplere juvabit ex hisce verbis Gratianeum can. 2. cau. 4. qu. 4. ad quem omnino referendus erit, atque emendandus can. 2. cau. 2. qu. 3. Ceterum consonant sententiæ Mercatoris cum generalibus juris civilis regulis sive ubi dicitur accusatores, testes, & iudices diversos inter se in iudiciis esse debere, quemadmodum & idem Mercator asserbat in epistola 2. Fabiani, seu in can. 1. cau. 4. qu. 4. sive ubi dicitur, inscriptionem ab accusatoribus fieri debere, ne pœnam calumniæ evadere aliquando facile possint.

Verba capituli 8. hæc sunt. " Inducitur
 ,, enim accusatis in criminalibus Episco-
 ,, pis sex mensium, vel eo amplius, si
 ,, necesse fuerit, concedendæ sunt; quo-
 ,, niam & laicis hoc permiffum nullus
 ,, sæcularibus imbutus disciplinis igno-
 ,, rat: quanto magis Sacerdotibus, qui
 ,, superiores esse non dubitantur? Ha-
 ,, betur quoque in decretis Sanctorum
 ,, Patrum sancitum, non fore canoni-
 ,, cum

„ cum quemquam Sacerdotum judicare,
 „ vel damnare, antequam accusatores ca-
 „ nonice examinatos presentes habeat,
 „ locumque defendendi accipiat, idest in-
 „ ducias Ecclesiasticas ad abluenda crimi-
 „ na“. Ita jungendi sunt canones Gra-
 „ tiani 4. cau. 3. qu. 3. & 6. cau. 3. q.
 „ 9. imo & illis jungendus erit canon 7.
 „ cau. 3. qu. 9. etenim post verba nuper
 „ descripta statim sequitur cap. 9. ejusdem
 „ epistolæ ibi: „ Nec extra propriam fiat
 „ provinciam primo discussionis accusa-
 „ tio sine apostolica præceptione, cui
 „ in omnibus causis debet reverentia
 „ custodiri, quoniam & antiqua docet
 „ hoc Patrum regula, in quæ & Im-
 „ perialia pariter statuta concinunt.
 „ Criminum, inquit, discussio ibi
 „ agenda est, ubi crimen admissum est.
 „ Nam alibi criminum reus prohibetur
 „ audiri: & alibi in canonibus præci-
 „ pitur: quæcumque negotia in suis lo-
 „ cis, ubi orta sunt, finienda sunt, &
 „ reliqua talia, & his similia, salva
 „ tamen in omnibus Apostolica aucto-
 „ ritate, ut nihil in his definiatur,
 „ priusquam ei placere cognoscatur,
 „ qua omnes suffultos esse oportet. Et
 „ siquid eis grave, intolerandumque ac-
 „ ciderit, ejus semper expectanda cen-
 „ sura“. Non nihil est, quod in hisce
 „ canonibus observemus. In primis quod
 „ spectat ad inducias, quæ non minores
 „ sex mensium spatio concedendæ dicun-
 „ tur in can. 4. cau. 3. qu. 3. videtur
 „ Mercator eadem hoc in loco scripsisse,
 „ quæ jam scripserat in epistola Felicis,
 „ seu in can. 2. cau. 3. q. 3. de quo su-
 „ perius egimus. At vero ibidem aghovi-
 „ mus Mercatorem ignorasse constitutio-
 „ nem Diocletiani, & Maximiani, quæ
 „ est in l. 1. cod. de dilationibus; igno-
 „ rasse præterea canonem 7. Concilii Car-
 „ thaginensis vulgo 3. anni 397. Ubinam
 „ vero Mercator idem intelligere potuit,
 „ sex menses induciarum laicis concedi,
 „ idque a nomine secularibus imbutis disci-
 „ plinis ignorari, exinde autem potiori ju-
 „ re totidem menses Ecclesiasticis viris con-
 „ cedendos? Porro in laudata l. 1. cod.
 „ de dilationibus tres tantum menses con-
 „ ceduntur, ubi negotium in eadem rei
 „ provincia agitur. At vero de negotiis
 „ in provincia agendis Mercator ibidem
 „ differebat, ut constat ex can. 7. cau. 3.
 „ qu. 9. in principio. Quod si respexit
 „ forte Mercator ad leges Imperatorias,
 „ quæ habentur aut sub titulo codicis
 „ Theodosiani, ut intra annum criminalis

„ actio terminetur, aut sub titulo codicis
 „ Justiniani, ut intra certum tempus cri-
 „ minalis questio terminetur, video leges
 „ illas a proposito Mercatoris longe di-
 „ stare; Licet enim in legibus Theodosia-
 „ nei codicis annum concedatur tempus
 „ in criminalibus causis, in legibus Ju-
 „ stiniani codicis biennium statuatur, per-
 „ tinet hoc ad inducias eorum, qui accu-
 „ sant, ne forte in longius tempus vexent
 „ eos, quos accusaverint, non vero ad in-
 „ ducias eorum, qui accusantur, quorum
 „ interest breviori tempore, si innoxii sint,
 „ quemadmodum interest etiam Reipubli-
 „ cæ, si hæc fuerit per illorum scelera
 „ læsa. Est quoque quod observemus in
 „ verbis canonis 6. cau. 3. qu. 9. cum quæ
 „ ibidem traduntur, dicantur in decretis
 „ Sanctorum Patrum sancita. Quænam in-
 „ dicantur Sanctorum Patrum decreta?
 „ Nullum aliud sane Sanctorum Patrum
 „ decretum proferri poterit, nisi ex Mer-
 „ catoris ejusdem officina depromptum, vi-
 „ delicet ex epistola 2. Marcello Papæ
 „ tributa, cum ibidem ita legatur: *Non
 „ oportet quemquam judicari, vel damna-
 „ ri, priusquam legitimos habeat presentes
 „ accusatores, locumque defendendi acci-
 „ piat ad abluenda crimina.* Quicumque
 „ conferet hæc verba Pseudo-Marcelli cum
 „ memorato canone 6. minime dubitabit,
 „ quin Pseudo-Marcelli sententiæ illæ eæ-
 „ dem sint, quas Pseudo Damasus nomine
 „ decretorum Sanctorum Patrum retule-
 „ rat. Est demum, quod observemus in
 „ laudato canone 7. cau. 3. qu. 9. ubi Im-
 „ perialia statuta memorantur, aut quod
 „ in canonibus præcipitur. Nomine statuto-
 „ rum Imperialium intellexit Mercator
 „ verba Aniani legum Theodosianarum in-
 „ terpretis, qui ad legem 10. cod. Theo-
 „ dos. de accusat. & inscription. ait: *Cri-
 „ minum discussio ibi agenda est, ubi cri-
 „ men admissum est, nam alibi criminum
 „ reus prohibetur audiri.* Sed cum initio
 „ sexti Ecclesiæ sæculi vixerit Anianus,
 „ nemo non videt, quam præpostere sin-
 „ gatur Damasus Papa ejusdem sententiæ
 „ commemorare. Nomine vero sacrorum
 „ canonum, quibus præceptum dicitur,
 „ ut quæcumque negotia in suis locis, ubi
 „ orta sunt, finienda s. r., facile agnosci-
 „ mus Africanorum Episcoporum senten-
 „ tiam in epistola ad Cælestinum Papam
 „ ita scribentium: *Prudentissimi enim, ju-
 „ steque viderunt, quæcumque negotia in
 „ suis locis, ubi orta sunt, finienda.* Po-
 „ strema autem illa verba, ex integra e-
 „ pistola nuper adjeci Gratianæ canoni,
 „ ibi:

ibi: & siquid eis grave, intolerandumque acciderit, ejus semper expectanda consuetudo, videntur deprompta ex epistola Leonis Magni ad Anastasium Thessalonicensem, cujus verba ad hanc rem pertinentia habentur in can. 8. vers. *sed etiam si* cau. 3. qu. 6. Quæ sane omnia siue ex epistola Africanorum Episcoporum ad Cælestinum, siue ex epistola Leonis Magni ad Anastasium Thessalonicensem, decerpta perperam tribuisse Damaso dignoscitur Mercator, cum Damasus fuerit & Cælestino, & Leone vetustior.

Can. 3.
dist. 17.

In eodem capite 9. ejusdem epistolæ alia quamplurima subduntur, quibus illius auctor probat, Episcoporum judicia soli Deo reservari, nemine autem ex Episcopis, uno excepto Pontifice Maximo, Episcopum criminis reum damnare posse; atque hanc ob rem adducit illud Levitici cap. 19. *Ille procul dubio facit iniquitatem in iudicio, qui ea sibi vindicat, qua ei vindicare non licet. Ideo, qua huic Sanctæ Sedi concessa sunt, nullus unquam sine ejus consensu presumat, qui non vult honore ecclesiastico indignus ut contemtor judicari.* Postremo hæc verba retulit Gratianus in can. 3. dist. 17. ex iis, quæ integra nuper retuli, necessario supplendus, ut exinde facilius pateat mens, ac sententia Mercatoris.

Can. 8.

cau. 23.

dist. 3.

Non satis autem fuerat Mercatori, accusationes Episcoporum irritas facere, verum etiam amplius progressus est, scribens resistendum totis viribus fore Episcoporum accusatoribus, ibi: *Itaque oportet negligentes propulsare, sed ita ut nocentes non roborentur, & bonos improbis, aut insidiarioribus fratrum resistere, ne corpora desidia oppressi facilitatis temerantur abnoxii. Itaque qui potest obviare, & perturbare perversos, & non facit, nihil aliud est, quam favore eorum impietati. Nec enim caret scrupulo societatis ocula, qui manifesto facinori desinit obviare.* Huc referendus erit, suppleendusque canon 8. cau. 23. qu. 3. quem Gratianus falso quidem nomine Damasi retulit, eum hujus epistolæ Damasi auctorem nequeamus agnoscere, at minus etiam recte tribuit Anastasio, eum nullibi aut in germanis, aut in apocryphis Anastasii epistolis legatur, sed potius in aliis Mercatoris epistolis, qualis esset epistola Innocentii in can. 3. dist. 83. aut epistola Eleutherii in can. 35. cau. 2. qu. 7. ex quibus eo vel clarius liquet, omnia illa Mercatoris animam ubique exhibere.

De Epistola 5. de Chorepiscopis, siue ad Episcopos Africa.

Prodiit apud Isidorum Mercatorem altera epistola nomine Damasi, quæ numero quinta in recentioribus Collectionibus describitur cum hac epigraphe: „Dominis venerabilibus Fratribus, Pro- „spero Numidiæ primæ Sedis Episcopo, Leoni, Reparato, Alexandro, „Benedicto, Rufo, & omnibus ceteris „ubique in recta, sancta, & apostolica „fide consistentibus Orthodoxis Episcopis Damasus Episcopus“. Nota consularis epistolæ adjecta hæc est. *Datum Kal. Junii Libio, & Theodosio viris clariss, Coss.* Hac in re de more suo a consularibus vetustis monumentis recessit Mercator. Et quidem consulatus Theodosii convenire potest cum temporibus Damasi; sed quomodo congruat consulatus Theodosii cum Libio non facile quispiam agnoscet. Etenim ter Consul fuit Theodosius, primo anno 380. cum Gratiano; deinde anno 388. cum Cynegio, postremo anno 393. cum Abundantio. Sed præterea Mercatoris artem detegunt abunde fragmenta quamplurima, quæ ex auctoribus Damaso recentioribus in hanc ipsam epistolam derivata videntur; non solum enim veterum Græcorum Conciliorum canones ex interpretatione Dionysii Exigui referuntur, verum etiam nonnulla ex Concilio Chalcedonensi, Concilio Romano 6. sub Symmacho, ex Siricio, Innocentio, Zosimo, Cælestino, Leone, Gregorio deprompta conspiciuntur. Quod si aut stilum epistolæ intueamur, aut materiem, de qua ibidem agitur, omnia sane a Damaso non difficiliter abjudicabuntur. Quod ut magis, magisque compertum sit, ad rem erit nonnulla heic tradere de Chorepiscoporum dignitate, & officio, cum ad hanc rem tota hujusmodi spectet epistola, finganturque Africani Episcopi Damasum interrogasse, *quale sit Chorepiscoporum ministerium, aut quod eis agere liceat, aut quam auctoritatem habeant, vel si liceat eos fieri, an non.* Juvabit nonnulla animadvertere, ex quibus magis magisque dignoscatur. Damaso non posse tribui, quod de Chorepiscopis in hac epistola traditur, unaque concludi possit, quæ ratio habenda sit Gratianeorum canonum ad hanc eandem rem pertinentium.

Chorepiscoporum originem antiquissimam

nam esse nemo inficias iverit; cum eorum apertissima fiat mentio in Concilio Antiocheno anni 341. in Concilio Neocaesariensi, quod Nicæno I. vetustius est, ut omittam Canonem 2. Concilii Chalcedonensis; atque etiam diutius Chorepiscoporum officium in Ecclesia perseveravit, nam sub finem octavi sæculi, & initium noni, præsertim tempore Leonis III. & Gregorii IV. acerrimæ fuerunt controversiæ de Chorepiscoporum munere. ac potestate, ut patet. ex Concilio Parisiensi 6. lib. 1. cap. 27. & ex Capitulari Caroli Magni anni 799. quod habetur in tomo 1. Capitularium Francorum Baluzianæ editionis pag. 327. Qualisnam vero fuerit eorundem dignitas, & qualis auctoritas, non satis apud omnes est in comperto; alii enim Episcopatus ordine fuisse illos insignitos asseverant, alii e contrario inficiantur; alii rursum certa Ecclesiasticæ potestatis munera illis tribuunt, quæ alii denegaverunt. Ego sane non ubicumque, aut perpetuo dixerim receptam fuisse disciplinam huiusmodi; sed modo Chorepiscopi Episcopatus ordine insigniti fuerunt, modo simplices, ut vocant, Sacerdotes erant; modo maiorem, modo minorem potestatem explicaverunt. Primis Ecclesiæ sæculis erant Chorepiscopi, qui ab Episcopis mittebantur in vicus, & pagos, sive loca extra civitatem sita, ut ibidem sacramenta in vicem Episcopi ministrarent, adinstar Parochorum. Nondum enim erant tum constitutæ Parochiæ, sed una erat Episcopalis Ecclesiæ in civitate; alias autem opportunum videbatur Christianis rure degentibus quoquomodo consulere. Eo igitur Sacerdotes mittebantur, quos Chorepiscopos appellabant. Hinc in canone 10. Antiocheni Concilii legimus: *Qui in vicis, vel possessionibus Chorepiscopi nominantur &c.* Num vero isti Chorepiscopi pagorum, vicorumque fidelibus regendis præfecti Episcopatus ordine insigniti essent, generaliter definire non ausim; cum certa in hanc rem veterum Patrum monumenta adferri non possint. Si conjecturis dandus est locus, fortasse asserendum videretur, nonnullos ex Chorepiscopis Episcopali ordine fuisse insignitos, nonnullos vero infra ordinem Episcopalem constitutos, sive simplices, ut vocant, Sacerdotes fuisse, præsertim vero ante Concilium Sardicense Episcopi esse potuerunt, cum nondum proditus esset canon, quo in vicis constitui Epi-

scopos interdiceretur, quod primum vetitum adparet in can. 6. ejusdem Concilii; aut etiam post Concilium Sardicense in iis Provinciis Orientalium, in quibus Sardicense Concilium receptum minime fuit. At vero, ubi Sardicense Concilium sanxit Episcopos in vicis non esse ordinandos, & Sardicensis canon receptus est, tum evenire potuit, ut Chorepiscopi Episcopatus ordine non insignirentur, sed haberentur omnino iuxta modum recentium Parochorum; imo etiam exinde fieri potuit, ut Parochiæ eadem ratione, qua nunt etiam ordinantur, constitui cœperint. Hinc facile percipitur canon 10. ex Antiochenis, ibi iuxta Dionysium Exiguum: *Qui in vicis, vel possessionibus Chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem Episcoporum percipiant, & ut Episcopi consecrati sunt; tamen Sancta Synodus placuit, ut modum proprium recognoscant &c.* Data scilicet facultas ipsis fuit, ut quidem Lectores Subdiaconos, aut Exorcistas ordinarent, non vero Diaconos, aut Presbyteros, nisi mandatum ab Episcopo Civitatis suscepissent. Pertinent porro hæc ad Chorepiscopos Episcopali ordine insignitos, qui tempore Antiocheni Concilii plures esse poterant, cum nondum celebratum esset Sardicense Concilium, quod supra laudato canone primum decreverat, ne Episcopi extra Civitates ordinarentur. Cum canone Antiocheno consonat etiam canon 22. ex Ancyranis, editus etiam ante Concilium Sardicense. Facile etiam percipitur Leonis Magni sententia in can. 2. dist. 68. ubi novo jure vetitum adparet Chorepiscopis, ut abstinerent ab iis: quæ Episcopis erant reservata, adjecta ratione, quia Chorepiscopi *Pontificatus apicem non habent*; non enim aliter scribere poterat Leo Magnus, qui scribebat post tempora Concilii Sardicensis, & in iis locis, in quibus Sardicensis Concilii canones recepti fuerant.

Hæc vero priora Ecclesiæ sæcula spectant. Alia posteriore ætate inventa sunt Chorepiscoporum disciplina, & quidem a germana sacrorum canonum prudentia prorsus aliena. Nimirum cum Episcopi locupletiores facti sunt, patrum ipsi solliciti fuerunt de rerum sacrarum ministerio, atque ut impensus deliciis, & quieti vacarent, & Episcopalibus commodis fruerebantur, Chorepiscopos constituerunt civitatenfes, eos scilicet ad quos civitatis, & Ecclesiæ præfer-

tim Cathedralis cura, & administratio in spiritualibus pertineret, ut, dum Chorepiscopus verbi divini præco esset disertissimus, vigilanterque Ecclesiæ utilitati deserviret, Episcopus ipse otiosam vitam, delicatamque traduceret. Hinc legimus in Capitulari Caroli Magni anni 799. cap. 1. seu cap. 121. lib. 6. Capitularium Baluzianæ editionis de Chorepiscopis: *A suis quietibus ac delectationibus inhaerentibus facti sunt.* Nemo videt, quam diversa fuerit horum recentium Chorepiscoporum ratio; ubi enim Chorepiscopi veteres ob pagorum, vicorumque utilitatem constituti fuerant, ut Episcopus impensius Cathedrali Ecclesiæ, & Civitati vacaret, hi potius ideo eligi cœperunt, ut Episcopi in indigno prorsus otio marcescerent. Et quidem ex universis propemodum octavi, & noni sæculi monumentis adparet, Episcopos præsertim occidentales muneri suo aut parum aptos extitisse, aut parum vacasse, qui ne Ecclesiasticis negotiis detinerentur, curas omnes in Chorepiscopos transferebant. Hinc autem gravissimæ subortæ sunt controversiæ, diversæ excitatae sunt Sæctæ, ut utar verbis Rabani Mauri in lib. de Chorepiscopis, *invidia, ira, rixa, emulationes, dissensiones, contentiones.* Quicumque enim lugebant talem tantamque Episcoporum incuriam, atque oscitantiam, novam hanc recentium Chorepiscoporum disciplinam, tanquam teterrimam Ecclesiarum omnium luem, detestabantur. Qui e contrario Episcoporum quieti favebant, ea, quæ in honorem veterum Chorepiscoporum ab antiquissimis Conciliis constituta fuerant, his posterioris ætatis Chorepiscopis accommodabant, quasi Chorepiscopi istiusmodi vetustissimis Patribus jamdiu probatissimi viderentur. Hæc dira contentio gravissimos utrimque habuit defensores, aliis de Episcopali cura sollicitis, atque ideo vicariam Chorepiscoporum operam improbantibus, aliis contra conantibus, ne Chorepiscoporum antiquissima dignitas ab Ecclesiâ recepta, & sæpe numero probata, dedecori haberetur. Eo autem acriores, vehementioresque concitatæ fuerunt seditiones, ubi de horum Chorepiscoporum auctoritate disputari cœpit. Non erant sane Chorepiscopi hi recentiores Episcopalis dignitate insigniti; quia duo Episcopi in una Civitate ordinari non poterant juxta Conciliorum veterum receptissimas sanctiones. Attra-

men non desuerunt, qui Episcopalem quandam potestatem in ordinationibus præsertim sacrorum ministrorum Chorepiscopis ipsis assererent, ea potissimum ratione ducti, quia permissum aliquando legerunt vetustissimis Chorepiscopis, ut Clericos ordinarerent, quemadmodum superius ostendebam; quamquam tamen non animadverterint, singularia nonnulla recipi potuisse in Chorepiscopis vetustissimis ante Concilium Sardicense ordinatis, utpote qui Episcopali ordine insigniti erant. Atque hæc controversia eo devenit, ut ob Ecclesiarum tranquillitatem ad Summum Pontificem delata fuerit dirimenda. Tenebat tunc Maximum Pontificatum Leo III. ad quem Carolus Magnus in Chorepiscoporum causâ misit Arnonem Archiepiscopum Juvaviensem, aliosque anno 799. ut ejus sententia controversiæ finis imponeretur. Tandem vero eo devenit, ut Chorepiscopi nulli amplius eligerentur, quæ constitutio legitur in Capitulari anni 799. relata in librum 6. Capitularium cap. 121. Baluzianæ editionis. Cum tamen constitutio hæc generalis non esset, non potuit ubique recipi, ut Chorepiscoporum officia antiquarentur, sed de eisdem novæ controversiæ agi potuerunt, ut constat ex Concilio Parisiensi anni 829. lib. 1. cap. 27. & ex epistola Nicolai I. ad Rodolphum Archiepiscopum Bituricensem cap. 1. Erant enim adhuc, qui Chorepiscopis favebant, licet non omnes eadem voluntate, alii scilicet, præsertim Episcopi, ut Chorepiscopis tanquam Vicariis uterentur, seseque ab ecclesiasticis muneribus obeundis eximerent, alii, ut veterem disciplinam, qua Chorepiscopi laudabantur, incolumem custodiendam curarent. Hujusmodi inter ceteros fuit Rabanus Maurus, cujus est liber singularis ad Drogonem Metensem Episcopum directus *de Chorepiscopis, & dignitate, atque officio eorum*, ex quibus facile constat, Chorepiscoporum officium, atque institutionem in civitatibus nonnisi tardius defecisse.

Non est otiosa brevis hæc de Chorepiscopis dissertatio, ex qua nimirum facile dignosci potest, Damasô Papæ nullam fuisse occasionem scribendi adversus Chorepiscopos, quemadmodum in epistola, de qua agitur, legimus; imò occasionem quidem fuisse Isidoro Mercatori, qui cum initio octavi sæculi scripserit, præ oculis habebat acerbi-

mas.

mas illas, quæ Chorepiscoporum causa suboriebantur, contentiones. Huc sane pertinent ea, quæ fere in principio hujus epistolæ legimus, quæque Gratianus retulit in Canon. 5. dist. 68. nonnullis omis-
Can. 5. dist. 68. sit hoc in loco supplere his verbis: Igitur de Chorepiscopis, de quibus nos consulere voluistis, quale sit eorum ministerium, aut quid eis agere liceat, aut quam auctoritatem habeant, vel si liceat eos fieri, an non quia audivimus eos jam esse prohibitos, aut quid de his, qui jam ordinati reperiuntur, agendum sit, nil vobis certius respondere nobis videtur, quam olim a Prædecessoribus nostris decretum reperimus, ut eis ad veniam nihil prorsus aliud reser-
 20 tur quam privatio sacri ministerii, quod illicite assumerunt, quia prohibiti tam ab hac sacra Sede, quam a totius orbis fuerant Episcopis. Nimis ergo eorum institutio improba, nimis est prava, quia, ut hi de summo Sacerdotii ministerio, aliquid præsumant, omni auctoritate caret, & sacris Canonibus invenitur esse con-
 25 trarium, atque ad totius Ecclesiæ perturbationem superba, & superflua tendit elatio, & vacuum est, & inane quidquid in prædicto Sacerdotii summo egerant ministerio. Quod ipsi iidem sint, qui & presbyteri, suffi-
 30 cienter invenitur, quia ad formam, & exemplum septuaginta inveniuntur prius instituti. Sed quia (Deo gratias) modo necessarii, sicut in pri-
 35 mica Ecclesia, propter studium, quod erga pauperes exigebant, non sunt, & quia illicita præsumebant, & quod agebant, actum non erat, & propterea multi in securitatem la-
 40 pli ecclesiastico fraudabantur & frustra-
 45 bantur ministerio; ideo tam ab hac Sancta Sede, ut superius memo-
 50 ravimus, quam & ab omnibus totius orbis Episcopis a Pontificalibus sunt remoti officiis. Nam, ut nobis rela-
 55 tum est, quidam Episcoporum propter suam quietem eis plebes suas committere non formidant, ut & il-
 60 licita, atque prohibita agant, iidem ea, quæ solis Pontificibus debentur, sibi usurpant, & ipsi in sua quiete
 65 torpent, & curam sibi a Deo com-
 70 missam negligunt, cum Dominus dicat: Bonus pastor animam suam po-
 75 nit pro ovibus suis, & vocat eas no-

minatim, & cognoscit suas, & suæ agnoscunt eum; & item: sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem, & animam meam pono pro ovibus
 20 meis. De mercenario autem quid dicat, bene nostis, quia videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit, & lupus rapit, & dispergit o-
 25 ves, & reliqua. Pro talibus vero negli-
 30 gitur cura Ecclesiæ, & ejus status perturbatur. Et ideo sunt prohibiti in tantum, ut si aliqui ex his reperi-
 35 ti fuerint, a proprio decendant gradu. Illi namque Episcopi, qui talia sibi præsumunt, videntur mihi esse
 40 meretricibus similes, quæ statim, ut pariunt, infantes suos aliis nutrici-
 45 bus tradunt educandos, ut suam citius libidinem explere valeant. Sic & isti infantes suos, idest populos sibi
 50 commissos, aliis educandos tradunt, ut suas libidines expleant, idest pro suo libitu secularibus curis inhiant, & quod unicuique visum fuerit, li-
 55 berius agant. Pro talibus enim animæ negliguntur, oves pereunt, morbi crescunt, hæreses, & schismata
 60 prodeunt, Ecclesiæ destruntur, Sacerdotes vitiantur, & reliqua mala proveniunt. Non taliter Dominus docuit, & Apostoli instituerunt, sed ipsi curam suscipiunt, ipsi peragant,
 65 & ipsi proprios manipulos Domino repræsentent. Nam ipse ovem perditam diligenter quæsit, ipse propriis humeris reportavit, nosque id ipsum facere perdocuit. Si ipse pro
 70 ovibus tantam curam habuit, ipse sa-
 75 navit, ipse propriis humeris reporta-
 80 vit, atque in tantum dilexit, ut etiam animam suam, multas sustinens injurias, multa opprobria, multas
 85 passiones, pro nobis traderet; quid nos miseri, & desides dicturi sumus, qui etiam pro ovibus nobis commissis
 90 curam impendere negligimus, & aliis eas educandas tradimus? Corrigan-
 95 tur hæc, Fratres, necesse est, quia qui plus laborat, majorem mercedem accipiet. Nam non amplius, quam duos
 100 ordines, inter discipulos Domini esse cognovimus, idest duodecim Aposto-
 105 lorum, & septuaginta discipulorum; unde iste tertius processerit, funditus ignoramus. Et quod ratione caret, extirpare necesse est. Quod enim Epi-
 110 scopi non sint, qui minus, quam a
 115 tribus sunt ordinati Episcopis, omni-
 120 bus pater, quoniam, ut bene nostis,
 125 pro-

„ prohibitum a sacris est Patribus , ut
 „ qui ab uno , vel a duobus sunt ordi-
 „ nati Episcopis , nec nominentur Epi-
 „ scopi . Si nomen non habent , quali-
 „ ter officium habebunt ? “ Sic ad in-
 tegra epistolæ exemplaria corruptum
 Gratiani fragmentum exegi , ex quibus
 liquido constat , ibidem improbari Cho-
 repiscoporum officium , ac dignitatem ,
 non qualis erat prioribus Ecclesiæ sæ-
 culis , & ipsis temporibus Damasi , sed
 qualis fuit sæculo Ecclesiæ octavo ,
 quemadmodum superius demonstrabam .
 Nimirum in hac epistola nihil urgetur
 pressius , quam Episcopos per sese mu-
 neribus ecclesiasticis fungi debere , non
 per Chorepiscopos , dum Episcopi desi-
 dia torpent ; quæ sane conveniunt Cho-
 repiscopis Civitatensibus circa sæculum
 octavum institutis , non Chorepiscopis
 rusticis , quorum vetustissimam fuisse
 originem , & quidem sacris Canonibus
 maxime probatam asserui . Vel itaque
 hac de causa non Damaso , sed recen-
 tiori auctori hanc epistolam adscribe-
 mus , in qua præterea etiam in frag-
 mento nuper descripto nonnulla repe-
 riuntur , quæ Damaso tribuere nefas
 esset . Initio enim auctor epistolæ in-
 quit , Chorepiscoporum officium fuisse
 tam a Prædecessoribus Pontificibus Ma-
 ximis , quam a totius orbis Episcopis
 improbatum . At vero temporibus Da-
 masi , quibus ex monumentis probari po-
 terit , generali totius Ecclesiæ decreto
 Chorepiscopos fuisse damnatos , quando
 tamen plures sunt Conciliorum Canones ,
 (quos superius laudabam) quibus
 Chorepiscoporum officia definita depre-
 henduntur ? Subdit auctor epistolæ , in
 primitiva Ecclesia fuisse Chorepiscopos
 necessarios , *propter studium , quod erga
 pauperes exigebant* . At vero in his præ-
 ter solemne mendacium , est , quod depre-
 hendamus egregiam injuriam , quam ve-
 tustissimæ Ecclesiæ hic Pseudo-Damasus
 intulit . Mendacium in eo solemne est ,
 quod Chorepiscopi ideo electi in vetere
 Ecclesia fuerint , ut pauperibus opitu-
 larentur , quod potius Diaconorum mu-
 nus extitisse Apostolorum acta demon-
 strant . Deinde gravis injuria veteri Ec-
 clesiæ infertur , dum eodem contextu
 scribitur , Chorepiscoporum *institutio-
 nem nimis improbam fuisse , & nimis præ-
 variam* , quasi improbarum , & pravarum
 nimis institutionum apostolicæ ætatis
 Ecclesiæ auctorem faciat . Quod deni-
 que subditur , Christum Dominum non-

nisi duos ministrorum sacrorum ordines
 instituisse , Apostolorum primum , alte-
 rum Discipulorum ; item Apostolis Epi-
 scopos , Discipulis Presbyteros successis-
 se , ut ordo medius Chorepiscoporum
 divinæ institutioni adversari videatur ,
 arguit auctorem epistolæ , tanquam eum ,
 qui vetustissimos Conciliorum Canones
 ignoraret . Revera in Concilio Neo-
 cæsareensi Chorepiscopi in locum Di-
 scipulorum Christi Domini successisse
 traduntur in Can. 13. ibi : *Chorepiscopi
 quoque ad exemplum quidem , & formam
 septuaginta videntur esse* . Hæc porro
 nemo erit , qui Damaso sacrorum Ca-
 nonum cultori eximio tribuere aliquan-
 do possit .

Hæc , quæ initio epistolæ habentur , Can. 25.
can. 1.
 ad Chorepiscoporum originem , & insti-
 tutionem pertinere nescuntur . Alia qu. 7.
&
Can. 3.
can. 9.
qu. 1.
 quamplurima subsequuntur de eorum
 dem Chorepiscoporum officio , & pote-
 state , atque inter cetera scribit Pseudo-
 Damasus , Chorepiscopos non posse ma-
 nus imponere ordinandorum clericorum
 causa , atque utitur hac phrasi , ut sci-
 licet Chorepiscopi manus imponendo
magis vulnus inferant quam salutem .
 Huc pertinent verba Canon. 25. cau. 1.
 qu. 7. , quæ Palearum auctor rursum
 descripsit in Can. 3. cau. 9. q. 1. , qui
 Canones etsi cum integris epistolæ exem-
 plaribus consonent , tamen ad rem Gra-
 tiani parum facere videntur ; etenim ea
 verba ad eos referenda sunt , qui a
 Chorepiscopis legitima auctoritate , ut
 dicitur , carentibus ordinantur ; at ve-
 ro Gratianus in Canon. 25. cau. 1. qu.
 7. de illis intellexit , qui ab hæreticis ,
 auctor Palearum in Canon. 3. cau. 9.
 qu. 1. de illis , qui ab excommunicatis
 ordinationem susceperunt . Video au-
 tem , unde Isidorus Mercator hanc sen-
 tentiam excerpterit , videlicet ex Inno-
 centio I. in epistola ad Rufum , Euse-
 bium , & ceteros Macedoniæ Episco-
 pos cap. 3. ibi : „ Ventum est ad ter-
 „ tiam quæstionem , quæ pro sui diffi-
 „ cultate longiorem exigit disputatio-
 „ nem , cum nos dicamus ab hæreticis
 „ ordinatos vulneratum per illam ma-
 „ nus impositionem habere caput . Ubi
 „ vulnus infixum est , medicina est ad-
 „ hibenda , ut possit recipere sanita-
 „ tem , quæ sanitas post vulnus secuta
 „ sine cicatrice esse non poterit , atque
 „ ubi pœnitentiæ remedium necessarium
 „ est , illic ordinationis honorem locum
 „ habere non posse ; nam si , ut legi-
 „ tur ,

„tur, quod tetigerit immundus, im-
 „mundum erit, quomodo id ei tri-
 „buetur, quod munditia, ac puri-
 „tas consuevit accipere? Sed con-
 „tra adferitur, eum, qui honorem
 „amisse honorem dare non posse,
 „nec illum aliquid accepisse, quia ni-
 „hil in dante erat, quod ille posset
 „accipere, adquiescimus, & verum est
 „certe, quia quod non habuit, dare
 „non potuit, damnationem utique,
 „quam habuit per pravam manus im-
 „positionem, dedit, & qui particeps
 „factus est damnato, quomodo debeat
 „honorem accipere, invenire non pos-
 „sum. „ Hæc adamussim imitari co-
 „natus est auctor epistolæ Damasi, eo
 „tantum servato discrimine, quod Inno-
 „centius de hæreticis, Pseudo-Damasus
 „de Chorepiscopis ordinatoribus disere-
 „bat. Ex quibus nemo non videt, quam
 „meliori jure Gratianus Innocentii ver-
 „ba describere potuisset, quam verba
 „Pseudo-Damasi; etenim in primis ger-
 „mana retulisset, non apocrypha eccle-
 „siasticæ prudentiæ monumenta, deinde
 „verba Innocentii ad rem Gratiani magis
 „pertinere videntur, utpote quæ de or-
 „dinatis ab hæreticis concepta sunt, &
 „Gratianus de ordinatis ab hæreticis ser-
 „monem instituerat; at o converso rela-
 „turus Gratianus verba Pseudo-Damasi,
 „vim ipsi inferre debuit, ut quæ de
 „Chorepiscopis concepta erant, hæreticis
 „ordinatoribus accommodaret.

Can. 12.
 cau. 25.
 qu. 1.

Sub finem epistolæ ita concluditur:
 „Omnia hæc decretalia, & cunctorum Pra-
 „decessorum nostrorum constituta, quæ de
 „ecclesiasticis ordinibus, & Canonum pro-
 „mulgata sunt disciplinis, ita a vobis,
 „& omnibus Episcopis, ac cunctis genera-
 „liter Sacerdotibus custodiri debere man-
 „damus, ut si quis in illa commiserit, ve-
 „niam sibi deinceps noverit denegari. De
 „illis ibi decretalibus loquitur epistolæ
 „auctor, quibus superius dixerat, Cho-
 „repiscoporum institutionem pluries re-
 „probatam fuisse, atque damnatam. At-
 „que his usus est Gratianus ad firman-
 „dam decretalium Pontificiarum auctori-
 „tatem in Canon. 12. cau. 25. qu. 1.
 „Ego vero cum noverim, Pseudo-Damasi
 „verba decerpta fuisse ex epistola Leonis
 „Magni ad Episcopos Campaniæ, &c. in
 „verustis editionibus 1., in editione Ques-
 „nelliana 3. cap. ult.; non dubitaverim
 „pro Gratiano Damasi verbis verba Leo-
 „nis supponere, ibi: Omnia decretalia
 „constituta tam bona recordationis Inno-
 „centii, quam omnium Decessorum nostro-
 „rum, quæ de ecclesiasticis ordinibus, &
 „Canonum promulgata sunt disciplinis,
 „ita a vestra dilectione custodiri debere
 „mandamus, ut si quis in illa commiserit,
 „veniam sibi deinceps noverit denegari.

De epistola 3. ad Episcopos Italia.

Quæ septimo loco inter epistolas Da-
 masi apud Collectores recensetur, hæc
 inscriptione designatur: *Universis Episco-
 pis per Italia Provincias constitutis Da-
 masus Episcopus in Domino salutem.* Fa-
 cile etiam in ipsa agnoscimus Mercatoris
 manum, quum exhibeat consuetas
 ejusdem sententias, quales ad accusatio-
 nes pertinent Episcoporum. Præcipuus
 epistolæ scopus eo spectat, ut demon-
 stretur, accusationes non per scriptu-
 ram, & ab absentibus, sed a præsentibus
 esse instituendas, quam ob rem inane
 producit, & prorsus indignum Da-
 maso argumentum, ibi: *Nam & Domi-
 nus noster Jesus Christus Judam furem
 esse sciabat, sed quoniam non est præsen-
 tialiter accusatus, ideo non est ejectus;*
 quasi Christus adinstar sæcularium judi-
 ciorum tribunali præfesset, aut quasi
 ideo Christus Dominus non suscepit
 Judæ accusationem, quod esset factus per
 epistolam ab absente. Quid memorem
 collecta ibidem fragmenta epistolarum
 Mercatoris congesta simul cum senten-
 tiis Patrum Damaso recentiorum? Satis
 erit intendere in consularum notam,
 ibi: *Data 3. Idus Aprilis Siricio, & Ar-
 daburo Consulibus.* At vero Ardaburos
 consulatum gessit non cum Siricio, sed
 potius cum Hierio, eumque anno 470.
 ac propterea multo post obitum Dama-
 si. Brevis est hæc epistola, & ferme in-
 tegra a Gratiano recitatur, omisso scilicet
 præfatione, quæ consonat cum
 epistola Leonis Magni 47. juxta veterem
 editionem, omissa etiam conclusione epi-
 stolæ, quæ eadem omnino est cum ver-
 bis Magni Gregorii epist. 128. lib. 7.
 Quæ apud Gratianum legimus, ad in-
 tegra epistolæ exemplaria ita redigam.
 Ait auctor epistolæ: *Respondit est ad Sa-
 dem Apostolicam* (refert hæc Gratianus
 in Can. 3. cau. 3. qu. 2.) *vos accusa-
 tiones fratrum per scripta suscipere ab-
 que legitimo accusatore. Quod deinceps
 in omni orbe terrarum fieri apostolica au-
 thoritate prohibemus, & quod nuper fa-
 ctum est, absque ulla retardatione corri-
 gi rogamus, Nec unquam prius per scrip-
 ta*

Can. 3.
 cau. 3.
 qu. 2.

per eorum, qui accusantur (repetit hæc paulo corrupta Gratianus in Can. 76. cau. 11. qu. 3.) causam discutere liceat, quam per querulantium institutiones vocati Canonice ad Synodum veniant, & præsens per præsentem intelligat, quæ ei obijciuntur. Quod bene (hæc omittuntur quidem in dicto Can. 3., sed habentur in dicto Can. 76.) & per sapientiam Salomonis dicitur: antequam scruteris, ne reprehendas: intellige prius, & tunc increpa: antequam audieris, ne respondeas, & licet apertissima sit contrariorum reprehensio. Verumtamen oportet his, qui dati sunt ad eorum examinationem ordinem servari ab his, qui secundum Deum (hæc etiam omittuntur in dicto Can. 76.) perscrutari deputati sunt, quatenus ita cum operatione cooperante inveniamus & confessorum Deum, qui dicit, ubi duo sunt, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Nam & Dominus noster Jesus Christus Judam furem esse sciebat, sed quoniam non est præsentialiter accusatus, ideo non est ejectus. Nec vos ulla modo agere oportet, quod ille noluit facere; leges enim Jacobi (rursum hic Gratianus in dicto Can. 3.) accusatores præsentes exigunt, & non per scripta absentes. Unde canonice Patrum constituta non semel, sed sapissime clamant, nec accusationes, nec diffinitiones ullam per scripta posse preferre, nec de aliis negotiis quicumque testimonium dicunt, nisi de his, quæ sub præsentia eorum acta esse noscuntur. Similiter & qui alium accusare elegerit (jam retulerat hæc Gratianus etiam in Can. 8. cau. 3. qu. 9.) præsens per se, & non per ullum assessorem, inscriptione videlicet præmissa. Nec ullus unquam judicetur, antequam legitimos accusatores præsentes habeat, locumque defendendi recipiat ad abluenda crimina. Curandum namque est, ne ira quonquam subripiat, faciatque citius omne, quod non licet. In tota fere hac epistola, ut aiebam, plurima sunt hinc illinc deprompta fragmenta, quæ ex authenticis, & Damaso recentioribus, quæ ex apocryphis monumentis. Exemplum sit in his verbis, quæ descripserat idem Mercator in epistola unica Eleutherio Papæ tributa: Nihil tamen absque legitimo, & idoneo accusatore fiat: nam & Dominus noster Jesus Christus Judam furem esse sciebat, sed quia non est accusatus, ideo non est ejectus. Nonnulla præterea excerpta videntur ex Can. 11. Concilii Toletani 6.,

quem legimus in Can. 9. cau. 3. qu. 9. Quis ulterius non agnoscat in hac epistolam relata verba Concilii Lateranensis sub Martino Papa celebrati anno 649., secretarii 2. initio? ibi: „Sancta Synodus . . . studuit competenter „non antea per scripta eorum, qui accusati sunt, causam illorum discutere, donec per querulantium institutiones respexerit hanc, & addiscere „valuerit, illud videlicet, quod per sapientiam bene placuit Salomoni adimplens, quod dicit: antequam scruteris, non reprehendas: intellige „prius, & tunc increpa, antequam audieris, non respondeas. Nempe licet „apertissima sit contrariorum reprehensio, verumtamen oportet & his, quæ clara sunt, ad eorum examinationem conservari ab his, qui secundum Deum scrutari deputati sunt, quatenus ita cum oratione cooperantem inveniamus & confessorum Deum, qui dicit: Ubi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.“ Conferri hæc poterunt cum dicto Can. 76. cau. 11. qu. 3. Demum quæ habentur in fine dicti Canon. 3., & in dicto Canon. 8., descripta videntur ex verbis Aniani interpretis legum Theodosianarum ad legem 13. Cod. Theodof. de accusationibus, ibi: Ipse, qui crimen intendit, præsens per se accuset, inscriptione præmissa. Judices vero puniendi sunt, & damnandum officium, si fortasse vacuerint, si innocentem, nisi præmissa inscriptione, subdandum crediderint questioni.

De epistola ad Aurelium Carthaginensem.

Inter epistolas Iuliori Mercatoris primum locum tenet epistola Damasi ad Aurelium Carthaginensem Episcopum. Cum enim Mercator plures Summorum veterum Pontificum decretales divulgaturus esset, non primum ad illas manus admovit, quam nonnulla generatim de epistolis veterum Pontificum traderet, quibus tutius sibi videbatur merces suas effundere. Finxit itaque, Aurelium Carthaginensem Episcopum a Damaso postulasse, ut in Africam mitteret antiquorum Pontificum Romanorum decretales a Sancto Petro usque ad eundem Damasum; cui petitioni Damasus ipse responderit singulari rescripto, cujus inscriptionem ita edidit: Beatissimo Fratri, & Episcopo Aurelio Damaso, hæc adje-

adjecta consulari nota: *Data 6. Kal. Junii Gratiano, & Siricio* (legunt alii: *Cyrilio*) *quarto Consulibus*. Breve est hujusmodi rescriptum, quo Damasus significat, se ad Aurelium mittere omnium suorum Prædecessorum constitutiones, nullo ex Pontificibus vetustioribus prætermisso. Hæc porro Constitutiones nullæ aliæ esse poterant, quam quæ ab Isidoro Mercatore deinde propositæ fuerunt. Deinde pergit Damasus Aurelium monens, ut statutis sacrorum Canonum, præsertim earundem decretalium, & ipse obtemperet, & auctor sit aliis, ut pareatur; quo pertinet fragmentum illud hujus epistolæ, quod le-

Cam. 5. gimus in Canon. 3. cau. 25. qu. 1., his
can. 25. potius verbis legendum, quemadmodum
qu. 1. integra epistolæ exemplaria exhibent
ibi: „Violatores voluntarie Canonum
„graviter a Sanctis Patribus judican-
„tur, & a Spiritu Sancto, cujus in-
„stinctu, & dono dictati sunt, damnan-
„tur; quoniam blasphemare Spiritum
„Sanctum non incongrue videntur, qui
„contra eosdem Sacros Canones non
„necessitate compulsi, sed libenter, ut
„præfixum est, aliquid proterve agunt,
„aut loqui præsumunt, aut facere vo-
„lentibus sponte consentiunt. Talis
„enim præsumptio manifeste unum ge-
„nus est blasphemantium Spiritum San-
„ctum, quoniam, ut jam prælibatum
„est, contra eum agit, cujus impulsu,
„& gratia iidem sancti edicti sunt Ca-
„nones. “ Hæc sane sententia non vi-
„detur satis digna Pontifice Damaso; per
„ipsam enim significaret Damasus, nul-
„lum esse omnino peccatum, quod ap-
„pellari non posset blasphemia in Spi-
„ritum Sanctum. Nimirum, si Canonum
„violatores ideo blasphemii censendi sunt,
„quia agunt adversus sanctiones Spiritu
„Sancto affante editas, cur idem dicen-
„dum non erit de omnibus actibus ad-
„versus sacras, divinasque leges elicitis?
„Imo potiore jure, ubi lex divina quæ-
„dam proponeretur. Non opus tamen est
„his, ut epistolam a Damaso abjudice-
„mus. Siquidem notæ consularis falsitas
„falsam quoque epistolam esse ostendit.
„Revera nusquam in consularibus fastis
„legitur Gratianus cum Siricio, aut Cy-
„ricio gessisse consulatum. Gessit quidem
„quinquies; sed primum cum Flavio Da-
„lapho anno 366., deinde cum Sexto
„Anicio Probo anno 371., tertio cum
„Flavio Equitio anno 374., quarto cum
„Flavio Merobaude anno 377., & demum

cum Theodosio Augusto anno 380., nul-
libi aut Siricio, aut Cyrilio designa-
tur. Quod vero perspicue idipsum de-
monstrat, repetitur ex Episcopatus Au-
relii Carthaginensis tempore, quod non
potuit incidere in tempora Damasi. Ne-
que enim Aurelius Episcopus erat an-
no 389., quo jamdiu Damasus obierat,
sed Diaconus tantum Ecclesie Cartha-
ginensis. Hujus rei testis est contempo-
raneus S. Augustinus, qui in lib. 21.
cap. 8. de Civitate Dei asserit, se sta-
tim, ac Fidem Christianam amplexusest,
Carthaginem perrexisse, quod evenit an-
no 389., ac tum Aurelium adhuc Dia-
conum agnovisse. Hoc argumentum gra-
vissimum est, atque ad hanc rejiciendam
Damasii epistolam compulit gravissimos
viros, Baronium ad annum 374. §. 11.,
Binium in notis ad epistolas Damasi,
Possevinum in apparatu sacro verbo *Da-*
masus, ut alios omittam bene multos.
Quamohrem æquissimum erit, unum-
quemque Mercatoris fraudem hac præ-
sertim occasione in omnibus agnoscere,
quem videt ab initio suarum epistola-
rum adeo a veritate aberrasse, ut ejus
deceptio ipsis propemodum oculis per-
spiciatur.

De epistola ad Paulinum.

Zegerus Vanespen in 2. partem Gra-
tiani expendens Canon. 43. cau. 7. qu. *Cam. 43.*
1. ita scribit: *Unica extat Damasi Papa cau. 7.*
1. *ad dictum Paulinum epistola; sed nec qu. 1.*
in hac, aut alia Damaso adscripta, ver-
ba hic a Gratiano relata occurrunt. Non
satis solummodo eruditus hic Scriptor Da-
masii epistolas investigavit. Vidit qui-
dem ipse epistolam Damasi ad Paulinum,
quæ incipit *Per Filium meum Vitalem*,
in qua revera non legimus Gratiani
fragmentum, & hanc asseruit *unicam*
extare. Verum ego aliam video episto-
lam ejusdem Damasi ad Paulinum Thes-
salonicensem inscriptam apud Theodoretum
in lib. 5. histor. Eccles. cap. 11.,
& ex Theodoretis in Bibliotheca Patrum
tomo 27. epistola 5. inter epistolas Da-
masii. Porro in medio ejusdem epistolæ
hæc verba leguntur: *Eos autem, qui ab*
Ecclesiâ, in quibus vixerunt, ad alias
se transferunt, usque eo fiat a nostra
communionis alieni, quod ipsas ad urbes
redierint, in quibus erant primum ad
aliquem honoris ecclesiastici gradum ela-
ti. Quod si quis in alterius locum, qui
sedem mutavit, cooptatus sit, tunc per-
am di-

a dignitate sacerdotali vacet ille, qui civitatem propriam deseruit, dum qui ei successerit, obdormierit in Domino. Hæc sane verba cum fragmento Gratiani collata indicant, hanc ipsam epistolam esse, quam Gratianus laudare, ac referre voluerit in dicto Canon. 43., quod enim paullisper & verbo tenus varium legitur, ex Græcæ epistolæ varia interpretatione proficiscitur, eadem retenta utrobique sententia. Neque morari quempiam debet, quod Theodoretus epistolam scriptam referat ad Paulinum Thessalonicensem, Gratianus autem ad Paulinum Antiochenum; Siquidem hac in re jamdiu animadvertit Baronius ad annum 387. num. 40. & 41. mendum sollemne Theodoretum, vel ex eo, quod omnia latina ejusdem epistolæ exemplaria referant Paulinum Antiochenum, non Paulinum Thessalonicensem, vel ex eo, quod nullus Damasus tempore Paulinus fuerit Thessalonicensis Episcopus; ideo autem suspicatur idem Cardinalis, Theodoretum abstinuisse a nominando Paulino Antiocheno, ne exinde deducere aliquis posset, Paulino Antiocheno, cui fortassis Theodoretus adversabatur, Damasum per epistolam communicasse. Memorata epistola hanc habet epigraphen apud Theodoretum: *Confessio Fidei Catholica, quam Damasus Papa misit ad Paulinum Episcopum Thessalonicensem*. Alia exemplaria epistolæ latina ita exhibent: *Professio fidei, & anathematismi adversus Apollinaris, Arii, Sabellii, Macedonii, Eunomii, & Photini hæreses*. Ita descripsit auctor collectionis Conciliorum Venetæ anni 1728. tom. 2. pag. 1061., ubi etiam adnotatur, verba illa Gratianes superius relata in aliquo Codice MS. desiderari. Quod si verum est, poterit quis facile suspicari, ea verba adjecta fuisse posteriore manu; neque enim totus epistolæ contextus eadem admittere videtur, cum tota epistola pertineat ad professionem fidei variis articulis adversus Apollinarium, Arium, Sabellium, Macedonium, Eunomium, & Photinum compositam, nec conveniat in media fidei professione sententiam illam interieri, eamque unicam, quæ de Episcopis Dioxecum deferenti, concipiatur. Quamobrem saltem illud concludere liceat, Gratianum Canonem dubiæ auctoritatis existere.

*De duobus alijs Gratiani fragmentis
Damaso adscriptis.*

Cum non defuerint, qui Pontificalem librum Damasus Papæ adscripserint, mirum non est, si aliquando Damasus nomine relata fuerint, quæ in eodem Pontificali libro leguntur. Ita contingit in Canon. 2. dist. 56., qui ad Pontificalem librum potius spectat, attamen nomine Damasus recensetur, non quidem a Gratiano, qui nullibi Damasum tanquam Pontificalis auctorem agnovit, quemadmodum adparet ex Can. 8. cau. 35. q. 9., aut ex Canon. 9. dist. 19., qui licet ex Pontificali libro deprompti sint, Damasus tamen nomine non laudantur, sed potius ab auctore Palæarum, qui in dicto Can. 2. referendo Damasus nomen adjecit. Ceterum Collectores Gratiano antiquiores neutiquam Damasus tribuerunt; non Panormiz auctor in cap. 51. lib. 3., non Ivo Carnotensis in Prologo, qui potius Romanum Pontificale laudaverunt. Jam vero quid opus est argumentis, ut demonstretur Pontificale Romanum, ex quo memoratum fragmentum decerptum est, non esse Damasus? Id quidem complures Viri rerum ecclesiasticarum eruditissimi ostenderunt, observantes vulgatum errorem ex eo proficisci potuisse, quod Romano Pontificali præpositæ essent duæ epistolæ, altera Hieronymi ad Damasum, quæ Hieronymus petebat, se erudiri in gestis veterum Pontificum Maximorum, altera Damasus ad Hieronymum, quæ Damasus, quidquid ab antiquioribus Pontificibus gestum erat, se significare in adjecto libello monebat. Hæc porro epistolæ a Viris gravissimis spurix vocantur, tanquam tam a Damasus, quam ab Hieronymi stylo prorsus alienæ; nihilo tamen minus, cum Pontificale Romanum ab iis sua initia acceperit, facile potuit credula posteritas, idem Pontificale Damasus adscribere. Quid vero, inquam, opus probat ionibus ad rem meam, cum apertissime constet, unum illud fragmentum, quod habetur in dicto Canon. 2., minime Damasus tribui potuisse, cum Romani Pontifices ibidem memorati Damasus fuerint posteriores? Memoratur ibidem Bonifacius Papa, cujus nominis primus vixit jam cœpto quinto Ecclesiæ sæculo, Felix III., qui vixit jam cœpto sexto sæculo, Agapitus, itidem sexti sæculi Pontifex, Theodorus.

dorus, qui Pontificatum gessit medio septimo saeculo, Silverius, Deusdedit, quorum prior sexto, alter saeculo septimo claruit; quos propterea nemo statim non videt a Damaso quarti saeculi Pontifice memorari minime potuisse.

Quicumque vero Pontificalis libri auctor esse dicatur, sive ille sit, ut vulgo creditur, Anastasius Bibliothecarius, sive quispiam alius obscuri nominis Scriptor, juvabit nonnihil in memoratum Canonem diligentius inquirere, ut in primis ad fidem meliorum codicum exigatur, deinde, qualis sit rerum ibidem enarratarum auctoritas, investigetur.

Corruptissimam esse Gratiani lectionem nemo non videt, praesertim ubi in posterioribus verbis ea repetuntur, quae antea descripta fuerant. Sic primum legimus: *Agapitus Papa filius Gordiani Presbyteri*; & inferius: *Item Agapitus natione Romanus ex Patre Gordiano Presbytero originem duxit*. Corrupta quoque scriptura adparet, ubi traditur Silverius Papa alterius Silverii etiam Papae filius. Uno nec Gratiani ipsi codices invicem consonant, cum aliud exhibeant, qui editi sunt post Romanam correctionem, aliud, qui editi ante eandem emendationem fuerunt. Codices recentiores ita habent: „Unde Damasus Papa scribit: Osius Papa fuit filius Stephani Subdiaconi. Bonifacius Papa fuit filius Iocundi Presbyteri. Felix Papa filius Felicis Presbyteri de titulo Fasciolae. Agapitus Papa filius Gordiani Presbyteri. Theodorus Papa filius Theodori Episcopi de Civitate Hierosolyma. Silverius Papa filius Silverii Episcopi Romae. (emendant nonnulli: filius Hormisdæ Episcopi Romae). Deusdedit Papa filius Stephani Subdiaconi. Felix enim tertius natione Afer ex patre Episcopo Valerio natus est; item Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano Presbytero originem duxit. Complures etiam alii inveniuntur, qui de Sacerdotibus nati Apostolicæ Sedi praefuerunt. “ Multo aliter habent antiquiores codices, ibi: *Unde Damasus Papa scribit Hieronymo Presbytero*. (Intercriptio hæc ab eo facta videtur, qui Pontificalis libri auctorem ideo Damasum credit existisse, quia viderat initio libri Pontificalis epistolam Damasi ad Hieronymum, quemadmodum superius attigi, quæcumque tandem sit ejusdem epistolæ vis, & auctoritas). „Osius. Papa

fuit filius Stephani Subdiaconi. Bonifacius Papa fuit filius Iocundi Presbyteri. Felix Papa filius Felicis Presbyteri de titulo Fasciolæ. Agapitus Papa filius Gordiani Presbyteri. Theodorus Papa filius Theodori Episcopi de Civitate Hierosolyma. Silverius Papa filius Silverii Episcopi Romæ. Deusdedit Papa filius Iocundi Presbyteri. Felix enim tertius natione Romanus ex Patre Felice Presbytero fuit. Item Gelasius natione Afer ex patre Episcopo Valerio natus est. Item Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano Presbytero originem duxit. Quamplures etiam alii inveniuntur, qui de Sacerdotibus nati Apostolicæ Sedi praefuerunt. “ Omitto editiones alias, quas indicaverunt ad calcem ejusdem Gratiani capituli Romani Correctores. Melius ad codicem Ivonis Carpentensis respiciendum erit; ex eo enim auctor Palearum videtur fragmentum illud in Gratiani codicem transtulisse. In Prologo Ivoniani codicis in ea parte, in qua traditur, dispensatum aliquando fuisse ab archiepiscopis Canonum regulis, quibus decretum fuerat, ne filii Presbyterorum ad Sacerdotium admitterentur: „Et ut de nostris temporibus taceamus, sicut legitur in gestis Romanorum Pontificum (observatur hic non Damasum auctorem laudari) Felix III. natione Romanus ex patre Felice Presbytero fuit a temporibus Odoacri Regis usque ad tempora Theodorici Regis; item Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano Presbytero Summus Pontifex fuit. Gelasius natione Afer ex patre Valerio Episcopo sedit annos 3. menses 8. dies 18. Silverius natione Campanus ex patre Hormisdæ Romano Episcopo sedit annum unum, menses quinque, dies 21. Deusdedit natione Romanus ex patre Stephano Subdiacono sedit annos 3., dies 23. Theodorus natione Græcus ex patre Theodoro Episcopo sedit annos 6., menses 5., dies 24. “ Non omnia istiusmodi exempla habentur apud auctorem Panormiam, quemadmodum deducitur ex verustis ejus codice MS., qui adservatur in Regia Bibliotheca Taurinensis Athenæzi, ubi lib. 3. cap. 5. hæc leguntur: „Ex lib. Pontificatus: Felix fuit Episcopus tertius natione Romanus ex Patre Felice Presbytero a temporibus Odoacri Regis usque ad tempora Theodori-

„doric Regis; Item Gelasius natione-
 „Afer ex patre Valeriano Episcopo.
 „sedit annos quatuor, menses octo,
 „dies triginta, & multi alii. “ Ad
 marginem tamen ejusdem codicis alio,
 & quidem recentiore caractere, hæc
 adjecta sunt. „ Item Agapitus natione
 „Romanus ex patre Gordiano Presby-
 „tero sedit menses 11., dies 20. Item
 „Silverius natione Campanus Episco-
 „pus Romanus ex patre Drituldra se-
 „dit annum 1., menses 5., dies 9. I-
 „tem Deusdedit natione Romanus ex
 „patre Stephano Subdiacono sedit an-
 „nos 3., & dies 23. Item Johannes IV.
 „natione Dalmatica ex patre Vnan-
 „tio Scholastico sedit annum 1., men-
 „ses 9., dies 19. Item Theodorus na-
 „tione Græcus ex patre Theodoro E-
 „piscopo de Civitate Hierosolymitana
 „sedit annos 6., menses 5., dies 19. “
 In demonstratam Gratiani capituli origi-
 nem; nimirum comperunt Collectores
 nonnulli exempla aliquot adferre Ponti-
 ficum Romanorum a Sacerdotibus proge-
 nitorum, eaque ex Pontificali Romano
 de prompta, quibus alij vel marginalibus
 notis, vel novis collectionibus compo-
 sitis alia exemplaria ex eodem Pontifica-
 li libro adjecerunt. Porro exemplaria
 eadem hinc illinc sunt ex Pontificali li-
 bro collecta, ideoque ad ipsius Pontifi-
 calis exemplaria redigere ipsa juvabit,
 & quidem confisto in exemplis Gratia-
 neis, videlicet Osi, Bonifacii, Felicis,
 Agapiti, Theodori, Silverii, Deusde-
 dit, Felicis III., quibus addam Gela-
 sium, utpote de quo in vetustis Gratia-
 ni codicibus mentio habeatur. De aliis
 Pontificibus, qui memorantur a reliquis
 Collectoribus, non loquor, ne extra
 propositum meum vagari latius videar.
 De Osi in primis frustra apud aucto-
 rem Romani Pontificalis quispiam qua-
 reret, cum liber Pontificalis Romano-
 rum tantummodo Pontificum vitas exhi-
 beat, non Osi cujuscumque, qui falso di-
 citur apud Gratianum *Osius Papa* (dum-
 modo nomine Papæ intelligamus Roma-
 num Antistitem, quemadmodum auctor
 ejusdem Canonis intellexisse videtur.)
 Neque enim ullus est Romanus ejus no-
 minis Pontifex, imo uno demto Ponti-
 fice, cui nomen Deusdedit, nemo alius
 est ex Pontificibus Maximis, cujus pa-
 rentem Pontificalis auctor Stephanum
 Subdiaconum nominet. Quamobrem ego
 arbitror hac in re pro nomine Osi le-
 gendum esse nomen *Deusdedit* Pontificis,

ut lectio consonet Romano Pontificali,
 ex quo idem fragmentum de promptum
 videtur. Mea hæc opinio confirmari vi-
 detur ex iis, quæ dicto Can. 2. subja-
 cerunt Romani Correctores, asserentes
 in vetusto exemplari Gratiano satis et-
 iam emendato haberi hæc verba: *Unde*
Damasus Papa scribit c. Deusdedit Papa
filius Stephani Subdiaconi, Bonifacius
Papa filius Jucundi Presbyteri, Felix Pa-
pa filius Felicis Presbyteri de titulo Pa-
sciola, Agapitus, &c. Nec forte quif-
 quam dixerit, in principio dicti Can. 2.
 legi non posse nomen Deusdedit, utpo-
 te de quo in posterioribus verbis men-
 tio sit; etenim id parum referet consi-
 deranti, caput hoc maxime depravatam
 esse, eumque, qui caput ipsum exara-
 vit, parum fuisse sollicitum, ne eadem
 bis referret; sic bis ibidem enarratur,
 Agapitum fuisse filium Gordiani Pres-
 byteri. Itaque de Osi nihil est, quod
 ulterius adjiciam. Ab imperito fortassis
 Amanuensi nomen illud adpositum erit;
 totaque res deducetur ad Pontifices Ma-
 ximos Bonifacium, Agapitum, Theodo-
 rum, Silverium, Deusdedit, Gelasium,
 & Felicem, sive ille Felix sit, qui Fe-
 licis Presbyteri filius dicitur, sive ille
 sit Felix III., qui ex patre Episcopo
 Valerio natus prope finem Canonis me-
 moratur. Porro in libro Pontificali hæc
 leguntur de Bonifacio: *Bonifacius na-*
tione Romanus ex patre Jucundo Presby-
tero, sedit annos 3., menses 8., dies 7.
&c. De Agapito: *Agapitus natione Ro-*
manus ex patre Gordiano Presbytero cla-
rius ad Sanctum Johannem, & Paul-
lum, &c. De Theodoro: *Theodorus na-*
tione Græcus ex patre Theodoro Episcopo
de Civitate Hierosolyma, &c. De Silve-
 rio: *Silverius natione Campanus ex pa-*
tre Hermisda Episcopo Romano, &c. De
 Deusdedit: *Deusdedit natione Romanus*
ex patre Stephano Subdiacono, sedit an-
nos tres, &c. De Gelasio: *Gelasius na-*
tione Afer ex patre Valerio, sedit annos
4., &c. De Felice hujus nominis ter-
 tio: *Felix natione Romanus ex patre Fe-*
lice Presbytero de titulo Fasciola, sedit
annos octo, &c. Atque ex hoc erratum
 agnoscendum est in editionibus nonnul-
 lis Gratiani, præsertim recentioribus,
 in quibus sub initium legitur: *Felix Pa-*
pa filius Felicis Presbyteri de titulo Pa-
sciola, &c. post aliqua: *Felix enim III.*
natione Afer ex patre Episcopo Valerio
natus est. Porro Felix III. ille est, qui
 in Pontificali libro non Afer natione,
 sed

Sed Romanus dicitur, atque ortus ex patre Felice Presbytero, ut propterea priora illa Gratiani verba: *Felix Papa filius Felicis Presbyteri de titulo Fasciola*, de Felice III. sint intelligenda. At vero posteriora verba, in quibus dicitur Felix III. natione Afer fuisse, & ex patre Valerio, emendanda erunt ex eodem Pontificali, ut pro nomine Felicis III. legatur nomen Gelasii; quemadmodum etiam lego in vetustioribus Gratiani codicibus.

Jamvero etiam nonnulla breviter attingamus, quæ ad memoratam laudatorum Pontificum historiam pertinent, quibus aut Gratiani capitis, aut libri Pontificalis fides excutitur. Nimis operosum esset, rursus agere sigillatim de Bonifacio, Agapito, Theodoro, Silverio, Deusdedit, Gelasio, & Felice III. Nonnulla propterea, quæ in antiquissimis rebus expendendis sufficere posse videntur, adducam. Præ primis vero, si nihil aliud in medium adduci posset, quam auctoritas illius, qui librum Pontificalem elucubravit, parum, aut nihil valeret ad demonstrandum; etenim auctor libri Pontificalis, ut jamdudum Viri eruditissimi judicaverunt, obscurus admodum, & ignobilis est fabellarum confutor, cujus subdolan fidem, & pueriles nugæ, imo & pudendas contradictiones jam pridem sugillaverunt. Ceterum ubi scribit, in primis Bonifacium fuisse filium Jucundi, seu, ut alii legunt, Jucundi Presbyteri, uti exhibent Gratianæ omnes editiones, & liber Pontificalis, nihil est, quod contra opponi possit, cum aliis ex monumentis Bonifacii genus satis ostendi nequeat, neque novum apud veteres fuit, Presbyterorum, imo & Episcoporum filios ante clericatum susceptos legitime, ad ecclesiastica officia fuisse perductos. Testis est, ut alia sexcenta hujusmodi omittam exemplaria, S. Augustinus, qui in lib. 1. contra Julianum cap. 4. tradit, Julianum Pelagianorum antesignanum jam pridem in Capuana Ecclesia a parente suo Memorio Capuano Episcopo fuisse Diaconum ordinatum. Testis Gregorius Magnus, qui Felicem III. Pontificem Maximum statum suum exstitisse proficitur in homil. 38. in Evangelia, cui addi posset caput 16. libri 4. Dialogorum. Agapetus etiam pari ratione dicitur filius Gordiani Presbyteri sub titulo Sanctorum Johannis, & Pauli, quemadmodum scribit Baronius ad

annum 533. num. 29., nec, quoad noverim, quispiam ex historicis contrarium quidpiam enarrat, licet certum produci nequeat monumentum, ex quo id deducatur. Atque idipsum de Theodoro dixerim, qui & in Pontificali, & apud Baronium ad annum 541. num. 5. patria Hierosolymitanus asseritur, & ex patre Theodoro Episcopo. Quibus vero ex fontibus id hauserint, qui ita scripserunt, mihi hætenus ignotum est; quemadmodum nec aliunde constet alium Theodoro parentem extitisse. Aliiter sane judicandum de Silverio, qui in codicibus Gratiani dicitur Silverii filius, in memorato Panormitæ codice filius Dritusdræ, & apud Ivonem Carnotensem filius Hormisdæ. Et quidem hæc Ivonis lectio ceteris est anteferenda ob testimonium Liberati Diaconi Silverio eidem contemporanei ita breviario cap. 22. scribentis: *Romana Civitas Silverium Subdiaconum Hormisdæ quondam Papa filium elegit ordinandum*. Deusdedit alicubi dicitur filius Stephani Subdiaconi, alicubi filius Jucundi. Sed nomen Jucundi fortassis ab illis Amanuentibus adscriptus est, quod confunderent patrem Bonifacii Papæ, cum patre Deusdedit. Ceterum, si attendamus vetera Pontificalis libri exemplaria, ipsa non præferunt Deusdedit Pontificem tanquam Stephani Subdiaconi filium, sed aliter rem exhibent, quemadmodum exhibebat liber Pontificalis, quo Baronius usus est, ibi: *Deusdedit, filius Stephani ex Subdiacono sedit annos tres*. Agnoscendum igitur erit recentiorum codicum mendum, siquidem pro illis verbis: *Filius Stephani in Subdiacono*, legerunt recentiores: *Filius Stephani Subdiaconi*. Nonnulli putant, ideo aliquibus ita potius scribere placuisse, quod sibi facile persuadere non possent, Subdiaconum ita ad summum Pontificatum potuisse conscendere arg. cap. 9. de ætate, qualitate, & ordine præficientorum. Baronius asserit in electione Deusdedit tum primum contigisse, ut Subdiaconus in Pontificem Maximum ordinaretur, atque hinc repetit originem gravissimi in urbe Roma dissidii, quod eo tempore concitatum fuit. Verum his omnibus difficultatem gravissimam movere potest, quod nuper ex Liberati Diaconi breviario scripti, videlicet jam antea Silverium Papam e Subdiaconorum officio ad summum Pontificatum gradum fecisse. Ego potius arbitror, tum

rum primum Presbyteros solos, aut Diaconos, non vero Subdiaconos, ceterosve inferiores clericos ad Pontificatum Maximum admissos, quum fuit celebratum Concilium Romanum anni 769. sub Stephano III., alias IV., quemadmodum probare facile potest Canon 4. dist. 79. De Gelasio mentionem quidem non faciunt nonnulli codices Gratiani in dicto Canone 2. dist. 36., alicubi tamen Valerii Episcopi filius dicitur, quemadmodum & apud Ivonem; alicubi autem, ut in Panormæ monumento superius laudato, dicitur potius filius Valeriani. Quicumque vero sit sive Valerius, sive Valerianus, apud auctorem Pontificalis libri Episcopus minime dicitur; ideo autem qui librum Pontificalem secuti sunt, Valerium Gelasii parentem Episcopum fortassis appellaverunt, quia apud auctorem Pontificalis Gelasius dicitur natione Afer, & inter Afros celebre erat nomen Valerii Hipponensis Episcopi, cui Sanctus Augustinus successit non procul a Gelasii temporibus. Verum an hæc cum historia satis consonare valeant, plurimum dubitaverim, præsertim quod demonstratum aliquibus videatur, Gelasium non Afrum, sed gente Romanum fuisse, contra quam scribat auctor libri Pontificalis. Arbitrantur id posse deduci ex epistola Gelasii inter Labbeanas 3. ad Anastasium Imperatorem scripta, in qua hæc leguntur: *Quia, gloriose Fili, te sicut Romanus natus, Romanum Principem amo, colo, suscipio, & sicut Christianus cum eo, qui zelum Dei habet, secundum scientiam veritatis habere desidero.* Scio quidem nonnullos ita Gelasii verba interpretari, ut Gelasius amorem suum Imperatori testaretur, quasi Romanus esset, ac si Romæ natus, non quod revera se Romanum esse profiteretur, sed meo iudicio urgent posteriora illa verba: *& sicut Christianus, &c.*; eodem enim modo & se Christianum profiteretur, & Romanum; propterea qui præcedentia verba *sicut Romanus natus* explicant de eo, qui instar Romani nati se gereret, cum Romanus non esset, videant ne etiam Christianum non dicant Gelasium; sed eum tantum; qui instar Christiani se haberet. Demum error gravis emerfit in Pontificales aliquot libros, quemadmodum & in Gratianæ editiones ratione Felicis III. In aliquibus Gratiani codicibus dicitur Felix III. filius Vale-

rii, sed erratum in eo, quod Valerii nomen translatum fuerit ex illis verbis, in quibus de patre Gelasii in eodem contextu agebatur. Melius aliæ editiones exhibent, quæ Felicis Papæ parentem agnoscunt, atque cum his Gratiani editionibus præter librum Pontificalem consonat Panormiæ memoratus Codex, & Prologus etiam prælaudatus Ivonis. Num vero Felix Felicis Papæ parens Presbyter fuerit de titulo Fasciolæ, uti vulgatæ editiones habent, non auctim asserere; imo vetustus liber Pontificalis, quo usus est Baronius, multo aliter habet. Lego apud Baronium de Felice III. ad annum 483. num. 16. *Creatus est Pontifex patria Romanus ex patre Felice isidem genitus, sanctus autem presbyterio in titulo Fasciola. Prodit hac verus Anastasii liber de Romanis Pontificibus.* Plurimum sane distant huiusmodi codices. Quod enim habetur apud Gratianum, Felicem Felicis Presbyteri filium indigitat; at vero quod habetur apud vetustum librum Pontificalem, quo Baronius utebatur, indicat quidem Felicem Felicis parentem fuisse, sed Presbyterum titulo Fasciolæ adscriptum non Felicem patrem, sed filium ipsum ostendit, qui a Presbyteratu, quo munere sanctus est in titulo Fasciolæ, ad Summum Pontificatum ascendit. Sed jam satis de corrupto, depravatissimoque Gratiani monumento.

Supereft adhuc Can. 13. cau. 10. qu. Can. 13. cau. 10. qu. 1. 1., cuius verba, licet in integris Damasi monumentis minime reperiantur, arbitror tamen vel ejusdem Damasi esse, aut ex sententiis Damasi in recentiore quodam Concilio congesta. Plane ex ipsa Canonis lectione adparet, illum non pertinere ad epistolam aliquam decretalem, sed potius ad quoddam Concilium, quemadmodum postrema illa indicant Canonis verba: *Responderunt omnes, fiat, fiat*, quæ formula in Conciliis proferri consuevit post aliquam legis ecclesiasticæ sanctionem. At vel hoc Concilium sub Damaso celebratum est, vel recentiore fortassis ætate, ita tamen ut in eo Damasi vetera decreta renovarentur. Ajo in primis forte illum Canonem ad Concilium Damasi pertinere. Revera in uno Romano Concilio ex iis, quæ sub Damaso celebrata fuerunt, cautum scimus, ut decima, atque primitiva a fidelibus dentur, qui detrahant, anathemate feriuntur. (Refer-

fertur hoc Concilium, seu potius Concilii Breviarium apud Labbeum in tom. 2. Venetæ editionis pag. 1199.) Sed cum illius Concilii integra acta perierint, remanseritve tantum compendiarum quædam ejusdem editio, in qua laudata verba leguntur, quid prohibet asserere, forte apud Gratianum integrum ejusdem Concilii exemplar extitisse, aut apud eum, qui auctor extitit Gratiano? Quod si aliquibus id fortasse non satis adrideat, observantibus, quæ leguntur in dicto Canone 15. potius convenire sæculo nono Ecclesiæ, vel decimo, qua æmirum ætate res ecclesiasticæ, decimæ præsertim, & oblationes sub dominio laicorum detinebantur, nihil adhuc oberit, quominus eadem sanctio ad Damasum referri quoquo modo possit. Erit forte alicujus Concilii sæculi noni, aut decimi, in quo tamen Episcopi voluerint renovare vetusta decreta sub Damaso constituta in Romano Concilio, cujus brevium Canonem superius retuli. Neque novum erat in Conciliis medix illius ætatis, imo frequentissimum fuit, ut quoties ederentur Canones, ad vetera Concilia, quoad fieri posset, referrentur. Dabo exemplum luculentissimum in hac ipsa decimarum materie. In Canone 26. Concilii Aquisgranensis 2. anni 836. prohibendum erat, ne decimæ a laicis detinerentur, idque factum fuit, producendo Gangrenses Ca-

nones septimum, & octavum his verbis: „ In Concilio Gangrensi ita legitur: Si quis oblationes Ecclesiæ extra Ecclesiam accipere, vel dare voluerit præter conscientiam Episcopi, vel ejus, cui hujusmodi officia commissa sunt, nec cum ejus voluerit agere consilio, anathema sit. Item: Si quis dederit, vel acceperit oblationem præter Episcopum, vel eum, qui constitutus est ab eo ad dispensandum misericordiam pauperibus, & qui dat, & qui accipit, anathema sit, &c. “ Simile quidpiam contingere potuit in alio Concilio ejusdem temporis, in quo editus fuerit Canon Gratianus 15. prælaudatus, ut scilicet sanciretur Damasi nomine, idest renovatione facta Canonis Concilii Romani sub Damaso. Illud unum adhuc observandum arbitror, Canonem hunc non ex eo fortassis a Damaso, aut Damasi temporibus abjudicandum existimari, quod magis congruere videatur posteriori ætati, quum decimæ passim detinerentur a laicis; etenim & Damasi tempore non deerant, qui ecclesiasticas oblationes ab ecclesiasticis Viris auferrent, sibi que temere vindicarent, quod facile demonstrant non tam laudatus Canon Concilii Romani sub Damaso, quam Canones Concilii Gangrensis quarto sæculo celebrati, quos deinde, ut nuper adnotabam, Aquisgranenses Patres in suos Canones transtulerunt.

C A P U T XXXV.

De Siricio.

Quotquot Canones Siricii nomine referuntur apud Gratianum, omnes deprompti sunt ex ejus epistola ad Himerium Tarraconensem Episcopum. Sunt autem sequentes.

- | | |
|--|--|
| { | Can. 56. dist. 50. ex integro epistola capite supplendus. |
| | Can. 66. dist. 50. falso tributus Concilio 5. Carthaginensi. |
| | Can. 3. dist. 77. supplendus ex integra epistola. |
| | Can. 31. dist. 81. referendus ad canonem 16. dist. 32. |
| | Can. 3. dist. 82. { simul jungendi, atque ex integra epistola |
| | Can. 4. dist. 82. { supplendi. |
| | Can. 5. dist. 84. consonat cum integris epistola exemplaribus. |
| Can. 29. cau. 16. qu. 1. jungendus cum can. 3. dist. 77. | |
| Can. 50. cau. 27. qu. 2. paullo varius in diversis exemplaribus. | |

Tom. II.

A a

Can.

Can. 12. cau. 33. qu. 2. emendandus ex integris epistola exemplaribus.
 Can. 11. de cons. dist. 4. ex integro epistola capite supplendus.

DEvenimus tandem ad ea capita, quæ revera Pontificibus Maximis tribui possunt. Neque enim apud antiquissimos collectores decretales epistolæ vetustiores reperiuntur Siricii epistolis, a quibus Dionysius Exiguus, qui ceteroquin in ipsa Romana Urbe codicem condidit, posteriorem codicis partem auspicatus est. Retulit ipse Siricii nomine epistolam unicam, quæ ad Himerium Tarraconensem Episcopum directâ fertur. Sunt, fateor, qui huic decretali epistolæ alias adiecerunt, easque Siricii nomine, quarum aliquot sine dubitatione Siricio adscribuntur, non tamen omnes, quemadmodum Viri eruditi ostendunt. De his mea parum interesse videtur, cum Gratianus fragmenta exceperit tantummodo ex epistola ad Himerium, quæ communi omnium consensione vere Siricii est. Porro tenuit Siricius Pontificatum Maximum ab anno 385. usque ad annum 398.

Consuluerat Himerius Episcopus Tarraconensis Damasum Pontificem Maximum, propositis nonnullis ecclesiasticæ disciplinæ capitibus; sed ad Damasum supereminere vitæ sanctum epistola non pervenerat, proptereaque e re esse putavit Siricius Damasum successor, ut ipse postulanti rescriberet. In quindecim capita responsio distribuitur apud Dionysium Exiguum, in sexdecim vero in codice, quem Romanæ veteri Ecclesiæ Paschasius Quesnellus adscripsit. Porro in capite 15. legimus verba canonis 56. dist. 50. ubi traditur pœnitentem digamum, aut viduæ maritum posse quidem in suscepto ordine ministrare, non vero ad majora officia promoveri. Verum hæc non generaliter sunt accipienda; quod enim constituitur, pœnitentes, digamos, aut viduarum maritos ministrare in susceptis ordinibus posse, non ex canonicis regulis proficiscitur, sed ex benignitate, quæ nonnihil ignoscendum esse fatetur Siricius illis, qui ex ignorantia sacrarum regularum in ea conditione ordinati fuerant. Integra capituli verba id perspicue demonstrant, ibi: *Et quia his omnibus, quæ in reprehensionem veniunt, sola excusatio ignorantie ostenditur, cui nos interim solius pietatis intuitu necesse est clementer ignoscere,*

quicumque pœnitens, quicumque digamus, quicumque vidua maritus ad sacram militiam indebite, & incompetenter irrepsit, hac sibi conditione a nobis veniam intelligat relaxatam, ut in magno debeat computare beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis, in hoc, quo invenitur, ordine, perpetua stabilitate permanent: Scituri post hac provinciarum omnium Summi Antistites, quod si ultra ad sacros ordines quemquam de talibus crediderint adsumendum, & de suo, & de eorum statu, quos contra canones, & interdicta nostra provexerint, congruam ab Apostolica Sede promendam esse sententiam.

Jam in priore parte cap. 15. ubi de Conciliis Carthaginensibus agebam, demonstravi ad hanc eandem epistolam referendum esse canonem 66. dist. 50. utut laudetur nomine Concilii 5. Carthaginensis. Legitur autem eisdem verbis in capite 14. dummodo in postrema canonis parte pro verbo: *fuerunt*, legamus: *fuerint*.

Canon 3. dist. 77. continet duo Siriciæ epistolæ capita, 9. & 10. quæ ita apud Dionysium Exiguum leguntur: In can. 9. *Quicumque itaque se Ecclesia vocis obsequiis, a sua infantia ante pubertatis annos baptizari, & lectorum debet ministerio sociari, qui ab accessu adolefcentia, usque ad trigessimam ætatis annum, si probabiliter vixerit una tantum, & ea, quam virginem communi per Sacerdotem benedictione perciperit, uxore contentus, Acolythus, & Subdiaconus esse debet, post qua ad Diaconi gradum, si se ipse, primitus continentia præunte, dignum probavit, accedat. Ubi si ultra quinque annos laudabiliter ministraverit, congruus presbyterium consequetur, & exinde post decennium Episcopalem cathedram poterit adipisci, si tamen per hac tempora integritas vitæ, ac fidei ejus fuerit adprobata. Et in capite 10. Qui vero jam ætate grandævus melioris propositi conversatione provocatus ex laico ad sacram militiam pervenire festinat, desiderii sui fructum non aliter obtinebit, nisi eo, quo baptizatur, tempore statim Lectorum, aut Exorcistarum numero societur: si tamen eum unam habuisse, vel habere, & hanc virginem accepisse constet uxorem. Qui dum iniunctus fuerit, expleto biennio, per quin-*

Can. 56.
dist. 50.

Can. 3.
dist. 77.

Can. 66.
dist. 50.

quennium aliud *Acolythus*, & *Subdiaconus* fiat, & sic ad *Diaconatum*, si per hac tempora dignus iudicatus fuerit, provehatur. Exinde jam accessu temporum *Presbyterium*, vel *Episcopatum*, si eum *Cleri*, ut plerumque vocant *electio*, non immerito sortietur. Plurimum hæc etiam consonant cum epistola Zosimi ad *Hefychium* *Salomitani* cap. 3. relato in can. 2. dist. 77. ex quibus facile demonstratur, in primis veteres Patres valde fuisse sollicitos, ut *Sacramentum baptismatis* ab impuberibus susciperetur; Etenim erant nonnulli, qui animo quidem christiani erant, idest ea ferebantur voluntate, ut tandem aliquando nomen Christo daret per baptismum, idem tamen *Sacramentum* in propectam ætatem, ac propemodum in senectutem differabant, ut sic libere vitis indulgerent, sibi blandientes, futurum, ut uno baptismo non tam crimina abluerentur, quam auferretur occasio publicis penitentis satisfaciendi. Displicebat voluntas hujusmodi vetustissimis Ecclesie Patribus, ideoque diversam inducere disciplinam in promovendis ad Clericatum iis, qui serius, & iis, qui a prima ineunte ætate *Sacramentum baptismatis* petissent. Illud præterea demonstratur jam a temporibus Siricii in Ecclesia Romana obtinuisse, ut *Diaconi*, *Presbyteri*, & *Episcopi* (quidquid de *Subdiaconis*, aliisque inferioribus Clericis tunc vigeret) lege continentie tenerentur. Sunt non ignoro, ex recentioribus hæreticis clericalis continentie osiores, qui asseruerunt, Siricium indicasse quidem *Diaconos*, *Presbyteros*, & *Episcopos* continentie observandæ præcepto teneri, at vero aliter eundem Pontificem loquutum fuisse in epistola tractatoria ad *Episcopos Africanos* relata in codice Romano *Paschalis* *Quesnellii* sub finem; in hac enim cap. 9. legitur: *Præterea quod dignum, & pudicum est, & honestum suademus, ut Sacerdotes, & Levita cum uxoribus suis non coeant.* Et infra: *Quapropter hortor, moneo, rogo, tollatur hoc opprobrium &c.* Ex his crediderunt, Siricium expetiisse quidem, ut *Sacerdotes*, ac *Diaconi* continentiam custodirent, suasse, hortatum fuisse, monuisse, rogavisse, non vero præcepto sanxisse. Sed hanc epistolam jamdiu viri eruditi tanquam apocryphum monumentum a Siricio abjudicarunt; quemadmodum probat *Quesnellius* in dissertat. 15. cap. 4. & 5. in adjectis ad *Sanctum Leonem Magnum*.

Canon 31. dist. 81. eisdem omnino verbis legitur in cap. 12. epistolæ Siricii juxta editionem *Dionysii Exigui*. *Paulo* aliter refertur apud *Reginonem* cap. 91. lib. 1. de Eccles. discipl. ibi: *Feminas vera non alias esse patitur in domibus Clericorum, nisi eas tantum, quas propria sola necessitudinis causa habitare cum iisdem Synodus Nicæna permisit.* Quoniam vero Siricii constitutio ad Synodi Nicænæ canones referri videtur, non incommodum erit accurato interpreti ad ea mentem intendere, quæ habentur in canone 3. ex Nicænis, seu in can. 16. dist. 31.

Quod occurrit in vetustis manuscriptis *Gratiani* codicibus, quemadmodum *Romani* *Correctores* testantur, ut videlicet canones 3. & 4. dist. 82. simul conjuncti essent, commodum potius videtur accurato interpreti, qui alterum ex altero aut supplere poterit, aut expendere. Porro uterque canon repetendus est ex eodem capite 7. epistolæ Siricii. Juvabit integra hic verba describere, tum ut nonnulla, quæ apud *Gratianum* legimus, emendentur, tum etiam ut, quod utrique deest, facile suppleatur. Ita *Dionysius Exiguus*. "Plurimos enim
" *Sacerdotes Christi*, atque *Levitas* post
" longa consecrationis suæ tempora,
" tum de conjugibus propriis, quam
" etiam de turpi coitu sobolem didici-
" mus procreasse, & crimen suum hac
" præscriptione defendere, qua in ve-
" teri testamento *Sacerdotibus*, ac mi-
" nistris generandi facultas legitur ad-
" tributa. Dicat mihi nunc, quisquis
" ille est sectator libidinum, præceptor-
" que vitiorum, si æstimat, quia in le-
" ge *Moylis* passim sacris ordinibus a
" Domino nostro laxata sunt fræna lu-
" xuriæ, cur eos, quibus committeban-
" tur *Sancta Sanctorum* præmonet di-
" cens, *Sancti estote*, quia & ego *San-*
" ctus sum, *Dominus Deus vester*? Cur
" etiam procul a suis domibus anno vi-
" cis suæ in templo habitare jussit sunt
" *Sacerdotes*? Hac videlicet ratione,
" ne vel cum uxoribus possent carnale
" exercere commercium, ut conscien-
" tiæ integritate fulgentes acceptabile
" Deo munus offerrent. Quibus exple-
" to deservitionis suæ tempore uxorius
" usus solius successionis causa fuerat
" relaxatus, quia non ex alia, nisi ex
" tribu *Levi*, quisquam ad Dei mini-
" sterium fuerat præceptus admitti. Un-
" de & *Dominus Jesus*, cum nos suo
" in-

Can. 31.
dist. 81.

Can. 3.
& 4.
dist. 82.

„ inlustrasset adventu, in Evangelio
 „ protestatur, quia legem venerit im-
 „ plere, non solvere. Et ideo Eccle-
 „ siam, cujus sponsus est speciosus for-
 „ ma, castitatis voluit splendore radia-
 „ re, ut in die iudicii cum rursus ad-
 „ venerit, sine macula, & ruga eam
 „ possit, sicut per Apostolum suum in-
 „ stituit, reperire. Quarum sanctionum
 „ omnes Sacerdotes, atque Levitæ in-
 „ solubili lege constringimur, ut a die
 „ ordinationis nostræ sobrietati, ac pu-
 „ dicitæ & corda nostra mancipemus,
 „ & corpora, dummodo per omnia Deo
 „ nostro in his, quæ quotidie offeri-
 „ mus, sacrificiis placeamus. Qui autem
 „ in carne sunt, dicente electionis va-
 „ se, Deo placere non possunt; vos au-
 „ tem jam non estis in carne, sed in
 „ spiritu, si tamen spiritus Dei habi-
 „ tat in vobis, & ubi poterit, nisi in
 „ corporibus, sicut legimus, sanctis Dei
 „ spiritus habitare? Et quia aliquanti,
 „ de quibus loquimur, ut tua sanctitas
 „ retulit, ignoratione lapsos esse se de-
 „ fessent, his hac conditione misericor-
 „ diam dicimus non negandam, ut sine
 „ ullo honoris augmento in hoc, quo
 „ detecti sunt, quamdiu vixerint, of-
 „ ficio perseverent, si tamen post hæc
 „ continentes se studuerint exhibere.
 „ Hi vero, qui illiciti privilegii excu-
 „ satione nituntur, & sibi asserunt ve-
 „ teri hoc lege concessum, noverint se
 „ ab omni Ecclesiastico honore, quo in-
 „ digne usi sunt, Apostolicæ Sedis au-
 „ ctoritate dejectos, nec unquam posse
 „ veneranda attrectari mysteria, a qui-
 „ bus se ipsi, dum obscænis cupiditati-
 „ bus, inhiant, privaverunt. Et quia e-
 „ xempla præsentia cavere nos præ-
 „ mouent in futurum, quilibet Episco-
 „ pus, Presbyter, atque Diaconus, quod
 „ non optamus, si deinceps fuerit talis
 „ inventus, jam nunc sibi omnem per-
 „ nos indulgentiæ aditum intelligat ob-
 „ seratum, quia ferro necesse est exci-
 „ dantur vulnera, quæ fomentum non
 „ senserint medicinam. Cum his ju-
 „ vabit etiam conjungere ea, quæ dixi-
 „ mus ad can. 3. dist. 77.

Can. 5. De canone 5. dist. 84. nihil est, quod
 dist. 84. singulari dignum sit observatione, Ha-
 berur ille eisdem verbis in cap. 11. hu-
 jusus epistolæ.

Ad caput 13. referendus est canon
 29. cau. 16. q. 1. cujus verba hoc in lo-
 to integra recensebo, cum in nonnullis
 cau. 16. Graciani codicibus non omnino conve-

niant optimis epistolæ exemplaribus. Ita
 describit Dionysius Exiguus: *Monachos
 quoque, quos tamen morum gravitas, &
 vita, ac fidei institutio sancta commenda-
 dat, Clericorum officiis aggregari & opta-
 mus, & volumus, ita ut qui intra tri-
 cesimum ætatis annum sunt, in minori-
 bus per gradus singulos crescentes tempo-
 re promoveantur ordinibus, & sic ad
 Diaconatus, vel Presbyterii insignia ma-
 tura ætatis consecratione perveniant, nec
 statim saltim ad Episcopatus culmen ad-
 scendant, nisi in his eadem, quæ singu-
 lis dignitatibus superius præfiximus, tem-
 pora fuerint custodita. Porro hæc tem-
 pora, quæ singulis dignitatibus se super-
 rius præfixisse adserit Siricius, sunt,
 quæ memorantur in can. 3. dist. 77.*

In describendo capite quarto ejusdem
 epistolæ non eandem rationem servarunt
 epistolæ Collectores. Referam verba
 Dionysii Exigui, ex quibus emendare
 quispiam possit Gratiani canonem 30.
 cau. 27. qu. 2. ibi: *De conjugaliu autem
 violatione (legit Quesnellius in co-
 dice, quem vocat Romanæ Ecclesiæ: De
 conjugali autem violatione, at Regi-
 no in lib. 2. de Ecclesiast. discipl. cap.
 154. De conjugali autem violatione) re-
 quisisti, si desponsatam alii puellam al-
 ter in matrimonium possit accipere? Hoc
 no fiat, modis omnibus inhibemus, quia
 illa benedictio, quam nuptura Sacerdos
 imponit, apud fideles cuiusdam sacrilegii
 instar est, si ulla transgressione violatur.*
 Paulo aliter posteriora verba descripsit
 Regino laudato nuper capite ibi: *Si il-
 la transgressione violatur. Ad interpre-
 tationem canonis, si plurimum facerent
 compendiarie expositiones, quæ a Col-
 lectoribus adijci capitibus solent, con-
 cludendum sane videretur, caput Siri-
 cii pertinere ad sponsam, ut ajunt, de
 futuro. Nam in codice Dionysii legi-
 tur: Quod non liceat alterius sponsam
 ad matrimonii jura sortiri. Et in codi-
 ce Reginonis loco laudato: Ut nullus
 alterius sponsam accipiat. Demum Gra-
 tianus, ut omittam ceteros, habet: Puellam
 alii desponsatam alter accipere non
 valet. Me tamen non movent Collecto-
 rum brevitaria, quoties a capitibus dis-
 sonant, quemadmodum nec authenticæ
 Irnerianæ perperam ex Novellis Justi-
 nianeis deductæ aliquando viros legum
 Civilium studiosos moverunt. Etenim
 agnosco Siricii caput tantum de ea, quæ
 per verba de præfenti conjugium con-
 traxit, nondum tamen secuta copula,
 in-*

Can. 50.
 cau. 27.
 qu. 2.

intelligendum fore. In primis, ut priora verba capitis exhibent, agitur ibi de *violatione conjugali*, seu *conjugalium*, quæ de solis sponsalibus minime intelligi queunt, præsertim vero, si attendamus editionem Quesnellii, ubi de *violatione conjugali* sermo fit; velationis autem, seu veli conjugalis usus tantum in nuptiis erat, non in sponsalibus. Præterea fit ibidem sermo de benedictione sacerdotali, quæ a nemine violari uspiam possit. At benedictio Sacerdotalis non in sponsalibus, sed in nuptiis interveniebat, quemadmodum testantur Patres Concilii Carthaginensis vulgo 4. anni 398. can. 13. seu in can. 33. dist. 23. & can. 5. cau. 30. qu. 5. Demum quod concludit Siricius, sacrilegi instar esse, si ulla transgressione illa benedictio violetur, indicat profecto benedictionem sacramentalem, quæ non in sponsalibus, sed in vero conjugio per verba de præsentis celebrato, tantummodo intelligitur.

Can. 12. Ad caput 5. ejusdem epistolæ pertinet can. 12. cau. 33. qu. 2. in quo tamē, cum nonnulla habeantur a Dionysii Exigui codice aliquantulum dissona, ita juvabit emendare. "De his vero non incongrue dilectio tua Apostolicam Sedem credidit consulendam, qui acta pœnitentia, tanquam canes, ac suos ad vomitus pristinos, & volubra redeunt, & militiæ cingulum, & ludicras voluptates, & nova conjugia, & inhibitos denuo appetivere concubitus, quorum profectam incontinentiam generati post absolutionem filii prodiderunt. De quibus, quia jam suffugium non habent pœnitendi, id duximus decernendum ut sola intra Ecclesiam fidelibus oratione jungantur, sacræ mysteriorum celebrati, quamvis non mereantur, intersint; a Dominicæ autem mensæ convivio segregentur, ut hac (akem destructione (*legunt alii* distictione) correpti, & ipsi in se sua errata castigent, & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obscænis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen, quoniam carnali fragilitate ceciderunt, viatico munere, cum ad Dominum cœperint proficisci, per communionis gratiam volumus subveniri. Quam formam & circa mulieres, quæ se post pœnitentiam talibus pollutionibus devinxerunt, servandam esse cœnemus". Ex hoc capite deducitur, pœnitentiam so-

lemnem apud veteres semel tantum fuisse concessam; post eam enim si quis ad pristina crimina regressus fuisset, communicatio denegabatur, nisi forte quis in extremo vitæ discrimine constitutus esset, quo demum tempore absolutionis munere, quasi viatico, donabatur. Perspicua hæc sunt, & sine dubitatione veterum Conciliorum monumentis consonant. Turbat interpretes, quod hoc in canone dicitur de militia, quasi militare cingulum crimini verteretur, aut quasi post susceptam pœnitentiam ad militiam semel susceptam aditus præcluderetur. Ex Glossographis alii dixerunt, hunc canonem in ea parte consiliam continere, non præceptum; alii putarunt eam disciplinam obtinere, ubi pœnitenti a Sacerdote injunctum fuerit, ne ad militiam revertatur; alii interpretati sunt canonem in ea specie, in qua delictum militiæ tempore fuisset admissum. Verum ex hisce interpretationibus meo iudicio una peior est altera, cum nullæ solidæ innitatur rationi. Arbitror ego, Siricium nihil novi ibidem constituisse, sed tantummodo indicasse disciplinam, quæ suo sæculo constituta fuerat, nimirum in Concilio Nicæno can. 12. ubi statutum etiam legimus, neminem deposito semel sæculari militiæ cingulo, rursus in numeros referri posse. Refertur is canon in can. 4. de pœn. dist. 5. & quidem hoc salubriter cautum adparet, non odio militiæ, sed ob singularia temporis illius adjuncta, videlicet ob edictum Licinii Imperatoris, qui decreverat, ne Christianus ad militiæ cingulum admitteretur, quamobrem nemo aut militiam tum suscipiebat, vel recipiebat, nisi abdicata Christi fide, & Ecclesiarum communione. Nihil addo in præsentia, cum hanc ipsam rem satis persecutus fuerim in priore huius operis parte cap. 7. ad can. 4. de pœn. dist. 5. Tantum dixerō, Siricium Papam renovasse statuta Nicæni Concilii, ut proinde eandem interpretationem Siricio, quam Nicæno Concilio assignere debeamus, ea etiam ratione, quia post Concilium Nicænum Julianus apostata decreverat, ne ad ullas dignitates, aut officia civilia Christiani admitterentur medio sæculo Ecclesiæ 4. & sic prope Siricii tempora, unde profluebat, idem esse tunc temporis redire ad militiam, ac Christo renunciare. Quod igitur Nicænum Concilium sanxerat in conspectu edicti Licinii, id ipsum renovavit Siricio.

ricius in conspectu edicti Juliani ita, ut propterea utrumque decretum tam Nicæni Concilii, quam Siricii Papæ intelligamus de ea militia, ad quam quis accedere non poterat, nisi primum susceptam Christi fidem abdicasset. Porro ut ex hac ipsa Siricii epistola conjecturam gravissimam capiam, adducam caput 3. ubi proponitur, tunc nonnullos ex Christianis in Tarraconensi Provincia ad idololatriam fuisse reverts, ibi: *Adjectum est enim, quosdam Christianos ad apostasiam, quod dici nefas est, transientes, & idolorum cultu, & sacrificiorum contaminatione profanatos, quos a Christi Corpore, & Sanguine, quo dudum redempti fuerant, renascendo, jubemus abscindi, & si respicientes forte aliquando fuerint ad lamenta conversi, his, quamdiu vivunt, agenda pœnitentia est, & in ultimo sine suo reconciliationis gratia tribuenda &c.* Hæc omnino consonant cum memorato cap. 5. ejusdem epistolæ; quum vero utrobique adpareat eadem disciplina pœnitentiæ, quæ imminet æque & apostatis, & militiæ cingulum repetentibus, facile liquebit militiæ cingulum in proposita specie cum apostasia fuisse conjunctum. Unum adhuc superest ad plenam, perfectamque canonis interpretationem observandum in ea parte, qua decernitur, pœnitentes conjugia celebrare non posse. Et quidem in hoc habemus veteris disciplinæ argumentum, quæ ita summo jure obtinebat, quamquam tamen aliquando ejusdem disciplinæ asperitas remitteretur, re hac universa in Episcopi prudens arbitrium collata, quemadmodum docet S. Leo Magnus in can. 13. & 14. cau. 33. qu. 3.

Can. 11. de cons. dist. 4. Denum canon 11. de consecr. dist. 4. spectat ad caput 2. ejusdem epistolæ,

ex quo ita supplendus erit: *Sequitur de diversis baptizandorum temporibus, prout unicuique libitum fuerit improbabilis, & emendanda confusio, quæ a nostris sacerdotibus (quod commoti dicimus) non ratione auctoritatis alicujus, sed sola temeritate presumitur, ut passim, ac libere natalitius Christi, seu apparitionis, nec non & Apostolorum, seu Martyrum festivitatis innumera, ut asseris, plebes Baptismi mysterium consequantur, cum hoc sibi privilegium & apud nos, & apud omnes Ecclesias Dominicam specialiter cum Pentecoste sua Pascha defendat, quibus solis per annum diebus ad fidem confluentibus generalia baptismatis tradi convenit sacramenta.* Constat hinc vetustissima disciplina, juxta quam duobus dumtaxat annuis diebus, nimirum Paschatibus, & Pentecostes, Sacramentum baptismatis solemniter administrabatur. Dixi solemniter, etenim ex ejusdem Siricii sententia non dedignabantur Episcopi, hoc Sacramentum etiam aliis temporibus administrare, si aut maxime congruum, aut necessarium videretur, subdit enim Siricius: *Infantibus, qui necdum loqui poterunt propter ætatem, vel his, quibus in qualibet necessitate opus fuerit sacramento baptismatis; omni volumus celeritate succurri, ne ad nostrarum perniciem tendat animarum, si negato desiderantibus fonte salutari exiens unusquisque de seculo & regnum perdat, & vitam.* Quicumque etiam discrimen vafragii, hostilitatis incursum, obsequii ambiguum, vel cujuslibet corporalis agritudinis desperationem inciderint, & sibi unico credulitatis auxilio poposcerint subveniri, eodem, quo poscunt, momento temporis exposita regenerationis pramiam consequantur.

C A P U T XXXVI.

De Anastasio.

Fragmenta Anastasii nomine apud Gratianum hæc sunt.

- Apocriphi omnes. { *Can. 2. dist. 98. consonat cum libro Pontificali.*
 Ex epist. ad Episcopos Germaniæ, & Burgundiæ. { *Can. 68. de conf. dist. 1. consonare videtur cum Constitutionibus Sancto Clementi adscriptis.*
- Ex epist. ad Nerianum. { *Can. 27. cau. 13. qu. 2. est potius Gregorii Magni in epist. ad Aregium.*
- Adjiciuntur. { *Can. 55. cau. 16. qu. 1. pertinet ad Concilium Gangrense.*
 { *Can. 56. cau. 16. quest. 1. pertinet potius ad Concilium Ticinense.*
 { *Can. 8. cau. 23. q. 3. depromptus ex officina Mercatoris.*

A Anastasio inaugurato Pontifici Maximo anno 398. quo Siricius obierat, plures quidem, eæque genuinæ epistolæ tribuuntur; quarum aliquas S. Hieronymus memorat in epist. 78. ad Pamachium, & Marcellam ibi: *Quamquam celebri sermone vulgatum sit, beatum quoque Papam Anastasium eodem fervore, quia eodem spiritu est, latitantes in suis foveis hæreticos persecutum, ejusque litera doceant damnatum in occidente, quod in oriente damnatum est.* Sanctus Paulinus Nolanus in epist. 20. ad Delphinum recenset plures Anastasii ejusdem epistolæ, alteram ad ipsummet Paulinum directam, alteram ad Episcopos Campaniæ, aliasque nonnullas. Celebris inter ceteras est epistola scripta ad Johannem Hierosolymitanum, quæ apud Sanctum Hieronymum habetur. At non ista erant monumenta, ex quibus Gratianus studeret, ut Collectionem suam ornaret. Potius Collector hic animum intendit ad merces Isidorianas, inter quas duas sane reperit Anastasii nomine epistolæ, quarum prior ad Germaniæ, & Burgundiæ Episcopos scripta fertur, altera ad Nerianum, de quibus ita ait Petrus Constant ordinis Sancti Benedicti in sua decretalium Collectione: *Næque Papa hujus nomine peperit Isidorus Mercator, sed duas ei epistolæ supposuit, unam omnibus Germaniæ, & Burgundiæ Episcopis, alteram Neriano inscriptam. Utriusque falsitas a Baronio detecta, certisque argumentis comprobata est.*

De epistola ad Episcopos Germaniæ, & Burgundiæ.

Vel ipsa epistolæ inscriptio, *Anastasius Episcopus cunctis Germaniæ, & Burgundiæ regionis Episcopis in Domino salutem*, epistolam ipsam omnino apocrypham esse demonstrat; etenim Anastasii tempore Burgundiones nondum erant ad Christi fidem conversi, sed demum circa annum 425. Christianam religionem professi sunt sub Valentiniano III., uti docet Socrates lib. 7. cap. 30., & ex Socrate Baronius ad annum 413. §. 26. Porro Anastasius decessit anno 402. Præterea epistolæ ejusdem consularis nota temporis Anastasii minime congruit: *Fertur data nonis Octobris Arcadio, & Bautone viris clariss. Cons.* Incidit Arcadii, & Bautonis consulatus in annum 385., quo adhuc Romanam Sedem tenebat Siricius, Anastasius autem anno demum, ut diximus, 398. Siricio successit. His perspicuis cereteroque argumentis additur, hanc ipsam epistolam inordinate compositam esse ex variis fragmentis recentiorum Patrum, Innocentii Papæ, Flavianii Constantinopolitani, potissimum vero Leonis Magni, cujus epistolæ 2. ad Episcopos Italiæ lacinia non mediocris in hanc Pseudo-Anastasii epistolam translata est. Ad hanc epistolam pertinent Canon 2. dist. 98., & Canon 68. de conf. dist. 1., qui cum in epistola ipsa juncti legantur, juvabit eadem

dem ratione integros hoc in loco describere. Significastis enim (huc pertinet dictus Canon 68.) quosdam Sacerdotes in Ecclesia, quando leguntur Evangelia, sedere, & Domini Salvatoris verba non stantes, sed sedentes audire, & hoc ex majorum traditione se accepisse narrant; quod ut nullatenus deinceps fieri sinas, Apostolica auctoritate mandamus. Sed dum SS. Evangelia in Ecclesia recitantur, Sacerdotes, & ceteri omnes presentes, non sedentes, sed venerabiliter curvi (adnotant Romani Correctores vocem hanc curvi nec apud Ivonem legi, neque apud Burchardum) in conspectu Sancti Evangelii stantes Dominica verba intente audiant, & fidei iter adparent. Similiter (huc pertinet dictus Canon 2.) & transmarinos homines, de quibus nos consulistis, in clericatus honore nolite suscipere, nisi quinque, aut eo amplius Episcoporum chirographis sint designati, quia multa per subreptionem solent evenire. Iam & hac summopere sunt cavenda. Quod hic in principio legitur de Sancto Evangelio non a sedentibus, sed a stantibus audiendo depromptum videtur ex lib. 2. Constitutionum Apostolicarum, quæ S. Clementi tribuuntur, cap. 61. ibi: Cum Evangelium legitur, omnes Presbyteri, Diaconi, & laici assurgant cum magno silentio: Scriptum est enim, tacet, & audi Israel. Et rursum: Tu vero hic sta, & audies. Verum interesse parum videtur, an hæc sententia referenda sit ad Mercatorem Anastasii epistolæ auctorem, an potius ad eum, qui Apostolicas constitutiones sub Clementis nomine elucubravit. Utrumque monumentum pari vitio laborat. Non desinam tamen observare, Mercatorem hac in parte imitatum fuisse auctorem libri Pontificalis, qui de Anastasio hæc ait: Hic constituit, ut quotiescumque Sancta Evangelia recitentur, Sacerdotes non sederent, sed curvi starent; Quæ verba expendens Severinus Binius asserit, occasionem hujus decreti ex eo profectam fuisse, quod tempore Anastasii Romæ inter Presbyteros, & Diaconos gravis arderet controversia, cujus causa Presbyteri adeo Diaconorum officia tamquam suis longe inferiora aspernabantur, ut etiam cum stantes Diaconi Evangelium publice legerent, Presbyteri a suis sedibus non exurgerent, quod & Baronius comprobabat Augustini, & Hieronymi testimoniis ad annum 402, num. 45. Ex eodem

Pontificali libro petita videtur altera epistolæ pars, ad quam pertinet dictus Canon 2. dist. 98. Ita enim profequitur auctor Pontificalis in Anastasio: Et hoc constituit, nulla ratione transmarinum hominem in Clericatus honorem suscipi, nisi quinque Episcoporum designaret chirographos, quia & eodem tempore Manichæi inventi sunt in Urbe Roma. Si fides scriptori Pontificalis adhibenda est hac in parte; jam in his causam habemus, quare Anastasius Romæ constituerit, ne peregrini facile admitterentur ad clericatum, nisi plurium Episcoporum literis commendarentur, cum maxima tunc temporis esset Manichæorum hominum copia, cavendumque erat, ne forte Manichæus quispiam reciperetur in Clerum.

De epistola ad Nerianum.

Idem, quod de superiore, de hac etiam ad Nerianum epistola iudicium fecerunt viri eruditi, qui eandem ab Anastasio prorsus abjudicant. Et quidem sola Consularis adjecta nota id apertissime demonstraret, si in omnibus codicibus haberetur. Data epistola dicitur 7. Idus Junii Theodosio Augusto 7., & Palladio viris clariss. Coss. Hic autem consulatus incidit in annum 416., ac propterea multo post Anastasii obitum. Verum, cum veteres codices in hac temporis designatione non satis invicem consentiant, abstinere quidem ab hoc probationis genere; suppetunt tamen alia argumenta gravissima, quibus idipsum facile demonstratur. Brevis est hæc epistola, qua fingitur Anastasius consolari Nerianum nobilissimum, ac religiosum virum parentum suorum obitum lugentem: Ea vero, quæ in epistola describuntur, præter paucula deprompta ex epistola Innocentii Papæ, & ex epistola Leonis Magni, integra fere furatus est Mercator ex Gregorio Magno lib. 7. epist. 112. Integra subjiciam verba Pseudo-Anastasii, ad quæ referendus erit Canon 27. cau. 13. qu. 2., unaque verba Gregorii Magni, ut ex utriusque epistolæ collatione Mercatoris impudentia clarius perspiciatur.

Can. 55.
cau. 16.
qu. 1.

Verba epistolæ Anastasii ad Norianum.

Verba epistolæ Gregorii Magni
ad Aregium Episcopum
Vapincensem.

Fraternitatis ergo vestræ afflictio, quam de amissione parentum vestrorum vos habuisse audivimus, tantam nobis causam mœroris iniecit, ut quia nos de duobus charitas unum fecit, cor nostrum in vestris specialiter vris tribulationibus sentiremus. Sed in hoc dolore multum me consolata est sanctitatis tuæ ad animum res deducta, quia & patienter ferre tristitiam decet, & de morte plebis tuæ ulterius longam non habere mœsticiam. Ne tamen aliqua adhuc tribulatio in vestra mente resideat, hortor quiescere a dolore, quia indecens est, te illis tædio affectionis addici, quos credendum est ad veram moriendo vitam pervenire. Habent forsitan illi (hinc exorditur Gratianus) justam longi doloris excusationem, qui vitam alteram nesciunt, qui de hoc sæculo ad melius esse transitum non confidunt. Nos autem, qui novimus, & docemus, contristari nimium de obeuntibus non debemus, ne quod apud alios pietatis tenet speciem, hoc nobis magis in culpa sit. Nam dissidentia quodammodo genus est, contra hoc, quod quisque prædicat, torqueri mœstitia, dicente Apostolo: Nolumus autem vos ignorare, fratres, de dormientibus, ut non contristamini, sicut & ceteri, qui spem non habent. Hac itaque, frater charissime, ratione perspecta, studendum nobis est, ut, sicut diximus, de mortuis affligamur, sed affectum viventibus impendamus, quibus & pietas ad utilitatem, & sit ad fructum dilectio.

Quis sane posthac dubitare poterit, Isidorum Mercatorem suffuratum fuisse Gregorii epistolam, nisi forte crediderit, prioribus Ecclesiæ sæculis fuisse in Secretario Romanæ Sedis consolatoriarum epistolarum exemplar, quo indiscriminatum pro data occasione omnes Pontifices uterentur?

De ceteris canonibus Anastasio tribuitis.

Can. 55. Quod Anastasii Pontificis nomine refertur in Can. 55. cau. 16. qu. 1., est cau. 16. potius Concilii Gangrensis sæculo 4. qu. 1. celebrati, in quo hæc leguntur Can. 7.

Tom. II.

Fraternitatis vestra afflictio, quam de amissione vestrorum vos hominum habuisse cognovimus, tantam nobis causam mœroris iniecit, ut quia nos de duobus charitas unum fecit, cor nostrum in vestris specialiter vris tribulationibus sentiremus. Sed in hoc dolore multum me consolata est sanctitatis tua ad animum deducta discretio, quam & patienter ferre tristitiam, & decet de morte spe vita alterius longam non habere mœsticiam. Ne tamen aliqua adhuc tribulatio in vestra mente remaneat, hortor, quiesce dolore, desine tristis esse, nam indecens est de illis tædio afflictionis addici, quos credendum est ad veram vitam moriendo pervenisse. Habent forsitan illi justam longi doloris excusationem, qui vitam alteram nesciunt, qui de hoc sæculo ad melius esse transitum non confidunt. Nos autem, qui novimus, qui hoc credimus, & docemus, contristari nimium de obeuntibus non debemus, ne quod apud alios pietatis tenet speciem, hoc magis nobis in culpa sit. Nam dissidentia quodammodo genus est, contra hoc, quod quisque prædicat, torqueri mœstitia, dicente Apostolo: Nolumus autem vos ignorare, fratres, de dormientibus, ut non contristamini, sicut & ceteri, qui spem non habent. Hac itaque, frater charissime, ratione perspecta, studendum nobis est, ut, sicut diximus, de mortuis non affligamur, sed affectum viventibus impendamus, quibus & pietas ad utilitatem, & sit ad fructum dilectio.

si quis oblationes Ecclesiæ extra Ecclesiam accipere, vel dare voluerit præter Episcopi conscientiam, vel ejus, cui hujusmodi sunt officia commissa, nec cum ejus voluerit agere consilio, anathema sit. Eadem habentur in Capitulis Caroli Calvi tit. 34. cap. 4., Concilio Tulensi apud Tusiæ cap. 1., & in lib. 7. Capitularium Francorum cap. 7. In editionibus Gratiani adjectum fuit in principio: vel decimas, ut idem jus, quod in oblationibus, etiam in decimis obtineret. Accommoda quidem Canonis extensio; etenim tempore Concilii Gangrensis potissima non decimarum, quæ-

B b rum

rum fortassis institutio adhuc ignota erat, sed oblationum ratio habebatur; quum vero in locum oblationum certa decimarum præstatio successit, nihil aptius effici poterat, quam ut simile jus in decimis observaretur. Item prope finem Canonis hæc verba adjecta fuerunt: *bannum nostrum componat*. Phrasis hæc non tantum Concilii Gangrensis, sed etiam Anastasii Papæ temporibus minime congruit; congruit potius Longobardorum legibus, aut Francorum Capitularibus, ex quarum, quorumve libris derivari potuit.

Can. 56. cau. 16. qu. 1. Sane quod attinet ad Canonem 56. cau. 16. qu. 1. nulla esse dubitatio potest, quin non sit Francorum Capitularibus tribuendus, etenim eisdem omnino verbis legitur in cap. 12. Concilii Ticinensis tit. 3., quod Concilium celebratum est anno 855. Scripserant ad Ludovicum II. Imperatorem, cujus auctoritas convocando Concilio accesserat, de pluribus Ecclesiasticæ disciplinæ capitibus Episcopi eodem convenientes; inter cetera vero laudato capite 12. hæc leguntur: *In sacris Canonibus præfixum est, ut decima juxta Episcopi dispositionem distribuatur, quidam autem laici, qui vel in propriis, vel in beneficiis suis habent Basilicas, contempta Episcopi dispositione, non ad Ecclesias, ubi baptismum, & prædicationem, manus impositionem, & alia Christi sacramenta percipiunt, decimas suas dant, sed vel propriis Basilicis, vel suis Clericis pro suo libitu tribuunt. Quod omnimodis divina legi, & sacris Canonibus constat esse contrarium. Unde vestram potestatem, ut eos corrigatis, expetimus. Hæc preces erant Episcoporum, quas illi Imperatori porrexerant, ut Ludovicus ipse Ecclesiarum indemnitati consulere-*

Quid vero ad Ecclesiarum indemnitatem responderit, aut constituerit Imperator, non satis constat ex vetustis & illius ætatis Ecclesiasticis monumentis, nisi dicere quispiam malit, quod respondit Imperator, contineri in verbis dicti Canonis 55. cau. 16. qu. 1., quo verosimiliter videtur Ludovicus Episcoporum precibus annuisse juxta veteres sacrorum Canonum regulas, petitas, uti prænotavimus, ex Canonibus Concilii Gangrensis: & quidem hujus rei conjectura gravis est, sive ex eo, quod alibi idem Canon 55. non reperitur, sive ex eo, quod idem Canon temporibus Ludovici maxime conveniat, præsertim attenda illorum verborum formula, *Bannum nostrum componat*, sive tandem ex eo, quod Gratianus, & Canonem 55., & Canonem 56. ex eodem auctore laudaverit, ac propterea si Canon 56. ad Concilii Ticinensis Patres, seu eorundem preces pertinet, facile Canon 55. ad responsum Principis Concilio redditam pertinebit.

Superesset adhuc Canon 8. cau. 23. *Can. 8. qu. 3.*, qui non tam Anastasii, quam *can. 23. Damasi* nomine recensetur. Sane ipsius *qu. 3.* verba leguntur in epistola ad Stephanum Damaso tributa, quemadmodum superius in cap. 34. ostendebam; poruerunt autem Anastasii nomine etiam proponi, quod apud Collectorem epistolæ Damasi, & Anastasii in uno codice haberentur, ut propterea fragmenta ex eodem codice derivata Damaso æque tribuerentur, atque Anastasio. Ceterum eadem propemodum verba nomine Eleutherii Papæ etiam leguntur in Canone 55. cau. 2. qu. 7., & nomine Innocentii Papæ in Can. 3. dist. 83., ut, quocumque respiciamus, ubique manum Mercatoris agnoscere oporteat.

C A P U T XXXVII.

De Innocentio.

Plura apud Gratianum sunt Innocentii Papæ fragmenta, quæ juxta epistolarum ordinem heic sunt subjicienda.

- Ex Epist. 1.
ad Decentium
Eugabinum.
- Can. 11. dist. 11. ex integris epistolæ exemplaribus supplendus.
Can. 3. dist. 95. ex integris exemplaribus supplendus, atque emendandus.
Can. 73. de conf. dist. 1. ex integris epistolæ exemplaribus supplendus.
Can. 9. de conf. dist. 2. ad meliora exemplaria, & temporis causas exigendus.
Can. 13. de conf. dist. 3. ex integris epistolæ exemplaribus supplendus.
Can. 17. de conf. dist. 3. consonat cum vulgatis epistolæ exemplaribus.
Can. 119. de conf. dist. 4. ex integra epistola, aliisque monumentis supplendus.
- Ex Epist. 2.
ad Vetricium
Rothomagensem.
- Can. 4. dist. 31. ex integris epistolæ exemplaribus supplendus.
Can. 5. dist. 31. jungendus cum canone precedente.
Can. 13. dist. 34. ex integris epistolæ exemplaribus supplendus.
Can. 61. dist. 50. conferendus cum can. 12. cau. 33. qu. 2. & can. 4. de poen. dist. 5.
Can. 3. dist. 51. consonat cum integris epistolæ exemplaribus.
Can. 5. dist. 64. conferendus cum can. 1. dist. 64.
Can. 2. dist. 71. referendus ad decreta Concilii Nicani.
Can. 14. cau. 3. qu. 6. Simul jungendi, conferendique cum canonibus 36. cau. 2. qu. 6. & 4. & 73.
Can. 26. cau. 11. qu. 1. cau. 11. qu. 3.
Can. 3. cau. 16. qu. 1. ex integris exemplaribus supplendus.
Can. 9. cau. 27. qu. 1. recentioribus etiam canonibus probatus.
Can. 10. cau. 27. qu. 1. ex aliis ecclesiasticis monumentis explicandus.
- Ex Epist. 1.
ad Exuperium
Tolosanum.
- Can. 6. dist. 31. referendus ad can. 2. dist. 82.
Can. 2. dist. 82. confirmatus in Concilio Agathensi anni 506.
Can. 45. cau. 23. qu. 4. recte a Romanis Correctoribus emendatus.
Can. 46. cau. 23. quæst. 4. recte a Romanis Correctoribus emendatus.
Can. 3. cau. 30. qu. 4. falso adscriptus Innocentio.
Can. 23. cau. 32. quæst. 5. ex integris epistolæ exemplaribus supplendus.
- Ex epist. 4.
ad Felicem.
Bucerianum.
- Can. 6. dist. 33. jungendus cum can. 2. dist. 51.
Can. 2. dist. 51. ex integris epistolæ exemplaribus supplendus.
Can. 6. dist. 55. ex integris epistolæ exemplaribus supplendus.

Ex epist. 5.
ad Maximum,
& Severum.

Can. 6. dist. 81. ad integros codices exigendus.

Ex Epist. 6.
ad Agapitum,
& alios.

Can. 60. dist. 50. perperam apud Gratianum explicatus.

Ex Epist. 7. ad
Rufum, & alios
Macedon. Epif.

Can. 7. cau. 35. q. 9. ad integra epistola exemplaria exigendus.

Ex Epist. 9.
ad Probum.

Can. 2. cau. 34. qu. 1. ex integra epistola emendandus.

Ex Epist. 12.
ad Aurelium
Carthaginen-
sem.

Can. 4. dist. 61. falso tributus Innocentio.

Ex Epist. 18.
ad Alexandrum
Antiochenum.

Can. 17. cau. 1. qu. 1. referendus ad can. 73. cau. 1. qu. 1.
Can. 73. cau. 1. qu. 1. ex integra epistola emendandus, atque
jungendus cum can. 18. cau. 1. qu. 1.
Can. 30. cau. 24. q. 1. referendus ad can. 73. cau. 1. q. 1.

Ex Epist. 22.
ad Rufum, &
alios. Episcop.
Macedoniæ.

Can. 3. dist. 26. consonat cum integris epistola exemplaribus.
Can. 18. cau. 1. quest. 1. ad integra epistola exemplaria exi-
gendus.
Can. 41. cau. 1. qu. 1. referendus ad can. 7. cau. 1. qu. 7.
Can. 53. cau. 1. quest. 1. ex integris epistola exemplaribus sup-
plendus.
Can. 111. cau. 1. qu. 1. ex integra epistola emendandus.
Can. 7. cau. 1. qu. 7. ex integris epistola codicibus supplendus.
Can. 14. cau. 1. qu. 7. cum superioribus jungendus.
Can. 1. cau. 28. qu. 1. referendus est ad can. 3. dist. 26.
Can. 5. cau. 35. qu. 9. ex integris epistola exemplaribus sup-
plendus.

Ex Epist. 23. ad
Episcopos To-
letani Concilii.

Can. 1. dist. 51. dubia fidei, & varius in diversis exemplaribus.

Ex Epist. 25. ad
Episcopos Mi-
levitani Concilii.

Can. 12. cau. 24. qu. 1. ex integris exemplaribus supplendus.

Adjiciuntur.

Can. 3. dist. 20. apocryphus, & a Gratiani proposito alienus.
Can. 3. dist. 83. referendus ad epistolas Mercatoris.
Can. 13. cau. 9. quest. 3. est potius Pseudo-Synodi. Romana
sub Silvestro.
Can. 22. cau. 16. q. 1. falso tributus Innocentio.
Can. 6. cau. 16. q. 3. est potius Concilii Hispalensis 2.

Can. 2.

Can. 2. cau. 23. qu. 8. apocryphus, sed ab Ecclesia disciplina non alienus.
Can. 2. cau. 35. q. 10.
Can. 5. cau. 35. q. 10.

Non sunt Innocentii Papæ, quorum potius sententia in Concilio Lateranensi reprobata est.

SERVAVI in recensendis Innocentii I. epistolis, quæ in Gratiani codice memorantur, recentiorum collectionum ordinem. Ceterum apud Dionysium Exiguum paullo aliter eadem epistolæ dispositæ sunt. Apud eos, qui & Pontificatum, & epistolas Innocentii singularem studio prosecuti fuisse videntur, quædam in incerto hærent. In primis enim sunt, qui adserunt, Innocentium Pontificem Sedem conscendisse anno 402, ineunte, eandemque tenuisse usque ad annum 417, alii vero ab anno 401. sub finem usque ad finem anni 316; ejus Pontificatum notant. Sed hæc leviora sunt, quam quæ in disputationem veniant. Illud potius me movet, quod videam, non contemnendos Scriptores de epistolarum Innocentii fide dubitare. Non memoro hic famigeratam illam epistolam numero trigessimam, quæ ad Arcadium Imperatorem directæ fertur: Hæc enim per paucos habet defensores, sed potius ab omnibus fere eruditis Viris apocrypha recensetur. Hæc cum aliquot aliis a vetustis epistolarum codicibus abest. Ad eas me potissimum refero, quæ in codice canonum Dionysii Exigui leguntur. Harum porro ut antiquissimus, & prope contemporaneus collector est, ita integra videtur esse fides, quam tamen elevare nituntur, qui in ipsis aut styli barbariem agnoscunt Innocentio parum dignam, aut ineptam inveniunt sacrarum literarum interpretationem, aut tales ecclesiasticos ritus ibidem memoratos intuentur, quos tempore Innocentii necdum fuisse institutos arbitrantur. Quid de unaquaque re sentiendum sit, saltem ex iis, quæ apud Gratianum laudantur, ac potissimum ex iis, quæ inferius habentur, constabit. Ceterum generatim illud præfabor, adversus hæc epistolas acerrime pugnavisse Magdeburgenses, & post illos quotquot eorundem placitis adhæserunt, quorum tamen studium hac in re, ac sollicitudo ea fuisse videtur, ut fidem earum epistolarum tollerent, ex quibus Romanæ Ecclesiæ doctrina tamquam germana, & ceteris anteferenda demonstratur, velut illius, quæ Apostolorum Principum traditiones

excipit, ita dixerim, auribus, & perpetuo custodivit, nec non auctoritate ceteris, ut servarent, uti vel unum primæ epistolæ exordium perspicue docet. Sane ubi in examinanda veterum monumentorum auctoritate non tantum non seponuntur præjudicia sectæ, sed potius præconcepto animorum æstui indulgeretur, quid erit in tota sacra antiquitate, quod non argumentis conjecturarum instar artificiose paratis confici quoquo modo possit?

De Epistola 1. ad Decentium Eugubinum Episcopum.

In collectionibus decretalium, etiam apud Dionysium Exiguum, primum locum tenet inter epistolas Innocentii, quæ ita inscribitur: *Innocentius Decentio Episcopo Eugubino salutem*; non quod hæc epistola ceteris prior tempore sit (dummodo vera sit data temporis sub finem adjecta, ibi: *Data 14. Kal. Aprilis Theodosio Augusto 7. & Palladio vstris clariss. Coss.* quæ incidit in annum 416, qui est Innocentii postremus) sed quod Dionysius Exiguus dignissimam eam habuerit, quæ primo loco recenseretur, ex eo forte, quod Romanæ Ecclesiæ judicia præ ceteris honorabilia ibidem dicantur; Dionysius autem ipse, juxta ea, quæ in præfatione hujus operis attigi, ad Romanæ Ecclesiæ judicia una cum consortibus suis provocaverat. Non est, meo judicio, cur hæc epistola ab aliquibus in dubitationem adducatur; neque enim aut stylus ab Innocentio abhorret, aut ineptæ sunt sacrarum literarum interpretationes, aut disciplinæ Innocentio recentioris traditio, uti visum est Magdeburgensibus, sed pro illius potius fide, atque auctoritate stant Collectores: quicumque vetustissimi, imo & disciplina, quæ ibidem traditur, Innocentii ætati apprimè conveniens. Instituit Innocentius Decentium Eugubinum, cujus Episcopatus in Umbria olim, modo in Ducatu Urbinatense constitutus adparet, semper tamen Romano Pontifici immediate subiectus. In octo capita distribuitur epistola, cujus caput primum refer-

tur in parte in can. 11. dist. 11. illud tamen plurimum juvabit; commodæ interpretationis gratia, integrum subijcere ex codice Dionysii, ibi: *Si instituta ecclesiastica, ut sunt a Beatis Apostolis tradita, integra vellent servare Domini Sacerdotes, nulla diversitas, nulla varietas in ipsi ordinibus, ac consecrationibus haberetur. Sed dum unusquisque, non quod traditum est, sed quod sibi visum fuerit; hoc existimat esse tenendum, inde diversa in diversis locis, vel Ecclesiis aut teneri, aut celebrari videntur, ac sit scandalum populi, qui, dum nesciunt traditiones antiquas humana presumptione corruptas, putant sibi, aut Ecclesie non convenire, aut ab Apostolis, vel apostolicis Viris contrarietatem inductam. Quis enim nesciat, aut non advertat, id, quod a Principe Apostolorum Patre Romana Ecclesia traditum est, ac nunc usque custoditur, ab omnibus debere servari, nec superduci, aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde accipere videatur exemplum? Praesertim cum sit manifestum, in omnem Italiam, Gallias, Hispanias, Africam, atque Siciliam, Insulasque interjacentes nullum instituisse Ecclesias, nisi eos, quos venerabilis Apostolus Petrus, aut ejus Successores constituerint Sacerdotes; aut legant, si in iis Provinciis alius Apostolorum invenitur, aut legatur docuisse. Qui si non legant, quia nusquam inveniunt, oportet eos hoc sequi, quod Ecclesia Romana custodit, a qua eos principium accepisse non dubium est, ut, dum peregrinis assertionibus studeant, caput institutionum videantur omittere. Sape dilectionem tuam ad Urbem venisse, ac nobiscum in Ecclesia convenisse non dubium est, & quem morem vel in consecrandis mysteriis, vel in ceteris agendis arcanis teneat, cognovisse, quod sufficiens arbitraretur ad informationem Ecclesie tue, vel reformationem, si Prædecessores tui minus aliquid, aut aliter tenuerint, satis certum haberem, nisi de aliquibus consulendos nos esse duxisses. Quibus licet respondemus, non quod te aliqua ignorare credamus, sed ut majori auctoritate vel tuos instituas, vel si qui a Romana Ecclesia institutionibus errant, ut commoneas, aut indicare non differas, ut scire valeamus, qui sint, qui aut novitates inducunt, aut alterius Ecclesie, quam Romana, existimant consuetudinem esse servandam. Sic ad integram epistolam exactus est Gratianus canon, cu-*

jus interpretatio ex iis, quæ descriptæ sunt, commoda redditur. Aiebat Innocentius Occidentalis Ecclesie, imo & Provincie Romanæ Episcopum erudiens, in rebus ecclesiasticis administrandis, sacrisque officiis peragendis potissimum attendendam esse & Divinam, & Apostolicam traditionem. Divina autem, aut Apostolica traditio non aliunde melius in Occidentali Ecclesia derivari poterat, quam a Romana Civitate, quam unicam doctrinis suis illustrarunt Petrus, & Paulus Apostoli; quum aliæ Occidentales Ecclesie neminem ex Apostolis institutorem habuerint, aut auctorem, imo & ipsæ ab iis, qui a Petro, & Paulo missi fuerunt, institutæ adpareant, ut proinde Romana Ecclesia ceterarum fons, & origo jure optimo videatur. Hinc autem recta apud Innocentium consequbatur, ut si quid ab Occidentalibus Ecclesiis decernendum, aut moribus recipiendum foret, illud præprimis elaborandum esset, quo Romanæ Ecclesie moribus, atque institutis congrua omnia fierent; ea enim ratione quæcumque recipiebantur, facile in apostolicam auctoritatem, traditionemque conferri poterant. Hæc etiam ratio fuit, cur apud veteres frequentissime ad Romanam Ecclesiam referrentur tam causæ Fidei, quam causæ ad disciplinam sacrorum pertinentes, quemadmodum liquet passim ex epistolis ejusdem Innocentii I., seu 27. ad Aurelium Carthaginensem, seu ad eundem Aurelium, & Augustinum Hipponensem epistola, quæ est 96. inter epistolas Augustini, seu in responsione ad Concilium Milevitanum, quæ est epistola 91. inter epistolas Augustini, seu in responsione ad Synodum Carthaginensem, quæ est 92. inter ejusdem Augustini epistolas, seu demum, ut alias omittam, in epistola ad Himerium Tarracensem. Video quidem, id recentioribus hæreticis displicere, quod occasionem ipsis dedit nonnullarum hujusmodi epistolarum fidem elevandi; verum, ut superius aiebam, quoties alia non producantur in contrarium argumenta, id solum ipsis non prodest, ideo epistolas rejicientibus, quia novis illorum opinamentis nedum non satis conveniant, sed potius adversentur. At vero si quis potissimum causam inquiret, quæ adductus Innocentius fuerit, ut Decentium ad Romanas præsertim institutiones arripandas excitaret, ceterarum vero Provin-

vinciarum mores parum spectaret, ea ex adjunctis illius ætatis erit repetenda. Nemo ignorat, tunc temporis Donatistarum errores in Africa primum natos, in Italiam fuisse etiam transvektos; imo & in Romana Provincia apud nonnullos obrepisse, cum clandestina comitia Donatistæ iidem in montibus, aut agris celebrarent, ex quo ipsi *Montenses* modo, modo *Campici* appellati fuerunt, teste Hieronymo in Dialogo adversus Luciferianos. Una cum Romana Civitas videbatur a pravis hæreticorum huiusmodi moribus incorrupta. Quæ cum ita essent, nova suberat Innocentio ratio, cur Decentium Episcopum a peregrinis doctrinis averteret, & illum potius ad Romanarum disciplinarum, institutionumque studia excitaret.

Can. 9.
de cons.
dist. 2.

Sequitur in capite 2. ejusdem epistolæ Can. 9. de consecr. dist. 2., cujus verba ita emendare juvabit ex codice Dionysii Exigui: *Pacem igitur assertis ante confecta mysteria quosdam populis imperare, vel ipsi inter Sacerdotes iradere, cum post omnia, qua aperire non debeo, pax sit necessario indicenda. Per quam constat, populum ad omnia, qua in mysteriis aguntur, atque in Ecclesia celebrantur, præbuisse consensum, ac finita esse pacis concludentis signaculo demonstrantur.* Hæc sane constitutio renovata est in Conciliis posterioris ætatis. Auctor collectionis Capitularium Francorum lib. 1. cap. 50. scribit: *In decretalibus Innocentii Papa, ut pax datur ab omnibus, confectis Christi Sacramentis; quod depromit ex Capitulari Aquisgranensi sub Carolo Magno anni 789. cap. 52., & Capitulari Francofordiensi anni 794. cap. 48.* Porro capitis huius sententia non adeo est in aperto, ut prorsus dubitatione careat interpretationis. Illud quidem certissimum est, inter sacrarum oblationum solemnia pacem vel a primis Ecclesiæ sæculis consuevisse populo indici, aut populum invicem se pacifice, sive per osculum in Ecclesia salutasse. Constat id luculentissime ex Johanne Chrysostomo homil. 3. in epistolam ad Colossenses, Cyrillo in Johannis Evangelium lib. 12., & Concilio Laodicensi Can. 19., ut alia omittam sexcenta. Huius vero pacis indicendæ, vel invicem tribuendæ non una erat formula, quæ significaretur communis Fidelium omnium in res sacras consen-

sio; ut enim ajunt Moguntini Patres in Concilio anni 813. Can. 44. *Oblationem quoque, & pacem in Ecclesia facere iugiter admonetur populus Christianus, quia ipsa oblatio sibi, & suis magnum remedium est animarum, & in ipsa pace vera unanimitas, & concordia demonstratur; non tamen semel in ipsis Missarum solemnibus indicebatur, sed primum ab ipso sacrificii exordio, deinde dum Evangelium adnuntiandum erat per concionem, itidem antequam sacrificium consummaretur, osculo dato, demum sacrificio omnino completo.* Id innuit loco laudato Johannes Chrysostomus his verbis: *Quum ingressus fueris Ecclesia Antistes, statim dicit, pax omnibus; quando verba facit, pax omnibus; quando benedicit, pax omnibus; quando jubet osculari, pax omnibus; peracto sacrificio, pax omnibus; & rursus in medio, gratia vobis, & pax.* De pace sacrorum initio danda meminit Cyrillus Alexandrinus lib. 12. in Johannem, ibi: *Salutat discipulos usitata illa forma, pax vobis, legem veluti quandam inde constituentis Ecclesiæ filiis, quo fit, ut in sanctis potissimum conventibus, & synaxibus circa ipsa mysteriis initia, hoc invicem dicamus.* Idipsum de pace indicenda ab Episcopo vel initio sacrificii, vel initio evangelicæ prædicationis testatur Athanasius in epistola ad Eustathium, ibi: *Proœmium sacrificii, aut doctrina ipsorum est blandum illud, pax vobis, Evangelium circumferunt, &c.* Videsis Ferrarium in lib. 2. de ritu concionandi. Alia erat pax, quam Episcopus a Deo Opt. Max. precabatur ante contestationem, quæ hodie *Præfatio Missæ* appellatur. Hinc in antiquis Sacramentariis, & Ritualibus contestationi præponitur oratio, quæ inscribitur *ad pacem.* Videsis Sacramentarium editum a Mabillonio in fine tomi 1. Musei Italici. Major vero, & clarior significatio pacis erat, quæ per osculum fiebat, atque etiam hodie fieri in Ecclesiis solet inter clericos, aut per osculum sacræ Imaginis inter laicos ante summationem Eucharistiæ fracto jam pane, & Christi sanguini ad indicandam populi cum Christo conjunctionem admixto. Huc pertinet Canon 19. ex Laodicensi, ubi mentione præhabita orationum, quæ a Sacerdote ante communionem fiunt, dicitur: *Et ita demum pacem sibi invicem dabunt. Et postquam dederit Episcopus Presbyteris osculum pacis, tunc laici sibi*

sribunt, & ita sancta celebrabitur oblatio. Demum dum dimittendus erat populus, pacem Episcopus publice indicabat, quo pertinere videtur, quod ait Basilii in Psalmum 28. in fine: *Ultima autem benedictionum pax esse videtur.*

Quum igitur multiplices olim fuerint concedendæ pacis formulæ, illud investigare juvabit, de qua potissimum formula fragmentum Innocentii sit intelligendum. Res hæc meo iudicio in obscuro latet, & non satis commode illustrari potest, nisi forte conjecturis demus locum, atque ex temporis illius adjunctis quid verosimilius sentiendum sit, indicemus. Temporibus Innocentii Manichæorum hæresis longe, lateque diffusa Italiam quoque ipsam infecerat, atque etiam, qui ex Manichæis subortii fuerant, Priscillianistæ falsa complura dogmata in vulgus prætextu pietatis, ac religionis spargebant. Hæc porro occasionem dare Innocentio potuerunt statuendi, ne in publicis Ecclesiarum conventibus pax ante confecta mysteria indiceretur. Etenim Manichæi, ut de ipsis primum dicam, cum duo rerum principia, sive Deos effingerent, maiorum unum, alterum bonorum omnium auctorem, a Deo malo vinum conditum fuisse credebant, proptereaque ad Eucharistiam accedentes sanctum quidem panem suscipiebant, a sacro autem vino temperabant. Testis huius rei est Gelasius Papa in can. 12. de cons. dist. 2., & Leo Magnus in Sermone 41. de Quadragesima 4. cap. 5. ita de Manichæis scribens: *Cumque ad regendum infidelitatem suam nostris audeant interesse mysteriis, ita in Sacramentum communionis se temperant, ut interdum, ne penitus latere non possint, ore indigno Christi Corpus accipiant, Sanguinem autem redemptionis nostræ haurire omnino declinant. Quod vestra notum fatimus Sanctitati, ut vobis huiusmodi homines & his manifestentur indiciiis, & quorum deprehensa fuerit sacrilega simulatio, a Sanctorum societate sacerdotali auctoritate tellantur.* Itaque duplex erat Manichæorum conatus: primo curabant, ut pro Christianis haberentur, nec vererentur ad sacræ Eucharistiæ communionem sacrilegi eam ob causam accedere; deinde, ne Deum malum, ut ipsi aiebant, venerarentur; a calice, & vino abstinebant. Quod profecto optimam occasionem tribuere Innocentio po-

tuit, ut decerneret, nemini concedendam esse ecclesiasticam pacem, nisi post confecta mysteria, ne fortasse inter Christianos pacem acciperent Manichæi, quorum voluntas erat ab integris eisdem mysteriis aliena. At statim ac mysteria confecta essent, constitissetque ex utriusque speciei communione, quis Catholicus esset, quisve Manetis erroribus sociaretur, tum demum pax recte concessa videbatur, iis scilicet solis imperita, qui recte sacris mysteriis communicassent. Atque his cohæret subiecta Innocentii ratio, ibi: *Per quam constet, populum ad omnia, qua in mysteriis aguntur, atque in Ecclesia celebrantur, præbuisse consensum, ac finita esse pacis concludentis signaculo demonstrantur.* Hinc etiam commode percipiuntur illa verba Innocentii: *cum post omnia, qua aperire non debeo, pax sit necessario indicenda; quibus significatur, pacem indicendam esse post summationem calicis, quod non omnino perspicue aperiendum erat, ne forte, si ad Manichæorum notitiam pervenisset, novis eorum fraudibus locus fieret, & tribueretur occasio.* Hæc si vera sunt, singularem agnoscere juvabit, temporibusque tantum illis accommodam constitutionem; cum præsertim sciamus, generalem fuisse Occidentalis Ecclesiæ disciplinam, quemadmodum & hodie viget, ut pax mutua indicatur ante eucharisticam communionem post fractionem sacri Panis, nisi forte quispiam diceret, mentem Innocentii eo tendere, ut pax dari nequeat ante confecta mysteria, idest ante fractionem sacri Panis, aut ante consecrationem Corporis, & Sanguinis Christi, qua in specie adhuc singularis esse potuisset ratio Innocentio Papæ, ut Manichæorum causa idipsum definiret. Etenim mos erat in veteri Ecclesia, ut antequam ad communionem eucharisticam deveniretur, benedicerentur fructus, spicæ præsertim, & uva, oblatis, populo deinde in signum communionis christianæ distribuendi, uti animadvertit Cardinalis Bona lib. 2. Rer. liturg. cap. 14. Ex eo vero facile dignosci poterat, quinam Manichæorum hæresibus adhererent, qui scilicet a fructibus offerendis abstinuissent, quos a malo Deo conditos autumabant.

Præterea, ut aiebam, ex Manichæorum grege eruperunt Priscillianistæ, qui Parentum suorum hæreses proverunt temporibus Innocentii Papæ. Et qui.

quidem Priscillianistæ suos ipsi Episcopos habebant, exterius ostentantes Christianam Fidem, ac pacificos mores, ut ea ratione facilius allicerent populos, ac deciperent. Apud Episcopos Priscillianistas illud invaluerat, ut eandem semper salutandi populi formulam, & inferioribus Sacerdotibus non communem usurparent. Nam, ubi apud Catholicos Episcopi æque, ac Presbyteri inferiores populum consueta illa formula salutabant, *Dominus vobiscum*, Priscillianistæ potius singularem suis Episcopis salutationem præstiterunt; ut semper proclamarent: *Pax vobis*. Ita colligimus ex Concilio Bracaren. 563. can. 3. ibi: *Item placuit, ut non aliter Episcopi, & aliter presbyteri populum, sed uno modo salutem dicentes: Dominus vobiscum, sicut in libro Ruth legitur. Et ut respondeatur a populo: Et cum spiritum tuo; sicut & ab ipsis Apostolis traditum omnis rotine oriens, & non sicut Priscilliania pravisas permutavit.* Si quis igitur Innocentii decretum ad Priscillianistarum mores corrigendos pertinuisse diceret, non videretur ab Innocentii mente prorsus aliena huiusmodi interpretatio, quasi improbet eximius Pontifex subdolos Priscillianistarum Episcoporum mores, qui specie pacis sua sacrificia exordiebantur, monerentque Decentium, ne a recepta Ecclesiarum disciplina diverteret, juxta quam pax non nisi post confecta mysteria, idest post sacri Panis fractionem, in ipso propemodum eucharisticæ perceptionis actu indici consueverat. Unum addo ad interpretationem verborum illorum: *Cum post omnia, qua acere non debet, &c.* Nimirum his verbis significabat Innocentius, pacem esse dandam post celebratum sacrosanctum Eucharistiæ mysterium, seu post consecrationem panis, & vini, panis sacri fractionem, ejusdemque panis immersionem in calicem, quæ omnia deo aperte aperire non debere se proferebatur Innocentius, ne sacra illa mysteria palam Ethnicis tunc adhuc existentibus plurimis adparerent.

Can. 73. In cap. 2. ejusdem epistolæ legitur eadem non 73. de conf. dist. 1., ejus verba ita erunt ex integra epistola describenda: *De nominibus vero recitandis, antequam preces Sacerdos faciat, atque eorum oblationes, quorum nomina recitanda sunt, sua oratione commendat,*
Tom. II.

quam superfluum sit, & ipse pro sua prudentia recognoscis, ut ejus hostiam necdum Deo offeras, ejus autem nomen insinuet, quamvis illi incognitum nihil sit. Prius ergo oblationes sunt commendanda, ac tunc eorum nomina, quorum sunt, edicenda, ut inter sacra mysteria nominentur, non inter alia, quæ ante præmittimus, ut ipsis mysteriis viam futuris precibus aperiamus.

Progreditur Innocentius in cap. 3. ^{Can. 119. de conf. dist. 6} & ait: *De consignandis vero infantibus manifestum est, non ab alio, quam ab Episcopis, fieri licere. Nam Presbyteri, licet sint Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem Pontificibus solis deberi, ut vel consignent, vel Paracletum Spiritum tradant, non solum consuetudo ecclesiastica demonstrat, verum & illa lectio Actuum Apostolorum, quæ asserit Petrum, & Johannem esse directos, qui jam baptizatis tradant Spiritum Sanctum. Nam Presbyteris sepe extra Episcopum, seu presente Episcopo, cum baptizant, chrismate baptizatos ungere licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis, cum tradunt Spiritum Paracletum. En antiquissimam Romanæ Ecclesiæ disciplinam, juxta quam licebat quidem Presbyteris Sacramentum Baptismatis conferre, non vero Sacramentum Confirmationis. Hinc Gregorius Magnus in can. 1. dist. 95. cum generaliter id observandum in Occidentali Ecclesia præcepisset, asseruit: *Et nos quidem secundum usum rite emendatam nostram fecimus.* Porro memorata Innocentii Papæ verba referuntur apud Gratianum, non tamen integra, in can. 119. de conf. dist. 4., quam eandem sententiam laudavit Isidorus Hispalensis in lib. 2. de offic. Eccles. cap. 26. ibi: *Spiritum autem Sanctum accipere possumus, dare autem non possumus, sed, ut datur, Deum invocamus. Hoc autem a quo potissimum fiat, quoniamdam Patrum Sanctus Innocentius scribit, suscipiamus. Dicit enim non ab alio, quam ab Episcopis, fieri licere; nam Presbyteri, licet sint Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem solis Pontificibus deberi, ut vel consignent, vel Paracletum Spiritum Sanctum tradant, non solum ecclesiastica consuetudo demonstrat, verum & illa lectio Apostolorum, quæ asserit Petrum, & Johannem esse directos, qui jam baptizatis tradent*
Cc Spi-*

*Spiritum Sanctum. Nam Presbyteris (si-
ue extra Episcopum, siue praesente Epi-
scopo baptizant) chrismate baptizatos
ungere licet, sed quod ab Episcopo fue-
rit consecratum, non tamen fronsam ex
eodem oleo signare, quod solis debetur
Episcopis, cum tradunt Spiritum Para-
clitum. Quoniam vero Isidorus Hispa-
lensem laudavi ad rem hanc, non inu-
tile erit huc referre, quod sub Isidoro
eodem decretum fuit in Synodo Hispa-
lensi 2. anni 619. can. 7., ubi post-
quam constitutum est, ne Presbyterial-
taria erigerent, aut Basilicas consecra-
rent, ne ex Episcopi quidem sui de-
legatione, ita subditur: „ Nam quam-
vis cum Episcopis plurima illis (id est
Presbyteris) ministeriorum communis
sit dispensatio, quaedam novellis, &
ecclesiasticis regulis sibi prohibita no-
verint: sicut Presbyterorum, & Dia-
conorum, ac virginum consecratio,
sicut constitutio altaris, benedictio,
& unctio; siquidem nec licere eis
Ecclesiam, vel Altarium consecrare,
nec per impositionem manus Fide-
libus baptizatis, vel conversis ex
haeresi Paracletum Spiritum tradere,
nec chrisma conficere, nec chrisma-
te baptizatorum frontem signare, sed
nec publice quidem in missa quemquam
penitentium reconciliare, nec for-
matas cuilibet epistolas mittere, &c. “
His decretis occasionem dederat Aga-
pius quidam Episcopus Gordubensis,
qui Presbyteris mandabat, ut Altaria
erigerent, ac Basilicas consecrarent.
Qua tamen in re erunt sane observanda
verba illa canonis: Quaedam novellis,
& ecclesiasticis regulis: non enim quae
in Ecclesia Hispalensi, Isidoro auctore,
decernebantur; omnia ex divino jure
repetita videbantur, sed potius ex jure
recentiore ecclesiastico, quae observa-
tio commodam praebet interpretationem
dicti canonis 119. apud Gratianum;
praesertim vero, quod sciamus aliquan-
do ab eodem Innocentio I. permissum,
ut manus impositio post Baptismum a
minoribus Sacerdotibus fieret, quemad-
modum legimus in cap. 6. ejusdem epi-
stolae apud Dionysium Exiguum, ibi:
„ De his vero baptizatis, qui postea
„ Demonio, aut vitio aliquo, aut pec-
„ cato interveniente, arripiuntur, quae-
„ sit dilectio tua, si a Presbytero,
„ vel Diacono possint, aut debeant con-
„ signari, quod hoc, nisi Episcopus
„ praeceperit, non licet; nam ei ma-*

„ nus imponenda omnino non est, nisi
„ Episcopus auctoritatem dederit id ef-
„ ficiendi. Ut autem fiat, Episcopi
„ est imperare, ut manus ei vel a Pres-
„ bytero, vel a ceteris clericis im-
„ natur, Nam quomodo id fieri sine
„ magno labore poterit, ut longe con-
„ stitutus Energumenus ad Episcopum
„ deducatur? Cum si talis casus ei in
„ itinere acciderit, nec perferri ad
„ Episcopum, nec referri ad sua facile
„ possit? “

Juvabit praeterea ex integris exem- Can. 13. de cons. dist. 3.
plaribus supplere, atque emendare ca-
nonem 13. de cons. dist. 3. cujus ver-
ba ita legenda sunt ex cap. 4. ejusdem
epistolae apud Dionysium Exiguum.
Sabbato vero jejunandum esse ratio evi-
dentissima demonstrat. Nam si diem do-
minicum ab venerabilem resurrectionem
Domini Nostri Jesu Christi non solum in
Pascha celebramus, verum etiam per sin-
gulos circulos hebdomadarum ipsius diei
imaginem frequentamus, ac si sexta fe-
ria propter passionem Domini jejunamus,
sabbatum praetermittere non debemus, quod
inter tristitiam, aut, latitiam temporis
illius videtur inclusum. Nam utique con-
stat Apostolos biduo isto in tristitia, &
in merore fuisse, & propter merum Ju-
daeorum se occulnisse. Quod utique non
dubium est in tantum eos jejunasse biduo
memorato, ut traditio Ecclesia habeat
isto biduo Sacramenta penitus non cele-
brari. Qua forma utique per singulas ce-
nenda est hebdomadas, propter id, quod
commemoratio diei illius semper est cele-
branda. Quod si rutant saepe, atque
uno sabbato jejunandum, argo & domi-
nicum, & sexta feria semel in Pascha
oritur utique celebranda. Si autem domi-
nici diei, ac sexta feria per singulas heb-
domadas reparanda imago est, dementis
est, bidui agere consuetudinem, sabbato
praetermisso, cum non disparem habent
causam, a sexta videlicet feria, in qua
Dominus passus est, quando & ad inferos
fuit, ut tertia die resurgens redderet
laetitiam post biduanam tristitiam prae-
dentem. Non ergo nos negamus sextafa-
ria jejunandum, sed dicimus & sabba-
to hoc agendum, quia ambo dies tristi-
tiam Apostolis, vel his, qui Christum
secuti sunt, induxerunt, qui die domi-
nica hilarati non solum ipsum festivissi-
mum esse voluerunt, verum etiam per
omnes hebdomadas frequentandum esse di-
xerunt. Patet ex hisce verbis vetustissi-
ma Romanae Ecclesiae consuetudo, juxta
quam

quam obtinebat, ut jejunium sabbato quocumque celebraretur. Qui vult hac in re penitus edoceri, unaque difficultates omnes evadere, quæ hanc materiam turbare quoquo modo videntur, consulat dissertationem 6. de jejunio sabbati in Ecclesia Romana a Paschasio Quesnellio editam ad calcem operum Leonis Magni. Mihi illud unum observare sufficeret, non unam, eandemque apud veteres fuisse disciplinam hac in parte; nam nonnullis in locis, apud Græcos præsertim, incongruum videbatur jejunare sabbato, quod Romanæ Ecclesiæ tanquam probrum objecerunt, quemadmodum testatur Nicolaus Papa in epist. 70. ad Hincmarum; alibi vero sabbati jejunium visum est maxime observandum, uti de Romana Urbe Sanctus Augustinus testatur epist. 128. ad Januarium, & epist. 86. ad Casulanum. Varias hujusmodi consuetudines dispar ratio induxerat. Qui sabbato jejunabant, totis viribus nitebantur, ne cum Judæis læti, festivique sabbato viderentur; postquam enim veteris sabbati celebritas a Christianis in diem solis, quem dominicum appellaverunt, translata est, dies ipsa sabbati cum mœnore potius transigi cœpit, vel ut ab judaicis ritibus recederetur, vel etiam ut mœnor recoleretur Apostolorum, qui post Christi mortem per integrum sabbati diem doluerunt; ac demum sequente luce ob Christi Domini resurrectionem lætitiæ singularis argumenta exhibuerunt. Qui contra ab jejunio recedendum esse sabbato asseriebant, Manichæorum hæresim magis magisque detestari se fatebantur. Quum enim Manichæi dicerent vetus testamentum a Deo malo conditum, sanctificationem sabbati, tanquam a Deo malo in eodem vetere testamento præceptam maxime oderant, nihilque antiquius eam ob causam habebant, quam ut celebrato jejunio mœnore confecti eodem die publice apparent. Itaque sabbati jejunium cum mœnore conjunctum nonnullis videbatur Manichæorum hæresis indicium; aliis e converso sabbati celebritas sine jejunio videbatur judaicæ ejusdem superstitionis turpe vestigium. Quid vero hac in re sequendum erat? Augustinus in epistolis memoratis obtemperandum aiebat receptæ hac in re in unaquaque provincia disciplinæ: Dummodo enim & abs Judæorum, & a Manichæorum superstitionibus desisteretur, quis aut in

jejunio, aut in festiva celebritate sabbati deliquisset, securus alias suæ provincie morem? Porro Innocentius Romanæ Ecclesiæ consuetudinem sequendam Decentio proposuit, qua nimirum obtinebat, ut singulis sabbatis jejunium celebraretur.

In canone 17. de cons. dist. 3. nihil est, quod singulari indigeat observatio. ne. Consonat ille cum capite 7. ejusdem epistolæ.

Can. 17.
de cons.
dist. 3.

Caput octavum ejusdem epistolæ non satis integrum relatum est a Gratiano in can. 3. dist. 95., quem propterea ita

Can. 3.
dist. 95.

ex Dionysio Exiguo supplere juvabit:

„Sane, quoniam de hoc, sicut de ceteris consulere voluit dilectio tua, adiecit etiam filius meus Cælestinus Diaconus in epistola sua esse a tua dilectione positum illud, quod in B. Apostoli Jacobi epistola conscriptum est: Si infirmus aliquis in vobis est, inducat presbyteros, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & suscitabit illum Dominus, & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Quod non est dubium de Fidelibus ægrotantibus accipi, vel intelligi debere, qui sancto Oleo Christi matris perungi possunt, quod ab Episcopo confectum non solum Sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licet, in sua, aut in suorum necessitate ungendum. Ceterum illud superfluum videmus adjectum, ut de Episcopo ambigatur, quod Presbyteris licere non dubium est. Nam idcirco Presbyteris dictum est, quia Episcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire non possunt. Ceterum si Episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquem a se visitandum, & benedicere, & tangere Christum sine cunctatione potest, cuius est ipsam Christum consecrere. Nam poenitentibus illud infundere non potest, quia genus est Sacramenti. Nam quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo unum genus putatur posse concedi? His igitur, Frater charissime, omnibus, quæ tua dilectio voluit a nobis exponi, prout potuimus, respondere curavimus, ut Ecclesiæ tuæ Romanæ consuetudinem, a qua originem ducit, servare valeat, atque custodire, &c. Pergit hinc Innocentius ad epistolæ suæ finem, ubi ad initia propemodum revertitur, utrobique

que enim nichil magis urget, quam ut Decentius Romanæ Ecclesiæ mores sequatur, & servet. Unum heic observandum superest, eadem propemodum verba capitis 3. laudati recenseri in Consilio VVormatiensi anni 868. can. 72. Probanda porro erit emendatio Correctorum Romanorum, qui negativam particulam expungendam a Gratiani exemplaribus rati sunt, cum illa nec in integra Innocentii epistola apud Dionysium Exiguum collectorem antiquissimum, neque in VVormatiensi canone reperitur.

De Epistola 2. ad VVidrisium Rothomagensis Episcopum.

Qua ratione Innocentius ad Decentium Eugubinum scripserat, eadem propemodum usus est, dum VVidricio Rothomagensi in Gallia Episcopo postulanti responderet in variis disciplinæ ecclesiasticæ causis, illum principio laudans, quod disciplinam Romanæ Ecclesiæ sequi vellet, utpote quæ ab Apostolis Petro, & Paulo mores suos derivaverit. In capite 1. epistolæ hujus hæc leguntur: *Primum, ut extra conscientiam Metropolitani Episcopi nullus audeat ordinare, integrum enim judicium est, quod plurimorum sententia confirmatur, nec unus Episcopus ordinare presumat, ne futurum beneficium praesumtum videatur. Hoc enim a Synodo Nicæna constitutum est, atque definitum. Hic est canon 3. dist. 64., qui, quoniam refertur ad canones Nicæni Concilii, jure optimo conferendus erit cum canone 1. dist. 64. ubi laudatur Nicæna illa constitutio, quam Innocentius sequendam esse scribat.*

Can. 61. Prosequitur Innocentius, & ait: Item dist. 50. si quis post remissionem peccatorum cingulum militiæ secularis habuerit, ad clericatum omnino admitti non debet. Hic est canon 61. dist. 50. Quare vero irregularis haberetur temporibus Innocentii, quicumque militiæ cingulo ornaretur, colligi satis potest ex iis, quæ observanda volui ad canonem 22. cau. 33. qu. 2., nec non ad canonem 4. de poenit. dist. 3., quorum prior est Siricii Papæ, alter Concilii Nicæni, ad quæ sane monumenta sese procul dubio referebat Innocentius. Milites tunc temporis non alii designabantur, quam qui Christianæ Religionis renunciassent, ut memoratis in locis ostendi; quomodo

nil mirum erat, si milites hujusmodi ab ecclesiasticis officiis, ac dignitatibus removerentur. Hinc autem liquido constat, toto cælo aberrare a germana hujusce canonis interpretatione Scriptores illos, qui exinde arripuerunt occasionem dubitandi, num milites possent ad gradus Clericorum promoveri; nonnulli vero ex ipsis distinctionibus disputationem hanc absolvere se facile crediderunt, ut patet apud Glossographos, qui canonem intellexerunt de officiali militate, qui sæva admodum præcepta dederit, vel executioni mandaverit. Supervacanea protectio Interpretum hujusmodi indultoria, qui veteres canones veterum temporum adjunctis accommodare nesciverunt.

Jungendi simul sunt, unoque spiritu legendi can. 26. cau. 11. qu. 1., & canon 14. cau. 3. qu. 6., pertinent enim ambo ad idem caput 3. epistolæ Innocentii. Ita lego apud Dionysium Exiguum, ex quo Gratiani editio est emendanda. *Siqua autem causa, (hic est laudatus canon 26.) vel contentiones inter clericos tam superioris ordinis, quam etiam inferioris fuerint exorta, ut secundum Synodum Nicænam, congregatis ejusdem provincie Episcopis, jurgium terminetur. Nec alicui liceat, sine præjudicio tamen Romanæ Ecclesiæ (hic est laudatus canon 14.), relictis his Sacerdotibus, qui in eadem provincia Dei Ecclesiam mutui divina gubernant, ad alias convolare provincias: Quod si quis forte praesumpserit, & ab officio Cleri submotus, & injuriarum reus ab omnibus judicetur. Si autem majores causa in medio fuerint devoluta, ad Sedem Apostolicam, secus Synodus statuit, post judicium episcopale referantur. Monent ad hunc canonem Romani Correctores in epistola Marcelli, & Innocentii legi: Sine præjudicio tamen Romanæ Ecclesiæ, cui in omnibus causis debet reverentia custodiri. Verum, licet nonnulla exemplaria recentiora epistolæ Innocentii hæc etiam exhibeant, non habet tamen codex Dionysii Exigui antiquissimus, qualis est editus abs Justello. Deinde Epistola Marcelli parum appositè recenseri ad hanc rem potest; ut enim cetera præteream, agitur de epistola Isidori Mercatoris, cujus fidem jam superius improbam agnovimus. Imo non dubitaverim, clausulam illam ex epistola eadem Marcelli apocrypha in germanam epistolam Innocentii a nonnullis recentioribus codicum Scri.*

*Can. 26.
cau. 11.
qu. 1. &
Can. 14.
cau. 3.
qu. 6.*

Scriptoribus fuisse translata. Quod ibidem Innocentius tradit de Clerico. rum causis, videtur depromptum ex canone 5. Concilii Nicæni, quem ex Dionysio Exiguo integrum retuli ad canonem 73. cau. 11. qu. 3. item depromptum videtur ex canone 3. Concilii Sardicenis, quem ego integrum retuli ad canonem 36. cau. 2. qu. 6., & ex canone 17. ejusdem Concilii Sardicenis, quem refert Gratianus in can. 4. cau. 11. qu. 3. Quoniam igitur ad Nicænum, vel Sardicense Concilium totus se retulit Innocentius in canonibus memoratis, nulla alia melior affingi Innocentio interpretatio poterit, quam quæ & Nicænis, & Sardicensibus canonibus accommodatior esse videatur.

Can. 13. Postquam vero in sequenti capitula-
dist. 34. diderit Innocentius, neminem ex Clericis uxorem posse viduam ducere juxta illud Levitici cap. 21. vers. 13. „ Sacerdos uxorē virginem accipiat, non viduam, non ejectam, *ita sub- sequitur*: Ut is, qui viduam, licet laicus, duxit uxorem, sive ante baptismum, sive post baptismum, non admittatur ad Clerum, quia eodem vitio videtur exclusus. In baptismo enim crimina dimittuntur, non acceptæ uxoris consortium relaxatur. Ne is, qui secundam duxerit uxorem, clericus fiat, quia scriptum est: Unius uxoris virum, & iterum, Sacerdotes mei semel nubant, & alibi, Sacerdotes mei non nubant amplius. Et si ab aliquibus existimatur, ante baptismum si forte quis accepit uxorem, & ea de sæculo recedente alteram duxerit, in baptismo esse dimissum, satis errat a regula, quia in baptismo peccata remittuntur, non acceptarum uxorum numerus aboletur, cum utique uxor ex legis præcepto ducatur, intantum, ut & in Paradiso, cum parentes humani generis conjungerentur, ab ipso sint Domino benedicti, & Salomon dicat: a Deo præparabitur viro uxor, quam formam etiam Sacerdotes omnes servare, usus ipse demonstrat Ecclesiæ. Satis enim absurdum est aliquem credere, uxorem ante baptismum acceptam post baptismum non computari, cum benedictio, quæ per Sacerdotem super nubentes imponitur, non materiam delinquendi dedisse, sed formam tenuisse legis a Deo antiquitus institutæ doceatur, Quod si non pu-

tatur uxor esse computanda, quæ ante baptismum ducta est: ergo nec filii, qui ante baptismum geniti sunt, pro filiis habentur.“ Ita supplendus erit, emendandusque canon 13. dist. 34. Porro tria in hoc capite tradidit Innocentius. Primum, non licere alicui ex clericis, aut etiam laicis ad Clerum promovendis duplices inire nuptias, quod argumento gravissimo est, etiam antiquissimam Ecclesiam a sacris ordinibus bigamos arcuisse. Deinde ulterius urget Summus Pontifex, & ait mentem Ecclesiæ extendi etiam ad eum casum, quando quis cum vidua nuptias contrahit; quemadmodum enim maritus unam quodammodo cum uxore personam gerere videtur, pro bigamo consideratur, qui binubam ducit, aut saltem bigamiam notam contrahit, eo ipso, quo facto suo aliam binubam facit. Tertio demum eandem disciplinam recipiendam suadet, ubi quis ante baptismum unam, post baptismum alteram duxerit uxorem; is enim ex Innocentii sententia adhuc pro bigamo recensetur, ut ab ordinibus Ecclesiasticis excludatur. Fuit sub initium quinti Ecclesiæ sæculi, aut sub finem quarti acerrima disputatio in hac parte gravissimorum Ecclesiæ Patrum, quorum alii alias in sententias distrahebantur, quemadmodum liquet ex Hieronymo, Augustino, Ambrosio, & eodem Innocentio in epist. ad plures Macedoniæ Episcopos, quorum fragmenta referuntur apud Gratianum in dist. 26. Qui matrimonium ante baptismum initum minime computandum esse asserbant, his rationum momentis inquebantur. Siqua macula esse potest in nuptiis ante baptismum contractis, ex quibus deinde quis ad ministerium Ecclesiasticum non admittatur, deletur illa in baptismatis sacramento, cujus vis maxima est ex divina institutione; Qui e contrario pro Ecclesiasticæ disciplinæ severitate pugnabant, agebant quidem in baptismo dimitti crimina, non vero nuptias, quarum vinculum venerabile semper fuit. Postquam vero Innocentius in postremam hanc sententiam ivit, eandemque servandam pluribus Episcopis proposuit, atque inter ceteros memorato Victorio Rothomagensi, Rufo, Eusebio, aliisque Macedoniæ Episcopis, nulla dubitatio fuit, quin paulatim posterior hæc sententia in Ecclesia reciperetur præ alia, vimque Ecclesiasticæ consuetudinis, ac disciplinæ obtineret.

Ni-

Nihil hic singulariter adjiciendum arbitror, etenim de hac realibi sermo recurret, præsertim ubi agendum erit de canonibus distinctionis Gratianæ 26,

Can. 2. dist. 21. In cap. 7. epistolæ Innocentii legimus canonem 3. dist. 71. ibi: *Ut de aliena Ecclesia clericum ordinare nulus usurpet, nisi ejus Episcopus precibus exoratus concedere voluerit. Hoc etiam Synodus statuit Nicæna, ut abjectum ab altera clericum altera Ecclesia non recipiat. Duplex hoc in loco constitutio palam fit, & prima quidem de clericis alienis non ordinandis, altera de clericis ejus qui non recipiendis edita; & quamquam Gratianus priorem tantummodo memoraverit, posteriorem ideo addendam volui, ut ex integro Innocentii capite facile adpareret, utramque propositam esse, tanquam Concilii Nicæni disciplinam, quod denotant verba illa: *Hæc etiam Synodus Nicæna statuit. quæ non tam posteriora, quam præcedentia respiciunt. Nicæna Synodi sanctio, quam Innocentius laudat, habetur in capite 5., & 16., quæ referuntur apud Gratianum in can. 73. cau. 11. qu. 3., in can. 3. dist. 71. & in can. 23. cau. 7. quæst. 1.**

Cap. 4. & 5. dist. 31. Omisit Gratianus caput 8., ubi actum est de hæreticis ad fidem revertentibus recipiendis; retulit autem caput 9. in can. 4. dist. 31., cui auctor Palearum aliqua ex epistola ipsa adjecit, quæ habemus, hodie velut canonem quintum, nescio qua de causa, ita divisum etiam ab iis, qui recentiores Gratiani codices ediderunt. Verba Innocentii hæc sunt: *Præterea quod, dignum, & pudicum, & honestum est, tenere Ecclesia omni modo debet, ut Sacerdotes, & Levitæ cum uxoribus suis non coeant, quia ministerii quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est enim: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Dominus Deus vester. Nam, si præscis temporibus de templo Dei Sacerdotes anno vicis sua non discedebant, sicut de Zacharia, legimus, nec domum suam omnino tangebant, quibus utique propter sobolis successionem uxoris usus fuerat relaxatus, quia ex alia tribu, & præterquam ex semine Aaron ad sacerdotium nullus fuerat praeceptus accedere, quanto magis hi Sacerdotes, vel Levitæ pudicitiam ex die ordinationis suæ servare debeant, quibus vel sacerdotium, vel ministerium sine successione est, nec præterit dies, quæ vel a sacrificiis divinis, vel a baptismatis officio vacent? Nam si*

Paulus ad Corinthios scribit, dicens: abstinete vos ad tempus, ut vacetis orationi, & hoc utique laicis præcepit, multo magis Sacerdotes, quibus & orandi, & sacrificandi iuge officium est, semper debebunt ab hujusmodi consortio abstinere, quod si contaminati fuerint carnali concupiscentia, quo pudore vel sacrificare forsitan usurpabunt? &c. Eisdem fere verbis idem Innocentius scripsit ad Exuperium Tolosanum in epist. 3., cujus fragmentum refertur in can. 6. dist. 31.

Quod paucis retulit Gratianus in can. 3. cau. 16. qu. 1., ita ex integris epistolæ exemplaribus erit supplendum. Legitur canon in capite 10. De monachis, qui diu morantes in monasteriis postea ad clericatus ordinem pervenerint, non debere eos a priore proposito deviare. Aut enim sicut in monasterio fuit, & quod diu servavit, in meliori gradu positus amittere non debet. Aut si corruptus, postea baptizatur in monasterio sedens, & ad clericatus ordinem accedere voluerit, uxorem omnino habere non poterit, quia nec benedici cum sponsa potest jam ante corruptus. Qua forma servatur in clericis maxima, cum vetus regula hoc habeat, ut quisque corruptus baptizatus clericis esse voluisset, sponderet se uxorem omnino non ducere. Hinc colligitur Innocentii sententia. Erant nonnulli, qui e monasteriis, in quibus continentiam professi fuerant, ad Clericorum inferiorum gradus promoti, existimarent sibi licere conjugia, quæ generatim ministris inferioribus concedebantur, quasi lex continentiae extra monasterii claustra eos amplius non afficeret. Statuit Summus Pontifex eandem continentiae legem esse ab illis in clericatu etiam custodiendam, cum clericalis conditio tanquam monachali perfectior tantæ virtuti promovendæ apta sit, nullatenus impediendæ.

De canone 3. dist. 51. nihil singulare occurrit, quod observemus. Consonat ille cum capite 11. ejusdem epistolæ. Porro curiales, aliove similes publicis officiis deservientes, aut rationibus detentos non posse ad clericalia munera promoveri pluries vetustissimis canonibus statutum scimus. Ad cap. 11. epistolæ pertinet canon 10. cau. 27. qu. 1.; his verbis legendus ex Dionysio Exiguus: Item quæ Christo spiritualiter nupserunt, & a Sacerdote velantur, si postea vel publice nupserint, vel se clanculo.

Can. 3. cau. 16. qu. 1.

Can. 3. dist. 51.

Can. 10. cau. 27. qu. 1.

culo corruerint, non eas admittendas esse ad agendam pœnitentiam, nisi id, cui se junxerant, de mundo recesserit. Si enim de hominibus hac ratio custoditur, ut quacumque vivente viro alteri nups-
serit, habeatur adultera, nec ei agen-
da pœnitentia licentia concedatur, nisi
unus ex his fuerit defunctus, quanto
magis de illa tenenda est, qua ante im-
mortali se sponso conjunxerat, & postea
ad humanas nuptias transmigravit? Quo-
ties verba hæc, prout jacent, abscise
considerentur, videbuntur profecto ar-
ctiorem disciplinam exhibere, quam quæ
ex Innocentii mente sit exhaurienda,
quasi nullo unquam tempore conceden-
da pœnitentia sit adulteris, aut iis,
qui Christo datam continentie fidem
violaverunt, quousque vivat ejusdem cri-
minis conscius, ita, ut qui præmoria-
tur, is sine Ecclesiæ communionem de-
cedat necessario. Vero non ita canonem
hunc Innocentii interpretati fuerunt Gal-
licanæ Ecclesiæ Patres; (quando autem
laudo Gallicanæ Ecclesiæ Patres, eos lau-
datos intelligo, ad quos Innocentius re-
scriptum suum direxerat, quique pro-
pterea idem Innocentii rescriptum exe-
quuti sunt); etenim voluerunt quidem
eo pertinere Innocentii mentem, ut dis-
ficile pœnitentia adulteris, corruptis-
que virginibus Deo dicatis concedere-
tur, præsertim ubi peccandi periculum
continuo immineret, non vero ut ali-
quando etiam petentibus pœnitentia de-
negaretur. Ita hunc ipsum Innocentii
canonem referunt Patres Concilii Tu-
ronensis 2. anni 567. cap. 20. ibi: *Et
quia in sententia Papa Innocentii ad Vi-*
tricium Episcopum Rothomagensis lata
legitur scriptum de virginibus, quæ Chri-
sto spiritualiter nupservunt, & veluti a
Sacerdote meruerunt, si postea nupservint,
quod vix etiam ad agendam pœnitenti-
am mereantur accedere, quia sic dicit:
Si enim de omnibus hac ratio custoditur,
ut quacumque vivente viro alteri nups-
erit, habeatur adultera, quanto magis
& illa damnanda est, qua ante immo-
tali sponso se conjunxerat? &c. Et paulo
inferius laudant Turonenses Patres
canonem 32. Concilii 2. Arelatensis his
verbis: *De puellis, quæ se voverunt*
Deo... si ad terrenas nuptias sponte tran-
sierunt, id custodiendum esse decrevimus,
ut cum his, quibus se alligaverunt, com-
munionem priventur, ita ut eis postulan-
tibus pœnitentia non negetur, cujus pœ-
nitentia communio multo tempore differa-

tur. Meminit ejusdem definitionis In-
nocentii Papæ Zacharias Pontifex Ma-
ximus in epistola ad Pippinum Majo-
rem domus cap. 20, ubi eidem omnino
verbis refertur, quid ipsemet Innocea-
tius Vitricio Rothomagensi rescripse-
rit; sed in cap. 26. subdit Zacharias,
virgines lapsas post pœnitentiam ex hu-
manitate communionis gratiam obtinere
posse. Meminit etiam ejusdem canonis
Concilium Duziacense a. anni 874. ca-
none 6., ubi agitur de quadam sancti-
moniali nomine Duza, quæ lapsa fue-
rat, concluditurque ex ipsamet Inno-
centii sanctione, delictum illud pœni-
tentia delinquentis esse purgandum, ut
viaticum delinquenti e sæculo transeun-
ti, si tamen pœnituerit, non negetur.
Post hæc amplius non memoro canones
55. Concilii Toletani 4. anni 633., aut
canonem 6. Concilii Toletani 6. anni
638., aut alios a diversis variarum Pro-
vinciarum Conciliis editos, quibus con-
stat aut adulteris, aut sanctimonialibus
lapsis communionem saltem in vitæ ex-
tremo non fuisse denegatam, ubi pœ-
nitentiam egissent; ut inde adpareat,
qualis Innocentii constitutioni adingen-
da sit interpretatio. Illud unum adji-
ciam, non defuisse apud veteres, qui
gravioribus hujusmodi criminibus talem
pœnam imposuerunt, ut essent propo-
modum sine expiatione: Verum, ut ex
dictis facile liquet, nusquam is fuit
germanus universæ Ecclesiæ sensus.
Potuit id nonnullis austerioribus Eccle-
siæ Antistitibus aliquando probari, quo-
rum sententia recepta minime fuit. Ad
rem scribit S. Cyprianus in epistola ad
Antonianum his verbis: *Et quidem apud*
antecessores nostros quidam de Episcopis
istic in Provincia nostra dandam pacem
mæchis non putaverunt, & in votum pœ-
nitentia locum contra adulteria clausu-
erunt, non tamen a Coepiscoporum suorum
collegio recesserunt, aut catholica Eccle-
sia unitatem, vel unitatem, vel censuram
sua obstinatione ruperunt: ut, quia apud
alios adulteris pax dabatur, qui non dis-
bat, de Ecclesia separaretur. Forte juxta
nonnullorum, quam Cyprianus heic re-
fert, sententiam Innocentius in capite
memorato loqui potuit, & quod vete-
rum nonnulli de adulteris senserunt,
juxta austeriorem disciplinam potiore ju-
re recipiendum fuisse asseruit de virgi-
nibus, quæ post solemnem elicitam pro-
fessionem lapsæ proponerentur. Et qui-
dem austeriorem illam disciplinam sequi-
utus

utus esse videtur idem Innocentius in epistola ad Exuperium Tolosanum cap. 4. ibi: *mulieribus prodito earum crimine, communio denegatur*, can. 23. cau. 32. qu. 5. Ceterum, quoties communio denegabatur, adhuc poenitentiae locus erat, quemadmodum & in eadem epistola ad Exuperium ait Innocentius cap. 2. ibi: *Consuetudo prior tenuit, ut concederetur eis poenitentia, sed communione negaretur*. Si verum esset, quod coniecit Sirmondus, libellum illum, qui inscribitur *Caesones Romanorum ad Gallos Episcopos*, (habetur editus in editione recentiore Labbeana Veneta post epistolas Innocentii) vere Innocentio Papae tribui posse, clarius exinde liqueret mens Innocentii; etenim ibidem traditur canone 10. virgines lapsas, etiam post emissam solemne continentiae votum, per poenitentiam expiare suum flagitium posse.

Can. 9. Tandem in postremo ejusdem epistolae capite legimus canonem 9. cau. 27. qu. 1. his tamen verbis apud Dionysium Exiguum. *Ha vero, quae necdum sacro velamine tecta, tamen in proposito virginali semper se simulaverunt permanere, licet velata non fuerint, si forte pupserint, his agenda aliquanto tempore poenitentia est, quia sponsio earum a Domino tenebatur. Si enim inter communes solet bona fidei contractus nullaratione dissolvi, quanto magis ista pollicitatio, quam cum Deo petigerunt, solui sine vindicta non poterit? Nam si Apostolus Paulus, quae a proposito viduitatis discesserant, dixit eas habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, quanto potius virgines, quae prius promissionis fidem frangere sunt conatae? Hae propemodum eadem recensuerunt ex Innocentio Turonensis II. Concilii Patres in canone 20., post quae ita subdiderunt: *Quis Sacerdotum contra decreta talia, quae a Sede Apostolica processerunt, agere praesumat?* Ex quo sane liquet, non tantummodo canonem hunc nuperrime memoratum, verum etiam integram Innocentii epistolam in Gallicana Ecclesia receptam fuisse. Ita enim directae erat ad Victorium Rothomagensis in Gallia Episcopum, ut non tam ipse, quam ceteri Coepiscopi eadem uterentur in Ecclesiastica disciplina infirmenda. Ita agebat initio hujus epistolae Innocentius: „Digestas vitae, & morum probabilitatem disciplinas adnexas literis*

„meis misi, per quas advertunt Ecclesiarum regionis vestrae populi, „quibus rebus, & regulis Christianorum vita in sua cujuscumque professionem debeat contineri, qualisque „servetur in urbis Romae Ecclesia disciplina. Erit dilectionis tuae per „plebes finitimas, & Confacerdotes „nostrorum, qui in illis regionibus propriis Ecclesiis praesident, regularum „hunc librum, quasi didascalicum, atque „que monitorem sedulo insinuare &c.“

De epistola 3. ad Exuperium Episcopum Tolosanum.

Non tantum Victorius Rothomagensis, sed etiam alii in Gallia Episcopi Innocentium Pontificem Maximum consuluerunt, ut germanam Ecclesiae disciplinam susciperent. Turbabat tunc pravis dogmatibus Gallicanam Ecclesiam Vigilantius clericalem, ac monasticum cœlibatum omnino contemnens, damnansque quamplurimos illius ætatis Ecclesiasticos ritus, qui praesertim ad honorem Martyrum, reliquiarum, aut ad nocturnas psallentium fidelium vigilias pertinebant. Et quidem homo iste in schismata facile pronus aliarum Ecclesiarum, praesertim orientalium, quas perlustraverat, disciplinas laudabat, eo animo, ut fidentius occidentali Ecclesiae despiceret consuetudines. Quamobrem Gallicani Episcopi nihil antiquius habuerunt, quam ut Romanae Ecclesiae Antistites interrogarent, quorum sententias non tam ipsi exequerentur, quam ceteris exequendas proponerent. Inter hos fuit Exuperius Tolosanus Episcopus, vir egregiae famae, tum ob singularem vitae ac morum integritatem, tum ob insignem rerum sacrarum doctrinam, quem propterea pluribus nominibus clarum Sanctus Hieronymus multoties commendavit. Ipse ab Innocentio Pontifice postulavit, quid custodiendum in aliquot sacrae disciplinae capitibus foret, cui propterea rescripsit Innocentius *quid sequendum vel docilis ratio persuaderet, vel auctoritas lectionis ostenderet, vel custodita seras temporum demonstraret*. Et quidem in priorae epistolae capite respondit Innocentius, neminem sacris altaribus deservire posse, nisi continentiam professus fuisset. Habetur id in Can. 2. dist. 82., ad quem referendus erit Can. 6. dist. 31., cujus sententia ex laudato Can. 2. inte-

Can. 6. dist. 31. & can. 2. dist. 82.

integra dignoscetur. Gratianus Canon non omnino cum epistola consonat, ideoque iuvabit caput ipsum juxta exemplar Dionysii Exigui hoc in loco describere. Proposuiſti, quid de his observari debeat, quos in Diaconii ministerio, aut in officio Presbyterii positos incontinentes esse, aut fuisse generati filii prodiderunt. De his & divinarum legum manifesta est disciplina, & beata recordationis viri Siricii Episcopi monita evidentia commovent. (Siricii locus legitur apud Gratianum in Can. 3. & 4. dist. 82.), ut incontinentes in officiis talibus positi omni honore Ecclesiastico privarentur, nec admittantur ad tale ministerium, quod sola continentia oportet impleri. Est enim vetus admodum sacra legis auctoritas, jam inde ab initio custodita, quod in templo anno vicis sua habitare precepti sunt Sacerdotes, ut servientes sacris oblationibus, puros, & ab omni labe purgatos sibi vindicent divina mysteria, neque eos ad sacrificia fas sit admitti, qui exercent vel cum uxore carnale consortium (nemo non videt, quam diversa sit huiusmodi sententia Innocentii ab ea, quam Innocentio mutatis verbis tribuit Gratianus in dicto Can. 6. dist. 31.) quia scriptum est: sancti estote, quia & ego sanctus sum Dominus Deus vester. Quibus utique propter sobolis successionem propterea uxoris usus erat relaxatus, quia ex alia tribu ad Sacerdotium nullus fuerat preceptus accedere: quanto magis hi Sacerdotes, vel Levita pudicitiam ex die ordinationis sua servare debent, quibus vel sacerdotium, vel ministerium sine successione est; nec praterit dies, qua vel a sacrificiis divinis, vel a baptismatis officio vacent. Nam si Paulus ad Corinthios scribit, dicens: Abstinete vos ad tempus, ut vacetis orationi, & hoc utique laicis precepit; multo magis Sacerdotes, quibus & orandi, & sacrificandi iuge officium est, semper debebunt ab huiusmodi consortio abstinere; qui si contaminatus fuerit carnali concupiscentia, quo pudore, vel sacrificare usurpabis? Aut qua conscientia, quove merito exaudiri se credit, cum dictum sit, omnia munda mundis, coinquinatis autem, & infidelibus nihil mundum? Sed fortasse hoc licere credit, quia scriptum est; unius uxoris virum, non permanentem in concupiscentia generandi hoc dixit, sed propter continentiam futuram. Neque enim integros corpore non admisit, qui ait:

Tom. II.

vellem autem omnes sic esse, sicut & ego, & apertius declarat dicens: Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt, vos autem jam non estis in carne, sed in spiritu. Et habentem filios, non generantem dixit. Sed ea plane dispar, & divisa sententia est, nam si ad aliquos forma illa Ecclesiastica vita pariter, & disciplina, qua ab Episcopo Siricio ad provincias commovent, non probabitur pervenisse, his ignorationis venia remittitur, ita ut de cetero penitus incipiant abstinere, & ita gradus suos, in quibus inventi fuerint, sic retineant, ut eis non liceat ad potiora conscendere, quibus in beneficio esse debet, quod hunc ipsum locum, quem retinent, non amittant. Si qui autem scisse formam vivendi missam a Siricio deteguntur, neque statim cupiditates libidinis abieciſſe, illi sunt modis omnibus submovendi, qui post admonitionem cognitam proponendam arbitrati sunt voluptatem. Nemo sane non videt hanc Innocentii constitutionem adversus Vigilantii opinamenta proditam fuisse, asserentis æque continentibus, ac conjugatis morem gerendum esse in Ecclesia. Porro hanc Jurisprudentiam Gallicano Episcopo traditam Gallicana recepit Ecclesia, uti liquet ex Concilio Agathensi anni 506. Can. 9. ibi: „Placuit etiam, ut si Diacones, aut Presbyteri conjugati ad torum uxorum suarum redire voluerint, Papæ Innocentii ordinatio, & Siricii Episcopi auctoritas, quæ est his Canonibus inserta, conservetur. Epistola S. Innocentii Papæ: Dilectissimo Fratri Exuperio Innocentius. Consulenti tibi, frater charissime, & post alia. Proposuiſti quid de his observari debeat &c.“ Illud unum heic adjiciam, Innocentium Papam eadem prope modum scripsisse ad Vidorium Rothomagensis Episcopum, ut liquere potest ex iis, quæ superius tradebam ad Can. 4. & 5. dist. 31.

Omisso capite 2. ejusdem epistolæ tranſit Gratianus ad caput 3., in quo legitur Can. 45. cau. 23. qu. 4., & quidem eisdem verbis post Correctionem Romanam.

In Can. 23. cau. 32. qu. 5. habemus caput 4. epistolæ Innocentii, cujus integra verba hæc sunt: „Et illud deſideratum est ſciri, cur communicantes viri cum adulteris uxoribus non convenient; cum contra uxores in consortio adulterorum virorum mane-

Can. 45.
cau. 23.
qu. 4.

Can. 23.
cau. 32.
qu. 5.

D d

,, re

„re videantur? Super hoc Christiana
 „Religio adulterium in utroque sexu
 „pari ratione condemnat, sed viros
 „suos mulieres non facile de adulterio
 „accusant, & non habent latentia pec-
 „cata vindictam; viri autem liberius
 „uxores adulteras apud Sacerdotes de-
 „ferre consueverunt, & ideo mulieri-
 „bus, prodito earum criminis, com-
 „munio denegatur; virorum autem,
 „latente commisso, non facile quis-
 „quam ex suspicionibus abstinetur, qui
 „utique submovebitur, si ejus flagi-
 „tium detegatur. Cum ergo par caus-
 „sa sit, interdum probatione cessante
 „vindictæ ratio conquiescit. “ Docet
 ibidem Innocentius pari poenitentia af-
 fligendos esse sive maritos, sive uxores,
 quoties admiserint adulterium; imo &
 rationem reddit, cur aliquando maritis
 eadem non imminere poena, quæ uxo-
 ribus, videatur; scilicet quia marito-
 rum crimen non adeo facile ab uxori-
 bus probari poterat; alias autem Eccle-
 sia, nisi de admissio crimine constaret,
 a nemine poenas exigere solebat. Hinc
 S. Augustinus in homilia 1. ait: „Ple-
 „rique autem boni Christiani propte-
 „rea tacent, & sufferunt alia pecca-
 „ta, quæ noverunt, quia documentis
 „sæpe deferuntur, & ea, quæ ipsi
 „sciunt, iudicibus ecclesiasticis proba-
 „re non possunt. Quamvis enim vera
 „sint quædam, non tamen iudici faci-
 „le credenda sunt, nisi certis indiciis
 „demonstrentur. Nos vero a commu-
 „nitione prohibere quemquam non pos-
 „sumus, nisi aut sponte confessum,
 „aut in aliquo, sive sæculari, sive ec-
 „clesiastico iudicio nominatum, atque
 „convictum.

Can. 46. De Can. 46. cau. 23. q. 4., qui con-
 sonat omnino cum capite 5. epistolæ In-
 nocentii post Romanam correctionem,
 qn. 4. nihil est, quod singularem observatio-
 nem exigere videatur.

Can. 3. Gradum potius facio ad Can. 3. cau.
 cau. 30. 30. qu. 4., cujus verba in hac Innocen-
 qn. 4. tii epistola, quidquid in Gratiani codi-
 cibus habeatur, omnino desiderantur. Pertinet ille potius ad quendam obscu-
 ri nominis auctorem veteris collectio-
 nis, quam edidit Jacobus Petitus una-
 cum Poenitentiali Theodori Cantuarien-
 sis Parisiis anno 1677. pag. 97., & se-
 quentibus tomo 1.; & quidem idem Pe-
 titus eam collectionem ex codice Hero-
 valliano depromptam, antiquissimam fuisse probat, vel quod nullis Pseudo-Isido-

ri fragmentis fœdata sit, vel quod vetustissimas Græcorum Canonum interpretationes exhibeat, ut cetera omittam argumenta gravissima, ex quibus concludit, codicem illum esse ætate Caroli Magni antiquiorem. Porro sub capite 54. pag. 233. ita legitur memoratum Gratiani fragmentum: „Si unus ex
 „conjugio filium, aut filiam alterius
 „de sacro fonte suscepit, aut ad
 „Christum tenuerit, vel ad Christiani-
 „tatis mysterium, ambo & uxor, &
 „vir compadres existunt parentibus in-
 „fantis, quia vir, & mulier caro una
 „effecti sunt. “ Imo ex hoc ipso codice clarescit, quare fragmentum istud Innocentio Papæ tribuatur, quasi depromptum ex ejus epistola ad Exuperium Tolosanum; etenim fragmentum istud nulli ibidem auctori tribuitur, proinde facile tribui potuit auctori capitis præcedentis. At vero in capite præcedenti relatum erat nomine Innocentii. Papæ ad Exuperium scribentis germanum ejusdem Pontificis fragmentum, quod legimus in capite 6. laudatæ epistolæ ad Exuperium. Igitur Can. 3. cau. 30. qu. 4. non Innocentio, sed illius collectionis obscuro auctori tribuendus erit; imo & si sententiam in Canone expressam interpretari juvabit, liquebit præterea, eam non fuisse Conciliorum auctoritate receptam, sed potius lato suffragio, scriptisque Canonibus reprobam. Declaravit auctor Canonis, cognitionem spirituales non tantum intercedere inter suscipientem, & parentes suscepti causa baptismatis, verum etiam inter uxorem suscipientis, & parentes suscepti, ex adjecta ratione, quod vir, & uxor quasi unica persona habeatur, neque possit cum viro cognatio contrahi, quin & cum uxore contrahatur. At vero aliter omnino prodiit sententia Triburiensis Concilii anni 895. Can. 47. ibi:
 „Qui spirituales habet compadres,
 „cujus filium de lavacro sacri fontis
 „accepit, & ejus uxor commater non
 „est, liceat ei defuncto compatre suo,
 „ejus viduam ducere in uxorem, si
 „nullam habet consanguinitatis propin-
 „quitatem. Quid enim? Numquid non
 „possunt conjungi, quos nulla proxi-
 „mitas carnalis, vel id generatio) *se-*
 „gunt alii: vel nulla in id generatio)
 „fecerunt spiritualis?

De Epistola 4. ad Felicem Episcopum Nucerinum.

Parum juvaret investigare, utrum Felix, ad quem Innocentius scripsit, primus fuerit Nuceriae in Umbria Episcopus, quemadmodum aliqui Scriptores tradiderunt. Tantum dixero, eum Pontifici Maximo immediate, seu Metropolitano, fuisse subiectum, ea etiam propterea de causa Innocentium interrogasse de iure sacrarum Ordinationum, siue quinam possent, deberentque ad gradus ecclesiasticos promoveri. Quid ab Innocentio postulaverit Felix, epistola Innocentii, quae est quarta etiam in antiquissimis collectionibus, qualis est Dionysii Exigui, satis indicat in principio his verbis: „Mirari non possumus dilectionem tuam sequi instituta Majorum, omnia quaeque possunt aliquam recipere dubitationem ad nos, quasi ad caput, atque ad apicem Episcopatus referre, ut consulta videlicet Sedes Apostolica ex ipsis rebus dubiis certum aliquid, faciendumque pronunciet, quod nos & libenter accipimus, & dilectionem tuam memoriam Canonum comprobamus.“ (Arbitror heic Innocentium referre se voluisse ad vetustos Canones, quibus cavebatur, ne suffraganei Episcopi quidpiam ex gravioribus negotiis, irrequisito Metropolitano, perficerent, qualis erat inter ceteros Canon 9. ex Antiochenis) „Scripsisti igitur, quod fervore Fidei, quo potes, & amore sanctae plebis vel reparaveris Ecclesias Dei, vel novas quasque construxeris, sed in his clericos, quos constituas, non habere, aliquos vero mutilos, aliquos digamos esse, ad quod stupuimus, prudentem virum de his voluisse consulere, quae omnibus sunt certa ratione comperta. Ergo non quasi ignorantem dicimus, sed in aliis forsitan occupatos istud oblitos esse vos dicimus.“ Itaque Innocentius non quidpiam novi juris in hac epistola sua Felici interroganti rescripsit, sed, quid vigeret ex antiquissima Canonum disciplina, de sacrorum administrorum ordinationibus indicavit.

Hinc in capite 1. ita pergit: „Qui igitur partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit, hunc ad clerum Canones non admittunt; cui vero casu aliquo contigit, dum aut operi rusti-

co curam impendit, aut aliquid faciens se non sponte percussit, hos Canones praecipunt & clericos fieri, & si in clero fuerunt reperti, non abjici. In illis enim voluntas est judicata, quae sibi ausa fuit ferrum injicere, quod scilicet & alii id facere dubitare non possit, in istis vero casus veniam meruit.“ Hic est Canon 6. dist. 55. apud Gratianum; & quidem videtur ex sententia Canonis 1. Niceni (hunc habemus in Can. 7. dist. 55.) derivatus: Quamquam vero non eadem fuerit & Niceno Concilio, & Innocentio ratio, ut eos a sacris ministeriis arcerent, qui membrum aliquod sibi sponte abscidissent, tamen optime noverat Innocentius, quanto ii essent apud Imperatores odio, qui digitos sibi abscidissent; fuerunt enim Imperatoriis legibus gravissimis afflicti poenis, quod illi se se armis tractandis ineptos reddidissent; hinc in l. 5. Cod. Theodof. de Tironibus legimus: „Si quis ad faciendam sacramenta militiae fuerit inventus truncatione digitorum damnum corporis expedisse, & ipse flammis ultatricibus concremetur, & dominus ejus, qui non prohibet, gravi condemnatione feriatur.“ Murcos vulgo, & per jocum, hujusmodi desides homines appellabant, quasi murcidas, vel, ut alii explicant, quasi Murciae delidum Deae litantes. Id olim potissimum familiare Italibus ad militiam vocatis fuisse testatur Ammianus Marcellinus lib. 15. ita de Gallis loquens: „Nec eorum aliquando quisquam, ut in Italia, munus martium pertimescens pollicem sibi praecidit, quos localiter murcos appellant.“ Sive igitur desides homines non essent admittendi ad Clerum, siue rejiciendi essent a sacris officiis, quos jura civilia poenis gravissimis damnabant; jure Innocentius censuit, hujusmodi murcos non esse in sacro ministerio recipiendos, eo vel magis, quia prope ejusdem Innocentii tempora, vel sub finem quarti saeculi sanxerint Imperatores, eos, qui militiae addicti digitos abscidissent suos, aliis Curiae officiis mancipandos esse, ut sic Reipublicae quacumque ratione servare cogerentur, quemadmodum constat ex l. 4. Cod. Theodof. de Tironibus; quae lex renovavit aliam Constantini legem, qualis habetur in l. 1. Cod. Theodof. de filiis militarium, alias autem Innocentius nolebat inter clericos ad-

Can. 6.
dist. 55.

Dd. 2. mit.

mittere eos, quos Respublica ad Curiae officia suo jure impellebat.

Can. 2.
dist. 51.

Canon. 2. Innocentianae ejusdem epistolae, qui ad digamos a sacris etiam ministeriis excludendos pertinet, omisit Gratianus, qui sequentem Canonem, sive tertium descripsit in Can. 2. dist. 51., quem tamen ita ex integris epistolae exemplaribus supplere juvabit: „ De „ laicis vero religio tua consuluit, quod „ (*legunt alii*, quos) Canones ordina- „ re prohibeant. Certum est quidem „ hoc regulas ecclesiasticas continere, „ sed non ita definitum est, ut de omni- „ bus sit laicis constitutum. Neque enim „ clerici nasci, & non fieri possunt, „ sed designata sunt genera, de quibus „ ad clericatum pervenire non possunt, „ id est si quis fidelis militaverit, si quis „ fidelis causas egerit, hoc est postula- „ verit, si quis fidelis administraverit. „ De curialibus autem manifesta ratio „ est, quoniam etsi inveniantur hujus- „ modi viri, qui debeant clerici fieri, „ tamen saepius ad Curiam repetuntur, „ cavendum ab his est propter tribula- „ tionem, quae saepe de his Ecclesiae „ provenit. „ Quatuor igitur hominum „ genera ab officiis ecclesiasticis amoveri „ declaravit Innocentius, in primis mili- „ tes, deinde causarum patronos, tertio „ administratores, demum curiales. Hæc „ res indiget singulari observatione, ne „ forte quispiam vulgaribus Glossographis „ facile indulgeat, qui Innocentii senten- „ tiam tum de militibus, qui jam inter „ certamina constituti virtutis specimina „ præbuerunt, tum de patronis causa- „ rum, non generaliter quidem, sed in „ causis tantummodo criminalibus, tum „ de administratoribus, ac curialibus can- „ sis fiscalibus operam dantibus, intelle- „ xerunt, innixi generali principio, quod „ suadet ad ecclesiasticas dignitates aditum „ non patere iis, qui homini etiam iusto „ occidendo quoquo modo causam, aut „ consensum præbuerunt. Verum longe „ abest a mente Summi Pontificis, imo „ etiam ab adjunctis illius ætatis, hæc „ vel alia similis interpretatio. Ad aliud „ potius juris ecclesiastici principium res „ hæc erit exigenda, illud præferri- „ mus, quod antiqui Canones tradiderunt, quo- „ niam hoc in loco Innocentius ex anti- „ quorum Canonum disciplina se rescribere „ præferebat. Tradunt autem vetus- „ tissimi Canones generalem disciplinam, „ qua ii omnes a muneribus ecclesiasticis „ amoveantur, qui publicis aliis officiis,

aut negotiis detinentur, ne forte ab Ec- „ clesia ad reddendam suscepti muneris ra- „ tionem facile revocentur; quemadmo- „ dum Ecclesia Africana statuerat in Con- „ cilio Carthagenensi vulgo 1., ex quo de- „ promptus est Canon 3. dist. 54., & testis „ est Cyprianus in epist. ad Clerum, & „ Plebem Furnicanorum. Ex hac autem „ generali regula nemo dubitat, quin aut „ causarum patroni, aut administratores, „ aut curiales excluderentur ab officiis „ clericorum. De militibus primum cautum „ scimus, paullo ante Innocentii tempora „ non tantum ad militiam revocandos fuisse, „ quotquot ab illa recessissent, verum „ etiam eos, qui amplius militare non „ poterant, aliis in officiis Respublicæ fa- „ miliaribus debuisse. Hinc Valentinianus, „ & Valens circa annum 364. statuerunt „ in l. 5. Cod. Theodof. de re militari: „ Quod si quosdam aut imbecillitas va- „ letudinis, aut habitudo corporis, aut „ mediocritas proceritatis ab armatæ „ militiæ conditione submoverit, eos „ jubemus in officiis ceteris militare. „ Patroni etiam causarum, qui apud ve- „ teres *postulare* dicebantur, seu *advoca- „ torum* munere fungi, tum non facile ad „ Ecclesiarum officia recipiebantur, quia „ olim in unoquoque foro certum advo- „ catorum corpus constitutum erat, at- „ que ii quemadmodum aliis officiis invi- „ ti detineri non poterant, ita nec vo- „ lentibus alia officia patebant, quemad- „ modum docet lex 132. Cod. Theodof. „ de decurionibus, lata anno 396., ac „ propterea paullo ante memoratam epi- „ stolam Innocentii. Administratorum no- „ men apud Innocentium eos significabat, „ qui munus publicum gerebant; hinc in „ Theodosiano Codice titulus inscribitur „ in lib. 8. *De iis, qui administrantibus, „ vel officium publicum gerentibus*, &c. „ Hinc non tam administrationem gerere „ dicebantur, qui Judicis, aut Magistratus, „ sed etiam qui tutoris, aut curato- „ ris officio fungebantur, atque hos omnes „ dubium esse non poterat, quin non fa- „ cile admitterentur ad Clerum, ne forte „ Respublica viris necessariis destitueretur, „ aut in Clerum adsumerentur, qui „ ratiociniis extraneorum detinebantur. „ Demum de curialibus certum erat, eos, „ sicut & Judices, aggregari certo ordi- „ ni, ut in eum reducerentur, quoties- „ camque propria voluntate declinarent, „ quemadmodum deduci facile potest ex „ l. 1. Cod. ubi quis de curiali, quæ facta „ est anno 399., ac propterea prope- „ tem-

tempera Innocentii. Imo & id in recitato fragmento ipse Innocentius clarissime explicat, quemadmodum etiam in epistola ad Episcopos Toletanæ Synodi, & in epistola ad Victricium Rothomagensem in Can. 1. & 3. dist. 51.

Tanquam appendix præcedentis capituli est caput subsequens, sive quartum Can. 6. dist. 33. his verbis expressum: *Laici vero, qui habentes uxores baptizati sunt, aut sic se instituerint, ut opinio eorum in nullo vacillet, ut aut clericis juncti sint, aut monasteriis, ex quo baptizati sunt, haerent, si non concubinam, non pellicem noverint, si in omnibus bonis operibus vigilaverint, non prohibentur hujusmodi ad clericatus sortem adsumi.* Eadem verba retulit Gratianus in Can. 6. dist. 33. Distinguitur ibi pellex a concubina, in quibus nominibus nullum interesse discrimen multi asserunt, nisi vocabulorum sonum, aut forte concubinam honestius appellari consuevisse, turpius pellicem, eandem tamen esse, quæ sine justis nuptiis apud veteres duceretur, quemadmodum sentiebat Massurius apud Paulum in l. 144. de verb. signif. Melius vero Grajus Flaccus ibidem relatus aiebat, pellicem illam apud veteres dictam; qua utebatur, qui legitimæ præterea uxori conjunctus erat, per adulterium, cum concubina alia non esset, quam injusta uxor, sive conjux, deficiente legitima, sine solemnitatibus ducta. Aulus Gellius in lib. 4. nocturnum atticarum cap. 3. id manifeste probat, scribens: *Pellicem autem appellatam, probrosamque habitam eam, qua juncta, consuetaque esset cum eo, in cujus manu, mancipioque alia matrimonii causa foret, hæc antiquissima lege ostenditur, quam Numa Regis fuisse accepimus. Pellex aram Junonis non tangito: si tanget, Junoni crinibus demisso agnum feminam cadito.* Lex hæc Regis antiquissimi Numæ ideo subobscura, quia ad modestiam composita, si recte intelligatur, pellicem indicabit illam esse, quæ legitimæ uxori superveniat. Quæ enim ara Junonis a pellice non tangenda dicitur, nihil aliud est, quam thalamus conjugalis, quem pellex conscendere singulari lege prohibebatur, indicta severiore pœna, quem thalamum Junoni sacrum ideo veteres illi, ne facile despiceretur, voluerunt. Igitur mens Innocentii in laudato Canone ea erat, ut qui ante baptismum jam conjugem duxisset, deinde post baptismum soluto matrimonio

suscepisset concubinam, vel nondum soluto conjugio pellicem superinduxisset, is a sacris ordinibus removeretur, quasi digamus. Sic de clericis ordinandis loquutus est Innocentius Felici rescribens; quam ad rem omittendam non arbitror auream plane sententiam, quæ in fine hujus epistolæ legitur, ibi: *Si nullam gratiam hominibus, aut beneficium prestare velimus, tales invenire possumus, de quorum assumptione nec incurrere scandalum, nec erubescere videntur.*

De Epistola 5. ad Maximum, & Severum Episcopos per Brutios.

Quid ad Maximum, & Severum Brutiorum Episcopos Apostolicæ Sedi immediate subiectos rescripserit Innocentius, ex sequentibus facile constat, quibus integra illius, & brevis epistola continetur. Ait Summus Pontifex: *Æclesiasticorum Canonum norma nulli esse debet incognita Sacerdoti, quia nesciri hæc a Pontifice satis est indecorum, maxime cum a laicis religiosi viris & sciatur, & custodienda esse debeat.* Nuper Maximilianus filius noster agens in rebus cujusmodi querelam detulerit (ita exhibet Codex Dionysii Exigui apud Jankelium, aliter Labbeana editio his verbis: „ Agens in rebus hujusmodi, qualem querelam detulerit), libelli ejus series adnexa declarat. Qui zelo fidei, ac disciplinæ ductus non patitur Ecclesiam pollui ab indignis Presbyteris, quos in presbyterio filios asserit procreasse, quod non licere exponerem, nisi nossem vestram prudentiam legis totius habere notitiam. Et ideo, fratres charissimi, libelli, qui subjectus est, tenore perspecto eos, quæ talia perpetrasse dicuntur, jubebitis in medio collocari, discussisque objectionibus, quæ ipsi Presbyteris imputantur, si convinci potuerint, a Sacerdotali removeantur officio, quia qui sancti non sunt, sancta tractare non possunt, atque alieni efficiantur a ministerio, quod vivendo illicite polluerunt. Miramur autem hæc eorum dissimulare Episcopos, ut aut connivere, aut nescire esse illicita jadicentur. “ Sic ad integros codices exactus extabit Can. 6. dist. 32.

Can. 6.
dist. 32.

De Epistola 6. ad Agapitum, Macedonium, & Marianum Apuliæ Episcopos.

Illud laude dignum quammaxime in rescriptis Innocentii unicuique occurreret, ut maximus ille Pontifex passim non tam nova jura, novæve regulas præstitueret, quam quid vetustissimis Canonibus definitum jamdiu esset, postulantis indicaret. Id, uti in epistolis superius memoratis, ita etiam liquet in epistola ejusdem sexta ad Agapitum, Macedonium, & Marianum Apuliæ Episcopos directâ. Conqueritur enim in primis Innocentius, quod in Apuliæ Provincia nonnulla contra Canones fieri acceperet, præsertim ab Episcopis, quibus potius Canonum cura, & anxia sollicitudo commissâ est; & quidem ea in parte, quæ Ministros ecclesiasticos eligendos spectat. Eum inter ceteros electum ad Episcopatum luet, qui erat multis criminibus involutus, nomine Mōdestus, cum Canones, uti subjicit, apud Nicaeam constituti pœnitentes etiam ab infimis officiis clericorum excludant. Hoc fragmentum retulit Gratianus in Can.

Can. 60. 60. dist. 50., quem tamen minus accommodat. 50. mode interpretatus est, scribens: *Hoc non de quibuslibet pœnitentibus intelligitur, sed de illis tantum, qui post ætatem pœnitentiam secularis militia cingulum accipiunt.* Quod ut etiam demonstraret, adjecit aliud fragmentum ejusdem Papæ in Canone sequenti. Sane in tota epistola Innocentii ad Episcopos Apulos ne verbum quidem habetur de pœnitentibus illis, qui post pœnitentiam secularis militiae cingulum acceperunt: sed generalis sententia est, qua scribit, pœnitentes omnes a sacris ordinibus etiam inferioribus arcendos esse. Imo cum Innocentius idem sese referat ad Nicænos Canones, quis ignorat in Nicænis Canonibus nihil pressius urgeri, quam eos, qui pœnitentæ subditi fuerunt quacumque de causâ, inter clericos recenseri nullo modo posset? Fateor quidem in Can. 12. ex Nicænis, sive Can. 4. de pœnit. dist. 5. nonnulla tradi de recipientibus militiae cingulum post baptismum; sed id nihil commune habet cum pœnitentibus ad clericatum admittendis. Ceterum in Can. 9. ex Nicænis perspicue, & generaliter definitum video, discussis criminum reis, atque confessis manus im-

poni non posse; & in Can. 10. lapsos ab ordine Cleri deponendos esse. Quod si putavit Gratianus interpretationi suæ lumen adferre, quod ex Canone sequenti, seu 61. repetebat, video & hac in parte eum fuisse allucinatam; etenim in primis Innocentii fragmentum de lapsis, & pœnitentibus post pœnitentiam intellexit, quando tamen Innocentius de lapsis non post pœnitentiam, sed post baptismum loquitur, quod significant illa verba: *Siquis post remissionem peccatorum*, dummodo ad integram epistolam referantur, & ad ætatis illius adjuncta, quemadmodum ad eundem Canonem differebam. Præterea licet Innocentius lapsos, & ad militiam reversiones a clericatu removerit in epistola ad Victorium, non tamen exinde deducitur, Innocentium ipsum admisisse inter clericos illos, qui aliorum criminum causa pœnitentiam peregerant. Demum frustra in epistola ad Episcopos Apuliæ eos singulari jure remove ab ordinibus ecclesiasticis studuisset Innocentius, qui ad sæcularem militiam reversi fuissent, quippe quod non aliud erat sæculari militiae nomen dare tunc temporis, quemadmodum alibi observatum est, quam Christianam Fidem abdicare, ethnicæque superstitioni subscribere. Nemo enim ex Episcopis tunc eo adductos fuisse præsumitur, ut Clericos, quos promoveret, ab Ethnicorum hominibus, militibusve seligeret.

De Epistola 7. ad Rufum, Geronium, Sophronium, Flavianum, Macedonium, Prosdotium, & Aristeam Episcopos in Macedonia.

Ex iis fragmentis, quorum prava interpretatione usus est Gratianus causa propositionum suarum demonstrandarum, est Can. 7. cau. 35. qu. 9. Referendus ille est ad integram epistolam Innocentii ad Rufum, Geronium, Sophronium, Flavianum, Macedonium, Prosdotium, & Aristeam Macedoniæ Episcopos, quæ inter epistolas Innocentii septima est ita concepta: „Mora Coe-
„ piscoporum nostrorum Maximiani, &
„ Eumenii, vel potius importunitas
„ temporum fecit, ut vos iteraretis de
„ Bubalio, & Tauriano querimoniam,
„ & nos iterum in homines perditissimi-
„ mos insurgeremus, sed, ut possum,
„ paucioribus verbis malorum tantorum
„ imitabor compendium, & strictim quæ
„ in

Can. 7.
cau. 35.
qu. 9.

„ in volumine literarum vestrarum con-
 „ spexerim, retractabo. Grave non po-
 „ tuit (*Ita habet editus Dionysii Exi-*
 „ *gii codex apud Justellum, quamquam*
 „ *alii una cum Gratiano legant: Gra-*
 „ *ve non oportuit*) videri piissimis
 „ mentibus vestris cujuscumque retri-
 „ ctari judicium, quia veritas exagita-
 „ ta sapius magis splendet in luce,
 „ & perniciēs revocata in judicium gra-
 „ vius, & sine pœnitentia condemna-
 „ tur, nam fructus divinus est, justi-
 „ tiam sapius recenseri, Fratres cha-
 „ rissimi. Verum illud video movisse
 „ animos vestros, quod in multis Bu-
 „ balius sæpe fallaciis deprehensus ob-
 „ jecerit exemplaria fictarum quasi a
 „ nobis literarum, cum pro consuetu-
 „ dine hominis nihil, quod proferret
 „ jam fide dignissimum, videretur. Sed
 „ fileatur omne jam de tali negotio
 „ murmur, & coacti diaboli ipsi an-
 „ helitus comprimantur. Subjunximus
 „ autem his priores literas, quas per
 „ memoratos Episcopos miseram, qui-
 „ bus ita plenaria sententia nostrorum
 „ sentium designata est, ut dum rele-
 „ geritis, nihil ambiguum, nihil requi-
 „ rendum in hac causâ de cetero re-
 „ petatis. Hanc autem paginulam no-
 „ stram sollicitius credentibus Episco-
 „ pis relegendam mittite, ut sciant
 „ plenissime, quid sit de Bubalio, &
 „ Tauriano, ceterisque provinciarum,
 „ ut servent, qui digni admonitione
 „ sunt, cavere a talibus, ne talia for-
 „ tiantur. “ Ita sese habet integra In-
 „ nocentii epistola, quæ ad Rufum Thes-
 „ salonicensem Episcopum scripta est, cui
 „ alii Macedoniæ Episcopi adhærebant;
 „ nemo enim ignorat, jam tum Thessalo-
 „ nicensem Episcopum gessisse vices Sedis
 „ Apostolicæ in gravissimis etiam causis,
 „ ex quo Vicariatus Apostolicus Thessa-
 „ lonicensis memorabilis est apud Scripto-
 „ res ecclesiasticæ historiæ; nemo etiam
 „ ignorat, inter ceteras provincias Mace-
 „ doniam quoque Vicariatui Thessaloni-
 „ censi fuisse subjectam, quemadmodum
 „ ostendi facile posset ex epistola Siricii
 „ ad Anysum Thessalonicensem, ex epi-
 „ stola Anysi ad Innocentium, ex epi-
 „ stola Innocentii ad Rufum Thessaloni-
 „ censem, & ex epistolis Bonifacii ad eun-
 „ dem Rufum, quæ habentur in Actis
 „ Concilii Romani 3. sub Bonifacio anni
 „ 531. Revera postquam Illyricum in duas
 „ veluti partes sectum est, ut unum orien-
 „ tale, aliud occidentale Illyricum appel-

laretur, quod Viri eruditi circa finem
 quarti sæculi contigisse ajunt, Illyri-
 cum Occidentale Summo Pontifici Pa-
 triarchico etiam jure subjectum est:
 cum vero Thessalonica Urbs multis no-
 minibus præclara Illyrici Orientalis ca-
 put haberetur, non dubitarunt Pontifi-
 ces Maximi novis honoribus Thessaloni-
 censem Episcopum cumulare, ut eum
 scilicet velut suum Vicarium constitue-
 rent, unde fieret, ut Episcopus Thes-
 salonicensis non tam Metropolitanum &
 suum, quam Patriarchicum, & Pontificis
 Maximi nomine, jus explicaret. Porro
 quæ, qualisve fuerit Bubalii, & Tau-
 riani causâ, de qua scribit Innocentius
 in descripta epistola ad Rufum Thessa-
 lonicensem, & ad alios Illyrici Occi-
 dentalis Episcopos, non satis constat
 apud Scriptores ecclesiasticæ historiæ,
 neque ipse Innocentius satis aperire vo-
 luit; conjicere tamen licet, Bubalium,
 & Taurianum gravissimorum criminum
 reos fuisse, eisdemque primum ab uni-
 versis Macedoniæ Episcopis damnatos,
 quamquam ipsorum causâ apud Inno-
 centium Papam retractata deinde fue-
 rit, confirmata tandem Episcoporum
 Macedoniæ sententia. Jamtum enim
 recepta erat Ecclesiarum disciplina, ubi
 vigeant Sardicenses Canones, ut causæ
 in Provinciis pertractatæ retracta-
 rentur apud Pontificem Maximum, sive
 renovato apud Sedem Apostolicam ju-
 dicio dirimerentur, Can. 36. cau. 2.
 qu. 6., Can. 7. cau. 6. quæst. 4. Hinc
 facile constat, recte me monuisse prin-
 cipio, Gratianum parum apte memo-
 ratum Innocentii fragmentum retu-
 lisse; cum enim legisset ab Innocentio
 Papa retractatum fuisse judicium Epi-
 scoporum Macedoniæ, retractandi ver-
 bum non de renovando judicio intelle-
 xit, quemadmodum latine sonat, sed
 potius de judicio emendando, cassando-
 que, quod integræ ipsius Innocentii
 epistolæ non respondet. Quid enim aliud
 significant illa verba, *quia veritas sa-
 pius exagitata magis splendet in luce,*
 & illa: *Nam fructus divinus est justi-
 tiam sapius recenseri?* Uno verbo: qui
 sententia Rufi Thessalonicensis, alio-
 rumque Macedoniæ Episcoporum da-
 mnati fuerunt Bubalius, & Taurianus,
 iidem ab Innocentio *homines perditissi-*
mi, in fallaciis deprehensi, quibus ne-
 mo sociari possit, declarati fuerunt, ut
 non tam retractatum, quam confirma-
 tum judicium videatur.

De epistola 9. ad Probum.

Quinam fuerit Probus iste, ad quem directa fertur epistola Innocentii 9., non satis in aperto collocatur apud Collectores epistolarum ejusdem Pontificis. Illud certum vix esse potest, Probum hunc nec Episcopum, nec clericali militiæ adscriptum fuisse, cum Innocentius eum adloquens, *dominum suum merito illustrem* adpellet, quæ sane appellatio ad Episcopos, Clericosve non facile refertur. Ego suspicor, eum fuisse Comitem sacrarum largitionum in Occidente; Virum enim hujus nominis illustrem floruisse anno 412. & 414. sub Innocentio ea dignitate insignitum agnoscimus ex l. 11. Cod. Theodof. de Metatis, & ex l. 24. Cod. Theodof. de Cohortalibus, & ex l. 3. Cod. Justinian. quæ res pignori; imo etiam scimus, *illustrum* titulo decoratos hujusmodi comites, uti constat ex l. un. Cod. Theodof. qui a præbitione tyronum edita anno 412. ibi: *Vel comites sacri, ac privati ærarii illustres.* (iidem erant comites sacri, ac privati ærarii, ac comites sacrarum largitionum) Item ex l. 32. anni 429. Cod. Theodof. de susceptoribus, ibi: *ad illustres viros ærarii nostri comites*; ex l. 9. anni 416. Cod. Theodof. de executor. ibi: *Illustris Comitis sedis largitionum*; & aliis ex locis pluries. Quoniam vero Gratianus in Can. 2. cau. 34. qu. 1. Innocentii epistolam aliquantisper corruptit, hic integram referam: *Conturbatio procella barbarica facultati legum intulit casum; nam bene constituto matrimonio inter Fortunium, & Ursam captivitatis incursum fecerat navum, nisi sancta religionis statuta providerent. Cum enim in captivitate prædicta Urfa mulier teneretur, aliud conjugium cum Restituta Fortunius memoratus iniisse cognoscitur. Sed favore Domini reversa Urfa nos adiit, & nullo diffidente rem se memorati esse perducit. Quare Domine Fili, merito illustris, statuimus, Fide catholica suffragante, illud esse conjugium, quod erat primitus gratia divina fundatum, conventumque secunda mulieris, priore superstita, nec divortio ejecta, nullo pacto posse esse legitimum. Nemini plane mirum videatur, quod de hac re, sive de conjugii non dissolvendis, scripserit Innocentius ad Probum, quem nuper aiebam Comitem sacrarum largitionum;*

Can. 2.
cau. 34.
qu. 1.

etenim sacrarum largitionum Comites in consistorio Principis erant, quemadmodum deducitur ex l. 5. Cod. Theodof. de fide testium, proptereaque apud Imperatorem valere plurimum poterant, ut executionem sacrarum regularum juxta mentem Maximorum Pontificum impetrarent. Præterquamquod nemo ignorat ad sollicitudinem Comitum sacrarum largitionum pertinuisse, ut siquid a fisco vindicandum erat, jure impetrato illorum auxilio vindicaretur. Porro ubi de captivis redeuntibus ageretur, jure postliminii, quæ reliquerant, vindicaturi, eadem a fisco postulabant, si forte tanquam vacantia a fisco ipso fuissent occupata. Erat, ut suspicor, in his rerum adjunctis constituta Urfa, de qua in memorata epistola sermonem habet Innocentius. Ipsa in captivitatem reducta circa annum 406., cum Scythæ, & Gothi Romanum orbem, ac præsertim Illyricum Occidentale armorum vi fusdeque turbassent, quemadmodum dicitur in l. 25. Cod. Theodof. de petitionibus, reversa tandem fuit in patriam, ac forte bona sua a fisco occupata jure postliminii recuperatura ad Probum comitem sacrarum largitionum confugit, ut non tam amicorum bonorum compos fieret, quam marito suo, cui ante captivitatem legitime nupserat, jungeretur. Et quidem apud Probum plurimum potuit Innocentii Papæ auctoritas, ut Ursæ preces exaudirentur. Difficultatem alicui forte ingerent postrema Innocentii verba, ibi: *Nec divortio ejecta*, quasi Summus Pontifex aliud rescripturus videatur fuisse, quoties divortium ante captivitatem conjugis intercessisset. Verum Innocentius potius, quod ad factum pertinebat, retulit, quam rationem adjecit, qua reintegrandum conjugium optaret; nec supervacanea erat hæc facti observatio, cum ex divortii causis essent nonnullæ, de quibus adeo constans erat veterum sententia, utrum matrimonii vinculum non arumperent.

De epistola 12. ad Aurelium Carthaginensem.

Apud Dionysium Exiguum duæ tantummodo referuntur epistolæ Innocentii ad Aurelium Carthaginensem, quarum prior Aurelii, & Augustini nomina exhibet, estque salutatoria, posterior vero

vero in Aurelio, cui scribitur, spectat universam Africanam Ecclesiam, docetque, qua ratione celebrandus sit Paschalis dies subsequentis anni, ut Africana eadem Ecclesia a ceteris Ecclesiis minime dissonaret. Verum ex hisce duabus epistolis nullum omnino fragmentum excepit Gratianus, sed potius ex alia, quæ apud recentiores Collectores est numero duodecima, atque incipit: *Qua dignitate*, quæ apud Dionysium Exiguum desideratur. Ibidem exhibetur Innocentius summopere dolens, quod in Africana Ecclesia in Episcopos eligerentur indigni, atque inter ceteros ii, qui clericali militiæ nusquam essent adscripti, quo pertinet Canon 4. dist. 61. ita describendus: *Quam Can. 4. dist. 61. enim miserum est, eum magistrum fieri, qui nunquam discipulus fuit; eum summum fieri Sacerdotem, qui nunquam in illo gradu obsecutus fuerit Sacerdoti?* Verum mihi hanc integram epistolam consideranti exhiberi facile nequit Innocentius; ac potius dubitaverim, ne imperitum quempiam auctorem habuerit, qui exercitationis causa, forte etiam sine fraude, sententias hæc, quasi nomine Innocentii ad Afros scribentis concinnaverit. Sane vel ipsum Dionysium Exigui silentium, qui decretales epistolas, illas saltem, quæ ad disciplinam ecclesiasticam stabiliendam, aut confirmandam, restituendamve pertinebant, non omisit, plurimum probat adversus epistolam hanc, quæ apud illum desideratur. Addamus huic conjecturæ falsitatem consularis adjectæ notæ, ibi: *Data 5. nonas Julii Julio 4., & Palladio Viris clariss. Coss.* Nullus sane Julii consulatus fuit temporibus Innocentii, & Palladius consulatum gessit anno 416., sed cum Theodosio, quod universi Scriptores, & Historici agnoverunt; rati propterea in hanc consularem notam saltem mendam gravissimum irreplisse. Ego vero amplius progredior, & de epistola integra plurimum vereor, ne inter apocrypha monumenta jure sit recensenda. Etenim præter memoratas gravissimas conjecturas illud quoque observatione dignum arbitror, quod maxima videatur injuria inferri in Ecclesiam Africanam illius ætatis, quoties hæc epistola tamquam germana recipiatur, quasi tunc Africanæ Ecclesiæ Episcopi oneri ferendo aut impares, aut indigni seligerentur; quando tamen ipsamet Africanæ illius Eccle-

Tom. II,

siæ monumenta sub Innocentio Papa eodem gesta contrarium omnino demonstrant manifestissime. Unus sit pro omnibus Augustinus Hipponensis, qui Innocentio I. Pontificatum maximum administrante insigne fuit & doctrinæ; & morum integritatis exemplum. Quid memorem tot Episcopos fama clarissimos; inter ceteros Aurelium ipsum Carthaginensem, sub quo quamplurima Concilia celebrata feruntur Episcoporum ad illa confluentium singulari doctrina apud universos commendatissima; ita ut Græci ipsi Africanum illius temporis Codicem quodammodo suum facere posteriore ætate non dubitaverint? Ipsa hæreticorum Africanam Ecclesiam deturbantium pervicacia nonnisi optimos Episcopos habere debuit, ut contunderetur, quemadmodum cum laude confecta est, præsertim in celeberrimo illo conflictu, quem *Collationem Carthaginensem* vulgo appellant. Quæ si quispiam sedulo perpenderit, uti decet, percipere sane non poterit, qua ratione Innocentius Africanorum Episcoporum imperitiam lugere potuisset. Tandem ipsemet epistolæ stylus minime consonat cum ceteris Innocentii epistolis, imo inexercitati cujuspiam manum prorsus exhibet. En priora epistolæ verba: *Qua indignitate, qua molestia male tractetur Ecclesia, præcipueque Episcopus, relegam, vel audiam, & tua fraternitas bene novis, & ego idonea tanto dolori verba invenire non possum, &c.* Et paullo infra: *Ecce facta est querela publica, qua semper fecit, ut communis omnibus tremenda sit reverentia. Sic Clerici ecclesiasticorum dogmatum nutriti, vel honorati intra altaria Christi respirantur, sic prætorum promoveantur, &c.* Nihil adjicio ulterius, cum vel ex iis satis constare possit, Innocentium sane non esse memoratæ epistolæ auctorem; quanquam tamen non inficias iverim in eadem epistola nihil reperiri, quod rectæ sacrorum Canonum disciplinæ adversetur.

De Epistola 18. ad Alexandrum
Antiochenum.

Quæ apud Dionysium Exiguum est numero decimasexta, apud alios, & recentiores Collectores est epistola 18. Innocentii ad Alexandrum Antiochenum Episcopum, qui Episcopatum gessit ab anno 408. usque ad annum 411.

uti nonnullis videtur. Ad tria capita reducitur epistola. In primis monet Innocentius Antiochenum Episcopum, ut Nicœni Concilii statuta custodiat in ea parte, in qua Antiochenæ Ecclesiæ, ac Sedi sui præstituti sunt fines. Deinde regulam tradit, juxta quam Metropoles constitui, distribuique possent. Tertia, ac postrema epistolæ pars adversus Arianorum ausum scripta est, atque ad eam jure referri debent tria epistolæ fragmenta, quæ apud Gratianum legimus uno contextu describenda, qualia sunt Canones 17. & 73. cau.

Can. 17. 1. qu. 1., & Canon 30. cau. 24. qu. 1.
Can. 1. Ait Innocentius: „Arianos præterea,
qu. 1. „ceterasque ejusdem modi pestes, quia
Can. 30. „eorum laicos conversos ad Dominum
Can. 24. „sub imagine pœnitentiæ, ac Sancti
qu. 1. „Spiritus sanctificatione per manus
 „impositionem suscipimus, non vide-
 „tur, Clericos eorum cum Sacerdotii,
 „aut ministerii cuiuspiam suscipere di-
 „gnitate, quoniam quibus solum ba-
 „ptisma ratum esse permittimus, quod
 „utique in nomine Patris, & Filii,
 „& Spiritus Sancti perficitur; nec
 „Sanctum Spiritum eos habere ex illo
 „baptismate, illisque mysticis arbi-
 „tratur, quoniam cum a Catholica
 „Fide eorum auctores desciscerent,
 „perfectionem spiritus, quam accepe-
 „rant, amiserunt, nec dare ejus ple-
 „nitudinem possunt, quæ maxime in
 „ordinationibus operatur, quam per
 „impietatis suæ perfidiam potius, quam
 „fidem dixerim, perdiderunt. Quo-
 „modo fieri potest, ut eorum profa-
 „nos Sacerdotes dignos Christi hono-
 „ribus arbitremur, quorum laicos im-
 „perfectos, ut dixi, ad Sancti Spiri-
 „tus percipiendam gratiam cum pœ-
 „nitentiæ imagines recipiamus? Gra-
 „vitas itaque tua hæc ad notitiam
 „Coepiscoporum, vel per Synodum,
 „si potest, vel per harum recitatio-
 „nem faciat pervenire, ut quæ ipse
 „tam necessario percunctatus es, &
 „nos elimine respondimus, communi
 „omnium consensu, studioque serven-
 „tur. “ Integrum fere hoc caput le-
 „gimus in dicto Canone 73. cau. 1. qu.
 „1., licet ibidem Gratianus non eadem
 „omnino verba descripserit; imo etiam
 „nonnulla adjecerit in vers. *si ut legi-*
 „tur, & in vers. *qui parsiceps*, quæ ad
 „hanc epistolam minime pertinent, sed
 „potius ad epistolam vulgo 22. ad Ru-
 „fum, & alios Macedoniæ Episcopos,

de qua sermo erit inferius instituen-
 dus, ubi etiam Gratiani verba suis
 exemplaribus accommodabo in expen-
 dendo Canone 18. cau. 1. qu. 1. Ad
 eandem memoratæ epistolæ ad Alexan-
 drum partem referendus est Canon 17.
 cau. 1. qu. 1. a prioribus verbis, us-
 que ad versiculum *qui honorem*, hic
 enim versiculus potius spectat ad aliam
 epistolam Innocentii ad Rufum, &
 alios Macedoniæ Episcopos, quam in-
 ferius expendam, præsertim in Can.
 18. cau. 1. qu. 1. Jungendus demum
 erit cum dicto Canone 73. Canon lau-
 datus 30. cau. 24. qu. 1., ut integra,
 perfectaue ejus interpretatio habe-
 tur. Porro mens Innocentii ea erat,
 ut quicumque ab Arianis ad Ecclesiam
 converterentur, non rebaptizarentur
 quidem, licet manus impositione re-
 conciliatoria indigerent; attamen pro-
 cul ab Ecclesiasticis officiis arcerentur,
 licet apud hæreticos sacris fuissent or-
 dinibus initiati; cum multo perfectio-
 res debeant esse, qui divinis ministe-
 riis addicti sunt, iis, qui per baptis-
 ma Ecclesiasticam communionem nanci-
 scuntur.

*De epistola 22. ad Rufum, & alios
 Macedonia Episcopos.*

Hæc epistola, quæ in recentioribus
 Collectionibus 22. numero est, ita in-
 scribitur apud Dionysium Exiguum:
Innocentius Rufo, & Eusebio, & cete-
ris Episcopis Macedonibus, & Diaconi-
bus in Domino salutem. Apud alios au-
 tem Collectores ita legitur: *Innocentius*
Rufo, Eusebio, Eustachio, Claudio, Ma-
ximiano, Eugenio, Gerontio, Johanni,
Polychronio, Sophronio, Flaviano, Hila-
rio, Macedonio, Calicrati, Zozimo, Pro-
futo, Niceta, Hermogeni, Vincentio, A-
sologo, Terentiano, Herodiano, & Mur-
tiliano, & ceteris Episcopis Macedonibus,
& Diaconibus in Domino salutem. Vul-
 go creditum est, datam epistolam hanc
 fuisse ad Macedoniæ Synodum, quæ
 celebrata est anno 414., quod tamen
 certis argumentis non facile demonstra-
 tur. Quod enim nonnulli asserunt, In-
 nocentium suas literas ad eandem Sy-
 nodum memorare in epist. 16. ad Ma-
 ximianum, infirmum est illorum opi-
 nioni præsidium; Siquidem epistolæ Inno-
 centii in ea epistola 16. memoratæ ad
 aliam omnino rem spectare videntur,
 quam quæ pertractata ab Innocentio
 fue-

fuert in laudata epistola 22., præterea etiam apud Dionysium Exiguum vetustissimum Collectorem epistola ad Maximianum ordine prior est epistola eadem ad Rufum, ceterosque Macedoniæ Episcopos, ut proinde, nisi quispam apud Dionysium ipsum ordinem temporum minime custoditum adserat, mentio istius in illa epistola fieri non potuerit. Quocumque vero res sese habeat, illud certum est, Rufum Thessalonicensem Episcopum, ad quem præcipue epistola scripta dicitur, Vicarium fuisse Apostolicæ Sedis, atque ei singulari jure uti Vicario Sedis Apostolicæ subiectos fuisse Episcopos Macedoniæ, quemadmodum superius ostendi ad epistolam 7. ad eundem Rufum scriptam in causa Bubalii, & Tauriani. Apud eundem Rufum, ceterosque Macedoniæ Episcopos conqueritur Innocentius, quod non satis percepissent, aut non statim executioni demandassent dudum edita Sedis Apostolicæ decreta; quamobrem necessarium ducit, eadem renovare, iterumque proponere observanda. Prolixior est præceteris hæc Innocentii epistola, cujus sententias maxima in parte retulit Gratianus. Vix caput primum apud Gratianum omittitur, quod pertinet ad excludendos eos ab Ecclesiasticis officiis, qui viduas duxerint uxores, ex universalis disciplina Ecclesiæ tam orientalis, quam occidentalis.

Post hæc ita prosequitur Innocentius: in cap. 2. *Deinde ponitur. Non dici oportere dignum eum, qui catechumenus habuerit, atque amiserit uxorem &c.* Habebitur hoc caput integrum in can. 3. dist. 26., & in parte repetitur in can. 1. can. 28. qu. 1., ex quo adparet Innocentium dirimere voluisse controversiam, quæ tunc temporis erat gravissima, utrum digamus censeretur, proindeque a sacris arceretur ordinibus, qui unam ante baptismum, alteram dein post baptismum sibi junxisset uxorem. Ipsimet vetustissimi Patres in varias opiniones distrahebantur, quemadmodum aperte liquet ex can. 1. 2. & 4. dist. 26., & quamquam Innocentius ipse jam alias rescriptisset nihil referre, an ante baptismum quis viduam duxerit, vel post baptismum, idque in epistola ad Victorium Rothomagensem, ex qua de promtus est canon 13. dist. 34. tamen adhuc dubitabant de ea re Episcopi Macedoniæ ob nonnullorum Patrum aucto-

ritatem, præsertim cum memoratum Innocentii rescriptum singulare esset, ac directum ad Rothomagensem Episcopum, nec propterea ad Ecclesiæ Macedoniæ pertineret. Porro Innocentius, quod alias Rothomagensi inde etiam Thessalonicensi, aliisque Macedoniæ Episcopis rescripserat; videlicet eos admitte-ndos non esse ad ministeria Ecclesiastica, qui viduam uxorem duxissent ante baptismum: aut duas duxissent conjuges, priorem ante, posteriorem post baptismum: Post quod Innocentii decretum, ea Jurisprudencia, ac disciplina tandem moribus obtinuit in Ecclesia occidentali.

In tertio epistolæ capite legimus verba canonis 18. cau. 1. qu. 1., quæcum aliquantisper diversa videantur apud Gratianum, ita ex Dionysii Exigui codice exhibebo: *Ventum est ad tertiam questionem, qua pro sui difficultate longiorem exigit disputationem, cum nos dicamus ab hæreticis ordinatos vulneratum per illam manus impositionem habere caput. Ubi vulnus infixum est, medicina est, adhibenda: ut possit recipere sanitatem: qua sanitas post vulnus secuta sine cicatrice esse non poterit, atque ubi poenitentia remedium necessarium est, illic ordinationis honorem locum habere non posse. Nam si, ut legitur, quod tetigerit immundus, immundum erit, quomodo id ei tribuetur, quod munditia, ac puritas consuevit accipere? Sed contra adseritur; cum, qui honorem amisit, honorem dare non posse; nec illum aliquid accepisse, quia nihil in dante erat, quod ille posset accipere: adquiescimus, & verum est certa, quia quod non habuit, dare non potuit. Damnationem nostram, quam habuit per pravam manus impositionem, dedit, & qui participes factus est damnato, quomodo debeat honorem accipere, invenire non possum. Sed dicitur vera, ac iusta legimus Sacerdotis benedictio auferre omne vitium, quod a vitioso fuerat in istum. Et in capite 4. Ergo, si ita est, applicentur ad ordinationem sacrilegi, adulteri, atque omnium criminum rei, quia per benedictionem ordinationis crimina, vel vitia putantur auferri. Nullus sit poenitentia locus, quia id potest prestare ordinatio, quod longa satisfactio prestare consuevit. Nonne vero lex est Ecclesiæ (hæc eadem verba rursus exhibet Gratianus post canonem 9. cau. 1. qu. 4.) venientibus ab hæreticis, qui tamen illis baptizati sunt, per manus impositionem laicam tantum*

tribuere communionem, nec ex his aliquem in clericatus honorem, vel exiguum subrogare. Et quidem posteriora hæc verba nichil inserviunt proposito Gratiani in causa 1. qu. 4. disputantis, utrum parentum peccata filiis nocere possint; cum Innocentius agat generaliter de iis, qui non tam ex natalitate, quam proprio facto hæreticis adhæserint, postquam baptismum apud hæreticos suscepissent. Melius conveniunt causæ 1. qu. 1., ubi in canone 17. & 18. Gratianus ostensurus erat, eadem accommodari posse iis, qui a simoniacis ordinantur, quæ ab Innocentio decreta fuerunt de illis, qui ordinantur ab hæreticis. Sane Innocentius vult eos, qui ordinanti apud hæreticos extiterunt, non posse apud Catholicos admitti in susceptis ordinibus, cujus disciplinæ etiam rationem reddit, quod ordinati ab hæreticis, cum redeunt ad communionem, recipi nullatenus queunt, nisi primum per varias pœnitentium stationes meriti reconciliatoriam manuum impositionem fuerint; at vero qui semel publicæ pœnitentiæ addicti probantur, ab Ecclesiasticis ministeriis arcebantur.

Can. 7. Non hic constitit Innocentius, sed
cau. 1. ita pergit in capit. 4. „At vero, qui
qu. 7. & „a Catholica ad hæresim transierunt,
Can. 14. „quos non aliter oportet, nisi per pœ-
can. 1 „nitentiam suscipi, apud vos non so-
qu. 1. „lum pœnitentiam non agunt, verum
„etiam honore cumulantur, sed Any-
„sius fratris quondam nostri (fuerat
„Anysius Thessalonicensis Episcopus Rufi
„decessor, & Sedis Apostolica Vicarius
„constitutus), aliorumque Consacerdo-
„tum summa deliberatio hæc fuit, ut
„quos Bonosus ordinaverat, ne cum
„eodem remanerent, ac fieret non me-
„diocre scandalum, si ordinati recipe-
„rentur; vicimus, ut opinor, ambi-
„gua. Jam ergo, quod pro remedio
„(referuntur hæc in can. 7. cau. 1.
„qu. 7.) an necessitate temporis sta-
„tutum est, constat primitus non fuisse,
„ac fuisse regulas veteres, quas ab
„Apostolis, aut Apostolicis viris tra-
„didas Ecclesia Romana custodit, cu-
„stodiendasque mandat his, qui eam
„audire consueverunt, sed necessitas
„temporum id fieri magnopere postu-
„labat. Ergo quod necessitas (hæc a
„tiam leguntur in can. 41. cau. 1.
„qu. 1.) pro remedio reperit, cessante
„necessitate debet utique cessare pa-
„riter, quod urgebat, quia aliud est

„ordo legitimus, alia usurpatio, quam
„ad præsens fieri tempus impellit.“
Ut Gratiani canonibus, quales hinc de-
scripti sunt, commoda assignatur inter-
pretatio, prænotare juvabit, fuisse in
Macedonia Bonosum quendam Episco-
pum, a quo Bonosiani hæretici nomen
acceperunt, de quibus ita scribit Isidorus
Hispalensis in lib. 8. originum cap. 3.
*Bonosiani a Bonoso quodam Episcopo exor-
ti produntur, qui Christum filium Dei
adoptivum, non proprium asserunt.* Sunt,
qui adjiciunt, Bonosum eundem de Vir-
ginitate B. Mariæ non recte sensisse.
Qualiscumque tamen ejus hæresis fue-
rit, fertur Bonosus condemnatus ab Any-
sio Thessalonicensi, cui & Pontifex Ma-
ximus, & Provinciæ Synodus causæ
cognitionem mandaverat; ii vero, qui
Bonoso adhæserant, Episcopi ex huma-
nitate quadam ita recepti sunt in Ec-
clesiam, postquam resipuissent, ut pri-
stinum gradum, dignitatemque regine-
rent. Erat hæc singularis œconomia,
ut facilius Bonosus Episcopis hæreseos
suarum confortibus destitueretur, nec fa-
cile in exemplum trahenda; imo nec adeo
Bonosianis favens, ut quocumque tem-
pore Bonosiani reversi fuissent ad fidei
unitatem, perpetuo in muneribus, &
gradu suo Ecclesiastico reciperentur.
Non satis id intellexerant Episco-
pi Macedoniae sub Ruso, qui ex-
emplo Bonosianorum Episcoporum,
qui ab Anyasio Rusi decessore recepti
erant in gradu suo, eadem ratione se
recipere revertentes quoscumque hære-
ticos Episcopos posse arbitrabantur, imo
& ipsos novis honoribus cumulabant.
Innocentius vero, postquam reversi ad
fidem fuerint, ab Ecclesiasticis gradibus
arcendos esse, docuit Rursum, aliosque
Macedoniæ Episcopos, ne forte Anysii
prudentiali sequerentur; quod enim
Anysius singulari de causa in Bonosia-
nis admittendis egerat, in exemplum
trahi minime poterat, cessante causa
publicæ Ecclesiarum utilitatis, quæ A-
nysii tempore suadebat, nonnihil a se-
veriore disciplina canonum recedendum
esse. Qui igitur Bonosiani Episcopi re-
cepti fuerunt in gradu suo tempore
Anysii decessoris, recipi eodem modo
non potuerunt tempore Rusi successo-
ris, cum sub Anysio necessitas urgeret
gravissima, quæ sub Ruso cessavit, ut
ipse Innocentius scribit. Revera hanc
Innocentii doctrinam probaverunt Pa-
tres Concilii Arelatensis 2. anni 452. in
can.

can. 17a ibi: Bonosianos autem... cum
heresim, & manus impositione in Ec-
clesiam recipi sufficit. Sufficit, inquam,
quia non poterant ad Ecclesiastica offi-
cia peragenda promoveri.

Can. 53.
cau. 1.
qu. 1.

Itaque mens Innocentii eo tota feri-
tur, ut tradat singularem in Bonosiano-
rum causa prolatam ab Anysio senten-
tiam & temporis Anysii accommodandam
fuisse, nec de aliis hæreticis, quam de
Bonosianis, intelligendam. Quod ut cla-
rius demonstraret, profert canonem 8. ex
Nicænis, ubi ex humanitate de Catha-
ris ea dicta sententia est, ut quoties
reverterentur ad unitatem, reciperen-
tur in clerum; quin eadem in aliis ser-
vari debeat Jurisprudencia. Profert præ-
terea canonem 19. ex Nicænis, quo
statutum est, Paullianistas ad Ecclesiam
venientes rebaptizari debere, quia ta-
men deduci possit, ut quod de Paullia-
nistis dicitur, de aliis & quibuscunque
hæreticis intelligatur. Huo pertinent
verba illa Innocentii, quæ sequuntur
in eodem capite 5. Ita & de Nova-
rianis tantum iustum esse lucida ma-
nifestatione perlegitur; quod idcirco
distinctum esse ipsius duabus hæresibus
ratio manifesta declarat; quia Paul-
lianistæ in nomine Patris, & Filii,
& Spiritus Sancti minime baptizant.
Et Novatiani iisdem nominibus tre-
mendis, veterapdisque baptizant,
nec apud istos de unitate potestatis
divinæ, hoc est Patris, & Filii, &
Spiritus Sancti questio aliquando com-
mota est, & ideo de omnibus segre-
gatis hæc sola electa est, cui istud
crederent concedendum, quin nihil
in Patris, & Filii, & Spiritus San-
cti sacramento peccarent.

Can. 121.
cau. 1.
qu. 1.

Exempla hæc erant, quibus uteba-
tur Innocentius, ut demonstraret sin-
gularem Jurisprudenciam de certo hæ-
reticorum genere stabilitam non facile
ad aliud genus, nec rursus unius tem-
poris definitiones ad aliud tempus pro-
trahendas esse. Hinc ad rem propositam
accedens, ait: Siquis vero de Catho-
lica ad hæresim transiens, aut fidelis
ad apostasiam revertens resipiscens re-
dire voluerit, numquid eadem ratio-
ne poterit ad Clerum admitti? Quo-
rum commissum non nisi longa pœni-
tentia poterit aboleri, nec post pœ-
nitentiam Clericum fieri ipsi canones
sua auctoritate permittunt. Unde con-
stat, qui de Catholica ad Bonolum
transierunt damnatum, æque se passi

sunt, vel cupierant ab eodem ordi-
nari, non oportuisse ordinationis Ec-
clesiasticæ suscipere dignitatem, qui
communis omnium Ecclesiarum Judi-
cium deferentes suam peculiariter in-
Bonoso vanitatem sequendam esse du-
xerunt; sed multos constat vim pas-
sos. (hic est canon 12. cau. 1. qu. 1.)
ubi tamen Gratianus nonnulla immu-
tauit ex his sane emendanda) atque in-
victos adtractos, repugnantesque ab eo
dem ordinatos. Dicit mihi volo, quis
quis hoc credit, si non post ordinatio-
nem Bonosi interfuit, cum conficeret
sacramenta, si communioni ejus parti-
cipatus non est, si statim discedentibus
de ejus pessimo conciliabulo ad Eccle-
siam rediit, & iste talis potest habere co-
lorem aliquem excusationis. Ceterum
alii, qui vel post annum, aut men-
sem ad Ecclesiam redierunt, intelli-
gitur eos, qui in Catholica noverunt,
se propter vitia sua non posse susci-
pere ordinationem, idcirco ad illum
perrexisse, qui passim, & sine ulla
discussione ordinationes illicitas fa-
ciebat. Credentes se posse per istam
institutionem locum in Ecclesia Ca-
tholica reperire, de quo antea despe-
raverant. Nunc illud, quod superest,
interrogo, qui post mensem, aut am-
plius rediit, cum se presbyterum a
Bonoso confideret ordinatum, si non
sacramenta confecit, si non populum
distribuit, si non missas secundum con-
suetudinem complevit, quid de his
centis, quælo promatis apertius?
Ad summam certe, qui nihil a Bo-
noso acceperunt, rei sunt usurpatæ
dignitatis: qui conficiendorum sacra-
mentorum sibi vendicaverunt, aut
non vendicaverunt auctoritatem, at-
que id se putaverunt esse, quod his nul-
la fuerat regulari ratione concessum.

Hanc tandem rem in capite 6. con-
cludit Innocentius, quo referendus erit
canon 14. cau. 1. qu. 7. Pervidens ergo
dilectio vestra hactenus talia transisse,
& advertitis, quod, ut dicitis, necessitas
imperavit, in pace iam Ecclesias consti-
tutas non posse presumere, sed, ut sepe
accidit, quoties a populo, aut a turba
peccatur, quia in omnes propter multi-
tudinem non potest vindicari, in ultimum
soleant transire: priora ergo dimittonda
dico Judicio Dei: de reliquo maxima sol-
licitudine præcavendum.

In postremo epistolæ capite singula-
res quædam Photini, & Eustachii cau-
sas.

Can. 54.
cau. 1.
qu. 7.

Can. 5.
cau. 35.
qu. 9.

se dirimuntur. Erat Photinus ille Episcopus a Sede Apostolica damnatus, ejusque absolutionem petebant Episcopi Macedoniæ, adferentes, illum per suorum adversariorum insidias, ac subreptiones causa cecidisse. (non est hic sane Photinus hæreticus in pluribus Conciliis damnatus medio sæculo 4., cujus Sectatores Innocentius ipse expellendos voluit in epist. 10. ad Laurentium Episcopum Seniensem.) Porro Innocentius benigne Episcopis petentibus indulget, ac Photinum absolvit, eodem tamen tempore ab eisdem Macedoniæ Episcopis postulavit, ut absolvent Eustathium quendam Diaconum, quem in Concilio illi damnaverant, quemque gravius alicujus criminis reum Pontifex Maximus non agnoverat. Referam integra Innocentii verba ad emendationem canonis 5. cau. 35. qu. 9. Veniam nunc ad maximum quasi quoddam thema Photinum, & quod mihi anxium est, ac difficillimum majorum meorum revolvam sententias. Fuerat de illo quoque pacto, ut etiam ipsi comministis, aliquid utique gravius constitutum: verum quoniam id per rumorem falsum, ut adseritis, subreptum huic sedi, & elicitum per insidias demonstratis, quia res ad salutem rediit, veniam nos hanc in tantum vobis adhaerentibus post condemnationem more apostolico subrogamus, tantisque vestris adseritionibus, vobisque tam bonis, tam charis non dare consensum, omnibus duris rebus durius arbitramur. Pro vestra ergo arbitratione, fratres charissimi, sententia, ac postulatione Episcopum Photinum habetote licitum ita constitutum, ut deprecamini, & nostram in malitiam conversam sententiam labore, vel testimonio vestro compotes voti suscipite. Eque Eustathium a me sapissima comprobatum nolite expectare, ut diaconi gratia expolietur. Sollicitos enim vos pro salute libenter audio, contra caput etiam, si faciendum est, non libenter admitto: cui manum porrigitis, vobiscum porrigo, cui porrigo, mecum porrigite. Hac enim ad Corinthios apostolica est declarata benignitas, ut in uno spiritu ductam, ac redactam sententiam boni semper indifferenter sequantur. Nam fateor, hæc me primum res bene habet erga Eustathium diaconum, quod nec contra fidem unquam quidquam locutus sit, nec loquentem admiserit, nec ad mortem criminem aliquod commisisse, vel jactatum unquam, vel fictum de eo recognoverim. Et

qui in his saluus est, si quo pacto conversationes amabiles non habet, habendus est, ut minus pro tempore dilectus, non ut inimicus estimatus, diabolo in perpetuum mancipandus. Cognosco illum inter illas similitudines, ac turbines contra multorum studia, non dico qualia, diversa sensisse, & cum hinc res, calamitatesque ipsa emendata sint, adhuc Dixoniani, & Cyriaci subdiaconorum non potuisse apud vos emendationem reviviscere. Compescite, quæso, ab illo, prædictisque, quorumcumque videris animos, ac non justas emulationes, ut ipse apud vos integer apud vos cum suis reparatus mereatur pacem, non fictam perveniens charitatem. Omnibus igitur vobis, ac singillatim occurrat charitas, & vinculis, quæ nullis modis a Christo solvuntur, vobiscum pariter in perpetuum connexa latetur in Domino.

De epistola 23. ad Episcopos Tolosanæ Concilii.

Apud vetustos Pontificiarum epistolarum Collectores, inter ceteros apud Dionysium Exiguum, hæc epistola ^{Can. 1. dist. 51.} consideratur. In recentioribus autem Collectionibus ita exhibetur, ut incertum propemodum sit, ad quos Episcopos directæ fuerit: alii enim codices habent: Innocentius universis Episcopis in Tolosana Synodo constitutis &c. alii: Innocentius universis Episcopis in Tolosana Synodo constitutis &c. Plane ad Tolosanam Synodum missam fuisse non facile demonstrari potest, quum non appareat ulla illius temporis Synodus ejus nominis, ad quam directæ fingi possit epistola. Præterea cum Innocentius ad Exuperium Tolosanum epistolam etiam scripserit, aut in epistola ad Exuperium, si posterior esset, mentio ferret epistolæ ad Synodum, aut epistola eadem ad Exuperium, si prior esset, memoraretur in epistola ad Synodum, quod tamen nullibi factum esse dignoscitur. Vulgo creditum est apud cultiores viros, non ad Tolosanam, sed potius ad Toletanam Synodum hanc, de qua agimus, epistolam fuisse scriptam. Ego vero admodum dubitaverim, etiam dum laudari possent Toletanæ Synodi, ad quam alterutram Innocentius scripsisse diceretur: altera celebrata est anno 400., & vocari solet Toletana prima, altera celebrata fertur circa annum 406. De posterioribus

Con-

Conciliis Toletanis frustra mentionem acerem, eteniam quod secundum vulgo dicitur Concilium Toletanum nonnisi post plures annos ab Innocentii obitu, seu anno 531. convocatum est. Plane si memoretur Synodus celebrata circa annum 406., postulabo ego, quis auctor hujus Synodi esse poterit, quis ejus acta, aut tempora, aut causas demonstraverit; etenim ignota prorsus est in Ecclesiasticis monumentis, atque ideo a nonnullis confictum arbitror illius nomen, quia cum crederent hanc, de qua agimus, Innocentii epistolam germanam esse, necessarium existimaverunt quandam Toletanam Synodum effingere, licet notitiæ facti prorsus expertes. Neque vero adeo facile in medium erunt promendæ Synodi antiquitati prorsus incognitæ, sine teste, sine monumentis præsertim ubi vulgatus Conciliorum Toletanorum catalogus contrarium demonstrat, juxta quam Concilium Toletanum primum refertur ad annum 400., & Concilium Toletanum secundum ad annum 531. Quod si quispiam Innocentii epistolam referendam arbitretur ad Concilium primum anni 400., non facile id unusquisque percipiet, non ignorans Innocentium anno demum 402. Sedem Pontificiam adscendisse, imo & in eadem epistola, quæ ad Synodum Toletanam missa dicitur, professum fuisse, *sapè se, ac nimium teneri sollicitum super dissensionis schismate Ecclesiarum, tandem vero necessarium emeruisse tempus, quo non posset emendatio tanta differri &c.* Quæ verba significant hanc epistolam ab Innocentio non scribi potuisse statim, ac ad Summum Pontificatum

evectus esset. Fateor equidem plura hujus epistolæ capita quamaxime congruere cum canonibus ejusdem Toletani Concilii 1. anni 400. Id vero minime sufficit ad ostendendam Innocentianæ epistolæ firmitatem. Potuit enim illa opus esse cujusdam, qui (nec enim defuerunt hujus generis homines) exercitationis causa Concilii Toletani disciplinam alia sub forma digesserit, videlicet per epistolam, suumque opusculum per imperitiam temporum Innocentio tribuerit hujus nominis primo, quem Toletanæ Synodo fere contemporaneum agnoverat.

Post hæc observationes, dabo quidem lubens epistolam hanc numero 23. plurimum convenire cum sententiis Concilii Toletani 1. imo etiam cum sententia Innocentii, quales passim in ejusdem Papæ epistolis leguntur; at vero eandem genuinum prorsus esse, & authenticum Innocentii ipsius monumentum non ausim affirmare. Quod quidem etsi affirmaverim, adhuc tamen me anxium teneret exemplarium diversitas; non enim in omnibus codicibus eadem epistola isdem omnino constat verbis, atque sententiis, sed alicubi fusior, alicubi contracta magis exaratur. In editione Conciliorum Veneta anni 1728. duplex habetur ejusdem exemplar pag. 37. & 39. Tom. 3. Supervacaneum esset integram epistolam persequi, dum Gratianus unum tantummodo fragmentum retulerit in Can. 1. dist. 51. qui legitur in cap. 1. & 2. ejus epistolæ juxta primum exemplar, & in cap. 4. juxta exemplar posterius. Utrumque subijcere non piget.

Caput 1. in fine, & caput 2. juxta primum exemplar.

De ordinationibus, quas pravæ consuetudinis vitio Hispanienses Episcopos celebrare cognoscimus, fuerat aliquid secundum majorum traditionem statuendum, nisi perpenderemus, ne perturbationes quamplurimas Ecclesiis moveremus. Quorum factum ita reprehendimus, ut propter numerum corrigendorum ea, quæ quoquomodo facta sunt, non in dubium vocemus, sed Dei potius iudicio dimittamus. Quantos enim ex his, qui post acceptam baptismi gratiam in forensi exercitatione versati sunt, & obtinendi pertinaciam susceperunt, accitos ad sacerdotium esse comperimus, e quo-

Caput 4. juxta secundum exemplar.

De ordinationibus, quas pravæ consuetudinis vitio Hispanienses Episcopos celebrare cognoscimus, fuerat aliquid secundum majorum traditionem statuendum, nisi perpenderemus, ne perturbationes quamplurimas Ecclesiis moveremus. Quorum factum ita reprehendimus, ut propter numerum corrigendorum ea, quæ quoquomodo facta sunt, in dubium non vocemus, sed Dei potius iudicio dimittamus. Quantos enim ex his, qui post acceptam baptismi gratiam in forensi exercitatione versati sunt, & obtinendi pertinaciam susceperunt, adscitos ad sacerdotium esse comperimus, e quorum nume-

et quorum numero Rufinus, & Gregorius perhibentur? Quantos ex militia, qui cum potestatibus obedierunt, severa necessario præcepta sunt executi? Quantos ex curialibus, qui dum pareant potestatibus, quæ sibi sunt imperata fecerunt? Quantos, qui voluptates, & editiones populo celebrarunt, ad honorem Summi Sacerdotii pervenisse, quorum omnium neminem ne ad societatem quidem ordinis clericorum oportuerat pervenisse? Quæ si singula discutienda mandemus, non modicos motus, aut scandala Hispaniensibus Provinciis, quibus mederi cupimus, de studio emendationis inducemus. Idcirco remittenda potius hæc putamus. Sed ne deinceps similia committantur, dilectionis vestrae maturitas providere debet, ut tantæ usurpationi, saltem nunc, finis necessarius imponatur, eo videlicet constituto, ut si qui post hæc adversus formam canonum, vel ad Ecclesiasticum ordinem, vel ad ipsum Sacramentum venire tentaverint, una cum creatoribus suis ipse, in quo inventi fuerint, ordine, & honore priventur.

Duo potissimum hoc in capite, qualicumque tandem editio attendatur, erunt observanda. Primum ad facta pertinet: alterum in jure consistit. Ad facta pertinet, quod ibidem enarratur de Rufino, ac de Gregorio. Rufinus quisnam fuerit, non satis in eadem epistola constat. Juvat autem, si vera sunt, quæ in epistola enarrantur, supponere eundem fuisse Episcopum in Hispaniis constitutum, de quo ita scriptum invenio in cap. 2. posterioris editionis: *Non enim latere potuit, quod Rufinus, atque Minicius Episcopi in alienis Ecclesiis contra Nicænos canones Episcopos usurpaverunt ordinare.* Et paullo inferius narratur, Rufinum contra Ecclesiasticam pacem omni oppugnatione fuisse versatum, & dudum in Concilio Toletano erroris sui veniam postulasse. Hæc sane minime conveniunt actis editis Toletani Concilii primi, in quo Rufini nomen nec inter subscribentes, nec inter præsentibus Episcopos memoratur; nec legitur quidquam, quod ad hanc Rufini causam pertineat; nec demum ullus legitur canon, quo supposito Rufini crimini suam Diocesim excedenti in posterum occurreretur; quod quidem præconceptam suspicionem magis magisque augeat, ut epistolam hanc Innocentio falso tributam existimem. Quisnam vero Gregorius fue-

rit? Rufinus, & Gregorius perhibentur? Quantos ex aliqua militia, qui cum potestatibus obedierunt, severa necessario præcepta sunt executi? Quantos ex curialibus, qui dum pareant potestatibus, quæ sibi sunt imperata fecerunt? Quantos, qui voluptates, & editiones populo celebrarunt, ad honorem Summi Sacerdotii pervenisse, quorum omnium neminem ne ad societatem quidem ordinis clericorum oportuerat pervenire? Quæ si singula discutienda mandemus, non modicos motus, aut scandala Hispaniensibus Provinciis, quibus mederi cupimus, de studio emendationis inducemus. Idcirco remittenda potius hæc putamus. Sed ne deinceps similia committantur, dilectionis vestrae maturitas providere debet, ut tantæ usurpationi, saltem nunc, finis necessarius imponatur, eo videlicet constituto, ut si qui post hæc adversus formam canonum, vel ad Ecclesiasticum ordinem, vel ad ipsum Sacramentum venire tentaverint, una cum creatoribus suis ipse, in quo inventi fuerint, ordine, & honore priventur.

rit superius memoratus, non satis est in comperto. Nonnulli enim arbitrati sunt, eundem esse cum Gregorio olim Præfecto Prætorio Galliarum. Non arbitror recedendum ab hac eadem epistola, ubi hæc de ipso Gregorio leguntur in cap. 5. posterioris editionis. Gregorius etiam Emeritensis Episcopi, qui in locum Patruini venerabilis recordationis est ordinatus querela, si qua est, audiat. Gregorius igitur fuit Emeritensis Episcopus, & quidem Patruini successor. Quod si verum esset, quæ ratione fieri posset, ut hæc epistola ad Toletanam Synodum 1. scripta diceretur, cum absoluta Synodo Patruinus ipse Canonibus subscripserit; Gregorii autem nomen in Episcoporum subscriptionibus desideretur?

Ad jus pertinet, quod in ipsa epistola statutum legitur, ne ad sacerdotalem gradum promoveantur, qui in forensi exercitatione versati sunt, & pertinet in ipsa consistunt: aut qui militiæ nomen dederunt, aut qui curiæ addicti aliquando fuerunt, aut demum qui voluptates, & editiones populo celebrarunt, sive spectaculis publicis operam dederunt. Hæc in parte consonare videntur tum Concilio Toletano 1., tum aliis Innocentii I. monumentis. Referrī huc posset Canon 4. dist. 51., Can. 61. dist.

dist. 30., Canon 2. & 3. dist. 51., alii-
que similes, de quibus suo jam loco ser-
monem institui, ubi ageretur de militi-
bus, curialibusque, aliisque munera pu-
blica exercentibus ad clerum non ad-
mittendis.

*De epistola 25. ad Episcopos Concilii
Milevitani.*

Can. 12.
can. 24.
qm. 1.

Nemo ignorat, initio quinti sæculi
turbatam fuisse Ecclesiam occidentalem
propemodum universam a duobus hære-
ticis Pelagio, ac Cœlestio, qui tradi-
derunt, peccatum originis putum esse
figmentum, proptereaque baptismum non
caussa ejusdem ablundi criminis fuisse
institutum; Divinam item gratiam ho-
mini necessariam minime fore, quasi per
solas naturæ vires sibi met satis constare
possit. Africani Episcopi, ne passim in
illis Provinciis cum animarum pericu-
lo, ac scandalo hæc hæresis dissemi-
naretur, e re esse putarunt, convocatis
Conciliis illam omnino conficere, hære-
ticoque damnare. Quod factum est pri-
mum in Concilio Carthaginensi anni 416.
deinde in alio Concilio Milevitano ejus-
dem anni. Et quidem Concilii Cartha-
ginensis Patres, ubi Cœlestium ac Pe-
lagium damnaverunt velut hæreticos,
confecum illius sententiæ fecerunt In-
nocentium in epistola Synodica, agen-
tes: "Hoc itaque gestum, Domine Fra-
ter, sanctæ charitati tuæ intimandum
duximus, ut statutis nostræ mediocri-
tatis etiam Apostolicæ Sedis adhibea-
tur auctoritas pro tuenda salute mul-
torum, & quorundam etiam perversi-
tate corrigenda". Ut enim illa hæ-
resis longe, lateque diffundebatur etiam
ultra Africam, opportunum visum fuit
Carthaginensibus Episcopis, ut decretis
suis Apostolicæ Sedis sententia accede-
ret; qua sicut eo firmitus in Africa ipsa
fidei dogma stabiliretur, ita eo facilius
in aliis Ecclesiis reciperetur. Hoc Car-
thaginensium Episcoporum exemplo mo-
ti Milevitani Patres, postquam in lau-
data Synodo plura adversus Cœlestium,
ne Pelagium constituissent, ad Innocen-
tium Romanum Pontificem de ea re scri-
bere non dubitarunt, ut Ecclesiasticis
rebus consultius providerent, utque A-
postolica auctoritate hæresis non latius
serperet, multosque contaminaret, vel po-
tius interimeret. Accedebat alia ratio,
quia scilicet & Pelagius, & Cœlestius
alias jam turbaverant Ecclesias, suæque
Tom. II.

hæreseos virus diffundere late cœpe-
rant, in Asia præsertim, ut ex eadem
epistola deducitur, ac potissimum in ur-
be Hierosolymitana. Imo nonnulli ex
eisdem Episcopis Milevitani Concilii se-
orsim familiarem aliam epistolam ad In-
nocentium miserunt, videlicet Aurelius,
Alypius, Evodius, Possidius, & cele-
bratissimus Augustinus, in qua fufius
sententiam suam Pontifici Maximo ad-
versus memoratos hæreticos exposue-
runt. Huc igitur pertinet laudata In-
nocentii epistola, sive rescriptum ad E-
piscopos Milevitani Concilii; ubi Sum-
mus idem Pontifex Milevitanorum Epis-
coporum sollicitudinem laudavit, in eo
præsertim, quod ad Romanam Eccle-
siam sese convertissent, & ab ejusdem
auctoritate causam perficiendam postu-
lassent. Verba Innocentii hæc sunt, ad
quæ exigendus erit Gratianus Canon
12. cau. 24. qu. 1. "Diligenter ergo,
& congrue Apostolici consulitis ho-
noris arcana; honoris, inquam, il-
lius, quem præter illa, quæ sunt
extrinsecus, sollicitudo manet omnium
Ecclesiarum, super anxiiis rebus, quæ
sit tenenda sententia, antiquæ scilicet
regulæ formam secuti, quam toto
semper orbe mecum nolitis esse serva-
tam. Verum hæc missa facio. Neque
enim hoc vestram credo latere pru-
dentiam, qui id etiam actione firma-
stis, scientes, quod per omnes Pro-
vincias de Apostolico fonte petenti-
bus responsa semper emanent. Præ-
sertim quoties fidei ratio ventilatur,
arbitror omnes fratres, & Coepisco-
pos nostros, nonnisi ad Petrum, idest
sui nominis, & honoris auctorem,
referre debere, velut nunc retulit
vestra dilectio, quod per totum mun-
dum possit Ecclesiis omnibus in com-
mune prodesse". Cetera, quæ in
hoc rescripto subjiciuntur, spectant ad
refutationem doctrinæ Cœlestii, ac Pe-
lagii.

*De ceteris Canonibus Innocentii
nomine editis.*

Quod Innocentii nomine refertur in Can. 31
Can. 3. dist. 20. jure optimo observa-
runt Romani Correctores Innocentio II.
haudquaquam tribui posse, quod pers-
picue demonstrant ex eo, quod illud
ipsum fragmentum habeatur apud Ivo-
nem, & Burchardum Innocentio II. ve-
tustiores. Aut igitur Innocentii I. est,
F f aut

aut falso Innocentii nomine descriptus. Antequam vero in auctorem Canonis inquiramus, emendandam in primis arbitror Gratiani scripturam, aut forte etiam in pristinum restituendam. Siquidem Romani Correctores hac in parte a Gratiano Codice recesserunt, ut Gregorio Polycarpo adhererent, simul autem & Ivonis, & Burchardi lectionem, licet antiquiorem Polycarpi Codice, neglexerunt. Varii sunt huiusmodi Codices inter se, atque ego, ubi Codex quispian ceteris non præstat fide, integritate, auctoritate, potius reor antiquissimum omnium sequendum fore, tamquam eum, a quo posteriores Codices excepti potius præsumuntur, juxta quæ Burchardi Codex erit ceteris præferendus. Quod si quispiam in ea adhuc esset opinione, ut potior habendam putaret recentiorum Codicum rationem, non video, cur Gratianus Codex non fuisset Polycarpi Codici antefereendus; neque ulla causa esse potest, ut spreto antiquioribus, recentioribusque Codicibus, mediis potius adhareamus. Itaque Gratiani Codex ante Romanam Correctionem ita habebat: "Item Innocentius Papa: De quibus causis nulla solvendi, ligandique auctoritas in libris veteris, & novi testamenti, & quatuor Evangeliorum, cum totis scriptis Apostolorum adpareat, ad divina recurrite scripta Græca. Si nec in illis: Ad Catholicæ Ecclesiæ historias catholicas a Doctoribus catholicis scriptas manum mittite. Si nec in illis: Sanctorum exempla perspicaciter recordamini. Quod si omnibus his inspectis hujus quæstionis qualitas non lucide investigatur, seniores provinciarum congregare, & eos interrogare; facilius namque invenitur, quod a pluribus senioribus quæritur. Verus etiam repromissor Dominus ait: Si duo ex vobis, vel tres conveniunt super terram in nomine meo, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis a Patre meo". Apud Burchardum in lib. 3. cap. 128. ita legitur: "Ex decretis Innocentii Papæ cap. 18. De causis, de quibus nulla solvendi, ligandique auctoritas in libris veteris testamenti, quatuor Evangeliorum, cum scriptis totis Apostolorum non adpareat, ad divina recurrite scripta Græce. Si nec in illis, ad Catholicæ Ecclesiæ historias catholicas a Doctoribus Catholicis scriptas manum

mitte. Si nec in illis, Canones Apostolicæ Sedis intueri. Si nec in his, sanctorum exempla perspicaciter recordare. Quod si in his omnibus inspectis hujus quæstionis qualitas non lucide investigatur, seniores Provinciarum congregare, & eos interrogare. Facilius namque invenitur, quod a pluribus sentientibus quæritur. Verus enim repromissor Dominus ait: Si duo ex vobis, vel tres conveniant super terram in nomine meo, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis a Patre meo". Ivo eadem fere habet in cap. 70. lib. 4. nonnullis demtis, quorum varietas potius ex editione, aut manuscriptorum, aut typographiæ profecta fuisse videtur. In quibus paullisper dissonet Ivo, sequentia demonstrant. "De quibus causis nulla solvendi.... Apostolorum adpareat, ad divina recurre scripta Græca.... Quod si his omnibus inspectis.... quod a pluribus senioribus quæritur. Verus etiam repromissor..... vel tres conveniunt &c."

Sic exacto ad antiquiores codices Gratiani fragmento, statim adparet in primis, Canon 3. dist. 20. parum, antiqui Gratiani proposito convenire, præsertim si attendatur fragmentum ipsum, prout jacet in codice Gratiani ante Romanam correctionem. Quærebat Gratianus, utrum expositiones sacrarum literarum possent Maximorum Pontificum decretalibus æquiparari, imo etiam præferri? Difficultatem movebat egregia nonnullorum sanctorum Interpretum doctrina, qui pleniori gratia Sancti Spiritus, & ampliori scientia præcelluisse dicuntur, quales nominantur honoris causa Augustinus, & Hieronymus, qui proinde non generatim quidem omnibus, sed aliquibus Pontificibus Maximis anteferendi videantur. Tandem adhibita distinctione, quæ intercedit inter finiendas lites, atque inter expendendas sacras literas, quoniam in litibus finiendis potestas, ac jurisdictio, in expendendis autem literis sacris scientia potissimum attenditur, sanctos Interpretes Pontificibus nonnullis prætulit Gratianus in literis sacris expendendis, non vero in litibus terminandis. Num vera sit hæc Gratiani traditio, libenter abstinerem, nisi inquisitio fragmentum Gratiani, de quo agitur, paullisper illustraret. Paucis tamen dicam ipse, quod sentio, præsertim quod Gratiani the-

thema a recta ratione praeclisus, ne multum dixerim, aberrare videatur; etenim Gratianus ipse, dum praefert Interpretum aliquot sacrorum expositiones Pontificum Maximorum decretalibus, excipit tantum casum, quo negotia finem accipiunt, idque tantum ait consistere vel in *absolutione innocentium*, vel in *condemnatione delinquentium*. Quid igitur? Num forte, ubi causa fidei definienda erit, quae sane non in absolutione innocentis, neque in condemnatione delinquentis, sed in dogmate ipso sita sit, licebitne cuipiam a sanctionibus Pontificum Maximorum recedere, eo praetextu, quod apud unum, aut alterum ex sanctis Interpretibus sacrarum literarum sensus exhiberi videatur? Num in hac expositionis sacrarum literarum specie non erit tam attendenda potestas, atque auctoritas, quam scientia? Sane si haec esset definiendarum quaestionum fidei regula, parum autem esset fidei nostrae, religionisve praesidium, ac fundamentum, dum quaestio eo reduceretur anceps, quis doctior in Ecclesia esset, quis sapientior, clariorive lumine donatus, non penes quem definiendi potestas esset. At vero quis non videat, quam necessarium sit praesse Viros in Ecclesia Dei, quorum iudicio disputatio fidei, quae potissimum ex sacrae scripturae interpretatione dependet, non tam ex doctrina, quam ex auctoritate definiatur?

Itaque aut sanius intelligenda, aut respuenda Gratiani traditio; melius enim, ut reor, sapiet, qui ita in proposita disputatione distinxerit. Vel Sancti Patres, ubi divinas literas interpretantur, gerunt sese veluti divinae traditionis testes, per quos ipsa Christi doctrina Apostolis primum ore tenus insinuata, ad successores dein quasi per manus devoluta ad nos usque traducitur: atque hac in specie non dubitabimus ita interpretationes Patrum Maximorum Pontificum decretalibus obijci, quemadmodum sacras ipsas literas. Quid enim interest in verbo Dei, an scriptum sit, an traditum? Neque tum ulla quaestio esse potest de praestatione, ubi officia diversa sunt; videlicet Sancti Patres Christi doctrinam exhibent, Pontifices autem Maximi eandem Christi doctrinam esse demonstrant; cum non sufficiat exhiberi doctrinam Christi, nisi certo, atque infallibili testimonio, sive publica auctoritate Ecclesiae, illa tan-

quam Christi doctrina quasi per indicem demonstraretur. Vel Sancti Patres, ubi sacras literas interpretantur, ingenii sui ad rectas quidem regulas formati specimina exhibent causa pie exercitationis, aut etiam publicae utilitatis. Tum vero non video, qua ratione Pontificibus Maximis praeferrari possint, nisi forte de Pontificibus ipsis agatur, qui non publice quidpiam Ecclesiae proponant, sed simili cum memoratis Patribus officio fungantur; etenim hac in specie is facile praeferreretur, qui nitidior doctrina, sapientiaque fulgebit.

Paucis tradidi, quid in difficili quaestione ipse sentirem, vix tamen indicans ea rationis momenta, quibus mea haec sententia comprobaretur, sive quod recte cogitanti obvia esse possint, sive quod nolim evagari latius, & a proposito diutius recedere. Redeo ad Gratiani fragmentum, demonstraturus illud quaestioni Gratiani ejusdem minime convenire. Siquidem in primis si retinenda sit Gratiani scriptura, quemadmodum erat ante Romanam correctionem, jam satis adparet, nihil ibidem contineri de decretalibus Pontificum Maximorum, an Sanctis Patribus, eorumve interpretationibus praeferrandae sint, necne; cum ne illorum quidem decretalium mentio habeatur. Quod si ad exemplaria aliorum Burchardi, Ivonis, & Polycarpi sit exigenda Gratiani scriptura, quis etiam non videt, nihil certi ex variis eisdem codicibus deduci posse, vel quod non eodem ubique ordine collocantur Pontificum Maximorum decretales; vel quod de interpretationibus sacrarum literarum, quae Sanctos Patres auctores habent, sermo non occurrat; vel demum quod ex ordine scripturae nullum praestationis argumentum inferri commode possit? Apud Polycarpum, uti observant Romani Correctores, statim post sacras literas, locus datur Canonibus Apostolicae Sedis. Quis autem, cedo, locus interpretibus scripturarum? Apud Burchardum, & Ivonem Canonibus Apostolicae Sedis sit locus, tum postquam adparuit nihil ex scripturis posse deduci sive latinis, sive graecis; tum ubi constitit, nihil adferri posse ex historiis catholicis, quas Catholici ipsi Scriptores confecerint. Ex scripturae autem ordine quodnam haberi potest praestationis argumentum, dum postremus ordo Conciliis ecclesiasticis datur, etiam post exempla Sanctorum? Quaecumque sit

Et 2. aucto.

auctoritas hujus Canonis, non aliud video ibidem contineri, quam salutare quoddam monitum, prudensve consilium, ut quicumque in dubitationem aliquam devenerit, non temere questionem in Conciliis statim moveat, sed primum scrutetur, an alia ratione sibi met, ceterisque studii sui consortibus satisfacere possit, videlicet sacras literas, Canones Pontificum, historiam ecclesiasticam investigando sedule, ac tum demum ad Concilium res deferatur, cum in discrimine posita sit controversia.

Jamvero ego facile adduci non possum, ut credam, fragmentum istud esse Innocentii I. Pontificis; ut propterea non solum non conveniat proposito Gratiani, sed etiam Canonis vi, atque auctoritate destituatur. Præterquamquod enim ea verba in epistolis Innocentii non legantur, sive in iis, quas Dionysius Exiguus edidit, sive in aliis posteriorum Collectorum industria vulgatis, stylus, & phrasis Innocentium ipsum non exhibet, qualis in aliis epistolis adpareret. Suspicio potius ejusmodi minus periti auctoris esse, qui sæculo sequiore vixerit obscurus, quique Sanctorum exempla distinxerit ab historicis monumentis, ait enim, tum demum Sanctorum exempla esse investiganda, cum nihil ex historiarum ecclesiasticarum monumentis colligi potest. Non tamen inficias iverim, fragmenti ejusdem auctorem sententias aliquot legisse Innocentii, aliorumque contemporaneorum Patrum, quas paucis in eo Canone perstringere voluerit. In Canone primum dicitur, sacrarum literarum rationem habendam fore, ut non sit ulterius progrediendum ad disputationes, quoties ex sacris scripturis aliquid deducatur. Id sane consonat Innocentio I., qui in epist. 4. ad Felicem Nucernianum cap. 2. scribebat, non debuisse consuli de bigamis non ordinandis, quia id ex sacris literis perspicuum erat juxta illud Apostoli 1. ad Timoth. 3., & ad Titum 1. Unius uxoris virum. Huc referri etiam posset, quod legitur in Can. 13. Concilii Carthaginensis anni 348. ibi: *De quibus a-* *peritissima divina scriptura sanxit, non* *ferenda (legunt alii: non differenda)* *sententia est, sed potius exsequenda.* Ad græca exemplaria confugiendum etiam esse, vulgaris erat Hieronymi traditio, ejus auctoritas plurimum valebat tempore Innocentii in Ecclesia Romana.

Videsis Canonem 6. dist. 9. Quod subditur in memorato fragmento, Romanæ Ecclesiæ Canones investigandos esse, consonat cum pluribus Innocentii I. monumentis, videlicet epist. 1. ad Decentium Eugubinum, ex qua est Canon 11. dist. 11., item epistola 2. ad Victricium Rothomagensem in principio, aliisque pluribus. De exemplis Sanctorum, atque historicis monumentis, quæ tanquam agendi regula in Canone proponuntur, nihil quidem singulare occurrit apud Innocentium, sed potius apud Augustinum Innocentio contemporaneum, qui monet quidem illorum rationem habendam fore, dummodo tamen imitatione sint digna Can. ultimo dist. 9. Tandem opus esse Concilio, ubi aliter sedari controversia nequit, tradidit Innocentius idem in epistola ad populum Constantinopolitanum, quæ extat græce apud Nicephorum, & Sozomenum. Ejus verba ita latine redduntur: *Synodali cognitione peropus est, quam dudum etiam cogendam esse censemus: sola enim illa talium præcellarum motus sopi-* *ra potest, quam ut obtineamus, &c.*

Quæ Gratianus retulit sub nomine Innocentii in Canone 3. dist. 83. alibi nomine aliorum recensuit tum in Can. 3. dist. 86., tum in Can. 55. Can. 2. qu. 7. revera autem deprompta sunt ex epistola Isidori Mercatoris, videlicet ex epistola unica Eleutherii, ex epistola Orientalium ad Julium, & ex epistola Egyptiorum ad Felicem II. Verba Mercatoris jam tradidi in referendo Canone 55. cau. 2. qu. 7. Hoc loco tantum adjiciam, nomen Innocentii forte adpositum fuisse in describendo hoc Canone, quod idem Canon consonet cum brevi sententia ejusdem Innocentii in epist. ad Victricium Rothomagensem in fine principii, ibi: *Ergo ne silentio nostro existimemur his præbere consensum, dicente Domino: Videbas furem, & currebas cum eo, hæc sunt, quæ deinceps intuitu divini judicii omnem catholicum Episcopum expedit custodire: nisi forte quispiam hæc existimet referenda ad Innocentium II: ita scribentem in epistola 51. ad Hugonem Rothomagensem Archiepiscopum: Si enim (Episcopus) cum potest, alios ab errore non revocat, seipsum errare demonstrat: Consensire namque videtur erranti, qui ad refectandam, ut corrigi debeant, non concurret. Consensire est, cum qui possit redarguere, taceat, vel admittat. Sed quid pro-* *dest*

dest alicui suo errore non pollui, qui consensum praestat erranti?

Can. 13.
cau. 9.
qu. 3.

Ad illorum quoque Mercatorem referendus erit Canon 13. cau. 9. qu. 3., qui non Innocentio quidem Pontifici tribuendus erit, sed potius Romanæ Synodo, quæ sub nomine Sylvestri Papæ evulgata est; etenim ita legimus ibidem Canone 20. *Nemo enim diiudices primam sedem iustitia desiderant temperari, neque ab Augusto, neque ab omni Clero, neque Regibus, neque a populo iudex judicabitur.* In alia autem editione hæc leguntur: *Nemo enim iudicabit primam sedem, quoniam omnes sedes a prima sede iustitiam desiderant temperari, neque ab Augusto, neque ab omni Clero, neque a Regibus, neque a populo iudex judicabitur.* De huius Synodi auctoritate nihil est, quod subiiciam, quum jam plura traderim suo loco, quumque hodie apud eruditos Viros certum sit, ipsam parum, aut nihil prodesse posse ad regulas ecclesiasticas stabiliendas. Tantum dixero, fragmentum istud laudatum fuisse a Nicolao I. in epistola ad Michaellem Imperatorem, quæ in recentibus collectionibus est numero octava, atque incipit: *Proposueramus quidem, Verba Nicolai hæc sunt: Consonat autem huic necessaria sententia Sanctus Silvester, & Magni Constantini baptizator Augusti, dicens: Neque ab Augusto, neque ab omni Clero, neque a Regibus, neque a populo iudex judicabitur.* Pertinebat id ad causam Ignatii sub eodem Michaelle depositi, quæ sane causa cum plurimum conveniret cum causa Johannis Chrysostomi decessi tempore Innocentii, occasionem præbere facilem potuit, ut de Nicolao ad Innocentium transferretur, quod Innocentii nomen ad marginem epistolæ Nicolai adpositum fuerit, ut indicaretur, quod Nicolaus de Ignatio sensit, id ipsum de Chrysostomo sensit Innocentium; id autem non satis compertum fuit Collectoribus, qui verba Nicolai Pseudo-synodum Sylvestri Romanam recensentis ad Innocentium ex errore retulerunt.

Can. 22.
cau. 16.
qu. 1.

Si conferatur Canon 22. cau. 16. qu. 1. cum aliis Innocentii I. monumentis, vel ex ipso scribendi stylo adparebit, illum Innocentio I. tribui haudquaquam posse. Imo ipsa materies, de qua ibidem agitur, significat auctorem Canonis sæculo longe posteriore vixisse, decimo scilicet, vel undecimo, quo tempore plures de Monachis in Clerum reci-

piendis motæ controversiæ sunt; & de eorum iuribus, ubi semel in Clero admissi fuissent. Ego arbitror, Collectorem ab usum fuisse verbis Innocentii I. in epistola ad Victricium Rothomagensis, ubi scilicet agitur de Monachis, qui ad Clericorum officia promoti sunt, ut legitur in Can. 3. cau. 16. qu. 1. Revera ubi de Monachis huiusmodi ad officia ecclesiastica translatis ageretur, vulgare erat ex Innocentii I. fragmento nuper memorato regulas tradere sacrorum Canonum Collectoribus, quemadmodum constat ex lib. 1. Capitularium cap. 27., ex epistola Zachariæ Papæ 7. ad Pippinum Majorem domus cap. 13., & ex Concilio Londoniensi anni 1138. sub Innocentio II. cap. 14. ibi: *Item adjicimus hoc decretum Innocentii Papa dicentis Victicio Rothomagensi Archiepiscopo: Monachi dum morantur in Monasteriis, si postea ad Clericatum pervenerint, non debent aliquatenus a priore proposito deviare. Sicut in Monasteriis positi fuerint, ita & in Clericatus ordine degere debent, & quod dum servaverunt, id in altiori gradu positi amittere non debent.* Et in cap. 16. *De omnibus primitiis rectas decimas dari apostolica auctoritate precipimus, quas qui reddere noluerit, anathematis in eum sententia proferatur.* Habuit hanc sui temporis Synodum forte præ oculis Gratianus, atque Innocentii nomine rem auspiciatus de Monachis ad Sacerdotium promotis, cetera etiam de eisdem intellexit, atque ita una oratione conjunxit, disposuitque, ut omnia ad Innocentii constitutiones referre non dubitaverit.

Jamdiu observaverunt Romani Correctores, Canon. 6. cau. 13. qu. 3. pertinere non quidem ad Innocentium Pontificem Maximum, sed potius ad Concilium Hispalense 2., de quo egi in parte cap. 36., in eo enim hæc leguntur cap. 2. *Secundo examine inter memoratos fratres nostros Fulgentium Astigitanum, & Honorium Cordubensem Episcopos discussio agitata est, propter parochiam Basilicam, quam horum alter Gallesicensem (legunt alii: Basilicam cujusdam, quod horum alter Celticensem, alii: Celticensem, alii: Cestacensem), aliter Reginensem asseruit. Et quia inter utrasque partes hactenus limitis actio vindicata est, cujus, quamvis vetusta, sententia nullum iuri præjudicium adferat, ideoque ne in dubium ultra inter-*

Can. 6.
cau. 13.
qu. 3.

eos nostra advocaretur sententia, prola-
tis canonibus synodalia decreta. perlecta
fuit, quorum auctoritas praevenit ita
apertum inhiberi cupiditatem; ut neque
terminos asuperet. Ob hoc placuit inter
alternas partes inspectionis viros mitten-
dos, ita ut sit in Diocesi possidentis, si
namque Basilicam veteribus signis limes
praefixus monstraverit, Ecclesia, cuius est
iusta retentio, aeternum dominium. Quod
si & limes legitimus eandem Basilicam
non concludet, & tamen longi temporis
probatum obiecta praescriptio, appellatio
repetentis Episcopi non valebit, quia illi
irrevocabilis obiectio silentium ponit; hoc
epim & saecularium Principum edita pra-
cipiant, & Praesulum Romanorum decre-
vit auctoritas. Sin vero inframetas tri-
vignalis temporis extra alienos terminos
Basilica iniusta retentio reperitur, repe-
rentis Episcopi juri sine mora restituetur.
Gloria est Canonis huius sententia; cui
memorati Episcopi Fulgentius Astigita-
nus, & Honorius Cordubensis una cum
ceteris, qui ad Synodum sub Hidero His-
palensi convenerant, subscripserunt.
Difficile potius nonnullis videbitur,
quomodo contingere potuerit, ut frag-
mentum Hispalensis Concilii Innocentio
Papae tribueretur. Apud Burchardum
in cap. 69. lib. 1. refertur nomine His-
palensis Concilii. Primum desideratur
nomen ejusdem Concilii apud Iyonem
Carnotensem in cap. 99. part. 3., ubi
ad marginem nomen Innocentii adje-
ctum est; forte ex eo, quod ecclesiasti-
cae jurisdictionis termini in Canone cu-
stodiendi dicantur, quemadmodum Prae-
sulum Romanorum decrevit auctoritas;
atque id ut expendere studiosus quis-
piam, referendum putavit ad senten-
tias Innocentii 1., quales habentur tum
in epistola 2. ad Victorium Rothoma-
gensis Can. 1. dist. 71., tum etiam
clarius in epist. 8. ad Florentium Ti-
burtinensem, ibi: Non semel, sed ali-
quoties clamat scriptura divina, trans-
gredi non oportere terminos a Patribus
constitutos: quia nefas est, si quod alter
semper possederit, alter invadat, &c. Non
satis id observavit Gratianus, qui cum
Iyonis decretum prae manibus haberet,
relaturus Canonem, de quo agimus,
notam marginalem transtulit in inscrip-
tionem capituli, & quod Concilii His-
palensis erat, Innocentio per impruden-
tiam adscripsit.

Cap. 2.

can. 23.

cap. 8.

Monent Correctores Romani, Canon.
2. cau. 23. qu. 8. Innocentio Papae tri-

butum desiderari in plerisque Gratiani
exemplaribus. Ex quo facit deducitur,
adjectum fuisse recentiore manu,
a quopiam scilicet, qui Gratiano mar-
ginales notas adtexuit, deinde vero e-
margine in textum sub nomine vetusta
cujuspiam auctoris transductum. Et qui-
dem id facile demonstrari potest ex iis,
quae Gratianus habet in principio ejus-
dem quaestionis 2., ibidem enim legi-
tur: De Episcopia vero; vel quibuscumque
Clericis, quod nec sua auctoritate, nec
auctoritate Romani Pontificis arma arri-
pere valeant, facile probatur. Cum enim
Petrus, qui primus Apostolorum a Domi-
no fuerat electus, materiam gladium
exerceret, ut Magistrum a Judaeorum in-
juria defenseret, audivit: Convertite gla-
dium tuum in vaginam; omnis enim, qui
gladium acceperit, gladio peribit, ac si
aperte ei diceretur: Haec tibi, cuius-
que praedecessoribus inimicos Dei gladio
corporali licuit persequi; deinceps in exem-
plum patientia gladium tuum, id est tibi
haec nunc concessum in vaginam convertite;
et tamen spirituale gladium, quod est
verbum Dei, in mactatione veteris vitae
exerce. Omnis enim praeter illam, vel au-
toritatem ejus, qui legitima potestate
nititur, qui, ut ait Apostolus, non sine
causa gladium portat, cui aliam omnis
anima subdita esse debet, omnis, inquam,
qui praeter auctoritatem hujusmodi gla-
dium acceperit, gladio peribit. Item Am-
brosius: Arma Episcopi lacryma sunt, &
orationes; Item illud Apostoli: Non vos-
metipsos defendentes, charissimi, quamvis
omnibus generaliter dicatur, specialiter
tamen Praeulis dictum intelligitur. Si-
quis haec Gratiani verba cum subjectis
capitulis 2. & 3. contulerit, eandem
utrobique sententiam descriptam inve-
niet, imo eadem verba bis sub Ambro-
sii nominis relata. At vero concipere
non possum, quomodo Gratianus uno
fere contextu bis eadem exhibeat, ut,
propterea verosimilius dicebamus sit,
ea, quae subjiciuntur in capitulis se-
quentibus, a Glossographis adjecta fuisse
in recentioribus exemplaribus, praesertim
ubi Romani Correctores eadem
capita, ut nuper observabam, in plerisque
exemplaribus desiderari testentur.
Itaque suspicor, memoratum Canon. 2.
nihil aliud continere, quam brevem
compendariam Gratiani sententiam,
qualis initio quaestionis habetur. Quod
si quispiam quaerat, qua ratione Inno-
centio Papae tributum fuerit caput, non
aliam

allam ego reddere possum, nisi quod vel in Concilio Londoniensi anni 1138. sub Innocentio II. celebrato Can. 13. fuerit Clericis interdictum, ne arma gererent, aut quod Innocentius I. milites a Clero dimovendos statuerit in Can. 2. dist. 37. Jamvero non dubito, quin Gratiani sententia germanæ Canonum disciplinæ conveniat, in cuius rei argumentum facile erit ex ecclesiasticis Auctoribus similia, & quidem gravia monumenta referre. Huc in primis pertinere posset caput 28. ex iis, qui Apostolici dicuntur, habeturque apud Gratianum in Can. 7. dist. 45. item adferri posset Canon 11. Concilii Triburiensis anni 895. Præterea ad eandem rem Johannes Chrysostomus ita scribit homilia 85. in Caput 26. Matthæi de Christo Domino: *Sed Petrum acriter, & quidem minime increpat, ut eum, & ceteros simul ab huiusmodi defensione deterreat.* Demum, ut alios complures omittam, Honorius Augustodunensis, qui Gratiano contemporaneus fuit, in gemma animæ lib. 2. cap. 233. ait: *Clerici non debent ideo arma portare, quia non contra homines, sed contra demones debent virtutibus pugnare, sicut Moyses arma non portavit, sed Jesu cum Amalech pugnante ipse precibus pugnavit. Sic Apostoli, & eorum sequentes non armis, sed orationibus pugnaverunt, & nos non resistere, sed magis injurias pati docuerunt.*

Can. 2. Sub nomine Innocentii Papæ eadem sententia duobus in locis mutatis paulisper verbis recitatur, scilicet tum in Can. 2., tum in Can. 5. cau. 35. qu. 10. At vero non esse Innocentii I. vel ipse

stylus demonstrat inconstans, inelegans, & legum Longobardarum auctori potius conveniens. Neque etiam esse posse Innocentii II., facile ex eo demonstratur, quia nullibi constat, publica auctoritate recepta fuisse varia adfinitatis genera, quæ in memoratis capitibus explicantur, quæque tanquam perniciose damnare debuerunt Patres Concilii Lateranensis in cap. 8. de consangu. & affin. Laudatur quidem in Can. 3. cau. 35. qu. 10. *Sancta Romana Synodus*, sed hæc nulla alia esse potest, quam quæ refertur in Can. 3. eadem causâ, & questione, cuius sententiam, atque auctoritatem jam satis expendi in capite ultimo prioris partis, una monens, quæ ratione Gratianus, alique similium fragmentorum auctores potuerint Romani Concilii sub Gregorio II. celebrati sanctionibus abuti. Nihil itaque heic adjiciam, ne actum agere videar. Unum tantum observabo, videlicet auctorem memoratorum Canonum abusum forte fuisse Can. 17. Concilii Romani celebrati anno 1139. sub Innocentio II., ibi: *Sane conjunctiones consanguinearum omnino fieri prohibemus. Huiusmodi namque incestum, qui fere, simulante humani generis inimico, in usum versus est, sanctorum Patrum instituta, & sacrosanctæ Dei detestatur Ecclesia: leges etiam sæculi de tali contubernio natos, & infames pronuntians, & ab hereditate repellunt.* Eadem verba habentur in Concilio Remensi etiam sub Innocentio II. celebrato anno 1131. Can. 16., similia propemodum legimus in Canon. 5. Concilii Lateranensis celebrati sub Callisto II. anno 1123.

C A P U T XXXVIII.

De Zosimo.

Zosimi Pontificis nomine quinque tantummodo fragmenta habemus,
apud Gratianum.

Ex Epist. ad Hefychium Episcopum Salonitanum. { *Can. 2. dist. 36. supplendus ex aliis Zosimi epistolis.*
Can. 1. dist. 59. idem est cum can. 2. dist. 36.
Can. 2. dist. 59. ex integra epistola supplendus.
Can. 2. dist. 77. ex integra epistola emendandus.

Ex Epist. ad Episcopos Provinciae Viennensis, & Narbonensis II. { *Can. 7. cau. 25. qu. 1. dubia auctoritatis, & ad integros Codices exigendus.*

NON diu Romanam Sedem tenuit Zosimus Papa Innocentii Successor, etenim anno 417. electus, obiit sequente anno 418., & nonnulla ecclesiastica negotia, quæ tractare jam cœperat, Successoribus suis definienda reliquit. In tribus potissimum, & quidem acerrimis disputationibus laboravit, quarum prior pertinebat ad causam Cœlestii, & Pelagii, qui artibus suis eundem Pontificem circumvenire studuerunt, altera respiciebat appellationes Africanorum ad Sedem Apostolicam, postrema versabatur in privilegiis augendis Arelatenſis Ecclesiæ. Apud Dionysium Exiguum duæ tantum hujus Pontificis nomine descriptæ fuerunt epistolæ, una videlicet ad Hefychium Episcopum Salonitanum, altera ad Presbyteros, & Diaconos Ravennates. Prioris Gratianus meminit, non posterioris.

De epistola ad Hefychium Episcopum Salonitanum.

Erat Hefychius Salonitanus Episcopus in Dalmatia prope Spalatum in Illyrico Occidentali, proptereaque singulari etiam jure Romano Pontifici subiectus: ut enim Salona obnoxia erat in civilibus negotiis Præfecto Prætorio Italiæ, ita Romano Pontifici non solum tanquam universæ Ecclesiæ Principi, verum etiam jure quasi Metropolitico

suberat. Constat venerandos, aiebat, Theodosius Echinienſis Episcopus in Romana Synodo Bonifacium II. alloquens, *Sedis vestra Pontifices, quamvis in toto mundo Sedes Apostolica Ecclesiarum sibi jura vindicat Principatum, & solam in ecclesiasticis causis undique appellare necesse sit, specialiter tamen gubernationi sua Illyrici Ecclesias vindicasse.* Hefychius igitur a Romano Antistite de nonnullis disciplinæ ecclesiasticæ capitibus edoceri se postulavit. In primis autem significavit, nonnullos ex Monachorum cœtu, sed & laicos ad Sacerdotium festinare; de qua re ita Zosimus respondit: *Hoc autem specialiter, & sub Prædecessoribus nostris, & nuper a nobis interdictum constat, litoris ad Gallias, Hispaniasque transmissis, in quibus Regionibus familiaris est ista præsumptio, quamvis nec Africa super hac admonitione nostra habeatur aliena, nequis penitus contra Patrum præcepta, qui ecclesiasticis disciplinis imbutus per ordinem non fuisset, & temporis adprobatione divinis stipendiis eruditus, nequaquam ad summum Ecclesiæ Sacerdotium aspirare præsumeret, & non solum in eo ambitio inefficax haberetur, verum etiam in ordinatores ejus, ut carerent eo ordine, quem sine ordine contra præcepta Patrum crediderant præsumendum.* Sic restitutus est Canon 2. dist. 36., cujus verba & repetuntur in Can. 1. dist. 59. Quo- niam vero Zosimus hæc jamdudum se aucto-

ratore decreta asserit, & quidem epistolis datis Gallorum, Hispanorum, atque Africanorum Ecclesiis, arbitror id referendum ad epistolam, quæ in recentioribus collectionibus numero sexta est ad Episcopos Africæ, Galliæ, & Hispaniæ scripta anno 417. (epistola ad Hefychium scripta fuit sequente anno 418.). Porro in memorata epistola sexta reprobantur ordinationes Urſi, & Tuentii, tanquam eorum, qui præcipiti impetu ad Sacerdotium festinaverant. His adjici potest epistola eodem anno scripta ad Patroclum Episcopum Arelatensem, quæ inter epistolas Zosimi est numero nona. Ibidem enim reprobantur ordinationes, in quibus statuta non custodita fuerint tempora, sed per saltus, ut dicitur, a minoribus ad summa officia decursum est, pœna adversus ita ordinatos indicta, ut qui tempore ejus constitutionis jam consecrati proponerentur, in eo ordine permanerent, quo initiati essent; qui verò in posterum essent ordinandi, illi ab adepto ordine deicerentur.

Can. 2. Prosequitur in eodem argumento Zosimus: *Obſiſtite talibus ordinationibus, obſiſtite ſuperbia, & arrogantiâ venienti. Tecum faciunt præcepta Patrum, tenem Apostolica Sedis auctoritas. Si enim officia ſeculariû principum locum, non veſtibulum actionis ingreſſis, &c. Referuntur hæc apud Gratianum in Canon. 2. diſt. 59. eiſdem omnino verbis, poſt quæ ita progreditur Zosimus: Proinde vos, nequid meritis dilectionis vœ derogemus, ad te poſiſſimum ſcripta direxi-mus, quæ in omnium Fratrum, & Coepiscoporum noſtrorum facies ire noſticiam, non tantum eorum, qui in ea Provincia ſunt, ſed etiam qui vicinis dilectionis vœ Provinciis adjunguntur. Sciet quiſquis hoc, poſtpoſita Patrum, & Apoſtolice Sedis auctoritate, neglexerit, a nobis diſtinctius vindicandum, ut loci ſui minime dubitet ſibi non conſtare rationem, ſi hoc putat poſt tot prohibitiones impune poſſe tentari; contumelia enim ſtudio ſit quidquid interdictum toties uſurpatur. Hæc adjicienda ideo duxi, ut de voluntate, ac ſtudio Zosimi luculentius conſtaret, qui in hac decretali communem diſciplinam non in una tantum, ſed in omnibus Provinciis cuſtodiendam ſtabilire voluit, quique ab initio hujus epistolæ conquieſtus fuerat, quod ſua decreta dudum edita apud Hefychium Salonitanum aut non haberentur, aut non ſervarentur.*

Tom. II.

Ue verò ſpecialiter explicaret Summus Pontifex, per quos veluti gradus ad Episcopatum promoveri quiſpiam deberet, ita conſulit: *Hæc autem ſingulis gradibus obſervanda ſunt tempora: ſi ab infantia eccleſiaſticiſ miniſteriis nomen dederit, inter lectiores uſque ad vigefimum ætatis annum continuata obſervatione perduret. Si major jam, & grandævus acceſſerit, ita tamen, ut poſt baptiſmum ſtatim ſe divina militia deſideret mancipari, ſive inter lectiores, ſive inter exorcifas quinquennio teneatur, exinde acolythus, vel ſubdiaconus quatuor annis, & ſic ad benediſtionem diaconatus, ſi meretur, accedat, in quò ordine quinque annis, ſi inculpato ſe geſſerit, barro debet. Exinde ſuffraganeis ſtipendiis, per tot gradus datis propria ſua documentis, Preſbyterii Sacerdotium poterit promoveri. De quo loco ſi enim exactior ad bonos mores vita produxerit, Summum Pontificatum ſperare debet. Hæc tamen lege ſervata, ut neque digamus, neque penitens ad hos gradus poſſit admitti. Sane, ut etiam Deſenſores Eccleſiæ, qui ex laicis ſunt, ſupradicta obſervatione teneantur, ſi meruerint eſſe in ordine clericatus. Integra deſcripti Zosimi verba, ex quibusemendaretur, ſupplereturque Gratiani fragmentum in Can. 2. diſt. 77., cum quo opportunum erit jungere Canon. 3. ejusdem diſtinctionis, ut adpareat, Zosimi ſententiam plurimum conſonare cum ſententia Siricii deceſſoris.*

De epistola ad Episcopos Provincia Viennensis, & Narbonensis II.

Romani Correctores ad Canonem 7. cau. 25. qu. 1. tellantur, ſe eam epistolam non inveniſſe, ad quam Gratiani fragmentum referrent. Tantum attigerunt, apud Ivonem Carnotenſem tum in decreto parte 4. cap. 226., tum in epistolam 60. ad Hugonem Lugdunenſem laudari verba Zosimi ex epistola ad Episcopos provinciæ Narbonenſis; & forte fragmentum Gratiani pertinere ad epistolam ad Episcopos Galliæ, & Hispaniæ, quam ipſe Zosimus in epistola ad Hefychium ſe ſcripiſſe teſtatur. Hodie conjecturis hujusmodi nullus locus ſuperest; cum editæ ſint epistolæ illius Pontificis, ſive ad Episcopos Galliæ & Hispaniæ, ſive ad Episcopos Viennensis, & Narbonenſis II. Provinciæ, ad quam poſtremam exigere oportebit

Can. 7.
can. 25.
qn. 1.

G 8 me-

memoratum can. 7., quæ defunt sup-
plendo, quæque corrupta sunt emendan-
do. Est in recentioribus collectionibus e-
pistola n. 7. sub hac inscriptione: *Zosimus*
Episcopis Provincia Viennensis, & Narbo-
nonensis II. a pari, (a pari, idest duobus
paribus missis epistolæ exemplaribus;
quorum unum ad Viennenses, alterum
ad Narbonenses directum significaretur).
Conqueritur ibidem Zosimus de Proculo
Massiliensi Episcopo, quod contra vete-
rem formam ordinationes nonnullorum
celebrasset, utpote qui per obreptionem
obtinuerat in Concilio Taurinensi, ut
tanquam Metropolitanus Narbonensis II.
Provinciae haberetur. Conqueritur præ-
terea de Simplicio Episcopo Viennensi,
qui similem ordinandorum Viennensis
Provinciae Episcoporum auctoritatem sibi
vindicare, velut Archiepiscopus. Ac-
que ideo Pontifex Maximus id factum
improbat; quia hæc ordinandorum utrius-
que Provinciae Episcoporum potestas ad
Arelatensem Episcopum ex antiquo jure
spectabat. En verba epistolæ, ad quæ
exigendus erit, emendandusque Gratiani
canon: *Indecens ausus, & ipso vestibulo*
refecandus, hoc ab Episcopis ob certas
causas Concilium agitantibus extorquere,
quod contra statuta Patrum, & Sancti
Trophimi reverentiam, qui primus Metro-
polititanus Arelatensis Civitatis ex hac
sede directus est, concedere, vel mutare
ne hujus quidem sedis possit auctoritas.
Apud nos enim inconvulsis radicibus vi-
vit antiquitas, cui decreta Patrum san-
xere reverentiam.

Quæ ut clarius intelligantur, obser-
vandum est, veterem famam fuisse
apud Arelatenses, quæ ferebat San-
ctum Trophimum Pauli Apostoli disci-
pulum ab Apostolo eodem in Gallias
missum, qui primus ibidem Evangelium
prædicavit, atque Arelatensem Urbem
elegit, in qua velut Episcopus resideret,
quæque propterea haberi cæpit velut
Urbs Gallicanæ Ecclesiæ Princeps. Hac
vulgari fama commoti Episcopi Arela-
tenses Primatis jura sibi vindicaverunt
in Galliis; pro quibus juribus tum ar-
dentius pugnarunt, quum Arelatensis
Urbs ex imperatoria distributione facta
fuit sedes Præfecturæ Galliarum, quasi
nobilem hanc civilem dignitatem eccle-
siastica singularis prærogativa sequi de-
beret. Inter cetera Episcopus Arelaten-
sis in vim Primatus ad se pertinere aje-
bat ordinationes omnium Episcoporum
in finitimis Provinciis constituendorum.

Arelatensi Episcopo acerrime obstiterunt
Massiliensis, & Viennensis Episcopi,
quorum prior in Narbonensi II., alter
in Viennensi Provincia se Metropolita-
num ajebat, unusquisque autem ordina-
tionem suæ Provinciae Episcoporum sibi
adserebat. Deducta controversia fuit ad
Concilium Taurinense (quod vulgo ce-
lebratum ferunt anno 397.), sed in eo
nihil singulare constitutum adparet, ex
quo controversia omnis sine discrimine
finiatur. Etenim nihil aliud decreverunt
Taurinenses Patres de Proculo Massilien-
si Episcopo, quam ut ordinaret Episco-
pos in II. Narbonensi Provincia in iis
tantum Ecclesiis, quæ vel ipsius Paro-
chiæ docerentur esse, vel eos habuisse
Rectores, qui discipuli Massiliensis Epi-
scopi aliquando fuissent. Nihil aliud
præterea decreverunt de Arelatensi,
ac Viennensi Episcopis, quam ut is ha-
beret Primatus honorem, qui civitatem
suam probaret esse Metropolim, adjecto
consilio pacis servandæ causâ, ut si
forte iidem Episcopi consensissent, unus-
quisque illas Ecclesias sibi subiectas agno-
sceret, prout civitati aut Arelatensi,
aut Viennensi essent propiores, can. 1.
& 2. Concilii Taurinensis. Patroclus
Episcopus Arelatensis circa annum 417.
cum agnovisset aut satis dignitati suæ
concessum non fuisse, aut rem non fuisse
omnino discussam in Taurinensi Concilio,
apud Zosimum Pontificem causam suam
egit, ita ut nonnulla privilegia præ-
ceteris Galliarum Episcopis ab Apostolica
Sede obtinuerit. Extat inter epistolas
Zosimi epistola 3. ad universos Episcopos
per Gallias, & septem Provincias con-
stitutos, ex qua nonnulli repetunt initia
Vicariatus Arelatensis. Ibidem Zosimus
hoc privilegium Patroclo Arelatensi,
meritorum ejus speciali contemplatione
concessit, ut nemo ex Episcopis Gal-
licanis proficisceretur extra Provinciam,
nisi susceptis primum formatis epistolis
ab Episcopo Arelatensi, item ut ipse
Arelatensis Episcopus præcipuam in or-
dinandis Sacerdotibus auctoritatem habe-
ret, nec non Viennensem, Narbonen-
sem I., & Narbonensem II. Provincias
ad Pontificium suum revocaret; de-
mum, ut si quod negotium in Galliis e-
mergeret, ad ejusdem Arelatensis Episcopi
notitiam referretur, nisi magnitudo causæ
examen etiam Pontificis Maximi re-
quireret. Hæc eadem privilegia confir-
mare visus est idem Zosimus in epist. 6.
ad Episcopos Africæ, Galliæ, & His-
pa.

paniæ, data eodem anno nonnullos post menses, ubi reprobavit ordinationem Urli, & Tuentii a Proculo Massiliensi factam, non interveniente auctoritate Patrocli Episcopi Arelatensis; ex qua epistola sicut adparet Gallicanos Episcopos, quorum intererat, non servasse statim jura concessa Episcopis Arelatensibus, ita etiam probatur Pontificem Maximum in eisdem privilegiis, & juribus custodiendis, tuendisque non mediocriter vigilasse. Post paucos dies nova prodiit constitutio Zosimi, illa scilicet, de qua superius sermonem institui, ex qua sumtus est Gratianus canon 8. cau. 25. qu. 1. Profitebatur Zosimus, Arelatensis Ecclesiæ jura, & singulare præceteris Gallicanis Ecclesiis honorem antiquissimis institutionibus inniti, præsertim vero in reverentiam Sancti Trophimi Apostolorum discipuli, & primi Arelatensis Episcopi generaliter custodita fuisse privilegia Arelatensis Ecclesiæ. Cum vero obversaretur canon Concilii Taurinensis, quo percepto non satis eruebatur, quis præferendus, an Massiliensis, an Viennensis, an Arelatensis Episcopus esset, id existimavit factum fuisse ex callidis artibus aut Massiliensis, aut Viennensis Episcopi, quasi isti eundem canonem a Taurinensibus Patribus subripuissent. Hunc *inducentem ausum*, & in ipsa vestibulo *rescendum* appellavit Zosimus, proficens, Primatum Arelatensem adeo statutis Parrum, & in Sancti Trophimi reverentiam esse firmatum, ut illius jura mutare nec Apostolicæ quidem Sedis posset auctoritas.

Hæc est germana, & juxta integre epistolæ sententiam accommoda memorati canonis interpretatio. Utrum vero subsequentis temporis Pontificibus Maximis ista placuerint, valde dubito. Neque enim desunt, qui asserunt, Zosimum Pontificem circumventum fuisse fraudibus Patrocli Arelatensis ejus privilegii obtinendi causa: quæ fraudes ubi detectæ fuerunt, tantum abest, ut Pontifices Maximi semel concessa jura firmarent, quin potius acri animo iisdem juribus evertendis incubuerint. Non defuerunt, etiam aliquot (quos tamen temere judicasse facile reor) qui voluerunt, ab initio Zosimum favisse Arelatensibus Episcopis, aut Sedis Apostolicæ jurisdictionis amplificandæ studio, dum Vicariatus Romanus in Gallia constitueretur, aut captandæ benevolentia Episcopi Arelatensis apud quem multa esse poterat Imperatoris gra-

tia, cum Urbs Arelatensis Præfecturæ Galliarum dignitate decorata tunc esset. Illud certissimum est, S. Leonem Magnum in epistola ad Episcopos Provinciæ Viennensis, quæ apud Quesnellium est 10., revocasse privilegia Arelatensis Ecclesiæ, ea occasione, quod, ut ibidem legitur, Hilarius Arelatensis novis præsumptionibus Ecclesiarum statum turbaret, & ordinationes omnium per Gallias Ecclesiarum sibi vindicaret, debitam Metropolitanis Sacerdotibus in suam transferens potestatem. Verba Leonis hæc sunt inter cetera: *Quid sibi Hilarius quarit in aliena Provincia, & id, quod nullus decessorum ipsius ante Patroclum habuit, quid usurpat? Cum & ipsum, quod Patroclo a Sede Apostolica temporiter videtur esse concessum, postmodum sit sententia meliore sublatum.* Addi his posset novella Valentiniiani III. Augusti, quæ adjecta est epistolæ memoratæ Leonis. Tempore autem Symmachi Papæ, uti patet ex ejus epist. 9. ad Episcopos Galliarum, Arelatensis Ecclesia videtur quidem Metropoleos honore donata, ut suas haberet Dioceses, uti hodie appellamus, suffraganeas, at suæ quoque essent Dioceses suffraganeæ Archiepiscopo Viennensi, quasi duo Metropoleos æquali omnino jure potitæ. Hinc brevi eo res devenit, ut Primatus Arelatensis in universas Galliarum Ecclesias vix aliquo tempore constiterit. Quæ cum ita sint, difficultatem movere gravissimam videntur memorata Zosimi verba in canone 7. cau. 25. qu. 1., quæ indicant, privilegia semel constituta favore Ecclesiæ Arelatensis, ne Sedis quidem Apostolicæ auctoritate potuisse mutari, nisi forte quis ita interpretetur verba Pontificis Maximi, ut nequeant ea jura semel constituta mutari, nisi tantum gravi Ecclesiarum utilitas, aut necessitas aliud exposcere videatur, quemadmodum postulavit, quum sub Leone Magno præter fines suos Arelatensis Ecclesiæ jurisdictione egredi dignoscebatur.

Mihi sane non omnino displicet, quod hac in re nonnulli opinati sunt, videlicet epistolas illas, quæ in causa Arelatensis Ecclesiæ nomine Zosimi editæ circumferuntur, recentioris alicujus manu esse confectas, ab eo fortassis, qui in gratiam Arelatensis Ecclesiæ, & Episcopatus scribere voluerit; puta eo tempore, quo acerrimæ de eo Primatu contentiones vigerent, aut quo Arelatenses Episcopi antiqua privilegia recuperare

*De epistola ad Honorium Augustum,
eiusdemque Honorii rescripto
ad Bonifacium.*

POST obitum Zosimi sub finem anni 418.
miserando schismate discissa fuit Ec-
clesia Romana; Clero enim, ac populo
in duas partes diviso, alii Bonifacium,
alii Eulalium in Episcopum ordinarunt:
& quidem acris illa seditio Reipublicæ
Romanæ exitum facile peperisset, ni-
si Honorius Augustus opportuno pro-
fuso edicto curasset, ut interea sive Bo-
nifacius, sive Eulalius Roma recede-
rent, discussione causæ principalis com-
modiore tempore celebrandæ Synodo
reservans. Itaque ambo electi Roma di-
scerunt, sed Eulalius adventante Pa-
ychali festivitate Romam sponte se con-
tulit sacra celebraturus. Displicuit id
optimis omnibus, & pacis amatoribus,
præsertim Honorio Augusto, qui Epi-
scoporum sollicitudinem excitavit, ut
facto Concilio causam dirimerent. Ce-
lebratum Concilium est, ad quod con-
venerunt Episcopi 250., prelataque sen-
tentia Bonifacio Pontificatum Maximum
adjudicaverunt. Nec mora: statim pa-
rati omnium animi Bonifacium recepe-
runt; imo & Eulalius ipse quievit adeo,
ut post mortem Bonifacii, quæ accidit
anno 423., a Romano populo vocatus,
ut Sedem ipse Pontificiam haberet, si
fides est Libri Pontificalis auctori, pe-
nitus recusaverit. Ex hac brevi enar-
ratione facile intelligitur tum epistola
Bonifacii Papæ ad Honorium Augus-
tum, tum ejusdem Honorii rescriptum
ad Bonifacium. Romanam jam Se-
dem sine controversia obtinuerat Bo-
nifacius, qui agnoscens, quantum
publica Ecclesiæ quies Honorii vigi-
lantia, atque auctoritati deberet, epi-
stolam ad Imperatorem scripsit, quam
integram refert Gratianus, in can. 1.
dist. 97. Hanc ego exhibebo ex Codice
antiquissimo Dionysii Exigui, ex quo
Gratianus Codex erit in aliquibus e-
mendandus. Epistolæ hoc superadjectum
est argumentum: „ Supplicatio Papæ
„ Bonifacii, ut constituatur a Princi-
„ pe, quatenus in urbe Roma nun-
„ quam per ambitum ordinetur An-
„ tistes. Deinde ita epistola ipsa subji-
„ tur: Bonifacius Episcopus Honorio
„ Augusto. Ecclesiæ meæ, cui Deus
„ noster meum Sacerdotium vobis res
„ humanas gerentibus deputavit, cura

„ constringit, ne causis ejus, quamvis
„ adhuc corporis incommoditate detri-
„ near, propter conventus, qui a Sa-
„ cerdotibus universis, & Clericis, &
„ Christianæ plebis perturbationibus agi-
„ tantur, apud aures Christianissimi
„ Principis desim. Si quidem secus,
„ quam oportet, eveniat, non vos id
„ facere, qui cuncta æqua moderatione
„ componitis; sed nos per nostram ta-
„ centes desidia videbimur, quod ci-
„ vitatis quietem, & Ecclesiæ pacem
„ pervertere valeat, admisisse. Cum
„ enim humanis rebus divini cultor
„ religionis, Domino favente, præsi-
„ deas, nolita culpa erit, si non id
„ sub vestra gloria (quam certum est
„ divinis semper rebus animo promptio-
„ re fuisse) firmo, & stabili jure cu-
„ stodiatur, quod per tot annorum se-
„ riem, & sub illis etiam Principibus
„ obtinuit, quos nulla nostræ religio-
„ nis cura constrinxit, idest, ut ser-
„ ventur licita, & sub vestræ imperio
„ clementiæ misime, quæ sunt illicita,
„ formidentur. Ipsa enim Ecclesia
„ devotionem tuam, Christianissime Im-
„ perator, meo quidem sermone, sed
„ suo venerabili appellat affectu, quam
„ Christus Dominus noster, vestri fidus
„ rector, & gubernator imperii uni-
„ desponsatam sibi, & intactam virgi-
„ nem servat; nec in ea aliquo patia-
„ mini insidiantium procellarum flu-
„ tus illidi, & quietam faciem tem-
„ pestatis insolitæ tumore turbari, glo-
„ riosissime, & tranquillissime Impera-
„ tor Auguste, ipsa vero, quæ uni-
„ desponsata, vestra tamen mater est,
„ Ecclesia, hæc pietatem vestram lega-
„ tione, quam suis Sacerdotibus com-
„ misit, appellat, præterita, præsen-
„ tiaque repetit. Vobis, inquit, reli-
„ giose imperantibus modo tutus est
„ populus, tam fidus Deo, quam tibi,
„ qui es Princeps Christianus. Ecce-
„ enim inter ipsa mytheria, inter præ-
„ ces suas, quas pro vestri felicitate
„ dependit imperii, teste apud quem,
„ & de cuius Sede agitur, Sancto Pe-
„ tro, sollicitis pro Religionis obser-
„ vantia vocibus clamat, cum sollici-
„ cita petitione miscetur oratio; ne nos
„ in varias res semel evulsa distrahat a
„ cultu solito, tentatore sollicitame,
„ discordia. Ageret pluribus, Princeps
„ Christianissime, nisi apud te suarum
„ esset secuta causarum, & nisi in op-
„ pressionibus idolorum, in hæretico-
„ rum

rum correctionibus, fide tua, divino cultu pariter cum imperio semper florente, vicisset. Habet refugium, piuntur mansuetudinis animum eius, suae religionis veneratione conjunctum. Cum quidquid huic proficiat, vos agatis, conferatis Fratribus, & Consecratoribus meis, probatissimis viris, a me, & ab omnibus, qui Ecclesiam faciunt istiusmodi, legatis, quibus precamur: factae causae religionis prosequentibus, in Urbe vestrae mansuetudinis, hoc animo, quo postulatis annuicis, in perpetuum tui universalis Ecclesiae consulatis. Datum, Kal. Julii. " Noverat itaque, expertusque fuerat Bonifacius, quantum in sedando schismate valuisset pridem Imperialis auctoritas, siue quum Honorius schismate ipso vix subitente publicae tranquillitati, quodam veluti interdicto, consuluit, siue quum convocatis Ecclesiasticis Patribus potestremam negotio manum admoventem provido consilio fuisset, illudque ad finem usque salubriter, & publica eum utilitate perduxit. Non dubitavit propterea Pontifex Maximus, quin generalem disciplinam in similibus contraversis sequendam ab Imperatore ipso postularer, ut, si forte novo duorum electorum schismate Romana Ecclesia turbaretur, certum jus praestitutum jam foret, quo viri Ecclesiastici sine mora duci possent.

Can. 1. Quid vero Honorius ad Bonifacium referipserit, facile constat ex epistola Honorii ipsius, quam idem Dionysius

Can. 8. Exiguus refert his verbis: Rescriptum

dist. 79. Honorii Augusti ad Bonifacium Papam Romanum, in quo statuit, ut si denno Roma Episcopi ordinati fuerint duo, abbo de civitate pellatur. Victor Honorius, inclutus triumphator, semper Augustus sancto, ac venerabili Bonifacio Papa Urbis aeterna. Scripta beatitudinis tuae (hic est canon 2. dist. 97.) debita reverentia gratulatione suscepimus, quibus recensitis egimus omnipotenti Deo maximas gratias, quod sanctimoniam tuam post longum incommodum optata redditam didicimus sanitati. Et ideo reverentibus venerabilibus viris gaudium nostrum sacramentum apicem adtestatione signamus, ac posuimus, uti quotidianis orationibus Apostolatus tui studium, ac votum suum circa salutem, atque imperium nostrum dignetur impendere. Illud autem pietatis nostra satis placitum esse

cognosce, quod sanctimoniam tuam de Ecclesiarum, aut populi perturbatione sollicita est. Qua ut ne aliqua ratione possit evenire, satis elementia nostra credidit esse provisum: Denique Beatitudinis tuae predicante, id ad universorum Clericorum notitiam volumus pervenire, ut, siquid forte religioni tuae, quod non optamus, humana forte contigerit, scient omnes ab ambitionibus esse cessandum. At si duo (quae sequuntur omisit Gratianus in dicto canone 2. dist. 97., sed retulit in can. 2. dist. 79.) contra fas temeritate certantes fuerint ordinati, nullum ex his futurum ponitur Sacerdotem, sed illum solum in Sede Apostolica permanens, quem ex numero Clericorum nova ordinatione divinum iudicium, & universitatis consensus elegerit. Unde id observandum est (haec omittuntur in canone 2. dist. 79., habentur autem in canone 2. dist. 97.), ut omnes tranquillam mentem, & pacificos animos ex serenitatis nostrae admonitione custodiant, nec aliquid seditiosae conspirationis tentare conentur, cum certum sit, nulli partium sua iura profuturum.

De Epistola ad Episcopos Galliarum.

Quae secundo loco apud Dionysium Exiguum Bonifacio epistola tribuitur, hanc habet inscriptionem: Bonifacius Episcopus, Petrus, Remy, Maximo, Hilario, Severo, Valerio, Juliano, Cassorio, Leontio, Constantino, Johanni, Monacho, Marina, Mauritio, & ceteris Episcopis per Gallias, & septem Provincias constitutis. Argumentum epistolae anno 419. scriptae hoc fuit: Accusatus jamdudum fuerat penes Romanos Pontifices Bonifacii decessores Maximus quidam Episcopus Valentinae urbis, quod jamdiu confectus Manichaeorum haeresi adhereret, homicidii etiam aliorumque gravissimorum criminum reus esset. Pontifices iidem provinciales, ut Bonifacius scribit, cognitionem delegaverunt, ea, ut arbitror, ratione, quod Sardicense Concilium in can. 3. definierit, Episcoporum causas primum in Provincia discuti. Maximus variis tergiversationibus subdole iudicium evasit, donec a Clericis Valentinae civitatis deducta controversia est ad Bonifacium. Hic autem Pontifex iussit, ut ad ejus dirimendam causam Concilium intra Provinciam celebraretur, cujus sententia Apostolica auctoritate tandem confirmaretur juxta

Can. 7.
Can. 8.
Can. 11.
qn. 2.
me.

memoratum Sardicensem tertium canonem. Ex hac epistola non aliud apud Gratianum fragmentum habemus, quam canonem 10. cau. 3. qu. 9., cuius verba ita legenda erunt: *Dilationem dedimus, & decrevimus vestrum debere in ora Provinciam esse iudicium, & congregari Synodum ante diem Kalendarum Novembriam, ut si adesse voluerit, praesens, si confidit, ad obiecta respondeat; si adesse neglexerit, dilationem sententia de absentia non lucretur; nam manifestum est constari eum de crimine, qui indulto, & totius delegato iudicio, purgandi se occasione non utitur. Nichil enim invero est, utrum in praesenti examine omnia, qua dicta sunt, comprobentur, cum ipsa quoque confessio procuratoris constet absentia. Nos autem per omnes Provincias literas dirigemus, ne excusationem sibi ignorantis obtendant: ut ad Provinciam venire cogatur, & illic se constituto praesentare iudicio. Quidquid autem vestra charitas de hac causa dixerit decernendum, cum ad nos relatum fuerit, nostra, ut concedet, necesse est auctoritate firmetur.*

Can. 3. Tria quidem supersunt apud Gratianum capita, quae eandem exhibent inscriptionem, videlicet Bonifacii in epistola ad Episcopos Galliarum; sed revera neque ad hanc, neque ad aliam Bonifacii epistolam pertinent. Is est in primis canon 3. cau. 6. qu. 4., cuius inscriptio olim erat ita concepta: *Bonifacius Papa populis Gallia, quemadmodum testantur Correctores Romani, qui sive ex vetustis aliquot codicibus, sive ex vetustioribus Collectoribus scripserunt: Episcopis Gallia.* Porro canon idem referendus erit ad Novellam Justiniani Imperatoris 123. cap. 34. apud Julianum antecessorem, sive 123. cap. 22. apud Haloandrum ibi: *Siquis vero sanctorum Episcoporum eiusdem Synodi dubitationem aliquam ad invicem habeat, sive pro Ecclesiastico jure, sive pro aliis quibusdam rebus, prius Metropolita eorum cum aliis de sua Synodo Episcopis causam examinet, & iudicet, & si non rata habuerit utraque pars, qua iudicata sunt, tunc Beatissimus Patriarcha Diaconos illius inter eos audiat, & illa determinet, qua Ecclesiasticis canonibus, & legibus consonant, nulla parte eius sententia contradicere valens.* Si haec cum fragmento Gratiani conferantur, nemo non ibidem invenire eandem omnino sententiam, & vix vocum discrimen

agnoscet, quod ex varia Graeci idiomatis interpretatione profectum est. Cur vero Justinianae Constitutioni inscriptum fuerit Bonifacii nomen, & quidem in epistola ad Episcopos Galliae, duplex reddi ratio potest. Nimirum in primis animadvertere juvat, cum eodem canone 3. nonnihil consonare laudatam epistolam Bonifacii ad Episcopos Galliarum in causa Maximi Valentini; cum Bonifacius voluerit habendam esse in Ecclesiastica, de qua agebatur, controversia rationem Provincialis Synodi, ac propterea Metropolitanis Episcopis, qui Provinciali Synodo praesse solet; quod fere ipsum in Novella Justiniani Constitutione definitum adparet. Vero simile igitur esse potest, studiosum quempiam ad marginem legis Justinianae nomen Bonifacii Papae in epistola ad Galliarum Episcopos adscripsisse, ut indicaret, similia quaedam in ea epistola contineri, quae adnotatio marginalis translata deinde fuerit in ipsam legis inscriptionem. Altera ratio reddi potest, quod veteres canonum Collectores in codicibus suis aperte non auderent leges Imperatorias canonibus sacris intermiscere. Primus ex Graecis Collectoribus id egit prope finem sexti saeculi Joannes Antinchenus cognomento Scholasticus, ac ex Latinis nemo ante saeculum undecimum, sed primus Deusdedit Cardinalis circa annum 1087. Imperatorias leges Summorum Pontificum, ac Conciliorum decretis adrexit; & quoties opportunum esse poterat ad rem aliquam discutendam quoddam legum Imperatarum monumentum, factius duxerunt veteres referre quidem, sed immutato nomine auctoris, ex gr. illi Pontifici tribuendo fragmenta, qui Cathedram Apostolicam tenebat tempore legis latae. Forte igitur evenire potuit, ut vetustus quispiam Latinus Collector laudare vellet in suo codice sententiam memorati canonis 3. cau. 6. qu. 4. Ut vero ab Justiniani nomine abstineret, Bonifacium Papam laudandum potius voluit, non ejus nominis primum, sed secundum; utpote qui temporibus Justiniani vivebat, ratus Bonifacio II. tribui posse, quod Bonifacii ejusdem tempore in rebus Ecclesiasticis ab Imperatore constitutum fuerat, praesertim cum solerent Imperatores nihil ad Ecclesiasticam utilitatem constituere, nisi aut suadentibus, aut precantibus etiam Pontificibus Maximis, quorum

rum intererat rebus sacris ea ratione consulere, ut opportuna leges editæ paratam haberent commodam executionem.

Can. 7. Hæc eadem, arbitror, causa esse po-
 8. tuit, cur Bonifacio tribueretur canon 8.
 Can. 11. cau. 12. qu. 1. in vetustissimis quibus-
 12. dam Gratiani codicibus, licet in ali-

quibus Marcello, vel Marcellino ad-
 scriberetur, quemadmodum observarunt
 Romani Correctores. De canone 7. ea-
 dem causa, & questione non est, cur
 verba faciam: etenim quod in veteri-
 bus adpositum esset Bonifacii nomen in
 epistola ad Episcopos Galliarum, non a
 Gratiano profectum est, sed potius ab
 eo, qui Paleas Gratiano codici infe-
 ruit; is enim canonem illum septimum,
 qui incipit, *quacumque*, interjecit in-
 ter inscriptionem canonis nullus sequen-
 tis, & inter ipsum canonem nullus se-
 quentem; quamobrem Marcellini, &
 Bonifacii nomen sedem suam mutare
 potuerunt, ut canon 7. Marcellino tri-
 buendus tribueretur Bonifacio, & vi-
 ceverſa adſcriberetur Marcellino, vel
 Marcello canon 8, quem Gratianus ex
 Bonifacio laudaverat. Hodie canon 7.
 restitutus est suo auctori, seu Marcelli-
 no Papæ in epistola 2. ad Episcopos
 orientales, si tamen Marcellinus ejus
 epistolæ auctor est; & canon 8. eam
 habet inscriptionem, quam Gratianus
 adjecerat. Quamquam vero Gratianus
 ab Ivone Carnotensi parte 5. cap. 278.,
 aut a Burchardo lib. 1. cap. 168. eam
 inscriptionem acceperit, illud tamen
 certum est, canonem ipsum non Boni-
 facio, sed Justiniano Imperatori tribuen-
 dum fore, quemadmodum tribuit idem
 Ivo in eadem parte 5. cap. 369. Refe-
 rendus itaque canon erit ad Novellam
 123. cap. 7. & 8., ex qua etiam emen-
 dandus erit his verbis: *Nulli vero Ju-
 dicum licebit Dei amabiles Episcopos co-
 gere ad iudicium venire pro exhibendo
 testimonio, sed iudex mittat ad eos quos-
 dam ex personis ministrantium sibi, ut
 propositis sanctis Evangelis, secundum
 quod decet Sacerdotem dicant, qua no-
 verint. Sed neque pro qualibet pecunia-
 ria causa, vel criminali Episcopum ad
 iudicem civilem, aut militarem invitum
 producere, aut exhibere citra Imperialis
 iussuſionem permittimus, sed iudicem, qui
 tale aliquid sive ex scripto, sive ex non
 scripto præsenserit imperare post cinguli
 privationem viginti librarum auri pec-
 nam exsolvere iubemus Ecclesia, cuius*

Tom. II.

*Episcopus produci, aut exhiberi iussusque;
 executores similiter post cinguli privatio-
 nem, & verberibus subdendum, & in
 exilium deportandum. Duo igitur emen-
 danda sunt apud Gratianum. Primum
 in inscriptione auctoris consistit, ut pro
 Bonifacio Justinianum supponamus, nisi
 forte quispiam adhuc retinendum Bo-
 nifacii nomen iudicaret, quod oportu-
 num videatur ad rem propositam Boni-
 facii ejusdem fragmentum ex epistola
 jam memorata ad Episcopos Galliarum,
 ubi de Maximo Episcopo gravissimorum
 criminum reo legitur: *Quem furoris suo,
 & insana temeritate ad secularium quo-
 que iudicium tribunalis subditum quæſti-
 oni, quod in vili quoque persona turpi-
 ſimum est, objicerent pervenisse, & da-
 mnandum asserunt, gestis prolati in me-
 dium. Alterum spectat ad supplendum
 canonem ex ipsamet Justiniani consti-
 tutione; etenim quod Gratianus simpli-
 citer asseruit, nulla exceptione subje-
 cta, non aliter probavit Justinianus,
 quam adjiciendo: *Citra imperialem ius-
 ſionem*, quæ verba neque Ivo Carnoten-
 sis omisit in dicto cap. 369. ibi: *Nisi Im-
 perialis iussu processerit.***

De epistola ad omnes Calaritanæ Ecclesiæ
 Cœnobitas.

Can. 2. cau. 1. qu. 2. unius tantum Can. 5.
 Gratiani auctoritate Bonifacio Papæ ad- cau. 1.
 tribuitur omnibus Calaritanæ Ecclesiæ qu. 2.
 Cœnobitis rescribenti. Eruditi omnes
 etiam solertissimi rerum Ecclesiasticarum
 investigatores hoc fragmentum alibi non
 reperiri adnotarunt. Quamobrem facile
 viderit unusquisque, quæ fides Gratia-
 no præstanda sit, quem pluries lapsum
 scimus, atque inter cetera in recenſen-
 dis Bonifacii Papæ decretis, quemad-
 modum & jam superius animadverti-
 mus, & inferius adparebit. Romani
 Correctores, nonnihil, ut arbitror, au-
 thoritatis eidem Canoni conciliaturi, il-
 lum a S. Thoma commemorari observa-
 verunt in 2. 2. quæſt. 109. in fine arti-
 culi 3. imo eodem uno proposito judi-
 cium ferri. Verum isthæc parum valere
 poterunt apud eos, qui apprime nove-
 rint, quanta fuerit temporibus S. Tho-
 mæ Gratiani operis existimatio, ex qua
 fieri facile potuerit, ut vir eximius si-
 no discrimine thematum demonstrando-
 rum causa Gratiani capitibus uteretur.

Hh

Ego

Ego sane de Canonis auctoritate, ac fide Collectoris plurimum dubito, non tantum ex eo, quod Dionysius Exiguus Bonifacii epistolarum etiam Collector ejus non fecerit mentionem, sed & quod non satis certum sit, an in Calaritana Ecclesia fuerint sub Bonifacio I. instituta Cœnobia, ad quæ Pontificis ejusdem epistola dirigeretur. Fateor quidem ante Benedictum occidentalium Monachorum facile Patrem nonnullos fuisse etiam in Sardinia, qui Monachorum mores imitarentur, postquam S. Athanasius monasticam disciplinam a Græcis ad Latinos quasi per traducem derivavit; hinc scimus Eusebium genere Sardum Vercellensem Episcopum in Vercellensi Ecclesia monasticas institutiones cum clericali vita junxisse, ut testatur Ambrosius in epistola ad Vercellensem Ecclesiam. Verum nondum eo res devenerat in Ecclesia Calaritana, ut talia instituta Cœnobia forent, & numero plurima, qualia a Bonifacio memorantur apud Gratianum. Quidquid enim Hieronymus, qui tempore Bonifacii obiit, in epist. 12. asserbat, eos, qui serica veste non utebantur, aut candente tunica, judicatos esse *Monachos, Impostores, & Græcos*, si jam tum Cœnobitarum in communi viventium disciplina recepta fuisset apud Latinos? Ut vero propius ad ipsum Gratiani fragmentum accedam, video statim insueta, & minus accommodata loquendi formula usum proponi Bonifacium, dum Cœnobitas Calaritanæ Ecclesiæ adpellat *fratres charissimos*, quæ salutationis ratio cum Episcopis, numquam cum laicis, quales tunc erant Monachi, usueveniebat. Deinde cum auctor Canonis asserat, se in quæstione proposita de Monachis non gratuito suscipiendis, ipsa *dubitatione reddi anxium, & ineptum*, indicat satis rescriptum istud aut Romanæ Ecclesiæ, aut Bonifacio, qui nomine Romanæ Ecclesiæ scribere se profitetur, minime convenire, præsertim quod ibidem tradatur ex ipsa Apostolica traditione deduci, neminem a liquo muneris interventu ad Dei cultum provocandum fore. Antiquissima est illa Monachorum regula, quæ Sancto Hieronymo tribuitur, in qua legimus inter cetera: "Detestabilem hæresim simoniacæ, quam communi pravitate diaboli Moniales assuetæ committunt, etiam in auditu horreat vestra societas. Giezi, & Simonis vos terreat pravitas. Vox Petri Vicarii Christi

, nunquam exeat de auribus vestris: Pecunia tecum sit in perditionem &c. Ad vos venientes sorores ad Christi suscipite nuptias gratis: præponatur sanctitas pecuniæ, exquiratur bonitas vitæ, non generositas carnis; non utilitas mundi, nulla omnino pactio, nulla opinio, æstimatio, seu intentio de pecunia danda præveniat, & receptionem præcedat, quæ pactio sive opinio puritatem mentis perturbat." Præterea prope capitis finem monere dicitur Monachos Bonifacius, ne ulla Ecclesiæ Monachorum *distractio fiat*. Quænam esse poterat tunc hæc loquendi formula, ut bona monasterii bona Ecclesiæ dicerentur, aut etiam nomen Ecclesiæ pro nomine Monasterii usurparetur? Igitur Gratiani Canon Bonifacii esse non potest, forte a Monacho quodam compositus piæ exercitationis causa, atque inter Monasterii cujuscumque libros a Gratiano adinventus. Auctori autem Canonis pro exemplari esse potuit imitando epistola quædam Gregorii Magni ad Januarium Episcopum Calaritanum scripta lib. 3. epist. 24. ibi: "De ordinationibus vero, vel de nuptiis Clericorum, aut de iis, quæ velantur, virginibus, nullus, ut nunc fieri dicitur, quidquam præmii præsumat accipere, nisi quidpiam sua sponte conferre maluerint." Ulterius progredior, & assero, hoc ipsum Gratiani monumentum parum prodesse Collectoris ejusdem proposito. Proposuerat Gratianus initio quæstionis, *an pro ingressu Monasterii pecunia sit exigenda, vel exacta persolvenda*. Et post nonnulla capita recitata, inter quæ numero 2. habetur istud Bonifacii rescriptum, concludit post Canonem 4. "Auctoritate Bonifacii patenter ostenditur, quod sicut nullus pretio est invitandus ad conversionem, ita nulli pecuniæ interventu Ecclesiæ largiri potest ingressum." Recedit hic Gratianus a quæstione proposita, quatenus de monasteriis sermonem instituendum ab initio voluit, deinde ea, quæ in demonstrationem opinionis suæ adfert, de Ecclesiis expressa sunt. Quantum vero, olim præcipue, diversæ essent Ecclesiarum, & Monasteriorum rationes, nemo ignorat. Sed, agendum, fingatur species facti, qualis esse poterat apud Bonifacium, & qualis ex ipsis Canonis verbis deduci potest. Cœnobium erat quoddam destitutum Abbate, ejusdemque Cœnobii

bii fratres non Cœnobii sui, sed alterius Monachum in Abbatem sibi elegerant, in suum Monasterium transferri eo nomine postulantes. Reauebat alterum Monasterium, nisi sibi quidpiam, velut permutatione, aut quasi compensatione concederetur. Interrogatus Bonifacius, an hæc pactio improbanda videretur, respondit in primis, Romanam Ecclesiam compati illorum Monachorum destitutioni, deinde in ancipiti se constitutum esse, imo anxium, & ineptum, dubitantem quid ipse rescriberet (non defuerunt Glossographi, qui iropice in hac parte loquentum Bonifacium fuisse scripserunt; sed hæc interpretatio toti omnino contextui dissonat). Prosequitur Pontifex, & ait, a discipulis Domini neminem provocatum fuisse ad Dei cultum aliquo muneris interventu, nisi forte quis muneris dati nomine intelligenda arbitraretur victualia, quæ pricis fidelibus in communi suppeditabantur, quo exemplo concludit, munus Dei neque emendum fore, neque vendendum. Post hæc generaliter tradita, cavendum esse monet, quam esset ambiguum, quod Monachi petierant, consilium, quod imo nulla invenit ratione confirmari. Concludit postremo, si Abbas electus maxime sit eligentium necessitati opportunus, interea gratis ad Monasterium, ad quem electus est, transire debere, quin ulla pactio, aut rerum Monasticarum alienatio interveniat, facta Monachis eligentibus facultate, ut siquid subsidii gratia alteri Monasterio concedere voluerint, ipsi in solatium fratrum concedant. Quicumque hæc ad amissum consideret, non videbit in primis, quomodo res apud duo tantum Monasteria diremta, ita Bonifacium existaverit, ut non ad eadem duo monasteria, sed ad omnes *Calaritana Ecclesia Cœnobitas*, ut Gratianus in inscriptione testatur, rescriberet. Deinde judicabit, non adeo facile Bonifacium *anxium* reddi potuisse, & *ineptum* in proposita specie, ut quid respondendum esset, se ignorare propemodum fateretur, & *ambiguum*, quod Monachi petierant, consilium diceret. Agnosceret rursus rei non convenire rationem a praxi discipulorum Domini petitam, qui neminem muneribus ad baptismum, aut Christi fidem suscipiendam provocaverunt. Et enim non erat hæc Cœnobarum Calaritanorum dubitatio, qui non de gentibus convertendis ad fidem Christi, imo

nec de laicis ad monasteria convertendis, sed de Monacho, & monasterio in Monasterium transferendo interrogaverant. Postremo observabit, manifestam antynomiam in posterioribus capitulis verbis, asserit enim auctor Canonis translatum Monachum servire gratis Deo debere, dummodo nulla fiat rerum monasticarum distractio, ac subjicit postmodum, aliqua munera derelicto monasterio largiri posse. Hæc sane omnia ceteris juncta, quæ superius dicta sunt, clarius etiam demonstrant, Canonem istum Bonifacio Papæ tribui neutiquam posse, itidemque proposito Gratiani non convenire.

De ceteris Canonibus nomine
Bonifacii editis.

Quod Gratianus ex Bonifacio Papa laudavit in Can. 1. dist. 78. retulit Ivo Carnotensis in parte 6. cap. 30. decreti ex decretis Fabiani Papa orientalibus misiss. Eodem modo Burchardus in lib. 2. cap. 10. Aliter Regino in 1. appendice cap. 39. sub hac inscriptione. *Ex canonibus orientalium antiquorum Patrum cap. 20.* Posterior hæc inscriptio Reginonis erit a nobis sequenda, ut scilicet Canon, de quo quærimus, referatur ad Concilium Neocæsariense, cujus Canonem 11. Martinus Bracarensis retulit in cap. 20. suæ Collectionis, quam *Collectionem orientalium canonum* appellavit. Verba Neocæsariensis Concilii hæc sunt: „Presbyter ante triginta annos non ordinetur, etiam si fuerit homo valde dignus, sed reservetur: Dominus enim Jesus Christus in trigésimo anno baptizatus est, & cepit docere“. Retulit hunc eundem Canonem Gratianus in Can. 4. dist. 78. cujus verba si paulo diversa sunt, id profectum liquet ex varietate latinæ interpretationis. Disciplina Neocæsariensis Canonis fuit apud veteres diu custodita, uti patet ex novella Justiniani Imperatoris, cujus fragmentum habetur in Can. 2. dist. 78. & ex Concilio Rothomagensi anni 1074. in quo legimus Can. 6. *Nullus ordinatur Presbyter ante 30. annos.* Hæc tamen non ita perpetuo servabantur, ut non liceret Episcopis juniores Sacerdotes consecrare, quoties nimirum junioris cuiuspiam consecrationem Ecclesiarum necessitas, aut utilitas expostularet, quemadmodum rectissime idem Gratianus observavit post Canonem 4. ejusdem distinctionis.

Can. 1.
dist. 78.

tionis. Quum vero frequentiores essent huiusmodi dispensationes, tandem disciplina immutata est; primum a Clemente V. in cap. ult. de æt. & qual. & ordin. præf. dein a Concilio Tridentino, ut liceret quidem post annum vigesimumquintum ordinare Sacerdotes; ac minores ea ætate nunquam Episcopali auctoritate, aut dispensatione ordinarentur, sess. 23. de reform. cap. 12. ubi tamen optandum esset, ut omnes, ad quos pertinet, sedula meditatione perscrutarentur verba illa: "Sciant tamen Episcopi non singulos in ea ætate constitutos debere ad hos ordines assumi, sed dignos dumtaxat, & quorum probata vita senectus sit", quibus significatur, eam fore Ecclesie mentem, ut quoad minus fieri potest, veteri discipline, uti in ceteris, ita in hac etiam parte detrahatur.

Erratum Gratiani in inscriptione Canonis 3, cau. 12. qu. 2. non tam Gratiano ipsi tribuendum est, quam Burchardo, quem bona fide etiam secutus fuerat Ivo Carnotensis. Primus enim Burchardus in lib. 14. cap. 17. eadem verba laudavit nomine Bonifacii Papæ in cap. 3. decretorum, ea de causa, quod, ut alibi sæpe monui, Burchardus abstinere volebat a nominandis Francorum Capitularibus, ad quæ hic Canon pertinebat, non dubitans aliis prorsus auctoribus Capitularium fragmenta adtribuere. Itaque caput hoc referemus jure optimo ad caput 405. libri 6. Capitularium Francorum editionis Parisiensis anni 1677. ex quo capite Gratianum ipsum emendare iuvabit his verbis: "Nullo licet ignorare, quod omne, quod Domino consecratur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, vel quidquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino, & ad ius pertinet Sacerdotum. Propter quod inexcusabilis erit omnis, qui ea Domino, & Ecclesie, cui competunt, aufert, vastat, invadit, vel diripit, usque ad emendationem, Ecclesieque satisfactionem, quod sit sacrilegus, & non tantum sacrilegus, sed etiam fur sacrilegus". Eadem omnino leguntur apud Haac Lingonensem tit. 7. cap. 3. quibus id locis mentio non fit de excommunicatione, quemadmodum apud Gratianum legitur. Tantum apud Haac Lingonensem in capite 7. postquam multa de sacrilegis dicta sunt, ita habetur: "Sacrilegus, non solum a

regno Dei sit alienus, sed etiam a liminibus Sanctæ Ecclesie, & precipue ab illius, quam læsit, usque ad prædictam satisfactionem extorris est, sicutur". Similia propemodum leguntur in Concilio Trosleiano anni 909. can. 4. ibi: "Breviter commemorandum credimus, quod omnia, quæ Domino offeruntur, procul dubio & consecrantur; & non solum sacrificia, quæ a Sacerdotibus super altare Domino consecrantur, oblationes fidelium dicuntur, sed quidquid ei a fidelibus offertur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, vel quodlibet artificium, ædificium, vestimentum, quodeumque mobile, vel immobile de his rebus, quæ supplementum Sanctæ Dei Ecclesie, ejusque ministris, atque ornatum præstare possunt, indubitanter Domino consecratur, & quicumque ab Ecclesia aliquid ex his quocumque modo alienaverit, abstulerit, invaserit, vastaverit, minoraverit, sive diripuerit, quia Christus, & ejus Ecclesia una est persona, & quæcumque Ecclesie sunt, Christi sunt, procul dubio sacrilegium committit. Tales si Ecclesie correctionem non recipiunt, ethnicis, & publicanis sunt similes, quibus nec vivis, nec mortuis communicat Ecclesia Dei, &c."

In vetustis pluribus Gratiani exemplaribus Canon 41. cau. 16. qu. 7. hac inscriptione notatur: *Item ex eodem*, quasi referendus sit ad decreta Sylvestri Papæ, ex quibus præcedens Canon depromptus dicitur: sed apud Burchardum, & Ivonem, necnon in codicibus recentioribus Gratiani laudatur ejus Canonis auctor Bonifacius Papa in decretis. Verum neque Sylvestro, neque Bonifacio Pontificibus tribuendus erit, sed potius Theodoro Cantuariensi, qui in cap. 6. sui Pœnitentialis, qualem edidit Jacobus Petit Parisiis anno 1677, ita scribit: *Non licet Abbati, neque Episcopo terram Ecclesie convertere ad aliam, quamvis amba in potestate ejus sint. Si mutare vult terram Ecclesia, faciat cum consilio Episcopi, & fratrum suorum, & dimittat in priorem locum Presbyterum ad ministeria Ecclesie.* Idem Petit ex alio codice ita legendum monet. *Si mutare vult terram Ecclesia, faciat cum consensu amborum. Siquid vult monasterium suum in alium locum ponere, dimittat in priorem locum Pres-*

*Can. 41.
cau. 16.
qu. 7.*

byterni ad ministeria Ecclesie. Cum his convenit caput 48. inter capitula Theodori apud Dacherium in tomo 9. Spicilegii, ibi: *Abbati non licet, nec Episcopis terram Ecclesie vendere ad aliam, quamvis in potestate ejus sint amba. Si mutare vult terram Ecclesie, cum consensu amborum faciat. Siquis vult monasterium suum in alio loco ponere, faciat cum consilio Episcopi, & fratrum suorum, & dimittat in prioro loco Presbyterum ad ministerium Ecclesie.* Conferantur hæc cum Canone Gratiano, & nemo dubitabit, quin Gratiani fragmentum ad hæc Theodori capitula sit referendum. Ejus porro Canonis sententia hæc est, ut si quis ex Abbatibus velit monasterium suum de uno in alium locum transferre, minime transferat, nisi consilio Episcopi, ac Clericorum Ecclesie, cui monasterium subit, quo accedente priori loco præfici debeat Sacerdos causa ecclesiastici ministerii, ne forte locus semel religiosus aliquando fiat profanus, contra sacrorum Canonum sanctiones. Similia quædam habentur in Concilio Moguntino anni 813. cap. 20. in fine, ex quo relata sunt inter Capitularia Caroli Magni lib. 5. cap. 143. editionis Parisiensis anni 1677.

Can. 3. Canon 3. cau. 17. qu. 2. apud Ivonem, & Burchardum laudatur nomine
can. 17. Concilii Toletani. Sane Ivonem decepit
qu. 2. Burchardus, qui auctorum nomina variare identidem non dubitavit, præsertim ubi inferendum esset nomen Francorum Capitularium, uti alias præsepe monui. Sane in lib. 5. Capitularium cap. 380. postremæ Parisiensis editionis hæc habentur: *Si aliquis incognitus in monasterium ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus ei non præstetur. Et si intra tres annos aut servus, vel libertus, vel colonus quaratur, Domino suo reddatur cum omnibus, quæ adtulit, fide tamen accepta de impunitate. Si autem intra triennium requisitus non fuerit, postea quæri non potest, sed tantum ea, quæ in monasterium adduxit, Dominus servi recipiat.* Hæc eadem omnino sunt cum Canone Gratiani, quem Gratianus ipse Bonifacio Papæ adscripsit. Nonnihil simile inveniri in novellis Justiniani Constitutionibus 5. cap. 2., & 123. cap. 35. Romani Correctores observaverunt, & post Romanos Correctores VVanespen in suo brevi Commentario ad 2. partem Gratiani, qui tamen interpres meo judicio

plurimum allucinatus est, dum ibidem asseruit, improbandam esse distinctionem, quam Gratianus inivit post Canonem 2. ejusdem causæ, & quæstionis, ubi de Monachis recipiendis, atque admittendis agatur. In fine Canonis 1. memoratur B. Benedicti regula, & Gregorii Papæ Canonica institutio, juxta quam unius anni probatio necessaria dicitur in Monachis recipiendis. Post Canonem 8. monet Gratianus, annalem probationem ad notos pertinere, non ad ignotos, in quibus ex subsequente Canone 3. necessariam esse triennii probationem demonstrat. Optandum esset, ut Gratianus eodem ita in ceteris, uti in hac parte, interpretationis genere usus fuisset; neque enim cum memorato Interprete ceteroqui eruditissimo consentire possum, ubi inquit hanc Gratiani distinctionem esse prorsus alienam a Canonibus sacris, imo expresse a novellis Justiniani Imperatoris, ubi nihil tale contineri testatur. Revera, ut abstineam ab ipsomet Canone Capitularium Francorum, quem Gratianus idem in demonstrationem adtulit suæ distinctionis, video Justinianum ipsum eam distinctionem manifestissime probavisse in dicto cap. 35. Novellæ 123. ibi: „ Si quis autem ad monasticam vitam venire voluerit, jubemus, siquidem notus est, quia nulli fortanæ subjacet, Abbas monasterii, si per spexerit, schema ei præbeat. Si vero non cognoscitur, aut cuiuslibet fortunæ subiaceat, intra tres annos non accipere eum schema monasticum, ut intra memoratum tempus experietur hujus nominis conversationem monasterii Præsul. Et si intra triennium aliquis emergerit, dicens aut servum, aut colonum, aut adscriptitium suum hunc esse, aut etiam tantam quam fugientem agriculturam, aut quasi aliquid rapientem, aut propter aliquam culpam in monasterium eum ingressum, proprio Domino huic restitui, cum rebus, quas probatur in monasterium introduxisse, jurando primum, quis nihil patietur a suo Domino percipiente. Si autem intra triennium nullus convenerit, aut inquietaverit, aut contra aliquam memoratarum personarum quæstionem fecerit, Abbas monasterii post transactionem triennalis temporis, si meliorem virum dignum judicaveris, tunc det ei schema, & nullus sit ei postea

„molestus propter fortunam, donec ta-
 „men deget in monasterio. Res au-
 „tem, quas in monasterium introdu-
 „xisse videtur, illas Domino reddan-
 „tur.“ Apertissima sane in hoc capi-
 „te, quod plurimum consonat cum Ca-
 „none Gratiano; exhibetur distinctio in-
 „ter notos, ignotosque viros monasteria
 „adeuntes, ut notis statim Abbas pande-
 „re possit Religionis ingressum, ignotis
 „vero non nisi post triennium, ea potissi-
 „mum ratione, quod ubi de ignotis agi-
 „tur, facile fraus fieret Dominis; aut
 „Patronis, si forte Monachi statim rece-
 „pti aut servi, aut liberti alicujus fuisse

adparerent. Congruum autem fuit trien-
 „nii tempus Dominis, Patronisve conce-
 „dere; intra quod & inquirendi servos,
 „libertosve facultas esset, & repositos in
 „pristinam conditionem, quoties placue-
 „rit, revocandi. In iis autem, quorum
 „erat nota conditio, alia regula serva-
 „batur, nec generaliter triennii spatium
 „omnibus præfinitum erat causa pro-
 „bationis, qua in re aut locorum, aut
 „monasteriorum singularia statuta, vel
 „etiam Abbatum, Monachorumque vo-
 „luntas, ac dispensatio potissimum at-
 „tendebantur.

C A P U T XL.

De Cælestino.

Cælestini nomine inscripti sunt sequentes Canones.

Ex epist. 2.
 ad Episcopos
 Gallie.

{ Can. 53. de cons. dist. 5. est potius in Capitulis epistolæ ad-
 jectis.

Ex epist. 2.
 ad Episcopos
 Gallie.

{ Can. 4. dist. 39. ex integra epistola supplendus.
 Can. 12. dist. 61. ex integra epistola supplendus.
 Can. 13. dist. 61. consonat cum integris epistolæ exemplari-
 bus.
 Can. 26. dist. 63. referendus ad can. 13. dist. 61.
 Can. 31. dist. 81. ex integris epistolæ exemplaribus emen-
 dandus.
 Can. 13. cau. 26. qu. 6. paullo varius in diversis exempla-
 ribus.

Ex epist. ad Epi-
 scopos Apulie,
 & Calabriae.

{ Can. 4. dist. 38. ex integris exemplaribus emendandus.
 Can. 7. dist. 61. ex integra epistola supplendus. atque
 emendandus.
 Can. 2. dist. 62. jungendus cum can. 7. dist. 61.

Ex decreto mis-
 so ad Ecclesiam
 Florentinam.

{ Can. 2. cau. 35. qu. 6. est potius Cælestini II.

Adiiciuntur.

{ Can. 9. cau. 30. qu. 1.
 Can. 10. cau. 30. qu. 1. { non sunt Cælestini I., sed po-
 tius pertinent ad Penitentia-
 le quoddam Romanum.

Ex epistola 1. ad Episcopos Gallie.

A Nao circiter 423. electus in Roma-
 num Pontificem post Bonifacium

Cælestinus non tantum in Orientalem
 Ecclesiam, quæ tum ob impiam Nesto-
 riæ hæresim turbabatur, respicere de-
 buit, verum etiam ad quasdam Occi-
 dent.

dentalis Ecclesiæ regiones in Galliarum Provinciis, præsertim Massiliensibus, in quibus plures Episcopi Sancti Augustini adversus Pelagianos scriptis graviter commoti, Augustinum ipsum de nimio excessu notabant, ac proinde licet in aliquibus non adhærerent Pelagianis; in aliquibus tamen Pelagianis eisdem favebant, ex quo Semi-Pelagianorum nomine appellati sunt. Fuerunt quidem ea ætate duo gravissimi Viri, Prosper Aquitanus, & Hilarius, sive hic fuerit Arelatensis Episcopus, ut tradit Baronius, sive quisquis alius, ut doctè observat Norisius in lib. 2. historiæ Pelagianæ cap. 2., qui de Augustini fama solliciti non solum scriptis suis integram Viri eximii doctrinam sustinuerunt, ac vindicarunt, sed & Cœlestinum Pontificem certiore de contentione fecerunt. Hinc Cœlestinus occasionem arripuit scribendi ad Gallicanos Episcopos Augustino infensos, quibus non tam Augustinum ipsum commendavit, quam Augustini doctrinam excolendam proposuit. Est hæc epistola, quam primam voco ad Gallicanos Episcopos scriptam, non sane quod tempore alias Cœlestini epistolas præcedat, sed quod prima inter Dionysii Exigui epistolas recenseatur. Revera quum Augustinus ibidem dicatur *sancta recordationis vir*, liquido constat esse scriptam postremo anno Pontificatus Cœlestini, videlicet aut sub initium anni 432., quo obiit Cœlestinus, aut anno 431., aut sub finem anni 430., quo obiit Augustinus. De ejusdem epistolæ auctoritate ego nullatenus dubito, quum & apud Dionysium Exiguum collectorem vetustissimum sub Cœlestini nomine habeatur. Dubitant potius eruditi Viri de capitibus quibusdam, quæ huic Cœlestini epistolæ subjecta fuerunt etiam in codice Dionysii cum hac inscriptione: *Incipiunt prætoriorum Sedis Apostolica Episcoporum auctoritates de gratia Dei*, suntque capitula numero undecim ad conficiendam Pelagianorum hæresim edita. Petrus Crabbus, & Sirmondus Cœlestino adjudicant, se ignorare profiterentur. Vossius lib. 1. historiæ Pelagianæ partim Cœlestino tribuit, partim discipulis Augustini in Galliis existentibus, ea ratione, ut edita primum capitula fuerint a discipulis Augustini, dein oblata Cœlestino, ac demum a Cœlestino adfuta epistolæ, quam Cœlestinus idem

ad Gallicanos Antistites scripsit. Paschasius Quesnellius in requirendis veteribus monumentis, quæ Leoni Magno tribueret, studiosissimus non dubitavit; qualicumque moveretur conjectura, capitula isthæc sub Leonis nomine evulgare, scribens hoc opusculum elucubratum a Leone fuisse, cum Archidiaconi officio fungeretur sub Cœlestino Papa, cujus mandato capitula ipsa depromserit ex scriniis Sedis Apostolicæ. E contrario Cœlestino eadem capitula tribuerunt Petrus Diaconus in lib. de Incarnatione, & Gratia Christi ad Fulgentium cap. 8. Florus magister, seu Liber Ecclesiæ Lugdunensis nomine scriptus adversus Johannem Scotum, Hincmarus contra Gothescalcum, Cresconium, Ivo, alii complures, ut Gratianum omittam. Porro res hæc valde latet in obscuro, in qua tamen tria hæc fidenter asserere non dubito, Primum scilicet inverosimile est, hæc capitula a Cœlestino ipso condita fuisse, atque epistolæ suæ ad Gallos Episcopos adjecta, etenim epistolæ Cœlestini postrema hæc sunt verba: *Dans vos incolumes custodiat, Fratres charissimi*; quin tamen ulla de subjectis capitulis mentio fiat neque in ipso epistolæ fine, neque in superioribus epistolæ verbis, quod non omisisset Cœlestinus, si nonnulla capitula epistolæ suæ ipse adjecisset. Alterum observatione dignum versatur in auctoritate capitulorum, quæ qualemcumque tandem auctorem habeant, maxima semper apud Viros ecclesiasticos in veneratione habita sunt, & Viris nonnisi sanctitate, & doctrina conspicuis adtributa, proindeque non temere eisdem uteretur quispiam, tanquam firmis ecclesiasticæ veteris doctrinæ argumentis. Postremo adnotare juvabit, eadem capitula plurimum adfinitatis habere cum capitulis Prosperi Massiliensis objectionibus respondentis, quemadmodum unicuique facile liquebit, quoties utraque simul capitula conferre voluerit. Itaque ex hisce capitulis depromtus est Canon 53. de cons. dist. 4., quem Gratianus alios Viros gravissimos secutus Cœlestino adscripsit. Verba Gratiani supplenda erunt ex capitulo penultimo, ibi: *Illud etiam, quod circa baptizandos in universo mundo Sancta Ecclesia uniformiter agit, non vicioso contemplanur intuitu, cum sive parvuli, sive juvenes ad regenerationis veniunt Sacramentum, non prius fontem vita* *quam*

Can. 53.
de cons.
dist. 4.

quam exorcismis, & exsufflationibus Cœ-
 ricorum spiritus ab eis immundus abiga-
 tur; ut tunc vere adpareat, quomodo
 Princeps mundi hujus mittatur foras,
 & quomodo prius alligetur fortis, & de-
 inceps vasa ejus diripiantur in possesso-
 nem translata victoris, qui captivam du-
 cit captivitatem, & dat dona homini-
 bus. Nemo non videt, hæc scripta esse
 adversus Pelagianos, qui & divinam
 gratiam neutiquam hominibus lapsis ne-
 cessariam, imo & homines nec lapsos
 fuisse, nec ullo originis peccato teneri
 asserbant.

De epistola 2. ad Episcopos Gallia.

Altera Cœlestini epistola ad univer-
 sos Episcopos per Viennensem, & Nar-
 bonensem Provincias constitutos missa
 Felice, & Tauro Consulibus, sive an-
 no 428., tempore quidem superius me-
 moratam epistolam præcedit, sed se-
 quor Dionysium Exiguum, qui hanc
 secundo in loco collocavit; forte quia
 hæc potissimum in disciplinæ capitibus
 consistit, illa vero aut ad fidem stabi-
 liendam potissimum pertinet, aut jam
 prælaudata capitula assuta habet, qui-
 bus fidei dogmata adversus Pelagianos
 clarius explicantur. In hac autem epi-
 stola conqueritur Cœlestinus, quod in
 Galliis plurimi emerisissent abusus, alii
 ex superstitione nonnullorum, alii ex
 improbitate animi, omnes tamen con-
 tra disciplinam ecclesiasticam. In ca-
 pite 1. invehitur adversus quosdam
 Domini Sacerdotes, qui supersticioso
 quodam cultu, non doctrina, & men-
 tis puritate, sed potius veste, & cor-
 poris habitu a plebe se discerni cu-
 rabant. Deinde in cap. 2. eos redarguit,
 qui pœnitentiæ remedium morientibus
 denegabant. Hinc depromptus est Can.

Can. 13. 13. cau. 26. qu. 6., cujus verba huc
 can. 26. integra referenda sunt, ut observetur
 qu. 6. codicum nonnullorum varietas. Diony-
 sius Exiguus ita scripsit: „Agnovimus
 „enim pœnitentiam morientibus dene-
 „gari, nec illorum desideriis adnui,
 „qui obitus sui tempore hoc animæ
 „sue cupiunt remedio subveniri. Hor-
 „remus, fateor, tantæ impietatis ali-
 „quem reperiri, ut de Dei pietate des-
 „peret, quasi non possit ad se quovis
 „tempore concurrenti succurrere, &
 „periclitantem sub onere peccatorum
 „hominem perdere, quo se ille expe-

„diri desiderat, & liberari. (legunt
 „alii in aliis codicibus: Et periclitan-
 „tem sub onere peccatorum hominem
 „pondere, quo se expediri desiderat,
 „liberare.) Quid hoc rogo aliud est,
 „quam morienti mortem addere, ejus-
 „que animam sua crudelitate, ne ab-
 „soluta esse possit, occidere, cum Deus
 „ad subveniendum paratissimus invi-
 „tans ad pœnitentiam sic promittat
 „peccatori, inquit, (legunt alii:
 „Sic promittat: Peccator, inquit,)
 „quacumque die conversus fuerit, pec-
 „cata ejus non reputabuntur ei: &
 „iterum: Nolo mortem peccatoris, sed
 „tantum convertatur, & vivat. Salu-
 „tem ergo homini adimit, quisquis
 „mortis tempore pœnitentiam denega-
 „rit, & desperat de clementia Dei,
 „qui eum ad subveniendum morienti
 „sufficere vel momento posse non cre-
 „dit. (legunt alii: vel in momento
 „posse non credidit.) Perdidisset la-
 „tro in cruce præmium ad Christi dex-
 „teram pendens, si illum unius horæ
 „pœnitentia non juvisset, cum esset
 „in pœna pœnituit, & per unius ser-
 „monis promissionem habitaculum pa-
 „radisi, Deo promittente, promeruit.
 „Vera ergo ad Deum conversio in ul-
 „timis positum mente potius est æ-
 „stimanda, quam tempore, Propheta
 „hoc taliter adferente: Cum conver-
 „sus ingemueris, tunc salvus eris.
 „Cum ergo Dominus sit cordis inspe-
 „ctor, quovis tempore non est dene-
 „ganda pœnitentia postulanti, cum il-
 „li se obliget (legunt alii: se obli-
 „quet) judici, cui occulta omnia no-
 „verit revelari.

Prosequitur Cœlestinus in capite 3. Can. 4.
 tradens, quænam esse debeant qualita-
 tes eorum, qui ad Episcopatus officia
 & promoveantur his verbis: „Ordina-
 „tos vero quosdam, fratres charissimi,
 „Episcopos, (Ex his supplere juvabit
 „Canonem 4. dist. 59.) qui nullis Ec-
 „clesiasticis ordinibus ad tantæ digni-
 „tatis fastigium fuerint instituti, con-
 „tra Patrum decreta, hujus usurpa-
 „tione, qui se hoc recognoscit fecisse
 „didicimus, cum ad Episcopatum his
 „gradibus, quibus frequentissime cau-
 „tum est, debeat perveniri, ut mino-
 „ribus initiati officiis ad majora fir-
 „mentur. Debet enim ante esse disci-
 „pulus, quisquis doctor esse desiderat,
 „ut possit docere, quod didicit. Omnis
 „vitæ institutio hac ad id, quo ten-
 „dit,

dit, ſe ratione confirmat. Qui mini-
me literis operam dedit, præceptor
eſſe non poteſt literarum. Qui non
per ſingula ſtipendia creverit, ad
emeritum ſtipendii ordinem non po-
teſt pervenire: Solum Sacerdotium
inter iſta, rogo, vilius eſt, quod ſa-
cilis tribuitur, cum difficilius im-
pleatur? Sed jam non ſatis eſt laicos
ordinare, quos nullus fieri ordo per-
mittit; ſed etiam quorum crimina
longe, lateque per omnes pene ſunt
nota Provincias, ordinantur. Daniel
enim nuper miſſa relatione ex Orien-
talibus ad nos partibus, ab omni,
quod tenuerat, virginum monaſterio
neſariis eſt objectionibus accuſatus,
multa de multis objecta flagitia. In
quam lateret terrarum parte qua-
ſitus eſt, ut ſi ſuæ innocentiae con-
ſideret, contra ſe iudicium poſtula-
rum minime declinaret, miſſæ ad
Arelatenſem Episcopum per Fortu-
natum Subdiaconum noſtrum præce-
ptiones, ut ad iudicium deſtinaretur
Episcopale. Tantis gravatus testimo-
niis (*hec verba referuntur in Can. 3.*
diſt. 81.) tanta facinorum accuſatio-
ne pulſatus, ſacrarum, ut dicitur,
virginum pollutus inceſtu Episcopus
adſcribitur ordinatus. In noſtris libelli
ſcriniis continentur, quorum ad vos
quoque exemplaria direximus. In
Pontificii dignitatem hoc tempore,
quo ad cauſam dicendam miſſis a no-
bis literis vocabatur, obrepiſit. Sacro
nomini abſit injuria, facilius eſt, ut
hanc dignitatem tali dando ipſe ami-
ſerit ordinatoꝝ, quam eam obtineat
ordinatus, cui convicto ſociabitur,
qui eum ſibi credidit largiendo Pon-
tificium ſociandum, qualis enim ipſe
ſit, quiſquis, tales ordinavit, oſten-
dit. Hiſ ergo in medium nunc dedu-
ctis, cum plerique veſtrum ſint, qui
Apoſtolicæ Sedis ſtatuta cognoverint,
nobiscum tempore aliquanto verſati,
ad diſciplinæ normam noſtris con-
veſta adhortationibus, omnia frater-
nitas veſtra evocare feſtinet. Nemo
non videt, hanc epistolæ partem
potiſſimum ad Danielis Episcopi cauſam
ſpectare; Is enim Vicaariis, aut
ſinitimarum Provinciarum Episcopus or-
dinatus fuerat, vir ab Oriente redux,
qui dum in Oriente verſaretur ante ſuſ-
ceptum Episcopatum, plura, eaque
graviſſima, quæ hoc in loco memoran-
tur, crimina admittit. Hæc ſane obſer-

Tom. II.

vatione digniſſima ſunt, ut facile intella-
ſigatur, qua ratione Caeleſtinus aſſerue-
rit ad ſe miſſam fuiſſe relationem ex O-
rientalibus partibus.

Docet præterea Caeleſtinus in ſe- Can. 12.
quentibus Capitalis, quænam ſervandæ diſt. 61.
ſint regulæ in Episcoporum ordinatio-
nibus. Hinc ſcribit in cap. 4. *Primum,*
ut juxta decreta Canonum unaquæque
Provincia ſuo Metropolitanæ contenta ſit;
ut deſceſſoris noſtri data ad Narbonenſem
Episcopum continetur conſtituta, nec uſur-
pationis locus al. cui Sacerdoti in alio-
rius concedatur injuriæ. Sit conceſſio
ſibi contentus unusquique limitibus. Al-
ter in alterius Provincia nihil præſumat,
nec emeritis in ſuis Eccleſiis Clericis pa-
regriſ, & extranei, & qui ante igno-
rati ſunt, ad excluſionem eorum, qui
hæc de ſuorum civium merentur testi-
mo-
nio, præſentantur, ne novum quoddam,
de quo Episcopi ſunt, inſtitutum videan-
tur eſſe Collegium. Hæc habentur in
Cau. 12. diſt. 61., quem ſupplere exin-
de juvabit. Quando vero Caeleſtinus me-
morat conſtituta deſceſſoris ſui data ad
Narbonenſem Episcopum, referendus erit
ad epistolam Bonifacii ad Hilarium Epi-
ſcopum Narbonenſem, quæ eſt poſtre-
ma in Collectione Dionyſii Exigui; ibi
enim improbat Pontifex factum Patro-
cli, qui prætermiſſo Metropolitanæ in
aliena Diœceſi contra Patrum regulas,
& Nicæni Concilii conſtitutiones Epi-
ſcopum ordinaverat.

In capite 5. ejuſdem epistolæ ita pro-
ſequitur Caeleſtinus: *Nullus invitis do-*
etur Episcopus, cleri, plebis, & ordinis
conſenſus, & deſiderium requiratur.
Tunc alter de altera eligatur Eccleſia,
ſi de civitatis ipſius Clericis, cui eſt Epi-
ſcopus ordinandus, nullus dignus, (quod
evenire non credimus) potuerit inveniri;
primum enim illi reprobandi ſunt, ut
aliqui de alienis Eccleſiis merito præſe-
rantur. Habent unusquique ſua fructum
militia in Eccleſia, in qua ſua per omnia
officia tranſegit ætatem. In aliena ſti-
pendia minime alter obrepit, nec alii
debitum alter ſibi audeat vindicare mer-
cedem. Sit facultas Clericis renitendi, ſi
ſe viderint prægravari, & quos ſibi inge-
ri ex tranſverſo cognoverint, non timeant
refutare. Qui ſi non debitum præmium,
vel liberum de eo, qui eos reſtiturus eſt, Can. 13.
debent habere iudicium. Hæc retulit diſt. 61.
primum Gratianus in Canon. 13. diſt.
61., deinde etiam in Canon. 26. diſt. Can. 26.
63., quæ fragmenta juvabit exigere diſt. 63.

ad integra epistolæ verba nuper descripta.

De epistola ad Episcopos Apulia, & Calabria.

Postremo loco apud Dionysium Exiguum refertur inter epistolas Cœlestini epistola ad universos Episcopos per Apuliam, (seu Apulejam, uti in aliquibus codicibus lego) & Calabriam constitutos. Continet hæc pauca quædam disciplinæ Ecclesiasticæ capita, & integra fere apud Gratianum recitatur. Et quidem priora epistolæ verba habentur in Can. 4. dist. 38. his verbis: *Nulli Sacerdotum suos liceat Canones ignorare, nec quidquam facere, quod Patrum possit regulis obviare. Qua enim a nobis res digna servabitur, si decretalium norma constitutorum pro aliquorum libitu, licentia populi permissa frangatur?* Gratianus, ut conferentibus liquet, omisit vocem illam *suos*, quæ sane apud Cœlestinum apposite, apteque erat adjecta; olim enim erant unicuique Ecclesiæ, seu Diocesi sui, singularesque Canonum codices, juxta quos Clerici tenebantur mores suos omnino formare.

Can. 7.
dist. 61.

Can. 2.
dist. 62.

Prosequitur Cœlestinus, & ait: *Aut divimus quosdam propriis destitutas rectoribus civitates Episcopos sibi petere velle de laicis, tantumque fastidium tam vile credere, ut hoc iis, qui non Deo, sed sæculo militaverunt, æstimet nos posse conferre: non solum male de suis Clericis, in quorum contemptum hoc faciunt, iudicantes, sed de nobis pessime, quos credunt hoc posse facere, sentientes. Quod nunquam auderent, si non quorundam illic his consentientes sententia conniveret. Ita nihil, quæ frequentius sunt decreta proficiunt, ut hoc, quasi nunquam de hac parte scriptum fuerit, ignoretur. Quid proderit per singula Clericos stipendia militasse, & omnem egisse, in Dominicis castris ætatem, si qui his præfuturi sunt, ex laicis requiruntur, qui vacantes sæculo, & omnem Ecclesiasticum ordinem nescientes, saltu præpropere in alienum honorem ambiunt immoderata cupiditate transcendere, & in aliud vitæ genus calcata reverentia Ecclesiasticæ disciplinæ transire? Talibus itaque, fratres charissimi, qui juris nostri, idest Canonum, gubernacula*

custodimus, necesse est obviemus, hisque fraternitatem vestram epistolis commonemus, nequis laicum ad ordinem Episcopatus admittat, & signat fieri, unde & illum decipiat, & si bi causas generet, quibus reus constitutis decretalibus fiat. Ita supphendus, imo etiam emendandus est Canon 7. dist. 61., cuius integra sententia plurimum consonat cum iis, quæ Cœlestinus idem scripserat ad Episcopos Galliarum in Can. 4. dist. 59. Sed præterea his jungenda erunt verba postrema ejusdem epistolæ, quæ a Gratiano recitantur integra in Can. 2. dist. 62., hæc enim universam materiam, quam Cœlestinus tractandam suscepserat, omnino conficiunt.

De decreto misso ad Ecclesiam Florentinam.

Canon. 2. cau. 35. qn. 6. si forte quis-
piam Cœlestini I. esse dixerit, *peras* Can. 1.
cau. 35.
qn. 6.
contumelia affectis sanctissimum virum, ex sententia Antonii Augustini in notis editis ad primam Collectionem decretalium lib. 4. tit. 17. cap. 1. In quosam vero hæc contumelia sita esset, ego satis non video, nisi forte contumeliam dicere velimus, Cœlestino I. tribuere, quod Canon Cœlestini I. temporibus non facis congruat. Ceterum in sententia Canonis investiganda, explanandaque nihil esse videtur aut veteribus Ecclesiæ regulis, aut rectæ rationi contrarium: quemadmodum vel ex ipsius decreti verbis facile liquet. Duo ibidem constituantur. Primum hominem posse adversus interdictum Ecclesiæ uxorem ducere, ita ut si uxor ducatur legitima uxor esse non possit, nec legitimæ nuptiæ, etiamsi de eo agatur, qui alias ad contrahendum conjugium esset idoneus. Deinde in matrimonii dissolvendis ex causa agnitæ cognationis inter conjuges præcipue admitti testimonia consanguineorum etiam proximorum. Quid in his, amabo, reperiri potest, in quo viro sanctissimo Cœlestino I. contumelia afferri quoquo modo posset, si ejus decreti auctor existeret? Quod enim ad primum pertinet, inficias nemo iverit, esse in Ecclesia potestatem ita conjugiiis alicui interdicare, ut si contrahat, irrita prorsus sint, & injusta: hinc inter raptam, & raptorem non alias improbatæ erant olim nuptiæ, & prorsus invalidæ, nisi quod
aut

aut Imperatorum, aut virorum Ecclesiasticorum interdicta intercesserant, Can. 4. & 11. cau. 36. qu. 2. l. un. §. 1. verſ. *ne ſit facultas* Cod. de raptu virginum. Hinc præterea hodiernis temporibus non alia ratione irritum eſt conjugium, quod Parocho, aut duobus teſtibus non præſentibus contrahatur, quam quod Concilio Tridentino ſit interdictum. Neque vero tantummodo loquor de interdicto legis, eodemque perpetuo, verum etiam de interdicto iudicis, eoque, prout res incidit, condito. Siquidem novum non eſt in jure, ut facultas contrahendi certis in caſibus, certifſe perſonis auctoritate Magiſtratus prohibeatur, ita ut nullum eſſectum prorsus habeat, ſiquid forte in contractum deductum eſt, quemadmodum contingit in prodigis, quibus bonis interdictum eſt l. 6. de verb. obligat., aut etiam contingit in bonis hæreditatis jacentis, pupillo ad hæreditatem vocato adhuc deliberante, l. 7. per totam de jure deliberandi. Videant, qui contra ſentiunt ac Cœleſtini Canon non adhærent, ne forte ſcrupuloſius adhæreant novæ, ac vulgatæ Pragmaticorum doctrinæ, qui impedimenta matrimonii alia appellant dirimentia, alia impediencia methodo proſus indigeſta, deinde ubi vetitum Eccleſiæ expendant in conjugis, illud ipſum collocant inter impedimenta impediencia, non dirimentia; quas omnes loquendi phraſes nemo plane intelligeret, niſi ipſarum auctores ad earundem explicationem paginas integras numero plurimas, utinam apte, ac nitide, impleviſſent. Altera Canonis pars, quæ in admittendis præcipue conſanguineorum teſtibus, in controverſis conjugiorum diſſolvendorum conſiſtit, non diſſonat aut a germana iudiciorum diſciplina, aut a recta ratione; non a diſciplina iudiciorum, quum nullibi adpareat, conſanguineos in hiſce cauſis fuiſſe rejeſtos, imo ubi de diſſolutione matrimoniorum ageretur, potius conſanguineorum pietati, ac prudentiæ, quam extraneorum accuſationibus reſdemandata eſt, argumento legis 30. cod. ad leg. Juliam de adulteriis, non a recta ratione, quæ potius ſuadet, conſanguineis negotium concedendum fore, uſpote qui de familiæ jure, ac neceſſitudine certiorem eſſe, & conſtantius agere, neque odio diſſolvendarum nuptiarum correpti facile præſumuntur.

Itaque alia ratio ſubſeſſe nequit, ut Cœleſtino primo memoratus Canon non tribuatur, niſi quod ſimiles de conjugis diſſolvendis controverſiæ fieri non ſolerent temporibus Cœleſtini I., etenim tunc paucis in gradibus continebatur cognatio ad finem matrimonii impediendi, qui gradus facile dignoſcebantur; cum ſciamus inter filios fratrum, vel ſororum conjugia conſiſtere tum potuiſſe, imo adpareat ex variis recentioribus Canonum codicibus, controverſias huiusmodi poſt ſæculum 9. aut 10. fuiſſe frequentiſſimas, ut liquet ex Collectionibus Reginonis, Burchardi, & Ivoſis. Quinam vero eundem Canonem tribuimus? Num Clementi III., quemadmodum tribuit Cironius in Paratiſis in decretales? Fateor quidem in nonnullis vetuſtiſ codicibus in cap. 3. qui matrim. accuſ. apud Gregorium IX., ubi legitur idem decretum, nomen Clementis III. inſcriptum fuiſſe. Verum in optimis vetuſtiſ codicibus, quorum aliquot præ oculis habui, nomen Cœleſtini habetur adpoſitum; imo & apud Gratianum auctor Paleæ nomen Cœleſtini, non Clementis adjecit, uti ex codicibus vulgatis Gratianeis adparet. Referendus itaque Canon erit ad Cœleſtinum II., non vero III.; etenim, præterquam quod in decreto Gratiani nullum, ne ex iis quidem, quæ Paleæ nomine deſcribuntur, fragmentum Cœleſtini III. nomine deſcriptum fuerit, unde colligere juvat Palearum auctorem ante Cœleſtinum III. Gratiani codicem auxiſſe, conſtat hunc eundem Canonem referri in prima Collectione decretalium, quæ paulo ante Cœleſtinum III., & poſt Cœleſtinum II. edita fuerat. In hanc eandem opinionem jamdiuiverunt & Conſtius, & Antonius Auguſtinus. Quæ ſi vera ſunt, non eſt dubitandum, quin Gratiani exemplaria, quemadmodum & decretalium codices in cap. 3. qui matrim. accuſ., optimum decretum, & ſine dubitatione recipiendum nobis exhibeant, quum agatur de decreto eſſedem temporibus edito, quibus & Paleæ adjeſtiones ſuas elucubrabat, & Bernardus Papienſis in primæ decretalium Collectione elaborabat; neque enim in antiquis Gratiani exemplaribus hic Canon habetur, ut monet Baluzius in notis ad Antonium Auguſtinum, utque etiam ipſe agnovi vetuſtiſſimo Mſ. Gratiani codice mem-

branaceo in Regii Athenazi biblio-
theca.

Jam vero juvabit decretum ipsum integre describere, & siquæ est codicum varietas, in iis præsertim, quæ graviora videntur, demonstrare. In recentibus Gratiani codicibus hæc habetur inscriptio: *Cælestini Papa decretum Ecclesia Florentina missum*. Consonat id Collectio 1. decretalium, ex qua fortassis auctor Palearum Gratianum adauxit, etenim in ipsa Collectione in cap. 1. de matrimonio contra interdictum Ecclesiæ legitur: *Cælestinus Papa Florentina Ecclesia: quamquam Antonius Augustinus in notis obleret alicubi se legisse nomen Cælestini III. ad Florentinum Episcopum scribentis, alicubi nomen Clementis III. Videntur nobis* (ait auctor Canonis), *quod secunda, quam contra prohibitionem Ecclesia duxit, non sit uxor, etiamsi primam* (Antonius Augustinus notat in prima decretalium Collectione legi, *& si primam, quamquam fateatur Contii editionem, & tres Tarracopenfes codices cum Paleæ consonare*) *non habet desponsatam. Nam quod contra interdictum, & ordinem* (melius legendum erit *ordinatio-nem*, quemadmodum in uno ex veteribus Gratiani libris haberi testabatur Antonius Augustinus in adnotationibus in Collectionem decretalium) *Ecclesia factum est, tanquam inordinatum, ratum, nam haberi tan divina, quam humana legis proclamat auctoritas. Quia igitur ea, quam inordinata superduxit, prohibitione renitente, uxor non est, cogendus est eam recipere, quam juravit, & desponsavit, & ex ea prolem genuit, ut juramenti religio non ulipondatur, & fides ad invicem promissa servetur, & proles in cultu Dei nutriatur, & educetur, & alii exinde occasionem pejerandi, & alias decipiendi assumere non valeant. Sic se habet prior Canonis pars, in qua describenda erravit sane Contius, dum hæc expres-sit: Quia igitur ea, quam inordinata superduxit, prohibitione renitente, uxor non est, cogendus est eam recipere, quam juravit &c., quam lectionem improba-vit Antonius Augustinus loco memo-rato. Proposita erat apud Pontificem Maximum species de eo, qui se cum una matrimonium initurum spondit, imo & sponsonem jurejurando firma-vit; deinde ex ea ante initas nuptias prolem suscepit. Dum vero ipse con-*

jugium cum alia contrahere meditare-tur, a priore conventus apud Judicem Ecclesiasticum prohibitus est, ne caus-sa indiscussa nuptias cum alia celebra-ret. Sed neglecto interdicto matrimo-nium cum alia contraxit; hinc quesitum an matrimonium istud valeret. Negative respondit Cælestinus, sive quod priori sponsæ fides data, & ju-rejurando firmata post susceptam etiam prolem esset implenda, sive quia nul-lus esse momenti poterat conjugium, quod contra interdictum Ecclesiæ cele-bratum proponeretur. Huic definitio-ni cuiuspiam forte adversari videbuntur recentiorum Pontificum rescritta, quæ habentur in cap. 1. 2. & 3. de ma-trim. contra interdictum Ecclesiæ; in his enim, quod contra interdictum Ec-clesiæ matrimonium initur, illicitum dicitur, non invalidum; ac Cælesti-nus etiam nuptias non valere pronun-ciat. Verum, quum non omnia inter-dicta, quæ ab Iudicis jurisdictione di-manant, eisdem concipiuntur formu-lis, propterea non omnium eadem vis erit, atque effectus, ut aliquando quid fieri non debeat, aliquando quid fieri non possit, exprimantur. & ubi sit, quod fieri non debeat, decernitur, va-leat actus, licet honestati non congruat & æquitati, non valeat e converso, quoties fieri quidpiam non posse de-cernatur. Idem sane in ipsismet gene-ralibus Ecclesiæ legibus servatum agno-scimus, quamquam enim ex gr. veti-tum legamus in Concilio Tridentino conjugia, & præviis denunciationibus, & testibus præsentibus esse celebra-da, non alia de causâ valeat matrimo-nium omnis denunciationibus, licet il-llicitum habetur, non valeat nullis ac-cedentibus testibus, quam quod in de-nunciationibus quid debeat, in testi-bus quid debeat fieri, præstitutum sit. Itaque in interdicto Ecclesiastico, de quo sermo erat apud Cælestinum in Canone 2., arctiori erat interdicentis Judicis formula, quemcumque subse-quentem conjugii actum irritantis; at in interdicto Ecclesiastico, quod exhi-betur in cap. 2. & 3. de matrim. contr. contra int. Eccl; talis formula non erat adhibita. Quod si adhuc quispiam in-tercederet, ajendo non constare de hac formularum diversitate memoratis in locis, observandam ego proponerem re-gulam interpretandorum rescrittorum; in quibus cum non integra facti spe-cies

des expressatur, necessarium est, ne-
dum opportunum; multa recte, com-
modaque interpretatione quædam rectam
sententiam, ac generales leges supplere,
ne aut a generalibus principis de-
stiterit nos; aut eadem invicem quæ-
rere videantur.

Succedit altera rescripti pars ibi:
*Quod autem parentes, fratres, cognati
utriusque sexus in testificationem suam
(in prima Collectione decretalium
legitur: in testificatione filii, vel filie)
ad matrimonium coniungendum, vel di-
solvendum adduntur tam antiquæ dæ-
monstratio, quam legibus approbatur. Idcirco
etiam maxime parentes, & si defuerint
(in prima Collectione habetur: Idcirco
maxime parentes recte dicuntur, & si de-
fuerint: alii codices apud Antonium
Augustinum: si vero defuerint; alii, si
defuerint) pariter, & si defuerint, admitti-
tuntur, & quoniam unusquisque suam præ-
sentem legem, & eam testatur, & eorum
alii codices, & prima Collectio decre-
talium habet; tum testibus quædam d
tum etiam: ex testatione. (ita optimi
codices habent, quos immutat: Antoni-
us Augustinus, reprobata prima Colle-
ctione decretalium edita, in qua legi-
tur: tum etiam ex testatione: maiorem
scire laborat. (In vetere codice Tarraco-
nensi notat: Antonius Augustinus: legi-
tur: scire laborat). Qui enim: melius
recipi debent, quam illi, qui melius sciunt,
& quorum: est interesse ista, ut, si non
interfuerint, & consensum non adhibue-
rint, servitium leges nullum: hæc matri-
monium. Quod vero legitur: Pater non
recipitur: in causa filii, nec filius in
causa patris, in criminalibus causis,
& contrahiis, verum est; in matrimo-
nio vero coniungendo, & disjungendo ex-
pressis: conjugii prerogativa, & quia fa-
vorabilis res est, congruo recipiuntur.
Nihil sane hæc constitutione congruen-
tius in hac re esse poterat, dum con-
jugia non a quolibet turbari posse di-
cantur: prætextu consanguinitatis, aut
alterius impedimenti inter conjuges in-
tercedentis; sed sollicitudinem hanc fa-
miliaribus, ac propinquis, quorum ma-
xime interest, esse relinquendam. Quap-
do vero auctor canonis ad hanc rem
cum antiquæ consuetudinis auctoritate
memorat auctoritatem legis, putat re-
ferri ad legem 30. cod. ad leg. Julianam
de adulteriis, ubi cautur, ne matri-
monia protervis, & falsis contumeliis
extraneorum deformetur. Addi potest*

Harmenopulus in promptuario Juris ci-
villis lib. 6. tit. 2.

De canonibus 9. & 10. cau. 1.

130. 9m. 2m.

Quotquot eruditissimi viri, in cano-
nes 9. & 10. cau. 30. qu. 1. animam
intenderunt, in ea omnes fuerit sen-
tentia, ut a Cœlestino primo Pontifice
Maximo eisdem abjudicaretur, aut sal-
tem de eorundem auctoritate plurimum
dubitaretur. Vanospen in brevi com-
mentario ad 2. partem Gratiani ait:
„Quamvis de veritate, seu sinceritate
„horum decretorum respondere non
„audeam &c., & fidens Petrus Con-
stant in tom. 1. epistolarum Romanor-
um Pontificum ait: „De duobus illis
„decretis hoc non ambigendum vide-
„tur ea simul, & ab eodem parente
„fuisse edita. Neque illud iis, qui ali-
„quam Ecclesiasticæ disciplinæ noti-
„tiam perceperunt, minus est perspi-
„ci, eum, huiusmodi decreta in Cœle-
„stini nostri ætatem minime conveni-
„re. Tum a gradu sup. deiciebantur
„Episcopi, vel Presbyteri lapsi, sed
„publica eis poenitentia non impone-
„batur certo annorum numero exi-
„genda. Longe minus tunc obtine-
„rat usus, ut hæc poenitentia pere-
„grinando persolveretur. Multo autem
„magis Cœlestini III., quam Cœlesti-
„ni I. ævo consuetudo ista congruit.“
De Cœlestino III. frustra heic quære-
retur, quum vixerit illæ post Gratia-
num. Item de Cœlestino III. diffidit
esset questio, si quod incertum ad
modum sit, utrum Gratianus tempore
Cœlestini II. opus suum jam absolvisset,
si quod Cœlestinus II. paucis
vix mensibus Ecclesiam Romanam te-
nuerit, nec aut satis temporis habuit,
quo nova disciplinæ capita stabiliret,
aut apud Collectores Pontificiorum de-
cretorum constaret, eum huius disciplinæ
auctorem exitere, aut ulla esse potuit
tunc occasio huius constituendæ adver-
sus Episcopos, aut Presbyteros poenæ;
etsi enim constet, plurimos ex clericis
seculo 11., aut 12. a continentia le-
gibus recessisse, eo tamen devenisse non
legimus, usque, ut Poenitentia Sacra-
mento abuterentur. Igitur cum a Cœ-
lestino I. manifesta argumenta canones
illos abjudicent, dicendum erit Gratia-
num ex pravo aliquo codice fuisse de-
ceptum. Is, arbitror, esse potest co-
dex

dei aliquis Pœnitentialis Gratianus sculo editus: & forte Pœnitentialis ille Romanus, quem typis edidit Antonius Augustinus; in eo enim titulo & cap. 4. & 5. referuntur iidem Gratiani canones nonus, & decimus, & quidem ambo sub nomine Cœlestini; non quod revera Cœlestini existerent, sed quod fama erat, nonnulla de spiritali cognatione a Cœlestino Papa fuisse constituta, quemadmodum docebat eodem tempore Petrus Lombardus lib. 4. sentent. dist. 42. Et sane postquam in Codicibus Pœnitentialibus Cœlestini nomine evulgari coeperunt hi canones, facile intelligimus, quia de causa & in alios codices hi canones traducerentur, & quidem nomine ejusdem Cœlestini, vel quia codices Pœnitentiales vulgariissimi erant, & assidue a Clericis volutabantur, vel quia iidem codices eximie apud omnes erant auctoritatis. Hinc non Gratianus tantum nomine Cœlestini canones istos commemoravit, sed etiam Guillelmus Major Andegavensis in suis statutis synodalibus synodo 16. anni 1312. in tomo 1. Spicilegii Dacheriani.

Illud observatione dignum, quod simile est in collatione variorum codicum: Nimirum canon 10. Gratianus consonat penitus cum codice Pœnitentiali Antonii Augustini, non vero penitus consonat canon 9. Gratianus, defunctum ibidem illa verba *si laica est*, & pro illis Gratiani verbis, *pergrinando duodecim annis poeniteat*, legitur apud Apenninum, Augustinum: *pergrinando quindecim annos poeniteat*. In codice MS. antiquissimo Gratiani deesse ego novi vocem illam: *spiritalis*; & pro voce *duodecim*, potius *quindecim* legi, dentum supra verba illa: *si laica est*, hæc alia adjecta novi, licet alio charactere descripta: *non sanctimoniali*. Apud Guillelmum Majorem loco memorato nonnulla omittuntur, ibi: *Item Cœlestinus: Siquis Sacerdos cum filia spiritali fornicatus fuerit, sciat se grave adulterium commississe. Idcirco, femina, si laica est, omnia derelinquat, & res suas pauperibus tradat, & conversa in monasterio usque ad mortem Deo serviat. Item: Non debet Episcopus, aut Presbyter commisceri cum mulieribus, quæ eis sue fuerint confessæ peccata: Si forte, quod absit, hoc contigerit, sic poeniteat, quomodo de filia spiritali*.

Episcopus quindecim annis, Presbyter duodecim; & deponatur, tamen si in conscientia populi deveserit. Qualiscumque vero habita fuerit caplum istorum auctoritas, nullum dubium est, exinde subortam fuisse nonnullorum questionum occasionem apud cultores ecclesiasticæ disciplinæ. Nonnulli in primis exinde statutum crediderunt, ut ex Sacramento Pœnitentiæ, quemadmodum ex Sacramento Baptismi, & Confirmationis, oriatur cognatio spiritalis, quæ matrimonium contrahendum impediret, olim ex. gr. inter poenitentem, & filium, vel filiam naturalem Sacerdotis. Statim ac prodierunt apocrypha veterum Pontificum fragmenta nomine Symmachi, Sylvestri, & Cœlestini, hæc in dictis canonibus 9. & 10., item can. 2. eadem causa, & questione, possum aradi occipit a spiritali Sacerdotis filiam appellari eam, quæ Sacerdoti sua peccata confiteretur, quemadmodum explicat Gratianus ante hæc datum canonem 8., necnon Petrus Lombardus lib. 4. sentent. dist. 42. his verbis: *Dicimus etiam spiritalis filia Sacerdotis quæ ei peccata sua confiteretur. Verum hæc spiritalis filia appellatio talis quidem apud veteres Theologos fuit, ut gravius delinqueret Sacerdos, quoties filia spiritali commisceretur, non ut cognatio inde spiritalis emergere videretur exemplo Baptismatis, & Confirmationis. Id egregie docet S. Thomas in quest. 59. art. 2., ubi, postquam statuit spiritali cognationem tantum per duo Sacramenta contrahi, nimirum per Baptismum, & Confirmationem, ita scribit ad 2. Dicendum, quod per Sacramentum Pœnitentiæ non contrahitur proprie loquendo spiritalis cognatio. Unde filius Sacerdotis potest contrahere cum illa, quam Sacerdos in confessione audivit; alias filius Sacerdotis non inveniret in tanta parochia mulierem, cum qua contrahere posset. Nec obstat, quod per poenitentiam tollitur peccatum actuale, quia hoc non est per modum generationis, sed magis per modum sanitationis. Sed tamen per poenitentiam contrahitur quoddam, sordus inter mulierum confitentem, & Sacerdotem spiritali cognationi simile, ut tantum peccet eam carnaliter cognoscens, ac si esset sua spiritalis filia; & hoc ideo, quia maxima familiaritas est inter Sacerdotem, &*

con.

confitentem, & ob hoc ista prohibi-
tio est inducta, ut tollatur peccandi
occasio. Quæ sententia Vir laudatissi-
mus disputat inuestiganda & Baptis-
mi, & Pœnitentiæ varera, ex qua
fit, ut in Baptismo cognatio spiritualis
hæc contrahatur, non in Pœnitentiâ,
ego facile omitto. Tantum dixero, co-
gnationem spiritualement ecclesiasticâ lege
inductam, probatamque fuisse, quo so-
ro modo civili lege inducta est cognatio
civilis, quæ ex adoptione profici-
scitur. Ergo non aliis in causis censu-
bitur spiritualis contracta cognatio, ni-
si in quibus ita cautum adpareat eccle-
siastica lege. At enim vero, si quot-
quot canones antiquissimos, aut etiam
recentiores consideres, nullibi cognatio-
nem spiritualement inductam agnosces, ni-
si in Sacramento Baptismatis, ac Con-
firmationis. Neque valeret dicere, pœ-
nitentem iurè appellari posse spiritua-
lem filiam; etenim non ex hisce, aut
similibus rationum momentis cognatio-
nes inducuntur, sed ex lege; aut siquid
concedendum est, tantum probatur ex-
inde, Ecclesiâ inñiti posse non con-
temnendis rationibus, quoties cognatio-
nem spiritualement & in Sacramento Pœ-
nitentiæ contrahi definiret. Quod vero
a Sancto Thoma subiicitur de Sacerdote
gravius delinquente, ubi cum pœni-
tente delinquit, ac proinde graviori
pœnitentiæ subdendum esse, proban-
dum laudandumque, facile videtur.
Etiâ enim, in primis sacris canonibus, id
cautum expresse non haberetur, tamen
pœnitentiæ modus non semper ex ex-
pressa lege Ecclesiâ dependet, cum Ec-
clesia ipsa frequentissime id arbitrio
Sacerdotis demandaverit, qui pensatis
æquissimo iudicio rerum omnium, ac
cussarum adjunctis ipso, prout melius
noverit, definiat, decernatque. Dein-
de canones Gratiani memorati 8. 9.,
& 10. statim ac ex collectione Gratia-
ni in Pœnitentialia publica transducti
sunt, haberi cœperunt tanquam optimæ
regulæ, quas sequi, si non optimum,
honestum saltem. Sacerdotibus Sacramen-
tum Pœnitentiæ ministrantibus visum
est, ubi præsertim nihil bonis moribus
officere poterat, licet auctor canonum
non ille esset, qui vulgo credebatur.

Sic soluta est præcipua questio: aliis
disputationibus occasionem præbere pos-
sunt canonum verba. Ait auctor cano-
nis 9. *Siquis sacerdos filiam spirituali*
servicatus fuerit, sciât se grave adulte-

rium commississe. Adulterium heic adpel-
latur ex canonum disciplina, juxta quam
adulter etiam dicitur, qui sacratus Deo
est, & incontinentiæ crimen admittit,
quemadmodum habetur in Concilio Car-
thaginensi 4. cap. 104. Hinc Gregorius
III. in capitulis, quæ appellantur *ju-
dicia congrua pœnitentibus* cap. 4. ait, *Adulterium dicitur, cum quis alterum
violat uxorem, vel sanctimonialem.* Pro-
sequitur auctor canonis, pœnam infe-
rendam in filiam, ut dicitur, spiritua-
lem, ut, *filia est, omnia derelinquat
& res suas pauperibus tradat, & conu-
rsa in monasterio Deo usque ad mortem
serviat.* Hæc adulterarum mulierum
pœna aliquando fuit; sic in libello se-
ptem capitulorum inserto in opusculo
Hincmari Rhemensis de divortio Lotha-
rii pag. 310. editionis Parisiensis anni
1615. cap. 4. 5. 7, & 13. proponitur,
Terbergam adulterii crimine pollutam
eidem pœnitentiæ fuisse subjectam, ut
monasterio perpetuo addiceretur. His
addere quispiam posset canonem 5. cap.
16. qu. 6., ex quo etiam interpretaretur
commode postrema verba ejusdem
canonis 9. ubi pœna in Sacerdotem in-
fligitur depositionis, & peregrinationis
per duodecim, aut, quemadmodum alii
legunt, quindecim annos, & inclusio-
nis perpetuæ in monasterio. Hæc sanè
pœnitentiæ species in clericis absurda
visa est eruditissimis canonum Interpre-
tibus, quoties canonis auctorem agno-
scere debuisset Cælestinum I., cujus
temporibus Sacerdotes deponebantur qui-
dem ob enormia quædam flagitia, ac
vero ulteriore pœnitentiâ non gravi-
bantur. Quod si probandum est, quod
ibidem dicitur, in ea specie plurimum
annorum pœnitentiâ suscipiendam fo-
re, arbitror commodius esse legendum
quindecim, quam *duodecim* ob antiqua
exemplaria, in quibus legimus *quinde-
cim*, atque ita emendatus canon cum
aliis disciplinæ ecclesiasticæ capitulis
consonat. Sic enim in iudiciis Grego-
rii III. cap. 11. quindecim annorum pœ-
nitentiâ infligitur illi, qui cum filia
sua, vel sorore deliquerit, quamquam
non denegaverim, aliquando duodecim
annorum in similibus delictis pœnite-
tiam infligam fuisse, aliquando etiam
minorem, quemadmodum in eisdem ju-
diciis Gregorii III. cap. 3. Episcopi cum
sanctimoniali adulterium admittentes de-
cem annorum pœnitentiæ subjacent,
Presbyteri septem, Diaconi quinque.

Non

Non fuit hac in re perpetua Ecclesiarum disciplina, sed modo severior, modo mitior pro temporum, ac causarum ratione. De canonis 10. sententia nihil aliud hoc in loco adsticiam, quam ipsam plurimum convenire cum iudiciis Gregorii III. cap. 4. ibi: *Adulterium dicitur, cum quis alterius violat uxorem, vel sanctimonialem. Adulter vocatur violator maritalis pudoris, eo quod alterius toram polluit. Si Episcopus adulterium commiserit, duodecim annos punitur, Presbyter decem, Diaconus septem, Subdiaconus quinque, clericus, & laici tres.*

Si autem in conscientia populi deventur, extra Ecclesiam sunt, & inter laicos penitent, quandiu vivunt. Demum varietate disciplinarum, quae potissimum in annorum praesentis numero sita est, parum differt Gratianus canon a canone Gregorii. Sed ut jam proponebam, haec ipsa disciplinae varietas apud eundem Gregorium agnoscitur, ibidem enim in capite 5. subijcitur alia praescriptio subeunda etiam in eodem crimine, quod Episcopus, aut alius quispiam de clero admiserit.

C A P U T X L I.

De Sixto III.

Sixto III. tribuuntur apud Gratianum sequentes Canones.

Ex epistola ad
Orientales
Episcopos.
Apocryphi o-
mnes.

Can. 10. cau. 2. qu. 5. *consonat cum libro Pontificali.*
Can. 4. cau. 2. qu. 8. *referendi ad Epist. 3. Fabiani, aut*
Can. 12. cau. 3. qu. 6. *ad Codicem Theodosianum.*

Parum, aut nihil propemodum interest de Sixto III. ejusque gestis verba facere: siquidem Gratianus unicam tantummodo commemoravit epistolam ejusdem Pontificis nomine, quae illius non est, eas e contrario, quae illi recte tribuuntur, omisit. Tantum dixero, Sixtum anno 432. fuisse Summum Pontificem inauguratum, vita vero functum fuisse anno 440. 5. Kalendas Aprilis. Quae ejusdem nomine laudatur epistola, prodijt ex collectione Isidori Mercatoris sub hac inscriptione: *Sixtus Episcopus omnibus Orientalibus Episcopis in Domino salutem.* Et data proponitur Kalendis Aprilis Valentiniano, & Floriano Viris clarissimis Consulibus. Qui in fastis consularibus studium impenderant, observare nullum designari posse sub Sixto III. Consulatum Valentiniani cum Floriano, imo & Consulatum Valentiniani incidisse in annum 440. qui est postremus Sixti III. proptereaque non potuisse Sixtum anno 440. epistolam scribere Kalendis Aprilis, quando jam eodem anno obierat quinto Kalendas ejusdem mensis. Haec ratio movit jam Viros eximios, Baronium, Severinum Bellarium, Alexandrum Naticum, aliosque,

ut hanc ipsam epistolam a Sixto III. abjudicarent. Huic observationi accesserunt gravissima rationum momenta, vel quod dicendi ratio non satis conveniat Sixto, quemadmodum illis facile liquet, qui hanc ipsam epistolam cum aliis monumentis ejusdem Sixti genuinis conferant; vel quod plurima ibidem legantur, quae consonant cum aliis Isidori Mercatoris epistolis, ut ad exemplar illarum scripta haec epistola videatur, praesertim ad exemplar epistolae 3. Fabiano adscriptae, vel quod auctor epistolae usus adpareat verbis posteriorum Scriptorum, Leonis Magni, Gregorii Magni, ut omittam leges Theodosianas, etque adjectas Aniani interpretationes, vel denum quod integra haec epistola referatur integra ad commentitiam Bassi accusationem adversus Sixtum eundem Pontificem, cujus causa Romae Synodus celebrata dicitur, Synodus sane, quam nulla unquam ratione adduci uspiam poterunt eruditi Viri, ut inter germana sacrae vetustatis monumenta recenserent.

Paucis expressi, quid universi de hac epistola sentiant, ut indicarem, quae nam sit Gratianeorum Canonum memo-
rato.

Can. 10.
cau. 2.
qu. 5.

ratorum auctoritas. Primus ex illis est Canon 10. cau. 2. qu. 5. in quo epistola præcipuum argumentum continetur. Qui scilicet hanc Sixti accusationem, processum iudicii, acta integra, sententiamque adversus Bassum accusatorem prolatam, expendere voluerit, legat acta Concilii Romani, quorum tres editiones habentur in recentioribus Conciliorum collectionibus, si tamen tam barbara, squallidaque monumenta, & procul a veritate aliena sine tædio legere poterit, aut nisi malit Scriptores historicos adire, qui non tam de hac controversia sermonem fecerunt, quam eam tanquam imperiti alicujus opus rejicere non dubitarunt. Auctor libri Pontificalis eadem, quæ in hoc Canone continentur, enarravit, a Mercatore deceptus, his verbis. *Hic (Sixtus III.) post annum unum, & menses octo incriminatur a quodam Basso. Eodem tempore audiens hoc Valentinianus Augustus iussit Concilium, & sanctam Synodum congregari. Et facta conventu cum magna excommunicatione per iudicium synodicum purgatur a 56. Episcopis, & condemnatur Bassus a Synodo, &c.*

Can. 4.
can. 2.
qu. 8.

Post verba, quæ leguntur in memorato Canone 10. hæc statim subsequuntur in epistola Pseudo-Sixti ad unam eandemque causam pertinentia: Cum scriptum sit: Siquis crimen obijcere voluerit, scribat se prius probaturum, & alibi: Criminationes adversus doctorem nemo recipiat, & iterum: Siquis Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet clericus apud Episcopum, a qualibet persona fuerint accusati, quicumque fuerit, sive ille sublimis vir honoris, sive ullius alterius generis persona, qui hoc genus illaudabilis intencionis arripuerit, noverit docenda probationibus, monstranda documentis se debere inferre: Siquis ergo circa huiusmodi personas non probanda detulerit, intelligat se iacturam infamiae sustinere, & sub magna excommunicationis exilio deportari. Hanc sententiam paucis perstrinxit, imo etiam diversam reddidit Gratianus in Can. 4. cau. 2. qu. 8. ibi: Qui crimen obijcit, scribat se probaturum; & qui non probaverit, quod obijcerit, poenam, quam intulerit, ipse patiatur. Potius hæc laudanda fuissent ex epistola 3. Fabiano Papæ apud Mercatorem adscripta, ubi eadem omnino verba leguntur, iis adjectis, quæ Gratiano Codici recens addiderunt Romani Correctores: quoniam hodie idem

Tom. II.

Canon 4. Fabiano potius, quam Sixto adscribendus esset, quoties epistolæ Fabiani, & Sixti apud Mercatorem fident aliquam mererentur. At vero cum Mercator consueverit alienis cujuscumque ætatis sine defectu sententias suis epistolis interserere, non diu elaborandum est, ut archetypus indicetur. Verba epistolæ Fabiani depromsit ille ex interpretatione Aniani Sixto recentioris ad legem 11. Cod. Theodos. de accusationibus, & verba Sixti depromit ex lege 41. Cod. Theodos. de Episcopis, quæ etiam est Sixto posterior. Constitutio est Imperatorum Honorii, & Theodosii, cujus verba cum verbis Sixti tributa conferenda hæc sunt: *Si Episcopus, vel Presbyter, Diaconus, & quicumque inferioris loci Christiana legis minister, apud Episcopum (siquidem alibi non oportet) a qualibet persona fuerint accusati, sive ille sublimis vir honoris, sive ullius alterius dignitatis, qui hoc genus laudabilis intencionis arripit, noverit docenda probationibus, monstranda documentis se debere inferre: Siquis ergo circa huiusmodi personas non probanda detulerit, auctoritate huius sanctionis intelligat, se iacturam fame propria subiacere, ut damna pudoris, existimationis dispendio discat, sibi aliena verograndia impune insidiari, saltem decet, non licere. Nam sicut Episcopos, Presbyteros, Diaconos, ceterosque, si his obijcta comprobari poterint, maculatos ab Ecclesia venerabili aquum est removeri... ita similis videtur debet iustitia, quæ appetit innocentiam moderatam deferri iustis ultionibus.*

Eadem ferenda sententia est de Canone 12. cau. 3. qu. 6. Is legitur in epistola 3. Fabiano adscripta, cujus deinde verba idem Isidorus Mercator epistolæ Sixti III. adfuerat. Verba Fabiani hæc sunt: *Peregrina vero iudicia, salva in omnibus Apostolica auctoritate, generali sanctione prohibemus, quia indignum est ab externis ut iudicatur, qui provinciales, & a se electos debet habere iudices, nisi fuerit appellatum. At vero Mercator abusus est Legibus Theodosianis, videlicet leg. 10. Cod. Theodos. de accusat. ibi: *Ubi Provincia terminos accusandi licentia non progrediatur, & portet enim illic criminata iudicia agitari, ubi facinus dicatur admissum. Peregrina autem iudicia presentibus legibus coercemus.**

Unum adhuc me moratur in hac expendenda Sixti III. epistola. Nimirum

Kk in.

intueor apud Gratianum nonnulla alia capita, quæ cum hac ipsa epistola consonant, quæ tamen sub aliis nominibus describuntur. Is est inter ceteros Canon 30. cau. 2. qu. 7. quem Concilio Romano Gratianus adscripsit, quemque jam expendi in 1. parte cap. 45. Is etiam est Canon 35. cau. 11. qu. 3. qui

licet jure optimo nomen præferat Gregorii Papæ, tamen ad litteram eisdem omnino verbis in epistola Sixti III. legitur, ex quo illud magis magisque liquet, epistolam ipsam, quæ Sixto III. tribuitur, ex variis recentiorum laciniis fuisse inordinate coniectam.

C A P U T XLII.

De Leone Magno.

In recensendis Leonis Magni epistolis, temporis, quo scriptæ fuerunt, ordinem sequar, ut accuratius plurima ex illis decerpta fragmenta expendantur; nisi tamen plures ad eundem scriptæ epistolæ exhibeantur; tum enim ipsa rei, de qua in illis agitur, adfinitas aliam methodum exposcit, illasque jungendas quodammodo suadet. Dabo autem priorum locum libris sermonum.

Ex libris Sermonum.

- Can. 5. dist. 76. ex integro sermone supplendus.
- Can. 6. dist. 76. consonat cum optimis exemplaribus.
- Can. 5. cau. 24. qu. 1. ex integro sermone supplendus.
- Can. 39. de pæn. dist. 3. parum accommodus proposito Gratiani.

Ex epist. ad Episcopos Africanos, alias ad Mauros.

- Can. 5. dist. 61. paullo varius in diversis exemplaribus.
- Can. 8. dist. 61. jungendus cum can. 5. dist. 61.
- Can. 3. dist. 78. referendus ad can. 5. dist. 61.
- Can. 4. dist. 80. non congruit Leonis temporibus.
- Can. 25. cau. 1. qu. 1. referendus ad can. 5. dist. 61.
- Can. 43. cau. 1. qu. 1. idem est cum can. 24. cau. 25. qu. 2.
- Can. 18. cau. 1. qu. 7. ex integris epistola exemplaribus supplendus.

Dabitur fidei.

- Can. 19. cau. 1. qu. 7. non idem est in diversis exemplaribus.
- Can. 20. cau. 1. quest. 7. ex pluribus epistola laciniis compositus.
- Can. 24. cau. 25. quest. 2. idem est cum can. 43. cau. 1. quest. 1.
- Can. 14. cau. 32. qu. 5. non idem est in omnibus codicibus.

Ad Rusticum Narbonensem.

- Can. 2. dist. 14. jungendus cum ceteris hujus epistola capitibus.
- Can. 10. dist. 31. paullo varius in diversis exemplaribus.
- Can. 67. dist. 50. consonat cum canonibus Carthagenensibus, & Siricii Papæ.
- Can. 1. dist. 62. jungendus cum can. 40. cau. 1. qu. 1.
- Can. 2. dist. 86. omnino consonat cum epistola Leonis.
- Can. 40. cau. 1. qu. 1. jungendus cum can. 1. dist. 62.
- Can. 34. cau. 11. qu. 1. perperam expositus a Gratiano, idemque est cum can. 65. de pæn. dist. 1.
- Can. 8. cau. 20. quest. 1. ex integris epistola Codicibus commendandus.
- Can. 1. cau. 20. qu. 3. paullo varius in diversis exemplaribus.
- Can. 1. cau. 24. qu. 2. apud recentiores Patres non receptus.
- Can. 17. cau. 27. qu. 2. referendus ad can. 12. cau. 32. qu. 2.

Can.

- Ad Rusticum Narbonensem.
- Can. 11. cau. 32. qu. 2. ex melioribus codicibus emendandus.
 - Can. 12. cau. 32. quest. 2. jungendus cum can. 17. cau. 27. quest. 2.
 - Can. 14. cau. 33. qu. 2. ex integra epistola supplendus.
 - Can. 61. de pen. dist. 1. ex integra epistola supplendus.
 - Can. 63. de pen. dist. 1. ex epistola Leonis integra emendandus.
 - Can. 2. de pen. dist. 5. posterioris etiam temporis disciplina conformis.
 - Can. 3. de pen. dist. 5. conferendus cum can. 4. de pen. dist. 5.
 - Can. 1. de pen. dist. 7. referendus ad can. 11. cau. 32. qu. 2.
 - Can. 38. de conf. dist. 4. paullo varius in diversis codicibus.
 - Can. 113. de conf. dist. 4. ex duplici Leonis rescripto compositus.

- Ex epist. 1. ad Episcopos per Campaniam, Picenum, & universas Provincias.
- Can. 10. dist. 46. ex optimis codicibus emendandus.
 - Can. 1. dist. 54. idem est cum can. 21. ejusdem distinctionis.
 - Can. 21. dist. 54. ex integra epistola supplendus.
 - Can. 7. cau. 14. qu. 4. paullo varius in diversis exemplaribus.

- Ex epist. 2. ad eosdem.
- Can. 61. de pen. dist. 1. simul jungendi, atque ex integra epistola supplendi.
 - Can. 89. de pen. dist. 1. epistola supplendi.

- Ex epistola ad Anastasium Thessalonicensem.
- Can. 2. dist. 18. consonat cum can. 5. ex Nicenis.
 - Can. 1. dist. 32. ex integra epistola supplendus.
 - Can. 6. dist. 45. ex integra epistola supplendus.
 - Can. 19. dist. 63. ex integra epistola supplendus.
 - Can. 36. dist. 63. ex integra epistola supplendus.
 - Can. 4. dist. 65. consonat cum integris epistola exemplaribus.
 - Can. 14. cau. 2. quest. 6. consonat cum integris epistola exemplaribus.
 - Can. 8. cau. 3. qu. 6. ex integra epistola supplendus.
 - Can. 31. cau. 7. qu. 1. aliis disciplina ecclesiastica monumentis aliquantisper difformis.
 - Can. 1. cau. 19. qu. 2. ex integra epistola supplendus.
 - Can. 3. cau. 25. quest. 2. consonat cum optimis epistola exemplaribus.

- Ad Nicetam Aquilejensem Episcopum.
- Can. 1. cau. 1. quest. 1. apocryphus, & ab epistola sententia alienus.
 - Can. 1. dist. 86. referendus ad epistolam Leonis ad Januarium.

- Ex alia ad eandem epistola.
- Can. 51. cau. 1. qu. 1. jungendus cum can. 2. cau. 26. qu. 7.
 - Can. 57. cau. 1. qu. 1. idem est cum can. 51. cau. 1. qu. 1.
 - Can. 2. cau. 26. qu. 7. ex optimis exemplaribus emendandus.
 - Can. 1. cau. 34. qu. 2. Justiniani constitutionibus confirmatus.

- Ex epist. ad Januarium Aquilejensem, alias ad Julianum.
- Can. 42. cau. 1. qu. 1. jungendi simul, atque ex integra epistola supplendi, necnon emendandi.
 - Can. 112. cau. 1. qu. 1. epistola supplendi, necnon emendandi.
 - Can. 21. cau. 1. qu. 7. epistola supplendi, necnon emendandi.

Ad Episcopos
Provinciae
Viennensis
in Gallia.

Can. 7. dist. 19. ex integra epistola supplendus.
Can. 27. dist. 63. ex ipsa epistola emendandus.

Ad Dioscorum
Alexandrinum.

Can. 4. dist. 75. { simul jungendi, & ex integra epistola
Can. 5. dist. 75. { supplendi.
Can. 16. cau. 24. qu. 1. jam a Romanis Correctoribus emendatus.
Can. 51. de conf. dist. 1. ex aliis codicibus emendandus.

Ad Episcopos
Siciliae.

Can. 10. dist. 11. jungendus cum aliis capitibus infra laudatis.
Can. 2. cau. 25. qu. 1. paullo varius in diversis exemplaribus.
Can. 12. de conf. dist. 4. ex integra epistola emendandus.
Can. 13. de conf. dist. 4. ex integra epistola supplendus, & emendandusque.
Can. 14. de conf. dist. 4. fere consonat cum optimis epistola exemplaribus.
Can. 16. de conf. dist. 4. ex integra epistola emendandus.

Ex alia epist.
ad eisdem.

Can. 52. cau. 12. qu. 2. Leoni falso tributus.

Ex epistola
ad Flavianum
Constantino-
politenum.

Can. 30. cau. 24. qu. 3. paullo varius in diversis codicibus.

Ad Pulcheriam
Augustam.

Can. 5. cau. 24. qu. 2. ex integra epistola supplendus, atque emendandus.

Ex alia epist.
ad eandem.

Can. 21. cau. 23. qu. 5. ex integra epistola supplendus.

Ex epistola ad
Clerum, & Po-
pulum Constan-
tinopolitanum.

Can. 3. dist. 38. ex integra epistola supplendus.
Can. 38. de conf. dist. 2. ex pluribus veterum Patrum sententiis compositus.

Ad Anatolium
Constantino-
politenum.

Can. 68. cau. 1. qu. 1. a Gratiani proposito alienus.

Ex alia epist.
ad eundem.

Can. 6. dist. 47. ex integra epistola supplendus.
Can. 3. cau. 25. qu. 1. ex integra epistola supplendus.

Ex alia ad
eundem.

Can. 34. cau. 24. quest. 3. paullo varius in diversis exemplaribus.

Ex epist. ad
Marcianum
Augustum.

Can. 2. cau. 25. qu. 2. a Gratiano corruptus.
Can. 17. cau. 25. quest. 2. idem est cum Canone 2. cau. 25. qu. 2.

Ad Theodor.
Ieropolitensem.

Can. 10. cau. 26. qu. 6. { jungendi simul, atque ex inte-
Can. 49. de pan. dist. 1. { gra epistola supplendi.

Can.

Ad Theodorum Cyrenensem. { Can. 19. can. 16. quæst. 1. congruit illius temporis adjun-
dis.

Ad Leonem Augustum. { Can. 69. can. 1. quæst. 2. ex integris epistolarum Codicibus omen-
dandus.

Ad Leonem Episcopum Ravennatem. { Can. 112. de cons. dist. 4. varius in diversis exemplaribus.

Ad Episcopos Germaniarum & Galliarum. { Can. 4. dist. 68. Concilio Hispalensi II. potius tribuendus.

Ad Galerium Episcopum Tripolitanum. { Can. 13. cau. 33. qu. 2. falso Leoni seu I. seu IV. inscriptus.

Can. 1. dist. 77. est potius Concilii Romani Eugenii II., & Leonis IV.

Can. 16. cau. 3. qu. 9. verosimilius est Leonis III.

Can. 4. cau. 16. qu. 2. est potius Leonis IV.

Adjiciuntur. { Can. 4. cau. 30. quæst. 3. est potius Concilii Treverani quæ-
ni 909.

Can. 1. cau. 31. quæst. 1. est potius Concilii Triburiensis an-
ni 895.

Can. 101. de cons. dist. 4. forte referendus ad Concilium Sves-
tionense anni 853.

AD oppugnandas hæreses, quæ uni-
versis fere sæculis Ecclesiam turba-
verunt, Deus Optimus Maximus fide-
libus suis ita consuluit, ut Viros optimos,
quos propemodum natos ad rem illam
dixeris, misisse perpetuo videatur. Quem-
admodum itaque adversus Arianos A-
thanasius, adversus Nestorianos Cyrillus
Alexandrinus, adversus Pelagianos Au-
gustinus mirifice insurrexerunt; ita ad-
versus Eutychianos egregie decertavit
Leo cognomento Magnus, (patria sive
Tusculus fuerit, sive Romanus, disputans
illi, qui otio plurimo fruuntur) Vir
non mediocri ingenii, in rebus autem
sive sacris, sive civilibus, ac publicis
apprime versatus. Ut enim abs juven-
tute Romanæ Ecclesiæ additus fuerat,
ibidemque Archidiaconus ordinatus, fre-
quenter debuit Romanorum Pontificum
extra Urbem legationes suscipere, non
ad Episcopos tantum missus, sed ad di-
versarum gentium Principes, ea ætate,
quæ erat valde difficilis toti quidem
Europæ, sed præsertim Italiæ. Quassa-
bant Romanum Imperium jam post Theo-
dosi senieris obitum Gothi, qui Duce

Alarico Romam ipsam cepere, exinde
etiam in plures Italiæ Provincias irru-
perunt. Gallia universa, & maxima
Hispaniæ pars ab Imperio divisa fuerat.
Præterea barbaræ illæ gentes, quarum
jurisdictioni Occidentales Provinciæ ob-
temperare cogebantur, Arianorum erro-
ribus hærebant, & quemadmodum ip-
sæ Oriente nondum perierant Nestoriani,
ita nec in Occidente Manichæi. In
Hispania adhuc Priscillianistæ hæreseos
sua virus in vulgus spargebant, ut si-
leam de Pelagianis, vel Semipelagianis,
qui recenti doctrina fidem, religionem
que corrumpere satagebant. His omni-
bus accessit nova Eutychetis hæresis,
qui Orientales fere omnes Viros exi-
mios olim Nestorio adversatos in suam
sententiam facile detorsit. Hæc duris-
sima tempestate florebat Leo Maximo-
rum Pontificum lateri quodammodo ad-
hærens, eisdemque adjuvans, quo in-
munere sibi laudem apud Romanos con-
ciliavit, ut mortuo Sixto III., licet ab-
sens, Pontifex Maximus electus com-
muni suffragio fuerit anno 440., non
tamen aptiorem reperiri posse arbitrati
sunt,

Petri & Pauli; sed cum in eo conti-
neatur tum plura desumpta ex sermone
2., tum plura desumpta ex sermone 3.
ab eodem Leone habitis in anniversaria
suo, dubitandum non est, sermonem
illum 2., qui habitus dicitur in festivi-
tate Apostolorum Petri & Pauli, non
Leoni, sed alii cuiuspiam auctori tribuen-
dum esse.

Can. 39.
de pen.
dist. 3.

Canon 39. de pen. dist. 3. legitur
eisdem verbis in sermone 32. qui ter-
tius est de passione Domini. Illic totus
est sanctus Pontifex, ut populo propo-
nat rectissimam credendi normam, ne-
quis aut in Nestorianorum, aut in
Euthichianorum hæresim prolatur.
Ait unam quidem in Christo esse per-
sonam, duas vero naturas, quibus de-
monstrandis peculiare erant nom., ac
characteres; id inter cetera singulare,
ut humana natura passione, divina vero
resurrectione redemptionem nostram ope-
rata fuerit. Et sic, inquit Leo, ad
vini redemptionem utebatur malitia per-
sequendum, ut in mortis ejus, resurre-
ctionisque sacramento etiam interfectores
sui possent salvi esse, si crederent; unde
scripsit omnibus Judæ, & infeliciores ex-
tremis, quoniam non paniscentia vocatam
est Dominum, sed desperatio traxit ad
loquendum: Expellentes consummationem tri-
umphantis tui, & ducis sanguis Christi pro
omnibus funditur peccatoribus, infer-
nus libet suspensum dissulset. Hæc
sunt verba apud Gratianum relata pa-
rum Gratiani proposito accommodata vi-
dentur.

De epistola ad Africanos Episcopos,
alias ad Mauros.

Inter epistolas Leonis Magi dedi-
priorum locum illi, quæ inscribitur ad
Episcopos Africanos Provincie Mauri-
tanie Cæsariensis, quod ignotum sit,
quo tempore a Leone ea scripta fuerit,
imo, quod mihi verosimile admodum sit,
eandem fuisse Leoni suppositam, aut
satutem ita dubiam esse, ut satis firmum
ex illa Ecclesiasticæ disciplinæ præsi-
dium obtineri haudquaquam possit. Re-
vera licet hædie in Jusselliana editione
Dionysii Exigui cap. 49., quod postre-
mum est, habeatur, olim tamen in co-
dicem Dionysii Exigui non exstitisse, sal-
tem prout hodie legitur, plura facile
probant. In primis enim Dionysius Exi-
guus præfixit operi suo quendam indi-

culum, cujus verba in singulis subinde
capitibus repetiit omnia, ne uno qui-
dem mutato apice: at ubi agitur de hæc
epistola diversa plane est ab indiculo
inscriptio cap. 49. Ita etenim in indi-
culo legitur numero 49. *Leo Episcopus
Mauris de consuetudine, & disciplina
capitulum, ne indebitis, & inordinatis ad
Clavatum aliquis presumat accedere.* At
deinde in inscriptione capitis 49. hæc
habentur: *In causa Lupicini Episcopi
Leo universis Episcopis per Cæsariensem
Mauritaniam constitutis.* Quod vero ma-
gis suspicionem hanc salu augere vide-
tur, in epistola ipsa de Lupicino vix
aliqua leguntur in fine; cetera, quæ
plurima sunt, ne levissimum quidem
verbum, ad Lupicini causam spectare
possunt. Præterea destituitur hæc epi-
stola apud Dionysium consulari nota,
hæc tantummodo adjecta subscriptione,
Data quarto idus Augusti. At non hæc
erat Dionysio consuetudo, qui solebat
notas consulares adicere, cum copiam
haberet, dum Romæ moraretur, de-
cretales Summorum Pontificum epistolas
vel in ipso forte etiam autographo con-
templandi. Præterquamquod id moris
fuit Dionysio, ut epistolas, quæ refe-
rebat, decretales, etiam breviores di-
stinctis capitibus exhiberet. Unam hæc
Leonis epistolam minime brevem uno
orationis contextu delinxisse proponi-
tur. Quod si ceteras hujus epistolæ e-
ditiones, quæ post Dionysianum Codicem
factæ sunt, sive in impressis, sive
in mss. Codicibus vetustis observemus,
omnia eo vel magis dubia, & unde-
quaque incerta deprehendemus. Quip-
pe eadem, quæ apud Dionysium Exi-
guum leguntur, descriptæ sunt in ali-
quibus, in aliis addita non pauca, in
aliis nonnulla omissa; in aliis demum
multa, quasi Leonis essent, exarata sunt,
multa autem, quasi notæ marginales
adjectæ, multa ad calcem adposita, quasi
omissa in prioribus, vel quasi de illis
dubitasset Amannensis, aut Typogra-
phus, quemadmodum demonstrat Pas-
chasius Quesnellus in notis & observa-
tionibus in epistolam 1. Hæc genera-
tim dicta sufficiant, multa enim infe-
rius observanda remanent in Gratiani
Canonibus illustrandis, in quibus utaq;
potissimum Labbeana editione, utpote
quæ magis vulgaris est, adjiciens ta-
men, quæ ex Dionysii Exigui, aut
Quesnellii editionibus opportune adno-
tanda videbuntur.

Exor.

Can. 5. Exorditur Leo significans Episcopis
dist. 61. Mauritanie Cæsariensis, audivisse se
maximo cum dolore, eos in illa Provin-
cia Antistites ordinari, qui nullatenus
eligi poterant: Mirantes, inquit, tan-
tum apud vos per occasionem temporis im-
pacati (hic est Canon 3. dist. 61.) aut
ambitionum presumptionem, aut tumultum
valuisse popularem, ut indignis qui-
busque, & longe extra sacerdotale mori-
tum constitutis pastorale fastigium, &
gubernatio Ecclesia orderetur (legant
alii dederetur). Non est hoc consilium
populis, sed nocere, nec prestare regimen,
sed augere discrimen. Integritas animi
presidentium salus est subditorum, & ubi
est incolumitas obedientia, ibi sana est
forma doctrina. Principatus autem (hæc

Can. 25. eadem repetit Gratianus in Can. 25.
can. 1. qu. 1.), quem autem sedes ex-
quo 1. torfit, aut ambitus occupavit, etiam si
moribus, atque actibus non offendas,
ipsum tamen initium sui est perniciosus ex-
emplo; & difficile est, ut bono peragan-
tur exitu, quia malo sunt inchoata prin-
cipio. Quod si in quibuslibet Ecclesia gra-
dibus providenter, scienterque curandum
est, ut in Domini domo nihil sit inordi-
natum, nihilque praeposterum, quanto ma-
gis elaborandum est, ut in electione ejus,
qui supra omnes gradus constituitur, non
erretur? Nam totius familia Domini sta-
tus, & ordo notabit, si quod requiritur
in corpore, non inveniat in capite. Ubi
est illa B. Pauli Apostoli per Spiritum
Dei omnia præcepta, qua in persona Ti-
mothei omnium Sacerdotum Christi nume-
rus eruditur, & proinde unicuique no-
strum dicitur: manus cito homini impos-
ueris, neque communicaveris peccatis al-
ienis? Quid est cito manus imponere,
(hæc eadem repetit Gratianus in Can.

Can. 3.
dist. 78. 3. dist. 78.) nisi ante aetatem maturita-
tis, ante tempus examinis, ante meritum
laboris (apud Dionysium legitur: ante
meritum obedientia, laboris) aut expe-
rientiam disciplina sacerdotalem honorem
tribuere non probatis? Et quid est com-
municare peccatis alienis, nisi & talem
offici ordinantem, qualis est ille, qui non
meruit ordinari? Sicut enim boni operis
sibi comparat fructum, qui rectum secta-
tur (apud Dionysium, & Quesnellium
legitur: tenet) in eligendo Sacerdote iu-
diciu, ita gravi semetipsum afficit dam-
no, qui ad sua dignitatis Collegium sub-
limat (apud Dionysium legitur: qui in
suum Collegium assumit) indignum. Non
enim (legit Dionysius: non ergo) in cu-

jusquam persona pretermittenda est;
quod instituit (apud Dionysium habetur
in statuta) generalibus constituitur,
nec putandus est honor ille legitimus,
qui fuerit de pravariatione collatus
(apud Dionysium, & Quesnellium le-
gitur: qui fuerit contra divina lege præ-
cepta collatus). Dicuntur enim Apostolo Eccl.
Pergit in his Leo recensens qualitates
Sacerdotum divina ipsa lege per Apo-
stolos, perque veteris testamenti exem-
pla constitutas, inter cetera monere, ut
bigami, aut illi, qui fiduciam duxer-
unt, a majoribus Ecclesiae gradibus
arceantur. Verba Leonis integra non
exhibeo, quum omnia fuerint a Gra-
tiano, cumque sine illis adhuc integra
adpareat Summi Pontificis sententia. Pro-
sequitur deinde Leo his verbis a Gra-
tiano relatis in dicto canone 3. Merito
sanctorum Patrum venerabiles sanctio-
nes, cum de Sacerdotum electione traqu-
rentur, eos demum idoneos sacris admi-
nistrationibus censuerunt, quorum omnis
aetas a puerilibus exordiis usque ad pro-
vectiores annos per disciplina Ecclesiasti-
ca stipendia eucaristiae, ut unicuique
testimonium prior vita praeberet; nec des-
set de ejus provocatione dubitari, cui pro
laboribus multis, pro casta moribus, pro
actibus strenuis corporis loci praemium de-
beret (apud Dionysium Exiguum paulo-
loaliter habetur hæc, imo & postea omittuntur
ibi Merito sanctorum Patrum venerabiles
sanctiones, cum de Sacerdotum electione
loqueretur, eodem modo de idoneis
sacris administrationibus censuerunt
qui multo tempore per singulos officiorum
gradus processu exteriorum sui probabi-
litate præcussent, ut unicuique testi-
monium vita sua actuum suorum ratio per-
hiberet. Si enim &c.) Si enim ad bono-
rum mundi fine suffragio temporis, sine
merito laboris indignum est pervenire, &
notatis ambibus solent, quos probatis
documenta non adjuvant, quam diligenter
& quam prudens habenda est dispensatio
divinorum munerum, & celestium digni-
tatum, (hic desinit Gratianus in me-
morato Canone 3. sed sequentia verba
precedentibus necessario necesse non-
nullis paulisper immutatis retulit in
Canonem 8. dist. 61. propterea ad inte-
gram epistolam exigendum) in ali-
quo apostolica, & canonica. Decreta vio-
lentur, & his Ecclesia Domini regenda
credatur, qui legitimarum institutionum
nescis, & totius humilitatis ignari non
ab infimis sumere incrementum, sed a
sum-

Can. 1.
dist. 61.

summis volunt habere principium, cum valde iniquum sit, & absurdum, ut impati magistris, novi antiquis, & rudis praeferantur emeritis.

Post pauca quaedam prosequitur auctor epistolae his verbis: Cum ergo inter vos tantum valuerint aut studia popularium, (apud Dionysium legitur popularium), aut ambitus superborum, ut non solum laicos, sed etiam secundarum uxorum viros, aut viduarum maritos ad officium cognoscamus pastorale proventus, vix aperte exigunt causa, ut Ecclesia, in quibus ista commissae sunt, iudicio severiore purgentur, & non solum in tales Praefules, sed etiam in ordinatorum eorum ultio competens praeferatur? Sed circumstat nos hinc mansuetudo clementia, hinc censura iustitia. Et quia universa via Domini misericordia, & veritas, cogimur secundum Sedis Apostolica pietatem (apud Dionysium legitur: Sedis Apostolica pietate compellimur), ita nostram temperare sententiam, ut transiatis pondere delictorum, qua constat non minus esse mensura, quadam desinamus (apud Dionysium credamus) utrumque toleranda; quadam vero penitus amputanda. Eos enim, qui vel secundas nuptias iniierunt, vel viduarum se conjugio sociarunt, nec Apostolica, nec Legalis auctoritas (nomine legalis auctoritatis intelligi hoc in loco Levitici praecepta cap. 21. vers. 13. & 14., cui consonat caput 44. Ezechielis vers. 22., de hac enim legis veteris auctoritate superius verba fecerat auctor epistolae) sacerdotium obtinere (apud Dionysium ostenditur) permittit: & multo magis illum, si fuerit vestro iudicio confutatus, qui, sicut ad nos relatum est, duarum simul est maritus uxorum, vel istum, (Dionysius illum), qui a prima uxore dimissus alteram duxisse prohibetur, privandum honore decernimus. (Posteriora haec verba: privandum honore decernimus, apud Dionysium Exiguum desiderantur). Ceteros vero, quorum proventus hoc tantum reprehensionis incurrit, quod ex laicis ad officium Episcopale delati sunt, neque ex hoc, quod uxores habeant, possunt esse culpabiles, susceptum sacerdotium tenore permittimus: non praedecessorum Apostolica Sedis statutis, nec Praedecessorum nostrorum, nostrisque decretis, quibus salubriter statutum est (apud Dionysium ita legitur: Non praedecessorum Apostolica Sedis statutis, nec Beatorum Patrum regulas resolventes, quibus salubriter con-

Tom. II.

stitutum est &c., quod sane referendum est ad Canonem 2. Concilii Niceni, & ad caput 3. & 10. epistolae Siricii ad Himerium cum aliis similibus) ne primum, vel secundum, aut tertium in Ecclesia gradum quisquam laicorum quibuslibet suffragiis fultus ascendat, priusquam ad hoc meritum per legitima augmenta perveniat. Quod enim nunc utcumque patimur esse veniale, inultum postmodum esse non poterit, si quisquam id, quod omnino interdictum, usurpare praesumpserit, (Dionysius usurparis), quia remissio peccati non dat licentiam delinquendi, neque quod potuit aliqua ratione concedi, fas erit amplius impune committi. Integra haec verba erant: a Gratiano describenda in Can. 18. cau. 1. qu. 7., in quo paucis Leonis sententiam complexus est.

Quae huc usque descripta sunt, afferunt nonnulli facilius posse tribui Leone Magno, quam cetera subsequencia, sive quod ibidem stylus Leonis appareat, sive quod eadem in omnibus melioris notae codicibus habeantur, sive demum quod haec consonent cum indiculo Dionysii Exigui praeposito omnibus epistolis Pontificum, quas collegarat, ibi: Leo Episcopus Mauris de conservatione, & disciplina Canonum, ne indebito, & inordinato ad Clericatum aliquis praesumas accedere. Itaque in aliis tantum codicibus haec subsequuntur, postquam dictum est, providentissima Canonum decreta non debere violari: Qua enim certarum remissionis consideratione consensum, antiquis deinceps custodienda sunt regulis, ne quod ad tempus pia lenitate concessimus, iusto post hac ulsione placeamus, in eos specialius, & propensius commovendi, qui in Episcopis ordinandis Sanctorum Patrum statuta neglexerint, & quos refutare debuerant, consecraverint. Haec retulit Gratianus in Canone 20. cau. 1. q. 7. vers. 7. Quae enim, nam quae in principio ejusdem Canonis leguntur, ad aliam epistolae partem spectant, quemadmodum inferius demonstrabo. Quamquam vero eadem verba apud Dionysium Exiguum legantur, tamen gravis suspicio est, quae a Leone postrema abjudicentur, sive quod omittantur in aliis codicibus optimae notae, quemadmodum observavit Quesnellus, sive quod phrasys Leoni convenire non possit. Etenim Leo non est credendus usurpasse illa verba specialius & propensius commovendi, ut si-

Can. 20.
can. 1.
qn. 7.
vers. 7.
Quae enim.

L. I

gul.

gnificaret, se gravius animadversurum; nimirum latinis sicut vox *propositus* idem significat ac libentius, sive maiore cum benevolentia, ita *propositus* commoveri idem significat maiore benevolentia aliquem prosequi, quæ sane interpretatio Leonis sententiæ potius adversatur.

Quæ immediate sequuntur, duobus in locis retulit Gratianus, idest in Can. 43. cau. 1. qu. 1., & in Can. 24. cau. 25. qu. 2. his verbis legenda: Unde si qui Episcopi talem consecraverint Sacerdotem, qualem non licet, etiam si ali-

Can. 24. quo modo damnum proprii honoris evaserint, ordinationis tamen sui ulterius qu. 2. non habebunt, nec si sacramento intererunt, quod neglecto iudicio praestiterunt.

Habentur hæc quidem etiam in codice Dionysii Exigui, sed in codice Quesnelliano desiderantur, quemadmodum etiam ea, quæ Gratianus descripsit in Can. 4. dist. 80. Verba ipsa non refero, cum Gratiani codex aliis codicibus apprimè consonet. Tantum dixero, huic decreto causam dedisse Restitutum quendam Episcopum, qui conquestus fertur apud Leonem, quod in ejusdem Diocesi plurimi numero Episcopi ordinati fuissent. Sed cum ibidem Diocesis nomen usurpatum legatur, exinde nonnulli eruditi viri magis, magisque apocrypham hanc epistolæ partem censuerunt, etenim apud Sanctum Leonem, vel ejus Prædecessores Diocesanos nomen nondum significabat locum illum, intra quem unius Episcopi potestas, ac iurisdic-tio continetur. Quod vero magis, ac magis spuriam esse hanc epistolæ partem suadet, ad ipsam rem pertinet, & causam a Restituto propositam. Inquit Restitutus in Africæ Provinciis vilescere cœpisse ordinem Episcopalem, ex eo quod tunc temporis inconsiderata facilitate ordinando superflua multiplicatione Sacerdotalis dignitas minueretur.

At vero quando tunc temporis Vandali barbara gens universam Africam occupaverant, quorum exercitus universas Ecclesias susdeque vertebat, incredibile est tot numero Episcopos ordinatos fuisse, quum vix in insignioribus civitatibus Ecclesiam sibi creditam Episcopi regere possent, aut in Ecclesiis viduatæ vix clanculum, & furtim in locum decedentium Episcoporum alii subrogarentur.

Can. 14. De Canone 14. cau. 31. qu. 5. non cau. 31. est concors codicum omnium scriptura. qu. 5. Alicubi enim, uti in codice Dionysii

Exigui, post memoratam Restituti causam ita immediate legitur: De his autem, quæ in sacro virginis propositio constituta barbaricam pertulere violentiam, & integritatem pudoris non animo, sed corpore perdididerunt, ea nobis videtur servanda moderatio, ut neque in viduarum dejiciantur gradu, nec in sacrarum, & perseverantium virginum numero censcantur: quibus si in omnibus virginalibus perseverant, & castimonia soliditatem mentis custodimus, sacramentorum non est neganda communio, quia injustum est, illas in eo vel argui, vel notari, quod non voluntas amittit, sed vis hostilis eripuit. Deinde post hæc Dionysii Exigui epistola nihil aliud exhibet, quam quod spectat ad causam Lupicini Episcopi, de qua nihil heic adjicio, quum nihil ad eam pertinens apud Gratianum inveniat. Aliter sese habet Quesnellianus codex, in quo post verba Canonis 20. cau. 1. qu. 7. subjiciuntur causæ Donati Salicinen-sis, Maximi, Aggari, & Tyberiani, omis-sis omnino super relatis Dionysiani codicis verbis, sed post hæc omnia ita legitur: Illa autem famula Dei, quæ integritatem pudoris oppressione barbarica perdididerunt, laudabiliores erunt in humilitate, ac verecundia, si se incontaminatis non audeant comparare virginibus. Quamvis enim omne peccatum ex voluntate nascatur, & potuerit corruptione carnis mens invitæ non polli-ci; minus tamen hoc illis obicit, si quod potuerunt animo non amittere, dolent se vel corpore perdidisse. Hæc potius verba consonant cum capite Gratiani, quam verba memorata codicis Dionysiani. Quis vero in hac codicum varietate adeo divinuserit, ut unum codicem alteri præferat, aut adeo de opinione sua securus, ut alterutrum codicem recipiendum asseveret? Aliter etiam sese habent vulgares Conciliorum codices, qui primo loco exhibent memorata verba codicis Theodosiani, deinde causam Donati Salicinen-sis, causam item Maximi, præterea causam Aggari, & Tyberiani: & postremo fere loco exhibent causam famularum Dei, quæ integritatem pudoris oppressione barbarica perdid-erunt, eisdem omnino verbis codicis Quesnelliani memoratis, ad quæ Canon Gratianus refertur, quasi Leo Magnus bis in eadem epistola de ead-ém re verba fecerit ordine non ser-vato. At vero exinde facilius erui-mus,

mus, codices huiusmodi depravatissimos esse.

Can. 19. Superfunt adhuc ex hac eadem epistola depromti Canones 19. & 20. princ. cau. 1. qu. 7. nam de Canone 20. vers. *Qua enim jam superius sermonem habui*, & versiculi verba in sua sede collocavi. Sed hic rursus observanda varietas codicum. Si Dionysii Exigui eodidem consulas, nihil ibidem reperies, quod pertineat ad causas Donati, & Maximi, de quibus in dictis Canonibus agitur. Si codicis Quesnelliani fidem quis sequi adamaverit, hos Canones junget cum Can. 18. cau. 1. qu. 7. Assumatur idem Canon 18., qualis superius exaratus est, & post illa verba:

fas erit amplius impune committi, ita legendum erit cum Quesnellio: *Donatum autem Salisianensem* (hic est Can. 20.) *ex Novatianis, cum suis, ut comperimus, plabe conversum, ita dominico volumus gregi praeferre, ut libellum fidei sua ad nos meminerit dirigendum, quo & Novatianum dogmatis damnet errorem, & plenissimo consteatur catholicam veritatem. Maximum quoque ex laico* (hic est Canon 19.) *licet reprehensibiliter ordinatum, tamen si Donatista jam non est, & a spiritu schismatica pravitate alienus, ab Episcopali, quam quoque modo adeptus est, non repellimus dignitate, ita ut & ipse libello ad nos edito catholicum se esse manifestet.* Vulgatæ Conciliorum editiones, inter quas Labbeana, hocce duos Canones exhibent post ea, quæ de virginibus barbaricam vim passis constituta leguntur. In hac varietate codicum nullum satis firmum erui poterit argumentum, ex quo Canonum istorum auctoritas adferatur. Unum interea ad coronidem harum in istam epistolam observationum adjecero; nimirum post Dionysii Exigui Collectionem Fulgentium Ferrandum Carthaginensis Ecclesiæ Diaconum breviationem Canonum edidisse; item Crisconium Episcopum Africanum simile brevium Canonum composuisse; utrumque autem Dionysii quidem Canones adjecto auctoris nomine paucis perstrinxisse, nullam vero, ne minimam quidem, mentionem fecisse hujus epistolæ Leonis ad Africanos, quod sane inverosimile videretur, si temporibus Ferrandi, aut Crisconii epistola Dionysiana codici adjecta jam fuisset. Etenim hi Collectores Africani omittere minime debuissent talem epistolam, quæ ad

Africanas potissimum Ecclesias pertinebat. Igitur aut integra hæc epistola inter apocryphas facile recensebitur, aut plurimum depravata erit agnoscenda, quod nemini novum videri poterit, commode ex vetustis Ecclesiæ monumentis agnoscanti, quantus fuerit Leonis Magni temporibus falsariorum ausus, quemadmodum manifeste probant acta Concilii Chalcedonensis tunc celebrati, imo probat Leo ipse, testatur etiam sua ætate corruptam fuisse epistolam, quam ipse scripserat ad Flavianum.

De epistola ad Rusticum Narbonensem.

Rusticus Narbonensis in Gallia Episcopus, ad quem Leo Magnus scripsit, is idem est, quem S. Hieronymus ad monasticam vitam instituerat; Postquam enim in monasterio probatus ad Clericatum promotus est, tantum profecit in Ecclesiasticis ministeriis, ut Narbonensis Ecclesiæ Antistes inauguratus fuerit. Verum in Episcopatu ob maximas & gravissimas, quibus agebatur, curas tædio adfectus, prope erat, ut dignitatem abdicaret. Miror autem, ita scribit ad ipsum Leo, *dilectionem tuam in tantum scandalorum quantumque occasione nascentium adversitate turbari, ut vacationem ab Episcopatus laboribus præoptare te dicas, & malle in silentio, atque otio vitam degere, quam in his, quæ tibi commissa sunt, permanere.* Præter anxias Episcopatus inhærentes sollicitudines, quibus modo ab hæreticorum ausibus defendendi fideles erant, modo moribus informandi, modo ad disciplinam Ecclesiasticam custodiendam excitandi, res erat tunc maximi momenti Arelatensis Archiepiscopi nova dignitas, quæ idem Archiepiscopus ceteris Galliarum Metropolitibus præferri se studebat in solemnioribus præsertim, sive nationalibus, Galliarum Conciliis, & eisdem regulas præstituere. Revera jam a temporibus Zosimi, & Bonifacii Romanorum Pontificum inter memoratos Episcopos subortus fuisse simultates quædam liquet apud historicos, quæ inter Rusticum Narbonensem, & Hilarium Arelatensem acriores extiterunt. Quamobrem scimus in pluribus Conciliis, quæ Hilarius ex variis Galliarum Provinciis collegerat, Rusticum minime intervenisse, ratum, ut arbitror, dignitati suæ, non parum derogatum iri, quoties

L. I. 2.

Are-

Arelatenſi Epifcopo veluti obnoxius paruiſſet. Videſis Acta Concilii Regeniſis, Arauſicani I., Vaſenſis I., & Arelatenſis II. Quoniam vero in hiſce Conciliis omnibus multa utiliter conſtituta fuerant ad diſciplinam Eccleſiaſticam pertinentia, de quibus apud Gallos dubitatio erat, non meliori ratione & ſibi, & Eccleſiæ ſuæ conſulendum putavit Ruſticus, quam ſi de eiſdem Romanum Antiſtitem interrogaret. Vel enim Romani Pontificis reſcriptum conforme futurum erat ſynodali Hilarii decretis; & tum Ruſticus ſynodalia decreta ſervando, auctoritati ſuæ detrahi non cenſebat, nimirum non illa cuſtodiebat, quaſi Synodi Gallicanæ, ſed quaſi Romani Pontificis ſententias: vel reſcriptum Romani Pontificis diſforme futurum erat, aut etiam forte contrarium ſynodalibus ſtatutis; tum vero occaſionem ſibi optimam exhibitam lubens arripiebat Ruſticus, qua majori fretus auctoritate Arelatenſis Epifcopi actis obſiſteret. Itaque quod Leo Magnus epiftoſa ſua Ruſtico Narbonenſi reſpondit, illud ipſum eſt, quod Gallicanis in Conciliis fuerat tunc temporis pertractatum, & de quo fuerat a Ruſtico per Hermetem Diaconum Summus Pontifex requiſitus. Novemdecim propoſitæ fuerunt quæſtiones, quibus poſt præſationem Leo ſatiſfecit. In præſatione primum hortatur Leo Ruſticum, ut turbati ſe ſinat, neve abdicationem Epifcopatus meditetur, proponens patienter ferenda, ſiquæ mala in diſceſſi noſcuntur, ac cum benignitate vincenda, hiſ verbis: *Permanendum ergo eſt in opere credito, & in labore ſuſcepto. Conſtanter tenenda eſt juſtitia, & benigne præſtanda clementia. Odio habeantur peccata, non homines: Corripiantur tumidi, tolerantur infirmi, & quod in peccatis* (legunt alii: *in peccantibus*). *ſeuariuſ caſtigari neceſſa eſt, non ſeuientiſ pleſſatur animo, ſed modentiſ.* Hic eſt

Can. 2. Can. 2. diſt. 86.
diſt. 86. Poſt pauca ita proſequitur Leo: De conſultationibus autem dilectionis tuæ, quas ſeparatim conſcriptas Archidiaconus tuus detulit, quid ſenſiendum ſit, inter præſentes opportunius quæreretur de ſingulis, ſi nobis tui conſpectuſ copia proveniret. Nam cum quadam interrogatio- nes modum diligentia viderentur excedere, intelligo eas colloquiis aptiores eſſe, quam ſcriptis; quia ſicut quadam ſunt, quæ nulla poſſunt ratione (legunt alii,

traditione) convelli, ita multa ſunt, quæ aut pro conſideratione atatum, aut pro neceſſitate (legunt alii, neceſſitudi- ne) rerum oporteat temperari: illa ſem- per conditione ſervata, ut in hiſ, quæ vel dubia fuerint, aut obſcura, id no- verimus ſequendum; quod nec præceptis Evangelicis contrarium, nec decretis San-ctorum Patrum inveniatur adverſum. Is eſt Canon. 2. diſt. 14., quibus verbis Ca- videtur Leo prudentiſſime Ruſtico reſ- pondiſſe, veritus forte, ne Ruſticus ad contentiones excitandas, aut fovendas magis magiſque, Pontificis reſcripto uteretur. Neque enim Leo initio pro- feſſus eſt, ſe rem deſignando deſcribere, ſed potius ita reſpondere, ut res ipſa accuratiorem exigeret inveſtigatio- nem, quæque inter præſentes fieret mutuis colloquiis, non ſcriptura inter abſentes. Quamobrem nemo dubitave- rit, quin hæc verba hæere debeant animo cujuſque Interpretis, qui ad ex- planationem ſequentium capitum ex hac Epiftoſa deſcriptorum velit accedere.

Prima inqueſtitio Ruſtici erat de Pres- bytero, vel Diacono, qui ſe Epifcopi offe- mendi ſunt, & de iis, quos ipſi Cleri- cos ordinaverunt. Quod Leo reſpondit, reſert Gratianus in Can. 1. diſt. 62., Can. & Can. 40. cau. 1. qu. 1. Verba Epi- diſt. 6. ſtolæ hæc ſunt: *Nulla ratio finit, ut & in inter Epifcopos habeantur, qui nec a cau. 40. Clericis ſunt electi; nec a plebibus expe- 1. qu. 1. riti, nec a Provincialibus, (legunt alii Comprovincialibus) Epifcopis cum Ma- tropolitani judicio conſecrati. Unde cum ſape quaſtio de mala accepto honore na- ſcatur, quis ambigat, nequaquam iſtis eſſe tribuendum, quod non docetur fuiſſe collatum?* (Huc uſque etiam Gratia- nus in d. Can. 1., cetera, quæ ſequun- tur, habentur in d. Can. 40.). *Siqui autem Clerici ab iſtis Reſendepiſcopis in aſis Eccleſiis ordinati ſunt, quæ (legunt alii qui) ad proprios Epifcopos pertine- bant, & ordinatio eorum conſenſu, & judicio Præſidentium facta eſt, poteſt ra- ra haberi, ita ut in ipſis Eccleſiis perſe- verent. Aliter autem vana habenda eſt creatio (legunt alii conſecratio: Gratia- nus ordinatio), quæ nec loco fundata eſt, nec auctore (legunt alii auctorita- te) munita. Ubi codices varii ſunt, ignoro ſane quis cui præſeratur, atque in dubiis huiusmodi lectionibus liceat huc reſerre Leonis eiſdem regulam, de qua in memorato Can. 2. diſt. 14. ut ſequamur, quod Sanctorum Patrum de-*

decretis accommodatus videatur. Sed non tantum in codicibus conferendis difficultas Canonis huius sita est, sed etiam, ac potissimum in interpretatione sententiæ. Ait Leo, eorum, qui sunt a Pseudoepiscopis ordinati, quique propterea sacrum ordinem minime suscepunt, adhuc posse ordinationem ratam haberi, quoties iudicio, & consensu Præsentium facta fuerit, ita ut in ipsis Ecclesiis perseverent. Num forte is, cujus irrita est ordinatio, officio Ecclesiastico rite recteque fungi poterit sine nova consecratione? Ex eruditis viris alii hanc difficultatem neglexere; alii impares se professi sunt dissolvendo, alii demum sive ex hæreticis, sive ex catholicis conati sunt sententiam Leonis ex variis illius temporis observationibus illustrare. Quidquid vero senserit unusquisque suo ingenio indulgens, verosimilius mihi videtur, Rusticum Narbonensem in proponenda huiusmodi questione respexisse ad Canones Concilii Regensis, quibus consonant Canones Concilii Arausici I., & Arelatensis II., ex iis enim liquet in Galliis frequentes tunc fuisse ordinationes Episcoporum non per tres Episcopos, quemadmodum Ecclesiarum generalis disciplina postulabat, sed per duos tantum Episcopos celebratas; Episcopis autem ita ordinatis in Concilio Regensi memorato anni 439. quædam Episcopalia officia exercenda concessa fuerant, ut patet ex Can. 3., & 4. De his itaque, ut verosimilius videtur, sermonem habuit Leo Magnus, quos recipiendos non esse inter Episcopos scripsit, quod integra ordinationis formula servata non fuisset, valide tamen, ut ajunt, ordinatos fuisse non ambigebat, proptereaque validam ab ipsis factam ordinationem asserere non dubitavit, quamquam in admittendis ordinatis Clericis, & in possessionem, ita dixerim, Ecclesiarum mittendis, Præsentium, & legitimum Episcoporum auctoritas requireretur. Quod ut commodius intelligatur, non esset inopportunum huc referre, quod in ista materie disputavit vir Anglicus Herbertus Thorndicius in suis exercitationibus de originibus Ecclesiasticis cap. 20. Ait ipse in sacrorum ministrorum ordinationibus duo potissimum requiri; primum auctoritatem in ordinante; deinde solemnitatem ordinationis, per quam designetur ordinem Ecclesiasticum etiam auctoritate

conferri; huiusmodi autem solemnitatem, quoties desideretur, in causa esse, ut ordinatio irrita prorsus sit, ac tum demum convalescat, quum Ecclesiæ consensus accedat, sive rati habitio subsequatur. Hinc vero palam fieret, ordinationes Clericorum, de quibus loquitur Leo, irritas initio fuisse ex festu Ecclesiasticarum solemnitatum, ratas vero haberi dein potuisse, si consensus, & auctoritas Episcoporum accessisset. Num hæc opinio satis ponderis habeat, acutioribus viris Theologicæ potissimum scholæ studiosis definiendum relinquo. Tantum addidero hoc Leonis fragmentum meo iudicio suboscuro esse, idque ex industria Pontificis factum ea de causa, de qua superius sermonem habui ad Canonem 2. dist. 14.

Secunda inquisitio hæc erat: *De Presbytero, vel Diacono, qui cognito crimine suo penitentiam petunt, utrum eis per manum impositionem danda sit?* Quod respondit Leo, habetur eisdem verbis post Romanam emendationem in Can. 67. dist. 30., & quidem ea definitio e diametro pugnat cum generali sententia Canonis 4. Arausici I. Concilii, quod Hilarius Arelatensis celebraverat, ibi: *Penitentiam desiderantibus Clericis non neganda.* Hinc autem facile conicere juvat, hac in parte Rusticum statuti synodali Hilarii nullatenus consensisse, præsertim quod sententia Leonis veteri & Apostolicæ traditioni innixa proponatur. Non laudo hic tantum Carthaginense Concilium, cujus verba sunt in Can. 66. dist. 30., sed etiam Siricium Papam, qui in epistola ad Himerium Tarracensem ita scribit: *Illud quoque non par fuit providere, ut sicut penitentiam agere cuicumque non conceditur Clericorum etc.*

Tertia inquisitio his verbis exprimitur: *De his, qui altario ministrant, & dist conjugis habent, utrum eis licito miscerantur?* Quid responderit Leo, habetur in can. 10. dist. 31., ubi tamen in posterioribus ita habent melioris notæ codices: *quo & salva sit charitas communiorum* (legunt alii *conjugiorum*). *& cesset opera* (legunt alii *operatio*, alii *exorcitatio*) *nuptiarum*. Duo in hoc capite occurrunt observanda. Primum pertinet ad conjuges, quæ obtentu religionis dimittendæ non sunt, quemadmodum definitum etiam legitur in can. 6.

ex vulgo Apostolicis. Alterum sitim est in lege continentiae, quam Leo eandem esse asserit ministris, ac Presbyteris, & Episcopis. Sane nomine *ministerum*, illud sententiae Leonis conformius esse videtur, ut non tantum Diaconi veniant, sed etiam Subdiaconi; etenim ait idem Leo in epistola ad Anastasium Thessalonicensem, *nec Subdiaconis quidem concubinum, carnale conceditur*. Quod si quispiam tantum de Diaconis intelligendam arbitretur Leonis sententiam, in hac parte consonabit can. 22. 23. & 24. Concilii Arausiaci. I. eodem tempore sub Hilario celebrati; ut propterea inferri possit tuto, jam tum in Gallicana Ecclesia continentiae legibus obnoxiosos fuisse Diaconos, atque hanc disciplinam custodiendam voluisse Rusticum ex Leonis decreto in sua Diocesi, quemadmodum voluerunt in suis Diocesibus alii Episcopi sub Hilario Arelatensi vi. Synodicarum Constitutionum.

Can. 17. qm. 27. vel Diacono, qui filiam suam virginem, illi viro in conjugium dederit, qui can. 12. jam habebat conjugatam mulierem, ex cau. 32. qua etiam filios susceperat? Respondit: Leo: Nam omnis mulier juncta viro uxor est viro, quia nec omnis filius haereditatis est Patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos sunt legitima, & inter aquales, (hæc habentur in can. 12. cau. 32. qu. 2.); multa prius hoc ipsum Domino constituyente, quam initium Romani-jaris existeret. Itaque aliud est uxor, aliud concubina, sicut aliud ancilla, aliud libera. Propter quod etiam Apostolus ad manifestandam harum personarum discretionem, testimonium ponit ex Genesi, ubi dicitur Abraham: Ejice ancillam, & filiam ejus: non enim hæc eris filius Ancilla cum filio meo Isaac. Unde cum societas nuptiarum (omittit hæc Gratianus in dicto can. 12, sed exprimit in can. 27, cau. 27. qu. 2.) ita ab initio constituta sit, ut præter sexuum conjunctionem haberet in se Christi, & Ecclesiæ sacramentum, dubium non est, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse mysterium. Igitur (rursus hæc pertinent ad canonem 12. cau. 32. qu. 2.) cujuslibet loci Clericus, si filiam suam viro habenti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum est, quasi eam conjugatam dederit, nisi forte illa mulier, & ingenua facta, & dotata legitime, & publicis nuptiis honestata videntur. Suggo-

dit apud Leonem quinta inquisitio de puellis, qua viris concubinas habentibus nupserint, quodque Leo rescripsit, iterum habetur in eodem canone 12. apud Gratianum, ibi: *Paterno arbitrio viris juncta carent culpa, si mulieres, quæ a viris habebantur, in matrimonia non fuerunt, quia aliud est nupta, aliud concubina*. Ex his satis emendati videntur iidem Gratiani canones, quæ tamen in re observatum velim, in nonnullis codicibus, quemadmodum apud Dionysium Exiguum, desiderari eam quintam inquisitionem de puellis, quæ viris concubinas habentibus nupserint, & verficulum *Paterno arbitrio*. Gr. haberi statim post illa verba *honestata videntur*; observandum præterea est, Gratianum præsertim in dicto canone 17. abusum fuisse sententia Leonis, non alia sane de causa, nisi quod depravatos codices sequutus est. Cum enim ipse legisset, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum quæ docebatur non fuisse nuptiale ministerium, ubi potius legendum erat *nuptiale mysterium*, quemadmodum habet etiam antiquissimus collector Dionysius, occasionem arripuit asserendi, ex sententia Leonis eam non esse dicendam uxorem, quacum copula subsequuta non fuerit post datam fidem, quando tamen ex emendatis codicibus diversa prorsus adparet loquendi formula. Et quidem ut clarius de sententia Leonis constet, jungenda erit sexta inquisitio Rustici, de his, qui mulieres, ex quibus filios habent, relinquunt, & uxores accipiunt. Respondum Leonis habentur in principio canonis 11. cau. 31. 32. qu. 2. his verbis: *Ancillam a thoro abjicere, & uxorem certâ ingenuitatis accipere non duplicatio conjugii, sed profectus est honestatis*. Hæc interea sisto, nam quæ sequuntur apud Gratianum alio spectant. Itaque Leo de re valde gravi interrogatus est, seu in quarta, quinta, seu in sexta inquisitione. Ut enim illa ætate frequentissima erant virorum mulierumque divortia, præsertim ubi non matrimonium, sed concubinatus intercessisset, ut etiam concubinatus illius temporis quandam conjugii speciem ut plurimum præferebat, difficile admodum erat de conjugiorum hujusmodi juribus respondere. Erant tunc uxores justæ, quæ videlicet secundum omnes legum solemnitates ductæ fuerant; erant & injustæ, in quibus naturalia tantum conjugiorum iura ser-

servabantur, licet legum subtilitas non custodiretur, quemadmodum in servorum conjugis, in conjugis filiorum familias sine consensu Patris celebratis, erant & concubinae, in quibus scilicet ab initio matrimonium non erat, sed longo usu facile matrimonium juxta leges duodecim tabularum convalescere poterat. Distinguuntur hæc apertissime apud Ulpianum in l. 13. princ. & §. 1. ff. ad leg. Jul. de Aduker. In istis autem uxorum generibus singularia erant, & prorsus diversa jura, imo & diversae provinciarum consuetudines, quibus magis magisque postea occasionem præbuerunt barbaræ Gentes, quæ Leonis temporibus in Europam propemodum universam irruerant. In his temporum, locorum, & causarum adjunctis, nil mirum, si Leo magnus rescripto suo potius generalibus regulis involvere verba studuerit, qui initio professus fuerat colloquiis potius, quam scriptis indigere rem, quæ proposita fuerat, quemadmodum dixi superius ad canonem 2. dist. 14. Ceterum, si quoquomodo Leonis mentem attingere velim, dixerò, Leonem initio distinguendam voluisse uxorem a ceteris mulieribus, quæ viro quidem junctæ fuerunt, sed uxores minime dici possunt; quales vero uxores esse dicantur, aperte non definit. Subdit deinde, inter ingenuos nuptiarum fœdera esse legitima. Clara erat hac in re juris Romani regula, qua servi a legitimis conjugis excluderentur. Addit, æquales etiam conjuges esse debere, quasi id a Domino jampridem statutum fuerit. Ubi vero id statuerit Dominus, non indicat Leo. Forte respexit ad caput 2. Geneseos vers. 20., ubi dicitur Deus uxorem velut similem adjutorem viro voluisse conjugere. Eo autem usque nondum tradidit Leo, inter ingenuum, & ancillam, aut inter inæquales nuptiarum fœdera esse non posse, nisi quis a contrario sensu vellet argumentari, quæ sane argumentandi ratio non semper viget in rescriptorum interpretatione. Prosequitur Pontifex Maximus, & ait aliud uxorem esse, aliud concubinam, sicut aliud est ancilla, aliud libera. Jungenda hæc omnino sunt ita, ut videatur ita scriptum, aliud uxorem esse, idest liberam, aliud ancillam esse, idest concubinam. Sic enim respiciebat Leo mores suæ ætatis, juxta quos jamdiu vivebat, ingenuus in uxores, & ancillas in con-

cubinas adsumi. Uxores ingenuæ ducebantur, animo scilicet perpetuæ individue vitæ, qui animus potissimum matrimonium efficit. Concubinae ducebantur ancillæ, quodcumque Domino libuisset, dimittendæ, quæ in specie nullum esse poterat matrimonium. Concubinatum hujusmodi tunc frequentissimum improbandum voluit Leo, referens ad eam rem testimonium Geneseos cap. 21. Quod subdit Pontifex, matrimonium esse non posse, nisi ubi mysterium nuptiale, sive Christi, & Ecclesiæ Sacramentum doceatur, plurimis gravissimis viris maximam ingessit difficultatem, præsertim in conspectu Tridentinæ sanctionis, qua cautum quidem fuit, ut clandestina conjugia irrita in posterum haberentur, attamen antea celebrata valuerint. Ego sane ex iis, quæ huc usque interpretando exposui, nihil aliud voluisse Leonem existimo, quam animum individue vitæ necessarium esse, quomodocumque exprimeretur matrimonii initio, sive clam, sive in conspectu Ecclesiæ; in declaratione autem hujus animi nuptiale mysterium, sive Christi & Ecclesiæ Sacramentum contineri quodammodo, quatenus ita vir, & uxor perpetuo simul mansuros se profiterentur, quemadmodum Christus Ecclesiam se ab ipsa discessurum spondit. Sic re explicata, facile intelligitur Leonis conclusio, ubi pluries asserit, uxorem legitimam illi posse concedi, qui concubinam dimittit.

Nondum tamen retedendum est a canone 11. cau. 32. qu. 2., cujus posterior pars a versiculo *culpanda* usque in finem non pertinet ad inquisitionem 6., sed ad inquisitionem 7. *de his, qui in agnitione penitentiam accipiunt, & cum revaluerint, agere eam volunt.* Fateor Dionysium Exiguum non distinxisse hæc, quæ sequuntur, a præcedentibus, si vulgatos Dionysii codices sequamur. Sed jam Quesnellius adnotavit, codices alios plures ista sejungeret, & parum apte, quæ sequuntur, præcedentibus adfui posse, imo nec intelligi. Præposita igitur laudata inquisitione 7. ita respondit Leo. *Culpanda est valium ne. Can. 1. gligantia, sed non punitus deferenda (le. do. par. gunt alii desperanda) ut crebris rebor-* dist. 7. *rationibus incitati, quod necessario expectant, fideliter exequantur. Nemo enim desperandus est, dum in hoc corpore constitutus est, quia nonnunquam quod diffidentia aetatis differtur, consilio maturior*

re perficitur. Postrema hæc verba habentur etiam in can. 1. de pœn. dist. 7. Similes propemodum causæ agitatæ fuerunt in Conciliis Hilarii Arelatensis, ut patet ex Concilio Arausicano I. can. 3. seu can. 7. cau. 26. q. 6., cui addi posset Concilium Vasense II. can. 2.

Can. 1. Horum Conciliorum sanctiones plurimum etiam consonant cum canone 1. cau. 24. qu. 2., in quo continetur rescriptum Leonis ad octavam inquisitionem de his, qui animo jam deficientes (legunt alii,) de his, qui jam deficientes) pœnitentiam accipiunt, & ante communionem moriuntur. Respondit Sanctus Pontifex: Horum causa Dei iudicio reservata est, in cuius manu fuit, ut talium obitus usque ad communionis remedium differretur. Nos autem, quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non possumus. Ex his sane supplendus erit memoratus canon 1: Fortasse vero paullo austerius videbitur alicui disciplina Leonis, sed, ut arbitror, erat illis temporibus accommodata, quibus opus erat ab ingruentibus uidebaturque hæresibus homines avertere, & saltem metu pœnitentiæ ante obitum non perficiendæ terrere. Ceterum aliter viguit apud Gallicos Antistites in Concilio Arausicano 1. can. 3., & Vasensi II. can. 2., quorum Conciliorum sanctionem veluti mitiorem sequuti anno 675. fuerunt Toletani Concilii XI. Patres can. 12, ibi: De his autem, qui accepta pœnitentia, antequam reconciliantur, ab hac vita recesserint, quamquam diversitas preceptorum de hoc capitulo habeatur, illorum tamen nos sententias placuit sequi, qui multiplices numero de huiusmodi humanius decreverunt, ut & memoria talium in Ecclesiis commendatur, & oblatio pro eorum dedicata spiritibus accipiat. Et quidem mitior hæc disciplina paulatim ubique in Ecclesiis recepta est.

Can. 62. Inquisitio notanda hæc erat: de his, qui dolore nimio perurgente rogant dari sibi pœnitentiam, & cum venerit Presbyter daturus, quod petebant, si dolor parum perquieverit, excusant, & nolunt accipere, quod offertur. Responsio Leonis ita concipitur. Dissimulatio hæc potest non de contemptu esse remedii, sed de metu gravioris delinquendi. Unde pœnitentia, qua dilata est, cum studiosius petita fuerit, non negetur, ut quoquo modo ad indulgentiæ medicinam anima vulne-

rata perveniat. Ex his supplendus erit Can. 62. de pœn. dist. 1.

Decimo inquirebat Rusticus de his, qui pœnitentiam professi sunt, si in foro litigare caperint. Quod respondit Leo, habetur in Can. 65. de pœn. dist. 1., cuius tamen verba ex optimis codicibus ita legenda sunt: Aliud quidem est debita iusta repescere, aliud propria perfectionis amore contemnere: Sed illicitorum veniam postulantem oportet a multis etiam licitis abstinere, dicente Apostolo, omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Unde si pœnitens habet causam, quam negligere forte non debeat, melius expetit quis (ita legit Dionysius, contra quam legat Gratianus expedit, aut alii, exigit) Ecclesiasticum, quam forense iudicium. Consilium optimum erat Leonis, ut pœnitentes non forenses strepitus expeterent, sed potius Episcoporum arbitria, juxta facultates Episcopis jam factas a Constantino Imperatore, quemadmodum refert Sozomenus lib. 1. cap. 9. Hæc eadem descripsit jam Gratianus in Can. 34. cau. 11. qu. 1., adjecta tamen minus accommoda interpretatione, ibi: Non ait propter criminalem tantum, sed generaliter propter quamlibet causam, tam civilem, quam criminalem intelligens. At vero Leo Magnus tantum de civilibus, non de criminalibus causis loquutus est, ut ipsa met verba demonstrant, cum egerit de iis, qui debita iusta repescere velint, eamque causam meditentur, quam negligere forte non debeant.

De his, qui in pœnitentia, vel post pœnitentiam negotiantur erat undecima Rustici inquisitio. Quod respondit Leo, habetur eisdem verbis in Canone 2. de pœn. dist. 5., dummodo demas particulam etiam, quam Gratianus adjunxit, quæque in aliis codicibus antiquissimis, & optimæ notæ desideratur. Par disciplina in usu fuisse videtur posterioribus etiam sæculis in Gallia; nam Herardus Turonensis in suis capitulis hoc etiam recensuit num. 100. Quod pœnitenti nulla lucra negotiationis exercere conveniat, & ut injusta populi petitio effectum careat. Id ipsum legitur in lib. 7. Capitularium Francorum cap. 62. apud Rhabanum in epist. ad Heribaldum cap. 15., & apud Haliegarium lib. 3. cap. 6.

Sequitur apud Gratianum Canon 5. de pœnit. dist. 5., cuius verba continent rescriptum interrogationi 12. de his, qui post pœnitentiam ad militiam re-

Can. 65.
de pœn.
dist. 1.

Can. 34.
cau. 11.
qu. 1.

Can. 1.
de pœn.
dist. 5.

Can. 3.
de pœn.
dist. 5.

revertuntur. Contrarium est omnino Ecclesiasticis regulis, post penitentiam actionem redire ad militiam secularem, cum Apostolus dicat: Nemo militans Deo, implicet se negotiis secularibus. Unde non est liber a laqueis diaboli, qui se militia mundana voluerit implicare. Indiget interpretatione Leonis sententia, non enim Leo de quacumque militia ita sensit, cum & in hac ipsa epistola honestam militiam laudet, ut in Canon. 1. cau. 20. qu. 3., sed de ea militia, ad quam ea ætate redibant nonnulli ex Ariensis poenitentes legitimo apud Ecclesiam poenitentiae curriculo expleto. Plage tunc temporis idem erat Gothorum, Vandalorum, similiumque Gentium militiæ adscribi, atque Ariano- rum partibus adversus Ecclesiam adhæ- rere. Non id quidem expresse, & niti- do explicat Leo, sed quid aliud indigita- tur, cum sese refert ad Ecclesiasticas regulas jampridem præstitutas? Sunt istæ in Nicæno Concilio Can. 11., si- ve Can. 4. de poen. dist. 5., cujus sen- tentiam ad rem hanc commode exposui in 1. parte hujus operis cap. 7. Confe- rantur cum hac sententia Leonis, quæ ibidem tradebam.

Can. 14. Inquisitio decimatertia erat de his, cau. 33. qui post penitentiam uxores accipiunt, qu. 2. vel concubinas sibi coniungunt. Rescri- ptum Leonis habetur in Can. 14. cau. 33. qu. 2., cujus verba ita supplenda erunt ex integris epistolæ exemplari- bus: „ In adolescentia constitutus si ux- „ gente, aut metu mortis aut captivi- „ tatis periculo poenitentiam gessit, & „ postea timens incontinentiæ juveni- „ lis, copulam uxoris elegit, ne cri- „ men fornicationis incurrat, rem vi- „ detur fecisse venialem, si præter con- „ jugem nullam aliam omnino cognove- „ rit. In quo tamen non regulam con- „ stituimus, sed quid sit tolerabilius, „ æstimamus. Nam secundum veram „ cognitionem nihil magis ei congruit „ qui poenitentiam gessit, quam calli- „ tas perseverans & mentis, & corpo- „ ris. Erant hæc necessario Gratia- „ neo capiti adiungenda, ut de integra Leonis sententia constaret. Ceterum non eadem recepta fuit apud Gallicanos E- piscopos disciplina ipsius Leonis Magni temporibus, quemadmodum constat ex Can. 21. Concilii Arelatensis II., quo receptum est, ut post peractam poeni- tentiam quis a secundis tantummodo nuptiis abstineret.

Tom. II.

Sequitur decimaquarta inquisitio, de Cad. 1. Monachis, qui aut militare experint, cau. 20. aut uxores accipere. Rescripsit Leo: Pro. qu. 3. possum Monachi proprio arbitrio, aut voluntate susceptum deferri non potest abs- que peccato. Quod enim quis vovit Deo, debet & reddere. Unde qui reliquit sin- gularitatis professione ad militiam, vel ad nuptias devolutus est, publica poeni- tentia satisfactione purgandus est; quia & si innocens militia, & honestum po- test esse conjugium, elationem meliorem (Ita legitur in Codice Dionysii: legunt alii meliorum) deseruisse transgressio est. Is est Can. 1. cau. 20. qu. 3.

Decimoquinto quaesitum est de puel- lis, quæ aliquandiu in habitu religiofo fuerunt, non tamen consecrata, si postea nupserint. Rescripsit Leo: Puella, quæ non contra Parentum imperio, sed spontaneo iudicio virginittis propositum, at- que habitum susceperunt, si postea nu- ptias eligunt, pravariantur, etiam si consecratio non accessit, ejus utique non fraudarentur munere, si in proposito per- manerent. Huc usque Sanctus Pontifex, qualem exhibent vetustissimi Codices, imple etiam Dionysianus. Gratianus, quem sequuti sunt aliqui ex iis, qui Leonis epistolas ediderunt, aliqua adje- cit, uti adparet in Can. 8. cau. 20. qu. 1. verfl. ambigi vero, usque in finem. Sed dubitandum non est, hunc versicu- lum falso Leoni tributum esse, quippe quod opus potius est Glossographi cu- juspiam, qui hujusmodi notam in mar- gine forsitan primum adiecit, quam de- inde ignota, atque imperita manus in ipsum Canonem transtulit. Ceterum hæc adjectio videtur deprompta ex sen- tentiis Innocentii I. ad Victorium Ro- thomagensem cap. 15. ibi: Nam si inter homines solæ bonæ fidei contractus nulla ratione dissolvi, quanto magis illa polli- citatio, quam cum Deo pepigit virgo. solvi sibi vindicta non debet? Notatu dignum est, apud Leonem in memora- to capite perspicue distingui velatam virginem, & voto adstrictam a virgine consecrata; etenim, et si virgines olim ad professionem continentiæ adhuc puel- læ admitterentur, ubi tamen de conse- cratione ageretur, quadragesimus an- nus necessarius erat, quasi consecratio præmium haberetur probatæ virginita- tis, uti etiam habetur in Concilio Aga- thensi anni 506. Can. 19., & Concilio Chalcedonenſi Can. 15., ubi eadem de Diaconissis præstituitur disciplina. Quid M m vero

vero ipsa Leonis Magni ætate in Gal-
liis obtinuerit, facile deduci potest ex
Concilio Arelatensi II., quod alias sub
Hilario celebratum adserui, nam in
Can. 52. ita legitur: „ De puellis, quæ
„ se voverunt Deo, & præclari deco-
„ re nominis floruerunt, si post viginti,
„ & quinque annos ætatis ad terrenas
„ nuptias sponte transferant, id custo-
„ diendum esse decrevimus, ut cum
„ his, cum quibus se alligaverint, com-
„ munionem priventur, ita ut eis postu-
„ lantibus pœnitentia non negetur, ca-
„ jus pœnitentiæ communicatio multo tem-
„ pore differatur.

Ex duplici inquisitione, atque rescrip-
to, videlicet 16., & 17. compositus
est Canon 113. de cons. dist. 4. Inquisi-
tio 16. „ De his, qui a parentibus
„ Christianis parvuli relictæ sunt, &
„ utrum baptizati sint, non potest in-
„ veniri, an debeant baptizari? *Res-*
„ *ponsum.* Si nulla existant indicia in-
„ ter propinquos, & familiares, nulla
„ inter Clericos, atque vicinos, quibus
„ hi, de quibus queritur, baptizari
„ fuisse doceantur, agendum est, ut
„ renascantur, ne manifeste pereant,
„ in quibus quod non ostenditur ge-
„ stum, ratio non sinit, ut videatur
„ iteratum. *Inquisitio 17.* De his, qui
„ parvuli ab hostibus capti sunt, &
„ non se sapiunt baptizatos; sed sciunt
„ se aliquoties ad Ecclesiam a parenti-
„ bus ductos, utrum possint, vel de-
„ beant cum ad Romaniam venerint,
„ baptizari? *Responsum.* Qui possunt
„ meminisse, quod ad Ecclesiam venie-
„ bant cum parentibus suis, possunt
„ recordari, an quod eorum parentibus
„ dabatur, acceperint. Sed si hoc et-
„ iam ab ipsorum memoria alienum est,
„ confesendum eis videtur, quod col-
„ latum esse nescitur, quia non tem-
„ ritas intervenit presumptionis, ubi
„ est diligentia pietatis. „ Hodie post
„ receptas conditionales baptismi formu-
„ las facilius obviam itur huiusmodi diffi-
„ cultatibus.

Superest 18. inquisitio; etenim ex 19.,
quæ postrema est, nihil omnino prom-
ittit Gratianus. Est illa *de his, qui ex*
Africa, vel de Mauritania venerunt,
& nesciunt, in qua secta sunt baptiza-
ti, quid circa eos debeat observari? *Res-*
pondit Leo. Non se isti baptizatos ne-
sciunt, sed cujus fidei fuerint, qui eos
baptizaverunt, se nescire protestantur;
unde quoniam quolibet modo formam ba-

pismatis acceperunt, baptizandi non
sunt, sed per manus impositionem invo-
cata virtute Spiritus S., quam ab hæ-
reticis accipere non poterunt, catholicis
copulandi sunt. Rescriptum ita exhibet
Quæsnellius in sua editione. Paulo ali-
ter Dionysius Exiguus, ibi: *Hi autem,*
de quibus scripsisti, qui se baptizatos
sciunt, sed cujus fidei fuerint, qui eos
baptizaverunt, se nescire protestantur,
quoniam quolibet modo formam baptismi
vis acceperunt; baptizandi non sunt, sed
per manus impositionem virtutem Spiritus
S., quam ab hæreticis accipere non po-
terunt, Catholicis copulandi sunt. Ex
his supplere, aut emendare juvabit Ca-
nonem 38. de cons. dist. 4. Idipsum Leo
asseruit in epistola ad Nicetam Can. 51.,
& 57. cau. 1. qu. 1., item in epist. ad
Neonam Ravennatem in fine. Nolim
tamen, quispiam forte ita Leonis sen-
tentiam intelligeret, quasi etiam hære-
ticorum baptismus validum declaretur,
in quo verba Sacramenti corrupta fue-
rint. Licet enim Sanctus Pontifex ge-
neraliter loqui videatur de baptismo
collato ab hæreticis, supponit tamen
revera baptismum administratum esse,
quod sane dici non posset, nisi verba
Evangelii pronunciata fuissent. Forte
etiam ex eo Leo de hæreticis corrup-
tentibus formam sermonem non habuit,
quia facilius ea ætate inveniebantur
hæretici, qui non baptizarent, quam
qui baptizando Evangelii verba cor-
rumperent, uti observat S. Augustinus
in lib. 6. de baptismo contra Dona-
tistas.

*De epistolis ad Episcopos per Campaniam,
Picenum, & universas Provincias.*

Dux sunt Leonis epistolæ ad Episco-
scopos Campaniæ, finitimarumque Pro-
vinciarum scriptæ. Priori hic inest ti-
tulus: *Leo Episcopus urbis Roma omni-*
bus Episcopis per Campaniam, Picenum,
Tuscaniam, & universas Provincias con-
stitutis. Incipit autem: *Ut nobis grata-*
tionem, & data est 4. idus Octobris
Maximo iterum, & Paterno Consuli-
bus, idest anno 443., atque est prima
inter epistolas Leonis apud Dionysium
Exiguum. Posterior ita inscribitur: *Leo*
universis Episcopis per Campaniam, Sa-
mnium, & Picenum constitutis. Incipit
Magna indignatione commoveor; Data
autem est Ricimero Consule pridie no-
nas martii, idest anno 459. Apud Dio-
nysum

Can. 38.
de cons.
dist. 4.

nysium Enigum desideratur, sed in
 aliis Codicibus habetur, alicubi nume-
 ro 80., alibi numero 136. Ex utraque
 epistola fragmenta nonnulla depromit
 Gratianus. Atque ut a priore exor-
 diar, ibidem conqueritur Leo in præ-
 fatione, quod plura adversus discipli-
 nam Ecclesiasticam ab Episcopis admis-
 sa fuerint, quæ propterea reformatio-
 ne indigere proficitur; deinde in cap.
 1. legit in Ecclesia passim recipi Cleri-
 cos sine ullo delectu, quod exhibet Gra-
 tianus in Can. 21. dist. 54., sed omittit
 aliquibus verbis, quæ ex interis episto-
 læ exemplaribus ita supplere juvabit.
 22 Admittuntur passim ad ordinem sa-
 23 crum, quibus nulla natalium, nulla
 24 morum dignitas suffragatur; & qui
 25 a Dominis suis libertatem minime
 26 consequi potuerunt, ad fastigium Sa-
 27 cerdotii, tamquam servilis vilitas
 28 hunc honorem capiat, (aliqui Codici-
 29 bus habent: jure capiat), provehun-
 30 tur, & probari Deo posse creditur,
 31 qui Domino suo necdum probare se
 32 potuit. Duplex itaque in hac parte
 33 reatus est, quod & sacrum ministe-
 34 rium (legunt alii mysterium) talis
 35 consortii vilitate polluitur, & Do-
 36 minorum, quantum ad illicitæ usur-
 37 pationis temeritatem pertinet, jura
 38 solvuntur. Ab his itaque, Fratres
 39 charissimi, omnes Provinciæ vestræ
 40 abstineant Sacerdotes, & non tan-
 41 tum ab his, sed ab illis etiam, qui
 42 aut origini, aut alicui conditioni ob-
 43 ligati sunt, volumus temperari, ni-
 44 si forte eorum petitio, aut voluntas
 45 accesserit, qui aliquid sibi in eos
 46 vindicant potestatis. Debet enim ef-
 47 se immunis ab aliis, qui divinæ mi-
 48 litæ fuit adgregandus, ut a castris
 49 Dominicis, quibus nomen ejus ad-
 50 scribitur, nullis necessitatis vinculis
 51 abstrahatur. Ex his non solum sup-
 52 plere, atque emendare juvabit memora-
 53 tum Canonem 21., sed etiam Canonem
 54 1. ejusdem distinctionis 54., ubi Gratia-
 55 nus eandem Leonis sententiam conci-
 56 siore stylo descripsit, qua nescio de
 57 causa in eadem distinctione his idem
 58 fragmentum referendo. Ceterum ser-
 59 vos, non obtenta a Dominis, faculta-
 60 te, non potuisse Clericos ordinari, sex-
 61 centa docent Ecclesiasticæ antiquitatis
 62 monumenta, quemadmodum nec illi,
 63 qui tanquam coloni prædiis rusticis cu-
 64 juspiam additi erant. Paullatim vero
 65 recentiora ætate aliter vigere cœpit,

Can. 1.
 dist. 54.

opusve aliquando fuit, ut Domini cum
 colonis suis transigendo illud speciali-
 ter adicerent, ne coloni ipsi sine Do-
 minorum eorundem voluntate ad gra-
 dus Ecclesiasticos promoveri possent.
 Videantur notæ Baluzii ad Reginonem
 pag. 539. Parisiensis editionis 1671.

Caput 2. ejusdem epistolæ, quo biga-
 mi, aut viduarum mariti a sacris mi-
 nisteriis arcantur, omittit Gratianus,
 retulit autem caput 3. in Can. 7. cau. 7.
 14. qu. 4. eisdem omnino verbis. Ob-
 servandum est, idem caput haberi apud
 Reginonem in lib. 2. cap. 224., ubi ta-
 men pro illis verbis *usurariam exerce-
 pecuniam*, legitur, *usurariam exerce-
 pecuniam*, monetque ibidem Baluzius in
 editione Helmoëstadiensi neque *pecuniam*
 legi, neque *pecuniam*. Notant præterea
 viri eruditi, hoc primum Canone Ec-
 clesiastico definitum fuisse, ut laici et-
 iam ab usuris abstinerent; nam quot-
 quot alii vetusti Canones editi sunt,
 ad Clericos tantummodo pertinebant,
 qualis est Canon 12. Concilii Arelaten-
 sis I., sive Canon 2. cau. 14. qu. 4.,
 Canon 17. Concilii Nicæni, sive Ca-
 non 8. cau. 14. qu. 4., aliique similes
 non pauci.

De Clericis tantum exprimitur Can.
 10. dist. 46., in quo habetur caput 4. *Can. 10.*
 epistolæ Leonis his verbis: *Illud etiam dist. 46.*
duximus præmonendum, ut sicut non suo,
ita nec alieno nomine aliquis Clericorum
exercere fasus assentat; indecens enim
est, crimen suum commodis alienis impen-
dere. Fœnus autem hoc solum adspicere,
& exercere debemus, ut quod hic miseri-
corditer tribuimus, (paullo aliter hic
legit Gratianus), ab eo Domino, qui
multipliciter, & in perpetuum mansuram
retribuet, recipere valeamus.

Progredior ad posteriorem Epistolam, *Can. 61.*
 in qua conqueritur Leo, quosdam ex *Can. 80.*
 Episcopis per Campaniam, Samnium, de pan-
 & Picenum constitutis Apostolicarum *dist. 1.*
 traditionum oblitos esse, quos propterea
 monet in primis, ut Sacramentum ba-
 ptismatis non nisi in diebus Paschatis,
 & Pentecostes administrarent, excepto aut
 ægritudinis, aut inopinato aliquo casu.
 Deinde ita pergit: „ Illam etiam con-
 „ tra Apostolicam regulam præsumptio-
 „ nem, quam nuper agnoveri a quibus-
 „ dam illicita usurpatione committi,
 „ modis omnibus constituo submo-
 „ ve, ut videlicet de singulorum peccato-
 „ rum genere libello scripta professio
 „ publicetur (legunt alii publice re-
 „ M.m. 2. „ cite-

„ eitur), cum reatus conscientiarum
 „ sufficiat solis sacerdotibus indicari
 „ confessione secreta: Quamvis enim
 „ plenitudo fidei videatur esse laudabi-
 „ lis, quæ propter Dei timorem apud
 „ homines erubescere non veretur; ta-
 „ men quia non omnium huiusmodi sunt
 „ peccata, ut ea, qui (*legunt alii*
 „ quæ) pœnitentiam poscunt, non ti-
 „ meant publicare, removeatur tam im-
 „ probabilis consuetudo, ne multi a pœ-
 „ nitentiæ remediis arceantur, dum
 „ aut erubescunt, aut metuent inimicis
 „ suis sua facta referari, quibus pos-
 „ sint legum constitutione percelli. Suf-
 „ ficit enim illa confessio, quæ pri-
 „ mum Deo offertur, tum etiam Sa-
 „ cerdoti, qui pro delictis pœnitem-
 „ tium precator accedit. Tunc enim
 „ demum plures ad pœnitentiam pote-
 „ runt provocari, si populi auribus
 „ non publicetur conscientia confiten-
 „ tis: *legunt alii*: Conscientia pœni-
 „ tentis. “ Ex his supplendus erit,
 „ atque emendandus Canon 61. de pœn.
 „ dist. 1., item huc referendus erit Can.
 „ 89. ejusdem distinctionis, in quo et-
 „ iam, quæ superius recitata fuerant in
 „ Canone 61., paullo fufius repetuntur.
 „ Juvabit enim hæc omnia referre ad
 „ ea, quæ suo loco observabuntur ad
 „ Can. 90. de pœn. dist. 1., ubi specia-
 „ liter agendum erit de capitibus Theo-
 „ dori Cantuariensis.

*De Epistola ad Anastasium
 Thessalonicensem.*

Tres vulgo proferuntur Leonis Magni
 epistolæ ad Anastasium Thessalonicensem
 Episcopum. Prima, quæ incipit: *Omnium
 quidam literas*, scripta est Theodosio
 XVIII. & Albino Consulibus, id est, an-
 no 444, Pridie idus Januariæ. Ex hac
 nullum de promptum fragmentum est apud
 Gratianum. Verum quoniam ex eadem
 plurimum pendet secunda ad eundem
 Anastasium Leonis epistola, ideo non
 erit inopportuam summam illius epi-
 stolæ argumentum recensere. Itaque
 consueverant Romani Pontifices Thessa-
 lonicensibus Episcopis munus legati com-
 mittere per provincias Illyrici, quem-
 admodum exemplo ceteris extitit Sirici-
 us Papa, qui Anyfium Thessalonicensem
 Anastasii decessorem legatum Sedis Apo-
 stolicæ constituerat. Cum enim in plu-
 ribus Illyrici Provinciis essent quidam
 Archiepiscopi, sed Romano Pontifici

singulari etiam jure veluti Primati sub-
 jecti, ita ut videretur propemodum in
 una provincia consistere, opportunum
 erat uni præ ceteris electo munus com-
 mittere legationis. Nolo de hac re fu-
 siore oratione disserere, cum satis ab-
 unde pertractata fuerit a viris eruditissi-
 mis, quos facile curiosus quispiam adire
 potest. Tantum dixero, in eo potissimum
 sitam fuisse legati Thessalonicensis po-
 testatem, quemadmodum ipse Leo Ma-
 gnus indicat, ut ipse Metropolitanorum
 sui Vicariatus ordines celebraret, infe-
 riorum item Episcoporum consecratio-
 nibus a Metropolitanis factis consentiret.
 Synodo nationali præset, demum invi-
 gilaret, ut Ecclesiasticæ regulæ ab om-
 nibus custodirentur. Itaque scopus Le-
 onis in priore epistola est fuit, ut post-
 quam Anastasio Thessalonicensi vices suas
 commisit, eundem doceret, quo doman-
 datum sibi officium solet obiret. Por-
 ro hinc facile intelligitur Leonis ad eun-
 dem epistola secunda, quæ apud Diony-
 sium Exiguum relata est, referturque ad
 annum 449, in vulgatis editionibus est
 numero 84., & numero 121 in editione
 Quesnellii. De tertia epistola, quæ a
 Dionysio Exiguo omittitur, quæque re-
 fertur apud Quesnellium ad annum 449,
 num. 43., & in vulgatis collectionibus
 num. 29., verba non facio, vel quod a
 Gratiano prætereatur, vel quod parum
 prodesse possit ad interpretationem ca-
 pitulum ex prioribus epistolis de promptu
 sum.

Itaque in memorata epistola 2. initio *Can. 6.*
 refert Leo, Anastasium Thessalonicensem *diff. 45.*
 sem constitutum fuisse Sedis Apostolicæ
 Vicarium, & in capite 1. subdit, sibi
 reservata fuisse majora negotia, causas
 que difficiliore interea Anastasium eun-
 dem erudiens, qua prudentia, & mo-
 deratione vicem gerere debeat Aposto-
 licæ Sedis erga Episcopos illius Vica-
 riatu. Huc pertinet Can. 6. dist. 45.,
 cujus verba si commodè interpretari vo-
 lueris, ita supplere oportebit ex integris
 epistolæ exemplaribus. *Qua moderatio si*
quibuscumque inferioribus membris ex Apo-
stolica institutione debetur, quanto magis
fratribus, & Coepiscopis nostris sine offen-
sione reddenda est? Ut licet nonnunquam
accidant, qua in Sacerdotalibus sunt re-
prehendenda personis, plus tamen erga cor-
rigendos agat benevolentia, quam severi-
tas; plus cohortatio, quam commotio,
plus charitas, quam potestas. Sed ab his,
qui qua sua sunt, quarunt, non qua
Chris-

Christi Iesu, facti ab hac lege disordi-
tur, & dum dominamini magis, quam con-
sultare subditis places, honor infat. su-
perbiam; & quod provisum est ad con-
cordiam, rendit ad noxam. Sic habetur
in Codice Dionysii Exigui, ipsi episto-
las Pontificum collegit non procut a
Leonis aetate, quidquid habeant alii Co-
dices; inter quos Gratianens. Ex his
autem adparet, Anastasium Thessaloni-
ensem dignitatem Vicarius sibi con-
cessam in ambitum detorisse, neque ean-
dem aliquando abusum fuisse, id egre
ferentibus Episcopis eius potestati sub-
iectis. Inter ceteros Atticus Nicopolita-
nus veteris Epiri Metropolitanus senex
vocatus ad Synodum, neglecta Episto-
la, non statim sese exhibuerat, sed ex-
cusatione infirmitatis allata serius ob-
temperaverat. Anastasius statim concita-
vit adversus eundem Praefecturam Il-
lyrici, us quantocius, nullisque con-
cessis induciis ab Episcopatu dimove-
retur. Conquesto Attico apud Leonem,
Sanctus Pontifex vehementer in hac ipsa
epistola Anastasium obiurgavit, quo re-
ferendus est Canon 8. cau. 3. quest. 6.
cau. 3. 2.
cau. 6.

his verbis: "Multum stupeo, Frater
charissime, sed & plurimum doleo,
quod in eum, de quo nihil amplius
indicaveras. (perperam in ead. Gra-
tiani exemplaribus legitur: iudicave-
ras) quam quod evotatus adesse dis-
ferret; & excusationem infirmitatis
obtenderet, tam atrociter; & tam
vehementer potueris commoveri; prae-
sertim cum, etiam si tale aliquid mo-
reretur, expectandum tibi fuerat,
quid ad tua consulta referberem.
Sed, ut video, bene de meis mori-
bus existimasti, & quam civilia pro
conservanda Sacrodotali concordia re-
ponsurus essem, verissime praevidisti.
Et ideo motus tuos exequi sine dissi-
mulatione properasti; ne, cum mo-
derationis nostrae aliud disponentia
scripta sumisses, faciendi id, quod
factum est, licentiam non haberes.
An forte aliquod tibi facinus inno-
tuerat, & Metropolitam (ita Dio-
nysius, legunt alii: & Nicopolita-
num) Episcopum novi apud se cri-
minis pondus urgebat? At hoc qui-
dem alienum ab illo esse etiam tu ni-
hil ei obijciendo confirmas; sed etiam
siquid grave, intolerandumque com-
mitteret, nostra erat expectanda cen-
sura, ut nihil prius ipse decerneret;
quam quid nobis placeret; agnosce-

res. Vices enim nostras ita tuae cre-
didimus charitati, ut in partem su-
vocandis sollicitudinis, non in pleni-
tudinem potestatis. Unde sicut mul-
tum nos ea, quae a te pie sunt cu-
rata, iustificanti, ita nimium ea, quae
perperam sunt gestae, contristant.
Ut igitur ex integra Leonis sententia
liquet, compescuit Pontifex Maximus
Vicarii sui Thessalonicensis excessum,
illud potissimum commendans, ne in
gravissimis causis aliquid executioni de-
mandet, nisi primum de ea re Pontifi-
cem ipsum fecerit certiores, siquidem
gravissimas causas non adeo facile intel-
liguntur mandatae, ut Vicariorum po-
testas ad illas etiam extendatur, juxta
ritas probataeque juris utriusque re-
gulas.

Quanam vero moderatione utendum
Anastasio fuerit, docet in sequentibus
Leo, monens quidem ad curam perti-
nere Vicarii Thessalonicensis ut Metro-
politani singularum Provinciarum Episcopi
Sacros praestitutos Canones ser-
vent, custodiantque, ita tamen, ut
salsa semper intelligatur sua Metro-
politani dignitas, atque iurisdicção secun-
dum vetustos, receptosque Canones,
quorum nomine non alii commodius in-
telligentur, quam Canones Concilii Ni-
caeni, nam Can. 4. haec leguntur: Fir-
mitas autem eorum, qua geruntur, per
unamquamque Provinciam, Metropolita-
no tribuatur Episcopo. Verba Leonis
eadem habentur in Can. 5. cau. 23.
quest. 1.

Pergit ulterius Leo, & varia disci-
plinæ Ecclesiasticæ capita custodienda
proponit. Quae habentur in Can. 1. dist.
32. hoc sunt referenda, sed ex integra
epistola nonnulla supplere juvabit. "In
Civitatis, quarum Rectores obie-
runt, de substituendis Episcopis hæc
forma servetur, ut is, qui ordina-
tus est, etiam si bonæ vitæ testimo-
nio fulciatur, non laicus, non neo-
phytus, nec secundæ conjugis sit ma-
ritus, aut qui unam quidem habeat,
vel habuerit, sed quam sibi viduam
copulari. Sacerdotum enim tam ex-
cellens est electio, ut hæc, quae in
aliis membris Ecclesiæ non vocantur
ad culpam, in illis tamen habeantur
illicita. Nam cum extra Clericorum
ordinem constitutis nuptiarum socie-
tati, & procreationi filiorum studere
sit liberum arbitrium, ad exhiben-
dam tamen perfectæ continentiae pu-
ritatem.

ritatem, ne Subdiaconis quidem con-
nubium carnale conceditur, ut & qui
habent, sint tamquam non habentes,
& qui non habent, permaneant sin-
gulares. Quod si in hoc ordine, qui
quartus est a capite, dignum est cu-
lodiri; quanta magis in primo, vel
secundo, tertiove servandum est, ne
aut Levitico, aut Presbyterali hono-
re, aut Episcopali excellentia quis-
quam idoneus aestimetur, qui se a
voluptate uxoria necdum frænasse de-
tegitur? *Ida. legio: Dionysia Exiguus*,
alii pro illis verbis: a voluptate uxori-
ris, legunt a voluptate uxoria, alii:
a voluptate luxuriæ.

Post hæc ita statim sequitur Leo:
Can. 36. dist. 63. Cum ergo de Summi Sacerdotis (nomine
Summi Sacerdotis quis statim hoc in lo-
co Episcopum non intelligit, si orationem
hanc superioribus jungat, in quibus
de electione agitur Episcopi, qui
Summus dicitur in conspectu graduum
superius memoratorum?) electione tra-
hibitur, illa omnibus proponatur, quem
Glori, plebsque consensus concorditer po-
stularint, ita ut si in aliam forte perso-
nam partium se vota dividerint, Metro-
politani iudicio, is alteri proponatur, qui
majoribus, & studiis iuvatur, & mori-
tis, tantum ut nullus invidis, & non
potentibus ordinetur, ne Civitas Episco-
pum non optatum aut contempnat, aut
adorat, & fiat minus religioso, quam
communis, cui non liceat habere, quem
valuit. Ex his emendandas erit, sup-
plendusque Can. 36. dist. 63. iunctis Ro-
manorum, Correctorum, notis.

Succedunt in epistola Leonis illico ea
verba, quæ integra refert Gratianus in
Can. 4. dist. 65. hinc etiam verba Ca-
nonis 19. dist. 63. quæ tamen ita emen-
dare, ac supplere iuvabit: "Metropo-
litano vero defuncto, cum in locum
ejus, alius fuerit subrogandus, Pro-
vinciales Episcopi ad Civitatem Me-
tropolim convenire debebunt, ut o-
mnium Clericorum, atque omnium
civium voluntate discussa, ex Pres-
byteris ejusdem Ecclesiæ, vel ex Dia-
conis optima eligatur. De cuius no-
mine ad tuam notitiam Provinciales
referant Sacerdotes, impleturi vo-
ta poscentium, cum quod ipsi pla-
cuerit, tibi quoque placuisse cognove-
rint. Sicut enim iustas electiones nul-
lis dilationibus volumus fatigari, ita
nihil permittimus te ignorante præ-
sumi."

Docet præterea Anastasium Leo tem-
pora, & modos Conciliorum Episcopa-
liam celebrandorum eisdem omnino ver-
bis, quæ habentur apud Gratianum in
can. 2. dist. 18. Quando vero ibidem
Sancti Patres memorantur, non aliter sane
sunt, quam Nicæni; nimirum in Ni-
cæno Concilio annuas Synodos celebrari
decretum est, quemadmodum liquet ex
can. 3. dist. 18.

Transiiones etiam Episcoporum, quæ
ex ambitu quorundam fiebant tunc tem-
poris, interdictæ a Leone fuerunt jux-
ta Conciliorum jam editos canones. Ver-
ba Pontificis habetur in can. 31. cau. 7.
quæst. 1. ita legendo ex Dionysii Codi-
ce. Siquis autem Episcopus Civitatis suæ
mediocritate despectu, administrationem sa-
ci celebraria ambierit, & in majorem se
plebem quancumque ratione transulerit, a
Cathedra quidam pulsatur aliena, sed sa-
cris & propriis, ut non illis præbeat,
quos per avaritiam concupivit, nec illis,
quos per superbiam speravit. Suis igitur ter-
minis quisque contentus sit, nec supra men-
suram juris sui affectet augeri. Jampridem
alia Concilia constituerant, nequis Epi-
scopus ambitiose de una ad aliam sedem
migraret, sed non ea, quam Leo indi-
xit, poena præstituta erat adversus mi-
grantes. At Leo, migrantem Episco-
pum utraque dignitate carere debere.
Voluerunt Nicæni Patres in can. 16.
Episcopum translatum antiquam in se-
dem restitui. Asperior igitur fuit disci-
plina Leonis, cui forte causam dede-
runt frequentiores hujusmodi translati-
ones. Ceterum in Chalcedonensi Con-
cilio pristina Nicænorum Canonum di-
sciplina confirmata est, ut adparet ex
canone 5. ejusdem Concilii. Quod ipsum
facto suo comprobavit Hilatus Papa Leo-
nis successor in epistola 1. ad Episcopos
Provinciæ Tarracoenfis, qui non aliam
voluit poenam esse Irenæi Episcopi trans-
lati, quam ut ad pristinam sedem re-
verteretur.

Quod de Episcopis statuerunt Leo, ut
non possent ad aliam sedem migrare, ser-
vandam esse voluit de Clericis inferiori-
bus, ne ad aliam Ecclesiam pergen-
tes susciperentur. Refertur id in can. 1.
cau. 19. qu. 2., cui ex integra epistola
exceptio erit adijcienda his verbis: *Ali-*
enum Clericum invito Episcopo ipsius ne-
mo suscipiat, norma suscipiet, nisi forte ex
placito charitativè id inter duos, acci-
piorumque conveniat.

Tandem concludit Sanctissimus Vir
egre.

Can. 14.

can. 2.

qu. 6.

egregia sane sententia, qua Anastasio Legato suo moderationem sequendam proponit, ut suus unicuique Episcopo honos, sua potestas, & jurisdictio servetur. Tradit ibidem, Ecclesiam unam esse, invicemque conjuncta Ecclesiarum membra in unanimitate, & concordia Saccordorum. Quemadmodum vero inter Apostolos non fuit æqua potestas, ita nec hodie inter Episcopos omnes æqualis esse auctoritatem, sed unum alteri præesse hoc ordine, ut *essent in singulis Provinciis singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia, & rursus quidam in majoribus urbibus constituti sollicitudinem susciperent ampliorum, per quos ad unam Petri Sedem universalis Ecclesie cura confunderet, & nihil usquam a suo capite diffideret. Qui ergo scio se quibusdam esse præpositum &c.* Quæ sequuntur, integra leguntur in can. 24. cau. 2. qu. 6., atque hæc, quemadmodum norma esse possunt unicuique Episcopo, aut etiam majori Prelato, ut recte regiminis œconomiam addiscat, ita unicuique etiam erunt documentum, ut de Ecclesiasticæ Hierarchiæ, & ordinis Episcopalis ratione penitus informetur.

De epistola priora ad Nicetam Episcopum Aquilegiensem.

In recentioribus Epistolarum Pontificiarum collectionibus duæ recensentur Leonis epistolæ ad Nicetam Episcopum Aquilegiensem. Prior apud Quæsnellium numero 6., apud alios 36. incipit *Relatione Sancti fratris*, & sine consule ac die concluditur. Multa hac in re dubia emergunt; in primis eam animadvertitur, in MSS. Codicibus vetastis inscribi quidem ad Aquilegiensem Episcopum, sed Nicetæ nullam fieri mentionem. Amplius quaeritur, quis ille Nicetas fuerit, & quo tempore Cathedram Aquilegiensem tenuerit. Nam Ughelli, aliorumque, qui seriem Aquilegiensium Episcoporum texuerunt, fides non omnibus hac in parte probatur. Hinc autem difficile agnoscitur definire, quo anno hæc eadem epistola scripta fuerit. Non defuerunt, qui rati sunt, hanc Epistolam scriptam fuisse anno 444. ea ratione, quod ibidem Leo Magnus acriter pugnavit adversus Pelagianos, breviterque exposuit fidei dogmata adversus eosdem hæreticos; Auctor autem libri de promissionibus, & predicationibus

medii temporis inter opera Prosperti cap. 6. testatur esse, eodem tempore Leonem contra Pelagianos scripsisse, quo scripsit contra Manicheos. Quamobrem eundem Pontifex contra Manicheos scripsit anno 444., uti patet ex ejus epistola ad Episcopos Italiæ, quæ incipit *In conformem* deducit eodem antiquam epistolam ad Aquilegiensem Episcopum fuisse directam. Hinc vero cogatur asserere, non ad Nicetam fuisse scriptam, sed ad Januarium, qui ante Nicetam eo anno fecerat Sedem Aquilegiensem tenuisse. Mihi non solum obsecra. valde hæc esse videntur, sed etiam suppositicia, ita ut judicaverim hanc priorem epistolam apotrypham esse. Et quidem non me movet avias Dionysii Exigui silentium. Etenim optime novimus, Leonis epistolæ non omnes apud illam referri, illas autem omitti inter ceteras, quæ ad fidem potius declarandam, quam ad disciplinam stabiliendam pertinebant, qualis esset ista, quæ incipit *Relatione Sancti Fratris*. Sed movet me plurimum, quod hæc epistola tota fere consonat cum epistola Leonis ad Januarium Episcopum Aquilegiensem, quæ incipit: *Letis Fraternitatis*, habeturque apud Dionysium Exiguum. Quoties duæ illæ epistolæ invicem conferantur, statim utrobique easdem omnino sententias agnoscimus, nonnullis exceptis, quæ pertinent ad conficiendam hæresim Pelagianorum. Idem utrobique epistolæ initium, eadem conclusio eisdem etiam verbis adhibitæ, ut propterea verosimile esse non possit, Leonem ad eandem Ecclesiam Aquilegiensem binas misisse eisdem formulis expressas epistolæ diversis temporibus. Forte igitur studiosus quisquam voluit Leonis stylum imitari, arripienteque illius epistolam ad Januarium Aquilegiensem, instar ejus novam epistolam elucubravisse marte proprio, cujus quidem inscriptionem integram reliquit demum Januarii nomine, ut etiam supposito nomine Nicetæ, consulari autem notam prætermisit, ne facilius de falsitate redargueretur. Hinc etiam hanc epistolam recipiendam putaverim, quatenus ejusdem sententiæ referuntur, & consonant cum alia germana epistola ad Januarium.

Nihil sane cum epistola ad Januarium commune habet canon 1. cau. 1. qu. 1., licet habeatur in epist. ad Nicetam, ubi tamen animadvertendum est, Gratianum plurimum detorsisse aucto-

Can. 1.
can. 1.
qu. 1.

his epistolæ sententiam; imo & verba ipsa immutasse. Auctor epistolæ loquitur de verusis Conlethianorum; ac Relagianorum, hisce verbis: *Quamque matris definitiones suas ad subreptum facilitatem improbare se simulent; atque depurare, hoc sibi tota arte fallendi, nisi intelligantur, excipiunt, ut gratia Dei secundum merita danti accipientium sentiantur. Quæ utique, nisi gratis datur, non est gratia, sed merces, retributioque meritorum.* Hæc, quæ de Divina gratia non præcedentibus nostris meritis Divina liberalitate concessa forent intelligenda, Gratianus, aut quicumque Gratiano auctor extitit, in aliud omnino propositum inflexit, & de illis, qui simoniaco sacramenta conferunt, interpretatus est.

Can. 1. In hunc ejusdem epistolæ inducitur Leo
dist. 86. adeo de Ecclesiastica disciplina sollicitus;

ut profiteatur se vehementius commovendum, quoties ea violentur, quæ pro custodia canonum, & pro fidei integritate ipse decreverat; addita ratione; quia infectorum ordinum culpa ad nullos magis referenda sunt, quam ad defider, negligentesque Rectores, qui muttam sapa meritiuna pœnilentiam, dum austerioram dissimulant adhibere medicinam. Hæc verba referuntur in can. 1. dist. 86., neque dubium ultum erit, quin tribui debeant Leoni Magno; utpote quæ eadem omnino habentur in epistola ipsius genuina ad Januarium Aquilegiensem, dummodo in postremis verbis ita legatur: *Dum necessariam dissimulatio adhibere medicinam.*

De posteriori ad eundem Nicetam
epistola.

Posterior epistola ad Nicetam, quæ incipit *Regressus ad nos filius meus Adeodatus* data 22. Kal. Aprilis Majorano primam Consule, sive anno 458., genuina est; utpote quæ Dionysio Exiguo Collectori antiquissimo cognita fuit, ac probata. Istud est epistolæ argumentum. Romam redierat Adeodatus Sedis Apostolicæ Diaconus, ac Leoni renunciaverat; Nicetam Aquilegiensem postulare a Pontifice Maximo scriptum, quo gravissimis, ut videbantur, propositis questionibus satisfaceret. Septem capitibus respondit Leo, quorum priora quatuor referuntur in can. 1. cau. 34. qu. 1. Juvabit ea integra re-

ob nonnullorum eodictum varietatem. Can. 1.
Cum ergo per bellicam cladem, & per
cau. 34.
gravissimos hostilitatis incursus ita quædam dicatis didisa esse conjugia, ut abductis in captivitatem viris femina eorum remanserint destituta, quæ viros proprios aut interemptos putarent; aut iniquitate a dominatione crederent liberandos, & in aliorum conjugium solitudine cogente transferunt (legunt alii: Quæ cum viros proprios... ad aliorum conjugium complexus sollicitudine cogente transferunt); Cumque nunc statu rerum auxiliante Domino, in meliora conversanda nulli eorum, qui putabantur perisse remearint, merito charitas tua videtur ambigare, quid de his mulieribus, quæ aliis junctæ sunt viris, a nobis debeat ordinari. Sed quia novimus scriptum, quod: a Deo jungitur mulier viro, & interam præceptum agnovimus, ut quod Deus junxit, homo non separet, necesse est, ut legitimarum fœdera nuptiarum redintegranda credamus; & romæis malis, quæ hostilitas intulit; unicuique id, quod legitime habuit, reformetur, omnique studio procurandum est, ut recipiat unusquisque, quod proprium est. Nec tamen culpabilis iudicetur, & tamquam alieni juris pervasor habeatur, qui personam ejus mariti, quæ jam nobis esse existimabatur, assumit. Sic enim multa, quæ ad eos, qui in captivitatem ducti sunt, pertinebant, in jus alienum transire potuerunt, & tamen plenum iustitia est, ut eisdem reverts propria reformetur. Quod si in mancipiis, vel in agris, aut etiam in domibus, ac possessionibus rite servatur; quanto magis in conjugiorum redintegratione faciendum est, ut quod bellica necessitate turbatum est, pœnis remedio reformetur? Et ideo si viri post longam captivitatem reverts ita in dilectione suarum conjugum perseverent, ut eas cupiant in suum redire consortium, omittendum est, & inculpabiliter iudicandum, quod necessitas intulit, & restituendum est, quod fides postulat. Si autem aliqua mulieres ita posteriorum virorum amore sunt captæ; ut malint his coherere, quam ad legitimum redire consortium, merito sunt notanda, ita ut etiam Ecclesiastica communione priventur; quæ de re excusabili contaminationem criminis elegerunt (legunt alii: Quia inexcusabiliter res excusabilis in crimen evadit) ostendentes sibi: pro sua incontinentia placuisse, quod iusta remisso poterat expiari. Redeat ergo in

suum statum voluntaria redintegratione conjugia, neque ullo modo ad opprobrium mala voluntatis trahatur, quod conditio necessitatis extorsit; quia sicut haec mulieres, quae reverti per viros suos voluerint, impia sunt habenda, ita illae, quae in affectum ex Deo initum redeunt, merito sunt laudanda. Sic exhibet Dionysius Exiguus. At vero hinc elegans disputatio nascitur de jure postliminii, quod in redintegrandis matrimoniis Leo Magnus adstruit. En species: Titio marito Titiae in captivitatem abducto, Titia secundo coniugi juncta fuit. Ex regulis juris Romani, quae tunc potissimum custodiebantur, secundum hoc conjugium consistebat: Ut enim non nisi inter cives Romanos nuptiae valere poterant, ita civitate per captivitatem amissa, nuptiae dissolvi penitus censebantur. Una tantum erat exceptio in liberta nupta Patrono; quo etiam in captivitatem abducto Juliani sententiam nonnulli probabant, asserentis adhuc matrimonium durare jure quodam singulari, sive, ut dicitur in l. 45. §. ult. ff. de ritu nuptiarum, propter patroni reverentiam. Quid vero si Titius e captivitate redux civitatis jura recuperasset? Num postliminii jura priorem conjugem adstringebant? Huc pertinet relata definitio Leonis, asserentis eodem jure, quo postliminio reversis omnia restituntur, ita etiam jura conjugiorum redintegrari. Non ita placuit Romanis veteribus Jureconsultis, ex quibus Pomponius in l. 14. §. 1. de captivis, & postlim. rev. ait: *Non ut pater filium, ita uxorem maritus jure postliminii recipit, sed consensu redintegratur matrimonium*: Et Paullus in l. 3. eod. tit. *Non ut a patre filius, ita uxor a marito jure postliminii recuperari potest, sed tunc cum & voluerit mulier, & adhuc alii post constitutum tempus nuptia non est; Quod si voluerit, nulla causa probabilis interveniente, penis discidium vincitur*. Haec sane in causa fuerunt, cur veluti in dubio haereret Nicetae animus, quid in ea disputatione definiendum foret, merito ambigenti. Quid ergo? Num Pontifex Maximus a Legis Romanae principiis recessit? Ego potius arbitrarer, Leonem Magnum Romanorum legum principiis potius inhaeruisse, diversitatem autem disciplinae non a diversa Philosophia, sed a diversa conjugiorum, qua apud Ethnicos, qua apud Christianos, qualitate fuisse

Tom. II,

profectam. Certa erat regula apud Jureconsultos veteres Romanos, jure postliminii ea redintegrari, quae in jure consisterent, non vero quae in facto. l. 12. §. 2., & 6. ff. de captivis. Ab hac regula nusquam Leo recessit, sed potius illam amplexus est. In eo tantum discrepat & Leonis, & Romanorum Jureconsultorum opinio, quod apud Leonem magis in jure, apud Romanos Jureconsultos magis in facto matrimonium consisterent. In hoc vero nulla est philosophiae diversitas, sed potius diversitas naturae conjugiorum apud Ethnicos, & apud Christianos. Apud Ethnicos, qui proles tantummodo procreationem in matrimonio considerabant, conjugia potissimum in facto consistebant; apud Christianos, qui Sacramentum in conjugio celebrabant, & arctissimam in eo Christi & Ecclesiae conjunctionem considerabant, conjugia in jure consistebant. Quid ergo mirum, si Leo, & Jureconsulti Romani veteres ex eisdem fere principiis, ille restituit, isti non redintegrari postliminio nuptias definierint? Hanc rem propterea omnino perfecit Justinianus, qui utpote Christianus Imperator, & Sacramenti conjugii apprime conscius Leonis Magni sententiam confirmavit, abrogata doctrina veterum Jureconsultorum; ea enim Christianorum conjugis amplius accommodari non poterat. Novella 22. cap. 7.

Canon 2. cau. 26. qu. 7. legitur in capite 6. ejusdem epistolae, & quidem eisdem verbis, dummodo jungantur Romanorum. Correctorum adnotationes, dummodo etiam pro illis postremis verbis, per *Sacerdotalem necessitudinem*. &c. legamus per *Sacerdotalem sollicitudinem*. &c., quemadmodum legitur apud Dionysium Exiguum, aliosque Codices optimos. Interea vero erit observandum, a Gratiano non satis apte eundem canonem esse laudatum, ut generaliter traderetur, arbitrio praesidentium definienda esse poenitentiae tempora; Etenim Leo id tantum tradit in ea specie, qua quis bis baptizari se permiserit, & quidem aut metu coactus, aut errore transductus.

Quae Gratianus refert in canone 51. cau. 1. qu. 1. jungenda omnino sunt verbis memorati canonis 2. cau. 26. qu. 7. Siquidem post verba postrema ejusdem Canonis ita sequitur Leo, quasi praecedentium rationem reddens:

Nn

,, Nam

Can. 2.
cau. 26.
qu. 7.

Can. 51.
cau. 1.
qu. 1.

„ Nam hi, qui baptismum ab hæreti-
 „ cis acceperunt, cum baptizati antea
 „ non fuissent, sola Sancti Spiritus in-
 „ vocatione per impositionem manuum
 „ confirmandi sunt, quia formam tan-
 „ tum baptismi sine sanctificationis vir-
 „ tute sumserunt. Et hanc regulam,
 „ ut scitis, servandam in omnibus Ec-
 „ clesiis prædicamus, ut lavacrum semel
 „ initum nulla iteratione viole-
 „ tur, dicente Apostolo, unus Deus,
 „ una fides, unum baptisma, cujus ab-
 „ lutio nulla iteratione temeranda est,
 „ sed, ut diximus, sola sanctificatio
 „ Spiritus Sancti invocanda est, ut quod
 „ ab hæreticis nemo accipit, a Catho-
 „ licis Sacerdotibus consequatur“. Hæc
 „ eadem Gratianus, nescio qua ratione,
 „ repetita voluit in canone 57. ejusdem
 „ causæ, & quæstionis.

*De Epistola ad Januarium, alias
 Julianum Aquilegensem.*

„ Fuisset hæc Leonis epistola ad Janua-
 „ rium præponenda memoratæ epistolæ
 „ ad Nicetam; cum hæc anno 447. sive
 „ Alipio, & Ardabure consulibus edita
 „ fuerit, illa demum anno, ut diximus,
 „ 458. sed ab ordine temporis paullisper
 „ ibidem recessi, quod nonnulli credide-
 „ rint, priorem epistolam ad Nicetam ad
 „ annum 444. pertinere. Quidam Codi-
 „ ces pro Januario Julianum exhibent,
 „ & hos sequutus viderur editor Grati-
 „ ani codicis in can. 42. cau. 1. qu. 1.
 „ Verum Dionysius Exiguus, cui anti-
 „ quitas majorem præ ceteris auctorita-
 „ tem conciliat, Januarium scribit, cu-
 „ jus propterea codicem sequi nemo de-
 „ dignabitur. Hæc est Epistola illa, qua-
 „ cum plurimum aiebam consonare epi-
 „ stolam priorem, quæ fertur ad Nice-
 „ tam Aquilegensem scripta, quemadmo-
 „ dum specialiter observabam ad canonem
 „ 1. dist. 86. cujus verba habentur etiam
 „ in hac ipsa epistola ad Januarium.
 „ Gratulatur ibidem Leo in primis Janua-
 „ rio, quod curam pastorem vigilanter
 „ exequeretur, deinde subdit: „ Dilectio-
 „ „ nem tuam duximus commonendam,
 „ „ insinuantes ad animæ periculum per-
 „ „ tinere, si quisquam de his, qui a
 „ „ nobis in hæreticorum (ex his supplen-

„ dus, emendandusque erit Gratianus
 „ in can. 42. & 112. cau. 1. qu. 1. &
 „ can. 21. cau. 1. qu. 7.) atque schis-
 „ maticorum sectam delapsis, & se ut
 „ qu. 7. „ cumque hæreticæ communionis con-

„ tagione macularit, respiciens in com-
 „ munionem catholicam sine professione le-
 „ gitimæ satisfactionis habeatur. Salu-
 „ berrimum enim, & spiritualis medi-
 „ cinæ utilitate plenissimum est, ut si-
 „ ve Presbyteri, sive Diaconi, vel Sub-
 „ diaconi, aut cujuslibet ordinis Clori-
 „ ci, qui se correctos videri volunt, at-
 „ que ad catholicam fidem, quam jam-
 „ pridem amiserant, rursus reverti
 „ ambiunt, prius errores suos, & ipsos
 „ auctores erroris damari a se sine am-
 „ biguitate fateantur, ut sensibus pra-
 „ vis etiam peremptis nulla sperandi su-
 „ perfit occasio, nec illum membrorum
 „ talium possit societate violari, cum
 „ per omnia illis professio propriæ coe-
 „ perit obviare. Circa quos etiam il-
 „ lam canonum constitutionem præci-
 „ pius custodiri, ut in magno habeant
 „ beneficio, si adempta sibi omni spe
 „ promotionis, in quo inveniuntur or-
 „ dine, stabilitate perpetua maneant,
 „ si tamen iterata tinctione non fue-
 „ rint maculati“.

*De Epistola ad Episcopos Provincia
 Viennensis in Gallia.*

„ Acceperat Hilarius Arelatensis Epi-
 „ scopus, in sua Provincia Celidonium
 „ quendam Episcopum contra sacrorum
 „ canonum statuta fuisse ordinatum, quod
 „ viduam conjugem duxisset. Quamobrem
 „ convocato Concilio Coepiscoporum Pro-
 „ vincialium Celidonium eundem ab E-
 „ piscopatu deiecit. Romam perrexit Ce-
 „ lidonius a Leone Pontifice opem implo-
 „ raturus. Eundem sequutus statim fuit
 „ Hilarius, qui tamen parum valuit apud
 „ Leonem, quippe in solemni conventu
 „ Celidonius restitutus est in Episcopa-
 „ tum suum, nonnisi cum maximo Hila-
 „ rii dolore, qui clanculum Roma ad E-
 „ piscopatum suum abscessit. Acciderat
 „ præterea, in quadam Gallicana Dice-
 „ cesi extra fines Provinciæ Arelatensis
 „ Projectum Episcopum ægrotasse, in cu-
 „ jus locum præmature Hilarius Metro-
 „ politani ordinaria, ut arbitror, aucto-
 „ ritate fretus novum Episcopum subin-
 „ duxerat. Projectus, ejusdemque amici,
 „ cum novissent Hilarii causam adver-
 „ sus Celidonium Romæ corruisse, suam
 „ in medium proponere non dubitarunt.
 „ In qua Projectus Episcopus adversus
 „ Hilarium vicit, in suam sedem & ipse
 „ restitutus, deturbato eo, qui auctorida-
 „ te Hilarii susceptus fuerat, Hinc subor-
 „ ta

ta occasio fuit, cur Leo Magnus adversus Hilarium nonnulla scripserit anno 445. in epist. ad Episcopos per Viennensem Provinciam constitutos, & quidem acriore stylo, quemadmodum ex illa facile agnoscere unusquisque potest. Quæ vero causa tunc Hilario fuerit singularis, cur ea perageret, aut pateretur, non satis constat apud Historicos. Illud certum est, tunc temporis maximam fuisse in Gallis Arelatensis Episcopi auctoritatem; certum præterea est, subortam tum fuisse apud Gallos impiam Semipelagianorum doctrinam, imo & conspicisse largius serpere in dies; eamque ob rem suspicionem suboriri potuisse, ne Hilarius forte hæresim progredienti faveret. Ut enim ipse erat Arelatensis Metropolis, & Primas, cujus jurisdictioni præbebat, doctrinam venerabatur, consiliis indulgebat universa fere Gallia, non alias videri poterant Semipelagianorum semina radices extendere, nisi quoquomodo Arelatensis idem Episcopus saltem conniveret. Porro Leo Magnus, cujus lateri Prosper Aquitanus quasi a secretis adstabat, fuerat Pelagianis, eorundemque furculis maxime infensus. Commoda itaque videbatur ad novam hæresim conficiendam occasio, qua Episcopus Arelatensis coaceretur, atque ea ratione ad meliora peragenda excitaretur. Forte hæc Leonis mens esse potuit, qui sagacissimus erat, ac prudentissimus rerum gerendarum, ea præsertim de causa apud omnes laudatus. Sed tandem finis controversiis impositus, emicuitque Hilarii integritas morum, acque doctrina: Superfuit tantum hodie veterum simultatum pura, putaque vestigia, quæ etiam puto subtrahenda fuisse a scrinio Romanæ Ecclesiæ adhuc vivente Leone post agnitam Hilarii sanctitatem insignem, & vehementem Ecclesiasticæ disciplinæ servandæ voluntatem. Atque hujus rei gravissimum habemus argumentum ex eo, quod Dionysius Exiguus, qui Leonis ætatem propemodum attingit, epistolasque Romanorum Pontificum e Romanæ Ecclesiæ scriniis depromptas collegit, memoratam Leonis epistolam omiserit: Pervenit illa ad nos ex alijs locis, forte ex scrijitijs Episcoporum, ad quos missa fuerat, qui quoniam subdebantur Arelatensi Episcopo, epistolam eandem vigilantius custodiebant, ut monumentum haberent, quod pro emergentibus similibus causis Arelatensis Episcopis opponerent, si forte illi potestate sua abuti quoquo modo viderentur.

latensibus Episcopis opponerent, si forte illi potestate sua abuti quoquo modo viderentur.

Duo sunt fragmenta, quæ ex ea Leonis epistola deprompta fuerunt, apud Gratianum relata. Primus est canon 7. dist. 19., cujus priora verba non integra descripsit Gratianus, ita propterea supplenda. Initium epistolæ istud est: *Divina cultum Religionis quem in omnes gentes, omnesque nationes Dei voluit gratia cornescere; ita Dominus noster Jesus Christus humani generis Salvator inquit, ut veritas, qua antea Legis, & Prophetarum præconio continebatur, per Apostolicam tubam in salutem universitatis exiret, sicut scriptum est: In omnem terram exiit (ita legit Quæsnellius, legunt alii exiit) sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum. Sed hujus muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, ut in beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret, & ab ipso quasi quoddam capite dono sua vellet in corpus omne manare &c.* Paulo aliter, quæ descripta hæc sunt, Gratianus exhibet; cætera, quæ apud Gratianum sequuntur, cum optimis epistolæ exemplaribus consonant, pertinentque universa eo, ut concluderetur, perperam discessisse Romam Hilarium exasperato animo post discussam, finitamque Celidonii causam, quasi Hilarius idem Sancto Petro, & Petri successoribus morem gerere detrectasset.

Alterum fragmentum habetur in can. 27. dist. 63., pertinetque ad causam Projecti Episcopi, de qua superius verba feceram. Afferebat Leo inter cætera, non potuisse ab Hilario alium Episcopum in locum Projecti ordinari, nisi primum suffragia civium exquisita fuissent, his verbis: *Expectarentur certe vota civium, testimonia populorum, quæretur honoratorum arbitrium, electio Clericorum, qua in Sacerdotum solent ordinationibus ab his, qui venerunt Patrum regulas, custodiri.* Et post plurima monens Leo, quomodo facienda in posterum sit Episcoporum ordinatio, subdit: *Per pacem, & quietem Sacerdotes, qui futuri sunt, possulentur: Teneantur subscriptio Clericorum, honoratorum testimonium, ordinis consensus, & plebis.* Ex his facile & emendabis, & interpreta-beris memoratum canonem 27.

Can. 7.
dist. 19.

Can. 27.
dist. 63.

De Epistola ad Dioscorum Episcopum
Alexandrinum.

Extat inter opera Leonis epistola quædam ad Dioscorum Episcopum Alexandrinum data Kalendis Julii, alias 11. Kal. Julias; sine consule tamen, ex quo incertum esse videtur, quo anno scripta fuerit. Sed cum videatur ad Dioscorum missa, cum primum is fuit Alexandrinus Episcopus ordinatus, uti ostendunt priora epistolæ verba; *Quantum dilectioni tuae Dominica charitatis impendamus affectum, ex hoc poteris adprobare, quod tua primus fundare desideramus initia*; & Dioscorus Alexandrinam sedem tenere cœperit aut sub finem anni 444., aut sub initium anni 445., ad istud sane tempus commode referetur. Forte quispiam de hujus epistolæ fide dubitaret, animadvertens in codice Dionysii Exigui desiderari. At vero duplex genus epistolarum secernere juvabit, quarum aliæ familiares, qualibus Summus Pontifex privatum amicum instruit monitis peculiaribus; aliæ decretales, quoties uni, vel pluribus Episcopis quidpiam agendum quasi lege mandatur. Hanc, de qua agimus, epistolam familiarem esse nemo ambiget, qui formulas a Leone expressas consideraverit. Appellat hanc epistolam Leo *Paternam, & Fraternali collationem*, item ait: *Studiose ergo dilectionem tuam, & familiariter admonemus*. Porro Dionysii Exigui propositum non illud erat, ut in Codicem suum familiares etiam Romanorum Antistitem epistolas referret. Romam miserat Dioscorum Possidonium Presbyterum, per quem de electione sua Pontificem Maximum redderet certiore. Possidonio redeunti Alexandriam commendavit epistolam. Leo, Dioscorum hortatus ad unitatem cum Romana Ecclesia custodiendam, ad quamobtinendam se retulit ad ipsam Alexandrinæ Ecclesiæ initia, asserens Sanctum Marcum Alexandrinæ Ecclesiæ primum institutorem fuisse. S. Petri Discipulum, ejusdemque doctrinæ jugiter adhaesisse. Huc pertinet Canon 16. cau. 24. qu. 1.,, cuius verba apprime consonant quam integris epistolæ exemplaribus post Romanam Correctionem.

Post hæc docet Leo, quonam die Clericorum ordinationes sing. celebrandæ. *Can. 4. & 5.* Verba Pontificis referuntur in *Can. 4., dist. 75. & 5. dist. 75.*, sed quoniam in Codici-

bus varietas quædam inest, eadem referam, qualia edidit Quesnellius. „ Quod „ ergo a Patribus nostris propensiore cura novimus esse servatum, a vobis hoc „ volumus custodiri, ut non passim diebus omnibus Sacerdotalis, vel Levitica ordinatio celebretur, sed post diem „ sabbati ejus noctis, quæ in prima „ sabbati lucefcit, exordia deliganur. „ (*Gratiannus scribit*: Exordia consecrandi eligantur; *addiderunt alii in editione Labbeana*: Hoc est, sub lege Divini Officii substituantur. *Sed forte hæc adjectio e marginis in istum locum p[er]tinet*) in quibus his, qui consecrandi „ sunt, jejunis, & a jejunantibus sacra „ benedictio conferatur. Quod ejusdem „ observantiæ erit, si mane ipso Dominico die continuato sabbati jejunio celebretur, a quo tempore præcedentis „ noctis initia non recedunt, quam ad diem Resurrectionis, sicut etiam in „ Pascha Domini declaratur, pertinere „ non dubium est. Nam præter auctoritatem consuetudinis, quam ex Apostolica novimus venire doctrina, etiam Sacra Scriptura manifestat, quod „ cum Apostoli Paulum, & Barnabam ex præcepto Spiritus S. ad Evangelium gentibus mitterent prædicandum, „ jejunantes, & orantes imposuerunt eis manus; ut intelligamus, quanta „ & dantium, & accipientium devotione curandum sit, ne tantæ benedictionis Sacramentum negligenter videatur impletum. Et ideo pie, & „ laudabiliter Apostolicis morem gesseris institutis, si hæc ordinandum „ Sacerdotum formam per Ecclesias „ quibus Dominus præfesse te voluit, etiam ipse servaveris; ut his, qui consecrandi sunt, nunquam benedictio „ nisi in die Resurrectionis Domini tribuatur, cui a vespere sabbati initium constat adscribi, & quæ tantis „ divinarum dispositionum (*alibi legitur dispensationum*) mysteriis est consecrata, ut quidquid est a Domino „ insignius constitutum, in hujus diei dignitate sit gestum. In hac per Resurrectionem Christi & mors interitum, „ & vita accepit initium; In hac &c. „ In conspectu hujus doctrinæ disputari posset, num Leonis sententia ea fuerit, ut in sola annui Paschatis nocte Sacerri Ministri ordinarentur, quemadmodum colligit videtur ex illis verbis: *Namquam benedictio, nisi in die Dominica Resurre-*

sursum, tribuatur? Verum meo iudicio nihil prohibet, quominus hæc verba de unoquoque Dominico die intelligamus, quem fane in honorem Resurrectionis Dominicæ singulis hebdomadis celebramus, dummodo tamen jejunium sacrum præcesserit. Quo enim in primis pertinent verba illa Leonis, quibus docet, eodem die & mundum fuisse exordium, & illapsum fuisse Spiritum S., & Apostolos prædicandi auctoritatem a Domino accepisse; uno verbo, quidquid a Domino insignitus constitutum est, in hujus diei dignitate gestum fuisse? Hæc non pertinent ad unum Paschatis diem, sed generatim de quocumque die Dominico intelliguntur. His addere possumus Leonis tempore solemnem Paschatis diem transigi debuisse in Catechumenis baptizandis, quemadmodum etiam præcedentes dies in scrutiniis, exorcismis, variisque super baptizandos orationibus infumebantur. Hinc Gelasius Papa in epistola ad Episcopos per Lucaniam cap. 7. præfigens sacris ordinationibus dies meminit de sabbatis jejuniorum; de sabbato autem, quod Sanctum adpellamus, ne verbum quidem habuit, quippe quo aliud tum agendum Episcopis incumbabat. Præterea semper maxima fuit Sanctorum Patrum solertia, ut vacantibus Ecclesiis quam citissime consuleretur, novum Episcopum ordinando, quod fane fieri non potuisset, si solo die Paschatis consecrationes Episcoporum celebratæ fuissent. Hinc hodie etiam ætate nostra observatur, ut quocumque die Dominico celebrentur Episcoporum consecrationes, licet in ordinandis ministris inferioribus certi infra annum dies sunt præstituti. Hac occasione non inopportunitum erit animadvertere, quod hodie servatur in ordinationibus ministrorum Episcopo inferiorum, nimirum non Dominico, sed sabbati die fieri, ex eo proficisci, quod olim tota nox, quæ sabbatum subsequabatur, in hujusmodi ordinationibus infumebatur, reservata in mane Dominicum hora tertia Episcoporum consecratione, quæ sæpe tempora ad Dominicum diem pertinere videbantur. Sed postea, sublata nocturnarum vigiliarum consuetudine, ad diem sabbati pertinere cœperunt, quæ sub noctem fieri consueverant adventante Dominico, cuius rei vestigia adhuc adparent in officio Ecclesiastico Sabbati Sancti.

In postrema hujus epistolæ parte le-

gitur Canon 51. de cons. dist. 1. Tradit *Can. 51. de cons. dist. 1.* ibidem Leo, Sacrificii oblationem indubitanter iterandam esse in basilicis, quoties populi multitudo simul adesse non potest, quod contingere asserit in solemniorebus præsertim festivitatem, atque inter cetera ita scribit: „Necesse est autem, ut quædam pars populi sua devotione privetur, si uniustantum Missæ more servato Sacrificium offerre non possint, nisi qui prima diei parte convenerint. Studiosè ergo dilectionem tuam, & familiariter admonemus, ut quod nostræ consuetudini forma ex paternæ traditionis insedit, tua quoque cura non negligat, ut per omnia nobis & fide, & actibus congruamus. (*legunt alii: Ut omnia nobis ex fide, & actibus congruant.*) Propter quod remeanti filio nostro Possidonio Presbytero hanc ad fraternitatem tuam epistolam dedimus perferendam, qui nostris processionibus, atque ordinationibus frequenter interfuit, & toties ad nos missus, quid in omnibus Apostolicæ auctoritatis teneremus, agnovit. Ita exhibent optimi codices, ex quibus emendari poterit Gratianus. Ex hoc autem capite facile intelligemus, cur aliquando pluries Missæ Sacrificium in Ecclesiis celebratur; atque ea, arbitror, ratione in die Natali Domini adhuc in præsentia pluries oblatio fit; nimirum mutandæ disciplinæ generalis causam dedit frequentior populi fidelis eodem die congressus.

De Priori Epistola ad Episcopos Sicilia.

Dux proferuntur epistolæ Leonis ad Episcopos Siciliæ directæ. Prior incipit *Divinis præceptis*, dataque est 12. Kalendas Novembris Calopodio, sive, ut alii legunt, Alipio, & Ardabure Consulibus, idest anno 447. Hanc vero germanam esse vel sola Dionysii Exigui Collectio probat, in qua eadem epistola recensetur. Ex illis, quæ apud Gratianum relata sunt, fragmentis, satis liquere potest, quisnam fuerit Leonis scopus. Et primo initium epistolæ habetur in Can. 2. cau. 25. qu. 1., cuius verba *Can. 2. cau. 25. qu. 1.* ita ex codice Dionysii Exigui erunt legendæ: „Divinis præceptis, & apostolicis, licis monitis incitatur, ut pro omnium Ecclesiarum statu impigro vigilemus, adfectu, & siquid usquam reprehensionis invenitus obnoxium, Cleri soli-

licitudine, (apud Gratianum, Quæ-
nellium, aliosque codices legitur: Ce-
leri sollicitudine) aut ab ignorantie
imperitia, aut a præsumptionis ufur-
patione revocemus. Manente (legunt
alii: Monente) enim dominicæ vo-
cis imperio, quo Beatissimus Apосто-
lus Petrus trina repetitione mysticæ
sanctionis imbuitur, & Christi oves,
qui Christum diligit, pascit; ipsius
Sedis, cui per abundantiam divinæ
gratiæ præsumus, reverentia coarcta-
mur, ut periculum desidie, quantum
possumus, declinemus, ne professio
Summi Apostoli, qui se amatorem
Domini testatus est, non inveniatur
in nobis, quia negligenter pascens to-
ties commendatum gregem convinci-
tur Summum non amare Pastorem.

Ita præfatus Leo, in capite 1. con-
queritur de nonnullis Siciliæ Episcopis,
quod numerosius in die Epiphaniæ, quam
in die Paschatis, Sacramentum Baptis-
matis administrent contra regulas a Ro-
mana Ecclesia perpetuo custoditas. Et
in cap. 2. fule de hac materie differens
docet, servandam esse temporum, &
mysteriorum Christi distinctionem, de-
inde in cap. 3. ad eandem rem ita sub-
jicit: „ Quamvis ergo & illa, quæ ad
humilitatem, & illa, quæ ad glo-
riam pertinent Christi, in unam con-
currant eandemque Personam, to-
tumque quidquid in illo & virtutis
divinæ est, & infirmitatis humanæ
ad nostræ reparationis tendat effe-
ctum; proprie tamen in morte cruci-
fixi, & in resurrectione mortui po-
tentia baptismatis novam creaturam
condit ex veteri, &c. “ Hæc retulit

Gratianus cum sequentibus in Can. 13. de
Can. 13. conf. dist. 4. usque ad vers. *Hoc autem:*
de conf. qui versiculus habetur in capite 4. ejus-
dist. 4. dem epistolæ. Observandum tamen, ubi
Gratianus scripsit, *interclusit, invitavit,*
ut, &c. Dionysium Exiguum ita exhibe-
re interclusit invitavit, ut quibuslibet
necessitatibus impediti, &c. quæ eadem
habet Quænellius ex MSS., ut ipse te-
statur, codicibus emendata. Quid vul-
gares codices contineant, Romani Cor-
rectores adnotaverunt. Observandum
præterea, pro illis Gratiani verbis
omnium credentium numerum legi apud
Dionysium Exiguum *omnem credentium*
numerum.

Post pauca subsequitur Leo in cap. 5.
ad eandem rem his verbis: *Unde quia*
manifestissime patet, baptizandis in Ec-

clesia electis hac duo tempora, de quibus
loquuti sumus, esse legitima, dilectionem
vestram monemus, ut nullos alios dies
huic observantia miscatis. Hic est Can.
12. de conf. dist. 4., cujus propria ver-
ba Leonis minime sunt, sed alicujus col-
lectoris, qui paucis præmonere voluit, *de conf.*
quid Leo in eo capite scriberet. Reve-
dist. 4. ra Dionysius Exiguus in epitome capi-
tis ita scripsit: *Quod hac duo tempora,*
idest Pascha, & Pentecoste ad baptizan-
dum a Romano Pontifice sunt præfixa.
Hæc cum verbis Leonis conjuncta apud
Dionysium Exiguum imprudens Ama-
nuensis non distinxit, occasionemque de-
dit posterioris ætatis Collectoribus, ut
omnia simul juncta Leoni tribuerent.
Ceterum Epitome Dionysii Exigui mi-
nime dissonat a sententia Leonis, qui
etli generaliter dicat, duo tempora præ-
stituta esse ad conferendum Baptismum,
nec specialiter, quænam sint ea tempo-
ra, designet, tamen ex iis, quæ supe-
rius dixerat in verbis supra memoratis
in Can. 13. de conf. 4., adparet de
temporibus Paschatis, & Pentecoste lo-
qui voluisse.

Huc usque generalis tradebatur disci-
plina. Quid vero, si certæ causæ emer-
sissent, quibus extra tempora memorata
necessario Baptismus conferendus esset?
Hæc causas exceptas voluit Leo, in-
quiens: „ Non interdicta licentia, qua
in Baptismo tribuendo quolibet tem-
pore periclitantibus subvenitur. Ita
enim ad has duas festivitates conne-
xas subinet, atque cognatas incolu-
mum, & in pacis securitate degen-
tium libera vota differimus, ut in
mortis periculo, in obsidionis disci-
mine, in persecutionis angustiis, in
timore naufragii nullo tempore hoc
veræ salutis singulare præsidium cui-
quam denegemus. “ Ita emendandus
erit. Canon 16. de conf. dist. 4. 1. cujus
verba aliter retulit Gratianus.

His statim subjiciuntur, quæ Grati-
anus exhibet in Canon. 14. de conf. dist. 4.,
quæque consonant cum Dionysio Exiguo,
aliique optimis exemplaribus, dummodo pro
verbis illis evangelicis: *Qui non ex sanguinibus,*
legamus qui non ex sanguine. Observatione digna
sunt hoc in loco, quæ Leo scribit; ni-
mirum quosdam putasse in die Epipha-
niæ, sive 8. idus Januarii, Christum
Dominum fuisse baptizatum. Erat hæc
tantummodo nonnullorum opinio; con-
trarium enim docuerat Sanctus Epipha-
nius

nus lib. 2. adversus hæreses hæresi 3. tradens Christum baptizatum fuisse 6. idus Novembris. Leo Magnus cum accepisset ea de causa in aliquibus Ecclesiis administrari consuevisse Baptismum in die Epiphaniæ, quod crederent eodem die Christum baptizatum fuisse, eam facti disputationem adgredi noluit; sed asseruit non satis opportunum videri illud Servatoris exemplum: nimirum aliud erat Baptisma, quo Christus ipse ablui voluit, aliud Baptisma fidelium, de quo quærebatur, cuius ut virtus ex resurrectione potius Christi pendebat, ita nonnisi tempore, quo celebrabantur ejusdem Resurrectionis mysteria, collationem fieri decebat.

Hæc, quæ de Baptismate certis temporibus conferendo fuisse disputando decrevit Leo, firmavit his verbis: „His itaque, Fratres charissimi, tot, ac „tantis existentibus documentis, quibus omni ambiguitate submota evidenter agnoscitis, in baptizandis electis, qui secundum apostolicam regulam, & exorcismis scrutandi, & juniis sanctificandi, & frequentibus sunt prædicationibus imbuendi, duo tantum tempora, idest Pascha, & Pentecosten esse servanda, hoc vestram dicimus charitati, ut ab apostolicis institutis nullo ulterius recedatis excessu. Quia inultum post hæc esse non poterit, si quisquam apostolicas regulas in aliquo crediderit negligendas. “ En quo pertinet sententia Leonis, quam generaliter paucis tradidit Gratianus in Can. 10. dist. 11. ex nuper memoratis verbis eam ob rem suppleendo.

Can. 10.
dist. 11.

De altera epistola ad Episcopos Sicilia.

Alteram ad Siciliæ Episcopos Leonis epistolam primus evulgavit ex antiquo MS. codice Cardinalis Sirleti Gerardus Vossius. In Labbeana collectione est numero 104., apud Quesnellium est numero 17. Sed hanc Viri eruditi Leoni suppositam fuisse judicaverunt, quibus sane non contemnendæ conjecturæ, imo & gravia argumenta esse potuerunt. In primis enim, ut omittam nemini ex veteribus notam fuisse, nec ipsi Dionysio Exiguo, qui non procul a temporibus Leonis Romæ Pontificis epistolas colligebat, apparet nitide styli diversitas, ut cum aliis Leonis epistolis consonare non possit; deinde nota consularis hæc ad-

scripta est: *Data 11. Kalendas Novembris Alipio Viro clarissimo Consule; ac cum superior, quam expendebam, epistola data sit 12. Kalendas Novembris sub Alipii ejusdem Consulatu, nemo sibi persuadebit, Leonem tam frequenter, scilicet duobus successive, & singulis diebus ad eisdem Siciliæ Episcopos duas decretales epistolas direxisse. His accedit in hac epistola illud potissimum Episcopis commendari, ne res ecclesiasticas alienent. Quod si jam fuisset a Leone decretum, sequentes Pontifices facile laudavissent illud occasione oblata. Id laudavissent aut Hilarius in epistola ad Episcopos Galliarum, aut Symmachus in Concilio Romano, aut Agapetus in epistola ad Cæsarium Arelatensem, aut Gregorius Magnus in epistola ad eisdem Siciliæ Episcopos, qui omnes Romani Antistites eandem rem fuisse pertractarunt. At vero apud omnes altum servatur Leonis decreti silentium: quæ sane indicant, epistolam ipsam Leoni falso tributam ab auctore recentiore fuisse. Gratianus unum tantum fragmentum ex hac epistola derivavit in Can. 52. cau. 12. qu. 2., cui tamen plurima adjecta sunt, quæ sane ad ipsam epistolam minime pertinent. In epistola ita legitur: *Quamvis ergo ordinatum a nobis sit, quemadmodum utriusque Ecclesiæ utilitatibus consulatur, (Nomine utriusque Ecclesiæ auctor intelligit duas Siciliæ Ecclesias, in quibus scripsit, abusus irreplisse alienationis rerum ecclesiasticarum: Quænam istæ Ecclesiæ fuerint, quærant illi, qui argumenta fictitiarum epistolarum amant investigare; quemadmodum etiam quærant, quibus in codicibus reperiantur ea, quæ Leo inducitur jam antea ordinasse in utriusque Ecclesiæ utilitatem), ne tamen hoc perniciosum nequissimæ deprædationis exemplum cuique posthac fiat imitabile, hanc præcepti nostri formam apud dilectionem vestram volumus esse perpetuam; qua sine exceptione decernimus, ut nequis Episcopus de Ecclesiæ suæ rebus audeat quidquam vel donare, vel commutare, vel vendere, nisi forte ita aliquid horum faciat, ut meliora proficiat, & cum totius Cleri tractatu, atque consensu id eligat, quod non sit dubium Ecclesiæ profuturum. “ Quæ sequuntur apud Gratianum, in epistola ipsa non leguntur, sed potius in Concilio Carthaginensi vulgo IV. Can.**

Can. 52.
can. 12.
qu. 2.

31., & 32., qualiscumque sit Canonum istorum auctoritas. In Canone 31. hæc leguntur: „ Ut Episcopus rebus Eccle-
 „ siæ tanquam commendatis , non tan-
 „ quam propriis utatur. *Et in Can. 32.*
 „ Irrita erit donatio Episcoporum , vel
 „ venditio , vel commutatio rei eccle-
 „ siasticæ absque conniventia , & sub-
 „ scriptione Clericorum .

*De Epistola ad Flavianum Constanti-
 nopolitanum .*

Celeberrima est Leonis epistola ad Fla-
 vianum Constantinopolitanum Episco-
 pum scripta , in qua Eutychis hæreses
 validissime conficiuntur . Data illa est
 anno 449. , duobus scilicet annis ante
 Concilium Chalcedonense . Initio episto-
 læ enumerat Leo causas , quæ Euty-
 chem præcipue impulerunt , ut perpe-
 ram de Christi natura sentiret , præ-
 sumptionem videlicet , & imperitiam .
 Huc referendus est Canon 30. cau. 24.
 qu. 3. , qui cum integra Leonis episto-
 la consonat , dummodo aliquot codicum
 varietas observetur ; siquidem ubi Gra-
 tianus legit : *Doctioribusque non credere* ,
 legerunt alii : *Doctioribusque non cedere* ;
 item ubi Gratianus legit : *Aliquo im-
 diuntur obscuro* , legerunt alii : *Per ali-
 quod obscuritatis impedimentum* . Qualia-
 cumque tamen verba retineantur , ea-
 dem semper erit Leonis sententia .

Can. 30.
 cau. 24.
 qu. 3.

De Epistola ad Pulcheriam Augustam .

Eodem anno 449. scripsit Leo ad Pul-
 cheriam Augustam epistolam , quæ in-
 cipit : *Quantum presidii* , eandem exhor-
 tans , ut auctoritate etiam sua Eutychis
 ausum cohiberet , priusquam illius hæ-
 resis ex pertinacia auctoris , aut ex im-
 prudentum consensione vires acquireret .
 Ita vero loquitur Sanctus Pontifex de
 Eutyches : „ Multum doleo , multumque
 „ contristor , quod hic , qui antea de
 „ humilitatis proposito laudabilis vide-
 „ batur , contra unicam spem nostram ,
 „ Patrumque nostrorum , vana , & ni-
 „ mis stolta audet adstruere . Qui dum
 „ videret insipientiæ suæ sensum Ca-
 „ tholicis auribus displicere , revocare
 „ se a sua opinione debuerat , nec ita
 „ Ecclesiæ Præsules commovere , ut da-
 „ mnationis sententiam mereretur exci-
 „ pere , quam utique si in suo sensu
 „ (*legunt alii : in sua sententia*) vo-
 „ luerit permanere , nullus poterit re-

„ laxare . “ Hæc eadem sunt , quæ
 Gratianus retulit in Can. 5. cau. 24. *Can. 5.*
 qu. 2. , quamquam Gratianus idem paul-
 lo aliter verba composuerit , ut ea , quæ *cau. 24.*
 de Eutyches singulariter dicta fuerunt ,
 in generalem sententiam converteret iis
 accommodandam , qui in malis operibus
 sunt perversi .

De alia ad eandem Pulcheriam epistola .

Præter superius memoratum , alias
 numero plures ad Pulcheriam Augustam
 Leo scripsit epistolas . Una adhuc mihi
 superest recensenda , quæ incipit *Gau-
 dere me plurimum* , data Valentiniano ,
 & Avieno Consulibus , seu anno 450. ,
 ex ea enim depromptus est Gratianus
 Canon 21. cau. 23. qu. 5. Gratulabatur *Can. 21.*
 Leo Pulcheriæ , quod noverit , ipsam in *can. 24.*
 recta fide consistere , & sese a novis Eu- *qu. 5.*
 tychis erroribus avertere , inter quæ ita
 concludit : „ Spero autem adfuturam
 „ misericordiam Dei , ut cooperante cle-
 „ mentia vestra pestiferi erroris possit
 „ morbus auferri , ut quidquid ipso in-
 „ spirante , atque auxiliante potuerit
 „ salubriter fieri , cum vestræ fidei lau-
 „ de peragatur , quoniam res humanæ
 „ aliter tutæ esse non possunt , nisi quæ
 „ ad Divinam confessionem pertinent ,
 „ & Regia , & Sacerdotalis defendat
 „ auctoritas . “ Ex his supplendus erit
 laudatus Canon 21.

*De epistola ad Clerum , & Populum Con-
 stantinopolitanum .*

Anno Domini 449. coacta per Dio-
 scorum Alexandrinum Episcopum Pseu-
 do-Synodo Ephesina , quam vulgo *latro-
 cinium* vocant , ibidem Eutychiana hæ-
 resis pro Christiana fide proposita , rece-
 praque , cui scilicet Episcoporum alii
 vi , alii sponte subscripserant , damnatus
 fertur S. Flavianus Constantinopolitanus
 Episcopus strenuus germanæ doctrinæ
 defensor , a sua sede depositus , imo et-
 iam , uti plures scribunt , in eodem Con-
 cilio per Dioscorum ipsum impio , atque
 inaudito ausu percussus , atque occisus .
 Id ægre tulerunt Constantinopolitani
 Givæ , lugentes una cum optimo Pasto-
 re se constantissimum Catholicæ Fidei
 vindicem amisisse . Hæc erat Constanti-
 nopolitanæ Ecclesiæ conditio , dum ad
 eam scripsit Leo Magnus in epistola
 quæ incipit : *Licet de his* , &c. numero
 46. in editione Quæsnelli , sed in edi-
 tioni-

tionibus vulgaris numero 23. data idibus Octobris Asterio, & Protogene Consulibus, de qua consulari nota videlicet Quæsnellii observationes. Epistolæ inscriptio ita habet: *Leo Episcopus Clero, Honoratis, & Plebi consistenti Constanti-nopoli.* Quæ res ibidem pertractatur, hæresim potissimum respicit Eutychianorum; atque in primis illi populo gratulatur Leo, quod veram fidem semel amplexus in eadem diutius perseveret, rogatque, ut perpetuo consistat, neve ullus usquam, præsertim de Clero, fideles audeat novis opinionibus turbare: „Nec quisquam, ait, sibi audeat de „sacerdotali honore blandiri, qui po- „tuerit in execrandi sensus impietate „convinci; nam si vix in laicis tolera- „bilis videtur inscitia, quanto magis „in eis, qui præstant, nec excusatione „est digna, nec venia; maxime cum „etiam defendere perversarum opinio- „num commenta præsumunt, & in „consensum suum aut terrore, aut gra- „tia instabiles quoque traducunt? „Ex his supplere possumus Canonem 3. dist. 38., ubi videtur Sanctus Vir paul- lo asperius de Clericis loqui, ideo, ut arbitror, quod jam suspicaretur, Ana- tolum Dioscori amicissimum esse, & Flaviano insensum, imo facile in Fla- viani locum concitato schismate subro- gandum, quemadmodum revera post ali- quod tempus suffectus est.

Amplius progreditur Leo, atque ita de viris facile populum in hæresim ad- ducentibus loquitur: „Spernantur (le- „gant alii: separentur) huiusmodi a „sanctis membris Corporis Christi, ne- „que sibi catholica libertas infidelium „jugum patiatu imponi. Extra enim „donum divinæ gratiæ, & extra Sa- „cramentum habendi sunt salutis hu- „manæ, qui negantes naturam nostræ „carnis in Christo; & Evangelio con- „tradiciunt, & Symbolo reluctantur, „nec sentiunt se in hoc præruptum „sua obcecatione deduci, ut nec in „Passionis Dominicæ, nec in Resurre- „ctionis veritate consistant, quia utrum- „que in Salvatore vacuatur, si in eo „nostri generis caro non creditur. In „quibus sunt ignorantiae tenebris? „(hæc refert Gratianus in Can. 38. de cons. de dist. 2., cujus verba ex ipsa Leonis epistola ita supplenda sunt, at- que emendanda). *In quo hærenus desi- dia torpore jacuere? ut nec auditu disce- rent, vel lectione cognoscerent, quod in*

*Ecclesia Dei in omnium ore tam consensum est, ut nec ab infantium linguis veritas Corporis, & Sanguinis Christi inter Com- munionis Sacramenta taceatur? (ita leg- git Quæsnellius, monens in codice quo- dam MS. desiderari illa verba, vel le- ctione cognoscerent; ac editio Labbeana in posterioribus verbis hæc exhibet: In- ter communis Sacramenta Fidei tace- tur, quemadmodum etiam exhibet Gra- tianus) quia in illa mystica distributio- ne spiritalis alimonia hoc impartitur, hoc sumitur, ut accipientes virtutem celestis cibi, in carnem ipsius, qui caro nostra factus est, transsumunt. Ut hæc commo- de intelligantur, animadvertendus est vetustus Ecclesiæ ritus, qualis in usu erat in administratione Eucharistiæ: Ni- mirum Sacerdos sacram particulam por- rigens dicebat: Corpus Christi; susci- piens respondebat: Amen. Testis hujus sacræ ceremoniæ Ambrosius est in lib. 4. de Sacramentis cap. 4. inquit: Non otiose, cum accipis, tu dicis, amen, jam in spiritu consistens, quod accipias Cor- pus Christi: dicis tibi Sacerdos: Corpus Christi. Et tu dicis, amen, hoc est ve- rum. Ex hac communi Ecclesiarum di- sciplina ita argumentabatur Leo adver- sus Eutychianos: ipsi etiam infantes, dum ad Eucharistiam suscipiendam ac- cedunt, fatentur se Corpus Christi su- scipere. Ergo inveterata, & ipsismet infantibus nota traditio est, vere existe- re Corpus Christi; ac proinde naturam hominis Deo junctam in naturam Dei minime abiisse, quod cum suis affectis Eutyches contendebat. Hanc eandem sententiam alibi exposuit idem Leo, vi- delicet in sermone 6. de jejuniis mensis septimi, scribens: „Sic sacræ mensæ „communicare deberis, ut nihil pror- „sus de veritate Corporis Christi, & „Sanguinis ambigatis. Hoc enim ore „sumitur, quod fide creditur, & fru- „stra ab illis amen respondetur, a qui- „bus contra id, quod accipitur, dis- „putatur. „Supersunt adhuc in Gra- tiano fragmento nonnulla, quæ apud Leonem minime leguntur, sed potius excerpta sunt ex aliis Patrum veterum monumentis, a vers. *Idem est cibi refe- ctionis* usque in finem. Romani Corre- ctiores jamdiu asseruerunt, hæc referen- da esse ad Ambrosium. Revera apud Ambrosium plura ex ipsis leguntur, quæ cum Gratiano Canone sunt con- ferenda. Porro Gratianus videtur hæc ex incerto quodam auctore sumisse, qui*

on handed in
h. m.

of Beati)

84

Tom. II.

O o

qui

qui ejusdem ætate scripserit contra Berengarium ad asserendam catholicam doctrinam de Christi Corpore, & Sanguine. Ait Gratianus: *Idem est cibus refectiois, & cibus sanguinis. Sicut enim caro Domini vera est cibus, ita sanguis vero noster est potus.* Romani Correctores observaverunt in nonnullis codicibus haberi: *Idem est cibus, &c.*, quæ lectio integræ sententiæ magis convenire videtur, quodque si attendisset Glossographus, abstinisset ab hac inepta interpretatione, quam adtexuit: *Idem est cibus, idest similis.* Gratianus igitur apposuit particulam *item*, ut significaret se aliud fragmentum non Leonis, sed alterius auctoris referre. Quamobrem qui post Gratianum capita distinxerunt, id attendere debuissent, ut quæ in hoc fragmento subjiciuntur, a præcedentibus sejungerent. Verba illa: *Est cibus refectiois, &c.* sunt auctoris illius, quem Gratianus sequebatur, quique ad demonstrandum, quid in Eucharistia contineretur, usus est verbis Christi Johannis cap. 6. *Caro mea vera est cibus, & sanguis meus vero est potus.* Prosequitur Gratianus *Idem est etiam Corpus, de quo dictum est: Caro mea vera est cibus, & sanguis meus vero est potus.* Circa hoc corpus aquila sunt, qua aliis circumvolitant spiritalibus. Hæc sunt Ambrosii in caput 17. Lucæ in fine lib., quæ Gratianus quasi ejusdem auctoris nomine laudabat, quia forte apud eundem auctorem laudatum Ambrosium legerat. Pergit Gratianus: *Unde & Corpus Christi edimus, ut vita æterna possimus esse participes.* Rursum hæc Ambrosii sunt in lib. 10. Lucæ cap. 22. cap. 9. De illis, quæ subjiciuntur in vers. *Cujus carne*, & in vers. ultimo, nihil adjicio; cum enim eadem sint cum iis, quæ referuntur Ambrosii nomine in Can. *Revera* 69. eadem dist. 2. de consecrat., opportunius erit de ipsa sententia verba facere, cum suo loco agendum mihi erit de Ambrosii capitibus ad eundem Canonem 69.

De Epistola ad Anatolium Constantinopolitanum.

Celebre est in Ecclesiastica Historia Anatolii nomen. Is amicissimus primum Dioscoro Alexandrino fuit, & in Eutychiana hæresi propugnanda sodalis; forte etiam in Flaviani Episcopi Con-

stantinopolitani necem quidpiam agresus fuerat, aut saltem illius conscius extiterat. Nihilominus tanta erat ejus existimatio apud Orientales, ut minime dubitaverint mortuo Flaviano ipsum in Flaviani locum, sive regimen Constantinopolitanæ Ecclesiæ vocare, id præ ceteris penes Romanum Antistitem curante Imperatore, ea potissimum ratione, quod Anatolius Christianæ fidei vindex extiturus esset, atque Eutychianam hæresim damnaturus. Leo Magnus in rebus agendis prudencissimus in hanc ordinationem facile consensit, quatenus sperabat, Anatolii animum erga Ecclesiam, veramque fidem conciliandum fore, atque ita numerum, & auctoritatem Eutychianorum, nisi prorsus extingueretur, saltem plurimum diminueretur. Itaque mense Aprili sub Consulatu Adelfii, sive anno 451., ad Anatolium scripsit epistolam Leo, summa ibidem prudentia, atque animi moderatione usus; non tam enim sibi gratulandum cum Anatolio fuerat de nova illius electioe, quam animus Anatolii catholicis doctrinis imbuendus; imo etiam explorandum tacite, & solerter erat, qualis & antea fuisset, & in posterum futura esset mens novi Episcopi, de cujus improbitate vehementem suspicionem Summus Pontifex præceperat. Inter cetera sermonem ibidem habet de Episcopis, qui Dioscoro faverant in latrocinio Ephesino, ad unitatem revocandis, quoties Eutychianam hæresim detestarentur; eaque occasione adstruit, quid a Catholicis sentiendum sit contra Eutychem, videlicet Christum Dominum verum hominem esse, ac vere nos in humana natura Deo Patri reconciliavisse. Huc spectant verba Canonis 68. cau. 1. qu. 1., quæ ita legenda sunt ex optimis codicibus: „ Ali-
„ ter enim in Ecclesia Dei, quæ cor-
„ pus est Christi, nec rata sunt (la-
„ gunt alii, nec sacrata sunt) Sacer-
„ dotia, nec vera sacrificia, nisi in
„ nostræ proprietate naturæ verus nos
„ Pontifex reconciliet, verus immacu-
„ lati agni sanguis emundet. “ Ex his autem adparet, quantum distet a Gratiani proposito illius fragmenti sententia; etenim Leo nihil aliud ibidem prædicat, quam Christum verum hominem esse, atque in humana ejus natura fieri sacrificia, eademque pro peccatis nostris offerri. At Gratianus ex eo deducit, extra Ecclesiam per hære-
ticos

Can. 68.
cau. 1.
qu. 1.

ticos fieri vera sacrificia, aut sacramenta non posse. Memorata epistola in editione Quesnellii est numero 60., in aliis editionibus numero 40.

De alia epistola ad Anatolium.

Monitis Leonis, de quibus nuper verba feci, aurem præbuit, aut saltem præbuisse visus est Anatolius, utpote qui in Chalcedonensi Concilio anni 451. Eutychianam hæresim cum ceteris Episcopis unanimi consensione damnavit. Verum novo ambitu Episcopatum sedium in Oriente prærogativas turbare cœpit, & quidem in Concilio ipso Chalcedonensi, in quo nullum non lapidem movit, ut Constantinopolitanæ Ecclesiæ suæ novus honor concederetur, & dignitas, scilicet ut inter Patriarchales Ecclesias recenseretur, imo etiam Patriarchalibus ceteris præstantior haberetur. Hos Anatolii conatus ægre excepit Leo, quos ut compesceret, epistolam ad illum misit anno 452., (incipit *Manifestato*, estque numero 80. apud Quesnellium, & 53. in aliis editionibus) monens, ut cum recta fidei doctrina animi jungat humilitatem, neve a traditis in Concilio Nicæno regulis discedat, quibus Episcopatum sedium prærogativæ firmatæ jam fuerant. Ex his facile percipimus sententiam Ca-

Can. 6. nonis 6. dist. 47., qui ex hac ipsa epistola depromptus est; cum autem a Gratiano nonnulla omissa fuerint, nonnulla adjecta, juvabit hic integra Leonis verba exhibere. Ait ille: *Virum enim Catholicum, & præcipue Domini Sacerdotem, sicut nullo errore implicari, ita nulla oportet cupiditate violari: dicente quippe scriptura sancta: Post concupiscentias tuas non eas, & a voluntate tua avertere (legunt alii vetare) multis mundi huius illecebris, multis vanitatibus resistendum est, ut vera continentia obtineatur integritas, cujus prima est labor superbia, initium transgressionis, & origo peccati: quoniam mens potentia avida nec abstinere novit votitis, nec gaudere concessis, dum inordinato, pravoque progressu impunitarum transgressionum angitur excessus, & crescunt culpa, qua tolerata sunt studio fidei reparanda, & amore concordia.*

Can. 3. Facile quoque est exinde percipere
can. 25. sententiam Canonis 3. cau. 25. qu. 1.,
qu. 1. ubi Leo Magnus suadet, Nicæni Concilii Canones servandos esse, illos scilicet,

quibus Episcopatum sedium honores præstituti fuerant, quosque Anatolius parvipendebat, ut dignitatem suam supra ceteras eveberet. Verba Leonis hæc sunt: *Sancti & venerabiles Patres, qui in urbe Nicæna sacrilego Ario cum sua impietate damnato manus suas usque in finem mundi leges Ecclesiasticorum Canonum condiderunt, & apud nos, & in toto orbe terrarum in suis constitutionibus vivunt; & siquid usquam aliter, quam illi statuere, præsumitur, sine cunctatione quassatur, ut quæ ad perpetuam utilitatem generaliter instituta sunt, nulla commutatione varientur, nec ad privatum trahantur commodum, quæ ad bonum sunt commune præfixa, & mandantibus terminis, quos constituerunt Patres, nemo in jus tendat alienum, sed intra fines proprios, atque legitimos, prout quis voluerit, in latitudine se charitatis exerceat, cujus satis uberes fructus Constantinopolitani potest Antistes acquirere, si magis humilitatis virtute nitatur, quam si spiritum ambitionis infletur.*

De alia epistola ad Anatolium.

Alia est Leonis ad Anatolium epistola, quæ incipit *Diligentiam necessaria*, data anno 457., in qua Anatolius monetur inter cetera, ut coerceat suæ Dioceseos Clericos, qui Eutychianis adhærere dignoscerentur. Fragmentum huius epistolæ habetur in Can. 34. cau. 24. qu. 3., cujus verba post Romanam Correctionem cum epistolæ ipsius integris exemplaribus consonant. Unum tantummodo observare adhuc oportebit, nimirum varietatem codicum in illis verbis: *Quia melius sit his in Ecclesia carere membris*; licet enim sicut apud Gratianum, ita in pluribus codicibus hæc habeantur, alibi tamen sic legitur: *Quia melius sit his in Ecclesia officiis carere membrorum &c.*

Can. 34.
can. 24.
qu. 3.

De epistola ad Marcianum Augustum.

Quoties huc referantur, quæ superius enarravi ad epistolam Leonis ad Anatolium secundo loco memoratam, in comperto erit argumentum epistolæ Leonis ad Marcianum Augustum scriptæ eodem anno 452. Hæc refertur apud Quesnellium num. 78., apud alios Collectores num. 54. Cum Leo apprime novisset, Anatolium confuevisse cum Imperatore congregi, proindeque apud il-

Can. 2.
C. 17.
can. 25.
qu. 2.

lum sui ambitus causas honestissime re-
gendo, gratiam, & patrocinium facile
captaturum, ut tandem aliquando Con-
stantinopolitani Episcopi dignitas præ-
stantior fieret, opportunum duxit ad
Marcianum ipsum scribere, suadens, ut
perpetuo firma manerent Nicæni Con-
cilii statuta, quibus unicuique Ecclesiæ
sua jura, ac privilegia servabantur.
Hanc sententiam retulit Gratianus in
Can. 2. cau. 25. q. 2., imo & denuo
exhibuit in Can. 17. eadem causa, &
quæstione. Verba Leonis hæc sunt: *San-
tis est prædictis (videlicet Anatolio),
quod vestra pietatis auxilio, & mei fa-
voris adsensu Episcopatum tanta urbis
obtinuit. Non dedignetur Regiam Civi-
tatem, quam Apostolicam non potest fa-
cere sedem, nec ullo speret modo, quod
per aliorum possit opiniones augeri. Pri-
vilegia enim Ecclesiarum Sanctorum Pa-
trum Canonibus instituta, & venerabilis
Nicæna Synodi fixa decretis, nulla pos-
sunt improbitate convelli, nulla novitate
violari (legunt alii: mutari). In quo
opere, auxiliante Christo, fideliter ex-
equendo necesse est, me perseverantem ex-
hibere famulatum, quoniam dispensatio
mibi credita est, & ad meum tendit rea-
tum, si paternarum regula sanctionum,
qua in Synodo Nicæna ad totius Ecclesiæ
regimen, spiritu Dei instruente, sunt
condita, me, quod absit, connivente vio-
lantur, & major sit apud me unius fra-
tris voluntas, quam universa domus Do-
mini communis utilitas.* Gratianus in-
memorato Canone 2. Leonis sententiam
de Ecclesiarum privilegiis expressam ex-
tendit ad monasteria, ipsamet Pontificis
verba depravando. Quid vero commu-
ne habet Gratiani propositum cum pro-
posito Leonis? Dignoscitur sane hinc,
quod alias sæpe, ac sæpius attigi,
quanta sæculo circiter duodecimo solli-
citus monachorum fuerit in privile-
giis exemptionum effingendis, quacum-
que tandem ratione contingere id ipsis
posset.

*De epistola ad Theodorum
Ferojulensem.*

Theodorus quidam Ferojulensis in Gal-
lia Episcopus Leonem Pontificem con-
suluerat de Sacramenti Pœnitentiæ ad-
ministratone. Respondit Leo data epi-
stola anno 452., quæ incipit *Sollicitu-
dinis*, estque in editione Quænellii 83.,
in aliis 91. Ibidem in primis Theodo-

rom Leo reprehendit, quod Metropo-
litanum suum primo loco non consuluit
set; noverat enim prudentissimus Pon-
tifex, quantum inter sit, optimi regimi-
nis ordinem ita servari, ut infima per
media, media per suprema dirigantur.
Noverat præterea in Galliis dirissimas
tum inter Episcopos subortas fuisse con-
tentiones ob recentem Hilarii Arelaten-
sis, uti superius attigi, & Cœlidonii,
aliorumque Episcoporum controversiam,
quorum alii aliorum potestatem evade-
re, alii præesse aliis nitebantur. Qua-
mobrem opportunum duxit Leo ita
Theodorum Ferojulensem monere, ut
Metropolitano primum proponeret, de
quo dubitaret; nihilominus tamen plu-
ra interea rescripsit, quibus interrogan-
ti faceret satis, concludens, ut eadem
epistola Metropolitano exhiberetur, ad
cujus sollicitudinem pertineret, eandem
suffraganeis Episcopis communem quo-
dammodo facere, sive veluti normam
optimam proponere servandæ ecclesia-
sticæ disciplinæ. De hujus epistolæ fi-
de dubitare nemo poterit, qui animad-
verterit, eam non solum commemorari,
sed & ejus fragmentum referri a Vigi-
lio Papa in suo Constituto ita scriben-
te: *Nam Beatissimus Papa Leo ad Theo-
dorum Episcopum Ferojulensem post atia-
ita dicit: Non necesse est, nō eorum,
qui sic abierunt, merita, actusque discer-
nere, cum Dominus Deus noster, cujus
judicia nequeunt comprehendere, quod sa-
cerdotale mysterium implere non poterat,
sua iustitia reservavit.* Nec forte quis-
quam adhuc in dubio versetur, quod
hæc epistola apud Dionysium Exiguum
desideretur. Nam ego, ut cetera omit-
tam, quæ hac occasione observanda oc-
currerent, suspicor, epistolam istam a
Dionysio ideo prætermisissam, non quod
in Romanis suæ ætatis codicibus desi-
deraretur, sed quod suæ causæ, quæ
Romæ pertractabat, plurimum adver-
saretur. Ut enim monui in præfatione
universi operis observat. 5., Dionysius
unus erat ex Monachis illis Scythiis,
qui Romam venerant, causam dicturi
coram Summo Pontifice, quando in O-
rientalibus Provinciis eorundem causa
dirimi potuisset. Ipse propterea Leonis
epistolam, quæ Metropolitæ velut or-
dinarjæ sua jura concessit, quæque ne-
minem, ut ajunt, in prima instantia
Romam confugere debere sinebat, si-
lentio prætermisit, ne suo ipsamet co-
dice damnaretur.

Duo.

Can. 10. Duo sunt ex hac epistola fragmenta
 cau. 26. Gratiani, nimirum can. 10. cau. 26.
 qu. 6. & can. 49. de pœn. dist. 1.,
 quorum verba ita invicem conjuncta
 sunt, ut alia ab aliis separari debeant.
 Ait Leo: „ Ut quoquomodo instruat
 „ ambiguitas consulentis; quid de pœ-
 „ nitentium statu Ecclesiastica habeat
 „ regula, non tacebo. Multiplex mise-
 „ ricordia Dei (*hic est can. 49. de*
pœn. dist. 1.) ita lapsibus subvenit
 „ humanis, ut non solum per baptismi
 „ gratiam, sed etiam per pœnitentiæ
 „ medicinam spes vitæ reparetur æter-
 „ næ, ut qui regenerationis dona vio-
 „ lassent, proprio se iudicio condemnan-
 „ tes ad remissionem criminum perve-
 „ nirent: Sic divinæ bonitatis præfi-
 „ diis ordinatis, ut indulgentiæ Dei,
 „ nisi supplicationibus Sacerdotum, ne-
 „ queat obtineri. Mediator enim Dei
 „ & hominum homo Christus Jesus hanc
 „ Præpositis Ecclesiæ tradidit potesta-
 „ tem, ut & confitentibus actionem
 „ pœnitentiæ darent, & eisdem salu-
 „ bri satisfactione purgatos ad commu-
 „ nionem Sacramentorum per Januam
 „ reconciliationis admitterent. Cui uti-
 „ que operi (*hæc omittuntur a Gratia-*
no) incessabiliter ipse Salvator in-
 „ tervenit, nec unquam ab his abest,
 „ quæ ministris suis exequenda com-
 „ misit, dicens: Ecce ego vobiscum sum
 „ omnibus diebus usque ad consumma-
 „ tionem sæculi, ut siquid per servi-
 „ tutem nostram bono ordine, & gra-
 „ tulando impletur effectus; non ambi-
 „ gamus per Spiritum Sanctum fuisse
 „ donatum. Si autem aliquis eorum,
 „ (*rursum hic Gratianus in d. cau. 49.*),
 „ pro quibus Domino supplicamus,
 „ quocumque interceptus obitaculo, a
 „ munere indulgentiæ præsentis exci-
 „ derit (*legit Gratianus cum aliis ex-*
cesserit), & priusquam ad constitu-
 „ ta remedia perveniat temporalem vi-
 „ tam humana conditione finierit, quod
 „ manens in corpore non recipit, con-
 „ sequi exutus carne non poterit. Nec
 „ necesse est, nos eorum, (*hæc isidem*
omittit Gratianus), qui sic obierint,
 „ merita, actusque discutere, cum Do-
 „ minus Deus noster, cujus iudicia ne-
 „ queunt comprehendere, quod sacerdo-
 „ tale ministerium implere non potuit,
 „ suæ iustitiæ reservaverit, ita pote-
 „ statem suam timeri volens, ut hic
 „ error omnibus prosit, & quod qui-
 „ busdam tepidis, aut negligentibus ac-

„ cidit, nemo non metuat. Multum
 „ enim utile, ac necessarium est, ut
 „ peccatorum reatus ante ultimum diem
 „ sacerdotali supplicatione solvatur.
 „ His autem, qui in tempore necessi-
 „ tatis, (*hæc retulit Gratianus, tum*
in d. cau. 49., tum in d. cau. 10.
can. 26. qu. 6.), & in periculi ur-
 „ gentis instantia præsidium pœniten-
 „ tiæ, & mox reconciliationis implo-
 „ rant, nec satisfactio interdicenda est,
 „ nec reconciliatio deneganda, quia
 „ misericordiæ Dei nec mensuras pos-
 „ sumus ponere, nec tempora definire,
 „ apud quem nullas patitur veniæ mo-
 „ ras vera conversio (*legunt alii: vera*
confessio, alii, uti adverterunt Ro-
mani Correctores: Cum conversus in-
gemueris, tunc salvus eris. Et alibi
(hæc omittuntur apud Gratianum)
 „ Dic tu iniquitates tuas prior, ut ju-
 „ stificeris; & iterum: Quia apud Do-
 „ minum misericordia est, & copiosa
 „ apud eum redemptio. In dispensandis
 „ itaque Dei donis non debemus esse
 „ difficiles, nec accusantium se lacry-
 „ mas, gemitusque negligere, cum ipsam
 „ pœnitenti affectionem ex Dei creda-
 „ mus inspiratione conceptam, dicente
 „ Apostolo: ne forte det illis Deus
 „ pœnitentiam, ut resipiscant a Dia-
 „ boli laqueis, a quo captivi tenentur ad
 „ ipsius voluntatem. Unde oportet u-
 „ numquemque christianum conscientiam
 „ suæ habere iudicium, ne converti ad
 „ Deum de die in diem differat, nec
 „ satisfactionis sibi tempus in fine vitæ
 „ suæ constituat, quia periculose hæc
 „ se conditione fragilitas, & ignoran-
 „ tia humana concludit, ut ad pauca-
 „ rum horarum se reservet incertam,
 „ & cum possit plenioris satisfactione
 „ indulgentiam promereri, illius tem-
 „ poris angustias eligat, qua vix inve-
 „ niat spatium vel confessio pœnitenti-
 „ tis, vel reconciliatio Sacerdotis. Ve-
 „ rum, ut dixi, etiam talium (*hæc om-*
ittit Gratianus in d. cau. 49.) necessitati ita
 „ auxiliandum est, ut & actio illis pœ-
 „ nitentiæ, & communionis gratia, si
 „ etiam amisso vocis officio per indicia
 „ integri sensus postulant, non nege-
 „ tur. At si aliqua ægitudine ita fue-
 „ rint aggravati (*leguntur etiam isti in*
d. cau. 10.), ut quod paullo ante
 „ poscebant, sub præsentia Sacerdotis
 „ significare non valeant, testimonia
 „ eis fidelium circumstantium prodesse
 „ debebant, ut simul & pœnitentiæ
 „ & re-

„ & reconciliationis beneficium conse-
 „ quantur; servata tamen regula canon.
 „ paternorum circa eorum personas,
 „ qui in Deum a fide discedendo
 „ peccarunt „. Integra fere in his con-
 tinetur Leonis epistola, ex qua memo-
 rat Gratiani canones & supplendi e-
 runt, & emendandi. Cum his etiam
 jungere juvabit canonem 1. cau. 24. qu.
 2., canonem 63. de poen. dist. 1., &
 canonem 1. de poen. dist. 7., canonem.
 2. Concilii Arausiaci, sive can. 7. cau.
 26. qu. 6., ex his enim omnibus cano-
 nibus, quos jam expendi superius, ubi
 agerem de epistola Leonis ad Rusticum
 Narbonensem, facile liquet de poeni-
 tentibus excipiendis, seu de excipien-
 dis, seu de excipiendorum modo pluri-
 mum in Gallicana Ecclesia fuisse tunc
 temporis dubitatum.

De Epistola ad Theodoretum Cyrensem.

Theodoretus Cyrensis Episcopus ex il-
 lis fuit, qui, cum Chalcedonenſi Con-
 cilio interesset, contra Eutychem ala-
 criter, strenueque pugnavit. Absoluto
 Concilio Chalcedonenſi ipsi gratulatus
 est Leo Magnus per Epistolam datam
 tertio Idus Junii sub Opilionis consu-
 latu, sive anno 453. Incipit *Remonſti-*
bns ad nos fratribus, apud Quesnellium
 numero 93., in vulgatis Conciliorum
 editionibus numero 63. Quoniam vero
 duo potissimum capita Leonem Pontifi-
 cem angebant; & primum hæresis Eu-
 tychis; deinde ambitus Anatolii Con-
 stantinopolitani, de quo superius jam
 sermonem habui, utraque hanc causam
 complexus est in hac epistola Sanctissi-
 mus Pontifex. Hinc inter cetera ita
 scribit: *Des his vero, qua in ſapo diſſo-*
Concilio (nimirum Chalcedonenſi) *illi-*
cita contra venerabiles Nicænos canones
praſumptione tanta sunt (scilicet ab A-
 natolio) *ad Fratrem, & Coepiscopum no-*
ſtrum Antiochenam ſedis Praſulem ſcripſi-
mus; adſcipientes & illud, quod nobis
propter improbitatem Monachorum quo-
rumdam regionis vœſtra verbo mandaviſti
per Vicarios noſtros; & hoc ſpecialiter
ſtatuentes, ut præter Domini Sacerdotes
nullus audeat prædicare, ſeu Monachus,
ſive ille ſit Laicus, qui cujuſlibet ſcien-
tia nomina gloriatur. Hæc retulit Gra-
 tianus in can. 19. cau. 16. qu. 1. Por-
 ro quod hic ſcribit Leo de Monachis a
 prædicationibus officio arcendis, non
 ſolum ad Theodoretum ſcripſit, ſed ad

Episcopum etiam Antiochenæ Ecclesiæ
 scripſiſſe ſe tradidit, ut eadem diſci-
 plina in oriente paſſim reciperetur.
 Revera in epistola Leonis ad Maximum
 Antiochenum Episcopum data eodem
 anno 4. Idus Junii, eadem fere verba
 leguntur, ibi: *Illud quoque diſtinctionem*
tuam convenit præcavere, ut præter eos,
qui ſunt Domini Sacerdotes, nullus ſibi
docendi, & prædicandi jus audeat vin-
dicare, ſive ille Monachus, ſive ſit lai-
cus, qui alicujus ſcientia nomine glorio-
ſatur. Porro quod hoc loco de Monachis
 decernitur, ne divinum verbum popu-
 lo prædicent, id erat Leonis ætate
 maxime opportunum, quatenus Euty-
 ches Monachorum Archimandrita, cum
 perperam de Chriſti natura ſenſiſſet,
 Monachos ſuos, alioſque quamplurimos
 præſertim inſtituti conſortes in ſuam
 ſententiam facile traxerat; quàm obrem
 quis non agnoſcat, quanto in periculo
 res erat tunc conſtituta, divinæ fidei
 prædicationem Monachis huiusmodi com-
 mittere?

De Epistola ad Leonem Augustum.

Vita ſuncto Marciano Imperatore cir-
 ca annum 457. ſuffectus fuit in ejus lo-
 cum Leo Auguſtus digniſſimus ſane vir
 fidei Catholicæ Patronus, ac propugna-
 tor. Ad ipſum ſcripſit ſæpe Leo Pon-
 tifex; poſtquam enim de ſuſcepto im-
 perio gratulatus eſt, nihil antiquius ha-
 buit, quam ſtabilitam in Chalcedonenſi
 Concilio fidem ipſi commendare, que-
 madmodum commendavit per epistolam,
 quæ incipit *Litteras clementia tua* nu-
 mero 125. in editione Quesnellii, & 75.
 in aliis editionibus. Ibi inter cetera e-
 narratur, quæ perpetravit Dioſcorus
 Alexandrinus flagitia, quemadmodum
 ille Alexandrinam Eccleſiam ſuſdeque tur-
 baverit, atque exemplis depravaverit.
 Huc referendus eſt canon 69. cau. 1. cau. 69.
 qu. 1. Ait enim Leo Papa: „ Perſpi- cau. 1.
 „ cum eſt, quibus pietas vœſtra ſuc- qu. 1.
 „ currere, & quibus debeat obviare,
 „ ne Alexandrina Eccleſia, quæ ſem-
 „ per fuit domus orationis, ſpelunca
 „ ſit munc latronum. Maniſteſtum quip-
 „ pe eſt per crudeliſſimam, inſaniſſi-
 „ mamque ſævitiã, omne illic cæle-
 „ ſtium Sacramentorum fuiſſe lumen
 „ extinctum. Intercepta eſt Sacrifici-
 „ oblatio, defecit chriſmatis ſanctifica-
 „ tio, & parricidalibus manibus impio-
 „ rum omnia ſe ſubtrahere myſteria „.

Spe-

Can. 19.
 cau. 16.
 qu. 1.

Can. 69.
 cau. 1.
 qu. 1.

Speſtant hæc ad Dioſcori impietatem, qui cum Alexandrinam Eccleſiam tene- ret, turbas idemtidem conſtitavit, ita ut plures Alexandrini a catholico ſe regi Episcopoderreſtaverint, & Sanctum Proterium Dioſcori ſucceſſorem interſu- cere non dubitarint impio auſu, imò & in ejus cadaver flammis ſervire, ut Ti- motheum quemdam Ælurum Eutychia- næ ſectæ aſſectam ipſi ordinarent; que- madmodum referunt Evagrius lib. 1. cap. 8., & Nicephorus lib. 15. cap. 16. Hinc autem adparet, quæ de cauſa di- xerit Leo, in Eccleſia Alexandrina om- nne Sacramentorum lumen extinctum fuiſſe, interceptam Sacrificii oblationem, defectam chriſmatis ſanctificationem, quia ſcilicet Timotheus Ælurus contra regulas canonum ab impiis ordinatus, imò & ab iis, qui ordinandi Alexan- drinum Episcopum auctoritate carebant, conſecratus, ſacra myſteria celebrare non poterat.

*De Epistoła ad Leonem Episcopum
Ravennatem.*

Can. 112. de conf. dist. 4. Gratianus in can. 112. de conf. dist. 4. refert fragmentum epistolæ Leonis Papæ ad Leonem Episcopum Ravennatem. Alii non Leonem, sed Neonam vocant, alii Neoniam. Hic successit in Ravennatenſi Episcopatu Petro Chryſologo anno Domini 450., ac, si fides est Ughello in Italia ſacta, tertio Pon- tificatus ſui anno deceſſit. Si hæc vera ſunt, hæc epistoła non alio tempore ſcripta dici poteſt, quam poſt annum 449., & ante annum 454. Nota conſu- laris hæc adjecta eſt *Data nono Kalen- das Novembris conſulatu Marciani Au- guſti*; qui conſulatus incidit in annum 451. Verum non carent iſta dubitatio- ne apud omnes. Etenim qui Petrum Chryſologum anno 450. obuiſſe teſtantur, non aliud ſacti argumentum adferunt, quam hujus epistolæ auctoritatem; pro- ptereaque ſi inſcriptionis illius fides ſal- titatis vicio laborat, non eſt cur Leo- nis, ſeu Neonæ Episcopatus referatur ad annum 450. uſque ad annum 453. Sunt qui rectius putant, notam conſu- larem ita emendandam eſſe: *Data &c. Conſulatu Majorani*, qui conſulatus incidit in annum 458., neque enim diſ- ficile fuit aut amanuenſibus, aut typo- graphis pro Majorano edere Marcianum ob maximam nominis, & literarum ſi- militudinem. Emendationem ſuadent a-

perſiſſimæ rationes. In primis anno 451 plures ſunt epistolæ Leonis Magi. Ex- tat ad Marcianum Auguſtum, quæ in- cipit *Litæras*; extat alia ad Pulcheriam Auguſtam, quæ incipit *Quod ſemper*, alia ad Anatolium, quæ incipit *Gauden- mus*, alia ad Julianum, quæ incipit *Litæras*, alia ad Paſchaſinum, quæ inci- pit *Quamvis* aliæque nonnullæ. Nulla autem ex ipſis notam exhibet conſula- rem Marciani Auguſti, ſed potius hæc: *Adelphio viro clariffimo conſule*. Nota- bat enim Leo in Occidente ſcribens non Orientalem conſulem, ſed Occidentæ- lem. Quænam ergo eſſe ratio potuit. Leoni in epistoła ad Ravennatem Epi- scopum ſtylum immutandi, & inſcriben- di notam conſularem, quæ potius græ- cos reſpiceret, quam latinos? Quod ma- gis ex eo confirmatur, quia in memo- ratis epistolis ad græcos ſcribebat, in hac vero epistoła ad Episcopum Raven- natem alloquebatur Episcopum Occiden- talem, quocum commodior erat Occi- dentalis conſulis adnotatio. Si autem præcipuum epistolæ ejusdem ſcopum con- ſideremus, magis, ac magis exinde li- quebit, eam nullatenus pertinere poſſe ad annum 451. Quæritur ibidem de il- lis, qui cum parvuli in captivitatem de- ducti eſſent, deinde poſtliminio reverſi, in civitatem reſtituti ſunt, de ſuſcepto baptiſmate prorsus incerti. Porro anno 451. Attila adhuc in Galliis verſabatur, & licet jam nomine ſuo Italiæ univer- ſæ terrorem incuteret, nondum tamen in Romanos, aut Ravennates irrupe- rat. Ingreſſus Italiam tantummodo eſt anno 452., quo tempore, uti ſcribit Paullus Diaconus, Aquilejam, Ticinum, & Mediolanum invaſit, pluresque in captivitatem abſtraxit. Facilius itaque eſt, eam de captivis redeuntibus quæ- ſtionem pertinere non potuiſſe ad an- num 451., ſed potius ad annum 458. ſub Majorani conſulatu. Qualecunque autem tempus, quo ſcripta epistoła fue- rit, demonſtretur, ego non dubito, quin Leoni Papæ rectiſſime tribuatur, quip- pe in ea comtus ejusdem Pontificis ſty- lus perſpicue elucet. Diſſicultatem ſa- ceſſere poſſet unus Dionyſii codex, in quo eadem epistoła non recenſetur. Verum ego animadverto, Dionyſium non ſynodicas, ſed tantum decretales epistolæ in ſuo codice recenſuiſſe. Por- ro ſynodicæ epistolæ illæ dicebantur, quibus Pontifices celebrato Concilio Na- tionali, aut Provinciali de canonibus

ibidem editis ceteros Episcopos absentes certiores reddebant. Has non constat relatas fuisse in codicem Dionysii Exigui, uti quamplurimis demonstrari possit exemplis. At epistola isthæc ad Ravennatem Episcopum synodica erat, quemadmodum priora epistolæ verba demonstrant, ibi: „Frequenter quidem in diversarum ambiguo quæstionum titubantia Fratrum corda, Spiritu Dei instruente, solidavimus, responsionis formam vel ex Sanctorum Scripturarum disciplinis, vel ex Patrum regulis colligentes, sed nuper in Synodo novum, & inauditum antea genus consultationis exortum est; nam quorundam Fratrum suggestionem comperimus, aliquos captivorum ad sedes suas libere redeuntis, qui scilicet in captivitatem illa ætate devenerint, quæ nullius rei ferme (legunt alii: firmam) poterat habere notitiam, remedium quidem implorare baptismatis, sed utrum ejusdem mysterium baptismatis, ac Sacramenta (legunt alii: ejusdem mysterii ante Sacramenta) perceperint, infantie inscientia non posse reminisci; & ideo sub hoc latentis recordationis incerto animas suas in discrimen adduci, dum sub specie cautionis negatur his gratia, quæ ideo non impenditur, quia putatur impensa &c.“ Post pauca sequuntur verba dicti canonis 112, in quo qualis sit §. primi varietas jamdiu observaverunt Romani Correctores. Unum adjiciam, nimirum in nonnullis Gratiani codicibus legi prope finem canonis: *ignorantiam nascentis*, quum tamen omnes integerrimi epistolæ codices potius exhibeant: *ignorantiam nescientis*. Sententia hujus canonis omnino etiam consonat cum illa Leonis epistola ad Rusticum Narbonensem iuxta ea, quæ superius observabam ad canonem 113 de cons. dist. 4.

De Epistola ad Episcopos Germania, & Gallia.

Non pepercit Leoni Magno Isidorus Mercator, sed in suo Codice aname ejusdem Pontificis nomine epistolam elucubravit, cum hac inscriptione: *Leo Romana Ecclesia, & Apostolica Sedis Episcopus universis Germaniarum, atque Galliarum regionum Episcopis salutem*. Verba illa atque Galliarum in aliquibus Codicibus desiderantur. Nulla ipsi nota

consularis adjecta est, imo ita concluditur, ut mutilum quoddam fragmentum, non integra epistola videatur. Est in vulgatis editionibus numero 88. Quenellius eam rejecit in secundam partem dissertat. 11. Nemo ferme est hodie, qui eandem a Leone non abjudicet, in primis, quod apud veteres nullibi recensetur, & primum adparuerit ex Codice Isidori Mercatoris; Deinde quod stylus Leonis esse non potest, qui potius barbaris loquendi formulis incompertus abundat. Præterea ipsamet epistolæ inscriptio, qualis nuper proposita est, non erat in usu apud Leonem, qui potius se modo *Roma*, modo *Romana Urbis*, modo *Catholica Ecclesia Urbis Roma* Episcopum nominabat. Insuper si sequamur vulgatos Codices, in quibus ad Episcopos Galliæ æque, ac Germaniæ scripta fertur epistola, gravis erit conjectura, qua posteriori auctori tribuenda eadem sit, qui nimirum vixerit ea ætate, qua Franci occidentale Imperium tenuerunt. Item in hac ipsa epistola laudatur canon Concilii Neocæsariensis non ex antiqua versione, sed ex interpretatione Dionysii Exigui Collectoris Leone recentioris. Quod si cum hac ipsa epistola conferatur canon 7. Concilii Hispalensis 2. anni 619, liquido constabit, ipsam ex eodem canone fuisse decerptam, cum utrobique eadem omnino sententiæ, eademque etiam loquendi formulæ deprehendantur. Deum ipsamet causâ, quam tractandam suscipit auctor epistolæ, ea est, quæ tractanda fuit sæculo 8. aut 9., quo tempore plures de Chorepiscopis, eorundemque officio emerferunt disputationes, præsertim apud Gallos, quæ etiam ætate, etsi plures de Chorepiscopis scripserint, inter quos Rhabanus Maurus, nemo tamen ex ipsis hanc Leonis epistolam laudavit, quæ sane fuisset causâ, quam tractabant, accommodata. Jam igitur constat quid sentiendum sit de canone 4. dist. 68., cujus verba ita legenda sunt: „Quamvis cum
„ Episcopis plurima illis (*idest Chore-* Can. 4.
„ *piscopis, & Presbyteris; de quibus su-* dist. 68.
„ *perius sermo fuerat institutus*) miniorum communis sit dispensatio;
„ quædam tamen auctoritate veteris legis, quædam novæ etiam Ecclesiasticis regulis sibi prohibita noverint,
„ sicut Presbyterorum, & Diaconorum,
„ aut virginum consecratio, sicut consecratio altaris, ac benedictio, vel
„ un-

unatio. Siquidem ab eo exigere eis altaria, nec Ecclesias, vel altaria consecrare licet, nec per impositiones manuum fidelibus baptizandi, vel conversis ex hæresi Paracletum Spiritum tradere, nec Chrisma conficere, nec Chrismate baptizatorum frontes signare, nec publice quidem in missa poenitentem reconciliare, nec formatas cuilibet epistolas mittere. Hæc omnia illicita sunt Chorepiscopis, qui ad exemplum, & formam septuaginta discipulorum esse noscuntur, vel Presbyteris, qui eandem gestant formam; quoniam quamquam consecrationem habeant, Pontificatus tamen apicem non habent. "Quoniam vero superius assebam, epistolam hanc excerptam fuisse ex canone 7. Concilii Hispanensis 2. opportunum erit hoc loco ejusdem canonis 7. verba describere; ut Gratiani canon germanis potius, suisque auctoribus tribuatur. Hispanenses Patres ita decreverunt: Quamvis viscum Episcopis plurima illis. (id est Presbyteris, de quibus, non autem de Chorepiscopis, Hispanenses Episcopi agebant), ministeriorum communis sit dispensatio; quædam tamen auctoritate veteris legis, quædam novellæ, & Ecclesiasticæ regalis sibi prohibita novierint, (in aliquot Concilii editionibus desiderantur illa verba: Quædam tamen auctoritate veteris legis) sicut Presbyterorum, & Diaconorum, ac virginum consecratio, sicut altaris consecratio, benedictio, vel unctio. Siquidem nec licere eis Ecclesias, vel altaria consecrare; nec per impositionem manus fidelibus baptizatis, vel conversis ex hæresi Paracletum Spiritum tradere, Chrisma conficere, nec Chrismate baptizatorum frontem signare, sed nec publice quidem in missa quemquam poenitentem reconciliare, nec formatas cuilibet epistolas mittere. Hæc enim omnia illicita esse Presbyteris, quia Pontificatus apicem non habent, atque solis deberi Episcopis, auctoritate canonum præcipitur. De Chorepiscoporum juribus, & potestate nihil hoc loco adjitio, cum fufius hanc rem persequutus fuerim superius ad canonem 5. dist. 68. pag. 210. & sequi.

De Epistola ad Galerium Episcopum
Tripolitanaum.

In veteribus Gratiani Codicibus antestrepisse modum in inscriptionibus Canonum 13. & 14. Can. 33. qui 2. aut Gratianum ipsum erravisse perspicue constat. Etenim Can. 14. tribuebatur Leoni IV. quem esse Leonis I. in epistola ad Rusticum jam adnotaverunt, qui Codicem Gratiani emendavit, & Canon 13. tribuebatur, quemadmodum etiam num tribuitur Leoni IV ad Galerium Episcopum Tripolitanaum scribenti, quem Pichus putat potius inscribendam Leoni IV. quasi illorum eandem Canonem inscriptiones invicem mutaverint locum. De Canone 14. nihil amplius loquor, quem superius ad epistolam Leonis ad Rusticum commode observabam. Quod vero attinet ad Canonem 13. illud primum fidenter asseruero, non posse ullo modo tribui Leoni Magno, quemadmodum perspicuis argumentis facile demonstratur. In primis enim silentium veterum non tantum de epistola ipsa, verum etiam de epistolæ sententia, quæ sane laudanda fuisset a pluribus, non nihil probat, præsertim cum adhuc agnoscendum sit, quis fuerit Galerius ille Tripolitanus Antistes, quem dici posse in finibus Christianorum Episcopatum gessisse, quemadmodum ait auctor Canonis. Non enim Leonis Magni temporibus in finibus Christianorum sita dici poterat aut Tripolis in Hellesponio, aut Tripolis in Phœnicia, aut denique Tripolis in Africa. Præterea in eo fragmento nemo agnosceret Leonis Magni stylum, quem sane in comperto semper habet quicumque vel leviter ejusdem Leonis opera attigerit. Quod vero magis est, ad ipsam Canonis sententiam pertinet. Siquidem ibidem narratur, plurimos a poenitentia agenda recedere, aut abstinere, quod arbitretur poenitentibus vel conjugio non licere. Hoc errare, inquit auctor Canonis, de de veritatis calle discedere, addita ratione, quia poenitentia conjugia non dissolvuntur. At vero, licet verum sit poenitentiam conjugia non dissolvi, ipse tamen Leo Magnus alibi constituta aperissime, non licere poenitentibus conjugio uti. Scribit ipse in epistola ad Rusticum Narbonensem in Can. 14. cau. 33. qu. 2. adolescentibus ex venia, majorisque criminibus evitandi gratia, dum in

Can. 13.
C. 14.
cau. 33.
qu. 2.

pœnitentium gradibus consistunt, vix usum conjugum concedi, in quo non regula consilium dicitur; sed quid sit tolerabilis æstimatur. Quomodo igitur aliud ad Rusticum, aliud ad Galerium scribebat Leo? Quomodo igitur aliud ad Galerium scribere poterat, ut tacite fassetur se errasse, & de veritate callo discessisse? Non ita de sententia Leonis ad Rusticum judicant Toletani Patres, qui eandem potius laudaverunt, ac sequuti sunt in Can. 19. cau. 33. qu. 2. Quod si verum est, non possum ego eo adduci, ut aut Leoni IV., uti scribit Pithæus, aut alii Pontifici Maximo hanc sententiam adscribam. Neque enim verosimile esse potest, nullum ex Pontificibus Maximis eos damnasse, tamquam errantes, & discedentes de veritatis calle, qui antiquissimam, perperamque Ecclesie disciplinam cujusmodi sedulo arbitrentur. Porro apud veteres idem erat in pœnitentium gradibus consistere, ac quædam monasticam vitam speciem suscipere, ut recte animadvertit Albaspinus ad Canonem 8. Concilii Barcinonensis circa annum 540. celebrati. Hinc defuncto viro mulier pœnitens alii aubere minime poterat, nec maritus pœnitentiam ducere post mortem uxoris, uti definit Concilium Arelatense II. Cap. 22. temporibus Leonis Magni celebratum, quod ipsum adhuc vigeat recentioribus sæculis, cum adpareat relatum in libro Capitularium Francorum lib. 7. cap. 317. Baluziana editionis, in Canones Hanc Lingonensis tit. 1. cap. 38. Hinc juvenibus, de quibus gravis oriebatur suspicio, ne vehementius conjuges admarerent, difficilior pœnitentia concedebatur, quemadmodum docet Concilium Agraphense anni 506. can. 15. ibi: *Juvenibus etiam pœnitentia non facile committenda est, propter ætatis fragilitatem.* Quam disciplinam in Canonum collectionibus servatam fuisse testatur Petrus, qui in suo Pœnitentiali Theodori pag. 255. editionis Parisiensis, qui addi possunt Capitularia Francorum lib. 7. cap. 310. & Collectio Hanc Lingonensis tit. 1. cap. 37. Vis igitur ex dispensatione, aut pessima pœnitentia novum conjugium appetere, aut conjugio pœnitentibus uti adolescentioribus indulgebatur, ut ait Leo Magnus superius laudatus, Hincmarus Rhemensis in epist. ad Rodulfum Bituricensem, & Frothmann Burdigalensem, & Rhabanus in

epist. ad Heribaldum c. 17. Quid plura? Temporibus ipsis Leonis IV. illa vigeat in Ecclesiis disciplina, ut nuptiæ, dum quis in pœnitentiae gradibus consisteret, prohiberentur. Clara est sententia Concilii, quod recentiores Collectores Regiaticum vocant, anno 850. can. 9., item clara sententia Concilii Romani anni 853. ab eodem Leone IV. celebrati canone 29. juxta Breviarium Luitprandi, aut alterius cujusquam auctoris. In conspectu hujus antiquissimæ disciplinæ ad tempora usque Leonis IV., & veteriora productæ, qui memoratum a Gratiano fragmentum aut Leoni I., aut Leoni IV. tribuere sidenter poterit, nisi ita velit de Sanctissimis Pontificibus sentire, ut perpetuam, ac constantem Ecclesiarum disciplinam in errore versari, & de veritatis calle discedere, professi aliquando fuerint? Incertus potius auctor liberioris vite cupidus inter pœnitentes hunc canonem effinxit, unde vetus disciplina antiquaretur, neque enim puto auctorem ipsum Gratiano esse multo antiquiorem, vel quod nullus, quod sciverim, Gratiano vetustior Collector mentionem ejusdem canonis fecerit, vel quod deinde circa tempora Gratiani abolere coepit, vetusta disciplinæ pœnitentium austeritas, infusa paullatim in liberalem humanitatem.

De ceteris Canonibus Leonis Magni

Huc sane referendus non fuisset c. Can. 1. non 1. dist. 72., & apud Gratianum saltem in recentioribus Codicibus adnotarentur, Leoni potius IV. adscribendum fore. At vero canonis inscriptio ita exhibet: *Unde Leo Papa ait*; quasi quæsequuntur, Leoni I. tributa. Aliquis videantur. Itaque potius Leoni IV. adjudicanda erit canon ille, si Concilio Romano sub Eugenio II. celebrato anno 826., cujus Concilii acta cum Leo IV. confirmaverit, imo & adjectis canonibus exornaverit, facile Leoni eidem IV. tribui a Collectoribus potuerunt. Videatur ad hanc rem, quæ scrip. in 1. parte cap. 52. Juvat canonem Concilii in medium proferre ad supplendum æque augendum Gratiani fragmentum. Est canon 128. Concilii. *Episcopus sublevo sibi Sacerdoti, vel alii Clerico, nisi ab alio postulatus, dimissorias non faciat, ne oris quasi perdita, aut errans inveniat, sed per consensum unius in al-*

minimè inveniatur. *Id. ut falsa ut-
mata credantur, & vera ut falsa suspi-
cantur, universalis Pontificis, aut Impe-
rialis, vel Metropolitani bulla eos roboran-
si oportet.* Ita habetur in editione Lucæ
Hollstæti, cui propemodum consonat Bee-
viarium ejusdem Synodi sub nomine Luit-
prandi, ibi: *Octavodécimo, ut Episcopus sibi
subiecto Sacerdoti, vel alio clerico, nisi ab
alio postulatus, dimissiones non faciat; &
ne falsas veta credantur, & vera ut fal-
sa suspiciantur, universalis Pontificis, vel
Imperialis, vel Metropolitani bulla eos ro-
borari oportet.* Jure propterea emenda-
bimus verba illa Gratiani *nisi ab ipso po-
stulatus*, utpote quæ non solum ceteris
codicibus minime consonat, sed etiam
sententiam ipsam Can. ineptam propemo-
dum exhibeat, ut legenti statim liquet.
Volebant Eugenius II., & Leo IV. va-
gandi licentiam Clericis adimere, statu-
endo, ne quispiam ex illis a propria Ec-
clesia abscederet. Cum vero aliter suade-
re aliquando potuisset, certarum Eccle-
siarum utilitas, nimirum ut Clericus
unius Ecclesiæ ad aliam Ecclesiam trans-
ferretur, duo necessarie concurrere sta-
tuerunt prudentissimi Pontifices, pri-
mum dimissionis literas ab Episcopo, ad
quem digreditur Clericus, perendas ef-
fe, alterum easdem literas ab Episcopo,
quo absceditur, concedendas. Nam
commendationem Gratiani canonis jam sua-
serat Antonius Augustinus in lib. 2.
dial. 1. in fine, adserens Cæsaraugusta-
num librum, in quo etiam legabatur:
Nisi ab alio postulatus. Addit ibidem An-
tonius Augustinus nomine Bullæ Metro-
politani, significari sigillum.

Can. 16.
can. 3.
q. 9.

Frustra hodie quæres, quibus ex
fontibus hauriendus sit Can. 16. can. 3.
qui 9. si certum autographum deside-
reres. Apud Gratianum non indicatur
an Leonis I. sit, an potius recentiori
ejusdem nominis Pontifici tribui debeat.
Conjecturis in re dubia, & prorsus ob-
scura dandus est locus. Arbitror ipse,
adscribendum esse Leoni III., cujus opi-
nionis rationem ex eo repero, quod cer-
tum sit, Leonem III. de eadem testium
discussionem, illorumque fide investiganda
pertractasse, licet tamen hujusmodi
opuscula desiderentur. Erat Leonis III.
tempore, sive sub finem octavi, & ini-
tio 9. sæculi fallacium testium quotidia-
nus fere usus, cui occasionem præbebat
privata illa pugna, quæ cum duo in
testimonio ferendo dissonarent, arreptis
armis de veritate discerebant: ut ille ve-

rum adfirmasse censeretur, qui in cor-
tamine adversarium vicisset; hinc enim
nemo non videt, non veritatem, sed
vim in iudiciis prævaluisse. Id prope-
rat, ut etiam induceretur in Clerico-
rum causis, nisi Sacrorum Antistitem
vigilantia id malum a Clero avertebat.
Carolus Magnus, sagax optime pruden-
tiae cultor, Leonem Pontificem Maximum
de hac re consuluit, ut quidem com-
modus Pontifici visum fuisset & apti-
us, in fori disciplina custodiendus jube-
retur. Id constat ex Capitulis selectis
Caroli Magni edictis a Sirmondo tit. 3.
Rescriptum Leonis quid magis adpositum
ea in re videbatur; ac rescriptum hoc
integrum hodie non habemus. Verosimi-
le autem est, plurima ibidem tradita fuis-
se de testium fide investiganda, de reo-
rundem testimoniorum conferendo, de ratio-
ne temporis, de quo testimonium tuler-
int, aliaque his similia ex quibus deduc-
eretur, recedi facile posse a dubietate
certaminum singularium elicienda: veri-
tatis causa, alia propositis iudiciorum
methodo, quæ fieret ex prudentia judi-
cis, ut clarius, ac simplicius, quid fuis-
set actum inter litigantes, constaret.
Quod si admodum, ut reor, probabile
est, quis statim non videat Leoni III.
rescriptum, sive rescripti partem suam
morari: canone 16?

Pithæus ad canonem 4. cau. 16. quæ Can. 4.
2. ubi laudarum agnovit nomen Leonis. cau. 16.
Papæ statim Leonem IV. subaudiendum qui 2.
voluit, ad adjunctionem temporis notam: ita:
Forte anno 855. Roma. Mihi receden-
dum non est ab eadem opinione, immo
quæ non tradidit suæ opinionis argumen-
ta Pithæus, ipse prodam, unaque caus-
as adjiciam, cur Leoni IV. eadem sen-
tentia facile tribuatur. Sæculo Ecclesiæ
9. 10. & 11. cum plures Ecclesiæ ædi-
ficarentur, quæ in fundatorum quasi do-
minio esse censebantur, cœperunt non-
nulli Parochiales Ecclesias decimis frau-
dare, ac potius decimas novis illis Ec-
clesiis concedere, uti legitur in Conci-
lio Ticinensi anni 855. Id statim displicuit
Sacris Antistitibus, qui formulam
generalem conceperant, qua omnes pu-
blice admonebant, ne quispiam decimas
aliquibus Ecclesiis jamdum quæsitæ in
alias Ecclesias transferret. Vocabantur
istæ admonitiones Synodales, quæ vide-
licet, dum Synodi celebrabantur annuæ,
præsentibus Clericis agitabatur. Regino in lib. 2. de Ecclesiasti disciplinâ in in-
quisitione Episcopii inducit inter cetera

anno 49. Episcopus a Presbyteris in-
quirentem: Si decimam ad aliam per-
tinentem recipit. Exstat in appendice ejus-
dem Reginonis editionis Parisiensis anni
1671. Synodalis admonitio antiqua ex
duobus MSS. Codicibus excerpta pag.
604., in qua Diaconus monet Presby-
teros his verbis: Nullus decimam ad
aliam pertinentem recipiat. Idipsum fere
legitur in alia admonitione Synodali ibi-
dem edita pag. 607. ex Pontificali Ro-
mano Augustini Patris de Ptoleomi-
his Episcopi Pientini, ibi: *Nullus de-
cimam alteram recipiat.* Eadem verba
habentur in illa admonitione Synodali
ex Pontificali Romano ibidem edita pag.
612. Idipsum dicitur in alia admonitione
Synodali praefixa operibus Burchardi Wor-
miciensis, ut alienarum proleptas o-
mittant, ibi: *quae mox sic legitur: Nullus
decimam alteram pertinentem recipiat.*
Quis non agnoscit in his verbis cano-
nicam cau. 16. qu. 2. Per spicua sane
non est, nisi difficultatem adhuc faceret
Leonis Papae nomen canonis inscriptum.
Sed conferamus Leonis IV. sanctionem,
qualis memoratur in Breviario Synodi
Romani ab eodem Leone celebratae
apud scriptorem, cui nomen Luitpran-
di tribuitur. Ibidem enim haec leguntur
de Leone IV. *Item in eadem Synodo mo-
nuit, & Apostolica auctoritate praecepit,
ut unusquisque Episcopus per Dioceses,
& Rectoribus suis per sa. & per Sacerdo-
tes, suis subiectum sibi populum moneret,
ut primitias, & decimas integre per-
solvant.* Itaque admonitio illa Synodalis,
cuius vi nemo fraudaret Parochiales Ec-
clesias decimas. Leonem IV. habuit in-
stitutorem: Quid propterea mirum, si
caput illud admonitionis, ubi de deci-
mis agitur, Leonis eidem Pontifici tribu-
tum est, ejus auctoritate editum fue-
rat? Adde posse, eadem propemodum
verba legi in lib. 1. Capitularium
Francorum cap. 148. lib. 5. cap. 30. &
115. Ubi enim ex Leonis IV. mandato
Episcopi consueverunt hanc admonitio-
nis formulam adhibere, passim apud col-
lectores Ecclesiasticarum legum idipsum
recentiori cepit, qualem constitutio ge-
neralis.

Can. 4.
cau. 30.
qu. 5.

Romani Correctores jam animadver-
terunt, Canonem 4. cau. 30. qu. 5. no-
mine Leonis Papae relaxum pertinere ad
Can. 8. Concilii. Traslani anni 909.
& ad lib. 7. Capitularium, Francorum,
quemadmodum adparet ex cap. 129. Ba-
luzianae editionis. Nosarunt praeterea in

in memoratis locis tributum esse non
Leoni, sed Augustino. Verba Concilii,
quibus etiam Capitularia consentaneae,
haec sunt: "Scribit namque de legiti-
mo matrimonio B. Augustinus ita:
Talis esse debet, quae uxor habenda
est, ut secundum legem sit casta in
virginitate, & dotata legitime, & a
parentibus tradita sponsa, & a pa-
ranymphis accipienda, & ita secun-
dum Legem, & Evangelium publicis
nuptiis honestata, in conjugio licite
sumenda, & omnibus diebus vix suae,
nisi ex consensu, & causa vacandi
Deo, nunquam propter hominem se-
paranda. Et si fornicata fuerit, &
ut ejus voluerit, dimittenda; sed si
la vivente, altera non ducenda, quia
adulteri regnum Dei non possidebunt,
& poenitentia illi accipienda. Nolite
vos viros habere uxores, quarum prio-
res mariti vivunt, adulterina enim
sunt ista conjugia." Hinc emendare
oportebit Canonem Gratianum, cui si
non Concilii Traslani, aut Capitula-
rium Francorum nomen adscriptum pri-
mo fuit, causam dedit Burchardus, qui
cum a recensendis Capitularibus absti-
nendum sibi proposuisset, ut alibi plu-
ries animadvertebam, Leonis nomen ad-
jicit. Nisi forte quispiam Burchardum
adhuc excusatum velit, quod forte de-
ceptus fuerit ex aliqua marginali adje-
ctione, qua significaretur, idipsum con-
firmari a Leone Magno, scribente, aut
vivente marito, uxorem alteri quacum-
que de causa conjugii non posse, ut in
Can. 1. cau. 34. qu. 1. aut legitimis mo-
dis uxorem esse ducendam, ut in Can.
12. cau. 32. qu. 2. eadem fere ratione,
qua in Capitularibus, & in Concilio
Traslano eadem verba videntur B. Au-
gustino tributa, non quod legantur in
eiusdem operibus, sed quod nonnullae
sententiae his similes apud Sanctum ean-
dem Antistitem habeantur. Non est ea-
iam inverosimile, idem in Capitularibus,
& Traslano Concilio eam sententiam
Augustino tribui, quia similia leguntur
in Concilio Carthaginiensi, quod quar-
tum dicitur, & cui inter ceteros Afri-
canos Episcopos Augustinus idem inter-
fuit. Id statim liquebit, si cum descri-
pto Canone conferas Canonem 13. illius
Concilii, qui habetur apud Gratianum
in Can. 5. cau. 30. qu. 5.

Can. 1. cau. 34. qu. 1. non quidem ad Can. 8.
Leonem pertinet, sed potius ad Conci-
lium Triburense anni 895, in quo ita
legi.

legitur Canone 51. " Illud vero commu-
 ,, ni decreto secundum Canonum insti-
 ,, tuta definimus, & præjudicamus, ut
 ,, si quis cum uxore alterius, vivente
 ,, eo, fornicatus fuerit, morientem ma-
 ,, rito, Synodali iudicio aditus ei clau-
 ,, datur illicitus, nec ulterius ei con-
 ,, jungatur matrimonio, quam prius pos-
 ,, suit adulterio. Nolumus enim, nec
 ,, Christianæ Religioni oportet, ut ul-
 ,, lus ducat in conjugium, quam prius
 ,, polluit per adulterium ". Postrema
 tantum hæc verba reculit Gratianus,
 quæ ipse, aut qui ipsi auctor exciit,
 ideo forte Leoni Papæ adjudicavit, quod
 in antecedentibus Canonibus Leonem
 ipsum laudatum animadverterit: Sic me-
 moratur in cap. 12. 29. & 38. ejusdem
 Concilii. Quamobrem imperitus quispiam
 Canonum Collector non dubitavit, quo-
 minus sequentes Concilii Triburienfis
 Canones eidem Leoni tribueret.

Can. 101. Demum Canon 101. de cont. dist. 4.
 de conf. nullo modo esse potest Leonis I., cujus
 dist. 4. ætate nulla esse poterat occasio, qua

definiretur, non plures ad suscipiendum
 de bapt. smate infantem accedere, quam
 unum, sive virum, sive mulierem. Et
 epim quousque immersionis disciplina in
 baptismo in usu fuit, opportunius erat,
 plures ad suscipiendum de sacro fonte
 emergentem infantem accedere. Atque
 ii ut plurimum parentes erant, ut in-
 dicat S. Augustinus in Epist. 93. ad Ro-
 manenses, & diserte probat Josephus Vi-
 ccomes de antiquis baptismi ritibus lib.
 1. cap. 33. Pauciores numero esse coepe-
 runt susceutores, postquam non adeo
 frequens per immersionem baptismus ad-
 ministrabatur, præcipue vero postquam
 cognationis spiritualis iura constituta sa-
 cris Canonibus fuerunt, quod primum
 sæculo 8. aut 9. productum videtur in
 Can. 55. Concilii Moguntini anni 813.
 Ivo, & Burchardus indicant clarius,
 quem ad auctorem memoratum fragmen-
 tum sit referendum. Illud exhibent Ivo
 in parte 1. cap. 219. & Burchardus in
 lib. 4. cap. 25. adj. Et hæc inscriptione:
*Ex Decretis Leonis Papa apud S. Medar-
 dum. Si vera sunt hæc, agnoscemus au-
 ctorem Canonis Leonem IV. cujus æta-
 te, nimirum anno 853. celebratum fer-
 tur Concilium Sueffionense in Monaste-
 rio S. Medardi. Et quidem verosimilis*

est Burchardi inscriptio. Et enim oppor-
 tuna tunc temporis erat et sanctio, dum
 nuper cognationis spiritualis iura pro-
 ducta fuerant ad matrimonia impedienda.
 Sed an Leonis Papæ nomen recte
 adjectum fuerit, nolim definire. Etiam si
 enim nonnulli, inter quos Hincmarus
 Rhemenfis Præses ejusdem Synodi, cu-
 rassent, ut a Leone IV. hoc ipsum Con-
 cilium confirmaretur, quo casu facile
 capitula Concilii Leoni tribuerentur,
 tamen de obtenta confirmatione non con-
 stat, imo liquet. Concilium illud Nico-
 lao I. improbatum in parte fuisse. Quid-
 quid vero sit de hac re, arbitror Bur-
 chardum Leonis Papæ nomen adiecisse
 non ea de causa, quod censuerit vere
 Leoni IV. Canones Concilii Sueffionen-
 sis tribui posse, sed ut Capitalaria, &
 Concilia Francorum alio nomine exhi-
 beret, præsertim Romani alicujus Pon-
 tificis, quemadmodum in pluribus aliis
 capitulis referendis facere non dubitavit.
 Ac vero, quod difficultatem maximam
 facit, verba ejusdem Canonis a Bur-
 chardo primum, deinde ab Ivo, &
 Gratiano relati in actis ejusdem Sueffio-
 nensis Concilii desiderantur. Immo nihil
 ibidem deprehenditur, quod cum eadem
 sententia convenire quoquo modo possit.
 Nilominus tamen, cum videam Bur-
 chardum non longe remorum esse a tem-
 poribus Synodi Sueffionensis, eoque tem-
 pore scripsisse, quo integra adhuc illius
 Concilii acta esse poterant, utpote quæ
 sub Nicolao I. Pontifice discussa abunde
 fuerant, ac propterea occasionem plu-
 ribus datam eadem describendi, legen-
 dique, in initio sæculi 11. possent faci-
 le ad eruditosum manus devenire; ego
 hac in re Burchardi fidem sequar, &
 quamquam in recentioribus Concilii ejus-
 dem exemplaribus non habeantur, illud
 tribuam eorundem exemplarium maxi-
 mæ confusioni, & indigestis, deprava-
 tisque Codicibus, quales se reperisse Sir-
 mondus in editione hujus Concilii testa-
 tur. Interea facile erit similem senten-
 tiam exhibere, qualis habetur in Pon-
 tentiali Theodori Cantuariensis edito
 a Petito. Nimirum in cap. 4. ita legi-
 tur: *In Cæcuchumena, & baptismo, &
 confirmatione unus potest esse Pater, si
 necesse sit, non est tamen consuevenda. Rex
 singula singuli suscipiunt.*

CAPUT XLIII

De Hilario.

Ex monumentis Hilari hæc Gratianus laudavit.

Ex epistola ad Ascanium, & Episcopos reliquos Provinciae Tarraconensis.

Can. 13. cau. 1. qu. 7. ex integra epistola supplendus.
Can. 30. cau. 7. qu. 1. conferendus cum can. 5. cau. 8. qu. 2.

Ex Concilio Romano.

Can. 9. dist. 34. ex integris Concilii exemplaribus supplendus.
Can. 3. dist. 55. ex integris Concilii exemplaribus supplendus.
Can. 5. cau. 8. qu. 1. conferendus cum can. 30. cau. 7. qu. 1.
Can. 4. cau. 25. quæst. 1. referendus ad causam Auxaniensis Aguenfis.
Can. 3. cau. 35. qu. 9. consonat cum can. 4. Concilii.

Hilario Magno successit in Romana Sede Hilarius, quem alii Hilarium vocant, natione Sardus. Is Romanæ primum Ecclesiæ Archidiaconus constitutus, deinde legatione Sedis Apostolicæ sanctus apud Orientales, inter Dioscori contentiones, & schismata, tandem circa annum 461. Summum Pontificatum adeptus est, quo statim suscepto nihil antiquius habuit, quam ut emergentes nonnullorum abusus præsertim in Ecclesiis Galliarum, & Hispaniarum evelleret, ac germanam disciplinam Canonum a Prædecessoribus acceptam restitueret, vel confirmaret. Hujus rei argumentum nobis exhibet Gratianus, tum in epistola Hilari, quam memorat, ad Ascanium, & reliquos Tarraconensis Provinciæ Episcopos, tum in Concilio Romano, cujus plures Canones & ipse recenset.

De Epistola ad Ascanium, aliosque Provincie Tarraconensis Episcopos.

In Hispania Silvanus quidam Calaguritanorum Episcopus in extrema Tarraconensis Provinciæ parte constitutus nullis postulantebus populis sponte Episcopatum ordinaverat, quin & nulli peculiariter Ecclesiæ addixerat. A Compromissialibus increpatus, imo verius admonitus, tantum absuit, ut veniam peteret de temere admissio, quin potius pavidiior factus, neque ausu discipli-

nam Canonum violaret; Nam alienum Presbyterum assumpsit invitum, & hunc Episcopum propria auctoritate ordinavit. Hæc perveritas graviter commotus Ascanius Tarraconensis Provinciæ Metropoli una cum suffraganeis ad Hilarium Pontificem Maximum scripsit, consilium petens, qua ratione seu cum Episcopis ita ordinatis, seu cum Silvano ordinatore agendum esset. Interea vero non defuerunt, qui factum Silvani excusarent penes Hilarium per epistolas, ea ratione, quod Silvanus in Civitate admodum a Metropoli distita versaretur, & Ecclesiastica utilitas non pateretur, differri diutius aliquot in illis regionibus Episcoporum designationem, atque ordinationem. Prudentissime rescripsit Hilarius, adfirmans in primis factum Silvani prorsus improbandum fore; deinde monens, ut, pro temporum & locorum adjunctis quidpiam indulgeretur, nec quod factum esset, rescinderetur. Huc pertinet Can. 13. cau. 1. qu. 7. cujus verba ita ex integris epistolæ exemplaribus erunt supplenda, atque emendanda. *Reprehensione iustissima eorum pariter iusta allegatio (id est illorum, qui Silvanum excusabant;) non carebat, quia præter conscientiam Metropolitanam Fratris, & Coepiscoporum nostri Ascanii nonnullis Civitatibus ordinatos clauit Sacerdotes; unde quoniam quidquid ab alterutra parte est indicatum, omni videmus perversitate confusum, temporum necessi-*

Can. 13.
cau. 1.
qu. 7.

necessitate perspecta hac ratione ducernimus ad veniam pertinere, quod gestum est, ut nihil deinceps contra precepta B. Apostoli, nihil contra Nicænorum Canonum constitutum tentaretur. Hæc autem primum juxta eorundem Patrum regulas volumus custodiri, ut nullus prætor notitiam, atque consensum Fratris Ascanii Metropolitani aliquatenus consecratur Antistes &c.

Can. 30. Aliter definiit Hilarius in causa Nun-
dinarii Episcopi Barcinonensis, de qua
can. 7. etiam ab eodem Ascanio, & suffraganeis Episcopis fuerat interrogatus. Cum enim Nundinarius, accedente ceteroqui Cleri sui, populi que consensu, successorem sibi adhuc vivens designasset Ireneum quendam, pati debuit ex sententia Pontificis Maximi hæc acta rescindi, ne res isthæc in exemplum ab aliis Episcopis facile traheretur. Verba ipsa Hilari, & quidem integra, habentur in Can. 39. cau. 7. qu. 1., cuius possemis verbis adjiciam optimam illam Papæ sententiam, quæ statim in epistola sequitur, ibi: *Nec Episcopalis honor hereditarium jus putetur, quod nobis sola Dei nostri benignitate confertur.* Conferantur hæc cum Can. 3. cau. 3. qu. 1.

De Concilio Romano.

Anno 465. 15. Kalendas Decembris in annua suæ consecrationis celebritate Romæ Synodum Episcopalem habuit Hilarius disciplinæ Ecclesiasticæ firmandæ causa. Ibidem interfuerunt Episcopi numero complures, inter quos Maximus Taurinensis primo post Hilarium loco recensetur. Superius memoratæ Tarraconensium Episcoporum causæ propositæ in celebri conventu fuerunt, de quibus suam sententiam ipse Pontifex publice explanavit. Quinque Canonibus confecta est res universa, quos ornati Gratianus commemoravit. Canon Concilii primus refertur in Can. 4. cau. 25. qu. 1., cui definitioni occasionem hanc datam fuisse arbitror. Auxanius Aqueus in Gallia Episcopus, & secundæ Narbonensis Metropolitæ in Provinciam Alpium maritimam ab Hilario per obreptionem litteras jus Metropoliticum impetraverat. Id ægre sensit Ingenius Ebradunensis Episcopus, qui Metropolitani Provinciæ Alpium maritimarum honore fruebatur, de eadem propterea re apud Pontificem Maximum

gravissime conquestus. Causæ cognitionem demandavit Pontifex Maximus Leontio, Verano, & Victuro Episcopis Gallicanis, præcipiens, ut si forte quidpiam per obreptionem in rescripto contigisset, statim Metropoliticus honor Auxanio concessas revocaretur. In his rerum adjunctis statuit Hilarius, decreta Sedis Apostolicæ a nemine negligi, aut temerari debere, eos autem esse damnandos, qui per obreptionem audierint, ut a veteribus regulis recedatur. Verba Hilari eadem sunt, quæ apud Gratianum, ubi sane spernendæ non sunt Romanorum Censorum adnotationes. Addam hæc, nonnulla similia legi in epistola 4. ejusdem Hilari ad Leontium, Veranum, & Victurum, ut agebam, delegatos, ibi: *Ita vestra charitati cognitionem adnexa quædam de- legamus, ut nihil adversum venerandas Canones, nihil contra sanctæ memoriæ Decessoris mei iudicium valeat, quicquid obreptum nobis esse confiteris.* Nolumus namque Ecclesiarum privilegia, quæ semper sunt servanda, confundi: quia per hoc non minus in sanctarum traditionum delinquitur sanctiones, quam in injuria ipsius Domini profiliatur. Ex his sane verbis colligebam, & ad eandem causam pertinere memoratum Canonem 1. Concilii Romani.

Canon 1. ejusdem Concilii his verbis exprimitur: *Cavendum ergo in primis est, ne ad sacros gradus, sicut gestis prioribus ante prescriptum est, quisquam, qui uxorem non virginem duxit, aspiraret. Repellendus est etiam quisque, qui in secunda uxoris nuptias contra Apostolica precepta convenit.* Hic est Canon 9. dist. 34., in quo tamen nonnulla Gratianus omisit.

Sequitur post hæc Canon 3. his verbis: *Inscii quoque litterarum: nec non & aliqua membrorum damna perpassi, & hi, qui ex penitentibus sunt, ad sacros ordines aspirare non audeant. Quisquis saltem consecrator extiterit, factum suum dissolvit.* Hæc habetur, quamquam paullisper immutata, in Canone 3. dist. 35.

Progreditur Hilarius in Can. 4., & Can. 3. ait: *sed & quod quis commisit illicitum, aut a decessoribus suis invenit admittit, &c.* Quæ sequuntur, habentur integra apud Gratianum in Can. 3. cau. 35. qu. 9., ex quibus liquet, Hilarium fuisse constantissimum Ecclesiæ disciplinæ custodem, a qua ne uspiam recederetur, apud

apud Episcopos vigilabat, curamque omnem imponebat. Et quidem statim universi Episcopi una cum Presbyteris Pontifici adclamaverunt, singula confirmantes, nec non tenenda, servandaque docentes.

Can. 5. Nondum tamen in his Concilium ab-
can. 8. solverat Pontifex, cujus propositum il-
qu. 1. lud etiam erat, ut ea in Synodo discuterentur, quæ sibi ab Alcasio, ceterisque Tarraconensis Provinciae Episcopis significata fuerant in causa Nundinarii Barcinonensis, de qua superius sermonem habui ad Canonem 30. cau. 7. qu. 1. Acta Concilii ita exhibent: „Et facto silentio, Hilarius Episcopus dixit: „Præterea, Fratres, nova & inaudita „(sicut ad nos missis de Hispaniæ episcopis sub certa relatione pervenit) „in quibusdam locis peruersitatem semina subinde nascuntur. Denique „nonnulli Episcopatum, qui nonnulli meritis præcedentibus datur, non divinum munus, sed hæreditarium putant esse compendium; & credunt; „sicut res caducas, atque mortales, „ita Sacerdotium, velut legali („*legunt aliqui legatorio*) aut testamentario jure posse dimitti. Nam plerique Sacerdotes in mortis confinio

„constituti, in locum suum feruntur „alios designatis nominibus subrogare, „ut scilicet non legitima expectetur „electio, sed defuncti gratificatio pro „populi habeatur assensu. Quod quam „grave sit, æstimate. Atque ideo, si „placet, etiam hanc licentiam generalliter de Ecclesiis auferamus; ne, „quod turpe dictum est, homini quisquam putet deberi, quod Dei est. „Ut autem, quod ad nos perlatum „est, ad vestram etiam possit pervenire notitiam, Hispanorum Fratrum, „& Coepiscoporum nostrorum scripta „legatur. Paulus notarius recitavit: . . . Et cum legeret, ab universis Episcopis, & Presbyteris acclamatum est: Exaudi Christe: Hilario vita: Dictum est decies. Hæc præsentio nunquam fiat: Dictum est sexies. Quæ Dei sunt, ab homine dari non possunt: Dictum est sexies. Ex his facile suppleri poterit Canon 5. cau. 3. qu. 1., licet jam Romani Correctores nonnulla Gratianæ editioni adjecerint; quem etiam juvabit conferre cum memorato Can. 30. cau. 7. qu. 1., mensque in eundem animadversionibus.

C A P U T XLIV.

De Simplicio.

Simplicio Papæ sequentia capita tribuuntur.

Ex epist. ad Johannem Episcopum Ravennatem.

Can. 7. dist. 74. consonat cum Simplicii epistola.
Can. 63. cau. 11. quest. 3. perperam relatus nomine Gregorii.
Can. 23. cau. 25. qu. 2. referendus ad can. 7. dist. 74.

Ex epist. ad Severum, Equitium, & Florentium Episcopos.

Can. 13. dist. 23. referendus potius ad Concilium Hispanense II.
Can. 28. cau. 12. qu. 2. ex integra epistola supplendus.

Improbis temporibus habente quinto Ecclesiæ sæculo, quo Arianæ Principes in Occidente, Eutychiani in Oriente dominabantur, ipsi etiam Ecclesiarum Antistites deplorandis schismatibus Dioceses discindebant, strenuum, prudentissimumque Pontificem exigere vi-

debantur post Hilari obitum eligendum. Is sane fuit Simplicius, qui Pontificatum tenuit ab anno 467. usque ad annum 483., cujus doctrinam, æquanimitatem, virtutemque pauca illa, quæ hodie supersunt, ipsius acta demonstrant. Apud Gratianum duarum tantum epistolæ.

stolarum mentio habetur. Prior scripta est ad Johannem Episcopum Ravennatem, quæ in editionibus Conciliorum est numero 2., Posterior ad Florentium, Equitium, & Severum Episcopum in eisdem editionibus numero 3.

*De Epistola ad Johannem Episcopum
Ravennatem.*

Consueverant quinti sæculi Pontifices Maximi in variis Christiani orbis Provinciis habere Vicarios, quorum opera Ecclesiarum omnium utilitati commodius, cautiusque prospicerent; Imo in dies augebatur horum Vicariorum numerus, prout novæ causæ locorum emergebant. Hinc Simplicius Hispalensis Episcopo vices suas commisit in omnibus Hispaniarum Ecclesiis, & Acacio Constantiopolitano in Ecclesiis Orientis. Ex his Vicariis, quos Summorum Pontificum vigilantia diversis in Provinciis constituerat, erat Johannes Ravennatis Episcopus, qui tamen muneri sibi demandato non satisfecerat, quem admodum Simplicius idem optabat. Quid Johannes perpetraverit, ex epistola Simplicii ad Johannem facile colligi potest. Vacante Mutinensi Ecclesia Johannes Ravennas, ad quem vice Apostolica fungentem novi Episcopi constitutio pertinebat, Episcopum ordinavit Gregorium quendam invitum, & reluctantern, vi attractum, atque vexatum, non quidem ut utilitati Mutinensis Ecclesiæ consulere, sed odio Gregorii, atque invidia, ut scilicet ab alia, cui adscriptus erat, Ecclesia expelleretur. Improbat hoc factum Simplicius, minitatus Johanni, futurum, ut illi interdicat ordinationem Episcoporum, interea vero translationem Gregorii ex æconomia ratam habet, ita tamen, ut siquid negotii inter Gregorium, & Johannem emergat, illud Pontifici Maximo discutendum, dirimendumque reservatum intelligatur. Sic interpretatus jam videor Canonem 7. dist. 74., cujus verba cum epistola ipsa penitus consonant. Illud adjiciam, huc referendum esse Canonem 63. cau. 11. qu. 3., quem Gratianus & Can. 23. cau. 25. qu. 2., cujus verba eadem omnino sunt cum iis, quæ leguntur in dicto Can. 7. in fine.

Can. 7.
dist. 74.
Can. 63.
can. 11.
qu. 3.
& Can.
23. cau.
25. qu.
2.

*De Epistola ad Severum, Equitium, &
Florentium Episcopos.*

Epistolam Simplicii ad Severum, Equitium, & Florentium Episcopos jam ante Gratianum paucis perstrinxerat Regino in lib. 1. de Eccles. discipl. cap. 34., omisisse enim, quæ singularia erant, & ad causam Gaudentii Sacerdotis spectabant, generalem tantummodo regulam exinde educere, contentus ita scripsit: *De redditibus Ecclesiæ, vel oblatione fidelium sola Episcopo ex his una portio remittatur, duæ Ecclesiasticis fabricis, & erogationi peregrinorum, & pauperum profutura: Ultima Clericis pro singulorum meritis dividatur.* Reginonem sequutus est Gratianus in Can. 28. cau. 12. qu. 2., quem integram hic describendo epistolam supplere juvabit, ut commoda interpretatio possit haberi. Scribit Simplicius: „ Relatio nos vestræ dilectionis instruxit, & gestorum series plenius intimavit, Gaudentium Aulienensis Ecclesiæ Sacerdotem, contra „ statuta Canonum, ac nostra præcepta „ ordinationes illicitas perpetrasse, quarum illi partem penitus auferri præcipimus potestatem. Scripsimus enim „ ad Severum Fratrem, & Goepiscopum nostrum, ut, si necesse fuerit, „ ipse in supradicta Ecclesia, confideratis Patrum regulis, hoc fungatur „ officio, quo ille abusus esse convictus „ est, ita ut hi, qui illicite ab eodem „ sunt prædicti, ab Ecclesiasticis ministeriis sint remoti. Simul etiam de „ redditibus Ecclesiæ, vel oblatione fidelium, quid deceat nescienti, nihil „ licere permittat, sed sola ei ex his „ quarta portio remittatur. Duæ Ecclesiasticis fabricis, & erogationi peregrinorum & pauperum profutura „ ab Onagro Presbytero sub periculo „ sui ordinis ministrentur: Ultima inter se Clericis pro singulorum meritis dividatur. At vero ministeria Ecclesiæ, quæ alienata comperimus, re- „ parare Præsumtor prædicti Fratris „ compellatur instantia, cui etiam hoc „ specialiter præcipimus imminere, ut „ tres illas portiones, quas per triennium dicitur sibi tantummodo vindicasse, restituat. „ Erat antiquis Ecclesiæ temporibus disciplina, juxta quam Episcoporum sollicitudine universi Ecclesiarum redditus dispensabantur in Clericos, Ecclesiarum reparationem, pauperum,

Can. 28.
can. 12.
qu. 2.

perum, & peregrinorum necessitatem, atiosque his similes usus. Porro cum Gaudentius Aufaensis hac potestate abuteretur, auctoritate Pontificis Maximi eadem privatus est, concessa illi tantummodo ex reddituum parte, qua uti ipse potuisset. De his portionibus, in quas redditus Ecclesiastici distribui olim solebant, pluries alibi sermonem institui, præsertim ad interpretationem Canonis 10. cau. 10. qu. 1. parte 1. cap. 24. De Canone 13. dist. 23. nihil adiutendum videretur, postquam Romani Correctores adnotaverunt, & eundem in manuscriptis omnibus exemplaribus desiderari, & falso adscriptum esse Simplicio Papæ in epistola ad Severum, & Florentium Episcopos; unaque indicavit errati causam ex codicibus Burchardi, & Ivonis imperitia auctoris Palæarum profluxisse. Revera habetur idem caput tum apud Burchardum lib. 1. cap. 111. (incipit: *Ad cognitionem*, tributumque Concilio Bracarenfi), tum apud Ivonem parte 5. cap. 213. tributum Concilio Carthagenensi, atque incipit *Ad cognitionem*, & parte 6. cap. 102. tributum Concilio Spalensi II., atque incipit: *Quinto iudicio ad agnitionem &c.* Gratianus id ipsum descripserat in Can. 24. dist. 23. nomine Concilii Toletani, sed non satis recte, quemadmodum ostendit

di in prima parte cap. 17. pag. 256., ubi & integrum Canonem exhibui, observavique, ad Concilium Hispalense II. pertinere. Auctor Palæarum ubi incidit in Canonem illum 14. Gratianeum, crediditque alium esse a Canone, quem laudaverant memoratis in locis Burchardus, & Ivo, voluit Canonem Ivonis, & Burchardi veluti similem adicere; cumque non advertisset satis inscriptiones Burchardi, aut Ivonis, Canonis auctorem nominavit, non qui erat adscriptus in dicto cap. 111. apud Burchardum, aut in dicto cap. 213. apud Ivonem, sed qui erat adscriptus in capitulis præcedentibus, tum apud Burchardum, cum apud Ivonem. Ivo autem, & Burchardus in cap. proxime præcedenti laudaverant epistolam Simplicii Papæ ad Equitium, Florentium, & Severum, incipientes ab illis verbis epistolæ, quæ nuper ego descripsi: *Relatio nos vestra dilectionis &c.* Itaque perspicua res est, Canonem 13. dist. 23. spectare potius ad Concilium Hispalense II., sive eundem esse cum Canone 14. ejusdem distinctionis; Quod magis, magisque quispiam intellexerit, quum huc referet integrum Hispalensem Canonem, quem edidi in memorata parte 1. cap. 17.

C A P U T X L V.

De Felice III.

Pelici III. tribuuntur sequentia capita.

Ex. epist. ad *Can. 10. cau. 1. qu. 7. ex integra epistola supplendus.*
universos E- *Can. 118. de consecrat. dist. 4. ex integra epistola sup-*
piscopos. *plendus.*

Adiunguntur. { *Can. 3. dist. 10. depromptus ex epistola ad Zenonem Augustum.*
Can. 4. dist. 10. pertinet potius ad Capitula Agilramni.
Can. 3. can. 24. qu. 1. pertinet potius ad Gelasium Papam.

Ubi primum Felix III. anno 483. Pon-
tificatum. Maximum adeptus est ,
debit Christianam Fidem ab hæretico-
rum conatibus , præsertim apud Ori-
entales , vindicare , in Occidentali autem
Ecclesia sacram disciplinam tueri , at-
que , ubi custodita non esset , restitu-
ere , quod constantissime , egregieque
perfecit usque ad annum 492. quo de-
mum obiit .

De epistola ad universos Episcopos.

Anno circiter 487; , cum Romæ adessent aliquot Africani Episcopi, Felix Provinciale Concilium ex pluribus Italianæ Antistitibus convocaverat, ad quod memorati Africani Episcopi etiam convenerunt. Ibidem præ ceteris opportunum visum fuit constituere, ac renovare plura disciplinæ Ecclesiasticæ capita, quæ apud Afros in desuetudinem abiisse ex oscitantia. Sacerdotum, aut etiam protervia compertum fuerat. Id in Synodo professus est Felix, cumque jampridem ipse epistolam encyclicam elucubrasset ad eam rem, epistolam eandem legi in Concilio jussit, ut nosset Episcopi, qualis esset Papæ sententia, imo & sententiam suo suffragio confirmarent. Lecta itaque fuit in Concilio epistola, probata ab omnibus, & missa sequenti anno 488: ad Episcopos omnes. Hinc facile constat, ea, quæ ex ista epistola laudantur apud Gratianum, non tam sententiam Felicis exhibere, quam Episcoporum omnium, qui una cum Felice ad Concilium Provinciale convenerant. Ibidem vero, postquam de rebaptizatis, & lapsis apud Donatistas, quæ erat præcipua res apud Africa-

nos discutienda) nonnulla conspiciuntur, ita, prosequitur Felix : „ Ut, ergo, „ ab Ecclesiæ summitatibus inchoemus, „ eos, quos, Episcopos, Presbyteros, „ vel Diaconos, fuisse constitit, & „ seu operantes forsitan, seu coactos la- „ vacri illius unci, salutarisque cla- „ ruerit fecisse iacturam, & Christum, „ quem non solum dono regenerationis, „ verum etiam gratia percepti honoris „ induerant, exuisse, cum, constet ne- „ minem ad secundam tinctionem veni- „ re potuisse, nisi se palam Christiana- „ num negaverit, & professus fuerit se „ esse paganus. Quod cum generaliter „ sit in omnibus execrandum, multo „ magis in Episcopis, Presbyteris, Dia- „ conibus auditu saltem, dictuque pro- „ batur, horrendum. Sed quia, idem Do- „ minus, atque Salvator clementissimus „ est, & neminem vult perire, usque „ ad exitus sui diem, in poenitentia „ si respiciunt, jacere convenit : ne „ orationi non modo Fidelium, sed ne- „ catechumenorum omnimodis interes- „ se, quibus communio laica tantumim- „ mero reddenda est. Quam rem dili- „ gentius explorare, vel facere proba- „ tissimi Sacerdotis cura debebit. De „ Clericis autem, & Monachis, aut „ Puellis Dei, aut secularibus servari „ precipimus hunc tenorem, quem Ni- „ cœna Synodus circa eos, qui lapsi „ sunt, vel fuerint, servandum esse „ constituit; ut scilicet qui nulla ne- „ cessitate, nullius rei timore, aut pe- „ riculo, se, ut reaptigentur, hæreti- „ cis impie dederunt, si tamen eos „ ex corde poeniteat, tribus annis in- „ ter audientes sint, septem autem an- „ nis subiaceant inter poenitentes ma-
Qq. 2. nibus;

„nibus Sacerdotum, duobus autem an-
 „nis oblationes modis omnibus non si-
 „nantur offerre, sed tantummodo sa-
 „cularibus (*legunt alii: popularibus*)
 „in oratione sociantur. Nec confunda-
 „tur Deo colla submittere, qui non
 „eum timuit abnegare. Quod si, utpo-
 „te mortales, intra metas præscripti
 „temporis coperit vitæ finis urgere,
 „subvenendum est imploranti, & seu
 „ab Episcopo, qui poenitentiam dede-
 „rit, seu ab alio, qui tamen datam
 „esse probaverit, aut similiter a Pres-
 „bytero, viaticum abeundi de sæculo
 „non negetur. Pueris autem, quibus,
 „quod adhuc impuberes, a pubertate
 „vocabulum est, seu Clericis, sive lai-
 „cis, aut etiam similibus puellis, qui-
 „bus ignorantia suffragatur ætatis, ali-
 „quandiu sub manus impositione de-
 „tenti, reddenda communio est; nec
 „eorum expectanda poenitentia, quos
 „excipit a coercitione censura. Ex
 „his supptendus, emendandusque erit
 „Canon 118. de cons. dist. 4., cujus sen-
 „tentia commodius explicabitur, quoties
 „huius sanctionis occasio animadvertatur.
 „Post obitum Hunerici Gundabundus Rex
 „Vandalorum pacem Ecclesiæ reddide-
 „rat, quemadmodum Hidorus testatur,
 „Catholicosque olim in exilium pullos
 „restituerat. Illi, qui apud Donatistas
 „hæreticos defecerant, novo se ablui ba-
 „ptismate concesserunt, sive laici, sive
 „Clerici, sive etiam Episcopi, de quibus
 „omnibus ad Ecclesiam, & fidem rever-
 „tentibus qualis disciplina adhibenda es-
 „set, declarandum erat. Pro qualitate
 „admissi, ac dignitate peccantium poeni-
 „tentiam Felix præstituit Nicæni Conci-
 „lii regulis consentaneam.

Can. 10.
cap. 1.
qu. 7.

Post nonnulla sequuntur in epistola
 verba Canonis 10. cau. 1. qu. 7. ita le-
 genda: *Ille per omnia custodito, ne eo-
 rum unquam, qui in qualibet arata alio-
 bi, quam in Ecclesia Catholica, aut ba-
 ptizati, aut rebaptizati sunt, ad Eccle-
 siasticam militiam prorsus non permittan-
 tur accedere. Quibus satis esse debeat,
 quod in Catholicorum numero sunt reco-
 pti: Quoniam de suo ordine, & commu-
 nione videbitur ferre iudicium, quisquis
 hoc violaverit infirmum, vel qui non
 removerit eum, quem ex vitæ administe-
 ratione Clericali abrepissis cognoverit.*

De ceteris capitulis Felicis III.

Quod apud Gratianum refertur nomi-

ne Felicis Papæ in Can. 3. dist. 10. *Can. 3.*
 „arque in notis Gratiano adjectis ex Ve- *dist. 10.*
 „ronensi Codice dicitur ad Felicem III.
 „pertinere, revera Felici III. tribuendum
 „est in Epistola ad Zenonem Augustum,
 „quæ incipit: *Quoniam pietas tua*, data
 „die 1. Augusti sub Consulatu Venantii,
 „sive anno 484. Damnaverat Felix Pe-
 „trum Fullonem, quod per additamen-
 „tum sacro, ut vocant, trislagio factum
 „visus fuisset hæreticorum errores reno-
 „varo voluisse. Acacium quoque Con-
 „stantinopolitanum Episcopum acriter ob-
 „iurgaverat; quod hæreticis obsecunda-
 „ret, imo Imperatorem ipsum, ut fave-
 „ret hæreticis, caperet. Ut Ecclesiasti-
 „cæ rei provide consulere Pontifex, ad
 „Zenonem Imperatorem ipsemet scripsit,
 „monens illum, ut Catholicam unitatem
 „sedulo teneret, ac sese ab hæreticorum
 „inidiis subtraheret, sinens, ut in fidei
 „causis per viros Ecclesiasticos omnia di-
 „rimerentur juxta cœlestia scripturarum,
 „ac dogmatum traditorum oracula. Huc
 „referendus erit memoratus Can. 3. dist.
 „10., cujus verba habentur in fine ejus-
 „dem epistolæ ita legenda: *Certum est
 „enim hoc rebus vestris esse salutare, ut
 „eum de causis Dei agitur. & juxta
 „ipsius constitutum, Regiam voluntatem
 „Sacerdotibus Christi studentia subdere,
 „non præferre, & sacrosanctam per eorum
 „Præsules discere potius, quam docere:
 „Ecclesiæ formam sequi, non huic huma-
 „nitatis sequenda jura præferre: Neque
 „opus functionibus velle dominari, cui
 „Deus voluit clementiam tuam pia devo-
 „tionis colla submittere; ne dum mensu-
 „ra cœlestis dispositionis exceditur, eatur
 „in contumeliam disponientis.*

Adjeci hoc in loco Canonem 4. dist.
 10., non quod revera sit Felicis III.,
 sed quod apud Gratianum ita referat-
 „tur, quasi auctorem eundem habeat,
 „quem Canon præcedens, ac propterea
 „eundem Felicem. Ceterum ad Felicem
 „III. non aliter pertinere potest, nisi
 „forte hoc referatur, quod idem Ponti-
 „fex ait in tractatu adversus Acacium,
 „qui editus est una cum adnotationibus
 „Scipionis Maffei in Labbeana Veneta
 „collectione anni 1728., tom. 5. pag. 185.
 „& sequ., ibidem enim nihil pressius ur-
 „getur, quam nihil constitui posse adver-
 „sus Canonum sacrum, Sedisque Apo-
 „stolicæ decreta, ubi de fidei regulis ita
 „bilitandis agitur. Porro verba ipsa Gra-
 „tiani Canonis leguntur apud Ivonem
 „parte 3. cap. 38. nomine Hadriani Pa-
 „pæ.

pæ in epist. ad Ingelrammum. item parte 16. cap. 10. nomine Concilii Triburiensis: Eadem nomine Concilii Triburiensis descripsit Burchardus in lib. 35. cap. 9.; At Burchardus, ut reor, eandem legerat inter Capitularia Francorum, quemadmodum etiam hodie leguntur in lib. 7. cap. 346. editionis Baluzianæ, ac pro Capitularibus nomen Concilii Triburiensis supposuit juxta morem suum, de quo alibi pluries sermo mihi occurrit. Quicumque vero auctor, aut Collector hujus fragmenti memoretur, non est dubitandum, quin primum ex collectione Agilramni Hadriano Papæ exhibita, fuerit illud derivatum. Qua in re exoptandum foret, ut Agilramnas meliores fontes adiverit, quam quos præ oculis habuit, videlicet epistolas Pseudo-Isidori, in quibus eandem fere sententia sæpius legitur.

Superesset adhuc, ut nonnulla adnotarem de Canone 3. cau. 24. qu. 1., ^{can. 24. qu. 1.} qui apud Gratianum Felici Papæ adscribitur, cujus nomine nonnulli Felix III. intelligi possent, utpote cui res ipsa, de qua agitur, plurimum congruit. Verum commodius de eo Canone inferius mihi agendum erit in sequenti capite, cum idem fragmentum habeatur in Commemoratorio Gelasii ad Faustum. Si Gratianum excusare velimus, animadvertendum erit, fuisse in vetustis codicibus permixtas Felicis III., & Gelasii Pontificum epistolas, eas præsertim, quæ Acacii causam respiciunt, quod facile evenire vel ex eo potuit, quod Gelasius Felici immediate successerit; vel quod laudatum Commemoratorium ad-Faustum non Gelasio, sed Felici III. adscriptum fuerit a nonnullis.

CAPUT XLVI.

De Gelasio.

Numero plurima sunt, quæ Gelasii nomine in decretum
Gratiani relata fuerunt.

Ex Concilio
Romano.

Can. 3. dist. 15. in diversis codicibus varius.
Can. 3. dist. 21. convenit Gelasio temporibus.

Ex Commo-
nitorio ad
Ravennam.

Can. 5. dist. 22. jungendus cum can. 3. dist. 22. & can. 46.
can. 11. qu. 1.
Can. 16. cau. 9. quest. 3. consonat cum integris Commonitorio
exemplaribus.
Can. 1. cau. 24. quest. 1. emendandus ex integris Commonito-
rii exemplaribus.
Can. 3. cau. 24. qu. 1. falso tributus Felici III.
Can. 2. cau. 24. quest. 2. consonat cum integris Commonitorio
exemplaribus.
Can. 36. §. ult. cau. 24. qu. 3. ex integris Commonitorio exem-
plaribus emendandus.

Ex epistola ad
Episcopos per
Siciliam, Bru-
tios, & Luca-
niam consti-
tutos.

Can. 5. dist. 33. paullo varius in diversis exemplaribus.
Can. 1. dist. 36. ex integra epistola supplendus.
Can. 59. dist. 50. ex integra epistola supplendus.
Can. 12. dist. 54. jam a Romanis Correctoribus emendatus.
Can. 1. dist. 55. emendandus, jungendusque cum can. 8. & 9.
dist. 77.
Can. 7. dist. 75. paullo varius in diversis exemplaribus.
Can. 8. dist. 77. jungendus cum canone sequente, & can. 1.
dist. 55.
Can. 9. dist. 77. jungendus cum can. precedente, & can. 1.
dist. 55.
Can. 2. dist. 88. ex integris epistola exemplaribus emendandus.
Can. 2. dist. 95. omnino consonat cum vulgatis epistola exem-
plaribus.
Can. 6. cau. 1. qu. 1. consonat cum integris epistola exempla-
ribus.
Can. 99. cau. 1. qu. 1. ex integris exemplaribus emendandus.
Can. 6. cau. 1. qu. 7. ex integra epistola supplendus.
Can. 12. cau. 1. qu. 7. referendus ad can. 1. dist. 36.
Can. 23. cau. 1. qu. 7. jungendus cum can. 6. vers. cum enim
de cons. dist. 1.
Can. 47. cau. 2. quest. 2. consonat cum integris epistola exem-
plaribus.
Can. 27. cau. 12. qu. 2. consonat cum integris epistola exem-
plaribus.
Can. 1. cau. 14. qu. 4. referendus ad can. 2. dist. 88.
Can. 11. cau. 20. qu. 1. consonat cum integris epistola exem-
plaribus.
Can. 14. cau. 27. qu. 1. apud Gratianum ex Concilio Tribu-
riensi laudatus.

Can.

- Ex eadem. { *Can. 42. can. 27. quasi. 1. ex integris epistola exemplaribus emendandus.*
Can. 4. de conf. dist. 1. { simul jungendi, atque juxta adjun-
Can. 6. de conf. dist. 1. { sta Gelasiani temporis explicandi.
Can. 18. de conf. dist. 4. consonat cum integris epistola exem-
plaribus.
- Ex epist. ad
Episcopos per
Siciliam. { *Can. 1. cau. 13. qu. 2. { apocryphi, & simul jungendi.*
Can. 2. cau. 16. qu. 3. {
Can. 3. cau. 27. qu. 1. potius Symmacho Papa. adscribendus.
- Ex epist. ad
Episcopos
Dardaniz. { *Can. 6. dist. 64. ab Anselmo Lucensi primum adscriptus Ge-*
lasio.
Can. 15. dist. 96. ex integra epistola supplendus.
Can. 17. cau. 9. qu. 3. { simul jungendi, & ex integra epi-
Can. 18. cau. 9. qu. 3. { stola supplendi.
Can. 9. cau. 16. qu. 3. tribuendus potius Felici III.
Can. 2. cau. 24. qu. 1. ex integra epistola supplendus.
Can. 4. cau. 24. qu. 2. pertinet ad epistolam num. 11. juxta
recentiorum Collectiones.
Can. 36. cau. 24. qu. 3. ex integra epistola supplendus.
Can. 1. cau. 25. qu. 1. Gratiani proposito non accommodatus.
- Ex epist. ad
Episcopos O-
rientis. { *Can. 12. dist. 96. ad integram Gelasii epistolam exigendus.*
Can. 46. cau. 11. qu. 3. potius Felici III. tribuendus.
- Ex epistola
ad Anastasium
Imperatorem. { *Can. 10. dist. 96. a Gratiano nonnullis detractis, nonnullis ad-*
jectis depravatus.
- Ex epist. ad
Anastasium E-
piscopum. { *Can. 2. dist. 87. non dissonat ab aliis Gelasii sententiis.*
- Ex epist. ad
Bonifacium E-
piscopum. { *Can. 32. cau. 17. qu. 4. non dissonat a Gelasii temporibus.*
- Ex epist. ad
Clerum Bran-
dulii, & Ta-
rentinum. { *Can. 26. cau. 12. qu. 2. { pertinent ad librum Diurnum Pon-*
Can. 17. de conf. dist. 4. { tificium, sed consonant cum Gela-
sii sententiis.
- Ex epist. ad
Coelestinum
Episcopum. { *Can. 3. dist. 24. convenit Gelasii temporibus.*
- Ex epist. ad
Cresconium,
& Joannem
Messaliæ Epis-
copos. { *Can. 19. cau. 25. qu. 2. Gelasii sententiis potius adversatur.*

Ex epist. ad
Ezechiam Co-
mixtem.

{ Can. 12. cau. 12. qu. 1. apocryphus, & jungendus cum can. 13.
cau. 11. qu. 1.

Ex epist. ad
Crispinum, &
Sabinum E-
piscopos.

{ Can. 13. cau. 11. qu. 1. apocryphus, & jungendus cum can.
12. cau. 11. qu. 1.

Ex epist. ad
Elpidium E-
piscopum.

{ Can. 91. cau. 1. quest. 1. jungendus cum cau. 26. cau. 23.
quest. 8.
Can. 26. cau. 23. qu. 8. a temporibus Gelasii non alienus.

Ex epist. ad
Epiphanium
Episcopum.

{ Can. 11. cau. 17. qu. 4. non dissonat a Gelasii temporibus.

Ex epist. ad
Fabianum.

{ Can. 5. cau. 10. quest. 3. auctori saculi undecimi tribuen-
dus.

Ex epist. ad
Gerontium, &
alios Episco-
pos.

{ Can. 11. dist. 63. dubie admodum auctoritatis.
Can. 1. dist. 87. { simul jungendi, & consonant cum aliis
Can. 3. dist. 87. { Gelasii sententiis.
Can. 29. cau. 23. qu. 4. consonat cum principiis juris Romani.
Can. 24. de pœnit. dist. 4. referendus ad can. 29. cau. 23.
quest. 4.

Ex epistola
ad Herculen-
tium, Stephe-
num, & Ju-
stum.

{ Can. 10. dist. 54. consonat cum aliis Gelasii fragmentis.

Ex epist. ad
Honorium E-
piscopum.

{ Can. 5. cau. 13. qu. 2. Gelasii temporibus congruit.

Ex epist. ad
Johannem E-
piscopum So-
ranum.

{ Can. 7. de cons. dist. 1. incerte auctoritatis.

Ex epist. ad
Johannem
Episcopum
Viennensem.

{ Can. 33. cau. 17. qu. 4. incerte auctoritatis.

Ex epist. ad
Justinum Ar-
chidiaconum,
& Eustinum
Defensores.

{ Can. 23. cau. 12. qu. 2. referendus ad canonem 25. cau. 12.
quest. 2.
Can. 25. cau. 12. qu. 2. Gelasii sententiis consonus.

Can.

- Ex epist. ad
Martinum, &
Justum Episcopos. { *Can. 9. dist. 34. consonat cum aliis Gelasii monumentis.*
Can. 7. cau. 16. qu. 3. paullo varius in diversis codicibus.
- Ex epist. ad
Majoricum,
Serenum, &
Johannem. { *Can. 24. cau. 12. qu. 2. ex aliis codicibus supplendus.*
Can. 25. cau. 25. qu. 2. ex aliis codicibus emendandus.
Can. 12. de consecr. dist. 2. paullo varius in diversis exemplaribus.
- Ex epist. ad
Maximum, &
Eusebium Episcopos. { *Can. 5. cau. 16. quæst. 4. paullo varius in diversis exemplaribus.*
- Ex epist. ad
Palladium Episcopum. { *Can. 12. dist. 55. paullo varius in codicibus Ivonis.*
- Ex epist. ad
Quingesium Episcopum. { *Can. 50. cau. 11. qu. 1. incerta admodum auctoritatis.*
- Ex epist. ad
Rufinum, &
Aprilem. { *Can. 11. dist. 10. referendus est ad can. 11. dist. 34.*
Can. 11. dist. 34. consonat cum aliis Gelasii monumentis.
Can. 13. dist. 55. nec Gelasio, nec Pelagio, cui tamen apud aliquos adscribitur, tribuendus.
- Ex epist. ad
Rusticum, &
Fortunatum. { *Can. 2. cau. 7. qu. 2. apocryphus, paullo varius in diversis exemplaribus.*
Can. 5. dist. 87. non dissonat a Gelasii temporibus.
- Ex epist. ad
Senecionem Episcopum. { *Can. 26. cau. 16. qu. 7. { Gelasio falso tribuit.*
Can. 27. cau. 16. qu. 7. }
- Ex epist. ad
Siracusanum,
Constantinum,
& Laurentium Episcopos. { *Can. 34. cau. 17. qu. 4. Gelasio falso tributus.*
- Ex epistola
ad Victorem,
Constantinum,
Martyrium,
Felicissimum,
& Timotheum Episcopos. { *Can. 10. cau. 17. qu. 4. incerta admodum auctoritatis.*
- Ex epist. ad
Victorem Episcopum. { *Can. 9. dist. 74. non dissonat a Gelasii temporibus.*

Ex epist. ad
Theodoricum
Regem.

Can. 12. dist. 10. congruit. Gelasio Papa.

Can. 48. dist. 50. potius editus septimo, aut recentiore saeculo.
Can. 1. can. 2. qu. 3. iam a Romanis. Correctoribus ad Cati
epistolam exactus.

Can. 48. can. 2. qu. 7. referendus ad Collectionem Denis dedit.
Can. 13. can. 3. quest. 5. potius ad epistolas pertinet Pelagio. II.
tributus.

Can. 37. can. 11. qu. 3. } simul jungendi, & Gelasii senten-
Can. 38. can. 11. qu. 3. } tis, in parte conformes.

Can. 15. can. 16. qu. 1. incerta auctoritatis.

Adjiciuntur.

Can. 28. can. 16. qu. 1. Gelasio falso tributus.

Can. 1. can. 16. q. 3. } potius sunt Conciliorum Chalcedonensis,
Can. 8. can. 16. q. 3. } & Constantinopolitani IV.

Can. 8. can. 16. quest. 6. potius referendus ad Concilium III.
Aurelianense.

Can. 5. can. 22. qu. 2. incerta auctoritatis.

Can. 4. can. 22. quest. 5. ad libros Penitenciales potius refe-
rendus.

Can. 49. can. 27. qu. 2. incerta auctoritatis.

Can. 2. can. 36. qu. 1. idem est cum can. 49. can. 27. qu. 2.

Can. 5. de raph. dist. 1. falso tributus Gelasio.

Inter viros & doctrina, & morum in-
tegritate insignes, qui saeculo 5. apud
Africos floruerunt, adversus haereticos in-
victos fidei propugnatores; adversus
schismata pacis amatores optimos, & in
tuenda Ecclesiastica disciplina Canonum
vindices solertissimos, est sane recensendus
Gelasius Magnus, dignus qui ab il-
la Ecclesia ad regendos universos Chri-
sti fideles in Romano Pontificatu advoca-
retur, quemadmodum advocatus est an-
no 492., quo Felix III. obiit. Pauci qui-
dem numero, nempe quatuor, anni fue-
runt, quibus regere Ecclesiam potuit,
vita functus anno 495., verum vel exi-
guo temporis spatio gravissima exhibuit,
eademque plurima sapientiae, doctrinae,
que suae argumenta. Dionysius Exiguus,
qui paullo post Gelasii obitum Romae
scripsit, ita de eo testatus est in episto-
la ad Julianum Presbyterum praefixa a
parti sua Collectionis. Quamvis sit,
apud Deum meriti beatus Papa Gelasius,
& nos qui eum praesentia corporali non vi-
dimus, per vos alumnos ejus facilius as-
sumus. Cujus traditione formati gradum
Presbyteri sancta conversatione decoratis,
ut in vestrum morum perspicuo munere
ejus videatur quodammodo affluere.
Quem sicuti vestra relatione comperimus,
ita tantum bona voluntatis existisse gra-

tulamur, ut annuente Domino, principa-
tum in Ecclesia pro multorum salute sus-
cipiens, eum servientes, potius quam do-
minanda, sustolleret, utraque castimoniam
doctrina meritis ampliaret. Denique omne
opus ejus aut oratio fuisse memoratur,
aut lectio. Interdum quoque scribendi cu-
ram sumebat, prout rursus vel ratio per-
pescisset, servorumque Dei maxime consola-
tio, atque societas gaudebat. Quamvis
spiritali collatione tanto divini amoris
studio, tanta verbi Dei meditatione fa-
vebatur, ut huic etiam illud quod. Psalmis
cecinit, aptaretur; Beatus homo,
quem tu erudieris, Domino & de legibus
docueris eum, ut mitiget eum a diebus
malis. Hujus enim saeculi malos dies ita
Domino mitigante, atque gubernante tran-
segit, ut universas tentationes mira pru-
dentia & leganimitate sufficeret, delicias
jejuniis sperneret, superbiam humilitate
detraxerit, tanta misericordia animi ab-
eritate claresceret, ut omnes fore pauperes
satiari inops ipse mereretur. Profecto
beatus hac idopia, per quam divinis semper
laudibus inhaerebat, sicut Propheta di-
cit ad Dominum, Pauper & inops lau-
dabunt nomen tuum. Fuit enim vir in-
genio ludentius, vita principius, aucto-
ritate reverendus. Et ideo tot virtutum
ornatus insignibus, ad tam cultum officium
non

non accessit indignus, honorem summa dignitatis grave nimis onus existimans, parvamque negligentiam Pontificis ingens animarum discrimen esse contendens. Idcirco nullo se desidio oia tradidit, nec luxuriosa convivio, effusoque servivit. Ex quibus rebus & animarum morbi nascuntur & corporum. Hic itaque pastor summi atque boni pastoris imitator existens egregius presul Sedis Apostolica fuit, qui divinum praecepta fecit & docuit: Unde cum magnum inter sanctos esse confidimus, juxta promissionem Christi Domini dicentis: Qui fecerit & docuerit, maximus vocabitur in regno patrum. Quamquam verosimile est, non omnia ejusdem Gelasii monumenta perpetuo custodita fuisse, sed maximam partem perierisse, ita, ut in fragmentis quibusdam vix eadem hodie dignoscamus. Et quidem mihi in illis investigandis praeteris laborandum fuit, vix autem de pluribus potui nonnulla congerere, in quibus adhuc, ut majus mihi lumen affulgeret, exoptavi. Quid tamen agendum mihi erat in rebus antiquissimis, iisdemque, ne anguror, deperditis? Conjecturis si aliquando indulsit, ut ex illis veritatem in obscuro latitantem inquirerem, veniam mihi daturus arbitror eos, qui in rebus hujusmodi aliquandiu versati sunt, forte etiam industriam non omnino improbaturus. Non erit abs re initio pauca describere, quae tradidit Cassiodorus in cap. 8. libri Divinarum Lectionum, de adnotationibus in epistolas sancti Pauli, ibi: In tractatum manibus ita celebres habebantur, ut eas a S. Gelasio Papa Urbis Roma doctissimi viri studio dicere fuisse conscriptas. Quod solent facere, qui res vitiosas cupiunt gloriosius nominis auctoritate defendere; sed nobis ex praecedentibus lectionibus diligenti revagatione patuerunt subtilissimas quidem esse, ac brevissimas distiones, sed Pelagiani erroris venena illic esse seminata. Duo hinc deducuntur. Primum maximo in honore apud veteres fuisse Gelasii Pontificis monumenta. Deinde, nonnulla falso fuisse eidem Pontifici adscripta, in quibus propterea investigandis non inania sit studiosorum virorum solertia.

De Canonibus Concilii Romani.

Can. 2.
dist. 15.
& Can.
3. dist.
21.

Extat in editionibus Conciliorum Romana Synodus, quae vulgo dicitur a Gelasio celebrata anno 494, Asterio, atque:

Præsidio Consulibus, convenientibus in eam Episcopis numero 70. quorum omnium suffragio authenticis libri Ecclesiasticis rebus utiles ab apocryphis discreti fuerunt. Ibidem contextus primum est Divinae Scripturae Catalogus, deinde post explicatam praecipuarum Episcoporum sedium praerogativam Canones Conciliorum germani, germana etiam Sanctorum Patrum volumina enumerata fuerunt. Gratianus duo exinde fragmenta depromit: Videlicet Canonem 2. dist. 15. & Can. 3. dist. 21. quorum sententia ex ordine ita erit collocanda. Supponendus in primis est Divinae Scripturae, seu Sacrorum voluminum tam veteris, quam novi Testamenti catalogus: Deinde haec leguntur: "Post haec omnes Propheticas, Evangelicas, atque Apostolicas scripturas, quibus Ecclesia Catholica per gratiam Dei fundata est, illud etiam intimandum putamus, quod quavis universae per urbem Catholicæ Ecclesiae unus thalamus Christi sit, sancta tamen &c." Hic sequuntur ea, quae Gratianus descripsit in disto Can. 3. dist. 21. eisdem verbis, post quae secunda Ecclesiae Sedes dicitur Alexandrina B. Petri nomine a Marco ejus discipulo consecrata; tertia vero Antiochena, utpote quae Beati etiam Petri nomine, & Episcopatu venerabilis habeatur. Erat ista definitio Gelasii temporibus congrua, nimirum ut contineretur quodammodo Constantinopolitani Antistitis ambitus, qui non modo supra ceteros Orientales Episcopos, verum etiam supra ipsum Romanum Pontificem evehi totis viribus contendebat. Optimum autem, & gravissimi momenti argumentum illud erat, quod a dignitate Petri Apostolorum Principis deducebatur, cujus Principatum cum in successorem Ecclesiae ab ipso demum consecratae transire ipsamet perpetua Ecclesiae universae constitutio exigeret, nullo jure indulgere quispiam poterat Constantinopolitani Episcopi voluntati, qui Petri successorem se vocare nulla ratione valebat.

Subsequitur Gelasius, sive Romani ejusdem Concilii Patres: Et quavis aliud fundamentum nullus possit ponere, praeter id, quod positum est, qui est Christus Jesus, tamen ad aedificationem nostram, eadem Sancta Romana Ecclesia post illas veteris, vel novi testamenti, quas regulariter suscepimus, etiam has suscipi non prohibet scripturas: id est Sanctam

R. 2.

Item Synodum Nicæam &c. Quæ sequuntur, exhibet Gratianus in dicto canone 3. dist. 15., ubi tamen observandum est, verba illa, *Jam nunc subjiciendum est, de opusculis Sanctorum Patrum, quæ in Ecclesia Catholica recipiuntur, in ipsis Concilii exemplaribus desiderari; sed potius post verba illa, decernimus, & mandamus, statim adjicitur: Item opuscula B. Cypriani Martyris, & Carthaginensis Episcopi in omnibus recipienda. Item opuscula &c.* Gratianus, Ivo, & Burchardus omiserunt illa verba: *in omnibus recipienda*; forte quod credidissent, per illa etiam probari, quod Cyprianus adversus Stephanum de rebaptizandis hæreticis disputaverat. Non est tamen inverosimile, Gelasium hunc honorem voluisse deferre Cypriano comprovinciali suo, ut ea ratione sanctissimo viro bonum nomen, apud nonnullos, præsertim Romanos, paulisper obscurum conciliaret. Neque enim sine causa *martyrem* eum adpellavit, ut significaret, germanam Ecclesiæ doctrinam fuso pro ipsa Ecclesia sanguine confirmasse, imitatus hac in re comprovincialem etiam suum Augustinum Hipponensem, qui pluribus Cyprianum jamdudum ab invidorum injuriis vindicaverat. Quæ apud Gratianum sequuntur usque ad vers. *Ceterum qui libri*, leguntur eadem in Concilii Romani exemplaribus, in quibus tamen levis, & nulla observatione digna sententiarum transpositio animadvertitur. Videatur Covarruvias variis, resolut. lib. 4. cap. 14. & sequ., ubi canon hic integer expurgatur. At versiculus *Ceterum qui libri* in Concilio desideratur, ac potius pertinet ad librum Romani Ordinis, quod jam Romani Correctores adnotaverunt. Antonius Augustinus in lib. 1. dial. 20. de emendatione Gratiani hæc insuper adnotat: *Postrema pars, cujus initium: Ceterum qui libri, licet superioribus conjungant Burchardus, Ivo, & Gratianus, non est in Conciliis, & pars esse videtur alienigenæ Libri de divinis officiis. A. Rost. dictum est. Namque Amilarii librum habeo, in quo hæc sunt, & alia quadam nomina fragmentarum Caroli Magni edita. Ea vero verba, Ceterum qui, usque ad illa, in septuagesima, non invenies apud Burchardum, & Ivoem, neque in veteribus Gratiani libris. Observaverunt præterea Romani Correctores, in vetustis Gratiani codicibus multa alia desiderari; omnia videlicet a G.*

*Item gesta Sanctorum Martyrum usque in finem, quod & animadvertit Balazius in notis ad Gratianum, duorum veterum Gratiani exemplarium auctoritate fretus, quamvis in aliis exemplaribus extasse adfirmet. In editione Romana Anastasii Bibliothecarii tom. 4. in prolegomenis pag. lxi. tria habentur exemplaria Gelasiani decreti, primum ex codice antiquissimo Florentino a Luca Holstenio, & Emmanuele a Schelestrate maxime commendato; Alterum ex codice Furenfi sub nomine Hormisdæ; postremum ex codice Palatino Bibliothecæ Vaticanæ; in quibus sane non modica est scripturæ varietas. Præterquamquod eam, qui recensentur libri, diverso sint ordine dispositi, aliqui etiam referantur in uno, qui in alio desiderantur, animadvertitur, in tertio deesse decreti initium, quo continetur Sacrorum librorum Catalogus; Ejus autem priora verba hæc sunt. *Post Propheticas, & Evangelicas &c.* Item animadvertitur in primo exemplari, sive Florentino ea omitti, quæ pertinet ad Synodum Constantinopolitanam, cujus nulla omnino sit mentio, sed statim post illa verba: *Mediante Maximo Constantino Augusto*, hæc sequitur: *Sancitum Synodum Ephesiam, in qua Nestorius &c.* Hæc ipsa de Synodo Constantinopolitana in tertio exemplari desiderantur. Denique tum in primo, tum in tertio exemplari non leguntur verba illa, sed si qua sunt Concilia a Sanctis Patribus hæcenus instituta post istorum quantum auctoritatem & custodienda; & recipienda decrevimus. Aliud etiam exemplar edidit Mansius in suo supplemento Labbeano ab aliis codicibus nonnihil diversum, quæ omnia facile unusquisque conspiciere poterit. Singulos ibidem descriptos libros recensere, & rationes adferre, quibus motus Gelasius fuerit, ut illorum alios reciperet, alios improbare, magis diuturnum laborem, & singulare opus exigeret, quam quæ, propositum patiatur; Ideo abstinendum duxi, præsertim quod non defuerunt viri eruditi, qui hanc provinciam aggressi sunt, & non sine laude perfecterunt. Unum dumtaxat breviter attigam magis obvium legentium oculis, quodque difficile visum est pluribus; nimirum in priora parte decreti, in qua scripta authentica recipiuntur, referuntur opera Eusebii Cæsariensis, idest *Chronicon, & libri historia Ecclesiastica**

fica, dein mutata sententia in posteriore parte, in qua rejiciuntur apocryphi libri, ita decernitur: *Historia Eusebii Pamphili apocrypha*. B. Rhenanus in epist. ad Stanislaum Turzum Episcopum Olomutzeensem, quæ præfixa est editioni latine Eusebii, aliorumque historicorum Basileensi anni 1523. ait: *Quod eadem dist. 15. paullo post legitur, historiam Eusebii Pamphili apocryphum esse, ab aliquo asino adjectum est; nisi velimus dicere Gelasium sibi contrarium, ut qui in eodem decreto improbat librum, ante a se probatum*. Carolus Molinæus Rhenanum reprehendit, quod ea verba, quæ ab imperito adjecta fuisse Rhenanus aiebat, in omnibus omnino codicibus reperiantur, concluditque eam historiam, quam Gelasius apocrypham declaravit, aliam esse ab historia Eusebii Cæsariensis, sive ab altero Eusebio conscriptam. Hanc vero Molinæi opinionem de altero Eusebio Contius probare non potuit in scholio ad hunc locum; neque probare potuit Baluzius in notis ad Gratianum, qui hisce omnibus in medium adductis concludit cum Cotelerio, animadvertens in primis, a Gelasio apocrypha non sumi dumtaxat pro pseudoepigraphis, verum pro omnibus, quæ quia notam aliquam mereri videntur, sive suppositionis, sive erroris, sive impietatis, ignorari potius debent, nec in Ecclesiastica notitia versari, sicut libri Patrum, quos inoffenso pede decurrere quilibet potest; hinc inter apocrypha ibidem recenseri scripta Tertulliani, Arnobii, aliaque quamvis indubia; deinde observans hac significatione eandem historiam Eusebii modo receptam fuisse, modo improbatam, receptam scilicet in ea parte, quæ plura Ecclesiæ utilia continebat, improbatam in altera, in qua in laudes Origenis idem Eusebius excurret. Nemo est, qui hanc interpretationem facile recipere nequeat, utpote quæ codicibus omnibus nullam vim facit, imo consonat eisdem Gelasii verbis, qui ubi Origenis historiam inter utiles libros recenset, non eandem probat omnino, & undique recipiendam declarat, sed ita suam explicat sententiam. *Item Chronicon Eusebii Cæsariensis, atque ejusdem Historia Ecclesiastica libros, quomodo in primo narrationis sua libro tenuerit, & postea in laudibus, atque excusatione Origenis schismatici unum conscripserit librum; propter rerum raram notitiam*

singularem, quæ ad instructionem pertinent, usquequaque non dicimus revocandos. Neque vero tantum in Eusebii operibus ita Gelasius sententiam temperavit suam; sed etiam in aliorum scriptorum monumentis, ut reciperet in parte, in altera parte rejiceret, ut exemplum exeat in ipsis Origenis operibus, ex quibus legenda voluit, quæ Hieronymus non repudiaverat, cetera cum auctore suo damnavit.

Qualitercumque vero lux exerceatur ingenia Viri eruditissimi in restituendo Gratiani canone juxta optimos codices, nondum tamen in eo omnes convenire poterunt, ut certo auctorem canonis designarent. Etsi enim vulgati codices Gelasio tribuant, non desunt tamen, qui & canonem, & Concilium referant ad Damasum Gelasii decessorem, alii etiam ad Hormisdam Gelasii successorem. Adferuntur a patris diversarum hujusmodi opinionum singulares codices antiquissimi, ita ut, qui omnia invicem conciliare maluerunt, asseruerint tribus illis Pontificibus adscribi illa commode posse; Damaso, quatenus opus coepit; Gelasio, quatenus compleverit; Hormisdæ demum, quatenus confirmaverit. Ego sane non video, quare a Gelasio sit idem canon abjudicandus; tum quia codices numero plurimi Gelasio tribuunt, tum quia Pontifices Maximi Nicolaus, & Gregorius VII. Gelasii nomine laudaverunt. Antonius Pagius ad annum 494. num. 2., & seq. probare conatur, tempore Hormisdæ Pontificis hunc canonem jam editum fuisse, ut propterea non ab Hormisdæ repeti primum possit, idque ex epist. 70. Hormisdæ ad Possessorem docentis jam præfixos veneranda Patrum sententia libros veteres Ecclesiasticos, quos fidelis posteritas sequeretur, quosque abominaretur; deinde subdit, non referendum esse Canonem ad Pontificem Damasum perspicua ratione, quia scilicet plures ibidem libri recensentur, quorum auctores Damaso sunt posteriores. Sic Gregorius Nazianzenus, Johannes Chrysostomus, Theophilus Alexandrinus, aliique, quorum scripta, tamquam beatorum virorum, ibidem memorantur, post Damasum vita functi sunt, & Synodus Chalcedonensis, quæ ibidem confirmatur, longe post Damasum celebrata est. Sed præter hæc ad demonstrandum eundem canonem vere Gelasio tribui, illud gravissimum argumentum

sum videtur, quod depromitur ex ipsa met canonis materie, quæ Gelasii ejusdem temporibus apprimè convenit. Ut enim jam superius attigi ad canonem 3. dist. 22., quid convenientius esse poterat apud Gelasium, quam jura primæ sedis Ecclesiæ universæ definire adversus ambitum Antistitum Constantinopolitanorum, qui tunc temporis curante primū, Anatolio, dein urgente Acacio, eo excesserat, ut illi cum Romano ipso Antistite de summo Primatu contendere auderent. Item formula, qua declarantur opuscula B. Cypriani in omnibus recipienda, conjecturam optimam præbet, qua asseramus, Pontificem eadem formula usam in Africa eductum fuisse, ubi sub Augustini disciplina, Cypriani laudes adversus invideos ejus gloriæ resonabant; qualis esse potuit Gelasius, non Damasus, aut Hormisdas. Formula etiam, qua recipienda mandatur epistola Leonis Papæ ad Flavianum, anathema illi infligendo, qui ejus textum usque ad unam jotā distulerit, & non tam in omnibus venerabiliter receperit, magis illi Pontifici convenit, qui Leoni ipsi proximus existerit successor, cujus nimirum tempore Eutychianorum secta adhuc vigeret, quemadmodum vigere vividius potuit temporibus Gelasii, quam temporibus Hormisdæ (de Damaso hæc verba non facio, cum ipse Leonis tempora antecesserit): Quæ observationes, et si forte singulæ rem perspicuam minime reddant, junctæ tamen rem in tuto quodammodo collocant, cum res ipsa codicum auctoritate, & virorum gravissimorum suffragio sustineatur.

De Commonitorio ad Faustum.

Cum Theodoricus Gothorum Rex (ita scribit Severinus Binius) integra Italia potitus esset, bello diuturno fatigatus, quos misit Legatos ad Anastasium Imperatorem Constantinopoli degentem, Faustum, & Irenæum, per quos pace una cum Italico Regno libere uti sibi concederetur. Hac occasione oblata Gelasius Papa cum Fausto Theodorici Legato congressus, eidem mandavit, ut Acacii jam ab Apostolica sede damnati nomen ab Ecclesiasticis dypticis deleteretur apud Græcos in urbe Constantinopolitana, præsertim vero id curaret apud Euphemium Acacii, non tam in

sede, quam in schismate, atque ambitu successorem. Sane Euphemius tantum aberat, ut Acacii nomen detestaretur, quin, potius Gelasio, insensus adversus eum Anastasii Imperatoris animum concitabat, inter cetera illud obtestans, Gelasium ab Imperatoris juribus alienum esse, Romanæque Urbis Senatū ad proclamandum in libertatem suasionibus crebris impellere. Hanc universam causam commendavit Gelasius Fausto Constantinopolim proficienti, cui tamē cum res non satis feliciter cesseret, Commonitorium per literas dedit anno 493., ut scribit Baronius ad eundem annum num. 3., & seq. Refertur id inter epistolas Gelasii numero 4. sub hoc titulo: *Commonitorium ad Faustum magistrum fungentem Legationis officio Constantinopoli*. Commonitorii hujus propositum eo pertinet, ut concludatur, Acacium jure fuisse damnatum, & post mortem absolvi nullatenus posse, utpote qui in Ecclesiæ pace non obierit.

Ita adfirmant illi, qui de hujus Commonitorii veritate non dubitant. Verum non desunt, qui illud ipsum apocryphum esse contendunt, ea ducti ratione, quod Faustus nunquam fuerit legatione functus temporibus Gelasii, sed potius Anastasii, qui Gelasio successit. Sic scribit Harduinus. Si hæc vera essent, actum foret de controversia; verum satis obscura res est in hac parte, nec facile ostendi potest, quibus potissimum temporibus Faustus legationem obierit. Ego sane non video, quænam alia argumenta suppetere possint iis, qui Commonitorii auctorem Gelasium fuisse negant, quum alias & stylus, & sententiæ ibidem descriptæ Gelasio maxime conveniant. Dixeris, forte, ibidem legi Episcopum Constantinopolitanæ Civitatis nullum nomen habere inter Canones, quando tamen Constantinopolitana Ecclesia visa est priorem locum obtinuisse per Concilium Constantinopolitanum I. Can. 3. dist. 22., & Concilium Chalcedonense Can. 9. Verum jam alibi accommodè eosdem Canones interpretatus sum, præsertim vero tradidi, quænam habenda sit Canonum vulgo Chalcedonensium auctoritas, ut propterea hi omnes Canones parum, aut nihil prodesse valeant ad aliquid adversus memoratum Commonitorium demonstrandum. Itaque, quousque validioribus rationibus non demonstretur, Commonitorium hoc falso tributum esse Gelasio.

lasio, ego non dubitavero, quin com-
mode Gelasio eidem adscribatur.

Can. 2. Ex hoc Commonitorio aliqua recen-

can. 24. sentur fragmenta apud Gratianum, quæ

qu. 2. ut commodius expendam, singula juxta

Commonitorii ordinem persequar. In-
itio Gelasius de Græcis conqueritur,
quod Romanam sedem odio habeant, ac
Romanæ Pontifici apud Imperium gra-
vissimis calumniis detrahant; asserentes
inter cetera, Romanos Antistites nihil
antiquius habere, quam ut Græcos
iplos damnent Ecclesiasticis judiciis, ipsi
etiam Imperatori non parcant, tum
apud Romanum Senatum, tum apud fi-
deles omnes, proponentes eum tam-
quam fidei hostem, atque hæreseos pro-
pugnatores. Falso hæc omnia sparsa
fuisse adfirmat Gelasius, qui & hono-
rificis literis Imperatorem salutasse se
scribit. Imo & Græcis in hæresim, aut
schisma abeuntibus paratam esse veniam
profiteretur, dummodo tamen ad unita-
tem reverti cupiant; quod si a schisma-
te non recedant, frustra asserit veniam
concedi posse. Huc pertinet Canon 2.
can. 24. qu. 2., cujus verba omnino
consonant cum integris Commonitorii
exemplaribus. Non est omittendum, in
postremis verbis ibidem a Gratiano de-
scripsit Gelasium tacite de causa Aca-
cii loquutum fuisse, quem veluti de-
functum non in pace Ecclesiæ absolvi
amplius non posse, constantissime pro-
nuntiabat.

Can. 1. Et sane post pauca statim expresse

can. 3. loquitur de Acacio, & ejus legitima

can. 42. damnatione. Felix III. in Concilio Ro-

mano damnaverat Acacium velut hæ-
reticum, ac turbatorem Ecclesiæ. Mor-
tuo Acacio Euphemius successor damna-
tionem Acacii irritam assererat, quod
a solo Romano Antistite, aut a sola
Romana Ecclesia damnatus esset, quasi
diceret, alias non esse dammandum, ni-
si in Synodo generali Orientalium Epi-
scoporum. Ea animum Episcoporum
Constantinopoleos urbis, qui abs jurisdic-
tione Romanorum Antistitum exem-
tos esse se arbitrabantur. Quid vero re-
spondit Gelasius? Prudentissimus ipse a
disceputatione Primatus temperavit, at-
que illud unum opposuit, Acacium jam
fuisse in generali Synodo Chalcedonensi
damnatum; utpote qui in hæresi eadem
constitisset, quam anathemate proscrip-
serat Chalcedonense Concilium. En
verba Gelasii: *Euphemius vero miror, si ignorantium suam ipse non perspicit,*

qui dicit, Acacium ab uno non potuisse
damnari. Itaque non perspicit, secundum
formam Synodi Chalcedonensis Acacium
fuisse damnum, ut nobis eam, aut
se nescisse dissimulat, in qua utique per
numeram sententiam sacerdotum erroris
hujus auctores constans fuisse damnatos,
sicut in nunquam hæresi a principe
Christiana Religionis, & factum fuisse,
& fieri, manifesta rerum ratione mon-
stratur, Decessorumque meum excoerentem
fuisse veteris constituti, non nova Con-
stitutionis auctorem? Quod non solum
Præsuli Apostolico facere licet, sed cui-
cunque Pontifici, ut quolibet, & quoma-
libet locum secundum regulam hæreseos
ipsum ante damnata, & catholica com-
munionis discernant. Acacius quippe non
fuit novi, vel proprii inventus erroris,
ut in eam nova scita prodirent, sed
alieno facinori sua communione se mi-
scuit. Itaque necesse est, ut in illam
recideret iusta lance sententiam, quam
cum suis successoribus per conventionem
synodalem suscepit auctor erroris. Sic
emendandus est Canon 1. can. 24. qu.
1., qui sane ad hanc Gelasii senten-
tiam pertinet; atque huc referendus
merito erit Canon 3. can. 24. qu. 1.,
quem capite præcedenti adferebam fal-
so tributum esse Felici III. Sane iste Ca-
non 3. omnino consonat cum memora-
tis Commonitorii verbis; & ideo forte
Felici III. tributus est, vel quod non
defuerint, qui Commonitorium illud
Felici III. tribuerint, vel quod ibidem
ageretur de sententia Felicis III. adver-
sus Acacium.

Amplius prosequitur Gelasius, & pro-
positis Græcorum objectis respondet his
verbis: *Nobis opponunt Canonem, dum* can. 9.
qu. 3. nesciunt, quid loquantur. Contra quos
hoc ipso venire se produnt, quod Prima
Sedi sana, rectaque suadenti parere fa-
giunt. Ipsi sunt Canonem, qui appella-
tionem totius Ecclesiæ ad hujus Sedis exa-
men voluere deferri. Ab ipsa vero nus-
quam prorsus appellari debere sanxerunt;
ac per hoc illam de tota Ecclesiæ judica-
re, ipsam ad nullius committere judi-
cium, nec de ejus nunquam præceperunt
judicio judicari, sententiamque illam
constituerunt non oportere dissolvi, cujus
potius decreta sequenda mandavimus. Hæc
reculit Gratianus in Can. 16. can. 93
qu. 3.

Ad eandem rem varia adducuntur
exempla Episcoporum Sedis Apostolicæ
auctoritate damnatorum, & quidem ali-
quan-

Can. 3.
dist. 62.

quando mandata Apostolica exequente ipsomet Acacio, de quo potissimum disceprabatur. Quod vero urgere plurimum poterat Euphemium Acacii defensorum, illud erat, quod Episcopi ipsi plures Orientales, Coepiscopos suos viros optimos aliquando sine Synodo generali deicere, ac damnare non dubitaverant. Hinc concludit Gelasius post tot proposita exempla: *Qua traditione majorum Apostolicam Sedem in iudicium vocant? An secunda Sedis Antistes, & portia, ceterique bene sibi conscii Sacerdotes depelli debuerunt, & qui Religio- nis extitit inimicus (nimirum Acacius) depelli non debuit? Viderint ergo, si alios habent Canones, quibus suas inopias exequantur. Ceterum isti, qui sacri, qui Ecclesiastici, qui legitimi celebrantur, Sedem Apostolicam ad iudicium vocare non possunt: Et Constanti- nopolitana Civitatis Episcopus, qua utique per Canones inter sedes nullum nomen accepit, in communionem recidens perfidarum, non debuit submoveri? Ha- bentur hæc in Can. 5. dist. 22., in quo sane notatu dignum est, quod dicitur, Constantinopolitanam Civitatem inter sedes Ecclesiasticas nullum adhuc nomen tunc temporis obtinuisse, quod sane magis, magisque explicat, confir- matque, quod scribebam ad Canonem 3. dist. 22., & ad Canones Concilii Chalcedonenis, potissimum Can. 46. cau. 11. qu. 1.*

Can. 36.
§. ult.
can. 24.
qu. 3.

Postquam vero Gelasius de potestate Apostolicæ Sedis loquutus est, ita subsequitur: *Sed religiosi viri, atque perso- æ (sic Græcos ironice nominat) se- cundum Canones concessam Sedi Aposto- lica potestatem nimirum conantur eripe- re, & sibi met eam contra Canones usur- pare contendunt. O canonum magistros, atque custodes! Nobis nullum fas est inire certamen cum hominibus communio- nis aliena, divina Scriptura predicante, hominem hæreticum post primam, & se- cundam correptionem devota &c. Gratia- nus in §. ult. Canonis 36. cau. 24. qu. 3. pauca ex istis describit, sed deprava- ta, quæ propterea ex iis, quæ hic oculis subjeci, emendare poterit unus- quisque; quod enim Gelasius de Græcis illudendo scripserat, Gratianus ita re- tenit, ut Gelasio ipsi, & Romanis Pon- tificibus tribueretur.*

De Epistola ad Episcopos per Siciliam, Brutios, & Lucaniam constitutos,

Collector antiquissimus Dionysius Exi- gus, & Gelasio ipsi fere contempora- neus recensuit epistolam Gelasii, cui hæc inscriptio inest: *Dilectissimis Fra- tribus universis Episcopis per Lucaniam, & Brutios, & Siciliam constitutis Gela- sius.* Hinc nullus usquam de ejus fide, atque auctoritate dubitavit. Distributa est eadem epistola in 28. capita, & qui- dem iis potissimum data, qui Romanæ sedis jure etiam metropolitico suberant; ut enim patet ex subscriptionibus Epi- scoporum in Conciliis Romanis quinti, & texti sæculi Provincialibus, Episco- pi Siciliæ, Brutiorum, & Lucaniæ ha- bebantur tamquam Romani Antistitis suffraganei. Quod si de causa quæra- tur, cur hujusmodi decretalis epistola scripta fuerit, eam facile percipimus ex epistolæ ipsius exordio, cujus fragmen- tum Gratianus retulit in Can. 6. cau. 1. qu. 7., ita ex integris exemplaribus *can. 1. suppleendum: Necessaria rerum dispensa- tione constringimur, & Apostolica Sedis moderamine convenimus, sic Canonum pa- ternorum decreta librare, & retro Pra- sulum, decessorumque nostrorum præcepta mutari, ut qua præsentium necessitas tem- porum restaurandis Ecclesiis relaxanda de- poscit, adhibita consideratione diligenti, quantum potest fieri, temperemus, quo- nec in totum formam veterum videamur excedere regularum, & reparandis mili- tia clericalis officiis, qua per diversas Ita- lia partes ita belli, famisque consumpsit incurfus, ut in multis Ecclesiis, sicut fratris, & Coepiscopi nostri Johannis Ra- vennatensis Ecclesia Sacerdotis frequenti re- latione comperimus, usquequaque deficiente servitio minorum, (in aliis codicibus legitur minorum) nisi remittendo pau- lis per Ecclesiasticis promotionibus antiquitas intervalla præfixa remaneant, sine qui- bus administrari nequeant, Sacris Ordini- bus Ecclesia funditus destituta; atque in pluribus locis per inopiam competentis auxilii salutare subsidium redimendarum desit animarum, nosque magno reatu, se- tanto coarctante periculo, non aliquatenus videamur innoxii. Ex his sane li- quet, illud fuisse Gelasii in hac episto- la scribenda consilium, ut rebus Eccle- siasticis belli, famisque tempore pluri- mum conturbatis, alicubi etiam pene labentibus prospiceret, iisque restituen- dis*

dis in pristinum decus invigilaret. Quod sane tum in Italia decebat Pontificem Maximum, cujus exemplum, auctoritatemque ceteri Italiae Episcopi facili sequerentur.

Can. 1. Quæ post hæc initio tradit Gelasius
dist. 55. de ministrorum Ecclesiasticorum electio-
ne, atque ordinatione, Gratianum tri-
plici in capite comprehendit, ubi ta-
men eundem sequutus semper est ordi-
nem verborum, ac sententiarum. Ii
sunt canon 3. dist. 55., canon 8., & 19.
dist. 77. Ipsa Gelasii verba, prout ja-
cent in integris Epistolæ exemplaribus,
hæc sunt: *Piscis igitur pro sui reveren-
tia* (habentur in d. can. 1. dist. 55.)
*monentibus constantis, qua vel nulla
vel rerum, vel temporum perurget angu-
stia, regulariter convenio custodire, con-
stantis Ecclesiæ, qua vel cunctis sunt pri-
vata ministerii, vel sufficiens usque
ad id disposita servitii, ut pœtibz ad
se pertinentibus divina munera supplere
non valeant, tam intemendi, quam pro-
mouendi Clericalis obsequii sic spatia dis-
pensanda concedimus. Ut si qui etiam de
religioso proposito, (repetantur hæc in
dicto Can. 8. dist. 77.) & disciplinæ
monasterialibus eruditus ad clericale mu-
nus accedat, in primis ejus vita præteri-
tis acta temporibus inquiratur, si nullo
gravi facinore probatur infectus, si se-
cundam non habuit fortassis uxorem, nec
a marito validam sortitus ostenditur. Si
pœnitentium publicam fortassis non gessit,
nec nila corporis parte vitiatum adparet,
si servili, aut originaria non est condi-
tione obnoxius, si curia jam probatur ne-
cibus absolutus, si adsequutus est lite-
ras, sine quibus vix fortassis ostiarii pos-
sit implere ministerium: ut si his omni-
bus, qua sunt prædicta, fulcitur, con-
vincto lector, vel notarius, aut certe de-
fensor effectus, post tres menses existat
Acolytus, maximo si hule ætas etiam suf-
fragatur; sexto mense Subdiaconi nomen
accipiat: ac si modesta conversationis,
bonæque voluntatis existit, nono mense
Diaconus, completoque anno sit Presby-
ter, cui tamen quod annorum interstitia
fuerant collatura, sancti propositi sponte
suscepta doceatur præstitisse devotio. Si
vero de laicis (hæc leguntur in dicto
Can. 77. una cum præcedentibus a vers.
Ut si omnibus, qua sunt prædicta, ubi
tamen Gratianus perperam de Monachi
ad ordines Ecclesiasticos promovendi ju-
ribus aliqua interseruit) quispiam Ec-
clesiasticus est aggregandus officiis, tanto
Rom. II.*

solicitiis in singulis, qua superius com-
prehensa sunt, hujusmodi decet exami-
nari personam, quantum inter mundan-
nam, religiosamque vitam constet esse di-
scriminis: quia utique convenientia Eccle-
sia ministeria reparanda sunt, non in-
convenientibus meritis ingerenda: tanta-
que magis quod sacris aptum possit esse
servitiis, in eorum quarendam est insti-
tutis, quantum de tempore, quo fuerant
hæc assequenda, decerpitur: ut morum
habere doceatur hoc probitas, quod pro-
lixior consuetudo non contalis, ne per
occasionem supplenda penuria Clericalis,
vitia potius divinis cultibus intulisse ju-
dicemur, non legitima familia compate-
mur procurasse compendia: quorum pro-
motionibus super anni metas, sex menses
nihilominus subrogamus, quoniam, sicut
dictum est, distare convenit inter perso-
nam divino cultui deditam, & de laico-
rum conversatione venientem: qua tamen
aptenus indulgentia credidimus, ut illi
Ecclesiis, quibus infestatione bellorum vel
nulla penitus, vel exigua remanserant,
ministeria reintrentur, quatenus his Deo
proposito restituti, in Ecclesiasticis gradibus
subrogandis Canonum paternorum ve-
tus forma servetur; nec contra eos ulli
rationes praveant, quod pro accidentis
defectus remadio providetur, non adversa
sunt scita majorum nova lege obponitur;
ceteris Ecclesiis ab hac occasione cessanti-
bus, quas non simili clade vastatas, pri-
stinam faciendis ordinationibus convenit
genere sententiam. His integram propo-
sui Gelasii sententiam, ad quam memo-
rati Gratiani Canones exigenter. Sunt
enim apud eum Collectorem nonnihil
corrupti, atque ex eis, prout jacent,
non satis Pontificis voluntas percipitur,
quæ in eo tota consistebat, ut generaliter
præceptum Pauli Apostoli renova-
retur de manibus cito non imponendis
in ordinationibus sacris, deinde quid-
piam ex sacrorum Canonum rigida di-
sciplina ex temporis illius, & aliquod
locorum adjunctis dispensaretur, quin
tamen abrogati generaliter Canones ipsi
censerentur.

Hinc ne forte quispiam ex Episcopis
ex illa dispensatione argumentum lu-
meret, ut in ordinandis Clericis nul-
lum delectum haberet, statim monet
Gelasius: *Nec fas esse confidat quisque
Pontificem bigamos, aut conjugia sortien-
tes ab aliis derelicta, sine quolibet pœ-
nitentium, vel sine literis, vel corpore
vitiatos, vel conditionarios; aut curia,
publi-*

publicarumque: eorum nexibus implicatos, aut passim nulla temporis congruentia constitutione discussos divinis servitibus applicare mysteriis, neque pro suo libitu parva studeant aliena pervadere: absque Sedis Apostolica iuxta dispositione mandante. Hic est Canon 59. dist. 30. apud Gratianum.

Can. 6. In capite 4. Gelasianæ hujus. epistolæ legatur priora verba canonis 4. de cons. dist. 1. ibi: Basilicas æquiter institutas, & Can. non petitis ex more præceptionibus, dedi- & ibid. care non audeant, nec ambiant Episcopi

sibi vindicare Clericis potestatis aliena. Quæ in eodem capone subsequuntur, inferius expendam, cum habentur in cap. 9. ejusdem epistolæ. Huc potius referam, quæ habentur in cap. 25., referunturque apud Gratianum in can. 4. de consecr. dist. 1. ita legenda: De locorum consecratione sanctorum, quævis superius strictim fuerit comprehensum, nobis quoque patefactum est, quod absque præcepto Sedis Apostolicæ nonnulli factas Ecclesias, vel aratoria sacra præsumant; Nec superius tamen indistinctius peremptori, quod in quocunque nomine deservorum, & (quævis dicitur) nec omnino. Idcirco, constitutiones adificatas sacris processionibus apud hæc instituta memorantur: quæ quoniam tam acerba, tam dura sunt, si revera Christianitatis effectus in illis regionibus certus, & fixus est, & distinctius ista quarantur, & a quibus fuerint gesta, prodantur. Quoniam sicut latet illis in hac atrocitate nominibus non extat, in quem sententia debita proferatur, ita cum manifestis fuerit documentis expositus, quem (legunt alii, & melius quam) tanti sceleris poscit immanitas, non effugiet ullatenus ultionem. Isti canones cum similibus, quales sunt canon 5. & 7. de cons. dist. 1. nonnullorum torserunt Interpretum ingenia, non satis percipientium, quæ ratione voluerit Gelasius, Ecclesias sine sua auctoritate sacra nullo modo posse, quando tamen veteres canones, & perpetua Ecclesiarum omnium disciplina hanc facultatem Episcopos singulis liberam asseruit. Qui sacros canones juxta rectas interpretationis regulas explicarunt, asseruere in epistola Gelasii sermonem tantum esse de suburbicariis Ecclesiis, videlicet de Episcopis, qui Romano Antistiti substant etiam ut Metropolitæ. Ita scripsit Fleury in historia Ecclesiastica lib. 30. num. 34. Non repugnat hæc interpretatio ge-

neralibus sacrarum constitutionum; & eisdem antiquissimis, regulis, quæ subdebant, non tantum consecrationes Ecclesiarum, sed etiam temere gravia Diocesis negotia non posse ab Episcopis sine Metropolitani consilio administrari. Consonat etiam proposito Gelasii, qui ad eos Episcopos scribebat, neminem Lucanæ, Siciliæ, & Bætiæ, qui singulari etiam jure Romano Antistiti subdebantur. Verum & aliam non minus commodam assigni posse interpretationem agnosco. Non sum in presentia sollicitus de Canonibus 5. & 9. de cons. dist. 1. utpote qui ad hanc Gelasii epistolam minime pertinent. Agam de illis inferius. Tantum consisto in Canonibus 4. & 6. principio, eisdem dist. 1. de cons. Ibi video agi de Episcopis in aliena Diocesi institutas Basilicas dedicare volentibus. Nam, ut exordiar a Canone 6. quid aliud sonant ea verba: nec ambiant Episcopi sibi vindicare Clericis aliena potestatis? Quod etiam clarius intelligatur, si verba expendantur, quæ immediate præcedunt: Neque pro suo libitu jura studeant aliena pervadere absque Sedis Apostolicæ iuxta dispositione mandante. Basilicas noviter institutas &c. In Canone autem 4. Gelasius ipse, sese refert ad ea, quæ jam superius definiiverat, ibi: Quævis superius strictim fuerit comprehensum. At superius loquutus fuerat de Ecclesiis in aliena Diocesi constitutis, uti super demonstrabam. Igitur utrobique nihil aliud voluit Gelasius, quam in Ecclesiis dedicandis unumquemque Episcopum transilire, non posse suæ Dioceseos fines, quemadmodum nec in Clericis vindicandis, nisi Pontificis Maximi auctoritas accesserit, Difficultatem forte ingerere videntur verba illa: Non petitis de more præceptionibus, quæ tunc non fuisset Episcopis in consecrationibus Ecclesiarum præceptiones Pontificias expectare; aut mos fuisset Pontifici facultatem concedere Episcopis suffraganeis consecrandi Ecclesias in aliena Diocesi. Verum & id perspicuum fieri potest, quoties adjuncta Gelasiani temporis expendantur. Memorat in hac ipsa epistola Gelasius, plures tunc fuisse bellorum calamitates, sive bellorum causa plura parva fuisse Ecclesiis incommoda. Hinc facile est agnoscere turbatos fuisse Dioceseon Ecclesiasticarum fines; cum enim a Barbaris occuparentur Civitates, seu pars Dioceseos, quin tamen pagi, aut

Sub.

subarbana loca in eorum potestatem redigerantur, quid verosimilius effingi potest, quam propinquiores Episcopos, petitis a Pontifice Maximo præceptionibus, eorundem locorum administrationem Ecclesiasticam intrare, suscepisse, acque ibidem, ubi & Clericos, quæ subdidissent potestati, ita & Ecclesiarum, seu templorum dedicationes, celebrasse? Quid plura? Ipsemet Gregorius Magnus ita interpretatus fuisse videtur hæc Gelasii Papæ decreta in Can. 3. cau. 16. qu. 5. Non esset præterea contemnenda alia interpretatio, nimirum si quispiam diceret, singularia quædam ibidem constituisse Gelasium ex adiunctis illis ætatis peculiaribus in exemplum minime trahenda, aut ad diuturnius tempus non extendenda. Erat tunc, ut ipsemet Gelasius testatur principio epistolæ, Italia fame laborans ita, ut vim inveniretur, qua ratione Clericorum necessitatibus satisficeret, imò nec invenirentur Clerici, qui Ecclesiis destitutis addici velent. Quid mirum, si Gelasius extra ordinem novas dedicari Ecclesias interdixit non petitis primum Apostolicæ Sedis præceptionibus? Præterea in dedicationibus Ecclesiarum Episcopi quidam, sua, abusi, gravissimi fuerant jurisdictione, dum templa ipsa quorumcumque sine delectu defunctorum nomine dedicabant, quando tamen plures ex eisdem defunctis aut Christianæ Religionis nunquam nomen dederant, aut ab ea recesserant, aut etiam in ea manentes, turpissima vita functi fuerant, ut perspicue indicant ipsa Gelasii verba superius descripta. Quid opportunius Gelasio videri poterat, quam ut Episcopis huiusmodi non alias dedicationes Ecclesiarum novarum celebrandas indulgeret, quam si primum ipse de causa cognovisset? Unum adhuc superest hæc in re observandum, quod spectat adnotationem Correctorum Romanorum adjectionem Canonis 5. de cons. dist. 1. verbo, antiquis canonibus. Ajunt illi: Socrates in Ecclesiastica Historia lib. 2. cap. 8. ex 17. refert, tamquam antiquissimum Canonem, sine Romani Episcopi auctoritate nullam Ecclesiam posse dedicari. Venia ipsorum, dixerim, non est hæc Socratis sententia. Refert Socrates memoratis in locis, Eusebium Arrianum Episcopum, in medio quarto sæculo convocasse in Antiochenam Civitatem complures Episcopos ad novam Ecclesiam dedicandam, eoque prætextu Synodum celebrasse,

qua nonnulli Nicænzæ fides decernatur. Quibus enarratis scribit Socrates in cap. 8. Sed neque Julius interfuit Romanæ Urbis Episcopus, nec quicquam eo missus, quo locum suum impleret, cum tamquam Ecclesiasticam regulam veris, non absque consensu Romani Pontificis quidpiam in Ecclesia decerneretur. Item in dicto cap. 17. refertur, Julium Pontificem conquestum fuisse de Eusebii assensu, adjecta hac ratione: Cum Ecclesiastica regula interdixit, non sit, ne præter sententiam Romani Pontificis quidquam ab Ecclesiis decerneretur. Itaque Socrates non aliud testatur, quam Eusebii, & Julii Papæ temporibus nihil potuisse adversus Nicænam Synodum, aut ad ejusdem Nicænzæ Synodi explicationem, sine Romani Pontificis auctoritate decerni, quod idem constitutum fuerat, ne liceret Arianis quibusdam novis conceptis formulis Nicænas Sanctiones eludere. At vero de Ecclesiis consecrandis, ne verbum quidem legitur apud Socratem, apud quem tantummodo habetur, dedicationem Ecclesiarum Eusebianæ Pseudosynodo occasionem præbuisse.

In capite 5. ejusdem epistolæ legitur Can. 99. eisdem fere verbis Can. 99. cau. 1. q. 1. cau. 1. quem si exigere ad optimos Codices verum. 1. pro illis, Gratiani verbis, Prorsus excipere maliantur, quæ Græc. legas, oportet: Prorsus, exigere maliantur, quæ Græc.

Postquam Gelasius, in præcedentibus Can. 2. capitibus de Episcopis egit, ad instigendum Presbyteros, progreditur in cap. 6. his verbis: Nec minus etiam Presbyteros, quæ habentur in Can. 2. dist. 95. eisdem omnino verbis.

In cap. 7. ad Diaconos, ordinate pergit Gelasius, quorum quale sit officium. Vers. ostendit etiam in capitibus 8. & 9. In Cum ter hæc leguntur verba Canonis 6. de enim cons. dist. 1. vers. cum enim usque in finem de cons. nem, ubi dicitur, neminem a statutis dist. 1. regulis deflectere posse, live quæ pro Episcopis, live quæ pro Presbyteris, live. 23. cau. quæ pro Diaconis, propolitz fuerunt. Hæc sane nescio, qua ratione ibidem, Gratianus assuerit capiti præcedenti de dedicandis Basilicis. Potius cum dicto vers. cum enim, iungere juvabit Cap. 23. cau. 1. quæst. 7. legitur enim in eodem Gelasianæ epistolæ capite, & quidem in ea parte, in qua generaliter decernitur, Sacrorum Canonum disciplinam, quoad fieri potest, perpetuo esse custodiendam.

Can. 18. De Canone 18. de conf. dist. 4. nihil
de conf. est, quod specialiter animadvertatur.
dist. 1. Habetur ille eisdem omnino verbis in
cap. 10. epistolæ Gelasii: quemadmo-
dum etiam in capite sequenti, live 11.

Can. 7. legitur Canon 7. dist. 79. in quo tamen
dist. 75. observandum est, pro illis verbis Gra-
tiani: *Sed et etiam Quadragesimalis ini-
tiis, ac mediana hebdomada, et Sabbati
sejunctio* &c. ita legi in Codice Dionysii
Exigui, aliisque exemplaribus: *Sed et
iam Quadragesimalis initii, ac mediana
Quadragesima die Sabbati sejunctio* &c.

Can. 11. Quemadmodum in præcedenti capite
cau. 20. de temporibus conferendi baptismatis
qu. 1. constitutum est, ita in sequenti capite
12. tempora definita sunt, quibus vir-
gines Deo devotæ velamen acciperent
his verbis: *Devotis quoque Deo virgini-
bus, nisi aut in Epiphaniarum die, aut
in Albis Paschalibus, aut in Apostolorum
Natalitiis sacrum minime velamen impo-
nunt, nisi forsitan, sicut de baptismo
dictum est, gravi languore correptis, ne
sive hoc munere de hoc seculo exeant,
implorantibus non negetur.* Et in capi-
te 13. Viduas autem velare Pontificum
nullis auctoritatibus, quod nec auctoritas di-
vina delegat, nec Canonum forma præ-
stituit &c. Habentur hæc in Can. 11.
cau. 20. qu. 1.

Can. 12. In capite 14. ejusdem epistolæ legitur
dist. 59. eidem verbis Canon 12. dist. 54. cujus
tamen postremus versiculus, qui inci-
pit: *Nihil perire credimus, apud Gela-
sum, aut omnes Collectores minime in-
venitur, uti recte animadverterunt Ro-
mani Correctores.* Porro autem ad mar-
ginem primum adjectus fuit, quasi bre-
viata Canonis sententia, a quopiam stu-
diofo, & deinde oscitantia librariorum
in Canonem ipsum translatus.

Can. 2. Verba capitis 15. ejusdem epistolæ hæc
dist. 88. sunt: *Consequens fuit, ut illa quoque,
et Can. qua de Piceni partibus nuper ad nos mis-
sa, velatio nunciavit, non praterenda
1. cau. putaremus, idest plurimos Clericorum ne-
1. q. 4. gotiationibus inhonestis, et lucris turpi-
bus imminere, nullo pudore cernentes E-
vangelicam lectionem, qua ipse Dominus
negotiatores a templo verberatos flagellis
asseritur expulisse, nec Apostoli verba re-
colentes, quibus ait: nemo militans Deo
implicat se negotiis secularibus: Psalmi-
sam quoque David surda dissimulantes
aure cantantem: Quoniam non cognovi
negotiationes, introibo in potentias Do-
mini. Proinde hujusmodi aut ab indi-
gnis posthac questionibus nequius abstinere.*

dum, aut ab omni injustis negotiatio-
nis ingenio, vel cupiditate cessandum;
aut in quocumque gradu sit positi, mor-
a Clericis officio abstinere cogantur,
quoniam domus Dei domus orationis
esse debet, et dicit, ne officina negotia-
tionis, et spelunca potius sit latronum:
Ita emendare juvabit Canonem 2. dist.
88. & Canonem 1. cau. 14. q. 4. quem
Romani Correctores ideo non exegerunt
ad fidem integrorum Codicum, quod
Glossographorum annotationes frustrari
noluerant.

Canon 1. dist. 36. refertur quidem ad
caput 16. & 17. ejusdem epistolæ, cu-
jus tamen verba a Gratiano corrupta
ita erant restituenda: *Illiteratos quo-
que, et nonnulla parte corporis imminu-
tos sine ulla respectu ad Ecclesiasticum ut
dicimus venire servitium. Quod simul
antiqua traditio, et Apostolica Sedis ve-
tus forma non recipit: quia nec Nivris
carens sacris esse potest aptus officio, et
vitiosum nihil profus Deo offerri legalia
præcepta sanxerunt: Itaque de cetero mo-
dis omnibus hæc vitentur, nec quisquam
talis suscipiatur in Clerum. Siqui vero
vel comitate propria, vel incuria præ-
sidentium tales ante suscepti sunt, in
his, quibus constituti sunt, locis clementer
perseverent, ut nihil unquam promotionis
accipiant: satisque habeant, hoc ipsum
sibi pro nimia miserationis permissum. De
his autem, qui seipsos abscindunt, pa-
terni Canones evidenter sequenda posue-
runt, quorum tanorem sufficiat indidisse.
Dicunt enim, talia perpetrantes, mor-
ut agniti fuerint, a munere Clericali de-
bere secundi. Quod modis omnibus custo-
dire nos convenit, quia fas esse nulli sup-
pediat, quidquam præter illa, qua me-
morabilis decretis forma, censere. No-
mine paternorum Canonum intelligendi
sunt Canones Concilii Nicæni, inter
quos num. 1. sententia fertur in eos,
qui semetipsos absciderint. Ad hunc
eundem Canonem referendus etiam est
Canon 12. cau. 1. qu. 7. cujus verba
ad ea, quæ nuper descripti sunt, ex-
tenda.*

Canon 5. dist. 33. legitur in cap. 19. Can. 3.
ejusdem epistolæ ibi: *Usque adeo sa-
dist. 33. ne comperimus, illicita quoque prorum-
pere, ut demoniacis, (legit Gratia-
nus: demonibus, alii damone, aliisque),
similibusque passionibus irrevocis ministe-
ria sacrosancta tractare tribuitur. Qui-
bus si hoc opere positis aliquid propriæ
constituti ostendat, quis de sua fidelium
12*

Can. 1.
dist. 36.
et Can.
12. cau.
1. qu. 7.

(legunt alii: de sua, & fidelium: Gratianus, quis fidelium de sua) salute confidat, ubi ministros ipsos curationis humana tanta perperam calamitate vexaret? Atque ideo necessaria removendi sunt, ne, quibuslibet, pro quibus Christus est mortuus, scandalum generetur infirmis. Postremo, si corpore sauciatus fortassis, aut debilem nequaquam sancta contingere lex divina permittit, quanto magis domini celestis dispensatores esse non convenit, quod est deterius, mente perculso?

Verba Canonis 14. cau. 27. qu. 1. non solum apud Ivonem, sed etiam apud Burchardum referuntur nomine Gelasii Papae. Gratianus retulit nomine Concilii Triburienfis, non quod revera habeantur Patres Triburienfes ejusdem Canonis germani auctores, sed quod in Triburienfi Concilio ex Gelasii epistolis hæc sententia depromta fuerit. Id iam attigi in priore parte cap. 59. pag. 317. Addam hoc in loco ita legi in cap. 20. Gelasianæ epistolæ: *Virginibus autem sacris temere se quosdam sociare cognovimus, & post dicatum Deo propositum incesta fœdera, sacrilegaeque miscere. Quos protinus aquum est a sacra communione deprivari; & nisi per publicam, probatamque poenitentiam omnino non recipi, sed tamen viaticum de saculo transeuntibus, si tamen poeniterint, non negatur. Melius igitur, quam Triburienfi Concilio, hunc Canonem Gelasio tribuimus, ubi viatici nomine intelligemus non sacram Eucharistiam, quemadmodum nostra ætate designari solet, sed Poenitentiae Sacramentum, quemadmodum apud veteres Patres adpellari solebat.*

In capite. 21. ejusdem epistolæ legimus Canonem 42. cau. 27. qu. 1. quamquam posteriora Gratiani verba paullo aliter in integra epistola describantur, ibi: *ne sexus instabilis non tam deterreat, quam admoneri videatur.* Quando vero Gelasius ait, se de viduis benedictione non velandis loquutum fuisse superius, id exigemus ad ea, quæ habentur in Can. 11. cau. 20. qu. 1. junctis illis, quæ ad eundem Canonem adjecti superius ex integra Gelasii ipsius epistola.

Can. 6. cau. 1. qu. 1. eisdem omnino verbis legitur in fine capituli 24. epistolæ Gelasii.

In cap. penultimo epistolæ legimus eisdem omnino verbis Canonem 27. cau. 12. qu. 2. in quo sane illud observandum est, quadripartitam illam Eccle-

siasticorum reddituum distributionem non adeo rigide esse intelligendam, ut ad proportionem quandam, ut vocant, geometricam, non ad arithmeticam rationem exigatur. Quis enim facile sibi persuadere possit, tantum Episcopo soli illis temporibus fuisse concessum, quantum universis Clericis numero quamplurimis in Ecclesia eadem, non minori aliquando sedulitate singulis ministrantibus? Nisi forte quispiam tales Episcopos tum effingere maluerit, quales pingebat auctor Canonis 23. dist. 93. ibi a *Singuli quique per potentiam Episcopalis nominis, quam sibi ipsi illicite absque Ecclesia vindicarunt, datum, quod Levitarum est, in suos usus redigunt &c.* Quis præterea crederet, tot tantaque fuisse annua in fabricis restaurandis impendia, quot necessaria erant, & quanta ad alimoniam Clericorum? Id ut a quocumque tempore alienum esse videtur, ita minus congruit Gelasii ejusdem temporibus, quibus ipse testatur Ecclesias devastatas fuisse belli, famisque urgentia calamitatibus, conqueriturque vix agnoscere redditus Ecclesiasticos, quibus Clerici sustentarentur.

Postremum epistolæ caput, sive decretalis sanctio legitur integra in Can. 2. cau. 27. qu. 7. post cujus verba nota consularis designat epistolam scriptam esse anno 494. ibi: *Data 5. Idus Martii Asterio, & Praefido Viris Clarissimis Consulibus.*

De Epistola ad Episcopos per Siciliam.

In Labbeana Collectione post expositionem nuper epistolam alia subjicitur perbrevis ad Episcopos Siciliae, data sub Consulatu eorundem Asterii, & Praefidii Idibus Maii. Hanc integram retulit Gratianus in Can. 1. cau. 16. qu. 3. & Can. 1. cau. 13. qu. 2. His verbis integra concipitur: *Praesulum auctoritas nostrorum emanavit, ut facultates Ecclesiae Episcopi ad regendum habeant potestatem, ita tamen, ut viduarum, pauperum, atque pauperum, necnon Clericorum stipendia distribuere debeant. Haec eis etiam statuimus dari, quod hactenus decretum est. Reliquum sibi Episcopi videntur, ut, sicut ante diximus, peregrinorum, atque captivorum largitores esse possint. Illud etiam adnotari placuit, ut si, quod absit, facultates Ecclesiae, necnon & Diaconos, quæ ab aliquibus possidentur Episcopis, imo sibi vindicant, quod*

quod tricennalis lex conclusit, quia & fliorum nostrorum Principum ita emanavit auctoritas, ut ultra triginta annos nulli licent pro eo appellare, quod legum tempus exclusit. Data Idibus Maii &c. Ego sane in suspicionem adducor falsitatis hujus monumenti, quod fragmenti potius, quam epistolae nomine quisque donaret. Neque enim in primis a Dionysio Exiguo, apud quem praecedens epistola relata est, memoratur. Deinde quomodo, verum esse potest, Gelasio, qui ad Siciliae Episcopos scripserat 5. Idus Martii proximam epistolam ad disciplinam, Ecclesiasticam pertinentem, Idibus Maii ejusdem anni novam epistolam scribendi porrectam fuisse occasionem, aut causam? Imo si primum posterioris hujus epistolae caput velimus conferre cum capite penultimo epistolae praecedentis, seu cum Can. 27. cau. 12. qu. 2., invenimus statim Gelasium sibi metipsum contradicentem, cum enim in epistola priore dixisset, redditum Ecclesiasticorum quadruplicem fieri debere distributionem, ut una portio Episcopis cedat, altera Clericis, tertia pauperibus, & fabricis, postrema; in posteriore mutata sententia decernit, omnia bona in manu Episcopi esse, singulaque ex ejus administratione pendere. Scio quidem, hanc disciplinae diversitatem variis in locis, variisque temporibus obtinuisse, sed quomodo intra duorum mensium spatium mutata fuerit apud Gelasium, difficiliter intelligo. Quod si stylum hujus posterioris epistolae perpendas, agnosces illum satis barbarum, & Gelasiano minime conformem, agnosces informem texturam, atque epistolaribus formulis destitutam. Quod deum de tricennali lege praescriptionum dicitur, facile redarguit mendacii epistolae ejusdem auctorem. Traditur ibi tricennalem legem Imperatorum auctoritate omnem exclusisse appellationem. Id vero, nonne apertissime impingit in ipsam legem 4. cod. de praescript. 30., vel 40. annorum? Est haec lex 4. Anastasii Imperatoris, lata Olibio Consule, cujus Consulatus antecessit tribus annis Consulatum Asterii, & Praesidii juxta Chronicon Cassiodori; ac propterea eadem lex 4. tribus annis ante epistolam hanc Gelasio lata dicenda essent. At vero in ipsa lege 4. caveretur, ut in rebus antea editis legibus minime comprehensit, locum haberet non tricennalis, sed quadragenaria praescriptio. In conspe-

ctu itaque novae hujus Constitutionis falso dixisset Gelasio, rebus Ecclesiasticis accommodari ex Constitutione Imperiali praescriptionem triginta annorum, quando rebus Ecclesiasticis praescribendis nihil olim tantum fuerat. Quamobrem jure arbitror concludendum, epistolam hanc apocrypham esse, nec satis tutum veteris Ecclesiasticae disciplinae argumentum.

Tribuitur etiam Gelasio Papae in epistola ad Siciliae Episcopos Can. 3. cau. 27. qu. 1., falso tamen, nam tribuitur potius Symmacho: Papae in epistola ad Caesarium. Revera in eadem cap. 5. ipsa memorati Canonis verba integra leguntur. Gratianus deceptus est ab Ivone, qui in parte 7. cap. 64. hoc fragmentum nomine Gelasio ad Siculos laudavit; Ivo autem eadem ratione deceptus est ex Burchardo lib. 3. cap. 46. Errati hujus, cujuscumque tandem sit Collectoris, duplex esse potuit causa. Prima; quod Collector illum Canonem desumeret ex codice, in quo una cum epistolis Symmachi recensentur epistolae Gelasio, quod facile evenire potuit, cum Symmachus post Anastasium Gelasio successerit; At Collectori potuit videri epistola Symmachi quasi epistola Gelasio. Altera causa esse potuerunt notae marginales: Etenim studiosi Canonum consueverunt ad margines adicere non solum auctorum nomina, verum etiam illa monumenta indicare, in quibus similia quaedam continerentur. Porro in memorato Can. 3. potuit in codicibus duplex esse nota marginalis, una indicans Symmachum in epistola ad Caesarium velut Canonis auctorem, altera indicans Gelasium in epistola ad Siculos, tamquam eum, qui similia forme tradiderit, uti vidimus ad Can. 14. & 42. cau. 27. qu. 1. At Amanuenses, qui de codice in codicem fragmentum transposuerunt, facile notas marginales confundebant; Hinc potuerunt aliquando pro Symmacho Gelasium auctorem Canonis facere. Hujus confusionis perspicuum argumentum est apud Ivonem, qui postquam eundem Canonem nomine Gelasio in epistola ad Siculos retulit in cap. 64. partis 7., deinde in cap. 144. illum ipsum adscripsit Gelasio Papae in epistola ad Caesarium. Non est, cur hoc loco aliqua subijciam de epistola Symmachi ad Caesarium, etenim de illa inferius sermo erit instituendus in cap. 48.

De Epistola ad Episcopos Dardania.

Fuit olim Dardania, quemadmodum etiam Dacia, & Illyricum, Primati Thessalonicensi subiecta, licet recentiore ætate adsignatæ eadem Provinciæ fuerint Primatui Achridensi. Nihilotamen socius earum Ecclesiarum sollicitudinem singulari etiam jure sibi vindicantur Episcopi Romani, ea potissimum ratione, quod illæ valgo haberentur, tanquam primo institutæ a Paulo Apostolo, præsertim cum olim Illyricum occidentalibus Provinciis accenseretur, teste Socrate lib. 2. cap. 16. & Sozomeno lib. 3. cap. 9. Ante tempora Gelasii Papæ Sirmium erat Urbis principalis Illyrici, quemadmodum deducitur ex Synodo Aquilejensi anni 383., quam Urbem Urbium matrem vocavit Ammianus Marcellinus lib. 20. & 26., erat enim illa Sedes Civilis Præfecturæ Illyricianæ, ac propterea juxta veterum morem majori prærogativa & in jurebus Episcopalis donabatur. At cum Attilæ ætate Illyricum armis quassatum esset, ac penitus devastatum, Apeñnius Præfectus prætorio sese in Thessalonicam Civitatem recepit, ibique Præfecturam exercens, in causa fuit, cur Episcopus quoque Thessalonicensis jura sibi Sirmiensis Ecclesiæ adfereret, & tamquam Illyrici Primatem se haberi vellet. Id totum constat ex Novella 11 Justiniani Imperatoris. Gelasii vero tempore Episcopi Daciæ, Dardaniæ, alique in Illyrico consistentes turbatis Imperii regionibus facile sese ad Romanum Pontificem contulerunt neglecto Episcopo Thessalonicensi, vel quod ægre paterentur, se novo more subijci Thessalonicensi Episcopo, vel quod ad Thessalonicam pergere commodè non possent, dum illa esset Imperatorum præsidio munita, e contrario Dardania, Dacia, & Illyricum Attilano exercitu detineretur. Hinc illud evenit, ut Romani Pontifices, atque inter eos Gelasius, singularem curam susciperent horum Episcoporum in Illyrico constitutorum: Quamobrem ad Bonifacium II., qui vivebat anno 530., scribebat Theodosius Echinientis Episcopus Thessaliæ Provinciæ: *Nam constat venerandos Sedis vestra Pontificis, quamvis in toto mundo Sedes Apostolica Ecclesiarum sibi jure vindicet principatum, & solam Ecclesiasticis causis undique appellare na-*

cesso sibi, specialiter tamen gubernationem suam Illyrici Ecclesias vindicasse. Res, ut arbitror, ita constitit, quousque per Justinianum Imperatorem Illyricianæ Ecclesiæ subiectæ fuerunt novæ Urbi Justinianæ juxta Novellam ejusdem Imperatoris 11. Ceterum ante Justinianum singulari jure suberant Ecclesiæ Romanæ, atque eo libentius illarum Civitatum Episcopi sese in Romani Pontificiæ singularem tutelam contulerunt, quo vehementius Thessalonicensis Episcopus in eos jurisdictionem suam extendere meditabatur, postquam Primatus Illyrici de Sirmio in Thessalonicam translatum fuisse videbatur.

Paullo disertius hæc sum prosequutus, ut demonstrarem, Gelasium Papam justas causas habere potuisse, quibus ad Dardaniæ, Daciæ, aut Illyrici Episcopos scriberet; Neque vero defunt epistolæ hujusmodi apud Collectores. Epistola numero 3. in Collectione Labbæana postremæ Venetæ editionis ad universos Episcopos Dardaniæ directæ est, incipit autem, *Ubi primum respicere &c.* Severinus Binius in adnotationibus monet, aliam excidisse epistolam ad eodem Episcopos scriptam. Alia est numero 11. scripta ad Episcopos per Dardaniam, sive per Illyricum constitutos, addunt alii & Daciæ. Alia item numero 13. ad Dardanos etiam Episcopos missa. Hæ duæ posteriores epistolæ diversæ quidem tempore datæ sunt; quæ enim est numero 11. datæ est nonis Augusti sub Consulatu Asterii, & Prædicti, sive anno 494. Incipit *audientes?* Quæ numero 13. est, datæ fertur Kalendis Februarii sequentis anni 495. sub Consulatu Valentis. Incipit *Valde mirari sumus.* Utraque tamen spectat Acacii causam. Gratianus de prioribus Gelasii epistolis ad Dardanos nullam mentionem fecit, tantum de duabus posterioribus 11. & 13.

Ex 11. epistola decerptus est Can. 2. *Can. 2.* can. 24. qu. 2., cujus verba omnino *can. 24.* consonant cum vulgatis epistolæ codicibus, atque eo collineant, ut ostendatur, neminem ex Episcopis debere in communionem Ecclesiasticam recipere nomen Acacii, utpotè qui in pace Ecclesiæ non obierat, sed damnatus velut hæreticus, imo etiam hæreticorum patronus.

In epistola 13. fustius persequitur Gelasius causam Acacii, de qua jam supra *can. 24.* perius sermonem habui, ubi de Com- *qui.* mont.

monitorio ad Faustum. Et quidem initio ait, se mirari viros Catholicos adhuc dubitare, an Acacio communicandum esset, quia nondum speciali Concilio fuisset damnatus. Afferit hinc, quoties in Conciliis quædam generaliter jam sunt constituta, retractari amplius novis Conciliis non posse, & quamquam novæ hæreticorum hominum causas emergant, has debere sine novo Concilio juxta veterum Conciliorum sanctiones ab Ecclesiasticis Pontificibus definiri; Quamobrem Concilium Chalcedonense jam satis de Eutychianorum hæresi egisse, & quando illam anathemate damnavit, non solum illius temporis, sed & posteriores hæreticos anathemate perculisse; propterea Acacium proprio facto, quod Eutychianis adhæreret, sine nova discussione fuisse damnatum. Huc pertinent verba Canonis 2. cau. 24. qu. 1. ibi: *Quæ majores nostri divina inspiratione cernentes, necessarii præcaverunt, ut quæ contra (in aliquibus codicibus legitur, ut contra) unamquamque hæresim coacta semel Synodus pro fide, communione, & veritate Catholica, atque Apostolica promulgasset, non sineant post hac novis retractationibus mutari, ne pravis occasio præberetur, quæ medicinaliter fuerant statuta, pulsandi, sed auctore cujuslibet insania, ac pariter errore damnato, sufficere judicarent, ut quisquis aliquando hujus erroris communicator existeret, principali sententia damnationis ejus esset obstrictus, quoniam manifeste quilibet vel professione sua, vel communione posset agnoscere. Et ut priora vacuamus, quæ diligentius inquisitor facile poterit vestigare, Sabellium damnavit Synodus, nec, ut Scythianos ejus postea damnarentur, necessario fuit singulas virtutum Synodos celebrari, sed pro tenore constitutionis antiquæ cunctis, qui vel pravitas illius, vel communionis exitio participes, universalis Ecclesia duxit esse refutandos. Sic propter blasphemias Arii forma fidei, communionisque catholica Nicæna prolata convenerunt, Arianos omnes, vel quisquis in hanc pestem sine consensu, sine communionem deciderit, sine retractatione conclusit. Sic Eunomium, Macedonium, Nestorium Synodus semel gesta condemnans, ulterius ad nova Concilia venire non sivit &c. Ita supplendus erit memoratus Canon*

Can. 1. Gratianus.
cau. 25. Post nonnulla ad eandem rem demonstranda allata subsequitur Gelasius, con-

cludens: *Quibus convenienter, ut dictum est, ex paterna traditione perpensis, confidimus, quod nullus jam veraciter Christianus ignoret, uniuscujusque Synodi constitutum, quod universalis Ecclesia probavit assensus, non aliquam magis exequi sedem præ ceteris oportere, quam primam, quæ & unamquamque Synodum sua auctoritate confirmat, & continuata moderatione custodit, pro suo scilicet Principatu, quem B. Petrus Apostolus Domini voce perceptum, Ecclesia nihilominus subsequente, & tenuit semper, & retinuit. Hæc referuntur apud Gratianum in Can. 1. cau. 25. qu. 1., quæ propterea ad ipsam epistolam exacta, uti decet, statim videntur Gratiani proposito minime accommodari: Et enim Gratianus ex illis adnititur probare, neminem magis, quam Apostolicum, decreta sanctorum Canonum servare oportere: At vero verba Gelasii alio pertinent. Postquam ipse adseruit, Acacium jam sententia Chalcedonensis Concilii generaliter cum omnibus ejusdem hæreseos confortibus fuisse damnatum, illud adjecit, eandem damnationem executioni demandandam fuisse sententia Romani Episcopi, ad quem potissimum pertinet ex suprema in Ecclesiam auctoritate generales Conciliorum sanctiones emergentibus singulorum causis accommodare. Et quidem id opportunum erat demonstrare adversus Acacii Patronos, qui Felicis III. Papæ sententiam ad Acacii damnationem prolatam improbabant, adfirmantes non Papæ sententia, sed novo Concilio Acacii causam confici debuisse.*

Non heic constitit Gelasius, sed de-
 monstravit, quibus modis sese erga Aca-
 cium exhibuerint Pontifices Maximi, ut
 eum, antequam damnarent, ad unita-
 tem Catholicam iuvitarent, itidemque
 demonstravit ad se pertinuisse de Aca-
 cio sententiam ferro, præsertim quod
 Orientales primarum sedium Episcopi
 Eutychianis favere viderentur. Inter
 cetera ita subdidit: *Non reticemus au-
 tem, quod cuncta per mundum novis Ec-
 clesiam, quoniam quorumlibet sententiis
 ligata Pontificum Sedes B. Petri Aposto-
 li jus habeat resolvendi, utpote quod de
 omni Ecclesia fas habeat judicandi, ne-
 que cuiquam de ejus liceat judicare ju-
 dicio, siquidem ad illam de qualibet
 mundi parte Canones appellari voluerint,
 ab illa autem nemo sit appellare permis-
 sus. Quapropter cum satis constet, Aca-*

*Can. 17.
 & 19.
 cau. 9.
 92. 3.*

cum nullum habuisset Pontificium, sententia Sedis Apostolica damnatum, sine ulla ejus notione solvendi, dicant certe quia Synodo hoc ille præsumpsit, quod nec sic quidem absque Apostolica Sede fieri haberet officere? Cujus Sedis Episcopus? Cujus Metropolitana Civitatis Antistes? nonne Paracia Heraclienfis Ecclesia? Si illi certe licuit sine Synodo sententiam Apostolica Sedis abrumper, nulla ejus consultatione quaesita, itane vero non licuit Prima Sedi Chalcedonenfis Synodi constitutum, sicut decuit, exequenti, hujusmodi pravariationem sua auctoritate detruere? Sed nec illa præterimus, quod Apostolica Sedes frequenter, ut dictum est, more majorum, etiam sine ulla Synodo procedente, et absolvendi, quod Synodus inique damnaverat, et damnandi nulla existente Synodo, quos oportuit, habuerit facultatem &c. His supplere juvabit Canones 17. & 18. cau. 9. qu. 3., quæ fragmenta nescio qua de causa ita distinxerit Gratianus, cum in utroque eadem sententia contineatur; nisi forte quod Gratianus crediderit, eadem a Gelasio tradi diversis in monumentis, idest & in epistola ad Episcopos per Dardaniam constitutos, quemadmodum habet in inscriptione Canonis 18., & in Encyclica ad omnes Episcopos, quemadmodum habet in inscriptione capitis 17. Verum hac in re decipi facile potuit ex codicum diversitate, ex quibus fragmenta sua derivabat. Unum hoc loco adjiciam, nimirum postrema illa verba & hoc nimirum &c. in Can. 17., non haberi in hac parte epistolæ Gelasii, sed descripta esse ex præcedentibus, ex iis videlicet, quæ superius exhibui ad Can. 1. cau. 25. qu. 11.

Cum vero potissimum insisterent Græci Acacii Patroni, necessitatem allegantes convocandæ Synodi Acacii damnandi causa, Gelasius inter cetera opposuit, non potuisse Synodum convocari apud Græcos, in qua Concilii Chalcedonenfis decreta executioni commode demandarentur, quod Episcopi Orientales non satis adhererent Concilii Chalcedonenfis doctrinæ. Ait ille: Cum quibus ergo erat Synodus inunda? Catholici Pontifices fuerant undique jam depulsi, solique remanserant socii perfidorum, cum quibus jam nec licebat habere conventum, quia moris Ecclesiastici omnino non esset, cum his, qui pollutam communionem tenerent, permixtamque cum perfidis, nullum miscere Concilium; (Hæc

Tom. II.

verba, quia moris &c. in aliquibus codicibus desiderantur) Propheta quoque dicente, non sedi in Concilio vanitatis, & cum iniqua gentibus non introibo, & Odii congregationem malignorum, & cum impiis non sedabo. (Rursum verba hæc, Odii &c. desiderantur in aliquot codicibus) Recte igitur per Chalcedonenfis Synodi formam hujusmodi pravariatione pulsa est, potius quam ad Concilium, quod nec opus erat post primam Synodum, nec cum talibus habere (legunt alii haberi) licebat, adducta est &c. Sic supplendus erit Can. 36. cau. 24. qu. 3. Quæ sequuntur in §. Canonum magistris jam superius integra exhibui, ubi de Commonitorio Gelasii ad Faustum.

Can. 36
cau. 24
qu. 3.

Acacii defensores aliam causam adferbant, ex qua a Romanis Antistitibus ille damnari non potuisset. Adferbant, post translatam in urbem Constantinopolitanam Imperii sedem, & Imperialem dignitatem, Episcopatum ejusdem ubi nemini subiectum fuisse, sed veluti primum in Ecclesia habendum esse, cujus Antistitem nemo alius condemnaret. Ad hæc ait Gelasius: „Risimus „autem, quod prærogativam voluit „Acacio comparari, quia Episcopus „fuerit Regiæ Civitatis. Numquid „apud Ravennam, apud Mediolanum, „Sirmium, apud Treviros multis temporibus non constitit Imperator? Num „quidnam harum urbium Sacerdotes „ultra mensuram sibi antiquitus deputatam, quidpiam suis dignitatibus „usurparunt? “ Et post pauca leguntur ea, quæ Gratianus retulit in principio Canonis 15. dist. 96. ibi: Sicut

Can. 15
dist. 96.

enim quamvis parva Civitas prærogativam presentis regni non minuit, sic Imperialis presentia mensuram dispensationis religiosa non mutat. Quæ sequuntur in §. Semper est effectum, usque in finem, multo postea in epistola ipsa leguntur. Multa enim a Gelasio objecta fuerunt adversus Acaciam, inter cetera quod Acacius nonnulla pertentasset in causis Episcopi Alexandrini, & Antiocheni. Excusabant factum Acaciani, agentes non Acacium, sed Principem potius præcepisse, quæ gesta fuerant. Urgebat Gelasius his verbis: „Sed Principi christiano decuerat suggerere „Sacerdotem, maxime cujus familiaritate, „& favore fruebatur, salvam fore de „ejusdem injuria contumeliaque vindictam tantum, ut Ecclesiæ sineret „christianus Princeps regulam custodi-

T t

, 11,

„ri, quia & nova in utroque Ponti-
 „fice causa esset exorta, & novam di-
 „scussionem consequenter inquireret,
 „& sicut semper esset effectum, ac di-
 „vinae pariter leges, humanaque cen-
 „surae, (*haec verba ac divinae &c.*
 „*in aliquot exemplaribus desiderantur*)
 „ut Sacerdotali Concilio de Sacerdoti-
 „bus (*legunt alii: de Sacerdotalibus*)
 „iudicia provenirent; non a seculari
 „videre qualescunque Pontifices,
 „et si errore humanitus accedente, non ta-
 „men religionem ullatenus excedentes,
 „potestate percelli: An adhuc iusta ra-
 „tione Principi suggerenda non erant?
 „Regiae Civitatis honore sublimis, si
 „factus erat illa Regia Civitate subli-
 „mior, tanto magis in his suggerendis
 „debeuit esse constantior &c.

Can. 6. Refertur ex epistola Gelasii ad Epi-
dist. 64. scopos Dardaniae Canon 6. dist. 64. Ver-
 rum in nulla ejusdem Pontificis ad Dar-
 danos Episcopos scripta epistola legi-
 tur. Non ignoramus tamen, quibus ex
 fontibus hoc fragmentum Gratianus ex-
 hauserit. Accepit scilicet ex Anselmo
 Lucensi recentiore Collectore, qui in
 lib. 6. suae Collectionis cap. 39. haec ex
 epistola Gelasii ad Natalem Episcopum
 refert. „ Quia per ambitiones illicitas
 „non pudet quosdam Ecclesiarum jura
 „turbare, ac privilegia, quae Metro-
 „politans, vel Provincialibus Episco-
 „pis decrevit antiquitas, temeraria
 „praesumptione pervadere, propter quod
 „etiam communionis Apostolicae desi-
 „derant tenere discidium, quo scilicet
 „ab ejus auctoritate divisi velut impu-
 „ne proprias usurpationes exercent,
 „non respicientes, quod aeterno Judici
 „rationem tam de Catholicae sincerita-
 „tis injuria, quam de traditionum
 „praesidio paternarum non sine per-
 „petuo sint damnationis interitu red-
 „dituri. Si in hac obstinatione per-
 „manerint, Charitatem tuam duxi-
 „mus instruendam, nos pariter ad Me-
 „tropolitanos vestrae Provinciae, si-
 „ve cujusquam contiguae, quae catho-
 „licam servavit unitatem, magnopere
 „delegasse, ut obeuntes Episcopos in
 „eadem regione Metropolitanus suus
 „debeat ordinare; eundemque ipsum
 „Metropolitanum, si humana morte
 „transierit, non nisi comprovinciales
 „Episcopi juxta formam veterem stu-
 „deant ordinare, quatenus quae vene-
 „randa decrevit antiquitas, nullus si-
 „bimet contra fas usurpare contem-

„dat. „ Integra haec verba describa-
 re volui, quod Gratianus in fine ea-
 dem paullisper immutaverit de more
 suo. Verum quam fidem praestabimus
 Anselmo Lucensi, qui primus, & so-
 lus ex Collectoribus ante Gratianum
 istud fragmentum edidit? Ipsemet An-
 selmus ex iis se esse professus fuit, quae
 capita veterum Auctorum, non qua-
 lia in integris codicibus exhibentur,
 sed per compendium in aliam ratio-
 nem digesta descripserunt, quam obrem
 Collectionem suam *compendiosam* appel-
 lavit. Deinde cum idem hoc caput as-
 sabre efformatum videatur, ut tempo-
 ribus ejusdem Anselmi inserviret, qui-
 bus nimirum de ordinatione, & ele-
 ctione Episcoporum acerrime erant
 controversiae, non potest non suboriri
 gravissima suspicio, cum in controver-
 siis iisdem Anselmus ipse maximam par-
 tem habuerit, earumque de causa non-
 nulla perpeffus fuerit. Sane Gelasii
 temporibus nulla esse causa poterat,
 cur adeo alacriter in tuenda Metro-
 politanorum jurisdictione in ordinandis
 Episcopis Pontifex idem insisteret; prae-
 sertim in Oriente, ubi Episcopi majore
 fulgentes dignitate Acacianis fave-
 bant, resque erat plena periculi, vi-
 didius, ac constantius majorum Epi-
 scoporum jurisdictionem, licet Canonibus
 consonam, vindicare. Adest qui-
 dem apud Collectores germana episto-
 la Gelasii ad Natalem, quam exhibet
 Labbeana Collectio recentioris Vene-
 tae editionis tom. 5. pag. 206., sed Na-
 talis ille non Episcopus est, sed Mo-
 nachus, & Abbas; deinde, etsi ibi-
 dem multa Gelasius scribat de sollici-
 tudine Ecclesiarum & Episcoporum ha-
 benda, ut evitetur communio cum
 pravis hominibus, quales erant Aca-
 ciani, tamen nihil habetur, quod cum
 memorato Anselmi Lucensis fragmento
 commune videatur. Memorat quidem
 illic Gelasius, se similia jam scripsisse ad
 Episcopos Dardaniae. At quid aliud hinc
 deduci potest, quam nova conjectura,
 ex qua suspicemur, Anselmum Lucen-
 sem eam ad Felicem Abbatem episto-
 lam aliter digessisse, ex errore scripsisse
 Felicem Episcopum, imo etiam adje-
 cisse ad marginem, similia scripta fuisse
 ad Episcopos Dardaniae, unde Gratianus,
 aut quisquis auctor Gratiano
 fuerit, tribuerit idem caput Gelasio
 ad Dardanos referenti?

Epistolam quoque Gelasii ad Darda-
 nos

Can. 9. nos scriptam laudet inscriptio canonis.
Can. 16. 9. cau. 16. qu. 3., falso tamen: Nico-
l. 2. laus I. in epistola ad Episcopos Galliarum
eadem verba refert nomine Gelasii in
epistola ad Orientales. Adest inter epi-
stolas Felicis III. Papae quidam tracta-
tus adversus Acacium, qui exhibetur
in memorata Labbeana editione tom. 3.
pag. 185., & principio suo carens ex
defectu MSS. Codicum, ex quibus ex-
cerptus est. Præterea, quæ ibidem descri-
buntur verba, eadem sunt cum fragmen-
to Gratiani ita concepta: *Post quingen-
tes annos constituta Christi ecclesie sub-
vertitur*, (de Acacianis, ut reor, loqui-
tur), cum: *triginta annorum lex hominum
non possit abrumpi*. Sane facile fuit hæc
Gelasio tribuere Felicis successori; cum
enim adversus Acacium, & Acacianos
plurima scripta fuerint a Felice æquo,
atque a Gelasio, epistolæ honorem Pon-
tificum facile confundi in codicibus po-
tuerunt. Addi etiam potest, eam sen-
tentiam tribui quoquo modo Gelasio
potuisse, quia similia quædam Gelasii
nomine referuntur in epistola ejus ad
Siculos, quemadmodum observabam ad
canonem 2. cau. 16. qu. 3.

De Epistola ad Episcopos Orientis.

Inter Gelasianæ in Collectionibus re-
centioribus habetur numero 15. episto-
la ad Episcopos Orientis, sed non in-
tegra ad nos usque pervenit, cum il-
lius initium desideretur. In ea idipsum
fere continetur, quod in aliis in cau-
sa Acacii scriptis palam fit, convenit
cum illis stylus, & sententiarum sin-
gularum ratio, ut proinde omnium sta-
tim appareat esse eundem auctorem. Nec
mirum, si pluries eadem scripserit Ge-
lasium constet; etenim maxima ipse an-
gebatur sollicitudine in causa Acacia-
norum, quam apud omnes fere Episco-
pos insequi tunc decebat; ne forte A-
cacii Patroni facile Episcoporum, præ-
sertim Orientalium, animis illuderent.
Can. 12. Unum est Gratiani fragmentum ex hac
dist. 69. epistola, videlicet canon 12. dist. 96.,
cujus sententia: ut perspicua reddatur,
supponere oportet Gelasium apud Orien-
tales Episcopos conquestum, quod, A-
cacio penes Imperatorem curante, Epis-
copi omnes Catholici, etiam Metropo-
litæ, qui Acacianæ hæresi minime ad-
hærebant, a propriis sedibus expulsi
fuisse innoxii, inauditi, indiscussi,
nec non inconvicti, atque in locum vi-

ventium expulsi totidem hæretici
Episcopi ordinati. Id patet ex ipsius-
met epistolæ verbis. Sed præterea Ge-
lasius Episcopos Orientales objugat,
quod non statim Ecclesiasticæ utilitati
consultissent, ejusdemque fratrum causam
non suscepissent, ibi: *Cur compo-
nem essis tantis Fratribus vestris? Cur
non aditis Imperatorem? Cur non Ecce-
lesia cassam, & Sacerdotii miserabilem de-
colorationem continuationis vocibus desolatis?*
*Allegantes nunquam de Pontificibus,
nisi Ecclesiam judicasse etc.* Subsequun-
tur hic verba Gratiani.

Ex epistola Gelasii ad Orientales re-
fertur canon 46. cau. 11. qu. 3., ve-
rum in ea epistola, quam in præsentia
expendebam, minime legitur. Immo
ibidem Gratianus addit de damnatione
Dioscori extra rem omnino sunt, quum
Dioscorus jam sententia Concilii Chal-
cedonensis damnatus fuisset; propterea
melius legendum de damnatione Acacii,
quemadmodum Ivo scripsit in cap. 8.
partis 14. sui Decreti. Jamdiu Roma-
ni Correctores observaverunt, sententiam
hujus canonis legi in tomo Gelasii de
anathematis vinculo, quem totum tan-
quam informem, & sine ullo ordine
compositum, initio quidem abruptum,
in reliquo variis, minimeque invicem
connexis sententiis compaginatam jure
optimo Scipio Masséjus ait, *nihil forme
aliud esse, quam contonam lex: diversis
fragmentis librorum vitio contonam*.
Sane ego, cum ibidem plurima agnos-
cam eo pertinentia, ut Acacius nun-
dem sit absolvendus, quum ab errore
suo resipiscat, noverimque Acacium jam
obisse Gelasii temporibus, frustra pro-
pterea ea Gelasio tribuere, quibus A-
cacius ad poenitentiam invitetur. Siquis
desiderat verba, quibuscum a Romanis
Correctoribus consonare dicitur Grati-
ani fragmentum, hæc sunt: *Cui erranti
pena præfigitur, quamdiu manet errans,
eandem pena constringitur, quia errans
esse non potest sine pena erranti. Hæc ean-
dem pena perpetua est, nunquamque sol-
vanda, quamdiu errans esse persistit.*
*Qui si errans esse desierit, pena, qua
erranti est præfixa perpetua, non erran-
ti, id est alteri efficitur, quam cui præfixa
est, non solum non potest esse perpetua,
sed nec jam pena etc.* Hæc porro etiam
quidpiam commune habeant cum cano-
ne Gratiani, nondum tamen ipsum ca-
nonem exhibent, quem video potius
pertinere ad Felicem III. Gelasii Pre-
de-
Te. 2.

decessisse. Felix III. in tractatu hodie edito non satis integro adversus Acacii sectatores inter cetera hæc scribit: *Si nullam meam putat esse sententiam* (idest eam, qua Felix Acacium damnaverat), *contemnat illam: Quid tanto potius possit absolvi? Si possit absolvi, & esse alicujus utique momenti non dubitat, & iusta damnationis esse confirmat, qua se teneri non declinat obstrictum. Itaque fateatur errorem, cui est illata sententia, deponat errorem, & vacua sententia est. Si injusta est, tanto eam curare non debet, quanto apud Deum, & Ecclesiam ejus nominem potest iniqua gravare sententia. Ita ergo ea se absolvi non desideret, qua se nullatenus perspicit obligatum.* Sunt hæc ipsamet Gratiani verba, quæ ego ad suum autographum exigenda curavi: neque enim negotium facessit, quod Gratianus ab Felice, sed Gelasii nomen inscripsit; nam, ex iis, quæ jam superius attigimus, constat, apud veteres rescriptatum Felice III. tum Gelasii adversus Acacium, & Acacianos fuisse adeo permixta, atque confusa, ut eadem promiscue alterutri tribuerentur.

De Epistola ad Anastasium Imperatorem.

Cap. 10. **418. 96.** Elegantiſſima est, quæ profertur Gelasii epistola ad Anastasium Imperatorem, cujus scribendæ occasio hæc fuit. Celebrato jam Chalcedonensi Concilio, atque in eo damnata hæresi Eutychianorum, Anastasius Augustus vulgo credebatur Eutychianis ipsis favere, spreto Generalis Concilii sententia, erant enim assidue adstantes Imperatoris lateri viri hæretici maxime subdoli, & ad decipiendum ita dixerim nati? Id Gelasius ægre admodum sensit, plurimum extimescens, ne catholicæ fidei causa deterior fieret, hæreticis ipsis Anastasii patrocinium publice ostentantibus. Imo hæretici ut de Augusto benemererentur, ejusque animum a Pontifice Romano abstraherent, asserere non dubitaverant, Gelasium sollicitum apud Romanos esse, ut a Constantinopolitano Imperio recederent, minuerentque Imperatoris auctoritatem. En iusta inter Anastasium, Gelasiumque dolendi discidii semina, quæ in causa fuerunt, cur Imperator Legatis in Occidentales Provincias missis prohibuerit, ne Gelasium suo nomine saluarent, quandoquidem alias multis

hæc salutationum officia in usu erant. Gelasius quoque Legatos in Orientalem Ecclesiam mittens epistolis eisdem non commendaverit Imperatori. Hinc Imperator, urgentibus Eutychianis, qui nullum non movebant lapidem, ut infensum Gelasio Anastasium redderent, gravissime de Gelasio conquestus est, quod cum ad Gelasii ejusdem auctoritatem pervenisset, statim Pontificis animum adeo commovit, ut ceteri manu epistolam scriberet, qua inter cetera prudenti simul, eruditoque sermone illum ab Eutychiana hæresi, atque ab Eutychianorum consortio, quoad fieri posset, averteret. Initio vero suum erga illum amorem proficitur, quem his verbis potissimum exprimit: *Gloriose Fili, te, sicut Romanus natus, Romanum Principem amo, colo, suscipio.* Dein sese ex officio obstrictum subdit, ne ipsum ab hæresi avertat, unaque exorat, ne intimam suis sensibus veritatem arbitretur injuriam. Duo quippe (scribit Gelasius, quæ verba reculit Gratianus in can. 10. dist. 96.) sunt, Imperator Augustus, quibus principaliter mundus hic regitur, auctoritas sacra Pontificum, & Regalis potestas. In quibus tanto gravius est pondus Sacerdotum, quanto etiam pro ipsis Regibus Domino in divinis reddituri sunt examine rationem. Nosti etenim, Fili Clementissime, quod licet (hæc omisit Gratianus), *presidens humano generi dignitate, rerum tamen Prasulibus divinarum devotus colla submittis, atque ab eis causas tue salutis expetis, inquam sumendis celestibus Sacramentis, eisque ut competitis, disponendis, subdi te debere cognoscis religionis ordine potius, quam præſſe.* Nosti itaque inter hæc (rursus hic prosequitur Gratianus) *ex illorum te pendere judicio, non illos ad tuam velle redigi voluntatem.* Si enim, quantum ad ordinem pertinet publica disciplina, cognoscentes Imperium tibi superna dispositione collatum, legibus tuis, ipsa quoque parent Religionis Antistites, ne vel in rebus mundanis excelsa videantur obviare sententia, quo, rogo, te, decet affectu vis obadiro, qui pro erogandis venerabilibus sunt attributi mysteriis? &c. Sic integram describere volui Gelasii sententiam, cui sicut quædam detraxit utilia Gratianus, ita nonnulla adjecit in vers. talibus, usque in finem ab historica veritate longe remota, quorum etiam ne verbum quidem apud Gelasium reperitur, imo si ea Gelasius scripsisset,

en.

eo vel magis Anastasii animum exasperasset, quod sane in ea epistola non sibi Gelasio proposuerat. Sane, quæ in eo versiculo describantur, multo recentioribus, & impericulis auctorem habere oportet: facile colligitur, quod tribuat fuisse librum Pastorem S. Ambrosio, quemadmodum suo loco demonstrandum erit. Quod si inspicimus fontem, ex quo hæc omnia Gratianus exhausit, videlicet caput ultimum partis 5. Ivonis Carnotensis, plura agnoscemus ibidem congesta, Gelasii temporibus posteriora: Nimirum ibi mentio fit & de Pipino Rege, & de Carolo Imperatore, & de Vigilio Papa, ac de Theodora Justiniani Imperatoris uxore. Melius forte hæc adscriberentur Gregorio VIII. Pontifici in Regesto, in quo eadem fore tradi videntur, sed de eo opportunior alibi erit occasio disserendi. Interea adnotare sufficet, quod asseritur de Arcadio, tamquam purum, puerumque mendacium a viris eruditis iudicari, ex quibus inter ceteros Natalis Alexander in histor. Eccles. cap. 2. art. 1. tradens, epistolas Innocentii ad Arcadium, & Arcadii ad Innocentium, quibus qui factum illud probant, inniuntur, confitendas fuisse a Georgio quodam solitario, idque evidentissimo argumento demonstrat. Quod de Sancto Ambrosio subditur apud Gratianum, suo etiam in loco discutietur.

De Epistola ad Anastasium Episcopum.

Can. 2. dist. 87. Exhibetur apud Gratianum, non vel apud Collectores Gratiano antiquiores, rescriptum Gelasii ad Anastasium Episcopum in inscriptione canonis 2. dist. 87. in quo Pontifex Anastasio commendat Clericos Maximum, & Januarium pupillos, parentum, aut propinquorum auxilio destitutos. Non est cur diutius immorer in investiganda hujus rescripti fide, atque auctoritate. Stylus a Gelasiano non dissonat, imo & sententia rescripti generalibus Gelasii sententiis conformis est. Quid enim aliud dicitur in dicto canone 2. quam Pontifices pupillorum præsertim tuitionem gerere debere? At vero similia leguntur in epistola Gelasii ad Episcopos Siciliae ibi: *Facultates Ecclesia Episcopi ad regendum habeant potestatem, item tamen, ut viduorum, pupillorum, atque pauperum, necnon Clericorum stipendia distribuere debeant*, Eadem disciplina recepta

est, ac probata in Concilio Aurelianensi I. anni 511. can. 18. seu can. 12. dist. 82. & Gregorio Magno passim in suis epistolis. Quamquam vero hæc probent, istam Gelasio convenire sententiam, nondum tamen satis agnitum videtur, quis Anastasius ille Episcopus fuerit, ad quem Gelasius scribebat, & cui Maximum, ac Januarium commendabat. Arbitror ego, lumen adferri posse huius canonis ex illis, quæ tradidit Baluzius in tomo 5. Miscellaneorum p. 459. ubi refertur quedam Gelasii decretum ita inscriptum: *Dilecto defensori: Eitque huiusmodi: Ecce, sicut maiestatis vestra desiderium postulavit, sine mora aliqua, & sine ullo dispendio, ita ut nec ipsas daret Ecclesiasticis officiis consuetudines servaremus, Anastasium Diaconem Lucerinæ Civitati ordinavimus Sacerdotem. Propterea nunc magnificentiæ vestre ejusdem Episcopi, vel Ecclesie, Lucerinæ utilitatibus in universis, quæ sunt necessaria, libenter impendat, & competentia vigilantia sua tribuat Christianæ devotionis solatia. Ex his facile erit conjicere, in canone 2. memorato contineri rescriptum ad Anastasium Lucerinæ Ecclesie, in Beneventana Neapolitanorum Provincia Episcopum, & quidem tunc Romano Antistiti etiam tamquam Metropolitæ subiectum; eidem insuper Lucerino Antistiti commendatos fuisse pupillos Maximum, & Januarium, quæ conjectura ex eo vel maxime adjuvatur, quod in Baluziano fragmento legamus, illud potissimum a Romano Pontifice mandatum fuisse Defensori, ut Anastasio Ecclesiasticis usibus necessaria solatia competenti vigilantia suppeditarentur.*

Ex Epistola ad Bonifacium Episcopum.

Nomine Gelasii Papæ ad Bonifacium Episcopum scribentis laudatur canon 32. cau. 17. qu. 2., cujus tamen verba duobus in locis ab Ivone Carnotensi descripta diversis auctoribus tribuuntur. In part. 3. cap. 115. exhibetur quasi rescriptum Gelasii; at in parte 16. cap. 68. quasi rescriptum Gregorii, utrobique ad Bonifacium Episcopum. Sane in codicibus Ivonis primum irreptum mendum; etiam in dicto cap. 115. partis 3. Gregorii potius, quam Gelasii nomen edendum erat, atque editum ab Ivone suppositum, quemadmodum deducitur ex inscriptione capituli seq. 116. ibi: *Idem*

Can. 32. cau. 17. qu. 2.

Extra Subdiaconum Campaniam. Quis, vero, eo nomine denotatur, quam auctor capitulis, præcedentis? Cum, igitur, capitulis, 116, auctor Gregorius sit, etiam capitulis, 115, auctor Gregorius esse debuit. Itaque si in codice Gratiani, agnoscendum, erratum est ex corruptis Ivonis codicibus profectum, ad Ivonis codicem confugere juvabit; atque Gregorio tribuendum foret fragmentum illud, utpote duobus in locis Gregorio ab Ivone tributum, si Ivonis auctoritas plurimum valeret ad ~~etiam monachis Ecclesiasticis præstan-~~ dam. At vero inter Epistolas Gregorii rescriptum illud minime legimus, nec antiquior Ivone Collector mentionem ulli rescripti ejusdem fecit. Ceterum quicumque auctor canonis esse dicatur, verosimile est, illum circa tempora Gelasii editum fuisse, ac propterea ante tempora Gregorii Magni; siquidem disciplina, quæ ex hoc rescripto, in vestra suppositur, in usu esse coepit tempore Concilii Aurelianensis I. anni 511, in quo canone 5. legitur, quid de servis agendum sit, quoties ad Ecclesiam pro qualibet culpa confugerint, quemadmodum exhibetur in can. 36. *veris servus cau.* 17. qu. 4. Hanc ad rem non erit incongruum animadvertere originem, & incrementum hujus discipline. Mos olim vigebat apud servos, ut quoties indignationem Domini meminerent, confugerent ad Ecclesias, ex intercessione Episcoporum sperantes futurum, ut Domini ad pietatem, ac clementiam concitarentur. Verum cum pluries contingeret, fieri id vel ex injusta confugientium protervia, vel ex Clericorum immoderata custodia, qui debitores in Ecclesiis latitantes in præjudicium creditorum clanculum fovebant, Arcadius Imperator constituit, servos omnes, ancillasque, item debitores in fraudem creditorum ad Ecclesias confugientes exhibendos esse statim, ac postulanti tradendos. l. 3. cod. Theodos. de his, qui ad Ecclesiam confug. Facit ad hanc ipsam rem Sozomenus lib. 8. histor. cap. 7. & Socrates lib. 6. cap. 3. Non viguit diu constitutio Arcadii, nam Theodosius junior, alique Imperatores, degreverunt, prodesse posse servis ad Ecclesias confugientibus Clericorum intercessionibus. Tum vero Episcopi illud corare canonibus creperunt, ut & confugientibus auxilia non denegarent, & alias abusibus illinculgentibus obviam irent, nec passim, & sine difficultate, Dominorum juribus

detraherent. Constituerunt enim consuetudinem, ut Domini servos ab Ecclesia extrahi postulantes jurarent, se capitalem poenam de servis suis non esse sumpturos, quo jurjurando, veluti cautione quadam, præstito a Clericis, servos suos reciperent. Hujusmodi est canon Concilii Aurelianensis, nuper commemoratus ad annum 511. quem expendentes Episcopi, Patres in Concilio anni 517. in can. 39. voluerunt, ut, si quando servi ad Ecclesiam confugissent, Domini jurantibus restituerentur, ita tamen, ut liceret Dominis servos eisdem cuiusvis operi addicere, aut capillis donare, quasi in opprobrium, ac poenitentiam fugæ. His addi potest lex 6. cod. de his, qui ad Ecclesiam confugiant, quæ omnia si apprimè considerentur, facile demonstrabunt, auctorem Gratiani canonis 31. verosimilius vixisse circa tempora aut Concilii Aurelianensis, aut etiam Gelasii, quicumque tandem ille esse videatur.

In Epistola ad Clerum Brundasi, & Tarentinum.

Ex Collectione Anselmi Lucensis lib. 6. cap. 46. Gratianus, hauravit duos canones nomine Gelasii, videlicet canonem 26. cau. 12. qu. 2. & can. 17. de conf. dist. 4., priorem ex epistola ad Clerum, & ordinem, & plebem Brundasi, posterioriorem ex epistola ad Clerum, & plebem Tarentinam. Uterque canon uno contextu apud Anselmum legitur, & quasi ex eadem Gelasii epistola his verbis: *Gelasius, Clero, & Ordini, & plebi Brundasi: Concessit vobis, quem petistis, ad usum* (consonant hæc cum dicto canone 26.) *Fratre jam, & Coepiscopo meo Juliano, necessarium fuit, eundem ad Ecclesiam suam non remisso, ad vos nostra scripta pariter destinare, quibus agnosceretis, eundem fuisse præceptum, ne unquam ordinationes presumas illicitas. Na. bigamum, & qui virginem non est, fortioris uxorem, atque illitratum, vel obnoxium, in aliqua parte corporis debilem, notatumque modis omnibus ad Sacros Ordines permittat accedere. Quod etiam de peregrinis, atque incognitis, vel expectantibus, cavere debetis, quia hujusmodi a venerabilibus prohibentur officiis, ac nihil ex ministeriis, atque ornatu, postremo de quacunque re, quam constat ad Ecclesiam pertinere, audivit in alterum qualibet ratione transferre. Reditus, & oblationes fidelium in qua-*

Can. 16. cau. 11. qu. 2. & cau. 17. de conf. dist. 4.

non partes dividit, haurum sibi unum
ipso retinet, alterum Clericis pro officio-
rum suorum sedulitate distribuit, fabricis
eis tertiam, quorum rationem datus est
redditurus exanimis. Tunc quicquid Grati-
anum applicandos hac observatione promo-
vet, ut jejunio quarti, septimi, & decimi
mensis vespere sabbati Presbyteros, utque
Diaconos ordinandos esse cognoscas. Vener-
abilis virum (consonat hæc cum dicto
can. 17.) baptisui Sacramentum, nisi in
festivitate Paschali, & Pentecoste, videretur
non presumat, exceptis agritudinis la-
borantibus. Ita Anselmus Lucensis: An
vero hæc recte tribuantur Gelasio, ipse
dubitaverim, ac potius dixerim, refe-
rendum esse ad auctorem libri Diurni Ro-
manorum Pontificum, apud quem eadem
esse leguntur, ibi: Papa ille, Clero,
Ordini, & plebi conspicientibus Civitatis
illa: Dilectissimis Filiis in Domino salu-
tem. Prohibitibus desideriis nihil autili-
mus tardantis. Fratrem jam Coepiscopum
nostrum illum vobis ordinavimus Sacerdo-
tem, cui dedimus in mandatis, ne un-
quam ordinandos presumat illicitas, ne
bigamum, aut qui virginem non est for-
sitae uxorem, neque illiteratum, vel in
qualibet corporis parte vitiatum, aut ex-
communicatum, vel turpe, aut cuiuslibet con-
ditioni obnoxium, notariumque ad Sacros
Ordines permittat accedere. Sed si quos
hujusmodi forte repererit, non audeat pro-
movere. Nisi passim ad Ecclesiasticos or-
dines praevalentes nulla ratione suscipiat,
quia aliqui eorum Manichæi, aliqui re-
baptizati sapienter sunt probati. Ministeria,
atque ornatum Ecclesie, vel quidquid il-
lud est in patrimonio ejusdem non minuat
audet, sed augeat. De redditu vero Ec-
clesie, vel oblatione fidelium quatuor fa-
ctas portiones, quarum unum sibi ipsi re-
tineat, alteram Clericis pro officiorum
suorum sedulitate distribuat, tertiam pau-
peribus, & peregrinis, quartam Ecclesia-
sticis fabricis novis reservandam, de
quibus divino erit redditurus iudicio ra-
tionem. Ordinandos vero Presbyterorum,
seu Diaconorum, non nisi quarti, septimi,
& decimi mensium jejunii, sed & in-
gressu quadragesimalis, atque medio ves-
pere sabbati novis celebrandas. Sacra-
menti autem baptismi Sacramentum non
nisi in Paschali festivitate, & Pentecoste
meminerit esse prebendum, exceptis his,
qui mortis urgentur periculo, non a ter-
ritum perirent, talibus oportet remediis sub-
veniri. Huic ergo Sedis nostra precepta
servandi devotis animis obsequi vos oportet.

ut, in interpretandis, placidiusque sine
cunctis Ecclesie per Christum Dominum in-
fructu, qui videri, & regere eam Divi Pa-
tris omnipotente, & Spiritu S. per omnia
secula facillime. Amen. Denique his lach-
rimis expressit dilectissimi filii. Ex his
placite deducitur, hanc esse sancti ed-
icturam generalem formulam, quæ sese
explicare solebant Pontifices Maximi,
dum Episcopos postulantes populum con-
secrabant, atque in plebes mittebant.
Ex his præterea liquet, nihil aliud
quam ipsam hanc formulam in mem-
oratos Gratiani Canones esse relictam.
Quod si Anselmus Lucensis Gelasio hu-
men adjecit scribentis ad Gelasium, ut
dinem, & populum Brendesii, seu Bruti-
dusi, ex quo Gratianus erravit, id est
buendum est Anselmo ipsi, qui eandem
formulam nominibus specialiter accom-
modare voluerit arbitrio suo dispositis,
vel qui crediderit, eam formulam ex
decretis potissimum Gelasio Papæ fuisse
primum elacubratam. Revera bigamos,
illiteratos, corpore vitiatos, penitentibus
semel addictos, turpes, atque conditioni
obnoxios ordinibus sacris non esse in-
stituendos ipse Gelasio decrevit in Can-
39. dist. 90. reditum Ecclesie in qua-
tuor partes distribuendum, in Can. 18.
de cons. dist. 4. ordinandos Clericos quarte-
ti, septimi, & decimi mensis, item
quadragesimalis jejunii tempore, in Can-
ulc. dist. 75. demum baptismum tantum in
Paschate, & Pentecoste solemniter
regulariter esse administrandum, in Can-
17. de cons. dist. 4. Quid mirum igitur
esse cuiquam poterit, si ea formula ex
Gelasio constitutionibus maxima in parte
composita Gelasio tributa fuerit apud
aliquos Collectores? Præterea & ipsum
Brendesii, sive Brundusi nomen ex er-
rore adjici potuit; tum enim memorata
Gelasio decreta decerpta sunt ex epistola
Gelasio ad Episcopos Brutios, facile ve-
nire potuit, ut Collector pro voce
Brutii legerit Brundusi, vel Brundessi.
Possent etiam iidem Canones æque ad-
scribi Gregorio II. Est etiam quoddam
ejusdem Pontificis Capitulare dictum Mar-
tiniano Episcopo, Georgio Presbytero,
& Dorotheo Diacono in remotas Pro-
vincias proficiscentibus, ubi inter cete-
ra cap. 3. hæc leguntur; quæ sane et-
dem propemodum sunt cum memoratis
Gratiani Fragmentis. Ut ordinatis Ep-
iscopis unicuique illorum hoc datus ex figu-
ra nostra ordinationis in mandatis, ne
unquam ordinandos presumat illicitos,
& paul-

& paullo infra: De red. vero Ecclesia, vel oblationibus fidelium quatuor species portiones, quarum unam sibi retineat, aliam Clericis pro suorum officiarum sedulitate distribuatur, tertiam pauperibus, & peregrinis, quartam Ecclesiasticis fabricis, novem reservandam, de quibus divino erit redditurus iudicio rationem. Item paullo inferius: Sacrosancti autem baptismi Sacramentum, non nisi in Paschalis festivitate, & Pentecoste novem esse praebeandum, exceptis iis, quibus mortis urgente periculo, ne in aeternum perant, salubus oportet remediis subvenire. Quod vero Gregorius II. scripsit, plurimi etiam alii Pontifices forte scripserunt, si haec, ut aiebam, tamquam formula generalis in libro Diurno continebatur.

De Episcopo ad Caelestinum Episcopum.

Can. 3. Lucas Hossignius, edidit aliquot fragmenta epistolarum Gelasii ex Collectione Deusedit Cardinalis. Inter haec legimus: Gelasius, Caelestino Episcopo, inperatorem. In Ecclesia B. Martyris Eleutherii, qua in Hispaniensi Civitate Patetia probatur esse, constructa, Julianum Diaconum, si nil in eo est, quod contra Canonum venias, instituta, Presbyteri honore decorabitur, sciturus cum Visitatoris te nomine, non Cardinalis crasse Populi scis. Consonat istud fragmentum cum Gratiano Can. 3. dist. 24. ubi tamen Gratianus ipse plura deseribit, Ego non dubito, quin revera hoc rescriptum sit Gelasio tribuendum. Licet enim in Collectionibus epistolarum Gelasii desideretur, parum refert: nimirum Collectores contenti fuerunt referre epistolas decretales generaliter in Ecclesiarum utilitatem editas; de peculiaribus, & privatis causis spectantibus rescriptis parum, aut nihil solliciti fuerunt. Vix de nonnullorum Pontificum gestis hanc curam quispiam exhibuit, ut omnia colligeret ob eximiam, quam in auctorem profictebatur, reverentiam, ut contigit in epistolis Gregorii Magni, quae in plures libros, quasi in singularem Codicem, ac collectionem, per ordinem temporum distributae fuerunt. Ceterum in Gelasianis, aliorumque Pontificum rescriptis non ita res sese habuit, sed nonnulla ipsorum aut integra, aut in parte perierunt, aut hinc illinc per fragmenta, centonesque derivare vix possumus. Sane in memorato Canone 3. nihil est, quod Gelasio convenire non

possit. Congenit. stylus optime cum ceteris Gelasii opusculis comparandus: congenit etiam integra rescripti sententia. Vacaverat Stromensis Ecclesia, seu, ut alii legunt, Storianis: & antequam novus ordinaretur Episcopus, obierat Presbyter additus Ecclesiae S. Eleutherii Martyris in Diocesi Stromensi constituta. Haec S. Eleutherii Ecclesia, utpote non ignoto concursu populi frequentata, non poterat diutius destituta Presbytero manere, nec equum erat, ut expectaretur Stromensis Episcopi consecratio. Gelasius mandavit Caelestino Episcopo, forte illi Ecclesiae proximo, ut ipse Presbyterum ordinaret, ad eum gradum promovendo Diaconum ejusdem Ecclesiae Julianum, & vice Juliani Felicissimum quemdam substitueret, demum modo nihil contra Canonum disciplinam admitteretur, subjiciens id esse a Caelestino peragendum, quasi a Visitatore, non quasi ab Episcopo Cardinali. Haec omnia si consideres, ea invenies Gelasii temporibus consentanea. Siquidem apud veteres in usu erat, ut Ecclesiis vacantibus darentur Visitatores, qui, velut Episcopi ea negotia gererent, quae gerenda necessario essent, & differri nullatenus possent. II apud Afros, Interventores, aut Intercessores vocabantur Concilio Carthagenensi vulgo Can. 8., seu in Codice Canonum Ecclesiae Africanae Can. 74. In aliis autem Provinciis Occidentalibus vocabantur Visitatores. Ex quidem jam a temporibus Gelasii Visitatorum disciplina invaluerat; nam illorum mentionem, quasi jam antea constitutorum, facit Symmachus, Gelasii successor, in epist. ad Caesarium Arelatensem cap. 5. Non memoro Gregorium Magnum, qui in suis epistolis Visitatores passim vacantibus Ecclesiis assignat lib. 1. epist. 51. 55. & 76, lib. 2. epist. 19. & 20. lib. 4. epist. 13. ut ceteras omittam. Non memoro etiam Concilium apud Carissimum anni 877. ubi generaliter praecipitur, ut Visitatores Ecclesiis vacantibus dentur Can. 8. ex his enim liquido demonstrari posset, Visitatorum constituendorum disciplinam a quinto Ecclesiae saeculo usque ad nonum viguisse, qua fieret, ut Ecclesiarum vacantium necessitatibus per alios Episcopos, Romani ut plurimum Antistitis auctoritate, consuleretur. Hinc distinguebatur Episcopus Visitator ab Episcopo Cardinali; Cardinalem enim Episcopum appellabant eum, qui ceterae Ec-

clerice adscribatur in vim suae ordinationis, quemadmodum etiam Presbyterum, aut Diaconum Cardinalem Gregorius Magnus aliquando nominavit. Itaque Gelasius jure optimo Caelestino commisit, ut ordinationes Clericorum in certa Ecclesia celebraret, ita tamen ut id perageret jure Visitatoris, non vero jure Episcopi Cardinalis, sive, ut hodie loquerentur Pragmatici, jure ordinario.

De Epistola ad Cresconium, & Johannem Messaliensem Episcopos.

Can. 19.
cau. 25.
qu. 2.

Canon 19. cau. 25. qu. 2. quem Gratianus, aut quicumque Gratiano auctor extitit, Gelasio tribuit in epist. ad Cresconium, & Johannem Messaliensem Episcopos his verbis: *Decessorum statuta, sicut legitima, & juxta successorum custodire conveniunt, ita debet etiam male facta corrigere*, perperam eidem Pontifici adscriptus est, aut saltem a Collectoribus in aliam prorsus sententiam, & a Gelasiana diversam detortus. Revera cum hodie integram hujusmodi epistolam non habeamus, operæ pretium erit animadvertere, utrum illud fragmentum consonet, an potius adversetur ceteris Gelasii monumentis. Ego sane agnosco potius adversari; nam si quis unquam Decessorum suorum memoriam veneratus est, veterumque Patrum prudentiam custodire semper studuit, atque imitari, is fuit Gelasius. Hujus rei argumentum perspicuum suppeditat una Gelasii epistola ad Honorium Episcopum, quem Pontifex monet, ne Pelagianorum haeresim latius vagari sinat. Inter cetera ibidem hæc leguntur: "Numquidnam licet nobis a venerandis Patribus data, mnata dissolvere, & ab illis excisa nefaria dogmata retractare? Quid est ergo, quod magnopere præcavimus, ne cujuslibet hæresis semel dejecta perniciēs ad examen denuo venire contendat? Si quæ antiquitus a nostris majoribus cognita, discussa, refutata sunt, restauranda nitamur; nonne ipsi nos, quod abest, & quod nunquam Catholica patietur Ecclesia, adversariis veritatis universis contra nos resurgendi proponimus exemplum? Ubi est, quod scriptum est: Terminos Patrum tuorum non transgredieris: & interrogas Patres tuos, & annuntiabunt tibi, & seniores tuos, & dicent tibi? Quid ergo tendimus

Tom. II.

„ ultra definitum majorum, aut cur non
„ bis non sufficit? Namquid aut
„ sapientiores illis sumus, aut poterimus
„ firma stabilitate constare, si ea,
„ quæ ab illis constituta sunt, subruamus?
„ mus? &c. " Constat itaque Gelasii
eam fuisse sententiam, ut nusquam voluerit,
statuta majorum in novam discussionem
venire, quod sane convenire non potest
cum sententia Canonis 19. cau. 25. qu. 2.
in quo cum custodienda proponantur
Decessorum statuta legitima, ac iusta,
corrigenda vero malefacta, remanet
amplius arbitrarie discussioni locus, quæ
iusta a male factis discriminari quis possit.
Auctor illius Canonis, ut arbitror, quum
illum Gelasio tribuit, forte abusus est
verbis ejusdem Papæ, quæ habentur in cap. 1.
epistolæ ad Episcopos Lucanæ, sive in Can. 6.
cau. 1. qu. 7. in quo decretum legimus,
aliquando a veterum statutis recedendum
fore, non quod male facta deprehendantur,
sed dispensatione sic exigente, ubi nimirum
certis in casibus aliud exigere videtur vel
necessitas, vel utilitas Ecclesiarum. Qui
primus hoc fragmentum edidisse videtur, is est
Anselmus Lucensis in lib. 2. contra Vivertum.

*De Epistola ad Ezechiam Comitem,
item de Epistola ad Crispinum,
& Sabinum Episcopos.*

Simul jungendos arbitror canones 12. & 13. cau. 11. qu. 1. Gelasii nomine a Gratiano descriptos, licet ille ex epistola ad Ezechiam comitem, iste ex epistola ad Crispinum, & Sabinum Episcopos depromptus fuisse dicatur; etenim in utroque fragmento eadem causa pertractatur, & ex unius interpretatione, ac discussione alterum quoque discussum, atque explanatum intelligitur; imo & ex utriusque collatione eorundem fides, & auctoritas investigatur. Ego quidem scio de Sabino Episcopo mentionem fieri, quæ ad eum Gelasius scripserit, apud Cardinalem Deusdedit in collectione, quemadmodum Lucas Holstenius testatur hoc referens fragmentum: *Idem Gelasius Sabino Episcopo: Quartum Defensorem Diaconum, sub nomine consecrari populus Grumentina Civitatis exposcit. Hunc ergo si nil est, quod ejus persona possit opponi, Diaconi promotione decorabis, ut noveris tamen dilectio tua, hoc se delegantissimè. Nobis unquam Visitatoris*

Can. 12.
& 13.
cau. 11.
qu. 1.

V v

toris

teris officio, non potestate proprii Sacerdotis. Si ex hoc fragmento aliquid certi deduci potest, adparet Sabinum Episcopum non Grumentinam Ecclesiam rexisse, sed prope Grumentinam Ecclesiam gessisse Episcopatum, ac vacante eadem Ecclesia Grumentina datum fuisse Pontificia auctoritate Visitatorem, juxta ea, quæ superius adnotabam ad Canonem 3. dist. 24. Dicere igitur quispian possit ad interpretationem Can. 12. & 13. cau. 11. qu. 1. eundem esse Felicem Episcopum, cui, tanquam Visitatori vacantis Ecclesie Grumentinæ, mandata fuerit discussio propositæ causæ Clericorum Sylvestri, & Faustiniani, juncto tamen Crispino Episcopo, ut commodius per duos judices, arbitrosve controversia finiretur. Verum multa me movent, ne hosce Canones Gelasio tribuendos putem. Paucis in primis Canonum sententiam referam, deinde prodam falsitatis illorum non sane contemnenda argumenta.

Proposuisse feruntur Sylvester, & Faustinianus Ecclesie Grumentinæ Clerici, post Clericatum jamdiu susceptum se opprimi a quadam Theodora, sive a manumissoris sui hæredibus, ut servi esse pronunciarentur, & ab Ecclesiasticis muneribus avocarentur. Gelasius in hac causâ Ezechiam Comitem eisdem Clericos commendavit, ne vis in illos ab adversariis inferretur; Crispino autem, & Sabino Episcopis mandatur, ut hæredes manumissoris contra factum defuncti venientes tamquam indignos hæreditate defuncti spoliandos declarent; Archidiaconum demum Ecclesie Grumentinæ excidisse abs jurisdictione sua, quod eisdem Clericos etiam vexasset, causæque cognitionem totam ex ipsorum delegatorum potestate pendere. In duobus hisce fragmentis sibi in referenda facti serie contradicit Gelasius: Nam in Canone 12. Sylvester, ac Faustinianus *ingenui* primus dicuntur, quod sane nomen non nisi de illis intelligebatur, Gelasii temporibus, qui liberi nati fuissent, etiam si aliquandiu in servitute postea mansissent, ac postremo manumissi essent, §. 1. instit. de ingenuis; ac in eodem Canone, & in Canone sequenti dicuntur *absoluti prius conditionis nexibus*, & accepisse libertatem *sibi Domini sui benignitate concessam*, quandoquidem jam a *canabulis* Clericos factos fuisse dicatur, quod sane facile intelligi nequit, nisi propo-

nantur in servitute nati, ac propterea non ingenui, sed libertini, quæ sane nomina Gelasii tempore maxime distinguebantur, arg. l. 1. ff. si ingenuus esse dicetur. Præterea quæ ibidem dicuntur de jurisdictione Archidiaconi in utroque Canone in dirimendis hujusmodi controversiis, ætati Gelasii convenire haudquaquam possunt, sed tantummodo posterioribus sæculis, quibus hujus jurisdictionis Archidiaconalis pluri- ma existunt monumenta, ejusmodi sub finem quinti, aut idcirco sexti sæculi desiderantur. Quod ut perspicue intelligatur, observandum est, quum olim introduci cœpit manumissio in Sacrosanctis Ecclesiis, Clericos, qui manumissionis præcipui testes fuerant, Episcopos præsertim, ac majores Ecclesie viros patrocinium quoddam libertis præstitisse, officiisque suis curasse, ac amplius in priusnam servitutem redigerentur, Causa vero agebatur apud *acta municipum* etiam post medium quintum sæculum, uti deducitur ex Canone 34. Concilii Arelatensis II. anni 452. Primum audiri Ecclesiam debere in causis hujus generis, voluerunt Agathenses Patres consentiente etiam Alarico Rege in Can. 29. edito anno 506. quem refert Gratianus in Can. 7. dist. 87. Hinc suborta occasio fuit viris Ecclesiasticis acta manumissionum describendi in Chartulariis Ecclesiarum per Notarios Ecclesiasticos. Et quemadmodum Notariis Archidiaconus præerat, paulatim factum est, ut Archidiaconi quandam harum causarum notionem obtinerent, non quidem ut ipsi jam jurisdictionem nati essent, sed tanquam manumissorum procuratores, aut defensores coram iudice competenti. Sane vel sexto Ecclesie sæculo nullam fuisse adhuc jurisdictionem Ecclesiasticam Archidiaconis quæsitam, demonstrat Canon 4. Concilii Tarraconensis anni 516. seu Canon 1. cau. 15. qu. 4. ubi memorantur Ecclesiastici viri jurisdictione Ecclesiastica fungentes, quin tamen de Archidiaconis sermo ullus instituitur. Ubi vero recentiore tempore Episcopalis jurisdictio partim ex Justiniani Imperatoris Constitutionibus, partim ex consuetudinibus patere latius cœpit, ac multitudo causarum dirimendarum exegit, ut Archidiaconi in dirimendis controversiis vices Episcoporum gererent, Archidiaconi non tamquam testes, & defensores manumissionis aliorum judi-
ciis

cis accesserunt, sed sibi hanc iudicandi potestatem vindicarunt, suffragio etiam legum publicarum. Nam in lege Ripuariorum, quæ prope medium sexti sæculi edita fertur, cap. 58. hæc statuta sunt: *Invenimus, ut qualiscumque Francus, Ripuarius, seu Tabularius servum suum pro anima sua remedio, seu pro pretio secundum legem Romanam libertare voluerit, ut in Ecclesia coram Presbyteris, Diaconibus, seu cunctis Clericis in manu Episcopi servum cum tabulis tradat, & Episcopus Archidiaconum iubeat, ut ei tabulas secundum legem Romanam, qua Ecclesia vivit, scribere faciat: & tam ipse, quam & omnis procreatio ejus libri permanent, & sub tuitione Ecclesia consistant Et non alibi, nisi ad Ecclesiam, ubi relaxati sunt, nullum teneant.* En primum lege publica concessum, ut servorum apud Ecclesias manumissorum causæ ad Episcopum, sive ad Archidiaconum Episcopi nomine pertinerent. Res paulatim crevit adeo, ut passim reciperetur eadem disciplina, atque in Conciliis confirmaretur. Quæ omnia cum ita sint, quis dixerit sententiam memoratorum capitum Gratianeorum Gelasio tribui posse, cum aliquanto recentiorum exhibeant disciplinam? Illud demum animadvertitur, non convenire Gelasio Papæ ea, quæ in favorem ibidem dicuntur Clericorum, qui a servitutis conditione ad Ecclesiasticum gradum promoti fuerant: Hæc etenim ordinationes etiam consentientibus Dominiis factas ad custodiendam Clericalis Ordinis dignitatem Gelasius idem improbavit in epistola ad Episcopos Lucanis, Can. 11. dist. 54. Nihil adjicio de foris ecclesiis militis, quod ibidem memoratur, fortassis enim temporibus Gelasii nondum obtinuerat ejusmodi disciplina, præsertim in conspectu postremorum verborum, ibi: *Ecclesia jura, qua vetusti Principes assidue sanctione firmaverant, quæ verba melius, quam Gelasio vetusto Pontifici, alteri auctori sæculi 8. aut 9. convenirent.*

De Epistola ad Elpidium Episcopum.

Elpidium quendam Volaterranum Episcopum Gelasii Papæ temporibus vixisse indubitatum est, nam subscriptum anno 501. & 502. Conciliis Romano 3. & 4. sub Symmacho; erat enim tum universa Tuscia, in qua Volaterranus

Episcopus constitutus erat, Romano Pontifici immediate subiecta. Degebat etiamtum Rex Theodoricus in Urbe Ravenna, & toti ferme Italiæ dominabatur. Hujus rei argumentum suppeditat auctor Pontificalis in Symmacho Gelasii successore, enarrans, contendentibus de Summo Pontificatu Symmacho eodem, ac Laurentio, rem eo redactam fuisse ad evitanda certamina, ut ad Theodoricum Regem deferretur: dirimenda. Hæc si vera sunt, uti verissima, non dubitaverim, quia Canon 26. *Can. 26. cau. 23. qu. 8.* jure optimo sit Gelasio *can. 23. qu. 8.* adscriptus, & quidem in epistola ad Elpidium. Quamquam enim hæc epistola perierit, quemadmodum aliæ plurimæ, quæ privatorum quorundam causas spectabant, ea tamen, quæ ibidem exhibentur, a Gelasii temporibus, & a Gelasio ipso minime dissonant. Quid enim aliud ibi Gelasius scribit, quam Elpidium jure etiam Metropoleos sibi subiectam non debuisse sponte ad comestum novi Principis proficisci, Romano Pontifice inconsulto? Hæc sane conformia erant Concilio Antiocheno, cujus Canonibus præstitutum erat, ut nemo ex Episcopis sponte ad Principes accederet, non obtenta a Metropolitano facultate; *Can. 17. cau. 23. q. 8.* Et quidem harum Canonicarum definitionum causa optima erat, ac providentissima: Etenim apud veteres molestiam ingesserunt Principibus Episcopi nonnulli, præsertim apud Græcos; atque ut de ceteris sileam, quid ipsa ætate Gelasii apud Anastasium Imperatorem non moliti sunt Acacianæ Episcopi, seu Acacii Episcopi defensores? Ecclesiæ autem intererat, ut Imperatores recens ad fidem Christianam conversi, quoad fieri poterat, ad unitatem fidei, & Ecclesiæ custodiendam allicerentur, non Episcoporum exemplo gravissimo proposito, quoquomodo amoverentur. Erant præterea singulæ tempora Gelasii adjuncta respectu Theodoricæ Regis: Ipse erat Arianorum Patronus, recens Italia potitus in discissionem Imperii Romani; quamobrem non satis opportunum visum Gelasio fuit, ut Elpidius statim, ac sponte ad novi Principis comitatum accederet. Integram quidem ad uberiores Canonis interpretationem non habemus Gelasii epistolam: Verum Romani Correctores aliqua jam ex Prolycarpi collectione adjecerunt.

Can. 92. Ex eadem epistola depromens videtur
 cau. 2. Canon 92. cau. 1. qu. 1. quod non so-
 24. 4. lum probat Gratianus in sua inscriptione,
 sed & Ivo duobus in locis, vide-
 licet in Cap. 90. parte 2. & Cap. 110.
 parte 6. Hinc vero magis, magisque
 auguror, Gelasium, quoad fieri posset,
 avertere voluisse animum Elpidii, ut
 & communionis hæreticorum, aut saltem
 eorum, qui de hæresi suspecti videban-
 tur, recederet, propterea sine causa
 non proficisceretur Ravennam, qua in
 Urbe Ariani numero plurimi Theodo-
 rici Regis læteri adstant animo, ac
 religione concordēs, si tamen eorum
 religio hoc nomine digna erat. Eadem
 ferme ratione scribebat Gelasius ad
 Euphemium Episcopum Constantinopo-
 litanum, dum eum monebat, ut ab Eu-
 tychianis omnino recederet, inquit:
*Repositis contagiis perfidorum, integra fi-
 de, sincera sui communione. potius com-
 munioni Catholica, atque Apostolica, ne
 hæreticorum tæbe depulsa, intemperatam
 sua fidei confessionem nitatur adstruere
 &c.* Idipsum ad Episcopos Dardaniæ in
 epistola quæ incipit: *Ubi primum*, in
 qua eos monuit, ne contagione Euty-
 chianorum sinceritatem Catholicam in-
 ficere niterentur. Idipsum in epistola
 ad omnes Episcopos per Picenum prope
 finem; idipsum in epist. ad Anastasi-
 um Imperatorem, quæ incipit *Famuli
 vestri*; idipsum demum in epist. ad
 Episcopos per Dardaniam, & Illyri-
 cum, quæ incipit *Audientes* in illis po-
 tissimum verbis: *Absint ergo a fidelibus
 Christi vipera capitis dira commercia, &
 procul a caelestibus pascuis mortifera ve-
 nena pellantur, ut salutaris alimonie
 panis illius, qui de celo descendit, fide-
 les hanc sumentes ad vitam perducant
 æternam.*

De Epistola ad Epiphanium Episcopum.

Fuit Epiphanius Ticinensis Episcopus
 24. 12. Gelasio Pontifici admodum dilectus; hic
 24. 4. ad gentis suæ captivos redimendos in
 Gallias profectus est anno circiter 494.,
 quem Gelasius idem per epistolam Ru-
 stico Arelatensi Episcopo commendavit,
 quemadmodum eruitur ex epistola edita
 in tom. 5. Spicilegii Dacheriani. Tribui-
 tur Gelasio epistola ad Epiphanium, ex
 qua decerpens dicitur canon 11. cau. 17.
 qu. 4., quemadmodum etiam tribuitur
 eisdem verbis apud Ivonem in parte 3.
 cap. 119, Et hæc integra non perve-

nerit ad nostram usque ætatem, tamen
 genuina esse videtur, utpote quæ illo-
 rum temporum adjunctis apprime con-
 veniat. Certum est enim ex his, quæ
 nuper dixeram, Gelasium scripsisse ad
 Epiphanium in Galliis degentem; immo
 & mentem suam apud Gallicanos Epi-
 scopos, præsertim apud Rusticum Are-
 latensem, aperuisse. Erat tunc tempo-
 ris abusus in Gallia, quo Ecclesiarum
 bona diripiebantur, quemadmodum li-
 quet ex epistola Cæsarii Arelatensis ad
 Symmachum, & rescripto Symmachi ad
 Cæsarium circa annum 502. Quid con-
 venientius erat, quam ab Epiphanio
 redditum fuisse certiorē Gelasio de
 ea re, ac Gelasium rescripsisse, se Epi-
 scopos jam monuisse, ut bonorum Ec-
 clesiasticorum detentores injustos, sive,
 ut dicitur, violatores Ecclesiarum, ab
 ingressu Ecclesiæ arcerent?

De Epistola ad Fabianum Episcopum.

Non omnes Gratiani codices eandem
 24. 10. exhibent inscriptionem canonis 5. cau. 10. qu. 3.,
 24. 3. vulgati enim tribuunt Ge-
 lasio ad Fabianum Episcopum scribenti;
 aliqui vero tribuuntur quidem Gelasio,
 sed scribenti ad Sabinum Episcopum.
 Nominum similitudo Amanuensibus, aut
 Typographis occasionem errandi præbe-
 re potuit. Ceterum ego, si cum cano-
 nem, velut genuinum Gelasii monumen-
 tum, reciperem, legendum potius exi-
 stimarem Sabinum, quam Fabianum; si
 quidem in dyptycis Episcopalibus Gela-
 siani temporis ignotum prorsus est Fa-
 biani Episcopi nomen, Sabinum vero Epi-
 scopum Canusinum interfuisse scimus in
 Concilio Romano circa annum 531. &
 in Constantinopolitano anni 536., cum-
 que ibidem primo loco idem Sabinus
 recensatur, verosimile est senioresem ce-
 teris extitisse, qui propterea jam Epi-
 scopus esse potuerit anno circiter 495.
 quo vivebat Gelasius. (Erat olim Ca-
 nusina Ecclesia in Barensi provincia;
 nunc Barensi Archiepiscopatu iuncta).
 Verum fragmentum illud Gratiani arbi-
 tror depromptum esse ex corruptis, falsa-
 tis quoque alicujus Monasterii, in quo Gra-
 tianus ipse degebat, codicibus, effictum-
 que esse sæculo circiter undecimo, vel
 ipsamet ætate Gratiani. Hujus rei sus-
 picio non tantum ex eo nascitur, quod
 nemo ex Collectionibus Gratiano veru-
 stioribus hujus fragmenti mentionem fe-
 cerit, sed ex eo etiam, quod illud mo-
 nu-

augmentum Monacho cuidam, & Monachorum sæculi undecimi voluntati maxime convenit, minus autem convenire Gelasio potest. Quod a Monachis sæculo undecimo confectum videtur, spectat illa verba fragmenti, quibus dicitur, unumquemque baptizari posse *aut in vicina sibi Ecclesia, aut in alia pro sua mentis arbitrio*. Hæc erat Monachorum sollicitudo ea ætate, ut officia Ecclesiastica sibi, quoad fieri posset, contradicentibus licet Clericis, vindicarent, ut liquet ex innumeris præpæmodum monumentis illius sæculi, quorum aliqua retulit Gratianus in cau. 16. qu. 1. Hinc palam profitebantur, in potestate cuiuspiam esse, sicut sepulturam eligere, ita Sacramenta ubicumque suscipere, etiam extra Parochialem Ecclesiam, in cujus ambitum quisque degeret, contra quam sacrorum definitiones exigerent. Quod sane in memorato canone adeo perspicue adparet, ut non aliam, nisi Monachi cuiuspiam manum, agnoscere quispiam possit, Monachi inquam, neque enim, ut alias demonstravi, ab hisce fragmentis illius conditionis homines erant tunc temporis alieni. Non consonat autem temporibus Gelasii, quod dicitur de Ecclesia vicina, aut pro arbitrio eligenda, in qua quispiam baptizetur, etenim olim vix in unaquaque civitate una baptismalis Ecclesia constructa erat, licet forte plures essent Parochiales, ut proinde non fieret locus quæstioni, an quis proximior, an remotior, Ecclesiam eligeret, an aliam quamcumque pro arbitrio in baptismo suscipiendo. Videantur adnotationes Baluzii ad Capitularia Francorum tom. 2. pag. 1063. verbo *Ecclesia baptismalis*. Jungatur etiam canon 59. Synodi quiniense, necnon canon 48. Concilii Meldensis anni 245., ut æque constet in Occidentali, atque Orientali Ecclesia post constitutas Parochias, constitutas fuisse baptismales Ecclesias, in quibus, & non alibi pro arbitrio, regenerationis sacræ mysterium celebraretur. Præterea non convenit Gelasii temporibus, quod dicitur initio canonis, apud Efabianum constitutionem editam fuisse, qua certus baptizandorum numerus præfinitur, ultra quem non liceret Episcopo alios ad baptismum admittere. Quis talia unquam audivit in tota Ecclesiastica antiquitate, nimirum desipuisset Episcopum illum, ut constitutione lata id caveret, & adeo perperam de baptismo sentiret, ut non

esse omnibus necessarium arbitraretur, sed veluti merum ritum in aliquorum tantummodo persona complendum? De Cathedralico nihil adjicio; etenim, antequam temporibus Gelasii Episcopis lueretur, dubitare jure, & merito quispiam posset; nondum enim tum distributa divisæque prorsus erant Cathedralium Ecclesiarum, & Episcoporum jura ab juribus Ecclesiarum, & Clericorum inferiorum, ad quos oblationes de manu laicorum devenirent. Dixerim tantummodo, Gelasium nullo modo potuisse, ut in canone dicitur, adferere, Cathedralicum exigendum esse, *non amplius, quam vetusti moris esse consueverit*. Quis sane in Ecclesiastica disciplina pauper versatus Gelasii tempore agnoverit rationem, qua determinarentur jura Cathedralici juxta morem vetustum? Profecto Cathedralici luendi consuetudo saltem ad quartum Ecclesiæ sæculum esset referenda.

De epistola ad Gerontium, & alios Episcopos.

Inter fragmenta Gelasio tributa apud Gratianum pluries fit mentio Gerontii cuiusdam Episcopi, qui in aliquibus codicibus Leontius perperam, & corrupto nomine appellatur. Si pro germanis habenda sunt illa monumenta, ego in Gerontio facile agnoverim Episcopum illum Eidenatem in Latio constitutum, quem scimus interfuisse Romanis Conciliis 3. & 4. sub Symmacho anno 501. & 502. quum nemo alius proponi possit Episcopus, cui epistolæ Gelasianæ accomodari facile queant. Illi modo jungitur nomen Petri, modo Johannis, modo Philippi, modo Germani Episcoporum. Petrus sane fuit Gelasii tempore etiam in Latio Laurentis Episcopus, quem anno 487. scimus interfuisse in Concilio Romano sub Felice III. Gelasii decessore, ad quem Gelasii epistola referri posset, nisi forte quispiam arbitraretur referendam ad Petrum Episcopum Ravennatem, qui sub Symmacho Papa interfuit Conciliis Romanis anni 501. 502. 503. & 504. Johannes, ad quem etiam Gelasii epistola scripta fertur, vel est Ariminensis, qui interfuit aliquot Romanis Conciliis sub Symmacho, vel Thustitanus, qui adfuit in Romano Concilio anni 501. vel Spoletanus, qui in eisdem Romanis Conciliis Symmachi interfuit, vel demum Vibonensis Episcopus,

pus, cujus nomen adparet in subscriptionibus Concilii Romani sub Symmacho anni 499. Philippus alius esse nequit, nisi Episcopus Numantinus ex Piceno, cujus sit mentio in Concilio Romano 3. Felicia III. anni 487. Demum Germanus fuit Episcopus ille Pisaurensis, quem memorant acta Concilii Romani anni 499. sub Symmacho celebrati. Ita quodammodo sub incerto de his Episcopis differui, quod non satis aperte constet, quos Gelasianæ epistolæ, seu fragmenta epistolarum spectent, præsertim etiam quod non adeo certi esse possumus de eorundem fragmentorum fide, atque integritate, quæ vel ex uno Gratiano, aut ex aliis non prorsus, & undequaque probatis Collectoribus pendet. Ut vero exordiar a Canone 11. dist. 63. is hanc habet inscriptionem: *Gelasius Papa Philippo, & Gerontino, Episcopis*. In aliquibus Codicibus pro *Gerontino* legitur: *Gerontio*, in aliis *Gerentino*. Epistolæ argumentum est de plebe Diotrensi, quæ lugebat, se suo Rectore, sive Episcopo destitui; ceterum jam unus electus fuerat a paucis, & tenuioribus, jam Episcoporum Philippi, & Gerontii suffragio probatus. Hinc Gelasius monet Episcopos eisdem Philippum, & Gerontium, ut curent Episcopum consecrari, & quidem eum, qui electus fuisset communi omnium suffragio, sine ulla contradictione, non prout cuicumque libuisset. Ego de hujus fragmenti auctoritate plurimum dubito, animadvertens in primis, Anselmum Lucensem primum fuisse inter Collectores, qui illud in Codicem suum referret. Quis autem ignorat eisdem Collectori parum fidendum esse in illis, quæ ipsius proposito conveniebant, in quibus recensendis non solum nullum habuit delectum, sed & nonnulla ingenio suo elucubravit, aut jam elucubrata diverso ordine, atque structura composuit? Quoniam vero præcipuum ipsius propositum in electionibus sacrorum Antistitum versabatur, facile agnoscitur quemadmodum idem Canon 11. Anselmo congrueret. Præterea obscurum est nomen plebis Diotrensis, cujus Episcopum eligendum esse ibidem dicitur, nec facile quispiam divinare poterit, ad quem Episcopatum Canon ipse pertineat, quæ in re industria illius eo maxime dignoscitur, qui Gelasii fragmentum primum descripsit, quo sub ignotis nominibus facilius illuderet. His accedit, Ecclesiæ illi vacanti non unum

datum fuisse Visitatorem Episcopum, sed duos effingi designatos, Philippum, & Gerontium, & quidem illum ex Piceno, istum ex Latio, quum tamen quæ tantummodo Ecclesiæ vacanti Visitator dari solet Episcopus, & quidem ut plurimum ex proximioribus. Hinc etiam in diro schismate, quod concitatum est Romæ occasione electionis Symmachi Pontificis, non nisi unum datum esse Romanæ Ecclesiæ Visitatorem novimus, ad cujus curam spectaret contentiones omnes pacare. Quis itaque dixerit duobus Visitatoribus indignasse Ecclesiam Diotrensem, cui ut consuleretur e duobus aliis Ecclesiis essent Antistites advocandi? Insuper disciplina, quæ ibidem dicitur Gelasii tempore viguisse, juxta quam ad electionem novi Episcopi confluere deberent omnes Dioecesanæ ex quibuscumque Parochiis cum universa turba, & quidem sæpius, non congruit vetustis moribus Episcopaliū electionum, quæ a solo Clero, & populo civitatis celebrabantur. Quod si nominem *omnium Parochiarum* quis intelligeret eas, quæ essent in Civitate constitutæ, novum suppeditaretur argumentum, quo recentius epistola eadem efformata videretur; siquidem Gelasii ætate nondum receptum erat, ut in una civitate plures Parochiæ constituerentur. Unum hic addo, quod spectat Canonis ejusdem verba: nimirum in postrema parte, ubi legitur: *a constitutis possit revocare prescriptis*, in vetustioribus Gratiani Codicibus legitur: *a constitutis possit revocare prescriptis*.

Potius videntur Gelasio convenire Canones 1. & 3. dist. 87. quos ex uno, & eodemque monumento depromptos olim fuisse non dubito, cum idem sit in utroque argumentum. Quamquam enim Canon 1. videatur ex nonnullis Gratiani Codicibus epistolam continere ad Gerontium, & Petrum; Canon vero 2. epistolam ad Leontium, & Petrum; tamen facile est suspicari, inscriptiones hujusmodi vitio librariorum fuisse corruptas; neque enim in omnibus Codicibus eadem prorsus sunt; sed alicubi nomen Leontii, alicubi nomen Gerontii legitur. Quemadmodum autem superius animadverti, Gelasii tempore fuisse & Gerontium, & Petrum in Latio Episcopos, illum Fidenatem, hunc Laurensem, admodum verosimile est, Sanctum Pontificem orphanorum, & viduarum in Latio consistentium causas utrique Episcopo

Can. 11.
dist. 63.

Can. 1.
& 3.
dist. 87.

Episcopo eadem epistola commendasse. Stylus a Gelasiano non dissonat; sententia etiam plurimum congruit cum aliis Gelasii capitibus, quorum aliqua videre superius quispiam poterit ad Canonem 2. dist. 87. Immo quod ibidem Gelasius scribit, consonat etiam cum aliis veterum Patrum, & Maximorum Pontificum monumentis. Ex veteribus Patribus, ut ceteros omittam numero plurimos, laudari possent Carthaginenses Antistites in Can. 101. Concilii Carthaginensis vulgo 2. & ex Pontificibus Maximis laudari posset Leo IV. in homilia de cura pastoralis ita scribens: *Cura pauperum, peregrinorum, & orphanorum habete*. Non opus est pluribus in re tristissima, ac pervagata.

In Can. 24. de pœn. dist. 4. nihil est, quod speciali indigeat animadversione, cum ille referendus sit ad Can. 29. cau. 33. qu. 4., in quo integra sententia exhibetur. Sed & in Can. 29. nihil est, quod a Gelasio Pontifice alienum videatur. Etsi enim ad plures Episcopos Gerontium, Johannem, Germanum, & Petrum scripta Epistola sit, id tamen ex eo forte profluit, quod causa Stephani ibidem memorata plures diversarum civitatum homines spectaverit. Agitur ibi de Stephano quodam, qui injuriam in alios intulerat, alias autem dicebatur injuriam eandem remissam fuisse. Scribit Gelasius, injuriæ judicium *redivivo dolore* (ita legendum arbitror, non ut in aliquibus Gratiani codicibus *recidivo dolore*) iterari non debere. Plane sunt hæc Romani juris principia, ex quibus receptum est, per pœnitentiam recoli non posse injuriam semel remissam l. 11. §. 1. ff. de injuriis, l. 17. §. 1. ff. de pactis. Addidit Gelasius divinum exemplum, quo dimissa semel peccata redire Deus clementissime non patitur.

De Epistola ad Herculentium, Stephanum, & Justum Episcopos.

Can. 10. dist. 54. Non dubito, quin epistola relata apud Gratianum in Can. 10. dist. 54. vere Gelasii sit, cum illa maxime conveniat aliis ejusdem Pontificis sententiis, eique nonnulla rerum, quæ ibidem memorantur, adjuncta suffragari quodammodo videantur. Restituenda in primis erit Gratiani scriptura, exigendaque ad codicem Ivonis, utpote antiquiorem. Habet Ivo in parte 6. cap.

334. *Gelasius Herculentio, Stephano, & Justo Episcopis. Super enim auctor il-
lustris femina* (quæ priora leguntur verba apud Gratianum, omisit Ivo, erant enim illa adinstar præfationis in epistola.) *Placidia pœnitenti oblatione con-
questi sunt, Sabinum Marcellianensis, sive Cuslinatis urbis Antistitem Antio-
chum servum juris patrona sua, absentis Domina occasione captata, ad presbyterii honorem usque perductum, ejusque fratrem Leontium Clericalis officii privilegio decorasse. Et ideo, Fratres charissimi, inter supradictos auctores, & eos, qui conditionis extrema repetuntur, objectionem cognitionem vobis nostra auctoritate deputamus, ut omni veritate discussa, si revera objectionem sibi maculam justitia refragationis non potuerit ratione diluere, Leontium Clericum, quem gradus profectus legibus non defendit, ad sequendam cognitionem (melius hic forte legit Gratianus conditionis) sua necessitatem modis omnibus reddibere. Antiochum vero, quia per Sacerdotium non jam potest retelli, si in suam Ecclesiam in hoc, in quo est, honore desiderat collocare, non velut redditum sibi, sed habent pro ministerium celebrandum susceptum. Si quis mature epistolam istam perpendet, eandem referet directam ad Africanos Episcopos. Erat tunc Africana Ecclesia diris vexationibus concussa, Episcopatus turbati, nonnulli etiam eversi; quique ibidem erant constituti Episcopi, nullis servatis legibus pro arbitrio res Ecclesiasticas moderabantur. Sabinus quidam Marcellianensis Episcopus in Provincia Africæ Proconsulari (forte etiam regebat Ecclesiam Cusitanam in eadem Provincia vacantem, quomobrem & Marcellianensis, & Cusitanus Episcopus appellari a Gelasio potuit, sive Cuslinates, ut habet Ivo, aut Clusitanus, ut legit Gratianus) sacris ordinibus insigniverat homines servili conditioni subiectos in fraudem Placidie illorum dominæ. Vigebat apud Africanos verus consuetudo, ut in causis Ecclesiasticis Judices in Provinciis designarentur a Primatibus, cujus disciplinæ vestigia supersunt in cap. 3. de foro compet. apud Gregorium IX. At vero rebus Africæ, ut aiebam, turbatis Placidia Auctores apud Pontificem Maximum querelam proponentes, Judices postularent. Annuit Gelasius, Judicesque delegavit tres Africæ Episcopos, Herculentium ignoti, quoad sciam, nominis vi-*

virum; item Iustum, quem arbitror fuisse Episcopum Acusidensem in Mauritania Sitifensi; hic enim anno .484. cum aliis numero plurimis fidei suae rationem reddidit in Urbe Carthagenensi Rege postulante. His junxit Gelasius Stephanum, quem puto Sinitensem fuisse in Numidia Episcopum, quemque eodem tempore vixisse constat. Eam mandati formam illis sequendam proposuit Pontifex Maximus, ut illi, qui nondum erant sacris susceptis ordinibus Deo dicati, in pristinam restituerentur servitutem; ii vero, qui Presbyteratus dignitate sacriati essent, in gradu suo consisterent, id vix dominæ concedendo, ut siquam sui juris Ecclesiam haberet, in ea Sacerdotem illum constitui postularet. Sic in similibus causis aliis rescripsit Gelasius, ut in Can. 9. 11. & 12. dist. 34., in quibus conqueritur, passim Episcoporum placito huiusmodi homines servili conditioni obnoxios ordinari. Videantur ea, quæ diximus, aut inferius observabimus ad memoratos Canones, ut enim eandem propemodum sententiam, licet in pluribus propositis speciebus, exhibent; ita demonstrant sine ulla difficultate Gelasio adscribi facile posse.

De epistola ad Honorium Episcopum.

Can. 5. Canonem 5. cau. 13. qu. 2. Gelasio
can. 13. Papæ ad Honorium Episcopum scriben-
qu. 2. ti tributum retulit Gratianus, ut exinde ostenderet, servos testamenti condendi facultate destitui. Sententia sane Romani juris principis apprime conformis, quæque ea demonstratione non indigebat, quæ penderet ex Canone, cuius vix inter veteres Collectores vestigium est apud Ivonem in cap. 111. partis 16., qualis est quintus memoratus Gratianeus. Quæ ibidem laudatur Gelasii epistola, deperit; ut enim continebat singulare mandatum pertinens ad rem privatam, certa quæ Ecclesiæ prædia, facile excidere potuit, quemadmodum tot alia similia monumenta exciderunt Pontificum veterum, si forte illos extipias, quorum epistolæ in libellos singulari solertia distributæ, ac collectæ fuerunt, quemadmodum contigit in epistolis Magni Gregorii. Ceterum non video, cur Ivoni, & Gratiano hac in parte morem gerere quispiam non possit; quidquid enim in eo capite continetur, minime dissonat, aut a Gelasii

temporibus, aut a Gelasii ejusdem doctrina. Agitur de Ampliato quodam servo Ecclesiæ, qui Ecclesiastica quædam prædia conduxerat, eamque ob rem pluribus capitibus, nimirum & causa rationum reddendarum, & causa conditionis suæ Ecclesiæ erat obnoxius. Is nihilominus testamentum condiderat, deque rebus, quas possidebat, ex arbitrio, ac libere disposuerat. Id intelligens Gelasius Honoratum Episcopum monuit, (forte Honoratus fuit Dalmatiæ Episcopus, cujus nomen exhibent duæ Gelasii epistolæ 5., & 6.) ne ea occasione juribus, ac bonis Ecclesiæ fraus fieret, mandavitque, ut Sedis Apostolicæ auctoritate non sine- ret, post mortem testatoris illius bona Ecclesiastica in alios transferri, sed potius penes defuncti filios, quibus etiam commissum erat Ecclesiasticum patrimonium, remanere curaret. Sollicitudo singularis, quam de certis illis bonis Gelasius habuit, indicat ea bona pertinuisse ad Romanam Ecclesiam; neque enim ignoratur, Romanam Ecclesiam in pluribus Diocæsis, ac Provinciis prædia possedisse, quorum causa non multo postea, temporibus nimirum Pelagii II., aut Gregorii Magni, Defensores numero plurimi in diversis regionibus constituti fuerunt. Amplius autem conductor, de quo illic agitur, ut reor, fuit colonus Ecclesiæ juxta mores quinti Ecclesiæ sæculi; & sequentium, quibus servi Ecclesiarum prædiis rusticis Ecclesiasticis excolendis addicebantur, eadem obligatione & in servorum filios, quos servos originarios appellabant, perpetuo transeante. De his sermo est apud Leonem Magnum in Canone 21. dist. 34.; apud ipsummet Gelasium in epistola ad Episcopos per Lucaniam, seu in Can. 12. dist. 54., apud Gregorium Magnum in epist. 42. lib. 1. Et quidem Gelasii tempore huiusmodi servi coloni testamentum condere nullatenus poterant juxta generales juris regulas, sed quidquid acquirebant, quasi peculium Ecclesiasticum habebatur, quæ disciplina viguit usque ad tempora Gregorii Magni. Sed sub Gregorio Magno, cum mitius etiam juxta jus civile Romanorum haberi cœpisset servilis conditionis jugum, non quidem colonis illis testandi facultas concessa est, sed indultum, ut bona illorum decedentium filii, vel parentes tenerent, quæ recondens consuetudo benignitatem, pic.

pietatemque virorum Ecclesiasticorum quammaxime decebat, dummodo tamen Ecclesiastica prædia in Ecclesiâ semper jure constituerent. Ita scribit Gregorius *epist. 42. lib. 1. ad Petrum Siciliæ Subdiaconum*: *Cognovimus etiam, quod nonnullis conductoribus morientibus parentes sui non permittuntur succedere, sed res eorum ad usus Ecclesiæ pertrahuntur de qua re definimus, ut parentes morientium, qui in possessione Ecclesiæ degunt, heredes eis succedere debeant, nec aliquid eis de substantia morientium subtrahatur. Si vero filios parvulos aliquis reliquerit, quousque ad ætatem talem perveniant, ut substantiam regere valeant, persona eligantur cuncta, quibus parentum eorum res tradi debeat ad custodiendam &c.* Itaque paullo rigidior erat disciplina, quæ in hac se tempore Gelasii vigeat, aliquantisper inflexa recentiore ætate, seu tempore Gregorii; ex cujus definitione præsidium etiam capere possumus, ut epistolam illam Gelasio tributam apud Gratianum, & Ivonem, vere esse Gelasii validius judicemus.

De epistola ad Johannem Episcopum Soranum.

*Can. 7.
de cons.
dist. 1.*

Cum non alium noverim Anselmo Lucensi antiquiorem Collectorem, qui palam ediderit Gelasii nomine Canonem 7. de cons. dist. 1., jure ac merito de ejusdem auctoritate dubitavero, præsertim, quod dubitationem augeant non contemnendæ conjecturæ. Dicitur ibi Megetia quædam spectabilis fœminæ a Gelasio postulasse, ut templum, quod ipsa in Sorana Diocesi in prædiis suorum sepulturæ destinatis construxerat, dedicaret. Erat Sorana Ecclesia, uti & recentioribus temporibus, Romano Pontifici velut Metropolitæ subiecta in Campania Felice. Gelasius rescripsit, se id benigne indulgere, quin tamen jam editis præceptionibus derogaretur, mandans Johanni Sorano Episcopo, ut in iis locis divina celebrentur officia, non publica frequentatione, aut processione, sed defunctorum tantum subsidio, quorum cadavera jacere ibidem dicebantur. Vero similia quædam in hoc fragmento quidem adparent, quatenus jam tum oratoria celebrari extra Urbes consuevisse certum est, quemadmodum deducitur ex Can. 33. Concilii Aurelianensis 4. anni 541., item Gelasii tem-

pore Provinciali decreto in Romana Diocesi statutum fuerat, ne quispiam sine Sedis Apostolicæ facultate Ecclesiam dedicaret, quemadmodum facile colligitur ex Canonibus 4. & 6. de cons. dist. 1., quibus & addi forte posset Canon 9. Præterea quinto, & sexto Ecclesiæ sæculo publicas in Ecclesiis pro defunctis orationes celebratas fuisse liquido constat ex Concilio Bracarenſi 3. anni 572. Can. ult., ex quibus conjicere forte quispiam posset, ea, quæ in dicto Canone 7. continentur, & Gelasio, & Gelasii temporibus convenire. Verum aliqua sunt, quæ negotium facessunt, & quidem non leve. Etenim in primis non consonat cum disciplina quinti, aut sexti sæculi, quod ibi dicitur, ideo constructum esse templum in prædiis, quod ibidem cadavera tumularentur; siquidem tunc alius sepulchris, alius Ecclesiis construendis locus erat, quemadmodum alias memini me demonstravisse; demonstratque perspicue Canon 9. Theodulphi Aurelianensis Episcopi in Capitulari ad Diocesanos suæ rectum regimen edito, quo invecſta consuetudo de tumulandis in Ecclesia cadaveribus octavo etiam Ecclesiæ sæculo improbata animadvertitur. Illam autem eo pressius improbasset Gelasius Papa, quo deterius erat sui temporis nonnullorum exemplum. Videlicet plurimi Ecclesias novas construxerant, & improborum hominum nominibus dedicandas curaverant, illorum nimirum, quorum cadavera veluti sanctorum ibidem condita demonstrabantur, quemadmodum superius ostendi ad Canones 4. & 6. de cons. dist. 1. Quod cum detestatus Gelasius fuisset in epistola ad Episcopos Lucaniæ, Brutiorum, & Siciliæ cap. 25., quis facile sibi persuadebit, inducendo eidem abusui novam occasionem dedisse rescripto suo ad Johannem Soranum, Megetiæ petitionibus indulgendo? Præterea num Soranam Ecclesiam Gelasii tempore regeret Johannes Episcopus, incertum penitus est; neque enim monumenta Ecclesiastica illius temporis de eodem faciunt mentionem. Potius mentio fit Sebastiani Sorani Episcopi in Concilio Romano anni 501., quinto scilicet anno a morte Gelasii. At Johannis Sorani nomen adparet in libris epistolarum Gregorii VII. ad calcem libri 1., quem fortasse scribere voluit, aut Anselmus Lucensis, aut alius quilibet Anselmi contemporaneus, dum

dum fragmentum illud Gelasio adscriberet. Hinc vero conjectura deducitur, ex qua Anselmum, aut quemvis alium capitis illius auctorem agnoscamus, de ejus fide parum integra eruditi viri sæpe, ac sæpius conquesti sunt. Neque vero de Anselmo temere judicamus, quem scimus plura confuixisse, ubi proposito erat inserviendum. Porro in contentationibus Ecclesiarum ipse promovendæ alicujus partis studiosissimus fuit, nec pepercit diuturnis investigationibus monumentorum sine deletionibus exhaustorum, dummodo adversarium partem conficeret. Sæculo undecimo, quo florebat Anselmus, Episcopi Gallicani ægre tulerunt, in Diocesi Turonensi consecratam fuisse Ecclesiam auctoritate Johannis Pontificis Maximi a Petro Cardinali, ita obtinente post subreptitias, aut obreptitias preces Fulcone comite, qui ab Episcopo Turonensi obtinere id ipsum non potuerat. Hinc autem simulate, atque contentiones exortas scribit Glabrus Rodolphus lib. 2. cap. 4. Hicor. Eccles. Quamobrem Anselmus Luconsis a rebus istiusmodi, ac disputationibus fovendis minime alienus tale fragmentum Gelasio adscripsit, quod plurimum inserviret quæstioni propositæ adversus Gallicanos Antistites dirimendæ. Quæ omnia ita observata velim, non quod ærto ex illis deducendum existimem, dictum Canonem falso per Anselmum adscriptum fuisse Gelasio, sed quod non levis falsi monumenti suspicio suboriri videatur.

De Epistola ad Johannem Episcopum Viennensem.

Can. 33. In codicibus Gratiani sive vetustis,
 cau. 17. sive recentioribus Canon 33. cau. 17.
 qu. 4. Gelasio tribuitur scribenti ad Johannem Episcopum Viennensem. At vero apud Ivonem in parte 16. cap. 77. tribuitur Gelasio scribenti ad Johannem Episcopum Vivavensem, sive, quod idem est, Saltzburgerensem. Ex hac autem inscriptione, sive Gratianum, sive Ivonem sequamur, deducitur non esse germanum hujusmodi Canonem. Neque enim temporibus Gelasii ullus fuit ejus nomine Antistes in Ecclesia Viennensi; aut in urbe Vivavensi, sive Saltzburgo instituta erat Episcopalis sedes, quod & Baluzius notavit in notis ad Gratianum. Sed & incertam

reddidit capitis ejusdem auctoritatem, quæ ibidem Gelasii nomine sententia refertur. Et si enim subobscura videatur epistolæ species, hæc tamen, quoad commodius fieri potest, elicitur. Felix quidam servus Orthasii vexationem domini fugiens sese receperat in Ecclesiam, quæ ibidem appellatur *Basilica Barbarorum*. Præceperat Gelasius, ut servus idem ab Ecclesia egrederetur, adjecta conditione, ut nihil asperum, aut durum pateretur, si justam fugæ suæ causam fuisse ostendisset, secus vero apud dominum legitimæ pœnas lueret. Causa apud Romanum Antistitem discussa fertur, in qua Orthasius vicit, & Felix custodiae mancipatus arbitrio domini erat prorsus obnoxius, eamque ob rem Romanam etiam se contulerunt servi in custodia detenti uxor, & filia, subsidium fortasse parenti suo, quoad fieri poterat, præstituræ. Integra hæc facti series, quæ magis magisque percipitur, ubi pro verbo *præcipimus* legatur *præcepimus*, quemadmodum habetur in codicibus Ivonis, aberrat a similitudine veri. Nemo enim facile sibi persuadere poterit, eam causam, qualis refertur, adeo gravem fuisse, ut ad judicium Pontificis Maximi deferretur a remotissimis usque Civitatibus, qualis erat aut Viennensis, aut Saltzburgerensis; ut non solum servus ipse, ejusque uxor, & filia (si tamen, quam duxerat servus, uxor appellari Gelasii tempore poterat), sed etiam Orthasius dominus Romam ea de causa perrexisset. Sane in hac, aut simili specie tunc observandum erat, quod declinante quarto sæculo statuerat Leo Imperator in l. 6. §. 3. cod. de his, qui ad Ecclesiam confugiunt. Qui illorum temporum disciplinam de servis ad Ecclesias confugientibus custoditam scire desiderat, præter constitutiones Imperatorum sub eodem titulo positas, observare poterit Canonem 3. Concilii Aurelianensis 5. anni 549.

De epistola ad Justinum Archidiaconum, & Faustinum Defensorem.

Non eadem est auctoritas Canonis 23.
 ac sit Canonis 25. cau. 12. qu. 2. licet
 uterque Gelasio tribuatur in epistola ad
 Justinum Archidiaconum, & Faustinum
 Defensorem. In Canone 25. illud ipsum
 frag-

Can. 23.
& 25.
 cau. 12.
 qu. 2.

fragmentum est, quod retulit Ivo plenius in cap. 151. parte 1. Et quidem ex eo corruptam Gratiani inscriptionem jure optimo emendaverunt Correctores Romani, quemadmodum ipsi in sua annotatione aperte demonstrant. Adjiciam ego non pauca ex ipso Ivone, quæ apud Gratianum desiderantur. In prioribus verbis legit Ivo: *Volaterrana*, (vel, ut alii Codices exhibent, *Vulterana*) *Ecclesia* *actus*, *vel patrimonium*, *quod hactenus compertimus desitum*, *vel post damnationem Eucharisti*, *quo fuerat* &c. Item apud Ivonem pro nomine Episcopi *Eumatii*: legitur nomen *Eumatii*; ac demum post verba illa postrema Gratiani: *patiamini generari*, hæc sublequantur apud Ivonem: *Siquod vero in Ecclesia vestra dampnum, aut in his, quæ sunt præsumptionis vestrae prohibita, Pontificem vestrum videritis admittere, mox vestris auribus relatione signatis, ut quid fieri debeat, censeamus. Decimas jure ordine non tantum nobis, sed majoribus visum est, plebibusque tantum, ubi sacrosancta dantur baptisimata, deberi. Anterioriora hæc verba a vers. *decimas* &c. ad epistolam Gelasii pertineant, ego dubitaverim, cum ea quæstio, num decimæ baptismali tantum Ecclesiæ deberentur, posterioribus sæculis suborta fuerit, quemadmodum facile demonstrari posset ex Capitulari Karoli, quod retulit Regino in lib. 1. de Ecclesi. discipl. cap. 58. ex Capitulari Ticinensi Ludovici Imperatoris anni circiter 855. cap. ex Leone IV. apud Gratianum in cau. 13. qu. 1. parte 2. vers. *de decimis*, & can. 45. cau. 16. qu. 1. ubi eadem omnino verba leguntur, ac ea, quæ nuper ex Ivone descripti sub nomine Leonis IV. Porro in iis verbis deceptus forte fuit Ivo ex quodam exemplari, in quo plures constitutiones, vel epistolæ Pontificiæ, aut illarum fragmentum quodpiam sine ordine, ac diligentia adjecta fuerint. Ceterum, quæ in prioribus ejusdem capituli verbis ab initio usque ad illa, *ut quid fieri debeat, censeamus*, plurimum conveniunt Gelasio, ejusque temporibus. Agitur ibidem, nil ego dubito, de Ecclesia Volaterrana in Etruria constituta, recens etiam Pontifici Maximo immediate subiecta. Ejus urbis Episcopus promovendis Ecclesiæ suæ utilitatibus parum sollicitus fuerat; ille enim erat Elpidius, de quo superius egii ad Canonem 92. cau. 1. qu. 1. & Can. 26. cau. 13. q.*

3. qui aliquandiu ab Ecclesia sua absente ignorante primum, deinde resuscitante Gelasio, quemadmodum ex iis, quæ ibidem tradidit, perspicue liquet. Quod opportunius Gelasio videri potuit, quam res Volaterranæ Ecclesiæ, cujus specialem etiam curam Metropolitico jure gerebat, commendare Archidiacono, ac Defensori? Jam tum constituti Archidiaconi fuerant, qui Episcopos præceteris in administratione Ecclesiasticorum reddituum juvabant. Usus præterea invalese coeperat Defensorum, illorum saltem, quos ab Imperatoribus, aliisve supremam potestatem habentibus Episcopi postulabant, tuendorum Ecclesiæ bonorum causa, juxta Canonem Concilii Carthaginensis relatum in Can. 10. cau. 23. q. 3. quorum paucis annis post Gelasii obitum meminere Synodus Romana 4. sub Symmacho cap. 7. Itaque & Faustino Defensori, & Justino Archidiacono commendata sunt jura Volaterranæ Ecclesiæ, quorum plura jam ab Episcopis erant alienata. Et idipsum consonat Gelasianis temporibus; etenim ex Concilio memorato Romano sub Symmacho, aliisque initio sexti sæculi celebratis, facile adparet, quanta fuerit Episcoporum oscitantia, aut facilitas in alienandis bonis Ecclesiarum suarum. Difficultatem forte movere poterunt verba illa: *Quia contra constituta Synodi ab Episcopis prædialia alienari nullo potuerunt commento*, quasi Gelasius supponat Synodum celebratam jam tum fuisse, quæ prohibita esset bonorum Ecclesiasticorum alienatio, quæ constitutio non ad aliam Synodum referri posse videtur, nisi ad Synodum Romanam sub Symmacho Gelasio recentiorum. Verum quis prohibet ea verba referre ad Synodum Romanam sub Gelasio, vel priorem, vel posteriorem, quarum acta integra ad nos usque non pervenerunt? Dicere etiam quispiam poterit, nomine Synodi ibidem non intelligi eam, quæ generatim caverit, ne bona Ecclesiastica alienarentur, sed intelligi convenum Clericorum Volaterranorum, qui Episcopo suo alienanti non consenserant. Etenim ea ætate, quotiescumque negotium Ecclesiasticum peragendum erat, Episcopus Cleri consilium convocata Synodo expetebat. Eucharistus autem, Eumathius, & Opilio, qui in dicto canone alienavisse bona Ecclesiastica dicuntur, contra Cleri sui sententiam, quod idem est, ac contra Synodum, ad

ad alienationem processerant. Hanc interpretationem probant verba illa Gelasii subsequencia: *Sis amoribus ad eum recursum, qui præsumpsit aliquid de Ecclesia rabus illicita venditione distrinhere* &c. quæ sane verba non totius Cleri consensu factam indicant distractionem, sed unius Episcopi. Denique in dicto Canone 25. concluditur, in quatuor portiones Ecclesiasticos proventus distribuendos esse; qua in sententia nemo non videt ipsammet Gelasii sanctiones, quales habentur in epistola ad Episcopos per Lucaniam in Can. 27. cau. 12. qu. 2. quem jam superius expendebam.

Hæc vero ipsa, quæ animadverti ad Canonem 25. cau. 12. qu. 2. aperte demonstrant, non eandem esse auctoritatem Canonis 23. eadem causa, & quæstione. Eandem ipse habet inscriptionem, nimirum Gelasii ad Iustinum Archidiaconum, & Faustinum Defensorem scribentis; ac si ipsum cum Canone 25. conferas, nihil aliud adparebit, quam auctorem Canonis 23. studuisse Gelasii sententias imitari, quales habentur in Canone 22. Sane verosimile non est, Gelasium ipsum ad eisdem scribentem eadem bis edidisse, quasi fingeret Iustinum, & Faustinum suorum præceptorum immemores. Itaque arbitror eum, qui primus edidit eundem Canonem 23. voluisse paullo aliter describere, quæ Gelasii erant juxta Canonem 25. inscribendo vero aliqua forte per imperitiam immutasse, nisi forte immutavisse dicatur, ut proposito suo serviret. Re vera initio Canonis dicitur, Episcopi locum alium esse eligendum, qui nomine Episcopi universa Ecclesiastica bona disponat, deinde subijcitur, omnia ad Episcopum esse referenda. Non consonant hæc invicem; nam si omnia ad Episcopum referenda erant, frustra aliud erat designandum, qui de loco, & nomine Episcopi cuncta disponderet. Qui primum eundem Canonem edidit, videtur esse Anselmus Lucensis, quem deinde alii Canonum Collectores sequuti sunt. Canisius in collectaneis Anselmi ejusdem paullo aliter fragmentum retulit, atque habeatur apud Gratianum. In inscriptione ita exhibuit: *Idem* (nimirum Gelasius) *Justino Archidiacono, & Fausto*. Verba vero Canonis, quæ a Gratiano aliquantulum discrepant, sunt sequentia: *Vobis, & famæ vestre consultum duximus ut de medio sequestrentur, & quarta portiones, vel se-*

dellum oblationes de hac stant modis omnibus pensione aliam clericus pro suo iudicio, & electione disperdat, totam pauperibus sub omnium conscientia faciat erogari; Fabricis vero, quod competit, ad ordinationem Pontificis erogatione vestra determinamus esse pensandum. Siquid forte sub annua remanebit expensa, electo idoneo ab utraque parte custode condatur in thecis, ut si major emergerit fabrica, sine subsidio, qua diversis temporis diligentia paruerint custodiri &c.

De epistolis ad Martinum, & ad Iustinum Episcopos.

Ad Martinum, & Iustinum Episcopos scripta apud Gratianum fertur epistola, Can. 9. dist. 54. quæ continetur in Can. 9. dist. 54. Emendanda sane inscriptio est ex codice Ivonis, utpote antiquiore; in quo ita legimus in inscriptione capituli 353. parte 6. *Gelasius Martyrio, & Justo Episcopis*. Non erant isti Episcopi a Romana Civitate admodum distiti; nam in primis Martyrius præerat Ecclesiæ Taracienensi in Campania, de quo fidem faciunt monumenta tum Concilii Romani anni 499. tum alterius Concilii Romani anni 502. Deinde Justus non ille est Acusidenis in Mauritania Sitsensis Episcopus, ad quem scriptam fuisse aliam Gelasii epistolam superius adferebam ad Can. 10. dist. 54. sed potius Episcopus Acherontinus in antiqua Lucania, quæ recens ad Provinciam pertinet Regni Neapolitanæ. De hoc Justo mentio est in Concilio Romano anni 499. Neque vero quispiam utrumque confundat, sive quem spectat d. can. 9. sive quem spectat d. Can. 10. dist. 54. ex eo, quod utroque in loco eadem materies tractetur, de servitiis ordinandis; etenim præter ea, quæ suo loco animadvertibam ad Canonem 20. demonstrans, Iustinum, de quo ibidem agebatur, Africanum Episcopum fuisse, plurimum movere debet diversa ratio, qua Gelasius de eadem re in utraque epistola scribit. In Canone 10. conqueritur Gelasius de Episcopis, quod antiquas regulas, nec decreta noviter distorta cogitarent, quibus nimirum cavebatur, ne servilis conditionis homines ipsorum domino ignorante ad sacros ordines promoverentur. In Canone 9. conqueritur de Episcopis, quod non solum antiquas regulas parvipenderent in ordinatione servorum, sed præterea non obser-

observarent, quod novella synodali explanatione comprehensum erat. Hæc synodalis explanationis opponenda, quæ optimo erat Episcopis Tarracensis, & Acherontino, utpote qui Romani Synodi Provincialis constitutionibus veluti suffraganei, non etiam suffragio adstringebantur; non erat opponenda Episcopis Africanis, ad quos eadem non pertinebat. Itaque Gelasius apud Episcopos Romanæ Provinciæ in memoratæ Canonis commendat veterem disciplinam, juxta quam servi invitæ, aut ignorantibus domitiis non ordinarentur, imo memoriam renovat novellæ synodalis explanationis, quam ipse ad eodem Episcopos miserat ad eandem rem. Illa est epistola Gelasii ad Episcopos Lucaniæ, Brutorum, ac Siciliæ, præsertim vero in capite 24. quod Gratianus retulit in Can. 22. dist. 54. Quæ omnia cum ipvicem consonent, & Gelasius omni ex parte convenire videantur, nihil est, in quo Gratiani fragmentum rejiciamus, præsertim etiam, si consideretur, cum Canon 10. & 11. eadem distinctione 34.

Ad eundem Justum Acherontinum Episcopum directum arbitror rescriptum, quod legitur in Can. 7. cau. 16. q. 3. cujus integrum monumentum deperit eundem, quamobrem nemo facile poterit integram Gelasii sententiam exhibere, qualis ex propolita specie erueretur. Attamen non dubito, quin re. de Gelasio tribuatur, cum nihil ibidem contineatur a Gelasianis temporibus, aut a Gelasio ipso alienum; cum præterea Ivo Carnotensis duplici in loco illud ipsum fragmentum descripserit, videlicet in cap. 135. part. 3. & in cap. 105. part. 6. Illud autem in ipso Ivo nis codice est animadvertendum, non eadem omnino utrobique verba describi; nam ubi Gratianus legit: *Signa pars confidit*, Ivo habet in dicto cap. 135. *Signa pars diffidet*, & in dicto cap. 105. *Signa pars fides*. Præterea ubi Gratianus legit: *Possedisse probatur*, Ivo in eodem cap. 135. habet: *Possedisse perhibetur*, & in cap. 105. *Possedisse probabitur*. In codice autem vetere MS. Paterniæ, qui adservatur in Bibliotheca Regii Atheniæ, pro adverbio illo *fideliter*, recentiore manu emendatum est ita, ut legatur *firmis*; item pro illis Gratiani verbis: *Signa pars confidit, præbent Sacramentum*, ita legitur scriptum: *Signa pars fides præbent Sacramentum*.

De Epistolis ad Majoricum, Serenum, & Johannem Episcopos.

Edidit Lucas Holstenius ex Collecti. ne. Deuldedit nonnullas Gelasii Papæ Can. 24. epistolas, inter quas hæc habetur: *Ge. cau. 12. laus Majorico, Sereno, & Johanni E. 24. 2. piscopia. Qui & humanis legibus incivili temeritate calcatis, & reverentia religionis abiecta, vel Ecclesiastica privilegia, calcare contempnunt, vel nobilibus in pauperum proficere dispendium, nec huiusmodi faciem communiti, convitiisque magnitiam sepius consentiunt, atque illata sacris rebus idcirco sordere, merito divini muneris sunt participatione privandi, ut huius perceptione carant, quod sacrilegis ausibus habere despoñunt. Quapropter Dionysii, qui sicus vestra relationis ostendit, non solum Vobis, sed Ecclesia jura turbare, sed etiam repertare, quod nequitur admittere, spernunt, sacra communionis arceantur accessu, donec qua honori divino compunt, discant devoto mente deferre. Contra quos etiam quidquid publicis legibus agi poterit, minime negligatur. Ut quæ utramque temerant, utriusque cohibiti, tam sibi, quam ceteris præbent, quod necessaria disciplina poscit exemplum. Gelasius vero Presbyter Fratræ, & Conpiscopi nostri Sereni, qui contra Pontificale iudicium, contraque Apostolica Sedis mandata prorsus superadictis communionem sacram ministrare presumpserunt, cum non potuerint ignorare sententiam propositi Sacerdotio, ab officio privatus Ecclesiasticus pellatur, ut nullus Ecclesia ministrum contra Pontificale instituta venire contendant. Ex hoc monumento deprobatum est Canon 24. cau. 12. q. 2. ubi tamen nonnulla omissa sunt, quæ sane si ex nuper descriptis suppleantur, integram propemodum Gelasii sententiam palam facient. Etiam Ivo Carnotensis live in cap. 150. part. 3. live in cap. 185. part. 4. huius epistolæ meminit, sed priora tantum retulit verba, ab illis *Qui & humanis*, usque ad illa *habere despoñunt*. Quum vero & Ivo, & Deuldedie in prioribus verbis omnino consonent, jure ex iisdem Gratianum emendabimus, ut non sit legendum: *Qui & divinis, & humanis legibus &c.* sed potius, *qui & humanis legibus &c.* Porro integrum superius exhibitum monumentum partim demonstrat, partim conjecturam præbet, ut dignoscamus, qui.*

quinam fuerint Episcopi, ad quos Gelasius scripserit. Agitur ibidem de Ecclesia Vibonensi, cujus inter ceteras iura a Dionysio quibusdam turbata dicuntur. Facile igitur colligo Johannem, ad quem Gelasius scribit, Vibonensem Episcopum fuisse, quod eo luculentius demonstratur, quo apertius liquet, Johannem Vibonensem subscripsisse Romano Concilio anni 499. tribus circiter annis post obitum Gelasii. Huic addo Serenum Nolanum, qui & eidem Synodo Romanæ subscripsit, nec longe diffusus erat ab Episcopatu Vibonensi, proindeque communem propomodum causam cum Johanne Vibonensi habere poterat. De Majorico altum est in Ecclesiastica monumentis, silentium, nisi quispiam codices forte emendare maluerit, & pro Majorico Mercurium substituat Sutrinum Episcopum, qui & in eodem Romano Concilio anni 499. cum aliis interfuit. Quod si subobscurum Gratiani Canonem ita ad ampliores codices exactum in meliori lumine collocare quispiam modo velit, facile ibidem agnosceret agi de iis, qui Ecclesiam Vibonensem turbabant, ejus iura diminucentes, eisdemque Ecclesie communionem Pontificia auctoritate privari, imo etiam jure privatos extitisse Presbyteros vero, qui cum illis Sacra Mysteria celebrare spreto Episcopali sententia, voluerant, ab Ecclesiastico officio deiciendos. Non dissonant hæc a Gelasio temporibus; etenim circa finem quinti sæculi fuisse turbatores Ecclesiarum, utrumque Ecclesiasticum, præsertim in Romana Provincia, demonstrant perspicue Romana ipsa Concilia sub Symmachio Pontifice celebrata in ipsomet initio sexti sæculi, demonstrat etiam Gelasius ipse, qui passim in epistolis suis Ecclesiarum sui temporis inopiam deplorat, atque conqueritur. Item alias Gelasius removendos voluit ab officio Ecclesiastico Sacordotes, quoties in re gravi suis Antistitibus, præceptisve Apostolicis non obtemperaverint, arg. Can. 99. cau. 1. q. 1.

Etiam ad Johannem Vibonensem Episcopum, nec non ad Majoricam pertinent duo Gratiani fragmenta, nimirum Canon 25. cau. 25. q. 2. nec non Canon 12. de cons. dist. 2. utpote quos apud aliquos ex Collectanibus simul junctos repererunt Corredores Romani, non tamen apud Ivonem, quidquid ipsi faciant; etenim qui est Canon 25.

apud Gratianum, is est apud Ivonem 18. parte 10. qui vere est apud Gratianum Canon 12. is est apud Ivonem Canon 89. part. 2. licet utrobique sub inscriptione: *Gelasius Majorico, & Johanni Episcopis*. Ibidem autem constat, Gelasium conquestum fuisse apud illos Episcopos de pluribus violatæ canonum prudentiæ capitibus. In primis perspicua esse videtur causa canonis 25. cau. 25. qu. 2. in quo tamen describendo non omnes omnino consonant codices. Nam apud Ivonem hæc occurrunt a Gratiani exemplaribus diversa: *Ita nos quidem Latinorum eadem geminata Pontificum horrendi sceleris atrocitate confudit, ut diu constitutio nostra deliberationis hæsitarat, dum & ingerere quemquam parricidalibus exemplis dubitarem. Antistitem. Quapropter jam voluit usum. ut parascia vices ab extrinsecis positis Sacerdotibus gubernentur, quia & legant alii qui; ibidem commanenter ferro didicerunt vocare Pastores, inauditoque facinore, quod etiam nullis Provinciis nusquam profusus acciderit. quæ Praesules ministrando sibi fidem Christianam, sine persequente profuerat. Curandum. eoque modo vel illa, dum in qua satias, non habebit, ab hujusmodi temeritate desistat, vel alia imitantibus divina contagio non praebeat. Egent. aliquid doperit. crudeliter machinatus. seu scilicet infanticidii domusio, seu furiis incitata nefas hoc committit extrinsecus. Ita concluditur Ivonis caput, apud quem desiderantur ea, quæ apud Gratianum sequuntur in vers. *Præbat*. Non videtur contemnenda Ivonis lectio, tanquam codicis antiquioris, excepta voce *Latinorum*, quæ habetur in principio, pro qua sane legendum est, non *Syllacorum*, quemadmodum habebant aliquot codices Gratiani, sed *Scyllacorum*, ut habet codex Anselmi Lucensis, seu *Syllacorum*, seu etiam *Squillacorum*, ut habent emendatiora Gratiani exemplaria. Erat Scyllacium, sive Squillacium Urbs Episcopalis in Calabria ulteriore, ac propterea in eadem Provincia, in qua erat Johannes Vibonensis Episcopus. Ibidem, uti perspicue ex Gelasio epistola liquet, duo jam fuerant odio civium Episcopi interfecti, eamque ob rem Gelasius vacanti Ecclesie non illico consuluit, sed illius regimen duobus in vicinia constitutis Episcopis Majorico, & Johanni commisit, ne forte, si alium successorem oculis designasset,*

set, simili ille fato subiaceret. Illud sano animadvertendum est, deduci perperam ex hac epistola, Ecclesiam Episcopali dignitate privari, in qua populus aut Episcopum aliquando interfecit, aut Episcopos interficere consuevit; quomodo ostendere voluit Gratianus; etenim si Ivonis codicem potius, quam Gratianum sequamur, constabit potius, Belasium ad tempus quidem Scyllacenos Episcopo suo destitui voluisse, non vero in perpetuum Scyllacenam Ecclesiam Episcopatu privari. Et quidem lectionem Ivonis confirmat rei exitus; scimus enim, non multo post Gelasii obitum Scyllacenos Episcopos & interfuisse, & subscripsisse Ecclesiasticis monumentis. Sic Zachæus Scyllacenus Episcopus anno 553. subscripsit Constituto Vigilii Papæ; & Augustinus Scyllacenus Episcopus subscripsit Concilio Romano anni 649. ut alios posteriores omittam.

Apud eodem Episcopos conquestus prætersa fuit Gelasius, quod nonnulli in eadem Provincia existerent, qui dum ad Sacram Eucharistiam accederent, de sacro quidem Pane participabant, at vero a Vino, seu Christi Sanguine sub vini specie exhibito abstinabant. Gelasii verba habemus in can. 12. de cons. dist. 2. referuntur præterea apud Ivonem in cap. 32. partis 2. his verbis: *Gelasius Majorico, & Johanni Episcopis: Comperimus autem, quod quidam in eadem regione sumta tantum Corporis Sacri portione a Calice Sacri cruoris abstineant, &c.* Eadem laudavit Auctor Micrologi in cap. 19. ubi improbatum illorum consuetudo, qui sacratum Panem non seorsim a sacro Vino sumebant, sed Panem Vino intinctum, eamque ad rem adfertur Gelasii Papæ decretum his verbis: *Unde & Gelasius Papa in ordine quinquagesimus primus scribens quibusdam Episcopis, excommunicari illos præcepit, quicumque sumto Corpore Dominico a Calice participatione se abstinerent, nam & ipse in eodem decreto asserit: Hujusmodi Sacramentorum divisio sine grandi sacrilegio provenire non potest.* Illam ipsam Gelasii epistolam commemoravit Algerus in lib. 2. de Sacramento Corporis, & Sanguinis Domini in fine capitis 8. ibi: *Item Gelasius Majorico, & Johanni Episcopis: Comperimus, quod quidam sumta tantum Corporis Sacri portione a Calice Sacri Cruoris abstineant, qui procul dubio aut integra Sa-*

cramenta accipiant; aut ab integris accantur, quia divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire. Nunc desunt alii ejusdem sæculi scriptores, qui ejusdem monumenti mentionem faciant. Verum, etsi temere his omnibus Collectoribus denegari fides videretur, si forte in discrimen adduceretur capitis ejusdem auctoritas, non defuerunt tamen, quibus idem caput negotium facessere potuit, quasi Gelasius decreverit, communionem sub utraque specie omnibus indiscriminatum fidelibus fuisse præceptam, nec alteram speciem sine grandi sacrilegio omitti posse. Jamdiu mentem sancti Pontificis exposuerunt, & quidem optime, viri eruditi, non quidem illi, quiasseruerunt, agi apud Gelasium de Sacerdotibus Sacra Myteria celebrantibus, quos propterea reprehendit Baronius ad annum 496. num. 20. 21. & sequ. sed illi, qui animadverterunt Gelasii ætate extitisse Manichæos, qui inani superstitione ducti a vino abstinabant, proinde, que dum se Catholicos publice fingerent, ad Sacram Synaxim accedentes de Panis quidem, non de Vini Sacramento participabant. Hos damnandos Gelasius judicavit; atque eam ad rem pertinere videntur verba illa: *Quantum nescio qua superstitione videntur obstringi: Hæc interpretatio sententiam Gelasii sententiam Leonis Magni consentaneam facit.* Nimirum Leo Magnus id apertius expressit in sermone 41. sive 4. de Quadragesima ita loquens de Manichæis: *Quicunque ad tegendum infidelitatem suam nostris antecedant interesse mysteriis, ita in Sacramentorum Communionem se temperant, ut interdum, ne penitus latere non possint, ore indigno Christi Corpus accipiant, Sanguinem autem redemptionis nostræ haurire omnino declinant. Quod ideo vestra notum facimus Sanctitati, ut vobis hujusmodi homines & his manifestetur indicis, & quorum deprehensa fuerit sacrilega simulatio, a Sanctorum societate sacerdotali auctoritate pellantur.* Quod itaque Romæ contigerat sub Sancto Leone, in Calabria ulteriore contigit temporibus Gelasii; Manichæi enim undequaque jactati modo in unam, modo in alteram Provinciam sese recipiebant, quemadmodum universi propemodum Ecclesiasticæ historiæ scriptores tradiderunt. Unum adhuc me moratur in hac interpretatione, ceteroquin pervagata, ac fere communi, quod desumitur ex laudato capi-

te 19. Micrologi; Auctor enim ejusdem libri Gelasii decreto usus est, ut demonstraret sacrum Vinum seorsim a sacro Pane sumendum a Christianis esse, non pasem intinctum vino. Vel ergo Gelasius de Manichæis non loquebatur, qui non tantum a vino abstinerebant, sed nec panem vino intinctum suscipiebant; vel auctor Micrologi Gelasii mentem non agnovit. Verum, licet parum solliciti esse debeamus de auctore Micrologi, et potius satis obscuro, tamen dixerimus, illum usum fuisse non integra Gelasii sententia, quasi hæc ad rem ejusdem esset prorsus accommodata, sed potius generali Gelasii ratione, scribentis, *Divisionem unius, hujusque mysterii non posse sine grandi sacrilegio provenire.*

De Epistola ad Maximum, & Eusebium
Episcopos.

Can. 5. *Canon 3. cap. 16. qu. 4. apud Colle-*
can. 16. *tores omnes eandem omnino inscriptionem*
qu. 4. *habet, & ubique tribuitur Gelasio ad Maximum, & Eusebium Episcopos*
scribentis. Verba tamen Gelasiani epistolæ non eadem ubique describuntur. *Præcipuum exemplaria, præter Gratianum, proferam. Primum Ivonis in cap. 97. parti 3., alterum Anselmi Lucensis in Collectaneis editis a Canisio, postremum Baluzii in Miscellaneis, ex quibus etiam exhibuit Mahsius in supplemento Labbeano. Cum his autem omnibus Gratianum Codicem conferam hoc modo: Licet in regulis (omittitur in tribus illis Codicibus particula in) *con-*
tineatur antiquis; Parochias unicuique Ecclesiæ pristina dispositione deputatas nul-
la posse ratione convelli, ne per consue-
tudinem pessimam exempli mali temeritate
erogante, universales (tres illi Codices
habent: Ubique universalis) confusio na-
sceretur, tamen etiam decretis nostris
(Anselmus, & Baluzius scribunt: Jam
in decretis nostris) ante non multam tem-
poris destinatis, omnia jussimus, qua ta-
liter fuerunt invasa, restitui. Sed quia
temeritate perbudentium legem sibi putat
posse generari, si sceleri suo pertinaciam
intentionis adjungat, ea, qua inter Fra-
trum, & Coepiscopum nostrum Constantium
Anuscanum (tres illi Codices exhibent
Camiscana, alii Gratiani Codices habent
Canuscanum, aut Tamuscanum) Ecclesiæ Sa-
cerdotum, & inter nuncios directos (ver-
ba illa inter nuncios in tribus illis Co-
*dicibus desiderantur) ab Anconitano Pon-**

tifice decrevit, per vos impleri capi-
mus, tunc formam in ceteris cogniti-
bust, quæ sit sequenda, præscripsimus.
Nulla igitur presumptione statum Para-
chiarum; qui perpetua ætatis firmitate
duravit; patimur immutari, quia nec
negligentia Pontificis, nec temporalis ob-
jectio (legit Anselmus, & Baluzius:
objectio) quia per incensiam forte gene-
ratur, neque ignavia faciente consensus
adhibenti (Ivo omisit vocem adhibenti)
hæc subrepente supplicatione (legit Balu-
sius, & Ivo: nec subripiente supplica-
tione) præceptio dirvellare potest semet Di-
cesim constitutam, ex qua semper ad re-
generationem, atque consignationem plebi
devota convenit (Baluzius, & Ansel-
mus legunt: plebs devota consistit).
Territorium etiam (postremâ hæc verba
usque in finem in omnibus Codicibus uno
excepto Gratiani Codicem desiderantur)
non facere Diocesim olim institutæ ordi-
natum. Ita ad Gratiani Codicem exactum
Gratiani fragmentum, clarius Gelasii sen-
tentiam exhibebit. In primis illud ani-
madverto, nomine Parochiæ sibi non in-
telligi eam, qualem hodie Parochia dicitur,
sive fidelium ecclesiam sub uno Pa-
rocho sacramenta administrante, sed
potius intelligi Diocesim, sive fidelium
eccliam sub uno Episcopo in diversas
Parochias, ut recentiore utar phrasi,
distributam. Sane Parochiæ vocabulum
hæc in significatione acceptum fuisse a
Gelasio, manifeste demonstrat Can. 25.
cap. 25. qu. 2. ea autem in significatio-
ne accipiendum esse in eodem Can. 5.,
facile probatur ex eo, quod ad antiquas
regulas Gelasius sese referat, quales
sane sunt, quæ in Antiocheno Concilio
constitutæ fuerant Can. 9. ibi: Unus-
quisque Episcopus habeat suam Parochiam
potestatem, quibus sane verbis Parochiæ
nomen idem significat, quod nomen
Diocesæ. Deinde animadvertitur, con-
tentionem propositam ibidem fuisse diri-
mendam inter Episcopum Anconitanum,
nec non inter Episcopum Anuscanum,
seu Camiscanum, seu Canuscanum, seu
Tamuscanum de finibus, & usurpatione
Diocesæ. Depravati sane Codices om-
nes hæc in parte videntur, cum non
facile inveniri possit Anuscana, aut si-
milis nominis Ecclesiæ Anconitanæ fini-
tima, ut propterea inter utramque sub-
oriri de finibus controversia potuerit.
Forse pro Anuscana Ecclesiâ Alculanam
legendam putarem, cui Constantinus E-
piscopus præerat. Ut vero inter Con-
stan-

Nastunum, & Anconitanum Episcopum controversia finiretur, Gelasius causam dirimendam commendavit Eusebio, & Maximo. Eusebius erat Fanensis Episcopus in Anconitana etiam vicinia constitutus, atque ejus mentionem faciunt acta Concilii Romani sub Symmacho anni 502. item acta alterius Romani Concilii anni 503. Quis autem fuerit Maximus Episcopus, certo definire non aulam; forte tamen esse potuit Maximus Bleranus in Etruria Episcopus, qui interfuit Concilio Romano Felicis III. anni 487. item Concilio sub Symmacho anni 501. nisi quispiam vellet pro Maximo legendum esse Maximiano, ejus sane nomine veniret Maximianus Perusinus in Umbria Episcopus, qui etiam interfuit memorato Concilio Romano anni 501. Hæc vero nonnullis leviora videbuntur, cum sit adhuc investiganda in hoc fragmento præcipua Gelasii sententia. Interpretes universi, etiam cultiores, ex eo Canone deducendum putaverunt, Parochiarum limites præscribi non posse, ubi certo pridem definiti fuerint, quo etiam pertinet sententia cap. 4. de Parochiis. Id mihi perspicuum esse videtur, imo etiam ipsis præcipuis præscriptionum regulis non adversatur. Certum est, jura præscriptionum, sive usucapionum a Romanorum vetustissimis legibus ortum habuisse; a Romano autem foro facile ad res Ecclesiasticas fuisse traducta, præsertim cum usucapiendi potestas bono publico inserviret, ne rerum dominia, vel jura manerent in incerto, perpetuisque contentionibus, ac jurgiis litigantium subjacerent. Itaque usucapionis, ac præscriptionis qualitates eadem fuerant in Ecclesiasticis rebus, ac fuerint in civilibus; cum præscriptio a rebus civilibus ad Ecclesiasticas traducta cum suis qualitatibus derivata fuerit. At vero in civilibus negotiis ita obtinuerat præscriptio, atque usucapio, ut in terminis, sive finibus prædiorum locum nullatenus haberet, quatenus finium ac terminorum designatio jure publico facta fuerat, & ad privatorum jura minime pertinebat. Huc referenda est Lex 3. Cod. finium regundorum, ita concepta: *Quinque pedum præscriptione submota, finalis jurgii, vel locorum liberam peragatur intentio*, quæ verba licet viris jurisperitissimis difficultatibus obvoluta visa fuerint gravissimis, tamen hac arbitror interpretatione explicanda. Jamdiu veteribus Romanorum

Tom. II.

legibus cautum erat, ne spatia, quæ inter confines agros intercedebant, usucaperentur. Erant illa juris publici, & ideo definita, ut finitimorum jurgiis nulla tribueretur occasio, proptereaque singularis erat ratio, ne eadem præscriberentur, aut usucaperentur, quod in ea specie præscriptio, atque usucapio non ad quietem publicam, & tranquillitatem hominum ordinata fuisset, quemadmodum ordinabatur in ceteris causis. Porro iisdem Romanorum legibus cautum etiam fuerat, ut viæ limitares ad quinque pedes extenderentur, non vero minore spatio concluderentur. Hinc oriri disputatio potuit de viis, quæ latiores extitissent, & ultra quinque pedes, nimirum num istæ, in ea saltem parte, quæ latius extendebatur, usucapi possent. Ut enim major illa extensio juris privati esse videbatur, ita & legitimam usucapionem admittere, quæ privatorum jura sine exceptione spectabat. Disputationi obviam iverunt, aut etiam finem imposuerunt Imperatores in dicta lege 3. decernentes, finalis jurgii, vel locorum liberam peragi intentionem posse, submota quinque pedum præscriptione, id est, spatium quinque pedum nulli usucapioni veluti publicum subjacere, at vero spatium, quod quinque pedes excederet, quodque Imperatores appellant *locum*, & *finalem jurgium* (loci nomen eadem significatione sumitur in l. 60. de verbor. signif.) usucapi recte posse. Igitur cum limites publico jure constituti nullatenus privatorum arbitrio, seu conniventia, aut tacita voluntate mutari possent usu, nemini mirum videbitur, si eadem regula in rebus Ecclesiasticis usucapiendis recepta fuerit, ut omnia propemodum Ecclesiarum jura præscriptioni obnoxia sint; limites vero Parochiarum, sive Diocæson, sive Provinciarum a præscriptione immunes habeantur, quoties certo constet eos aliquando definitos fuisse.

De Epistola ad Palladium Episcopum.

Integra Gelasii epistola ad Palladium Episcopum, qualis referri videtur in Can. 12. Canone 12. dist. 55. ad nos usque non pervenit, nisi subsidio Collectorum recentiorum, Ivonis, Anselmi, aliorumque ejusdem sæculi Scriptorum. Hæc illud singulare rescriptum ad Stephanum cujusdam causam pertinens, ac propterea non magna solertia apud veteres cu-

Y y

No.

stoditum. Nihil sane in eo est, quod a Gelasio abjudicari possit. Illud animadvertero, Palladium, de quo ibidem agitur, Episcopum eum fuisse, qui subscripsit Concilio Romano sub Symmacho anno 499., & Sulmontinæ Ecclesiæ in Aprutio citeriore præfuisse. Ei commissæ fuit Stephani Presbyteri causa, qui barbarorum e Tuscia prodeuntium, & diversa loca devastantium impetum effugiens ita debilitatus fuerat, ut Ecclesiasticis ministeriis per biennium vacare non potuisset. Præterea observatur, nonnulla in Codice Ivonis parte 6. cap. 107. paullo aliter legi; nam ubi Gratianus habet: *Ita & si quis in eo fuerit constitutus, ac tunc fuerit sauciatus*, scripsit Ivo: *Ita & si quis in eo adhuc fuerit constitutus; ac fuerit sauciatus*. Item pro verbo *suscepisset*, legit Ivo, *suscepit*, pro vocibus illis *interiores partes*, legit Ivo, *inferiores partes*, item pro illis *in invalescentiam*, Ivo omissa particula in *invalescentiam*. Imo & ipsi Ivonis Codices non omnes invicem consonant, nam ubi aliqua exemplaria una eum Gratiani Codicibus exhibent, nuper propter Provinciam vastitatem, quam Thusciam præ omnibus Barbarorum &c., exhibent alia exemplaria: nuper propter Provinciam vastitatem Thusciam, quam præ omnibus Provinciis Barbarorum &c. Deum & Codicum varietas animadvertitur, si-cum Gratiano Codice conferatur Codex Panormiæ. In eo, quem præmanibus habui, in Regio Athenæo adservato pro illis verbis: *oblato, quod habetur in subditis*, legi: *oblato, quod habebatur in subditis*; item pro illis verbis, *præ omnibus barbarorum feritas &c.* legi: *præ omnibus barbarorum diversis sectantium ambiguitas invenit animorum, cum imminentes &c.* Ibidem etiam omittitur particula *vix* in illis Gratiani verbis, *qua vix adhibita*, omittitur etiam particula *in* in illis Gratiani verbis: *in invalescentiam*.

De Epistola ad Quingesium Episcopum.

Diffimilem in diversis codicibus Gratiani esse inscriptionem canonis 50. cau. 11. qu. 1., recte animadverterunt Correctores Romani. Vulgati Gratiani codices ita exhibent: *Gelasius Papa Quingessio Episcopo*. Vidi ego veteres MSS. Codices, in quibus legitur *Quingessimo Episcopo*. Alii etiam habet *L. Episcopo*. Alii demum *Enote*. Nemo non vi-

det. nomen *Quingessimi*, aut exinde corruptum nomen *Quingessi*, ex crassa Amanuensis imperitia. profectum esse, qui scilicet literam *L.* pro numero quingesimo intelligens, cum alias Lucium significaret, non Lucium, sed Quingesium Episcopum nominavit. Verum ego progredior ulterius, & reor, hunc canonem falso adscriptum esse Gelasio, aut saltem tantam vim illi non inesse, ut certo Gelasio tribui possit. Quis primus illud fragmentum ediderit aut Gelasii, & cuiuspiam alterius nomine, ignotum est. Sane apud neminem ex Collectoribus legitur; imo non desunt etiam Gratiani codices, in quibus illud ipsum fragmentum desideratur. Inter ceteros unus extat vetustissimus MSS. Codex membranaceus in Bibliotheca Regii Athenæi, in quo post canonem, *Ita Clericorum*, qui est 49. cau. 11. qu. 1., statim ad verba quæstionis secundæ, *Quod vero culpa illa &c.* gradus sit; eamquem ob rem non solum omisus est canon quia res 50. Gelasio in aliis codicibus tributus, verum etiam omissa sunt verba illa Gratiani post canonem 49. Res vero in litigio posita ante legitimum cognitionis eventum in nullam debet animo transferri personam: Quamquam vero id tribuere quispiam posset incuriæ Amanuensis; tamen hæc rem, quæ dubietate non caret, magis in incerto collocat Gratiani propositum: Nimirum Gratianus in quæst. 1. nihil disputandum proposuerat de translatione rei litigiosæ in aliquem, sed tantum de competentis foro Clericorum agendum susceperat. Quamobrem inverosimile omnino non est, verba tum Gratiani, tum Gelasio tributa in dicto can. 50., utpote ad Gratiani quæstionem non pertinentia, recentiore manu adjecta fuisse. At si ipsam canonis sententiam scrutemur, magis magisque constabit, illam a germana jurisprudentia abhorreere, proindeque non facile Gelasio Viro Jurisconsultissimo tribuendam. Afferitur ibidem, rem in litigio positam a nemine interea possidendam, neminem sinendum exigere pensiones, præjudicia demum omnia submovenda esse. Verum quo pertinent saluberrima possessionum interdicta, quorum vi publicæ tranquillitatis causa interea possessor rei litigiosæ in sua possessione defenditur? Quis præjudiciales actiones Gelasio displicuisse adseveret, quando hæc ex publica utilitate perpetuo petitorium iudicium præcedere consue-

verunt, ubi præsertim petitorum iudicium facile, & quantocius expediri non possit? Sequestrationi perraro sit locus, tum demum scilicet, quum de possessoris dolo ac fraude suspicio suboritur, quod in iudiciis præsertim Ecclesiasticis rarius fieri, ipsamet Pragmaticorum documenta demonstrant, quemadmodum apud Fabrum in Codice lib. 4. tit. 3. defin. 3. num. 8.

De Epistolis ad Rufinum, & Aprilem.

Si præcipuam sententiam canonis 11. dist. 54. spectaveris, qua nimirum statuitur servos sine Dominorum voluntate sacris ordinibus non esse initiandos, non dubium erit, quin Gelasio Pontifici illam jure optimo tribuere possit. Consonat cum ea canon 12. dist. 54., erutus ex epistola Gelasii ad Episcopos per Lucaniam, Brutios, & Siciliam constitutos; consonat alia, & quidem plura hujusmodi monumenta, inter cetera canon 9. & 10. dist. 54. ex quibus facile constabit, in dicto canone 11. dist. 54. nihil penitus contineri, quod Gelasii doctrinæ adversetur. Sed præterea nonnulla in eodem canone animadverto, quæ Gelasianis temporibus apprimè conveniunt. Scripta fertur epistola ad Rufinum, & Aprilem. Porro erat Gelasii tempore Gelasius Episcopus in Provincia Barensi in Regno Neapolitano, cujus mentio fit in Concilio Romano anni 499., Aprilis autem erat Episcopus Lateranensis in citeriore Principatu Regni Neapolitani, qui interfuit Concilio Romano anni 502., demum Concilio Romano anni 504., quibus sane congruum fuit, ut Gelasius causam committeret cognoscendam de servis in Nucerna Civitate ordinatis, cum Nucerna Urbs sive Lateranensi, sive Canusina, quibus præerant Rufinus, & Aprilis, esset finitima. Hinc vero facile novit unusquisque, verosimili admodum ratione emendanda esse Gratiani, aliorumque Collectorum exemplaria in illis verbis: *A Lucerino Pontifice*, pro quibus hæc erunt commodius substituenda: *A Nucerno Pontifice*. Eam ad rem epistolæ auctor ad *Patrum regulas* sese refert. Jure optimo poterat id adferre; etenim servos sacris ordinibus non esse initiandos, jamdudum sacris Canonibus constitutum fuerat. Hujus rei argumento esse possunt decreta Leonis Magni in epistola ad Episcopos per Campaniam &c.

constitutos, cujus fragmenta sunt in can. 1. & 21. dist. 54., item canon 3. Concilii Gangrensis, nec non 4. Concilii Chalcedonenfis. Præterea auctor epistolæ sese refert ad *admonitiones modernas*. Antonius Augustinus in Dialogo 19. lib. 1. de emendatione Gratiani asserit apud Gratianum ita potius legendum esse: *Quis autem leges Principum, aut Patrum regulas, aut admonitiones paternas dicat &c.*, atque hanc lectionem probatam vult Baluzius ex quodam Romano libro in adnotationibus ad Antonium Augustinum, nomine *paternarum admonitionum* facile intelliget nuper laudatam epistolam Leonis Magni, aut canones Chalcedonenses. At vero si quispiam Gratiani potius, & Ivonis codicem vulgatum sequatur, legendumque arbitretur: *Admonitiones modernas*, id referre facile poterit ad ipsam Gelasii epistolam scriptam ad plures Italiæ Episcopos, cujus fragmentum recensetur in dicto canone 12. dist. 54. Hæc omnia, ut aiebam, adeo Gelasio Papæ conveniunt, ut nihil sit, in quo ipsemet Gelasius agnoscere possit. Unum tamen superest, quod investigandum est, num Gelasio conveniat, atque ea verba spectat: *Quis aut* (sive, si legendum est cum Antonio Augustino, *quis autem*) *leges Principum &c.* Quænam erat Gelasii tempore leges Principum, quibus cautum jam fuerat, ne servi dominis non consentientibus ad sacros Ordines promoverentur? sunt qui huc referunt Constitutionem Justiniani Imperatoris in Novella 123. cap. 17. Potuissent eo etiam referre Capitularia Caroli Magni pluribus quidem in locis. Verum & Carolus Magnus, & Justinianus Imperatores multo recentiores Gelasio sunt; quorum propterea jurisprudentiam Gelasius laudare non potuit. Arbitror ego, Gelasius voluisse illic commemorare Constitutionem Leonis, & Anthemii, quam legimus in l. 37. cod. de Episcopis & Clericis. De canone 11. dist. 10. nihil amplius adjicio; cum referendus sit ad dictum canonem 11. dist. 54., tamquam fragmentum ex illo decerptum.

Ex epistola etiam Gelasii ad Rufinum Episcopum retulit Gratianus canonem 13. dist. 55. Verum in primis animadverto, in codice Ivonis antiquiore in parte 6. cap. 111. tribui potius Pelagio Papæ ad Rufinum Episcopum scribenti. Manus in Labbazano supplemento eundem canonem referens, sub nomine Pelagii descriptus.

scripsit, adnotans in aliis codicibus haberi sub nomine Gelasii. Frequentior id conrigit, praesertim in vetustis codicibus MSS., ut haec nomina Gelasii, & Pelagii promiscue describerentur, adeo ut viderim ego Panormitae codicem, in quo, ubi refertur canon 26. lib. 4., qui idem est cum Gratiano. can. 2. cau. 6. qu. 3., ita legitur: *In decretis Pelagii: Gelasius Papa Romanus Episcopus omnibus. Scitote etc.* Sane, si ex canonis ejusdem sententia licet augurari, quisnam fuerit ipsius canonis auctor, facile conjicietur, Gelasio perperam fuisse tributum. Imo & si, quod sentio, libere aperiam, arbitror falso etiam tribui sive Pelagio, quicumque ipse sit, primus nimirum ejus nominis, vel secundus. Proponitur ibidem species de Presbytero, qui iracundia conceptus in Diaconum quendam irruit, eundemque non solum fuisse percussit, sed & oculo exuto afflisit. Auctor Epistolae Rufinum Episcopum monet, ut Presbyterum a gradu suo dejectum, poenitentiae causa in Monasterium relegat, laica tantummodo communione concessa; caveat autem, ne Diaconum oculo carentem ad Sacerdotale ordinem promoveat, id suadentibus generalibus sacrorum canonum regulis, quae prohibent, ne quis, qui oculo careat, etiam quocunque sacro, ad sacra ministeria accedat. Si nihil aliud in hoc fragmento haberetur, quam Presbyterum, qui a gradu suo dejectus, laica communione donandum esse, id sane non dissonaret a veterum disciplina, etenim dejectis Clericis laicam communionem concessam fuisse scimus ex Epistola Siricii ad Himerium Tarraconensem, sive can. 3. dist. 24., item ex Basilio in epist. ad Amphilochoium can. 32. At vero cum dicatur, Presbyterum a gradu suo dejectum in Monasterium poenitentiae causa detrudendum fore, non possum sane hanc sententiam Gelasio tribuere, nisi foga Monasteria jam plurima tunc temporis aedificata fuisse, eademque Clericis poenitentibus patuisse, quod sane probare difficillimum esset; neque enim constat, hanc disciplinam vetustiore esse Concilio Agathensi anni 506. si tamen Canon 50. inter Canones ejusdem Concilii vere Agathensis Concilii est, quem Eruditi Viri ad Concilia referunt posterioris aetatis. Melius diceret, qui originem ejus disciplinae repeteret ex Canone 22. Concilii Epaphensis anni 372, ubi in Monasterium detrudendos

esse Clericos decernitur, qui crimen capitale admisissent; cui deinde Canon morem gesserunt Patres Concilii Aurelianensis III. anni 438. Can. 7., Patres Concilii Toletani IV. anni 633. Can. 19. & Concilii Toletani VII. anni 653. Can. 3., quibus addi posset Can. 2. dist. 81. Imo observanda occurrit hac in re vetus ipsa disciplina, quam exhibet Vir Eruditissimus Petrus de Marca in interpretatione Canonis *Clericus* cau. 3. q. 4. Tradit ipse, non eandem Clericis acis inflictam perpetuo poenam fuisse mediae Ecclesiae aetate, sed modo laicam communionem tantum concessam post dejectionem a gradu, modo illos in Monasteria fuisse detrudos, quod poenarum discrimen ipsa criminum, seu delictorum diversitas efficiebat. Nam si crimen a Clerico admissum ex gravioribus fuisset, vel Ecclesiasticum, vel publicum & civile, Clericus in laicam communionem dejectus: at Monasterio addicebatur tum demum, si Clericus in Ecclesiastico ministerio obeundo deliquisset. Quae si vera sunt, non video, qua ratione utraque poena in dicto canone 13. jungatur, imo & Monasterio poenitentiae causa addicatur Clericus, qui publici criminis reus agnoscitur. Difficultatem etiam graviolem patitur altera canonis pars, in qua dicitur, oculo carentem ex generali canonum sacrorum disciplina a Sacerdotali honore arcendum esse. Id non tam a Gelasio, quam etiam a Pelagio sive I., sive II. temporibus alienum est. Qui enim in primis canones illi demonstrari potuerunt, in quibus ea disciplina tradatur? Imo in contrarium urgent quinti, aut sexti Ecclesiae saeculi monumenta, quibus nimirum vixit & Pelagius uterque, & Gelasius. Profero in medium can. 76., apud alios 77. ex vulgo Apostolicis; etsi enim facile Apostolis ipsis non tribuatur, quinto tamen, vel sexto Ecclesiae saeculo pro generali, germanaque disciplina Ecclesiae habebatur. Ita ibidem legimus: *Siqui vel oculo orbatur, vel furore obfuscat, Episcopatu autem dignus sit, fiat. Non enim corporis dampnum cum polluit sed anima inquinatio; & in can. sequenti: Qui autem est surdus, & caecus, ne sit Episcopus, non ut pollutus, sed ne Ecclesiastica impediatur.* Hinc Bassamon ad interrogationem 23. Marci Alexandrini his canonibus usus est, ut ostenderet mancos, aut monoculos posse ad Sacerdotium promoveri, dummodo corporis vitium, tale non

non proponatur, quod sacrum officium a Sacerdote obsequium impediatur. Consultatur Vvanespou, qui nonnulla adfert ad hanc rem veteris Ecclesiasticæ Historiæ monumenta in parte 2. Jur. Eccles. universi tit. 10. cap. 5., ostendens, tum demum corpore viciatos apud veteres ab ordinibus sacris fuisse remotos, quando aut vitium ipsi sibi intulerint, aut tale vitium fuerit, quod officio sacro fungi non sineret ordinatos. Quamobrem frustra apud Gratianum aut Gelasium, aut Pelagium inducitur, tradens canonum eam fuisse quinto, aut sexto sæculo disciplinam generalem, ut qui oculos careret, a sacro ordine suscipiendo arceretur, quum nec de huiusmodi canonibus constet, alias autem longe diversa in parte adpareat Virorum Ecclesiasticorum consuetudo, atque doctrina. Forte igitur quispiam in eo fragmento elucubrando abuti voluit can. 11. Concilii Ilerdensis ita expresso: *Siqui Clerici in mutuum eadem prouenerint, prout dignitas officiorum in tali excessu contumeliam percularis, a Pontifice districtius vindicetur.* Forte quispiam latius expendere malens poenitentiam Clericis percussoribus indicendam, ea descripsit, quæ in dicto canone 13. legimus, eademque Pelagio tribuit, quod crederet Ilerdense Concilium Pelagii Pontifici temporibus celebratum fuisse, siue anno 546. quemadmodum nonnulli Viri Eruditi tradiderunt. Aut forte quispiam abuti voluit fragmento Epistolæ Gelasii ad Episcopos Lucanæ, quale habetur in can. 1. dist. 36., quem tamen intelligendum esse de iis, qui propria voluntate semet ipsos absciderint, facile demonstrat mentio ibidem facta *antiqua traditionis*, quæ sane ad canones Nicæni I. Concilii est referenda, quemadmodum superius animadvertebam.

De epistolis ad Rusticum, & Fortunatum.

*Cam. 2.
can. 7.
qu. 2.* Quandam Gelasii epistolam ad Rusticum Lugdunensem Episcopum edidit Dacherius in tom. 3. sui Spicilegii pag. mihi 304. Quæ tamen ibidem legimus non disciplinam Ecclesiasticam respiciant, sed potius causam Acacii, de qua iam superius sermo fuit institutus. Quamobrem ad illam epistolam frustra referret quispiam Canonem 2. can. 7. qu. 2., qui tributus est Gelasio ad Rusticum, & Fortunatum scriben-

ti, cum ibidem non de Acacii causa, aut alias stabilienda fide tractetur, sed potius de Ecclesiastica disciplina in singulari causa Foropopiliensis Episcopi, gravi morbo identidem correpti. Erat Foropopiliensis (ita legendum arbitror, non Foropopulensis, uti habent Gratiani Codices) Episcopus olim in Romana Provincia, & Maximo Pontifici etiam tamquam Metropolitæ suberat. Cum itaque eo morbo correptus diceretur, quo vel in ipsis sacris officiis adfectus ministeria sacra turbaret potius, quam conficeret, fertur Gelasius Foropopiliensis Ecclesiæ visitationem commississe Rustico, & Fortunato Episcopis, illis commendans, ut de rei veritate cognoscerent. Rusticus ille, qui ibidem memoratur, Episcopus esse non potest Buxentinus, constitutus in Principatu citeriore Regni Neapolitani sub Salerno, cujus mentio sit in Concilio Romano anni 501., hic enim cum esset ab Urbe Foropopiliensi diffusus, non satis commode visitationem illius Ecclesiæ obire poterat. Potius dicendus esset Cælius Rusticus Episcopus Minturnensis in Latium, qui primus post Symmachum Papam subscripsit Romano Concilio anni 499., eademque ratione Fortunatus, qui ibidem memoratur, dicendus esset Episcopus Fulginas, qui subscripsit Concilio Romano anni 499., deinde alteri Romano Concilio anni 501. Verum parum ego Gratiano indulgere soleo in illis capitibus, quæ apud antiquiores Collectores aliquo nomine illustres desiderantur, quæ præsertim nonnulla continent a veri specie aliquatenus aliena. Sane memoratus Canon 2. primum apud Gratianum adparet, non autem in vetustioribus Collectionibus ex illis, quæ ad nos usque pervenerunt. Deinde proponuntur conquesti fuisse de Præsule suo non solum Foropopiliensis Ecclesiæ Clerici, ac Laici, sed etiam Sabinus Episcopus, & Pelagius. Nescio qua ratione Sabinus Episcopus, & Pelagius potuerint suum Præsulem appellare Episcopum Foropopiliensem, qui nullos suæ jurisdictioni obnoxios habebat Antistites. Præterea Gelasius fingitur de ea causa ad duos Episcopos scripsisse, Rusticum, & Fortunatum; at in postremis epistolæ verbis, ubi probandum demandatur, ut revera Foropopiliensis Episcopus morbo gravissimo corripere-
tur, Gelasius ad unum Rusticum sermonem dirigit, quasi de Fortunati soli-

licitudine dubitaret, quem tamen ad causæ cognitionem cum Rustico peragendam æque selegerat. His accedit, visitationem alienarum Ecclesiarum tunc temporis non consuevisse Episcopis demandari, nisi quoties aut illarum Episcopi obissent, novusque eligendus foret Antistes, aut Episcopi earundem gravi crimine admissio ab Ecclesia sua erant deturbandi. At vero, ubi Foropoliensis Episcopus gravi corporis morbo aliquando detineretur, non iusta videbatur occasio, visitationem illius Ecclesiæ Episcopis aliis demandandi. Num enim causa infirmitatis huiusmodi, quasi publico iudicio, dammandus erat Episcopus, ut ab Ecclesia sua quodammodo pelleretur? Non hæc erat iuris, Ecclesiastici doctrina, quemadmodum nuper superius ostendebam, ad Canon. 13. dist. 55. Illud demum mihi negotium facessit, quod in fine ejusdem Canonis, animadverto, nimirum ita Foropoliensem Episcopum Rustici Episcopi custodiæ mancipari, ut carnibus indifferenter uti compelleretur, quasi Episcopi infirmitas probanda esset, eo præcepto vitæ tenore, quo facilius in infirmitatem, quam forte cibi parcitate, aut qualitate evaderet, collapsus demonstraretur. Hæc porro gravissimæ conjecturæ plurimum me movent, ut concludam, hanc epistolam perperam fuisse Gelasio tributam. Ego sane reor, auctorem huius Canonis præ oculis habuisse epistolam Isidori Mercatoris, atque inter ceteras, epistolam Pii Papæ, ad quam pertrinet Gratianus Canon. 3. dist. 33. Nonnihil adhuc superest observandum ad emendationem Canonis, quemadmodum monuit Baluzius in notis ad Gratianum, cuius verba hoc in loco integra referam. Ait ille ad illa verba Canonis *triginta diebus. In codice Sangermanensi legitur, ut eum lxxx. diebus; in regio, ut eum vi. lxxx. diebus. Sed duo præposita supposita sunt literis vi., quæ ostendunt illas, esse superfluas. In antiquiore Victorino, ut eum l. xxx. diebus, quo loco, litera l. divisa est per lineolam superius, ut significet vel. Verum mandam, hæc est. Codex Colbertinus, ut eum xxx. diebus. Recentior Victorinus, ut eum l. triginta diebus; quo etiam loco litera l. significat vel. Prima editio Moguntina: ut eum xxx. diebus. Veneta: ut eum vel xxx. diebus, quo etiam modo legunt Demochares, & Caninus. At Correflores Romani expunxerunt.*

particulam vel, ut simpliciter legantur triginta. Fortassis nullarum veterum scripturum auctoritas, & vestigia sacra lectionis, in aliis ostendunt legendum esse octuaginta.

Quis fuerit Fortunatus Episcopus, ad Can. 5. quem directæ est epistola, cuius frag. dist. 87. mentum habemus in Can. 5. dist. 87., incertum proflus habeo; fuit enim temporibus Gelasii sive Fortunatus Fulginas superius memoratus, sive Fortunatus Anagninus, sive Fortunatus Sueffanus, qui omnes interfuerunt Concilio Romano anni 499., omnes etiam Romano Pontifici tunc immediate, velut Metropolitæ, subiecti, ad quos propterea indiscriminatim eadem epistola referri commodissime posset. Nihil est in eo fragmento, quod aut a Gelasio, aut a Gelasianis temporibus alienam videatur. Imo quod ibidem conjicitur de negligentia Diaconi in bonis illorum, qui ejus curæ commendati fuerant, facile de Gelasianis temporibus intelligitur, quibus Ministri Ecclesiæ ad alienationes rerum sibi commendatarum libentissime deveniebant, quemadmodum docent Romana Concilia sub Symmacho Pontifice celebrata initio sexti sæculi. Alias vero scimus, Gelasium Papam piæ animi adfectione ductum fuisse, ut illorum personis, qui alieno auxilio indigerent, provida quaque ratione opitularetur, quemadmodum inter cetera docent monumenta illa, quæ retulit Gratianus numero plura in dist. 87. docerent alia etiam, si ad nos usque monumenta Gelasii integra pervenissent, quæ privatorum causas respiciant. Pervenit autem memoratus Canon 5. non tantum opera Gratiani, sed etiam opera Ivonis in cap. 109. parte 6. ex quo Romani Correflores Gratianum Codicem aliquantisper emendandum voluerunt.

De Epistola ad Sangermanum Episcopum.

Apud Interpretes sacrorum Canonum vulgarissimi sunt Canones 26. & 27. Can. 26. cau. 16. qu. 7. etenim nonnulli crediderunt, hinc originem sumisse jura, cau. 16. præsertim honorifica, Fundatorum, seu 94. 7. Patronorum. Nonnullos converso paulisper torfisse visum est, quod ibi dicitur processione, quod & Fundatori concessum esse dicitur, alias vero Fidelibus omnibus esse commune. Nihil est, quod hoc in loco ad Canonis interpretationem.

rationem adjiciam post egregiam, eruditissimamque Canonis expositionem editam a Francisco Florente Tom. 2. operum Juridicorum pag. mihi 33. & sequentibus. Tantum adnotavero, processionis nomen pro publico conventu usurpatum fuisse in aliis Gelasio tribus capitibus, nimirum in Can. 3. dist. 24. in Canone 5. & 7. de consecr. dist. 1., eamque ob rem consecrata Ecclesia dari Fundatoribus jus processionis Christianis omnibus commune, nihil aliud esse potuisse apud Gelasium, quam concessam Fundatoribus facultatem, ut ipsi conventum in Ecclesia ædificata fidelium celebrare possint: quidquid alii ad hanc rem tradiderint, qui processionis jura singularia ex errore invexerunt. Potius mihi elaborandam erit, investigandumque in Canonum eorundem vim, atque auctoritatem exhibendam, si tamen exhiberi quoquo modo possit. Nimirum plurimum vereor, ne uterque Canon commentitius sit, posterioribus demum sæculis editus, atque ut venerabilior videretur, Gelasio Sanctissimo æque, atque eruditissimo Pontifici tributus. Nondum Gelasio temporibus invaluerat, ut laici Ecclesias, quas ipsi ædificaverant, in suum quodammodo privatum jus omnino converterent, partim, ut Parochorum vigilantiam eluderent, quod octavo sæculo factum fuisse lugebat Agobardus Lugdunensis in libro de privilegio, & jure Sacerdotii cap. 11., partim ut redditus Ecclesiasticos a se, vel majoribus suis dimissos quoquo modo recuperarent, quemadmodum sæculorum octavi, noni, & sequentium innumera propemodum monumenta demonstrant. Quamobrem frustra Gelasius cavisset, ut ædificatoribus Ecclesiarum nihil aliud juris concederetur, quam jus processionis, quod Christianis omnibus dicitur esse commune. E contrario quum abusus juris patronatus irrepere cepit post septimum Ecclesiæ seculum, nihil adversus illum accommodatius videri poterat, quam Canones edere, quibus Patronorum jura cohiberi viderentur. At vero ex iis, qui adversus abusum illum scripserunt, non defuerunt, qui sine delectu falsa germanis monumentis jungerent monumenta, imo etiam falsa componerent sub nomine virosorum gravissimorum, dummodo proposito suo servirent. Hujusmodi fuisse videtur Anselmus Lucensis, qui in Collectione sua indiscriminatim usus est illis capitibus,

quæ rei suæ aptiora dignoscebat, quemcumque tandem auctorem haberent. Cum autem primus ipse fuerit, qui duos Canones illos ediderit, qui sunt 26. & 27. cau. 16. qu. 7. apud Gratianum, hinc non levis desumitur conjectura, ex quo iidem vere Gelasio tribui non facile debeant ex unius Anselmi testimonio. Quis non agnoscat nimiam ibi Gelasii sollicitudinem aut in cavendo, ne quidpiam præter processionis aditum sibi vindicent fundatores, aut in cavendo, ut Fundatores donationem solemnemificent, quod posterioribus sæculis ceteri sollicitius recepit, Concilio V Vormaciensi anni 868. Can. 3. & eisdem fere temporibus apud Jonam Aurlinensem in epistola, quam edidit Baluzius. post notas ad Regionem pag. 612. nec non apud Hincmarum in Capitulis tit. 40. 9. ultimo. His accedit duos illos Canones ita descriptos esse, ut, licet ad diversorum causas pertineant, invicem tamen ita consonent, ut unus quasi exemplar alterius videatur, ac Gelasio tempore nondum vigeant illæ Curialium formulæ, quæ in similibus causis promiscue describerentur. Præterea Gelasius in epistola ad Episcopos Lucaniæ gravissime conquestus est, quod Ecclesiæ institutæ, atque jamdiu dedicatæ ministris propemodum destitutæ essent, eamque causam opportuno remedio indigerent. Quis itaque credat in his temporibus adjunctis, Gelasium facile concessisse, ut novæ dedicarentur Ecclesiæ? Id enim potius in destitutionem legendam aliarum Ecclesiarum facile vergebat adversus ejusdem Gelasii voluntatem. Atque hæc animadversio eo gravius reddetur, quo simplicius confertur cum alio Gelasii monumento, quod habemus in Can. 7. dist. 1. de cons. Ibi enim Sanctus idem Pontifex adeo caute Megetiæ spectabili sceminæ oratorii dedicationem concessit, ut tantum ibidem defunctorum nomine celebrarentur divina officia, publica tamen frequentatione, & processione cessante. Digna illa erat Gelasii sollicitudo, qui destitutis Parochiis consulendum potissimum proposuerat, non fidelium animos ad oratoria privatorum divertere. Imo Gelasius in eadem epistola proficitur, se id indulgisse, humanitatis intuitu, atque ut Matronæ, quam *spectabilem* vocat, quoad fieri per tempora posset, morem gereret. Non igitur video, quæ ratione ampliorem dederit facultatem, pu-

publicæ nimirum processionis, Julio, aut Frigentio, quin tamen exprimeret singularia illorum merita, & quasi hæc dedicandorum oratoriorum concessio tunc vulgaris esset, & sine discrimine obtrineretur. Hæc omnia si invicem jungantur, argumento erunt non contemnendo, quo memoratis Canonibus parum, aut nihil fidere quispiam possit.

De Epistola ad Syracusanum, Constantinum, & Laurentium Episcopos.

Can. 34.
can. 17.
qn. 4.

Antequam de Canone 34. can. 17. q. 4., qui Gelasio ad Syracusanum, Constantinum, & Laurentium Episcopos scribenti tribuitur, verba faciam, paucis tradenda est, quæ apud veteres viguerit disciplina de Judæis Christiana mancipia possidentibus, aut etiam circumcidentibus; id enim ad vim, auctoritatemque dicti Canonis 34. expendendam plurimum facit. Vetustissimis Romanorum legibus vetitum erat, indicta deportationis poena, nequis Judaico ritu se, servosque suos circumcidi patere-
tur, imo & circumcicens poena capitis plectebatur, uti tradit Paullus in lib. 5. sententiarum tit. 22. §. 3. Tantum id Judæis permissum erat, ut impune ritum sequerentur suum ipsi, dummodo alios non circumciderent, alienæ scilicet nationis homines, ne servos quidem suo dominio obnoxios, indicta poena capitis in reos, vel deportationis, ut rursus tradit Paullus in loco memorato §. ult., & Modestinus in l. 11. ff. ad legem Cornel. de Sicariis, ubi dicitur, D. Pium ita pridem constituisse. Constantinus Imperator illud præterea addidit, ut si Judæus mancipium Christianum, vel cujuslibet alterius sectæ sibi obnoxium circumcidisset, circumciscus ipse statim libertatem consequeretur, l. 1. Cod. Theodof. ne Christianum mancipium. Hæc vero non constitit idem Imperator, qui cum probe dignosceret, grave Christianis fuisse fidei periculum, si in servitutem Judæorum abduci aliquando possent, vetuit insuper, ne Judæi compararent alterius sectæ, vel nationis mancipia, poena. indicta amissionis mancipii, & si mancipium Christianum fuisset, non solum mancipium statim auferendum voluit, sed etiam emtoris bona publicari, l. 2. Cod. Theodof. eodem titulo. (non defunt qui posteriorem hanc legem tribuant Constantio Imperatori, & suscep-

tori Constantini). Atque hæc Principum Constitutiones futuras tantummodo Christianorum mancipiorum acquisitiones prohibebant, ad mancipia jam Judæis adquisita non pertinebant. Hanc ob rem Valentinianus, & Theodosius in l. 5. Cod. Theodof. de contrah. emptione, postquam confirmaverunt aliorum Imperatorum sanctiones de servis Christianis minime comparandis, voluerunt, ut siqui ex Christianis servitute Judæorum adhuc premerentur, soluto per Christianos competenti pretio, ab indigna servitute redimerentur. Veram non multos post annos mitius cum Judæis actum est in Imperio Occidentali sub Honorio anno circiter 415., etenim Honorius Imperator plura quidem adversus Hæreticos constituit tamquam veræ Christi doctrinæ patronus; attamen erga Judæos clemens, ac benignus visus est, quemadmodum demonstrant leges 17. 20. 23. & 24. Cod. Theodof. de Judæis, lex ult. eodem Codice de Feriis, & lex 8. eodem Codice de executoribus. Hinc ipse facultatem fecit Judæis, ut Christiana mancipia rursus habere in sua potestate valerent, ea dumtaxat adjecta conditione, ut propriam religionem servos custodire permitterent, l. 3. Cod. Theodof. ne Christianum mancipium, edita anno 415. Non ita Theodosius Imperator in Oriente, qui eodem anno 415. lege sua Constantianam legem confirmaverat, sive in ea parte, qua cautum erat, ne Judæi servos suos Christianos, aut alios quoscunque Judaica nota afficerent, sive in ea parte, qua constitutum erat, ne mancipia Christiana apud Judæos retinerentur l. 22. Cod. Theodof. de Judæis. Idipsum idem Imperator probavit anno 417. Cum enim agnovisset, ex memorata Honorii lege palmam quodammodo tulisse sibi viros esse Judæos, quemadmodum circa eadem tempora querebatur Rutilius Numatianus lib. 1. itinerarii de Judæis scribens, *Victore quoque suis natio victa premit*, statim Theodosius generali lege sanxit, ne Judæi servos Christianos comparare auderent, nec largitatis titulo consequi, ita tamen legem suam moderatus est, ne videretur Honorii constitutionem nuper latam penitus contempsisse, aut reprobasse, volens in primis, ut quæ mancipia jam antea comparata fuissent, ab anno scilicet 415. usque ad annum 417., libere a Judæis possiderentur, imo & in

In posterum adquiri alia possent univer-
sali tantum titulo hereditatis; vel si-
deicommissi, quibus tamen in casibus
nullo modo Judæi servos illos in suam
superstitionem adducerent, imo nec vo-
lentes quidem reciperent. Hæc eadem
lex relata est in Codicem Justinianum
sub titulo, ne Christianum mancipium;
sed hoc ipsum monumentum non laudo,
cum perperam depravatum fuerit a Tri-
boniano; tutiusque sit ad Codicem Theo-
dosianum in hac parte confugere. Quum
vero obisset Honorius in Occidente Im-
perator anno 423. & Theodosius in Oc-
cidente etiam Imperium suum exten-
derit, liberius, & latius extendendas
renovavit veteres Leges de Christianis
mancipiis ab Judæis minime comparan-
dis his verbis, quæ habentur in l. ult.
Cod. Theodol. ne Christianum manci-
pium: *Christiana mancipia Judæorum na-
mo audent comparare. Defas enim asti-
manus, religiosissimos famulos impissimo-
rum emtorum inquinari dominio. Quod
si quis hoc fecerit, statuta poena absque
cuiusvis erit dilatione obnoxius.* Porro sta-
tuta poena erat, ut servus ipse id pa-
lam faciens libertate donaretur, ali-
quando etiam bona emtoris publicaretur,
si insuper Judæus Judaica quadam
nota servum affecerit, capitali poena
plecteretur; quod demum confirmave-
runt Theodosius & Valentinianus in
novellis Constitutionibus tit. 3. His ita
præhabitis nemo amplius dubitaverit in
definienda disciplina juris, quæ in hac
parte mancipiorum Christianorum ab
Judæis minime possidendorum, præser-
tim titulo singulari emtionis, Gelasii
Pontificis temporibus vigere poterat.
Hinc vero palam sit Canonem 34. cau.
17. qu. 4. Gelasii temporibus nullatenus
convenire; Floruit enim Gelasius
anno circiter septuagesimo post leges
Theodosii Junioris, quibus gravissimæ
inflicte erant poenæ adversus Judæos
Christiana mancipia comparantes. Quo-
modo itaque ea species Gelasio propo-
ni poterat de Juda Judæo, qui ante
paucos annos Christianum mancipium
comparaverat? Forte dices, Judæum
illum publicas leges fuisse transgres-
sum? At vero ipsa facti series in eo-
dem Canone exhibita hanc interpreta-
tionem non patitur; etenim Judas ipse
exhibetur postulasse mancipium sibi re-
stitui, *asserens se ante paucos annos
comparasse.* Nemo facile sponte sua as-
serit id, in quo gravissime adversus le-

Tom. II.

ges deliquit, quodque professus capita-
lem poenam securus expectet. Ut igitur
verosimilis species proponeretur,
oposteret, ut temporibus Gelasii adhuc
viguisse demonstraretur memorata lex
Honorii Imperatoris, quam tamen tan-
tum viguisse ostendi ab anno 415. us-
que ad annum 447. Num forte referes
adquisitionem servi Christiani ab Ju-
dæo factam ad acquisitionem heredita-
riam, vel fideicommissariam Gelasii æ-
tate forte adhuc permissam, uti dedu-
citur ex Constitutionibus supra lauda-
tis? Verum verba illa: *se assersit com-
parasse* ab hac rursus interpretatione
aliena esse videntur, cum comparandi
verbum ad singulares acquisitionum mo-
dos pertineat juxta phrasim eorundem
Imperatorum in eisdem superius me-
moratis legibus præsertim in dicta l. p-
ge Theodosii, quæ est ultima in Cod.
Theodosiano sub titulo ne Christianum
mancipium. Si hæc, ut arbitror, ve-
ra sunt, frustra laborandum esset in
investigando, quis sit Syracusanus ille
Episcopus, ad quem Gelasius fingitur
rescripsisse. Ivo Carnotensis in parte
13. Decreti cap. 123. illum non Syra-
cusanum, sed Syracusium nominat. De
aliis Episcopis Constantino, & Lau-
rentio facile notitiam haberemus; ete-
nim Gelasii tempore erat Constantinus
Episcopus Venafranum, qui subscripsit
Concilio Romano anni 499., & ad
ipsum non inverosimile est directam
epistolam, in qua ageretur de servo,
qui ad Ecclesiam Venafranam confu-
gerat. Erat præterea Laurentius Epi-
scopus Bovianensis prope Venafranam
Ecclesiam constitutus, qui interfuit
Concilio Romano anni 401. Unum ad-
huc adjicio; nimirum apud Ivonem pro
illis Gratiani verbis, *quapropter vestra
diligenter inter utrumque sollicita cura
rerum &c.* ita legitur: *quapropter di-
ligenter vestra inter utrumque sollicitu-
do rerum &c.*

De epistola ad Victorem, Constantinum,
Martyrium, Felicissimum, &
Timotheum Episcopos.

Ubi perpendendus occurrit Can. 10.
cau. 17. qu. 4. laudatus ex epistola Ge-
lasii ad Victorem, Constantinum, Mar-
tyrium, Felicissimum, & Timotheum
Episcopos, remature pensata adhuc fa-
teor, me hæere in incerto, cum æqua-
litas in utramque partem, nec contem-
ner.

Can. 10.
cau. 17.
qu. 4.

Z z

nenda argumenta, quibus modo moveri me sentio, ut Canonem illum inter germana Gelasii monumenta recenseam, modo ut a Gelasio prorsus abjudicem. Quamobrem liceat mihi eadem tantummodo exponere, eorum, qui sanius sapiunt, iudicium libentissime expectaturo. Illud quidem pro certo est, eundem Canonem a nonnullis Collectoribus Gratiano antiquioribus memorari, inter ceteros apud Ivonem in parte 3. cap. 120. ubi tamen pro illis verbis Gratiani: *Sacra communione indicavit.... qui admittere..... qui injuriam sanctorum locorum profiluisse probabuntur &c.* ita legitur: *Sacra communione indicavit.... ubi admittere..... qui in injuriam sanctorum locorum profiluisse probantur &c.*

Itaque in primis multa in eo Canone dignoscuntur & Gelasio ipsi, & Gelasii temporibus convenientia. Nimirum Epiphanius Beneventanus Episcopus, de quo ibidem mentio fit, Gelasio contemporaneus fuit, subscripsitque Romano Concilio anni 499. Item cum proponatur, municipes quoddam Beneventanæ Civitatis infecurus fuisse Curialem suum eo usque, ut ille ne in templo quidem securus existeret, id sane illa tempora designat, quibus Curiales odio apud municipes habebantur. At vero id congruit Gelasii temporibus, quibus non ignoramus, Curiales causa nimis importunæ exactionis, civium sibi obnoxiorum odia in se convertisse. Hujus rei testis est Salvianus, qui labente quinto sæculo ita scribebat in lib. 5. de gubernatione Dei. *Qua enim sunt non modo urbes, sed etiam municipia, atque vici, ubi non quot Curiales fuerint, tot tyranni sunt? ... Quis ergo, ut dixi, locus est, ubi non a Principalibus Civitatum, viduarum, & pupillorum viscera devorentur, & cum his fere omnium sanctorum? ... Nemo itaque horum tutus est, nec ulli admodum præter summos a vastatione latrocinii populantis immunes.* His accedit, propositæ causæ discussionem, directionemque mandatam exhiberi a Gelasio Episcopis in Beneventana vicinia constitutis, qualis erat Constantinus, quem tunc temporis Capuanum Episcopum fuisse scimus, cum interfuerit Concilio Romano anni 487., subscripseritque alteri Concilio Romano anni 499., qualis præterea erat Martyrius Episcopus Terracinenis, qui interfuit Romanis Conciliis anni 495., & 499., qualis insuper fuit Felicissimus Episcopus

Sabinensis, qui etiam interfuit id Concilio Romano anni 487., qualis demum fuit Timotheus Episcopus Abellinas, qui subscripsit Concilio Romano anni 499. De Victore verba non facio, quum de eo non facile constet. Hæc sane conjecturæ si invicem jungantur, quadam similitudine veri memoratum Gratiani canonem exornabunt.

At enim vero nonnullæ aliæ in contrarium conjecturæ non contemnendæ trahere nonnullos videbuntur. Vvanespem in sua dissertatione canonica de alylo templorum cap. 3. ex eo, quod hæc epistola inter vulgatas Gelasianas desideretur apud Collectores etiam diligentissimos, deduxit non exiguum argumentum, ut ipse ait, *hanc epistolam huic Pontifici recentiore manu suppositam.* Id sane levissimum est, quum pateat, Gelasiana monumenta ad privatorum potissimum causas pertinentia maxime in parte perisse. Potior conjectura est, quæ deducitur ex eo, quod Gelasius exhibetur, in quorum hominum causa singulari tot fere integræ Provinciæ Episcopos designasse, ad quorum sollicitudinem pertineret, inquirere de veritate rei gestæ; & in reos anathematis sententiam pronuciare. Imo, quod amplius esse videtur, Gelasius causæ cognitorem non designavit Epiphanium Episcopum Beneventanum, in cujus Ecclesia facinus admissum fuerat, sed extraneos Episcopos tantum; Præterea poena, quæ ibidem adversus reos infligitur, asperimis concipitur formulis, illis præsertim verbis: *Nec enim jure ad supplicandum debet admitti, qui admittens sacrilegium non dubitavit*, quasi Gelasius vir ceteroqui piissimus, ac prudentissimus reorum preces spreverit, & irremissibili anathemate damnaverit. Anterior etiam præter morem est integra epistola, ut Gelasianum stylum exhibere non facile possit. Animadvertere etiam juvabit, in eadem materie recentioribus sæculis nonnulla fuisse veteribus Sanctissimis Antistitibus falso tributa, inter cetera falso adscriptam fuisse Augustino epistolam ad Bonifacium Comitem, ex qua depromptus est canon 8. cau. 17. qu. 4., accurati Augustinianorum operum Revisores testati sunt. At cum hoc ipsum apud Ivonem fere junctum habeatur cum eadem Gelasii epistola in eadem parte 3. Decreti cap. 120., & 122., videtur Ivo codicibus depravatis usus fuisse in illis omnibus describendis,

in quibus scilicet spuria germanis commixta deprehenderentur, & quidem eadem manu composita, atque eodem etiam auctore sub diversorum nomine ex industria elaborata. Demum suspicio falsitatis eo gravior redditur, quod auctor epistolæ videatur ignorasse aliquot Christianorum Imperatorum leges in eadem proposita specie Curialium ad Ecclesiam confugientium l. 3. cum similibus cod. Theodos. de his, qui ad Ecclesiam confugiant, cum qua conferri jure possent, quæ in toto eodem titulo tradit Gothofredus elegantissime; at vero Gelasium constitutiones sacras, quæ suo potissimum tempore vigebant, ubique passim promulgatas, ac receptas ignorasse nemo usquam dixerit. Potius itaque videretur, memoratam epistolam recentiori auctori tribuendam fore; neque enim ignoro, recentiore ætate eandem, quæ eidem generaliter traditur, disciplinam acceptam fuisse.

De Epistola ad Victorem Episcopum.

Can. 9. dist. 74. Quod nomine Gelasii ad Victorem Episcopum scribentis refertur in *can. 9. dist. 74.* jam eodem nomine descriperat Ivo Carnotensis in parte 6. cap. 106. usque ad illa verba, in *Presbyteratum studens promoveri*; quæ vero apud Gratianum sequuntur, illic desiderantur. Ivo enim itaque secuti sunt recentiores Collectores, quorum aliqui, ut monent Correctores Romani, adjecerunt, epistolam scriptam esse ad Victorem Alexandrinum. Quis fuerit Victor Alexandrinus, non satis constat ex monumentis Ecclesiasticis. Ego potius suspicarer, eum fuisse Victorem Episcopum Lannensem, quem scimus interfuisse Romanis Conciliis anni 501. 502. 503. & 504. Quæ in eo capite habentur, minime dissonant a Gelasio temporibus: etenim qualis tunc fuerit Diaconorum ambitus, qui Presbyteratus ordinem negligebant, facile constat ex epistola ejusdem Gelasii ad Episcopos Lucanæ cap. 7. & 8. Item Ecclesias Sacerdotali officio tunc destitutas fuisse, idem Gelasius conquestus est initio ejusdem epistolæ ad Episcopos Lucanæ, aliarumque Provinciarum.

De epistola ad Theodoricum Regem.

Can. 11. dist. 10. Antonius Augustinus in dialogo 19. lib. 1. de emend. Gratiani canonem 12. dist. 10. inter incertæ fidei, atque au-

thoritatis capita refert. Ego vero nihil dubito, quin jure Gelasio Papæ tributus fuerit, & quidem ad Theodoricum Regem scribenti, non solum ex eo, quod Ivo Carnotensis in parte 4. cap. 140. eodem nomine monumentum retulerit, verum etiam, & potissimum, quod temporibus Gelasii Theodoricus Rex Italia: fere universa potitus fuerit, maximeque decurrit Romanum Antistitem, novi Principis animum per epistolam ad Romanæ Ecclesiæ benevolentiam excitare, ea præsertim ætate, qua Imperialibus privilegiis Romana eadem Ecclesia jamdiu decorata fuerat, ac distincta, quibus servandis, custodiendisve plurimum valere poterat Theodorici auctoritas; ut omittam etiam alias causas, ac præ ceteris causis fidei, quæ ab Arianis sub eodem Principe turbabatur. Sane in memorato Gratiani fragmento Gelasius exhibetur apud Theodoricum Regem postulare, ut privilegia jamdiu Romanæ Ecclesiæ concessa servaret. Quid congruentius esse poterat, dum Theodoricus ipse Italiam regendam susciperet, & supremam loco Imperatorum potestatem explicaret? Imo quoties hanc epistolam Gelasio tribuimus, exinde illud honorificentissimum Gelasio eidem accedit, quod nimirum plurimum apud Theodoricum valuerit; Nam scimus Theodoricum Regem, etsi Arianorum potius hæresi faventem, Romanam tamen Ecclesiam benevolenti animo excoluisse, quemadmodum testatur Isidorus Hispalensis in Chronico Gothorum æra 554., ac deduci etiam potest ex præcepto ejusdem Theodorici ad Senatum Urbis Romæ directo edito apud Lucam Holstenium. Quemadmodum igitur, quod favore Mediolanensis Ecclesiæ idem Theodoricus statuit,tribuendum jure optimo est petitionibus Eustorgii Mediolanensis Episcopi, uti colligitur perspicue ex epistola Theodorici ad Adilam Comitem apud Cassiodorum lib. 2. variar. epist. 29., jure merito conicere possumus Theodoricum eundem Romanæ Ecclesiæ benevolentiam exhibuisse ex petitione Gelasii Antistitis prudentissimi Romanæ ipsius Ecclesiæ.

De ceteris Canonibus Gelasio tributis.

Quæ huc usque descripta sunt nomine Gelasii monumenta, ex ceteris ejusdem epistolis, aut aliis actibus excerpta indicantur. Alia adhuc supersunt apud Gratianum, quæ a Gelasio tribuuntur, *Can. 48. dist. 50.*
Z z. 2. ut

ut ignoret, quo illa exigi merito possint. In primis ex iis est canon 42. dist. 50. in cuius inscriptione minime consonant codices Gratiani: etenim in aliis Gelasio, in aliis, & quidem vetustissimis, Pelagio tribuitur. Verum non opus est argumentis, ut quis facile percipiat, neque ad Gelasium, neque ad Pelagium, siue ille primus sit, siue secundus, illum referri posse. Stylus ipse capituli ad illorum Pontificum monumentis prorsus alienus est, & perspicue dignoscitur ex formulis, sæculo septimo, aut etiam posterioribus, fuisse elucubratus canonem, cum apprimè convenient cum stylo Legum Longobardarum, aut Legum Bajuvariorum septimo Ecclesiæ sæculo editarum; quod illico videt quicumque vel in earundem legum lectione aliquantisper versatus fuerit. Nonnihil cum eodem canone videtur commune habere constitutio quædam Regis Rotharis in lib. 1. legum Longobardarum tit. 16. num. 6. ibi: *Si mulier libera sulfreal super furem comprehensa fuerit, furum, quod fecerit, sibi novum reddat; nam alimculpa non requiratur pro eo, quod injuriam passa est, & vitio suo reputet, quia operam in herentem facere conatus.* Unum adhuc juvabit animadvertere, quod ex codicum Gratianeorum varietate deprendet; nimirum ubi in recentioribus aliquot Gratiani editionibus legitur, *si caballus alienos rularis*, in antiquioribus editionibus ita legitur: *si caballus alienos furator rularis*.

Can. 1. In vetustis Gratiani codicibus etiam
can. 2. rehuebatur Gelasio canon 1. can. 2. qu.
qu. 3. 31, sed jam. Correctores Romani pro Ge-
lasii nomine substituerunt nomen Caji Pontificis, quatenus idem fragmentum legitur in epistola Cajo a Mercatore tributa. At vero jam superius cap. 26. de hoc fragmento actum est, simulque traditum. Ididum Mercatorem usum fuisse in eo componendo legibus codicis Theodosiani.

Can. 48. Nomine etiam Gelasii Papæ laudatur
can. 2. canon 48. cau. 2. qu. 71, in quo Romani Correctores tantum solliciti fuerunt, ut illum ad vetusta Gratiani exemplaria exigenter, & quid apud alios Collectores desideretur, adnotarent. Illud adhuc observandum arbitror, hunc eundem canonem apud Ivonem in parte 3. Decreti cap. 191. iunctum legicum verbis canonis 25. cau. 12. qu. 2., ita ut post illa verba canonis 25. in detrimentum alicuius rei patiuntur generari; hæc

statim sequantur: *Signod vero in Ecclisia vestra datum, aut in his, que sunt præceptionis nostræ prohibita, Penam vestrum videritis admittere; mox nostris auribus relatione signato, ut quid fieri debeat, consueamus.* Jam superius hæc ipse verba retuli ad canonem 25. nuper memoratum, tradidique Gelasio iure congruere posse, una tamen animadverti in eodem capite describendo Ivonem præ oculis habuisse corruptos codices, in quibus varia fragmenta ex diversis decerptis locis simul adfusa continerentur. Hinc hoc in loco illud adjicere non dubitaverim, Ivonem variis forte ex laciniis hoc ipsum caput contexuisse, imo & ex variis Gelasii fragmentis unum monumentum confarcinasse. Habetur epistola Gelasii ad Justinum Archidiaconum, & Rastinum Defensorem, ex qua Ivo excerptat caput 151., & Gratianus dictum canonem 25., inter miscellanea Baluzii tom. 5. ex Vetusto MS. eruta; in ea tamen leguntur quidem verba canonis 25. cau. 12. qu. 2., non vero verba canonis 48. cau. 2. qu. 71., quemadmodum leguntur apud Ivonem in cap. 151. parte 3. Alias vero verba canonis ejusdem 48. video in Collectione Deusdedit Collectione Ivonis paullo antiquiore lib. 3. cap. 99. deprompta referri ex epistola Gelasii ad Respectum, & Leonium Episcopos, hisce verbis concepta: *Joannes Archidiaconus: Eularionensis Urbis everfionem Ecclesia ab eo, qui Præfatus nomine censetur effectum grandi nobis supplicatione conquisitus est; ita ut se videlicet de loci sui administratione desessio iter sibi liberum ad depopulandas facultates aperiret Ecclesia. Nam ministeriis, & omnium pro sua voluntate distractio prædium etiam parvum, quod in alimoniam Clariorum decerptor ejus reliquerat, velut proprium suis utilitatibus vindicavit, abruentem quoque prædictum Archidiaconum, ceteraque comptures, qui pariter reclamabant, ab ordinibus suis credidit excludendos; & ideo, Fratres charissimi, divinitatis intuitu Ecclesia causam summam attentione trutinantes, omni veritate discussa de compertis cum nostris auribus zelantibus signato, ut perspecta institutione diligentia vestra, quid fieri debeat, consueamus.* Video quidem, hoc suo fragmento antiquitati universæ fortasse ignoto Deusdedit voluisse instituto suo servire; verum fortassis etiam video, hæc eadem posteriora verba apud Ivonem transferri in aliam epistolam potuisse, siue alteri Gelasiano.

litae epistolae adfuit, sicut & alia, quae Gelasii non sunt, in fine Ivoniani capituli juncta fuerunt, quemadmodum superius demonstrabam ad dictum canonem 25. cau. 12. qu. 2. Quamobrem jure concludere potero, auctoritatem canonis 48. cau. 2. qu. 7. ex Deu dedit fide omnino pendere, ex quo Ivo videtur in suum ebdicem monumentum traduxisse, ad calcem alterius epistolae Gelasianae, & ex utroque Gratianus vericito nomine epistolae, ejus fragmentum describebat, ideo, quod non una eademque epistola laudaretur apud Deu dedit, quae apud Ivonem.

Can. 13. In vetustis Gratiani exemplaribus Gelasio Pontifici etiam tribuebatur Canon cau. 3. qu. 5. Verum Romani Correctores jam retulerunt ad epistolam, quae Pelagio II. Pontifici adscripta est.

Nominis similitudo errandi occasionem dedit. De ipso autem Canone commodius inferius agendum erit in cap. 38.

Can. 37. Canonem 27. & 38. cau. 11. qu. 3. & 38. jam nomine Gelasii Papae in decretis cau. 11. cap. 3. & 3., sive, ut aliae editiones exhibent, 13. reuenerunt Burchardus qu. 3.

lib. 11. cap. 47. & 48., & Ivo parte 14. cap. 111. & 112. Et quidem Can. 37. consonat cum aliorum Collectorum editionibus, dummodo in postremis verbis ita legamus cum Ivone, quibus vivis non communicavimus, mortuis non indicare non possumus; aut cum Burchardo, mortuis non communicare possumus. Haec sane lectio erit Gratianae antecederenda, cum videatur magis consonare cum sententia Leonis Magni, ad quam refertur, juxta Canonem 24. cau. 44. qu. 2. At Canon Gratianus ita suppleri poterit ex Codicibus Ivonis, & Burchardi, quos sequendos voluit auctor Palaeam. Et jam, quoniam aliquid huiusmodi commutatio reuenerunt, debet per postremum tantum suum desinere, ad communionem nullo modo adducantur. (ita legitur apud Burchardum; apud Ivonem vero habetur perducantur.) excepto more interitu argente. Qui vero excommunicato scienter communicaverit, & umbra saltem in domo sita Burchardus: legit Ivo: Et animo saltem in domo. Item videtur, quod latet defensio, ne cominus. (aliqui Ivonis Codices exhibent, ne quominus.) ad satisfactionem perducantur, praeberit, donec ab excommunicatore poenitentiam suscipiat, Corporis, & Sanguinis Domini communicatio privatum se esse cognoscit.

sent; & delictum secundum Canones puniatur. Non dubito, quin haec fuerint a recentioribus Collectoribus compodata, etate nimirum Burchardi, qua communione Ecclesiastica plurimi ob res Ecclesiasticas vel possessiones dejecti fuerant, idemque eandem Ecclesiam censuram contemnebant; Ideo vero tributa fuerunt Gelasio, quia nonnulla his similia apud Gelasium legantur adversus Acacium, & Acacii Defensores. Revera Gelasius in epistola ad Euphemium, sive, ut alii vocant, Enphemium, docet non alia de causa Acacium jam fuisse damnatum; quia Chalcedonensis Synodus anathemate percellendo Eutychianos haereticos, tacite & Acacium praedamnavit, utpote, qui cum Eutychiano postea communicavit. Idipsum tradit in epist. ad Episcopos Dardaniae, in epistola ad Nazarem Abbatem, & in eodem oratorio ad Faustum scribit: *Decessores mei, Sacerdotes, qui pravaricatoribus se communicasse propria voce confessi sunt, & communione Apostolica submovimus.* Et paullo infra de iis, qui in errore persistentes obierint: *Mortui suscipisse legimus Christum, in errore mortuos absoluisse non legimus.* Praeterea ipsum legimus in epistola ad Episcopos Dardaniae, & Illyrici, ubi duo potissimum traduntur; in primis neminem cum haereticis quacumque ratione communicare debere, deinde eum, qui in anathemate periclitatus obierit, non esse ullatenus absolvendum; quae sane omnia plurimum consonant cum memoratis Gratiani Canonibus. At vero unum est, quod Gelasianae sententiae adjectum videtur in eisdem Canonibus, nimirum excommunicatum intra annum coram suo excommunicatore causam suam peragere debere, secus sibi videtur aditum auditum et audisse. Non consonat id cum Gelasii epistolis. Etenim pluries sanctus idem Pontifex protestatus est, se, aliosque Pontifices Maximos paratos existisse, ut Acacium, & ei communicantes, si ad unitatem catholicam reverterentur, audirent in domo aeternam, aut alium etiam amplius terminum praestituerant. Haec responsio praestitutio potius saeculis recentioribus fieri coepit, cum gravissimus esset, & inferendus poenarum Ecclesiasticarum contentus. Atque isti disciplinae occasionem quodammodo praebere potuerunt vetusti Canones, quibus Episcopi ad Concilia Provinciale non accedentes sine.

hæc causa, excommunicati dicebantur usque ad Synodum sequentem, in qua se purgare de admissa negligentia deberent; cum vero aliquando Provinciales Synodi annuo tempore renovarentur, hinc potuit usque ad annum protendi excommunicationis purgatio, quo elapso gravior excommunicati poena redderetur. Verumtamen hæc veterum Canonum sententia referenda erit ad varias excommunicationis species, de quibus passim Interpretes excusiores verba faciunt, ut qui per annua a leviori excommunicatione solvendum se non carverint, communionem Ecclesiasticam penitus careret, non vero ita repelleretur, ut audiri, ac recipi poenitens non amplius posset, quod ex Gratiano Canone, 57. deduci videtur. Itaque conclusum jura potero, memoratos Canones cum Gelasii sententia in parte congruere, in parte autem satis esse intelligendos, ut cum germana Canonum disciplina conveniant.

Can. 15. Parum, aut nihil est, quod animad-
can. 16. vertamus ad Canonem 15. cau. 16. qu.
qu. 1. 1. qui in emendationibus Gratiani Co-
dicibus his verbis concipitur: *Considerata Ecclesiastica utilitas, hoc posulat, ut sit iusta dispositio, iustitiam servandam arbitrium, esse.* Romani Correctores cum Gelasii epistolam indicare non possent, ad quam idem fragmentum exigeret, adnotaverunt similia, quædam reperiri apud Gregorium in Can. 14. cau. 13. qu. 1. junctis ad eundem Canonem ipsorum Correctorum notis. Potuissent etiam commodius subijcere oculis Canonem præcedentem, sive Canonem 14. cau. 16. qu. 2., in quo eadem sententia sub Gregorii nomine legitur. Essent alia monumenta Ecclesiastica numero plurima, quæ ad eandem rem explicandam laudari potuissent. Num vero hæc valeret ad propositum Gratiani confirmandum, qui ex veterum Patrum dictis inferebat, posse unumquemque sibi in Monasticis locis sepulturam eligere, maxime dubitaverim, cum testimonibus, aut Gelasii, aut Gregorii, nondum disputationum istarum suborta esset occasio. Imo ex hoc suspicio subesse potest, Gratianum utpote Monachum in illis Canonibus ad eam rem pertinentibus usum fuisse Monasterii sui Codicibus, qui sane in ea materie corruptissimi esse poterant, ex apocryphis, & incertæ auctoritatis ut plurimum capitibus compositi, quemadmodum Monasteriorum

Codices sæculo undecimo fuisse depravatos universi Viri eruditi jamdiu agnoverunt. Hinc vero nemo non videt, hujusmodi fragmentum Gelasii incertum prorsus esse, nec tuto posse tamquam firmum Ecclesiasticæ disciplinæ argumentum produci.

Eadem esse debet sententia de Can. 23. cau. 16. qu. 1., quem sane ignoraverim, an Gelasio, an Pelagio Papæ inscripserit Gratianus, cum frequentissime occurrat in nominibus hæc oratio fuisse. Subjicitur mihi suspicio, ex epistola Pelagio I. tributa, apud Baluzium in tomo 5. Miscellaneorum pag. 465., quæ scripta fertur ad Marcellum Episcopum Senoniensem. In ea postquam descripta sunt verba Canonis 20. dist. 24., post pauca ita sequitur: *Pariter etiam auctoritate mandamus, ut de Monasteriis probata vita, Monachos, debeat ad sacros ordines promoveendos eligere, et dumtaxat moderamine custodire, ut nequa monasteria ab optimis Personis extra vacantia reddantur, neque Ecclesiæ remaneant sine Sacerdotibus. Desistat, ubi sunt Pelagio, sive Gelasio hæc inscripta ferantur, nullum dubium esse potest, quin ea undecimo, aut duodecimo sæculo a Monachis, confecta fuerint, nomine vetustissimorum Pontificum. Licet enim vel a prima Monachorum institutione contigerit sive in Occidentali, sive in Orientali Ecclesia, ut sæpe, ac sæpius, qui inter Monachos essent optimi, Ecclesiasticis ordinibus decorarentur, atque a Monasteriis ad Ecclesias advocarentur, tamen sæculo 11., aut 12. exorta fuerunt inter Monachos, ac Clericos gravissimæ conceptiones, (quemadmodum universa propemodum illius temporis Concilia testantur), ex quibus Clerici a sacris Officiis Monachos excludendos, penitus esse dicebant, & contrario Monachi, nil antiquius habebant, quam ut Sacramenta ministrare sive in Monasteriis, sive extra Monasteria possent. In hac diutissima, atque acerrima contentione mirum est, quod monumenta Monachi effugerint etiam adversus Episcopos, quorum auctoritatem eludere satagebant; quod & alias demonstravi, & apud eruditos hujus rei Scriptores, vulgatissimum est. Quæ cum ita sint, asseri haud temere poterit, memoratum Canonem falso tributum fuisse Gelasio industria Monachorum, præsertim quod sciamus, apud neminem ex Collectoribus Gratiano vetustio.*

tustioribus recenseri, sed ab uno Gratiano editum fuisse, qui & Monachus erat, & corruptis Monasteriorum Bibliothecis utebatur. Quod si quis adhuc ad monumenta Gelasii eundem Canonem exigendum aduocaret, posset ejus oculis subijci caput 2. Gelasienae epistolae ad Episcopos Lucaniae, seu Can. 8. dist. 77., in quo Sanctus Pontifex trahebat, quibusnam animi dotibus ornatus esse debebat, qui ad Clerum promovendus erat, siue is ex Laicis, siue ex Monasteriis advocandus proponeretur; quod forte occasionem Monachis dare potuit, ut quod ipsi de Monachorum ordinationibus scribebant, Gelasio tribuere. Ceterum Gelasius nusquam constituit, ut Abbate Monasterii perente Monachum ad Clerum admitti, Episcopus assentiri deberet, cum constet paullo post Gelasii aetatem Conciliorum suffragio probatum, ut tum demum Episcopi Monachos ad Clerum vocarent, quoties necessitas Ecclesiarum id postulare, & quidem ex Abbatis consensione, quemadmodum deducitur ex Concilio Agathensi anni 506. Can. 27., & Concilio Ilerdensi anni 524. Can. 3., quibus jungi potest epistola Gregorii Magni 27. ad Candidum Episcopum lib. 5.

Can. 1. Quod contigit in Canon 1. cau. 16. & 8. qu. 3., ut Gelasio tribueretur, quod can. 16. legitur in Concilio Chalcedonensi, quemadmodum suo in loco demonstratum est; id ipsum fere evenit in inscriptione Canonis 8. eadem causa, & quaestione; etenim is Canon Gelasio tribuitur, sed vel ipsa Canonis verba, illa praefertim, quae ita concipiuntur, *Placuit huic sanctae, magna Synodo &c.*, declarant falso Gelasio tributum esse, unaque agnoscuntur ad Concilium generale VIII., siue Constantinopolitanum IV. sub Hadriano II. celebratum pertinere, quemadmodum liquet ex collatione Canonis 18. ejusdem Synodi, cujus verba penitus consonant cum Canone Gratiano. Sane quod Gelasii nomen illis Canonibus inscriberetur, ex eo profectum arbitror, quia apud aliquos traditum est, Gelasium Pontificem fuisse tricenariae praescriptionis auctorem, quemadmodum superius retuli ad alios Canones Gelasii nomine inscriptos. Quomodoque vero invehi potuerit in rebus Ecclesiasticis tricenaria praescriptio, quod alias abunde prosecutus sum, certum est inter constituta Gelasii nonnihil si-

mile reperiri, inter ea nimirum, quae potius Felici III. tribuenda videntur, sed quoniam sunt scripta adversus Acacium, contra quem etiam scripsit Gelasius, ideo a nonnullis Gelasio adjudicata fuerunt. Itaque Felix III. adversus Acacianos scribens agebat, Christi constituta non potuisse everti ab haereticis, hisce verbis abruptis, quae habentur in tom. 5. Labbeanae editionis Venetae pag. 185. *Post quingentos annos constituta Christi eos velle subvertere, cum triginta annorum lex hominum non possit arumpi.* Hinc nihil mirum esse potest, si sententia dicti Canonis 8. apud Gratianum Gelasio quoquo modo tribui potuerit. Videantur, quae superius exhibentur ad Can. 9. cau. 16. qu. 3.

Canon. 8. cau. 16. qu. 6. falso tributum esse Gelasio, facile demonstratur; ibidem enim fit mentio munificentiarum, quas Episcopi Clericis, aut aliis benemeritis hominibus concesserant, quaeque a successoribus Episcopis minime revocandae dicuntur. At vero temporibus Gelasii, siue sub finem quinti saeculi, nondum usus invaluerat, ut Episcopi Clericis Ecclesiastica bona usus causa concederent, sed adhuc per Ecclesiam singula Ecclesiae bona administrabantur tributis in singulos Clericos reddituum, seu obventionum portionibus. Origo illius concessionis, ac singularis munificentiae a Viris eruditissimis repetitur primum ex Concilio Agathensi anni 506., in cujus Can. 7. ita legitur: *Minusculas vero, vel Ecclesia minus utiles peregrinis, vel Clericis, salvo jure Ecclesiae, in usum praestari permittimus;* id ipsum propemodum eruitur ex Can. 22. ejusdem Concilii, seu Can. 32. cau. 12. qu. 2. Quae sane verba quoties admissum perpendantur, nemo percipiet, quomodo jam sua aetate Gelasius dicere potuisset aliquando erga Clericos suos, aut sibi servientes *munificentias* Episcopos exhibuisse. Id potius dici potuit recentiore tempore, quo sacri Antistites non amplius res minusculas, vel Ecclesiae minus utiles Clericis, aliisque benemeritis concedere consueverunt. Hinc jure arbitror, auctorem Canonis 8. cau. 16. qu. 6. sub nomine Gelasii voluisse referre sententiam posteriorum Conciliorum. Revera in Concilio Aurelianensi III. anni 538. Can. 17. eadem propemodum sententia legitur, his verbis expressa, *De munificentis vero Sacerdotum id observandum, ut siquid pro-*

Can. 8.
cau. 16.
qu. 6.

in tempore (notatu digna sunt postrema hæc verba, quibus recens inducta disciplina significatur) a Clericis de decedentium munificentis habetur; vel possidentur, deinceps a successoribus nullatenus auferatur, ita ut qui devotissimum largitibus gaudent, officia Ecclesiæ, obedientiam, & affectum sacerdotibus præbeant. De quibus tamen munificentis, quæ presenti tempore ab his, sicut dictum est, possidentur, si pro opportunitate Episcopo placuerit, quod voluerit commutare, sine accipientis dispendio, in locis aliis commutetur. De munificentis vero presentibus, quas unusquisque Clericis pro sua gratia eorum obsequiis estimat conferendas, sicut in arbitrio dantis est, ut tribuere, quibus voluerit, debeat, ita si inobedientia, vel contumacia in aliquo accipientis extiterit, culpa cognita, in arbitrio sit præsentis, utrum, vel qualiter debeat revocari. Huc itaque referri jure poterit memoratus Gratiani Canon; quem in aliam ab authographo formam redigere potuit Anselmus Lucensis, retenta sententia, quod non semel hic Collector fecisse probatur.

Can. 5. Canon 5. cau. 22. qu. 2. apud unum
 cau. 22. Gratianum legitur, frustra que sive apud
 qu. 2. veteres Collectores Canonum, sive apud

eos, qui Gelasii monumenta congesserunt, investigares. Si ex authenticis scripturis erui quoquo modo posset, Paulum Apostolum promississe se ad Hispanos iturum, ego pro certo haberem; fragmentum istud nullo jure a Gelasio abjudicandum esse, aut ab aliquo Pontifice Maximo, qui prope Gelasii tempora vixerit. Vel enim Gelasium, vel Pelagium hujus nominis II. ipse laudarem; præsertim cum noverim apud Collectores, Pelagii, & Gelasii monumenta promiscue laudari consuevisse, nomen similitudine errandi occasionem præbente. Et quidem si fragmentum istud Gelasio tribueremus, a cujus stylo minime dissonare videtur, facile conjicerem, ibidem agnosci opus quoddam Gelasii adversus Priscillianistas editum, quod ad nos usque minime pervenerit. Porro quinto Ecclesiæ sæculo Priscillianistæ nihil sollicitius in vulgus spangebant, quam mendaciorum formulas; hæc enim passim aiebant in sacris Literis qua veteris, qua novæ testamenti probari. Adversus ipsos quemadmodum paullo antea scripserat Sanctus Augustinus, ita scribere facile potuit Gelasius, explicando nonnulla sacrarum literarum

testimonia, quæ a Priscillianistis in medium producebantur. Sanctus Augustinus inter cetera in Sermone 133. de verbis Evangelii Johannis cap. 7. interpretatur; qua ratione, & sine ulla mendacii specie Christus Dominus dixerit, se ad templum festivitatis causâ non ascensurum, cum tamen illum revera ascendisseprehendatur. Eadem ratione Gelasius explicare potuit nonnulla Apostolorum gesta, quæ mendacii speciem apud Priscillianistas habebant, sed revera sunt a mendacio aliena. Huc pertinebat protestatio Petri Apostoli detestantis pedum lotionem a Christo faciendam, deinde vero eidem lotioni se se libentissime subijcientis; quemadmodum habetur in cap. 13. Evangelii Johannis. Huc quoque pertinebat nonnullorum traditio, ætærentium Paulum Apostolum promississe, se ad Hispanos iturum, atque a data hujusmodi fide recessisse. Quæ cum optimæ ratione in eodem Canone Gratiano, licet paucis, explicata videantur, ego sane non audeam eadem a Gelasio Viro sapientissimo abjudicare, præsertim cum de eare editum Sanctissimo Pontifici occasio optima fuerit, nimirum custodiendæ optimæ morum regulæ adversus Priscillianistas, & mendacii improbandi. At vero si quis potius amaret, hæc Pelagio II. Pontifici tradere, parem eidem Pontifici ita scribendi oblatam occasionem agnoscerem. Nemo ignorat, quam gravis adhuc vigeret temporibus Pelagii II. controversia in causa trium Capitulorum, quæ reprobata nuper fuerat in Concilio Constantinopolitano II., alias autem probata pluribus ferebatur in Concilio Chalcedonensi. In eadem causa plures, & magni nominis Antistites a Sede Apostolica defecerant, præ ceteris allegantes, Vigilium Pontificem, qui in causa trium Capitulorum nonnulla peregerat, modo illa probasse, modo damnaße; ac propterea illius auctoritati, quemadmodum, & Synodo sub ipso celebratæ parum esse fidendum. Hos viros schismatis auctores, vel patronos Pelagius II. totis viribus exagitavit, atque confecit, ostendendo ex ipsis sacrarum literarum exemplis posse aliquando justis de causis sine ulla mendacii specie a priore sententia recedi. Videatur ad hanc rem epistola Pelagii II. ad Eliam Aquilejensem, aliosque Istriæ Episcopos schismaticos, qui damnationi trium Capitulorum nondum con-

consenserant. Sane exempla, quæ in memorato Can. 5. cau. 22. qu. 2. referuntur, a Pelagii ejusdem proposito aliena non videntur, eamque ob rem Pelagio fortassis tribui jure ab aliquo possent. Fateor, hac in parte destitui-
mur monumentis, quibus rem istam paulo liberior conficiamus. At vero in re obscurissima satis mihi est quælequale la-
men adulesse.

Can. 4. cau. 22. qu. 3. nemo ambi-
get, quin potius ad librum aliquem pœ-
nitentialem referat potius, quam ad Ge-
lasium, aut quemvis alium Pontificem
Maximum. Notant Romani Corredores
apud Polycarpum hunc Canonem tribui
Pio, apud alios collectores tribui Pela-
gio. Hinc sane ex nominis similitudine,
vei in aliis plurimis contigit, factum est,
ut pro Pelagio Gelasius apud Gratianum
scriberetur. Verum in antiquioribus col-
lectionibus breviter characteribus arbi-
tror inscriptionem capituli ita exhibitam
fuisse *ve P. aut, ex PL.* quæ nota signi-
ficaret Pœnitentialem librum; attamen
Amanuenses aut ignaros, aut incautos
scripsisse *ex Pio*, aut *ex Pelagio*, alios
deinde *ex Gelasio*. Ceterum vulgatissimi
sunt pœnitentialem libri, in quibus ean-
dem traduntur. In pœnitentiali, quem
descripsit Regino in lib. 4. de Ecclesia-
sticis disciplinis cap. 300. ita legitur: *si
sciens pejerasti, & alios in perjurium in-
duxisti, septem annos poenitere debes; &
rursus idem Regino in lib. 2. cap. 324.
ita scripsit: Ex Pœnitentiali: Quicumque
sciens pejeraverit, septem annos poeniteat,
& post hac communionem accipiat.* Idipsum
legitur in Pœnitentiali Halitgarii lib. 4.
cap. 28., in epistola Rhabani ad Heri-
baldum cap. 18., imo & eadem verba,
quæ apud Gratianum in dicto Canon. 4.
laudantur, descripta legimus in Pœni-
tentiali Romano edito ab Antonio Au-
gustino tit. 2. cap. 5. Quod autem sub-
ditur tam apud Gratianum, quam apud
auctorem Pœnitentialis Antonii Augu-
stini de iis, qui perjuris consentiunt,
æquali pœna plectendis, videtur desum-
tum ex Concilio Turonensi III. anni 813.
Can. 34. ibi: *Et hoc notandum, quod
non solum illi, qui pejerant, sed etiam
qui perjuris consentiunt, simili plectendi
sunt damnatione.*

Can. 49.
cau. 27.
qu. 2. &
can. 2.
cau. 36.
dist. 1.
Quæ verba sub Gelasii nomine retulit
Gratianus in Can. 49. cau. 27. qu. 2.,
eadem omnino descripsit in Can. 2. cau.
36. qu. 1. An vero jure optimo tributa
Gelasio fuerint, merito dubitaverim, non

Tom. II.

solum quod inter Gelasii monumenta a-
pud Collectores eorundem minime repe-
riantur, sed potissimum quod sententia
illius fragmenti non satis convenire vi-
deatur Gelasii temporibus. Revera quæ-
nam designari potest nomine *Legis Præ-
toriorum Principum*, quæ raptum ibi di-
xerit esse commissum, ubi puella videat-
ur abducta? Qui notas Gratiani Codi-
cibus adjecerunt, Canones illos referen-
dos voluerunt ad legem 1. Cod. Theo-
dos. de raptu virginum, vel viduarum,
quæ est Constantini Imperatoris. Verum
nihil tale ex eadem lege deduci potest.
Voluit quidem Imperator, gravi pœna
punientes esse puellarum raptores, sed
quonam in loco crimen raptus videretur
admissum fuisse, minime definierunt.
Forte melius designari potuisset lex 1.
Cod. Theodos. de accusationibus, & in-
scriptionibus, qua definitum ab Impera-
tore Constantino dignoscimus, raptorem
virginis intra Provinciam, in qua faci-
nus admiserit, esse publicis legibus subi-
gendum. Forte, inquam, melius designa-
ri potuisset: at nondum heic Gelasii sen-
tentia deprehenderetur. In memoratis
Gratiani Canonibus legitur, raptum ibi-
dem admissum dici ex Principum legi-
bus, *ubi puella abducta est*, nimirum li-
cet fortassis in aliam Provinciam abduc-
ta fuerit, in qua videatur scelus omni-
no perfectum. Sed in Constitutione Con-
stantini Imperatoris non istud erat pro-
positum. Tantum volebat Imperator, rap-
tum, sicut & cetera flagitia, in Pro-
vincia illa puniri, in qua admissa fue-
rant, atque an raptus in Provincia illa
admissus diceretur, & qua puella fuisset
abducta, an in illa, ad quam perducta
fuisset, indefinitum reliquit. Præterea
temporibus Gelasii Legum nomen non
facile accommodabatur Constitutionibus,
rescriptisve Imperatorum, quæ suum sin-
gulare propriumque nomen habebant,
& vulgo a Legibus distingui solebant.
Hinc inverosimile est, Gelasium Impera-
torum sanctiones, aut edicta *Legem*
appellavisse. Potius ego video, ea ver-
ba Canonum Gratianeorum Gelasio tri-
buta facile referri posse ad Leges Re-
gis Rotharis, quæ habentur in lib. 1.
Legum Longobardarum, tit. 31. num. 2.
& 9. ibi: *Siquis rapuerit aliam ali-
nam, & in curia alterius duxerit, &
secutus fuerit Dominus, & parentatorem,
& ille, cujus curia fuerit, antestiterit,
& non permisset vindicare, aut foras
extrahere, componat solidos xl., mediam
Regi.*

Aaa

Regi, & medium, cuius alia fuerit. Siquis ancillam alienam rapuerit, & in curia aliena duxerit, & secutus fuerit Dominus, aut parentes ejus, & ille, cuius curia fuerit, antea fuerit, compomus solidos xx, qui antea fuerit, medium Regi, & medium, cuius ancilla fuerit. Hæc sane Leges esse potuerunt Principum, qui constituerunt, in raptu non considerandum esse locum, in quem rapta puella deducta fuerit, sed potius locum, a quo deducta fuisset. Porro Gelasius Papa, qui sub finem quinti Ecclesiastici sæculi obiit, memorare non potuit, aut explicare Leges Rotharis Regis, qui septimo Ecclesiæ sæculo floruit; quam obrem jure optimo videntur laudata Gratiani fragmenta tribuenda esse auctori Gelasio longe recentiori, qui nimirum Rotharis Regis leges fuerit interpretatus.

Can. 5. Demum Gelasio Papæ tribuuntur verba de conf. Canonis 5. de conf. dist. 1. primum apud dist. 1. Anselmum Lucensem, deinde ex ejus Codice apud recentiores Collectores. Inter cetera ibidem adseritur, *Ecclesiam noviter conditam sine Summi Pontificis auctoritate non posse dedicari*, idque consonum esse antiquis Canonibus. In vulgatis animadversionibus Gratiano Codici adjectis ad illa verba antiquis Canonibus, ita legitur: *Socrates in Ecclesiastica historia lib. 2. cap. 8. & 17. refert tamquam antiquissimum Canonem, sine Romani Episcopi auctoritate nullam Ecclesiam posse dedicari*. Qui ita scripserunt, forte aliis Codicibus usi sunt, quam iis, qui nomine Socratis editi sunt; nam in vulgata Socratis historia nihil tale uspiam legitur. Sententia capitis 8. lib. 2. apud Socratem hæc est. Eusebius Nicomedienfis Arianorum Antesignanus curaverat, ut Episcoporum Concilium Antiochiæ celebraretur, ea potissimum mente, ut Nicæna fides convenientium Episcoporum suffragio se sua dente, aut etiam quoquomodo impellente, everteretur. Et quidem vir subdolu consiliu hoc suum non aperuit palam, sed tantum Antistites invitavit causa dedicandæ novæ Ecclesiæ, quam Constantinus Imperator ædificare cœperat, Constantius Constantinii filius perfecerat, ratus ea occasione se fieri voti compotem posse. Convenerunt illuc Episcopi ex diversis Provinciis nonaginta ac Synodum celebrarunt. Maximus Hierosolymitanus, alias Eusebii arte deceptus, interesse noluit. Julius Romanus Anti-

stes, neque per se, neque per legatos interfuit, cum, tamen (hæc sunt Socratis verba) *Ecclesiastica regula, vetes, ne absque consensu Romani Pontificis quidquam in Ecclesia decerneretur*. Sententia capitis 17. eodem libro apud Socratem hæc est. Conquestus fuit Julius adversus Arianos Episcopos, qui curante Eusebio Nicomedienfi Antiochiam convenerant Synodum celebraturi, ex eo quod ad Romanum Antistitem acrem, & Episcopis prorsus indignam epistolam scripsissent, item ex eo quod regulam fidei corrumpere voluissent, inter cetera vero, quod (sunt rursus verba Socratis) *contra Canones ipsum ad Synodum non vocassent, cum Ecclesiastica regula interdixisset, ne prater sententiam Romani Pontificis quidquam ab Ecclesia decerneretur*. Nihil plane aliud apud Socratem exhibetur, quod ad rem Gratiani Canonis quoquo modo possit accedere. Ac vero in his, quæ nuper explicavi, quid continetur, ex quo deducatur, sine Romani Episcopi auctoritate nullam Ecclesiam posse dedicari? Imo potius contrarium deduci videtur. Si enim Eusebius Synodum clanculum celebraturus eo prætextu usus est, ut Episcopos ad dedicationem Ecclesiæ convocaret, quid amabo clarius, quam tunc temporis pervigatum fuisse, liberam extitisse penes Episcopos templorum dedicationem? Julius, ait Socrates, conquestus est de celebrato Concilio irrequisito Romano Antistite in causa gravissima, quæ Nicænam fidem spectaret, non de dedicata Ecclesia. Quod si eo amplius progredilicet, quo progressi sunt viri eruditissimi, agnoscemus Socratem in ea re non nihil defecisse; etenim in epistola Julii ad Episcopos Antiocheni Concilii, quæ habetur integra apud Athanasium in defensione 2. adversus Arianos, ne legitur quidem eum fuisse conquestum, quod Orientales Romano Antistite irrequisito Concilium congregassent. Refero verba Valesii in adnotationibus ad Socratem dicto cap. 17. ita scribentis: *Quod vero addit Socrates, Julium in suis literis conquestum esse, quod ipsum non invitassent ad Synodum, regulam enim esse Ecclesiasticam, ut absque consensu Episcopi Romani nihil in Ecclesia decerni posset, id in epistola illa nuppiam legitur. Quæritur quidem, nec immerito, Julius, quod Orientales accepta ipsius epistola, quæ ad Synodum Romanam vocabantur, parvidententes hanc ipsius citationem Gregorium*
Asbe-

Abbasii loco ordinaverant, sed de illa Ecclesiastica regula nihil dicit. Sozomenus tamen idem habet, quod Socrates. Hæc ita digesta facile demonstrant, non potuisse Gelasium ea scribere, quæ in dicto Canone 3. legimus, nisi ipsum inscribendo parum accuratum, uti Sozomenum, & Socratem, quisquam dicere vellet, contra quam de viro sanctissimo atque eruditissimo egregii viri perpetuo testati sunt. Sed præterea, si confertur idem Canon cap. 25. epistolæ Gelasii ad Episcopos Lucanæ, facile constabit, in germanis Gelasii monumentis legi quidem, in dedicationibus Ecclesiarum Episcopos Romano Antistiti immediate subiectos debuisse præceptiones Apostolicas petere, nullibi tamen id refertur ad veteres Canones, sed ad adiuncta illius ætatis Gelasiana Constitutio exigenda est, quemadmodum superius

ad eandem epistolam animadvertendum. Adde in eodem Canone 5. Romanum Antistitem appellari summum Pontificem, quæ appellatio recentior quinto sæculo esse videtur. Item ibidem adfertur bis consecratam fuisse eandem Basilicam, quod tamen adversus vetustissimam Ecclesiæ praxim admitteretur; quum consecratio Ecclesiarum baptismati fidelium æquiparata fuerit; utrumque autem bis celebrari non potuerit. Illud sane facile concludetur, eum Canonem illi auctori tribuendum esse, qui quomodo imitari studuerit Gelasii sententias, quæ habentur in Can. 4. & 6. de cons. dist. 1., licet illas aliquantisper depravaverit, & in parte a Gelasii proposito alienas reddiderit; eaque de causa, quod nimirum Gelasii sententiis convenire plurimum arbitraretur, Gelasio eidem adscripserit.

C A P U T XLVII.

De Anastasio II.

Ad Anastasium II. Pontificem duo Canones apud Gratianum pertinere videntur.

Ex ejusdem Pontificis gestis.

{ *Can. 9. dist. 19. falsitatis redarguitur apud Librum Pontificalem.*

Ex epist. ad Anastasium Augustum.

{ *Can. 8. dist. 19. perperam a Gratiano notatus.*

EX his, quæ superius & de Felice III., & de Gelasio Pontificibus enarrata sunt, liquet, circa finem sæculi Ecclesiæ quinti maxime turbatam fuisse Orientalem Ecclesiam ex causa Acacianorum, quibus Imperator Anastasius favere videbatur. In his temporum, ac locorum adiunctis mortuo Gelasio Anastasius II. Pontificatum maximum gessit per annos fere duos, ab anno scilicet 496. mense Novembri, usque vel annum 498. ejusdem mensis. Erat quidem ille vir & doctrina, & moribus integerrimus: at non fuit constans apud posteros ejusdem nominis fama: non enim defuerunt, qui scriberent, illum Acacianis communicasse, imo & Acacium in sedem suam voluisse restituere, quod ideo exequi non potuerit, quia divino Judicio percussus interiit. Lugubrem hanc historiam nar-

rat Gratianus in Can. 9. dist. 19. & Can. 9. dist. 19. quidem eadem ipsa refertur in libro Pontificali, cujus hæc sunt verba: *Anastasius natione Romanus ex Patre Petro de Regione quinta caput Tauri, sedis anno uno, mensibus undecim, diebus 24. Hic fecit confessionem B. Laurentii martyris ex argento pensante libras 80. Eodem tempore multi Clerici, & Presbyteri se a communione ipsius exemerunt, (legunt alii eruerunt), eo quod communicasset sine consilio Episcoporum, vel Presbyterorum, vel Cleri cuncta Ecclesia Catholica Diacono Thessalonicensi nomine Phorino, qui communis erat Acacio, & quia occulte voluit revocare Acacium, & non potuit. Quintu divino percussus est &c.* Istæ eadem sunt, quæ Gratianus descripsit, quæque jam Romani Correctores tamquam apocrypha rejecerunt ex

luculentissima ratione, nimirum quia Acacius jam pridem obierat, & quidem etiam ante Gelasium Anastasii Prædecessorem. Anastasius Bibliothecarius, qui libri Pontificalis auctor esse dicitur, ex libris Græcorum, præsertim Photianis, deceptus est. Ut enim erat Photio amicissimus, inito arctissimo fœdere in Urbe Constantinopolitana, quum legationis munere fungeretur apud Basilium Imperatorem mandante Ludovico Augusto, quemadmodum mutua Anastasii & Photii epistolæ testantur, nihil antiquius habuit Anastasius in describendis Romanorum Apſtititum gelis, quam Græcorum monumentis uti, illis præsertim, quæ a Photio excipere potuisset. At verò quis ignorat, Photium Codices Ecclesiasticos depravasse producendi sui schismatis, suæque contentione gratia, in odium præsertim Pontificum Romanorum, quorum primatum, auctoritatemque detestabatur? Porro, verosimile est, Photium ea de Anastasio II. Pontifice tradidisse, ut palam faceret Romanos Episcopos non omnes semper in una eademque sententia constituisse, sed quod a decessoribus statutum erat, a successoribus fuisse emendatum; esse item nonnullos ex Romanis Antistitibus, qui malo consilio Ecclesiam administrarunt, Deoque ultore penas luerunt improbæ administrationis. Hæc sine discrimine Anastasius Bibliothecarius excepit, & in Pontificali descripsit, quod etiam alii recipere non dubitaverunt ex verosimilibus conjecturis. Misericors Leo magnus epistolam ad Thessalonicenses, quam Græci interpretes non multo postea corruerunt. Id ubi scixit Anastasius II. a Photino Thessalonicensi Diacono Leonis epistolam petiit, ut ex prototypo, qui in Romana Ecclesia servabatur, emendaretur. En occasionem subortam, quæ posset a schismaticis effingi, Anastasium II. communicasse cum Photino Acaciano, & cum illo de restituendo Acacio tractasse. Additum est, Anastasium ea de causa fuisse percussum. Ex alia conjectura hoc erratum facile irrepsit. Beda, Cedrenus, ac Zonaras, item Paulus Diaconus scripserunt, Anastasium Imperatorem, qui alias Acacianis favebat, fulmine ictum fuisse. Quid verosimilius apud calumniatores esse potuit, seditiososque viros, quam Anastasio Pontifici attribuire, quod ab historicis de Anastasio Augusto scriptum fuerat? Conſecta res videretur, nisi unum adhuc ad-

notandum esset ex Codice Ivonis Carnotensis, qui postrema ejusdem Canonis verba ita refert: *Et quia occulta voluit revocare Acacium, & non potuit, quia divina manu percussus est Acacius*, parte 24. decreti cap. 40. Ita etiam legi in libro Cæsaraugustano notavit Antonius Augustinus in dial. 6. lib. 2. de emendatione Gratiani, ubi tamen probare omnino non possum, quod ipse ait, Gratianum Codices in ea parte corrupisse; etenim liber Pontificalis, ex quo & Ivo, & Gratianus fragmentum desumerunt, Gratiano ipsi, non Ivoni consonat; Fortè potius Ivo, & auctor libri Cæsaraugustani verba illa, *quia divino nutu percussus est*, ad Acacium expressio ejus nomine referenda maluerunt, quia eadem de Anastasio Pontifice intelligi non posse crediderint.

Ad hæc in meliore lumine collocanda plurimum facere potest ejusdem Anastasii Papæ epistola ad Anastasium Imperatorem, data in exordio Pontificatus ipsius, in qua ubi plura in laudem Imperatoris prolata sunt, progreditur Pontifex ad causam Acacii, quem jam vitam functum esse dicit, iusteque a Belice Papa damnatum. Rogat autem inter cetera, ut Acacii nomen retineatur ab omnibus, sive, quod idem est, a sacris dyptichis deleatur; ac ne durum id videatur illis numero plurimis, qui ab Acacio aut baptizati, aut ordinati fuerant, docet & baptismum, & ordinationem ab Acacio susceptam valuisse, non quod Dei gratia penes eos extitisset, qui Acacio in schismate communicassent, sed quod nec baptismus, nec ordo semel collatus iterum esset conferendus. Huc pertinet Can. 8. dist. 19. *Can. 8. cujus verba consonant cum ipsa Anastasii epistola, dummodo ubi legit Gratianus: Adeo autem non quaritur &c. legamus: A Dio autem non quaritur &c.* Item ubi legit Gratianus: *quod quidem generaliter verum est, nisi aliquorum in tantum se extenderet curiosa suspicio, ut &c. legamus: quod cum ita sit, aliquorum in tantum se extendit curiosa suspicio, ut &c.* Hæc ita concepta non video, cur a Gratiano improbata fuerint, quasi præcedentium Patrum decretis, evangelicisque præceptis contraria, quemadmodum & Romani Correctores observaverunt ante eundem Canonem 8. Illud certum est, eam Anastasii œconomiam ab Iustino Imperatore laudibus exornatam fuisse, ita scribente:

ad Hormisdam Pontificem! Anastasius men tantum restituitur Anacii. Ergo pri-
 religioſissima memoria, vestra culmen Ec- ra vestra sedis constanta sequitur, qui
 clesie, palam aperteque constituit, cum non omnes memorias mortuorum iudicet
 hoc idem negotium scriberet decessori no- contemnendas.

ſtro, satis esse pacem affectantibus, ſe no-

C A P U T XLVIII.

De Symmacho.

Quæ Symmacho Papæ adſcribuntur, alia depromta sunt ex Conciliis
 in ejuſdem cauſa celebratis, alia ex ipſius episto- lis.

Ex Concilio Romano I. { Can. 2. diſt. 79.) ſimul jungendū, atque ex integris Conciliis
 Can. 10. diſt. 79.) Capitulis emendandū.

Ex Concilio Romano IV. & Libello Ennodii. { Can. 1. diſt. 96. ex integra Synodo ſupplendus.
 Can. 20. cau. 12. q. 2. ex integra Synodo ſupplendus.
 Can. 23. cau. 16. q. 7. referendus ad can. 1. diſt. 96.
 Can. 24. cau. 16. q. 7. referendus ad can. 1. diſt. 96.
 Can. 1. cau. 17. q. 4. referendus ad can. 20. cau. 12. q. 2.
 Can. 6. diſt. 17. eſt in libello Ennodii in ſequenti Synodo confirmato.
 Can. 1. diſt. 40. eſt in libello Ennodii.
 Can. 1. cau. 8. qu. 4. eſt in libello Ennodii.
 Can. 14. cau. 9. qu. 3. eſt in libello Ennodii.

Ex Concilio Romano V. { Can. 3. cau. 3. qu. 5. cum ipſis Concilii actibus conſonat.

Ex Concilio Romano VI. { Can. 2. diſt. 10. cum ſequentibus jungendus.
 Can. 21. cau. 12. q. 2. jungendus cum can. 57. cau. 16. q. 1.
 Can. 57. cau. 16. q. 1. jungendus cum can. 21. cau. 12. q. 2.
 Can. 58. cau. 16. qu. 1. referendus ad canonem precedentem.

Ex ep. ad Lau- ventium Me- diolanenſem. { Can. 45. cau. 1. q. 1. recte conſonat cum episto- la exemplaribus.

Ex ep. ad Ca- ſarium Episc. { Can. 118. cau. 1. q. 1.) ſimul jungendū, & ex integris episto-
 Can. 1. cau. 1. qu. 6.) exemplaribus ſupplendū.
 Can. 61. cau. 16. qu. 1. ex aliis ejuſdem temporis monumentis
 interpretandus.
 Can. 3. cau. 27. qu. 1. falſo tribuitur Gelasio.
 Can. 2. cau. 36. qu. 2. ex integra episto- la emendandus.

Adjiciantur. { Can. 2. diſt. 81. referendus aut ad libellum Ennodii, aut ad
 epistolam Symmachi ad Laurentium.
 Can. 8. cau. 30. qu. 1. pertinet ad Penitentialem Romanum
 Antonii Auguſtini.

Quæ contentiones eſſe cœperunt acres inter Orientalem Eccleſiam, ac Ro- manam ex cauſa Anacii, & Ana- cianorum, ſive Eutyſchianorum tempo- ribus Feliciſ III., Gelatii, & Anaſtaſii II., eo gravior ſacta ſunt poſt ejus- dem

dem Anastasi obitum. Dum enim Cle-
rus, populusque Romanus de adve-
niente eligendo deliberabant, qui Aca-
cianis favebant nihil solertius, vividius-
que exoptabant, quam ut talis ordina-
retur, qui non decessorum gesta imita-
retur, sed potius revocaret. Laurentius
quidam Romanæ Ecclesiæ Presbyter Aca-
cianorum Patronis, specialiter vero
Festo Senatori sponderat, se illis mo-
rem gesturum, si ad Summum ipse Pon-
tificatum evheretur. En originem schis-
matis, quod Laurentianum apud Seri-
ptores Ecclesiasticos appellatur. Qui Aca-
cianorum causam tuebantur, Lauren-
tium, qui illos, illorumque hæresim de-
testabantur, Symmachum integerrimæ
doctrinæ, ac fidei virum elegerunt.
Hinc eo res redacta est, ob animorum
æstum, ut ad arma, & cædes deveni-
retur, donec curante Theodorico Rege,
qui plurimum de infauslo, & adversus
Romanam Urbem eventu expavescebat,
remoto Laurentio Symmachus tamquam
germanus Romanæ Ecclesiæ Antistes a-
gnitus est. Verum non potuerunt paci-
xi statim Acacianorum animi ad turbam-
dam Romanam Ecclesiam pravi, præ-
sertim ubi Laurentius cum suis vires
addebat, quamobrem Symmachi Pontifi-
catus ab anno 498. usque ad annum 514.
variis, vicissitudinibus obnoxius fuit,
quemadmodum ex sequentibus animad-
versionibus abunde liquet.

De Concilio Romano r.

Statim ac Symmachus sibi visus est tu-
to Romanam Ecclesiam regere, nemine
contradicente, imo & Laurentio ejecto,
Synodum plurium Episcoporum Romæ
celebrandam indixit, ut electionibus Ma-
ximorum Pontificum in posterum cele-
brandis consuleretur, ne iterum illarum
occasione frequens emergerent seditio-
nes, ac schismata. Celebratum Conci-
lium est initio anni 499. convenientibus
Episcopis 72., & unanimi consensione
certæ præstitutæ sunt regulæ, quibus
etiam subscribere præter Diaconos ali-
quot Presbyteri numero 67., inter quos
primo loco Calix Laurentius Archipre-
byter tituli S. Praxedis, quem eandem
esse ajunt ac Laurentium adversus Sym-
machum in Pontificem ordinatum. Au-
ctor libri Pontificalis scribit, eundem
Laurentium in hoc ipso Concilio bono-
patis, & intuitu misericordie Episcopa-
tum Nacerino insignitum fuisse. Verum

non omnes historici id ipsum probant. Id
sane in actis Concilii minime legitur, sed
tantummodo capite 5. ad electionem Ro-
manorum Antistitem pertinentia. Major
eorum pars apud Gratianum refertur in
can. 2. & 10. dist. 79., qui ita erunt Can. 1.
jungendi, atque emendandi. Propter fre-
quentes ambiguitates quorundam, & Ecclesiæ dist. 79.
nudisatam, vel populi collisionem, qua
molestum, & iniquum incompenter Episco-
patum desiderantium generavit aviditas,
ut extinguatur futuris præsumptam per-
nitentia temporibus, constituit Synodus
Synodus, ut si Presbyter, aut Diaconus,
aut Clericus Papa incolumi, & eo incon-
sulto, aut subscriptionem pro Romano Pon-
tificatu commodare, aut piracia promissa-
re (leguntur alii: piracia committere).
Pittacii, seu pittacii, sive etiam pitta-
cii nomen liberculum quendam sive scri-
pturam significat. Sic Zacharias Papa in
epistola ad Theodosium Ticinensem Pitta-
cium sibi oblatum esse, sive epistolam
profitetur, aut sacramentum præbere
comparavit, aut aliquod certe suffragium
pallium, vel de hac causa privatis con-
ventionibus factis deliberare, atque decer-
nere, loci sui dignitate, atque communio-
ne privetur. Universa Synodus surgens,
privetur, exclamavit: Exaudi Christo:
Symmacho vita. Dicitur est decies. Hic
pax cum Symmacho. Dicitur est quinquies.
Cujus sedem, & annos. Dicitur est
offices. Pari severitate feriendū eum, qui
hoc viro, sicut dicitur est, Pontifice, quo-
libet modo fuerit ambigisse convictus, aut
certo tentasse, omnibus pariter hujus cul-
pa, reus anathematis panæplectendis. Sym-
machus Episcopus dixit: Ergo Universitati
placet, & ab omnibus recognoscitur, vel
probatum ista sententia; Universa Syno-
dus dixit: Placet, & quod omnibus pla-
cet fiat. Hæc leguntur in capite 3. Sy-
nodi, nec non in dicto canone 2. prin-
cipio apud Gratianum. Sequitur caput
4. Concilii, quod legimus in can. 10.
dist. 79. Si, quod absit, transisset Papa
inopinatus, evenisset, ut supra placuit,
non possit ante decernere, si quidem in
unum totius inclinaverit Ecclesiasticæ Or-
dinis electio, consecratur electus Episcopus.
Si autem, ut fieri solet, studium ceperint es-
se diversa eorum, de quibus certamen mor-
serit, vincat sententia plurimorum. Sic
tamen, ut Sacerdotio careat, qui capitis
promissione non recto, judicio de electione
deceverit. Synodus dicit: Placet. Di-
ctum est decies. Sequitur hinc caput 5.
cujus fragmentum habetur in dicto ca-
none.

none a ejusdem diffinitionis ibi: *Propter
seculum autem sententiam, & conjugationem
fuerunt infideli, quos, huius, sententia,
diffinitionis consequitur, & sequitur ad Ec-
clesiasticam pertinetur notitiam consilii, re-
rum, qui contra hanc Synodum de Ro-
māli exerint, ambigunt, & nationabili
probatione convictionis, participo actionis,
huiusmodi non solum purgantur ab omni
culpa sit, sed etiam remunerantur, qua,
non indigna sit, subleatur. Univerſe
Synodus surgens acclamavit: *Blasone om-
nia eius.* Unum adhuc observandum est,
in prioribus verbis Gratiani canonis.
2. 1. quod jam observantur Collectiones
Conciliorum, videlicet ea verba: *Ut ſe-
quis Papa superſite pro Romano Pontif-
icatu cuique quolibet modo fuerint pra-
stare convincitur, loci sui ordinem privetur*
in pluribus codicibus desiderari; Quam-
obrem probabilis est conjectura, ut illis
continetur integra. Insequentis canonis
sententia quadi per compendium de mo-
re aliquorum Collectionum praemissa.*

*De Concilio Romano IV, & Ennodii
Libello.*

Pax reddita Urbi Ecclesiaeque Roma-
nae non diu vigere potuit, eam turban-
tibus Laurentiani schismatis auctoribus,
ut enim Symmachus nunquam adduci
potuit, ut Acacianis faveret, qui erat
praecipuus Laurentianorum scopus, ita
eorundem Laurentianorum improbitate
tanquam publicorum criminum reus ac-
cusatus est per calumniam, ut a Sum-
mo Pontificatu decidisse declararetur,
ad quem iusto ascendisse, dudum fuerat
pronunciatum. Hinc nova contentionum
ocasio, quae eo pervenerunt, ut admi-
nistratione rerum Ecclesiasticarum Sym-
macho interdictum fuerit, datumque Ro-
manae Ecclesiae Visitator, qui vice Pon-
tificis omnia gereret, inter ceteros au-
toritatem praestante Theodorico Rege,
cujus, ut ipsemet in suis epistolis pro-
fiteretur, maximi intererat, ne Romana
Civitas contentionibus quateretur in sui
regni perniciem. In hac causa dicitur ce-
lebratum Concilium Romae 115. Episcopo-
rum anno 500, quo & absolutus
est Symmachus, & damnatus Petrus Al-
cineſis Episcopus, quem Visitatorem
constituerant. Praeterea celebratum ali-
ud Concilium Romae anno 501, quo
eadem definita fuerunt. Sed celebrior
Synodus est Romana 4, quam & Pal-
marem adpellant, quod celebrata esset

in Basilica Sancti Petri, cujus porticus
adpellabantur *ad Palmariam*, quemadmo-
dum tradit Anastasius in Honorio Papa.
Posteriorum istarum Synodorum acta non-
nulli confundunt codices, nec satis acta
unius ab actis alterius secerari facile pos-
sunt. Illud unum praecipuum est, Sym-
machi Papae causam bonam visam fuisse,
Pontificios honores illi decretos, ite-
dem consultum esse Ecclesiasticis utilita-
tibus, decernendo ne a sacris admini-
stris bona Ecclesiarum alienarentur. Duae
itaque potissimae fuerunt ejus Concilii
causae, quarum prior ad Symmachum per-
sonam, altera ad bona Ecclesiarum, ac
praesertim Romanae Ecclesiae regimen
referebantur. Quod ad primam pertinet,
licet res bene cesserit Symmacho, tamen
non destiterunt Symmachum accusatores,
sicut & in Symmachum, ita in eandem
Synodum invehi, illamque detestari, li-
bello etiam publice edito sub hoc the-
mate: *Adversus Synodum absolutionis in-
congrua.* E contrario fuerunt, qui Sy-
nodum ipsam, Symmachique causam de-
fenderunt, inter quos Ennodius Tici-
nensis Episcopus edito libello apologeti-
co. Quoniam vero, ut super aiebam,
acta Synodi posteriore aetate valde con-
fusa fuerunt, nil mirum est, si aliquan-
do apud Collectores canonum verba En-
nodii, usurpata fuerint pro sententiis Sy-
nodi; id enim vel ex eo facile fieri po-
tuit, quod libellus Ennodii ipsumet Sy-
nodo subiectus edi consueverit. Altera
causa pendebat ex legibus paullo antea
latis anno circiter 483. ab Odoacre Re-
ge Herulorum, & Italiae. Hic Prin-
ceps, licet Arianorum Patronus, sua-
su, ac monitu, ut ipse aiebat, Simplicii
Papae dudum vita functi, duo conti-
tuerat; in primis ut nemo rite electus
in Romanum Antistitem censeretur,
nisi consilium suffragiumque Regis Ita-
liae intercessisset; deinde ut bona qui-
dem Ecclesiarum minime necessaria dis-
traherentur, praedia vero, quae neces-
sitati Ecclesiarum serviebant, perpetuo
manerent in Ecclesiae potestate. Huc i-
gitur pertinet integra Synodus hodie in
octo capita distributa in editionibus Con-
ciliorum.

In cap. 1. legimus Canonem 1. disti-
26. in quo sequentia legenda erunt, at-
que supplenda: *Bene quidem fraternitas
vestra..... fecit respondere, quos propterea
schisma fecisse apud vos confitit, quibus
misericordiam tamen, quam Deus man-
das universis impandi, sicut oportuit,*
non

Can. 1.
dist. 26.
Can. 23.
& 24.
can. 16.
qn. 7.

non sibi adquirat penam, dum contemnit oblata remedia, quorum excessus enarra-
re... ne vero ego inde disputem, sed
ut possit vestrum iudicare concilium...
Hormisdas Diaconus recitavit: Cam in
unum apud B. Petrum Apostolum resedis-
sent sublimis, & eminentissimus Vir....
Quamquam studii vestri, ac religioni in-
terfuit.... Viri Papæ nostri Simplicii,
quam ante oculos..... celebratâr ele-
ctio. Et cum legret, Crisostomus Episco-
pus..... quocumque titulo, atque com-
mento alienentur.... Hormisdas Diaconus
legit: Quam etiam penam placuit nec
pietatis heredes, proheredesque respicere.
In qua re..... convenerat, in aliena-
tione transferantur,.... aliquam potesta-
tem, cui obsequendi (legunt alii: cui
subsequendi) manet necessitas.... eviden-
tissimis documentis constat invalida....
non existente Prasule, qui prerogativa
Beati meritis Apostoli Petri per univer-
sum orbem..... Sancta Synodus dixit:
Liquet secundum prosecutionem.... nul-
lius esse momenti, quam, atiam si aliquis
posset subsistere ratione, modis omnibus &c.
Sic ad suam integritatem restitutus est
Gratianus Canon, ad quem alia frag-
menta reduci debent, videlicet Canon
23. & 24. cau. 16. qu. 7., ex quibus
adparet, ibi revocatam fuisse legem ab
Ariano Principe antea latam, hortatu
ut ille agebat, Simplicii Papæ, de pro-
hibenda alienatione rerum Ecclesiasti-
carum etiam auctoritate Pontificis Ma-
ximi, item de ejusdem Pontificis Maxi-
mi electione.

Can. 20.
cau. 12.
qu. 2.

Quamquam vero Symmachum ab eze-
dem dudum lata lege Synodus solverit,
ipse tamen Symmachus ne videretur ea
in parte liberam nimis, & effrenem si-
bi vindicare in rebus Romanæ Ecclesiæ
potestatem, prudentissime novam le-
gem, & priori ferme similem, & Sy-
nodi & sua etiam auctoritate firman-
dam edi suavit, quam agebat Ecclesiæ
maxime utilem futuram. Hinc ait: „ His
„ ergo perpensis, mansuro cum Dei no-
„ stri consideratione decreto, sancimus,
„ ut nulli Apostolicæ Sedis Prasuli a
„ prasenti die (donec disponente Do-
„ mino Catholicæ fidei manserit doctri-
„ na salutaris) liceat prædium rusti-
„ cum, quantæcumque fuerit vel ma-
„ gnitudinis, vel exiguitatis, sub per-
„ petua alienatione, vel commutatione
„ ad cuiuslibet iura transferre. Nec
„ cuiusquam excusentur necessitatis ob-
„ tentu, quippe cum non sit persona-

„ le, quod loquimur? nec aliquis Cle-
„ ricorum, vel Latorum sub hac oc-
„ casione accepta teneatur. Sed nec in
„ usufructuario iure aliquibus dare li-
„ ceat, nec data retinere, præter Cle-
„ ricos, & capivos, atque peregrinos,
„ ne malæ tractationis ministretur oc-
„ casio, cum liberalitati illi alia incie-
„ ra reserventur. Sane tantum domus
„ in quibuslibet urbibus constituta,
„ quarum statum necesse est expensa non
„ modica sustentari, acceptis, si offerri
„ contingerit, sub iusta affirmatione re-
„ ditibus, & divini timore iudicii, com-
„ mutantur. (Legunt alii: commoden-
„ tur.) Pari enim Ecclesiarum per
„ omnes Romanæ Civitatis titulos, qui
„ sunt Presbyteri, vel quicumque fue-
„ rint, adstringi volumus lege custodes:
„ quia nefas dictu est, obligatione, qua
„ se per charitatem Christi connectit
„ Summus Pontifex, ea hominem se-
„ cundi in Ecclesiæ ordinis non teneri.
„ Quicumque tamen (hac habetur in
„ Can. 1. cau. 17. qu. 4. plurimum ta-
„ men immutata, atque corrupta) ob-
„ ligatus Dei, & decreti huius imme-
„ mor, cuius Romanæ Civitatis Sacer-
„ dos volamus, religionis nexibus de-
„ vinciri, in constitutum præfens com-
„ mittens, quidquam de iure titulo-
„ rum, vel Ecclesiæ superius præfata
„ quolibet modo, præter aurum, ar-
„ gentum, vel gemmas, velles quoque,
„ si sunt, vel si accesserint aliqua mo-
„ bilia, ad ornamenta divina minime
„ pertinentia, perpetuo iure, exceptis
„ dumtaxat sub præfata conditione do-
„ nibus, alienare tentaverit, donator,
„ alienator, ac venditor honoris sui
„ amissione mulctetur. Præterea qui pe-
„ tierit, aut acceperit, vel qui Pres-
„ byterorum, aut Diaconorum, seu De-
„ fensorum danti subscripserit, quo ira-
„ tus Dei animas percutit, anathema-
„ te feriatur. Sitque accipienti, vel
„ subscribenti de personis superius com-
„ prehensis, idest, quas anathemate fe-
„ riri censuimus (instituta poena con-
„ tubernalium servata) quam præmissi-
„ mus in alienatore vindicta: Nisi for-
„ te & alienator sibi dum repetit, &
„ qui acceperit celeri restitutione, pro-
„ spexerit. Quod si minore animæ suæ
„ cura quisquam remedium oblatum for-
„ te neglexerit, supra ea poenarum ge-
„ nera, quæ superius tenentur adscri-
„ pta contra fas siquod conceptum fue-
„ rit documentum, universis viribus,
„ quam-

„ quamvis ab initio nullas habuerit, et
 „ faceret. Sed etiam liceat quibuscum-
 „ que Ecclesiasticis Personis vocem con-
 „ traditionis asserere, & Ecclesiastica
 „ auctoritate fulciri, itant cum fructi-
 „ bus possit alienata reponere; nec ali-
 „ quo se ante tribunal Christi obstacu-
 „ lo muniat, qui a religiosis animabus
 „ ad substantiam pauperum derelicta con-
 „ tra fas sine aliqua pietatis considera-
 „ tione dispergit. Hujus autem consti-
 „ tutionis legem in Apostolica tantum
 „ volumus Sede servari, in universis
 „ per Provincias secundum animarum
 „ considerationem, quem proposito reli-
 „ gionis convenire Rectores earum vi-
 „ derint, more servato. “ His non so-
 „ lum ad optimos Codices exactus est me-
 „ moratus Canon 1. cau. 17. qu. 4., quem
 „ perperam Gratianus de omnibus gene-
 „ raliter Ecclesiis, & Episcopis editum
 „ voluit, verum etiam Can. 20. cau. 12.
 „ qu. 2., quem paucis Gratianus expres-
 „ sit, imo & ab ipso authographo dis-
 „ solum reddidit, praesertim in postremis
 „ verbis; Ubi enim Romana Synodus,
 „ imo & Symmachus ipse decretum illud
 „ voluerunt ad solam Romanam Eccle-
 „ siam pertinere, aliarum autem Ecclesia-
 „ rum regimen liberum suis Antistitibus
 „ reliquerunt, Gratianus voluit Ecclesias
 „ universas eodem Canone comprehendere.
 „ Praeterea ex his ita descriptis adparet
 „ etiam, qua ratione interpretari debeamus
 „ ea Gratiani Canonis verba pro ali-
 „ qua necessitate, cujus necessitatis nomi-
 „ ne non Ecclesiarum ipsarum necessitas
 „ intelligitur, sed potius privatorum, quo-
 „ rum favore alienatio fieret, quemadmo-
 „ dum exigunt illa Concilii verba: *Nec
 „ cuiusquam excusentur necessitatis obtem-
 „ peratio, quippe cum non sit personalis, quod
 „ loquimur.* Demum observatione dignum
 „ est, eam legem sibi metipso Symmachum
 „ Pontificem dixisse, liberaque illi se sub-
 „ jecisse voluntate, uti demonstrant ea
 „ verba: *Sancta Synodus dixit . . . in ve-
 „ stra est potestate sequenda disponere, item
 „ illa: nefas dictum est, obligatione, qua se
 „ per charitatem Christi connectit Summus
 „ Pontifex &c.* Quamobrem quod in postre-
 „ ma Canonis parte legitur de anathema-
 „ te, & revocatione rerum alienatarum,
 „ verosimilius est non ad factum Romani
 „ Pontificis pertinere, sed potius ad fa-
 „ ctum eorum, qui Romanae Ecclesiae ti-
 „ tulus praerant, qui arctius eodem de-
 „ creto adstringebantur.

Quae huc usque explicata sunt ad ipsam
 Ipm. 26.

Synodum pertinent: Sunt & alia apud
 Gratianum, quae potius leguntur in li-
 bello apologetico, quem pro eadem Sy-
 nodo Romana 4. scripsit Ennodius Ti-
 cinoensis Episcopus, uti jam superius
 animadverti. Ennodius in principio ini-
 micos Symmachi tamquam schismaticos
 non esse audiendos scribit; nihilominus
 tamen proficitur, se velle eorundem ob-
 jectionibus satisfacere. Cum vero passim
 objiceretur, Symmachum esse gravissimis
 criminibus irretitum, respondit Enno-
 dius nunquam id probari in iudicio po-
 tuisse, alias vero praesumendum non
 fore Pontificem Maximum talem esse,
 qualem passim Symmachum ejus hostes
 effingebant. Hoc pertinet Can. 1. dist.
 40., qui sane non Symmachi est, sed
 Ennodii, uti recte animadverterunt Ro-
 mani Correctores, repertis non tan-
 tam auctoritatem, sed etiam morum in-
 tegralitatem in Romano Pontifice ex suc-
 cessione S. Petri Principis Apostolorum.

Alia inimicorum Symmachi obiectio
 erat, quod Symmachus in propria cau-
 sa Synodum ipse Romae convocasset.
 Ennodius inquit, Synodi Romanae con-
 vocationem ad Pontificis Romani aucto-
 ritatem pertinuisse, his verbis: *Nonne
 directa verba sunt Canonum: quicumque
 Clericorum ab Episcopo suo, ante senten-
 tia tempus, pro dubia suspitione discesse-
 rit, manifestam in eum remanere censu-
 ram? Ad hujus rei ministerium devotum
 Deo oportuit agmen occurrere, ut perdi-
 ti, & prostrati gregis ulcibus medico-
 rum exercitus subveniret; quia quoties
 morborum violentia celeri gressu ad ani-
 ma secreta festinat, obvias manus adfer-
 re non potest salutare consilium, nisi ex
 collatione multorum. Nam & hoc a Ro-
 ma nostra poposcit allegatio, ut abscessus
 Clericorum praedictis de accusatorum Pa-
 pa merito per humanum et supernum ju-
 dicaret Imperium. Videmus tamen, si pla-
 cet & illas didascalici (sic ironice ac-
 cusatorum libellum appellabat Ennodius,
 quasi libellum accuratum, & ad docen-
 dum aptissimum) libelli vestri relega-
 mus argutias: habentibus etiam nobis an-
 te oculos Patrum sanctiones, quibus ex-
 cessum vestrorum sententia ponderetur.
 Lex Ecclesiastica Pontificem ab illis accu-
 satum, priusquam sub lucem obiecta con-
 siderint, exigit non relinqui. Vos vero
 divini, ut puto, furis memores, qui lo-
 via errata despiciatis, qui peccati nobili-
 tate gaudetis &c.* Ex hisce verbis sup-
 plendus erit Can. 1. cau. 2. qu. 4.

Can. 1.
 dist. 40.

Can. 1.
 cau. 2.
 qu. 4.

B b b

Ur.

Can. 6. dist. 17. Urgebant adversarii Symmachi, asserentes etiam sine Symmacho potuisse Concilium Romæ convenire, adjecta hac ratione: Ergo Concilia Sacerdotum Ecclesiasticis legibus quotannis decreta per Provincias, quia praesentiam Papæ non habent, valetudinem perdiderunt? Respondit Ennodius: Legite, insanissimi, aliquando in illis prætor Apostolici apicis sanctionem aliquid constitutum, & non de majoribus negotiis ad collationem si quid occurrit, præfata Sedis arbitrio fuisse servatum. Sic enim habes, siquis Episcoporum judicio Provinciali depositus fuerit, Romanum Papam, si placet, rursus adpellet &c. Hæc referenda sunt ad Concilium Sardicense *Can. 3.* At vero quis statim non videt ex istis emendandum Gratiani Canonem 6. *dist. 17.* qui non solum falso adscriptus est Symmachio, verum etiam in aliam omnino sententiam detortus?

In eo iterum suffugium quærebant inimici Symmachi, quod Symmachus jam sua auctoritate propemodum suspensus esset, dato jam Sedi Apostolicæ Visitatore Theodorici Regis auctoritate. Respondit Ennodius, irritam esse Visitatoris hujusce constitutionem, inquit: Aliorum forte hominum causas Deus non laerit per homines terminare; Sedis istius Presulem suo, sine quaestione, reservavit arbitrio, &c., quæ integra habentur in *Can. 14. cau. 9. qu. 3.*

De Concilio Romano V.

Synodus Romana v. sub Symmacho celebrata vulgo dicitur a ducentis octodecim Episcopis: Verum cum Episcoporum plurium subscriptiones ibidem legantur, qui interfuerunt Chalcedonenſi Concilio ante annos 50. & amplius, illud omnino inverosimile videtur. Ejus celebrandæ occasio hæc fuit. Prodierat, ut diximus, Schismaticorum opera libellas adversus Synodum Romanam iv., ejusdemque constituta in causa Symmachi. Id cum novas concitaret turbas, ac seditiones, utilissima visa est nova Synodus, celebrata, ut vulgo creditur, anno 503. vel, ut Pagio placet, anno 504. In ea primum confirmata sunt, quæ in præcedenti Concilio decreta fuerant, deinde probatus est Ennodii libellus adversus inimicos Symmachi, & in apologiam Synodi iv. elucubratus. Hinc jure optimo concludemus ea, quæ ex libello Ennodii Gratianus retulit, quæque nuper

commemorabam, habenda esse; ac si in hoc quinto Concilio edita fuerint. In hac Synodo legimus verba Gratiani in *Can. 3. cau. 3. qu. 5.*, in quo adparet, quam graves pœnæ inflicte fuerint adversus eos, qui Synodi hujus decretis minime paruisse. Nimirum agebatur de auferendo diffidio, quod adhuc fovebant Laurentiani schismatis auctores, qui præcedenti Concilio non solum non obtemperabant, verum etiam conviciis laceſcebant, & tamquam improborum hominum conventiculum palam libellis editis vociferabantur. Consonant his postrema Concilii verba, ibi: *Universa Synodus dixit: Quisquis Clericorum, aut Monachorum, aut Laicorum tam majoris Ordinis, quam alicujus inferioris, post hanc formam a nobis prolata, his decretis contraire præsumserit, statuitur Canonicis velut schismaticus percellatur.* In illis Gratiani verbis: *Et exilio, suis omnibus sublassis, perpetuo tradantur, suspicor forte legendum esse: Et exilio, suis omnibus &c.* Etenim similis formula habetur in Synodo Romana vi., ubi de rerum Ecclesiasticarum injustis detentoribus dicitur: *Ne illi in ruinam incident, & perpetuo damnentur exilio.*

De Concilio Romano VI.

Anno circiter 504. rursus conveniunt Episcopi numero plurimi, quorum tamen nomina incerta sunt ob Codicum varietatem. Synodi convocandæ causa fuit Ecclesiarum utilitas, quarum bona undequaque devastabantur, prædique ab injustis possessoribus detinebantur. Salubria Episcoporum convenientium decreta probavit etiam Rex Theodoricus, quacumque tandem voluntate Ecclesiæ Romanæ, Catholicæque utilitates prosequeretur. Apud Cassiodorum in lib. 2. variar. epist. 29. & lib. 4. epist. 17. hujus rei meminit monumenta. Itaque initio Concilii ex sententia Symmachi Papæ statuitur, eos esse ab Ecclesiæ liminibus arcendos Episcopi auctoritate, qui absque ejusdem Episcopi jussu Ecclesiastica bona possideant, adjecta ratione: *Indigne enim ad Altare Dei properare promittitur (legunt alii permittitur) qui res Ecclesiasticas audeat invadere, aut injuste, id est sine licentia Episcopi, possidere, aut iniqua, vel injusta defensione in eis perducere.* Ita legendus initio erit Canon 21. *cau.*

Can. 3. cau. 3. qu. 5.

Can. 11. cau. 12. qu. 1.

cau. 12. qn. 1., tunc verba ex sequentibus ita supplenda erant, atque emendanda: Pergit enim Symmachus, inquiens: *Reverende viram pauperum iudicium sine praefixo tenore, & si non emendaverint vitium, extirpandi. Debet autem esse provisio, ut vindictam admonitio manifeste precedat, & res usurpatae iniuste qui abstulit, aut iniuste ablatas retinet, aequitate patrociniante legibus restituat. Quod si neglexerit, & necessitas compulerit, deorum praedonem sacerdotibus districtio maturata percussio. Neque quisquam per internas res Deum defendere nitatur, quia Dei potentia cunctorum regnorum terminos singulari damnatione concludit. (in aliis Codicibus ita legitur: Neque enim quisquam per imperia terrena res Domini interna defendere nitatur, quia Dei potentia cunctorum terminos singulari damnatione concludit.) Quod si praesumeris, & ipsius offensam, & praedicta damnationis periculum suscipies. Compositioribus etiam huiusmodi frana districtio imponimus, qui facultates Ecclesiae sub specie largitis Regia, vel cuiuscunque potestatis improba subreptione perverterint. Sana namque his rebus paucioribus commoveamur, cum iam transactis temporibus contra huiusmodi personas Canonum suffulti praesidio, se Sacerdotes Domini erigere debuisse, ut non mansuetudo indulgentia ad similia perpetranda improborum audaciam adhuc quotidie provocare. Nunc tarde, iniuriarum mole depreffi, damnis quoque Dominicis compellentibus, excitamur. Quod si is, qui res Dei composuit, in aliis, quam ubi res agitur, maxime solent territoriis commorari, Sacerdotem loci ipsius, ubi habitat, huiusmodi praevitate contentus neglectu persona Episcopus literis instructum reddat. (legunt alii: ubi habitat Episcopus huiusmodi praevitate contentus neglectu persona literis reddat instructum.) Tunc Antistes ipsius fratris anxietate comperta aut peroratorum verum Dominicanarum admonitione corrigat, aut protaxata Canonica districtione condemnet. Unde & in Canonibus &c.*

Can. 57. in Can. 57. cau. 16. qu. 1. usque ad cau. 16. verba illa transferri, vel e converso permittatur in dicto Canone 21. cau. 12. qu. 2. Hinc statim sequuntur in Concilio, quae in eodem Can. 21. Gratianus descripsit in vers. Propterea us-

que in finem; ubi tamen pro illis verbis & instituta pena contubernium, aliqui Codices habent & in statu pena contubernium. Post haec sequuntur in actis Synodi acclamationes Patrum, quibus se Symmachii sententiis consentire profitebantur. Rursum autem Symmachus post pauca ita prosequutus est: *Saevius & hoc ad omnium Ecclesiarum noveritatem, &c.*, quae legitur eisdem omnino verbis in Can. 58. cau. 16. qu. 1. & Can. 58. statim: *Generaliter vero, &c.* quae habent. cau. 16. in dicto Can. 57. 2. vers. *Generaliter, qu. 1.* usque ad verba, *ut praecceptum est iudicemus*: Sequentia Symmachii verba haec sunt. *Sanandum est ergo hoc calerius, ne longius exacerandas animis morbus inserpat, ut, si medicus cum videris huius tenore corporis aliquem esse languorem, magnum sua artis astutia documentum, si cito quis illius interventu desperatus evadat, vel cum posita vulnus aspexerit, adhibet fomenta, vel cetera, quibus illud posset, quod natum fuerat vulnus, obduci: ac, si id manens sanari non potuit, ne corpus reliquum sua tunc corrumpat, ferro amputat, quod nocebat, quo reliquum integram servet, & intactum. Pracidentem id ergo est, quod velut puro, sanoque nimium corpori vulnus obrepit, ne cum tardius abstergitur in ipsis pene visceribus huius mali non exhaerenda possentina confidat. Ferro enim abscindenda sunt vulnera, &c.*, quae leguntur in dicto Canone 57. 2. vers. Ferro usque in finem.

Sic plures corrupei apud Gratianum Canones restituti sunt, & ad Codices integros exacti. Unum adhuc superest observandum de Canone 2. dist. 10. Is legitur post pauca, ubi nimirum Symmachus auditis Episcoporum acclamationibus, novis repetitisque ad eandem rem sententiis, & formulis sancire firmius visus est, ne in bonis suis Ecclesiae detrimentum paterentur.

*De epistola ad Laurentium
Mediolanensem.*

In Conciliis fere omnibus sub Symmacho celebratis, illis praefertim, quae ad Symmachum eiusdem causam pertinebant, non interfuit tantum, sed etiam maximam auctoritatem explicavit Laurentius Mediolanensis Episcopus, qui, ubi Symmachus non subscripsit, primo ipse subscripsit loco, aut ubi subscripsit Symmachus, a Symmacho primus. Quia

mobrem nemo non videt, ubi Symmacho causa bene cessit, plurimum id ipsum tributum fuisse prudentiæ Laurentii, cujus potissimum auctoritate, ac moderatione quotquot adversus Romanum Pontificem opposita fuerant, irrita ceciderunt. Id occasionem dedit Symmacho, epistolam in grati animi testimonium, ac monumentum perennæ ad Laurentium scribendi, in qua ejus laudes perstricto quidem, sed prægnanti stylo persequitur: quod demonstrant potissima epistolæ verba: *Hæc beatitudini tue quasi strictim pro lingua mea commendatione dedici: Si precibus tuis vita successus adferat, gestorum tuorum plena me relatione consecrabo, ut quæ universis nota sunt, mansuris in posterum literis, quatenus gaudeat atque letetur serventur.* Ad eandem epistolam referendus est Canon 45. cau. 1. qu. 1. ubi enim Symmachus laudat in Laurentio & morum integritatem, & doctrinam eximiam, & plane officio parem, ait: *Vilissimis comparandus est, nisi præcellat scientia, & sanctitate, qui est bonorum præstantior.*

Can. 45.
cau. 1.
qu. 1.

*De Epistola ad Casarium Episcopum
Arelatensem.*

Casarius Arelatensis Episcopus initio & sæculi cum agnosceret nonnullos abusos in varias Galliarum Provincias irrepere, certas regulas, postulat a Symmacho Pontifice Maximo, quas & ipse custodiret, aliisque custodiendas proponeret. Nimirum tunc Episcopi ægro animo intuebantur bona Ecclesiarum alienari, eos in Antistites ordinari, qui muneri subeundo non erant pares, feminas Deo sacratas conjugibus jungi, & his familia. Sex capitibus propositis rescripsit Symmachus, quorum in primo legitur Canon 64. cau. 16. qu. 1. ita emendandus: *Possessiones igitur, quas unusquisque Ecclesiæ proprio dedit, aut reliquit arbitrio, alienari quibuslibet titulis, atque contractibus, vel sub quocumque argumento non patimur: nisi forsitan aut Clericis honorum meritis, aut Monasteriis religionis intuitu, aut certe peregrinis necessitas largiri suaserit, sic tamen ut hæc ipsa non perpetuo, sed temporaliter, donec vixerint, persolvantur.* Sententia generalis hujusce Canonis, quæ prohibetur, ne bona Ecclesiarum alienentur, consonat cum sententia Concilii Romani VI. sub Symmacho eodem,

Can. 64.
cau. 16.
qu. 1.

quemadmodum adparet ex Can. 21. cau. 12. qu. 2. Tres ibidem proponuntur exceptiones. Prior est, si Episcopus bona Ecclesiarum Clericis honorum meritis largienda existimaverit. Hinc nonnulli sepeunt beneficiorum originem, qualia recentiore ætate obtinuerunt. Etenim vetustissimis temporibus bona omnia Ecclesiarum in manu, & potestate Episcopi erant, ita ut Clericis ab Episcopis, vel ab alio Episcopi nomine, quod sibi necessarium erat, annuis, mensuris, aut etiam diurnis portionibus acciperent. Postea vero primum factum, ut Presbyteris ruralibus, quos Parochos adpellabant, bonorum administrationem concederent, eorundemque exemplo Presbyteris illis, qui in Civitatibus titulos, sive Ecclesias tegere dicebantur. Id etiam totum constat ex Concilio Agathensi, cui præfuit idem Casarius anno 506. præsertim vero Can. 32. & 33. cau. 12. qu. 2. Altera exceptio est, si Monasteriis aliquid donetur intuitu religionis. Id sane non habetur in Synodo Romana IV. sub Symmacho, ibi enim cap. 4. legimus: *Sed nec in usufructuario jure aliquibus dare licet, nec data retinere, præter Clericos, & captivos, atque peregrinos; ne mala tractationis ministerio occasio sit.* Item nec habetur in Concilio Agathensi sub Casario celebrato, nam in Can. 7. hæc legimus: *Minusculas vero res, aut Ecclesiæ minus utiles, peregrinis, vel Clericis, salvo jure Ecclesiæ, in usum præfari permittimus.* Quamobrem facile suspicor, eam adjecitam fuisse posteriore ætate, præsertim cum noverim recentioribus demum temporibus nonnulla Ecclesiarum bona Monasteriis addici. Tertia exceptio spectat peregrinos, quam memorata tum Symmachi, tum Concilii Agathensis loca confirmant.

In 2. & 3. epistolæ capite modum Can. 1. expendit Symmachus, quo quispiam ad Superiores Ecclesiasticos gradus promoveatur. At in tertio sermonem habet de raptoribus viduarum, aut virginum Deo sacratarum. Verba Symmachi habentur in Can. 21. cau. 36. qu. 2. ibi: *Raptores igitur viduarum, vel virginum pro immanitate tantæ facinoris detestamur, illos vehementius persequendo, qui Deo sacratas virgines, vel volentes, vel invitas matrimonio suo sociare tentaverint, quas pro tam nefandi criminis atrocitate, a communione suspendi præcipimus.* Cum

Can. 1.
cau. 36.
qu. 2.

Cum hoc capite jungendum etiam erit caput 5. ejusdem epistolæ, quod retulit Gratianus sub Gelasii nomine in Can. 5. cau. 27. qu. 1.

Can. 118. Jungendi simul sunt Canon. 118. cau. 27. qu. 1. & Canon 1. cau. 1. qu. 6., qu. 1. & uterque enim ex eodem capite ultimo epistolæ Symmachi depromptus est, ibi : **Can. 1.** *Nullus itaque per ambitum ad Episcopatus honorem permittatur accedere. Nam cum hic excessus in laica conversatione culpatur, quis dubitat, quod religionis, & Deo serviens inuratur opprobrium? Siquis Episcopatum desiderat, data pecunia potentes personas minime suffragari eas adhibeat: Nec ad decretum sibi faciendum Clericos, vel Civem subscribere, adhibito cujusalibet generis timore, compellat, vel premiis aliquibus hortetur. Decretum sine Visitatoris presentia (Visitatorem eum fuisse, qui vacanti Ecclesiæ dabatur, ut ejusdem necessitatibus consuleret, jam superius animadverti) nemo conficiat, cujus testimonio Clericorum, aut Civium possit unanimiter declarari.*

*De Ceteris Capitibus Symmacho-
tribus.*

Can. 2. *Duplici de causa potuit Gratianus dist. 81. Symmacho Papæ adscribere Canonem 2. dist. 81. Et primo quidem quia in libello Ennodii apologetico pro IV. Romana Synodo habeatur: etenim Ennodius inter cetera Symmachi inimicos insequitur, ajendo prope finem, neminem debere accusatoris, aut monitoris officio fungi, nisi qui criminis expers habeatur, ibi: „ Nemo recte monitoris personam suscipit, nisi qui actibus suis errata condemnat, & amorem innocentiae conversatione demon-*

strat. “ Hæc sane eadem sunt cum Canone 2. dist. 81. Altera causa esse potuit, quod similia quædam legamus in epistola Symmachi ad Laurentium Mediolanensem: ubi enim Laurentium ipsum laudat, quod virtutibus Episcopalibus egregie ornatus esset, inquit: „ Manet te singularis sapientia, quæ „ licet generaliter optanda est, tamen „ existit in magistro necessaria: Frustra „ monitoris personam suscipit, qui „ impacti non prævalet æstimare pondus officii. . . Tu his eruditus, & „ formatus cœli beneficiis, plus agendo „ populum institues, quam docendo. „ Ula monita discipulorum „ scientiam erudiunt, quæ probantur „ exemplo. Sine pudore invitat ad innocentiam, qui illam fuerit ipse „ status. “ Nihil hic adjicio aut de libello Ennodii, aut de epistola Symmachi ad Laurentium; cum de utroque superius egerim.

Canonem 3. cau. 30. qu. 1. falso esse Symmacho adscriptum, facile ea demonstrant, quæ jam superius tradidi ad Canonem 9. & 10. eadem causa, & quæstione: etenim & Symmacho, & Sylvestro ibidem memorato recentior est disciplina, quæ in eisdem Canonibus exhibetur. Mendum profluxit ex auctoribus Pœnitentialium, a quibus hoc fragmentum repetendum est. Illi enim recentiores, ut disciplinæ a se inductæ majorem adderent auctoritatem, solebant adicere capitibus suis nomina vetustissimorum Pontificum. Ita evenit in dicto Canone 3. Habetur in Pœnitentiali, quem Romanum appellavit, ediditque Anthonius Augustinus, & quidem nomine Symmachi Papæ eisdem omnino verbis in tit. 8. cap. 3.

CAPUT XLIX.

De Hormisdæ.

Hormisdæ Pontificis sequentia capita adscribuntur.

Ex epist. ad
Johannem E-
piscopum.

{ Can. 6. cau. 25. q. 1. paullo varius in aliquot exemplaribus.

Ex epist. ad
Episcopos His-
paniæ.

{ Can. 2. dist. 61.) simul jungendi, & ex integra epistola
Can. 3. dist. 61.) supplendi.
Can. 9. cau. 25. q. 1. consonat cum pluribus Hormisdæ monumentis.

Ex epist. ad
Eusebium E-
piscopum.

{ Can. 2. cau. 31. qu. 2. Hormisdæ falso tributus.

Adjiciuntur.

{ Can. 29. dist. 50.) simul jungendi, apocryphi quidem, sed ab
Can. 58. dist. 50.) Hormisdæ sententiis non alieni.
Can. 2. cau. 30. qu. 5. pertinet potius ad Capitularia Franco-
rum.
Can. 25. de cons. dist. 1. pertinet potius ad Capitularia Fran-
corum.

Sub Hormisdæ Pontifice ab anno vide-
licet 514. usque ad annum 523. res
Ecclesiæ Orientalis in bonam frugem
converti videtur, partim studio opti-
mi Pontificis, cujus sollicitudine Legati
selesti in eas Provincias missi sunt ad-
versus Eutychianos, atque Acacianos,
partim auctoritate Iustini Imperatoris,
Viri Catholicæ fidei Patroni, & unita-
tis amatoris, qui mortuo Anastasio in
Imperio Constantinopolitano successit.
Damnatae igitur Eutychianorum reli-
quiae, confirmataque Concilia Œcume-
nica Ecclesiastica fuerunt pulsas hæreti-
cis. In Italia regnum tenebat Theodo-
ricus, qui etsi Arianorum hæresi fave-
re videretur, res tamen Ecclesiasticas
ipsum etiam Pontificem Hormisdæ be-
nevola voluntate prosequutus est. In
Galliis Clodoveus Rex docente Rhemi-
gio Rhemeni Catholicam fidem, piete-
temque in Deum fovebat. Item in A-
frica sub finem Pontificatus Hormisdæ
restituti sunt ad suas sedes Catholici
Antislites antea ab hæreticis in exilium
pulsæ, Ecclesiæ apertæ, & religionis of-
ficia restaurata. Quæ omnia, ut vide-
tur, voluntatem optimam Hormisdæ ex-
plere satis potuerunt.

De Epistola ad Johannem Episcopum.

Postquam Theodoricus Rex Italiæ an-
no circiter 510. Hispaniarum quoque
regnum suscepit, Hispaniarum Ecclesiæ
coeperunt magis ac magis cum Ecclesiis
Italiæ, ac potissimum Romana conjun-
gi. Hinc anno circiter 516. Johannes
Tarraconensis Episcopus literas ad Hor-
misdæ Pontificem scripsit, quibus si-
gnificabat, plures in Hispaniis irreple-
se abusus, qui emendari omnino debe-
bant, proptereaque se a Romana Ec-
clesia postulare generales regulas, ad
quas mores suæ, ac finitimarum Eccle-
siarum formarentur. Id æquo, lubenti-
que animo excepit Hormisdæ, qui ejus-
dem laudans sollicitudinem, curam ita
probavit, ut non solum quid agendum
esset, quive Canones sequendi forent,
ipse proponeret, sed etiam illum tam-
quam Sedis Apostolicæ Vicarium in His-
pania constitueret. Id totum liquet ex
epistola ejusdem Hormisdæ ad ipsum di-
recta, quæ incipit *Fecit dilectio tua*,
ad quam referendus erit Canon 6. cau.
25. qu. 2., in quo ubi legitur in non-
nullis Codicibus *pendantur*, legendum
erit juxta optima epistolæ exemplaria.

Can. 6.
cau. 25.
qu. 2.

pan-

pandantur. Sane ex eo liquet, qua ratione idem Johannes mandatum Pontificis Maximi suscepit, & quomodo commissa fuerit ipsi sacrorum Canonum executio. Eadem epistola ita signatur: *Data quarto nonas Aprilis Agapito V. E. Consule*; qui annus incidit in 517. juxta emendationem Severini Binii, aut signatur secundo Consulatu Agapiti, qui incidit in annum 521. Verum aut in hanc, aut in alias notarum consularium subscriptiones aliquod mendum irrepsit: Etenim in epist. ad Episcopos Hispaniæ data anno 517., seu Consulatu Agapiti, jam mentio fit epistolarum Johannis Tarraconensis; & in Concilio Tarraconensi anni 516., necnon in Concilio Gerundensi anni 517. Johannes idem Tarraconensis jam visus est Vicarii Apostolicæ Sedis munere functus fuisse, dum Conciliis eisdem præfuit, ac primus subscripsit.

De Epistola ad Episcopos Hispania.

Argumentum epistolæ, quam sub Consulatu Agapiti, seu anno 517., ut superius attigi, scripsit Hormisdas ad universos Hispaniæ Episcopos, pendet ex epistola nuper explicata ipsius Hormisdæ ad Johannem Tarraconensem. Ut enim abs Johanne acceperat Pontifex Maximus, disciplinam Ecclesiasticam lapsam propemodum fuisse in Hispaniis, ita curavit per epistolam illarum Provinciarum Antistites admonere, ut quæ moribus pravis interierant optima, restituerentur juxta sacrorum Canonum sanctiones; præcipue vero ut rite ordinarentur Episcopi, & annua Antistitum Concilia frequentarentur. Huc pertinent Canon 2. & 3. dist. 61. ita legendi ex integris epistolæ exemplaribus: *Can. 2. Ut in Sacerdotibus ordinandis, quæ 3. sunt a Patribus præscripta, & definita cogiteris, quia sicut est caput dist. 61. Ecclesiæ Christus, Christi autem Vicarii Sacerdotes, sic & in eligendis his curam oportet esse perspicuam. Irreprehensibiles enim esse convenit, quos præesse necesse est corrigendis; nec quidquid illi deesse personæ, penes quam est religionis summa, & substantia disciplinæ. Estimetur quis pretium Domini gregis, ut sciat, quod meritum constituendi debeat esse Pastoris. Hoc ita fiet, si non Sacerdotii gradus saltu quodam passim laicis transferantur. Longa debet vi-*

*„ tam suam probatione monstrare, cui
„ gubernacula committuntur Ecclesiæ.
„ Non negamus esse in laicis Deo placitos mores, sed milites suos probatos sibi quærent instituta fidelia. Discere prius quisque debet, antequam doceat; & exemplum religiosæ conversationis de se potius aliis præstare, quam sumere. Emendatiorem esse convenit populo, quem necesse est orare pro populo. Longa observatio, ne religiosus cultus tradatur, ut luceat, & Clericalibus obsequiis erudiendus inserviat, ut ad venerandi gradus summa perducat, qui sit fructus humilitatis, ostendat. Nec leve, nec vacuum fuit, quod nec apud veteres quidem, nisi Levitici generis viri ad sancta admittebantur altaria, ne pessime, meritis contemptis, aut pretio, aut præsumptione ad sacros cultus impar accederet. Tunc migrabant per illam prærogativam familiarum ad instituta cultorum, nunc est doctrina pro genere quod illis fuit nasci, hoc nobis imbui. Illos tabernaculo dabat natura, nos altaribus parturit disciplina. Nec tantum de laicis consecrati inhibemus, sed nec de poenitentibus quidem quisquam ad hujusmodi gradum profanus temerator adipiret. Satis illi postulanti sit venia. Qua conscientia absolvat reum, qui se peccata sua populo scit recte confessum? Quis enim, quem paulo ante vidit jacentem, veneretur Antistitem? Præferens miserandi criminis labem, non habet lucidam Sacerdotii dignitatem.*

Ex eadem epistola ad Episcopos Hispaniæ laudatur apud Gratianum Canon 9. cau. 25. qu. 1., verum non satis recte. Fateor quidem, initio ejusdem epistolæ nonnulla haberi similia in illis verbis: „ Nec unquam ab illa via, quæ Christus est, devio tramite declinamus, ne ab eo iuste, quem nos impie relinquimus, deseramus. Quod, cum superni favoris auxilio, ea nobis potest ratione contingere, si Apostolica dogmata, si Patrum mandata servemus. “ Verum eadem Gratiani verba potius legimus in regula fidei, seu libello, quem Hormisdas per Polionem Ecclesiæ Romanæ Subdiaconum misit ad Johannem Episcopum Nicopolitanum anno 516., cuique idem Johannes subscripsit. Ejus hæc sunt priora verba: *Prima solus est, regulam rectæ fidei custodi-*

*Can. 9.
cau. 25.
qu. 1.*

re,

re, & a constitutis Patrum nullatenus deviare. Eadem omnino habentur in simili libello, seu regula fidei, quam professus est postulante Hormisdas Johannes alter Episcopus Constantinopolitanus. Quum vero eundem libellum Hormisdas miserit ad Episcopos Hispaniæ in epistola, quæ incipit *Inter ea*, quæque in recentioribus Collectionibus est 51., jure dixerimus, inscriptionem apud Gratianum germanam esse. Porro in hac epistola Hormisdas suadet Hispaniæ Episcopis, ne quemquam ex Orientalibus recipiant, nisi fidem professi fuerint juxta formulam in eodem libello descriptam.

De Epistola ad Eusebium Episcopum.

Quicumque Canonem 2. cau. 31. qu. 2. accurate perpenderit, facile animadvertet, siue ex stylo, siue ex sententia decreti illum falso tributum esse Hormisdæ, & quidem in epistola ad Eusebium Episcopum. Non est id tribuendum Gratiano, sed potius Palearum auctori, qui Canonem eundem Gratiani decreto inseruit ex prima Collectione Decretalium excerptum, in qua eadem verba leguntur cap. 2. de desponsat. impuberum nomine Hormisdæ ad Eusebium Episcopum scribentis. Adnotavit Antonius Augustinus in notis ad eandem Collectionem; in nonnullis Codicibus legi non nomen Hormisdæ, sed potius nomen Honorii III. Utrum vero Honorio III. sit tribuendum, plurimum ipse dubitaverim, cum auctor primæ Decretalium Collectionis non videatur ejusdem Pontificis tempora attigisse. Potius crederem, Canonem ipsum tribuendum fore Honorio II. vel quod in Decretalibus Gregorii IX. sub nomine Honorii referatur (ubi notandum est non haberi postrema illa verba, quæ leguntur in Gratiani Codice: *Hoc ab omnibus orthodoxa fidei &c.*) vel quod sub Honorio II. temporibus ea disciplina recipi visa est, qua fieret, ut Parentes impuberes filios possent conjugio alligare, quod ab ipsis dissolvi non posset, etiam quum puberes facti filii fuissent. Id sane Parentes contra generales juris utriusque regulas se facere posse crediderunt, quod usus invaluisse, sua voluntate invitos filios (posse se Monasteriis addicere impuberes. Verum non diu id obtinuit, sed passim receptum est, ut, quemadmodum Parentes nequeunt am-

plius invitos filios Monasticæ vitæ tradere, ita quoque nequeant conjugio sociare. Videatur ad hanc rem Franciscus Florens in Commentario hujus causæ, & quæstionis; item VVan-Espea in Brevi Commentario in Gratianum, ubi non sine ratione etiam eo progreditur, ut hunc Canonem prorsus apocryphum dicendum velit. Et quidem mihi magis opinio ista probatur, cum certa hujusmodi disciplina nusquam obtinuerit, ut filii in quacumque ætate constitutæ possent ex sola Parentum voluntate nuptiis adstringi, etiam invitæ; & repugnantes; inverosimile autem sit, aut Pontificem Maximum in hac specie ita decrevisse: *Hac omnibus orthodoxa fidei sancimus, & vobis tenenda mandamus*, quemadmodum legitur in 1. Collectione Decretalium, aut si ita decrevit, certam hanc disciplinam receptam aliquandiu non fuisse. Scio quidem, Glossographos aliquot ita Canonem fuisse interpretatos, quasi honestum filiis haberetur sequi paternam voluntatem, non necessarium. At vero hæc interpretatio illis Canonis verbis omnino repugnat: *Omnino observare, & adimplere debet.*

De ceteris Canonibus Hormisdæ adscriptis.

Certo certius est, Canones 29. & 32. dist. 50. falso adscriptos fuisse Hormisdæ Pontifici, quod vel illud unum evidentissime demonstrat, nimirum quum memoreretur ibidem Johannes Pontifex Maximus, qui Hormisdæ ipsi successit. Ex toto autem eorundem, qui sane simul jungendi sunt, Canonum contextu liquet, illorum auctorem non alium fuisse, quam ignoti nominis Collectorem, qui variis productis Patrum veterum fragmentis ostendere voluerit eos, qui in gravissimum adulterii crimen prolapsi fuerint, non posse ad pristinum Ecclesiasticum gradum, ne post pœnitentiam quidem, revocari. Sane eos Canones ipse reperio inter Canones selectos ex antiqua Collectione Codicis Herovalliani, quam edidit pag. 97. Jacobus Petie in Tomo 1. Pœnitentialis Theodori Cantuariensis; inter cetera autem pag. 143. hæc leguntur: "*Epistola Hormisdæ Patris per universas Provincias (hanc inscriptionem ipsemet Petie in suis adnotationibus animadvertit postea mutata esse)*. Siquis Diaconus, vel

Can. 29.
& 32.
Hist. 50.

„ vel Presbyter (*hic est Gratianus Ca-*
 „ *non 29.*) post acceptam benedictionem
 „ Leviticam cum uxore sua incontinens
 „ invenitur, ab officio abjiciatur. Ec-
 „ ce manifestissime constat, quod secun-
 „ dum titulos antiquorum Patrum a
 „ S. Johanne Papa transmissos (*Gratia-*
 „ *nus loco istorum verborum habet: Pa-*
 „ *trum Sancto Spiritu suggerente con-*
 „ *scriptos*) & 318. Episcoporum sen-
 „ tentias Canones Gallicani continere
 „ videntur, quod Clerici in adulterium
 „ deprehensi, & aut ipsi confessi, aut
 „ ab aliis revidi ad honorem redire non
 „ possunt. Et quia fortasse non desunt,
 „ quibus pro nimia pietate superscripta
 „ Sanctorum Patrum severitas minime
 „ placeat, sciant se, & 318. Episcopo-
 „ rum, & qui reliquos Canones con-
 „ stituerunt, vel statuerunt, sententias
 „ reprehendere, vel damnare. Sed for-
 „ tasse major est in illis pietas, quam
 „ in supradictis 318. Episcopis? Major
 „ in illis misericordia, quam in S. Jo-
 „ hanne Papa? Major charitas, quam
 „ in reliquis Sanctis Sacerdotibus, qui
 „ hæc exempla, vel remedia Ecclesia-
 „ rum suis definitionibus deliberaverunt?
 „ Et ideo aut prona voluntate præceptis
 „ illorum consentiant, aut omnibus illis
 „ contrarios se, & inimicos esse co-
 „ gnoscant. Quæ est justitiæ inimica
 „ benignitas, palpare criminosos, &
 „ vulnera eorum usque in diem judicii
 „ incurata servare? Quod si eos durissi-
 „ mam poenitentiam per plures annos
 „ agere videremus, sic & idipsum, &
 „ salutem eorum consulere, ut & Cano-
 „ num deberemus statuta servare. Cum
 „ vero in aliquibus nec compunctio hu-
 „ militatis, nec instantia orandi, vel
 „ plangendi adpareat, nec B. David i-
 „ mitentur, qui dixit: Lavabo per sin-
 „ gulas noctes lectum meum, lacrymis
 „ mei stratum meum rigabo: & illud:
 „ Cinerem sicut panem manducabam,
 „ & potum meum cum fletu misce-
 „ bam; nec eos jeuniis, vel lectionibus
 „ vacare videamus, possumus agnosce-
 „ re, si ad honorem pristinum redirent,
 „ cum quanta negligentia, & cum quan-
 „ to tempore, & inimica animæ securi-
 „ tate permanerent, credentes, quod
 „ sic eis non acta digne poenitentia di-
 „ miserit Deus, quomodo & Sacerdo-
 „ tes indulgisse videntur. Vere dico,
 „ quia illi ipsi, quibus cum periculo-
 „ sa, & falsa misericordia indulgere vi-
 „ demur, cum ante tribunal Christi pro-

Tom. II.

„ tantis peccatis damnandi advenierint
 „ contra nos ipsos causas dicturi sunt,
 „ dicentes: quod dum asperitatem lin-
 „ guæ eorum expavimus, aut falsa blan-
 „ dimenta, & periculosas adulationes
 „ libenter accepimus, nos eos, dum il-
 „ lis inutiliter indulgeremus, in pecca-
 „ tis permanere, aut ipsa peccata etiam
 „ augere permiserimus, non recordan-
 „ tes illud, quod in veteri Testamento
 „ scriptum est, quia uno peccante con-
 „ tra omnes ira Dei deservit. O pie-
 „ tas! Omisericordia! (*Hæc omittuntur*
 „ *apud Gratianum*) uni pascere, &
 „ omnes exemplo malo in discrimen ad-
 „ ducere. Non ita suadet S. Cyprianus
 „ dicens: Qui peccantem verbis adulan-
 „ tibus palpat, peccandi fomitem sub-
 „ ministrat, nec premit delicta, sed fo-
 „ vet: & iterum: Imperitus est medi-
 „ cus, qui ante dejectam putredinem
 „ superducit vulnere cicatricem, & id-
 „ eo diligenter perpendite, si aut po-
 „ test, aut debet fieri, ut tantorum,
 „ ac talium, quos supra memoravimus,
 „ Sacerdotum Canones contemnentes,
 „ aliter, quam illi statuerunt, obsecra-
 „ re, vel agere præsumamus; præci-
 „ pue cum, si illorum 318. Episcopo-
 „ rum, qui per omnes Ecclesias Conci-
 „ lia fieri statuerunt, tam sancta decre-
 „ ta neglexerimus, non solum illos des-
 „ picimus, sed & Africanos, & omnes
 „ reliquos, qui ipsis ordinantibus per
 „ totum mundum pro Ecclesiastica di-
 „ sciplina aliquid statuerunt, cum pee-
 „ cato animæ nostræ contemnemus. Ego
 „ me in hoc periculo mittere omnino
 „ non audeo, quia nec talia sunt meri-
 „ ta mea, ut aliorum peccata in me
 „ excipere præsumam, nec tantam elo-
 „ quentiam habeo, ut ante tribunal
 „ Christi contra tantos, ac tales sanctos
 „ Sacerdotes, qui Canones statuerant,
 „ causas dicere possim. Videat unus-
 „ quisque, qui aliter sentire, vel ob-
 „ servare disponit, qualiter possit in die
 „ judicii reddere rationem. Ego, in
 „ quantum vires dignatur dare Deus,
 „ volo eorum præceptionibus obedire,
 „ quia cum illis non rixas, sed pacem
 „ & qualemcumque partem habere de-
 „ sidero. Et hoc diligenter attenden-
 „ dum est, ut illi Clerici, qui ad ux-
 „ ores proprias redeunt, ad integrum ab
 „ officio suspendantur, & sic etiam di-
 „ gami, & internuptarum mariti, qui
 „ utique rem licitam faciunt, Clerici
 „ tamen ordinari non possunt, & si or-

Ccc

di.

„dinati fuerint, dejiciantur; de qui-
 „bus etiam Sanctus Paulus in epistola
 „sua dixit: Perdit gratiam consecrati,
 „qui adhuc officium vult excitare ma-
 „riti. Cum hæc a tantis, ac talibus
 „viris statuta sint, qua conscientia quis-
 „quam dicere poterit, quod ille, qui
 „adulterium commiserit, iterum ad ho-
 „norem redire possit? Quod si aliquis
 „dicat: Ergo negas misericordiam Dei,
 „qui dixit: Nolo mortem peccatoris,
 „sed ut convertatur, & vivat; & il-
 „lud: Numquid qui cadit, non adjici-
 „et, ut resurgat? Et peccator in qua-
 „cumque die conversus fuerit, omnes
 „iniquitates ejus oblivioni tradentur.
 „Ad hanc objectionem libera voce res-
 „pondere & possumus, & debemus:
 „Abstine a nobis, ut de istis sententiis
 „videamur vel leviter dubitare. Defini-
 „tissime enim credimus, quod is,
 „qui usque ad finem vitæ suæ pœni-
 „tentiam digne egerit, non solum in-
 „dulgentiam accipiet, sed etiam ad vi-
 „tam æternam perveniet. Propter re-
 „gulam tamen Ecclesiasticam, & pro-
 „pter antiquorum Patrum statuta, quæ
 „abstine a nobis ut aut reprehendere, aut
 „discutere audeamus, cum credamus ad
 „vitam æternam post peractam pœni-
 „tentiam venire, ad honorem Clericatus
 „secundum tantorum Patrum præ-
 „cepta novimus non debere reverti: In-
 „tantum, ut in Canonibus scriptum
 „sit: Ne ullus unquam Clericus pœ-
 „nitens ordinetur. Et si ille, qui ul-
 „tro petit pœnitentiam (*hæc rescribit*
 „*Gratianus in memorato Canone 58.*)
 „quâvis eam perfecte agat, non po-
 „test Episcopus, aut Presbyter ordi-
 „nari, ita ut etiam si per ignorantiam
 „ordinatus fuerit, dejiciatur; ille qui
 „invitus ad pœnitentiam agendam in
 „Monasterium mittitur, (& utique
 „quid aliud, quam pœnitens dicendus
 „est?) qua conscientia ad Sacerdotium
 „redire permittitur? Nemo mihi alia
 „quælibet contra auctoritatem Sedis A-
 „postolicæ, vel contra 318. Episcoporum
 „præcepta, vel reliquorum Ca-
 „nonum statuta objiciat: Quia quid-
 „quid contra illorum definitionem, in
 „quibus Spiritum Sanctum loquentum
 „esse credimus, dictum fuerit, recipe-
 „re non solum temerarium, sed etiam
 „periculosum esse non dubito; valde
 „enim metuo, & contremisco illam
 „damnationem, quam Heli Sacerdos
 „propter stultam indulgentiam accipe-

„re meruit, qui pro eo, quod filios
 „suos negligenter castigavit, & eos nec
 „cadere, nec excommunicare voluit,
 „ipsi filii uno die occisi sunt, & 30.
 „millia de populo interfecti sunt, &
 „Arca Testamenti capta est, & ipse
 „retro cadens fractis oervicibus mor-
 „tuus est, & nomen ipsius de libro vi-
 „tæ deletum est, & contra Phinees,
 „qui pro eo, quod zelo Dei commo-
 „tus duos adulteros interfecit, totum
 „populum Dei ira liberavit. Nec hoc
 „ideo dico, ut sicut ille fecit, etiam
 „nunc per mortem corporis Sacerdotes
 „Domini debeant vindicare, sed quia
 „melius est, ut unusquisque parvo tem-
 „pore in hoc mundo confusionem susti-
 „neat, quam postea ad supplicia æter-
 „na perveniat, & multum ei utilius
 „est propter aliorum exemplum, quam
 „diu vivit, remotus ab honore pœni-
 „tentiam agat, & remedium sibi in
 „die necessitatis adquirat. Quicunque
 „parvitati meæ in hac causâ voluerit
 „esse onerosus, aliud responsum ei non
 „dare delibero, nisi quod supradicti
 „Canones continere videntur. Inte-
 „grum descripsi ejusdem Collectionis frag-
 „mentum, ut exinde constaret non so-
 „lum, qualis esset auctoris integra sen-
 „tentia, ad quam Gratiani Canones exi-
 „gantur, verum etiam quibus de causis
 „jure sit idem fragmentum ab Hormisdâ
 „abiudicandum. Ceterum dissimulare ne-
 „mo potest, sententias ibidem traditas
 „vetustis Sacris Canonibus omnino con-
 „sonare, inter ceteros Canoni 23. Con-
 „cilii Arausiaci I. Can. 4. Concilii Au-
 „relianensis V. Canoni 68. Concilii Car-
 „thaginensis vulgo IV. Can. 3. Concilii
 „Epaonensis, & Can. 43. Concilii Aga-
 „thenensis. Addere his omnibus possem con-
 „sonare Hormisdæ Pontificis sententiam
 „in ea parte, in qua dicitur, neminem
 „ex Pœnitentibus posse ad sacros Ordines
 „evehi, quemadmodum idem Pontifex
 „scribit in epistola ad Hispaniæ E-
 „piscopos superius memorata, cujus et-
 „iam verba huc spectantia superius retu-
 „li ad Canones 2. & 3. dist. 61. Ex hoc
 „autem ipso profectum forte fuit, ut ii
 „Canones Gratiani apud Collectores an-
 „tiquiores nomine Hormisdæ descripti
 „fuerint.

Sed præterea falso tributus est Hor-
 misdæ Papæ Canon 2. cau. 30. qu. 5.
 non quidem primum a Gratiano, sed a
 Burchardo in cap. 3. lib. 9. quem etiam
 sequutus est Ivo Carnotensis, Hinc vero
 patet,

Can. 2.
 cau. 30.
 qu. 5.

patet, eundem Canonem non potuisse in secunda Collectione Decretalium titulo de clandestina desponsatione adscribi Alexandro III. tamquam primo ejusdem Auctori, cum Alexander III. non tam post Gratianum, quam post Ivonem, ac Burchardum vixerit. Errati auctor fuit Burchardus, qui, ut alias sæpe tradidi, quoties sententias Francorum Capitularium referre voluit, alium omnino a germano auctorem intcript. Legerat ipse aut in Capitulari Vernensi sub Pippino Rege anni 755. cap. 15. *Ut omnes homines laici publicas nuptias faciant, tam nobiles, quam ignobiles; aut in Capitulis Herardi Turonensis cap. 130. Ut nullus occulte nuptias faciat; aut in lib. 6. Capitularium cap. 133. Nec sine publicis nuptiis quisquam nubere presumat; aut demum in lib. 7. cap. 179. cui consonat Concilium Tridense cap. 8., & Isaac Lingonensis in tit. 5. cap. 6. Sanctum est, ut publica nuptia ab his, qui nubere capiunt, fiant.... Sed prius conveniendus est Sacerdos, in cujus Parochia fieri debent in Ecclesia coram populo &c. Omnes istiusmodi sententias paucis perstrinxit, eisdem etiam retentis verbis, atque de more suo uni ex veteribus Pontificibus pro lubito adtribuit.*

Cam. 25. de conf. dist. 2. Burchardo etiam ex eadem ratione imputandum est, si canon 25. de conf. dist. 1. apud Gratianum tribuatur Hormisdæ. Huic Pontifici ante Gratianum tribuit Ivo, sed Ivoni errandi occasionem Burchardus ipse præbuit. Porro non solum Burchardus reticere voluit, auctores Ca-

pitularium Francorum esse auctores ejusdem Canonis, verum etiam canonem ipsum corruptit, & ex duobus omnino disjunctis Capitularium fragmentis composuit. Revera, omisissis iis, quæ Romani Correctores observaverunt, conferendo codicem Gratiani cum codice Ivonis, & Burchardi, ita statutum legitur, ut nullus Presbyter aliud erigere possit Altare in Ecclesia, quam quod ab Episcopo loci consecratum fuerit. Deinde poena adjicitur adversus Presbyterum ita facientem, ut si Clericus est, degradetur, si vero laicus, anathematizetur. Non video quomodo hæc invicem consonant, aut quomodo Presbyteri in duplicem ordinem distribuuntur, quorum alii laici anathemate percellendi, alii Clerici, & a gradu dejiciendi, quoties statutum minime custodiant. Referenda igitur res erit ad integros Capitularium codices, & unaquæque sententia ad sua capita exigenda. In lib. 6. Capitularium cap. 202. ita legitur: *Ut nullus Presbyter in Ecclesia consecrata aliud altare erigat, nisi quod ab Episcopo sanctificatum est, ut sit discretio inter sacrum, & non sacrum.* Sic explicite integrum Capitularium caput; deinde vero post multa ad Ecclesiasticam stabiliendam disciplinam pertinentia a laicis, ac Clericis custodienda in cap. 303. ita subicitur: *Signis status supergressus commiserit, vel pro nihilo habenda putaverit, si laicus est, communione, si Clericus, honore privetur.* Hæc posteriora cum prioribus conjungere Burchardus non dubitavit.

CAPUT I.

De Johanne .

Johannis .h. nomen præferunt sequentia capita apud Gratianum.

Ex epist. ad
Episcopos I-
taliz. { Can. 22. de cons. dist. 1. ab Isidoro Mercatore confectus.

Ex epist. ad
Zachariam
Archiepisco-
pum. { Can. 1. can. 2. qu. 2.
Can. 3. can. 3. qu. 1.
Can. 1. can. 3. qu. 2.
Can. 7. can. 12. qu. 2. } apocryphi, & aliis Mercatoris sim-
ilitudine conformes.

Ex epist. ad
Salomonem
Regem Brit-
tonum. { Can. 10. can. 3. qu. 6. qst. potius Nicolai II.

Ex epist. ad
Isaac Epif-
copum Syra-
cusanum. { Can. 1. can. 16. qu. 2. Johanni falso tributus.

QUUM in Oriente Imperator Justinus
res Ecclesiæ cum summo bonorum
profectu foveret, in Italia vero
Theodoricus Rex eandem rationem ini-
re videretur, Johannes post Hormisdæ
obitum anno 523, Maximus Pontifex in-
auguratus eo curam suam totam, solli-
citudinemque convertit, ut Arianorum
conventicula dirimeret, illorum Eccle-
sias in Ecclesias Catholicorum dedican-
do. Quod tamen ubi scivit Rex Theo-
doricus animo Arianus, sægre admodum
tulit ita, ut Pontificem Maximum in-
juriis acerbissimis, lacessitum Ravennæ
carcere detinuerit usque ad necem, quæ
addidit anno 526. Hæc facile demon-
strantur ex Gregorio Turonensi Scripto-
re fere contemporaneo in cap. 40. libri
de gloria Martyrum. Cetera, quæ au-
ctor Libri Pontificalis de eo Pontifice
memorat, lubentissime prætermittito, sunt
enim admodum dubiæ, imo etiam con-
tradictionibus implicata. Quod ad rem
meam attinet, illud animadvertere ju-
vabit, singula fere, quæ Johanni per
Gratianum adscripta sunt, tamquam sup-
posititia recenseri.

In epistola ad Episcopos Italiz.

Isidorus Mercator cum plures episto-
las vetustissimis Pontificibus adscriptas
fecit, iis etiam aliquod adscribere voluit,
qui suis temporibus essent proximiores.
Inter has est epistola Johannis dicta nu-
mero 2. ad Episcopos Italiz, cujus da-
ta Consularis hæc est. Data 3. Idus Ju-
nii Maximo, & Olybrio Viris Clariss. Coss.
Exinde autem ejus epistolæ falsitas ad-
paret, cum vel ipso teste Baronio ad
annum 526. §. 3. qui ceteroquin ean-
dem epistolam velut germanam recepit,
Maximus, & Olybrius diversa tempori-
bus gesserint consulatum, item Maxi-
mus fuerit consul anno 523. nec pro-
pterea potuerit Johannes scribere eodem
anno 3. Idus Junii, qui mensis tantum
Augusto Pontificatum suscepit, Olybrius
autem Consul fuerit anno 526. quo obiit
Johannes. mensis Maji, nec propterea
singendus erat scripsisse mensis Janio.
Præterea integra fere hæc epistola de
more Mercatoris confecta est ex variis
Patrum laciniis, Leonis Magni epist. 702.
& Pauli Apostoli ad Corinthi iis dem-
tis, ex quibus auctor Pontificalis, alii-
que Scriptores errandi, fabulæque in-
vul-

vulgus spargendi occasionem sumserunt. Non possum ab illis recensendis abstinere, utpote quæ à Gratiano relata sunt in Can. 21. de cons. dist. 1. Hæretur in *ae conf.* epistola Johannes Italix Episcopus, ut *dist. 1.* adversus Arianos armentur *Vladio Spiritus Sancti*, eorumque perfidiam opprimere valeant, ut nec radix ejus in posterum inveniatur. Sciatimque hæc subjicit, quæ ad Gratiani fragmentum pertinent: *Ecclesias vero Arianorum, ubicumque invenieritis, Catholicas eas divinis precibus, & operibus absque ulla mora consecrate; quia & nos quando fuimus Constantinopoli, tam pro Religione Catholica, quam & pro Regis Theodoricæ causa negotii, suadente atque hortante, Arianosque extirpante plissimo, atque Christianissimo Justino Orthodoxo Imperatore, quasumque illis in partibus eorum Ecclesias reperire potuimus, Catholicas eas, Domino opem ferente, consecravimus. Et quamquam prædictus Theodoricus Rex, eorum pæse tactus intrinsecus, & obvolutus extrinsecus, vos, & omnem regionem nostram perdere & gladio, & igne minatur, nolite tamen propterea desistere, sed viriliter in agro dominico elaborato studeo &c.* Historicam quandam narrationem continet hæc epistola, quam auctor libri Pontificalis latius prosequutus est. Exinde enim fertur Johannem statim electum, fuisse accitum Ravennam a Rege Theodorico, ut ejus legatione Ringeretur apud Justinum Imperatorem in Urbe Constantinopolitana, ea de causa quod Justinus in Oriente acerrime insequeretur Arianos, Arianorumque deleter Ecclesias, quibus Theodoricus patrocinium impendere se profitebatur, minatus se similia in Italia perpetraturum, si ab incepto non destitisset Justinus. Fertur hinc eam legationem suscepisse Pontificem Maximum, eundemque quod petatum fuerat ab Imperatore obtinuisse. Isidorus Mercator in verbis supra descriptis fingit, Johannem in Oriente dedicasse Catholico ritu quasumque reperit Arianorum Ecclesias; deinde redeuntem in Italiam aliis Episcopis, ut similiter dedicarent, adhibere fuisse. Non video sane, quomodo hæc consistere invicem possint. Probrum in primis esse videtur Pontifici Maximo, sanctum ideo fuisse Legatione Theodorici ad Justinum, ut Justinum induceret ad sævendam Arianæ perfidiam: quod si dicatur, id agi a Pontifice prudentissime potuisse, nec Italiam

perderet, quemadmodum minitabatur Theodoricus, cur, inquam, Isidorus Mercator inducit Johannem excitantem Episcopos ceteros ad evertendas Ecclesias Arianorum? Cur idem Pontifex in Occidente sit quodammodo Arianorum patronus, quos in Italia totis viribus insequendos clamat? Deinde si Johannes ita sanctus est Legatione Theodorici, ut quod petierat, abs Justino impetrasset, causa producatur in medium, cur redux in Italiam honorifice potius non exceptus fuerit a Theodorico, & cur afflictus fuerit cruciatibus plane gravissimis? Qui de hujus epistolæ auctoritate bene opinantur, inter quos Cardinalis Baronius, innituntur testimonio Gregorii Turonensis superius memorato; sed, tanti Viri venia dixerim, Gregorius Turonensis nihil de epistola loquitur, neque hæc omnia, quæ in epistola continentur, probat: tantum asserit Johannem dedicasse in Italia Ecclesias Arianorum, hinc autem subortam occasionem dissidii inter eundem, ac Regem Theodoricum. Hæc vero potius epistolæ illius auctoritatem infirmant, si enim verum est, quod ait Gregorius, Johannem dedicasse in Italia Ecclesias Arianorum; quomodo verum esse potest ideo Constantinopolim perrexisse, ut, ne Arianorum Ecclesie dedicarentur, operam suam impenderet? Siquis in hac dedicandarum Ecclesiarum ab Hæreticis quodammodo evictarum materie aliqua addiscere voluerit ex authenticis illis temporis monumentis, adeat Concilium Epaonense anni 517. in quo Canone 33. constitutum legitur, ne Basilicæ Hæreticorum usquam purgentur; nec sacris usibus applicentur; nisi agatur de Basilicis, quas Hæretici a Christianis olim abstulerint, quæve recens, quasi reversæ postliminio, a Catholicis fuerint revocatæ.

*De Epistola ad Zachariam
Archiepiscopum.*

Potiore sane ratione inter fragmenta Isidori Mercatoris recensenda erit epistola, cui titulus: *Johannes Urbis Romæ Episcopus Zacharia Archiepiscopo salutem.* Præterquamquod enim eandem habet adjectam Consularem notam, quam præcedens epistola, ibi: *Data 19. Kal. Novembris Maximo, & Olybrio Viris Clariss. Coss.*, nihil aliud continet; quam paucis perstricta illa oratio, quæ idem

Plen.

Pseudo-Isidorus passim in ceteris suis epistolis tradiderat; nimirum de Episcopis non accusandis, de electis ante sententiam restituentibus, & Amilibus. Plura etiam ibidem describuntur, ex In-
nocentii epistolis, aliisque Romanis, Pro-
speri, Symmachi, & Euanodii monu-
mentis.

Can. 1. Si Canonem 1. cau. 3. qu. 1. obser-
can. 3. vemus, agnoscere poterimus cum episto-
qu. 2. la Eusebio adscripta, copiosius, præfer-
rim si illum conferamus cum Can. 6.
eodem cau. 3. qu. 2. quamquam in epi-
stola Johannis, non eadem legantur, quæ
apud Gratianum ibi. Prius ergo o-
portet omnia illis legibus reintegra-
ri, & Ecclesias, quæ sibi sublata
sunt, cum omni privilegio suis resti-
tui, & postmodum non sub angustii
temporis spatio, sed tantum tempo-
ris spatio eia indulgeatur, quantum
expoliati, vel expulsi esse videantur,
antequam ad Synodum convenerint,
& ab omnibus quisque suæ Provin-
ciæ Episcopis audiantur.

Can. 1. Post pauca in eadem epistola subse-
can. 2. quuntur verba Canonis 1. cau. 3. qu.
2., cujus verba Romani Corredtores ad
integra exemplaria jam exegerunt. Si-
milis autem etiam leguntur in epistola
2. Eusebio Pontifici tributa.

Can. 3. Item post aliqua referuntur verba Ca-
can. 12. nonis 3. cau. 3. qu. 1., quæ etiam ex
qu. 2. Eusebii epistola deprompta fuisse, imple-
met Gratianus testatur in Canone 4.
eodem causa, & questione. Romani
Corredtores eidem Canonis nonnulla ad-
jecerunt, atque ad integros epistolæ
Codices exegerunt.

Can. 7. Denum in eadem epistola legitur Ca-
can. 12. non 7. cau. 12. qu. 2., cujus sententia
qu. 2. refertur apud Eusebium in Canone 10.
eiusdem causa & questione, æque in
horum interpretatione animadvertenda
est Mercatoris imperitia, asserentis jux-
ta leges sæculi poenam furti undecup-
lum fuisse, quando tamen certissimum
erat ætate Johannis ex legibus Roma-
nis, quæ in usu maxime erant, dupli-
vel quadrupli poenam pro furti quali-
tate fuisse indictam, quamquam deinde
recentiorum Principum placitis fuerit in
aliquibus Provinciis exasperata.

*De Epistola ad Salomonem Regem
Britannum.*

Nemo dubitare potest, epistolam ad
Salomonem Regem Britannum scriptam,

ex qua depromptus est Canon 10. cau. 3. Can. 10.
qu. 6., non pertinere ad Johannem I., cau. 3.
quod apertissimum facit mentio ibidem qu. 6.
facta Caroli Imperatoris, mentio etiam
idem Salomonis, qui tempore Caroli Cal-
vi vixit, mentio demum controversiæ,
quæ fuit inter Episcopos Britanniæ, &
inter Archiepiscopum Turonensem, quæ
gravissima extitit Caroli Calvi tempori-
bus. Si Johannis nomen, prout habent
Gratiani Codices recentiores, retinere
deberemus, fragmen tum illud potius
Johanni VIII. tribuendum foret. Sed ve-
reor, quin verius adscribendum sit Ni-
colao I., cui non solum vulgatæ colle-
ctiones epistolarum Pontificiarum inte-
gram epistolam adscribunt, verum et-
iam antiqui Gratiani Codices ante Ro-
manam correctionem editi. Nicolai no-
men inscriptum præferunt Imperato-
ri Caroli Magno subiecti Britanni, ut
perspicue demonstrat Canon 12. cau. 11.
qu. 1., petierant, ut sibi Rex consti-
tueretur Imperatori ipsi subiectus, quod
obtinuerunt, necessitate quadam ita exi-
gente, ut professus est Carolus Calvus
in Capitulari anni 877. apud Carissi-
cum cap. 33., hac tamen adjecta condi-
tione, ut ex certa tantum familia pro-
geniti Regio nomine ac dignitate poti-
reantur. Inter hos Reges postremus fuit
Salomon, qui obiit anno 874., quamo-
diem per Carolum Calvum nuper lau-
dato capite libere idem regnum avoca-
tum est, his verbis: „Qualiter regnum,
„quod necessitate Britonibus quondam
„juramento confirmatum fuerat, quia
„de illis, quibus firmatum est, nullus
„superstes est, & fidelibus nostris reci-
„piatur. „Non desunt, qui patent;
Salomonem primum fuisse, & unicum
Britonum Regem, obientia dignitate &
Carolo Calvo belis Britannis fangi-
to. Hæc tamen res ex elapso evadet,
quo solertius causam inquiram, quam
in epistola ad Salomonem. Nicolaus tra-
ctabat Graphice eam describere vide-
tur auctor opusculi, quod Girmondus
edidit in Analectis post adnotationes ad
Capitularia Francorum num. 5. Refert
ille, Numerorum Salomonis prædecesso-
rem plures Orbes invasisse, illisque po-
tatum fuisse, ex quo nihil ardentius opta-
vit, quam ut Regio titulo decoraretur.
Id sibi commodius cessurum ratus est,
si Episcopos in sua ditione consistentes
expelleret, aliosque ambitus sui conficias
subrogaret. Et quidem hoc consilium fa-
cile exegutus est, etenim exaratis in
unum.

unum Episcopis ac Proceribus, palam conqueri cepit de Episcopis, quod variis & gravissimis criminibus vitiosi essent, testibus etiam productis, quos ad id paratos instruxerat, ut etiam minitantes, ut si forte Episcopi inficias ivissent, eosdem capite damnaverent. Nemo non videt hinc, quo terrore Episcopi concussi fuerint, qui metu supplicii statim confessi sunt se fecisse, de quibus ne cogitarent quidem. Dissoluto Concilio optimam se causam habere existimant Numenios, alios in locum illorum elegit Episcopos, isti vero ad Carolum Francorum Regem sese contulerunt, ut quid gestum a Numenio esset, renunciarent, ac de injuria conquererentur. Inter eos vero Numenios cogitans Episcopos, quos elegerat, ab Archiepiscopo Turonensi, cui tanquam Metropolitano Brittones suberant, non esse benedictionem, seu consecrationem consecuturos, in sua ipsa ditione Archiepiscopum creavit, aliosque Episcopos, ut ipse, ipsiusque consortes omnia libere moderarentur. Turonensis Archiepiscopus aegro sensit, ea ratione jura sua diminui, quæ sane tempore Numenii facile recuperare non potuit; proindeque tempore successoris Salomonis postulavit, ut sua sibi jurisdictioni restitueretur. Et quidem sub Carolo Calvo hæc tractata fuerunt, videlicet ut & Brittonum Episcopi Turonensi Metropolitæ subicerentur, ut antea; & Salomon Regi Carolo fidem suam obstringeret, ac servaret. Quod constat etiam ex Synodo Tullensi apud Saponarias anni 859. cap. 8. ibi: „Ad Episcopos siquidem Brittonum, qui se contra auctoritatem a Metropoli sua moluntur disscindere, Synodus literas secundum auctoritatem sacram direxit, quatenus ad suam Metropolim redeant, eique debito jure se subdant, nec a Canonica, & Episcopali communione se segregent. Excommunicatis etiam, sicut sacræ decernunt regulæ, nequaquam communicent; & Salomonem commoneant, ut promissam fidem glorioso Regi Karolo observet, & ipse, & Brittones communicantes ipsi se, sacræ communione non privent.“ Ex his plana erit interpretatio memorati Canonis 10. cau. 3. qu. 6., integræque epistolæ Nicolai I. Pontificis, ex qua liquet, jam inter Carolum, & Salomonem initam fuisse pacem; unum illud supererat, ut causæ eorum, factio-

rumque Episcoporum dirimeretur. Si quis integram legere epistolam desideret, eam inveniet in recentioribus Conciliorum, & Pontificiarum Epistolarum Collectionibus in appendice epistolarum Nicolai I. epist. 22. junctis observationibus Jacobi Simondi, & Harduini. Quod verò nomen Johannis Papæ adscriptum fuerit in aliquot Codicibus, id factum arbitror ex marginali quadam adnotatione, qua animadvertendum quispiam studiosus voluerit, de eadem causâ aliam esse Johannem VIII. Epistolam ad Episcopos Britanniarum scriptam, quæ in recentioribus Codicibus est 124.

*De Epistola ad Isaac Episcopum
Syracusanum.*

Non opus est pluribus ad demonstrandum, Canonem 1. cau. 16. q. 2. Johannem I. Pontifici nulla ratione convenire posse, cum sufficiat vel ejusdem verba spectare, ut statim appareat fuisse suppositum. Imo ego arbitror, nec Johannem VIII., quod aliqui censuerunt; adscribi recte posse, sed ab otioso hominibus circa seculum XI., aut XII. confictum fuisse. Paucis id ipsum tradit VVessespens in Brevi commentario in Gratianum ita scribens ad hunc Canonem: „Non indicatur, cujus Johannis sit, neque alibi hæc epistola reperitur, eamque fictitiam esse, ipse contextus, admodum verosimile facit.“ Agitur ibi de Ecclesiis, quæ Episcopali auctoritate Monachis, seu Monasteriis concessæ fuerunt, decerniturque liberum esse Monachis ibidem Sacerdotes constituere, sive *investitores suarum Ecclesiarum fieri*, sive, quod idem significat, *investituram concedere*, & quidem irrequisitis Episcopis. Quis non agnoscat in hac re sæculi XI. & XII. contentiones, pugnantibus Monachis adversus Episcopos, & in libertatem proclamantibus? Revera vel temporibus Johannis X. anno 922. ea disciplina obtinebat, ut licet Monachis capellæ concessæ dudum fuissent, adhuc tamen illæ ab Episcoporum institutione penderent; quemadmodum manifeste comprobatur Concilium Constantiense ejusdem anni celebratum presentibus Carolo Franciæ, & Henrico Germaniæ Regibus in Can. 6., cujus hæc sunt verba: „Hoc quoque statutum est, quatenus Ecclesiæ, quæ tamenque Monachorum in Angli-

Can. 1.
can. 16.
qu. 2.

„Pa-

„Parochiis sitæ, Episcoporum, ut de-
 „cet, divinitus subdantur regimini,
 „eisque debita obsequia in exercendis
 „Ecclesiasticæ curæ negotiis sollicite
 „exhibeant. Ipsi procul dubio Monachi
 „Episcopis suis in omnibus obediant.“
 Primum singulari privilegio concessum
 adparet Monasterio Cluniacensi ab Aga-
 pito II. Pontifice circa annum 496., ut
 capellæ in Monasterio ejusdem potesta-
 tem redactæ manerent perpetuo in po-
 testate Monachorum, & siquæ aliæ au-
 thoritate Episcopi erigerentur, nullum
 damnum Monasterio circa decimas in-
 gerent, quemadmodum legimus in epi-
 stola ejusdem Agapiti ad Aymardum Ab-
 batem. Paullatim uberiora etiam privi-
 legia concedi cœperunt Monasteriis a
 Pontificibus Maximis non quidem gene-
 raliter, sed pro petitionibus nonnullor-
 um, præsertim Fundatorum, uti li-
 quet ex epistola Leonis IX. ad Fulco-
 nem Corbejensem circa annum 1050. aliis-
 que id genus bene multis. Ceterum sub
 finem etiam 11. sæculi liquet, non li-
 cuisse Monachis hujusmodi jura Episco-
 porum propria non obtenta ab Episto-
 pis facultate sibi vindicare, uti demon-
 strari posset ex Can. 9. cau. 16. qu. 1.
 Quid plura? De hac institutionum Ec-
 clesiasticarum materie disputatum etiam
 fuit temporibus Gratiano recentioribus,

hinc Abbatibus privilegia sua alleganti-
 bus, illinc Episcopis ægre ferentibus
 sua jura diminui, quemadmodum liquet
 ex pluribus capitibus in Collectionem
 Gregorii IX. relatis, inter cetera cap.
 15. & 18. de præscriptionibus, & cap.
 6. de Religiosis domibus; quæ sane dis-
 putationes facile dirimi potuissent, si
 germanus fuisset habitus memoratus Ca-
 non Johanni Papæ tributus. Hinc jure
 merito Canon idem tanquam apocryphus
 judicandus erit, Monachorum quorum-
 dam opera editus, qui conarentur Epi-
 scoporum auctoritatem in Clericis desi-
 gnandis in capellis sibi subjectis elude-
 re; potiore autem jure reprobanda erit
 industria illius, qui in Labbeana Col-
 lectione Veneta recentiore hanc ipsam
 epistolam retulit inter epistolas Johan-
 nis IV. circa annum 640., cui sane
 tempori nulla ratione congruere potest.
 Potius laudandus esset Pithæus, qui in
 sua editione Gratiani Canonem foras
 tribuendum voluit Johanni VIII., non
 quod revera esset Johannis VIII., sed
 quod ex epistolis Johannis VIII. vide-
 tur depromta Canonis ejusdem præsa-
 tio, quemadmodum liquet conferenti-
 ipsius Canonis præfationem cum præ-
 fatione epistolæ 65. 169. 181., 186. &
 aliarum Johannis VIII. in eadem Lab-
 beana editione.

C A P U T L I.

De Felice IV.

Unicam retulit Gratianus Felicis IV. nomine epistolam, ex qua
 depromta sunt sequentia capita.

{ Can. 1. de conf. dist. 1.
 { Can. 2. de conf. dist. 1.
 { Can. 11. de conf. dist. 1.
 { Can. 16. de conf. dist. 1.

{ Apocryphi omnes, & ad integram
 { epistolam exigendi.

FELICI IV., qui sedet in Maximo Pon-
 tificatu ab anno 526. mense Julio
 usque ad annum 530. mense Octobri,
 Iudocus Mercator duas epistolas tribuit,
 priorem ad omnes Episcopos per diver-
 sas Provincias constitutos, alteram ad
 Sabinam. De posteriore sermonem non
 habeo; ex ea enim nihil est apud Gra-
 tianum. Prima vero perspicue argumen-
 to apocrypha demonstratur; plura enim
 ex Leone Magno, & Gregorio Magno

depromta fuerunt, præsertim ex lib. 4.
 Gregorii epist. 36., item ex epistolis In-
 nocentii, & Siricii, & passim recentio-
 rum monumenta una cum vetustiorum
 sententiis congesta. Inter cetera hæc
 scribit: *Sanctissimis vestra scripta, quæ
 ad Sedem Apostolicam misistis super qui-
 busdam consiliis, quæ ad caput, ut in-
 de acciperetur responsa, unde omnis Eccle-
 sia totius religionis summis exordium, gra-
 tianter accipi, & vobis respondere cura-
 vi.*

vi. Quis non videat hic oscitantiam Mercatoris, qui fingit Felicem uno eodemque tempore esse ab omnibus universarum Provinciarum Episcopis interrogatum incredibili quodam casu, ita ut una epistola posset omnibus satisfacere. Imo, quod mirum est, cum in tota epistola nil aliud rescriptum adpareat, quam de Ecclesiarum dedicationibus, de eadem re ab universis Episcopis fingitur Pontifex interrogatus fuisse. Hinc vero liquet abunde, quæ sit auctoritas Canonum Gratiani ex hac epistola depromptorum. Isti sunt Canones 1. 2. 11. & 2. 11. 16., quibus addi potest Canon 17. de cons. dist. 1., qui omnes, uti a Gratiano non satis ordinate digesti sunt, nec satis juxta fidem integrorum exemplarium, ita erunt potius describendi. De Ecclesiarum animæ consecratione (hic est Canon 1. apud Gratianum) & de Missarum celebrationibus non alicubi, quam in sacratis Domino locis absque magna necessitate fieri debere liquet omnibus, quibus sunt nota novi, ac veteris Testamenti præcepta. Tabernaculum vero Moysen (hic est Canon 2.) Domino præcipiente fecisse & sacrasse cum Mensa, & Altari ejus, & ceteris vasis utensilibus... divinis præceptis, ac præcipibus ea sacrasse... & templum Domini adificare voluit, sed... Salomonque filius ejus... in libro Regum inter cetera legitur ita: edificans, inquit Salomon Domino &c. Hæc omittuntur a Gratiano, cum pluribus, quæ sequuntur ex cap. 8. libri 3. Regum excerpta. Post quæ ita sequitur Pseudo-Felix, & cum eo Gratianus in memorato Canone 2. *Fecit ergo Salomon in tempore illo... & pigritia agatur. Sapiens ergo* (hæc omisit Gratianus in eodem Canone 2., sed alia methodo descripta retulit in Canonem 11.) *est, Missam non cantare, aut non audire, quam in illis locis, ubi fieri non oportet, nisi, ut saepe dictum est, pro summa contingat necessitate, quoniam necessitas non habet legem; unde scriptum est: Vide ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris, sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus; & in Exodo legi-*

tur: Vos vidistis, quia de caelo loquutus sum vobis: non facietis Deos argenteos, nec Deos aureos facietis vobis: Altare de terra facietis mihi, & offeretis super illud holocausta, & pacifica vestra, oves vestras, & boves in omni loco, in quo fuerit memoria nominis mei: Et sicut non alii, quam sacrati Domino Sacerdotes debent Missas cantare, nec sacrificia super Altare offerre, sic nec in aliis, quam in præfatis Domino sacratis locis Missas cantare, aut sacrificia offerre licet. Si autem, ut legitur in Concilio Laodiceno (hæc rursus habeatur apud Gratianum in memorato Canone 2. vers. *si autem*) cap. 26. quod hi, qui... ad eos gradus sunt sacrati... offerri licet. Quod autem... Episcopis, & Presbyteris. Solemnitates vero dedicationum (hæc habentur in Can. 16.) Ecclesiarum, & Sacerdotum... celebranda ipso Domino exempla dante, qui ad festum dedicationis Templi omnibus id faciendo dante formam, cum reliquis populis eandem festivitatem celebraturus venit, sicut scriptum est: Facta sunt Encenia in Hierosolymis, & hyems erat, & ambulabat Jesus in Templo, in porticu Salomonis. Quod autem octo dierum sint Encenia celebranda, in libro Regum, peracta dedicatione Templi reperies. De Ecclesiarum vero consecratione quoties dubitatur, & nec certa scriptura... ne talis trepidatio faciat deteriorationem, quoniam... nescitur factum. Postrema hæc verba, quæ omissa maxima in parte fuerunt in dicto Canone 16., a Gratiano relata inde sunt in Canonem 17., sed nomine Gregorii Papæ. Unum adnotandum superest, quod attinet ad dedicationes Sacerdotum, & Episcoporum, ut ait Gratianus in Can. 16., per singulos annos solemniter celebrandas; ex eo enim argumentum depromitur ad demonstrandum, in hisce capitibus eam contineri disciplinam, quæ sacris Canonibus generatim non consonat, nullibi enim constat annuatim consuevisse in Ecclesia, sicut Ecclesiarum, ita & Sacerdotum, aut Episcoporum consecrationes solemniter celebrari.

CAPUT LII.

De Bonifacio II.

Unicum Bonifacii II. nomine habemus fragmentum in Codice Gratiani ex ejus epistola ad Eulalium.

(*Can. 7. dist. 89. ab Isidoro Mercatore confectus.*)

VIta functo Felice, dire quidem, sed brevi schismate discissa fuit Romana Ecclesia, aliis Bonifacium, aliis Dioscorum eligentibus anno Domini 530., sed Dioscōro post exiguum tempus obunte sine controversia rexit Ecclesiam Bonifacius brevi etiam tempore per biennium scilicet, aut per annum tantummodo, ut alii volunt. Quod apud Gratianum illius nomine refertur fragmentum in Can. 7. dist. 89., ejusdem reverentia non est, sed potius Isidori Mercatoris, qui huic Pontifici adfinxit epistolam ad Eulalium, ut dicitur, Episcopum Alexandrinum. Sane verba memorati Canonis eadem sunt cum verbis epistolæ, dummodo adnotationes adjiciantur Romanorum Correctorum. Habentur præterea apud Leonem Magnum epist. 24., apud Pseudo-Zephirinum epist. 2., Pseudo-Dionysium epist. 2., Pseudo-Liberium epist. 13., & Gregorium Magnum lib. 4. epist. 52., ut proinde non sint omnino rejicienda, sed potius, si Leonis, & Gregorii epistolas attendamus, tanquam optima disciplinæ sacræ monumenta haberi debeant. Ceterum ea ad Eulalium epistola hisce rationibus passim a Bonifacio abjudicatur. Fingitur ab auctore, Carthaginensem Eccle-

siam jam a tempore Aurelii Episcopi a Romana defecisse, ac tum demum reconciliatam tempore Bonifacii rogante Eulalio Episcopo Carthaginensi. Fingitur præterea, de hac unitate Ecclesiarum certiores redditum per epistolam Pontificis Maximi Eulalium Episcopum Alexandrinum. Hæc sane a veritate aliena videntur, vel quod tunc temporis nullus fuerit Eulalius Ecclesie Alexandrinæ Episcopus, quam tenebat ex hæreticis Timotheus, & ex Orthodoxis Asterius; vel quia, si verum esset a temporibus Aurelii Carthaginensem Ecclesiam fuisse a Romana separantem, habendi essent velut in schismate, ac defectione mortui viri sanctissimi Fulgentius, atque Augustinus, & tot alii Martyres illius temporis, quemadmodum observavit Baronius in notis Martyrologii ad diem 16. Octobris; vel etiam, quod nullus tunc fuerit in Carthaginensi Ecclesia Catholicus Antistes, qui conjungi cum Romana Ecclesia a Bonifacio postularet sub Gelimero Ariano Rege; vel demum, quod in hac ipsa epistola mentio fiat Justinii Imperatoris, quasi Orientale tum teneret Imperium, quod tamen gerobat Justinianus Justinii successor.

CAPUT LIII.

De Silverio.

Omiso Johanne II., & Agapeto, utpote quos præterit Gratianus, gradum facio ad Silverium, cui duo, vel tria fragmenta adscribuntur.

Ex epistola ad Vigilium Epi- { Can. 30. §. ult. cau. 23. qu. 4. jungendus cum can. 22. cau. 23. qu. 2.
scopum. { Can. 22. cau. 23. qu. 2. apocryphus, & a Gratiani proposito alienus.
Ex epistola ad Amatorem E- { Can. 30. cau. 23. qu. 3. apocryphus.
piscopum.

Electus Silverius in Romanum Antistitem anno 536. mensis Junio, per annum tantummodo pacifice tenuit Maximam Pontificatum, postea vero curante Theodora Augusta in exilium pulsus fuit, suffecto in ipsius locum Vigilio, ac demum exul obiit anno 540. Duas epistolas huic Pontifici tribuit Isidorus Mercator, quarum prior ad Vigilium, altera ad Amatorem Episcopum directa fertur.

De Epistola ad Vigilium Episcopum.

Quem hac epistola alloqui fingitur Silverius, Vigilus est in ejus locum in Romana Sede suffectus. Eum Silverius anathemate percellens inducitur, quem

Can. 30. §. ult. 30. cau. 23. qu. 4. verba, hæc statim subjiciuntur in epistola: *Sic enim docet fidem Sanctorum Patrum in Ecclesia servari Catholica, ut quod habuit amittat, qui improbabiliter tenuerit, quod non accepit, assumserit; quæ Gratianus retulit in Can. 22. cau. 23. qu. 2., quamquam Collectoris proposito parum essent accommodata. Etenim Gratianus demonstraturus erat, privilegium omnino amittendum esse ab eo, qui permissa abuteretur potestate. At quæ de Vigilio illic dicuntur, ad nullum privilegium, quo ille abusus esset, pertinere possunt, sed ad munus Summi Pontificis, quod ille semoto Silverio per vim assumserat. Apocrypham vero hanc epistolam evincunt præter falsam consulari notam ibi: *Data 8. Kal. Julii Principe Basilio*, subscriptiones quatuor Episcoporum post Silverium, nimirum Terracinenus, Funda-*

ni, Firmani, & Minturnensis, omnium ex Campania. Plane inverosimile prorsus est, quatuor Campaniæ Episcopos subscripsisse post Vigilium non in Campania, sed in extremis Asiæ partibus relegatum. Inverosimilis item Basilii Principis designatio, siquidem Basilii Principis nomen eo tempore prorsus ignotum est, præsertim in Consularibus fastis. Sunt, fateor, qui loco Basilii Belizarium substituunt, sed neque id convenire potest, siquidem, Baronio teste, nullus Silverii tempore fuit Belizarii Consulatus, qui incidit potius in annum 535., ac propterea uno anno, antequam Silverius Sedem Pontificiam conscendisset.

De Epistola ad Amatorem Episcopum.

Vulgo arbitrantur, Amatorem, ad quem Silverius rescripsisse dicitur, fuisse Episcopum Augustodunensem, qui eo tempore egregia sanctitatis fama claruit. Hunc finxit Mercator scripsisse ad exulem Silverium solatoriæ epistolam, subsidiumque præbuisse triginta librarum argenti, ac rogavisse, ut sibi de vitæ ratione, quam Silverius agebat, renunciaretur. Finxit præterea Mercator, Silverium rescripsisse commendando Episcopi charitatem, quæ plenum Amatorem asseruit. Ubi vero ista scribuntur, usurpantur verba Gregorii Magni lib. 4. epist. 50. Deinde asserit auctor epistolæ, se innumera mala in exilio perpeti, causamque edocet, modumque, quibus pulsus fuit his verbis: *Acte omnia vero Patricia infesta mihi erat, eo quod non restituebam Anathimum. dudum Patriarcham Constanti-*
Ddd. 2. nopo.

nepolitannum, quem sancta memoria Agapetus prædecessor meus suis meritis damnavit. Urgente quoque ejus jussu existunt quidam falsi testes, dicentes adversum me crimina, quorum nunquam particeps fui, sed dum multi in eadem accusatione persistere, timuit Belissarius Patricius noster, & mandavit me ad se venire pacifico pro quibusdam Ecclesiasticis dispositionibus in palatium Principis &c. Quæ sequuntur retulit Gratianus in *Can. 30. cau. 23. qu. 4.* Plura tamen hic inverosimilia, aut improprie dicta: Theodora enim non Patricia, sed Augusta honoris causa appellabatur; item concipi facile nequit, quomodo in exilio Silverius Concilium celebraverit Episcoporum, quum ipse in archissima detineretur custodia, ita ut ipse scripsisse negatur, se *pauca tribulationis, & aqua angustia sustentari.* Nec etiam facile percipitur, quomodo potuerit illam argentii summam ab Amatore recipere, quin impedimento essent custodes, quorum curæ mandatum erat, ut inedia Pontifex consumeretur, uti scribit Liberatus.

Diaconus. Præterea Mercatoris manum facile produnt ea, quæ ibidem subjiciuntur de accusationibus Episcoporum, quæque etiam leguntur in epistolis Eusebio, & Fabiano tributis. Denum falsitas Consularis notæ apocrypham esse docet epistolam ibi: *Data 9. Kal. Decembris Justiniano V., & Belissario viris claris, Coss.* Nullus in tota Consulatum epocha quintus Justiniani Consulatus, & Belissarius solum Magistratum gessit anno 535, anno nimirum, antequam Silverius Pontifex eligeretur, si Baronio fides ad annum 539. §. 6., ubi hanc ipsam epistolam ex mendaci Consulatum nota, aliisque argumentis indignam patet, quæ Silverii nomine censetur. Gratianus in descriptione dicti Canonis 30. nomina immutaverat; siquidem & Sylvestro Canonem adscripserat, & in prioribus verbis pro Belissario Guilifarium scripserat. Hodie ex Romana Correctione Silverii nomen adpositum est, retento tamen nomine Guilifariorum, ut ajunt Correctores, vox *Guilifariorum* est initium capituli.

C A P U T L I V.

De Vigiliis.

Vigiliis tribuuntur sequentes duo Canones.

Ex epistola ad f. *Can. 12. cau. 2. qu. 6. dubio auctoritatis.*
 Eutherium. *Can. 24. de cons. dist. 1. paullo varina in diversis exemplaribus.*

TEmpora, quibus Vigiliis Romanam tenuit Sedem, ita recensenda sunt, ut posteriora omnino a prioribus secerantur. Etenim Vigiliis ab anno 536. usque ad annum 540. præter regulam susceptus fuit in locum Silverii adhuc viventis, atque ideo ejecti, quod Theodoræ Augustæ voluntati in certis Ecclesiasticæ fidei causis morem gerere detrectasset; ab anno 540. quo Silverius obiit, usque ad annum 555. Ecclesiæ præfuit legitimo Romani Cleri, populi que consensu. Sane quocumque tempore maxime exagitatus est propter fidei causas, urgente præ ceteris Theodora, quam ab initio sui Patronam habuerat: inter alias causa trium Capiulorum, & Concilii Constantinopolitani II. generalis eundem gravissime deflagavit. Mihi, ne a proposito aberrem,

una est expendenda epistola, quæ incipit *Directas ad nos*, dataque dicitur *Kalendis Martii Vulstana, & Johanne viris clarissimis Coss.*, scriptaque ad Eutherium Episcopum, quem alii Eutherium, alii Eleutherium, alii Eucherium nominant. In primis non multum auctoritatis illi epistolæ inest, cum eo tempore edita proponatur, quo Vigiliis non jure Romanæ Ecclesiæ præerat, anno nimirum 538. Deinde observavit jam Baluzius, falso epistolam inscribi ad Eutherium, sed inscribi debere ad Profuturum Bracarensem, idque non solum probavit ex codice vetustissimo Ecclesiæ Lugdunensis, & tribus aliis vetustissimis Colbertinis, verum etiam ex eo, quod in actis Concilii 1. Bracarensis mentione facta fuerit de epistola Vigiliis ad Profuturum, quæ aliter, quam in hoc nomen.

numento, demonstrari non potest. Continet hæc epistola in vulgatis editionibus capita septem; sed in Codice antiquissimo Colbertino, quem memoratus Baluzius laudavit, caput 6. & 7. desiderantur, ac sub finem capitis quinti hæc verba leguntur: *Deus te incolumem custodiat, Frater charissime. Data Roma 3. Kal. Jul. Flavio Johanne viro clarissimo consule. Cardinalis de Aguirre in tom. 2. Conciliorum Hispaniæ pag. 278. Codicem Colbertinum ait non esse anteterendum aliis Codicibus univ. versis, præsertim Hispaniæ, quos Loaisa vidit & contulit, in quibus postrema illa capita continentur, addita etiam ratione, quia Codex Colbertinus scriptus esse potuerit in Gallia, quo tempore, inclinante scilicet sæculo 9., caput ultimum illius epistolæ adversabatur Episcopis Gallicanis de appellatione ad Romanam Sedem introducenda disputantibus. Ego sane in hac re a Baluzio potius recedendum arbitrarer, nisi agnoscerem postrema illa epistolæ capita præcedentibus non esse connexa, imo in iis auctorem rursus ea tractanda suscipere, de quibus egerat aut in præfatione, aut in cap. 3. Si quidem in præfatione de Sedis Apostolicæ dignitate, & fide agitur, de qua rursus in cap. ultimo; in capite autem 3. agitur de forma Sacramenti baptismatis, de qua iterum agitur in capite penultimo, sive 6., postquam in cap. 4. & 5. actum fuerit de fabricis Ecclesiarum, & de Paschali observatione. Illud etiam me admodum tenet,*

quod sub finem 5. capitis auctor epistolæ ita concludit, ut integram epistolam, perfectamque concludere videatur, his verbis: *Hic igitur fraternitatis tua inquisitioni responsis, Deum nostrum quantum possumus exoramus, ut &c.*

His generaliter traditis, facilius expenduntur Gratiani Canones, præsertim vero Canon 12. cau. 2. qu. 6., hic enim pertinet ad caput ultimum epistolæ, quod scilicet in memorato Codice desiderari Baluzius adserit. Canon autem 24. de cons. dist. 1. legitur in cap. 3. hic verbis: „ De fabrica vero „ cujuslibet Ecclesiæ, si diruta fuerit, „ instauranda, & si in eo loco „ consecrationis solemnitas debeat iterari, „ in quo sanctuaria non fuerint, „ nihil judicamus officere. (*ita habent „ vulgati Codices: Baluzius legit ex „ Codice Colbertino efficere*) si per eam „ minime aqua benedicta jactetur, quia „ consecrationem cujuslibet Ecclesiæ, „ in qua Spiritus Sancti ara non ponitur (*legit Baluzius ex eodem Codice: „ in qua Sanctuaria non ponuntur*) „ celebritatem tantum scimus esse Missarum. Et ideo, si qua Sanctorum „ Basilica a fundamentis etiam fuerit „ innovata, sine aliqua dubitatione, „ cum in ea Missarum fuerit celebrata solemnitas, totius sanctificationis consecrationis implebitur. Si vero sanctuaria, quæ habebat, ablata sunt, „ rursus eorum repositione, & Missarum solemnitate, reverentiam sanctificationis accipiet.

Can. 12.
can. 2.
qu. 6.
&
Can. 24.
de cons.
dist. 1.

CAPUT V.

De Pelagio.

Quæ Pelagio tribuuntur apud Gratianum, aut alios Collectores ita obscuræ sunt, ut plerumque ignoretur, num Pelagio I. num II. ejus nominis sint tribuenda. Videntur sequentia laudari ex Pelagio I.

Ex epist. ad
Narsætum.

Can. 4. dist. 17. jungendus cum can. 20. cau. 1. qu. 1.
Can. 42. cau. 23. qu. 5. consonat cum aliis Pelagii monumentis.
Can. 43. cau. 23. quest. 5. paullo varius in diversis exemplaribus.
Can. 44. cau. 23. quest. 5. consonat cum aliis Pelagii monumentis.

Ex epist. ad
Childebertum
Regem.

Can. 10. cau. 29. qu. 1. ex integra epistola supplendus.

Ex epist. ad
Viatorem, &
Pancratium.

Can. 34. cau. 24. qu. 1. paullo varius in diversis exemplaribus.

Ex epist. ad
Benegestum
Defensorem.

Can. 15. cau. 16. qu. 1. referendus potius ad Pelagium II.

Ex epist. ad
Sergium Can-
cellarium.

Can. 16. cau. 17. qu. 1. referendus potius ad Pelagium II.

Ex epist. ad
Johannem Pa-
tritium.

Can. 45. cau. 23. qu. 2. potius referendus ad epistolam ad Nar-
sætum.
Can. 33. cau. 24. qu. 1. ex aliis exemplaribus supplendus.

Ex epist. ad
Laurentium
Episcopum
Centumcel-
lensem.

Can. 15. dist. 63. supplendus ex aliis exemplaribus.

Ex epist. ad
Mellitum, seu
Melleum Sub-
diaconum.

Can. 4. cau. 18. qu. 2. } Apocryphi, & a temporibus Pel-
Can. 5. cau. 32. qu. 1. } agii alieni.

Ex epist. ad
Angilium E-
piscopum.

Can. 13. cau. 24. qu. 3. cum aliis Pelagii epistolis consonat.

- Ex epist. ad Armentarium Magistrum militum. { *Can. 21. cau. 25. qu. 2. inter se admodum auctoritatis.*
- Ex epist. ad Sindulam Magistrum militum. { *Can. 19. cau. 3. quest. 9. explicandus ex alijs Pelagii fragmentis.*
- Ex epist. ad Decoratum Patritium. { *Can. 20. cau. 3. qu. 9. commendatitiam epistolam continet.*
- Ex epist. ad Bonum Episcopum Savinatensem. { *Can. 31. cau. 16. qu. 1. dubia auctoritatis.*
- Ex epist. ad Clerum Nardensem. { *Can. 18. cau. 7. qu. 1. possessionibus temporibus magis congruit.*
- Ex epist. ad Johannem Comitem. { *Can. 16. cau. 25. qu. 2. congruit cum sententijs Cod. Justinianei.*
- Ex epist. ad Gaudentium Episcopum. { *Can. 30. de cons. dist. 4. { simul jungendus nec non ex Ivo-
Can. 82. de cons. dist. 4. { exemplaribus emendandi.*
- Ex epist. ad Hostilium Episcopum. { *Can. 2. cau. 12. qu. 2. non dissonat a Pelagii temporibus.*
- Ex epist. ad Julianum Episcopum Grumentinum. { *Can. 14. dist. 63. jungendus cum can. 12. dist. 76.*
- Ex epist. ad Petrum Episcopum Potentinum. { *Can. 12. dist. 76. jungendus cum can. 14. dist. 63.*
- Ex epist. ad Matcellum Episcopum. { *Can. 20. dist. 34. non consonat Pelagii temporibus.*
- Ex ep. ad Petrum Presbyterum. { *Can. 9. cau. 13. qu. 2. jungendus cum can. 44. cau. 23. qu. 5.*

Ex epist. ad
Cethegum
Patricium.

{ *Can. 13. dist. 28. incerta auctoritatis.*

Ex epist. ad
Constantinum
Defensorem.

{ *Can. 11. dist. 81. incerta auctoritatis.*

Ex epist. ad
Opilionem
Defensorem.

{ *Can. 9. cau. 18. qu. 2. recentioribus temporibus magis congruit.*

Ex epist. ad
Potentium
Defensorem.

{ *Can. 1. cau. 32. qu. 3. falso tributus Pelagio.*

Ex epist. ad
Paulinum So-
litarium.

{ *Can. 18. cau. 16. qu. 1. incerta auctoritatis.*

Adjiciuntur.

{ *Can. 1. dist. 91. jungendus cum cau. 30. cau. 18. qu. 2.
Can. 1. dist. 100. falso tributus Pelagio.
Can. 30. cau. 18. qu. 2. jungendus cum can. 1. dist. 91.*

Post obitum Vigilii Papæ nemini pro-
fecto cautius Ecclesiæ universæ cu-
ra committi potuit, quam Pelagio, quem
& rerum agendarum diuturnus usus, &
probata in publicis muneribus fides Ro-
manis plurimum commendaverant. Jam-
diu ille in Romana Ecclesia Diaconi mi-
nisterio cum laude functus fuerat, trium-
phe Maximorum Pontificum, Agapeti,
Silverii, ac Vigilii Apocryfarius electus
Imperatoris gratiam in Urbe Constanti-
nopoleos sibi conciliaverat; deinde Ro-
mam reversus legationem obierat ad To-
tilam Gothorum Regem tunc instantem
Urbi cum ingenti instructo exercitu,
quem etsi eo adducere non potuisset, ut
ab armorum strepitu contineret, post
occupatam tamen Urbem plurimis civi-
bus apud Regem Victorem præsidio fue-
rat, rursusque missus Constantinopo-
lim, ut pacem ibidem inter Græcos,
Romanosque sancendam curaret. Tanta
hujus Viri præstantissimi in Patriam me-
rita facile viam ipsi pararunt, ad Pon-
tificiam Sedem, quam obtinuit anno 553,
vel, ut aliis placet, anno 556, tenuit-
que usque ad annum 559, vel, ut ali-
is placet, ad annum usque 566. Variæ
fuerunt ejusdem Pontificis Epistolæ, va-
ria rescripta, passim apud Collectores
sacrorum canonum memorata, licet om-
nia ex omni parte non ad nos integra
pervenerint. Curabo, quoad fieri per

me poterit, ut ea, quæ apud Gratia-
num legimus, accurate investigentur,
atque ad sui auctoris mentem, ac tem-
pora exigantur.

De Epistolis ad Narsetem.

Narsetes, quem alii Narsetem, alii Nar-
setem adpellant, Dux exercituum nun-
quam in Italia fungebatur Pelagii tempore,
Vir Patricius, virtute potens, ejusque
conditionis, ut Pontificem Maximum ju-
vare plurimum posset, fuit arctissima
necessitudine cum Pelagio junctus, quem
admodum inter plures testatur auctor
Pontificatus, ita ut graviora negotia Pe-
lagius cum Narsetis consilio susciperet,
atque exequeretur. Ducis auctoritate
usus est Pontifex ad compescendos An-
tichristos schismaticos, qui in causa trium
Capitulorum non solum Vigilii Præde-
cessoris, sed etiam Concilii II. Consttan-
tinopolitani generalis doctrinam susci-
pere detrectaverunt, quique obeam caus-
sam & a Pelagio ipso concitato schisma-
te deficere, & Narsetem Ecclesiæ suæ
communione privare non dubitarunt. In
recentioribus Labbei editionibus quatuor
numero 2. 3. 4. & 5. recensentur Pelagii
ad Narsetem epistolæ ejusdem propemo-
dum argumenti; in omnibus enim illud
curandum vult Pontifex, ut schismatici
Episcopi coerceantur. Ad priorem epi-
istolam

Can. 44. stolam. pertinet canon 44. *can. 23. qu. 5.* in causa quorum schismaticorum Antistitum, qui postquam a Romanæ Ecclesiæ fide defecerunt, rerum Ecclesiasticarum nullam gerebat curam, sed potius illas perdebat. Hos scripsit Pelagius Narseti ipsius potestate compescendos esse. Similia quædam ejusdem Pelagii nomine habentur in monumento, quod evulgavit Holstenius, nomine epistolæ ad Anilanum Comitem, ubi Pelagius asserit se Petrum Apostolicæ Sedis Presbyterum una cum Projecto Sedis ejusdem Notario direxisse, ut superborum querendam spiritus comprimerentur, quamobrem ipsius Anilani auxilium implo-
rat in omnibus, quæ ad unitatem Ecclesiasticam pertinent, vel ad excessum correctionem. Antonius Augustinus in memorato canone 44. asserit dialogo 2. lib. 1. de emend. Grat. eum, qui dicitur *Thracinus*, in collectione Anselmi appellari *Arfacium*, in aliquibus codicibus *Tertium*; item hanc epistolam in aliquibus codicibus non Pelagio, sed Gelasio fuisse tributam.

Can. 42. & 43. cau. 23. qu. 5. In secunda epistola leguntur primo verba canonis 42., & statim post ipsa, verba canonis 43. *can. 23. qu. 5.* eisdem omnino formulis dummodo tamen observemus, ubi Gratianus legit in can. 43. *Quomodo semper factum est*, integram epistolæ exemplaria habere: *Quomodo factum est*, omissa particula *semper*. Illud præterea animadvertendum est, verba canonis 42. eadem fere repeti in epistola ad Valerianum Patricium edita inter monumenta Holstenii, ab illis scilicet: *Nos in hac parte vos hominum vgniloquia retardent*, usque ad illa *providentia culminis vestri deducti sunt*. Utrobique autem ea adparet Pelagii sollicitudo, ut compescerentur schismaticorum Episcoporum conatus. In postrema epistola ex quatuor memoratis leguntur ca.

Can. 4. dist. 17. non 4. dist. 17, & canon 20. *can. 11. & Can. 20. cau. 11. qu. 1.* qui apud Gratianum nomine Gregorii Magni laudantur, hoc ordine describendi: *Istud est quod a vobis poposcimus, &c.*, quemadmodum in canone 20., & deinde statim: *Nec licuit alicui aliquando, &c.*, quemadmodum in can. 4. Ivo Carnotensis in parte 4. cap. 239. jam verba canonis 4. dist. 17. retulerat nomine Pelagii in epistola ad Valerianum Patricium, qualem revera haberi Holstenium nuper tradidi, in cujus initio ea ipsa verba leguntur. Gregorii nomen forte ex eo adjectum est, vel quod

Tom. II,

in epistolis Gregorii Magni plura non absumilia habeantur in causa trium Capitulorum, & schismaticorum Antistitum; vel quod epistola Pelagii I. haberetur inter epistolas Pelagii, cadereturque ad Pelagium II. pertinere, cujus epistolis scribendis tamquam Notarius additus aliquando fuit Gregorius Magnus, uti tradit Paulus Diaconus lib. 3. de gestis Longobardorum cap. 10. Quod si quisquam propius ad istorum capitum interpretationem accedere voluerit, hæc ipsi erunt necessario animadvertenda. Inter Episcopos, qui concitato schismate in causa trium Capitulorum ab unitate Ecclesiæ Romanæ defecerant, fuit Paulinus Aquilejensis (non sane is, qui sanctitate ac doctrina conspicuus vixit sub finem 8. sæculi, sed qui Macedonio successit anno circiter 550.) Is in Concilio Constantinopolitano II. generali præfens adfuerat, atque pro defendenda trium Capitulorum causa acerrime dimicaverat, ita ut etiam post absolutam Synodum, damnataque Capitula in suo errore persistenter, imo & alios in eundem errorem pertraxit. Pertraxerat inter ceteros Mediolanensem Episcopum, quem tamquam consortem sui schismatis ipse ordinaverat. Eum potissimum movebat vulgaris illa ratio, qua trium Capitulorum defensores utebantur: Nimirum putabant, tria Capitula jam probata, ac recepta fuisse in Concilio Chalcedonensi, ac propterea sine injuria Concilii Chalcedonensis non potuisse aliquando damnari. Pelagius Papa, qui totis viribus conabatur, ut schismatici compescerentur, monitis primum usus est, deinde canonicis pœnis, dejectione videlicet ab Episcopali gradu. Quod cum parum prodesset, (tanta erat schismaticorum Antistitum pervicacia), Narsetem Præfectum Imperatoris Justiniani mandato res Italicas administrantem rogavit, ut ipse potestate sua illos compesceret, imo compescendos ad Imperatorem mitteret. Noverat enim, quanta cura id perfecisset Justinianus, qui in damnatione trium Capitulorum plurimum in ipsomet Concilio Constantinopolitano laboraverat. Jam pro facile constat ex his, qua ratione Mediolanensis Antistes contra canonicam consuetudinem, & contra morem antiquum ordinatus fuisse dicatur; nimirum quia a viro schismatico Aquilejensi Antistite, & extra Aquilejensem Provinciam, cui Veneti tantum, & Istrii Episcopi suberant, fue-

Ecc

rat

rat consecratus. Item constat, qualis esset de universali Synodo dubitatio, cuius dirimendæ causa ad Sedem Apostolicam deveniendum foret: Nimirum dubitatio de Synodis Chalcedonensi, & Constantinopolitana II., quæ invicem trium Capitulorum causa adversari videbantur; quamque dubitationem si unusquisque Episcopus dirimendam proprio arbitrio voluisset, facile schismata detegere fiebant, & Ecclesiæ unitas jam discissa majus in dies detrimentum patiebatur. Hæc si præ oculis habeantur, facile quispiam deducet, canonem 4. dist. 17. parum Gratiani proposito esse accommodatum.

De Epistola ad Childebertum Regem.

Quum variæ hæreses Occidentalem Ecclesiam sexto sæculo turbarent, Childebertus Rex Galliarum Religiosissimus a Pelagio postulaverat, ut certam sibi proponeret fidei formulam, quam ipse cum suis sine dubitatione sequeretur, præsertim vero ut illam proderet, quæ jamdiu a Leone Magno conscripta fuerat. Id statim præstitit Pontifex, mittens ad Regem accurate formatam fidei professionem, adiecta epist., ex qua depromtus est canon 10. cau. 25. qu. 1., cum hac epigraphe: *Profitetur Pelagius Papa summum sui Decessoris per omnia servare*, quæ verba referuntur ad professionem fidei a Leone Magno compositam, quam ut Childebertus sibi proponi postulabat, ita se perpetuo custoditurum Pelagius profitebatur, initio epistolæ ita scribens: *Humani generis Salvator, ac Dominus discipulos suos docens, ait: Non est, valentius Patris vestri, qui in cælis est, ut unus saltem pereat de pusillis, de quibus nec scandalizari quemquam sine magni asserit comparationis supplicii. Cum igitur etiam de pusillis ista forma præcepti sit, quanto nobis studio, ac labore satagendum est, ut pro aufrendo suspicionis scandalo obsequium confessionis nostræ Regibus ministremus, quibus vos etiam subditos esse sancta Scriptura præcipiunt? &c.*, quæ habentur apud Gratianum, ubi pro verbo *significavimus* legendum fuadent alii codices *signavimus*.

De Epistola ad Viatorem, & Pantracium.

Epistolam Pelagii ad Viatorem, & Pantracium Viros illustres non quidem integram (illa enim deperit) sed ma-

xima in parte addit Holstenius, ea præsertim omnia, quæ Gratianus retulit in can. 34. cau. 24. qu. 1., his verbis adiectis in principio: *A schismaticorum sacrificiis, potius autem sacrilegiis, abstine- re debetis. Schisma siquidem ipsum, quod græcum nomen est, &c.* & in fine: *Simul enim cum ab ea quisque recesserit, esse desistit Ecclesia. Unum Hierusalem templum est; idolis necesse est ut immolet, qui semetipsum dividerit.* Adparet etiam in editione Holstenii scripturæ diversitas in monumento Augustini, quemadmodum adnotaverunt jam Romani Correctores. Argumentum autem epistolæ Pelagio prorsus convenit: Quam enim tunc temporis schisma dirissimum vigeret in causa trium Capitulorum, & Concilii V. Generalis, Pontifex Maximus pro viribus unumquemque monebat, Viros præsertim illustres, quorum exempla populus facile sequebatur, ne cum hominibus schismaticis communicarent.

De Epistolis ad Benegestum Defensorem, & ad Sergium Cancellarium.

Canones 15., & 16. cau. 11. qu. 1. potius referendi essent ad Pelagium II., quemadmodum referuntur apud Labbeum in fragmentis adiectis epistolis ejusdem Papæ, & apud Mansum in Labbeano supplemento. Sane idem, & unus utriusque auctor esse videtur, cum Gratianus, postquam in canone 15. adposuerit romen Pelagii ad Benegestum Defensorem scribentis, subdiderit in canone sequenti: *Idem Sergio Cancellario.* Lucas Holstenius canonem 15. inter epistolas Pelagii I. descripsit, non quidem ut integram exhiberet epistolam, sed ejus fragmentum his verbis: *Propter quod experientia tua presenti auctoritate mandamus, ut quibus in causis qualibet Ecclesiastici officii persona loco petitoris existit quendam laicum pulsatura, apud Provinciam Judicem suas proponere non desinat actiones. In his vero negotiis, in quibus Ecclesiastici officii persona pulsatur, totius submoto pulsationis obsequio ad Episcopum, vel Episcoporum in loco, ubi questio vertitur, constitutorum occurrat indifferenter examen, nullis causa dictionem frustrationibus declinando: quatenus omne negotii meritum de sola veritate sua, solisque legibus disceptatum; Cleri proveniente sententia, terminetur. Annitente quoque executione tua, ut qua statui conti-*

Can. 15.
& 16.
cau. 11.
qu. 1.

gorint, effectui mancipentur, nulla ad nos de cuiusquam Ecclesiastici pulsati contumacia deinceps quarimonia vaditura, per quam non solum contumaces excessus, verum ipsa quoque negligentia sit placenda. Canonem 16., qui, est ex epistola ad Sergium Cancellarium, licet ad suum hodie authographum exigere nequeat, cum tamen eandem omnino sententiam contineat, ex qua iudiciorum inter Clericos, & Laicos, actores reosque forma traditur, non dubium est, ad eundem auctorem pertinere. Ego verosimilius putaverim, tribuenda esse hæc fragmenta Pelagio potius H., qui vixit anno 577., huic enim tempori facilius accommodatur, quæ ibidem traditur, disciplina. Proderant tunc jam, vulgatæque fuerant Novellæ Justiniani Imperatoris, quibus, cautum, (Novella nimirum 82. principio) Clericos debere in civilibus actionibus præsertim Viris Ecclesiasticis conveniri, quæ sane pertinet postrema illa verba canonis 16. Clericis vero pulsatis, in Episcopali iudicio forum competere Principali quoque sanctionum designat auctoritas. An vero iam temporibus Pelagii I., sive anno circiter 555. satis essent vulgatæ Justiniani leges, definire non auctim. Præterea illa Defensorum Ecclesiasticorum delegatio, quæ in Benevento contigit, videtur attingere tempora Pelagii II., & Gregorii Magni, sive annum circiter 580., & sequentia, quibus Defensorum Ecclesiasticorum usus in causis Clericorum dirimendis invaluit. Fuerant jam, fateor, antea Defensores constituti non solum in civili regimine, ut patet inter cetera ex toto titulo codicis de Defensoribus Civitatum, verum etiam in Ecclesiasticis administrationibus, quemadmodum constat ex Concilio Carthagenensi vulgo V. in can. 20. cau. 23. qu. 3., sed illi ab Imperatoribus petebantur, ut adversus impetum turbatorum facta rectæque bona Ecclesiastica servarent, non ut causas Clericorum dirimerent. Quum vero Justiniani Imperatoris constitutio usu recepta passim fuit, hoc etiam causarum dirimendarum munus Ecclesiarum Defensoribus, qui tum viri Ecclesiastici erant, demandatum est, ut passim ex epistolis Gregorii Magni deducitur.

De Epistola ad Johannem Patricium.

Edidit Lucas Holstenius partem epistolæ Pelagii I. ad Johannem Patricium Cabustarium, ad quam referendus est Canon 33. cau. 24. qu. 1., & quidem nonnulla ex Holstenio erunt adicienda, quæ Gratianus omisit; etenim post verba illa ordinaretur Ecclesia, ita legendum erit: Noli catholicam semper mentem aliquam schismaticorum communione pollueri. Unum Christi Corpus, unam constare esse Ecclesiam. Divisum ab unitate altare veritatem Christi Corporis non potest congregare: Toleranda sunt in corpore corporis positorum etiam illa nonnulla quam vitia, quæ pro unitate interdum parentes rescare non possumus. Quia & Evangelicum Agricola, minus adferentem fructum palmitum, si tamen in vite maneat, purgare posse noster Salvator adocuit: abscissum autem a vite palmitum, nisi igni ad comburendum, aptum esse non posse, ejusdem celestis Magistri veritate didicimus. Noli ergo eorum, qui igni apti sunt, non consecrationi, sed execrationibus consentire. Nec existimes illas, vel dici Ecclesiam posse; etenim, cum, sicut diximus, Ecclesia una sit &c. Non sunt hæc a Pelagio I. abjudicanda, utpote quæ & cum aliis ipsius capitibus consonent, epistolis præsertim ad Narsetem missis, & ejus temporibus omnino convenient, quibus, ut superius dictum est, Aquilejensis Episcopus schismate a Romana Ecclesia defecerat in causa trium Capitulum, & Mediolanensem Episcopum sui dissidii confortem contra Canones, & consuetudinem Ecclesiasticam ordinaverat.

At vero Canon 45. cau. 23. qu. 5., quamquam Pelagio I. jure tribuatur, melius referendus erit ad Epistolam ejusdem Pontificis ad Narsetem Patricium, quæ ex quatuor ad ipsum directis, ut suo loco dictum est, habetur numero tertio. Gratianus Canonem tribuit Pelagio in epistola ad Johannem Patricium. Melius junxisset Canonibus præcedentibus, quos recte, ut jam adnotavimus, ex epistola ad Narsetem laudaverat. Verba sane Gratiani cum ipsa epistola consonant, idemque exhibent cum ceteris epistolis ad Narsetem scriptis argumentum, nimirum de schismaticis correndis, ac præsertim Paulino Aquilejensi schismaticorum tunc facile Principe. Verum hac in re animum subit non contemnenda

Ecc 2 da

da observatio, quæ proficiscitur ex varietate Inscriptionis memorati Canonis 45., quem Gratianus ex epistola ad Johannem Patritium, Collectores alii, inter quos Anselmus lib. 2. cap. 47. ex epistola ad Narserem Patritium se depromsisse testati sunt. Etenim, ut verum fatear, cum inciderim in varias hujusmodi epistolas Pelagii I., ut plurimum apud Anselmum in collectione exhibitas, singulas ejusdem argumenti, subitè animum suspicio, cogitanti, forte Anselmum esse earundem auctorem, per quas proposito suo ferviret. Verum hæc inscriptionis diversitas apud Anselmum, & apud Gratianum alio me distrahit. Si enim primum in Anselmi codice hæc epistolæ adparuissent, Gratianus nonnisi ex codice Anselmi depromere potuisset, præsertim cum ad ætate Gratiani ad ætatem Gratiani vir quinquaginta circiter anni effluerint. At si Gratianus ex Anselmi codice epistolas quasi ex fonte suo exhaustisset, & inscriptionem capitum qualis erat in codice Anselmi, non aliam in suum codicem transtulisset. Quod cum ita contingerit, subest non levis conjectura, ut credamus præter Anselmi codicem alios fuisse, in quibus hæc Pelagii I. monumenta continerentur.

De Epistola ad Laurentium Episcopum Centumcellensem.

Can. 19.
c. 1. 63.

Edidit etiam Lucas Holstenius epistolam Pelagii ad Laurentium Centumcellensem Episcopum, quam fere integram exhibet Gratianus in Can. 15. dist. 63. Pauca, quæ apud Holstenium subjiciuntur post illa verba *non differas promoveri*, hæc describam. Prosequitur Pelagius; *Caveo sibi Presbyter ille nunquam se sine nostri, & tui hominis recitatione sacra mysteria celebrare.* Hujus epistolæ argumentum perspicuum est, necnon generali Canonum disciplinæ consonat, quæ opportunum semper creditum est, militiæ adstrictos ad gradus Ecclesiasticos non promoveri, nisi forte ab ea legitimis modis soluti fuissent. Hiæ milites, qui apud Pelagium ordinari se postulabant in Diocesi Centumcellensi, exhibuerunt sui Principis, ut ibi dicitur, Sacram, quæ demonstrarent se militia prorsus solutos esse; quare obrem Pelagius, ut ordinarentur, Centumcellensi Episcopo suffraganeo suo mandavit.

De Epistola ad Mellitum, seu Mellem Subdiaconum.

Nec Pelagii I., nec Pelagii II. esse potest epistola a Mellitum, qui aliis in locis Melleus vocatur; quod magis, magisque demonstrabitur, quoties duo Gratiani fragmenta jungantur, nimirum Canon 4. cau. 18. qu. 2., & Canon 5. cau. 32. qu. 1. (neque enim dubito utriusque fragmenti unum, eundemque auctorem esse, licet primum Pelagio Papæ tribuatur ad Mellitum Subdiaconum, alterum Pelagio ad Mellem Subdiaconum scribenti; nam apud Ivonem, ubi refertur idem Canon 4. cau. 18. qu. 2., tribuitur Pelagio Papæ ad Malicum, qui a Gratiano tribuitur Pelagio Papæ ad Mellitum). Pelagio I. non potest in primis adscribi ista epistola, cum in ea agatur de Abbatis ordinandis prævia Monachorum electione, & eadem pene formula, quæ præstituitur in regula S. Benedicti, quæ nonnisi ætate Gregorii Magni, seu sub finem sexti sæculi recepta, ac probata fertur; imo quod subditur de Domino possessionis in dicto Can. 4., non est consonum Benedicti regulæ, ex qua non constat Dominum possessionis, aut alium quempiam admissum fuisse in electione Abbatis. Porro inverosimile est, quo primum tempore prodiret regula Benedicti Monachorum fere omnium Occidentalium Patris, qui sæculo Ecclesiæ sexto eximiam sibi peperit instaurandæ Monasticæ vitæ famam, eique conjunctam venerationem, regulam ipsam statim pro neglecta habitam fuisse, Monachorumque suffragiis, quæ una in Abbatis electione Benedictus voluerat, voluntatem Domini possessionis accessisse. Præterea poena illa decalvationis in adulteros infligenda, qualis inquitur in dicto Canone 5., supponit jam in usu fuisse apud Romanos non leges Justinianas, quæ Pelagii tempore promulgatæ receptæque erant, sed Leges VViligothorum, quarum in lib. 12. tit. 3. cap. 8. statutum est, ut qui incesta conjugia, & contra leges inierint, decalventur, atque exilio pellantur. Quid aliud porro insuit auctor dicti Canonis 5. in causa Benedicti ibidem memorati, quem, quod adulterium perpetrasset, voluit decalvari primum, deinde exilio pelli in patrimonium Provinciæ Apuliæ. Mitto hic aliam conjecturam falsitatis; non enim certum

Can. 4.
cau. 18.
qu. 2.
Can. 5.
cau. 32.
qu. 1.

esse

esse crediderim, Apuliæ Provinciæ tunc jam obnoxiam fuisse temporali Romani Antistitis jurisdictioni, in quam reos ipse Pontifex pelleret, & quidem ea ratione, quam memoratum Gratiani fragmentum exhibet. Hæc autem argumenta aperte etiam demonstrant, eosdem Canones ne tribui quidem posse Pelagio II., qui non longe a Pelagio I. vixit, scilicet desinentem propemodum sæculo sexto.

Juvat tamen aliqua hic adicere, quibus & quod nuper dictum est, meliori in lumine collocetur, & commodior obtineatur præsertim dicti Canonis 4. interpretatio. In regula Sancti Benedicti cap. 64. hæc habetur Abbatis eligendi norma: *In Abbatis ordinatione illa semper consideretur ratio, ut hic constituantur, quem sibi omnis concors congregatio secundum timorem Dei, sive etiam pars, quamvis parva, congregationis seniori consilio elegerit. Visa autem merito, & sapientia doctrina eligatur, qui ordinandus est, etiamsi ultimus fuerit in ordine congregationis.* Hæc disciplina medio sexto sæculo a Monachorum Parentibus instituta, prope finem ejusdem sæculi, & moribus diuturnis recepta, & Pontificum Maximorum sanctionibus confirmata sine ulla controversia multo tempore perseveravit, præsertim quousque a Monasteriis abfuerunt ambitus, contentiones, & dominandi libido. Hinc in Ecclesiasticis monumentis sexti, septimique sæculi nihil omnino occurrit, ex quo adpareat de ea re disputatum aliquando fuisse. At vero sub finem sæculi octavi, nec non sequentibus temporibus, ubi Monachorum virtus minui cœpit, ubi etiam locupletiora facta fuere Monasteria, cœperunt Abbatum munera, ac dignitates præstantiores videri, ad quas non tam ipsi Monachi, ut præficerentur, quam alii etiam laici, ut quoscunque cuperent, ipsi præficerent, adspirare. Inter istos potissima visa est illorum causa, qui aut Monasteria construxerant, aut constructa bonis auxerant, aut in suam clientelam susceperant, aut in territorio, ubi sita Monasteria fuerant, jurisdictionem explicabant, quæcumque tandem esset illorum jurisdictio; imo & non defuerunt ex istis, qui, quamvis laici, Abbatum dignitatem sibi vindicarent honore tenus, ad jure, non munere, atque officio. Non opus probationibus in hac re iis omnibus tritissima, qui vel primum at-

tigerint Ecclesiastica illorum sæculorum monumenta. Hinc vero nihil antiquius habere cœperunt Monachi, quam curare totis viribus, ut pristina disciplina restitueretur, præsertim vero libera in Abbatum electionibus Monachorum suffragia essent. Ac quoniam res erat cum laicis potentioribus agenda, potissimum, veluti privilegio quodam contra receptas consuetudines, id obtinere curarunt ex Principum decretis, modo in uno, modo in altero Monasterio, ut sic paulatim vetus disciplina revivisceret, quemadmodum paulatim etiam ceciderat. Id abunde probant plura monumenta, edita a Baluzio in appendice actorum veterum adjecta Francorum Capitularibus numero 15. & sequentibus; in qua habentur privilegium Pippini pro Monasterio Fancellensi, Ludovici Pii pro Monasterio Balneolensi, item Pippini Regis Aquitanorum pro Monasteriis Carcassoniensi Diocesis, Karoli Calvi pro Monasterio S. Gratae, pro Monasterio S. Petri, pro Monasterio Arulensi, aliaque numero plurima his similia, quod adeo in usum excrevit, ut publica haberetur, consuetaque formula horum privilegiorum a Principibus concedendorum, quam propterea edidit Marculfus in libro 1. Formularum num. 1. Hicce privilegiis passim freti Monachi in libertatem veterem proclamare cœperunt, quam aut in Conciliis Nationalibus, aut Summorum Pontificum decretis confirmari curarunt. Laudabilis sane effect vetustæ disciplinæ zelus, si nonnulli ex Monachis fervidiores facti inter medias contentiones perfidiæ non levis argumenta non præbuissem. Nimirum non defuerunt, qui privilegia, diplomata, decreta, rescripta qua Principum, qua Pontificum Maximorum effingerent, propriaque manu elucubarent, quibus ut majorem vim, auctoritatemque præberent, vetustissimorum Pontificum, eorum præsertim, qui Monastici status fundamentis jaciendis operam præstare potuerunt, sexto videlicet sæculo, nomina inscripserunt. Hinc plura confinxerunt nomine Gregorii Magni, aliquot etiam nomine Pelagii, sive primus fuerit, sive secundus; uterque enim eodem sæculo Pontificatum tenuit, potuitque nascentes quodammodo Monachos adjuvare, ac promovere. Hæc Monachorum quorundam falsa monumenta non solum detexit posterioribus sæculis Innocentius III. in cap. 6. de si-

de instrument. , verum etiam auctor epistolæ 68. inter epistolas Petri Bleensis tom. 24. Bibliothecæ Patrum, quæ est epistola Archiepiscopi Cantuariensis ad Alexandrum III., ubi ita sermo instituitur de Abbate cujusdam Monasterii: *Nec illius admittatis privilegia, donec manifesto liquent ex collatione scriptura, & Bullarum, quo tempore, & a quibus Patribus sint indulta. Falsariorum enim præstigiola, malitia ita in Episcoporum consuetudinem se armavit, ut falsitas in omnium fere Monasteriorum exemptione prævaleat.* His addi posset epist. 24. lib. 7., epist. 31. lib. 9. & epist. 33. lib. 1. apud Gregorium VII., nec non epist. 19. inter epistolas Alexandri II. Quæ cum ita sint, ego facile suspicor, memoratum Canonem 4. cau. 13. qu. 1. a Monachis ipsis fuisse confictum, quæ ætate Episcoporum jurisdictionem eludere potissimum voluerunt, & sine Episcopis Abbates præficere, unum vix admittentes Dominum possessionis, cujus forte auctoritate magis ac magis Episcopum excluderent, aut alios quoscumque laicos. Pelagii nomen adposuerunt, ut facilius antiqui Pontificis nomine illuderent; item nomen Melliti adjecerunt, forte quod id nomen apud Monachos familiaritate esset, in memoriam Melliti cujusdam Londinensis Episcopi, qui vixit anno 610., & in causis Monachorum pertractandis Romam ivit tempore Bonifacii IV. de quo meminit Beda in lib. 2. historiæ Anglorum cap. 4., quemque iidem Monachi falsarii conficto a se privilegio Gregorii Magni favore Monasterii S. Medardi subscripsisse voluerunt.

De Epistola nâ Anglium Episcopum.

Quis fuerit Anglius Episcopus, ad quem scripserit Pelagius Papa, prorsus ignotum est, præsertim cum integra epistola perierit, solumque super sit fragmentum in Can. 13. cau. 24. qu. 3. ita conceptum. *Apostolica auctoritatis exemplo didicimus errantium, & in errorem mittentium spiritus tradendos esse Satana, ut blasphemare didiscant.* Non est, cur diutius in hac re sit elaborandum, cum hæc sententia sexcentis Ecclesiasticis juris capitibus consonet, imo & expressimet Pauli Apostoli documentis, proferatur. Proferam in medium caput 8. Concilii Metensis anni 859., ubi similis propemodum sententia legitur his verbis: *Plerumque dediscit errare, cui nemo*

consensit; & iterum S. Paulus cum talibus hominibus nec cibum sumere permittit. Quod si quispiam ad Pelagii Papæ epistolas fragmentum illud exigere voluerit, similem sententiam reperiet apud Pelagium I. in epist. 7. ad universum Populum Dei de Fide Catholica, & in epistola ad Johannem Patricium, ex qua depromptum esse diximus Canonem 33. cau. 24. qu. 1. Similem etiam sententiam reperiet apud Pelagium II. in epist. 5. ad Eliam, & Episcopos Italiæ, & in epist. 8. ad Johannem Episcopum Constantinopolitanum.

De Epistola ad Armentarium Magistrum Militum.

Qui primus Canonem 21. cau. 25. qu. 2. edidit, is est Anselmus Lucensis, & quidem nomine Pelagii Papæ ad Armentarium Magistrum militum. Num vero, sicut in aliis pluribus, ita & in hac re integra sit Anselmi fides, maxime dubitaverim: video enim & ejusdem fragmenti quodcumque vestigium apud vetustiores perisse, alias autem Canonem illum plurimum conducere potuisse proposito Anselmi, quamobrem non inanis omnino suspicio videatur, eundem fuisse ab Anselmo ipso confictum, præsertim quod aliis in capitibus Collector idem parem de se suspensionem dederit. Nimirum notum est omnibus, tempore Anselmi jura Ecclesiarum auctoritate etiam Episcoporum diminuta fuisse, quibus cumque tandem titulis acquisita olim essent: Anselmus ut eadem restituere conaretur, non dubitavit & vetera monumenta confingere, quibus Episcopis facultatem ademptam demonstraret disponendi pro arbitrio de rebus Ecclesiarum. Sic interpretor eundem Canonem juxta mentem Anselmi, ubi dicitur Pontificibus liberam non esse facultatem discedendi ab juribus Ecclesiæ, ubi præsertim ipsa documentorum intercedentium fuerint auctoritate firmata, sprete interpretatione Gratiani in ea parte, quæ subdit id definitum esse de juribus Monasteriorum, quæ interpretatio cetero qui venia dignissima est in Gratiano ipso, utpote Monacho, ac Monasteriorum suorum producendis juribus intento. At vero Anselmus commodius, quam Pelagius eam sententiam Symmacho tribuisset in Synodo Romana vi., jura Ecclesiarum incolumia esse debere constituentis arg. Can. 57. cau. 16. qu. 1. Nisi dicere velimus.

limus Anselmum abuti voluisse variis Pelagii aut I., aut II., monumentis, in quibus Ecclesiarum dogmata eadem semper apud Pontifices custodiri debere traditur, illa præsertim quæ in generalibus Conciliis definita sunt. Sic docet Pelagius I. in epistola ad Episcopos Tusciæ, & in epist. ad Childebertum Regem, ex qua depromptus est Canon 10. cau. 25. qu. 1. Idipsum Pelagius II. in epist. ad Clerum Catinensem juxta ea, quæ habentur in fine Canonis 1. cau. 8. q. 3., aut in epistola ad Johannem Constantinopolitanum, in qua illud alacriter contendit, ut Constantinopolitanus Episcopus Johannes primas non ambiat in Ecclesia sedes, quod ejus decessores Episcopi literis professi fuerint, se Romanæ Ecclesiæ subiacere.

De Epistola ad Sindulam Magistrum Militum.

Can. 19. cau. 3. qu. 9. Frustra hodie quispiam, ut arbitror, quæreret epistolam Pelagii, sive primus ille, sive secundus sit, ad Sindulam Magistrum Militum, ex qua depromptus est Canon 19. cau. 3. qu. 9. Romani Correctores recte animadverterunt, ex epistola Pelagii ad eundem Sindulam laudari caput 67. partis 8. apud Ivonem Carnotensem, cujus verba hæc sunt. *Hortamur, ut nihil ulterius Montanianus, qui se contra omnem veritatem, & contra leges, dum sit ex ancillæ genitus, legitimum filium tentat adstruere, sensibus vestris qualibet forte subripiat, quia Montanianum illum, de cujus substantia agitur, constat sine propriis liberis decessisse, & germani fratris filios, qui ei legitima ratione succedunt, superstites dimisisse, ac propterea istum Montanianum, de cujus substantia agitur, nullam habere in illius defuncti successione personam. Nam etsi Principalia Sacra promeruit, hoc illis legitimis successoribus præjudicare nil poterit, quia ipse Clementissimus Imperator generales leges protulit, quibus jubet nulli, qui in precibus suis deprehenditur esse mentitus, ea sacra prodesse, qua meruit. Qui cum esset naturalis, se contra veritatem dicit esse legitimum, quod nulla ratione monstrari lege potuit. Nonnihil juvat hoc Ivonis fragmentum integrum protulisse; etenim in primis facile ex eo constat, non Pelagium II., sed I. illum esse, qui ad Sindulam Magistrum Militum scribebat, quod ex solo Gratiani fragmento satis*

non liquet. Revera cum apud Ivonem mentio fiat viventis Imperatoris, qui generales leges protulit, quibus jubebat, ne quispiam obreptitio rescripto uti posset, certum est ibidem intelligi Justinianum, qui tempore Pelagii I. vivebat. arg. tituli codicis, de precibus Imperatoribus offerendis, & tituli, si contra jus vel utilitatem publicam. Deinde constat Pelagium in his, & similibus causis auxilium impendisse hortationibus suis apud publicos Magistratus, ut patet ex verbo illo apud Ivonem *Hortamur &c.* Quod si hinc ad Gratiani fragmentum gradum faciamus, eo clarius adparebit, Pelagium I. legum Justinianearum normam fuisse sequutum, dum ait chartas non esse recipiendas, quæ absente adversario datæ fuerant arg. l. penult. & ult. cod. de fide instrum. Posset præterea Gratianus Canon referri ad eandem causam, quæ pertractari videtur in capite Ivonis, dummodo nomine Lucidii is designatus intelligatur, qui vel Montaniani ex ancilla geniti procurator existeret, vel unus ex iis esset, qui adversus eundem Montanianum de hereditate contendere. Unum addo: nimirum emendationem commode faciendam esse in Canone Gratiani; ubi enim legit Gratianus, *Talia Reges non recipiunt*, accommodatius opinor legi: *Talia leges non recipiunt*; vel quod Pelagius leges Justinianas ibi spectabat, vel quod simili formula in memorato Ivonis fragmento usus fuisse videtur.

De Epistola ad Decoratum Patritium.

Quod officium oppressis inter forenses contentiones viris apud Sindulam Magistrum militum præstitit Pelagius I., uti adparet ex Canone 19. cau. 3. q. 9. idipsum omnino exhibuit in epistola ad Decoratum Patritium, quem iisdem fere verbis alloquitur in Canone 20. ejusdem causæ, & quæstionis, ibi *Hortamur, &c.* qua formula eadem usus est apud laudatum Sindulam, quemadmodum liquet ex capite Ivonis superius descripto. Cujus causam spectaret ibi Pelagius, non satis constat, cum epistola isthæc perierit, & vix illius fragmentum apud Gratianum superût. Erant istæ epistolæ omnino privatæ, quibus Pontifex Maximus privatorum causas ita Magistratibus commendabat, ut omnia juxta leges, & æquitatem legum ipsa.

Can. 20. cau. 3. qu. 9.

ipsarum magistram desuissent: At vero qui sacrorum scriniorum curam habuerunt in monumentorum ingenti multitudine harum commendaticiarum epistolarum perire memoriam facile passi sunt, in alia majoris momenti monumenta incumbentes.

De Epistola ad Bonum Episcopum Savinatem.

Can. 32. cau. 16. qu. 1. Si genuinum esset Pelagii monumentum, quod refertur veluti ex ipsius epistola ad Bonum Episcopum Savinatem in Can. 31. cau. 16. qu. 1., ego non dubitarem quin potius scribendum esset *Gavinatem*, pro voce illa *Savinatem*, quo nomine designaretur Gavienensis, seu Gabiniensis olim in Latio Ecclesiae Episcopus, quemadmodum aliquot eruditi legendum putarunt. Verum res valde dubia est, cum nullibi inter Ecclesiastica sexti saeculi monumenta, quis fuerit Bonus ille Savinas, seu Gavinas, ad quem scripta Pelagii epistola dici possit. Imo ipsimet Gratiani codices una cum codicibus aliorum Collectorum tenobras monumento offundunt; modo enim Canon ille Gelasio, modo Pelagio Pontifici adscribitur, etiam in eisdem codicibus, in quibus in inscriptione capituli legitur Pelagii nomen, at in argumento inscribitur nomen Gelasii. In collectionibus monumentorum sive ad Pelagium, sive ad Gelasium pertinentibus hæc epistola desideratur. Eam retulit ex Gratiano Mansius in supplemento Labbeano sub Pelagio I., ubi tamen professus est, sese vadem non exhibere, illum, aliosque Canones ad Pelagium I. pertinere; interea vero adnotavit in suo vetusto codice Gratiano legi *Presbyterii*, ubi alii codices habent *Presbyterii*; quæ sane adnotatio responderet nonnullis codicibus editis, quorum plures habeo antiquos, in quibus etiam lego *Presbyterii*. Siquis capituli huius sententiam consideraverit, facile agnoscat, illud posterioribus sæculis maxime convenire, quo nimirum tempore acres fuerunt inter Clericos, & Monachos controversiæ, num Monachi ad regendas Ecclesias advocari possent, atque Ecclesiasticis muneribus fungi. Tum vero nemo non ignorat vel mediocriter in huiusmodi rebus versatus, quot fragmenta e Monasteriis prolata in medium fuerint, quorum plurima Gregorio Magno tributa fuisse scimus; eamque ob rem quis fidejussor erit,

inter illa hoc etiam monumentum facile recenseri non debere, præsertim cum apud antiquiores Collectores non habeatur? Primum illud retulit in suam Collectionem Anselmus, cujus tamen auctoritas in ea re, de qua ibidem agitur, tanti esse non potest, ut pro firmo veri præsidio habeatur. His accedit, Pelagii I. tempore (eo minus Gelasii) Monachos non consuevisse, imo non facile potuisse in Italia ad Ecclesias regendas vocari, cum vix remotissimis, abditisque in locis Anachoritarum casellæ laterent, at Monasteria vix erigi cœperint. Præterea virum Magnificum Theodorum *Filius & Consiliarius* suum adpellat Pontifex Maximus, quæ verba de laico & nobili viro intelligi tantum possunt, simulque haud queunt aut Pelagio, aut Gelasio facile accommodari; cum Pontifices illius ætatis nusquam laicis tamquam consiliariis usi fuerint, ne in regendis Ecclesiis Clericorum suorum officia negligere viderentur, contra quam vigeret generalis Canonum disciplina. Demum admonitio illa Pontificis, qua mandabat Bono Episcopo, ut Monachum Ordine Diaconatus initiaret, sibi reservans Presbyteratus concessionem, nec illi quidem tempori congruit; nec enim moris erat Romanorum Antistitem sibi reservare Sacerdotum consecrationes in Diocesis inferiorum Episcoporum, etsi isti etiam tamquam suffraganei Romano Pontifici subderentur.

De Epistola ad Clerum Narniensem.

Inscriptio Canonis 18. cau. 7. qu. 1. *Can. 18. cau. 7. qu. 1.* non in omnibus Gratiani codicibus eadem exhibetur: etenim vulgata exemplaria ita habent: *Pelagius Papa Clero Narniensi*, alia *Clero Navarisiensi*; alia etiam: *Clero Narniensi*: Non est sane singularis ratio, qua a vulgatis codicibus recedendum sit. Mansius in supplemento Labbeano hoc fragmentum tribuit Pelagio II. hac adjecta ratione, quod sub priori Pelagio Narniensibus præerat Juvenalis II., ut ex tabulis Ughelii diximus. At vero, etiam hæc ratio perspicue demonstrat, Canonem illum Pelagio I. tribui nequaquam posse, vereor tamen, ne Pelagio II. haud facile tribuat, cum eam ob rem demonstrandum adhuc esset, Johannem Episcopum fuisse Ecclesie Narniensis temporibus Pelagii Junioris. Johannis Narniensis in Umbria Epi-

Episcopi mentio potius sit in Concilio Romano anni 963. quo potius tempore confectam arbitror sub Pelagii nomine epistolam illam, de qua in præsentia sermo est. Et quidem mea hæc de Canonis auctoritate opinio non levibus innitur conjecturis, siue quod apud Collectores Gratiano antiquiores ille Canon desideretur; siue quod supponatur, viros non idoneos rebus Ecclesiasticis administrandis eligi consuevisse in Antistites, quod depravatis decimi Ecclesiæ sæculi moribus plurimum convenit; siue quod cura gerendi Ecclesiæ patrimonii in eo Canone Episcoporum propria dicatur; id autem non congruat temporibus Pelagii I. aut II., quibus Ecclesiastici patrimonii sollicitudo non penes Episcopos, sed penes Subdiaconos erat; Quamobrem frustra Johannes Episcopus Narniensis postulasset, se ab eadem cura eximi, aut in sui locum Constitutum Presbyterum suffici. Demum quoties observentur controversiæ illæ acerrimæ, quæ nono Ecclesiæ sæculo exarserunt de Chorepiscoporum Civitatenis officio, juxta ea, quæ superius tradidi in hac parte 2. cap. 34. de epistola 3. de Chorepiscopis, sub nomine Damasi, statim animadvertetur, sæculo Ecclesiæ 9. & 10. fuisse nonnullorum Episcoporum morem, quo Antistites ipsi aut rebus Ecclesiasticis impares, aut in eisdem negligentes Vicarios quosdam Sacerdotes sub nomine Chorepiscoporum sibi constituebant. At vero Constitutus ille, de quo in memorato Gratiani Canone sermo sit, Sacerdotii dignitate decoratus, quem in sui vicem Narniensis Ecclesiæ negotia administrare postulavit Johannes Episcopus, quoniam alio munere fungi dici poterat, quam Chorepiscopi Civitatenis? Quæ cum ita sint, ego facile arbitrabor, Canonem eundem temporibus Pelagio aut I., aut II. recentioribus melius convenire.

De Epistola ad Johannem Comitem.

Can. 16. Et si de Canone 16. cau. 25. qu. 2. non alibi apud Collectores Canonum mentio fiat, quam apud Gratianum, & Ivonem, non dubito tamen, quin idem Canon jure optimo Pelagio I. tribuatur. Quisquis enim fuerit Johannes ille, ad quem scripta epistola fertur; qualescumque etiam fuerit causa, quam Pelagius scribendo spectaverit, ipsius tamen re-

Tom. II.

congruit. Agebatur de eo, qui Sacras idest Imperatorias Jussiones se præ manibus habere dicebat. Quis per hæc melius exhibetur, quam Justinianus Imperator Pelagius I. contemporaneus, de cujus sollicitudine etiam in rebus ipsis Ecclesiasticis maxima nemo est qui ambigat? Responder Pontifex Maximus Sacris Jussionibus morem gerendum esse, qua cum juris, & Legum ratione concordant, non autem illis, quæ subreptione, vel falsis precibus impetrantur; & quidem hæc juxta id, quod ipse Clementissimus Princeps generalibus legibus constituerat. Porro id manifeste indiguit eundem Imperatorem Justinianum, qui generalibus legibus Pelagii ejusdem temporibus nuperrime caverat, ne rescripta falsis precibus impetrata vim ullam haberent, quemadmodum peripice colligitur ex toto titulo Codicis Justiniani si contra jus, vel utilitatem publicam, vel per mendacium fuerit aliquid postulatum, vel impetratum.

De Epistola ad Gaudentium Episcopum.

Recte monuerunt Romani Correo- **Can. 30.**
res, ad unam eandemque Epistolam per- **Ch. 82.**
tinere, proindeque jungendos esse cano- **de eo ns.**
nes 30. & 82. de conf. dist. 2. Revera **dist. 4.**
conjuncti habeantur apud Ivonem in parte 1. cap. 161. quod hoc in loco describam, ut exinde Gratianus codex non nihil depravatus emendetur. Pelagius Papa Gaudentio Episcopo. De hæreticis, ex quibus (ex prioribus hisce verbis emendandus erit memoratus canon 82.) per Paulinum Filium tuum Virum clarissimum nos consulendos esse duxisti; ut si quidam ex iis reverti volunt ad catholicam Fidem, utrum baptizandi sint, an tantummodo reconciliandi, hac tuam volumus fraternitatem custodire, quatinus Sirmia, & Singiduna, aliisque vicinis loca (ubi istius hæresis homines multi sunt), novimus custodiri, ut quia in nomine solummodo Christi una etiam mersione se adserunt baptizari. Evangelicum vero præceptum (ipso Deo Domino, & Salvatore nostro Jesu Christo tradente) nos admonet in nomine Trinitatis, trina etiam mersione baptismum unicuique tribuere, dicente Domino nostro discipulis suis: Ita, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Si revera (en memoratum canonem 30.) hi de præfatis hæreticis, qui

F f f

in

in locis dilectioni tuæ destinatis vicinis commorari dicuntur, solummodo se ipso nomine Domini baptizatos fuisse perscrutantur, sine cuiusdam dubitationis ambiguo eos ad catholicam, fidei venientes, Sanctæ Trinitatis nomine baptizabis. Sin vero apud dilectionem tuam eorum, qui converti volunt, manifesta confessione claverit, quod in Trinitatis nomine fuerint baptizati, sola conciliationis gratia impensa, catholica reconciliatio fidei maturabis, ut tali dispositione servata, nihil aliter, quam quod evangelica jubet auctoritas, temeritatis cuiusdam spiritu videatur effectum. Sic ad meliores, vetustioresque codices restituti sunt Gratiani canones, quos ego suspicor potius ad Pelagium II. quam ad Pelagium I. pertinere. Si enim Pelagius II. tribuantur, facile conjicere licebit, epistolam illam scriptam fuisse ad Gaudentium Nolanum Episcopum, cujus in administrandis Ecclesiis sollicitudinem sicut probavit Pelagius II. successor Gregorius Magnus in lib. 4. Regesti epist. 13. & 26. ita probare etiam potuit idem Pelagius, ubi ad Neapolitanam Ecclesiam a Sirmio, & Singidunum trans Adriaticum constitutis Provinciis confluerent nonnulli ab hæreticis baptizati. Nemo ignorat, quantum turbata ob hæreses, præsertim Eutychianorum, tunc temporis fuissent illæ Provincie, in quibus aut variæ formulæ hæc ab hæreticis solebant edi, aut calide nonnulla produci primo obtutu Catholice fidei consona, ac revera ad hæreticorum sententias quasi per gradus conducentia. Hinc cum Eutychiani unicam in Christo naturam esse dicerent, a recepto Ecclesiæ usu in Sacramento baptismatis conferendo recedere aliquando voluerunt, a trina immersione abstinentes, quemadmodum etiam ab invocatione expressa Sanctissimæ Trinitatis, contenti Christi nomen pronunciare, quasi sub Christi nomine ipsam Dei naturam significarent sine humanæ naturæ consortio, quod conferendo baptismati opportunum ducebant. Obviavit Pelagius novæ huic disciplinæ, quæ etsi suapte natura nihil improbum contineret, non tamen temporum illorum adjunctis opportuna videri poterat. Sane si de trina immersione sermo fiat, nemo ignorat, eam non necessariam iudicari, ac valere posse baptismum una tantum immersione consecratum. At si de sola Christi Domini invocatione qua-

ratur, adhuc inter Catholicos controversia hodie viget in hac re, præsertim postquam Nicolaus I. in can. 24. de consecr. dist. 4. sensisse dignoscitur, sufficere Christi Domini invocationem, non invocato expresse nomine Patris, Filii, ac Sancti Spiritus. Itaque Pelagius id omne improbandum esse a Gaudentio proposuit, quo Eutychianorum hæresis foveri, dissimularique quoquo modo posset, voluitque eos esse rebaptizandos, qui aut unica tantum immersione, aut uno invocato nomine Christi baptizati fuissent. Nec forte dicas, eam non esse generalis Ecclesiæ mentem perpetuam, constantemque, ut trina immersio necessaria in baptismo sit; aut decreto Pelagii adversari memoratum Nicolai I. rescriptum in ea parte, quæ spectat solius Christi Domini invocationem; ut enim abstineam in præsentia ab interpretatione rescripti Nicolai, in quod passim Viri Eruditi commentaria ediderunt, illud unum dixero, maximum esse discrimen inter eos, qui sacras baptismatis formulas adversus receptum in Ecclesia ritum corrumpunt, depravantque, ut hæresim inducant, illosque inducant, illosque qui idipsum peragunt ex ignorantia, non integram sortè formulam proferentes, sed quid ipsi proferre voluerint satis explicantes. Illi Sacramentum non consecrunt, isti e contrario ministrant; illorum, non istorum baptismus iterandum erit: atque hanc distinctionem tradidisse visus est Summus Pontifex, in can. 86. de cons. dist. 4. Quæ si vera sunt, jure Pelagius improbare potuit hæreticorum baptismum, & iterandum a venientibus ad Ecclesiam adferere, ubi ab hæreticis collatum fuisset ideo formulastam immersionis, quam invocationis Divini nominis corrumpentibus, ut hæresim introducerent; quamquam non illud ipsum probaverint recentiores Pontifices, ubi eadem in baptismo ministrando ratio, ac finis non adesset. Atque ita visum conciliavisse duo monumenta Pontificum Maximorum Pelagii, & Nicolai, in quibus manifestam antinomiam universi propemodum agnoverunt Scriptores, aliamque propterea viam in utroque interpretando iniecerunt, qualiscumque tandem hæc sit habenda.

De Epistola ad Hostilium Episcopum.

Can. 2. Quod sub nomine Pelagii ad Hostilium
 cau. 12. Episcopum scribentis legitur in can. 2.
 qu. 2. ead. 12. qu. 2. folius Gratiani testimo-
 nio innititur, cum neque in generalibus
 Pontificiorum monumentorum codicibus,
 neque in vetustioribus canonum Colle-
 ctionibus habeatur: immo nec satis con-
 stare potest, quis fuerit Hostilius ille
 Episcopus, ad quem epistola scripta
 fertur, aut in qua Provincia degeret.
 Siquis Gratiano fidendum esse malit in
 hac re, ego improbare non ausim, cum
 nihil ibidem contineatur, quod a Pela-
 gio I. alienum videri quoquo modo pos-
 sit: imo agnosco sæculo Ecclesiæ 6. Cle-
 ricos facile adductos fuisse, ut res Ec-
 clesiasticas, Deoque dicatas adversus
 statuta Sanctorum Patrum distraherent,
 quod occasionem dedit Conciliis illius
 ætatis magis magisque alienationes. hu-
 jusmodi prohibendi; quamobrem potuit
 Hostilius, aut quisquis alius Episcopus,
 ut major Diœcesanis statutis vis inesset,
 atque auctoritas, confirmationem statu-
 torum eorundem alienationes interdicen-
 tium a Pelagio ipso Pontifice postulare.

De Epistola ad Julianum Episcopum Grumentinum. Item alia Epistola
ad Petrum Episcopum
Potentinum.

Can. 14. Juuendas arbitror duas epistolas,
 dist. 63. quarum una ad Julianum Episcopum
 & Can. Grumentinum, altera ad Petrum Epi-
 12. dist. scopum Potentinum scripta fertur, quia
 76. una eademque causa in utraque tracta-
 tur, quemadmodum liquet ex collatio-
 ne canonis 14. dist. 63. cum canone 12.
 dist. 76. Non omnes Gratiani codices
 invicem consonant; etenim in inscrip-
 tione canonis 14. dist. 63. Episcopum
 Grumentinum alii nominant *Julianum*,
 alii *Tullianum*, quemadmodum ex suo
 Codice MS. observavit Mansius, & an-
 tea observaverat Pithæus; deinde in
 nonnullis codicibus post illa verba, *qui*
illic conveniunt postulari, statim sequi-
 tur: *Hoc itaque dicimus, &c.* quemad-
 modum animadvertit Mansius, & ego
 ex collatione plurium codicum novi; in
 aliis, & quidem vulgatis recentioribus
 legitur: *Qui illic conveniunt postulari*.
 Et infra: *sed nunc hoc dicimus, &c.*
 Item in inscriptione canonis 12. dist. 76.
 Petrus alicubi dicitur Episcopus Po-

tentinus, alicubi *Pontinus*. Verba ca-
 nonis 14. dist. 63. habentur apud Ivo-
 nem in part. 6. cap. 112. in quo cum
 multa habeantur, quæ desiderantur apud
 Gratianum, integrum propterea cano-
 nem, qualis apud Ivonem est, hoc in
 loco recensebo. Scribit Ivo: *Pelagius*
Tuliano Episcopo Grumentino. Literas
charitatis tua suscepimus, quibus signi-
ficas Latinum Diaconum tuum ad Episco-
patum Ecclesiæ Marcellianensis a Clero,
& ab omnibus illic convenientibus postu-
lari, de quo jam ante hoc tempus, reti-
nemus nobis a Visitatore, & quibusdam
loci habitatoribus fuisse relatum. Sed nos
credentes, quia jam dimissoriam ipsius a
tua charitate perceperint, scripsimus eum
venire debere. Verum quia nunc consulis,
utrum nobis de persona ejus placeat, &
a te debeat relaxari, ad nos nihil atti-
net, nisi ut qui Sacerdotem necessarium
habent, concorditer personam eligant,
cui canones obviare non possint. Sed &
nunc hoc dicimus, ut si cum omnes eli-
gant, & vis eum concedere, gratum no-
bis esse cognosce; & si potest, ante diem
sanctum festinet occurrere, ut vel Sab-
bato ipso noctis magna post baptismum,
cum Dei gratia valeat ordinari. Alio-
quin necesse est eos usque ad quarti men-
sis jejunia sustinere. Hæc Ivonis tradi-
tio magis in aperto collocat causam,
de qua in memoratis Gratiani fragmen-
tis agitur. Nimirum proponitur, Mar-
cellianensem Ecclesiam, quæ & Eccle-
siæ Culustianæ (hanc Clustitanam vo-
cat Gratianus in memorato canone 12.)
aliquandiu unita fuisse videtur, argu-
mento canonis 10. dist. 54. vacavisse,
eamque ob rem Visitatorem vacanti Ec-
clesiæ præstitutum fuisse, cujus officio
Clerus, & cives universi ad Antistitis
electionem convenerant. Latinus Gru-
mentinæ Ecclesiæ Diaconus electus fuis-
se dicitur, idemque a Pelagio Pontifice
Romæ consecrationis causa advoca-
tur; imo eam ob causam exhibetur Pe-
lagius scribens ad Tullianum, seu Julia-
num Episcopum Grumentinum, profi-
tens sibi rem gratam fieri, quoties La-
tinus idem Episcopatus Marcellianensis
causa ab Ecclesiâ Grumentinâ honeste
mitteretur, ut in can. 14. dist. 63; item
exhibetur scribens ad Petrum Episco-
pum Potentinum, cui mandat, ut ele-
ctum Episcopum quantocius Romam
mittat, quo in magno Sabbato post ho-
ram baptismatis ordinaretur, quod si an-
te memoratum diem non accessisset, co-
 Eff. 2. gere-

ga: etur usque ad quarti mensis jejunia sumere; quemadmodum legimus in memorato can. 12. dist. 76. Hæc omnia si adamussim considerentur, facile in suspicionem inducent, fore ut canones illi a Pelagio Pontifice abjudicentur. Inprimis non video, quomodo contingere potuerit, Potentinum Episcopum sollicitudinem habuisse Marcellianensis Ecclesie, cum ille in Apulia constitutus esset, at Marcellianensis Ecclesia ad Africanas Provincias pertineret. His accedit, in Africa non consuevisse vacantibus Ecclesiis Visitatores dari, quemadmodum in laudatis fragmentis dicitur, sed Interventores, aut Intercessores. Præterea quicumque eosdem canones velut germanos reciperet, docere deberet, ubinam sita in Africa esset Grumentina Ecclesia, cui Tullianus, seu Julianus præficeret, & ex qua Latinus Diaconus ad regendam Marcellianensem Ecclesiam fuerit advocatus. Scio quidem, nonnullis placuisse Grumentinam Ecclesiam in Lucania fingere: At vero non video, qua ratione Africani Marcellianensis Ecclesie Clerici, & populus potuerint in Diaconum Grumentinæ in Lucania Ecclesie consentire. Animadvertendum etiam est, Africanam Ecclesiam Pelagii Papæ temporibus, fuisse impiorum hominum ausu undecumque concussam, in qua propterea non facile erat Episcoporum electiones unanimi Clericorum, & totius populi conventu, ac consensione celebrari, quemadmodum in memoratis canonibus celebratas fuisse fingitur. Urget etiam aliud argumentum, ex eo deductum, quod mandetur electo Episcopo, ut quamcivitissime Romam accedat consecrandus Paschalis baptismatis tempore; neque enim arbitror Africanæ Ecclesie veteris disciplinæ congruere, ut electi Antistites Romæ ordinarentur, quemadmodum ex antiquis monumentis facile colligit unusquisque. Post hæc supervacaneum videtur inquirere, num Pelagius voluerit in electi Episcopi consecratione ita se gerere, ut aut illum in Sabbato Paschali ordinaret, aut in longius tempus, videlicet in quarti mensis Jejunia differret, etenim hæc animadvertio non levis esset momenti, quum non facile constet, an in ordine Episcopati conferendo, sicut in ceteris ordinibus, certa per annum tempora constituta essent, imo eas ordinationes differri non potuisse, certo scimus arg.

canonis 2. dist. 75. cum similibus; quod eo vel magis respectu Africanæ Ecclesie observandum erat, quo Africana eadem Ecclesia Episcoporum subsidio celerius indigebat. Hæc porro omnia satis demonstrare videntur, memoratos Gratiani canones Pelagio Pontifici nullatenus tribui posse.

De Epistola ad Marcellinum Episcopum.

Verba canonis 20. dist. 34. eadem retulit Ivo parte 6. cap. 113. sub nomine Pelagii ad Marcellum Episcopum Atoniensem scribentis; ubi tamen pro voce illa Gratiane iterum, legitur *interim*. Baluzius in tom. 5. Miscellaneorum pag. 465. ex aliis codicibus canonem & emendavit, & supplevit his verbis: *Pelagius I. Marcello Episcopo Senonienfi. Charitati tua, qua observare debet, significare curavimus, idest, ut Valentino Clerico, cui mulier cum alio ante velata, non tamen ei nupta, sed virgo permanens, post mortem ejus, cum quo velata erat, sponso, conjugali effcapula sociata, quia interim velamen acceperit, nullum in promovendo generetur obstaculum, quia nihil est, quantum ad hunc articulum pertinet, quod ei de canonicis obviat constitutis.* Et post pauca: *Pari etiam auctoritate mandamus, ut de monasteriis probata vita Monachos debeat ad sacros ordines promovendos eligere, eo dumtaxat moderamine custodito, ut neque monasteria ab optimis personis ex toto vacuata reddantur, neque Ecclesia remaneant sine Sacerdotibus destituta.* Posteriora hæc verba, quæ apud Gratianum minime referuntur, sed consonant cum iis, quæ legimus sub Gelasii nomine in Can. 28. Cau. 16. q. 1. facile indicant integrum hunc Canonem Pelagio I. tribui neutiquam posse juxta ea, quæ superius tradidi ad eundem Canonem 28. nimirum, quæ ibidem pertractantur nec Gelasii, nec Pelagii I. temporibus satis convenire videntur. His accedit, ibidem mentionem fieri puellarum ante nuptias velatarum, quod indicat disciplinam Pelagio I. longe vetustiore; etenim ejusdem Pontificis tempore velari jam cœperant virgines in signum consecrationis, ac velum ipsum inter Deo dicatarum virginum insignia recipi cœperat, cujus rei fidem faciunt plurima monumenta sæculi 5. atque inter cetera epistola Gelasii Papæ ad Episcopos per Lucaniam. Quamobrem

mobrem verosimile non est, adhuc Pelagii temporibus velari virgines consuevisse in sponsalium signum, quemadmodum traditur in memorato Canone 20. cujus postrema verba rursus descripsit Gratianus post Canonem 29. cau. 27. q. 2. vers. *item si sponsa*. Verosimile est auctorem illius Canonis ideo hæc tribuisse Pelagio I. quia auctor Pontificatus in vita ejusdem Pontificis Valentini quendam memorat Notarium rebus Ecclesiasticis ab illo præfectum.

De epistola ad Petrum Presbyterum.

Can. 9.
cau. 3.
qu. 2.

Romani Correctores ad Canonem 9. cau. 3. qu. 2. observaverunt, in vulgatis Gratiani codicibus Maximilianum, de quo ibidem mentio fit, Presbyterum adpellari, sed in vetustis codicibus nomen Presbyteri desiderari. Observavit etiam Mansius in suo vetusto codice MS. non Maximilianum legi, sed Maximianum, quemadmodum pro illis verbis, *facultas Ecclesia, quam &c.* legitur: *facultates Ecclesia, quas &c.* Subdiderunt præterea Romani Correctores, Gratianum intellexisse sententiam Canonis de Episcopo, non de Presbytero. Porro, ut Canonis ejusdem vis, auctoritas, ac tenor intelligatur, nihil arbitror commodius esse posse, quam ut idem jungatur cum Canone 44. cau. 23. qu. 3. Siquidem ex eo facile constabit, quis fuerit Maximilianus Episcopus, in cujus res Ecclesiasticas omnino perentis causa missus fuit Petrus Romanæ Ecclesiæ Presbyter, ac Pelagii ejusdem Legatus una cum Projecto Notario, qui viris eximiis commendati fuerent, ut potestate sua liberius, & efficacius uterentur.

De Epistola ad Cethegum Patricium.

Lucas Holstenius primus edidit epistolam, quæ a Pelagio I. ad Cethegum in Sicilia Patricium scripta fertur his verbis: *Quod de ordinando Ecclesia Catanensis Episcopo salubris electione iudicii fieri desiderastis, agnovimus; confestim sequenti die cum juxta morem discutientes, tertio, quo venit, die Episcopum consecrare curavimus. Simili quidem modo & de Syracusana Urbis Anselmi optaveramus in ipso initio gloria vestra desideris obedire, nisi nos multiplex ratio ipsius non paucis temporibus ordinationem differre sacerdotii coegisset;*

ob hoc, quod vel persona qualitas, sicut & vos melius nostis, vel superflua uxor, aut filii, per quos Ecclesiasticæ solent periclitari substantia, nostros animos diutius ab ejus ordinatione suspenderent. Et quantum ad cautelam humanam pertinet, integro pene anno distulimus, opinantes, quod melius Syracusanorum provenire electio potuisset. Sed quia in voluntatis sua proposito irrevocabiliter persistimus, & nullus est alius in eadem repertus Ecclesia, nisi longioris adhuc temporis differretur spatium, ne paullo amplius insanirent, sicut Filii nostri Magnifici viri Prætoris testificatione didicimus, inter hujusmodi ambiguitates illud consultius judicavimus faciendum, ut congrua providentia causam, propter quam principalis constitutio habentes filios, & uxores ad Episcopatus prohibet ordinem promovere, salva dispositione Concilii muniremus. Quia de re summo studio ab eodem, priusquam a nobis eum contingeret ordinari, hujusmodi exegimus cautionem, per quam & suam fateretur, quantula esset præsentis temporis habita rerum descriptione, substantiam, & nihil unquam per se, aut per filios, aut uxorem, sive per quamlibet propinquam, aut domesticam, vel extraneam forte personam de rebus usurparet Ecclesia; & universa sui Episcopatus quaesita tempora Ecclesia dominio sociaret, nihil ultra id, quod modo descriptum est, filijs suis, vel hæredibus relinqueret. Hujus ejusdem epistolæ meminisse videtur Ivo Carnotensis in epist. 55. ad Hugonem Lugdunensem Archiepiscopum ita scribens: *Papa Pelagius quendam Syracusana Urbis electum uxorem habentem, & filios, cum ista occasione ordinationem ejus multo tempore distulisset, postea interveniente Cethego Patricio, quia Ecclesia in voluntatis sua proposito irrevocabiliter persistit, accepta ab eo cautione, qua comperebat, ordinari permisit.* Id retulit Gratianus in Can. 13. dist. 28. Ut verum fatear, anceps ego hæreo, utrum epistolam istam germanam esse Pelagii putem. Ut enim ipsa ex Collectione Anselmi primum eruta videretur, admodum vereor, ne circa sæculum XI. composita fuerit, ut ejusdem temporis adjunctis indulgeretur. Me movent plurimum verba illa: *Salva dispositione Concilii*, quandoquidem scimus temporibus Pelagii I. nullum fuisse Concilium celebratum, quod laudari potuisset ad eam rem pertinens, nimirum

nimirum ad causam Episcoporum, qui velut Patresfamilias & uxorem, & liberos in manu haberent; imo hoc perspicue videtur spectare sæculum X., aut XI., quibus hujusmodi designari Episcopi ut plurimum consueverunt, eamque ob rem Concilia plurima celebrata fuisse nemo ignorat. Quod præterea dicitur de *principali constitutione*, qua cavebatur, ne habentes filios, & uxores ad Episcopatus promoverentur, id quidem referri commodè potest ad Novellas Justiniani 6. cap. 1. §. 3. & 4., & 123. cap. 1., sed an eadem leges jam Romæ, & in Sicilia receptæ fuerint, non ausim adserere; aut si receptæ fuerunt, qua ratione ab illis Pelagius recedere potuit, non facile percipio. Porro video ex Can. 12. Concilii Turonensis II. anni 567. nondum receptum generaliter fuisse in Occidentali Ecclesia, ut illi, quibus uxores essent, ab Episcopatibus arcerentur. Junge his potest Canon 1. Concilii Lugdunensis anni 581. Quæ sane omnia quoties matura animi meditatione perpendantur, illud saltem evincunt, ut memorati Gratiani Canonis vis, & auctoritas in incerto propemodum pendeat.

*De Epistola ad Constantinum
Defensorem.*

Can. 11. Quod legimus in Can. 11. dist. 81. dist. 81. Romanum quendam Clericum adulterii causa non tantummodo e gradu suo dejectum fuisse, sed in monasterium poenitentiae causa relegatum, non videtur dissopare a disciplina sexti sæculi, quo vivebat Pelagius Pontifex. Etenim liquet id perspicue ex Can. 7. Concilii Aurelianensis III. anni 538. ibi: *De adulteriis. autem honoratorum Clericorum id observandum est, ut si quis adulterasse aut confessus fuerit, vel convictus, depositus ab officio, communionis concessa, in monasterio toto sua vita tempore retrudatur.* Immo & in Concilio Narbonensi sub Pelagio II. Pontifice celebrato anno 589. poena eadem regulariter statuta videtur in omnes Clericos capitulum criminum reos, quemadmodum rectè colligitur ex Canone 6. At veronum Canon idem 11. dist. 81. jure Pelagio, vel I., vel II. Pontifici tribuatur, plurimum dubito, ex ea ratione, quod fingatur, in Urbe Romana Pelagii Papæ temporibus constituta mona-

steria fuisse, quæ tamen scimus in recessu sylvarum potius consuevisse edificari, & Monachos solitudini tunc temporis vacavisse ex omnibus Historiæ Ecclesiasticæ monumentis accipimus, ut propterea, si quando Monachi ad Urbes accedebant, Monachorum quodammodo nomen amittere vulgo censerentur, & quasi a suis institutionibus, ac regulari proposito alieni. Quidquid enim cum primum Clerici monasteriis addicti poenitentiae causa deportari quodammodo dicebantur, nisi quod Clerici iidem & extra Ecclesias, & extra Urbes in solitudines deicerentur? Nihil etiam adjicio ad hanc rem, eam Romani Clerici causam ex iis non fuisse, quæ Defensoris officium attingere viderentur; quamobrem frustra de ea re Pelagius Constantinum Defensorem monuisset. Non præterea memoro, Ecclesiæ Thæanensis Clericum in Apulia constitutum, ac delinquentem, Romæ, si ve in amplissima Urbe poenitentiam delicti obire non debuisset, quamquam in monasterio inclusum; etenim vel in Apulia monasteria non deerant, vel non erat Clericus reus ad Urbem frequentissimam advocari poenitentiae causa, cum Clericos poenitentiis publicis addici disciplina Ecclesiastica interdiceret; ac si quando in monasteria mitti potuerunt, ideo factum id fuit, quod monasteria in recessu sita essent, eamque ob rem ibidem Clerici non indecore & Deo, & Ecclesiæ satisfacere valebant.

De Epistola ad Opilionem Defensorem.

Ea Pelagio hujus nominis I., & Pelagio II. tribuit Mansius in suo supple-
mento Labbeano Canonem 9, cau. 18. Can. 9. cau. 18.
qu. 2., qui tamen utriusque esse nul-
latenus potest. Gratianus non satis ex-
pressit, an I., an II. Pelagio sit adscri-
bendus, nisi forte quispiam præferen-
dum ceteris codicibus, malit ejusdem
Mansii codicem, in quo, ipso teste,
nomen Pelagii II. adscriptum est. Sunt
aliqui etiam codices, in quibus pro
nomine *Opilionis* legunt nomen *Apollonii*;
atque hac in re difficile esset di-
vinare, qualis præferenda scriptura foret.
Ego, ut verum fatear, in ancipiti hæreo,
an hic Canon alterutri Pelagio jure
tribuendus sit, an potius figmentis
recentioris ætatis accensendus. Huic dubitationi causam præbent
haud.

haud contemnendæ conjecturæ. Ut enim omittam, istud fragmentum vix apud Gratianum, & Anselmum Lucensem adparere, nemo ignorat, quot in monasteriis figmenta ad res monasticas pertinentia sæculo XI. prodierint, ubi præsertim de Abbatum electionibus, & electorum potestate ageretur. Qui vero fidei epistolas prodixerunt, eas tribuerunt priscis illis Pontificibus, quorum tempore monastica vita excultior videri cœpit, atque instaurari. Huc adferri possent numero non pauca apocrypha fragmenta, quæ Gregorio Magno adjudicata fuerunt, quo fieret, ut majorem vim apud omnes exereret. Forte igitur Pelagius II. Gregorii prædecessor, quo sane tempore res Monachorum optimis institutionibus illustrabantur, in medium prolatus est a Monachis ætatis longe recentioris, quasi auctor monumentorum ad monasteria pertinentium. At vero, qui eadem monumenta confixerunt, vix se continere potuerunt intra res vetustis illis temporibus accommodatas. Sic in memorato Canone 9. proponuntur Monachi eo usque in ea fuisse potestate, ut Abbates suos pro arbitrio deicerent, & in locum dejectorum alios constituerent; imo & eadem potestate abusi fuerint, eamque ob rem necessaria fuerit constitutio, qua in officio continerentur. Porro hæc supponunt disciplinæ monasticæ gravem lapsum, contra quam legitima illius sæculi argumenta demonstrant; scimus enim sexto sæculo post S. Benedicti saluberrimas institutiones Monachos eos fuisse, qui vitæ sanctimoniam, ac præsertim humilitate ad miraculum excelebant. Immo, cum tunc temporis Abbates Episcopis Diocesanis omnino subessent, nec eligi, aut deici unquam possent Episcopis non intervenientibus, nemo facile percipiet, quare ratione Pelagius constituere potuerit, ut Monachi Abbati suo humiliter subessent, nec de eo ejiciendo facile mediterentur. At e converso cum circa novum, aut decimum Ecclesiæ sæculum noverimus frequentes fuisse inter Monachos, & inter Abbates controversias, quibus sedandis & maxima fuit Pientissimorum Principum sollicitudo, & anxia Pontificum omnium cura, quam illorum sæculorum edita passim Ecclesiastica gesta demonstrant, verosimilius erit memorati Canonis sententiam recentiorum eorundem temporum auctori tribuere.

De Epistola ad Potentium Defensorem.

Canon 1. cau. 32. qu. 3. apud viros *Can. 1. eruditos parum tuto Pelagio Papæ tri- cau. 31. buitur, quamquam & apud Gratia- qu. 3. num, & apud Ivonem in parte 3. cap. 27. illi adscriptus fuerit in epistola ad Potentium Defensorem. V Vanespen in brevi commentario ad 2. partem Gratiani ita habet: Hactenus responsum hoc inter epistolas, aut decreta Pelagii I., vel II. adsignata non reperi, ideoque nihil certi inde concludi potest &c.* Mansus in suo Labbeano supplemento illum recensuit inter monumenta Pelagii I., at nihil aliud se recensere ibidem professus est, quam quod apud Gratianum sub ejusdem Pontificis nomine referebatur. Ego animadverto ulterius, apud Gratianum parum aptam speciem propositam fuisse in dicta questione 3., quæ ex Pelagii monumento dirimeretur. Questio 3. his verbis exprimitur: *Cujus arbitrium aliqua sequatur (intellige in nuptiis celebrandis) an liberi avi, an originarii patris?* Paulo antea Gratianus idem avum non liberum tantum adpellaverat, sed & ingenuum. Verum quis non agnoscit ibidem manifestam antinomiam? Si pater cujuspiam originarius erat, avus necessario servituti obnoxius esse debuit, cum originarii alii non dicerentur, nisi qui ex patre servo originem traherent. Quæcumque vero sit Gratiani sententia, non ego facile adducor, ut memoratum Canonem Pelagio jure tributum agnoscam. Etenim inverosimile est, Potentium Defensorem de re tritissima dubitasse, & Pelagium Pontificem interrogasse, inverosimile etiam est, Pelagium ipsum respondisse in ea re, quæ receptissima erat, & sine ulla prorsus difficultate, quasi novam ipse constitutione, vel decreto controversiam dirimeret, quemadmodum indicant postrema illa Canonis verba, *decernimus attendi*. Revera etiam si ageretur de patre, & avo liberis, quis vel in primis tantummodo juris elementis eruditus ignorat, in matrimonio filiarum in potestate avi adhuc cum patre existentis solum consensus avi requiri, cum requiratur juxta Romanas leges consensus illius, qui patriam habet potestatem? Perspicua est ad hanc rem & Pomponii, & Pauli sententia in l. 3. ff. de ritu nuptiarum, cui addi potest lex 16. §. ult. cod.

eod. tit. ibi: *Neptis vero si nubes, voluntas, & auctoritas avi sufficit*: quamquam aliter contingeret in nepote uxorem ducente, qui & avi & patris voluntatem, atque auctoritatem exquirere debebat, ea discriminis ratione, quod in nepte nubente tantum inspicitur patria potestas, quæ in solo avo habetur; at in nepote uxorem ducente, præter patriam potestatem avi, inspicitur jus fuitatis, quod inter patrem, & liberos ex eo matrimonio nascituros intercederet; regula autem juris exigit neminem alicui invito suum adnasci posse. Igitur in proposita Gratiani specie non de nepote, sed de nepte agebatur. Quæ dubitatio esse poterat, quin non requireretur, nec attendendus esset consensus & auctoritas patris, ubi jam habebatur consensus, & auctoritas avi? Quæ cum vera etiam fuissent, si actum esset de avo & patre liberis, ingenuisve hominibus, eo potiore ratione obtinuissent sine ulla difficultate in proposita specie, ubi pater servus erat, cujus propterea nulla erat potestas in filiam. Cum hæc Pelagii seu I., seu II. temporibus certissima essent, non video, qua ratione ejusmodi constitutio Pelagio I. tributa fuerit, eamque ob rem vereor, ne quod ejus nomine fragmentum refertur, ignoto cuiquam auctori verosimilius tribuatur, qui quemadmodum in aliis nonnullis, ita & in hac specie sub nomine vetustissimorum Pontificum illudere voluerit posteritati.

De Epistola ad Paulinum Solitarium.

Can. 18. Antequam de auctoritate Canonis 18.
can. 16. cau. 16. qu. 1. nonnulla tradam, juva-
qu. 1. bit varietatem codicum animadvertere. Exhibebo quid vetusti Gratiani codices haberent, unaque quid alii Collectores scripserint adnotabo: ita Gratianus. *Pelagius Papa Paulino Solitario.* (ait Mansius in suo codice legi: *Paulino Sobantio*; quis tamen iste Paulinus Sobantius esse potuerit, res valde in obscuro latere videtur. Legunt alii *Paulino Salomitano*, alii etiam *Paulino Solatino*. Quocumque respicias ignota prorsus nomina.) *Probinum Samaria* (Romani Correctores voluerunt legendum potius esse *Probinum Pharia*, quod apud Anselmum & Polycarpum ita habeatur, unaque indicaverunt Phariam esse Civitatem Dalmatiæ) & *Millianum*, ab

que *Probinianum* (animadvertit Mansius in supplemento Labbeano ita potius legi in codice suo Gratiano: *Probinum Labaria*, & *Julianum*, atque *Probinum*) vel alios *Pseudo-Monachos Johanni Defensori* præcipimus, ut eos debeat detinere; quatenus, siquam desiderant sua contentionis rationem cognoscere, ad nos, ut informantur, debeant exhiberi. Certe, si sola obstinatione ab Ecclesiastico corpore sunt scissi, in Reatina, sicut petisti, insula, ut exulant, prædicto Defensori duximus injungendum. Franciscus Florens in tractatu ad causam 16. Gratiani de hoc Canone loquens, ait, non satis constare de hujus Canonis auctoritate, imo incertum esse, num potius Pelagio I., an Pelagio II. sit tribuendus. Et quidem hujus dubitationis non levia suppetunt argumenta. Ut enim abstinere a veterum Collectorum silentio memorando, plurimum facere potest, quod ex ipso met Canonis argumento eruitur: nimirum causa illorum Monachorum, quos Pseudo Monachos Summus Pontifex vocat, ea non erat, in qua exilio in insula deputando rei damnarentur, qui procul a monasterio recesserant, cum potius ad cœnobîa sua sub arctiori custodia juxta sacrorum Canonum disciplinam remittendi fuissent. Nec forte dicas, ideo Pseudo Monachos illos in insulam fuisse relegatos, quod a monasteriis ob pertinaciam ejecti fuissent, quod indicare videntur verba illa: *Obstinatione ab Ecclesiastico corpore sunt scissi*; siquidem id ipsum recentiore denotat auctorem post Pelagii I., aut II. tempora scribentem: videlicet nondum illa ætate obtinuerat, ut monasteria, seu cœnobîa Ecclesiasticis corporibus accenserentur, ut proinde diceretur ejectus, aut scissus ab Ecclesiastico corpore, qui a monasterio ejectus, aut scissus proponeretur. Corpora Ecclesiastica cum demum monasteria dici potuerunt, cum primum Monachi passim sacris ordinibus insigniri cœperunt, suisque in monasteriis sacra ministeria obiverunt, quod sane longe post sextum Ecclesiæ sæculum vixit.

De reliquis Capitulis Pelagii
tributis.

Can. 1. Quamquam in codicibus Gratiani *dist. 91.* veris auctoribus tribuantur Canon 1. *dist. 91.* & Canon 30. cau. 18. qu. 2., ille nimirum Pelagio, iste ante Romanam Correctionem Gelasio, tamen si emendatiores, vetustioresque codices sequi debeamus, Pelagii nomen utriusque fragmento rectius inscribendum fuit, quod Romani Correctores executi sunt. In utroque fragmento agitur de Eleutherio Episcopo de quibusdam Diocesibus suae abusu conquerente. Igitur vel utrumque fragmentum Pelagio, vel utrumque Gelasio tribuendum erat. At vero Anselmus Lucensis utrumque caput una conjunxit, ac Pelagio potius adscripsit. Quidni antiquiorem Collectorem sequamur, & non potius agnoscamus erratum in nonnullis codicibus Gratiani, qui sane fragmenta eadem procul dubio ex Anselmo derivavit? Hæc tamen tanti momenti esse nequeunt, ut arbitrer, utrumque fragmentum Pelagio vel I., vel II. recte tributum fuisse. Pertinent hæc ad recentiora tempora. Erit enim in Can. 1. *dist. 91.* nihil reperiatur, quod sexti sæculi Pontificibus nequeat accommodari, tamen in Canone 30. cau. 18. qu. 2. vel ipse stylus, & sermo parum positus, ceterisque Pelagii vel I., vel II. monumentis prorsus inconueniens posteriorem auctorem fuisse indicat. Sed præterea monastica disciplina, quæ ibidem custodienda mandatur, nimirum de Monachis Missas in monasterio facientibus, de Eulogiis Episcopo a Monachis offerendis, sexto sæculo longe recentior fuisse videtur, ac potius congruit illis temporibus, quibus singularia privilegia post octavum sæculum concedi, quæ ab Episcopis Diocesanis, quæ a Pontificibus Maximis coeperunt. Demum id ipsum ostendant conditiones, quæ ibidem memorantur, adjectæ tempore dedicationis monasterii, juxta quas dicuntur privilegia quædam, aut jura concessa monasterio fuisse. At hæc foundationum conditiones post octavum sæculum fieri demum consuevisse nemo ignorat, qui in monasteriorum juribus discernendis vel mediocriter versatus fuerit: Tunc enim fundatores incolumia voluerunt quædam jura monasteriis, idque in foundationis limine ex-

Tom. II.

presserunt, quum Episcopi paullo asperius Monachos exagitarunt, & monasteriorum bona ac redditus in parte sibi vindicare voluerunt, quod sane vel Pelagii I., vel Pelagii II. temporibus nunquam obtinuerat.

Siquod vero est a Pelagio seu I., seu II. abjudicandum monumentum, illud *Can. 1. dist. 100.* sane est, quod habetur in Canone 1. *dist. 100.*, quamquam enim siue apud Ivonem, siue apud Gratianum Pelagii tribuatur, tamen vel ipsa Collectorum varietas, vel materies, quæ ibidem pertractatur, recentioribus potius sæculis accommodata satis indicat, Pelagium Pontificem non esse illius auctorem. Aiebam in primis, varios in inscriptione Canonis esse codices Collectorum. Revera apud Burchardum in lib. 1. cap. 25., item apud Anselmum, atque apud auctorem Panormie idem monumentum tribuitur Damaso Papæ. At vero sint hæc observata, non quidem ut Canonem tributum velim potius Damaso, quam Pelagio, sed ut interea constet, parum fidendum esse hujusmodi Collectorum codicibus, ac præsertim in inscriptionibus monumentorum. Ceterum gravissima sunt argumenta, ex quibus deducitur, eundem Canonem nec Damaso, nec Pelagio Pontificibus convenire. Statutum ibidem legimus, generatim Metropolitans omnes Pallium postulare debere, antequam Archiepiscopalem jurisdictionem exerceant. Hæc porro recentiorum indicant disciplinam, cujus rei argumento gravissimo esse potest epistola ultima lib. 10. ad Petrum Episcopum scripta apud Gregorium Magnum Pontificem & Damaso, & utroque Pelagio recentiorum; ibi enim in signum privilegii singularis Petro Pallium concessum dicitur, quod aliis Episcopis etiam Metropolitanico honore præditis non facile conferebatur. Eadem singularis privilegii causa Gregorius Magnus Pallium misit ad Andream Episcopum Nicomedieensem, ut liquet ex ejus epistola 7. lib. 5., item ad Augustinum Episcopum Anglorum, quemadmodum demonstrat epistola 15. lib. 12., præterea ad Syagrium Episcopum Augustodanensem, quod eruitur ex epistola 113. lib. 7. Quidquod Vigilio Papæ Pelagii I. prædecessori in epistola ad Auxanium Arelatensem Episcopum, non aliter eidem postulanti Pallii honorem concedendum esse placuit, quamquam Arelatensis Episcopus pri-

G g 8

pri-

privilegiis pluribus abundaret, quam Imperatoris consensus accessisset? Erat tunc Pallium non tam Ecclesiasticum, quam decorum insigne Principum, quod non passim Archiepiscopis omnibus concedebatur. Consuetudo petendi, obtinendique ab Archiepiscopis Pallii visa fuit introduci nono Ecclesiae saeculo, & recentioribus etiam temporibus ea imposita Archiepiscopis petendi Pallii necessitas fuit, ut nisi illud intra certum temporis spatium postulassent, jurisdictione Archiepiscopali uti non possent. Hinc Gregorius VII. in lib. 9. Regesti epist. 1. gravissime objurgavit VVilhelmum Rothomagensen Episcopum, quod Pallium ab Apostolica Sede pro more adquirere postposuisset, inquiens: „Te ipsum namque non ignore putamus, quam districte Sanctorum Patrum censura in eos iudicandum statuerit, qui post consecrationem suam per tres continuos menses Pallium, quod sui sit officii, obtinere tepuerint. Proinde Apostolica tibi praecipimus auctoritate, ut quia Sanctorum Patrum statuta parvipendisti, nullum deinceps Episcopum, vel Sacerdotem ordinare, seu Ecclesias praesumas consecrare, donec honoris tui supplementum, Pallii videlicet usum, ab hac Sede impetraveris.“ Haec sane omnia facile demonstrant, laudatum Gratiani Canonem non facile alicui ex Pontificibus sexti Ecclesiae saeculi tribui posse. Cur vero ex conjecturis, utut gravissimis, argumenta depromam, cum id ipsum perspicue constare possit ex collatione ejusdem Canonis cum monumentis Concilii Ravennatenfis anni 877., etenim in eo

ita statutum legimus Canone 1. & 2. „Quisquis Metropolitani intra tres menses consecrationis suae ad fidem suam exponendam, Palliumque suscipiendum ab Apostolica Sede, nulla inevitabili necessitate imminente, non miserit, commissa sibi careat dignitate; ita ut tamdiu Episcopali illi Sedi cedat, omnique consecrandi licentia careat, quamdiu in exponenda fide, & in expetendo Pallio priscum morem contemserit. Sit licentia Metropolitani aliis post secundam, & tertiam compositionem viduatam Ecclesiis cum consilio Romani Pontificis ordinando Episcopum subvenire. Si vero consecrandi Episcopi negligentia provenierit, ut ultra tres menses Ecclesia viduata consistat, communionem privetur, quousque aut loco cedat, aut se consecrandum praebere non differat. Quod si ultra quinque menses per suam negligentiam retinuerit viduatam Ecclesiam, neque ibi, neque alibi consecrationis donum percipiat, immo Metropolitani sui iudicio cedat.“ Haec sane cum memorato Gratiani Canone collata, ex uno eodemque fonte derivare videntur, ut propter quod Gratianus Pelagio tribuit, melius Ravennatenſi Concilio adſcriberetur, demta vix Canonis illius brevi praefatione, quae vel a Collectore adjecta est, vel si forte in ipso Concilio sub Gratiani tempus habebatur, recentiore aetate deperit ex oscitantia Amanuensis, qui in describendis Conciliorum monumentis solos Conciliorum Canones, praefationibus Conciliorum omissis, brevitatis ergo describere consueverunt.

C A P U T L V I.

De Johanne III.

Unum est Gratiani fragmentum Johanni III. tributum ex Epistola ad
Episcopos Galliarum, & Germaniarum.

(*Can. 1. cau. 8. qu. 1. ab Isidoro Mercatore confectus.*)

EPISTOLAM ad Episcopos Galliarum, & Germaniarum Johanni III., qui Romanam Sedem tenuit ab anno 559. usque ad annum 572., adfluxit Isidorus Mercator, cujus tamen artem, ut in ceteris, ita & in hoc monumento eruditi omnes agnoverunt. Integra epistola eo potissimum tendit, ut demonstraretur, Chorepiscoporum officium improbandum esse, atque abrogandum, eamque ad rem laudatur epistola de Chorepiscopis sub nomine Damasi, quæ falsa etiam ab omnibus habetur. Inter cetera traditur, Chorepiscopos locum tenere septuaginta Discipulorum Domini juxta Concilii Neocæsariensis canones, quamobrem eos non debere sibi vindicare officia Apostolorum, eorumque, qui in jura Apostolorum successerunt, Episcoporum. Aptum ad rem demonstrandam auctor credidit argumentum, ajendo Linum, & Cletum fuisse Petri Apostoli in Romana Ecclesia Chorepiscopos, nihil tamen peregrisse ex iis, quæ Petro in signum eximii ordinis erant reservata; quam sententiam retulit eisdem verbis.

Gratianus in can. 1. cau. 8. q. 1. Porro ex hoc Chorepiscoporum causa jam falsitatis Isidorum redarguit Baronius ad annum 572. §. 3., hæc enim pertinet ad recentiora tempora, quibus, ut a libi jam demonstravi, de munere Chorepiscoporum abrogando exptæ controversiæ fuerunt. Præterea quod ibidem dicitur de electione Clementis a Petro facta, incidit in alia monumenta ejusdem Mercatoris, videlicet in epistolas ipsi Clementi tributas, in quibus hæc fabella contexta est. Addit Baronius notæ Consularis argumentum; etenim epistola proponitur *data 14. Kal. Augusti Justino 6. & Marfeto Viris Clariss. Coss.* Hic Consulatus incidit in annum 572., ac propterea 14. Kal. Augusti scribere epistolam non potuit, qui eodem anno obierat tertio Idus Julii. Dixerim sane cum Binio in notis ad hanc epistolam, vehementer esse dolendum quod deperditis omnibus germanis humilce Pontificis epistolis, ad nos unum hoc commentitium pervenerit monumentum.

CAPUT LVII.

De Benedicto.

Ex epistola Benedicti ad Gradensem Patriarcham refertur
apud Gratianum sequens caput.

(*Can. 28. can. 27. qm. 2. apocryphus.*)

Post Johannem III. successit in Romano Pontificatu Benedictus anno 573., obiit autem anno 577.. Hujus tempore maxima fuit Longobardorum tyrannis adversus Ecclesiam; illorum enim cultus in idola pronus odio eosdem in Christianos incenderat. In Collectionibus Ecclesiasticorum monumentorum unica recensetur Benedicti epistola ad David Episcopum; sed hæc, ut ex mercibus Isidori derivatur, ita ab omnibus rejicitur. Ex alia epistola quoddam fragmentum retulit auctor Palearum in can. 28. cau. 27. qu. 2. Verum & illud tamquam apocryphum ab eruditis viris recensetur, & quidem manifestissimis argumentis. Testantur Romani Correctores, eundem canonem legi in prima Collectione Decretalium a Bernardo Papiensi edita, ex qua forte in Gratiani codicem transferri potuit. Est ibidem aliqua scripturæ varietas, nam pro illis verbis: *Lex divina constitutionis... censura Apostolici Magistratus... de hujusmodi &c.* habet Bernardus Papiensis: *Lex divina dispositionis... censura Apostolici Magistratus... de re hujusmodi &c.* Verum non major est hæc in re Bernardi Papiensis auctoritas, quam Gratiani, aut illius, qui Paleas Gratiano codici adjecit; præsertim, quod Gregorius IX., qui *rescatis superfluis* voluit novam Collectionem Decretalium fieri, noluerit idem monumentum in suam Collectionem traduci. Antonius Augustinus in notis Collectionis ejusdem h. Decretalium, ubi hoc fragmentum expedit, ad illa verba: *Reddimus vobis certissimum*, ait: *Parum mihi grata sunt hæc verba, ut alia non pauca hujus, rescripti, cuius scriptor alia locutus lingua videtur, quam ceteri.* Sane ibidem Benedictus appellat se novo vocabulo *Apostolica Cathedra sessorum*, dicit se *censura Apostolici Magistratus*.

mandare, item verba Dei Creatoris *Adæ* loquenti accommodat contra sacrarum literarum testimonia, matrimonium inquit, nisi carnali copula invicem sibi cohererant conjuges, contra Patrum Ecclesiasticorum doctrinam non subsistere. Demum ipsamet epistolæ inscriptio falsam esse epistolam docet, ibi: *Benedictus Servus Servorum Dei Gradeni Patriarcha salutem*. Duo ibidem mendæ reperies. Primum in Pontificis appellatione; neque enim tum adhuc utebantur eo nomine, quo primum usus dicitur Gregorius Magnus, ut Constantinopolitanis Episcopis ambitus nomina querentibus, humilitatem opponeret, quemadmodum testatur Johannes Diaconus lib. 2. vitæ Gregorii cap. 1. Alterum mendum est in Gradeni Patriarcha: nimirum tempore Benedicti nondum erat institutus Gradeni Patriarchatus. Primum enim Paulinus Aquilejensis Patriarcha Gradum secesserat anno 565., ut Longobardorum vim evaderet, cui ibidem mortuo successit Probinus, quemadmodum & Probinus Elias retento semper nomine Patriarchæ Aquilejensis. Cum vero novisset Elias se, suorumque successores difficiliter Aquilejam reverturos, petiit, obtinuitque a Pelagio II. Pontifice Maximo anno 580., ut Patriarchatus Aquilejensis Gradum transferretur, ipseque non amplius Aquilejensis, sed Gradeni Patriarcha diceretur. Quomodo itaque ad Patriarcham Gradensem scribere potuit Benedictus, quando liquet Gradensem Patriarchatum a successore ejusdem Benedicti Pelagio II. fuisse primo institutum & Tot, tantaque rationum momenta, quæ canonem illum apocryphum esse non demonstrant, nescio prorsus, qua ratione germana a commentitiis discrimina- ni quispiam poterit.

CAPUT LVIII.

De Pelagio II.

En capita Pelagio II. tributa apud Gratianum.

Ex epist. ad Benignum Archiepiscopum. { Can. 35. cau. 7. qu. 1. apocryphus, & ad integram epistolam exigendus.
Can. 36. cau. 7. qu. 1. apocryphus, & ad integram epistolam exigendus.
Can. 82. cau. 11. qu. 3. apocryphus, & jungendus cum can. 36. cau. 7. qu. 1.

Ex epist. ad Episcopos Italianos. { Can. 54. cau. 2. qu. 7. apocryphus, atque emendandus.
Can. 2. cau. 3. qu. 2. } apocryphi, & consonant cum aliis
Can. 6. cau. 3. qu. 5. } Mercatoris capitibus.

Ex epist. ad Episcopos, qui convenerant ad illicitam vocationem Johannis Constanti-
nopolitani. { Can. 5. dist. 17. apocryphus, & ex epistola supplendus.
Can. 4. dist. 99. apocryphus; sed Gregorii sententiis conformis.
Can. 13. cau. 3. qu. 5. apocryphus, & Mercatoris sententiis consonans.
Can. 2. cau. 6. qu. 3. apocryphus, & a temporibus Pelagii alienus.

Ex ep. ad Episcopos Germaniae, & Galliciae. { Can. 71. de conf. dist. 1. apocryphus, & a Pelagii temporibus alienus.

Ex epist. ad Eucarpum Mesanensem, & alia ad Cle-
rum Catinensem. { Can. 17. dist. 61.
Can. 1. cau. 8. qu. 3. } dubia admodum auctoritatis.

Ex epist. ad Florentinum Episcopum. { Can. 7. dist. 34. consonat temporibus Pelagii II.

Ex epist. ad Antoninam, & Deciam. { Can. 20. cau. 16. qu. 1. apprimè congruit temporibus Pelagii II.

Ex epist. ad Cresconium II. { Can. 4. cau. 10. qu. 3. } eandem omnino sententiam sub-
Can. 10. cau. 10. qu. 3. } bent.

Tempora, quibus Pelagius II. Pontificiam Sedem tenuit, ab anno scilicet 577., usque ad annum 590., nec Ecclesiae, nec Imperio Occidentali felicia esse potuerunt. Nimirum Occidentalem Ecclesiam turbabant ad-
huc.

huc diuturna schismata olim concitata in causa trium Capitulorum, post celebratum Concilium Constantinopolitanum II., Occidentale autem Imperium quassabant vi, armisque Longobardorum exercitus. Quamobrem non tam doctrinā aduersus schismaticos, quam animi moderatione in quibuscumque causis suscipiendis Pelagio opus erat, quam plane ostendunt germana, quæ ad nos usque pervenerunt, illius monumenta. Germana, inquam, nam nonnulla sunt, quæ eidem Pontifici ab Iudbro Mercatore falso adscripta sunt, quemadmodum ex sequentibus animadversionibus constabit.

De Epistola ad Benignum Archiepiscopum.

Quicumque ex recentioribus aut novis Collectionibus Pontificiarum epistolarum exornarunt, aut in Decretales ipsas incubuerunt, statim agnoverunt epistolam ad Benignum Archiepiscopum falso tributam fuisse Pelagio, eandemque esse a Mercatore confictam. Ejus auctoris manum facile prodit styli barbaries, quæ uti epistolamprorsus similem ceteris illius epistolis, ita ab epistolis genuinis Pelagii prorsus absimilem facit. Sententiæ quoque parum aptæ, ut plurimum autem eadem cum sententiis passim traditis in epistolis ceteris Mercatoris, præter nonnulla sine detractu subrepta ex aliquot monumentis. Leonis Magni, Cælestini, Zosimi, Eusebii in apologia pro Symmacho, & aliorum, quod Mercatori admodum fuit familiare. Quoniam vero potissimus epistolæ scopus eo tendit, ut tradatur, Episcopos iusta de causa posse de una in aliam Ecclesiam transferri, eo potissimum utitur argumento, quod Christus ipsemet Dominus de uno in alium locum secesserit, quum illum Judæi insequerentur; quod sane Pelagio viro gravissimo non convenire certum habeo.

Ad hanc epistolam pertinet canon 35. cau. 7. qu. 1. Proponitur Benignus a Pelagio quæsisse, num. liceret Episcopo de una in aliam Civitatem transire, quum vetustis canonibus id fieri prohiberetur. Respondet Epistolæ auctor: Scias, frater dilectissime, aliud esse causam necessitatis, & utilitatis, & aliud causam presumptionis, & propria voluntatis. Non ergo mutat mentem, id est,

tionis, aut propria voluntatis, vel sua electio migrat de Civitate ad Civitatem, sed causa necessitatis, aut utilitatis mutatur. Nam plurimorum utilitas unius utilitati, aut voluntati præferenda est. Aliud est enim mutare, aliud mutari, sic aliud ministrare, aliud ministrari, unde Dominus in Evangelio loquitur dicens; non veni ministrari, sed ministrare. Hinc Mercator expendit veteres canones, quibus vetitæ videtur Episcoporum translationes, ac subdit: Nam aliud est sponte transire, & aliud est coacte, aut necessitate venire. Unde non isti mutant Civitates, sed mutantur, quia non sponte, sed coacte hoc agunt. Hæc exinde confirmat exemplo Petri Apostoli, Alexandri Hierosolymitani, Gregorii Nazianzeni, & Procli Constantinopolitani, ita concludit: Non ergo bene intelligunt Ecclesiasticæ regulas, qui hoc negant causam utilitatis, aut necessitatis fieri non posse, quæ nec communis utilitas, & necessitas persuaserit. Plura ex illis jam tradiderat Mercator in epistola, quam Antero Patre tribuerat.

Huc quoque referendi sunt canon 36. cau. 7. qu. 1., & canon 82. cau. 11. qu. 3., ait enim Mercator, causam legitimum translationis esse, ubi Episcopus persecutionem patitur, eaque in specie non tantum Episcopis facultatem fieri, sed & præceptum Dominum imminere in cap. 10. Matthæi, cui omnino est obtemperandum. Hac occasione exemplum tradit de iis, qui olim, dum a Saul vexabantur, confugebant in Civitatem David, his verbis, quæ a Gratiano referuntur in principio dicti canonis 36. „ Omnis enim, „ qui gemebat, & vexabatur a Saul, „ fugebat, & veniebat ad David. Si „ ergo piissimus, atque iustissimus Da- „ vid sciret peccatum esse, persecutio- „ nem fugientes, & transientes de lo- „ co ad locum, & de Civitate ad Ci- „ vitatem, tales nequaquam reciperet, „ nec secum teneret, nec in aliis Ci- „ vitatibus collocaret. (Aliquid sane „ valeret hoc argumentum, si non fa- „ ctum David de Episcopis intelligi pos- „ set, aut Mercator de Episcopis ipso „ sermonem non instituisse.) Qui enim „ persequuntur Domini episcopos, eos- „ que de Civitatibus ad Civitates tran- „ sire compellunt, nec eos tantum per- „ sequuntur, quantum Dominum no- „ strum Iesum Christum, cujus legatio-

Can. 36.
cau. 7.
qu. 1. &
Can. 82.
cau. 11.
qu. 3.

„ ne funguntur. Nec ipsi in hoc pec-
 „ cant Episcopi, quoniam non sponte,
 „ sed coacti hoc agunt, sed illi, a qui-
 „ bus persequuntur: nec ipsis Episco-
 „ pis hoc imputari potest, sed illis,
 „ qui eos hoc agere cogunt. Sanctus
 „ enim Protomartyr Stephanus (*hac o-
 „ mistur in canone 36., sed pertinent
 „ ad dictum canonem 82.*) lapidabatur,
 „ sed Jesus suscipiebat plagas. Ideoque
 „ unicuique providendum est, ne ali-
 „ quem injuste persequatur, judicet,
 „ vel puniat, ne Jesum persequatur;
 „ judicet, & puniat. Qui autem ne-
 „ gant (*hac habentur in memorato ca-
 „ none 36.*) misericordiam faciendam
 „ fugientibus, ac necessitatem patienti-
 „ bus, ipsum Christum negant, qui
 „ est misericordia, & veritas, & o-
 „ mnibus necessitatem patientibus sub-
 „ venire jubet. Parca sunt, Frater,
 „ quæ asserui: sed quanta ex his pen-
 „ deant tua providentia poteris æsti-
 „ mare. Quare hanc adiungitur male-
 „ voli irrumperere misericordiam? Cur
 „ illudere variis intentionibus felicita-
 „ tem? Excusationem jam non habet
 „ furor iste in credentibus, nec inte-
 „ rest quibus itineribus ad mundi Prin-
 „ cipem currat, qui a benevolentia
 „ fratrum desciscit, aut necessitatem
 „ patientibus misericordiam negat. Ne-
 „ gat misericordiam necessitatem patienti-
 „ bus, qui populis indigentibus Di-
 „ vinis mysteriis, & non habentibus
 „ proprium Episcopum, qui eos instru-
 „ at, causa utilitatis, atque necessi-
 „ tatis (*sibi videtur hic contradicere Isi-
 „ dorus, cum necessitatem majorem pa-
 „ ti videantur populi, quos Episcopus im-
 „ miseris: publica vexationis tempore
 „ deserat,*) ex alia Civitate, licet mi-
 „ nor sit, in eam, quæ non habet E-
 „ piscopum doctiorem, vel utiliorem
 „ meliori consilio, non sponte transean-
 „ tem, sed majorum exhortatione mu-
 „ tare, aut Episcopum ejectum, &
 „ persecutionem patientem causa utili-
 „ tatis, aut necessitatis inthronizari
 „ non permittit. Ex his facile quispiam
 „ intelliget memoratos Gratiani canones,
 „ præsertim vero agnoscat canonem 82:
 „ non convenire ullatenus proposito Gra-
 „ tiani, qui alias consonat cum episto-
 „ la 4. Marcellino Mercatoris segmento
 „ tributa; in ea quippe hæc leguntur:
 „ Detractiones, & accusationes, atque
 „ persecutiones inter Christianos oppi-
 „ do vitandæ sunt, quia licet pauci

„ sumus in comparatione aliorum, si ta-
 „ men unanimis fuerimus, facilius ad-
 „ versariis resistemus. Sanctus enim Pro-
 „ tomartyr Stephanus lapidabatur, sed
 „ Jesus suscipiebat plagas; ideo unicui-
 „ que providendum est, ne aliquem
 „ juste judicet, aut puniat, ne Jesum
 „ judicet, aut puniat.“

De Epistola ad Episcopos Italiae.

Eundem Isidorum auctorem habet al-
 tera epistola sub hac inscriptione: *Dile-
 ctissimis, atque clarissimis fratribus uni-
 versis Episcopis, & cunctis specialiter per
 Campania, & Italia Provincias militan-
 tibus Domino Pelagius salutem.* In hoc
 ipso titulo importitia Mercatoris argui-
 tur, quasi in una Campania ille credi-
 derit plures extitisse Provincias, quasi
 etiam crediderit Provincias Campaniæ
 ad Provincias Italiæ non pertinere. In
 tota autem epistola præter aliquot sen-
 tentias ex libro sententiarum Prosperi,
 aut Ennodio, aut ex Conciliis Roma-
 nis sub Symmacho, & Martino I. ce-
 lebratis, nihil aliud fere continetur,
 quam quod idem Mercator aliis præce-
 dentibus Pontificibus adscripserat. Sic
 recitantur inter cetera fragmenta epi-
 stolæ 1., & 2. Zephirini, epistolæ 1.
 Marcelli, epistolæ 3. Fabiani, epistolæ
 2. Felicis, epistolæ 2. Sixti II., episto-
 læ 2. Evaristi, epistolæ 2. Julii, epi-
 stolæ 2. Callisti, epistolæ 1. Alexandri,
 epistolæ 2. Stephani, epistolæ 1. Mel-
 chiadis, ut omittam epistolas Eusebii,
 Caji, Damasi, & Pontiani; ex quibus
 facile liquet, auctorem harum epistola-
 rum in hac ipsa epistola merces suas,
 ita dixerim, profudisse.

Ex hac epistola non satis recte descri-
 ptus est Canon 34. cau. 2. qu. 7., ete-
 nim in epistola nulla de Monachis fit
 mentio, quemadmodum in fragmento
 Gratiani. Agebatur apud Pseudo Pela-
 gium de accusationibus Episcoporum,
 ad quas non omnes passim admittendos
 esse decernebatur. Dicitur autem inter
 cetera: *Similiter & omnes, quos Divini
 leges mortuos appellant, submovendos esse
 ab eadem accusatione, & publica pœni-
 tentia submittendos judicamus.* Similia
 leguntur in epistola 2. Pseudo Stephani
 ibi: *Eorum autem accusandi Sacerdotes,
 vel resuscitandi in eos vocem obtrunant,
 quos humanis, vel divinis vocibus dam-
 natos, vel mortuos esse agnoscimus.* Idi-
 psum in epistola Pseudo-Melchiadis ibi:

Can. 54.
 cau. 2.
 qu. 7. &
 Can. 6.
 cau. 3.
 qu. 5.

Eorum os accusandi Sacerdotes, vel testificandi in eos obstruimus, quos non humanis, sed divinis vocibus mortuos esse scimus. Ex his adparet, Gratianum, aut quisquis Gratiano auctor extitit, accommodasse Monachis, quod Mercator de iis dixerat, qui divinis vocibus mortui nuncupantur, (quos eorum nomine intellexit, aliis divinandum relinquo), accommodasse generaliter negotiis omnibus sive Ecclesiasticis, ut dicitur, sive sæcularibus, quæ singulari jure de accusationibus Episcoporum in epistola ipsa traduntur. Integra vero Mercatoris sententia refertur apud Gratianum in Can. 6. cau. 3. qu. 5., cujus verba etiam repetuntur in epistola 2. Callisti, epistola 2. Evaristi, epistola 1. Sixti, epistola 2. Julii, & epistola 1. Felicis, quæ sane omnia neminem dubitare sunt, quin hujuscemodi sententias velut Pseudo-Isidori germanas agnoscat.

*Can. 2. Iterum dignoscimus Mercatoris axioma in Canone 2. cau. 3. qu. 2. Non solum enim in hac Pelagii epistola ita legimus: *Negue dum Ecclesia alicujus Episcopi, aut possessiones, vel res ab annulis ejus, vel a quibuscumque aliis non sua sponte detinentur, aliquid illi debet, aut potest a quoquam ante reintegrationem omnium rerum suarum obijci; sed prius illi legibus reintegranda sunt omnia, & postea tempore a Patribus profinito sunt negotia ventilanda;* verum etiam idipsam fere legimus in epistola 2. Zephirini, epistola 2. Fabiani, epistola 2. Stephani, epistola 2. Sixti, epistola 2. Felicis, epistola 2. Eusebii, epistola 2. Marcelli, & epistola 2. Julii, quarum singula capita cum memorato Gratiani Canone convenientia hic referre nimis operosum esset.*

De Epistola ad Episcopos, qui conveniunt ad illicitam vocationem Johannis Constantinopolitani.

Inter epistolas Pelagii numero 8. recensetur epistola data Kal. Martii anno 587. indictione 5. cum hac inscriptione: *Dilectissimis Fratribus universis Episcopis, qui illicita vocatione Johannis Constantinopolitani Episcopi ad Synodum Constantinopolim convenerunt, Pelagius.* Ejus argumentum hoc est. Johannes Constantinopolitanus Antistes cognomento Jejunator vix Ecclesiam Constantinopolitanam, anno nimirum 583., obtinuit, ni-

hil vividius optavit, quam ut suorum aliquot Prædecessorum ambitum promoveret, seque non solum supra ceteros Græcos Episcopos, verum etiam supra ipsum Romanum Pontificem eveheret. Hinc se universalem Episcopum nominavit, sui que juris esse adseruit, ut totius Ecclesiæ Concilia indiceret, ac celebraret. Ægre id sensit Pelagius, agnoscens in dies Ecclesiam Græcam magis ac magis in schismata pronam. Cumque intellexisset, Johannem jam universorum Episcoporum Concilium indixisse, eisdemque Episcopos numero plurimos paruisse, ad Concilium conveniendo, penes illos vehementer conquestus est, quasi schismatico viro non consentirent tantum, sed & cum eo schisma magis ac magis commoverent. De hujus epistolæ fide, atque integritate jam diutius decertarunt viri studiosi sacrorum monumentorum, sive ex Catholicis, sive ex Hæreticis, quorum alii ex animi sententia germanam, alii apocrypham crediderunt; alii vero vel germanam, vel apocrypham dixerunt, quod vel suis sententiis propugnandis favere, vel adversari rati sunt. Hinc nonnulli ex Catholicis ardentiori fortasse zelo correpti, ubi visum est ipsis epistolam hanc argumentum ad firmandam Romani Pontificis auctoritatem porrigere, sine epistolæ examine illam statim receperunt, eaque usi sunt. E contrario nonnulli ex hæreticis, quia & ipsi nonnulla adversus Pontificis Primatum visi sibi sunt posse argumenta depromere, ex invidia nostrorum, parum solliciti facti de epistolæ veritate, in eam statim tamquam firmissimum monumentum incubuerunt. Apage hæc inopportuna partium studia, quæ hæreticorum perfidiam magis ac magis ostendunt, Catholicorum vero quorundam nimis anxiam curam, qui dum optima habent, certissimaque suorum dogmatum argumenta, alia undique exquirunt, & quomodocumque, quibus credunt illa magis, magisque firmari. Ego sane illis adhæreo, qui pensata, ut decet, atque ad rectum criterium exacta ipsa epistola, eandem velut ab Isidoro Mercatore confictam prorsus rejiciunt, nec dignam putant, ex qua ad fidem, aut disciplinam Ecclesiæ tradendam, firmandamque præsidium adferatur. Certa ab incertis separanda sunt. Certum in primis est, eam Johannis Constantinopolitani ambitum progressum fuisse, ut se universalem Epi-

Episcopum nominavit, ut Concilium etiam universale Episcoporum indixerit, eidemque Episcopi numero plurimi ex Græcis obtemperaverint. Certum præterea est, Pelagium ad Johannem ipsum scripsisse, ne in suo schismate diutius versaretur. Imo Gregorius Magnus Pelagii successor in epist. 36. lib. 4. ad Eulogium Alexandrinum, & Anastasium Antiochenum earum epistolarum Pelagii exemplaria mittere se proficitur. Non hæc sunt, quæ in controversiam deducuntur. Illud queritur, num epistola, quæ apud Isidorum Mercatorem legitur, & ex eo apud alios Collectores descripta numero 8. eadem sit, quam Pelagius ipse scripserit. Quoniam vero in ea sunt plurima apocryphi monumenti argumenta, hinc facile deducitur, in ea germanam Pelagii epistolam agnoscere nequaquam posse. Revera in eadem Gregorii Magni epistola nuper laudata, in qua Gregorius proficitur se exemplar mittere epistolæ Pelagii, plura inveniuntur verba, quæ eadem sunt cum verbis epistolæ Mercatoris. Non est autem verosimile, Gregorium in scripto suo voluisse repetere iuxta oratione, quæ eadem in exemplari epistolæ Pelagii, juncto sui Prædecessoris nomine significabat. Præterea stylus hujus epistolæ, de qua queritur, omnino alienus est a stylo epistolarum Pelagii, ut liquet hanc eandem epistolam conferenti cum epistola 7. ad Eliam, & Episcopos Ithriæ. Convenit autem potius cum stylo, repetitisque sententiis Isidori Mercatoris; quatenus initium epistolæ depromptum est ex epistola 53. Leonis Magni, quod fuit Mercatori familiare; alia deprompta in parte ex epistola 47. ejusdem Leonis, ex epist. 36. lib. 4. apud Gregorium, ex epistola encyclica Martini I. adjecta Concilio Lateranensi, quæ monumenta pluries Mercator idem studuit in suas epistolas transducere, nedum imitari. Addi posset his, multa ibidem contineri, quæ in aliis epistolis veteribus Pontificibus a Mercatore tributis continentur, nimirum in epistola 4. Damasi, epistola 1. Felicis II. epistola Ægyptiorum ad Felicem II. epistola 2. Julii, epistola 1. Anacleti, & epistola Sixti, ut alias omittam numero plurimas. Demum, quæ in epistola leguntur, adeo inordinatam sententiarum, verborumque sarraginem exhibent, ex scripturarum & Patrum testimoniis sine methodo com-

Tom. II.

positam, ut omnia non aliam, nisi Mercatoris, manum prodere videantur, quemadmodum legenti facile patet.

Initio epistolæ post recitata nonnulla verba Leonis Magni, auctor proficitur ad Sedem Apostolicam relatum esse, Johannem Constantinopolitanum se Episcopum universalem nominasse, eoque titulo generalium Conciliorum convocandorum potestatem sibi vindicasse. Ad hanc rem ita fingitur Pelagius scripsisse, *Multis de novo Apostolicis, & canonicis, atque Ecclesiasticis instrumur regulis, non debere absque sententia Romani Pontificis Concilia celebrari: quapropter, ut jam dictum est, recte non Concilium, sed vestrum Conventiculum, vel Conciliabulum cassatur, & quidquid in eo actum est, irritum habetur, & vacuum. Vos quoque doctores, ut nullius in talia presumatis, si Apostolica Sedis communionem carere non vultis, &c.* Reculit hæc Gratianus in principio Canonis 5. dist. 17. & quidem Gregorius Magnus testatur in epistola 36. lib. 4. revera a Pelagio reprobata fuisse acta Synodi Johannis Constantinopolitani; sed ex eo ipso probatur clarius hanc epistolam, de qua loquimur, Pelagii non esse; cum enim hæc epistola datam exhibeat anni 587. mense Martio, & Gregorius scribens anno 595. asserat ante octo annos Synodum Constantinopolitanam fuisse celebratam, idest anno 588. ut ostendit Pagius ad annum 588. num. 5. & sequi. non possunt hæc & Concilii, & epistolæ tempora invicem conciliari, cum epistola Concilii recentior esse deberet, non epistola Concilium.

Prosequitur auctor epistolæ; & ait, Episcopos Constantinopolitanos veteres Johannis Prædecessores, imo & Johannem ipsum jamdiu scriptis obedientiam Romano Antistiti fuisse professos, quæ scripta in Archivo Romanæ Ecclesiæ custodiebantur, item in illis scriptis anathematizari eos, qui moliti quidpiam essent contra Romanam Sedem: proindeque Johannem ipsum propria jam sententia, & professione anathemate perstrictum esse, dum se supra Romanam Sedem evehi cuperet. Num hæc vera omnia esse possint, præsertim in conspectu Acaciani schismatis, item ambitus Anatolii, aliorumque Constantinopolitanorum Antistitum, quibus non tam in dignitate, quam in ambitu Johannes hæres & successor extiterat, facile unusquisque judicabit. Ceterum quod

Can. 5.
princ.
dist. 17.Can. 5.
dist. 90.

H h h

quod dicitur, Johannem esse sua ipsius professione anathematizatum, videtur depromptum ex sententiis Maximorum Pontificum Pelagii prædecessorum in opusculis contra Acacianos; ubi enim Acacium damnatum aiebant, quin opus esset Concilio, aiebant jam sua ipsius professione Acacium fuisse damnatum, quum ipse Euthychianos omnes damnaverat. Ita in operibus Gelasii, Felicis III. & aliorum. Hinc subjiciuntur hæc verba: *Universalitatis quoque nomen, quod sibi illicite usurpavit, nolite attendere, nec vocatione ejus ad Synodum absque auctoritate Sedis Apostolica nunquam venire, si Apostolica Sedis, & ceterorum Episcoporum communione vultis frui. Nullus Patriarcharum hoc tam profano vocabulo nunquam utatur, quia si summus Patriarcha universalis dicitur, Patriarcharum nomen ceteris derogatur. Sed absit hoc, absit a fidelis cujusquam mentis hoc sibi vel velle quempiam arripere, unde honorem fratrum suorum imminuere ex quantulacumque parte videatur. Quapropter charitas vestra neminem nunquam suis in epistolis universalem nominet, ne sibi debitum subtrahat, cum alteri honorem offert indebitum. Ex his sane emendandus erit Gratiani Canon 4. dist. 99. cujus sententiam etiam Pelagio Papæ recte tribuere non possumus, non dubitandum tamen, quin consonet cum sententia Gregorii Magni ita scribentis in epist. 36. lib. 4. Nullus Decessorum meorum hoc tam profano vocabulo (videlicet Episcopi universalis) uti consuevit, quia videlicet si unus Patriarcha universalis dicitur, Patriarcharum nomen ceteris derogatur. Sed absit hoc, absit a Christiani mente, id sibi velle quempiam arripere, unde honorem fratrum suorum imminuere ex quantulacumque parte videatur. Quapropter sanctitas vestra neminem nunquam suis in epistolis universalem nominet, ne sibi debitum detraxat, cum alteri honorem offert indebitum. Non persequor ulterius verba Gregorii Magni, quamquam plura adhuc apud ipsum sunt, quæ auctor epistolæ Pelagii ibidem scripsit de nomine Episcopi universalis.*

Can. 2.
can. 6.
qu. 3.
Sed hæc satis visa sunt Mercatori, ut causam Johannis Constantinopolitani persequeretur. Non potuit tamen continere, quin alia adjiceret ad rem suam de judiciis Episcoporum, de quibus fingit Pelagium ipsum fuisse ab Episcopis Orientalibus interrogatum, ibi: *De eo*

*tero, Fratres, super Provincia causam, unde Sedem Apostolicam dudum consulere voluistis, videtur nobis sufficienter tractatum a Sanctis Prædecessoribus nostris. Sed quia de novo nostram medietatem de eadem re interrogare dignum duxistis, scitote, certam Provinciam esse, quæ habet decem, vel undecim Civitates. & unum Regem, &c. quæ habentur integra in Canone 2. cau. 6. q. 3. in quibus sane nemo non agnoscit imperitiam Ildori, fingentis Episcopos, qui tamquam supremum Ecclesiæ Principem concitato schismate Constantinopolitanum Episcopum agnoverant, & Pelagio expetiisse, quid in judiciis Ecclesiasticis, & qua ratione agendum; fingentis iterum jam hanc materiem & Pontificibus Pelagii decessoribus fuisse abunde discussam, quorum sane nomine alii intelligi nequeunt, quam ii, quorum nomine multa Ildorus idem confinxit; fingentis demum, in unaquaque Ecclesiastica Metropoli unum Regem tunc extitisse, quod sane non nisi posterioribus temporibus congruere potuit, quibus Romanum Imperium in frustula quodammodo divisum, ac distributum adparuit. Cetera non memoro aut de numero Suffraganeorum, aut de causis Civitatum ab Episcopis dirimendis; singulas enim persequi pudet nugas Ildori. Tantum dicam, verba illa, quæ apud Gratianum leguntur: *Episcoporum, & reliquorum Sacerdotum, de Civitatibus, desiderari in codice MS. Panormiæ veteri, qui adservatur in Bibliotheca Regii Athenæi, ubi ita legitur: Ad quorum iudicium omnes causæ referantur &c.**

Post verba memorati canonis 2. cau. 6. qu. 3. in epistola ipsa statim sequuntur verba canonis 5. vers. *Si vero dist. vero 17.*, ubi sane auctor epistolæ sese refert ad canonem 3. & 4. Concilii Sardicensis, de quo egi ad canonem 7. cau. 6. qu. 4., neque enim alia Synodus Pelagio vetustior designari potest, in qua similia quædam definita videantur. Quod tamen an opportunum esse potuerit Pelagio II., non ipse crediderim, cum res esset apud Orientales Episcopos, qui tunc Concilium Sardicense nondum receperant.

Prosequitur tandem Mercator, & ait: *Ceterorum Sanctorum Patrum statuta sequentes, Synodali auctoritate omnes, qui adversus Patres armantur, ut Patres invidiosos, & malefatos infames esse censimus*

semus: quoniam ea vulnera, qua fomentis non sanantur, ferro abscindi, vel curari necesse est. Et in fine epistolæ, postquam nonnulla tradidit de iis, qui fratribus insidiantur, & falsis criminibus objectis nocent, concludit: Horum igitur vitiorum auctores, vel patratores non sunt in accusatione Pontificum recipiendi, sed penitus repellendi, quoniam iubeant canonica decreta Patrum, ut accusatio, vel testimonium eorum, qui odio quoslibet insequuntur, vel qui inimici, aut suspecti habentur, nullo modo recipiantur. Quorum statuta & nos firmantes, eadem omnibus inviolabiliter futuris temporibus tenere censemus. Hæc referuntur apud Gratianum in can. 13. cau. 3. qu. 5. ubi sane nomine veterum Patrum alii intelligi nequeunt, quam ii, quibus Mercator adscripsit epistolas, nimirum Alexander, Fabianus, Telephorus, Stephanus, Eusebius, in quorum confictis epistolis eadem etiam verba recitantur.

De Epistola ad Episcopos Germaniam, & Galliam.

Can. 71. de conf. dist. 1. Ut dignoscatur, canonem 71. de conf. dist. 1. falso adscribi Pelagio II., exhibeo integram ipsam epistolam, ex qua ille canon deproptus est. Pelagius Romana Ecclesia, & Apostolica Sedi Episcopus universis Germaniarum, ac Galliarum regionum Episcopis. Cum in Dei nomine Romana Ecclesia (priora hæc epistolæ verba de more Isidori Mercatoris excerpta sunt ex epistola 88. Leonis Magni) Synodum Episcoporum, sive ceterorum Consacerdotum Dei fidelium congregatam habuissimus, & de Ecclesiasticis statutis, ut sunt ab Apostolis, & Sanctis Patribus tradita, diligentius tractaremus, supervenere litera vestra, & ut magna esset auctoritatis, etiam viva voces præcesserunt, rogantes, ut ordinem Præfationum, quem Sancta Romana Ecclesia hæcenus haberet, nostris literis vobis remandaremus. Tunc de vestra voluntate, & studio tam bono multum gavisi sumus, & sacrum Ordinem Romanum, Sacraque constituta nostrorum Antecessorum solerter relegentes, invenimus has novem Præfationes in sacro Catalogo tantummodo recipiendas, quas longa retro veritas in Romana Ecclesia hæcenus servavit: Unam in Albis Paschalibus, aliam de Ascensione Domini, tertiam de Pentecoste, quartam de Natali Domini, quintam de Ap-

paritione Domini, sextam de Apostolis, septimam de S. Trinitate, octavam de Cruce, novam de Jejunio, & Quadragesima tantummodo dicendam. Has Præfationes tenet, & custodit S. Romana Ecclesia. Has tenendas vobis mandamus. Quicumque integram hanc epistolam perpenderit, statim eam a recentiore confictam facile judicabit. In primis enim Pelagii II. temporibus non convenire dignoscet conjunctionem illam Antistitum Germaniarum, & Galliarum, qui communem disciplinam Ecclesiasticam habere, & Ecclesiasticis rebus in communi uti cœperunt temporibus Gregorii III., & Zachariæ Pontificum, sive prope medium octavi sæculi, quemadmodum multis monumentis demonstrat Baluzius in notis ad Gratianum, & ad memoratum canonem 71., ibidemque ad suam rem laudat Cardinalem Bona lib. 2. Rerum Liturgicarum cap. 10. Præterea non est verosimile, Germaniarum, & Galliarum Episcopos ideo in unum convenisse, ut de Præfationum sacrarum numero, quæ res non adeo gravis videtur, Summum Pontificem interrogarent, præsertim cum Gallicana Ecclesia usque ad Carolum Magnum suos habuit, retinueritque singulares ritus a ritibus Ecclesiæ Romanæ distinctos. Inverosimile etiam est, Pelagium ita inde professum fuisse, ut de illorum Episcoporum voluntate, & studio tam bono multum gavissus esset, ut etiam ob eam causam veterum constituta solerter relegeret, ceteroquin in re, quam quotidiana praxis obviam faciebat. Ex quibus Viri eruditi passim concludunt, memoratum canonem Gratianum aut inter Mercatoris monumenta rejiciendum esse, aut recentiori alicui auctori tribuendum. Videbis annotationes Antonii Pagii ad annum 590. num. 5.

De Epistola ad Eucarpum Messanensem, & ad Clerum Catinensem.

Duas epistolas Pelagio tributas, alteram ad Eucarpum Messanensem, alteram ad Clerum Catinensem,nectendas esse hoc in loco censui, quod idem sit utriusque argumentum. Vacasse proponitur Ecclesiæ Catinensis, cui Pelagius de more illius sæculi Visitatorem dedit Eucarpum Messanensem Episcopum, cujus interea auctoritate, atque prudentia usque ad electionem Antistitis omnia

Can. 17. dist. 61. & Can. 1. cau. 8. qu. 3.

administrentur, imo & optimè Antiquitatis electio juxta canonum regulas fieret. Qua formula, quoque mandato Eucarpus fuerit institutus Catinensis Ecclesiae Visitator, colligimus ex canone 17. dist. 61., qua itidem ratione sub Eucarpo Visitatore Clerus Catinensis debuerit ad Episcopi electionem progredi, facile eruimus ex canone 1. cau. 8. qu. 3. Nihil in eisdem canonibus reperitur, quod a temporibus Pelagii II., aut ab ipsius Pelagii sententiis possit esse alienum. In primis Siciliae Episcopatus singulari etiam jure Romani Pontificis regimini subdebantur. Hinc Gregorius Magnus Pelagii successor Petro Subdiacono suas vices commisit, ut Siculis Episcopis frequenter etiam aut in Syracusana, aut in Catanensi urbe congregatis praesfet, epist. v. lib. 1. Praeterea erant tunc instituti in Sicilia Praetores, quorum auctoritate civilia negotia administrabantur, uti constat ex epist. 2. lib. 1. Gregorii Magni; quamobrem Pelagius de Catanensis Ecclesiae statu consilius fieri potuit a Leone Praetore Romanam reverso, uti dicitur in can. 1. cau. 9. qu. 3. An vero pro certo habere quisque debeat, has epistolas Pelagio jure tribui, affirmare ipse non auiam; imo nec adferere potius Pelagio II., quam Pelagio I. esse adscribendas. Ideo enim ad Pelagium II. ego referendas esse arbitratus sum, quod in recentioribus Ecclesiasticorum monumentorum Collectionibus canon. 1. cau. 8. qu. 3. inter fragmenta Pelagii II. recensetur. Qui me in dubio propemodum haerentem facit, est Anselmus Lucensis, qui primus in libro 6. suae Collectionis cap. 40., & 44. harum epistolarum mentionem fecit, quin tamen de illis ne vestigium quidem extet apud vetustiores Collectores, imo nec mentio fiat in veteribus Ecclesiasticis monumentis, aut Eucarpi Messanensis, aut Elpidii Catinensis. (Nisi forte in quodam incertae fidei monumento edito a Luca Holstenio inter rescripta Pelagii I., quod habetur in recentioribus Rabbeanis Collectionibus post epistolas ejusdem Pelagii. Quamobrem non video, quomodo Pelagio II. tribuatur in ejusdem Collectionibus epistola, qua de electione Elpidii Catanensis agatur, confictum autem fuerit jam Pelagium I. ad Elpidium Catanensem scripsisse). Alias autem Anselmi fides, non satis apud omnes probata est, ubi proposito suo serviebat, id est ubi agebatur de Episcoporum electionibus celebrandis. Ad-

do, in dicto can. 17. dist. 61. inter cetera, quae ab Eucarpo Visitatore custodienda praestituuntur in electione Episcopi, illud maxime commendari, ut is ad Episcopatum promoveatur, *qui nec uxorem habeat, aut filios*, quod mandatum aptius convenire poterat saeculi 11. Pontificibus, qua nimirum aetate & vivebat Anselmus, & Clerici ferme omnes continentiae legibus minime obtemperabant. Non omitam tamen animadvertere, Baluzium in lib. 5. Miscell. pag. 467. edidisse ampliore formula hoc ipsum, de quo agimus fragmentum, ibi: "Pelagius Eucarpo Episcopo Messanensis. Caritatem illam, qua dilectionem tuam semper amavimus, omnia superare secundum Apostolum credimus, & nullum sanctitati tuae laborem pro Ecclesiastico statu onerosum existere. Scit Fraternitas tua, quia pro peccatis nostris omnes, quae sua sunt, quaerunt, non quae Jesu Christi. Hæc ideo praelibavimus, quia tibi rursus Catinensis Ecclesiae Visitationem injungimus, cujus Episcopum de hac luce transisse suscepta Cleri relatione didicimus. Mox ergo dilectio tua ad supradictam Catanensem Ecclesiam pergat, & hominem de Clero, qui nec uxorem habeat, nec filios, nec crimen aliquod canonibus inimicum, eligi cum auxilio Dei compellat, atque suadeat, & statim eum ad urbem Romanam cum decreto, & testificatione relationis tuae transmittat". Ex his liquet, aliqua desiderari in Baluzii codice, quæ apud Gratianum habentur, & e converso.

De Epistola ad Florentinum Episcopum.

Potius congruit Pelagio II. epistola ad Florentinum Episcopum, ex qua depro-
 mtus est canon 7. dist. 34. Etsi enim
 qui prius eandem evulgaverit, esse vi-
 deatur Anselmus Lucensis lib. 7. cap.
 48., cum tamen epistolæ argumentum
 non illud fuerit, cujus gratia idem Col-
 lector nullam delectum habuerit, non
 adeo facile in suspensionem venio, ut epi-
 stolam ab ipso, aut ab alio ejusdem æta-
 tis arbitrer fuisse confictam. Agitur ibi-
 dem de dispensatione a recta sacrorum
 canonum disciplina, temporibus ita exi-
 gentibus facienda. Tempora autem in-
 memorato canone 7. designata satis con-
 gruunt

gruunt temporibus Pelagii II., quibus nimirum universa Italia armis defatigata grave excidium perpeffa fuerat. Baluzius in lib. quinto superius memorato sub nomine Pelagii eandem Epistolam retulit, & quidem adjectis iis, quæ apud Gratianum desiderari liquet, ubi scilicet in codicibus Gratianis habetur: & infra. En Baluzianum monumentum. *Fraternitatis tuæ relatione suscepta ejus latorum secundas quidem nuptias expersum non fuisse didicimus, castitatem tamen cum priori non servasse conjugio designasti. Et quamvis multa sint, quæ in hujusmodi casibus observari canonica jubet sublimitatis auctoritas, tamen quia defectus nostrorum temporum, quibus non solum merita, sed corpora ipsa hominum defecerunt, districtioris illius non patitur in omnibus manere consuetudinem, & ætas ipsius, de quo agitur, futura incontinentia suspensionem auferre dignoscitur, ut ad Diaconatum possit pervenire, temporum, ut dictum est, condescendentes defectui, concessisse nos novoris, ita tamen, ut de moribus, & vita, vel actu ipsius tu in dicto iudicio ante tribunal illud terribile reddas communi Domino rationem, quia sic præterita præ angustia temporis mitigamus, ut caute, atque sollicitè futuris excessibus obviamus. Propter quod jubemus Micinam ancillam, de qua se post uxoris transitum habere confessus est filius, neque eam ipso manere liceat, & unicuique Monasterio continentiam professura tua dispositione tradatur, ut meliori sorte, ad quod promovetur, officium sub bona possit fama merito ministrare, nec aliqua opinionis ejus maculanda relinquantur occasio.*

*De epistola ad Antoninam,
& Deciam.*

Can. 20.
can. 16.
qm. 1.

Num epistola ad-Antoninam Patriciam, & Deciam, ex qua Gratianus fragmentum exhibuit in canone 20. cau. 16. qu. 1., tribuenda potius sit Pelagio II., quam I., incertum est ob incuriam veterum Collectorum Gratiani, necnon Ivonis in parte 7. cap. 23. minime indicantium, ad quem ex duobus Pontificibus pertineat. Controversiam dirimisse videntur recentiores epistolarum Pontificiarum Collectores, qui illam inter fragmenta Pelagii II. recensuerunt. Sane, si quid est quod Pelagio II., ejusque temporibus conveniat, illud est monumentum. Postquam enim Iustinianus

Ecclesiastici fori jura latius extendere visus est in Novellis suis Constitutionibus, Pontifices Maximi Viros Ecclesiasticos in Civitatibus, aut Provinciis designare coeperunt, quos Defensores vocabant, quorum cura, ac sollicitudo in dirimendis Ecclesiarum, & Clericorum controversiis consisteret. Horum Defensorum passim mentionem facit Gregorius Magnus Pelagii II. successor. Temporibus etiam Pelagii II. Duce Benedicto Monachorum Occidentalium Parente, passim erigi Monasteria coeperunt, in quibus viri optimi virtutibus imbuebantur cum Ecclesiæ utilitate maxima; fiebat enim aliquando, ut illinc adsumerentur, qui Clerici fierent post diuturnam probationem, & Ecclesiis auctoritate Episcopi ordinati ministrarent. En in his temporum adjunctis verosimile argumentum canonis 20. cau. 16. qu. 1. Cum Defensor in certa Provincia aut Civitate causarum Ecclesiasticarum dirimendarum causa designandus esset, Antonina quædam Patricia, & Decia Pelagium Pontificem rogaverant, ut quendam Monachum probatæ vitæ, integritæque moribus ornatum illi muneri præficeret. Respondit Pelagius, id parum Monasticæ conditioni, ac Monacho illi posse congruere, quatenus, qui in Monasteriis degebant, fori contentionibus finiendis non satis apti videbantur, cum Monachorum vita a ratione vitæ iudicis sit quam longe remota. Potius spondet Pontifex Maximus, se illum opportunius ad Clericorum officia promoturum. Hoc Pelagii monumentum meo iudicio optimum est ad dignoscendam disciplinam Ecclesiasticam sexti sæculi; ibidem enim & graphice describitur, quale esset officium Defensorum, traditur præterea, quid tum a Monachis ex vi propriæ institutionis perageretur, quæ ratione ad Ecclesiasticos gradus promoverentur; imo etiam docemur, quæ essent tunc potissima Clericorum officia,

*De Epistola ad Cresconium
Illustrem.*

Sive apud Anselmum Lucensem, sive apud Ivonem Carnotensem, quorum fragmenta retulit Gratianus in can. 4. & 10. cau. 20. qu. 3., mentio sit epistolæ Pelagii ad Cresconium Illustrem, cujus nominæ Pelagium I. intellexerunt recentiores monumentorum Ecclesiasticorum Collectores. Quin Pelagio II. tribuenda sit illa

illa epistola, ego minime dubitaverim. Etenim ex epist. Gregorii Magni ad Episcopos Siciliae 22. lib. 11. liquet tunc temporis Episcopos Siciliae Clericis suis graves fuisse exactione pecuniae, immo & Gregorius Magnus fatetur, a Decessore suo (qui sane est Pelagius II.) missum fuisse Diaconum in Siciliam, ut Episcopis mandaretur, ne ultra modum pecuniam a fidelibus extorquerent. Quid sane dubium esse potest, Pelagium eundem apud Cresconium Illustrem, virum forte Magistratu fungentem, de eadem re conquestum fuisse, ac postulasse, ne Episcopi diutius potestate sua abuti permetterentur, sed tantum quos solidos Cathedralitici nomine acciperent? Sane duorum solidorum Cathedralitici nomine Clericis luendorum disciplina sexto saeculo vigeat, quemadmodum jam observavi ad

canones Concilii Bracarensis II. Verum num eadem Pelagii verba habeamus apud Gratianum adserere nequeo, aut saltem quae sint, indicare. In canone 4. eandem est sententia, quae in canone 10., diversis verborum formulis expressa. Verba canonis 4. ex Ivonis codice, verba canonis 10. ex Collectione Anselmi derivata sunt. Pelagium eadem diversis formulis repetisse in eadem epistola, dum ad Virum Illustrem scriberet, inverosimile est. Aut ergo Ivo, aut Anselmus verba ipsa Pelagii corruerunt. Quem potius sequar, ignoro, cum utrumque non semper verba ipsa monumentorum sacrorum retulisse noverim. Satis igitur sit, illud constanter Pelagio adscribere, in quo utrumque fragmentum consonat, idest, sive canon 4., sive canon 10. memorati.

F I N I S.

*Quæ de Pontificibus Maximis ex proposito tradenda
erant, non uno commode comprehendi Volumine po-
tuerunt ; quamobrem quæ multa adbuc supersunt ,
in alio exhibentur .*



